

del Collegio della Compagnia di Gesù Gratioso *ba*
REPERTORIUM

AVREVM D. NICOLAI
DE MILIS.

R 18/1006
OPVS SINGVLARIVM DO-
CTORVM, CVM APOSTILLIS AN-
TEA POSITIS, ET AVCTVM QVAM-
plurimum etiam *ultra singularia et notabilia Ludouici Romani, Mathe-*
slani, et omnium Modernorum. per Henricum Ferreridat Niuer-
nensem collectis, ac sub hoc signo secundum ordinem Al-*
phabeti insertis.

CVM SVMMARIIS DOCTISSIMIS, ET
geminio Indice, vno Verborum, altero Sententiarum
seu rerum: Iam verò de nouo recognitum, &
ab infinitis quibus scatebat mendis,
reurgatum.

FRANCOVRTI AD MOENVM.

M. D. LXXXI.

del. Cille. sic. Mal. comp. quind. J. J. G. Gra. s. da *pa*
REPERTORIUM

**AVREVM D. NICOLAI
DE MILIS.**

**OPVS SINGVLARIVM DO
CTORVM, CVM APOSTILLIS AN**

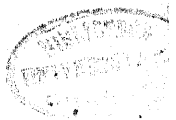
TEA POSITIS, ET AVCTVM QVAM
plurimum etiam ultra singularia & notabilia Ludouici Romani, Mathe-
slani, & omnium Modernorum, per Henricum Ferendat Niuer-
nensem collectis, ac sub hoc signo secundum ordinem Al-*
phabeti insertis.

CVM SVMMARIIS DOCTISSIMIS, ET
geminio Indice, vno Verborum, altero Sententiarum
seu rerum: Iam verò de nouo recognitum, &
ab infinitis quibus scatebat mendis,
repurgatum.

FRANCOVRTI AD MOENVM

M. D. LXXXI.

AMPLISSIMIS, ORNATIS-
 SIMIS ATQVE EXCELLENTISSI-
 MIS DOCTISSIMISQVE VIRIS, DOMI-
 no Iohanni Goëdelman, I. V. Doctori, summoq; Imperialis Ca-
 meræ Iudicij Aduocato, & Domino Gerharδο Stedinē, Re-
 uerend. Episcopi Mindensis, &c. Consiliario, Domi-
 nis, patronis & Amicis suis ob-
 seruandis.

ESTATE proxima, cū in
 celebri conuentu, quem tum
 hīc per Legatos suos agebant
 Imperij Proceres & status, vos
 quoque ornatissimi viri, ho-
 nestissimum & amplissimum
 legationis munus obeūtes, a-
 pud nos degeretis, ita me ami-
 citia vestra dignabamini, atq; complectebamini, vt
 hospitij mecum ius constituere atque contrahere
 nequaquam defugeretis. Quod equidem summi
 honoris & beneficij loco habeo: In ea autem do-
 mestica consuetudine varijs ex sermonibus vestris,
 quos & de Iure Ciuili, & verò maximè de vsu eius
 forensi, crebros habebatis, si nihil aliud, illud sal-
 tem cognoui & intellexi, eos, qui in Iure Ciuili in-
 stituti à Scholis & Academicis in forū se conferrent,
 in alteras quasi Scholas venire, inq; Palæstrā à prio-
 re longè diuersam descendere: Ita vt cū Lanistæ,
 aut Magistri visi isthic fuerint, hīc sint futuri tyro-
 nes. Idq; ipsis eò videri difficilius, quò magis iudi-
 ciorum nostrorum ordo, vsusq; forensis nostri sc-
 * 2 culi,

EPISTOLA

culi, ab illo veteri, adeoq; ab isto Iure Ciuili, quod in Scholis primis tractârunt, & didicerunt, discrepet. Esse enim inter nostrum & superius seculum, quod ad praxin forensem, maximam differentiam, licet non faciliè cuiquam constare liquidò possit de veteri iudiciorum ratione & ordine, siue processu. Verùm ad minuendas aliquo modo huiusmodi difficultates, vtilem nauasse operam, & plurimum adiutiles attulisse multos, qui dum in negotijs forensibus diu multumq; desudarent, seseq; exercerent, quæ ipsi longo vsu, rerumq; magistra experientia obseruârunt atque consecuti sunt, ea non in sepulchrum secum deferentes, aut commori patientes, inuiderunt alijs, sed humanæ fortis & conditionis non immemores, certis monumentis consecrantes, ad posteritatem transmiserunt. Quorum è numero vel in primis D. Nicolaum de Milis, clarissimum Iuris vtriusque Interpretem, haud postremam, nec inuidendam in hoc studiorum genere, laudem meruisse. Eius enim libellum (Repertorium vulgò nuncupatum) quem tum in manibus versabatis, à doctissimis, & vsu fori præstantissimis nostræ ætatis Iurisconsultis ita adamari, vt quocunque locorum proficiscendum sit, secum deferant; atq; siue domi, siue foris sint, è manibus nunquam deponant. Etenim, cum vtilissimas atque grauissimas, easq; plerunque singulares doctrinas & disputationes, ex varijs vndiquaq; & doctissimis interpretibus decerptas & collectas, breuissimis & apertissimis sententijs explicet, esse instar magnæ cuiusdam Biblio-

DEDICATORIA.

Bibliothecæ, aut certè loco multorū interpretum, circa praxin & forensia tradenda atque docenda ferè occupatorum. Quibus de causis, cum & studijs Germaniæ nostræ ciuilibus & forensibus, mirificè, vt animaduerti, faueritis, & inciuile, atque inhonestum iudicaretis, & cum summa omnium, maximè verò eorum, qui in iudicijs & foro versarentur, iactura coniunctum, si copia huius libri non quàm plurimis communicaretur (reperiri enim Exempla eius apud paucos, eaque vetusta, & mendis referta) auctores mihi fuistis, atque hortatores, vt prædictum Repertorium typis & characteribus nostris excuderem atque ornarem. Ego verò, qui non tantum cupidæ legum vsusque forensis Doctorum multitudini deesse nolo, sed etiam vehementer gaudeo, & gratulor, si quid ornamentis, commodi aut adiuuenti mea opera & industria ad ipsorum studia accedit, gnauiter impudens & inciuilis essem, si peritioni vestræ æquisimæ & honestissimæ morem non gererem. Quandoquidem ergo singulis nundinis, meo more, vnum & alterum iuris librū, meis excusum typis & sumptibus, edere in lucem soleo, vestrum secutus consilium & iudicium, primum inter eos esse volui in sequenti pascharos mercatu, prædictum librum singulariū (quid enim veteri ita nominare) clarissimi & præstantissimi vtriusq; Iuris interpretis, D. Nicolai de Milis.

Hanc autem nouam eius editionem, amplissimi, humanissimi, doctissimiq; viri, domine Doctor Iohannes Goedelman, & domine Gerharde Stedi-

EPISTOLA.

ne, domini mei ac patroni, & amici mihi multis nominibus edendi, vobis dedico, vestrisque sub nominibus & auspicijs emitto. Primū vt omnes vestram de studijs bene merendi voluntatem videant & intelligant, ac vobis nitorē hunc & ornatum, cui iam præsens autor restitutus est, ferant acceptum: Nam, quin vel hoc nomine gratus & acceptus futurus sit hic autor omnibus, quicumque intelligant vestro eum auspicio, iudicio & hortatu prodijisse in lucē, prorsus non dubito. Diu etenim iam circa forensia atque iudicialia negocia estis versati. Ad eō vt alter quidem summo in Imperiali Camera iudicio, honestissimo & dignissimo Aduocati munere nunc fungatur, ac, dubio procul, ob spectatam virtutem, & eruditionem singularem, in generum optatus sit à clarissimo, doctissimoque viro domino Michaële Vollandt (quem honoris causa nomino) I. V. Doctore, & Camera Imperiali Fisci Procuratore dignissimo, summo meo patrono & amico: Alter vero propter eximiam in rebus gerendis prudentiam, & in consulendo felicitatem, atque dexteritatem in agendo, in consilium accersitus & adhibitus sit à Reuerend. Episcopo Mindens. cuius adhuc consilia atque negocia regit & administrat. Deinde vt ego, quem tot beneficijs, tantoque honore affecistis, cum non sit iam aliud apophoretion, quo vos remunerer, quam vt nomen vestrum huic libro inscriptum, quasi immortalitati consecrē, qualecunque grati erga vos animi mei signum & testimoniū relinquam.

Recipite ergo amplissimi & ornatissimi viri, more vetu-

DEDICATORIA.

re vetusto vel strenæ & xenij loco ad felicem annihuius successum, vestris nominibus dicatum Nicolaum de Milis: quemque in publicum prodire, & orbem terrarum peragrarē, & peruagari suastis atque iussistis, ei hospitium petenti, ne denegatis, quæso. Ac me, quem semel amicitia vestra dignati atque complexi estis, ornare, tueri, vt facitis, pergite. Valete. Francofurti ex ædibus nostris, Kalend. Ianuarij, Anno M. D. LXXII.

H. H. & E. E. VV.

Studiofissimus

Sigismundus Feyera-
bendt.

*

4

H. FER-

H. FERRENDAT NIVERN.
I. V. STUDIO SIS.

RO communi omnium, ad iuris palatram conuolantium, vtilitate, & vt egregia ad praxin anhelantibus arrideret fortuna: in lucem profilijt Repertoriũ, quod aptiori vocabulo Promptuariũ vtriusque Iuris appellitant Do. Nicolai de Millis, de vtraque censura benemeriti. Hisce verò diebus, nouissimis auctũ singularibus: & additiunculis nostris, vt arbitror, non spernendis, etiam quam plurimis vltra singularia Ludouici Roma. Mathesilani, & aliorum, ex V. I. Scriptoribus collectis, ordine ipsius authoris non prætermisso. Accipite igitur hilari animo viri studiosi hoc præclarum Opus, vtili supellectile, & materia in forensibus con-
trouerfijs versatili, exor-
natum.

TABV.

TABVLA SEV INDEX
VERBORVM.

A.			
A	<i>Bfenti</i>		
	<i>Acceptatio</i>	fol. 2.	<i>Arbitrium</i>
	<i>Alta facta.</i>	3.	<i>Archidiaconus</i>
	<i>Accusator</i>	ibi.	<i>Archiepiscopus</i>
	<i>Adherens</i>		<i>Archiepo</i>
	<i>Adeptus</i>	6.	<i>Arrestare</i>
	<i>Adiudicatio</i>	5.	<i>Arma ex insignia</i>
	<i>Adiunctum</i>	ibi.	<i>Argumentum</i>
	<i>Administrator</i>	ibi.	<i>Articulus</i>
	<i>Aduersarius</i>	ibi.	<i>Asscurus</i>
	<i>Adulterium</i>	ibi.	<i>Attentata</i>
	<i>Aduocati</i>	ibi.	<i>Auctoritas</i>
	<i>Alias</i>	7.	<i>Auditor</i>
	<i>Alimenta</i>	ibi.	<i>Auns</i>
	<i>Aliquis</i>	ibi.	<i>Autem</i>
	<i>Alinus</i>	ibi.	
	<i>Altare</i>	ibi.	B.
	<i>Alternativa</i>	ibi.	B
	<i>Ambasiator</i>	ibi.	<i>Annitus</i>
	<i>Ambrosius</i>	8.	<i>Basilica</i>
	<i>Animus</i>	ibi.	<i>Beneficium</i>
	<i>Ante</i>	ibi.	<i>Bigamus</i>
	<i>Antecedens</i>	ibi.	<i>Bona fides</i>
	<i>Antiqua</i>	ibi.	<i>Brabium</i>
	<i>Annus</i>	ibi.	<i>Brocardum</i>
	<i>Apellatio</i>	ibi.	
	<i>Apertissima</i>	22.	C.
	<i>Apostata</i>	ibi.	C
	<i>Apostolice</i>	ibi.	<i>Anonicus</i>
	<i>Arbiter</i>	ibi.	<i>Capellanus</i>
	<i>Arbitratoris</i>	23.	<i>Capitulum</i>
			<i>Carcerari</i>
			<i>Cardinali</i>
			* 5
			<i>Cassatur</i>

I N D E X.

Cassator	58.	Continentia	90.
Cauillatio	ibi.	Continuè	ibi.
Causa cessante	ibid.	Contra	ibid.
Censensus	ibi.	Contrario	ibid.
Census	ibid.	Contumax	ibi.
Cestio actionis	ibi.	Conuentus	91.
Ceterum	59.	Conuersus	92
Citatio	ibid.	Copia	ibi.
Ciuilis causa	70.	Credere	ibid.
Ciuitas	ibi.	Creditor	ibi.
Classula	ibi.	Criminalis	ibi.
Clericus	72.	Crimen	ibi.
Coadiutor	77.	Culpam	ibi.
Collatio	ibi.	Cum	93.
Collector	ibi.	Cura	93.
Collegio	78.	Curator	94.
Colonus	ibi.		
Commenda	ibi.		
Compromissum	ibi.	D Annium	95.
Concilium	79.	Debet	96.
Conclusio	ibi.	Debitor	ibi.
Concordia	ibi.	Decanus	98.
Concubina	ibi.	Decernimus	ibi.
Conditio	ibi.	Decima	ibi.
Conductor	80.	Declaratio	100.
Connexio	ibi.	Decretum	ibi.
Consecratio	ibi.	Delegatio	ibi.
Confirmatio	83.	Delictum	ibi.
Conscientia	ibi.	Denominatio	102.
Constitutum	84.	Deportatus	ibi.
Consensus	ibi.	Deposuitum	ibid.
Consequenti	ibi.	Denolatio	ibi.
Conseruator	ibi.	Dies	107.
Consortes	ibi.	Dignitas	ibi.
Constitutio	ibid.	Dilatio	104.
Consuetudo	ibi.	Diaresani	ibid.

Directè

I N D E X.

Directè	ibid.	Excommunicatio	138.
Dispensatio	ibid.	Excusator	149.
Dispositio	113.	Executio	ibi.
Distribuciones	ibi.	Exemplum	155.
Districulus	114.	Exemptus	156.
Diuisio	ibi.	Expense	ibid.
Distor	ibi.	Expresse	ibid.
Dolus	ibi.	Extremum	ibi.
Domicilium	ibi.	Extunc	157.
Dominium	115.		
Dominus	ibi.		
Donatio	117.		
Dos	118.		
Dummodò	ibi.		
Duntaxat	ibi.		

E.

E Tiam			
Ecclesia			
Edere			
Edificium			
Electio			
Emphyteuta			
Empstor			
Episcopus			
Epistola			
Aequipollens			
Aequitas			
Error			
Et			
Excetera			
Et si			
Actus			
Euidens			
Exceptia			

F.

F Acere	157.
Factum	ibid.
Falsi poena	ibid.
Familiaris	159.
Famina	ibid.
Feria	ibi.
Feudum	160.
Fidus	163.
Fideicommissarius	ibi.
Fideiussores	ibi.
Filius	164.
Fines	169.
Fiscus	ibid.
Forma	170.
Fornicatio	ibid.
Frater	ibid.
Fraus	ibi.
Fruetus	ibi.
Fuga	171.
Fur	172.
Furiosus	ibid.

G.

G Enitum	172.
Genus	

I N D E X.	
Census	ibid.
Gratia	173.
H.	
H Aereditus	184.
Hereticus	185.
Homicida	ibid.
Honor	ibid.
Hospitalale	ibid.
I.	
I conomus	186.
Idem	ibi.
Idoneus	ibid.
Ignorantia	ibid.
Illegitimus	187.
Impedire	ibi.
Imperator	ibid.
Imperium	188.
In	ibid.
Incendiarius	ibid.
Inchoata	ibi.
Indicia	ibid.
Indefinita	ibi.
Indubitata	ibid.
Infirmus	ibi.
Inimicus	189.
Infra	ibid.
Infringere	ibid.
Iniuria	ibi.
Immanus	192.
Inquisitio	ibid.
Insignia	ibid.
Instantia	ibid.
Institutio	194.
Instrumentum	195.
Interdictum	198.
Interesse	ibid.
Interrogatio	ibi.
Interpretatio	ibid.
Introducta	ibid.
Intrusus	199.
Ipotheca	ibid.
Irregularis	ibi.
Ita	200.
Iter	201.
Indeus	ibi.
Iudicium	225.
Iuramentum	ibi.
Iurisdictio	228.
Iuris appellatione	231.
Iuxta	232.
L.	
L Aicus	232.
Legatum	234.
Legatus	235.
Legere	237.
Legitimatio	ibid.
Lex et constitutio	ibid.
Libellus	242.
Liber	247.
Liberum	ibid.
Limitata	248.
Liquida	ibi.
Lis	ibid.
Litteræ	254.
Locatio	255.

Malefi-

I N D E X.	
M.	
M Alescium	256.
Mandare	ibid.
Mandatum	ibid.
Manifestum	257.
Masculinum	258.
Mater	ibid.
Matrimonium	ibid.
Mendax	259.
Mendicantes	ibid.
Mensa	ibid.
Menstris	ibid.
Meretrix	ibid.
Mernus	ibid.
Metrum	260.
Miles	261.
Minor	ibid.
Misferium	263.
Missa	ibid.
Modus	264.
Monachus	ibid.
Monialis	265.
Monitorium	ibid.
Mors	ibi.
Motus	ibid.
Mulier	266.
Mutatio	ibid.
N.	
N ecessitas	266.
Negativa	ibid.
Nepotis	368.
Nisi	ibid.
Nominatio	ibid.
Notarius	ibid.
Notorium	272.
Novatio	281.
Novitius	ibid.
Noxu	282.
Nullum	ibid.
Numerus	ibid.
Nuncius	ibid.
O.	
O blatio	282.
Obedientia	ibid.
Obligatio	283.
Officialis	ibid.
Officium	ibid.
Omnia	ibid.
Omnimode	ibid.
Opinio	ibid.
Optatio	ibid.
Obrimere	ibid.
Ordinarium	284.
Ordinary	ibid.
Ordo	285.
P.	
P acificus	286.
Passum	ibid.
Papa	ibid.
Pars	292.
Pater	ibid.
Patriarchæ	294.
Patronus	ibid.
Peccatum	299.
Pecunia	300.
Pena	ibid.
Perinde	

I N D E X.

<i>Perinde</i>	301.	<i>Processus</i>	379.
<i>Periurus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Procurator</i>	<i>ibid.</i>
<i>Permutatio</i>	302.	<i>Producens</i>	391.
<i>Persona</i>	306.	<i>Prohibitio</i>	392.
<i>Personatus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Proprietus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pertinere</i>	<i>ibid.</i>	<i>Prorogatio</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pignori</i>	<i>ibid.</i>	<i>Protestatio</i>	<i>ibid.</i>
<i>Placet</i>	<i>ibid.</i>	<i>Protocollum</i>	396.
<i>Plebanns</i>	<i>ibid.</i>	<i>Prouiso</i>	<i>ibid.</i>
<i>Plena probatio</i>	<i>ibid.</i>	<i>Publicum</i>	397.
<i>Pluralis</i>	<i>ibid.</i>		
<i>Possessio</i>	307.		
<i>Possessorium</i>	330.		
<i>Positio</i>	339.	Q <i>Qualitas</i>	397.
<i>Postulatio</i>	<i>ibid.</i>	<i>Quamdiu</i>	398.
<i>Potest</i>	<i>ibid.</i>	<i>Quanquam</i>	<i>ibid.</i>
<i>Potestas</i>	<i>ibid.</i>	<i>Questores</i>	<i>ibid.</i>
<i>Prebenda</i>	<i>ibid.</i>		
<i>Preceptum</i>	341.		
<i>Praelatus</i>	<i>ibid.</i>		
<i>Præpositus</i>	345.	R <i>Ratificatio</i>	399.
<i>Prærogatiua</i>	<i>ibid.</i>	<i>Reconuensio</i>	400.
<i>Presbyteri</i>	<i>ibid.</i>	<i>Regula</i>	401.
<i>Præscriptio</i>	346.	<i>Religiosus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Præsens</i>	362.	<i>Remissio</i>	402.
<i>Præsentatio</i>	<i>ibid.</i>	<i>Renunciatio</i>	403.
<i>Præsertim</i>	<i>ibid.</i>	<i>Replicatio</i>	406.
<i>Præsidens</i>	<i>ibid.</i>	<i>Represaliæ</i>	<i>ibid.</i>
<i>Præstimonia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Reprobatio</i>	405.
<i>Præsumat</i>	<i>ibid.</i>	<i>Rescriptum</i>	<i>ibid.</i>
<i>Primus</i>	368.	<i>Residere</i>	412.
<i>Princeps</i>	<i>ibid.</i>	<i>Reservatio</i>	413.
<i>Principaliter</i>	<i>ibid.</i>	<i>Responsio</i>	<i>ibid.</i>
<i>Prioratus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Restitutio</i>	<i>ibid.</i>
<i>Privilegium</i>	368.	<i>Reus</i>	415.
<i>Probatio</i>	373.	<i>Rex</i>	416.

Rigor

I N D E X.

<i>Rigor</i>	<i>ibid.</i>	<i>Statutum</i>	<i>ibid.</i>
<i>Rumor</i>	<i>ibid.</i>	<i>Stylus</i>	437.
		<i>Stipulatio</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Subiectio</i>	438.
		<i>Surrogatus</i>	<i>ibid.</i>
S <i>Sacerdotii</i>	417.	<i>Subtilitas</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sacramenta</i>	<i>ibid.</i>	<i>Succesor</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sacrilegium</i>	<i>ibid.</i>	<i>Summaria</i>	<i>ibid.</i>
<i>Scandalum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Super</i>	<i>ibid.</i>
<i>Saluus conductus</i>	418.	<i>Suspectus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Scientia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Suspenfus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Scholaris</i>	<i>ibid.</i>		
<i>Scriptura</i>	419.		
<i>Secundum</i>	420.		
<i>Securitas</i>	<i>ibid.</i>	T <i>Tantum</i>	439.
<i>Senes</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tempus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sententia</i>	422.	<i>Tertius</i>	440.
<i>Separatorium</i>	428.	<i>Terrorium</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sepulchrum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Terminus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sequestrum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Testamentum</i>	443.
<i>Seruitus</i>	429.	<i>Testis</i>	<i>ibid.</i>
<i>Seu, Sicut</i>	<i>ibid.</i>	<i>Titulus</i>	455.
<i>Sigillum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Toleratus</i>	456.
<i>Scilicet</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tortura</i>	<i>ibid.</i>
<i>Simonia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Transactio</i>	<i>ibid.</i>
<i>Simpliciter</i>	431.	<i>Treuga</i>	<i>ibid.</i>
<i>Simulatio</i>	<i>ibid.</i>	<i>Turbatio</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sine</i>	432.	<i>Turpitudinem</i>	<i>ibid.</i>
<i>Schisma</i>	<i>ibid.</i>	<i>Turpius</i>	<i>ibid.</i>
<i>Socius</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tutor</i>	<i>ibid.</i>
<i>Species</i>	433.		
<i>Spiritualia</i>	<i>ibid.</i>		
<i>Spiritualis</i>	<i>ibid.</i>	V <i>Variatio</i>	457.
<i>Spoliatus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vasallus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sponsalia</i>	434.	<i>Vestigalia</i>	458.
<i>Statutum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vel</i>	<i>ibid.</i>

Venditor

Venditor
Verba
Veritas
Vicarius
Vicedominus
Videbitur
Videlicet
Via, Violentia
Vistratio
Vix

I N D E X.

ibid. *Vnio*
ibid. *Vniuersitas*
 460. *Volo*
ibid. *Vox*
 461. *Voces*
ibid. *Votum*
ibid. *Vsq̄ue*
 462. *Vstruuarinus*
ibid. *Vstrarius*
ibid. *Vxor*

ibid.
 463.
 466.
ibid.
ibid.
ibid.
ibid.
ibid.
 467.

F I N I S.

REP ERTORI VM AVREVM
DOMINI NICOLAI DE MILIS,
IURIVM MONARCHÆ EXCELLENTISSI-
mi vtilissimis additionibus illustratum; & nouiter
auctum singularib. ex varijs in vtroq; Iure Scripto-
ribus, & potissimum recentioribus per Henricum
Ferrandat Niuern. hinc inde excerptis: suis q̄;
in locis secundum ordinem Alphabetti-
cum sub simili signo * oportu-
nè infertis.

S V M M A R I V M.

- 1 *Filio an acquiratur actio ex contractu per patrem inito ?*
- 2 *Absens in seruitio Pape, vel alterius Prelati ecclesiastici, an habeatur pro presente ?*
- 3 *Absens quacunque de causa affectato animo, non debet gaudere privilegio absentium causa necessaria.*
- 4 *Absens non habetur pro presenti, nisi in casibus à iure expressis.*
- 5 *Donatio absenti facta nemine pro eo recipiente, an donatario actio nem, aut ius in re donata inducat ?*
- 7 *Beneficij acceptatio diuersimodè est consideranda.*
- 8 *Acta iudicialia que dicantur: an commissio de citando sit actum iudiciale ?*
- 9 *Regula actor non probante, reus absolvitur, diuersimodè potest interpretari.*
- 10 *Actor in beneficiis qualiter se habere debeat reo mortuo ?*
- 11 *Agens super turbatione beneficij, quod dicit sibi competere, an teneatur probare turbationem ?*
- 12 *Actor in iudicio deducens ius inualidum, an si postea probet validum, debeat vel possit obtinere ?*
- 13 *Agens cōditione l. diffamari. C. de inge. ma. qualiter se habere debeat ?*
- 14 *Agens possessōrio tanquam spoliatus, duo probare debet.*
- 15 *Petens accusatum puniri quo pacto sit audiendus ?*
- 16 *Adherentes qui dicantur ?*

REPERTORIUM AVREVM

- 17 *Administrato non dicitur possidere id, cuius administratio est sibi commissi: & que possit administrari.*
- 18 *Confessi q̄ aduocati, quando domino nocere dicatur?*
- 19 *Aduocati non debent esse verbofi.*
- 20 *Quibus & quando dicantur debita, & quando peti possint?*
- 21 *Distinctiones isthe Aliquis & Alias quid imporent?*
- 22 *Alternatiuarum vni multiplex: & quot illius sint species.*
- 23 *Ambasator an possit stante legatione conueniri.*
- 24 *Ambasatori donata, cuius lucro cedant.*
- 25 *Animus qualiter dicatur probabilis.*
- 26 *Facta antiqua qualia in dubio presumitur, et que dicatur antiqua.*
- 27 *Appellatio in iudicialibus quid operetur.*
- 28 *Appellatio extraiudiciali cuius sit virtus & effectus. Appellatio diuersimode consideranda est, quoad eius interpositionem, vel renunciationem, vel commissionem, vel verificationem.*
- 29 *Apostata quando dicatur excommunicatus: & an apostasia noceat monasterio?*
- 30 *Sedis apostolice appellatio, an solus Papa comprehendatur?*
- 31 *Arbiter electus vni index qualiter procedere debeat: & an excommunicatus possit eligi arbiter?*
- 32 *Sententia arbitri qua vna possit retrahari.*
- 33 *Sententia arbitri quando dicatur valida vel nulla vel mutabilis.*
- 34 *Arbitramentum quibus de iure committi possit.*
- 35 *Mulier an possit esse arbitratrix non obstante indignitate.*
- 36 *Arbiter potest qui esse super iniuria propria.*
- 37 *Arbitratori qualiter & quando liceat in suis arbitramenti procedere.*
- 38 *Arbitrator quis dicatur.*
- 39 *Arbiter qui dicatur.*
- 40 *Compromissum arbitratoris non finitur morte alterius compromittentium, nec banno vel publicatione.*
- 41 *Arbitrator super quo assumatur.*
- 42 *Arbitratoris laudum vel dictum quid sint.*
- 43 *Arbitratoris laudum diuersimode consideratur tam respectu validitatis, quam nullitatis.*
- 44 *Arbitrator potest procedere, ut arbiter & arbitrator superueniente alio: si. ut articulo rum.*

45 Arbi-

D. NICOLAI DE MILIS.

- 46 *Arbitrium multipliciter potest compromitti.*
- 47 *Arbitrium, facultas & conscientia differunt.*
- 48 *Officium Archidiaconi & eius potestas.*
- 49 *Archiepiscopi potestas, dignitas & officium.*
- 50 *Scriptura in archino publico reperta, an fidem faciat.*
- 51 *Arestare quid sit?*
- 52 *Arma alterius assumere an liceat?*
- 53 *Argumentum a contrario: item a communiter accidentibus: & a contrario sensu: & a sequela: quando & quibus casibus procedant?*
- 54 *Articuli possunt in iudicij diuersimode tam respectu dantiu, quam recipientium considerari & admitti.*
- 55 *Positionum & articulo rum verba qualiter sint interpretanda.*
- 56 *Beneficium quando dicatur adeptum seu affectum.*
- 57 *Iudicialiter attentata, quibus modis veniant reuocanda, aut validanda, aut suspendenda.*
- 58 *Authoritas Doctoris vim legis habere potest.*
- 59 *Authoritas Papae vel alterius persone quandoque laudanda est, quandoque vili penderda. Item respectu diuersorum statuum & causarum est diuersimode consideranda.*
- 60 *Sacri Palatii auditorij officium vel authoritas morte Papae censetur extinctum.*
- 61 *Diffio Autem cuius sit nature.*

A B S E N T I.

FILIO acquiritur actio ex contractu per patrem celebrato, etiam si filius, cuius nomine contrahitur, sit naturalis tantum, dummodo dictus filius ratificet contractum: & hoc est verum de æquitate Canonica, etiam si contractus fuisset celebratus per epistolam patri, & non filio transmissam, not. Roma. conf. 142. & vide sub ver.

Sententia	§.
Electio	§.
Præfens	§.

A 2

Præst.

Præsumitur	§.	
Stipulatio.	§.	
Gratia	§.	Gratia

per quam quis scit scilicet.

2 † Absens in seruitio Papæ an habeatur pro præsentē & res-
dende? Dic quod sic, vt in c. cum dilectus. de Cler. non resi. Et idem
in absentī in seruitio Episcopi vel Ecclesiæ, vt patet eod. titu. c. de
cætero. & c. ad audientiam. vide Ioan. And. de consuetud. cap. fin.
lib. 6. in nouel. Et quod ibi idem no. Dom. de sancto Gemi. qui
dicit, quod fit extensio de casu vero ad fictum: quando ius æqui-
parat casum fictum vero, sicut est in c. ad audientiam. & c. ex par-
te 2. de Cler. non resi. licet ipse non alleget, & ista fuit mens Ioan.
Andr. licet per alia verba loquatur: & vide infr. sub ver. præsens
& inf. §. proximo.

* SINGVLARE.

3 † Absens causa Reipub. affectato animo, non gaudet priuile-
gio absentium causa Reipub. vt not. Lud. Rom. sing. 59. incip. tu
habes quod quamuis absentes, & an absens à loco in dubio præ-
sumatur scire quæ sunt in loco. dico quod non, etiam à persona
coniunctissima. text. est not. vt dixit Franc. de Aret. & post eum
do. lafon in l. 2. §. voluntatem. in 13. no. ff. solut. mat. H. F.

4 † Absens non habetur pro præsentī, nisi in casibus expressis
in iure, quia est quedam fictio: ergo non potest allegari, nisi in ca-
sibus in iure expressis. not. Anto. de Cler. non resid. c. ex parte 2.
Pro quo est casus in l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. gest. Et illam l. al-
leg. Bart. ad hoc pro singulari in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur.
vide suprâ §. proximo.

ADDITIONO.

Et quis dicatur absens vel præsens, vide latè per dom. Fel. in c.
quoniam frequenter. in princip. in col. 9. vers. circa sextam qua-
estionem, extra vt lit. non contet.

5 Absenti si fiat donatio, nemine pro eo recipiente, nullum ius,
nec aliqua actio sibi acquiritur. not. gl. C. de dona. l. nec ambigit.
& C. de iacrosan. Eccl. l. illo. & not. Cyn. & Barr. in d. l. illud. Præ-
dicta intellige, nisi fiat donatio per epistolâ de notorio directam.
vt C. de donat. l. si aliquis. Sed de æquitate Canonica dici potest:
quia

quia etiâ primo casu valet donatio facta, sicut dicit Ant. de con-
fessione facta parti absentī. c. si cautio. 2. col. de fide instrum. Vide
sub ver. stipulatio. in princ. Sed Ioan. Andr. in addit. Speculat. in
tit. de celsio. actio. §. consequenter. in princ. dicit quod non valet
donatio siue celsio ex causa donationis, vel ex alio titulo facta
absenti, nemine pro eo recipiente, nisi interueniat nuncius vel
epistola, vel nisi aliquo pro eo recipiente sequatur ratihabitio.

Absenti si lex dicit aliquid acquiri, debet intelligi interueni-
ente nuncio vel epistola, not. gl. ff. de actio. & obligat. l. consensu.
Item not. Bart. ff. de procurat. l. in causa. §. si ex parte. vide Bald.
C. mandati. l. per diuersas. in 14. quaestio.

6 † Absens in seruitio legati habetur pro præsentē, & censetur
residens, quoad Prouinciam sibi commissam. Idem de eo, qui re-
sident cum Cardinali secundum consuetudinem, quæ seruatur se-
cundum Hostien. Sed verius est secundum Ioan. And. quod om-
nibus Cardinalibus super hoc priuilegia conceduntur, sed resi-
dens cum Archiepiscopo non censetur præsens. not. Ioan. Andre.
in c. cum dilectus. de Cler. non resid. Est tamen differentia, an
quis censeatur esse residens, an verò sit priuilegiatus, quod in ab-
sentia fructus percipiat, ac si resideret. Primo casu habetur pro
præsentē & residente quod ad omnia. Secundo casu duntaxat quod
ad fructuum perceptionem: vt not. Ioan. Andr. in c. fina. de con-
suet. lib. 6. super ver. per alios. in nouel.

ADDITIONO.

Tu tamen super hoc vide latius per dom. de sancto Gemi. in
d. cap. fin. de consuet. in §. col. post me. in ver. sed pone quod con-
suetudo.

7 † Acceptatio si fiat per expectantem, primò in vno beneficio,
postea in alio, & non constat, quod prius acceptatū fuerit: quia
eadem die acceptata fueruntambo. electio est acceptantis. Idem si
duo beneficia simul acceptauerit. Idem si diuissim acceptauerit,
si in acceptance secundi protestatur, quod non vult dimittere
primum, vt not. Archid. 21. quaest. 1. relatio.

Acceptatio beneficij prætextu gratiæ expectatiuè valet nullo
vocationis modo expresso. not. Roma. cons. 407. & vide sub ver.
gratiæ.

REPERTORIUM AVREVM

Acceptatio facta per vnum diem ante vacationem beneficii non valet. not. Rom. conf. 420. & ibi probatur, quod appellatio interposita narrans acceptationem beneficii intra mensum eam probat: & ista est pulchra & subtilis materia.

Acceptanti beneficium sufficit probare illud ante acceptationem vacasse, licet non probet verum tempus vacationis seu mortis, quando praesumitur legitimo tempore acceptasse. not. Rom. conf. 125.

Acta facta coram iudice seculari an faciant fidem coram ecclesiastico: & e contra, vide sub ver. iudex. §. iudex ecclesiasticus, & vide sub ver. producens.

Acta probatoria concernentia merita causa procedunt à pari cum sententia, & cui praesudicaret sententia, praesudicarent illa acta. not. Ant. de iud. at si Clerici. in princ.

Acta an possint probari per testes, vide sub ver. probatio. §. probari possunt acta.

A D D I T I O.

Vide tu per dom. Felin. in c. quoniam. in vlt. col. vers. non d. quaro. de probat.

§. † Acta proprie sunt illa quae in iudicio fiunt, & ideo prima commissio de citando parte, cum fiat ante iudicium, non est de actis. not. Ant. de iud. c. 1. ver. examinemus. & not. Roman. conf. 78.

Nam & libellus si porrigatur ante citationem, non est de actis. not. Ant. eod. cap. ver. oppono 2. Item confessio facta coram iudice non tamen animo litigandi, nec litem contestandi, non est proprie actus iudicialis. not. Anton. de iud. cap. at si Clerici. in princ. vers. vlt. in gloss. sicut nec appellatio, nec apostolorum datio. not. Rom. conf. 32. alias 321.

A D D I T I O.

Et an libellus, instrumenta, consilii sapientis, delegatio, sint de actis iudicij, vide per dom. Felin. in c. quoniam. 3. 54. col. 3. vers. ex quibus. extra de probat.

Acta non possunt per notarium recipi & scribi in absentia iudicis. vide sub ver. notarius causa.

Astorum appellatione comprehenditur sententia diffinitiva. ff. de re

D. NICOLAI DE MILIS.

ff. de re iud. l. actorum. & not. gl. 1. de iure fise. l. in fraudem. §. neque. & ita tenet Ioan. Ant. in addit. Spec. in tit. de sent. in princip.

§. † Actore non probante reus absoluitur etiam in beneficiis, licet ipse reus nullum ius habeat. not. Rom. conf. 120. & vide sub ver. contumax. §. edicto. §. 1.

Actore non probante debet reus diffinitivè absolvi, & actori super petitione perpetuum silentium imponi, licet reus nullam petitionem dederit. not. Roman. conf. 120. vide sub ver. possessorium. §. possessorio & petitorio, super ver. libellus si est datus.

A D D I T I O.

Super hac regula actore non probante debet reus absolvi. vide pulchre per dominum Iasonem de Mayo, in l. qui accusare. in 2. col. ver. quarto & vltimo nota. C. de accus. vbi ponit duas extensiones illius regulæ, & multa alia eleganter more suo ibidem dicit. Et Bart. in l. si quis ad exhiben. ff. de except. rei iud.

* S I N G V L A R E.

Actore non probante reus debet absolvi diffinitivè, quod tamen limita: nisi sit data dilatio actori ad probandum intentionem suam absente reo. Ita sing. dixit Innoc. in c. prout. de dolo & cont. in fin. quod dictum pro valde not. refert & sequitur Bald. in Margarita sua, in ver. actor si dato. vide tamen Hypo. Marfil. sing. 169. incip. not. est regula. G. F.

Actore non probante quandoque fertur sententia pro ipso actore, puta quando actor possessor, & reus non possessor petunt sibi beneficium adiudicari, tunc enim quilibet est actor & reus. Vnde neutro probante absoluitur quilibet ab imperitione alterius, aliàs stat regula: Quod actore non probante debet reus absolvi. not. Rom. conf. 15. & si in casu praedicto reus dedit obiectum, & non pbavit, debet in expensis condemnari: vt no. Ro. conf. 261.

Actore contumace in non veniendo ante litem contestationem debet reus absolvi ab observatione iudicij si hoc petit, & actor in expensis condemnari. Praemisitis tribus monitionibus per audientiam contradictarum, & quarta ex abundantia. not. Roman. conf. 69.

Si autem nec actor nec reus comparuit, tunc licet edictum sit circumductum, quod ad actum faciendum in termino citationis

nis, tamen actore postea comparente, potest de nouo ad illum actum, & ad illos procedi contra reum per audientiam contradictarum. Si prima citatio fuerit ad totam causam vsque ad sententiam inclusiuè. not. Rom. consil. 395. Quæ quidem procedit tam in citatione iuris, quam hominis. no. Rom. consil. 128,

10 † Actor in beneficiali mortuo reo & possessore potest petere, vt per audientiam ad vltiora procedatur contra omnes, quorum interest, ad finem, vt beneficium sibi adiudicetur, & fructus sequestrari ei dentur. not. Rom. consil. 132.

11 † Actor si agit super turbatione & molestatione beneficij quod asserit ad se spectare, sufficit quod probat de iure suo, licet non probet turbationem: quia aduersarius satis turbat & impedit, quando in iudicio se opponit. argument. ff. de acquirend. rer. dom. l. Pompon. in fin. quod est verum, si actor non possidet, & impeditur, ne possessionem habeat. §. super petitionibus. ver. sed queritur. & ver. sed quod oportet. & ver. sed nunquid habet. Quid autem si possideat? dic vt not. Compo. de rescrip. cap. mandatum. ver. item quero de illis. & vide melius per Bald. in l. ordinarij. C. de rei vend.

Vbi dicitur, quod si reus se opponit, asserens se possidere, sufficit quod eo ipso actorem in possessione turbat: secus si simpliciter neget intentionem actoris: & tu vide Bartolum. ff. vii. poss. l. 1. §. huius autem. & melius in l. si prius. in vna quaest. de noui operis nunciatione. Sed ibi loquitur in turbatione iuris, & non possessionis. vide Lapum in alleg. 80. vbi loquitur de turbatione possessionis. & Innocent. de restitut. in integr. c. 2. in gloss. per Monachos, circa medium, vbi mirum videtur. vide omnino super ver. turbatio. & in §. actor agens possessorio.

Actor licet nullam habet actionem in esse productam, potest tamen iudicis secularis officium implorare, quando reus locupletaretur cum aliena iactura, & tunc imploratione facta debet iudex implorato officio prouidere. not. Anton. de iud. c. dilecti. ver. sed agente. Videtur tamen quod casu prædicto non potest actor deficere, per l. si me & Tritium. ff. si cert. petat.

Agere an possit ille qui habet exceptionem contra aduersarium, & implorare officium iudicis, ne ab eo inquietetur, & con-

grua

sam quo iudice hoc petere debeat. Vide sub ver. excep. §. exceptionem habens.

Actor an possit simul plures actiones in eodem libello deducere. vide super ver. libellus. §. libellus potest formari. & sub ver. dominus. §. dominus. ex vna causa & agere ex titulo duplicato. & sub ver. renunciatio. §. renunciari. videtur quis iuris & sub ver. actio. in prin.

12 † Actor si probat ius validum, sed deduxit in validum, an obtinere debeat. vide sub ver. probatio. in prin.

Actor licet agendo non possit pluribus iuribus contrarijs vti in appellando, tamen & replicando etiam sicut & reus excipiendo potest iuribus contrarijs se tueri. not. Anton. in cle. si appellatio. ad fi. de ap. & ibi gloss. & not. Bart. ff. de app. l. fin. A D D I T I O. Caue tibi, quia Bart. nihil de hoc in illa l. fin. dicit, sed bene de hoc dicit idem quod author in d. l. si expressim. hic allegata in 4. colum. propè fin. in ver. Sed posito quod appellatio. & l. si expressim. & de excep. l. nemo. in fin. & facit quod no. gloss. de reg. iur. ex c. in fin.

Agere an possit quis vt debeat reus dominus rei quam possidet. vide sub ver. libellus. in re ven.

Actor an possit reum coram diuersis iudicibus & diuersis etiam causis conuenire, & an reus conuentus possit pendente iudicio trahere actorem per viam reconventionis, vel etiam reconventionis coram alio iudice. vide text. in c. dispendia. de resc. li. 6. & quod ibi not. per gloss. & Doctores.

13 † Actor agens conditione ex l. diffamari. ADDITIO quæ est C. de ingen. manu. non tenetur libellum offerre, nec licentiam contestari, nec alium iudicium ordinem obseruare. Debet tamen petere terminum aduersario assignari, intra quem doceat de iure suo, aliàs si non doceat, postea non auditur: vt notat Bald. in d. l. diffamari. C. de ingen. manu. Et Bart. in l. mancipiorum. de ope. li. & Innoc. de off. ord. in c. conquerente. in c. 2. & 3. gloss. iuncto eo quod ipse not. qui fil. sint legit. c. lator. Debet tamen actor, ante quam terminum assignari petat, docere quod aduersarius diffamauit. not. Bart. in l. Titia. in fin. ff. de accus. & si aduersarius in termino nihil probat, fertur contra eum sententia.

tia, per quam condemnatur vt. de cetero non infamet, & super dicta diffamatione perpetuum silentium sibi imponitur, non tamen pronuntiatur auctori aliquid ius competere circa id, de quo fuit diffamatus: vt not. Bald. in d.l. diffamari. Et Innoc. in c. causam 2. qui fil. sint leg. & dicta sententia non est diffinitiva: sed interlocutoria, ad quam ferendam debet aduersarius solenniter citari per tria edicta, aliàs contra absentem non potest ferri dicta sententia: vt not. Bart. in d.l. diffamari. d. Anton. dicit quòd est diffinitiva, vt in c. cum olim de test. penult. col. in fin. & hoc sentit Bart. in d.l. Titia. & actoragens conditione ex l. diffamari. debet agere coram iudice suo, scilicet ipsius actoris, & non coram iudice aduersarij: vt not. Innoc. in d.c. lator. super hoc vide omninò super vers. exceptio. §. exceptionem habens.

Auctor si petit electionem vel sententiam confirmari, vel beneficium, vel rem aliam sibi adiudicari, an pro eo contra ipsum actorem possit ferri sententia etiam adiudicatoria, non data aliqua petitione per ipsum reum. Innocent. tenet quòd sic, vt in c. cum contingat. de offic. deleg. Sed Hostien. Io. And. & Ant. aliter distinguit in c. ex conuentione de rest. spol. vbi omninò vide.

14 † Actor agens possessorem tanquam spoliatus habet probare duo, scilicet se possedisse & spoliatum fuisse. de offic. deleg. cap. consultationibus. Si tamen probat possedisse, & aduersarium nunc possidere, praesumitur quòd aduersarius actorem spoliauerit, vt sentit do. Ant. in c. suborta. de re iud. vnde eo ipso quòd aduersarius interdicto, vnde vi, conuentus, se in iudicio opponit, probatur spoliatio secundum Innocent. in d.c. suborta. sed ibi loquitur in possessione qua quis potest spoliare solo verbo & animo spoliandi, puta in possessione vel quasi subiectionis: nam eo ipso quòd negat quis se subiectum, & dicit se non velle obedire illi, cui est subiectus, & de facto non obedit, priuat & spoliatur eum quasi possessione subiectionis, per quod videtur secus esse in possessione rerum corporalium, qua non potest quis (nisi auctor si agit, victus sit) solo verbo aduersarij priuari. & vide sup. §.

15 Accusator non debet audiri petens accusatum puniri, nisi prius se inscribat, quando accusatus debet venire de longinquo: vt not. Ioan. Andr. de accusat. c. 1. Idem tenet ibi Anton. licet

vtique

vtique ibi dicat, quòd Papa contrarium fecit. in c. licet. eod. tit. Speculator dicit quòd licet hoc sit verum, de iure non tenetur, tamen de consuetudine: vt ipse not. de accusat. §. 1. ADDITIO. Vide super hoc in Practica domini Petri de Ferrarijs in forma inquisitionis in glos. 1. vers. quæ quidem inscriptio. vbi allegat Doctores famulos, qui fuerunt huius sententia, qualis est auctor noster. vers. his agitur. & vers. nec mirum.

Accusatus an euitet infamiam, si ante sententiam soluit id, in quo si condemnaretur, infamis efficeretur. vide sub verbo, infamis. §. infamiam euitet.

Accusator si non potest pati poenam Talionis, debet se obligare ad aliam poenam arbitrio iudicis imponendam, si non probauerit accusationem. not. Speculat. in tit. de adulterijs. §. 1. vers. sed quaeritur. & idem not. Anton. in cap. super his. de acc. 1. col. in fin.

Accusator licet se non inscribat ad poenam Talionis, debet tamen ad illam condemnari, si non probat: vt not. Archid. 4. q. 4. cap. nullus. §. in scriptio. Idem not. Ioan. And. in c. super his de accus. in gl. 2.

Accusator regulariter tenetur se inscribere ad poenam Talionis, aliàs non tenetur accusatus ei respondere: vt not. Arch. 4. q. 4. nullus. §. in scriptio. Fallit in multis casibus, quos not. Host. in summa de accusat. §. qualiter procedatur.

Accusator si accusat de crimine ciuilitate, an teneatur se inscribere, vide sub ver. ciuilitate. §. 1.

Adhærens vide sub ver. testis. §. testis. non potest esse ille qui est adhærens.

ADDITIO.

16 † Qui autem sint adhærentes. vide per dom. Felin. in rubric. de treu. & pace. 6. col. vers. Sexta declaratio. & in c. olim. de accus. 2. col. ibi. Nota. Et ibi etiam qui dicantur sequaces, participes, complices, confederati siue recommendari.

Adeptus, quid hoc verbum importat, an adeptionem iuris vel possessionis, vel vtriusque, vide sub ver. affectus.

Adiudicatio potest fieri mihi de re mea, vt de rebus eccles. non alien. c. 1. lib. 6. & ibi not. per Ioan. And.

Adiun-

REP ERTORIUM AVREVM

Adiunctum, quid operetur hoc verbum Adiuncti, vide infra super verbo, verba. §. verbum ratione.

17 † Administrator non dicitur proprie habere beneficium, nec titulum in beneficio, cuius administratio est sibi commissa, vt colligitur ex not. per Anton. in Clem. & si principalis, in gloss. super verbo, electi. de restr. Et vide sub ver. dignitas. §. dignitas venit.

Administrator Ecclesie cathedralis vel alterius Ecclesie inferioris, potest omnia facere quae potest praelatus habens Ecclesiam in titulo, excepto ministerio consecrationis. vt de elect. c. si is cui, lib. 6. Ideo potest beneficia conferre; vt not. ibid. Ioan. And. super 3. gloss. in nouellis.

Aduersarius meus dicitur ille, qui mihi in lite etiam per alium mota aduersatur, quod not. propter statuta repellentia aduersarios accusando, not. Ant. de iud. c. 1. ver. not. secundo aduersarius.

Adulterium an sit maius delictum omnibus alijs delictis: & de hoc vide super ver. delictum. §. delictum adulterij.

Adulterium qualiter punitur, vide §. di. apostil. cum multis alijs. c. illius di. & quod not. 23. quaest. 5. debet per Arch.

18 † Aduocati confessio nocet domino de app. c. cum causam. Ideo per eam fit litis contestatio, si domino presente & non contradicente fiat: vt not. dom. Anton. in c. pastoralis de iud. tu vide text. & gloss. de cens. c. olim. & vide super ver. lex. §.

Aduocati eorumque filij & nepotes an possint pro ciuili debite incarcerari, vide sub ver. carcer.

Aduocatus an perdatius quod habet in se super qua pro alio officium aduocationis praestat, vide sub ver. renunciat. §. renunciare videtur.

* SINGVLARE.

19 † Aduocati nimis verbosi aduocationis officio priuari possunt, gloss. est in l. ex ea. ff. de postul. & est prima quam gloss. allegat pro sing. ad hoc Lud. Rom. sing. suo. 739. incip. an nimis verbosi. H. F.

Aduocatus an possit esse testis pro clientibus suis durante officio aduocationis vel eo finito, vide sub ver. testis. §. testificari non potest aduocatus.

Aduo-

D. NICOLAI DE MILIS.

7

Aduocatus an perdat priuilegium collegij, si aliquibus annis a ciuitate absens steterit, vide sub ver. collegium. §. 1.

Alius, haec dictio est exclusiua qualitatis & effectus ac vitij praerogati, vt patet ex text. de cor. vitia. c. significauit.

A D D I T I O.

Et quid de dictione Alius, vide per dom. Fel. in c. sedes. col. penult. ver. dictio Alius extra de restr.

20 † Alimenta quae debentur iure sanguinis, non possunt petri iure actionis, sed officio iudicis: vt not. Bart. in l. si quis a liberis. in princip. ff. de lib. agnos. & non possunt petere pro tempore praeterito, sed pro futuro duntaxat: vt not. Bart. in l. liberi. §. 1. ff. de aliment. & ciba. lega. & vide super ver. monachus. §. pater.

Alimenta quae debentur alicui miseracionis causa, non possunt peti, si ille cui debentur potest ex operibus suis sibi victum quaerere: vt not. per gloss. Bart. & Bald. in l. si maritus viri. ff. solut. matr. & talia alimenta non debentur secundum dignitatem personae, sed secundum necessitatem viuendi, secundum Iacob. de Aret. & Bart. in d. l. si maritus.

Alimenta quae miseracionis causa post mortem viri debentur, ab haeredibus vxori intra annum quod dos non soluitur, ita denum possunt peti, si vxor aliuu de non habet vnde se alere possit, quia tunc petit vt interesse: vt not. Bald. in l. 1. §. cum autem. C. de re. vxor. ac. & primo casu incumbit onus probandi vxori quod alia bona non habet, de quibus se alere possit: quia illa negatiua est fundamentum suae intentionis, iuxta not. per gloss. Bald. & Bart. in l. si verò. §. fin. ff. qui satisda. cogan. eo casu quo debet vxor miseracionis causa alimentari, teneretur cum haeredibus viri habitare, & ibi operari si haeredes volunt, & ipsa honeste habitare potest, & si non operatur, debet tantò minus pro alimentis recipere, quantum est precium operarum: vt not. Bart. in l. diuortio. in princip. ff. solut. matr. in ton. imò si operae essentiales quod ex eis vxor possit sibi alimentum quaerere, non tenentur haeredes ei aliqua alimenta praestare: vt not. sup. §. proximo.

21 † Aliquis, hoc relatiuum praesupponit diuersitatem & pluralitatem inter multos, not. Roman. cons. 206.

Alius,

RÉPERTORIUM AVREVM

Alius, an hæc dictio implicet, vide text. de rescrip. c. sedes.

A D D I T I O.

Vide supra in dictione Alius, & vide in cle. non potest de procur. & in cle. i. de præbend. & Ioan. And. in c. cum in illis. de præbend. lib. 6. in nouella. & Ant. in cle. i. de rescrip. per eundem. in c. c. sedes. & vide sub. ver. gemis. §.

Altare portatile an possit per Episcopum alteri concedi, vide sub. ver. missa.

22 † Alternatiua, materiam alternatiuè. vide plenè per Bart. in l. is qui ducenda. §. vtriam de rebus dubijs, & l. i. eod. tit.

A D D I T I O.

Et quot sunt species alternatiuarum, vide per dom. Isan. In sit. de act. fol. 93. num.

Alternatiua vel aliquando ponitur pro eum, vel pro id est. no. gl'of. in l. i. ff. ad l. Aquilianam.

Alternatiua si cadit inter res, electio est debitoris, sed si cadit inter actiones, electio est creditoris. Idem si cadit mixtim, inter res & actiones. not. Bart. ff. de verb. oblig. l. stipulationes non diuiduntur. in princ. ver. 7. quæro.

Alternatiua non reddit rem dubiam, quando in vtramque partem concludit in ætrem allegantis etiam. not. gl'of. in c. pia. de exc. lib. 6. super ver. speciem.

23 Alternatis vicibus si quid fieri debet, paritatem significat, vt patet in Auth. de alie. emphyr. in princ. in text. & gl'of. & in cl. 2. de iure parroh. ff. quando di. le. c. l. in princ. & ff. de serui. l. 5. de usufruct. l. quotiens in princ.

24 † Ambasiator qui in legationem iuit pro re publica ciuitatis sue, vel etiam pro domino suo, non potest durante legatione conueniri de foro comp. c. fin. quod qualiter intelligatur, vide Innoc. & Ant.

A D D I T I O.

Et licet ambasiator non possit conueniri, dum est in legatione, potest tamen ibi reconueniri, vbi conueniunt alios, vt habetur per gl'of. Oldrad. & Dyn. in l. Paulus. la. 2. ff. de lega. in l. tutor. §. fin. ff. de iure iur.

24 † Ambasiatori donata, an cedant eius lucro, vel illorum quorum

D. NICOLAI DE MILIS.

quorum ambasiator erat. vide Ioan. Andr. de app. c. à collatione. lib. 6. in gl'of. vlt. super text. in nouel.

Ambasiatori an sint restituenda damna per eum passa, si forte fuerit in itinere captus, vel derobatus, vide Bartolum ff. de fur. l. si seruus. §. quid verò. & vide Bald. in l. quod inter causas. §. ante omnia. ff. man. & per Speculat. tit. de iud. §. spiritualia. ver. illud autem. & vers. seq. & quod not. Innocent. & Io. Andr. de iure iur. c. sicut. 3. & vide per eundem Ioan. And. quod not. in c. significante. de pig. & An. in c. cum olim. vers. venio ad quintum. de restit. spol. & vide omninò per Bart. in l. his. in princ. ff. solut. matr. & in l. sed merces. §. culpæ. ff. loca.

Ambitosus dicitur sy moniam committere. not. Ioan. Andr. de præbend. quia in tantum. & talis est in famis, not. gl'of. i. 3. q. 1. nullus.

25 † Animus probatur ex præsumptionibus & coniecturis, & quandoq; per iuramentum. C. de fidei. l. 1. vide gl. & Bart. ff. qui ex caus. in poss. ea. l. Fulcinus. §. quid si autem.

Animus probatur ex verbis & ex factis præcedentibus. no. gl'of. de don. l. apud Celsum. in prin. & de const. pecun. l. 1. §. eum qui. non autem per circumstantias probatur animus in foro contentioso. not. gl'of. in cle. i. de homi.

Ante, hæc dictio in assignatione termini statuti ad aliquid faciendum, ante decimam diem stat inclusiuè, vt intelligatur ante decimam diem completam: vt not. super vers. terminus. §. terminus si est assignatus.

Antecedens hest prohibitum, intelligitur prohibitum & consequens, de elect. qualiter. & c. quisquis. C. de leg. l. non dubium. & vide super ver. lex. §. lex quæ prohibet.

26 † Antiqua facta, an præsumantur in dubio ritè & legitimè gesta, vide super ver. præsumptio. §. præsumitur pro factis.

Antiquum factum dicitur, quod excedit spacium centum annorum, vel quadraginta. not. Ant. de test. c. veniens. in pen. colum. in fin.

Annus in Romana curia incipit à die Natiuitatis Christi. not. Rom. cons. 50. Sed in partibus Angliæ & Francia incipit ab incarnatione: vt not. Rom. cons. 108.

REPERTORIUM AUREVM
ADDITIO.

Imò verò in Prouincia Lugd. incipit à Pascha, vt constat generali consuetudine dictæ Prouinciæ.

Annus inceptus non habetur pro completo in beneficijs conferendis, quando constitutio dicit, quòd non dentur beneficijs, nisi habentibus tot annos: vt not. Rom. conf. 370. aliàs 322.

27 † Appellatio suspendit sententiam. not. Rom. conf. 356. Sed non suspendit confirmationem ext. iudicium factam, & consequenter nec alia extra iudicialia. not. And. de app. c. constitutis. in pen. col. fallit in sententijs censurarum, quæ non suspenduntur per appellationem iudicis à quo. not. Rom. conf. 385. infr. §. proximi. & vide super ver. iudex. & super ver. lit. contest. §. renunciatio. §. renunciari non potest iuri.

Appellatio sicut non suspendit sententiam excommunicationis iam latam, ita nec sententiam suspensionis. text. est in c. is cui de sentent. excom. in 6.

Appellationis causa est eadem cum principali tamen instantiæ sunt diuersæ: vt not. Rom. conf. 6. aliàs 322. fuit dubitarum.

Appellatio potest interponi etiam extra iudicium, & similiter possunt apostoli extra iudicium dari. not. Rom. conf. 356.

Appellatio sola deuoluit etiam cognitionem nullitatis. not. Roman. consil. 360. & sic patet quod à sententia nulla appellari potest. no. An. de ap. c. dilecto. & potest iudex appellationis pronunciare eam nullam, quod dic vt ibi. & vide inf. §. appellans à sententia nulla.

Appellatio etià à sententia nulla deuoluit causam ad curiam, nedum appellationis, sed etiam negotij principalis, & in vim talis appellationis potest appellans etiam prosequi nullitatem. not. Rom. conf. 361.

Appellans ab interlocutoria tenetur exprimere aliquam causam nullitatis vel iniquitatis, sicut quando appellat à grauamine, aliàs non valet appellatio. not. Roma. consil. 7. §. ex hoc infurrexit.

ADDITIO.

Qualis autè expressio grauaminis requiratur in appellatione ab in-

D. NICOLAI DE MILIS.

9

ab interlocutoria, vide per do. Felin. in c. accedens. lo. 1. in 3. col. vers. Et in quantum dicit. ext. vt lite non contesta.

* SINGVLARE.

Appellatum si sit bis ab interlocutoria & semper confirmata, non potest per iudicem reuocari. gl. est sing. secundum do. Card. & alios in cle. fi. in ver. super eo. de appel. & not. do. Alex. post alios in l. quod iussit. in 6. col. ver. 6. fallit. ff. de re iud. H.F.

Appellans à grauamine vno vel plurib. expressis, adiecta clausula generali, & ab omnibus alijs grauaminibus, quæ ex actis, vel processu colligi possunt, non potest prosequi nisi grauamina expressa. & dicta generalis clausula nihil operatur, sed pro iustificatione grauaminis expressi bene potest appellans adducere generaliter omnes causas grauaminis, quæ apparent ex actis. no. Roman. consil. 7.

Appellans à sententia lata super reuocatione attentatorum, tenetur causas grauaminis exprimere: quia quòd ad hoc habetur p. interlocutoria. Sed potest etiam causas non expressas prosequi, & per nouas probationes de iustitia docere, quia quòd ad hoc habetur pro diffinitiu: vt no. Rom. conf. 95.

28 † Appellatio extraiudicialis, si est commissà alicui auditori in palatio apostolico, statim post commissionem clauduntur, & ligantur manus executoris, sed ante commissionem non: vt no. Rom. conf. 344. in fine.

Appellatio extraiudicialis verificari debet, antequam in iubeatur iudici à quo. no. Rom. con. 344.

Appellatione ad curiam in partibus interposita, siue ante, siue post sententiam, potest auditor, cui appellationis causa committitur, inhibere iudici à quo, statim cum sibi constet appellatum, & per appellationem causam ad curiam deuolutam, aliàs non. Rom. consil. 11.

Appellatione à grauamine ad curiam in partibus interposita, auditor, cui committitur causa appellationis cum negotio principali, & cum potestate citandi ad partes, potest de æquitate, & secundum stilum curiæ inhibere iudici à quo, etiam ante decretam citationem: vt no. Ro. conf. 11. §. sed pone. Quod intellige constituto

B

sibi

sibi de devolutione, & appellatione: vt sup. §. proxima.

Appellatio à grauamine iniusto, si est in partibus ad curiam interposita, & auditori in curia commissa, simul cum negotio principali, & cum potestate citandi ad partes, licet auditor pronunciet male appellatum, tamen secundum stilum curiæ non fit remissio ad partes, sed remanet causa in curia, & hoc propter oppositionem manus Papæ, licet fortè de iure contrarium sit: vt not. Rom. consi. 5. aliàs 11. §. sed posse.

Appellatione in curia interposita ab auditore camera, vel alijs iudicibus in curia, potest auditori, cui commissio est facta appellationis, seruato termino ad dicendum contra commissionem statim inhiberi, nisi iudex à quo fuerit Cardinalis vel coauditor palatij: quo casu non fit inhibitio obseruatione trium terminorum. no. Rom. consi. 11. §. in causis verò. sed nec tunc seruatis illis terminis, debet inhiberi, si appellatio sit interposita ex causa manifestè friuola, & licet inhibeatur, nihil operatur, nec impeditur per hoc processus.

Appellatione interposita & inhibitione secuta, processus factus per iudicem à quo, post inhibitionem est nullus. Idem de processu facto post appellationem legitimam, & ante inhibitionem. not. Rom. consi. 130. Processus autem factus pendente termino ad recipiendum apostolos, bene valet: secundum Ioan. An. no. Rom. consi. 128.

Appellatio iniusta à grauamine, si est in curia ab auditore camera, vel ab alijs iudicibus in curia, licet auditor palatij pronunciet male appellatum, tamen non remittit causam ad primum iudicem, secundum stilum curiæ, nisi primus iudex fuerit Cardinalis, vel coauditor. no. Rom. consi. 11. §. in causis. in fin.

Appellatio, quæ sit à Cardinali siue ante sententiam siue post, non consistit secundum stilum curiæ committi in apostolico palatio, sed committitur Cardinali. no. Rom. consi. 11. §. in causis. in fin.

Appellari potest à futuris grauaminibus in causis beneficiabilibus, & in illis speciale. no. Rom. consi. 304. In alijs verò non potest à futuris grauaminibus appellari, nisi in extraiudicialibus, & quæ à futuro grauamine appellatur, tempus prosequendi appellationem

NON

non currit à die appellationis, sed à die quo grauamen inferitur, & in cle. sicut de appel.

ADDITIO.

Vide plenius an valeat appellatio à futuro grauamine. per d. Felin. in c. significauerunt. in 5. col. prope fin. ver. extra gl. extra de testib.

Appellatio generalis à futuro grauamine; & contra incertam personam valet, dum modò sit certa quò ad rem & factum: vt not. Rom. consi. 18. aliàs 390.

Appellatio non intelligitur deserta, licet appellans non compareat in termino prorogato ad recipiendum apostolos. Idem si non compareat in termino anticipato. no. Rom. consi. 406. 89. in prin.

Appellatio non censetur deserta, licet appellans apostolos sibi per iudicem post terminum iuris oblatos, non receperit, dum tamen eos intra terminum iuris debite petierit. no. Rom. con. 406. ver. item per eadem motiua. Sed si eos intra triginta dies non petierit, appellatio non valet, & est deserta: vt in cle. quamuis. & vide quod ibi no. co. ti. ca. ab eo. eo. ti. lib. 6.

* SINGVLARE.

Appellare non potest condemnatus ex præsumptione iuris, & de iure: quia habetur pro confesso & conuicto, & confessio & conuictus non appellat: vt in l. 2. C. quorum app. non rec. Ita sing. dicit Bald. in l. si qui adulterium. C. de adul. quod dictum refert, & sequitur pro no. do. Hypo. Marfil. sing. 116. incip. Præsumptio iuris, & de iure. H.F.

Appellans, licet frequenter non petat apostolos, cum illa instantia qua debet. Si tamen iudex à quo appellatio non desert, sufficit, nec dicitur appellatio deserta. not. Rom. consi. 351.

Appellans si tempore debito non petat apostolos, vel in termino sibi assignato non prosequitur appellationem, censetur appellatio deserta, & tacite renuntiatum appellationi. no. Rom. consi. 456. Quod est verum, etià si appellatur à distinctiua: vt no. Ro. cò. 357.

Appellans in partibus, cui iudex assignat certum terminum ad appellationem prosequendam, & aliu ad eum certificantem de prosecutione, si intra terminum primò iter arripit, sufficit, licet intra terminum arreptum appellationem non impetret, nec dicitur appel-

latia

latio deferta, licet iudicem à quo de persecutione non certificet: Sed iudex non certificatus, potest sententiam exequi, quæ tamen executio reuocabitur, si appellans obtinebit in causa. no. Ro. consil. 24. Qui autem non incipit prosequi appellationem suam intra tempus statutum à iudice, deserit appellationem. no. Rom. consil. 155.

Appellans in partibus ad curiam, si assignatur ei certus terminus ad prosequendum, sufficit quod vltima die termini iter arripit, nisi terminus sibi fuerit assignatus, ad presentandum se apostolico conspectui: quia tunc requiritur, quod etiam presentet se, & in appellationibus quæ fiunt in curia, requiritur maior diligentia. s. nedum in termino iter arripit versus cancellariam: Sed etiam vice cancellario se presentet, si eum habere potest pro commissione, aliàs protestetur, quod per eum non fiet, alioquin appellatione dicitur deferta. no. Rom. consil. 155.

Appellans non dicitur appellationem deserere, aut ei tacitè renunciare, licet peccat coram iudice à quo, vt prefigat terminum appellato ad comparandum coram iudice ad quem, quia talis prefixio termini bene pertinet ad iudicem à quo. vide de ap. in c. personas. & in c. oblata. Nec potest dici, quod per hoc recedat appellans à iurisdictione iudicis ad quem, quia talem terminum statuere nõ pendet ex iurisdictione, sed ex quadam iuris ordinatioe ad lites abbreviandas. Idem iudex appellationis per hoc nõ offenditur, sed potius ei us iurisdictioni coadiuuatur: vt no. lo. de ap. c. cum appellationibus friuolis. lib. 6.

Appellatio si est deferta, vel ab initio nulla, quia post decem dies interposita, non potest valida sententia pro appellante ferri: imò prima sententia debet executioni demandari, nõ obstante, quod per iudicem talis appellationis fuerit ipsa sententia reuocata: quia nullam habuerit iurisdictionem reuocandi: vt in cle. sicut appellationem. hoc verum nisi iudex appellationis pronunciet se competentem, & tempus fatale lapsum non esset, quia tunc facit se iudicem, & valet sententia reuocatoria prima: & no. An. in c. extenore. de ap. pe. col. ad fin.

Appellatione deferta, an reuocetur executio facta appellatione pendente: vide super ver. executio. §. execu. facta pendente.

Appel-

Appellationem deserens, vel ei renuncians, non intelligitur renunciari iuri attentatorum, ei quæ sit contra attentata post ipsam appellationem An. de eo qui mit. in pos. cum venisset. ver. oppono quod Papa.

Appellatio deseritur duob. modis: tacitè per lapsum fatalium, & expressè per renunciationem appellationis. no. in cle. c. si appellationem. de ap. in glo. 3.

Appellans à grauamine, licet postea etiam appelletur à diffinitiuâ, non intelligitur primæ appellationi renunciassè: quia geminata appellatio non nocet. no. glo. in cle. de dolo & contu.

Appellans si secunda vice appellat ab eadem sententia vel grauamine, tenet secunda appellatio non prima. no. An. de app. c. dilecto. ver. quæro appellat. Cuius contrarium tenet Archi. & Bart. cuius opin. dicit tenere Ant. ibi in fi. consultum esse.

Appellationi tacitè renunciare videtur, quia alium iudicè impetrat super causa, vel re, pro qua appellauit. no. Innoc. de rescript. c. ex parte. ver. appellationem. vide Ant. de app. c. sollicitudinem.

Appellationi tacitè renunciat ille, qui post appellationem à grauamine procedit coram iudice à quo, de of. de leg. c. gratum etiã. si protestetur se non velle ab appellatione recedere, sed etiam prosequi. de ap. c. sollicitudinem, nisi ille processus fiat ad docendum & iustificandum grauamen, vt patet de ap. c. si à iudice. lib. 6. in text. & glo. multa tamen sunt per quæ appellationi renunciatur: vt no. eodem tit. c. personas. & c. sepe. & vide inf. §. appellationi renunciare intelligitur.

Appellationi expressè renuncians, intelligitur etiam nullitati renunciaffe: quia nullitas inclusa tacitè in appellatione, est accessorium ad ipsam appellationem quod no. & ita no. Bal. in l. 1. c. de sen. ex per. reci. vide Franc. de Zaba. in cle. c. si appellationem, in fin. de appel. Prædicta intellige, quando appellans vult nullitate vt incidet, inclusa in appellatione. Sed si vult nullitatem principaliter deducere, potest, non obstante quod renunciauit appellationi, vt patet in l. si expressum. de appel. vbi desertio appellationis non præcludit viam nullitati, & tamen desertio habet in se tacitam renunciationem. vt in cle. si appellationem. in glo. 3. de appel. & hoc tenet do. Ant. in eadem cle. c. si appellationem. in glo. 3.

de ap. & hoc tenet idem do. An. in ea cle. super gl. fi. quæ idem sentit. & idem vult Bart. in d. l. fi. vide And. in d. c. dilecto. de ap. & vide de sen. ex c. licet. li. 6. in 2. gl. & quod no. do. de san. Ge. super ea. & dicit ibi Ioan. And. super vers. prosequentis. in nouel. Quod nõ solum deserens, sed etiam tacite vel expressè renuncians appellatiõ, potest nihilominus prosequi nullitatem. vide omninò ibi Lapum, qui limitat illud dictum, quando agitur de fauore sententiæ, quo casu renuncians appellatiõ auditur super nullitate, aliàs secus, secundum eum.

Appellatiõ licet quis videatur renunciare per actum affirmatiuum coram iudice, contrarium tamen in pari not. Inn. de rest. spo. c. olim. 3. & An. de fin. presb. c. veniens. in 3. col.

Appellatiõ renunciare intelligitur, qui iudicem à quo adit, & coram eo aliquid agit in causâ. Quod dictum plures limitationes recipit. Prima limitatio est, si ille actus fuit ab aduersa parte acceptatus, aliàs secus. Secunda est, si iudex à quo fuit iudicialiter aditus: Secus si extraiudicialiter de ipso conquerendo. Tertia est, si iudex à quo non poterat adiri, vt iudex ad quem, aliàs secus. Quarta, si iudex fuit aditus, vt de se causam examinaret, secus si vt causam instructam ad sedem apostolicam remitteret. Quinta, si ille actus sonat in agere, secus in pari. Sexta, secundum aliquos, si aditur iudex à quo, secus si aditur iudex alius inferior seu par. Sed hæc vltima non placet do. An. qui prædicta no. de eo qui mit. in pos. c. cum venissent. ver. oppono quod Papa. & vide sup. §. appellatiõ tacite renunciat.

Appellatiõ interposita non intelligitur excommunicatus renunciare, petendo absolutionem coram iudice à quo, si protestetur, quod non intendit appellatiõ renunciare, quod est verum, quando petit absolutionem ad finem, vt habilitetur ad appellatiõnem prosequendam, aliàs non iuuat protestatio. not. Ant. de ap. c. quaestio. & c. qua fronte.

Appellatiõ interponenda non videtur quis renunciare, licet intra terminum appellandi aliquem actum fecerit coram iudice qui grauauit, quod limitat lo. de Lig. debere intelligi, si ille actus concernit grauamen. no. Ro. consilio 287. puta quando ille actus est mera executio grauaminis: vt not. Ant. de ap. c. sollicitudinem.

dinem. in 4. col. Secundus casus, vt tangitur etiam per eum, de eo quæ mit. in pos. cum venissent. ver. oppono quod Papa. Item limita illud verum, quando grauatus aliquid agit parendo iussui iudicis: Secus si sponte offerens quid agit: vt not. Io. de ap. c. fi. li. 6. super glos. quod si nouel. Sed Hostien. dicit indistinctè non videri renunciaſſe: vt no. Io. An. de rest. c. significauit. super ver. intra 10. dies.

Appellatiõ futuræ an possit quis renunciare: vide sub ver. renunciatio. §. renunciari non potest iuri.

Appellans, si tacite vel expressè renunciat appellatiõ, potest ad priorem iudicem redire, reſectis expensis parti appellanti, nisi iudex appellatiõ detulisset, quia tunc ad eum redire non possit, etiam partibus consentientibus, nisi feret ei remissio per superiorum, vel nisi iudex à quo esset ordinarius. no. Rom. consi. 363. & vè de super ver. iudex. §. iudex de ferendo.

Appellans potest re integra, id est, ante commissiõnem appellatiõnis præsentatam iudici ad quem renunciare appellatiõ etiam inuito aduersario. no. Rom. consi. 363. Concor. consi. 429. & vide omninò An. in c. interposita. §. ille de ap. & vide inf. §. appellatiõ si est interposita.

ADDITIO.

De hoc tamen non appellans possit inuito appellato renunciare appellatiõ. vide plenius per do. Feli. in c. ex parte. 2. col. ver. si appellatus. extra de rescrip. & ibi vtrum non deferens primæ appellatiõ possit eam prosequi, nisi appellans eam non prosequatur.

Appellatiõ debet interponi intra 10. dies à die sententiæ, & computatur tempus de momento ad momentum, de ap. c. concertationi. li. 6. & no. Rom. con. 49. Ided si feratur sententiã contra absentem, & in defensum citatum ad domum, vel præsumptiuè contumacem, non potest intra 10. dies à tempore quo sciuit eam latâ petere se restitui ad appellandum, quia de iure communi potest appellare. no. Rom. consi. 224. Ided in citato per editum. no. Rom. consi. 364.

Appellans nõ solum debet probare se appellasse, sed etiam intra decennium appellasse. no. Ro. consi. 190. & no. Io. An. de ap. c. Ro-

mana. §. si verò. in ver. si confiterit. in nouella. præsumitur tamē quis intra decennium à die notitiæ appellasse, quando appellat à grauamine, de quo dicit habuisse notitiam 10. diebus, citra secus, si copulam poneret dicendo 10. diebus & citra: vt no. Ro. con. 306.

Appellatio concessa per sententiam latam super restitutione ad appellandum, debet interponi intra 10. dies à die sententiæ late super ipsa restitutione. not. Rom. confil. 224.

Appellari potest etiam post decem dies à iudice grauante, quando actus, qui fit à iudice, non habet vim sententiæ: quia nō omnis vox iudicis est sententia, vel quando sententia non transit in rem iudicatam. Aduertat tamen appellans, vt tunc non appellet à grauamine, per illum actum illato, sed à grauamine illato ex eo, quod illum actum non reuocauit, vbi petitum fuit eum reuocari, secundum Pau. & Abb. quod dicit An. alibi nescire. in c. dilectus. 2. de rescrip. 2. col. & no. Specul. in ti. de ap. §. restat. vers. & no. alibi. & dicit do. An. de But. quod in casu præd. non est necessaria appellatio, nec lapsus temporis excludit facultatem reclamandi. Ita not. per eum de. re. in c. quod ad consultationem. vers. not. quod lapsu. no. Rom. confil. 29.

Appellatione interposita currunt 30. dies, tam parti ad apostolos petendos, siue recipiendos, quam iudici ad eos dandos, quos dies computantur à die appellationis, non à die sententiæ, licet Io. aliter dixerit. no. Rom. confil. 29.

Appellationis prosequendæ tempus potest ex pacto partium minui & augeri, dummodò non prorogetur vltra triennium. no. Bal. in l. n. c. de tem. ap.

A D D I T I O.

Et vt leueris labore querendū, hoc dictum Bald. est in d. l. fin. §. fin. in 2. colum. post princip. ver. per istam etiam no. tabilem literam. Tamen dom. Bald. nihil ibi dicit, quod non prorogetur vltra triennium: sed puto quod ista sunt verba authoris nostri domini Nicolai de Milis.

Appellans habet annū ad prosequendū, & ex causā biennium de appel. c. cū sit Romana. & c. ex ratioe. an autē detur biennium ipso iure, vel per restitutionē, & an vltra biennium detur aliud tēpus ex iusto impedimento: vide plenius per Inn. & An. in d. c. ex ratioe.

Ap-

Appellationis prosequendæ tempus non currit pendente conu. promisso, secus in tempore dato ad appellandum: vt not. Roman. confil. 346.

Appellationis tempus non currit ei qui agit super attentatis, imò etiam tempus, quo fit executio sententiæ late super attentatis subducitur de fatalibus: & prædicta vera, quando appellans obtinuit in attentatis. Secus, si succumbit: quia tunc sibi met impedimentum præstitit. Ideo tempus ei currit. no. Rom. confil. 102.

Appellanti tempus non currit prosequenti causam nullitatis, si probabili ratione motus credit sententiam nullam, per l. contra maiores. C. de in offi. test. secundum Bal. ibi. sed illa lex non facit: quia loquitur in remedijs contrarijs, quæ simul deduci nō possunt. Sed nullitas & appellatio possunt simul in eodem libello deduci. no. Bar. in l. si expressim de ap. & etiam Bal. in d. l. contra maiores. dicit in his, quæ simul deduci possunt, non habet locum illa lex. Nam etiam à sententia nulla potest appellari, & potest appellans vi talis appellationis prosequi negotiū principale, & causam nullitatis. no. Rom. confil. 341. Barto. autem dicit indistinctè quod donec quis prosequitur causam nullitatis, non currunt tēpora appellationis, vt l. si expressim de ap. in fi. 4. colum.

Appellans, cui iudex nō præfixit terminum ad appellationem prosequendam, potest etiam prosequi vsque ad annum, & potest appellatus eum præuenire in impetrando, nisi circa finem anni. not. Rom. confil. 204. Quod vltimum est verum in appellatione, quæ fit extra curiam: sed si fiat in curia, tunc statim datis apostolis potest appellatus præuenire, siue terminus ad appellationem prosequendam fuerit præfixus, siue non: vt no. Rom. confil. 101.

Appellationis tempus datum à iure ad prosequendum, potest iudex ex causa minuire. no. Rom. confil. 322. quod intelligitur de tempore dato ad prosecutionem inchoandam, sed tempus appellationis finiendæ non potest abbreviari per iudicem, nec per appellatum. no. Rom. confil. 204.

* S I N G V L A R E.

Tempus datum ad appellandum idem operatur, quod ipsa appellatio gloss. est singularis secundum Dyn. in l. ex iudiciorum. in B § ver.

Ver. secuta. ff. de accu. pro qua est casus melior de corpore iuris in c. non solum de appell. lib. 6. not. Anto. Corse. in singu. suis in ver. appellatio. G. F.

Appellatione interposita à grauamine, an iudex ordinarius, vel cui causa appellationis delegatur, possit de causa principali cognoscere, vide sub ver. iudex. §. iudex appel. à grauamine.

Appellatus potest petere, quòd commissio appellationis articulo procedatur coram iudice ad quem in negotio principali, non tamen potest ad hunc processum artare appellantem, nisi circa finem anni. not. Ro. consil. 104. Intellige quòd appellatus potest petere inuito appellante, ita tamen quòd iudex appellationis reuocet grauamina per iudicem, à quo appellauit in lata extra negotiū principale, puta propter condemnationem expensarum, & excōmunicationem. Item hoc est verum, quando Papa vel Delegatus aditur, qui potest adiri per querelam. Secus in Metropolitano, quòd solum per viam appellationis aditur, licet aliàs nisi iudex à quò appellationi detulerit. not. Anto. de ap. c. vt debitus. ver. oppono, quòd etiam. 6. col.

Appellans à grauamine, cui pars appellata dixit, & petit, quòd deberet cum omnibus iuribus, & munimentis ad totam causam spectantibus, in termino comparere, si non venit in termino, nō est ei danda remissio, nec nouus terminus pro ipsis iuribus procedatur, imò eis non expectatis procedatur vltcrius in causa, secundum Innoc. no. Rom. consil. 204. ver. ex præmissis.

Appellans à grauamine, cuius appellationem iudex admisit, cū nullum tamen terminum ad prosequendum assignauit, tenetur circa fin. anni comparere ad totam causam, si appellatus hoc petit & velit, & idem si iudex appellationem non admisit, dum tamen appellatus eam approbet, & petat, quòd appellans ad totam causam compareat. An autem appellante non comparente possit appellatus petere, quòd procedatur in negotio principali per audentiam predictarum sine noua citatione dubium est, Inno. videtur velle quòd sic possit procedere, quando appellatus tempore appellationis, vel etiam postea longè ante fin. anni petierit, quòd appellans ad totam causam compareat. Secus si solum hoc peteret circa fin. anni. Maior tamen pars dominorum voluit, quòd

quòd neutro casu possit procedi sine noua cita. no. Rom. con. 204. ver. ex præmissis.

Appellans à grauamine, cui iudex præfixit terminum ad prosequendum, si non venit in termino, potest contra eum procedi, necum in causa appellationis, sed etiam in negotio principali, sine noua citatione, licet appellans nil petierit secundum Inno. quod est verum, quando appellatio fuit à iudice admissa, vel à parte approbata, aliàs sola termini præfixio operatur delationem, nec deuolutionem negotij principalis. not. Rom. consil. 204. ver. ex præmissis.

Appellans à grauamine, cuius appellationi iudex non detulit terminum tamen ad prosequendum præfixit, nō potest ante terminum literas impetrare, nec etiam appellatus, & sufficit quòd vterque mittat procuratorem ad impetrandum, & contradicendum: at vbi iudex desert, & terminum præfixit, tunc partes necum ad impetrandum & contradicendum, sed etiam sufficienter debet mittere ad totam causam, & hoc non ex vi præfixionis, sed dilationis iudicis, qui transfert & deuoluit totum negocium principale ad curiam, not. Rom. consil. 204. ver. ex præmissis.

Appellatio quolibet, cui iudex detulit, causam deuoluit, nec potest dici nulla, ex eo quòd aliqua causa in ea non sit inserta, not. Rom. consil. 385.

Appellatio à grauamine, licet non sit admissa per iudicem, si tamen est recepta siue approbata per appellatum, & appellans petat, iuxta formam c. cordi. deuoluit non solum causam appellationis. Sed etiam negotij principalis ad curiam, no. Rom. consil. 204. in fin.

Appellans ab interlocutoria habente vim diffinitiuę, tenetur seruare formam c. cordi. Sed non cle. appellanti. de ap. & no. Ro. consilio 33.

* S I N G V L A R E.

Appellandum est ab interlocutoria, quæ habet vim diffinitiuę ea forma, quæ appellaretur à diffinitiuā, & talis appellatio potest iustificari, & impugnari ex nouis actis: vt not. Mathes. no. 39. incip. no. quòd ab interlocutoria. H. F.

REP ERTORIUM AVREVM

Appellatio quando interponitur secundū formā c. statuius, & c. vt circa. & c. cupientes. debet in ea seruari forma c. cordi. no. Rom. conf. 385.

Appellans in beneficiis, potest etiam post lapsa tempora. c. statuius. comparere, & appellationem prosequi intra annum, & procedere contra absentem per audientiam contradictariū. no. Rom. conf. 132.

Appellatione interposita ad curiam secundum formam c. statutus. & cle. c. causam. de ele. sufficit quod pars in curia praesens expectet absentem per viginti dies secundum formam statuti seu d. c. statuius. Quibus elapsis, potest in causa procedi etiam omnis tribus citationibus in audientia fieri consuetis. not. Roman. consil. 78.

Appellatus potest in curia Romana, etiam in absentia appellatis, & etiam eo inuito prosequi appellationem in partibus interpositam secundum formam, c. statuius. de ele. licet sibi non fuerit intimata, secundum formam cle. causam. eodem tit. no. Roman. conf. 38.

Appellatus potest prosequi appellationem etiam inuito appellante, & eo prosequente potest appellans se defendere. not. Rom. consil. 65. & praedicta vera, etiam si ipse appellatus non deferendo appellationi processit in causa coram iudice à quo. no. Rom. conf. 321. ex his decisionibus Rotae intelligitur, quod diligentia appellati in faciendo causam appellationis committi excusat negligentiam appellantis, & similiter diligentia appellari post causam commissam in prosequendo obseruationem terminorum intra primum fatale excusat negligentiam appellantis, qui nullos terminos seruauit. Secus si diligentia fieret post lapsum fatale, & si post desertionem. & hoc casu loquitur cle. si appellationem.

Appellatio in causa beneficiis, vt deuoluit causam ad curiam, sufficit quod intimetur appellatio in loco ecclesiae, in quo residere tenetur, & in ecclesia cathedrali, licet personaliter non apprehendatur, nec alibi fuerit perquisitus. no. Rom. conf. 82.

Appellatio in causa beneficiis in partibus, & iudicialiter ad sedem apostolicam interposita propter aliquam probabilem exceptionem, non admissam, at statim si fuit intimata appellatio deuoluitur totum

D. NICOLAI DE MILIS.

17

totum negotium principale ad curiam. not. Romanus. conf. 129.

Appellatio quando dicitur ad curiam introducta, & quando dicitur inchoata, vide super ver. inchoata. & quando dicitur deuoluta, & quis est effectus deuolutionis. vide per Anto. in c. veniens. de renun. & aliquid in c. si duobus. in 6. car. de appell.

Appellatio in causa beneficiis non deuoluit causam ad curiam, licet appellatio detur copia appellationis animo intimidandi, nisi per alia iudicia constat, appellatum habuisse certam noticiam appellationis, quia intimatio praedicta debet fieri secundum formam cle. causam. Quae forma est, quod appellatio detur copia sub Authen. forma. licet ei tenor non legatur, velleto ei, tenore Scripturae Authenticae sufficit copia tradere, nisi petat, causa manu publica debet dari. not. Rom. conf. 168.

Appellatio viua voce interposita ad Papam ante sententiam, vt quando appellatur ab electione, vel similibus, non deuoluit, quia nulla est, nisi iudex à quo ei detulerit, quia tunc deuoluit causam ad curiam, etiam si non fuerit aliqua causa inserta, nec potest peti. not. Rom. conf. 385.

Appellatio extraiudicialis à grauiamine in causa beneficiis in partibus interposita, & legitime intimata, licet sit deserta, potest tamen appellatus eam committi facere, & in negotio principali procedere per audientiam contradictariam, nec requiritur noua citatio ad partes: Sed si appellatus veller iam post desertionem procedere, debet de aequitate citare aduersarium ad partes de nouo. no. Rom. conf. 114.

Appellatio extraiudicialis licet sit parti intimata, non inducit veram sitis pendentiam, est tamen quaedam prouocatio ad causam habens vim citationis. not. Roman. consil. 310.

Appellatio extraiudicialis, in quibus differat iudicialis, & in quibus conueniat, vide Anton. in c. bona. de appell. penult. col. & vltima.

A D D I T I O.

Tu vide do. Abb. in dist. capit. bona. in 1. & 2. colum. vbi ponit quatuordecim differentias inter appellationem iudicalem; & extra

& extra iudicalem, quæ sunt valde notabiles, & multum apertum naturam appellationis extrajudicialis. Et incipit in prima col. in ver. vlt. no. quod appellatio extrajudicialis.

Appellatus in partibus extrajudicialiter asserens sibi Canonice prouisum de beneficio, quod possidet, & aduersario suo nullum in eo competere, qui ipsum possessorem indebitè inquietat & molestat, non repellitur ab obiectionib. postea dandis in curia, licet in appellatione sua nil obiecerit in personam vel formam. Secus si in appellatione ius suum non deducit: sed solum ius partis aduersæ directè impugnando appellauit. not. Rom. consil. 267.

Appellatio per alteram partem tantum interposita tribuit ius parti appellatae petenti sententiam in melius reformari, quia sicut appellans petit eam in formari: ita & appellatus debet posse petere eam reformari, & si quid est omissum suppleri. no. Ro. consil. 365. Sed aduerte, quod ibi loquitur: quando appellans appellauit à sententia in totum. Quid autem si appellauit solum in partibus contra eum facientibus cogitabis?

Appellatio debet fieri coram iudice, vt debitus honor ei deferatur, nisi metus appellantis, vel absentia iudicis appellatam excuset, quia tunc in absentia iudicis potest fieri, cum prætestatione tamen de metu, vel absentia, & aduerte, quia quantum ad appellationem & petitionem apostolorum, dicitur iudex absens, quãdo nõ est in loco publico ciuitatis vel terræ, in qua iudicauit, nec sufficeret, quod esset in orto. no. Rom. consil. 366.

Appellans in absentia iudicis etiam ante notificationem sibi factam, ita eximitur ab eius iurisdictione, sicut si in eius presentia appellasset, secundum Innoc. Rom. consil. 309, quod intelligitur, quando non potest haberi copia iudicis, aliàs secus: vt not. Innoc. in c. fin. de ap. & Arch. in c. de ap. eod. tit. lib. 6. & vide Lapum alle. sua. 39. & Ant. in d. c. fin. & in cle. 1. de appel. ver. quæro de effectu. & in cle. e. causum. de ele. vers. quæro an sufficiat.

Appellatio manifestè friuola ante sententiam interposita, priuat quem iure appellandi sententia, à qua aliàs fuisset ei licitum appellare. no. Roman. consil. 412. circa medium. & est text. in cle. si an. de dol. & cont. & quæ appel. dicatur manifestè friuola, ibi vide.

* SIN-

Appellatio non impedit taxationem expensarum, neque fructuum, imò potest iudex à quo taxare, non obstante appellatione: quia taxatio non est noua condemnatio, sed priorum duntaxat declaratio, quæ declaratio fieri potest, non obstante appellatione: vt no. Guid. Papæ sing. 349. incip. appellatio non impedit. H. F.

Appellare potest tertius ratione sui interesse à sententia lata in fauorem actoris contra possessorem in causa beneficii, & poterit impedire executionem sententiæ, ne ipsi appellanti constituitur durior aduersarius, non tamen poterit impedire sequestrationem fructuum, & possessionis. no. Romanus consil. 390.

Appellans à grauamine in tertia instantia ante diffinitiuam, si postea sequatur diffinitiuam contra eum conformis alijs duabus sententijs, in prima & secunda instantia latis, non est audiendus in prosecutione appellationis, nisi primò dictæ sententiæ executionem patiatur in executionem demandari: vt not. Roman. consil. 322. Ioan. Andre. dicit contrarium in cle. 1. de re iudi. in glo. pen. & melius in gloss. antepen. & idem dicit Anton. in ea. cle. super gloss. pen. Sed decisio Rota loquitur, quando causa appellationis fuit commissã post tertiam sententiam, quæ si ante commissã fuisset, tunc auditores fuerunt varij, vt dicit Rom.

Appellationi à diffinitiuam ius differt, & etiam antequam dencur apostoli, potest appellans causam facere committi, & profecti coram iudice ad quem. Secus in appellatione ab interlocutoria. not. Roman. consil. 357. Sed commissio facta de appellatione, antequam sit interposita, non valet, vt de rescrip. c. fin.

Appellationis commissio, si immediate post illam appellationem interpositam presentatur Commissario, censetur surreptitia, & ante appellationem interposita, impetrata, quando cancellaria, & officiales curiæ non sunt in eodem loco, ubi sententia lata est, aliàs secus, no. Rom. consilio ducentesimo decimo.

Appell-

REPERTORIUM AVREVM

Appellatio interposita per Abbatem, & conuentum à sententiâ coniunctim contra eos lata, potest prosequi per solum Abbatem in fauorem ecclesie, not. Rom. consil. 206.

Appellatio alternatiua, puta, si quis appellat ad Papam vel Archiepiscopum, valet secundum Rotam, licet non secundum Ioa. And. & ille erit iudex, coram quo fiet prosecutio. no. Rom. consilio 210.

ADDITIO.

Vbi autem causæ appellationsis proponuntur alternatiua, sufficit alteram esse veram. c. dilexi. extra de testi. Et an appellatio alternatiua procedat, vide dom. Alex. in consil. 161. in 2. colum. in 2. vol.

Appellatione pendente nil debet innouari quod sit in partis præiudicium: ea verò quæ aduersario non præiudicant, innouari possunt. not. Rom. consil. 187. conxor. 309.

Appellari potest à sententiâ lata à delegato Vicarij siue Officialis Episcopi, ad ipsum Episcopum, vel ad Vicarium delegantem, & in arbitrio appellantis est, ad quem appellat. not. Rom. consilio 350.

Appellatio à sententiâ Episcopi, qui est legatus natus in sua Provincia, non debet nec potest interponi ad eum, vt ad legatum; sed ad eius superiorem, nisi quando Episcopus non solum, sed etiam alijs, quorum erat immediatus superior, pronunciauit: quo casu ad eum Episcopum appellari potest. no. Rom. consil. 203.

Appellari potest à Vicario Episcopi ad Episcopum, quando Vicarius processit, non vt Vicarius ex vi suæ ordinariæ iurisdictionis, sed vt specialis Commissarius: Verbi gratia, quando appellatur à collatione beneficij facta per Vicarium: quia non potest facere ex potestate sui vicariatus sine aliqua commissione speciali. no. Ro. consil. 350. conxor. 371.

Appellari non potest ad superiorem, omisso medio, nisi appellatur à subdelegato & collega suo, vel nisi appellatur ad Papam. Si tamen à subdelegato appellatur ad Papam, potest excipi, sed si nõ excipiatur, valet processus. no. Rom. consilio 350.

Appellari non potest à rescripto Principis, nec à pro-

nun-

D. NICOLAI DE MILIÛ.

17

hunciatione facta de principe consulendo. no. Bart. in l. 7. §. 4. ff. de ap.

Appellare an possit dominus, si procurator eius intra decennium appellare neglexerit, vide Bart. in l. 1. in fin. quando appellatum sit. & vide Anton. in c. v. vt lit. non contest.

ADDITIO.

Vide Alex. in consil. 97. 3. col. in 2. volum.

Appellans à sententiâ lata contra falsum procuratorem, intelligitur ipsam sententiâ ratificare & confirmare, vt non possit dici nulla ex defectu mandati. ff. rem rat. hab. l. 3. §. falsus. not. glo. in l. licet. C. de Procurat. & in c. 1. de re iudica. & vide Io. And. in addit. Speculat. titii. de senten. prolata. §. quoniam. ver. quid si procurator.

ADDITIO.

De hoc plenius vide per do. Felin. in c. 1. circa princ. pen. col. cum sequent. extra de re iudic.

Appellari non potest à Papâ, sicut nec à præfecto prætorio. not. Spec. in tit. de recusa. §. recusari. vers. sed nunquid alius: & not. gloss. de excus. præla. sicut venire, & vide ver. Papa. §. Papa nemini:

Appellari non potest ab Imperatore ad Papam in temporalius. no. glo. 10. di. quoniam contrarium not. Anton. in cle. pastoralis. §. verum. de re iud. & facit quod no. per Innoc. in c. licet ex suscepto de fo. compe. vbi dicit quoddam iudice seculari non recognoscente superiorem appellatur ad Papam; vide inf. §. appellari non potest ad Papam.

Appellari non potest ab his, quæ conscientie iudicis relinquuntur. no. Ro. consil. 353. vide gloss. quæ contradicere videtur in cle. 1. de iure pat. sed illa glo. intelligitur quod ad finem suspendendi vt not. Ant. in c. 1. de constit. in vlt. colum. vide super ver. iudex. §. iudex, cui committitur. Item dicit Innoc. in c. fin. de fe. rris, quod appellari non potest ab his, quæ arbitrio iudicis committuntur. Quod intellige de his, quæ sunt modici vel nullius præiudicij, vt patet ex casu per eum ibi formato, & patet etiam

68. tex. quem alleg. in cap. consuluit. vers. nec erit. de off. delegat.

C

qui

qui text. loquitur de actu parui præiudicij: & hoc tenet Bald. in titulo de mili. va. quæ contum. est in cap. 1. adde tamen: & vide Ioan. Andr. & Lap. in cap. 2. de iur. calu. lib. 6. Præterea Innoc. loquitur, quando iudici datur arbitrium super certo & determinato per l. puta, quod ferias patriæ litigantium possit seruare, vel quod contumacem possit in diem sequentem expectare, nullus enim conqueri potest, si iudex facit quod lex specialiter ei promittit: vt in dicto c. consuluit. Sed si arbitrium iudici datum est indeterminatum, debet intelligi de arbitrio boni viri: vt no. Bar. in l. si sit. in princip. de leg. 2. idem si illud iudex excedit, credo quod possit appellari. argum. eorum, quæ not. Bart. in l. 2. ff. de arbit. & prædicta confirmantur ex his, quæ plenè not. Anton. de constitu. cap. 1. vers. oppono quod imò. & vide per eundem Anton. de accusat. in cap. super his. super glos. in ver. arbitrium. & in vers. astringendus.

Appellari potest ab executore apostolico, in eo quod sibi committitur, in quo eius conscientia oneratur. not. Rom. conf. 424. vide Dom. qui hæc limitat in c. statutum. §. afflorem. de rescri. lib. 6.

Appellare non potest victor ab omissione condemnationis expensarum, si victus appellauit à condemnatione contra eum facta: Secus si victus non appellauit. not. Rom. conf. 353.

Appellari non potest à condemnatione expensarum facta, postquam interlocutoria reuocationis attentatorum transit in rem iudicatam: quia tempus dictæ condemnationis trahitur ad tempus interlocutoria. not. Rom. conf. 13.

Appellare non potest verus contumax, si scius sic: & dicitur scius, qui citatus est ad domum, & non comparuit: vt no. Roma. conf. 49. Idem in citato per edictum. Sed secundum obseruationem Rotæ etiam verus contumax appellat, dummodo appellat intra decem dies computandos in tempore sententiæ, non scientiæ: vt not. Rom. conf. 364.

A D D I T I O.

Quia hic fit mentio de scito, & vero contumace, de modo dictos contumaces cognoscendi, vide per dominum Felinum in c. quod

quod ad consultationem. col. 13. extrà de re iur. Et ibi etiam verus contumax possit appellare, subtiliter tamen ibi de his more suo tractat.

Appellare non potest verus contumax, fallit de æquitate in eo, qui secundum formam c. statimus. verus contumax reputatur, contra quem absentem, si per audientiam contradictarium processum, & sententia lata potest appellare intra decem dies à tempore latæ sententiæ, non à tempore scientiæ computandos, tamen & sæpius admittus est appellans intra decem dies à tempore scientiæ, quando citatus non fuit personaliter apprehensus. not. Rom. conf. 137.

Appellans, qui aduersario intimauit appellationem, si eam non profequitur, sed aduersario eam profequente feratur sententia contra appellantem, non poterit ab illa sententia appellari, quia censetur contumax. not. Rom. conf. 384.

Appellans à sententia nulla, potest profequi nullitatem, vnde decumque prouenientem, quando appellatur à diffinitiva. Sed si ab interlocutoria, non potest profequi nullitatem, quæ colligitur ex causis in appellatione expressis, & ipsa appellatione iustificata ex forma sui, secundum Innocent. de ap. c. dilecto. Sed tu dic plenius, vt ibi per Anton.

Appellari potest à sententia arbitri, quando talis sententia ex forma legis vel statuti parit actionem. Sed à sententia arbitraria, quæ transactio dicitur, tenet alibi Bartol. appellari posse in l. 1. ff. de ap. reci. tu vide omninò contrarium infra §. appellari potest à sententia arbitri.

Appellans à grauamine exceptionis reiectæ, vel non admittæ, ad quam probandam se obtulit paratum; iustificat appellationem eo ipso, quod docet probationem oblatam, quod est verum, si realiter obtulit, habendo ibi testes vel instrumenta. Secus si verbaliter tantum obtulit. not. Ioan. Andr. de test. c. ex parte ade. Sed contrarium tenet Ant. quod sufficit verbaliter offerre, in c. interposita. ad fin. de ap. & quod dicitur sufficere ad appellationem iustificandam probationem fuisse oblatam, verum est, quod ad inuvalidanda & reuocanda gesta post appellationem, non quod ad consequendum exceptionis effectum, nisi exceptionis veritas probetur, si id eo fuit appositæ exceptio pacti de non

petendo, non consequitur absolutoriam, licet illam realiter se obtulerit probaturum, nisi coram iudice appellationis prober pactum. not. Ioan. And. in d. c. ex parte ade. & de app. non solum, super ver. veram. & c. 2. ver. quod si. super vt. glof. lib. 6. in nouella. & idem not. Ant. in dict. c. interposita. de appellat.

Appellationis vim obtinet arreptio itineris ad superiorem, quando fit post causam inceptam & grauamen illatum, & reuocantur attentata post appellationem, siue iter arripitur ad Papam siue ad alium ordinarium superiorem, qui possit adiri per querelam: secus in eo, qui per querelam non potest adiri. no. Ant. de appel. in c. dilecti.

Appellationis vim obtinet arreptio itineris ad superiorem, quando fit post causam inceptam & grauamen illatum, vel saltem comminatum, siue fiat in propria persona, siue per nuncium, dum tamen causa exprimat, sicut quando appellatur. not. Ant. de ap. c. dilecti. quod procedit, si certum est, quod propter hoc ad superiorem vadit, vt de grauamine conqueratur, & processum contra se habitum petat reuocari, & iter arripitur intra decem dies a die grauaminis, & omnia seruet, quæ secundum naturam appellationis adaptari possunt, secundum Archi. & prædicta limita, quando iter arripens de facili, non potest habere copiam iudicis, à quo appellat, aliàs itineris arreptio non habetur pro ap. secundum Innocen. nisi metu iudicis quis non audeat appellare, vel nisi sit tanta occupatio, quod non potest appellationem scribere & formare, & tunc debet hoc dicere verbo in presentia iudicis, vel saltem iudici, & aduersario, seu eorum alteri intra tempus appellandi intimare, aliàs itineris arreptio non habet vim appell. iudicialis tenet, quando potest valere, vt extraiudicialis, secundum Host. aliàs Inno. tu verò dic, quod habet vim iudicialis, dummodò feruentur illa, quæ possunt interuenire secundum naturam appellationis, no. Anto. de ap. c. vt debitus. 7. col. ver. oppo. secundum Host. si verò itineris arreptio fit ad Papam ante causam inceptam, tunc si fit in propria persona, suspendit iurisdictionem inferioris, siue sit ordinarius, siue delegatus, & hoc propter titulum de peregri. nõ ex eo, quod habet vim appellationis. Sed quia ex causâ itinerantes ad Papam eximuntur ab

itur ab inferioribus iudicibus, quando causa est probabilis. Qui autem sine causa probabili vadunt, non gaudent hoc privilegio, sed possunt ad domum citari, & sententia contra eos ferri, vt no. An. in d. c. vt debitus. Quod autem dictum est, itineris arreptionem ante causam inceptam suspendere iurisdictionem, limita, quando iter arripitur ante notitiam literarum delegationis: Secus si post notitiam habitam, quia tunc dolose facere videtur. Item secus quando iter arripitur, non in propria persona, sed per nuncium. not. Anto. in c. meminimus. de appellatione, quod limita, quando nuncius mittitur solum pro impetrando. Sed si mittitur pro restitutione aduersus sententiam, quam non potest inferior concedere, tunc habet vim suspensionis, & expectabitur nuncius, nec prius mandabitur sententia executioni: & hoc maxime in his, qui consueuerunt per nuncios impetrare, vt collegia, magni Prælati, Principes & Senes. Item, si nuncius mittitur pro consultando super dubio nouæ causæ occurrentis, & non consuetæ, quo casu debet expectari responsum, vide vt not. Ant. in c. vt debitus.

Appellationis vim obtinet, si quis dicit, quod protectioni talis iudicis se submittit. not. Bald. in l. 1. in fin. C. si qua. prædicto. po. & vide in c. ad audientiam. de appellat.

Appellans à sententia excommunicationis contra eum lata, quia libello non respondebat. Si iudici à quo inhiberi facit processus, per eundem iudicem postea habitus est nullus, perinde ac si ab alia interlocutoria foret appellatum & inhibitum, quia dicta excommunicatio censetur de articulis causæ, cum occasio negocij principalis facta fuerit. not. Rom. cons. 193.

Appellatio legitima à grauamine non solum suspendit, sed abdicat iurisdictionem à iudice, à quo appellatur. not. Ant. de test. c. ex parte ade.

Appellatio legitima à grauamine facit sententiam postea latam, esse nullam, quæ non reconualescit, licet appellatio deseratur. de sent. exc. cap. licet. lib. 6. & ibi not. per Ioan. And. & Arch. & per Lapum alleg. 1.

Appellatio sicut deuoluit totum negotium ad superiorem, ita & nullitatem. vide quod not. Barto. C. quomodo & quando iu-

dex. l. si vt proponis. & ff. de re iudicat. & l. si iudex. & l. si expressim. ff. de appellat. circa finem.

ADDITIO.

Quid autem operetur appellatio interiecta à sententia nulla circa deuolutionem, vide per do. Alexand. in cons. 60. in prima colum. seq. in 4. vol.

Appellare non potest ille, qui obligauit se ad standum sententiarum iudicis: quia talis obligatio habet vim renunciationis, & appellationis. not. Anto. de iure iur. c. quinta uallis. ver. decima differentia.

Appellari non potest à sententia lata per Episcopum ex iurisdictione prorogata per laicum: & illud est priuilegiū specialiter concessum Episcopo ab Imperatore. not. Anto. de iure iur. c. quinta uallis. ver. 25. differentia.

Appellare non potest coniunctus per testes, contra quos nihil opponit secundum Ioannem Andream, quod placet Anton. no. in cap. vestra. penult. car. in 2. colum. de cohabi. cler. & mulie.

Appellari non potest à sententia arbitri voluntariè à partibus electi: quia non parit actionem, & si est emologata, licet tunc pariat actionem: tamen quia pars approbauit, expressè non potest appellare secundum eum, licet Bar. dicat quòd approbauit, vt latam, non vt sit lata. Ideò non potest appellare secundum eum: sed malè dicit. Sed si ex forma statuti parit actionem, & habet executionem paratam, tunc appellari potest. no. Ant. de iure iur. c. quinta uallis. ver. 25. differentia. Item potest appellari, quando conuentum est, quòd appellari posset secundum Bar. Sed tu aduerte, quòd illa appellatio non sapit naturam appellationis, cum non, nisi à iudice, appelletur, sed sapit naturam cuiusdam reclamationis, vt ibidem no. Anto.

Appellari potest à sententia arbitri iuris, & ille dicitur arbiter iuris, qui eligitur super aliquo incidenti pendente iudicialiter coram iudice, & idem de arbitris, quasi iudicialibus, qui eliguntur à iudice, ad æstimandum, vel declarandum aliquid coram iudice, & vt approbatores, & fideiussores, æstimatores & similes.

Secus

Secus in arbitris, qui eliguntur vigore statuti super controuersis uertentibus inter cõiunctos, vel affines, vel similes: quia licet ex necessitate eliguntur, quia tamen non eliguntur super aliquo incidente pendente coram iudice, non appellatur ab eis, secundum Bar. & vide Ant. in dict. c. quinta uallis. ver. 25. differentia.

Appellari potest à sententia arbitri pro tertio electi per iudicem duob. discordantibus secundum But. quia iudex est sicut arbiter iuris, secundum Ioan. And. tu etiam dic quòd poterit reclamari, sed non appellari propriè: quia non est arbiter iuris, cum non eligitur ad decidendum aliquid incidens pendens coram iudice, sed coram arbitris. & idem, quando tertius eligitur à partibus iudice mandante, & multò minùs poterit appellari, quando eligitur voluntate partium sola. no. Anto. in d. c. quinta uallis. ver. 25. differentia. & vide inf. §. prox. se. & sup. §. appellari potest à sententia arbitri.

Appellari licet non possit à sententia seu laudo arbitri siue arbitratoris: vt not. Fred. de Senis, cons. 285. & not. Barto. in l. 1. C. de arbit. licet contrarium no. in l. fin. C. de ap. re. Potest tamen appellari à sententia lata per iudicem super petitione reductionis ad arbitrium boni viri: quia vt iudex pronunciauit secundum But. Aduerte tamen, quòd licet iudex reductionis discrepet à iuris rigore, si tamen pronunciet secundum naturalem æquitatem in reformando arbitratorum dictum, non poterit iustè appellari: quia potest eo modo sententiare, quo potuit arbitrator, qui non tenetur sequi rigorem, sed naturalem æquitatem, quam si non est secutus, potest iudex reductionis reformare, quòd nota no. Anton. in d. c. quinta uallis. ver. nunquid autem. 26. col. Sed Ioan. And. in addi. Specu. in ti. de ap. §. in quibus. ver. quid si conuenit inter partes. videtur tenere, quòd à sententia lata super reductione non possit appellari. Idem no. Bar. in l. 1. C. de his, qui pe. not. in testament. Dicit tamen, quòd si causa reductionis fuerit sententia arbitralis lata & confirmata, gerit vices definitiua, ac si esset lata in prima instantia, & petitio reductionis habet vim appellationis. Ideò alia vice duntaxat appellare poterit: vt not. Bald. in l. prima. C. ne liceat in vna eademq. causa ter. proou.

Appellatio à sententia lata per dominum feudi vel pares curia fit ad superiorem dominum domini feudi, si dominum superiorem habet, à quo de feudo & vtili reductione reducendo in loco, vel saltem de feudo fuerit inuestitus. Si autem habet superiorem dominum feudi, tunc est dubium. Sed secundum Innoc. si agitur reali, appellabitur ad ordinarium illius loci, in quo sita est illa res feudalis. Si agitur contrainiuriam facta, appellabitur ad iudicem rei in quantum agitur personali, nec in interdito, vnde vi, vel in rem scripta, appellabitur ad superiorem illius loci, vbi est res feudalis. Tamen dic breuiter, quòd iudex appellationis erit iudex tribunalis superioris loci, in quo factus est processus: quia appellationes magis regulantur à tribunali, quam à personali, nisi consuetudo aliter disponat. not. Anton. de iudic. cap. caterum. vers. venio ad secundum, scil. qui in causa reum.

A D D I T I O.

Vide centum quaestiones bonas & viles in materia appellationum, quas ponit dom. Guido Papae in li. suarum quaestionum incipiendo quaest. 436.

Appellari non potest à sententia lata super fructibus, vel expensis, quando non appellatur à sententia lata super negocio principali. not. Anto. in d. c. quinquauallis in antepen. col. ver. sed est dubium.

Appellari potest à sententia lata per iudicem de consensu partium. not. Anton. de iure iurand. capit. quinquauallis. ver. 15. differentia.

Appellari potest à iudice seruante ordinem iudicarium, si de iure potest procedere ordine non seruato. no. Ant. de choabi. cle. c. vestra. 44. col. in fin.

Appellari à sententia nulla. text. est de iudic. c. exhibita. & c. fi. Et not. Anton. in d. c. vestra. pen. char. ver. venio ad vlt. Sed iudex talis appellationis, debet pronuciare talem appellationem iniustam inserta causa, quare sententia est nulla, & condemnare appellantem in expensis: vt not. Specu. in tit. de sent. prola. §. vt autem, ver. in iudice autem, in fin. Sed Io. An. ibi in addit. aliter loquitur.

Appel-

Appellari potest à sententia in manifesto lata, quia iure non prohibetur. not. Anton. in d. c. vestra. pe. char. 3. col.

Appellare an potest quis veniens contra confessionem veram vel factam ore suo, vel procuratoris sui, vel defuncti facta. vide super ver. notorium. §. notorium an impediatur.

Appellare an possit quis à sententia in notorio lata, siue sit notorium facti, siue praesumptionis & fictionis, vel confessionis, vel probationis, vel sententia. vide super ver. notorium. §. notorium impediatur. & §. sequenti.

Appellans à grauamine, tenetur exprimere grauaminis causam etiam notoriam, quia licet notorietas excuset à probatione, non tamen à propositione. not. An. in d. cap. vestra. pe. char. 3. col. um.

Appellationi an alio interposita adherens non potest illa appellatione vti, nisi doceat se intra decennium quo appellare potuit adheruisse, ipsamque adhaesionem iudici à quo intumescit. not. Rom. confi. 225. Et not. gloss. in cap. vt circa. de elect. lib. 6. super ver. adherentes. Et dicta adhaesio debet esse expressa, nec debet fieri nisi per illum cuius interest. vt not. Io. And. in nouel. super gl. praedicta.

Appellari non potest ad Papam omissio medio, quando appellatur à subdelegato delegati. non in totum de offi. deleg. c. si delegatus. §. ad eum quoque. lib. 6.

Appellari non potest à sententia lata per Cardinalem, cui fuit commissa causa appellatione remota, & hoc propter dignitatem personae. not. Bald. in l. ff. de offi. praefect. prae. Et Pe. More. in c. i. de offi. deleg. lib. 6.

Appellari non potest ad Papam à sententia lata per iudicem secularem temporali iurisdictione ecclesiae non subiectum. Et hoc est verum de iure, sed de consuetudine ecclesiae seculis. text. est de appel. in c. si duobus. ver. denique. Dicta tamen consuetudo non est generalis: sed specialis in quibusdam locis secundum Io. And. & Ant. ibidem dicit. sed vacante imperio de iure potest appellari ad Papam à iudice seculari. not. gloss. 2. quaest. 6. c. 2. vide super §. appellari non potest ab Imperatore.

Appellatio interposita per tertium, ratione sui interesse, non

valet, nisi ea exprimat, aliqua causa, propter quam sua interesse dicat. no. Bar. in l. sententia. in prin. ff. de ap.

Appellari potest à iudice reijciente expressè exceptionem, vel tacite procedendo ad vltiora non admittit exceptionem. Si autem exceptionem non reijcit tacite & expressè, sed dicit se velle deliberare, tunc si tertio requisitus humiliter vt deliberet, non respondet, potest appellari hac causa assignata, secundum Hof. in c. interposita. de ap. Et idem An. eo. ti. c. dilectus. 2. col. vers. oppo. no quòd ex quo.

Appellari an possit à sententia lata contra officialem in findicatu. vide Cyn. Bar. & Bal. C. quorum ap. non rec. l. nulli. & Arch. 2. q. 6. §. nulli quorum. Et Spe. in ti. de ap. prima par. §. in quibus, ver. 3. non licet.

Appellatio si est interposita in causis maioribus, & maiores appellantur, de quibus inferior à Papa non potest cognoscere, sed sunt iurisdictioni Papæ specialiter reseruata, non possunt partes tali appellationi renunciare. Sed si appellatur in causis medijs, & mediæ sunt omnes causæ spirituales & ecclesiasticæ maioribus, excep. tali appellationi antequam sit recepta per iudicē ad quem, ambæ partes possunt renunciare, & redire ad iudicē, à quo. Sed vna pars alteri inuita non potest, ex quo non est recepta appellatio, non licet partibus renunciare, nisi qui ad priuatum earum interesse. Sed componere sine consensu iudicis ad quem non possunt, vbi autem appellatur in minoribus causis. Et minores causæ sunt, quando agitur de temporalibus. tunc antequam appellatio sit recepta, possunt ambæ partes, etiam appellas inuito appellato renunciare appellationi, & redire ad iudicē à quo, dummodò non interfit appellati, vel si interfit, ei satisfaciatur. Postquam verò appellatio est recepta, non licet partibus ad iudicē à quo redire sine licentia iudicis ad quem. Sed per compositionem possunt ab appellatione recedere, quando cuncti tam ante receptam appellationem, quam post eam, inuito iudice ad quem: vt no. Io. An. post Hof. de crim. fal. c. fi. Et vide sup. §. appellans re integra. Sed Bal. dicit simpliciter, quòd appellans non potest renunciare si appellati inter est, in l. fi. C. quando pro. non est necesse. vide tex. & glo. in e. quamuis. §. ceterum de elect. lib. 6.

Appel-

Appellans an possit petere, quòd appellatus compellatur sententiam exhibere, à qua appellatum est, aliàs sententia non proficit appellato. Tu vide Inn. & An. in c. perpetuus. de fide inst. & Fe. de. de Senis. conf. 20. 2. alle. 20. & Lapum alle. 10. & Bar. in l. fi. C. de fide instr.

Apertissima probatio qua dicitur, vide sub ver. probatio. §. probatio indub.

29 † Apostata non est excommunicatus ipso iure, nisi quando est irregularis, & dimittit habitum: vt in c. 2. ne cle. vel mo. li. 6.

ADDITIO.

Et apostasia non nocet monasterio post professionem. No. do. Felin. in c. in præsentia. 15. col. vers. in ea. glo. ibi teneat monachatus. extrà de prob.

30 † Apostolicæ sedis appellatio an comprehendat Papam tantum, vel etiam legatum de Latere. dic in maioribus seu in reseruat. comprehendat Papam tantum. In alijs comprehendat etiam legatum. no. Lopus de elect. c. si abbatem. lib. 6. nisi addatur dictio restrictiua, puta apostolicæ sedis duntaxat, tunc nullo casu comprehendit legatum. no. idem Lopus in cle. c. grauis. de sen. excom.

31 † Arbitrari qui eligitur vt iudex, scil. vt procedat ordine iudicari in substantialibus, & hoc quòd ad procedendum, debet etiam quòd ad dirimendum, aliàs decidendum pronuciare de iure, licet possit si vult pronuciare iniqua. no. An. de iure iur. c. quinta. ual. venio ad materiam. possunt tamē partes remittere ordinem iudicarium, vt arbiter non teneatur ordinem iuris sequi in procedendo, Ita tamen quòd de iure pronuciet: quia cum arbiter habeat potestatem à partibus, possunt partes remittere illum qualificare. no. An. eo. tit. ver. ex his deciditur, quòd si ex compromisso. Et vide super ver. arbitrator. vbi plura de arbitro tanguntur. ver. confessio. §. prescriptio. §. testes.

Arbiter an possit esse ille qui est excommunicatus. Dic quòd licet talis in arbitrum assumptus, nō possit partibus contradicentibus officium exercere propter periculum excommunicationis: tamen in ipsum tenet compromissum & etià acceptatio, & etià laudum si par-

tes se præsentant, & non contradicunt. Item, si feratur eis absentibus, quando potuit parte absente laudare, Ideo tunc exigitur appellatio. not. Anto. in d. c. quintaualis, vers. 24. differentia.

A D D I T I O.

Vide do. Abba. in d. c. quintaualis. in 12. col. in princ. vers. 19. differentia. vbi pulchrè loquitur,

32. † Arbitri sententia licet nõ possit per viam appellationis retractari nisi in certis casibus, potest tamen per viam nullitatis retractari: vt si lata est sententia sine ordine iuris, vel per pecuniam, vel contra ius, expresso errore in sententia, vel contra formam compromissi. no. Anto. in d. c. quintaualis, ver. 25. differentia.

33. † Arbitri sententia lata seruato iuris ordine, licet sit iniqua, nõ potest peti reduci ad arbitrium boni viri. An. in d. c. quintaualis, ver. 4. differentia. Quod intellige secundum distinctionem positam in §. prox. sequenti.

Arbitri sententia si non patiatur vitium nullitatis, seu iniquitatis, quanquam non possit per appellationem retractari, nisi in certis casibus, si tamen fuit lata dolo partis vel arbitri, retractabitur per exceptionem vel replicationem doli, si aliàs esset iniusta præter dolum partis & arbitri, tunc in cuiuslibet casibus non retractabitur sententia arbitratoris, nec ista retractabitur, sed in quibus arbitratoris sententia retractetur: tunc licet secundum Innoc. huic; quanquam iniqua, standum sit, tamen secundum Host. reducetur ad arbitrium boni viri, quando euident est iniquitas nutriens peccatum. Et de peccato dicitur constare, quando constat de euidenti læsione, & lex ne dum canonica, sed etiam civilis vult, peccata corrigi, & hoc intelligitur esse verum, quando intra 10. vel 11. dies fuit reclamatum, ita quod non potest dici sententia emolgata, quod sequitur Ioan. An. & dicit curiã seruare, quod est indubitanter verum, quando apparet enormis læsio, quia tunc laudum præsumitur dolosum, merito competit remedium exceptionis doli, secundum ius Civile, & secundum ius Canonicum habebit hoc plus, quia officium iudicis poterit peti retractari, non obstante iuramento. Et si iuramentum obstaret, poterit iudex ex officio prouidere, not. An. in d. c. quintaual. 26.

ual. 26. differentia. aliàs 25. differentia. Arbitri laudum emologatum expressè vel tacitè per lapsum 10. dierum parit actionem in factum, & habet executionem paratam; sicut sententia quando est sine pœna, sed quando est cum pœna, videtur Innocen. velle quod nõ potest emologari, sed dic quod potest, statim quando est clausula facti manente pacto: si autem laudum non est emologatum nec stipulatione vallatum, tunc de iure Ciuili non parit actionem cum nudum sit, poterit tamen ad pœnam agi: sed de iure Canonico agere poterit, licet nudum sit, quia consensus partium adest, qui secundum ius Canonicum produxit ius agendi, saltem per officium iudicis. not. Anto. in d. c. quintaual. versic. 11. differentia.

* S I N G V L A R E.

Arbitri corrupti sententia valet, licet obftet exceptio doli, scilicet si expressum errorem contineat, quia est nulla, sicut sententia iudicis: vt no. Mathesil. not. 83. in cip. Not. quod sententia arbitri. & an arbitri electi in locum iudicis recusati cognoscent de negotio principali: dic quod sic de iure Ciuili: vt not. Iacob. de sancto Georg. in l. fin. C. de iud. sed de iure Can. cognoscent solum de causa suspicionis. c. suspicionis de offic. deleg. c. cum speciali de appel. H. F.

Arbitr potest interlocutoria etiam mutare circa accessoria, diffinitiuè, dummodò eadem die fiat. Idem si vult reformare quod ad electam, nõ mutata sententia, sed verbum dubium declarare non potest, nec diffinitiuam mutare, si super toto pronunciauit, ita quod suo officio functus est, siue sententia sit aliqua, siue nulla. Idem si non sit diffinitiuam, sed tamen iudicis officium finire facit. Prædicta vera nisi in compromisso dictum sit, quod possit iudicare semel & pluries & quoties ei placuerit, quia tunc poterit sic facere & corrigere super diuersis capitulis: tamen non si per eodem non possunt fieri plures sententia, nisi compromissum esset tale, quod non contineret nisi vnum articulum tantum: quia tunc super illo posset pluries laudare, & seipsum corrigere, aliàs verba compromissi nihil operantur. Si autem in compromisso dicatur, quod possit semel & pluries iudicare, &

care, & iudicatum iam corrigere & mutare, & etiam si sint plures articuli, poterit quemlibet mutare secundum Bar. licet Ioan. An. sentire videtur, quod non valet tale pactum, & circa idem mutare possit: quia hoc esset inuitare ad delinquendum: vt no. An. in d. c. quinquauul. ver. op. quod non potest, & adde quod no. e. c. ver. decimoctaua differentia. vbi prædictam clausulam quod possit pluries iudicare & mutare, restringit tam in arbitro, quã arbitratore, ad casum quo primũ laudũ fuit nullum: quia tunc potest iteratõ iudicare circa idem, & mutare. vide Bal. in l. si quis arb. de verb. obl. vbi dicit, quod illa clausula, semel & pluries laudare potest, operatur si sint plura capitula in compromisso, quod tot possunt sententias diuerso tempore ferre, quot sunt capitula: non quod possit aliquã sententiã reuocare nec corrigere: sed si in compromisso est vnũ capitulum duntaxat, tunc dictum c. operatur, quod ad laudum super illo capitulo semel latum, potest per aliud laudum reuocari. Et vide quod no. Bal. in l. c. si aduersus rem in. vbi simpliciter tenet quod ex clausula prædicta potest sepius circa diuersos articulos iudicare: non autem circa idem.

Arbitratoris laudum si petitur reduci ad arbitrium boni viri, tanquam initium, cui incumbit onus probandi. vide Io. And. in addit. Speculat. tit. de arb. §. sequitur. ver. item quid si compromissum. & Ant. de probat. c. quoniam contra. penult. cartan in fin. de iureiur. c. quinquauallis. ver. venio ad sextum. circa fin. ver. Et vide super ver. arbiter. per totum.

Arbitrium siue arbitramentum si est nullum, & petatur reduci ad arbitrium boni viri, potest iudex super nullitate pronunciare, secundum Hostiens. vt not. An. de ap. c. dilecto. ver. nunquid autem. io. col.

34 † Arbitrator esse non potest ille, qui est excommunicatus vel seruus. not. Ant. de ap. c. dilectus. ver. si nunquid autem. io. col. Contrarium not. de iureiur. c. quinquauallis. ver. 24. differentia. Licet Ioan. Andr. teneat primam partem in arbitratore publicè excommunicato: vt not. Ant. in d. c. quinquauallis. ver. 24. differentia. Item excommunicatus potest esse arbiter, & tenet compromissum & laudũ, si partes se presentant & non contradicunt. Item si laudum feratur eis absentibus, quando potest

absente

absente parte laudare, idcõ tunc agitur appellatio: vt not. Ant. in d. c. quinquauallis. ver. 24. differentia.

Arbitrator potest esse furiosus, habens dilucida interualla, quando compromissum acceptauit & iudicauit tempore quo habebat sanum intellectum. not. Ant. in d. c. quinquauallis. in fin.

Arbitrator potest esse filius familiã etiam patre inuito. no. An. in d. c. quinquauallis. in fin.

Arbitrator potest esse presbyter: quia non reperitur prohibitum. no. An. in d. c. quinquauul. in fin.

Arbitrator potest esse monachus: sed arbiter non nisi Abbate impetrante. Licet Cyn. dicat, quod nec arbitrator esse potest, sed ille qui est de ordine minorum, non potest esse arbiter, nec arbitrator: Abbas autem licet secundum quosdam non potest esse arbiter, etiam in causa monasterij sui, tamen potest esse arbitrator. vide An. in d. c. quinquauul. ver. 19. differentia.

35 † Arbitratrix potest esse mulier, quamuis non sit in dignitate posita, sed nõ potest esse arbiter siue arbitrator, nisi in dignitate. no. An. in d. c. quinquauul. ver. 8. differentia.

A D D I T I O.

Hoc idem tenet do. Abbas in d. c. quinquauallis. in 6. col. prope princ. in ver. Sexta differentia.

* S I N G V L A R E.

Arbitra tamen potest esse mulier in causa, in qua tractaretur de salute animarum, vt in repetitione vsurarum, & in causa decimarum, quæ sunt tributa egentium animarum, illud est singulare dictum Arch. in c. scriptum. 6. q. 3. quod dictum refert & sequitur pro nu. Lud. Rom. sing. 684. incip. tu audiuisti. vbi dicit hoc dictum etiam Canonis esse incognitum. H. P.

Arbitrator potest esse iudex, ad quem causa compromissa pertinet iure ordinario, vel etiam per delegationem, sed arbiter esse non potest de iure Ciuili, nisi sit princeps, sed non subditi, vel etiam subditi, in eo quod iudex non esset iudex, possunt compromittere in iudicẽ, à quo est appellatũ, potest vt in arbitriũ cõpromitti: quia non est amplius iudex: Sed de iure Canonico potest in quemlibet iudicem ordinariũ & delegatũ compromitti, etiam vt in arbitrium. no. An. in d. c. quinquauul. ver. decima differentia.

Adde

REPERTORIUM AVREVM

Adde quod etiam de iure Ciuili potest iudex ordinarius: & delegatus in arbitrium assumi, retenta potestate ordinaria vel delegata: vt not. eo. tit. ver. 25. differentia.

Arbitrator non potest recusari suspectus arbitet sic ex causa. not. An. in d. c. quinta uallis. ver. 7. differ. & ver. 20. differentia.

A D D I T I O.

Idem do. Abbas in d. c. quinta uallis. in 5. col. in versic. quinta differentia. Et no. quod ea quæ hic dicuntur per authorem nostrum de differentia arbitratoris & arbitri, allegando do. Ant. eadem dicuntur per do. Abbatem in d. c. quinta uallis. licet ipse Abbas mutauerit ordinem, & numerum differentiarum inter arbitratorum & arbitrum.

Arbitrator potest quis esse etiam in causa propria. not. An. de iud. in c. cum venissent. ver. 6. sed nunquid autem. quia assumitur vt bonus vir. Sed in causa propria non potest quis esse arbitet, sicut nec iudex: vt not. An. in d. c. quinta uallis. ver. 7. differentia. & vers. 6. differentia.

36 † Aduerte quod idem An. dicit in d. c. quinta uallis. in prin. Quod potest quis esse arbitet & arbitrator super iniuria propria. Arbitrator procedit in causa absq; solemnitate iuris vel ordinis iudicialis, secundum Inn. debet tamen extra iudicium laborare ad veritatem inquirendam, vt plenius instruat. no. An. in d. c. quinta uallis. ver. ad materiam, potest tamen si vult ordinem seruare: vt no. eo. tit. & c. ver. 4. differentia.

37 † Arbitrator potest procedere in diebus etiam ferialibus in honorem Dei, tamen non compellitur, si non vult, licet partes in hoc conueniant. Sed arbitet non potest in talibus ferijs procedere, etiam partibus volentibus. no. An. in d. c. quinta uallis. ver. 18. differentia.

Arbitrator non astringitur ad tempus instantiæ statuti in iudicialibus causis, secus in arbitrio secundum Cyn. Cum tempus instantiæ incipit non à die compromissi, sed à die litis coram eo motæ. Io. tenet quod in arbitrio non habet locum instantiæ, quod de iure Canonico expeditum est: quia nec in iudicio habet locum. no. An. in d. c. quinta uallis. ver. 18. differentia.

Arbitra

D. NICOLAI DE MILIS.

25

Arbitrator non artatur facere scripturam de dictis quæ sunt coram eo, cum non seruet ordinem iudiciorum not. And. in d. c. quinta uallis. ver. venio ad septimum.

Arbitrator nec etiam arbitet tenetur aliquod iuramentum præstare. licet Bart. dicat contrarium in arbitratore. not. Ant. d. c. quinta uallis. ver. quinta differentia.

Arbitrator non tenetur partes citare ad sententiam siue laudum, licet Barto. dicat contrarium: arbitet sic, nisi in discussione ac processu causæ fuerint partes præsentis, secundum Cy. vt no. Ant. in d. c. quinta uallis. ver. ex his inferitur.

Arbitrator cum non diffinat per viam sententiæ non artatur ad pronuntiandum in scriptis, nec cum alia solemnitate, cum totum ponatur in eius potestate, sed arbitet artatur vt iudex. no. An. in d. c. quinta uallis. vers. tertia differentia.

Arbitratores debent iudicare secundum æquitatem: arbitri vero secundum ius arbitri, ergo debet seruari rigorem iuris, arbitrator iusticiam, secundum Io. An. vt no. An. in d. c. quinta uallis. ver. quarta differentia.

Arbitrator potest ferre sententiam siue laudum in ecclesia: arbitet non, sicut nec iudex. no. in d. c. quinta uallis. ver. 22. differentia.

A D D I T I O.

An coram arbitratore fiat interruptio prescriptionis, vide per do. Felin. in c. illud de præscrip. colum. 5. in prin. ver. ad illud coram.

Arbitrator potest manus extendere ad res extra compromissum, quod intellige secundum Barto. quando se extendit ad connexa, sed ad omnia extranea non potest. Nam si de re esset compromissum, de quantitate vel rei estimatione potest laudare, id est si aliquid rei, vel speciei, vel quantitatis assignaret in recompensatione adiudicati super re, super qua est principaliter compromissum. no. An. in d. c. quinta uallis. ver. 24. differentia.

Arbitrator si super toto pronunciauit bene vel male, sanctus est officio suo, & non potest amplius mutare, secundum gl. Cyn. dicit, quod si iure suo potest laudare, potest mutare. Si iure alie

no, & seruauit compromissi ordinem, tunc non potest mutare, ff. ceter mulier laudauerit: sed si formam non seruauit, quia tunc non est functus officio. Si tamen in compromisso actum sit ut pronunciare possit quoties voluerit, tunc semper mutare poterit etiam circa idem. Quod intellige quando laudum fuit nullum. no. An. in d. c. quinquauallis. ver. 18. differentia. Et vide omnino quod ipse no. in d. ver. oppo. quod non potest, & sub ver. arbiter. §. arbiter potest interuocaturiam.

Arbitrator cogitur laudare si compromissum susceperit, non tamen videtur suscepisse, licet praesens fuerit, vel aliter & sciens, & non contradixit. Arbitrator autem non cogitur laudare, si compromissum susceperit, nisi in compromisso sit apposta poena vel pignora. An autem valeat pactum, quod arbitrator non possit cogi, dicitur not. An. in d. c. quinquauallis. ver. 21. differentia.

Arbitrator si est assumptus super substantialibus contractus, & non arbitratur, non valet contractus, quia non receditur a persona, sed si perfecto contractu assumptus est super aliquo accessorio, quia tunc ex contractu perfecto oritur actio, an potest officium iudicis deferri super aliquo accessorio, licet ille non arbitretur. no. An. in d. c. quinquauallis. ver. 21. differentia.

38 † Arbitrator est ille cui dicitur, volo stare voluntati tuae. Sed quando sit compromissum in aliquem, ut sciscitetur, an partes possint concordare, talis non dicitur arbiter nec arbitrator, sed mediator. no. An. in d. c. quinquauallis. ver. quid si suscipiat. Item arbitrator dicitur ille, cui quis dicit, volo stare dicto tuo: sed utique arbitrator potest peti reduci ad arbitrium boni viri. no. glo. ff. de arbi. l. pe. & Bar. in l. si. ff. de prat. stip.

Arbitrator est ille, in quem compromittitur ut in arbitratoris vel ut in bonum virum, nisi per aliqua verba compromissi aliud possit apprehendi. no. An. in d. c. quinquauallis. ver. ex his deciditur, quid de tali: sed arbiter censetur ille, in quem compromittitur, ut in arbitrum & bonum virum, & quia arbiter dicitur bonus vir: ut no. An. in eo. c. ver. ex his deciditur quid si dicatur.

ADDITIO.

Item adde, quod arbitrator est ille, qui potest procedere sine figura

figura iudicij, & sine ordine iuris, & de iure & de facto, ut habetur per Bar. in §. arbitratorum. in 2. colum. ff. pro socio. & per do. Alex. in consi. 18. quarta parte.

Arbitrator dicitur ille, in quem compromittitur, ut in arbitrum & arbitratorum, & amicabilem compositorem, cum potestate procedendi de iure. idem si compromittitur in eum, ut in arbitratorum & amicabilem compositorem, cum eadem potestate: quia non repugnat arbitratorum, quod ius arbitrium deducatur ad limites iuris, & tunc informabit arbitrator arbitrium suum a iure, non a sola aequitate continua.

39 † Arbitrator autem dicitur ille, in quem compromittitur ut in arbitrum cum potestate praedicta. no. An. c. quinquauallis. ver. ex his deciditur. ver. quid si in compromisso. & ver. seq. nam arbiter censetur qui ut arbiter assumitur, nisi ex alijs verbis aliter appareat, ut quia dictum sit, quod possit procedere ordine iuris non seruato, vel alijs consimilib. verbis. no. in praedicto. c. ver. ex his deciditur quod de tali. Item arbiter censetur ille qui eligitur ut litis disceptator. no. An. in eod. c. ver. ex his deciditur quid si dicatur.

Arbitrator an dicatur arbiter ille, in quem compromittitur tanquam in arbitrum & arbitratorum & amicabilem compositorem, vel tanquam in arbitrum & arbitratorum, simpliciter dicit, quod potest quam viam vult eligere, vel arbitri vel arbitratoris secundum Bart. licet Spe. dixerit quod videtur electus, vel arbiter saltem, ubi est adiecta poena. no. An. in dict. c. quinquauallis. ver. ex his deciditur quid si est.

* SINGVLARE.

Arbiter pronuncians tanquam arbiter & arbitrator, praesertim pronunciauit tanquam arbitrator, ut puta, si quando est commissio Titio tanquam in arbitrum & arbitratorum, ipse Titius pronunciauit dicendo: Ego Titius arbiter & arbitrator ita pronuncio, &c. in dubio enim tanquam arbitrator videtur pronunciauit, ita singulariter dicit Bal. in l. non codicillu. ver. & sic est. ar. C. de test. quod dictum refert & sequitur pro no. Et an. c. fin. 47. incip. commissio est quaestio. H. F.

Arbitrator an arbiter dicatur ille, qui assumitur, vt possit procedere ordine iuris seruato, vel non seruato? dic, quòd habet vtramque potestatem, & si non exprimit, an procedat vt arbiter vel vt arbitrator, cognoscetur ex modo procedendi: quia si ordinem iuris seruauit in totum, censetur arbiter, aliàs cenfetur arbitrator, secundum Inn. Et si ab initio seruauit ordinem, & in fine non, quia forè sine scriptis pronunciauit sententiam, non valet sententia: quia procedendo ab initio seruato iuris ordine videtur viam arbitri elegisse, & alteri viæ arbitratoris renunciaffe, secundum Dyn. Sed veritas est secundum Host. quòd valet sententia tanquam arbitratoris, quia viæ arbitratoris non repugnat, quòd in parte vel in totum feruetur iuris ordo, potest etiam seruare, & non seruare, prout ei placet. Ex his sequitur, quòd siue à principio seruauit ordinem & non in fine, siue in fine seruauit, & non in principio, in medio & in fine, quòd iudicabitur, vt sententia arbitratoris, & si est æqua secundum naturalem æquiritatem ei stabitur, secundum Io. An. Et vt. no. idem Io. And. in d.c. quinta. ver. 4. differentia. licet Bur. aliter dixerit in hoc vltimo: vt no. An. e. c. ver. si ex hoc deciditur alia dubitatio.

40. † Arbitratoris compromissum non finitur morte alterius compromittentium: quia illud est pactum vel transactio, qua transit ad hæredes, etiam si compromissum fuerit factum super contractu inuendo, quia spes conditionalis obligationis transmittitur ad hæredes, nisi sit talis, qua personæ cohæreat, vel nisi contractus non sit transmissibilis ad hæredes: arbitri autem compromissum finitur morte alterius compromittentium. no. Ant. in d.c. quinta. ver. 1. differentia, aliàs 13. differentia.

Arbitratoris vel arbitri compromissum non finitur banno, & publicatione bonorum alterius compromittentium, tamen existens conditio non obligat fiscu. no. Ant. in d.c. quinta. ver. 14. differentia. Et no. eo. c. circa finem.

Arbitratoris potestas & laudum, sicut recepti essentiam de consensu & voluntate partium, ita contraria voluntate possunt partes & laudo decedere. not. Ant. in dict. cap. quinta. ver. sic. ex hoc insurgit. alias 22. differentia.

41. † Arbitrator assumatur super eo, de quo partes non sunt cordes,

cordes, & non solum super contractu, sed etiam super lite: tamen ipsa assumptio, & processus non expeditur per viam iudicij, sed contractus. vnde compromissum, & laudum etiam, dicitur potius compositio vel transactio, quam iudicium vel sententia siue arbitrium. no. Ant. in dict. capitulo. quinta. ver. 7. differentia.

42. † Arbitratoris laudum inserto compromisso est quedam transactio, eo respectu, quia fit de re dubia. Et quia partes compromittunt, vt à litè recedant, tamen propriè & strictè non est transactio, sed compositio: quia transactio propriè hinc inde aliquo dato vel retento. Sed arbitrator potest in totum absoluere, vel in totum condemnare. Item transactioe propria non receditur, licet iniqua sit. A laudo autem recedi potest propter excessum, & iniquitatem. no. An. in d.c. quinta. ver. 2. differentia.

Arbitratoris dictum propriè non est sententia nec laudum, sed transactio quedam. not. Ant. in d.c. quinta. ver. sic. ex hoc insurgit. aliàs 12. differentia. Sed nec est propriè transactio, sed compositio: vt not. sup. §. proximo.

43. † Arbitratoris si laudum incidit in contractum, putà quando assumitur quis vt arbitretur de precio rei venditæ, agendum est actione ex illo contractu, quando statim post contractum fuit assumptum. Sed si non incidit in contractum, tunc si in compromisso intercessit iuramentum, mandabitur arbitramentum executioni per officium iudicis, dum modò sit æquum, vel ad æquitatem redactum: si non intercessisset iuramentum sed stipulatio, agitur ex stipulatione. Si autem est nudum, tunc parit solam exceptionem, nisi super aliqua actione sit compromissum: quia tunc illa actione agitur, secundum Innocen. In alia parte dicit Innoc. quòd licet nudum sit, seruandum est tamen si est æquum: sed Host. dicit, quòd etiam quando est nudum, mandabitur executioni iudicis officio, quòd de iure Canonico procedit, secundum eundem. Etiam quòd nudus consensus paritius agendi solum per officium iudicis, non tamen quòd habeat executionem paratam, nisi statuta locorum aliter prouideant. Et hoc verum secundum Bart. vt no. An. in c. quinta. ver. ex hoc insurgit. aliàs 22. differentia.

Arbitratoris laudum non emologatur taciturnitatem 10. dierum, sed expressè potest emologari, non quòd per omnia habeat vim emologationis, sed valebit vt pactum vel transactio, secundum Innoc. vt no. An. in d. c. quinta uallis. ver. 11. differentia.

44 † Arbitratoris laudum contra ius latum, est nullum, si forma compromissi habeat quod de iure & de facto procederet: sed de iure tantum pronunciaret, & dedit formam compromisso cum tacite non inesset, secus in laudo arbitri dicto modo assumpti: quia in illo dicto expressio inerat tacite, licet Bart. in hoc dubitauerit. Et sub illo verbo De iure, non solum venire ius commune, sed etiam statutum, & consuetudo iuri communi contraria. no. An. in d. c. quinta uallis. pen. col.

Arbitratoris dictum siue laudum continens modicam læsionem, potest peti reduci ad arbitrium boni viri. Et in hoc differt à laudo arbitri, quod de iure Ciuili non potest peti reduci. Ratio differentie est: quia compromittens in arbitrum, qui vt iudex procedit seruato iuris ordine, contemnit iudicem, idèd ad eum reuertitur non potest. Sed quando compromittit in arbitratorem, non contemnit iudicem, cum non agit coram eo vt iudice, sed via contractus. no. An. in d. c. quinta uallis. ver. nunc videamus.

Arbitratoris laudum non reducitur ad arbitrium boni viri propter modicam læsionem, nisi dolus eius vel præsumptus intercessit: quia tunc ex quolibet damno potest peti reductio, cum dolus remitti non possit. no. An. in d. c. quinta ual. ver. nemo ad septimum.

Arbitratoris laudum potest indistinctè reduci ad arbitrium boni viri, propter enormem læsionem, quando in compromisso dictum fuit simpliciter, quod possit dare de iure vnus alteri etiam in magna quantitate: quia aliud est damnum modicum, aliud magnum, & aliud enorme. Et idèd sub verbo Magna non comprehenditur enormis. no. An. in d. c. quinta ual. ver. venio ad septimum. ibi aduertetamen. Et sub verbo Enormis non continetur enormissima: vt ergo excludatur quis totaliter à facultate petendi reductionem, ponatur in compromisso quod non possit reductio ratione læsionis etiam enormissimæ peti, vel quòd arbitrator possit dare de iure vnus alteri in parte, & in toto. no.

Ang.

Ang. in sua disputatione quæ incipit duo adinuicem litigantes. & vide inf. §. arbitratoris laudum si lædit, &c. Quæ autem dicitur læsio in magna quantitate, dicit An. quod est magna, quando est indiuidua: vt not. An. in e. c. ver. venio ad punctum. vbi mihi videtur Bar. dicere quòd est magna, quando est in 6. parte. Et vterque allegat l. vnde si Neruæ. in prin. cum l. seq. ff. pro foc. & ponit Bar. in l. si societatem. §. arbitrorum. e. tit. Ego dico quòd vterque dicit contra tex. illius legis: Vnde si Neruæ. cum l. seq. vbi tex. aperè declarat, quòd læsio dicatur magna, quando est in tertia parte.

ADDITIO.

Si aliquis est in arbitrium & arbitratorem, an, postquam electus ex qua potestate vult procedere, possit ad aliam redire, vide pulchrè p. do. Fel. in causa ex officij. de præsc. col. 10. in me. in ver. secunda conclusio.

Arbitratoris laudum si est iniquum, potest reduci, non obstantè quòd in compromisso fuerit emologatum laudum futurum, quia talis emologatio habet vim simplicis renunciationis. Secus si emologatio sit secuta post laudum: quia tunc est locus querelæ, quod est verum, quando emologans fuerit certificatus de læsione, aliàs secus. no. An. in d. c. quinta uallis. ver. venio ad 7. circa fin.

Arbitratoris laudum etiam si re ipsa est iniquum, & imperitia propter dolum arbitratoris potest peti reduci, licet compromissum fuerit iuratum, & penalit stipulatione vallatum. licet Bu. dicat contrarium, quando non apparet de dolo vel culpa arbitratoris. no. An. in d. c. quinta uallis. ver. ad secundum quod iure quod intellige secundum distinctionem positam in §. proximo sequent.

Arbitratoris laudum si lædit tertium, vel est contra Deum, vel pietatem, vel contra omnia iura, potest reduci ad arbitrium boni viri. Si autem est simpliciter contra ius priuatum partis, ita demum potest reduci, si læsio erit in 6. parte, secundum Bart. vel in dimidia, & hoc fortè verius, quæ proportionaliter iudicatur, quæ arbitrator assumitur super lite & controuersia, quæ quando as-

D. 4

sumitur

sumitur super contractu. Et prædicta procedunt, & in compromisso iurato, in quo partes simpliciter & generaliter promiserunt stare laudo. Sed si simpliciter expressè dictum sit, quòd possit arbitrator vnius partis ius in totum vel partem alteri dare: vel quòd possit iudicare alitè & hæse, quòd idem est: vel quòd possit de iure vnius dare alteri in parua & magna quantitate. Dic quòd si læsio est maxima, & ex proposito, & hoc constat, poterit reduci non obstantib. prædictis verbis sic effusè prolatis. Secùs si læsio est magna, & non ex proposito seu ex re ipsa: & hoc constat secundù Io. An. Sed verius est, quòd tunc etiam potest reduci, quia illa verba effusa magis fuerunt, plata ad benevolentiam sub spe prolata cõsidentia: quàm deceptionis futuræ. vbi autem non constat, quòd læsio ex proposito fuerit, vel re ipsa in dubio ex magna deceptione præsumitur dolus. Et si reductio peti potest. no. Ant. in d. c. quinquauallis. ver. venio ad quintum, & prædicta procedunt etiam si renunciatio, vel pactum, vel iuramentum intercesserit de nõ petendo reductionem: quia quodlibet iuramentum recipit in intellectum secundum principalem dispositum: vt no. e. c. ver. venio ad 7. Aduerte tamen, quòd si in compromisso dicitur, quòd possit arbitrator de iure vnius partis alteri dare in magna & parua quantitate, nõ poterit tamen enormiter lædere, cù triplex sit damnù: modicum, magnum & enorme: vt no. An. in d. capic. quinquauall. vlt. çar. in pr. ibi aduerte tamen, & c. Et aduerte, quòd læsio enormis dicitur que sextam partem excedit, cù in sexta dicitur læsio magna, vt patet in l. vnde si Neruæ. cum l. seq. in pr. ff. pro socio. vbi tex. dicit, quòd læsio in 6. continet magnam & manifestam iniquitatem, & idem Bart. in l. si societatem. §. arbitratorum. eod. tit. vide omnino sup. §. arbitratoris laudum potest. & concordat Bal. quòd ratioe enormis læsionis possit peti reductio, quibuscunq; verbis in compromisso appõsitis non obstantibus: vt no. ipse in l. cum antea. C. de arb. fallit si statutum dat validitatè laudo: quo casu etiam ratioe doli non potest laudum aliqua exceptione opponi vel reuocari: vt not. Bald. super rub. C. de appel. Et idem videtur, si statutum dicit, quòd contra laudum non possit aliqua exceptio opponi: vel quòd laudum sit præsum. no. Bal. C. de exc. rei iud. l. 2.

ADDL.

ADDITIO.

Et supra fecit mentionem, quòd non obstante iuramento, de non petendo reductionem ad arbitrium boni viri: nihilò minus peti potest reductio. Adde quòd do. Guid. Pa. in quingentissima. 19. quaest. vbi dicit, quòd si prætendatur grauis læsio, non obstante iuramento, poterit peti reductio. Et ibi etiam tractat, que sit grauis læsio.

Arbitratoris sententia licet inspecto iuris rigore sit iniqua, si tamen secundum naturalem æquitatem sit æqua, non potest peti reduci ad arbitrium boni viri. no. Anton. in d. c. quinquauallis. ver. 4. differentia. & sicut arbitrator non tenetur sequi iuris rigorem, sed habet procedere secundum naturalem æquitatem: Ita etiam iudex aditus super reductioe ad arbitrium boni viri, non tenetur rigorem sequi: sed secundum naturalem æquitatem debet sententiam reformare, & etiam ex iusta causa pro bono pacis in aliquo modico partem lædere. not. Ant. in c. prædicto. ver. nunc videamus. Et præsumitur iusta causa, ex quo modico lædit. Si tamen in totum sequitur ius scriptum, ommissa naturali æquitate, secundum quam poterit laudum in aliqua parte confirmare, nõ potest propter hoc eius sententia retractari: quia licet possit naturalem æquitatem sequi in tractando arbitratoris laudum, tamen non artatur illam sequi, si non vult: vt no. idem Ant. in eo. c. ver. quæro. an in hac. penul. colum. Sed hoc vltimum dictum videtur contra primum, arguendo de toto ad partem.

Arbitratoris laudum licet nõ suspendatur per petitionem reductioe ad arbitrium boni viri, tollitur tamè effectus præsumtionis eius, sicut in appellatione ab excommunicatione. no. Ant. in d. c. quinquauallis. ver. venio ad sextam, vbi ergo non pendet reductio & reclamatio, præsumitur quòd laudum sit iustum: vt not. Ant. in c. quoniam contra. de proba. penul. car. ver. si nuquid autem productis arbitris.

Arbitratorum laudum reducitur ad arbitrium boni viri per officium iudicis, & quandoque iure actionis, secundum Bart. vt not. Ant. in dict. cap. quinquauall. ver. venio ad secundum, quo iure,

D 5

Arbitra

Arbitratoris laudum potest peti reduci ad arbitrium boni viri vsque ad triginta annos, quia tanto tempore durat actio & officium iudicis, per quam petitur dicta reductio: imò potest quandoque perpetuo peti; vt quando competit officium iudicis loco exceptionis, quæ perpetua est, licet Bar. dixerit, & malè, quòd quædoque finitur quadriennio, & quòd in omnem casum est necessè, quòd petens reductionem contradixerit laudo intra annum saltem extra iudicium, quod non est verum, quia iure non cauetur. no. Anton. in dicto capito. quintaualis. ver. quæro tertio. Item not. Bald. ff. pro socio. l. vnde si Neruz. Cod. de contracten. empt. l. fin. penultima columna. ver. quouisque. Secus in laudo arbitri, quod non potest, nisi vsque ad decem dies peti retractari: vt not. sup. ver. arbiter. §. arbiter. ver. quod si non petitur.

Arbitratoris laudum si petitur reduci ad arbitrium boni viri, iure actionis, vel per officium iudicis, quod datur principaliter propter se, vel loco actionis, debet supradicta reductione adiri iudex eius, cõtra quem petitur. Vbi autem agitur officio iudicis, quod datur loco exceptionis: tunc debet adiri iudex ipsius petentis, qui dicitur competens super dicto officio, sicut esset competens super actione agente, quod est notandum. Aduerte tamen, quòd si dubium est super reductione laudi propter iuramentum, aditur iudex ecclesiasticus. Idem si laudum est super materia spectante ad Ecclesiam, vt super matrimonio, idem si est latum contra pietatem, idem si ex eo evidens insurgit peccatum. An autem adiri tunc debet iudex Ecclesiasticus petentis reductionem, vel eius contra quem petitur, patet ex præmissis. not. Anton. in cap. quintaualis. ver. venio ad quartum. Et vide quod not. per eundem Anton. de foro competet. cum sit. quint. colum. ver. tertius casus. vbi dicit, quòd iudex ecclesiasticus etiam inter laicos est iudex competens in causa reductionis propter iuramentum. Et si laudum quod petitur reduci, apparet nullum, poterit iudex reductionis super nullitate pronunciare. not. Anton. de appel. capit. dilecto. penultima columna. in princip. quod est notandum. Et quod dictum est, in casu reductionis laudi ad eundem esse iudicem actoris vel rei, limitata, nisi sit laudum tale, quod ex for-

ma statui produceret actione, & haberet vim sententia, quo casu ad eundem esset iudex, & superior arbitratoris, de cuius sententia conqueratur. Sed pro casu, cum queritur de contractu: videlicet de laudo, quod habet vim transactionis: vt no. per Bartol. & Bald. in leg. secund. Cod. vbi & apud quem cognitio in integ. Et limita ita quod not. Bartol. in l. si societatem. §. arbitror. ff. pro socio. ver. quid erit. Et vide omnino Fred. de Senis consilia suo 287, vide etiam Anton. qui Freder. limitat de foro compet. ca. si Clericus. vnde cõma. in princip. versi. & hoc deciditur etiam.

Arbitratoris laudum potest detegi iniquum ex nouis probationibus: quia in causa reductionis nõ est necessè quòd arguatur dolus eius. Si autem exigitur dolus, tunc non potest iniquitas detegi, nisi ex hisdem actis, quia aliter non concluderetur dolus, qui non cadit in ignorantem, nisi factio arbitratoris occurrisset, quò minus probationes factæ essent. Vbi autem coram eo arbitratorum non apparent acta, ad quæ conficienda non artatur de facili, non probabitur dolus, nisi præsumptiuè, vt si absoluti in totum, vel magna parte, & agens vult probare debitum clarum: nam tunc concluditur dolus præsumptiuè. Prædicta intellige de probationibus omnino nouis. Nam ad probandum acta antiqua possunt noui testes produci: vt si agens vult probare coram arbitratore aliquid fuisse probatum. no. Antonius in dicto capitulo quintaualis ver. venio ad sextum. vide inf. §. proximo.

Arbitratoris laudum quando petitur reduci ad æquitatem, debet petens probare iniquitatem & læsionem: non quia pro laudo præsumitur: sed quia petens fundat se in læsione. & hæc est eius intentio, quam probare habet, & ided si per laudum est reus absolutus in toto, vel in magna parte, & actor produci clara instrumenta vel testes de debito: nisi appareant aliæ circumstantia, præsumitur laudum iniustum, licet possibile sit arbitrato-rem habuisse probationem super exceptionibus: quia pro his aliis non præsumitur, vt quia laudum, ideo transit in rem iudicatam. no. Anton. in d. c. quintaual. ver. venio ad sextum. Idem si petens

reductionem dicat se condemnatum, & nō appareat aliter, quod debitor eo ipso probat laudum iniustum: vt not. Anton. in consilijs suis, consil. 27. Et fuit opin. do. Franc. & Archi. quem ref. in d. c. quintaual. ver. venio ad septimum. & ibi, per quem dicit Fran. vide omninō super verbo, præsumptio. §. præsumitur pro laudo.

Arbitratoris vel arbitri laudum, si est petitum reduci propter Iniquitatem, & petens succumbat, in pōnam compromissi incidit, nisi euidenter appareat, de causa iusta petendi. not. Ant. in d. c. quintaual. ver. sed est dubium. in antepen. col.

* SINGVLARE.

Arbitri non possunt ferrē laudum partibus non citatis, licet dictum sit in compromisso, quod possunt ferre laudum absentibus partibus, vt determinat Spec. in titu. de arbit. in §. excipitur. in fin. quod dictum pro valde notabili refert & sequitur Ioan. de Imo. in c. cum dilectus. de arbit. & Alex. in l. si quis arbitrato. in §. colum. ver. quærd simita. ff. de verb. obligat. idēd debet dici in compromisso, quod arbitri possunt ferre sententiam partibus absentibus, & non citatis: nam hoc casu bene valebit sententia nō citatis partibus, secundūm Doct. in dictis locis, Quod est practicable.

Arbitratoris laudum, si est laudū super eo, quod aliās per sententiam erat decisum, an valeat, vide super versic. compromissum.

44 † Arbitrator potest procedere, vt arbiter super vno articulo, & vt arbitrator super alio, & vt iudex delegatus super alio, quādo in iudicem delegatum fit compromissum, tanquā in arbitrum, & in arbitratorem: & vna potestas per aliam adiunctam non expirat, de præben. nisi essent c. hoc singulariter, not. Anton.

45 † Arbitrium simpliciter compromissum, intelligitur de arbitrio boni viri. Sed si additur verbum Liberum, intelligitur quod positetiam iniuste facere, dum tamen dolus malus absit. Itēna verbum Videtur, & verbum Placet, important arbitrium boni viri, sed verbum Iudicio tuo, importat liberum arbitrium, no.

Bal.

Bal. in l. si sic. legatum. in prin. de lega. 1. & plenius in Extrauagatū ad reprimendam. super ver. videbitur. vbi de verbis Iudicio tuo, dicitur contrarium. Idem est in verbo Plenum, quod est in verbo Liberrimi. de leg. 3. l. fideicommissa. §. sic fideicom. Et ista no. Bar. ibi, & vide per eum de arbitrio generaliter commissō. in l. ambitiosa. de decre. ab or. fa. Et vide gloss. in verb. videbitur. in c. 2. de corpore vitia. & ibi per Ant. & plenissimē per eum in cap. 1. de constit. vbi de multis verbis loquitur, an importent arbitriū boni viri. & de accusa. c. super his. penu. col. Et vide super ver. volo. inf.

46 † Arbitrium differt à facultate, & à conscientia: nam quædā committuntur in iudicis facultate, & in illis potest iudex secundūm velle suum procedere, quia sic agendo facit, quod ius vult. vnde non est opus querela. Item in commissis conscientia iudicis, in quibus nec appellatur. Si tamē appellatur, operabitur quod ad finem deuoluendi, etiam si superior possit deliberare, an quod actum est, reuocetur. Sed in commissis arbitrio iudicis aduertēdum est, quod aut committantur ad arbitrium liberrimum eam causa, vel ad arbitrium iudicis siue boni viri. Primo casu potest iudex secundūm velle suum procedere, ac si esset commissum eius facultati, secundūm Ioan. Andra. quod est verum secundūm Bart. in his, quæ sunt grauis præiudicij, vt in sententijs tenetur sequi regulas iuris naturalis & æquitatis rationalis, licet sit libera regulis iuris positij & ciuilib: quinimō & remedia iuris ciuilib, ex quibus esset ius quæsitum, & præscrip. seruare tenerentur: quia ex quo sunt quæsitā, sunt ex naturali æquitate affixa, & illa tollere esset contra naturalem æquitatem: licet enim liberum arbitrium concludat voluntatem, & rectē, non regulat tamen, dummodō excludatur dolus, illud est verum, vbi non tangitur præiudicium tertij, secundūm Lapum. Secundo casu, quando committitur ad arbitrium cum causā: vel ad arbitrium iudicis, vt boni viri, tunc non tenetur sequi regulas ciuiles, circa ordinaria litis, & modum procedendi, sed circa defensoris, & modum finendi sic, nisi & circa ipsā decisoria iam determinata aliter determinandi daretur arbitrium, quo tamen casu tenetur sequi naturalem rationem: & quatenus illā nō sequitur per viam appellatio-

M 157

his, vel reductionis ad arbitrium boni viri reuocabitur. not. Anton. de constit. capit. primo. ver. oppono quodd imò. Sed Barto. in Extrauaganti ad reprimendam concludit; quòd in commissis ad arbitrium boni viri tenetur iudex sequi regulas ciuiles, & etià quòd ad ordinaria, benè, & pro eo videtur casus in l. i. ff. de arbit. vt patet, quia si causa committitur in arbitrum, eius arbitrio cognoscenda & finienda, tenetur non solum in iudicando, sed etià in procedendo, etiam iuris ordine seruato, & hoc verius videbitur. Sed dictum Anton. procedit in his; quæ committuntur ad liberum arbitrium, vt patet in l. quam allegat. C. de inoff. testamen. sed quandoque loquitur de actu in libera facultate concesso. Et vide omnino super ver. liberum.

47 † Archidiaconi officium est inducere beneficiatos per Episcopum, & alios in corporalem possessionem, Et examinare ordinandos. Quod officium potest per alios vel alium exercere, cum non sit electa industria personæ. not. Rom. consil. 378. & vide super ver. dignitas.

A D D I T I O.

Sed Archidiaconus non potest conferre beneficia, vel præbendas: vt habetur per Innocen. in c. cum satis, ad fin. in ver. Ecclesiam autem. de offic. Archidiacon. allegant 16. quæstio. 7. c. nullus. Nisi hoc ex consuetudine; vel privilegio habeat: tunc facit tanquam vicarius. per c. super eo. de offi. deleg. & c. cum venissent de instit. hæc Innoc. in d. c. cum satis.

Dignitas	§:
Cura	§.
Prælatas	§:

Archidiaconatus de iure communi est maior dignitas post pontificam. em. not. Anton. in dict. cap. 1. de offic. Archidiacon. Ioan. And. c. de liberatione. de offic. l. lib. 6. in gloss. 3. in fi. vide inf. sub ver. dignitas, quæ dicatur maior.

Archidiaconus potest de iure communi Ecclesias intra limites

tes sui Archidiaconatus sitas visitare, & ab eis procuratorem recipere semel in anno, vt patet in capit. mandamus. de offi. Archidiacon. licet glo. dicat, quòd illud est ex consuetudine præscripta: sed text. dicit de consuetu. debet ergo intelligi de iure. Idem probatur in e. ad hoc. eod. tit. vbi dicit text. quòd Archidiaconus habet iurisdictionem audiendi iurgia singulorum, & solicitandi Parochiales, ac corrigendi & emendandi, quæ vidit corrigenda. In quibus visis includitur potestas iurisdictionis visitandi: nec potest dici, quòd ibi sequitur de consuetudine: quia Papa fuit de iure consultus, & de iure respondet, & idem declarat illum textum Hostiæ & Ioan. And. in capit. fina. super ver. duntaxat. Idem probatur per text. in cap. cum apostolus. de cens. & in capit. primo. & in capit. fina. eodem titulo. libro sexto. iuncta gloss. 1. super ver. ficu. Prælat. & hoc tenet Ioan. And. in capit. cum satis. super ver. annuatim. de offic. Archidiacon. Idem tenet Archidiacon. 99. distinctio. c. si quis magister §. Archidiaconi. & 25. distinctio. c. perlectis. super ver. cum iurisdictione. nec obstat. cap. final. de offic. Archidiacon. quia ibi loquitur de Abbatibus: & idem in prioratibus conuentualibus, & consequenter idem in Ecclesijs collegiatis: quæ etiam cum sint maioris tituli, non possunt per Archidiaconum visitari, sed tanquam de maioribus, & grauioribus Episcopo reseruati. Et hoc etiam probatur ex textu dicti capit. ad hoc. ibi ardua, & c. Sed Parochiales Ecclesias, & beneficia inferiora, quæ sunt minoris tituli, potest Archidiaconus visitare. Hostiens. & Ioan. And. hanc distinctionem faciunt in dicto capit. final. super ver. monasterio. & super ver. duntaxat. Et probatur ex text. capitulo. final. de officio Archipresbyteri. vbi est expressum, quod Archipresbyter potest presbyteros in sua plebe minores titulos habentes visitare, & de eis curam habere. Ergo hoc fortius potest Archidiaconus, cuius iurisdictione amplior est: vt patet in capitulo primo, & finali. de offic. Archipresbyteri. Et licet etiam Episcopus possit visitare Ecclesias intra limites Archidiaconatus institutas, non propterea impeditur Archidiaconus, quin & ipse visitare possit: vt notat Ioannes Andreas, & Antonius in dicto capitulo. mandamus. Item Archidiaconus potest visitare, si vult, semel in anno Ecclesias, etiam extra Archidiaconatus, si sitas, tñ in eadē diocesi, in qua est Archidiaconus, & hoc verū, Episcopo. illas

non visitante, Sed de triennio in triennium tenetur eas de necessitate visitare Episcopo non visitante: vt not. Ioan. And. in c. 1. de offi. Archi.

Archidiaconus non est Prælati, si non assumitur per electionem: vt not. Ioan. And. in c. 2. de iudi. vide ibi Anton. & vide infra super ver. Prælati. §. Prælati appellatione.

A D D I T I O.

Adde an Archidiaconus sit Prælati, vide per doct. in c. decernimus. extra de iudic. & per Ioan. And. in c. eum, qui de præben. lib. sexto. faciunt notata in c. cum ad Ecclesiarum. de officio ordina.

48 † Archiepiscopus de iure communi potest visitare omnes Ecclesias suæ Prouinciæ. de præscrip. cum ex officio. de cens. §. sopta. melius de cens. c. fin. lib. 6. ac contra hoc præscribere potest; vt in d. c. cum ex officio. & vide super ver. Episcopus. §.

Archiepiscopo tenentur omnes suffraganei iurare fidelitatem & obedientiam. de maio. & obedientia. c. dilecti. de priuileg. c. antiqua. & vtrobique no. per glo.

Archiepiscopus ad loca exempta intra Prouinciã suã declinans, vel per eam transiit faciens, potest inibi crucem ante se portari facere, populo solenniter benedicere, ac in pontificalibus etiam cum pallio celebrare, & facere coram se sine pontificalibus celebrari. Sed extra Prouinciã suã non potest Archiepiscopus vti pallio, etiam licentia eius, ad quem spectat, nisi super hoc esset priuilegiatus à summo Pontifice. Sed pontificalibus, scilicet trisimando, degradando, & ordinando vti posset cū licentia diocesani loci: quia strictior est vsus pallij, quàm pontificalium, vt in cle. 1. & ff. de priuileg. in tex. & glo. & de benedictione solenni. not. Ioan. And. in c. Abba. de priuileg. lib. 6. in nouel.

Archiepiscopus quando & qualiter possit intrã diocesim, & in subditos suffraganeorum suorum iurisdictionem aliquam, vel aliquod aliud exercere, vide de officio. ordina. c. pastoralis. in principio. & capit. primo. eod. tit. lib. 6. & de præscrip. c. cum ex officio. & de sup. neglij. Prælati. cap. 1. lib. 6. & de foro compe. cap. primo. eo.

116

lib. & de pœnitent. & remiss. cap. penult. de cens. cap. perpetuo. lib. 6.

A D D I T I O.

Adde dominum Felinum in dict. capitul. pastoralis. vbi latè & ordinatè tractat, quid Archiepiscopus possit inter suffraganeos suos.

Archiepiscopus non potest suã Prouinciã visitare, nisi prius in suã diocesim visitauerit. vt de cens. cap. 1. lib. 6. Archiepiscopus. & vide super ver. dignitas. §. & c.

49 † Archiuo vtriusque scripturæ quæ reperitur in archiuo publico, faciat plenã fidem, vide super ver. scriptura. §. scriptura. de Archiepiscopo.

50 † Arrestare propriè est præcipere alicui sub pœna, ne de certo loco recedat. de hoc vide quod not. Fran. Zab. in cle. 1. de hære. & c.

51 † Arma & insignia alicuius, an aliquis possit sibi assumere & deferre. vide Anton. in c. dilecta. de excess. Prælat. & c.

A D D I T I O.

Adde ibidem per dominum Abba. Qui primò tractat, an liceat alicui vti vel portare arma seu insignia: deinde quarit, an liceat, an quis possit assumere arma alterius.

52 † Argumentum à contrario non habet locum, quando est contra alia iura. not. gloss. de foro comperenti. in c. significasti. alias validum est, de his, quæ sibi à Prælat. c. cum apostolica. Et vide ibi Anton. in c. publicato. ad fin. de elect.

Argumentum à communiter accidentibus est validum in materia probationum. not. per gloss. & Butr. & Bald. in l. neq. natales. C. de probat.

* S I N G V L A R E.

Argumentum à communiter accidentibus validum est in iure. l. certi conditio. §. si nummos. ff. si certum petatur. l. certi iuris. C. de iudic. & non solum in ciuilibus, sed etiam criminalibus validum est, & idè sing. dixit Pet. de Ancha. in consilio 23. incip. vbi inquisitione formata. in 2. colum. versic. præterea aduertendum se habuisse de facto, quidam erat confessus male-

Et

lib. 116

ficiam per tormenta, & tamen potestas & eius curia dicebatur, quod confessus erat sponte sine tormento, iste autem tortus non poterat probare torturam, quia quâdo fuerat tortus, nemo aderat, nisi famuli potestatis. dicit ibi Petr. de Anchar. quod Bald. consuluit in contingentiâ facti, quem ipse etiam ibi sequitur, quod ille fuerat tortus, & hoc per argument. à communiter accidentibus, nam isti potestates terrarum communiter ponunt homines ad torturam tempore nocturno nemine ibi existente, quod est valde not. & refert pro singul. & sequitur Hypo. Marfil. sing. primo. H. F.

Argumentum à contrario sensu habet locum, quando sumitur à verbis dispositiuus, vel à verbis, ex quibus sumitur causa finalis, secus si impulsiva. Item quando sumitur à verbis modalibus, vel narratiuis, vel ab vna causa finali tantum, vbi causæ sunt plures. not. Anton. de elect. c. publico. ad fin.

Argumentum à sequela absurditatis sententiæ, vt euitetur absurditas, est validum in iure, vt patet de præbend. c. dudum. ver. considerantes. lib. 6. in glos. & text. & not. Ioan. Andr. in c. quamuis. eodem tit. & lib. in nouella. & patet ff. de negot. gest. l. Pomponius scribit.

53 † Articulus datus per agentem interdicto recuperanda, in quo articulo dicit se beneficium, quo spoliatus fuit, Canonicè & legitime possedisse, debet admitti, licet articulus non producat suam institutionem, nec dicat per quem fuerat institutus, quia postea in termino dato ad probandum poterit institutionem suam probare per scripturam vel testes. Satis enim in articulo exprimit colorem eo ipso, quod dicit se Canonicè institutum, præsertim quia dictus articulus non est obiectus, sed de iure dantis, ideo non requirit tam exactam specificationem. not. Rom. consil. 257. & not. Anton. de rest. spol. c. in literis. 14. col. ver. ex his deciditur. Et vide super verſ.

Error	§.
Index recipiendo	§.
Libellus	§.
Terminus	§.

Articuli de præscriptione exemptionis dati per Decanum & Capitulum

Capitulum contra Episcopum visitantem non concludunt, nec admitti debent, nisi in eis dicatur de alio Prælato, qui huiusmodi iurisdictionem contra Episcopum præscripserit, vel quodd illi, scilicet Decanus & Capitulum præscripserint, quod alijs Prælati subsint. not. Rom. consil. 230. Item dicit Anton. de præscrip. c. auditis. 6. col. verſ. oppo. quod non possit.

Articuli dati super præscriptione sunt concludentes eo ipso, quod articulus dicit se legitime præscripsisse, licet non dicat, quod per 40. annos. not. Rom. consil. 248. & licet non dicat, quod vali titulo possedit. no. Anton. de restit. spol. c. in literis. 14. col. verſ. ex his deciditur.

Articuli specificati in prima instantia possunt melius specificari in secundâ, & non dati in prima possunt dari in secundâ. no. Roma. consilio trigesimo sexto. & vide in l. per hanc. C. de temp. appell.

Articuli in materia obiectiua non debent admitti, nisi exactè specificentur. Idem excipiens, quod beneficium resignatum per aduersarium, idem aduersarius post resignationem tenuit, & fructus per se vel per alium accepit, non auditur, nisi illi alium exprimat, & de eius mandato specificè doceat. Et idem in obtinente contra primum impetrantem de consumptione gratiæ, seu per acceptationem alterius beneficij per se vel per alium facta. no. Rom. consil. 245.

Articuli in materia obiectiua, licet requirant exactam & magnam specificationem termini, scilicet nominis, loci, vel temporis, ac aliarum circumstantiarum, de quibus vide in l. libellorum. ff. de accus. tamen de necessitate non requiritur specificatio diei & horæ, dummodò mensis & annus benè specificentur, nisi dies & hora essent de substantia materiæ in articulis ductis. no. Rom. consil. 255.

Articuli non dicuntur obiectiui, sed de iure partis, quando tendunt ad purificandam & implendam gratiam articulantis, licet directè & principaliter inferant ius alteri parti non competere, tunc ergo dicuntur obiectiui, quando per eos non docetur principaliter, nec in consequentiam de iure articulantis, sed simpliciter docetur de non iure alterius partis, sed aduersarij. no. Ro-

con. fil. 28. & vide omninò Oldrad. in consilijs suis, consil. 95. & 148. & 161.

Articuli dati in certum casum & euentum, si ille casus non euenit, non sunt admittendi, quia probari non reſeuañt, debet ergo articulans expectare illum euentum, in quem dedit, antequam ad probandum admittatur. not. Romani. consilio centesimo septuagesimo.

Articulus potest formari per verba iuris, licet tutius sit fieri per verba facti, quò ad testem, vt clarius probet testis. not. Antonius de restit. spol. cap. in literis. 14. colum. vers. 2. ex his verbis deciditur.

Articuli contra quos excipitur, quòd non sunt admittendi, possunt admitti saluo iure impetinentium, & non admittendorum, & ita habet communis practica propter lites abbreviandas. not. Antonius de offic. delegat. capit. cum contingat. in fine.

ADDITIO.

An autem pars sit citanda in admissione articulorum, vide per dom. Felin. in c. suborta. col. 6. ante me. vers. limita. 6. de re iud. & in c. 2. col. 10. de test.

54 † Articulorum verba, & etiam positionum debent intelligi, prout iudici sunt proposita, & prout materia verborum de facto importat, non autè recipiunt intellectum à natura subiectæ materiae, nec à iuris interpretatione: vt not. Ant. in c. fraternitatis. de testi. in char. 5. Ex prædictis potest decidi aliqua questio. & idem not. Ioan. Andr. in c. cum. Ioan. de fid. instrui. super verbo, vnica tantum venditio, &c.

55 † Affectus siue adeptus dicitur quis beneficium, quando habet titulum siue ius in possessione beneficij. Si autem habet ius tantum, non dicitur affectus, neq. adeptus beneficium, sed ius in beneficio, vt patet in cap. ne captandæ. de concess. præben. vbi text. ponit ista duo pro diuersis, affectui beneficium, & affectui ius in beneficio. & hoc not. ibi Ioan. Andr. super ver. ius, in ipso. in nouella. fateor tamen quòd verbum Affectus potest verincari in affectu iuris, etiam sine possessione: vt patet in c. sius cur. & in c. si pauper clericus. de præben. lib. 6.

56 † Atten-

56 † Attentata lite pendente reuocantur etiam post mortè attentantis. not. Rom. con. 75. in nouis. Et vide super ver.

Iudex	§.
Sententia	§.
Appellatio	§.

Attentata post appellationem legitimum non validantur, licet appellatio postea deseratur, vel renuncietur, imò adhuc possunt peti reuocari per viam attentati. not. Anto. de eo, qui mit. in poss. c. cum venissent. vers. oppo. quod Papa. Sed Rota dicit, quòd attentata post appellationem à diffinitiuam, non reuocantur per modum attentati, appellatione deserta, quando de desertione apparet in actis, secus si desertio egeat alia probatione, sicut aliquibus visum fuerit, quòd cum exceptio desertionis sit præiudicialis petitioni attentatoris, quòd de illa exceptione esse ante omnia cognoscendum, not. Rom. conf. 1. & vide omninò super ver. executio. §. executio facta pendens.

Attentata pendente tempore appellandi, reuocatur per viam attentati, sicut si post appellationem attentata forent, fallit in sententia excommunicationis, quia lata ante appellationem non reuocatur per viam attentati, sed eget absolutione iudicis, secundum Ioan. Andre. not. Rom. conf. 187. ver. de secundo. Prædicta intelligo in attentatis, pendens tempore decem dierum à die sententiae. Sed attentata post decem dies à die sententiae ante appellationem, quæ tamen postea fuit interposita intra decem dies à die sententiae, non reuocantur per viam attentati, sed per viam iniustitiæ, sic docto. de iniustitia in causa appellationis. no. Rom. conf. 187.

Attentata post executionem sententiae excommunicationis, post appellationem ab ipsa sententia interpositam, puta denunciatio, aggravatio, & reagravatio non reuocantur per viam attentati, speciale est in sententia excommunicationis, quia appellatio eam non suspendit. Rom. conf. 425. §. ex eodem. & vide Ant. in c. bona. de appel.

Attentata pendente causa restitutionis ad appellandum reuocantur per viam attentati. Idem multò fortius in attentatis, post restitutionem concessam, & ante appellationem interpositam.

tam, durante tamen tempore appellandi: Fallit in attentatis circa censuras ecclesiasticas, not. Rom. consil. 379. vide etiam consil. 444.

Attentata lite pendente per iudicem à quo, ante appellationem à grauamine interpositam non possunt reuocari per iudicem ad quem, per viam attentati. Secus si forent attentata post appellationem vel inhibitionem. no. Rom. consil. 252. aliàs 332. & c.

Attentata post appellationem interpositam ante definitiuam non reuocantur, nisi in euentum causæ appellationis. Idem est in attentatis post appellationem extrajudicialiter interpositam. Prædicta intellige nisi appellans obtulisset se probaturum causas grauaminis, & non fuit admissus: quia tunc pro reuocatione attentatorum sufficit probare causam legitimam fuisse expressam, & ipsam se obtulisse probaturum, & non fuisse admissum. Fallit in appellatione etiam extrajudicialiter interposita, super electionibus cathedralium vel regularium Ecclesiarum, quia tunc quicquid fiat contra & post appellationem emissam, etiam causa probabili, licet nõ oblata probatione, est ipso iure nullum. not. Rom. consil. 344. Et vide plenius per Anton. in c. bonæ. de appel. vbi plenè tractat materiam attentatorum.

Attentata per iudicem vel per partem post appellationem extra iudicium interpositam ante notificationem eiusdem eis factam, nõ reuocantur per modum attentati propter iustam ignorantiam causam. no. Rom. consil. 309. aliàs 303. & vide Anton. in dicto c. bonæ. de appel.

Attentata per actorem lite pendente, post mortem rei & possessoris possunt peti reuocari per subrogatum ad litem & ius defuncti. Iudex tamen non ad instantiam illius subrogati, sed ex puro & mero officio debet illa attentata reuocare, faciendo possessionem cum fructibus restitui, quæ possessio non datur subrogato, sed manebit vacua, donec lis fuerit finita.

Attentata autem per tertium non potest subrogatus petere reuocari per viam attentati: quia nunquam fuit inter illos duos lis. Sed actor qui fuit semper in lite, bene potest dictam reuocationem petere. no. Rom. consil. 411.

Attentati an dicatur id quod iudex facit pro executione sententia,

rentia, pro quo fuit appellatum, si appellans non certificauit iudicem de prosecutione facta in termino sibi assignato. vide super ver. assignato. & super ver. affecuto. §. executio sententia nõ impeditur, & c.

Attentata lite pendente nunquam veniunt reuocanda ad instantiam illius, de cuius iure non clarè constat, præsertim quando reuocatio tendit ad restitutionem possessionis beneficii, ne detur vitiosus ingressus. no. Roman. consil. 55. Quod intellige, quando notoriè & clarè constat de non iure suo. no. Roman. consil. 55. Eo tamen casu potest iudex reuocare ex suo mero officio non promotò, non vt pars, de cuius vero iure constat, restituitur, sed vt tertio conferatur. not. Roman. consil. 14. in fin. Et no. Anton. in cap. bonæ. de appel. de hoc habetur in deci. Rotæ 58. in nouis.

Attentatum dici non potest, si actor qui obtinuit in possessorio, intravit possessionem propria auctoritate pro executione sententia, licet petitorium tunc penderet. Ideò per viam attentati non potest peti reuocari talis possessio. not. Roman. consil. 417. ver. sed pone. & peti incidenter reuocari, qua petitione & reuocatione attentatorum proceditur nullo iuris ordine seruato, cum iudex ex suo mero officio possit ea in pristinum reuocare, & requiritur quòd agens probet titulum. no. Rom. consil. 14. & Anton. in c. bonæ. de appel. & c.

ADDITIO.

An autem victor propria auctor. etiam in beneficialibus possit capere possessionem. vide solemniter in c. de catero. de re iudi. col. 5. post me.

Attentata lite pendente, si quis petit reuocari in causa beneficiali, sufficit quòd probet se possessisse tempore litis inchoata, & ea pendente spoliatum fuisse, licet aliter possessionem tuam non coloret: quia hoc interdictum est magis priuilegiatum, quàm interdictum vnde vi. Ratio est, quia hic offenditur iudex & pars, in interdicto vnde vi ibi pars tantum. not. Rom. consil. 14. & no. Anto. in c. bonæ. de appel.

Attentata post appellationem à partibus ad curiam interpositam possunt peti reuocari, non obstante lit. contest. facta super appellatione, quare in quacunque parte iudicij potest talis reuocatio peti, & ante omnia debet expediri. not. Rom. con. 175.

Attentata post appellationem, si petuntur reuocari, non sufficit probare per confessionem appellati, appellationem esse interpositam, nisi doceatur, quod intra decem dies, & per habentem potestatem appellandi, fuerit appellatum. not. Roman. con. fil. 199.

Attentatorum remedium competit spoliati, quando spoliator fuit vltimò spoliatus: nam facit pro vltimo spoliato: quia vltimum spoliū est prius purgandum. not. Rom. con. fil. 185, & vide super vers. spoliatio.

Attentans lite pendente, nō solum venit condemnandus per viam attentati, ad restitutionem possessionis super rei, quam occupauit: Sed etiam ad fructus percipiendos, quia violento possessori comparatur, nisi habuerit probabilem colorem dubij. not. Roma. con. fil. 25.

Attentata lite pendente non possunt reuocari post conclusionem in causa. not. Rom. con. fil. 57. quod est verum ad instantiam partis, sed ex mero iudicis officio non promotò reuocari possunt etiam post conclusionem. not. Rom. con. fil. 14.

Attentata per Episcopum visitantem Ecclesiam Parochialem suæ diocese non debent reuocari ex eo, quia rector illius Ecclesie probat illa attentata esse post appellationem per eum interpositam, in qua dixit, se ab ipso exemptum priuilegio vel prescriptione, nisi probet etiam exemptionem aliquam, licet non plene. not. Rom. con. 234.

Attentatorum reuocatio non habet locum in irtractabilibus: vt not. Rom. con. fil. 362. in fin.

Attentata lite pendente per procuratorem non habentem ad hoc speciale mandatum, nō veniunt reuocanda per viam attentati: quia in generali mandato nihil venit illicitum, not. Roma. con. fil. 51. & Lap. in c. cum qui de præben. lib. 6.

Attentatorum sententia, per quam mandatur attentata reuocari, est executioni mandanda ante omnia, etiam antequam de

principali cognoscatur, quæ executio fieri debet etiam in expensis, in quibus pars extitit condemnata. no. Rom. con. 99.

Attentatorum sententia, per quam mandatur attentata reuocari, habet vim definitiua. Ideò pro eo taxatur Notario tantum quantum pro definitiua, & pro registro quantum continet: pro aduocato autem, & procuratore ad arbitrium iudicis, prout viderit eos laborasse. no. Rom. con. 99.

ADDITIO.

57 † Auctoritas doctorum potest allegari pro lege deficiente. Tex. est notabilis secundum Ang. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisfil. omnium iud.

Auctoritas quando requiritur ad validitatem actus, oportet quod in ipso actu vel statim & immediate potest interueniat. vt de deci. c. cum Io. vbi ponitur statim collectis fructibus potest interueniat; alia nihil operaretur. no. Inno. de consue. c. cum consuetudinis. & de reb. ecc. non alienan. c. 1. lib. 6. & An. in d. c. cum consuetudinis. Et Bar. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. her. & Bal. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. pro consul. & legat. & vide sub verbo, prælatius. §.

58 † Auctoritate Papæ dicitur fieri id quod facit Papa ex spirituali commissione: secus si facit iure legationis, quia primo casu facit vt delegatus, secundo vt legatus. de præben. hi qui. & c. si eum. & c. si apostolica. lib. 6. Primum casum intellige, quando in spirituali commissione spiritualiter exprimitur quod legatus facit auctoritate Papæ; secus si simpliciter mandatur legato, vt aliquid faciat, quod tamen ad eum ordinario iure pertinebat, vt patet de rescrip. c. cum aliquibus. in fin. lib. 6. & c.

ADDITIO.

Auctoritas Papæ vilesct propter frequentem indulgentiarum concessionem. cle. 2. §. 1. per do. Car. 10. nota. de pœni. & remis.

Auctoritas cuius diocesani requiratur in alienatione rei sitæ in vna diocese. & spectante ad ecclesiam alterius diocese. vide Io. de priui. c. pastoralis.

Quæ auctoritas doctorum præferatur in causis decidendis, vide *fin. per Lud. Rom. fin. 678. incip.* Dicas quæ auctoritas. vbi concludit, quod aut dicta doctorum ecclesiæ fundantur in auctoritate noui vel veteris testamenti: & tunc standum est dictis eorundem, licet concilium, Papa, vel Imperator contrarium dicere. Si verò fundantur super dictis sanctorum, & tunc potius statur Papæ per gloss. quàm dicit esse singularem in c. de libellis. 20. dist. alleg. tex. qui optimè probat 36. q. vlt. §. fin. vbi auctoritas solius Hieron. præfertur toti concilio. H. F.

Auctoritate nostra facta, dicuntur per nos facta: quia omnia nostra facimus quib. nostra impartitur auctoritas. vide de præben. c. apostolicæ. lib. 6. & C. de vet. iu. enucl. l. 1.

59 † Auditor sacri palatii non potest post mortem Papæ procedere in causis etiam ante mortem inceptis. no. An. in cle. auditor. in fi. de resc. & vide sub ver. appel. §. iudex. §.

Auus patris, & auia patris in successione nepotis in bonis ex paterna linea quæsitis excludunt matrem. Similiter auus maternus, & auia materna in bonis ex materna linea quæsitis excludunt patrem. Et idem in proauo & proauia, & alijs superioribus ascendentibus. C. de bon. qua. lib. l. quod scitis: & no. Bar. C. comm. de succes. Auth. itaq. In alijs autem bonis, aliunde quàm ex paterna vel materna linea quæsitis, succedit proximior in gradu, & quamuis linea materna vel paterna sit. C. ad Tertul. Auth. defuncto. Bal. autem dicit, quod licet in lucris nuptialibus, quæ ad nepotem ex linea paterna vel materna prouenerunt, præferatur ille auus, ex cuius linea bona fuerunt: tamè in cæteris & quacunque linea acquisitis, præfertur ascendens par in gradu. Et si sint plures in eodem gradu omnes pariter admittuntur: vt ipse no. in d. l. quod scitis in Auth. defuncto. C. ad Tertul. ver. quæro vtràm pater, qui & auia & auia appellacione continetur, & comprehenditur etiam non proauus & proauia de vera propria significatione. Et ideo Auth. licet matri & auia. C. quando ma. tu. off. sup. po. admi. auiam ad tutelam cæteris mulieribus exclusis, non intelligitur exclusi proauia: vt no. Bar. & Bal. ff. de post. l. cum eo. §. item Pomponius,

60 † Au-

60 † Autem. ista dictio Autem est aduersatiua, & de eius natura est aduersari his qui sunt eiusdem generis, vt si dicerem: scholares legunt, Petrus autem currit, intelligitur Petrus, s. scholaris, & no. per glo. & per Bar. ff. de adul. l. mariti. §. fin.

A D D I T I O.

In l. hoc autem. §. de his autem. ff. de dam. infect. in l. transigere. C. de transact.

S V M M A R I U M.

- 1 Bannum an omnem extinguat actionem respectu banntorum?
- 2 Basilica quid dicatur?
- 3 Beneficiorum appellacione quid intelligatur, contineatur, & quod diuersimodè considerantur beneficia.
Item in quo beneficium differat à priuilegio.
- 4 Conferre beneficia an sit iurisdictio.
- 5 Beneficia reseruata que dicantur?
- 6 Generalis beneficij reseruatio an includat beneficia patronalia.
- 7 Beneficia reseruata quando dicantur vacare?
- 8 Beneficia deuolua in quo differant à reseruatis ad collationem?
- 9 Beneficia manualia per reuocationem censentur vacare.
- 10 Pensio an beneficij appellacione veniat.
- 11 Beneficia commendata seu alia quecumq. quando dicantur vacare vel non?
- 12 Consuetudinibus tres sunt species.
- 13 Beneficia resignata an sine sint alienata vt resignantes, licet inuali de, ad ea redire non possint.
- 14 Beneficiorum collatio de bonis & fructibus episcopatus esse dicitur.
- 15 Beneficiorum dispositio in diæcesi cui competat.
- 16 Beneficiorum ecclesiasticorum incapax si per Papam habilitetur: nihilominus vt aliquod assequatur, debet speciale ostendere commisionem.

REPERTORIUM AVREVM

- 27 Beneficia plura aut plures præbendas habere, an alicui liceat.
 28 Beneficium ecclesiasticum an à sciente defunctum patienti conferri possit.
 29 Beneficium potest sub alternato modo conferri.
 20 Beneficium sola collatione conferatur collatum.
 21 Beneficium ingredi auctoritate propria an licitum sit.
 22 Beneficium quando dicatur curatum.
 23 Beneficium quomodo possit vel debeat resignari vel acceptari.
 24 Beneficia ecclesiastica an possint dari ad tempus.
 25 Causa beneficalis que dicatur.
 26 Beneficium primum an per affectionem administrationis secundum incompatibilia vocari dicatur.
 27 Beneficium indigne possidens an faciat fructus suos.
 28 Beneficia regularia sunt ad nutum renocabilia.
 29 Beneficium simplex non requirit personalem seu continuam residentiam.
 30 Bigamus verus quis dicatur.
 31 Bigamia tripliciter consideratur.
 32 Bigamus non debet absq. dispensatione ad ordines promoueri.
 33 Bigamus ad ordines promotus recipit characterem sed non executionem ordinum.
 34 Bonæ fides quando præsumatur, & quando eam quis dicatur habere.
 35 Brachium diuerso casu deberi potest.
 36 Brocardum triplex in iure reperitur, & qualiter quolibet limitetur & intelligatur.

DE LITERA B.

BANNITVS † qui ex forma statuti non debet audiri, si nõ fuit contra eum opposita exceptio banni in causa principali, an poterit opponi in causa appellationis. vide sub ver. excep. §. exceptio competens, &c.

ADDITIO.

Banniti duo si sint, alter actor, alter reus, an stante statuto quoddam non

D. NICOLAI DE MILIS.

non audiatur nec agens nec excipiens, an iudex ex officio possit repellere agentem. vide per dom. Fel. in c. dilecti. col. 4. in prin. ver. Ad exemplum de duobus.

2 † Basilica dicitur ecclesia constructa antequam sit consecrata, post consecrationem verò vocatur ecclesia. not. Io. Andr. de iure pa. c. nobis. super ver. ecclesiam.

3 † Beneficium potest conferri per Papam sub conditione, si vacabit, de præbend. c. 2. lib. 6. non tamen per inferiorem, vt no. eod. tit. & in c. si tibi absenti. in glo. Sed nunquid sub conditione, aut si vacat, etiam per inferiorem conferri potest: vt not. in c. 2. de elect. lib. 6. in gl. super ver. iuncta. & per Lapum allegatione 6. Etiam si ignoraret vacationem: vt not. per Ioan. Mod. & Ioan. Andr. in d. c. si tibi absenti. & vide sub ver. administrator. in princ. &c.

Episcopus	§.
Cura per totum	§. gratia per totum.
Homicidia	§. Irregularis. §.
Iudex	§.
Litigiosum	§.
Papa	§.
Prelatus	§.
Privilegium	§. privilegium differt.
Illegitimus	§.
Irregularis	§.
Iurans	§.
Mensa	§.
Possessio	§.
Permutatio	§.

4 † Beneficia conferre est iurisdictionis licet voluntarie. not. Io. An. ne se. va. c. illa. Et patet de elect. c. nostri. & c. transmissam.

Beneficia appellacione an includatur præbenda vel non, si forte quis sit ad beneficia dispensatus, vide conf. Roman. 247. & vide infra §. beneficij appellacione largo modo.

Beneficium in quo differt à privilegio, vide sub verbo, privilegium. §. privilegia differunt.

Beneficij appellacione continetur canonia, siue canonicatus sub

sub expectatione præbendæ, quando est canonicus intra numerum. Secus si extra numerum, nisi præbendæ non essent distinctæ. no. Rom. conf. 447. Canoniam enim est quoddam spiritualem, quod ex institutione alicuius recepti in canonicum oritur & creatur, ex quo ei competit stallum in choro, & vox in capitulo: vt ibi no. &c.

Beneficij appellatione continetur vicaria perpetua in ecclesia parochiali. no. Lapis in tractatu permuta. beneficiorum. Fred. de Senis. q. 9. aliàs 14. in additio. ibi posita, &c.

Beneficij appellatione continentur præstimoniam, quæ clericis solita sunt concedi in perpetuum. no. Freder. in tract. de permuta. q. 9. & Compos. de elect. c. statuimus. & Hostien. & Ioan. Andr. de rescrip. c. postulasti. Et ibi per Ant. eod. tit. c. in nostra. vers. veniamus ad quæstionem. sed licet præstimoniam appellentur beneficia, tamen non intitulantur: nec in titulum, siue pro titulo beneficij assignantur. no. Henric. de cle. non resi. c. fin. de præbend. de multis. in 1. dist. Et vide Guiliel. in cle. c. gratia. de rescrip. & ibi sequitur d. An. in 6. col. Sed idem Ant. in cle. fin. de off. ord. tenet quod præstimoniam dantur in titulum, pro hoc videtur tex. in c. fin. in princ. de concess. præb. lib. 6. & vide Fred. in tracta. permuta. quæst. 9. aliàs 14.

Beneficij appellatio largo modo sumpta comprehendit præbendas. no. Rom. conf. 247. imò etiam dignitas comprehenditur, & etiam minora beneficia: vt no. in c. r. de renun. lib. 6. & vide in cle. 1. de sequest. poss. & quod ibi no. An. Dic quod in fauorabilibus comprehendit dignitates, secus in ambitiosis. no. Pe. Mo. in c. fin. de off. vica. lib. 6.

A D D I T I O.

An appellatione beneficij veniat præbendæ, vide latius per do. Felin. in c. postulasti. col. 7. circa fin. vers. circa glos. secundam. ext. de rescrip. vbi ponit tres conclusiones valde notabiles, & earum fallentias. Card. in cle. 1. 3. q. de causa poss. & prop. Et de sequest. pos. 7. notab.

Beneficij appellatione non continentur hospitalia in literis gratiosis ad beneficia concessa, nisi de ipsis hospitalibus fiat mentio specialis. no. Roman. consil. 332. In alijs autem literis quam
in li-

in literis prædictis, si hospitale est consuetum conferri clericis in titulum perpetui beneficij, beneficium est, aliàs non: vt not. Fre. in tract. permuta. quæst. 14. Sed licet sub nomine beneficij non veniunt hospitalia, veniunt tamen sub nomine officij: vt no. glos. in cle. dispensiosam. de iud. super ver. beneficij, &c.

† Beneficia reseruata dicuntur illa, quæ vacant per affectionem alterius incompatibilis, vel per munus consecrationis impensum, vel per resignationem in curia factam. no. Roman. conf. 33. vel per mortem beneficiati decedentis in curia, vel in loco vicino curiæ intra duas diaras. per tex. de præbend. cap. 2. lib. 6. declaratur in cap. præfenti. eodem titulo & lib. vbi vide omnino.

A D D I T I O.

6 † An autem reseruatio generalis includat beneficia patronalia. vide per d. Fel. in tractatu de iure patronatus. in 7. colum. vers. limita secundò. vbi latè ponit, quid in iure patronatus clericorum, & quid de iure patronatus laicorum.

Beneficium eo ipso quod Papa sibi reseruat, statim ligantur manus ordinarij, etiam re non integra. de elect. c. 6. eo tempore. lib. 6. & no. Fre. in tract. permuta. q. 1. & 26. Et idè nullus inferior à Papa potest conferre, etiam si confrens sit executor, vel legatus apostolicus: nec etiam potest tale beneficium optari vi alicuius consuetudinis. no. Rom. conf. 23. §. in secundo. & hoc est verum, si in potestate legati contineatur, quod possit beneficia qualitercunque vacantia conferre, & indebitè occupata. no. Ro. conf. 119. Secus si contineatur, quod possit reseruata conferre exceptis vacantibus in curia per obitum, quæ non veniunt in generali concessione reseruatorum. not. Roma. conf. 4. hinc aduerte quod licet beneficium sit reseruatum: si tamen in reseruatione non est decretum, irritans antequàm possit conferri per ordinarium quamquam si conferat puniatur: vt notat glos. in d. c. si eo tempore. Sed contrarium not. ibi Ioan. Andr. in nouella. de concess. præbend. c. si capitulo. in gloss. 3. eod. titul. Pro primo dicto facit Ioan. Andr. in c. finali. de cons. eodem libro, in nouella. super ver. vacantibus. Sed illi respondetur per id, quod nota. de causa possess. cum ecclesia futrina. in gl. si. & vide quod no. Ant. de cons. c. cura

e. cum M. super ultimo notabili. circa intellectum finis illius capit. & vide quod not. Compos. de rescript. cap. capitulum. circa finem, &c.

7 † Beneficia referuata dicuntur verè vacare per resignationem etiam in manibus ordinarij non solum Papæ factam. not. Roman. consil. 23. non possunt beneficia auctoritate ordinarij permutari, siue sint referuata generaliter, siue specialiter & motu proprio. Not. Fred. in tracta. permut. quaest. 1. Sed nec auctoritate legati habentis potestatem generalem recipiendi resignationem beneficiorum ex causa permutationis, & illa conferendi quia illa potestas non extenditur ad referuata, nisi in Proincia legationis essent omnia beneficia referuata: vt not. Fred. in tractatu permut. q. 2.

Beneficia referuata si ex causa permutationis resignentur in manibus ordinarij, & cum illa ordinarij conferre non possint, nolunt resignantes adire ad Papam, forte propter vitandas expensas; possunt auctoritate propria reuerti ad sua beneficia, nisi sint per alium occupata, quo casu non possunt reuerti sine auctoritate superioris. not. Roman. consil. 23. Et vide circa hoc vltimum, quod not. Roman. consil. 61. & no. Fred. in tract. permut. q. 3. vbi dicit Papam ad eundem, si de facili, & sine grandi praedicio adiri potest.

Beneficium dicitur referuatum, si de eo Papa prouidit in certum futurum modum vacandi, licet non eodem modo, sed alio modo vacauerit, & consequenter prouisio nulla fuerit. not. Ro. consil. 338. Ideo si Papa de illò prouideri mandauit, & licet prouisio huiusmodi ex aliqua causa effectum fortiri non potuerit, dicta tamen referuatio intelligitur specialis, non generalis. not. Rom. consil. 181. Praedicta limitauit. no. super ver. gratia. §. gratia. beneficiis concessa. & super ver. Papa eo ipso quod mandat.

Beneficia collectorum & subcollectorum semel referuata, licet eorum officium postea cessat, tamen remanent semper referuata, quia per decretum semel fuerunt affecta; quæ affectio nunquam tollitur, nisi per collationem Papalem postea subsecutam: quod est in beneficijs tempore referuationis obtentis verum, vel ante, secus in obtentis post. no. Ro. consil. 181. Et dicta referuati

feruatio inducitur eo ipso, quod officium conferretur etiam ante acceptationem & exercitium officij, no. Ro. consil. 207. §. ex quo. Rota decil. 211. in fin.

Beneficia referuata vacantia in curia, licet lapsò mense, si Papa de eis non prouidit, possunt conferri per ordinarium secundum formam. c. statutum. de præb. lib. 3. tamen illud c. est per extrauagantem Bonifacij reuocatum hodie. not. Ro. consil. 207.

8 † Beneficia deuoluta possunt conferri per executores apostolicum, sed referuata non, nisi in cõcessione hoc specialiter exprimitur. not. Rom. consil. 119. Possunt etiam legati alia beneficia deuoluta conferre: vt not. glos. tam de executore, quam de legato. in cle. si de beneficio. de præb. & vide super ver. delegatus. §. legatus possit beneficia.

9 † Beneficia manualia licet ad nutum reuocabilia, tamen per reuocationem eorum vacare censentur. not. Fred. in tracta. permut. q. 16. Item per mortem dicuntur vacare. no. glo. magna in clem. quia regulares de supplen. negl. prælati. & in clem. & si principalis. de res. super ver. electionem. &c.

Beneficia manualia, an possint ex cõsuetudine præscripta effici perpetua, vide super ver. religiosus. §. religiosus non potest consentire.

Beneficia manualia licet per Papam vel eius auctoritate conferantur, tamen ad nutum prælati reuocari possunt, quia non intelligitur Papam velle prælatorum ius tollere, nisi ex certa scientia auferat prælato potestatem reuocandi. no. Fred. in tracta. permut. quaest. 15. vel nisi ex certa scientia Papa beneficium manuale conferat, vel ab alio collatum confirmet, vel nisi in secunda iussione approbetur. Et qui certam scientiam allegat, illam probare debet: vt no. An. & Inno. in c. portesta. de consir. vitil. & inuiti. Et vide infr. beneficium manuale. & §. beneficia manualia.

Beneficia pleno iure in temporalibus ad religiosos spectantia, debent regi per vicarios perpetuos episcopis præsentandos, & per eum instituendos: vbi autè pertinent ad eos pleno iure tantum in spiritualibus, quam in temporalibus, tunc possunt ibi ponere vicarios temporales ad nutum remobiles. no. Roman. consil. 207. & c.

Beneficia consueta dari clericis secularibus, non possunt dari religiosis sine dispensatione Papæ: & e contra consueta dari religiosis siue monachis, non debent dari clericis secularibus. de præbend. c. cum de beneficio. lib. 6. & quæ dicantur sic consueta dari, vide ibi.

Beneficia omnia sunt secularia de iure communi. Ideo dicenti beneficium regulare vel monasterium incumbit onus probandi, & potest hoc probari, vel ex prima fundatione beneficij, in qua actum fuit quod esset regulare, vel ex eo, quod per regulares fuit rectum per spaciū 40. annerum. not. Rom. cons. 32.

A D D I T I O.

10 † Beneficij appellatione an veniat pensio: vide per do. Fel. in c. ad audientiam. cl. 2. in prima col. extr. de rescrip. vbi eleganter tractat materiam pensionum, ponendo sex conclusiones. vide ibi omnino.

Beneficium si est impetratum tanquam secularē, sufficit impetranti probare, quod illud beneficium in vltimo statu fuit rectum per seculares: nisi ex aduerso probaretur, quod aliquando per regulares fuit rectum: quia tunc haberet necesse impetrans probare, quod tanto tempore foret. not. Roman. cons. 32. & vide omnino Dom. de sancto Gemi. in c. cum de beneficio. de præb. lib. 6.

11 † Beneficia commendata non vacant durante commendata, quæ est Canonicus titulus, sed ea sublata, remanet antiqua vacatio. Ideo si ante commendam pertinebat collatio ad ordinariū, sublata commendata facta per Papam, redibit collatio ad ordinariū. Licet Compos. in nuar. contrarium. not. Frede. in tractatu permut. quæst. 15. Lapsus autem in additionibus dicit, quod si commendatarius decedit in curia, beneficium vacabit in curia. Ex quo sequitur, quod non remanet ibi antiqua vacatio, sed inducitur noua: vide omnino in §. beneficium vacans reseruatium, &c.

Beneficium quandoq; confertur in gubernationem siue administrationem, quod idem est dicere, quod in commendam. not. Ant. de elect. querelam. in prin.

Beneficium præbendale vacat ipso iure, eo ipso quod præbendatus

datus aliam præbendam assequitur in eadem ecclesia. de concess. præbend. capit. literas. & est hodie expressum, etiam si vna ex illis præbendis sit alteri annexa beneficio: vt in cle. fin. de præb.

Beneficium primum vacat eo ipso, quod illud vnicum tantum habenti conferatur secundum incompatibile, si posses. & c. possessionem ipsius secundi nanciscitur, vel per eum stat quod minus nanciscitur: quia valet collatio secundi, licet ante collationem secundi non dimiserit expressè primum. Sed vbi Canonice obtinenti plura beneficia incompatibilia confertur aliud incompatible, non valet collatio ipso iure sine dispensatione, nisi ante collationem vltimi priora dimittat, & per acceptationem talis collationis nullius beneficij ius perdit, nec vacant priora beneficia, si sano consilio vsus se abstinere ab adeptione possessionis beneficij vltimo collati. Sed si possessionem apprehendit, priora beneficia perdit: vt not. in cle. c. si plures. de præb. & Archid. in c. non potest. eo. tit. lib. 6. & c.

Beneficium primum non vacat per affectuionem possessionis beneficij secundi incompatible, ex titulo inualido, quem assequens validum putauit: vt in c. si beneficia. de præbend. lib. 6. & ibi Lapsus, quem vide. Quod est verum, si id verum putauit, errore facti. Secus si errore iuris: vt not. gloss. eod. tit. & libr. c. eum qui. in vers. scienter.

Beneficium primum vacat per affectuionem possessionis alterius beneficij incompatible: sed si vitiosè & violenter dicta possessio fuerit acquisita: quia non debet esse melioris conditionis inuafor. not. Roman. cons. 61. & est text. in c. eum qui. de præb. lib. 6.

Beneficium primum non vacat per affectuionem secundi incompatible, quando quis fuit affectus secundum ex causa permutationis fienda de primo. Expectatur ergo quod episcopus resignationem primi beneficij ex causa permutationis acceptet, & vacationi consentiat: & tunc incipit vacare, non antè, quia adeptio possessionis secundi beneficij non est facta simpliciter: sed ob causam, ideo expectatur quod causa sequatur. no. Fred. in tractatu permut. q. 9. aliàs 11.

Beneficium secundum, per cuius affectuionem inducitur vacatio

zio primi, non potest quis recipere sine licentia eius, ad que primi beneficii institutio & destitutio pertinet, nisi contraria consuetudo 40. annorum sit in contrarium. not. Ro. conf. 23. 4. col. Et ex hoc apparet, quod licet per affectuacionem secundi vacat primum, quod ad prauudicium superioris, nec ipse consentiat: vt not. An. post. Hostiens. in cap. de multa. de prabend. ver. oppo- no quarto.

Beneficium curatum, vel non curatum, requirens tamen continuam residentiam, non vacat ipso iure per adaptionem aliter non curati, etiam continuam residentiam requirentis, sed habet electionem beneficii retinendi: & est necessaria monitio & priuatio, no. Io. And. in addi. Spec. in tit. de cle. non resi. c. 1. §. 7. post principium: nisi consuetudo se aliter habeat: vt no. per eum. & Mathes. in c. de multa. de prab. Idem no. Old. in conf. suis, con. 143. & idem tenet d. Fran. de Zaba. in c. fin. de cle. non resi. q. 8. & 9. Contrarium tenet Inno. in c. fin. & c. ex tua. quod capitulum loquitur in curatis ac dignitatibus & personalibus. duntaxat, prouedicit Io. And. & Oldr. imò loquitur etiam de inferioribus beneficijs, quod patet: quia cum primus dixerit se primum habere pro derelicto per acceptationem secundi, & consequenter primum ipso iure vacare, postea subiicit, quod licet primum vacet de iure, non tamen vacat de facto, & idem conferri non potest. fallit in casu c. de multa. de prab. praxalle. quod loquitur in curatis dignitatibus personalibus, quia illa conferri possunt, licet de facto non vacent. vult ergo quod etiam alia beneficia vacent de iure, sed conferri non possunt, quia de facto non vacant.

12 † Et idem voluit Innoc. in d. c. fin. in fin. vbi dicit tres esse species consuetudinis. Prima species est, quando consuetudo habet, quod eo ipso, quod acceptans secundum, videatur habere primum pro derelicto, & tunc vacat primum ipso iure. Secunda species est, quando consuetudo habet, quod acceptans secundum, debet in eo facere continuam residentiam, & tunc idem: quia acceptando secundum requirens continuam residentiam tacite videtur ibi velle residere, & consequenter primum regrens similem residentiam pro derelicto habere, & ei renunciare, cum in vtroque simul tendere non possit: & qui vult consequens, intelligitur neces-

fario

fario velle habere antecesses, & omne id ad quod consequens peruenitur. Tertia species est quando consuetudo habet, quod acceptans beneficium non percipiat ipsum siue fructus eius, nisi in eo resideat, & tunc per acceptationem talis beneficii non videtur acceptans primum habere pro derelicto, nec ei renunciare, quia consuetudo hoc non habet nec importat, sed solum fructibus & commoditate beneficii priuat illum qui non resideat. ex his apparet intentio. Inno. fuisse, quod vbi consuetudo vel statutum non limitatur ad residentiam respectu fructuum, sed simpliciter vult beneficium requirere residentiam, quod eo ipso censetur incompatible, cum alio beneficio similem residentiam requirente, & consequenter per acceptationem secundi primum vacare potest ipso iure. & ita declarat eum An. in d. c. fin. de cle. non resi. & in c. de multa. in fin. de praben. licet in d. c. fin. restrinxerit Innocen. quando consuetudo habet quod beneficium tale requirit residentiam, quod aliàs si non resideat, sit acceptans ipso iure priuatus. Sed Innocen. ad hoc non se astrinxit. Et propterea Anro. in d. c. de multa. melius dixit distinguens, quod vbi consuetudo requirit residentiam limitatam respectu fructuum, habet locum opi. Io. An. aliàs procedit opi. Innocen. Et hanc opin. Innocen. firmat Io. Cal. propter identitatem rationis, id est, incompatibilitatis, vt d. c. fin. de cle. non resi. Et idem tenet Paulus in cle. gratia. de rescrip. licet Lau. & Fran. de Zaba. ibi aliter dicant, & idem finaliter voluit Ioan. And. in dicta clemen. gratia. in gloss. super ver. beneficium. vbi approbat opi. Innocen. in quolibet beneficio requirente residentiam, licet non sit curatum nec dignitas nec personatus, nisi quis fortè diceret quod Ioan. Andr. loquitur alio casu, videlicet quod quando acceptans secundum, non habet in primo ius in re, sed ad rem: sed in addi. Specul. in ti. de cle. non resi. loquitur, quando habet ius in re, cui nec sic de facili renunciatur, tamen ista responsio non valet, cum de eodem casu fiat eadem ratio tacite renunciationis, per quam cle. & eius rationem, dico hodie declaratam & approbatam opin. Inno. prædictam, propter incompatibilitatem, & propterea Ioan. And. ad intellectum dictæ cle. qua loquitur de tacite renunciatione iuris ad rem, adducit Innocen. qui loquitur de tacite renunciatione iuris

R 2

1100

in re, & licet Io. And. in dictis addit. & Lapus alleg. 36. & alleg. 3. dicunt quod Innocen. in c. fin. de cle. non resid. contrarium dicit eius quod dixerat in c. ex tua. eodem lib. tamen hoc non est verum, quia Inn. in d. c. fi. in pr. cum dicit, quod requiritur monitio & priuatio vt beneficium vacet, non loquitur, quando quis erat secundum incompatibile affectus, Sed quando beneficiatus si absentat & residere non vult, quo casu debet moneri vt veniat, & si non veniat, debet priuari, aliàs suum beneficium non vacaret, licet non residet, &c.

Beneficium curatum non vacat, licet quis in eadem ecclesia affequetur ecclesiam parochialem annexâ præbendâ, quia præbenda est principale beneficium, quod non est curatum. Et ecclesia parochialis sibi annexa, est accessorium, cui deseruitur per vicarium perpetuum. de præb. c. super. eo. lib. 6. Et in extrauaganti, execrabilis. ad fi. &c.

Beneficium curatū habens, si aliud simile affequitur, nisi primum in manibus ordinarij realiter & de facto intra mensem dimittat, in habilis hodie efficitur secundum Io. An. in cle. si plures. de præb. An autē idem sit in dignitatib. Et videtur velle ibi quod sic, in glo. fin. relata ad tex. Prædicta intellige, quando secundum affequitur per c. commissâ. de elect. lib. 6. & per cle. gratia. de res. & ita intelligit Zenze. in extrauag. execrabilis, &c.

A D D I T I O.

Decisio est satis scrupulosa in quantum dicta sua vult probare per illam cle. si plures. Nam omittit primum casum dictæ cle. qui loquitur in obtinente plures dignitates: & postea assequente aliam dignitatem. Secundus casus ipsius cle. loquitur in obtinente vnam dignitatem, & postea in assequente aliam, in quo casu loquitur præsens decisio. vide do. Car. in d. cle. si plures.

Beneficia non vacant per sponsalia, sed per matrimonium per verba de præsentibus contractum, licet non consummatum, quantum de hoc secundo fuerit dubium, no. Rom. con. 26. &c.

Beneficium non vacat, licet quis renunciet liti & causæ, licet forte si esset coram ordinario, ad quem pertinet recipere resignationem

gnationem beneficij: vt not. Rom. consi. 306. & vide super verbo, renunciatio. §. renuncians liti.

Beneficia quæ sunt de mensa episcopatus vel monasterij non dicuntur vacare per obitum rectoris. no. Fre. in tracta. permut. q. 34. Et idem no. Rom. con. 323. Et qualiter potestatem habeat prælatus in bonis vniuersalibus, patet in d. con. 263. & si episcopus alteri contulit beneficium, quod erat de mensa sua, an illo, cui contulit, mortuo, beneficium vacet? vide Anto. in cle. i. de rescript. & vide super ver. mensa, &c.

Beneficia non possunt vacare in ecclesia, in qua non est certus numerus canonicorum, nec distinctio præbendarum. No. Lap. super tracta. permut. q. 34. in addit. ibi posita. Idem si certus numerus, sed statutum & ordinatum est, quod ad minorem numerum reducatur, ita quod aliquo ex eis ceden. vel decedente, nullus eius loco substituat, donec sit deuentum ad numerum restrictum: vt no. Fre. in tractatu prædicto. q. 34. & 35.

Beneficia quando permutantur, negari non potest quin ibi interueniat vacatio. Idem hinc inde est necessaria collatio. no. Fre. in tractatu permutat. quaestio. prima. Si tamen episcopus permutantibus consentiat, vel auctoritatem interponat, contulisse videtur: vt no. Fre. quaest. 21.

Beneficia permutata vtrum vacent per resignationem vel per mortem, si permutatio fuit nulla, & permutantes credentes eam tenere, administrauerint in beneficijs, & decefferunt in eis, dicit quod si fuerunt ambo vel alter in dolo, scientes permutationem non valere, dicuntur vacare per resignationem, quod ad dolosum, per mortem, quod ad non dolosum: vt no. Fred. in tracta. permut. q. 6. quod dictum est verum in eo qui fuit in dolo. Idem si fuit in culpa, quia scire debebat permutationem non valere: vt no. idem Fre. in q. 6. iuncta additio. Lap. ibi posita, &c.

Beneficium dicitur vacare, licet ad illud quis sit electus, dummodo non sit confirmatus. no. glo. singularis, in cle. i. vt lite pendente. super ver. collato. Post confirmationem autem non vacat, licet electio nulla fuerit, nisi confirmatio infirmetur. no. Inn. o. de excess. præla. c. inter dilectos, &c.

Beneficiū si vacat in curia, non potest conferri per inferiorem

¶ Papa, quia paria sunt beneficia vacare in curia, & beneficia esse referuata. no. Fre. in tractat. permut. quaest. 1. & est bonus tex. in c. 2. de praebend. lib. 6. & c.

13 † Beneficia ex causa permutationis resignata non possunt conferri, nisi ipsi permutantes volentibus. not. Rom. con. 23.

A D D I T I O.

An autem permutantes inualidè, possint redire ad sua beneficia sine noua collatio. vide per do. Felin. in c. cum venerabilis. col. 4. post prin. ver. vtrum permutantes de excep.

Beneficium patrimoniale, siue patronale si confertur per episcopum patrono inuito vel irrequisito, collatio est nulla, Si autem permutatur, tunc permutatio non est nulla, sed annullanda. no. Ro. conf. 307. sed 1. ap. dicit quod etiam permutatio est nulla: vt no. Fre. in tractatu perm. q. 3. in addi. ibi posita, & c.

Beneficia resignata ex causa permutationis in manibus ordinarij, licet per ipsum non conferantur, tamen potestas conferendi non deuoluitur ad superiorem, nisi prius per superiorem iudicatus fuerit, vt intra certum terminum permutantibus conferat, & hoc facere neglexerit, quia ad talia beneficia conferenda, non est tempus a iure praescriptum: vt no. Fre. in tracta. permu. q. 28. aliàs 29. Dicit tamen ibi Lap. in addi. quod si ille qui resignationem accipit, tertio requisitus non contulerit, vel etiam in prima requisitione dixit, se nolle facere, poterunt permutantes ad priora beneficia redire. Et idem forte elapsis sex mensibus resignationis receptae, & c.

14 † Beneficiorum collatio dicitur esse de bonis & fructibus episcopatus. Ideo vacante sede, non succedit capitulum in potestate conferendi. no. glo. singula. de maioria. & obediens. ca. cum olim. Ideo collatio dicitur donatio, quia licet episcopus teneatur beneficium vacans conferre, tamen non tenetur certam personam conferre. no. glo. de praeb. c. relatum. & eo. ti. c. quamuis. lib. 6. super ver. pensioe. & de offi. vica. c. fin. eo. ti. Ille ergo cui episcopus confert, episcopo naturali obligatione ad antidota tenetur; iuxta illud, quod notatur. ff. de petit. haer. l. sed & si. l. s. consueuit.

A D D I T I O.

A D D I T I O.

Et quod collatio beneficiorum vacante sede episcopali, non pertineat ad capitulum, tenet etiam Ioan. And. in c. 1. ne sede vacat. Et Philippus in ca. bona memoria. de appel. hoc verum, si beneficiorum per vacantiam collatio pertineat ad solum Episcopum, secus si ad Episcopum & Capitulum, vt habetur per do. Car. in cle. statutum. in 5. quaest. de elect.

Beneficiorum collatio in Ecclesia cathedrali pertinet de iure communi ad Episcopum & Capitulum simul, secundum quosdam, vel ad Episcopum solum, secundum DD. antiquos, licet quando Capitulum eligat, tamen auctoritas instituendi penes Episcopum semper remanet. In alijs vero inferioribus Ecclesijs collegiatis, electio Praelati pertinet ad collegium. Collatio autem aliorum beneficiorum inferiorum, ad quem pertineat, vel ad Collegium, vel ad Episcopum, dubium est. Sed Ioan. de Ligna. tenet quod ad Collegium pertineat praesentatio, ad Episcopum institutio, sicut in erigente capellam in Parochia aliena, quia ad eum, vt ad rectorem pertinet praesentatio, ad Episcopum institutio. & in dubio praesentatur collegium beneficia in sua Ecclesia existentia erexisse. no. Rom. conf. 167.

15 † Beneficiorum autem dispositio in dioece. regulariter pertinet ad Episcopum. no. Rom. confil. 421. Sed in collegiatis Ecclesijs spectat collatio ad Praelatum & Capitulum, & non requiritur alia confirmatio superioris. Electio autem Praelati spectat ad Capitulum, & confirmatio ad Episcopum. not. Anton. in c. cum Ecclesia. de elect. nisi priuilegium vel consuetudo aliud inducat: vt ibi no. & vide plenius per eundem Anto. in d. c. cum Ecclesia Vulturana. de elect. an autem collatio beneficiorum Ecclesiae commendatae pertineat ad commendatarium, vel ad eum, cui data est Ecclesia in administrationem, quae idem est commenda. vido Anton. de electio. c. querelam. in 1. colum. Et quod not. de praeb. c. Monachis. Et collatio capellaniarum ad Praelatum pertinet, in cuius Ecclesia sunt capellae fundatae: vt not. Anton. in d. ca. querelam. ver. no. vltimo quod ad subiectionem. & vide super ver. commenda. §. 1. & c.

16 † Beneficiorum ecclesiasticorum incapax, vt putā filius sacerdotis, si fit habitatus per Papam, ad omnem dignitatem, non obstante defectu natalium, tamen non habebit beneficium, nisi habeat specialem dispensationem ad beneficia obtinenda, istud fuit singulare dictum Innocen. in capit. dilectus. eleg. tertio, de præben. quod dictum pro valde no. refert & sequitur Felin. in cap. veniens. 1. colum. in vers. vnde infertur de accusat. vbi dicit istud dictum esse menti tenendum ad restringendas habilitationes. H. F.

Beneficium siue Præbenda proximè vacatura, dicitur affecta, pro eo, quia auctoritate apostolica affectus est Canonicus. not. Fred. in tractat. permut. quaestione prima. Idem no. Roman. consil. 329. & c.

17 † Beneficia plura, vel Præbendas plures, an possit quis habere de iure communi, vide Archidia. de rescriptio. c. gratia. lib. 6. Et plenius Mathe. in c. fin. de cle. no. resid. Dic tamen quod plura beneficia simplicia potest quis in eadem Ecclesia ex dispensatione etiam inferioris à Papa habere. Item, dignitatem, personatum, vel etiam officium cum Canonicatu simul & Præbenda, sed plures dignitates, vel personatus siue officia & administrationes simul cum Canonicatu & Præbenda, non potest in Ecclesia obtinere sine dispensatione Papæ. de consuetu. cap. primo. lib. 6. Quid autem in diuersis Ecclesijs? dic. vt ibi not. Ioan. Andre. & Archidia. & vide c. cum singula. eod. tit. & lib. Et vide quod no. gloss. de concess. præben. c. literas. eod. tit. & c. de multa. & vide super ver. dispensatio. §. dispensare non potest Episcopus super pluraliter. adde quod nec duas Præbendas in eadem Ecclesia, etiam si vni earum sit dignitas annexa: nec etiam duas Canonias in eadem Ecclesia potest aliquis ex dispensatione Episcopi obtinere. Sed vnam Canoniam cum dignitate, personatu, vel officio sic, vt patet in cle. fin. de præben. in tex. & glo. & no. Ioan. And. de concess. præb. c. literas super gl. vlt. Item non potest quis in eadem Ecclesia esse Rector & Canonicus, licet possit esse Rector & Capellanus. no. Lap. alleg. 116. & c.

Beneficia

Beneficia duo quis habere non potest, tamen habentem Episcopus potest altero priuare, nisi fuerit secum dispensatus, & sufficit illam dispensationem interuenire ex postfacto. not. Roma. consil. 295.

Beneficium vnum habenti non potest aliud conferri, licet conferens possit auctoritate apostolica beneficia conferre personis idoneis, quod est verum, si primum beneficiū est sufficiens, aliàs si haberet duo vel tria insufficientia, potest ei de alio prouideri. & quod dicitur sufficiens beneficium vel non. not. Roman. consil. 444. §. quarunt etiam Docto.

Beneficium vnum habens, si aliud acceptat, an primo intelligatur renunciare, vide Archi. de rescript. c. gratia. lib. 6. & Innocent. & Mathe. in cap. final. de Cleric. non resid. & vide quod not. gloss. eodem titu. cap. conquerente. & in cle. cap. gratia. de rescript. & per Antonium & Ioannem Andre. eodem titu. in cap. in nostra.

Beneficium simplex, vel duplex siue compositum, qualiter cognoscitur. vide Archi. in c. gratia. de rescript. lib. 6.

18 † Beneficium simplex an possit conferri patienti scientiæ defectum. vide gloss. de elect. ca. si forte. lib. 6. In Episcopatu non est dubium de ata. & qualitat. c. fina. vide etiam, quod not. doct. de electione & electi potest. cum in cunctis. in princ. & vide super ver. Episcopus. §. Episcopus, & alij, & c.

19 † Beneficium potest conferri sub alternato modo vacandi, videlicet, si vacat tali modo vel tali vel quocunq; alio. Item potest conferri etiam non expresso modo vacandi. Sed sufficit dicere, confero tale beneficium vacans. not. Lap. alleg. 6.

20 † Beneficiū acquiritur per solam collationem siue promissionem, per quam ius queritur etiam ante possessionem adeptam, de rescript. c. gratia. & de præben. si tibi absent. li. 6. & c. quodam. & ibi not. per Io. Andre. in nouel. & est tex. in c. fin. de concess. præben. lib. 6. Et not. Inno. & Io. And. de his, quæ fi. à mat. par. cap. ex ore.

21 † Beneficij possessionem ingrediens propria auctoritate per executionem sententiæ vel alio iusto titulo legitimo, non priuatur iure suo, si nullam violentiam commisit, notat. Roman. con-

sil. 418.

fil. 418. verfic. fed pone, fecùs fi violenter intrauit: vt not. Roman. confil. 16.

A D D I T I O.

Et quando liceat ingredi poffeffionē propria auctoritate, etiam in beneficialibus, vide omnino per d. Felin. in cap. de cetero. ver. col. 5. post me. in ver. Illud etiam fcias. de re iud. Et an nuncius poffit tradere poffeffionem oculo vel verbis. Et practicam tollendæ poffeffionis omninò in e. cum aliquibus. de re iudi. in ver. in quantum abbas impugnat.

Beneficium an poffit conferri ei, qui fufpenfus eft, quò ad fe tantum, vide fuper verbo, fufpenfus.

22 † Beneficium femper eft curatum, quando eft principalis dignitas in Ecclefia collegiata, fi ad id eligitur quis in Rectorem & Prælatum per Capitulum illius ecclefie. notat. Roman. confilio 432. & vide quòd not. Lap. de Præben. cum in illis. libro fexto, &c.

23 † Beneficium non potest aliquis resignare, nifi auctoritate fuperioris, ad quem pertinet resignationem recipere, & beneficium conferre. no. Rom. confil. 498. Et ad illum pertinet resignationem recipere, qui potest resignantem inuitum defituere. no. Rom. confil. 153. Prædicta vera, quando resignans habet ius in re, fed fi habet folam ius ad rem, potest renunciare in manibus cuiuscumq. no. Rom. conf. 279. Et vide fuper verfic. renunciatio. §. renunciare non potest.

Beneficium fi eft acceptatum tanquam vacans, vno modo fite per mortem vnus, quòd vacabat per mortem alterius, valebit acceptatio, fed non proifio: quia acceptatio non eft nifi quedam declaratio voluntatis, quæ fatis declarata eft, quando conficitur de corpore beneficii, licet fuerat erratum in perfona. no. Roman. conf. 219.

Beneficium impetrans tanquam vacans per obitum, non tenetur probare titulu prædecefforis fui: fed fufficit, quòd probat eum poffeffiffe: & pro tali reputatum fore. Idem in eo qui pretergreditur ius in beneficio ex caufa permutacionis: quia nò tenetur pro-

bate

Bare de titi. eius, qui fecum permutauit: fed folùm de poffeffione & reputatione: vt nota. Roman. confil. 109. vide omninò Lap. alleg. 88. vbi dicit, quòd fi contra probatam communem reputationem & famam defunctus probaretur habuiffe certum titulum, fed inualidum: ex hoc non concluditur eum ius non habuiffe: quia potest effe quòd habuit etiam alium bonum titulum.

24 † Beneficia non poffunt dari ad tempus per inferiores à Papa. not. glos. in c. 1. de capel. Mona. lib. 6. &c.

Beneficia vacatura licet non poffunt deberi, fiue effe debita ex difpenfatione hominis: poffunt deberi ex difpenfatione legis. not. glos. in capit. dilectus. cl. 1. de præbendis. & ibi per Antonium. & per eundem. in capit. cum M. Ferra. de conftit. fuper quo dic vt hodie notatur per glos. de concess. præbend. capit. 1. libro 6.

Beneficia vacantia per affecutionem dignitatis, ad quam pars eft electa & confirmata in curia, non dicuntur vacare in curia, fed in loco, vbi poffeffionē dignitatis affequitur per fe, vel per procuratorem ad hoc mandatum habentem. Si autem non habet mandatum, tunc vacant in loco, in quo fuit ratificatio. Sed fi post confirmationem, ante tamen confecrationem erat poffeffionem affecutus: tunc vacant in curia, vbi fit confecratio: vbi autem poffeffionem dignitatis non fuiffet affecutus per fe, nec per alium, fed per eum ftebit, quò minus affequeretur, tunc vacant in loco, in quo vacaffent, fi poffeffionem affecutus fuiffet. not. glos. fingulariter in cle. 1. vt lite pen. fuper ver. collato. &c.

Beneficium vacans ex renunciatione per procuratorem ad hoc mandatum habentem in curia facta, dicitur vacare in curia, licet principalis tempore renunciationis fit extra curiam. Sed fi procurator non habuit mandatum ad hoc, tamen fi principalis ratificauit, dicitur vacare in loco ratificationis. not. glos. fingu. in cle. 1. vt lit. pendent. fuper ver. collato. vide de hoc per d. Car. in d. cle. 1. in §. quæftione.

Beneficiorum conferendorum tempus, quando incipit currere, & ad quem pertineat collatio propriè iure, vel etiam detolluto. vide fuper verfic. Epifcop. ad quem, &c.

25 † Benefo-

25 † Beneficialis causa dicitur, & super beneficio agi, siue agatur petitorio siue possessorio ad beneficium. Quod est verum in materia non exorbitanti sicut est in casu cle. dispendiosam, de iur. Secus in exorbitantibus, in quibus debent verba proprie & strictè intelligi: tunc enim dicitur duntaxat causa beneficialis, & super beneficio agi, quando agitur super beneficio & iure, & tit. beneficij: vt not. Anton. de iur. calum. cap. 2. vers. not. hic in quarta columna. Sed si agitur super possessione, illa non est proprie causa beneficialis: vt idem Ant. not. de ord. cog. cum dilectus. §. verum. vers. quaro an exceptio. §. col. & c. Per quæ patet, quod c. si hi contra quos. vt lit. penden. lib. 6. quod loquitur in materia exorbitanti: vt not. Ioan. Andr. in nouel. debet intelligi, quando agitur super iure & titulo beneficij, non super sola possessione. Et ita intellexit ibi Ioan. Andr. in gloss. super ver. litigatur. iuncta gloss. quam posuit in c. 1. eodem tit. & lib. super ver. litigantibus. licet Lap. Abba. ibi dixerit, quod dictum cap. 2. locum habet, si possessorio agatur. Sed per prædicta apparet, quod male dicit, non obstante cle. 1. de sequen. possess. quam allegat. & idèd in illa possessoriũ comprehenditur: quia id in illa cle. exprimitur, aliàs possessorium non venisset, vt ex præmissis apparet, & probatur per id, quod not. Ioan. Andr. in ead. cle. in gloss. super ver. etiam si dignitas.

26 † Beneficium primum non dicitur vacare per afflictionem administrationis alterius incompatibilis delatæ ex consuetudine, vel Ecclesiæ statuto vacante sede. Nec propter talem administrationem, cum retentione primi beneficij quis incidit in penam constitutionis, execrabilis. not. Pet. Maur. de off. legat. c. deliberatione. libr. 6. super verb. ele. & ibi vide Ioannem Andream.

Beneficium manuale si Abbas vel alius Prælatus reuocet, non subsistente causa iusta & rationabili, an possit reuocatum habere recursum ad superiorem. vide Ioan. Andr. de præbend. cum singula. super gloss. ad idem. lib. 6. de statu mona. cum ad monasterium. in gloss. super ver. oportet. et. & gloss. sequen. & qui cle. vel vo. cap. infinuante. super tertia gloss. Si autem tale beneficium monacho conferatur per Papam, vel collatum per Abbatem,

Papa

Papa confirmet, non poterit Abbas reuocare, nisi ex causa noua superueniente. not. Anton. de elect. cum inter. & vide Ioan. Andr. de præbend. nisi super verbo. Pronouentibus. de offic. or. præfenti. in princip. lib. 6. in nouel. vbi dicit, quòd monachus, cui Papa consulit prioratum manuum, quòd ad illum, est ab Abbate emancipatus. Hoc intellige, quando Papa confert ex sui potestate. Secus si ex deuoluta: quia tunc natura & vires beneficij non alterantur. not. Anton. de confirm. vti. porrecta. vide omninò super §. beneficia manualia licet per Papam. Et vide Ioan. Andr. post Innocent. de offic. deleg. c. super eo. & Petr. Mor. de offic. ord. præfenti. lib. 6. Et Lap. ibidem, qui dicit, quòd Extraneantes hodie possunt ad nutum reuocari, non obstante prouisione vel confirmatione Papali. vide Lap. de Cast. allega. 19. & 33. vbi dicit, quòd licet beneficium manuale collatum monacho per Papam, sit pro illa vice perpetuum: tamen si postea vacet, redit ad naturam suam, & efficitur manuale. & idem no. Anton. de confirm. vti porrecta: & vide omninò super ver. religiosus. §. religi. non potest consentire, & c.

Beneficium quo quis ipso iure est priuatus, an possit conferri per ordinarium, antequàm ille per sententiam declaretur priuatus. vide Lap. de Castell. alleg. 125. aliàs 12. ad finem. vide text. & gloss. vbi dicitur hoc dubium determinari de præben. licet Episcopus. li. 6. dicitur expressè quòd valeat collatio: licet non positeo non vocato auferri possessio. & ita concludit Anton. de rest. spol. sollicitè, in pen. qua est. Idem dicit gloss. de elect. cum missa. libro 6. super ver. impedimento iusto, & c.

ADDITIO.

27 † An autem Clericus dignus priuatione beneficij faciat fructus suos, donec in beneficio toleratur. vide per dom. Feljn. in cap. de quarta præscript. colum. 71. in princip. in vers. faciunt postremò prædicta ad questionem. vbi arguit latè pro & contra, tandem concludit quòd faciat fructus suos, donec per sententiam priuetur.

Beneficium, an ius in beneficio acquiratur per sententiam ad iudicatoriam iniustam pro aliqua partium latâ, vide super ver. sententia, §. sentent. in realibus, & c.

Bene-

Beneficia promoti ad Ecclesiam cathedralem, non possunt conferri per Papam, vt vacantia, antequam promotus possessionem Ecclesie adipiscatur pacifice. no. gloss. in cle. 1. vt lit. pen. Quod intellige de potestate ordinaria, sed de absoluta potest, cum in beneficiis libus habeat liberam potestatem, vt patet ex text. d. cle. in fine.

Beneficium quod sit ecclesiasticum, cognoscitur ex triplici qualitate, scilicet personae providentis, quando est persona ecclesiastica: & personae prouise, quando soli Clerico prouidetur: & beneficii, quando habet aliquid spiritualis annexum, quia propter diuinum officium datur beneficium ecclesiasticum. Idem datur beneficium pure in perpetuum, non conditionaliter, nec ad tempus. no. Ioan. Cald. & Antonius de rescript. in cap. in nostra. Et primas duas qualitates ponit Ioannes Andr. de rescript. postulasti.

Beneficium vacans reseruat, licet alteri commendetur, expirat reseruatione: quia donec durat vacatio, durat reseruatione, de prabend. statutum. & de elect. si eo tempore. lib. 6. & not. Ro. consil. 116. Sed per commendam non definit beneficium vacare, ergo, &c. probo antecedens, quia per commendam non acquiritur ius in beneficio: vt not. gloss. in c. nemo. de elect. lib. 6. & beneficium vacans non definit vacare: vt not. gloss. in cle. 1. vt lit. pend. Et ex hoc descendit, quod habens commendam praelaturae, non dicitur Praelatus. not. gloss. in d. c. nemo. & 21. q. 1. qui plures. quia Praelatus habet ius in re, commendatarius non: vt no. Innocen. de accusat. si constiterit. Imo non solum ius non habet, sed nec possessionem, vt patet ex text. & gloss. in d. cap. si constiterit. Et propterea, quia commendatarius non habet ius in beneficio, promittunt iura, quod quis possit eo tempore sine dispensatione tenere duas Ecclesias Parochiales, vnam in titulum beneficii: aliam in commendam, vt est casus in c. dudum. 2. de elect. & in d. c. qui plures: 21. quest. 1. per quos text. patet, quod concedens commendam non conferat titulum in beneficio, quod ergo dicit gloss. in dict. cap. nemo, quod commendata est titulus Castonicus, intelligitur de titulo, quod ad ministrandum, non quod ad ius in beneficio commendato querendum: non obstat

quod

quod dicit gloss. quod durante commenda non vacat Ecclesia, quia verum est, quod non vacat de facto, propter titulum commendae: sed vacat de iure, ex eo, quod nullum habet titulum, ex quo queritur ius in beneficio, & ita distinguit Archid. in d. c. quae plures. vel magis aperte dicendum est, cum titulus commendatae sit iuris, quod Ecclesia commendata non vacat simpliciter & de facto, etiam de iure: sed vacat secundum quid, videlicet respectu tituli beneficii, per quod queritur ius in re. Et ista fuit mens Ioan. And. licet non sic aperte declarauit in d. c. nemo. in nouella. & ex hoc sequitur, quod cum per commendam non cessat perfecta vacatio, deseret etiam reseruatione. vbi enim aliqua dispositio duratura est ex substantia alicui rei, licet pars illius pereat, si aliqua tamen pars subsistit & remanet, tota dispositio durat. ff. de usufruct. l. si cui in sula. & de contrahen. empt. l. domum. §. si vero quamcumque. donec ergo Papa de beneficio reseruato perfecte prouiderit per titulum, ex quo ius in beneficio queritur, & per quod vacatio perfecta extinguitur, reseruatione non expirat per hoc dubium, de quo queritur, concludens dico, quod per mortem commendatarij, licet expirat titulus commendae, tamen non inducitur noua vacatio, quod ad titulum beneficii: quia illa semper durat: & per illam etiam reseruatione: & praeterea licet commendatarius decedat, non potest inferior a Papa obstante reseruatione, de illo beneficio prouidere, & per ista defenditur opin. Fred. de Senis, qui idem tenuit, licet has rationes non allegauit in suo tractatu permu. quaestio. 15. Rom. in antiquis dicit praedicta vera, quando commendata sit ad tempus certum, secus si ad incertum, quia tunc reseruatione expirat: sed Dom. de Sanct. Gent. in c. nemo. distinguit. Aut Papa reseruat beneficium prouisioni, vel dispositioni, aut collationi suae: Primo casu per commendam expirat reseruatione. Secundo casu secus. Sed & vnum aliud aduertendum est, quod licet beneficium commendatum, nunquam fuisse reseruatum: tamen ex quo Papa in eo nianum apposuit illud commendando, non potest inferior de illo se intromittere, antequam Papa perfecte prouideat. argum. de appel. vt nostrum. & quod not. Ioan. And. de excess. Praelat. inter dilectos, & ita tenet de elec. cum nobis olim. in fin. vide sup. §. beneficia commendata, &c.

G

28 † Bene-

28 † Beneficia regularia non sunt perpetua, sed manualia, & ad nutum retrocabilia. de statu mo. cum ad monaste. §. tales. in cle. 11. §. ad hoc. eod. tit. & in cle. 1. §. pramissa. de sup. neg. præla. & vide sup. §. beneficia manualia. & §. beneficium manuale. quod intelligitur nisi sint beneficia electiua: illa enim sunt perpetua nec possunt retruocari sine iusta & magna causa. de statu monaste. cap. 2. §. fin. & c.

A D D I T I O.

Sed si Papa conferat prioratum manualementem, an mutet propriam naturam, & efficiatur perpetuus. vide per do. Feli. in c. constitutus. colum. 6. ver. Ex istis sequitur. de rescript. Et latius per eundem in c. per tuas. vlt. col. de maio. & obediens.

29 † Beneficium simplex non dicitur requirere continuam residentiam nec personale, licet ex eius fundatione ibi debeat esse presbyter deputatus ad missam quotidie celebrandam, & poterit facere celebrari per alium. no. Lap. alle. 116. & 395.

Beneficiorum proprietas, est illorum ad quos spectat collatio eorundem: vt no. Inno. de transact. c. statuiimus.

Beneficium si impetratur per non clericum tempore impetrationis, non valet impetratio. Similiter si presentatur non clericus per patronum, non valet presentatio. not. Anton. de iure pa. consultationibus in secundo nota. Quid, si tempore presentationis ipsarum literarum erat clericus, cogitabis. Item quid de ordine, quem requirit beneficium, an debeat adesse tempore quo quis impetrat vel presentatur. vide de præbe. si pro clericis. & de instit. capit. 1. lib. 6. vide plenè per Anton. in cl. si. de rescri. 9. vel 14. col.

Beneficia plura an possit quis habere sine dispensatione, vide plenè per Anton. & Franc. de Zaba. in cle. gratiæ. de rescript. & c.

30 † Bigamus verus est qui cum vidua vel corrupta matrimonium contraxit: vel qui diuersis temporibus successiue habuit duas uxores: etiam ante non corruptas. hoc est verum, quando matrimonium tenuit: secus si de facto cum vidua vel cum uxore,

uxore, vel corrupta contraxit: quia tunc est interpretatiue bigamus. no. Romanus consilio 345.

A D D I T I O.

31 † Bigamia est triplex secundum Spec. in tit. de lap. & dispens. §. iuxta propositionis. ver. Contrahitur ibi. Et scias, videlicet, vtra quando quis habuit vnam uxorem, & post contrahit cum alia, vel contrahit cum vidua. Similitudinaria, quando monachus vel monialis professa matrimonium contrahit. Et interpretatiua, vt cum habens vnam de iure, contrahit cum alia de facto, sicut etiam dicit præsens auctor.

32 † Bigamus siue sit verus, siue interpretatiuus, non potest sine dispensatione ad ordines promoueri, & c. Dispensatautè quò ad minores, Episcopus: sed quò ad maiores & sacros ordines, solus Papa cum bigamo vero dispensat de potestate absoluta nõ de ordinaria, cum interpretatiuo autem, de ordinaria dispensat. no. Rom. consil. 455. alias 28. quod dictum est Episcopum dispensare posse quo ad minores: verum est secundum Host. sed Ioan. And. & An. tenent contrarium in c. super eo. de biga. per tex. in c. 1. li. 6. vbi etiam hoc tenet Fran. de Zab. 5. colum.

33 † Bigamus promotus ad ordines sine dispensatione recipit characterem, sed nõ executionem ordinum, & super tali executione solus Papa dispensat etiam de ordinaria potestate. no. Ro. consil. 445.

Bigamus est irregularis de iure positio: non de iure naturalis: not. Rom. consil. 465.

34 † Bona fides præsumitur eo ipso, quòd titulus probatur: vbi autem non apparet de titulo, qualiter bona fides probetur, vide super verbo prescriptio. §. prescriptio iuris incorporalis mere realis videlicet seruitut. & §. prescriptio iuris corporalis mixti. & aduerte, quòd vbi bona fides præsumitur, hoc non sufficit, nisi pars deducatur & alleget bonam fidem. not. Antonius de censibus peruenit quarta charta. versiculo. circa quartam, & c.

Bonam fidem dicitur habere ille, qui erat in iure: puta si ha-

REPERTORIUM AVREVM

bet titulum de iure inualidum, quem putat validum: ideo tunc procedit præscriptio in casibus, in quibus sufficit sola fides, sicut est de iure Canonico in præscriptione, quæ non est contra ius commune. not. Ant. de cens. peruenit, penult. colum. vide plenè super versic. præscrip. §. præscribere volenti, &c.

35 † Brabium si debetur ei, qui priùs ad brabium applicauit: & equus siue regatius alios equos præcefferit, an illi debeat. vide Bald. in l. prima. §. item acquirimus. ver. cæterum. ff. de acquir. possess. & in l. prima §. quæsitum. de aqua quot. & æsti. & Bald. in l. qui fundum. ff. quemad. seruit. amit. & si plures simul ad palliū applicant, an illis communiter, vel nulli pallium debeat, & si nulli debeat, an de nouo curri debeat, an illi soli, qui simul applicauerunt, vel etiam omnes alij debeant ad cursum admitti. vide Bald. in proce. Digestorum. §. sed tamè nos. Et Angel. de Perusio, in l. eum qui. ff. ad Trebel. & in l. ex duobus impuberibus. ff. de vulg. & pupil. substitu.

36 † Brocardum, si non valet quod ago, vt ago nec valet, vt potest procedi, quando peccatur in causa efficienti & formali simul, vel in sola forma, secus si peccatur in materia, & in causa efficienti tantum, quia tunc valet vt potest. not. Anton. de officio. delega. cum super. & de appellat. ex insinuatione, & de despon. impu. c. à nobis, &c.

Brocardum, quod non possum alteri culpam obijcere, ex qua lucrū sentio, qualiter debeat limitari & intelligi. vide super ver. culpa, &c.

Brocardū, si vincō vincētem te, debeo vincere te, qualiter intelligatur. vide Cyn. in Authen. licet. de natura. lib. & Barto. in l. de excep. ff. de diuer. & temp. præscrip. & plenè. in l. Claudius Felix. ff. qui pot. lig. pig. ha. & vide tex. & glo. in c. aucto. de conce. præben. lib. 6. & Oldra. confi. 195.

S V M M A R I V M.

1 Canonici Ecclesie cathedralis censentur esse in dignitate etiam si præbendam non habeant.

2 Canonici cathedralis Ecclesie quam habeant præminentiam.

3 Ca-

D. NICOLAI DE MILIS.

51

3 Canonici & Præbenda magnam inter se possunt habere connexionem.

4 Canonici que ratione solius Canonie consequantur.

5 Canonie appellatione quid comprehendatur.

6 Canonici an & quando & de quibus rebus possint statuere.

7 Receptus in Canonici, an ante installationē habeat vocē in Capitulo.

8 Canonici qui vocem habeant in Capitulo.

9 Capitulum alicuius Ecclesie quid dicatur: & quam habeat præminentiam.

10 Carcerari nemo debet sine causa: & que sint causæ propter quas quis possit carcerari.

11 Cardinali & legato quando & in quibus sit credendum.

12 Cardinalatus dignitas ad que se extendat, & quibus gaudeat prærogatiuis.

13 Causa diuersimode venit consideranda.

14 Verbum Censens in lege positum quid operetur.

15 Præstatio census an arguat subiectionem.

16 Denunciatio an in cessione actionis sit requisita.

17 Cessio actionis, que cessionario nocina inducat.

18 Cessio iurium quando sit valida vel inualida.

19 Cessio quando presumatur simul. ita.

20 Dicitur Ceterum diuersimode poni potest in iure.

21 Citatio diuersis personis & respectibus, locis & temporibus considerati agenda.

22 Citatus quando quis presumatur: & quantum sit in iudicialibus citatione necessaria.

23 Citatio non debet esse vaga, incerta, aut nimis generalis.

24 Citatio personalis cuius sit potestatis, & quando sit necessaria.

25 Citatus an semper & quocumque privilegio non obstante teneatur comparere.

26 Citatus ad locum inhonestum, an teneatur comparere.

27 Citatio quando sit aut non sit requisita.

28 Causa civilis que dicatur, & que criminalis, & que mixta.

29 Causa civilis quandoque criminali equiparatur: & quod differat spirituali.

30 Ciuitatis vel castri vel ville appellatio, an comprehendatur suburbia.

G 3

31 Ciui

- 31 Civitas quibus castibus priuatur Episcopo.
 32 Clausele multiplices in iure repeririuntur: & diuersimodè interpretande.
 33 Clericus quando dicatur laico potentior.
 34 Clericorū appellatione qui comprehendantur: & quibus gaudere dicantur priuilegijs.
 35 Clericus multipliciter dici potest suspensus: & quid operetur suspensio.
 36 Clericus quando dicatur incorrigibilis: & qualiter veniat degradandus, & seculari potestati tradendus.
 37 Clericus homicida vel alius irregularis, an eo ipso ad beneficia dicantur inhabilis.
 38 Clericus quibus ex causis beneficio priuari possit: & quando egeat dispensatione.
 39 Clericus an possit esse procurator in foro seculari.
 40 Circumstantie coadiutori competentes quæ.
 41 Collatio, prouiso, dispensatio: presentatio, institutio & electio differunt in materia beneficali.
 42 Collatio episcopi vim confirmationis habere censetur. Itè an inductio in beneficium prouisionis aut collationis vim obtineat.
 43 Præbende collatione an in ius in Canoniatu acquiratur.
 44 Collector quis dicatur.
 45 Collegio futuro an possit fieri donatio: aut concedi priuilegium.
 46 Collegij priuilegio quando quis priuari dicatur.
 47 Collegium & congregatio, quot personis construi dicantur.
 48 Colonus ad quæ domino teneatur: & ex quibus causis possit ab ipsi conueniri.
 49 Commenda an sit titulus ecclesiasticus: & cuius dignitatis sit commendataris.
 50 Compromissum quando sit validum & quando inualidum.
 51 Concilium cuius sit auctoritatis: & ubi, quando, & per quos fuerint concilia antiquitus celebrata.
 52 Conclusio in causa quid operetur respectu actionum diuersitate.
 53 Index an possit compellere partes ad concordiam.
 54 Concubina post secundam legum diuersitatem considerari & semi.
 55 Conditio debet secundum contractus qualitatem interpretari, &

mut.

- multipliciter potest in prouisionibus apponi vel impleri.
 56 Conductor ad quæ teneatur.
 57 Connexio quid operetur.
 58 Confessio diuersimodè venit in iure consideranda.
 59 Confirmatio potest diuersimodè fieri.
 60 Conscientie diffinitio.
 61 Consilium quando sit requirendum: & in quo differat à consensu.
 62 Consentire quando quis dicatur.
 63 Consuetudo quid operetur: & quando inducatur: & quando dicatur valida vel non: & quæ requireantur.
 64 Continentia cause non debet diuidi.
 65 Contumax quis dicatur: & quid de contumacia sit in iure terminandum.
 66 Collegium vel conuentus quid dicantur.
 67 Dicitio Cum diuersimodè capi potest.
 68 Ecclesia quando dicatur curata.
 69 Beneficium curatum cui conferri debeat.

DE LITERA C.

Anonicus † ecclesie cathedralis, licet præbendam non habeat sed expectat, censetur in dignitate, & debet interesse electionibus, tractatibus, consilijs & alienationibus. no. Rom. consil. 443. §. in oppositum, & vide sub verbo, consensus. §.

ADDITIO.

An autem episcopus possit dispensare, quòd Canonicus præbendarius teneat Canoniatum, & præbendam simul cum prælatura ipsius ecclesie habente duplicatam præbendam. vide per Fred. de Se. in consilio 205. & 206. vbi tenet quòd non, nisi ex magna causa, puta eminentia personæ, quæ perit secum dispensari magna utilitas ecclesie: magna literatura personæ.
 2 † Canonici ecclesie cathedralis habent præminentiam & maioritatem, super alios clericos ciuitatis & diocesis. Et dicuntur pars corporis ecclesie & episcopi: quia episcopus est caput & ipsi membra: & esse Canonicum ecclesie cathedralis magnus honor est, not. Rom. consil. 136.

Canonicus non habet ius eligendi, nisi sit ei assignatus locus in capitulo. not. Anton. de caus. poss. c. fin. 9. colum. verfic. ex predictis concluditur. & multi sunt Canonici, qui non habent ius eligendi, no. Innoc. de elect. c. bonas, &c.

Canonicus an possit esse procurator pro Canonico etiam sine mandato. vide super ver. procurator potest esse Canonicus, &c.

A D D I T I O.

Tu vide pulchrè per do. Felin. in c. cum M. Ferrarien. in 7. col. prope fin. in ver. in e. glo. de constit. vbi tenet quod non semper, quia lex, sed & hæc persona. ff. de procurato. intelligitur de coniunctis conjunctione sanguinis.

Canonicorum receptio, vbi non est certus numerus, non habet tempus limitatum à iure, intra quod fieri debeat, sed per superiorem potest certum tempus assignari, intra quod si recipientes negligentes erunt, superior recipiat. not. Fred. in tractat. permut. quæ. 29.

Canonici vltra numerum sub expectatione præbendæ, sicut sunt expectantes apostoli in Ecclesia, vbi est distinctio præbendarum, vocantur Canonici in verbis; nec perpetuò retinent illum Canonicatum per Papam collatum, imò vacante præbenda canonicali intra numerum, & collata expectanti, statim consequitur nouum canonicatum intra numerum: & primus esse definit; & redijt ad Papam. not. Rom. consil. 443. §. ex quib. Idem no. Ant. de consti. cum M. vlti. char. ver. 2. quæ est differentia. & in colum. fin.

3 † Canonicatus & Præbenda distincta, & pro eo instituta, tantum habent inuicem connexionem & respondentiam, quod ille, qui assequitur præbendam Canonicalem, per consequens consequitur Canonicatum illum, pro quo fuit instituta, propterea dicitur Docto, quod si Papa vtendo sua potestate excellenti, dat alicui canonicatum supra numerum, sub expectatione præbendæ, & postea præbenda vacans sibi confertur, eo ipso intelligitur sibi per consequens collatus canonicatus, qui cum præbenda vacauit, & alter canonicatus primò per Papam collatus desinit. not. Rom. consil. 443. Idem no. Ant. de consti. cum M. vlt. char. ver. 2. quæ est differentia. & vide super ver. collatio. §. collatio præbendæ.

Ca-

Canonicus potest de iure recipi in ecclesia vltra numerum præbendarum, quæ in eadem ecclesia certæ & indistinctæ sunt. no. Rom. consil. 226.

Canonicatu vacante, duo possunt eligi ad illum canonicatum, secundum Innocent. vt not. Rom. consil. 443. in prin.

Canonicus regularis hodie potest sine dispensatione de consensu sui prælati præfici per episcopum ecclesiæ parochiali etiam seculari. no. Rom. consil. 262.

4 † Canonicus ratione solius canoniciæ percipit quotidianas distribuciones, & percipit de communibus redditibus, & super excrecentibus fructibus, habet etiam mensam grossam, imò etiam omnes fructus præbendarum. Distinguit, quod est verum de canonicatu intra numerum, secus si extra. no. Rom. con. 462. §. in oppositum. circa fin. & vide infra §. canonicus supra numerarius.

5 † Canonici potest dici beneficium ecclesiasticum, & appellatione Canonici continetur omne beneficium ecclesiasticum canonicè obtentum. not. Roman. consil. 444. Et Io. And. in c. 1. delect. super. ver. Canonici. in nouella, &c.

Canonici censentur esse mater, & præbenda filia, quia ex canonici procedit, & pro ea instituta est. not. Rom. consil. 443.

Canonici cuius ætatis esse debeat, vide super verbo minor. §. minor 14. annis.

Canonici appellatione an comprehendatur clericus, & contra, dicit quod sic in materia larga & fauorabili, secus in stricta & odiosa, in qua appellatione canonicorum non veniunt clerici. not. La. de elect. c. 1. lib. 6.

6 † Canonici, an & quando, & de quibus rebus possint facere statuta, vide gloss. claram. in c. 2. de verb. signifi. lib. 6. & quod no. Ioan. And. de constit. cum omnes. in prin. & An. eod. tit. c. cum M. 7. col. ver. nota quod canonici, &c.

Canonici duo si recipiuntur simpliciter, vacante duntaxat vna præbenda, valet receptio, & præbenda debetur primo recepto, & si non constar, quis primò receptus sit, est locus gratificationi per Capitulum; tamen de excrecentibus fructibus alteri prouidebitur. Vbi autem duo in Canonicos recipiuntur non simpli-

citer, sed formaliter exprimitur, quod eos recipiunt ad præbendam vacantem; & hoc fit sub diuersis orationibus. ut quia dicunt, recipimus vos in canonicos, & vobis assignamus talem præbendam. tunc valet receptio, & non assignatio, vbi verò sub eadem oratione, & vnico verborum conglutino plures recipiuntur, puta recipimus vos ad talem præbendam. Et constat quod recipiunt animo sciendendi eam, non valet receptio, secus si recipiunt animo constituendi duas præbendas, & hoc constat, & reditus sufficiunt pro duabus. tunc valet receptio & assignatio. Idem si reditus non sufficiant, sed tunc agatur ad integrationem, vel de vacantibus vel non de vacantibus, si superint. excrefcentes. In dubio, si non constat quo animo receperunt, non valet receptio. no. Ant. de cõ. cum M. ver. venio ad secundum. 14. col.

Canonicus si recipitur simpliciter in Canonicatu, nec aliquid dicitur de præbenda vacatura, valet receptio, & debentur ei superexcrefcentes, quibus non extantibus debet ei provideri, cum facultas se obtulerit: vbi autem recipitur in Canonicum, & interuallo ei promittitur vacatura, tunc valet receptio, sed non vacaturæ promissio. Idem quando in eodem instanti, sed sub diuersa verborum conceptione & oratione quis recipitur in Canonicum, & promittitur sibi vacatura eo animo, ut statim sit Canonicus, & postea tempore vacaturæ habeat præbendam. Vbi autem eodem instanti sub diuersa oratione verborum sit receptio, & promissio vacaturæ, effectus tamen vtriusque confertur in tempus vacaturæ, contendunt receptum non esse Canonicum statim, nec habere solam præbendam: nisi in tempore vacationis, tunc non valet acceptatio, nec vacaturæ promissio, attendita vnitatis effectus in tempore, aliàs simultaneo, & fortius quando sit receptio & vacaturæ sponso sub eadẽ specificatione & oratione verborum, effectus tamen vtriusque confertur in tempus vacaturæ: vbi autem sit receptio & vacaturæ sponso sub eadem oratione, sed effectus confertur in diuersis temporibus, quia recipitur statim si sit Canonicus, & habeat præbendam solam in proximo vacaturam, tunc Innocent. variat, primò dixit receptionem non valere, nec vacaturæ promissionem attendita potius separatione effectus, quam coniunctione verborum; vno. Antonius de

de consil. cum M. versicu. venio ad tertium. decimasexta. columna.

Canonicorum præbendarum numerus si est in ecclesia certus determinatus, tunc licet fructus superexcrefcant, sola superexcrefcentia non rumpitur numerus præbendarum, nec etiam canonicorum, est tamen in potentia rumpendi, & ex debito rumpi non debent, tamen si Canonici non rumpant, nec eis mandatur, quod aliquem in canonicum recipiant ultra numerum, non est ruptus numerus; & superexcrefcentes fructus debent assignari in utilitates ecclesiæ: licet Innocent. Host. & Compos. dicant quod superexcrefcentia sola rumpat numerum præbendarum. vbi autem aliqui canonici sunt ultra numerum recepti, & superint. rēfctus superexcrefcentes, non tamen est deuentum ad aliquam creationem nouarum præbendarum, tunc licet sit ruptus numerus canonicorum, non tamen numerus præbendarum: sed est in potentia rumpendi, antequam assignent, & compelli possunt ad assignandum superexcrefcentes. In præbendis creatis autem & assignatis istis præbendis, rumpitur numerus præbendarum augmentatiuarum, sed nõ rumpitur determinatio antiquarum præbendarum, hoc est dicere, quod numerus non remanet ruptus, sed bene augmentatus, & per consequens ecclesia remanet numerata, quod ad præbendas. Pluribus autem canonicis ultra numerum receptis, si superint. fructus superexcrefcentes sufficientes pro vna præbenda duntaxat, ruptus est numerus canonicorum, sed non præbendarum: est tamen in potentia & debito rumpendi pro vno tantum, & fructus superexcrefcentes debent assignari pro recepto, sed si non apparet quis primò receptus sit, debent communiter diuidi inter omnes. Vbi autem plures ultra numerum sunt recepti, & voluntate eorum creati sunt de nouo quatuor præbendæ, tunc licet communis opinio videatur, quod ruptus sit numerus præbendarum, verius est quod nõ sit ruptus, sed augmentatus.

Ex his apparet, quod facilius numerus Canonicorum rumpitur, quam præbendarum, quia receptio vnus Canonicus ultra numerum Canonicorum rumpit numerum, sed non creatio

creatio prebendæ ultra numerum. not. Anton. de const. cum M. ver. venio ad 5. aliàs 4. 15. colum. An autem in casibus prædictis valeat impetratio in ecclesia, non facta mentione de numero, ibi vide, & super ver. gratia. §. gratia impetrata in ecclesia numerata; scias quod ecclesia non si numerata ex consuetudine, sed ex statuto sic; vt no. Ioan. An. de concep. præbe. ex parte. super ver. consuetudine.

7. † Canonicus supranumerarius si est in canonicatu receptus, & sibi non est consuetudo de installando canonicos, habet vocem in capitulo, & omnia iura canonica, nisi aliud habeat consuetudo in capitulo, & omnia iura canonica, nisi aliud habeat consuetudo non valet. Vbi verò non est consuetudo in ecclesia de installando, tunc ante installationem non habet vocem, secundum naturam loci in quo installatur, nam si signatur ei locus in capitulo, intererit in electionibus & alienationibus, & alijs quæ ad capitulum spectant, si assignatus est ei locus in choro, habebit in choro legendi & canando, secundum ordinem suum, & omnia quæ ad chororum pertinent, & consuetudo in contrarium non valeret, secundum Hostien. vt no. An. de const. cum M. vlt. char. ver. quæro an hi, &c.

Canonicus supranumerarius debet habere quotidianas distributiones, si receptus est propria voluntate capituli, secus si ex necessitate de mandato superioris receptus sit in prima prebenda vacante, secus si non receptus in prima, quia nondum aliqua vacauit, secundum Inno. quod non placuit. Io. Calid. qui vult quod eo ipso, quod quis est creatus Canonicus, quod ei debentur distributiones, & alia iura canonicalia, dicit considerandum esse qualiter Papa mandat recipi, si mandatur vt recipiatur in Canonicum simpliciter, est verum dictum Inno. sed si mandatur vt recipiatur in canonicum cum plenitudine iuris Canonicali, est vera opin. Cal. vt not. Ant. de consti. cum M. vlt. col. sed Rota dicit, qd' ex consuetudine approbata curiæ, talis canonicus non debet habere distributiones prædictas; vt ibi no. vide sup. §. canonicus ratione, &c.

ADDITIO,

§ † An autem Canonicus sine prebenda habeat vocem in capitulo,

pitulo. Card. in cle. fin. de præben. tenet quod non in 3. colum. 4. quaest.

Canonicus, cui collata est prebenda, nondum habet possessionem, an habeat vocem in capitulo, & si non vocetur, an valeat electio. Compost. dicit quod sit vocandus, aliàs poterit electio cassari propter contentum. Archi. tenet talem non installatum nõ deberi vocari, cum non habet possessionem iuris sibi collati, & eligere est fructus possessionis, non proprietatis. An. dicit quod opin. Comp. est vera, quia id quod dicitur, verum dominum non habere vocem, est verum, quando alius est in possessione & bona fide, sed vbi possessio est vacans, eius est vox qui habet ius proprietatis, secundum Innoc. vel dic secundum Anton. quod opin. Archi. est vera, quia ex quo moritur canonicus, possessio iuris eligendi & quasi possessio restringitur ad alios canonicos; & sic ipsi solidè sunt in possessione contra proprietarium: vt not. Anton. in capit. cum M. de constitu. in penultim. colum. vers. tertius casus.

Capellanus, vide sub ver. gratia. §. gratia. per quam quis fit.

† Capitulum sunt partes & membra corporis episcopi, & ideo vacante sede verè vel fictè, spectat ad capitulum administratio, de iure communi temporalium & spiritualium. no. Romanus consilio 311. & vide sub verb. prælatus, vniuersitas vel collegium.

Capitulum non succedit sede vacante in his quæ sunt voluntarie iurisdictionis, no. Rom. consilio 312. ideo non potest beneficia conferre, potest tamen præsentatos instituere. no. glo. de præben. cum in illis. §. cum autem libro sexto. Item potest beneficia deuoluta conferre. Ioan. And. de ele. quanquam libro sexto. in quibus autem alijs succedat, & in quibus non, vide plenè per Petrus More. in c. 1. de ma. & obe. lib. 6. &c.

Capituli appellatione non venit prælatus. no. Lap. de præben. c. fin. lib. 6. vide glo. in cle. vt hi quæ de ara. & quali. super ver. in eisdem, &c.

Capitulum vacante sede potest electos confirmare, præsentatos

ros instituire, & quem ex causa beneficio priuare, & alia quæ sunt necessaria iurisdictionis exercere. Et idè potest admittere resignationem beneficij: non solùm spectantis ad collationem, sed etiam ad institutionem episcopi defuncti: quia resignatio necessãriò debet fieri in manibus eius, ad quem pertinet institutio & destitutio. not. Rom. consi. 311.

Capitulum vacante sede, quia potest resignationes beneficiorum admittere, & ea conferre, & consequenter potest permutantibus beneficia auctoritate dare, nisi quando collatio ad solum episcopum pertinet sine capitulo, quia tunc capitulum non succedit in potestate conferendi. not. Fred. de Senis in tracta. perm. questio. 26. Succedit autem in potestate auctorizandi permutationem, quando collatio pertinet ad alium, quàm ad episcopum; quia talis auctoritas est de iurisdictione episcopi: vt not. gloss. in cle. 1. de re. perm. in qua iurisdictione capitulum succedit, & ita vult quædam additio posita in dicta questio. 26. sed aduerte quod glo. in dicta cle. 1. tenet quòd capitulum sede vacante non potest auctoritatem præstare permutationi, quando collatio pertinet ad solum episcopum, cum capitulum conferre non possit, sed cõtrarium dicit Do. de Sanct. Gemin. in additione prædicta, ea ratione quia collatio, quæ fit permutantibus, fit de necessitate, vt dicit text. in dict. cle. 1. & siccùm sit necessaria iurisdictionis, capitulum potest conferre: vt not. supr. §. proximo. Potest tamen huic rationi responderi: quòd licet post factam & admissam resignationem collatio sit necessaria, tamen admittere resignationem ex causa permutationis, est voluntariæ iurisdictionis, cum permutatio sit prohibita, nisi ex causa superior illam admittat: vt not. in c. quæsitum de re. perm.

Capitulum licet succedat episcopo in potestate conferendi beneficia ad collationem episcopi iure proprio spectantia, quæ episcopus neglexit conferre, tamen nunquam succedit in potestate conferendi beneficia ad collationem episcopi iure deuoluto spectantia. no. Rom. consi. 311.

A D D I T I O.

Capitulum quando succedat episcopo iure deuoluto, in licen-

tia danda clerico, in auctorizanda permutatione, in potestate inquirenda, in recipiendis resignationibus, in dispensationibus, in potestate specialiter competentem episcopo: in potestate committendi, in potestate doct. orandi, & in multis alijs, vide plene & ordinatè per do. Felin. in c. cum olim. 2. colum. ver. in quantum dicit Abbas. de maio. & obedi.

Capitulum licet prælato defuncto excommunicato vel suspensio possit beneficia conferre secundùm distinctionem capit. prim. ne fe. va. lib. 6. Et etiam iurisdictioni alia exercere: vt in capit. primo. de maio. & obed. eod. lib. tamen prælato absente, licet in remotis, non poterit capitulum prædict. administrare, nisi prælatus esset captus, vt in c. si episcopus. de sup. neg. præla. eod. lib. & nisi in casu, vbi solum consilium prælati requirendum esset, vt in capitulo prim. in fin. ne se. vac. & vide Lap. qui tenet contrarium.

Capitulum vel collegium quis debeat conuocare, vide super verbo vniuersitas, vel collegium.

10 † Carcerari nemo potest pro debito ciuili: nisi prius facta executione, reperiatur non soluendo: vt not. Bar. C. qui bo. cede. poss. l. prim. & ff. de susce. tu. l. tutor. §. tutor. & nisi debitor sit p illo debito condemnatus, vel nisi debitum sit fiscale, & debitò in contumacia persistat: vt not. Barto. in l. sacrilegij. in fin. ff. ad l. Iuliam. pecun. vbi plene videas. sed gloss. Hostien. Ioan. And. & Anton. in capitulo secundo. de pig. vbi dicunt pro debito ciuili, de quo constat, quem posse in carcerari, nisi bonis cedat: vide sub verbo debitor. §. debitor non iurat. & vide sub ver. fuga, &c.

Carcerari non potest pro debito ciuili aduocatus siue Doctor, vel Licentiatu in legibus, aut in Philosophia, nec ipsorum filij, sed nepotes illo priuilegio non gaudent: prædicta limita, nisi debitum ciuile descendat ex crimine, vel dolus debitoris arguatur: vel nisi consuetudo sit in contrarium, quæ decennio præscribitur. not. Mathesil. in c. Oardus, de solu. & de aduocato no. Bar. 10. in l. miles. in prin. de re iud.

Carcerari non potest femina pro debito ciuili, sicut nec clericus,

ricus, nisi debitum descendat ex crimine, vel dolus debitoris arguatur, vel nisi in contrarium sit consuetudo, quæ decennio præscribitur. not. Anton. in dict. cap. Odardus. de sol. & de clerico. no. Bar. in l. miles. in princ. ff. de re iud. vide sub ver. debitor non vincit: & vide quò ad clericum. super ver. clericus. §. clericus si pro debito. & quod not. Ioan. And. de sen. exc. si clericos. lib. sexto. super ver. excessus in nouella. & eod. titu. capitu. vt fama. super verbo, quorum.

Carcerari an possit debitor postquam bonis celsit: vide super verbo debitor. §. debitor non vincit.

Carcerari potest quis vigore statuti, etiam in casu quo de iure communi non possit. licet Dyn. dicat & male, quòd statutum tale non valet: vt not. Bartol. ff. de cond. & demon. l. Titio centum. §. Titio centum relicta, &c.

Carcerari an possit scriptor, & præcisè compelli, vt quòd promissit scribere, scribat, quando personæ in dultria est electa, q; in dubio præsumitur. no. An. in c. 2. de pig. &c.

Carcerari an potest iudex ecclesiasticus, & præfatus clericum sibi subiectum. vide de offic. ord. cum Episcopus lib. 6. & de sent. excom. si clericus. in nouella. & in c. vt fama. eo. tit.

† Cardinali & legato creditur in his quæ coram eo aguntur. not. Inno. de accusa. in c. cum dilectus. & vide per eundem de off. dele. cum in iure. in 1. glos. Archid. idem dicit. s. q. 3. c. talia & 97. distin. c. nobilissimus. in ad. potest dici. de gestis autem coram alio non creditur ei, si tangunt præiudicium tertij: secus si nullum præiudicium tertij. vt no. Archid. in d. c. nobilissimus in addi. dicas: quod not. gloss. de senten. excommu. sicut Ioan. And. dicit quod soli verbo.

* S I N G V L A R E.

Cardinali asserenti aliquid in præiudicium tertij, non creditur. gloss. est not. quam ponderat ibi Panor. in c. sicut de senten. excommu. quod dictum refert & sequitur pro no. Jacob de Sanct. Georg. in Auth. si quis in aliquo. in 2. col. ver. secundò fallit. C. de eden. H. E.

Cardinali legato creditur de legatione in his quæ non requirunt specialem commissionem, in alijs secus: vt ipse not. secundum Hostiens. in cap. 1. de offic. legat. libro 6. in nouella. super gloss. tria genera. & ibi rationem differentia: sed contrarium not. Ioan. Andr. secundum eundem Hostiens. in ca. ad eminentiam. de senten. excom. vbi dicit credendum Cardinali etiam in requiruntibus specialem commissionem. Alibi dicit Ioan. And. secundum Hostien. quòd creditur Cardinali secundum consuetudinem curiæ, secus de rigore: vt ipse not. de appellatio: constitutus. 2. super verbo, Cardinalis. Spec. dicit, quòd indistinctè creditur Cardinali etiam in requiruntibus specialem commissionem, consuluit tamen, quòd in actu per eum gesto, is cum quo geritur, inseri faciat tenorem suæ potestatis in tit. de lega. §. superest. ver. sed quid de legat. iurisdictione. sed in rub. de teste. §. 1. versic. quid si aduocatus dicit, de rigore non creditur ei. do. Ant. de But. dicit, quòd legatus de Latere potest officium legationis sine literis exercere, & super hoc sit legatus, potest literas testimoniales dare: vt ipse not. de restitu. in integ. cum ex literis. ver. quomodo factum. alibi dicit idem domin. Anton. quòd Cardinali non creditur de gestis à Papa in quantum tangunt præiudicium tertij. Si autem asserit sibi aliquid commissum à Papa viua vocis oraculo, & hoc litera attestatur, non simplici verbo, tunc creditur ei vt alteri scribenti. & concludit, quòd Cardinali creditur in his quæ attestatur scripto: & quæ sunt leuis præiudicij: licet eius sigillum nõ sit notum, dum tamen cesset suspectio, & quod attestatur, sit verisimile: si verò sigillum sit cognitum, & attestatur verbo de potestate sua, creditur ei quòd ad omnia, quæ transfunduntur in potestate de iure communi, dummodo sit notus, sed non creditur ad illa, quæ non transferuntur speciali commissione: si autem attestatur de gestis coram se, non creditur ei de rigore iuris, sed de consuetudine curiæ secus. & quod dicitur de rigore non credi, intellige indistinctè, quando attestatur verbo: Si scripto; tunc creditur prout creditur literis simplicis prælati, & aliter non. Si verò attestatur de gestis coram alio, vel ab alio, non creditur ei in quantum tangunt præiudiciũ tertij; in quantum attestatur verbo: si scripto creditur ei, prout creditur literis

REP ERTORIVM AVREVM

simplicis praelati, & aliter non, nisi quod pingue est eius testimo-
nium propter dignitatem. ita not. Anton. in capitu. super his. de
fi. inst.

A D D I T I O.

An Cardinali legato credatur de his, quæ non continentur in
mandato. vide per dom. Fel. in cap. ad eminentiam, cum duabus
fallentjs. de sententia excommunicationis.

12 † Cardinales, an vacante sede succedant in iurisdictione
Papæ. vide glossi. de schisma. c. 1. lib. 6.

Cardinales an habeant ius episcopale in ecclesijs suis. vide Pe.
Mor. in c. 1. de maio. & obed. lib. 6. super glossi. & per alios. in clem.
ne Romani. de elect.

Cardinales non includuntur sub generali excommunicatione
ne quorumcunq; nisi de eis fiat mentio spiritualis, licet episcopi
includantur secundum Io. Mo. licet Petr. Mo. dicat contrarium
in c. 1. de schisma. lib. 6. pro Io. Mo. facit quod not. Io. An. de sent.
excom. quia periculosum. lib. 6. in glossi. 2. in nouel.

Cardinalis dignitas hodie maior est qualibet alla dignitate,
quia ipsi simul cum Papa omnes iudicant, & non possunt ab alio
quam à Papa & suis collegis iudicari: vt no. Ioan. Andr. de præb.
dilectus. el. 1. in princip. imò nec Papa potest aliquid arduum fa-
cere sine eis, secundum Ioan. Mona. in c. super eo. de hære. lib. 6. li-
cèt Ioan. Andr. in nouel. in huiusmodi dubitet. Host. dicit, quod
parum aut nihil potest Papa sine consilio Cardinalium facere, vt
recitat Ioan. Andr. in c. antiqua. de priuil. Ex hoc sequitur, quod
vbi fit mentio de dignitate, non continetur dignitas cardinali-
tus, quia nec dignitas episcopalis continetur, nisi de ea expressa
fiat mentio: vt not. Ioan. Andr. de concess. præbend. dilectus. ratio
est, quia dignitas episcopalis non est dignitas, sed culmen digni-
tatis: vt not. glossi. in c. 2. de præbend. lib. 6. ergo multò fortius
idem in dignitate cardinalatus, quæ maior est episcopali, & qua-
libet alia, & est aduertendum, quod cum sit necesse de tali digni-
tate expressam & specialem facere mentionem, verba generalia,
vel etiam vniuersalia, putà quæcunq; dignitas sit, non suffice-
rent, per ea, quæ not. Ioan. Andr. in c. quia periculosum. de sent.

de sent.

D. NICOLAI DE MILIS.

48

tent. ex lib. 6. super ver. expressam. in nouel. Et etiam videtur,
quod non sufficerent verba generalia, licet adderetur clausula,
etiam sine dignitate fienda esset mentio specialis, per ea quæ not.
Cyn. in l. 1. C. quando imp. inter pup. & vid. Et vide sub ver. di-
gnitas. §. dignitatis appellacione.

Cardinales an faciant collegium, dic quod sic: vt not. Io. Andr.
de iudic. in c. ad deliberandum. in glossi. no. cont.

Cardinales, presbyteri, & diaconi non tenentur iurare obedi-
entiam Papæ, sed cardinales, episcopi sic, & rationem differentia
ponit Ioan. Andr. in c. antiqua. de priuil. &c.

A D D I T I O.

De hoc per dom. Fel. in c. ad audientiam. colum. fin. ver. Nota
tertio. de præf.

Cassatur quod nullum est, sed intellige quod cassatur de fa-
cto, quatenus de facto processit, & dicitur proprie cassari quod
de iure valet. vt lit. non contest. accedens, primo. & ibi not. glossi.
super verbo, cassamus. & in c. per venerabilem. super verbo, non
seruatum, qui fil. sint legi.

Cauillatio quid sit, vide in l. ea est natura. ff. de re iud.

13 † Causa cessante cessare debet effectus. de app. cum cessan-
te. vide plenè per Bart. in l. 1. §. Titio. ff. de donat. & plenius per
Ant. in c. post translationem. de renun. 3. col. versic. opponitur
quod cessante. & vide super ver. ciuilis. per totum.

Causa quæ dicatur finalis vel impulsiva, & an in dubio præsu-
mat finalis vel impulsiva, vide Ant. de renunc. c. post transla. 9.
col. vers. sed quæro, &c.

Causa quando dicatur pendere, vel incepta, vide sub verbo,
lis, in prin.

Causa limitata limitatum producit effectum. ff. de itin. actuq;
priu. l. 1. §. si quis. hoc vide super ver. limitata.

Causa quæ dicatur magna siue grauis, & quæ parua siue le-
uis, vide Bartolum in l. admonendi. ff. de iureiurand. col. ante-
penult. in fin.

14 † Censemus, quid operetur hoc verbum in lege positum;

H 2

an

REP ERTORIUM AVREVM

an inducat nouam dispositionem, vel declarat antiquam. not. gl. in clem. 1. de concess. præben. & secunda.

ADDITIO.

Et glos. in clem. 7. de præb. vbi habetur, quod istud verbum Censuum, est noui iuris inductiuum.

15 † Censûs præstatio quandoq; arguit subiectionem, quandoq; est signum protectionis. not. Ant. de caus. poss. c. final. 2. col. ver. venio ad quedam. 19. col. ver. nunc autem restat.

16 † Cessio actionis an requirat, quod actori denuncietur, vt impediatur soluere cedenti. Et qualiter singulariter limitetur. dicit l. 3. C. de noua. vide Bald. C. quando prouoc. non est necess. l. 1. vt. col. & Bart. in l. facta. §. si hæres. ff. ad Trebel.

17 † Cessionario nocet sententia lata contra cedentem, & transactio facta cum eodem, quando ante cessionem erat lis contest. contra debitorem. not. ff. ad Treb. l. facta. §. si hæres. secûs si ante cessionem non erat lis contest. contra debitorem. not. Bald. C. quando prouoc. non est neces. l. 1. vt. col.

Cessione facta vtrum pactum vel transactio facta per debitorem cum cedente, nocet cessionario. dic quod si cessio ad commodum cessionarij facta fuit, & debitor sciuit cessionem, qualitercunque sciuerit, non præiudicat, secûs si ignorauit. Vbi autem cessio fit ad commodum cedentis, tunc præiudicat, nisi interueniat alterum de tribus positis in l. 3. de noua. & not. Bartol. in l. si cum emptorem. ff. de pact. ff. ad Treb. l. facta. §. si hæres, & Cyn. in l. C. de noua.

* SINGVLARE.

18 † Cessio iurium non valet, nisi in instrumento appareat causa propter quam, vt puta ex causa venditionis, vt habetur latè in l. per diuersas. & in l. ab Anast. C. manda. hoc tamen fallit, nisi debitor, contra quem habeo iura, quæ cedo alteri, esset in præsentia, & non contradiceret: nam tunc non poterit vquam opponere exceptionem simulationis contra talem cessionem. ita sing. dicit Bald. in l. cum essent. §. fin. ff. de seru. rust. præd. per illum tex. istud dictum refert, & sequitur pro not. Hypo. Marf. sing. 4. incip. ta scis quod cessio. H. R.

Cedi

D. NICOLAI DE MILIS.

59

Cedi potest actio iudicati, & officium iudicis pro executione sententia: vt est tex. ff. fam. har. l. si hæres. & in l. in iudicio, & c.

Cedi potest actio iniuriarum. no. Bar. de iniur. l. iniuriarum. in fin. & c.

Cedi non potest vfusfructus. not. Barto. ff. ad Trebel. l. qui ita. in prin.

Cedi non potest ius petendi restitutionem ex fideicommissio. no. Bar. ff. de verborum oblig. l. si stipulatus fuerim. in princ. & l. restituta. in prin. & ad Trebelli. l. qui ita in princ. & l. restituta. in prin. & est tex. in l. si mulier. §. ex alle. ff. de iure dot. vide Bart. in l. 2. C. de pact. & per præmissa videtur, quod nec hæres possit cedere ius adeundi, & c.

Cedi an possit, quod non est transmissibile ad heredes: vide Bar. ff. de iniurijs. l. iniuriarum. 3. de verborum obligat. l. si stipulatus fuerim. in prin. & ff. de admi. tu. l. ex pluribus. & de legat. 1. l. si sic. §. si aliàs est l. si quis ita, & c.

Cedi potest realis actio, id est rei vindicatio per non possidentem. Et dubitatur, an per talem cessionem transferatur dominium. An autem cessionarius possit agere rei vindicatione ex iure sibi cesso: Dic secundam Ioan. And. quod sic, contra possidentem: Sed contra non possidentem distinguit: aut ceditur actio competens, & nihil agitur: aut competitura, & tunc valet, & intentabitur, quando ille alius cepit possidere. not. Rom. consil. 158. Et vide omnino tex. & gl. in l. fin. de hare. vel ac vend. & vide gl. in l. planè. ff. fami. hercul. & quod no. Cyn. in l. 1. C. de alie. iud. mu. caus. fac. & vide super vers. libellus. §. libellus in rei vend.

Cessionario an obstat exceptio banni vel excommunicacionis, quæ obstat cedenti. vide super vers. ficu. exceptio. §. exceptio banni, & c.

Cedens an liberetur: & an carcerari possit: & an possit alimenta deducere. vide super vers. carcerari. aliàs, debitor. §. 1. & 2. in prin. & c.

19 † Cessio actionis præsumitur simulata, quando fit alijs pro quantitate pecunie, vel re alia, quam cedens constituit recepisse, & non apparet de reali traditione, quo casu licet confessio noceat contenti, tamen non nocet tertio contra quem agitur ex

cessione.

REP ERTORIUM AVREVM

cessione. not. Bart. qui dicit, se pluries consuluisse in l. per diuersas. C. mand. quod est verum secundum Nico. de Matarel. & Bar. quando precium fuit minus iustum, aliàs secus: vt no. per eos in dict. l. per diuersos. Faretur tamen quòd si pretium fuit pro parte confessatum, & pro parte donatum: tunc in praiudicium tertij non valet, nec pro parte confessata, si non apparet de solutione aliter quam per confessionem: vt ipse not. per l. 2. C. ne lite pendente, &c.

Cessio præsùmitur simulata, si est facta pro minori pretio quàm res valet. Vnde non valet nisi pro pretio quod est datum. Et idem quando pro parte donata; & pro parte vendita, quia tunc nec valet pro parte donata, sed duntaxat pro parte vendita, quia pretium datu est: sed si in totu fiat cessio, ex causa donationis valet, nisi fiat potentiori: vt not. Inno. & Io. An. & An. in c. ex parte. de alien. iudi. mu. cau. fact. & idem Bald. & Bart. in præalleg. l. per diuersas.

20 † Caterum, hæc dictio est coniunctio copulatiua ordinationum dictionum, quandoque tamen ponitur aduerlatiue. no. Ant. de coha. cleri. & mul. c. vestra. 2. col. in prin.

21 † Citatio prima debet fieri de persona principali, & non de eius procuratore. Ideò procurator licet citatus non compareat, non potest contra dominum procedi in vim citationis, ad ea quæ sunt magni praiudicij & pleni, sed ea quæ sunt leuis praiudicij, vt ad primum decretum procedi potest, vt no. Bar. in l. quamuis de dam. infect. & idem no. An. de dolo. & cont. causam vide infr. §. citari non oportet principalem, &c.

Citatio prima debet fieri personaliter, non ad domum, si citatus potest reperiri, quando autem dicatur non posse reperiri, vi. Anton. in d. c. causam. & Bart. in l. 3. §. prætor. de dam. infect. Hostiensis dicit, quòd dicitur nõ reperiri, quando est extra provinciam. Innocen. dicit, quòd quando est extra ciuitatem, & hoc tenet, vbi causa coleritatem desiderat: quia tunc sufficit, quòd sit absens à iudicio, vbi possit citari ad domum: & prædicta refert. Ant. in d. c. causam.

Citatio ad domum ad sententiam audiendam valet, si citatus semel in causa fuit personaliter apprehensus, vel si semel comparuit,

D. NICOLAI DE MILIS

61

paruit, & in iudicio sistere promisit. notat. Roman. consilio, quæ dragesimo octaua.

Citatio ad domum non valet, quantum ad testes recipiendos. vide Rom. con. 48. & in clem. 1. super ver. personaliter. de iudi. & plene disputat Ioan. An. in regu. præsùmitur in mercu. & quando valet citatio ad domum, & quando non, vide Anto. in c. causam. de dolo & contum. & in c. fin. de eo qui mit. in possess. & Bar. in l. 4. §. prætor. de dam. infect. & quando fit citatio ad domum, debet intelligi de domo in qua habitat tempore citationis, licet alibi maiori parte anni habitauerit. no. An. in d. c. causam.

A D D I T I O.

Sed dubitatur de validitate commissionis factæ, vt quis citetur personaliter vel ad domum, pro quibus vide do. Alex. in consil. 2. in 3. volumine. vbi ponit de citatione facta ad domum.

Citare sufficit in loco beneficij clericum, in quo residere tenetur, & in Ecclesia cathedrali, licet personaliter non apprehendatur: quia ecclesia cathedralis succedit loco domicilij. not. Roman. consil. 82. alibi dicit quòd quando committitur citatio in partibus, nisi fiat diligentia in perquirendo personam citandam in loco domicilij, licet fiat citatio in loco beneficij, & etiam in ecclesia cathedrali, non sufficit etiam si aliquis asserens se procuratorẽ dicat citandum fore absentem, & petat ac recipiat copiam citationis: nisi de suo mandato legitime constet. not. Ro. consil. 228.

Citatio per edictum est exorbitans à iure communi, ideò strictè debet intelligi in suis terminis & formis à iure permissis. not. Rom. con. 364.

Citatus per edictum, habetur ac si citatus esset personaliter, si tamen non comparet, non dicitur verus contumax, sed fictus. nota. Roman. consil. 364. Prædicta intellige, quòd ad processum cause, sed quòd ad excommunicationem, non sufficit citatio per edictum, nisi fiat in audientia contradictarum. not. Roman. consil. 241.

Citatio quando committitur fieri per edictum in Romana curia & extra, quanquàm ipsa citatio legatur in audiendi contradicta-

rum, & affigatur valuis palatii vel ecclesie majoris, vbi est curia, non sufficit: sed oportet etiam quod legatur & publicetur in locis circumvicinis, in partibus in quibus mandatur citari, & affigatur valuis illorum locorum, nec sufficit in vno ipsorum locorum tantum fieri: nec etiam sufficit affixio copie, sed oportet, quod affigatur ipsa littera originalis citationis, quae debet stare affixa per aliquas horas. no. Rom. con. 223.

Citatio per edictum in curia potest fieri in valuis ecclesie maioris die feriat, cum tunc non teneatur audientia contradictarum, quae diebus feriatis non tenetur, & tunc succedat ecclesia loco audientiae praedictae. nor. Rom. con. 367.

Citatus ad videndum admitti articulos probandos in curia & extra, debet etiam citari in partibus, vbi fit remissio, quando testes ibi producuntur & iurant, & si pars citanda ibi non est, nec habet domicilium, citabitur per edictum, & requiruntur procuratores & amici. no. Rom. con. 10. & c.

Citatus ad videndum decerni remissionem ad partes pro iuribus extrahendis, & in publicam remissionem dandis, debet nihilominus citari in partibus, quando iura extrahentur & publicantur. no. Rom. con. 10.

Citatio per audientiam contradictarum fit contra absentem, facta prius fide de absentia. no. Rom. con. 129.

Citatus specialiter ad vnum actum, & generaliter ad reliquos actus, vsque ad sententiam inclusivè, potest contra eum sine alia citatione procedi vsque ad sententiam inclusivè, quod est verum, quando iudicium est in loco remoto à diocece, citati, scilicet si iudicium agitur in domicilio citati. Item secus quando agitur in loco remoto, & citatus comparuit semel per se vel per procuratorem, quia tunc ad reliquos actus citari debet, ex quo praesens est ipse vel procurator: vt no. Io. And. in addi. Spe. in tit. de cita. §. viso. ver. item licet. Addit Anthon. secundum Fede. de Senis, quod etiam si non comparuit, non ardat dicta citatio generalis, nisi ad primum actum, qui imminet post litem contestata. vt no. Ant. de offi. delega. consult. in fi. & vide inf. §. prox. & c.

Citatus ad certum terminum, vel ad certum actum, & generaliter ad procedendum in causa vsque ad sententiam inclusivè,

sive, si non comparet, potest post contra eum, vt contumacem procedi per audientiam contradictarum, notat Roman. consil. 345.

Citatio tamen, quae tunc fit per audientiam, est magis de verbanitate quam de necessitate, quando ex speciali commissione citatur quis ad totam causam. notat Roman. consil. 345, aliàs 94. & dicta citatio per audientiam contradictarum habet locum, etiam si actor in termino prima citationis non comparuit, licet enim neutro comparente edictum fuerit circumductum, quod ad actum in illo termino primo sciendum, tamen postea potest de nouo ad illum actum, & ad alios procedi per audientiam, actore postea comparente. nor. Rom. consil. 69. quod procedit tamen in citatione iuris, quam hominis: vt not. Rom. consil. 328. vide super. §. proximo, & c.

Citatus in causa beneficii, si non comparet, potest contra ipsum absentem procedi per audientiam contradictarum vsque ad sententiam inclusivè, quod intellige ex iure competenti actore tempore obtrata commissionis: sed si vellet vt iure iure, quaesito post mortem litem: vt quia pendente lite impetrauit gratiam in forma, si neutri, tunc oportet quod aduersario dicta gratia intimeretur, sive quod de nouo citetur per audientiam. not. Ro. consil. 398. aliàs 320. Vide super. vers. rescriptum. §. rescriptum, cum fit secus si procuratorem misit, tamen ille habebat inducias ad dominum consulendum. no. Rom. consil. 301.

Citatus ad curiam legitime, si non comparet, potest contra eum absentem impetrari commissio, quod contra ipsum procedatur per audientiam, sola veritate facti inspecta, & terminis non seruatis, nec est necesse quod sibi dicta commissio intimeretur. no. Rom. consil. 115. & c.

Citatio noua, an requiratur aliter, quam per audientiam, quando appellans vel appellatus vult procedere in negotio principali, post desertionem appellationis à grauamine. vide sub ver. appell. §. appellatio extrajudicialis à grauamine, & c.

Citari non potest per audientiam ad causam desertionis principaliter commissam ille, qui ad sedem Apostolicam appellauit, & causam appellationis committi non fecit. no. Rom. consil. 406.

& si contra eum absentem per audientiam procedatur, processus non valet. no. Rom. con. 114.

Citatio per audientiam potest fieri ad instantiam actoris contra omnes quorum interest, mortuo reo & possessore. notat. Roman. consil. 144. Et ad instantiam rei ut absolatur ab observatione iudicij, actore contumace ante litem contestat. not. Roma. consil. 69.

Citari potest actor per audientiam vsque ad sententiam diffinitivam inclusivè, quando post decretam citationem in partibus contra reum recessit de curia, nullo dimisso procuratore, licet non constet citationem decretam fuisse executam. Sufficit enim, quod ex parte rei producatur post decretam citationem sufficiens procuratorium ad causam, quia ex hoc præsumitur tunc citatio executata, nisi procuratorium statim post decretam citationem & recessum actoris fuisset productum, quo casu debet iudex aliquantum supersedere, & aduentum actoris expectare. no. Rom. consil. 395.

Citari per audientiam non potest ille, quem executor citationis specialiter citavit, & personaliter apprehendit, vigore generalis clausulae, in decreto citationis appositæ, de citando omnes, sua interesse putantes. not. Rom. con. 419.

Citatio si est decreta contra aliquos legitimè, licet non sit executata in omnibus locis in quibus mandatur, sed in quibusdam tantum, si tamen illi omnes contra quos citatio fuit decreta, constituant procuratores ad causam illam prosequendam, præsumitur habuisse certam notitiam citationis, in tantum quod contra omnes tanquam legitimè & personaliter citatos procedi potest. no. Rom. consil. 271.

Citatus legitimè in partibus si non compareat, licet habeat procuratorem in curia cum mandato, qui mandatum non producit, potest contra ipsum principale procedi per audientiam contradictarum. not. Rom. con. 169.

Citari potest per audientiam appellans, cuius appellatio reperitur auditori commissæ, etiam ad instantiam non habentis mandatum, quia auditor etiam sine commissione habebat iurisdictionem habitam, notat. Roman. consil. 402. Secus si fuisset commissæ

commissæ alteri non habenti aliam iurisdictionem ad instantiam falsi procuratoris.

Citari potest per audientiam ad videndum se intrudi in excommunicationem ille, qui ab ipsa excommunicatione, licet male fuerit absolutus. no. Rom. con. 399.

Citatio non potest fieri à iudice absque partis petitione, idem in citationibus dicitur ad petitionem talis. In dubio tamen si apparet citationis commissionem & relationem scriptam, præsumitur requisitionem præcessisse, quia præsumuntur omnia solenniter acta. no. An. de iud. c. 7. ver. no. 2. Præctam.

Citatio si apparet facta per nuncium, licet non appareat de commissione, præsumitur commissio præcessisse secundum Guil. sed Barto. dicit contrarium, quia hæc est solennitas quæ prævenit actum. no. An. de iud. c. 7. vers. examinemus. vide omnino super ver. nuncius. §. nuncio referenti.

Citatio facta per nuncium publicum iuratum valet, licet non sit proprius nuncius iudicis. not. Rom. consil. 355.

Citatio potest committi notario, ipse tamen non poterit scribere relationem propriam suæ citationis, licet Spe. dixerit quod eius scripturæ credatur. notat. Anton. de iud. c. 1. vers. examinamus, & c.

Citationis actus vel executionis officium an possit committi parti per iudicem, vide And. de iud. cap. 1. versic. not. tertio præctam. dicit quod potest committi, sed adversarius non artat literas iudicis. Adverte tamen quod parti asserenti se citasse, non creditur, adversa parte negante, nisi aliter probetur, quia non debet esse testis in causa propria: ut notat. Anton. in capit. 7. de iud. versic. examinemus. Bartolus etiam dicit quod quilibet potest constitui nuncius in causa propria: ut ipse not. in l. 1. ff. de ser. fug. & in l. cum qui. §. epistola. ff. de furt. & l. iustè. possidet. ff. de acqu. posses.

Citatio licet regulariter fieri non possit per partem absque speciali licentia iudicis, hoc fallit tamen in debitore fugiente, quem potest creditor propria auctoritate realiter citare per capturam, non verbaliter ad iurisdictionem præveniendum, quia citatio in præveniendum exigitur legitima. Item fallit in reperto in flagran-

in crimine, imò & in quolibet delinquente, qui potest capi à quolibet, vt ducatur ad iudicem. Fallit etiam in citatione appellationis extraiudicialis, quam potest quis auctoritate propria facere cum causa. not. Ant. de iud. c. 1. ver. examinemus.

22. † Citatus præsumitur omninille, qui in iudicio se præsentat, quod est verum in habitante extra locum iudicij. Secus de eo qui est in ciuitate in qua iudicium agitur, Prædicta verum in eo, qui personaliter comparet, secus si nunciatur mitti, indistinctè præsumitur citatus: vt not. Rom. consil. 271. & vide Arch. 82. dist. proposuisti.

ADDITIO.

Citatio facta in personam vxoris, vide per dom. Gui. Papæ. quaest. 445.

Citati præsumuntur testes ed quod comparent & præsentantur sed restitucandum, secundum dominos de Rota. vt notat. Ioan. An. de iud. c. 1. ver. oppono 2. quod dicit Rom. esse verum, præsertim quando testis iurauit in præsentia aduersarij nihil opponentis: vt not. Rom. consil. 463. & melius consil. 372. & c.

Citatio adeo est necessaria casualiter, quod si quis in iudicio sit inuentus, non compellitur respondere ad id pro quo non fuit citatus. no. Ant. de iud. c. 1. ver. not. 4. quæ distinguit tamen, vt not. infra §. citari debet, & c.

* SINGVLARE.

Citanda est pars in vno quoque actu, aliàs iudicium est nullum, fallit in duobus casibus, primus est, quando si pars quæ debeat citari, fuisse præsens, seu citata, nõ potuisset aliquid in contrarium allegari, nam tunc valet talis actus sine citatione, ita optime probat tex. in l. si eum seruum. §. 1. & si. ff. de sicilecom. libr. & text. in l. recusare. in princ. ff. ad Trebel. Secundus casus est, in quo actus non est nullus, quando pars est non citata: imò est validus, quando ipse non citato non facit præiudicium. ita dixit Bal. in l. ab eo. c. quomodo & quando iud. istud refert & sequitur pro no. Hypo. Marfi. consil. 33. H. E.

Citari

Citari non oportet illum qui præsens est, not Bart. in l. 1. ff. de in ius voc. Ideò videlicet electio processus, & sententia & omnis actus factus præsentè illo qui citandus erat, licet citatus non fuerit. not. Ioan. Andr. de ele. c. fin. lib. 6. super ver. aliàs in nou. Sed quò ad sapientiam, intellige de præsentè, qui non contra dicit, licet ad omne dubium tollendum cautius esset citare partem, licet presentem, peremptoriè ad sententiam audiendam: vt not. Ioan. Andr. & Ant. in addit. Specul. in tit. de prol. senten. §. vt autem, vers. vt not. in fin. Sed Anton. dicit, quòd tunc valet de nouo processus factus contra præsentem tacentem, quando fuit à iudice certioratus, aliàs non dicitur præsens in dubio, secundum Bart. non præsumitur certioratus, nisi pro eo esset lata sententia. Si autem præsens non tacet, sed contradicit, tunc dic, vt in §. qui proxime sequitur: vt not. Ant. de iudic. capit. prim. versicul. oppono 2. & c.

ADDITIO.

Citatione coràm duobus iudicibus eadem die facta, coràm quo comparere teneatur citatus, vide per dom. Gu. Pap. quaestio. 276. & q. 413.

Citari non debet præsens in iudicio qui cõtradicit, sed si non contradicit, aduerte, aut interrogatus dicit se velle respondere, & tunc compellitur respondere, aut non fuit de hoc interrogatus, vel si fuit, respondit se non velle respondere. & tunc si aliàs fuit in iudicio pro illa causa, & potuit esse deliberatus, cogitur respondere iudice eum monente. Si tamen eo non monito præsens stare, & non recederet, valeret quod agitur. Si autem nunquam fuit in iudicio, & non apparet citatus, nõ compellitur respondere, si tamen cautus in allegando non prætendit defectum citationis, nõ excusatur, quia sufficit quòd sit præsens: sed si prætendit defectum citationis vi deliberationis auditur, & non compellitur respondere, compellitur tamen libellum recipere, quia non est de actis: cum & ante citationem porrigatur, & prædicta procedunt, vbi non est verisimiliter deliberatum: aliàs compellitur respondere, tam in criminali, quam in ciuili. not. Ant. de iud. c. 1. ver. oppono 2. & c.

23. † Citatio incerta & vaga, ac nimis generalis, non valet, puta, si

ra, si quis citatur ad audiendam voluntatem iudicis super causa
not. Roman. conf. 342.

Citatio valet sine die, quia dies intelligitur quam citatio poterit, de app. cum parati, & ibi not. Ant. in quarto notab.

Citatus ad audiendum ferri sententiam tali die, vel postea quodcumque placuerit, non debet, illicentiatu recedere finita die, licet pars citans non comparuit, alioquin vt contumax puniri poterit. Debet ergo etiam & sequenti comparere, vel licentiam petere secundum Gui. de Suza. not. Anton. de iud. c. 1. vers. oppono 3. &c.

Citatus ad diem certam si non comparuit, & iudex propter absentiam citati ex benignitate proroget terminum ad diem sequentem, tenetur ille die sequenti sine alia citatione comparere, alioquin vt contumax punitur. no. An. de iud. c. 1. vers. oppono 3.

Citatus ad certum terminum comparens, non debet sine licentia recedere ad terminum completum, nec etiam potest, licet citans non comparuit, nec sufficit accusare contumaciam citati, sed debet etiam die sequenti comparere, nisi in primo termino fuit licentiatu ad iudice, alioquin condemnabitur in expensis aduersario postea comparente, quia duo sunt precepta, scilicet, vt compareat, & ad diem compareat. licet Bartol. huic contradicit, quando citans in primo termino non comparuit, vt not. Ant. in d. c. 1. de iud. ver. oppono 3.

Citatus coparens potest ex impedimento morbi ei contingentis illicentiatu recedere, quando est talis morbus, qui excusaret ipsum a comparando ipso iure, vt morbus febricitans, alia sententia. Debet tamen dimittere procuratorem, qui excusationem suam alleget, Et cessante impedimento redire compellitur. no. Ant. de iud. c. 1. vers. oppono 3.

Citatus comparens, si reperit iudicem abesse a loco iudicij, potest finita hora citationis propria auctoritate recedere, cum ibi non sit licentiatu, ideo licentiatu a iure, si autem iudex praesens est, sed infirmus taliter, quod ad actum pro quo quis citatus est, non valet intendere, tunc debet petere vt eu licentiet, vel die proroget. Et si tanta est infirmitas, quod iudex his non valet intendere, tunc elapso termino intelligitur licentiatu a iure. not.

Anto.

Antonius in dicto capitulo primo, versiculo oppono tertio, &c.

Citatio adeo est necessaria, quod licet quis sit contumax, tamen actus gestus contra contumacem alio die vel hora ad quem specialiter citatus non fit, non valet. not. Ant. in d. c. 1. vers. oppono 3. in fin. hoc intellige, si iudex prorogauerit terminu in diem immediate sequentem, vel ad vltiorem prorogari consuevit: vel nisi prima citatio fuerit etiam generalis ad tota causam. not. Ant. de dolo & contum. c. cum dilecti. ver. opp. quod citatus, &c. Pradicta intellige, vbi reus est contumax, vbi autem actor non comparet, citatio circumducitur, vnde nec in diem alium potest actus differri sine noua partis vocatione: vt not. Io. And. & Ant. in c. consuluit. super secunda gl. de offic. deleg. & praesumitur terminum prorogasse, eo ipso, quod in diem sequentem distulit actu facere: vt not. Bal. in l. 2. post edictum. in prin. ff. de iud. Sed contrarium sentit Ant. in d. c. cum dilecto.

Citatus ad videndum iurare testes ad diem certam non iuridicam, si testes iurant die sequenti sine noua partis vocatione vel monitione, non valet, not. Rom. conf. 171. vide sup. §. proximo.

Citatus ad certu terminum, qua die & hora dici debeat comparere, vide sub versic. terminus. §. 1. & §. terminus si assignatus, &c.

Citatus personaliter etiam ex quacumq; causa debet personaliter comparere, nec sufficit procuratorem mittere, not. Roma. conf. 222. vide inf. duos §. proximosequentes, &c.

ADDITIO.

† Citatio personalis quam potestatem habeat, & si iudex potest aliquem citare, vt personaliter compareat: vide per dom. Gui. Papae. quaest. 445.

Citatio personalis, hoc est, quod quis debeat personaliter comparere, non artat senes, qui sunt valetudinarij, & adeo debiles, quod non valent equitare, & tales excusantur etiam a veniendo ad iudicium causa testimonij perhibendi, sed debet ad eos mitti. not. Roma. conf. 222. vide inf. §. proximo.

Citatus vt personaliter compareat, excusatur propter guerras & inimicitias capitales & personales, non propter guerras & inimicitias generales, praesertim si detur & probetur q; talis citatus

cum

cum literis salui conductus illius principis patrie possit venire, & illas obtinere, sicut alij fecerunt: vt not. Roman. cons. 405. vide supra §. citatus & personaliter, &c.

Citatio quando fit per iudicem delegatum, debet insertum tenorem delegationis habere, si fit per literas: Secus si per nuncium not. Rom. cons. 355. Sed Ant. in c. praterea, de dila. in prima oppo. tenet quod etiam quando citatio fit per literas, non requiritur, quod tenor delegationis inseratur, sed sufficit quod iudex narret se delegatum; vt citatus teneatur comparere allegaturus priuilegium suum.

* SINGVLARE.

Citatio in causa fiscali vel Reipub. potest fieri nemine petente; text. est in l. 2. §. senatus. ff. de iure fil. quem text. dicit ad hoc esse no. Lud. Rom. sing. 574. incip. non potest per reo. H. F.

Citatus per vnum ex pluribus iudicibus delegatis datus in solidum, vt compareat coram eo vel collega, non tenetur comparere coram collega, qui non citauit. Et si per illum collegam fiat processus, contra eum non valet; not. Rom. conclusionem centesima decima, &c.

Citatio non requiritur ad dicendum contra rescriptum delegationis, sed sufficit quod inserto tenore rescripti citetur pars, vt veniat responsura de iure alteri parti, vt videtur dicere Specula. in titulo de citatione. §. iam de citatione. vers. sed pone. Et decisio Rota. conclu. 326. & Ant. in c. praterea, de dilatio. Et ratio est in promptu, quia iudex licet in veritate sit iudex, si non est de sua iurisdictione certus, vel de ea dubitat, non potest partem citare, nec in causa procedere, de off. deleg. c. quoniam Abbas.

Citare autem ad dicendum contra rescriptum, est in dubium reuocare iurisdictionem suam; & sic citando implicat contradictionem: quia citando vt iudex affirmat se iudicem; & citando vt dicat contra rescriptum, in dubio reuocat iurisdictionem. Stylus autem curiae qui habet, quod in curia citatur pars ad dicendum contra commissionem, non est ad finem, quod illa omnia iudicium non tenet, sed ad finem, quod res de qua agitur, fiat litigiosa, sed in citatione non exprimantur illa, de quibus in cle. 2. vlt. re. pendente. & ita not. Roman. consil. 219. conclude, quod

tenor

tenor delegationis incertus in citatione facit fidem, & ei credendum est ad finem; quod citatus teneatur comparere, nisi iudex citans sit vilis persona, vel in partibus valde longinquis: vt not. Ant. de offic. deleg. cum in iu. &c.

Citatio vltra duas dietas valet, si fit ad curiam, licet in rescripto sine commissione, cuius vigore fit citatio, non dicitur: ergo in alijs citationibus videtur exprimerendum illud; videlicet non obstante constitutione concilij de duabus dietis, nisi citatus habeat de priuilegio specialij, quod vltra duas dietas citari non potest; quo casu non valet citatio, si in rescripto non sit mentio de priuilegio. not. Ioan. And. de rescript. nonnulli. super verbo; iudicium, &c.

ADDITIONE.

An autem citatus vltra dietas teneatur comparere ad illud allegandum, quod vltra terminos iuris citatus est: & an in non comparendo, teneat processus. vide per dom. Fel. in cap. olim in princip. de exceptio.

Citatio licet permittatur ex rescripto vltra duas dietas; non obstante constitutione concilij, intelligitur taliter permissa, quod non excedat quatuor dietas, alias posset in infinitum trahi; quod esset absurdum: vt no. Ioan. And. de rescript. nonnulli. super verbo, mentionem.

Citatio si facta est de illo, qui de necessitate citari non debuit: non tenetur citans illum expectare, no. Fran. post alios de elect. qui propter. §. illud. quaest. 10.

Citatus ad aliqui coram iudice competenti, ad quod de iure citari non potest: tenetur comparere allegaturus defensionem suam, alias potest excommunicari, tanquam contumax: melius tamen facit iudex, si se abtineat. no. Rom. cons. 35. &c.

† Citatus an teneatur comparere allegaturus priuilegium & defensionem contra iurisdictionem iudicis. vide gloss. notabiles, de accusa. veniens. in gl. fin. vide omnino Archid. 15. q. 4. c. in fin. & Ioan. And. in regula scienti, in solutione quaestionis mercurialis, & Ant. qui plenissime loquitur in c. praterea, de dila. & per Bartol. & Bald. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. vide super verb. exentus §. exentus ab ordinario;

REP ERTORI VM AVREVM
ADDITIO.

Vide per dom. Fel. in c. fi dñobus. col. 2. in fin. verfic. licet regulariter citatus. extra de app.

Citatio potest committi & decerni in die feriatâ, dum tamen fiat ad diem non feriatam. Ratio est, quia tale decretum non est actus iudicialis: sed potest fieri in domo, & parte non vocata, nisi quando decretum est de citando, valet: executio autem ipsius citationis non est dubium, quin potest fieri die feriatâ, quia fit per nuncium, non per iudicem. no. Rom. conclus. 367. & c.

Citatio ad sententiam audiendam non valet, nisi sit peremptoria, & expressè dicatur, quòd peremptoriè citatur. not. Roman. conclus. 342. quod est verum in prophanis. Secùs in beneficiabilibus, in quibus proceditur sine figura iudicij. vt no. Rom. conclus. 255. Sed in prophanis in quibus proceditur, vt in notorio: Vel saltem summarie non requiritur solemnitas peremptorij. no. Anton. de coha. cle. vestra. 12. colum. in princip. & c. Citatio ad sententiam censetur peremptorium habere expressum, quando in ea fit comminatio, quòd si citatus non comparuerit, iudex ad sententiam procedet. Secùs si comminatur quòd procedet, procurator instum fuerit, vel prout de iure poterit, secundum Bar. no. Ro. conf. 245. Citatio siue mōitio, quam fecit episcopus in synodo, habet vim peremptorij & mōitionis, ita & sine alia mōitione contrafaciens penam etiam excommunicationis incurrit. no. Rom. conclus. 442.

Citatio omiſſa in sententia ferenda, licet regulariter reddat eam nullam: tamen hoc fallit in sententia excommunicationis sententia. no. Anton. de cohab. cler. c. vestra. 41. col. ver. nunquid autem omiſſa, & c.

Citatio quando fit in genere de omnibus, quorum interest, non est artatoria, sed mōitoria: & quid operetur. vide Roma. conclus. 419. vide infra §. prox.

Citare non potest executor citationis aliquem in specie, qui non sit in commissione sibi facta specialiter nominatus, licet in ea sit clausula generalis citandi possessores, vel omnes, quorum interest. not. Rom. conf. 419.

Citandi sunt absentes, quando aliquis eligitur & recipitur in

tanonicum: alioquin eis instantibus non valet receptio. not. Roman. conf. 426.

Citari debet quis ad productionem instrumenti, sicut ad productionem testium. tex. est C. de fide instrum. l. iudices. aliàs instrumentum non probat: nisi saltem pars citata fuerit ad dicendum contra instrumentum productum: vt not. Rom. conf. 10. Citari debet quis ad restitutionem fructuum, in quibus exitit condemnatus. not. Rom. conf. 286. vide super ver. iudex contrarium. not. Rom. conf. 320.

Citatio non requiritur ad condemnationem expensarum, secundum Cyn. quia de eis constat præsumtiue ex actis in iudicio. not. Ant. de cohab. cle. vestra. 38. col. verfic. secundum. circa prin. Citari non debet pars, quando iuramentum alteri parti relaxatur, vel ab alio absoluitur: vide plenè per Ant. c. debitores. de iureiur. in 2. charta.

Citatio facta in curia, per cursorem ad dicendū contra commissionem, inducit litis pendentiam, quòd ad postea attentata reuocanda: licet non exprimantur in citatione ea, de quibus in ca. 2. vt lit. pend. not. Rom. conf. 279. & c.

Citari an debeant partes, quando arbiter vel arbitrator procedit, vide sub ver. arbitrator. §. arbitrator non tenetur.

Citari an debeat Prior, quando per Abbatem à quo prioratus dependet, onus imponitur prioratus. vide sub ver. Abbas. in princip.

Citari an sufficiat procuratorem, si dominus est præsens. vide Ant. de do. & contu. c. causam.

Citare non oportet principalem, qui dimisit procuratorem, licet in locum aduersarij defuncti alter tertius subrogetur. Sufficit etiam citare dictum procuratorem ad dicendū contra commissionem prædictam. not. Rom. conf. 438. & c.

Citatio ad locum notoriè non tutum, non valet: An autem tunc talis notorietas sufficit absque eo, quòd excipiat de loco non tuto. vide Ant. de coha. cle. vestra. 25. col. ver. secundum. circa princ. Et vide glos. pe. in cle. appellanti. de app. & plenius per Ant. in c. ex parte. de app. Adde, quòd si locus non est tutus ratione delicti ipsius citati, tenetur citans comparere: aliàs delictū

remanet impunitum: vt not. Bald. C. de episcop. & cle. l. omnis, vlt. col. Et ita debent limitari iura dicentia, quod citatus ad locum non tutum, non tenetur comparere.

ADDITIONO.

26 † Citatio ad locum in honestum, non valet nec arrat citatum: vt habetur in spe. de cita. §. i. vers. item quod sit ad locum. Et l. si cum dicto. §. si arbiter. & ibi Bar. & Docto. ff. de arb. Adde Bald. in add. Specul. in d. tit. de cita. ver. item ratione loci.

Citatus ad locum non sibi tutum, si tamen est tutus suo procuratori, sufficit, quod quando quis artatur, & artari potest ad comparandum per procuratorem. not. Anto. de testi. cum olim. in 2. notabil. sed vide plenius per eundem. in cap. ex parte. cle. 1. de appel.

Citatio facit rem definire & esse integram, quantum ad iurisdictionis exercitium. not. Anton. de iud. quaest. 5. vers. venio ad quintum.

Citari an debeat ille qui est contumax, vide §. proximo seq. & vide super. versic. contumax. §. contumax non potest multari, & c.

Citatus si est personaliter apprehensus, & citanti respondeat se non venturum, vel nihil respondeat, & non compareat, vel malitiosè procuret, ne citatio ad eum perueniat, non est vltierus citandus, nec ad testimonium recipiendus, nec ad sententiam, secundum Innocent. quod est notabile. no. Rom. cons. 338.

Citatio sicut non requiritur in sententia iuris, vbi poena ipso iure infligitur: Ita etiam non exigitur in sententia hominis poenam iuris inferentis seu declarantis. Quod intellige quod ad promulgationem sententiae. Sed si vellet ad executionem procedere, & negatur factum, ex quo poena a iure infligitur, tunc ad sententiam declaratoriam illius actus facti exigitur partem citari. no. Ant. de appel. reprehensibilis. Et Ioan. An. ibidem contra primum dictum. no. Rom. cons. 52. vbi dicit partem citandam esse, quando petitur declarari eam incidisse in canone latae sententiae. Et vide duos §. proximos sequentes. & vide super ver. declaratio.

Citatio non requiritur ad sententiam super notorio ferendam, quae est mera declaratoria sententiae a iure latae. An autem in pro-

in processu praecedente sententiam sit pars citanda, vide Anton. de cohab. cler. vestr. 11. col. & generaliter an in notorio sit necessaria citatio, vide super ver. notorium. §. notorium an excuset a citatione, & c.

* SINGVLARE.

27 † Citatio etiam in notorijs requiritur ad audiendum sententiam secundum communem opinionem, fallit in sententia principis, quia lata super notorio citationem non requirit, licet contrarium sit in alijs: vt est tex. singularis secundum lect. glo. in c. cum olim de re iud. Ita not. Ludo. Rom. sing. 748. H. F.

Citatio non requiritur ad sententiam, quae fertur super notorio, non ad finem condemnandi, sed ad finem declarandi aliquid in iustum actum, vt si statutum notorium est in ciuitate contra libertatem ecclesiae, vel contra ius diuinum, poterit iudex ecclesiasticus declarare illum nullum, nemine citato. no. do. Anto. in c. vestr. 40. col.

Citatio non requiritur quando executor gratiae apostolicae, secundum tenorem gratiae se per testes informat de vita, moribus & conuersatione ac scientia & cautu impetrantis. not. Roma. consil. 441.

ADDITIONO.

Huius opinionis est etiam Bal. in l. quinquaginta. ff. de excusa. tut. in vers. Sunt & alij actus. Et de hoc quando executor apostolicus debet citare partem: vide per do. Abba. consil. 34. in 3. col. cum seq. in 2. vol. Secus autem si executor informatur eius conscientia, vt per Alex. consil. 217. secunda parte.

Citatio non requiritur quando iudex recepit testes sit per fama vel super notorio, vel super legitimitate personae. not. Ant. de coha. cler. c. vestr. 48. col.

Citatio non requiritur quando iudex ad sui informationem procedit, vt bonus vir. not. Ant. in ca. vestr. 78. col. in prin. & plenius per eundem An. & Inn. de praesum. c. si. & per Io. An. in cle. 1. de offi. delegati, & c.

Citatio rectoris ecclesiae non requiritur, quando ecclesia sit.

alteri ecclesie vnitur. Textus est in cle. si vna. Feli. in ca. quoniam contra. col. 8. in glo. in ver. citationis. de prob. H. F.

Secus si ipsa ecclesia vel bona eius demembrantur. not. Io. An. in cle. prædicta, in gl. super ver. defensor. Et idem no. Ro. con. 229.

Citatio non requiritur ad videndum articulos admitteri, si fuerit pars citata ad dicendum contra. Et dixi contra, quia non interest amodo partis, ex quo exceptionem dedit. Sed appellare potest, quia iudex exceptiones suas repellit. no. Ro. confi. 93.

Citari non oportet ad actum nisi illum, qui ex actu lædi possit: & qui si præsens esset, contra acta dicere posset, & vtrumque computatiue requiritur. ff. de adopt. l. nam ita diuus, & de ven. in spi. l. 1. §. denunciari.

Citari non oportet violentum ad delationem iuramenti, quod aduersario defertur in eius odium: quia de iuris necessitate defertur. Secus in alijs iuramentis. no. Ro. confi. 299.

Citatio non requiritur ad appellationem interponendam, nec ad Apostolos dandos, qui sunt actus extra iudiciales. no. Ro. confi. 356.

Citatio non requiritur quando priuilegium vel dispensatio conceditur. no. Ant. de confir. vtili vel inuti. cum dilecta. & de si. presby. c. veniens. 3. col. in fi. & c. Item quando priuilegium concessum innouatur in curia: secus si extra curiam ex speciali commissione fiat innouatio, secundum Host. vt not. Ant. in d. c. cum dilecta. Sed gl. in l. nam ita diuus. ff. de adopt. dicit partem citandam, quando rescriptum impetratur, ex quo alter lædi potest. & idem sentit Bar. ibidem, & c.

Citatio an vietetur, si executor citationis errauit in nomi. citandi. vide sub ver. error. §. error in nomine, & c.

Citatio non requiritur ad interlocutoriam ferendam, & valet talis interlocutoria, licet sit iniusta, secundum Inno. vt no. Ro. confi. 93. Nisi ab illa interlocutoria fuerit appellatum, scilicet Inno. Et primum dictum procedit in interlocutoria, non habente vim diffinitiuam: secus si vim diffinitiuam habeat, vt quia decidit articulum, de quo principaliter agitur no. Ro. confi. 436. Item secus si interlocutoria contineat aliquid dari, vel ex ea posset pars lædi: vt no. Bar. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. in princ. ff. de offic.

offic. proconsulis & legati. Sed Ant. tenet, quod in omni interlocutoria requiratur citatio partis: vt ipse no. de procura. c. auditus. ver. oppono. 2.

ADDITIO.

An autem si fuerit appellatum ab interlocutoria, possit iudex ad quem, procedere appellato non vocato. vide per do. Feli. in ca. cum causa. ante medium. col. 2. in ver. ad illas quas limitationes. de re. iud.

Citatio partis non requiritur ad validitatem sententiae excommunicationis: vt no. Ant. de coh. cler. vestra. 42. col. ver. nunquid autem ommissa: ita nec requiritur citatio ad sententiam absolutoriam ab excommunicatione, quod est verum, si excommunicatio fuit acta ex officio iudicis, secus si ad instantiam partis. no. gl. 11. q. 3. excommunicationis. Licet autem pars sit vocanda hoc casu vitimo: si tamen non vocetur absolutio tenet. no. Ioan. And. de appel. qua fronte. Et idem tenet ibidem. Ant. in ver. quæro. an liceat. In no. aliter dicit de offi. dele. prudentia, §. 6. super ver. malitiam. Sed Rota dicit quod sententia excommunicationis lata ex falsa causa & sine iuris ordine valet mero iure: vt no. Ro. con. 379. ver. de secundo. quod intelligit Rota præmissis tribus citationibus. Et sicut sententia excommunicationis lata ex falsa causa, & sine iuris ordine valet: ita & sententia absolutoria ab excommunicatione: quia pari passu ambulant. no. Ro. confi. 379. An autem necessaria sit monitio, vt excommunicatio valeat & iusta sit, die quod excommunicatio non potest iuste ferri, nisi præcedat monitio. Quod est verum quando profertur à iudice: secus si à parte: vt no. Inno. de cens. venerabilis. & Ant. de sent. excom. sacro. & c. contingit. Et debet trina monitio præcedere. per text. de appella. cum speciali. in prin. & de sen. excom. sacro.

Fallit quando episcopus monet in synodo: in qua vnica monitio habet vim trinae monitionis: quo ad poenam etiam excommunicationis. no. Ro. confi. 425.

Item fallit quando excommunicatio imponitur nõ pro contumacia: sed p delicto. quo casu nulla requiritur monitio: vt notat An. in c. 1. de excel. prala: Quod dicit Ioan. An. verum quando excommunicatio fit pro crimine notorio, ita dicit ipse i. ca. 1. de

offi. deleg. li. 6. in nouella super verb. violentus. licet contrarium sentiat in d. c. sacro. Item fallit quando excommunicatio imponitur à canone ipso iure. tex. est. de app. reprehensibilis. Itē, quando sit ad defensionem excommunicantis, propter bona ei per vim ablata: vt not. Ioan. Andr. de senten. excommun. dilecto, libro sexto, super versicul. defendere. in nouel. Item quando profuturis delictis. notat. Ioan. Andr. de senten. excommun. sacro. in prin. Sed Rota dicit quod non debet aliquis excommunicari nisi sit personaliter monitus, & apprehensus, vel nisi in fraudem se abfentet, vel nisi impediat quod non possit ad eum citatio peruenire, vel nisi notitia citationis, quæ ad eum peruenit constituat eum verum contumacem. no. Roman. consil. 271. Alibi dicit Rota, quod licet nullus nisi personaliter monitus & citatus excommunicari debeat: si tamen per edictum fuerit citatus in audientiam contradictarum, sufficit. Secus si in alio loco per edictum citetur. nota. Roma. consil. 364. Et alibi dicit quod debet precedere legitima citatio, vt in eius contumaciam possit procedi in audientiam contradictarum ad excommunicationem. not. Roma. consil. 362. §. præterea. Tu autem concludere, quod licet requiratur monitio & citatio, vt excommunicatio sit iusta: non tamen vt sit valida: imò absq. monitione & citatione valet sententia excommunicationis, licet iniusta sit: vt no. glo. de appel. irreprensibilis. & de senten. excommuni. Romana. §. sed nec in specie. libr. 6. & C. vt lite non contesta, in glo. finali. in fine. & Inn. de cle. excom. mini. illud. & Frede. de Senis, consilio. 81. aliàs 11. & Ant. in c. si de præben. & in dicto c. vestra. Et idem sentit decisio Rotæ, consil. 379. Quod limita in sententia, quæ fertur ab ordinario, sed si à delegato, tunc est iniusta, est nulla. Roman. consil. 341. Item si fertur ab ordinario contra priuilegium Papæ: vt no. Innoc. de excess. præla. cum ad quorundam. Item si fertur ex eo, quod quis excommunicato participat, vt in c. statumus. de sen. excom. lib. 6. & c. constitutionem. eo. ti. & lib. Adde quod sententia excommunicationis etiam quod ad iniusticiam nõ requirit citationem, quando fertur contra contumacem. Sicut nec requiritur in sententia condemnationis ipsius expensarum: vt no. Anto. de iudi. c. 1. vers. oppo. 3. Item vbi apparet de contumacia, nulla monitio est necessaria.

necessaria, notat Hostien. & Io. And. de cens. venerabilis. & d. c. 1. de offi. deleg. Sed sententia suspensionis & interdicti si fertur sine contumacia, non valet nisi monitio præcedat. Secus si fertur pro delicto, etiam non notorio. no. Inno. & Io. An. de excess. præla. ca. 1. vel pro defensione rerum suarum: vt in d. c. dilecto. Quod loquitur etiam de sententia interdicti. Et in casu illius. c. non requiritur monitio. vt ibi no. Io. An. in nouel. & c.

Citari debet quis quando petitur declarari eum incidisse in canonem latae sententia. Iudex tamen debet hoc summarie cognoscere. no. Rom. consil. 342. & melius consil. 54. vide omnino super §. citatio. sicut requiritur in sententia, & c.

Citatio requiritur ad absolutoriam ab obseruatione iudicii, quæ fertur contra contumacem. Sed ad circumductionem edicti non est citatio necessaria, quia est leuis vel nullius præiudicii. no. Anton. de iud. c. 1. vers. oppo. 4. & c.

ADDITIO.

Citatio partis nõ requiritur, quando clericus captus pro maleficio à iudice seculari, allegat se esse clericum, habetur per Bal. in l. si qua per calumniam. in secunda col. versic. Sed pone. quod iste ostendit.

Citatio an sit necessaria ad missionem in possessionem ex primo decreto, quæ fit contra contumacem, vide sub versic. contumax non poterit multari, & c.

Citatio an sit necessaria quando fit aliqua declaratio reliqua vide sub yer. declaratio. in prin. & sup. §. citari debet, quis quando. & §. citatio. sicut nec requiritur in sententia, & c.

Citatio non valet quando fit simul cum monitione per illum cui mandatur vt Titium moneat, quod intra 10. dies beneficium dimittat, vel citat eum ad curiam. not. Specula. de cita. §. 1. versic. sed potest Papa. & Pet. More. de officio delegati. cum plures, libr. 6. ad fin. & c.

* SINGVLARE.

Citatus qui non comparuit excusatur à contumacia, quando citatio non erat secundum consuetum stylum citandi, ita singulariter dixit Ange. in l. fin. C. de can. larg. lib. 10. quod dictum pro singulari

singulari refert & sequitur Feli. in c. quoniam contra. col. 8. in gl. in vers. citat. de proba. H.F. Citatio licet sit executiva, si tamen de executione non est iudici per nunciū relatio facta, non potest iudex contra sic citatum procedere ad aliquem actum tanquā contra contractum. Et licet post actum fiat relatio, actus non conualefcit. no. Bar. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. hoc aut §. 1. de cond. & demon. l. multum & no. Inn. de offi. deleg. c. cum contingat. & Bal. C. quomodō & quando iudex. l. consentaneum. pe. col. in fin. hac vera nisi periculum esset in mora, expectando relationē, vel nisi iudex ex aliqua p̄sumptione credidisset partem citatam, licet nunciū nondum retulisset. vt no. Bal. in l. falsus. C. de fur.

Citatio generalis ad totam causam operatur quōd reo comparente potest procedi vsq; ad sententiam inclusiue sine alia citatione. Sed si semel compareat, oportet eum postea citari ad reliquos actus. Et p̄dicta vera, quando res agitur in loco longinquo a domicilio rei, vbi difficile est eum ad quemlibet actum citare, vbi autem lis agitur in domicilio rei, tunc generalis citatio non sufficit ad procedendum contra reum absentem vltra primum actum: vt no. Io. And. in addi. Spe. in tit. decita. §. viso. ver. item licet iud. & Ant. in d. c. consuluit. de offi. dele. & c.

ADDITIO. Citationis generalis materiam vide etiam per Lod. pon. in conf. 345. aliās 103. & conf. 328.

Citatus vt personaliter compareat, non tenetur personaliter comparere, nisi in certis casibus in iure expressis: de quibus habetur in l. si. C. de prob. & in c. 1. de iud. li. 6. vel nisi talis citatio fiat de speciali mandato Papæ. vt in c. fi. de maio. & obe. Et in illis casibus, in quibus tenetur personaliter comparere, excusatur mittendo procuratorem, si habet iustum impedimentum, quōd personaliter venire non posset, vt putā infirmitate grauatū; dummodō non sit quartana: vt no. glo. de procu. querelam: vel metus inimicorum: vt no. gl. 108. distin. peruenit. Sunt etiam & alia impedimenta plura iusta per eandem glo. arch. super ea specificata, quæ ibi videas, vide sup. §. citatus vt personaliter.

Citari an debeat iudex qui in causa processit, vt veniat ad defendendum eius processum a quo est appellatum. vide sup. vers. iudex. non est citandus, & c.

Citatio

Citatio facta per literas non artat nisi citato detur copia literarum, si illam petat: vt no. Spe. in tit. de citatione. §. iam de citatione. ver. hoc autem factio. qui ad hoc allegat de proba. quoniam contra. & ca. fin. Sed melius facit tex. quem ipse non vidit in cle. causam. in fi. de elect.

28 † Ciuilis causa est. cuius finis est commodum partis & interesse priuatum. Sed criminalis causa est cuius finis est interesse publicum & publica vindicta. Mixta est quæ participat eum vtroque. Et ideo causa fiscalis, ex qua non agitur ad vindictam sed ad interesse fisci, dicitur ciuil. no. Ant. de iud. super rubrica, & c.

ADDITIO. Causa cui. quæ sit. vide in Spe. de cont. §. sequitur videre. vers. Aliās ciuilis, iuncto vers. Si verò agitur ciuilitur. Et gl. in l. p̄tor. in prin. & ibi Bart. ff. de sepul. vio. Cui. causa & non criminalis dicitur quando agitur ad priua. beneficij propter crimen, quia talis priuatio est directa poena criminis. Quod patet quia etiam nō habenti beneficiū, potest poena criminis imponi, aliās sequeretur quōd carens beneficijs posset impunē delinquere. no. Ro. conf. 402. Ex his infertur quōd agens ad priuationem beneficij propter crimen, non tenetur se inscribere, quia inscriptio non habet locum, quando agitur ciuilitur, vt in c. tuæ. de proba. Sed hoc casu quando agitur ad priuationem beneficij, videtur inscriptio necessaria: vt no. Ant. in c. super his de accus. col. in fin. Et ibi videtur tex. dicere, quōd non tenetur inscrib. ad poenam tali. sed ad aliam poenam extraordinariam arbitrio iudicis, siue crimen reducatur excipiendo: vt no. in d. c. super his. siue agendo, vt in d. c. tuæ. in gl. pen. & quod hac causa sit ciuil. no. glo. de testi. ex parte. & est tex. in c. per tuas. de simonia.

29 † Ciuilis causa grauis aequiparatur criminali, secundūm But. & Bar. vt no. Ant. in c. fin. de iure iur. Quæ autem dicatur grauis. no. per glo. & doct. in ca. querelam, de proc. Ciuilis causa differt à spiritali & sunt species separatae. not. glo. 11. q. 1. de offi. deleg. in vers. ciuil. dicere videatur, quod sub ciuili comprehendatur spiritalis: posset tamen in illa glo. allegari ad contrarium, licet quōd non comprehendatur ex vocabuli signif. per extensionem, & identitate rationis, vt dispositum de ciuili habeat locum in spiritali, quando est eadem ratio.

30 † Ci-

30 † Ciuitatis app. & fimi. appell. castr. vel villæ, non continentur suburbia, nec contentia beneficia. Fallit quando talia loca subiunguntur ecclesiastico interdicit. rex. de sen. exco. mu. si ciuitas. lib. 5.

Ciuitas si priuatur episcopatu: an diœcesis etiam intelligatur illa priuata. Ioan. And. post. Arch. in c. felicitis, de pœ. lib. 6. in §. ciuitas hoc tractat, & c.

31 † Ciuitas tribus casibus expressis in iure priuatur episcopatu, primus casus est 25. quæst. 2. in fi. Secundus in c. vbi periculum, de elect. lib. 6. Tertius casus est in d. c. felicitis. de pœnis. lib. 6. & c.

32 † Clausula generalis non obstantibus iuribus & statutis in contrarium, qua poni consuevit in gratijs apostolicis, non operatur quod Papa videatur in dubio dispensare contra ius canonicum. Quod aut d. clausula operetur quo ad statuta, vide Ro. cons. 3. Item d. clausula non tollit iurata statuta, vel per sedem apostolicam confirmata, nisi hoc exprimatur: vt not. Io. And. de fil. pref. by. c. 1. in nouel. super gl. quam no. Et vide super verbo.

Lex	§.	Statutum	§.
Index	§.	Rescriptum	§.

Clausula derogatoria specialis an intelligatur inclusua in quolibet dispositione iurata, ita quod iuramentum habeat vim specialis clausulae, vide super ver. iuramentum. §. iuramentum non habet. Et an idem sit in dispositione proprio motu facta, ita quod motus proprius habeat vim specialis Clausul. vide sub ver. motus.

Clausula si pro vt de iure vel vt sine debito aut sine canonico causam index terminet, non inducit conditionem, nec dat nouam formam, sed solum excitatoriam: vt no. Ant. in c. cum ad sedem de resti. spo. in 3. not. & videtur ibi casus in d. c. iuncto ca. ex conuest. co. ri. & c. ex tenore. de resti. spo. vide §. arbitrator. ff. de arb. ver. arbitratoris laudum contra ius. vide etiam Bar. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio, & l. in diem. §. stare. ff. de arbi. Fran. de Are. in l. si quis arbitratus. §. de arbitrato. ff. de verbo. ob. ad hoc l. hæc verba. ff. de le. & mutuo. §. sub condi. ff. pro socio. faciunt notata, per Inno. in c. prudentiam. de offi. deleg.

Clausula præuia ratione procedat, non facit conditionem. no. Io. And. in c. ex insinuatione de rescrip. in nouel. super ver. in li.

Clausula

Clausula generalis vel specialis, an requiratur derogatoria præcedentis dispositionis, quando agitur de tollendo rescrip. vel priuilegio presbyteri. Et an motus proprius sine certa scientia habeat vim specialis clausulae derogatorie. not. Archid. 25. q. 2. vltima voluntas. & Gaspar. de rescrip. nonnulli. & Ioan. Andr. & Anton. de offic. ordin. cap. ex parte 2. & Baldus in proœmio vsus feudorum. vers. quæro in corporalibus. per Bartol. & Bald. in l. pacta nouissima. C. de pactis. & per Bald. in Auth. hoc inter liberos. C. de testamentis. vers. quid ergo. & versic. quæro quid si. vbi vide omninò. & in l. humanum. C. de legit. vltima column. & per Freder. de Senis, consil. 45. & plenius consil. 322. & per Ioannem Andr. in c. 1. de excess. prelat. lib. 6. in nouel. & per Franc. de Zab. in clem. 1. de sepul. & per Cyn. in l. 1. c. quando in pre. inter pup. & vidu. & Bar. in l. si quis. in princip. de le. 3. & in extrauag. ad reprimend. sub ver. non obstante. Et vide per Anton. in d. cap. nonnulli. & de constit. quæ in ecclesiarum. de rescrip. cap. 1. de constit. cap. 1. lib. 6. & vide super versic. scientia. & vide omninò Lapini in c. quamuis. & in c. si propter. & c. si eo tempore de rescrip. & de præbend. eicui. li. 6. & de cle. cum ex. co. lib. & c. Iacobus, de simo. quæst. vlt. & vide omninò inf. §. prox. & sup. §. proximo. & in ver. motus. & vide Ioan. Andr. post Arch. de præben. cum in illis. in prin. super ver. prouideri. lib. 6. in nouel. & c.

Clausula derogatoria posita in l. vel alia dispositione, hoc modo, quod si contra fiat, non valeat, tollitur per consequentem dispositionem contrariam, si dicatur in ea generaliter, non obstante aliqua lege vel dispositione in contrarium. not. Anton. in cap. quæ ecclesiarum. de constit. Sed si clausula non dicat quod non valeat, nisi de illa lege vel dispositione fiat mentio specialis, tunc oportet, si illi derogari debeat, quod de ipsa fiat mentio specialis: vt not. Antonius in capitulo nonnulli. de rescriptis. vel quod dicitur non obstante aliqua dispositione contraria. Et iam si in illa essent verba derogatoria: non tamen requiritur, quod illa verba specificent: vt not. Bartol. in l. si quis. in princip. de lega. 3. vel saltem quod dicatur non obstante lege aliqua, vel dispositione in contrarium, etiam si de ea debeat fieri mentio specialis: vt not. Antonius in cap. 1. de rescrip. cuius contraria tunc

REPERTORIUM AVREVM

tenet etiā Cyn. dicens, quōd hoc vltimū non sufficit. dist. 1. r. C. quando impe. inter pupil. & vidu. & cum Cyn. concor. Archi. 25. q. 2. in summa. & c. cum ex illis. in prin. de præben. lib. 6. ad fi. Sed concordari possunt, quia loquūtur in clausula derogatoria, posita in lege. Sed Fred. de Sen. conf. 47. dicit idem in clausula derogatoria posita in priuileg. sed contrarium dicit in conf. 233.

ADDITIO.

- Et quando clausula generalis restringitur per speciem præcedentem, vide latè per do. Fel. in c. sedes. 2. col. de rescrip.

* SINGVLARE.

- Clausula non obstantibus quibuscunq; statutis, non tollit iurata. glo. est singul. in c. cum non deceat de elect. lib. 6. vt not. Lu. Roma. sing. 7. incip. quōd dispositio: & quid operetur hæc clausula, non obstantibus quibuscunq; statutis, priuilegijs & consuetudinibus, in contrarium facientibus, vide Iacob. de San. Georg. in l. imperium. in ver. addo vobis. in 2. lect. ff. de iurisdic. om. iur. H. F.

- Clausula posita in medio & sine dispositionis, siue sit per modum clausule separate, & per se stantis, siue sit tanquam qualitas connexa pluribus extremis in eadem oratione positus, ad quæ referatur, an ad omnia, an duntaxat ad proxima, vide Bart. in l. licet. & in l. talis scriptura. de leg. 1. & ff. vi bo. rapt. l. prætor. 2. §. eritq; differentia. & si ita stipulatus. §. Chryfogonus. de verb. oblig. & l. Seio. §. Caius. de fun. instru. & l. in repetendis. de leg. 3. & de lib. & posth. l. 3. §. filius. & per Ioan. & Anto. in c. inquisitioni. de appel. & per eundem Ant. in cle. 1. ad fin. de supplen. neglig. vide omninò per eundem de rescrip. causam quæ.

- Clausula habens tenorem præsentibus pro expresso quæ sæpe ponitur in literis apostolicis, operatur, quōd Papa videtur ex certa scientia facere quod in literis continetur. not. Rom. conf. 304. aliàs 209.

- Clausula generalis non obstanti. priuilegijs quibuscunq; &c. derogat duntaxat priuilegijs non insertis in corpore iuris, item his, quæ inserta sunt, vt patet per tex. & gl. ff. de iud. si hæres absens. in princ. & C. vbi de crimine agi oportet, aut qua in prouincia. v. 8.

B. NICOLAI DE MILIS.

etia, vt not. Bartol. in extrauagant. ad reprimen. super versic. non obstantibus.

- Clausula generalis, non obstante aliqua lege in contrarium, requiritur in priuilegijs & præscriptis contra ius commune concessis, ad tale præiudicium iuris alterius. l. rescripta. C. de preci. Impe. offe. & l. fin. C. si contra ius vel vti. pub. & ibi not. Barto. & Bald. Bart. tamen dicit, hoc verum in priuilegio. Secus in rescripto. Sed Bald. dicit idem etiam in rescripto. Sed Ioan. Andr. dicit e contra: valet priuilegium sine clausula non obstanti, secus in rescripto: vt not. in prin. de excess. prelat. lib. 6. in nouellis. Et sine dicta clausula non valēt talia priuilegia vel rescripta, nisi interueniat 2. iusio: vt not. Bald. in l. nec damnosa. C. de prec. Imper. offe. Prædicta verò, nisi princeps concedat tale priuilegium, vel rescriptum, in quibus habet liberam administrationem, vt habet Papa in beneficijs, quo casu licet rescribat contra ius, tamen valet etiam absq; illa clausula non obstante: vt not. Anto. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & in c. 1. de rescript. & tunc dicitur rescriptum contra ius commune, quando nulla ratio reperitur finalis, nec impulsua ad concedendum, & statutum est contrarium: vt not. Bald. in d. l. nec damnosa. vide omninò sub ver. priuilegium. §. priuilegium contra ius commune.

- Clausula generalis, non obstante aliqua lege in contrarium, requiritur in priuilegijs & rescriptis contra fiscum, & contra publicam vtilitatem concessis, aliàs non valeret. l. nec damnosa. C. de pre. Impe. offeren. & l. fin. C. si contra ius vel vti. pub. Quod intellige, nisi interueniat secunda iusio: vt nota. supra proxim. Quando autem dicatur rescriptum contra fiscum esse, vel publicam vtilitatem, declarat Bald. in d. l. & in l. rescrip. C. de pre. Imp. offe. &c.

ADDITIO.

- Clausula tollens obstacula non obstante, vltra omnes scribentes declarat melius per dom. Fel. per modum tractatus. in c. nonnulli. in princip. in 3. colum. cum multis sequent. extra de rescript. vbi ponit multas conclusiones de hac materia. Idèd ibi vide diligenter.

- Clausula tollens obstacula contra impedimenta effectum totalem

talem gratiæ, non excludit obstacula inducentia dilationem. Id-
eò vt omnia includat sic formanda est: Non obstantibus aliqui-
bus, per quæ possit aliqua gratia impediri vel differri: vt not. per
gloss. & Doct. de rescriptis, si propter lib. 6.

Clausula secundum stylum curiæ in literis apponi consuetæ,
sicut ratio apponatur, habetur pro expressa: imò & appositæ in a-
liqua parte rescripti intelligitur, vbi apponi consuevit: vt not.
Ant. de const. cum M. 8. col. ver. no. quod clausula.

Clausula si est ita, quæ ponitur in literis & rescriptis, an re-
quirat probationem omnium narratorum: an verò satis sit alte-
rum ex narratis probare, quod de iure sufficeret ad intentum: vi-
de de rescript. olim. in fin. & c. 2. & c.

33 † Clericus non dicitur potentior laico, nisi habeat potesta-
tem siue superioritatem iurisdictionalem super laicum, imò lai-
cus dicitur potentior, qui terribilior, secundum Host. no. Roma.
conf. 142. Et vide super verbo, & c.

Canonicus	§.
Monachus	§.
Procurator	§.
Religiosus	§.
Presbyter	§.
Regularis	§.

Clericus an dicatur vsufructuarius, siue vsurarius, siue sim-
plex administrator in bonis ecclesiæ. vide super verbo, prælatus.
§. prælati licet sint. & c.

34 † Clericorum appellatione comprehenduntur omnes per-
sonæ ecclesiasticæ, quæ gaudent priuilegio canonis, si quis sua-
dente. Et omnes qui sunt de familia clericorum, etiam clerici
primæ tonsuræ tantum. Quid de coniugatis, vide Ant. de iudi-
c. cum noit ab homine. ver. quæro qui. Et an appellatione Clerico-
rum comprehendantur presbyteri. vide Ant. de cohabi. cleri. ve-
stra. ver. no. quod materia etiam priuilegio clericorum gaudent
conuersi: vt no. gl. ff. de sen. excom. non dubium. An autem ap-
pellatione clericis comprehendatur canonicus, vide sub ver. cano-
nicus. §. canonici appellatione. An autem appellatione clericis com-
prehendantur Cardinales, vide Arch. & alios, in c. nemo. de ele. li. 6.

ADDI

ADDITIO.

Clericorum appellatione an veniant monachi; cum duabus
fallentij. Et an appellatione monachorum veniant conuersi.
vide per do. Fel. in c. dubium. de sent. excom.

Clericus in minoribus ordinibus, & non sacris constitutus,
non potest de iure communi eligi ad parochialem Ecclesiam.
not. gloss. de elect. cum ex eo. libro sexto, super verbo, subdia-
conus. & c.

Clericus si est secularis, an potest aliquo modo præesse eccle-
siæ regulari? dic quod sic, quando est vnica ecclesiæ seculari.
not. Ant. de iud. c. causam. Sed an regularis possit sine dispen-
satione præesse seculari, vide sub ver. canonicus. §. canonicus regu-
laris, & c.

Clericus, si pro debito ciuili tenetur inuitus, retinens excôm-
municationem incurrit, etiam si clericus promisit obstagium,
hoc est de certo loco non recessurum. Secus si clericus stet in ter-
to loco voluntariè reclusus. not. Ioan. And. & Ant. de iureiur. an.
ex rescrip. Prædicta intellige, nisi debitum ciuile descendat ex
crimine, quia tunc clericus potest impunè detineri. per textum,
de appellat. dilectus. & de poen. grauis. Item intellige, nisi dolus
debitoris arguatur, vel nisi consuetudo sit in in contrarietate, quæ
consuetudo decennio præscribitur. not. Mathef. de sol. Odard.
vide sub ver. carcer. §. non potest femina. Item, quod clericus
non potest pro debito ciuili carcerari, patet, quia si bona illa de-
beant accipi. Si non haber illa, non tenetur vltra quam facere
possit; deducto ne egeat, quia hoc est priuilegium clericis: vt not.
per gl. & Barts. in l. miles. in prin. de re iud.

Clericus cuiuscumq; ordinis, etiam in minoribus gaudet pri-
uilegio clericali; & subest soli iudicio ecclesiastico, nec coram se-
culari potest conueniri. not. Ant. de iud. cum non ab homine. in
princip.

Clericus non potest pro aliqua causa conueniri coram aliquo
iudice seculari, nec vi pacti, nec vi iuramenti, nec vi aliquid con-
suetudinis. not. Ant. de iud. cler.

Clericus etiam ratione feudi, quod tenet à laico, non potest
conue-

K

conue-

REPERTORIUM AVREVM

conueniri coram laico domino feudi. not. Anto. de iud. at f. clerici. in princ. ver. oppo. cum glos. sed contrarium tenet gl. quam Ant. pro se alleg. 11. quaest. 1. in summa.

Clericus non potest iurisdictionem, quam episcopus habet in eum, prorogare in alium. notat Anton. de iudi. ceterum. versic. quaro an in casibus, hoc verum in paciscendo, sed in contrahendo in loco suo episcopo non subiecto, sortitur forum iudicis ecclesiastici illius loci, quia ista prerogatio iurisdictionis fit à lege, licet propter factum hominis, vt in cap. dilecti. de foro competen. vt ibi not. Innocent. & Ioan. Andr. & Ant. Promittendo autem soluere in alio loco episcopo suo non subiecto, non potest clericus sine consensu sui episcopi iurisdictionem alterius prorogare: vt not. Angel. in l. ff. de iud. & Specula. in tit. de competent. iud. §. 1. versic. in clericis autem, & c.

Clericus non potest conueniri coram iudice seculari, nec in ciuili, nec in criminali, siue de crimine agatur ciuilitate, siue criminaliter, licet Ioan. Andr. dixerit, quod in causa merè ciuili potest reconueniri, nisi actio sit talis naturæ quod infamet. Bartolus tamen simpliciter tenet, quod in ciuili potest reconueniri. Et hoc dicit communi vsu & consuetudine approbari. Sed secundum primam opinionem talis consuetudo non potest operari, sed esset potius corruptela, nisi daretur tacitus vel expressus consensus Papæ, aut tolerantia ex certa scientia. not. Ant. de iud. at f. clerici. in princ. ver. oppo. cum glos. & c.

* SINGVLARE.

Clericus non ligatur statuto laicorum, quo cauetur, quod solutio debiti probari non possit per testes, etiam si causa tractetur in curia seculari: vt not. Hypo. Marfil. singular. 29. incip. statuta laicorum. H. F.

Clericus coniugatus propter eius crimen per iudicem secularem captus, non est remittendus ad forum ecclesiasticum, nisi doceat se contraxisse cum vnicâ & virgine, & portasse habitum & tonsuram. not. Rom. conf. 202.

35 † Clericus quando dicatur suspensus à Deo, ab homine, vel

D. NICOLAI DE MILIS.

vel à iure. Et an celebrans post tale suspensionem efficiatur irregularis, vide plenissimè per Ant. de cler. excom. min. c. fin. & c.

Clericus suspensus quòd ad se tantum, priuatus est ab omni actu spirituali ad eius commodum. not. Ant. de cler. excom. min. c. fin. Et an suspensus priuetur beneficijs obtentis, & reddatur inhabilis ad obtinenda. vide de acta. & qual. c. cum bonæ. & ibi per Ant. Et vide infra. §. proximo.

Clericus suspensus à iure quòd ad se, licet non quòd ad alios, est inhabilis, quòd ad beneficia ecclesiastica obtinenda. Ideò non potest eligi text. de cle. excom. min. c. si celebrat. Et sic multò fortitius est inhabilis, si suspenditur ab homine, vt etiam patet in tex. & gl. de acta. & qual. c. cum bonæ. Ratio, quia talis dicitur etiam quòd ad alios suspensus à iure: vt not. glos. in d. c. fin. Nam primo casu suspensus à iure, licet habeat ordinem, quòd ad habitum, tamen non habet, quòd ad ordinis executionem: vt not. de præb. ei cui. lib. 6. in gloss. penult. in fin. Ideò ad beneficia censetur inhabilis: vt not. in cle. 2. de acta. & quali. in gloss. 2. in fin. Et clarius ibidem per Guil. & Ant. & vide sup. §. proximo.

Clericus accipiens ordinem à non suo episcopo, sine licentia sui episcopi, suspensus est ipso iure, tamen non tali suspensione, quæ irregularitatem inducat, si postea celebrat, nisi etiam ab homine suspendatur: vt not. glos. in c. eos de tempo. ordin. lib. 6. & Archidiacon. 9. quaest. 2. Lugdun. Sed Ioan. Andr. dicit in c. quòd translationem. de temp. ord. quòd talis est suspensus de iure, quòd ad se, non quòd ad alios. licet glos. in c. si celebrat. de cler. excom. mini. dicere videatur, quòd sit suspensus etiam quòd ad se, non quòd ad alios, quando suspensio est ex alia causa, quam ex participatione cum excommunicato.

Clericus ipso iure suspenditur, eo ipso, quòd est homicida notorius, vel notorius hæreticus, vel notorius peccator, qui tale peccatum commisit, quòd etiam post peractam penitentiam impedit ordinis executionem, not. Ioan. Andr. de simon. per tuas. 2. Idem si est notorius fornicator: vt not. glos. in c. cum non liceat. de præscrip. & Hostiens. & Ioan. Andr. in c. vt clericorum. de vita & honest. cle.

Clericus suspensus ab officio, an intelligatur etiam suspensus

REPERTORIUM AVREVM

fus à beneficio. vide per gloss. magnam. in cle. cupientes de pœt. Et quid operetur suspensio, vide plenè per gloss. de con. cùm dictus. vide sub verbo, suspensus per totum, &c.

Clericus potest suspendi, si est infamatus saltent de facto ex crimine, licet quidam dicant, quòd sola condemnatio super crimine etiam absque infamia sufficiat ad suspensionem, quod non placet. Sed infamatus de iure potest deponi. Ex quo nota, quòd omne crimen inducens infamiam iuris, est depositione dignū. not. Antonius de iudic. at si clerici, in princip. versiculo ad tertium not.

Clericus recipiens ecclesiam de manu laici, nisi monitus renunciet, suspenditur à beneficio, & officio, sed si perseveret, deponitur, laicus verò excommunicatur, de iure pat. cap. prater eam. & cap. relatum. Et vide cap. quisquis. de ele. 2. quod ibi not. per Innocent. qui distinguit, an de manu laici quis recipiat ecclesiam, vt beneficium, vel prout proprietatem. Et vide quod not. gloss. de renun. quod in dubijs. & 16. quæst. vlt. si quis deinceps. & c. sequenti.

Clerici irregulares possunt dici à iure suspensi. not. Ant. de cohab. cler. c. vestra. in 5. col. oppo. &c.

A D D I T I O.

An autem clerici incurrant irregularitatem propter consilium. vide per dom. Fel. in c. 1. de offic. deleg.

Clerici suspensio eum ab altari perpetuò non remouet: sed ad tempus. Suspensio perpetua à vicaria, habet reuocationis seu renunciationis effectum. Depositio nihil aliud est, quàm ab altari perpetua reuocatio. not. Anton. de iud. at si clerici. in prin.

Clericus potest beneficio priuari, si tenet fornicariam, siue concubinam publicè. Secus si occultè: vt patet de test. ex parte: adde vt ibi not. Ant. & vide infr. §. proximo. §.

Clericus potest ex crimine suspendi, & deponi, & degradari. Suspenditur enim ex omni crimine, ex quo de facto est diffamatus, dum tamen ex eo populus scandalizetur: aliàs secus saluo casu dilapidationis, & simonia, in quibus statim suspenditur. Deponitur autem ex omni delicto cum incorrigibilitate: & ex omni delicto

delicto causante irregularitatem. Item si delictum est publicum & scandalosum. Item si delictum diu continuatur. Item si habet in se infamiam iuris vel qualitatis enormitatis, sicut est periurium, adulterium vel homicidium, quæ in ter enormia computantur. De simplici fornicatione dubitatur. Sed dic quòd si fornicatio est notoria vel scandalosa, vel diu continuata, est digna dispositione, cessantibus dictis qualitatis. Idem si est cum moniali. Idem si cum virgine vidua. Idem si cum consanguinea. Idem si cum filia spirituali, vel cum ea quam ad pœnitentiam recipit. Idem si cum soluta non virgine. Idem si eam duxit in vxorem. Idem si non duxerit in vxorem, sed simpliciter eam cognouit, & est in sacris, quia ibi est annexum adulterium spirituale. Secus si non est in sacris. Ex his cõcludè, quòd clericus habens prelaturam, potest ex notabili negligentia deponi: quia in eo est graue delictū. Degradatur autem ex omni crimine cum incorrigibilitate. Aliàs regulariter non degradatur. Fallit in hæresi, & in falsario literarum apostolicarum, & in sortilegio: de homicida dubitatur. Sed veritas est, quòd ex illo non degradatur. no. An. de iud. at si cleric. in prin. ver. quæro ad declarationem, quod est verum, nisi sit incorrigibilis: vt no. ibidem Ant. eod. tit. cùm non ab homine. ver. no. hic apertum. Item deponitur clericus si est vitiosus: vt not. gloss. de cler. excommun. mini. capit. clerici. & vide sup. §. proximo.

Clericus quando suspenditur vel deponitur ex delicto, si est corrigibilis, nõ proceditur vterius. Sed si est incorrigibilis, tunc excommunicatur, & anathematizatur. Et si ecclesia vltra non habeat quid faciat, traditur curiæ seculari, cui nullo casu tradi debet ante incorrigibilitatem: nisi falsarius sit literarum apostolicarum. not. An. de iud. cùm non ab homine. vlt. col.

Clericus actualiter degradatus statim incipit esse de foro seculari, & antequam tradatur curiæ seculari. secundum Ioan. And. Secus in verbotenus deposito, qui non efficitur de seculari foro antequam tradatur. Aduerte tamen degradationis formam. Nam si dicit, degradamus te, & nihil aliud profert absente iudice seculari: tunc ex hoc non subest iudici seculari. Sed si eo præfente clericus degradatur, traditus censetur. Sin autem dicit, de-

gradamus te & priuamus te omni priuilegio clericali: tunc etiam traditus censetur. not. Ant. de iudi. at si clerici. §. de adulte. versic. venio ad tertium contrarium. Si tamen clericus depositus iterat delictum, statim ipsa incorrigibilitate perdit beneficium clericale, & subest iudici seculari sine alia traditione vel degradatione. Idem si incorrigibilitas surgit extrina monitione, licet expressa depositio non fit facta: secundum Ioan. An. vt no. An. de iud. cum non ab homine. ver. 2. oppo.

36 † Clericus qualiter degradatur, & qualiter tradatur curiæ seculari, vide Anton. de iud. at si clerici. de adulte. in fi.

Clericus dicitur incorrigibilis, quando ter monitus non desistit. Sed si non monitus reuertitur ad priora delicta, vel in illis perseverat, non dicitur incorrigibilis, licet penitentiam sibi iniunctam non seruet. Vnde per hoc non posset tradi iudici seculari. not. An. de iud. cum non ab homine. versicu. quæro qualiter. & vide in ver. no. Practicam.

Clericus quando deponitur ex delicto, si dicit se paratum corrigi, debet in monasterium detrudi ad penitentiam peragendam, non tamen debet in tantum vita attenuari, quod verisimiliter moriatur. not. An. de iud. cum non ab homine. vers. quæro qualiter, &c.

Clericus pro enormi delicto primò deponitur. Et si est incorrigibilis, quia delictum iterat, excommunicatur. Tertio anathematizatur: & vltimò traditur curiæ seculari. not. Anton. de iudi. cum non ab homine. ver. not. practicam, &c.

Clericus cuiuscunq; ordinis etiam in minoribus, potest deponi ex furto, & ex quolibet alio delicto enormi. not. Anton. de iud. cum non ab homine. in prin.

Item clericus primæ tonsuræ tantum, patitur degradationis actum, secundum Archi. vt notat. Anton. eod. titu. versicul. quæro cui.

Clericus irregularis ex delicto non ipso iure depositus, sed deponendus: non tamen est tradendus curiæ seculari ante incorrigibilitatem. not. Ant. de iudi. cum non ab homine. ver. not. crimina.

Clericus depositus an perdat priuilegium clericale, vide gloss. & Ioan.

& Ioan. And. & Anto. in c. ad abolendam. super ver. prærogatiua. de hæret. &c.

ADDITIO.

Vide ibi do. Abba. in 3. col. ante med. in ver. in gloss. super vers. prærogatiua. vbi videtur distinguere inter degradationem verbalem & actualement; vt primo casu non perdat priuilegium clericale, secundo casu sic.

37 † Clericus licet sit homicida, vel aliis irregularis, nõ est inhabilis ad beneficia. Et licet post beneficium adeptum committat homicidium, non priuatur ipso iure beneficio, secundum Compost. & not. Ioan. An. de conce. præben. cum nostris. in prin. super ver. possideat. licet aliter dicat Roman. consil. 253. Ex delicto autem ante promotionem & beneficium adeptum commissio, priuandus non est, per tex. de purga. ca. c. fin. & ibi per Anton. contrarium not. Ioan. Cal. in c. querelam. de iure iurand. non obstat. c. fina. de purga. ca. quia ibi nõ erat probatum delictum, sed sola infamia. Item ibi infamatus se purgare debet, vbi delictum de quo infamatur est graue. Et idem in quolibet crimine non occulto etiam ante promotionem commissio. & c. si. debet intelligi de crimine leui & occulto: vt ibi no. per Phil. Hostien. Ioan. And. & Ant. vide tamen Ant. in d. ca. cum vestris. 8. col. vbi dicit collationem beneficii factam irregulari valere. Secus in electione facta ad prælaturam, & idem dicit Cal. in d. c. querelam. & vide sub ver. irregulariter. §. vt homicida, &c.

38 † Clericus potest ex crimine falsitatis beneficio priuari. per tex. de rescrip. olim. & ibi no. Ant. &c.

Clericus potest propter inobedientiam beneficijs suis priuari. no. glo. in c. dolentes. de cel. mis. &c.

Clericus an egeat dispensatione pro omni delicto, dico quod si agitur respectu pœnæ imponendæ ab homine, si delictum est omninò occultum & non probabile, non eget dispensatione: quia ecclesia non iudicat de occultis. Sed si delictum est occultum & non notorium, probabile tamen, eget dispensatione: sed vbi agitur de dispensatione quod ad officium ordinis. dic vt not.

Anton. de iud. ar. si clerici. §. de adulterijs. verfic. quæro an quolibet, &c.

Clericus conjugatus non potest esse iudex ordinarius, nec delegatus iudex in causa spirituali: vt no. Io. And. in cap. Io. de cler. coniug. Et quod dicit Lapus in c. de offi. vicar. lib. 6. Et vide plenè per Ant. in d. c. Ioan. &c.

Clerici & prælati an dicantur esse deterritorio vel de districtu dominorum temporalium, vide plenè per Mor. in cap. fin. in prin. de offi. deleg. lib. 6.

Clericus non potest iuramentum præstare coram iudice laico sine licentia sui prælati siue superioris. Sed coram iudice ecclesiastico sic, siue ordinario siue delegato, quia eo ipso quod iudex est, habetur pro superiore quod ad causam coram eo vertendam, secundum Inno. & Ioan. And. in c. 1. de iuramen. calum. Sed aduerste, quia est verum quod ad clericum coram eo litigantem, ubi autem nõ esset actor nec reus, sed vt testis vellet iurare in causa inter alios vertente, videtur quod non possit sine consensu sui prælati. Et ita viderur Inno. loqui in dict. cap. 1. Possit tamen dici quod sicut iudex delegatus est superior, quod ad partes, ita & quod ad testes compellendos vt iurent, & deponant, &c.

Clericus promotus ad sacros ordines intra tempus pubertatis, si inuitus & coactus fuerit promotus, non tenetur comparere, sed matrimonium contrahere potest: vt no. glo. in c. vnico de cler. per saltum promo. Idem si non fuerit coactus, dum tamen intra pubertatem contradixerit, & in contradictione perseuerauerit vsque ad pubertatem, idem etiã si intra pubertatem non contradidit: dum tamen statim cum cœperit ad pubertatem peruenire, contradicatur: & illud statim intelligitur intra triduum: vt no. Hostien. & Inno. in c. pueri. de tempo. ordi. alijs non auditur: vt not. Compost. & Ioan. And. in præfatio c. vnico. & in d. c. pueri. & Archid. 1. quaest. 1. pueri. licet glof. aliter dixerit in dicto c. vnico. & in d. c. pueri, &c.

39 † Clerici non possunt esse procuratores in foro seculari: sed in ecclesiastico sic. not. Inno. de obligat. ad ratioci. c. fin. sed in foro seculari possunt cum licentia Episcopi: vt not. Innoc. in c. 1. de iuram. calum. vide ne cler. vel monast. c. 1. & 21. q. 3. per totum, &c.

Clericus

Clericus succedens laico nõ potest coram seculari iudice conueniri: vt no. glo. & Arch. 11. quaest. 1. clericus nullum. quod intellige nisi instantia fuisset cum defuncto inchoata: vt not. Ang. in l. hæres absens. in prin. C. de iud. &c.

Clericus eo ipso quod sit miles priuatur omnibus beneficijs suis: vt no. gl. in c. fin. de cler. non resid. Quod intellige, quando se in ea exercuit: aliã sex sola militia non perdit privilegium clericale: vt not. Inno. in c. 1. de apostatis. idem not. glof. & Archid. 57. distinct. Si quis. vide Anto. qui plura requirit ad priuationem in d. c. 1. de apostatis, &c.

Clericus qui est in sacris non potest instrumenta conficere, nec officium notariatus exercere: licet de facto iam contrarium seruetur: vt no. Hostien. & Io. An. in c. sicut ne cler. vel mon. &c.

ADDITIO.

Et maximè in regno Francia vbi præsbiteri notarij causas recipiunt, & conficiunt instrumenta publica.

Clericus ecclesie an & quando possit agere & defendere sine mandato pro rebus & iuribus ecclesie, & quando agit, an agere debeat nomine proprio vel ecclesie, vide Ioan. And. & plenius per Anton. in c. cum olim. de testi.

40 † Coadiutor quid sit, & quis sit, ac cui, & per què, & in quibus casibus detur, & quod sit eius officium vel potestas, & quando expiret: vide plenè per Io. An. de cle. agro. ca. fin. & per Oldra. conf. 44.

41 † Collatio differt à prouisione, dispensatione, præsentatione, institutione, & electione, de præben. cum in illis. libro sexto, & de electio. 1. eod. titu. vnum tamen quandoque pro reliquo ponitur. notat. Roman. consil. 446. dic quod sub verb. electionis comprehenditur præsentatio & institutio in alijs quàm in imperatoribus beneficiorum: vt in cle. inf. de re. permu. in fin. penult. glo. super ver. libellus. §. libellus in quo laicus, & vide super ver. &c.

Beneficium §.
Capitulum §.

K 5

Pos-

Possessor §.
Prouisio §.

42 † Collatio episcopi, quando ad eum pertinet conferre, habet vim confirmationis superioris. no. Anto. de resti. spolia. in l. i. l. i. 26. col. ver. venio ad vltimum, &c.

Collationis & prouisionis vim obtinet inductio in possessionem, & receptio in canonicum, quando inducens vel recipiens habet potestatem conferendi, & prouidendi, & nulla alia præcelsit collatio vel prouisio aliâ secus. no. Ro. conf. 439.

Contrarium sentit Oldra. conf. 141. in fi. vide omnino Io. And. in addi. Spec. super rubr. de insti. &c.

Collationem beneficij videtur facere episcopus eo ipso quod permittantibus consentit: vt no. Fre. de Sen. in tractatu permitt. quæstio 25. Per quod concludi potest, quod redeuntibus ad priora beneficia iuxta formam c. si beneficia. de præben. lib. 6. intelligitur facta collatio de nouo per superiorem, cuius auctoritate redeunt.

Collatio beneficij, quo pars est ipso iure priuata, an possit fieri antequam per sententiam declaretur priuata. vide Lap. de castel. leg. 110. & in fi.

43 † Collatione præbendæ an acquiratur ius in canonicatu. dicit Ant. quod sic secundum Composit. & Host. vt ipse not. in cap. cum M. Ferrarien. de consti. Nam cum præbenda sit pro canonicato instituta, eo ipso quod vacans præbenda conferitur, intelligitur etiam canonia collata: vt no. Io. And. & Archi. in nouel. in ca. si clericus de præben. l. 6. Idem tenet Io. An. & Composit. in c. cum M. de consti. & Guil. & Zenze. in cle. si iuxta. de præben. Idem tenet Rota conclu. 441. Et econuerso collato canonicatu censetur collata præbenda vacans pro illo canonicatu instituta. Secus si tempore quo conferatur canonicatus præbenda non vacaret: quia fortè vacaret canonicatus vltra numerum: vt no. Lap. in cap. si postquam. eo. ti. & li. Et vide sub verbo, cano. §. cano. vlt. tranumaritis. & §. cano. & præbenda, &c.

44 † Collector non censetur iudex, sed administrator, siue negotiorum gestor. not. Ro. conf. 207. aliâs 265. Et vide sub verbo, beneficium §. lex. §. probatio. §.

Colle-

Collector deputatus per Papam, potest nedum vnum, sed plures, & nedum post, sed antelitem contestaram alios subcollectores facere, & substituere: vt no. Ro. conf. 265.

A D D I T I O .

De eo autem qui fuit collector, & mortuus est post Pontificem, pro quo fuit collector, quid iuris sit, vide per do. Feli. in ca. in natura. 2. correlatio. de rescrip.

45 † Collegio vel monasterio futuro non potest donatio fieri: de re iud. Abbate sane. libro sexto. Nec potest priuilegium concedi. de eccles. ædifi. cap. penult. Sed legari sic. no. Bart. ff. de ali. lega. l. seruas. Et vide sub verbo, beneficium. §. capitulum. §. conuentus. §. ecclesie. §. electio. §. gratuitum. §. vniuersitas vel collegium, &c.

46 † Collegij priuilegium perdit, qui à collegio per quinquennium absens fuerit, eo saluo, quod in collegio aduocatorum, qui fuit absens per triennium, perdit priuilegium collegij. no. Bar. in l. per hanc. C. de aduo. diuer. iudicum.

Collegium ad sui essentiam non requirit ibi aliquem esse prælatum: vt not. Archid. 21. quæst. 7. sicut in glo. sed contra. & Innoc. de præb. cum non ignores, &c.

Collegia quæ sunt illicita, & quæ licita, vide Bar. in l. si. ff. de collatio. illi.

47 † Collegium faciunt duo de iure canonico, vt in capit. primo, de electione. & ibi tenet Paul. & Franc. de Zaba. in clem. & si principalis, de rescrip. licet de iure ciuili requirantur tres, vt in l. Neratius. ff. de verbo. signi. Innoc. etiam dicit, quod etiam de iure canonico requiruntur tres: vt in c. postulasti, de iure patronatus. Et idem dicit Archi. secundum Tancre. 10. q. 1. in c. 1. Sed Ant. in d. c. de electio. dicit quod duo faciunt congregationem, & tres collegium, &c.

48 † Colonus qui omnes fructus terræ percipit, & domino pensionem in pecunia soluit, tenetur soluere onera quæ imponuntur terræ, quam colit, vt C. de anno. & tribu. l. 1. lib. 10. & not. gloss. fin.

* SINGV-

Colonus partarius non potest conueniri vltra quam facere possit, istud est singulare verbum Rapha. Ful. in l. si merces. §. vis maior per illum text. ff. loca. Quod dictum refert & sequitur pro valde no. Fran. Crem. sing. 157. incip. tu facis quoddam focius. H. F. 49. † Commenda an sit titulus beneficij ecclesiastici: vide Archidiacono. de rescriptis. si propter. in fin. Et de electione. nemo. lib. 6. dicit quoddam est titulus canonicus: vt not. Fred. in tractatu permutationum: quaest. 15. Et vide sub verbo, beneficium. §. beneficium reservatum vacans permutationio.

Commendatarius potest praesentare clericum ordinandum ad titulum ecclesiae, secundum Archidiacono. in c. nemo, de electioni. lib. 6. ratio est, quia potest commendatarius fructus ecclesiae sibi commendatae recipere, ergo consequenter potest praesentare: quia praesentare est fructus iuris patronatus percipere: vt not. dom. de Sancto Geminiano in dicto c. nemo. Per quam rationem pater quod etiam potest eligere & conferre beneficia: Quia eligere & conferre est fructus iuris eligendi: vt not. super verbo, fructus. §. fructus appellatio. Et hoc est verum, maximè quando commendatori conceditur, quoddam possit fructus nedum in utilitatem ecclesiae, sed etiam in suos vsus conuertere, prout hodie communiter fiunt commendae: vide omnino sub verbo, beneficium. §. beneficiorum collatio.

50 † Compromissum generale de omnibus litibus si factum est cum clausula, quod lis & quaestio intelligatur de omni eo & toto quod erat laudatum, tunc valet laudum, etiam si super eo quoddam aliàs erat per sententiam decisum. notat. Anton. de arbit. exposita. Ratio est secundum eum, qui potuit de validitate sententiae in dubium reuocare. Propterea dicit Bald. in l. post rem. ff. de transact. quoddam quando dicitur sententia nulla ex causa probabili vel appellatum vel appellari potest ab ea, tunc de contentis in tali sententia potest fieri compromissum. & vide sub verbo, arbitrator praelatus. §. praelatus sicut non potest. & super verbo, terminus.

Compromissum an possit fieri in decimis vel decimarum fructibus,

etibus, & alijs spiritualibus, vel spiritualibus adiacentibus. vide sub verbo, decima vel decimarum ius. *

Compromissum si non valet in persona vnius, non valet in persona alterius, quia non debet claudicare ad instar iudiciorum. ff. de arbit. l. cum dies. §. penult. l. si interpretatur, alias sed interpretatur. §. fin. & l. si pupillus.

51 † Concilium an possit facere statutum contra ius, vide sub verbo, statutum. §. statuta contra ius. & vide sub verbo, Papa.

Concilia ubi, & quando, & per quos celebrata fuerunt. vide Ioan. Andr. in c. nemo, de elect. lib. 6. in nouel. super. 2. gloss.

Conclusio non requiritur in causa beneficii. Secus in causa prophana. not. Rom. in cons. 5. & vide sub verbo, iudex.

52 † Conclusio in causa non impedit productionem instrumentorum in causa beneficii & matrimoniali, in quibus potest procedi sine figura iudicij. not. Roma. cons. 30. imò & in causa prophana: idem est secundum aequitatem: vt notat Roman. cons. 30. & c.

Conclusio in causa non impedit, quin possint recipi testes super habilitatibus personae impetrantis, & super probatione signorum, sigillorum & notariorum, per partem aduersam negotiorum. not. Rom. cons. 6.

Conclusione facta ad instantiam actoris, si iudex admittit articulos rei, videtur tacite reuocasse conclusionem, quod est verum, si iudex sciuit conclusionem factam. Secus si ignorauit, quia forte successit alteri qui fecit conclusionem. not. Roman. cons. 5. & c.

53 † Concordia, an possit iudex compellere partes litigantes ad concordiam faciendam. vide Aston. de mutu. pet. capit. 1. vlt. col. & c.

ADDITIO.

An iudex possit compellere partes ad concordiam, vide pulchre per do. Fel. in rub. de reue. & pa. 1. col. cum duabus sequen. per regulam cum septem fallentis. Et in c. causam. el. 2. in princ. de restit. & ibi quid sit concordia.

54 † Concubina largius sumitur secundum canones, quam secun-

secundum leges. Quia canones appellant illam cum quai licita & prohibita copula habetur: Leges autem appellant: quæ sine nuptiis in domo tenetur quasi loco vxoris. Et talis concubinitus per leges permittitur, sed per canones prohibetur: vt notat Ant. de cohab. cleri. vestra. ver. no. quod sumitur. & aequali nomine antiquitus vocabatur concubina. vide tex. in l. vsurarius. ff. de ver. signif. & C. de dona. inter vir. & vxor. l. 2.

Concubina potest dari & promitti, & tenet obligatio, nisi fiat per militem vel clericum, qui miles celestis est. not. gloss. & Bar. in l. affectionis. ff. de dona. & Cyn. in l. 3. C. de donat. inter vir. & vxor. Sed promissio per concubinam facta occasione concubinitus non valet. vt not. Bartolus in d. l. affectionis. Item, nec miles nec hæreticus, potest legare concubinam. not. Barto. de test. mil. l. miles. §. mulier.

55 † Condicio an dicitur impleta, quando impletur ob aliam causam, quam causa conditionis implenda. not. Rom. conf. 413.

Condicio potestatur, licet impletur siue non, trahitur retrò. Secus in casuali. not. Ant. conf. 303. aliàs 316.

Conditionalis promissio non dicitur illa, per quam quis promittit mihi soluere cum petiero. Secus in promittente, si petiero. ff. de verb. oblig. l. si io. cum petiero. & not. gloss. & Bart. in l. liber homo. §. decem. eo. tit. & c.

Conditiones iuris non faciunt dispositiones conditionales, sed monitionem inducunt. not. Anton. de iureiurand. quintaualis. penult. col.

Condicio vel modus, an possit impleri per heredem eius, qui implere debeat, & econtrà, an sufficiat eam impleri in persona heredum eius, cui implendum erat. gloss. aliquid tangit in l. 2. C. de pact. inter emptor. & vend. vide plenè per Cyn. C. de cond. infer. l. si plures. & per Bartolum in l. si decem cum petiero. de verborum obligatione. & in leg. à testatore. de condition. & demonstrat.

Condicio, si est institutus, si decefferit sine heredibus, vel sine filiis, adiecta fideicommissario, qualiter intelligatur, vide sub ver. fideicommissum. §. 2.

Condicio resolutiua resolutur ipso iure. Quod est verum in conditio-

conditione extrinseca: vt not. Ant. de constit. cum M. ver. huic opinioni mirabiliter obuiat. 19. col.

56 † Conductor prædij, an teneatur ipse vel locator ad onera quæ prædio imponuntur, vide sub verbo, colonus.

* S I N G V L A R E.

Conductor qui promissit reficere molendinum, intelligitur de prima refectioe, istud est notabile dictum do. Fran. Cremon. not. 146. incip. decidi semel pulchram quaestionem. H. F.

57 † Connexio operatur, quod res separatæ naturæ contrahuntur ad naturam alterius per coniunctionem & connexitatem. Et ided connexorum idem est iudicium. no. Ant. de iud. c. 4.

Confessio & sententia procedunt à pari, vt cui præiudicat sententia, præiudicat confessio. not. Anton. de iud. at si clerici. in principio.

58 † Confessio extraiudicialis non nocet secundum Innoc. vt not. Ant. de iud. at si clerici. in princip. ver. vel extra gloss. Sed Ro. dicit, quod confessio extraiudicialis, licet plenè probet in ciuilibus, tamen in criminalibus non, quod ad effectum pœnæ ordinariæ infligendæ. Ided presbyter confitens adulterium extra iudicium non deponitur, sed beneficio priuatur. not. Roman. conf. 180. Tu dic in criminali, quod confessio extraiudicialis super crimine facit plenam probationem, si fiat præsentè & acceptante procuratore fiscali, vel eo cuius principaliter interest. Secus si fiat eo absente, nisi fieret in conspectu populi, vel maioris partis, per quam talis confessio ingerit suspicionem & presumptionem vehementem de delicto, ita quod potest dici notorium presumptionis, vel suspicionis. Vnde sufficeret ad condemnationem, nisi aliter illam presumptionem purgaret, confitens: vt no. Antonius de cohabit. clerico. c. vestra. 31. col. Et sic in hoc casu plus nocet confessio super crimine, quam super contractu, cum confessio facta absente parte in contractibus, non sufficiat ad condemnationem: vt not. prim. eiusdem colum. cum ibi dicitur, quod confessio in contractibus debet habere comites suos. Et vide infr. §. confessio facta parte absente, & c.

Confessio extraiudicialis super crimine, si sumitur vt delictum & probetur, nocet in iudicio, si verò simul vt probatio delicti;

licet;

liti: tunc si facta est presente eo cuius interest, nocet. Sed eo absente, tunc facit solum iudicium. notat Antonius de iudic. at si clerici. in princi. vltim. colum. vide Bartolum ff. de adul. l. cap. quint.

Confessio criminis superueniens pendente iudicio, facit, vt ex eadem tela & instantia possit sequi sententia sine accusatore & libello, quod indubitanter procedit; quando confessio est facta in eadem instantia. Idem tamen & si in alia; dummodo primum iudicium, in quo fuit facta confessio, fuerit ad pœnam ordinariam institutum, vel ei conexum: sed in primo iudicio foret de crimine exceptum, quia tunc confessio super crimine non sufficeret ad finem pœnæ imponendæ, nec in eodem iudicio, nec in alio, si crimen non esset annexum. notat Antonius de cohabitatione cleric. capitulo vestra, versiculo, venio ad quartum. 35. columna.

Confitens crimē in iudicio, potest ex illa confessione damnari, etiam si processus accusationis vel inquisitionis aliās sit inualidus: quia in confessum non requiritur processus, nec alius iuris ordo. Quod est verum, quando confitetur in iudicio principaliter & per se. Secūs, si confitetur incidenter per quandam consequentiam: vt notat Bartolus in l. si confessus. ff. de culto. & exi. reo.

Confessio respondentis libello in dubio interpretatur pro ipso reo respondente. not. Ant. de except. cum venerabilis. 2. col. versic. venio. Secūs in alia confessione, quia illa interpretatur contra confitentem, & sic intellige, quod not. Ioan. And. de accus. cum dilecti. Ratio differentie potest esse, quia primo casu confessio fit ad eligendum intentionem actoris, non ergo debet operari contrarium eius, ad quod inducitur, & ad hoc facit vna decisio Rotæ conclusionē 326. vt dicit, quod ratio est: quia confessio facta in dubio siue per actorem, siue per reum, semper interpretatur pro confitente: vt not. per gloss. & Bart. in l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. Secūs in confessione facta extra iudicium. Et ita potest intelligi, quod not. in d. cap. cum dilecti: sed verius est, quod ibi non dicitur, confessionem ambiguum interpretari contra confitentem. Sed dicitur, quod si confessio duo continet,

Y NUM

vt vnum pro confitente, aliud contra, statur ei quod est contra, non ei quod est pro. & sic nihil facit ad propositum de confessione ambigua.

Confessio facta coram iudice competenti, non tamen animo litigandi nec litē contestandi, licet non sit omnino actus iudicialis, hic est quod filius eam facere potest sine consensu patris, tamē hoc habet de natura iudicij, quod habet executionem paratam, & eam non sequitur sententia, sed præceptum. no. Ant. de iudic. at si clerici. in pr. ver. vltim. ex gl. Bald. tenet contrarium confessione facta per filium familiās. C. de bo. qua. li. l. cum non solum. §. necessitate. & vide Bar. & glo.

Confessio facta coram aliquo iudice, non tamen in forma iudicij, non operatur effectum confessionis. no. An. in d. c. at si clerici. ver. vlt. ex glo.

Confessio facta coram iudice de re, de qua non litigatur, non præiudicat confitenti. no. An. de cohabit. cleri. c. vestra. penult. col. in fin.

Confessio facta coram iudice incompetenti, non præiudicat coram competente, nec ex ea potest sequi aliqua condemnatio. no. An. de iud. at si clerici. in prin. & vide quod no. An. eo. tit. ver. 2. oppono quod sententia. Sed plenius dicit, quod confessio facta coram iudice competente licet non valeat vt iudicialis, valet tamen vt extraiudicialis tantum, & habet effectum quod licet ex ea non possit directē condemnari confitens per iudicem competentem, tamen compellitur per ipsum in ea persistere, aut illi dare intellectum: ita tamen quod illam excuset, poterit ex illa condemnari secundum Innoc. Et ita fuit per multos consultum & determinatum. Sed verius est quod nec in extraiudiciali valet, quia facta est in iudicio vetito, quando facta fuit per clericum coram iudice seculari.

Confessio facta coram non suo iudice operatur istos effectus, primo quia si est facta super crimine, & ex ea insurgat in famia saltem facti, poterit ei purgatio indicij: in qua si deficiet, indirectē condemnabitur. Si autem potest confessionem excusare, & se purgare det illi alium intellectum, non condemnabitur. Idem si ex ea surgit ingens suspicio, vel ingens præsumptio, operatur dicta

L

con.

confessio, quia facit indicium, & coadiuuat alias probationes, & vigore iudicij poterit poni ad torturam, & compellitur, vel confessionem excusare, vel in illa perseverare, aliàs condemnabitur. Et ita debet intelligi Inn. vt no. An. in dicto capitul. at si clerici. in prin. ver. vlt. ex glo.

A D D I T I O.

Quid autem de confessione clerici facta coram iudice laico, vi de per do. Felin. in d. c. at si clerici. in 4. colum. post me. ibi. Vtrum autem ista confessio. vbi post alios scribentes eleganter tractat istam quaestionem. Item vide de hoc per Alexand. in confi. 13. in 6. colum. in 1. vol.

Confessio facta coram arbitratore, secuto laudo, non reuocatur, si laudum est validum, quia negotium est finitum cum sit transactio. Secus in laudo arbitri, quia non videtur adhuc finitum, nisi sit emologatum. no. An. in d. c. quinta uallis. vers. 15. differentia.

Confessio facta coram arbitratore vel arbitro, valet vt extrajudicialis, non vt iudicialis, secundum Cyn. vt not. Anton. de iur. iurand. quinta ual. §. 4. differentia.

Confiteri an videatur producens instrumentum, omnia in eodem contenta esse vera, vide super ver. error. in prin. §.

Confiteri dicitur, qui non diffitetur, quia illud diffiteri venit ex contumacia non respondentis. no. Ant. de coha. cle. vestra. ver. quod quandoque, & c.

Confessio viri vel vxoris pro matrimonio, vel contra matrimonium, an valeat & probationem faciat. vide 30. q. vltim. §. his ita. & de eo qui cog. confang. vxor. suar. c. super eo. & quod no. Ant. in c. fin. de confess. §. colum. in fi. Et vide text. & quod ibi not. Ant. de rescript. c. cum causa, & c.

Confessio in iudicialibus non prauiudicat, vt si quis confitetur quem tenere beneficium iuste, cum tamen iniuste teneat. no. Ant. in c. fin. de confess. & Io. And. in c. 1. in fin. eod. tit. lib. 6. in nouella. an autem confessio aduersarij probet titulum beneficij, in fauorẽ alterius partis. vide sub ver. probatio. §. probari nõ potest titulus.

Consitens aduersarium appellasse, non intelligitur propter ea confiteri, quod intra decem dies appellauerit, ideò talis confessio

si non est sufficiens probatio. Et si consitens etiam diceret, quod intra decem dies appellatum fuerit, non sufficeret, nisi diceretur quod appellatio fuerit interposita per habentem potestatem appellandi. no. Rom. con. 190.

Confessio super dominio de praeterito non claudit in fauorẽ aduersarij dominium de praesenti. not. Rom. confi. 330. vide text. de transact. praeterea, 2. de excep. cum venerabilis, & vtrobique per Anton. Et quod no. per glo. & Barto. in l. cum certum. §. i. ff. de confess.

Confessus super his quae iuris sunt praeter dolum, tenetur probare quod sine dolo facit, aliàs punitur, & contra eum statur suae confessioni. no. Barto. in l. prim. C. de fidei. vide omnino. infra. §. proximi.

Confessionem acceptans pro se, tenetur etiam acceptare contra se. no. Rom. confi. 393. vide Ioan. And. de confess. c. statui in us. lib. 6. in nouel. super verb. confessionem, & Bart. in l. Aurelius. §. idem quae fuit, de li. le. vide supra proximo.

Confessio persuasione aduersarij facta, potest probata persuasione, reuocari. no. Barto. C. de iur. & fact. ignor. l. error. not. Ant. de confess. c. si. pen. colum. & vide infra. §. confessio, & de libertate. & §. sequenti.

Confessio facta non trahitur ad alias res vel personas, ad quas vera confessio extenderetur. not. Anto. de iudi. at si Cler. in prin. §. nunc venio, & c.

Confessio facta nõ infamat, nec etiam sententia lata super crimine ex facta confessione. not. Ant. in d. c. at si Clerici. in princip. ver. nunc venio, & c.

Confessio indeliberatè facta, etiam apud acta facta potest reuocari, etiam non docto de errore: Sed deliberatè facta non reuocatur, nisi de errore doceatur. not. Anton. de despon. impub. attestations. & vide supra §. confessio persuasione. & vide super versicul. error. §. error confessionis. & §. errorem suum, & c.

Confessio non prauiudicat consentienti, quando contra confessionem est directè sententia lata, & tunc licet consentienti venire contra talem confessionem. not. Anton. de excep. cum venerabilis. §. col.

Confessio facta parte absente, valet in pendentibus à sola voluntate consentientis. Idem in confessione iudiciali, quæ fit in libello, quia libellus semper loquitur & datur iudici vt detur parti. Idem in confessione quæ fit in exceptionibus, quia hic est libellus rei. Idem in confessione extraiudiciali, quæ fit per epistolam, vel librum, vel testamento, aliàs regulariter in confessione iudiciali & extraiudiciali requiritur presentia partis vel alterius, qui ea recipiat & ipse totum habeat, tamen ex aequitate Canonica potest dici, quòd semper valet confessio etiam parte absente, quia fors mens sufficit de qua constat. not. An. de fid. instr. si. caut. 2. col. & vide sup. §. 7. & vide omninò Bart. in l. non solù. §. prim. de liberationis verbo, de libe. le. & in l. ex hac scriptura, ad fin. de dona. &c.

Consitens vnus, confitetur tacitè omne id quod sequitur necessariò ex illo, vel quod est antecedens ad illud, vel ab eo dependens, aut connexum, de consti. translati. de transact. prætereà c. secund. de offi. dele. cum super. & ibi not. Ant. in hoc notabili. nisi aliud vnus quis fateatur excipiendo, quo casu non intelligitur fateri aliud, & quod ex illo sequitur necessariò: vt not. glo. in d. c. prætereà. & est text. de excep. cum venerabilis. & ibi not. Io. And. super prima glo. Si tamen illud exceptum aliter probetur, quantum per confessionem excipientis, tunc illa probatione censetur probatum, id quod ex illo sequitur. Vnde probata permutatione, probatur permutantem fuisse dominum, cum permutans non potest ferre quæstionem dominij, quia recipiendo rem ex causa permutationis confessus fuit tacitè fuisse permutatum dominium, vt patet in dict. cap. cum venerabilis: vt ibi not. 10. colu. ver. opp. quòd excipiens. & ibi hoc profequitur per tres columnas. Sed præ dicta procedunt inter contrahentes siue etiam permutantes. An autem quod ad tertium, præiudicet consentienti dicta tacita confessio, dubium est, posset dici quod sic de iure Canonico, secundum quod etiam absenti prodest confessio: vt not. suprà in §. proximo.

Confessio facta in tormentis, non præcedentibus indicijs, ex quibus consentens per se torqueri poterat, non præiudicat consentienti, si in illo post torturam pericucrat: vt singulariter not. Bart.

Bart. in l. penultim. ff. de quæstion. Bald. dicit, quòd præiudicat consentienti, si in ea perseuerat. in l. prim. C. de confess. Sed glo. quas se inducit, non loquuntur, quando indicia non præcesserunt torturam.

* S I N G V L A R E.

Confessio offensi operatur vt inculpatus de offensa non possit torqueri, etiam existentibus indicijs contra eum, ita singulariter dixit Bald. in l. 1. in penultim. colum. ver. pone quòd testator. C. commun. de leg. alleg. l. Paulus. §. primo. ff. de bo. lib. Et an & quando confessio offensi proficit, vel noceat offendenti, vide omninò Hypo. Marfil. sing. 22. incip. confessio offensi. H. F.

Consitens se certam summam ex causa dotis, vel ex alia recepisse, si postea apparet quòd post confessionem fuit ei pars dictæ summæ soluta, præsumitur plus non habuisse, ideò vltra illam partem non tenetur, nisi appareat, illam partem fuisse datam pro resto, & pro completa solutione. not. Bald. C. mandati. l. Anast. ad fin.

Confessio facta in vltima voluntate, an valeat & probet in præiudicium consentientium & hæredis & etiam tertij. vide Anton. in c. fin. de success. ab intest. ver. vlt. est videndum. & ver. quandoq; verba enunciativa instrumenti. & in c. si cautio. de fide instrum. ver. alius est effectus. & per Bart. in l. cum quis decedens. §. codicillus. & §. Titia. de leg. 3. & per Cyn. & Bald. C. de non num. pec. l. generaliter. quæstion. 10. vide sup. §. confessio facta parte absente, &c.

A D D I T I O.

Quid autem si quis confiteatur in vltima voluntate, se fuisse vulneratum à Titio, quod faciat indicium ad torturam. vide do. Alexand. consilio decimoquarto. in vltim. colum. in tertio volum.

Confessio facta inter personas prohibitas præsumitur facta in fraudem legis, non solùm si fiat in vltima voluntate, vt l. qui testamentum. ff. de probatio. sed etiam si fiat in contractu, vt l. qui testamentum. ff. de natura lib. Et ita tenet Bartol. in dict. leg. qui testamentum. & in dict. leg. prim. & de legat. 3. l. cum quis decedens. §. Titia. & de vulg. & pupil. l. si is qui ex bonis, licet Bart. dicat contrarium

In dict. l. qui testamentum, & in d. l. si is qui ex bonis: sed Ang. sequitur Bart. in d. l. is qui, &c.

Confessionem suam licet quis non possit reuocare, nec contra eam venire, potest tamen eam excusare, & declarare: vt est casus in c. cum dilect. de accusat.

Confiteri an videatur qui excipit, vide vers. exceptio. §. exceptionem obijciens non videtur, &c.

59 † Confirmatio Principis intelligitur ex certa scientia facta, quando in confirmatione ponitur tenor confirmati, etiam si in confirmatione adijciatur clausula, non stat conditionaliter: sed exponitur si pro eo quia: per text. de confirma. vt. c. penultim. Et ibi notat Anton. &c.

Confirmatio quando fit ex certa scientia cum suppletione defectuum, an Papa intelligitur defectus supplere, nedum quo ad plenitatem, sed etiam quo ad substantiam, vide super verb. gratia. §. gratia ex certa scientia.

Confirmatio eius quod nullum est, nihil operatur, etiam si fiat ab eo qui dare possit, text. de fide instrum. c. inter dilectos. §. ceterum. Sed Bart. dicit, quod etiam si confirmans dat, quandoq; ipso iure nullum est confirmatum: secus si confirmat imperfectum, quod non est ipso iure nullum, vt electionem: sed si confirmat id quod est ipso iure validum, tunc si confirmans non potuit tollere confirmationem, non dat. Idem si tollere potuit, sed de nouo dare voluit, aliàs secus, ita not. Barto. in l. more. aliàs est l. & quia. ff. de iurisdic. vide.

Confirmare videtur Episcopus eligendo vel confirmando, quā ambæ potestates in eo concurrunt. no. Rom. confi. 423.

Confirmatio facta per Papam de aliquo actu gesto, cuius tenor in confirmatione inseritur, probat illum actum: licet scriptura originalis eiusdem actus non producat, quod est verum, quando ille actus erat factus per Papam, vt priuilegium vel indulgentiam. Secus si factus erat per alium, quia tunc non probat sine originali, nisi talis confirmatio esset facta partibus presentibus vel vocatis: vt not. Hostie. Ioan. And. & Ant. in c. pe. de confir. vt. vel iurati.

60 † Conscientia diffinitur sic: est agnitio vel cognitio siue scienti-

scientia cuiuslibet cordis suijpius, quam nemo scit nisi solus Deus. no. Rom. confi. 441. Et vide super ver. appellatio. §. appellari non potest ab his. & super verbo, Iudex. §. Iudex non committitur: vt in causa, &c.

A D D I T I O.

Et quando aliquid debet fieri sub conscientia alicuius, quid importet. Vide per dom. Felin. in c. non potest. col. 2. post princip. vers. Secundò, quia non videtur, de re iud. Et conscientie alicuius commissi inuestigatione requiritur citatio eorum, quorum interest. vide per Alex. confi. 217. secunda parte.

61 † Consilium licet sit requirendum, quando pars tenetur aliquid facere consilio alterius, non tamen est de necessitate sequendum. not. glo. & Ioan. And. de arb. cum olim. de elect. cum in veteri. non restat an dicatur cum consilio, vel de consilio. not. Ioan. And. in d. c. cum olim. Et Anto. & Bart. ff. de exerci. l. 1. §. si plures. Et vide plenè per Anton. in d. c. cum olim.

Consilium differt à consensu: vt not. ne. se. vac. capitulo prim. libro sexto. in gloss. super vers. assensu. & super vers. consilio &c.

Consensus capituli vel patroni vel alterius, si requiritur in actu, qui fit ab alio, licet in ipso actu non interueniat: sufficit quòd ante, vel post interueniat. Ex hoc inferitur quòd consensus cessante, actus propter contemptum non redditur nullus, sed per sententiam annullandus. no. Rom. consilio. 296. vide consilio 150. fallit in electione, in qua defectus consensus alicuius reddit eam nullam, nec confirmatur, licet postea superueniat consensus: vt not. Anton. in c. 1. de rebus ecclie. non alien. lib. 6. super glo. in nouella. Et vide Frederi. in tractatu permut. quaest. 30. Vide plenè missimè per Anto. de consuet. c. cum consuetudinis. & vide super verb. confi. §. 1.

Consensus Canonicorum etiam non collegialiter præstitus in receptione alicuius Canonici, facit eum verum Canonicum sine alia electione, vel collatione, secundum Inno. vt not. Rom. consil. 439. ad finem,

62 † Consentire videtur qui tacet in temporali concessione nō perpetua. not. glo. in capit. secund. de his quæ fi. à præla. & de reb. eccle. non alien. capit. prim. in gloss. penult. lib. 6. vide Ioan. And. in regula. i. si qui tacet. & de præscript. c. nonne. vbi dicit contra Bartolūm & Cyn. & Bald. C. ad Velleia. l. si sine. & Bartol. in l. quæ dotis. ff. solut. mat.

Consentire videtur qui tacet in vtili, honorabili, & merito: secūs in oneroso, factum tacentis adiunctum declarans consensum. not. Ioan. And. in regula. i. si qui tacet. & Innocen. de elect. in genesi. in oneroso esset factum tacentis adiunctum declarans, quo casu etiam in onerosis qui tacet cōsentit, iuri suō renunciet, vt in cap. ex ore. de his quæ fiunt à prælat. & not. Bart. qui subscribat vel sigillat. in l. quæ dotis. ff. solut. matrim. & Bald. in titu. an mar. suc. vxo. in bonis. c. si quis. in fin. 10. Sed in actu facto me absente ad mei fauorem vel præiudicium: an eo ipso quōd scio, & non contradico, video, consentire & approbare. Vide Bartolūm in l. quo enim. ff. rem rat. hab.

Consequenti destructo destruitur & antecedens. ff. de despon. l. oratio. & vide sub ver. lex. §. lex qui prohibet, &c.

Conseruator quis esse potest, vide de offic. deleg. cap. prim. & fil. li. 6. in cle. & si principalis. de rescrip. in gl. super verbo delegat?

ADDITIO.

Et in Specu. de leg. §. fin. ver. item quod non estis. Bald. in addi. Spe. eo. tit. ver. fin. & in cle. 1. §. 1. de exce. prælat.

Confortes litis qui dicantur, vide sub verbo, procurator. §. procurator sine mandato admittitur cum causa ne, &c.

Constitutio. vide sub ver. lex. per totum, &c.

63 † Consuetudo potest operari quōd valet dispensatio, licet fuerit requisitus consensus eius, qui de iure requiri debeat. no. Anto. de iud. at si clerici. ff. de adul. ver. venio ad declarandum, &c.

Consuetudo non valet super eo de quo non potest deponi per l. no. Ant. de iud. at si clerici.

Con-

Consuetudo multum operatur circa ius patronatus, no. Rom. consi. 422. in prin.

Consuetudo generalis, de qua multi Doctores attestantur, nō est probanda quasi sit notoria. vt no. Matth. in c. relatum. 2. de testamentis.

Consuetudo tantum tempus requirit ad eam inducendum, quantum requirit præscriptio ad præscribendum, in illo nulla est differentia inter consuetudinem & præscriptionem, licet in alijs sint multæ differentia. Idem si consuetudo tangit priuatos vel eorum bona, & non est contra ius, inducitur spacio 10. annorū: quia tanto tempore eorum præscriberentur; sed si tangit ecclesias vel eorum bona, non inducitur minori spacio 40. annorum: quia tantum tempus requiritur in præscriptione rerum suarum, secundum Inno. vt no. Ro. consi. 18.

Consuetudo irrationabilis dicitur illa, quæ est contra ius: habet tamen aliquam iuris approbationem, ad quam inducendam requiritur spacium quadraginta annorum, secundum Innocen. not. Rom. consi. 442. quinta col. Sed illa quæ est secundum ius, præscribitur decennio. vt not. Rom. consilio 32. vide in §. rationabilis valet.

Consuetudo licet non sit ius contra: si tamen per eam detrahatur in toto, vel in parte iuri ecclesiæ, vel ecclesiasticæ personæ, nō inducitur minori spacio quadraginta annorum. no. Rom. consi. 18. in 5. col. & in 5. & 6. col.

Consuetudo in ecclesiis, in qua est certus numerus canonicorum, & distinctio præbendarum, videlicet maioris & minoris, si non est ibi certus numerus canonicorum, per quam disponitur, quōd receptus in canonicum ultra numerum præbendarum, & carens præbenda, non possit optare maiorem; sed duntaxat minorem præbendam, valet & tenet. Roman. con. 216.

Consuetudo per quam disponitur quōd habens siue optans minorem præbendam in ecclesia, vbi sunt maiores & minores præben. possit postea iuxta ordinem suæ receptionis optare maiorem cum vacabit, valet & tenet. not. Romanus consilio 227.

Consuetudo per quam disponitur, quōd habens minorem

præbendam, possit optare maiorem cum vacabit, non operatur, quod habens maiorem possit optare minorem: quia de minori ad maiorem licet ascendere: Sed de maiori ad minorem non licet descendere, secundum Io. Mo. Sed Io. An. contra: vt no. Rom. consil. 227.

Consuetudo optandi non potest introduci in ecclesia, in qua non est numerus Canonicorum, aliàs canonicatuum: nec distinctio præbendarum, quia tunc præbenda vacare non potest. Idem si in ecclesia est numerus canonicatuum: sed non est numerus nec etiam distinctio præbendarum. Et idem si etiam est numerus præbendarum, correspondens numero canonicatum & canonicorum: sed ipsæ præbendæ non sint distinctæ, & per Officiales capituli bona administrantur, & cuilibet canonico sua æqualis portio fructuum datur: & iste proprio vocabulo vocantur portiones non præbendæ. Secus si capitulum per Officiales non administrat, sed per seipsum bona capituli ad tempus diuidit, & cuilibet canonicorum partem in præbendam assignat, & elapso tempore reducuntur bona in communi: & fit noua eorum diuisio: tunc etiam potest induci consuetudo optandi partem in præbenda de functo assignata, & talis consuetudo inducitur decennio: vt no. Rom. consil. 18. in prin.

Consuetudo optandi potest induci in ecclesia, in qua est certus numerus canonicorum, aliàs canonicatum, & certus numerus & distinctio præbendarum. Idem etiam si certus numerus canonicatum, dum tamen sit realis distinctio præbendarum, quæ actualiter sunt distinctæ à dote & fundatione alterius, ita quælibet præbenda sit differentia dotis suæ. Sed & dicta consuetudo non potest induci minori spacio 40. anno. quia est contra ius scriptum, quod quis sine facto superioris acquirat canonicum titulum in beneficio. Sed si præbendæ non essent ab earum fundatione distinctæ, non esset quælibet differentia dotis suæ, sed capitulum bona communia ad tempus diuideret, & cuilibet canonico partem assignaret, ita quod tempore elapso bona reuertentur in communi, & fiat noua ipsorum diuisio, tunc consuetudo optandi tales præbendas per capitulum assignatas inducitur

ceretur spacio 40. anno. quia non est contra ius: cum titulus non mutetur. Et inter tales præbendas non sunt tituli beneficiales, nec fit actualis diuisio, sed duntaxat fit prout in mera temporalitate consistit: vt no. Rom. consilio 18. 2. & 3. colum. sed An. aliter loquitur, vt infra §. proxi.

Consuetudo optandi inducitur decennio, patiente & tacite consentiente Episcopo, vt si in ecclesia cathedrali sciente Episcopo plures sunt optandæ præbendæ: quia quod possit expressè statueri, potest ex lapsu decennij tacite consentire. Sed si fieret optatio ignorante Episcopo, non induceretur consuetudo valida, nisi in spacio 40. annorum. Ex quorum lapsu præsumitur scientia & tacitus consensus superioris: nec potest dici in primo casu consuetudinem decennio inductam esse contra ius scriptum, quod beneficium auctoritate propria sine canonica institutione quis obtineat, quia imò auctoritate superioris scienter & tacite consentientis, & volentis quod optio habeat vim collationis, quod potest ordinarius facere ex quo ad eum pertinet collatio: & sic nulli præiudicium facit: nec est contra ius, sed nouum modum collationis iuri communi addit, nec ius commune requirit, quod expressè fiat collatio pro forma: sed sufficit tacite fieri, & tractus vim collationis habeat: vt no. Fred. de hoc tacito consensu in tracta. perma. quæstio. vigesima septima. & Romanus consilio quadringentesimo vigesimo tertio & prædicta colliguntur ex notatis domini Anton. de But. & de consue. capitu. fina. vigesima sexta. columna, versicul. conclus. & in penultima. vbi allegat. Ioan. And. qui de præmissis loquitur in eo. c. in tertio membro summæ suæ. ver. super hoc membro, & in antepenultim. q. eiusdem membri, & eadem auctoritate, qua optans nouum beneficium acquirit, eadem auctoritate antiquum dimittit. Et sic non propria auctoritate antiquæ præbendæ renunciat, sed auctoritate superioris per statutum concessa, & sic non obstat cap. quod in dubijs. de renunc. & in capit. admonet. nec ob. hoc, si dicatur quod per hoc dicatur ius ad vacantia, contra concilium Lateranense. Et sic videtur contra ius, quia concilium duntaxat prohibet, ex speciali disp. homi. tali ius datur, non quod ex generali dispositione legis, siue statuti, quia hoc non est prohibitum: vt not. Ant.

de constit. cum M. 16. colum. ver. venio ad tertium notabile. Sed Rota aliter dicit, vt sup. §. proximo præcedent. & opinio Rota est verior: quia Episcopus nec per tacitum consensum, nec per expressum potest dare ius ad vacatura, vt in c. constitutus. 2. capit. fin. de con. præben. Sed opin. Anton. potest saluari in opin. quæ in mera temporalitate constitit: de qua loquitur glo. quam alleg. in c. fin. de consi. lib. 6. in 3. glo.

Consuetudo & statutum optandi procedunt à pari: quia sicut facultas optandi datur per consuetudinem: ita per statutum. not. de consue. c. fin. libro 6. in glo. 3. in fin. Et potest facere Episcopus statutum de optando. not. Anton. de consue. c. fin. 26. colu. Conclude quod indubitanter puto verum, quando statutum fit de optandis beneficijs ad collationem Episcopi spectantibus, secus de potestatem in alijs, ne factio Episcopi ius aliorum lædatur. An autem statutum valeat aliorum inferiorum super beneficijs optandis ad eorum collationem spectantibus sine auctoritate Episcopi factum: Et similiter an in ecclesijs ipsorum inferiorum inducatur consuetudo optandi ex lapsu decennij, dubium est: quia licet nulli nisi sibi ipsis tales inferiores præiudicent: tamen videtur quòd sine auctoritate Episcopi, vel alterius sui superioris non possunt tale statutum facere: & consequenter nec consuetudinem inducere: imò & contra Episcopum taliter statuentes faciunt: quia nec dum sibi, sed etiam successori in collatione præiudicant: nisi dicatur, quòd successor poterit statutum reuocare, quod procederet, quando solus Episcopus statuisset. Secus si cum consensu capituli: quia tunc sine contrario consensu capituli reuocare non possit: cogitabis. Nam & per statutum prædictum fit præiudicium Papæ, ad quem solum spectat dare ius ad vacatura, & sic decisio Rota melius ponderauit quàm Anton. per text. c. constitutus, de concess. præben. licet Rota illum text. non alleget.

Consuetudo optandi non habet locum in beneficijs reseruatjs. not. Roman. consilio vigesimo quarto. nec in beneficijs, quæ sunt de iure patron. not. Frederic. de Sen. consilio sexagesimo secundo.

Consuetudo optandi non habet locum in beneficijs quæ permittantur, no. Frede. de Senis in tracta. permut. quaest. 28. con. 62. licet

licet Lapus Abbas aliter in quadam addit. ibi distinguat, limitet dictum Frede. in permutatione facta motu proprio vel etiam ad instantiam partis, sed in fauorem iuris publici. Secus in fauorem iuris priuati ipsorum permutantium.

Consuetudo optandi sicut non potest fieri de beneficijs eius, quæ in curia decessit, ita nec de grossis fructibus, quos idem defunctus obtinebat, etiam si ad capitulum redirent. no. Rom. consi. 289.

Consuetudo optandi ingens in aliqua ecclesia tollitur, siue verius differtur, quando mandat Papa in ecclesia eadem alicui prouideri de primo vacaturo, nõ obstantibus consuetudinibus ipsius loci vel ecclesie in contrarium quibuscumque, quod qualiter intelligitur, vide consi. 28.

Consuetudo facit priuam scripturam haberi pro publica. text. est de fid. instrum. cum dilectus: dat etiam iurisdictionem alii non habenti, & facit legitimum, qui alius est illegitimus ad promotionem: vt not. glo. in d. c. cum dilectus: & est text. de arbit. dilecti. Et vide super ver. scripturam. in prin.

Consuetudo an possit dare potestatem legitimum non habenti: vide super ver. filius. §. filij legitimi.

Consuetudo non valet, quòd electus non confirmatus administrat. not. glo. Compo. & Ioan. And. de consue. cum venerabilis. Idem videtur velle Inno. de elect. transmissam, & de concess. præben. proposuit, vt ibi refert Ioan. And. in princ. & Host. in c. transmissam. licet contrarium senserit Hostien. in c. quia nos, de appe. vt ibi refert Ioan. And. Sed Ant. tenet quòd non valet consuetudo in dict. cap. cum venerabilis, & in c. transmissam: & dicit quòd est casus in dict. cap. cum venerabilis. Idem tenet Arch. in c. eum qui. de præben. lib. 6. & ibi idem confirmat Ioan. And. in nouella. Licet autem non valet consuetudo, quòd non confirmatus administrat, tamen consuetudo quòd installatio vel alius actus post electionem habeat vim confirmationis. not. Ioan. An. in addit. Spec. in tit. de act. & Spec. §. super petitionibus. versic. per literas. & si electus non confirmatus administrat, efficitur intelligibilis ad beneficia. no. Ioan. And. in c. auaritia. de electionibus. lib. 6. in glo. fi. in nouella.

Consuetudo potest induci ex actibus negatiuis, quando negatiua

tiua intellectu aliter colligitur ex actibus affirmatiuis. no. An. de
 & le. coniu. lo.

Consuetudo excusat à pœna temporali; non ab æterna siue ge
 hennali. no. glo. de tempor. capitulo secundo & quarto. dict. capi
 tul. denique quod dixi de temporali, limita secundum quosdam
 in pœna imponenda ab homine, secus in pœna, quæ imponitur
 à canone: vt not. Ioan. And. c. 1. de treu. & pa. super 2. glo. in fin.

ADDITIO.

Ex his potest quæri an consuetudo contrariis diuinum valeat,
 de quo vide per Alexand. in consil. 107. in 1. col. 2. vol.

Consuetudo non excusat à peccato. quando quis contra legem
 præceptoriam venit, secus si veniat contra legem non præcepto
 riam. no. Ioan. An. in nouel. de treu. & pa. c. 1. super 2. glo. & vide
 quod not. per eum. super Rubric. de consue. in fin.

* ADDITIO.

Consuetudo irrationabilis, quamuis actum non validet, nec à
 peccato excuset; operatur tamen vt facilius super ipso actu dispē
 sari valeat, vt per Alexand. in consilio 144. inci. circa primum dubi
 um. in 3. colum. ver. quinto accedit. in 2. volum. per glo. quam
 dicit not. in c. venerabilis de consuetud. H. F.

Consuetudo potest dispositionem aliàs inualidam validare.
 no. An. de iud. at si clericis. C. de adulterijs. ver. venio. ad declaran
 dum.

Consuetudo non valet quod distributiones quotidianæ den
 tur non interessentibus diuinis: & idem de portionibus funera
 libus. de cleri. non resid. capit. prim. lib. 6. & no. glo. de rescript. ca
 pit. fin. eod. li. licet Lap. contrarium dicat seruari in ciuitate Flo
 ren. vt ipse no. allegat. 36. sed in allegatione 43. quod sicut de iure
 non valet dicta consuetudo: ita per locum ab oppositis non valet
 consuetudo quod distributiones quotidianæ, & funerales portio
 nes non dentur interessentibus diuinis.

Consuetudo exigendi vectigalia siue gabellas non valet, nisi
 tanto tempore sit seruata, quod contrarij non sit memoria. no. Cy.

in l. 2. C. noua vesti. Et Bart. in l. si publicanus. §. fin. ff. de publ. &
 est text. in c. super quibusdam. §. præterea de verb. signifi. & secu
 dum illum tex. debet intelligi. imperatores. ff. de polli. & l. 1. C.
 no. vesti. Et hoc procedit etiam si princeps illam consuetudinē
 sciuit, qui cum impositionem noui vectigalis sibi specialiter re
 seruauit, & cuilibet alteri prohibuit: & in hoc voluntatem suam
 declarauit. l. 1. C. noua vectigalia. præsumitur potius in illa volū
 tate perseverasse, quam consuetudinem tolerasse, nisi cōsuetudo
 seruata fuerit tanto tempore, cuius contrarij memoria non sit: vt
 no. Bart. in repetitione l. vectigalia Cod. no. vectig. Et idem est in
 omnibus principibus seruatis, in quibus non valet consuetudo,
 nisi sit tanti temporis, cuius contrarij non exisit memoria: vt
 no. Anton. de consue. c. fin. 17. colum. ver. per quæ puto: vide in
 frà ver. præscriptio. §. præscribi an possit ius exigendi peda
 gium.

Consuetudo laicorum non ligat clericos, nec etiam pro eis va
 let, quando specialiter & expresse disposuit de personis clericorū,
 vel rebus ecclesiarum: vt no. Bartol. in leg. prim. Cod. de summa
 trinit. & idem no. Ioan. And. in Addi. Spec. in titul. de consti. Idem
 concludit Anton. in cap. quod clerici. de fo. compe. Quod autem
 de consuetudine generali non exprime personas nec res eccle
 siasticas, vide plenè per Anton. in dict. capitu. quod clerici. & per
 Ioan. And. in regula sine culpa. in 2. q. prin. lib. 6. de super. ver. lex
 imperialis.

Consuetudo non potest habitare personas, aliàs inhables ad
 matrimonium contrahendum, sed e conuersò potest habilem
 inhabilitare, secundum glo. Vin. & Gof. de consanguini. & affini.
 quod super his. Sed tunc demum valet consuetudo inhabilitans
 habilem, quando habet concursum iuris antiqui, licet correcti,
 vel eius quando transgressio induceret scandalum. secundum
 glo. in c. super eo. de cognat. spi. Host. autem dicit quod nulla con
 suetudo potest inducere aliquid impedimentū ne matrimoniū
 contrahatur: nisi sit approbata per ius scriptum, vel per Papam.
 Item not. ipse in dict. cap. super eo, vel nisi eius transgressio indu
 ceret scandalum: vt notat per eum in cap. prim. de cognat. spiri.
 Secus ubi scandalum non imminet: & quia aliter soluit tanquā

REP ERTORIUM AVREVM

non intelligens offendit, ita dicit in c. quodd dilecto, de confang. & affin. Sed Ioan. And. in dict. c. quodd super his. dicit quodd opin. Vinc. & Goffr. est vera in consuetudine ordinata ad matrimonium impediendum ne contrahatur. Secus si ordinetur ad matrimonium iam contractum dirimendum. Ant. autem in dict. c. super. distinguit: aut consuetudo ordinatur vt impediatur matrimonium contrahendum, & valet: aut dirimat iam contractum. Et tunc fit dirimat, ad tempus potest, sed vt dirimat perpetuo, non potest: nisi concursum iuris antiqui secum habeat, & eius transgressio scandalum inducat, vel nisi sit a iure vel a Papa approbata. adde quod not. Ioan. And. in c. 1. de coniug. ser. vbi dicit quodd non valet consuetudo, quodd vidua non possint nubere, nisi prius cum domino terrae de aliquo se redimant, dicit etiam lib. 6. in nouella: quodd non valet statutum disponens quemlibet contrahentem cum filiosam. sine consensu patris certam poenam incurere, licet illud non firmat, sed hoc firmat Anton. in c. 2. de sponsa. & c.

Consuetudo particularis in certa ecclesia seruanda est in ea: licet ecclesia Metropolitana vel alia circumuicinæ ecclesiarum eiusdem provinciae habeant consuetudinem contrariam. Sed si in aliqua particulari ecclesia nulla est consuetudo, tenetur illa ecclesia seruare consuetudinem Metropolitanam: sed si in Metropolitana cessat consuetudo, tenetur seruare consuetudinem vigentem in alijs circumiacentibus ecclesijs: vt not. Hostien. Ioan. And. in c. si per eo. de cog. spi. vide quodd no. de offi. Archid. cum ecclesia Vulterrana. & de censu. super eo. & de consue. cap. cum olim. in text. & glo.

Consuetudo rationabilis valet: sed irrationabilis non valet: & licet quidam dicunt an sit rationabilis vel non, certam doctrinam non posse dari: sed arbitrium fore: tamen veritas est, quod illa rationabilis, quae est a iure approbata vel saltem non improbata, & tunc praesumitur rationabilis donec irrationabilis detegatur: nisi esset contra ius, quia tunc praesumitur irrationabilis, probeat secundum Ioan. And. vt no. An. de consue. c. fi. in 3. & 4. col. vide supr. §. consuetudo irrationabilis dicitur.

Consuetudo contra substantiam actus non valet, quia impos-

libi-

D. NICOLAI DE MILIS.

89

libilitatem continet. not. Anton. in cap. fin. de consue. 2. col. vide supr. §. consuetudo rationabilis dicitur.

Consuetudo irrationabilis secundum leges habet nomen consuetudinis: tamen secundum canones perdit illud nomen, & appellatur corruptela. not. Ant. in c. fin. de consue. 10. charta. vers. sex his concluditur differentia consuetudinis.

Consuetudo potest induci expresso & tacito consensu, & ex scripto & non scripto, quando illud agitur, quod consuetudo inducatur, tamen inducitur momentaneo consensu, seu assuefactione: & hoc verum in consuetudine vera, sed ficta murilata potest momentanea induci. not. Antonius in cap. fin. de consue. 5. colum.

* SINGVLARE.

Consuetudo non inducitur ex sententijs arbitrorum, etiam si essent mille sententiae arbitrorum. ita singulariter dixit Bald. in c. 1. ver. extra. glof. de feud. cog. quod dictum refert, & sequitur pro not. Franc. Crem. not. c. incip. tu scis quodd binus actus. H. F. Consuetudo an extendatur de vna re vel persona ad aliam, vel de nouo iure ad aliud. vide Innocent. & Ioan. Andr. & Anto. in fin. de offic. Archid. & de capel. mo. dilectus. Aduerte tamen, quod consuetudo extenditur ad opposita secundum Innocent. vt not. Ant. de censu. peruenit. in fin.

ADDITIO.

Et vtrum consuetudo extendatur de vno castri ad alium, vide per Alexand. in cons. 68. in 9. col. in 2. volum. Et per do. Fel. in c. auditis. in princ. col. 9. de praescript. Et latissimè col. 11. post me. vers. quinta & vltima declar.

Consuetudo differt à praescriptione, quia consuetudo acquiritur, & contra quemlibet indifferenter, praescriptio contra singularem, secundum dom. Cyn. Item finis consuetudinis est creare ius, vt publicum, quod appellatur disponens. Finis praescriptionis est, creare & quærere ius vt priuatum, quod appellatur dispositiuum. Item consuetudo est ex parte eius cui fauet, & eius contra quem non determinatur ad certam personam: vel

M

etiam

etiam si ex parte eius, cui requiritur, sit certa persona vel locus, dummodò ex parte eius, contra quem determinatur, ad omnes indifferenter, & non ad plures vt singulos: vel etiam de conuerso, si ex parte eius, contra quem determinatur ad certam personam, siue ad plures singulos. Si ex parte eius, cui quaritur, est indifferens, non determinata ad certam personam: Præscriptio vera est, quæ ex parte vtriusq; determinatur ad certam personam vel locum ex parte eius, cõtra quem determinatur ad plures, vt singulos, non indifferenter ad omnes, vt prædicta per exempla declarat Ant. de consuet. c. fin. charta 8. Vbi Petrus recitat, & vers. si substantialem. & licet dictum sit, quòd consuetudo creat ius publicum, præscriptio priuatum, tamen appellatur consuetudo, non præscriptio, puta, quando applicatur ad materiã. quæ tempore non requirit, nec ibi potest esse præscriptio, ex defectu requisitorum ad præscriptionem. not. Ant. de cens. peruenit, §. colum. & 3. col. 43. in princip.

Consuetudo vt locum habeat, oportet quòd procedat à tacito consensu habentis potestatem legis condendæ, not. Anton. de consuet. c. fin. 10. chart. 1. col.

Consuetudinis præstationis longi vel longissimi, an producatur, vel acquiratur obligatio ad annuam præstationem in futurum fiendam. Vide sub verbo, præscriptio tanti temporis.

Consuetudo, quòd quis non pluralis in præbendis est laudabilis & rationalis: vt no. Inno. & Ioan. Andr. in cap. final. de cle. non resi. ad fin.

Consuetudo, quando canonicus non installatus, non habeat vocem in Capitulo, valet. Item valet consuetudo, quòd nullus canonicus habeat vocem, nisi habeat præbendam. Sed Host. dicit contrarium: vt not. Anton. in c. cum de constituto. vlti. chart. vers. quartò quarto, an hi.

Consuetudo laicorum concernens fauorem ecclesiarum & laicorum, valet & clericos ligat absq; alia approbatione Papæ: sicut etiam valet lex imperialis facta in fauorem ecclesiarum. Sed statutum laicorum inferiorem à principe, non valet nec ligat clericos, nisi per Papã specialiter approbetur. not. Io. An. & Host. in c. fin. de solut. licet Bart. aliter dicat in l. 1. C. de sum. tri.

Consue-

Consuetudo non potest dare iurisdictionem inferiori prælati ab episcopo deponendi alique clericum: vt not. Io. An. de foro compet. cum contingat. ad fi. Et Ant. ibidem. aliàs autem consuetudo dat iurisdictionem, vt d. c. cum contingat. & de arbi. cum dilecti. & C. de emancip. lib. l. 1. & not. gl. 9. q. 3. conquestus. & vide ibi Archidia.

ADDITIO.

Qualiter autem consuetudo det iurisdictionem, vide per do. Felin. in c. cum contingat. de for. compet.

Consuetudo non requirit titulum ad præscribendum, secùs in alijs præscriptionibus: vt not. de cau. pos. & proprie. cum ecclesia. & Io. An. post Host. de præscrip. cum olim.

Consuetudo quòd ecclesiarum vicarij, qui de iure debent esse perpetui, siant temporales, & ad nutum amobiles, non valet, vt in c. 1. de capel. mo. lib. 6. & ibi not. glos. super ver. consuetudine. Posset tamen illi textui responderi, quòd loquitur in vicario presentato episcopo, per episcopum instituto, qui non potest etiam ex consuetudine remoueri ad nutum presentantis. Secùs fortè esset in vicario deputato per rectorem, & non instituto per episcopum, quia talis posset ex consuetudine reuocari ad nutum rectoris. Vide super ver. ecclesia. §. ecclesia parochialis debet. Et quòd valet consuetudo, sentit Ioan. Andr. in regula quæ contra iura. lib. 6. in mer. ad fin.

Consuetudo etiam contra legem inducitur spacio 10. annorum de iure ciuili: vt not. glos. in l. in quibus. super ver. inueterata, iuncta glos. fin. ff. de legi. & hoc tenet Bart. in l. 2. C. quæ sit longa consuetudo. Et idem de iure canonico, quando datur tacitus consensus eius, qui potest illi iuri derogari: vt not. do. Ant. in c. fin. de consuet. 7. charta. 2. col. Iura autem canonica requirunt tempus 40. annorũ ad consuetudinem inducendam contra ius commune, debent intelligi, quando non adest tacitus consensus eius, qui habet potestatem illud ius tollendi, vel quia habens illam potestatem, non fuit presens in loco consuetudinis. Secùs si fuit presens: vt not. in c. fin.

Consuetudo autem rationalis, quæ non est contra ius, inducitur

REP ERTORIUM AVREVM

ducitur decennio etiam de iure canonico : vt not. Ioan. And. in c. fin. de consuet. lib. 6. in gloss. 1.

Consuetudo, quod episcopus solus sine capitulo possit res ecclesie alienare, non valet. not. gloss. & Innocent. in cap. cum causam, de re iud. & Ioan. And. post Hostien. in c. Romana. ad fin. de appel. super gloss. prescripta. lib. 6. in nouel. Et idem not. Bartol. auth. hoc ius. ver. 3. dicebam. C. de sacrosan. eccles.

A D D I T I O.

Tu vide per dom. Felin. quod in c. cum causa. de re iud. col. 3. post me. curi sequen. ver. Ad illud, vbi tractat quid valere possit consuetudo in alie. rei ecclesiastica.

Consuetudine induci potest, quod episcopus sine consensu Capituli possit vnam ecclesiam alteri vnire, vel rem vnus ecclesie, etiam in casu illicito alteri alienare: vt not. super ver. episcopus. §. episcopus potest cum consensu. & §. episcopus non potest prescribere.

¶ Continencia causa non debet diuidi, sed coram eodem iudice agitari, & quando dicatur esse continencia causa, vide tex. in gloss. Cyn. & Bartol. & Bald. in l. nulli. C. de iud. quod limitat Ant. in c. fin. de iud. vers. oppo. gloss. 1. & de causa pos. c. 1. & de san. epi. c. 1. vlt. colum.

Continè, qualiter hoc verbum intelligendum sit, vide sub ver. presens.

Contra: ad quid teneatur, qui promisit vel iurauit non facere contra aliquem, vide Ant. in c. petitio. de iure iuran. & c.

Contrario vno solo posito remouetur reliquum. ff. de verbo. oblig. licet haec verba ille. & C. de testa. l. non ad codicillum. & ff. de duort. l. fin. §. fin.

¶ Contumax dicitur ille, qui citatus comparuit, sed illi centiatus recessit, & potest dici talis non solum verus, sed manifestus contumax: quia talia iudicialia non possunt esse non manifesta. not. Anton. de iud. cap. 1. vers. no. citatum. Fictus contumax dicitur, quando citatus per edictum non comparuit. notat Roman. consil. 249. contrarium tenet Bald. in hoc vltim. C. quomodo & quando iudex. l. ea qua. Et quis dicatur verè contumax vel fictus. vide plenè per gl. in cle. 1. de dol. & cont. & per Bar. in l.

D. NICOLAI DE MILIS.

in l. fin. ff. de integ. resti. & vide super versic. actor. §. excommuni-
nicatus.

A D D I T I O.

Quis dicatur verus, aut presamptus contumax, vide do. Alex. in consil. 103. in 10. col. in 1. vol.

Contumax quando appellare possit, vide per gloss. 1. de dolo & contu. & per Bar. in l. fi. ff. de integ. rest. Et vide super ver. appellatio. §.

Contumax tantè maior videtur, quantè ex re minori con-
furgit, secundum Ioan. An. vt no. An. de iudi. cum non ab homine. in fin.

Contumacia actoris non comparentis in termino quo facit reum citari, punitur in eo, quod reus comparens in termino potest petere edictum circumduci vel absolui ab instantia iudicij. Si autem reus comparuerit tunc actore post terminum comparentis, debet in causa procedi contra ipsum reum per audientiam contradictarum, tanquam contra contumacem, licet etiam neutro veniente in termino, circumducatur edictum quod ad illi actum pro tunc in termino sciendum, tamen post terminum potest de nouo ad illum actum, & ad alios procedi per audientiam contra reum absentem, si citatus fuit ad totam causam vsque ad sententiam inclusiuè, no. Ro. consil. 345. Et hoc habet locum tam in citatione iuris, quam hominis, vt no. Ro. consil. 132.

Contumaci quandoque interdicitur administratio beneficij propter suspicionem dilapidationis. no. Ant. de iud. cap. 1. pe. col. ver. oppo. cum glo.

Contumax potest multari ex antiqua contumacia ad actum multae interponendae. notat An. de iu. capit. 1. versic. non contumacem.

Contumax potest per iudicem ex officio puniri & multari, etiam parte non petente. no. An. de iu. c. 1. ver. no. 4. quod his.

A D D I T I O.

Idem tenet do. Abbas in d. c. 1. in 3. col. in prin. ver. nota iudicis. Non tamen allegat do. Ant. sed Bar. in l. 2. ff. si quis in ius vocat.

REPERTORIUM AVREVM

Contumax non potest criminaliter condemnari ad finem dispositionis, lite non contest. & non liquida causa, secus si agitur civiliter ex non residentia, alijs propter non residentiam. no. An. de iu. c. 1. ver. no. 5. in crimi.

Contumax non potest multari, nisi de nouo citetur, vt veniat ad se defendendum, quare multari non debeat, nec etiam potest contra eum ferri absolutoria, ab obseruatione iudicij sine noua citatione: ad circumductionem tamen edicti non est necessaria citatio, quia hoc est leuis, vel nullius preiudicij. Et idem in sententia excommunicationis ferenda contra contumacem, que non requirit nouam citationem, sicut nec sententia condemnationis expensarum, & aduerte quodd quantum ad excommunicationem, sufficit de contumacia constare etiam aliter quam per citationem, sed missio in possessionem non potest contra contumacem fieri, si non est citatus ad actum missionis, nisi contumax in iudicis conspectu, & quando iudex iubet parti vt litem contestetur, & pars contumaciter recedit lite non contestata, quo casu potest ad missionem procedi sine alia citatione, secundum Bart. vt no. Ant. de iud. c. 1. ver. oppo. not. 4.

Contumax in non comparendo, si agitur defendere matrimonium, vel conuenitur de crimine notorio vel famoso, potest post annum episcopatu & beneficio priuari absque alio iudicio, quia per seuerans per annum de contumacia, habetur pro confessio de tali delicto, & si delictum est tale, quod priuat ipso iure, vt hæresis, erit post annum ipso iure priuatus, vt in q. casu non auditur amplius post annum super delicto, quo ad beneficia vel bona, sed bene auditur si super delicto, vel sic se defendere, ne deponatur. no. Ant. de iud. c. 1. pen. & vlt. col.

Contumacia an sit delictum, vide Cyn. C. de crim. stel. super rubr. & Bartol. in l. omne delictum. ff. de admi. tuto. vbi est gloss. nota.

66 † Conuentus siue collegium dicitur, vbi in ecclesia sunt duo vel tres: in vno tamen retinetur ius collegij, gloss. not. de elect. c. 1. & de iure patro. nobis. vbi ponit signa, per quæ cognoscatur, an ecclesia sit conuentualis. vide super ver. ecclesia. §. ecclesia collegiata prælatu.

Conuer-

D. NICOLAI DE MILIS.

51

Conuersus licet sit laicus respectu professionis, tamen non respectu habitus. Ideo conuersi personæ ecclesiasticæ reputantur. notat. de election. C. ex eod. in gloss. fin. lib. 6. & vide super verfi. clericus.

Copia quando danda est, an debeat dari sub autentica forma. vide super ver. appellatio. §. appellatio in causa beneficiâli non deuolut.

Copia iudiciorum an danda sint parti per iudicem, vide sub verbo, iudex in prin.

Copia libelli danda est expensis actoris: vt not. Ioan. An. in cle. causam de elect. super ver. porro. Et idem tenet Pan. Fran. de Zab. & An. & idem no. Specu. in tit. de libel. obla. §. 1. ver. actoris. Contrarium tenet Ang. in l. 1. §. edere. ff. de edend. vbi dicit esse casum. Bar. dicit quodd in aliquibus locis seruatur, quodd datur copia expensis actoris. In aliquibus locis seruatur quodd datur expensis rei. Et Ideo seruanda est consuetudo curiæ: vt ipse not. in aut. offeratur, & de lib. contest. cap. vno. sed de rigore iuris debet recipere copiam libelli expensis suis: vt no. per Cyn. & Bal. in d. aut. offeratur.

Copiam instrumentorum in iudicio productorum non tenetur producens dare suis expensis aduersario: vt not. Ange. in l. 1. §. edere. ff. de eden. nisi esset instrumentum mandati procuratoris, quia illius copiam tenetur dare alteri parti expensis ipsius producentis, ne pars aduersa grauetur ex absentia principalis: vt not. Bar. in l. 2. §. defendi. ff. ex qui. cau. in pos. ea. quod intellige nisi principalis esset talis, qui non posset comparere personaliter, vt vniuersitatis: vt no. Ang. in d. §. defendi.

Copia cuiuslibet intimationis, quæ sit parti ad factorem intimantis, debet dari expensis ipsius intimantis: vt not. Ioan. An. in cle. causam de electio. super verbo, porrecta. Et idem tenet ibi Pan. Fran. de Zab. & Anton. licet Zen. & Guil. dicant ibi contrarium.

Copia literæ citatoriæ debet dari citato si illam petit, & si non datur, nõ artatur ad comparandum: vt no. Spe. in ti. de cit. §. iam de citat. ver. hoc autem facto, qui ad hoc allegat de probat. quoniam contra falsam. & c. si. Sed tex. melius facit, quæ ibi nõ vidit in cle.

M 4

caus.

cauf. in fin. de ele. Vbi expresse dicitur quod omnis intima. qua fit alicui, vt artetur ad aliquid agendum, non artat, nisi litera, qua intimatur, detur copia, si petatur. Si autem litera citatoria debet intimari & legi citato, vt dicit Spec. in dicto §. iam de citatione. §. porro ergo debet dari copia illius litera si petatur: alia citatio non artat, hoc etiam si probatur ex principio dicta cle. qua vult, quod vbi appellatio intimatur, talis appellatio non deuoluit causam nec artat appellatum ad comparandum, nisi copia illius appellacionis detur, si petatur. Constat autem quod intimatio dicta appellacionis habet vim electionis ad curiam de elect. statumimus. c. cupientes. lib. 6. & not. Fran. de Zab. in d. cle. in princip. 26. q. vbi est expressum quod intimatio facta per literas non artat citatum, nisi detur copia literarum, si petatur, pro hoc facit ratio quia litera curatoria idem presentantur citato, vt ex earum tenore possit se instruere de exceptionibus suis, tam contra partem, quam contra iudicem: vt in ca. prater ea de dilationibus. vt not. Spec. in d. §. iam de citatione. in prin. ergo literarum danda est copia petenti, alioquin non possit se instruere de defensionibus suis, & consequenter denegaretur sibi facultas defensionis contra cle. pastoralis.

Crede, quid importet hoc verbum, vide per Anton. de resp. script. 3. loco.

Creditor an dicatur possidere rem pignoratam, vide super ver. possessio. §. possidere dicitur.

Criminalis causa qua dicitur, vide super ver. ciuilis.

Crimen an differat à delicto & peccato, vide super ver. delictum. §. delictum differt.

Culpam ex qua lucrum sentio, non possum alicui obijcere ad aliud, quam ad lucrum consequendum, vel consecutum retinendum. no. Bar. in l. tam minus. ff. de fideiuf.

77 † Cum, hæc dictio sumitur quandoq; pro Quando, & quandoque pro Quamuis: quandoque ponitur copulatiue, & tunc coniungat accessorie, vel æque principaliter, vide Anton. de resti. spo. in l. iteris. prima col. sed nunquam facit conditionem: vt no. supra ver. conditio. §. condicionalis promissio.

ADDITIO.

Contra hoc quod hic dicitur, quod hæc dictio Cum nunquam facit conditionem, tenet Bal. expresse in rubrica. C. de infir. & substi. sub condi. fac. versic. quidam dicunt vbi dicit, quod hæc dictio Cum, facit expressam conditionem, licet non principaliter, sed secundario. Idem tenet Bar. in l. centesimis. in 2. col. versic. Ex his dicerem. ff. de verb. oblig.

Cura qualiter accipitur, vide Archi. de si. præby. ca. 1. lib. 6. in glo. dic quod cura. & per Ioan. And. & Ant. de cler. non resid. quia nonnulli. & de offi. Ar. cum satis.

Curam animarum habent de iure communi cuncta tria beneficia, scilicet, dignitas decanalis, & Archidiaconalis, & ecclesia parochialis. notat. per gloss. & Antonius. de electio. cum in cunctis. §. inferiora. Item in qualibet dignitate principali, in ecclesia collegiata vel conuentuali. notat. Lap. de præben. cum in illis. libro sexto. quod intellige quando collegium vel conuentus eligit sibi rectorem in prælatum. not. Rom. consi. 440. Et idem in quolibet prælato & inferiori episcopo. not. per glo. & Ant. de offi. ord. cum ab ecclesiarum.

68 † Cura ecclesie proprie dicitur, qua habet curam actu: illa autem qua habet curam habitum, duntaxat habetur pro non curata, saltem quod ad vitandam poenam constitutionis de cura loquen. not. Ioan. And. de elect. licet canon. lib. 6. in gloss. sed nunquid. & Host. de cler. non resi. quia nonnulli. & per Zen. in extrauaganti, execrabilis. super ver. habentia. & Pau. & Anton. in cle. 2. de offic. vica. sed Arch. tenet contrarium: vt recitat Ioan. Anto. in d. c. licet canon. in nouel. supra dicta. sed nunquid. Et ibi videtur Ioan. And. stare in hac opin. hoc etiam tenet Abbas & Inno. & Ioan. Cal. in cap. de multa. de præben. & Spec. in ti. de lega. §. videndum. ver. sed queritur quod beneficium. Frede. de Senis tenet contrarium. in consi. 40. alias 80.

Curata potest effici ecclesia ex consuetudine. not. Ioan. And. de offi. ordi. conquerente. ver. si autem. Et idem no. Anton. de caus. posses. & proprie. cap. fin. vigesima sexta colum. versic. ex his dicitur.

Curatum non dicitur beneficium ex eo quòd habeat baptismum & crisma no. Host. & Io. And. de Cleri. non resi. c. quia non nulli. Et Fred. de Senis. consil. 80.

Cura potest per curatum etiam inferiorem Episcopo committi, & delegari ad tempus alteri, subsistente necessaria & iusta causa not. Host. & Io. And. in c. 4. de offi. Archipresby. Et idem no. Ioan. And. in c. cum ex eo. de elect. lib. 6. sup. ver. ab eis. & sup. ver. in diuinis. in nouella. imò etiam Rector ecclesie curatæ qui non est Presbyter, potest alteri Presbytero iure exercitium committere: vt no. gl. in Cle. 1. de priuileg. sup. ver. Presby.

Cura parochialis ecclesie, quæ regitur per Vicarium, dicitur esse non solùm penès Vicarium: vt in c. fi. de offi. Vica. Et not. gl. in cle. dudum. de sepul. super ver. sacerdotibus, sed etiam est penes Rectorem: vt not. in glo. in c. super eo. de præben. lib. 6. & not. Ioan. And. in c. expofuisti. de præben. & Zenze. in extrauagan. excrabilis. super ver. perpetuos. quod est verùm quando Rector percepit decimas, oblationes, & Vicario est certaportio assignata: vt not. Ant. in cle. 1. de offic. Vica. quando autem cura agitur vel regitur per Vicarium temporalem, tunc spectat cura ad ipsum Vicarium, secundùm Pan. & not. Fran. de Zabare. in cle. 1. in ver. presentatos. de exce. prælat. sed tunc negari non potest, quia etiam sit apud principalem Rectorem, qui habet iurisdictionem super Vicarium perpetuum, quia temporalem remouere potest, sed non perpetuum. & vide infra, curatum beneficium obtinens.

Curatum beneficium conferri non potest, nisi illi, qui 25. annum attigerit. de electio. cum in cunctis. §. inferiora. nisi curatilis beneficii regitur per Vicarium perpetuum, quia tunc potest conferri illi, qui vicissimum annum compleuit: vt est casus in c. ne in agro. §. cum cæterum. de statu monach. Et prædicta intellige in beneficio quod non est alteri vnitum: Secùs si sit vnitum præbendæ, quia tunc sufficit, quòd ille qui conferitur habeat ætatem, quæ sufficiat ad præbendam: Ratio, quia tunc beneficium curatum tanquam accessorium ad præbendam sequitur naturam præbendæ, quæ est principalis: vt probatur in c. super eo. de præben. lib. 6.

Curatum

Curatum beneficium obtinens tenetur intra annum à die monitionis se facere ad sacerdotium promoueri: aliàs potest priuari per sententiam, de elect. cum in cunctis. §. inferiora. & ibi no. Inno. & Ioan. And. super ver. admoniti: vt patet ibi in tex. in ver. remouetur. & hoc quando beneficium nõ est ecclesie parochialis: si autem est parochialis, priuatur ipso iure sine canonica monitione, nisi intra annum à die possessionis acceptæ promotus sit. de electio. licet canon. & c. commissa. libro sexto, & hoc quando ecclesia parochialis non est collegiata: sed si esset collegiata requiritur monitio ad priuationem: vt patet in ca. statutum. eod. titu. & lib. Secùs si est conuenualis, quia tunc monitio non requiritur: vt est casus in cle. ne in agro. §. cæterùm. de statu monachorum. Vide Fred. de Senis, consil. 25. & quòd dixi annum incipere à die possessionis adeptæ, vel monitionis factæ, intellige, quando collatio facta fuit ei, qui 25. annum attigit, quod esse potest, quando cura illius beneficii regitur per Vicarium perpetuum, quo casu sufficit, quòd se promoueri faciat intra 25. annum: vt d. §. cæterùm. & prædicta intellige de beneficio curato alteri non annexo: secùs si sit annexum siue vnitum præbendæ, vel alteri beneficio non curato, quia tunc non tenetur præbendarius se aliquo tempore facere ad sacerdotium promoueri, cum præbendæ, quæ est beneficium principale, sacerdotium nõ requirat: vt probatur in capit. super eod. de præben. lib. 6. Et videtur casus in capit. extirpandæ. §. qui verò. eo. tit. & hoc verùm, quando beneficium curatum vnitur accessoriè ad aliud non curatum: Secùs si æquè principaliter vnitur, quia tunc sicut parochialis ecclesia tenetur promoueri, & habet locum. c. licet canon. quia priuatur ipso iure ex non promotione, licet canonicè non sit monitus: si non est parochialis ecclesia requiritur monitio ad priuationem, & habet locum. c. cum in cunctis. §. inferiora: Sed primo casu quòd accessoriè vnitur, non tenetur promoueri, nec priuatur ex non promotione, per tex. d. c. extirpandæ. §. qui verò. qui non tollitur per d. c. licet canon. vt no. Io. And. in c. licet canon. super ver. personaliter: Ratio, quia tunc beneficii accessoriè alteri vnitum, assumit naturam & consuetudinem illius, cui vnitur. de sta. mo. recolentes. §. si. vt no. gl. & An. in c. si se. vac. & hanc differentiam duorum casuum circa priuatio-

REPERTORIUM AVREVM

priviationem ponit Lap. in ca. statutum. de electio. lib. 6. nec obſt. quod præbendarius, qui eſt rector eccleſiæ parochialis ſibi vnitæ, dicatur ratione illius eccleſiæ aliquam curam habere: vt not. Io. And. in d. c. ſuper eo. quia illa non eſt cura fori pœnitentialis: ſed iudicialis & contentioſi. no. Io. de lig. in d. c. ſuper eo. & talis non requirit ſacerdotium: vt no. Fran. Zabarel, in cle. 1. de offic. vic. 21. q. Et probatur ſic. Nam Archi. habet curam animarum in foro contentioſo: vt in c. 1. de offi. arch. & de elec. dudū. 2. §. ſed cum in iure. Et tamen in Archid. non requirit. quodd ſit ſacerdos, ſed ſufficit, quod ſit diaconus: vt in c. cum in cunctis. §. in ſeriora. de elec. Item talis cura non facit beneficiū incompatibile cum alio curato fori pœnitentialis: imò quod ad hoc haberetur pro non curato, vt eſt caſus in d. ca. ſuper eo. d. & in extrauag. execrabilis. ad fin. Vide omnino ſuper ver. eccleſiæ. §. eccleſia parochialis ſi eſt. Et vide ſuprà §. cura parochialis.

Curator ad litem non tenetur facere inuentarium. not. Rom. conſil. 45.

Curator tenetur ſatiſdare rem minoris ſaluam fore: aliàs non poteſt administrare, niſi ſit datus in teſtamento vel à iudice per inquisitionem. C. de tut. & cur. qui ſatis non dedit. l. 1. Et hodie etiam datus per inquisitionem ſatiſdat: vt dicit gl. in d. l. 1. quod eſt verū, ſi datur à defenſore vel magiſtrato ciuitatis. Secūs ſi à præſide: vt no. gl. in aut. vt hi qui obli. ſe hab. prohi. res minoris. §. ps. col. 6. Et hoc tenet Bar. in d. l. 1. C. de tut. & cur. qui ſatis non dedit. Et idem tenet Azo. in ſum. eo. ti. vide Bart. & Bal. in l. ſi nemo. 2. §. hoc dictum. ff. de teſtam. tu. vbi idem tenet quod dictum eſt, &c.

S V M M A R I V M.

1. *Abſio legis Aquilæ in quo differat ab actione in factum. ff. ad legem Aquil. l. qua actione. §. Celfus, &c.*
2. *Dammum dans & occaſionem damni, an eadem actione conueniantur.*
3. *Damni appellatione an contineantur expenſe.*
4. *Debitor cedendo bonis non liberatur, & cum. 6.*
5. *Debitor cedens bonus quod priuilegium acquirit.*
7. *Obligatio debitoris diuerſis reſpectibus eſt conſideranda.*

§ Debit-

D. NICOLAI DE MILIS.

99

8. *Debitoris promiſſio an ſit obligatoria & præciſe interpretanda?*
9. *Verbum Decernimus, dicitur iuris declaratorium.*
10. *Decima, quibus, quando & quo iure ſit debita.*
11. *Ius decimandi an cadat in laicum: & quot modis decima ſit conſideranda?*
12. *Declaratio & interpretatio dubiorum quibus competat: & quanto tempore durer facultas declarandi.*
13. *Decretum ex falſa cauſa interpoſitum, an aliquid operetur?*
14. *Delegatio de quibus fieri poſſit.*
15. *Delecta multipliciter conſideranda.*
16. *Delectum in quo differat à crimine.*
17. *Depoſitum quando proſit vel noceat depoſitario?*
18. *Cauſe deuolutio ad curiam quando fieri dicatur?*
19. *Dies pro termino aſſignati qualiter veniant computandi.*
20. *Dignitas quid ſit: & quid officium & perſonatum?*
21. *Dignitatis appellatione quid intelligatur aut comprehendatur?*
22. *Dioceſis & Dioceſiani appellatione quid & qui comprehendantur.*
23. *Diſpenſatio diuerſis reſpectibus eſt conſideranda.*
24. *Diſpoſitio quælibet eſt rebus ſic exiſtentibus, & nil mirato intelligenda.*
25. *Quotidiane diſtributiones quæ dicantur.*
26. *Diſtrictus quid ſit?*
27. *Bonorum fraternorum diuiſio per quem ſit facienda?*
28. *Doctõr & doctõris filij qua ſidegeant dignitate.*
29. *Domicilium originis immutabile dicitur: ſecus de domicilio habitationis.*
30. *Dominium quando acquiratur, & quid appellatione domini comprehendatur: & quando transferatur, & quàm multipliciter diuiditur?*
31. *Dominus an pro facto ſubditi teneatur: & multa de dominorū circumſtantijs.*
32. *Donatio multiplex eſt, quando valide ſeu inualide facta dicatur? Item, quando reuocabilis, aut non?*
33. *Dos quando ſit permutabilis aut præſcriptibilis?*
34. *Dilectio dummodo, quid importet?*

DE

AM NVM. † Si quis propriè per se & immediatè dat, competit contra eum actio legis Aquiliae. Sed si causam damni præstitit, competit actio in factum. ff. ad legem Aquilianam. l. qua actio. §. sed si quis. vers. Celsus. vt patet eodem titulo. l. si seruus seruum meum. §. fin. & dictæ actiones competunt etiam si damnum inferens, vel damni causam præstans, non habuit animum damnificandi, dum tamen re ipsa damnificauerit, & culpa præcesserit: vt in l. sed si quacunque. §. 1. & l. qui occidit. §. si quis alienum. Et not. gloss. in l. scientia. §. cum alte. eod. tit. & dictæ actiones competunt non solum ad damna & expens. sed etiam ad operas amissas, & quæ in futurum amittentur, & ad omne interesse etiam extra rem: vt l. vt lex. & l. sequen. eodem titulo. & ff. si quis pau. fe. d. l. ex hac lege. de his quæ deie. veleffu. l. 1.

2 † Damnum si quis intulit, & alius occasionem damni dedit, an contra illum qui occasionem damni dedit, agere possit ad damnum rescindum. dic. vt not. gloss. de testi. sicut nobis. & de homi. & de cætero. vide infra §. prox. & vide de offic. ord. c. si canonici. in tex. & gloss. pe. sup. ver. occasione.

Damnum si mihi datur per inimicum Titij, vel inimicitias quas habet cum ipso Titio, possum agere contra ipsum Titium, vt damnum mihi resarciat: vt not. Bart. ff. solut. matrimon. l. in his. in princ. & ff. loca. l. si merces. §. culpa. Sed aduerte, quia Bartolus loquitur, quando præcedit contractus, ex quo mihi ille Titius tenebatur de dolo & culpa. Vbi autem nullus præcedit contractus, non video, vnde contra Titium oriatur obligatio, præsertim vbi inimicitia erat ex causa iniusta contracta, quia delictum vnius non debet vergere ad iniuriam, vel poenam alterius, in regula non debet, & in regula sine culpa. lib. 6. & in c. 1. de iureiur. eo. lib. vide supra §. prox. & quod dicitur de ambasiatore capto vel derobato, vide supra ambasiatore, & c.

3 † Damni appellatione an continentur expensæ, vide de iureiur. c. in nostra. & quod no. Arch. 2. q. 1. in primis. vbi declarat. c. in nostra.

ADDI

Vide Bald. in l. terminato. in fin. pen. col. cum seq. C. de fruct. & liti. expen. vbi tenet, quòd appellatione expensarum non continentur damna. Et per Alexand. in l. 1. §. fin. in 3. col. in med. in ver. Item ex ista gl. no. secundum Bald. & dicit hoc verum, nisi in expensarum ratione contumacia. per d. c. in nostra. de iureiur.

Debet, hoc verbum necessitatem importat. not. Roman. con. fil. 350. & c.

4 † Debitor cedendo bonis non liberatur, & si ad pinguiorem fortunam peruenerit, conuenitur. not. gloss. de solu. c. Odardus. & de homic. sicut dignum. §. eos. licet contrarium. not. gloss. & malè in c. cum tut. de vsu. & vide super ver. fideiussor.

Fideiussor §.

Præsumptio §.

Obligatio per totum.

5 † Debitor cedendo bonis acquirit priuilegium, & non potest effectualiter conueniri, nisi quatenus facere possit deducto ne egeat. not. Ioan. And. de sol. Odardus. sup. gl. fin. Sed hoc limitatur, quòd ad bona post cessionem quaesita, quia de quaesitis antè nulla fit deductio, sed quòd ad illa nudus exulat. no. Cy. in l. 1. c. qui bo. ce. pos. in 4. q. & idem no. Math. in d. c. Odard. Item etiam quòd ad bona post cessionem quaesita, licet secundum leges fiat deductio, ne egeat: secus tamen secundum canones, secundum Vincen. & Host. secundum Goff. addit etiã secundum canones: secundum Vin. & Host. quòd ad forum iudiciale, sed Goff. quòd ad forum poenitentiale, in quo non remittitur peccatù, nisi totum soluat debitum, & æs alienum: vt no. Io. An. de vsur. c. tu. su. gl. ver. & licet. Ex his concluditur, quòd post cessionem cedens, & debet alimentari ex fructibus fructuarii beneficij sui. Sed ante cessionem omnes fructus assignantur creditori, nulla facta deductione, donec sibi fuerit ex fructibus satis factum: vt not. Ioan. And. in d. c. Odard. ad fin.

6 † Debitor non eximit se cedendo bonis, quin possit carcerari pro debito ciuili, quando illud debitum descendit ex delicto, vel dolo ipsius debitoris. no. Mathe. in d. c. Odard. Itè quando ante cessionem sua bona in fraudem debitoris alienauit. no. Bar. in l. si, an, fin. ff. de priuileg. credit. sed Innocent. & Ioan. Andr. in

CAR.

cap. Odardus. dicunt, quòd ex debito pro delicto agitur ad primum interesse, non debet debitor carcerari, sed pinguiori fortuna relinqui. Secùs si ageretur ratione iniuriarum: quia causa non intendit ad primum interesse. Sed si agatur furti ad pœnam applicandam parti, quo casu actore volente, si non habet debitor vnde soluat, debet ei pœnam pecuniariam, aliàs parti applicandam in corporalem commutare, non obstante cessione, secundum Innocentium, & Ioan. Andr. vt supra. Sed hoc casu putarem, quòd si vellet creditor debitorem carcerari, deberet certum tempus præfigi, in quo carceribus stare deberet, vt illo elapso liberatus foret. quia tunc carcer assignatur pro pœna, & pro custodia: quia pœna carceris loco pecuniarum, quam non potest soluere, subrogatur.

7 † Debitor obligatus dare fideiussorem, si nullum inuenit qui fideiubere velit, ac sufficiat, si iuratoriã cautionem præstat. vide super verbo, fideiussor. in princ.

Debitor si est obligatus ad vendendum rem certo precio, quo sibi oblato licet non recepto habetur venditio pro perfecta. I. habeo scribit, si mihi bibliothecam. ff. de contrahend. emptio. & notat Bartolus in leg. si fideiussor. §. fin. ff. de legat. prim. & leg. vxorem. §. agri plagam. de legat. prim. & leg. vxorem. 3. vide infra §. proximo.

Debitor obligatus ad vendendum rem, non dicitur obligatus ad nudum factum: sed ad tradendum & dominium transferendum, si est dominus. notat Bartolus de leg. prim. si fideiussor. §. fin. de leg. 3. l. vxorem. §. agri plagam. Vide Bartolum in l. 1. C. communia. de le. ver. quo si testator iussit. & Angelus in l. in affirmationibus. ff. de petit. hære. Ex hoc sequitur, quòd talis debitor potest præcisè compelli vendere & tradere, nec liberatur præstando interesse, iuxta not. Bartol. in l. stipulatio. non diuiduntur. c. charta. vers. ad tertium venio. ff. de verb. oblig. & ibi plene per eum vide, quando debitor possit ad factum præcisè compelli.

8 † Debitor promittens factum etiam cum iuramento, non potest per iudicem laicum nec ecclesiasticum compelli præcisè ad factum, sed sufficit eum præstare interesse, quia iuramentum recipit

recipit intellectum ex mente, secundum materiam super qua præstat, secundum Innoc. Iurans ergo facere aliquid, intelligitur vel interesse præstare secundum quod lex intelligit: vt not. Ant. de iud. cap. 1. vers. dubium est. & de arbit. per tuas. c. colum. Vide quod not. per eum in c. 2. de pigno. vbi dicit, scriptorem potest præcisè cogi ad scribendum, quod promissit, quando electa fuit industria personarum, quod præsumitur. Vide omnino Bald. qui aliter loquitur, & qui ponit plures casus, in quibus potest quis ad factum præcisè compelli. in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. & C. de sen. quæ pro eo quod interest prof. l. 1. 14. col. & 25. vers. nunc quarritur de aliquibus. & vers. sed pone quòd de veditioe.

ADDITIO.

Tu vide do. Alex. in l. si conuenierit. in princ. ff. de iurisdictio. om. iud. vbi videtur tenere contrarium, sed quòd debitor promittens factum cum iuramento, cogitur præcisè ad factum: & reprobatur tibi opinionem dom. Ant. quam hic recitat dom. Nicol. de Milis. soluendo contraria iura, per dom. Anto. allega. Ideò vbi eadem per ipsum dom. Alex.

Debitor promittens soluere vbiunque locorum, non potest extra suum domicilium conueniri, nisi in loco in quo reperitur, vel in quo habet bona, secundum opin. communem. & hoc maxime procedit, quando certa loca enumerantur, & generalis clausula subiicitur, vt promitto soluere Bononiæ, Florentiæ, & vbiunque locorum. Aduerte tamen, quod tunc poterit conueniri in remotiori loco ab expressis. notat Antonius de iud. cap. 1. vers. concludo.

Debitor promittens soluere creditori vbiunque placuerit, & sic per verba significantia arbitrium boni viri, potest conueniri in loco, vbi bonus vir arbitretur secundum naturalem æquitatem, licet non possit aliàs ibi conueniri de iure, secùs si promittit per verba significantia liberam voluntatem, vt promitto soluere vbi velis, quia tunc non intelligitur de loco habitacionis. vbi aliàs conueniri poterat, & ita debet intelligi Bart. vt not. Ant. de iud. c. 1. vers. concludo, & c.

Debitor promittens soluere vbiunque debitum petatur, potest

teft in quolibet loco conueniri, in quo extra iudicialiter debitum ab eo petitur, quia in instanti petitionis iurisdictione creatur. Idem si dicat, promitto soluere vbicumque conueniar. Secus si dicat, promitto respondere coram quocunq; iudice, coram quo petieris, & ibi soluere, quia tunc intelligitur de petitione iudiciali, quæ non potest fieri nisi coram iudice rei. Si autem dicat, promitto respondere & soluere, quocunq; locorum petieris, videtur quod conueniri possit in omni loco, in quo extra iudicialiter petatur, & illud verbum Petieris, ad diuersa relatum, diuersimodè intelligitur, nisi dicatur, quod possit vtrunq; æquè determinare, si in peti. iudic. ita intelligatur. Vbi autem diceret, promitto soluere vbicumque me inuenieris in Thufcia, certum est, quod in quolibet loco, in quo reperitur, sortitur forum ratione contractus. Et hoc verum est, quando loca sunt certa. Sed si loca exprimuntur, vt promitto soluere Bononiæ & Ferrariæ, tunc obligatio diuiditur, & non poterit in altero ex illis locis in solidum conueniri, nisi hoc adiectum sit, cautum est ergo illud addere: vt not. Ant. de iudic. c. 1. vers. concludo.

Debitor simpliciter promittit respondere vbicq; vel vbicumq; inuenitur, vel in quocunq; foro, non potest inuitus extra locum sui domicilij conueniri, quia semper potest ante lit. contesta. penitere, & iurisdictionem aliâs non sui iudicis declinare, quod est verum, quantum ad principalem causam, sed quia penitendo & declinando obligatur parti ad interesse, poterit pro illo interesse conueniri coram ipso iudice declinato, quia executionem pacti destinauit in loco iudicis non sui, & sic quasi quod ad pactum videtur ibidem contraxisse, secundum Guil. quod est singulariter dictum: vt not. Anton. de iud. c. 7. vers. concludo. & hoc puro siue ad interesse agatur ex pacto, quando fuit vestitus: siue agatur ex dolo, quando fuit nudum, quia sicut per contractum quis sortitur forum, ita per dolum siue delictum.

Debitor obligatus naturaliter tantum, an & quando possit conueniri coram iudice ecclesiastico. vide super verbo, iudex. §. iudex.

Debitor obligatus ex pluribus causis si soluit, & non exprimit, in quam causam debeat solutio cadere, vide per Bartolum, in lege

in lege primâ. ff. de solutio. & plenius in l. cum ex pluribus. eodem titulo.

ADDITIO.

Et in l. 1. C. eodem titulo. & in l. vbi. & in l. si ex pluribus. §. 1. & ibi Bartol. ff. eo. & in l. final. ff. de eo qui cert. loc. Et in Specul. de actio. seu petit. §. 2. versiculo, Quid si ille. vbi ponit cuius fit electio.

Debitor non censetur idoneus, quod ad iudicatum solui satisfactionem, licet possideat immobilia alibi quam in loco iudicij: vt not. gloss. & Bart. in l. fin. C. de priuileg. agen. in re. li. 12. & Bart. in l. sciendum. in princ. ff. qui satisfar. cog. quod intellige, quando possidet immobilia in loco valde longinquo à loco iudicij. Secus si possideret in loco propinquo, nisi vbi esset debitor multum potens, vt dicit Bart. in d. l. sciendum. §. 1. & l. 2. in princ. eo. tit. dicitur etiam quis de fuga suspectus, si non possidet immobilia in loco delicti, vbi conueniri & puniri debet: vt not. Ioan. Andr. in c. si clericos. super verbo, ne fugiat. de sentent. excom. lib. 6. in nouella.

Debitor tenetur ire ad domum creditoris, & ibi debitum soluere. not. Ioan. Andr. in c. significante. de pig. Sed plenius de hoc, & cuius expensis debeat res debitas portare ad domum creditoris, vide Bart. in litem illa. ff. de constit. pecun. & Bald. in l. attentam. C. de vsuris.

Debitor obligatus ad rem tradendam, licet possit illam tertio extraneo vendere, vt ff. de publ. l. si autem. §. si duobus. Tamen non potest eam vendere, nec alienare in consortes, secum ad eandem rem tradendam obligatum, secundum Innocent. quod est notabile: vt not. Anton. in c. cum M. de constit. 34. col. vers. venio ad 8.

Debitor sortitur forum ratione contractus. Sed ita demum potest in loco contractus conueniri, si ibi reperitur, vt in c. Romani. §. contrahentes de foro competen. lib. 6. nisi renunciauerit priuilegio fori. Quo casu etiam si non reperitur, ibi potest ibidem conueniri: vt not. per Bartol. & Bald. & per gloss. in l. 7. ff. si quis in ius vocatus non ierit. Sed contrarium dicit ibi An-

gel. per §. contrahentes. vide Anton. in cap. dilecti. & cap. fin. de foro compet.

Debitor obligatus in tempore, an teneatur soluere in princip. temporis, puta anni, vel in fine anni, dic vt not. Bartol. in l. qui hoc anno, de verb. oblig. & per Bald. qui in aliquibus dicit contra Bartol. in l. i. C. quando dies le. ce.

Debitor an præsumatur liberatus per solutionem, si habet penes se instrumentum obligationis incisum, vide sub verbo, præsumptio. §. præsumitur debitor.

Debitor qui est in fuga, potest personaliter capi, etiam sine auctoritate iudicis, si commodè iudex haberi non potest. Idem in debitore in fuga suspecto, debet tamen ante omnia summarè cognosci: vt not. Ioan. Andr. in cap. 2. de pigno. vide Bartolum & Angelum in leg. vt prætor. §. si debitorem. ff. de his quæ in fraud. cre.

* S I N G V L A R E.

Debitor fugitiuus potest capi per creditorem, & duci ad iudicem, necum quando est in fuga; sed etiam quando sunt aliqua signa euidencia, quod vult fugere, ita singul. dixit Angelus per gloss. ibi in l. pignoris causa. C. de pignor. act. quod dictum reuertit & sequitur pro not. Hypol. Marfil. singul. 43. incip. debitor fugitiuus: & adde quod debitor fugitiuus etiam in die feriata in honorem Dei potest capi & detineri, donec satisfieret. gloss. est in l. fin. super verbo, fidei iurionis. C. de ferijs. quam gloss. dicit esse singularem Iacobini de Sancto Georg. in lege secunda, circa finem. ff. eo. H. F.

Decanus: an decanatus sit dignitas, vide sub verb. dignitas.

Decernimus: hoc verbum est iuris declaratorium. not. Anto. de iud. c. decernimus. in fin. Sed Ioan. Andr. dicit, quod signat noui iuris edictionem, non antiqui declaratio, vt ipse not. in clem. quamuis de appella. & in clem. 2. de regula. & in ca. eos. de sentent. excom. lib. 6.

10 † Decima quibus clericis de iure debeatur, vide Rom. consil. 431. & vide sub verbo, iudex. §. potest præscribere. & sub verbo, præscriptio. §.

Præscri-

Præscriptio §.

Præscriptio §.

11 † Decima siue ius decimandi non cadit in laicum, nisi ex privilegio apostolico: sed fructus decimarum sic. not. Rom. consil. 46. & not. gloss. de loca. capit. 2. de decim. c. quamuis. vt not. Anton. de restitut. spol. ex parte 10. colum. Primum dictum limitatur, nisi decimæ essent ante concilium Lateran. laicis concessæ: quia illæ cadunt in laicum, tamen cum sit quid spirituale, quod pertinet ad laicos ex singulari gratia, & fauore ecclesiæ. notat. Roman. consil. 385. In concessis autem post concilium Lateran. verum est quod Papa potuit & potest statuere illud quod vult, dum tamen extoto ipsas non tollat: vt no. In no. super Rubrica de deci. & Anto. eod. tit. parrochianos. 4. col. Sed ad feudum bene potest Papa concedere laico decimas. Inferior autem Papa non potest, licet olim ante concilium Lateran. poterat cuiuslibet cum auctoritate superioris prælati: vt no. Io. And. de his quæ fi. à prælat. cum apostolica. Item licet Papa non potest vniuersaliter omnes eximere à solutione decimarum, potest tamen ex speciali privilegio aliquibus hoc perpetuò concedere. no per glo. Host. Ioan. And. & Fran. de Zab. in c. à nobis. de deci.

Decima si tanto tempore, cuius initij non est memoria, sunt consuetæ dari in feudis, præsumitur concessum ante concilium Lateran. no. Io. An. de his quæ fi. à præla. cum apostolica. Et ideo licet de uoluantur ad ecclesiæ etiam per renunciationem vasalli, potest prælatus eas concedere alteri laico, quia non dicitur de nouo feudare & alienare. no. Fra. de Senis, c. 2.

A D D I T I O.

Vtrum autem in decimis, de quibus laicus est inuestitus, ante concilium Lateranense, alius laicus possit contra ipsum præscribere easdem, vide solennissimè per do. Fel. in c. causam. col. 2. in vers. limita secundò prædicta.

Decima feudalis laico ab antiquo in perpetuum concessa, potest per ipsum laicum consentiente episcopo etiam sine consensu capiti, concedi ecclesiæ in feudum per text. de his, que fi. à prælat.

cum apostolica. in si. vt etiam ipsi capitulo concedi potest: vt not. glof. in clemen. 2. super ver. mens. de re'eccl. non alie. Sed non potest per ipsum laicum concedi laico etiam consentiente episcopo: vt no. Io. And. & Fran. in c. prohibemus. de deci. licet glof. ibi dicat contrarium.

Decima laico iuste & canonicè concessa non transit ad eius heredes, nisi hoc expressè sit actum. text. de deci. ad hoc. & not. glo. eod. titu. quamuis non intelligas de concessione post concilium facta, &c.

Decima & ius decimandi potest vna ecclesia præscribere contra aliam. notat. Roman. consil. 414. Sed laicus non potest ius decimandi præscribere: fructus autem decimarum perceptos bene præscribit: vt notat. Roman. consil. 44. & notat. glo. de locat. capit. 1. de decif. cap. quamuis. & no. Anton. de restit. ex parte. i. o. colum. & vide super ver. præscriptio. §. præscribi non potest extincio.

Decimarum ius non potest in compositionem vel transactionem deduci, quia est spirituale, & super spiritualibus non potest componi vel transigi, sed super accedentibus & coherentibus extrinsecis ad ius spiritualiter sic, secundum Inno. vt not. Anton. de consir. vii. c. pen. Valet tamen transactio in præiudicium transigentis licet non in præiudiciu successoris. no. gl. de deci. ex multiplici. ca. nuper. super fructibus autem decimarum transigi potest, vt patet super §. proxi. præceden. dicit tamen Host. quod per modum non arbitri, sed arbitratoris & amicabileis compositoris poterit ipsum ius decimarum in transactionibus deduci: vt not. Io. An. in c. fin. de re permu. Permutari autem non potest cum re temporalis: vt ibi no. glo. fin. nisi fortè Papa approbare: vt no. Anton. ibidem in fin. vide Ioan. And. post Inno. in cap. statuimus de transact. super verbo, componit, & super ver. ius aliquod. & in ca. super. eo. ti.

Decimæ an sint ex præcepto legis diuinæ vel canonicæ, & an non solventes illas peccent, vide gl. super rub. de decimis. & Ioan. And. eo. ti. à nobis. & in c. cum in aliquibus, & in rub. qui prior. in q. posita in 4. par. & Ant. eod. tit. parochianos. & Arch. 16. q. 1. decimæ. & no. gl. de dec. c. 1. lib. 6.

ADDI.

A D D I T I O.

Decimæ sunt debitæ de iure diuino & canonico. Exod. 22. cap. Leuitici 27. Deuter. 13. c. reuertimini. dicens autem decimas non deberi, vix excusatur ab hæresi. vt in cap. si qui presbyteri. si. distinctio.

Decimas an possit Papa tollere & extinguere disponèdo quòd non soluatur in toto vel in parte. vide super verbo. Papa. §. licet non possit.

Decimæ licet de iure communi debeantur, si tamen in aliqua prouincia de consuetudine communiter non soluantur, & ibi aliqua res vendantur, ex cuius fructibus decimæ ab emtore petuntur, an venditor teneatur emptori ad interesse, vide super verfi. venditor. §. venditor vendens.

Decimæ fructuum germinantium siue nascentium, vel alterius lucri, an debeat solui deductis expensis, vel sine expensarum deductione, vide tex. & glo. & quod ibi not. per Inn. Host. & An. in c. pastoralis, de deci.

Decimæ quæ debeantur episcopo: & quæ debeantur rectori parochialis ecclesie, vide quod no. per glo. & doct. in ca. cum contingat. de deci. & ibi plenissimè per Ant. post Io. Cal.

Decimæ si ex priuilegio conceduntur ecclesie, tale priuilegium extenditur etiam ad decimas noualium. vt in c. ex parte. & cap. de quarta. de deci. Secus si tale priuilegium laico concedatur, vt patet in c. tua. inf. eo. tit.

Decimas possidens & præscribens in fundo pro parte cultura, si postea reliqua pars culturetur de nouo, decima illius partis nouiter culturatæ, debetur illi ad quem pertinet ius decimandi in parte antiquitus culturata, quia sequitur naturam prædij, cui adhæret & cuius pars est, secundum Vincent. vt not. Io. And. in c. fin. de priui. & Spe. in tit. de proba. §. 1. verfi. quid si pars agris & talis pars licet sit nouiter culta, non appellatur noualis, quia trahitur ad principium, prius sine antiquitus cultum: vt not. Io. An. in c. 1. de ver. sign. & sicut ingrediens certam partem fundi acquirit possessione totius, licet omnes glebas terræ non tangit. l. 1. in prin. ff. de acq. pos. Ita etiam percipiens decimas in aliqua parte

fundi acquirit quasi posse, iuris decimandi in toto fundo, licet singula glebae culta essent, & secus ubi essent singuli fundi separati, quia tunc possidens & praescribens decimas in vno essent, non acquirit possessionem, nec ius decimandi in alio: vt in c. cum contingat. de deci.

Decimas maiores si quis possidet & praescribit in certo fundo, potest etiam petere decimas minores, ex eodem fundo provenientes, licet eas haecenus non percepisset, vt pater de deci. cum in tua, quod intellige quando minuta ibi non erant collectae, alia forte secus: vt no. supra ver. pos. §. possiuris deci.

Decimas de pascuis herbarum, & de lignis & syluis incisis, & de piscibus vallium, si quis percipit & praescribit, & illa postea deducantur ad culturam, decimae fructuum ex noua cultura provenientes, pertinent ad illum qui decimas ex herbis & piscibus ex eisdem locis percipit: vt not. Ioan. And. in cap. cum contingat, de deci.

Decimas si quis percipit & praescribit ex fundo, in quo postea plantantur de nouo vites & arbores fructiferae, quae ante non fuerant, decima de fructibus vitium & arborum debetur ei qui praescripsit decimas eiusdem fundi, quia quicquid ex illo fundo percipitur, licet fructus sit insolitus, decimalis est: vt no. Anton. in c. cum contingat de deci.

Decimae taxatio qualiter intelligatur in gratijs expectatiuis, per quas impetrantur beneficia ad certum valorem, secundum taxationem decimae. vide Ioan. And. in addi. Spe. super rubr. de concess. praeben.

12 † Declaratio potest fieri per superiorem parte absente, & etiam lite pendente. Inno. no. de verb. sig. olim vide ibi Ioan. And. & An. qui imitantur Inno. vide etiam per eundem Anton. in c. si. de constit. & vide super ver. impetratio. §. verba. §.

Declaratio trahitur retro vsq; ad tempus & principium actus, qui declaratur. ff. de test. l. haeres pal. §. & in aut. de fin. ante do. instru. na. prope fi. & no. Bal. C. de leg. l. non dubium in tertio no. & not. per Io. An. in c. si. de verb. sig. lib. 6. super glo. per hoc in nouella. & in addi. Spec. ti. de test. §. nunc videndum. vers. hoc etiam. Et vide sub verbo, lex. §. lex siue constit. declaratoria.

Decla-

Declarari & interpretari ad eum pertinet, cuius est condere. C. de le. l. 2. de senten. c. inter alia.

Declaratio debet fieri circa rem dubiam, quia in re non dubia siue clara non cadit declaratio. no. Bar. in l. ab executore vers. quo. 2. ff. de appel. & compos. de rescrip. causam qua. & ff. de leg. 3. l. ille aut ille. §. cum in verbis. Et no. Ro. consi. 366. vide omnino quod no. Ant. in c. fin. de const. & vide super ver. interpretatio. §. interpretationem.

13 † Decretum ex falsa causa interpositum, licet sit irritum, dat interim colorem tenenti, donec cassetur, no. do. Anto. de cle. coninga. c. diuersis fallacijs.

14 † Delegatio potest fieri de his quae sunt meri imperij secundum canones, sed non secundum leges. not. Ro. consi. 416. & vide super ver. iudex. §. delegari non.

Delegari non possunt ea quae sunt ordinis, nisi fiat delegatio in Episcopum, in inferiorem non potest, & quae sit ratio, vide arch. 95. di. peruenit.

15 † Delictum quod firmpediens ordinis executionem, etiam post poenitentiam peractam, vide gl. & Doct. de renun. c. nisi cum pridem. & vide super ver.

Clericus	§.
Probatio	§.
Fuga	§.
Maleficiu	§.
Securitas	§.

Delicta enormia & graua sunt, perurium, adulterium, homicidium, & alia quae arbitrio iudicis relinquuntur, quae sunt crimina suspensionis, degradationis, depositione digna. vide Ant. de iur. et si cler. in prin. ver. quomodo ad declarationem.

ADDITIO.

Delicta que mereantur depositionem, degradationem. Vide etiam per do. Fel. in d. cat si cleric. in 10. col. ante me. in ver. Quae autem crimina mereantur. extra, de iudicijs.

Delinquens potest a quolibet capi, vt ducatur ad iudicem, si-

cet in flagranti crimine non sit repertus. not. Anto. de iu. c. 1. verſ. examinemus.

Delinquens non repellitur ratione alicuius criminis ab agendo in iudicio. no. Ant. de iu. intelligimus. verſ. idem credo.

Delinquens in conſpectu iudicis etiam pro tribunali ſedentes, non magis ei nocet, quam ſi in abſentia iudicis delinqueret, quia iudex ad hoc non ſedet. not. An. de conſef. c. fin. 8. col.

Delictum adulteriꝝ maius eſt omnibus alijs, præter crimen læſe maiſtatis. not. Bar. ſuper Rubrica. ff. de adulte. Sed dic ſecundum Ant. quod ad criminis quantitatem, non eſt omnibus alijs maius: ſed quantum ad criminis communitatem & frequentationem maius eſt, quantum ad pœnæ quantitatem, eſt ita graue ſicut omnia alia, quia pro eo imponitur pœna mortis, quantum ad delicti extensionem eſt de grauioribus, quia nõ ſolum delinquit ipſe, ſed & alium attrahit. Nam animæ duorum polluantur. not. Ant. de iud. at ſi cle. §. de adulte. ver. venio ad vltimum.

Delictum vnicum cenſetur, ſi quis aliquando vno impetu plures percufferit, quia illæ plures percuffiones pro vna habentur. not. Io. And. in regula iuris delictum. lib. 6. in mercu.

Delinquens licet per pœnitentiam ſit abſolutus à pœna fori pœnitentialis, poteſt tamen accuſari & puniri in foro contentioſo. not. gl. & Io. An. de diuor. gaudemus. Et idem dicit gloſ. 33. q. 2. admonere. licet Hoſt. dicat contrarium. c. tuz de procu. vbi dicit, quod eccleſia etiam debet pœnitentiam defendere, cuius dictum poteſt ſaluari, quando pœnitentia fuit publica, quia illa ſuccedit loco pœnæ fori contentioſi: vt not. Ant. in c. ſuper his. de acuf. diſpenſatus autem, vt non obſtante delicto poſſit ad ſuperiores aſcendere, & in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, non poteſt amplius accuſari de tali delicto, & hoc operatur dicta diſpenſatio: vt no. gl. vlt. & Io. An. ſuper ea. in c. fin. de temp. ordi.

16 † Delictum differt à crimine, quia delictum eſt genus generaliffimum. Crimen eſt genus ſubalternum. not. gl. in l. 1. c. ſi aduer. delictum. Item delictum & crimen differunt à peccato. no. in reg. peccatum. lib. 6. in 1. glo.

Delictum poteſt vnico actu contra plures committi, & tot erunt delicta, quot erunt perſonæ, contra quas delinquetur, & pro quali-

qualibat perſona pœna committitur inſolidum. Vnde ſi ſtatutum dicit, quod pro quolibet inſultu factu in perſona alicuius, puniatur inſultans in 10. & qui plures ſimul inſultat, tot erunt pœnæ, quot perſonæ inſultatæ: vt no. per Bar. & Ang. in l. 2. ſi ad plures. & ff. de ſepul. v. 10. Secus ſi ſtatutum puniat delictum commiſſum circa res, licet illa res in qua delinquitur ſit plurimum perſonarum. Vt ſi ſtatutum puniat turbantem poſſeſſionem alicuius, quia tunc vnica pœna turbanti imponitur, vt ibi no.

* S I N G V L A R E.

Delictum eſt commiſſum in præſentia iudicis adhuc ſedentis pro tribunali, non requiritur alia probatio: vt no. An. Corſe. ſing. ſuis in ver. delictum. ver. ſi delictum. per glo. reputatam ſing. in §. fin. 2. q. 1. H. F.

Delinquens, qui crimen in ſe conſitetur, an poſſit & debeat interrogari de ſacris terminis, & qualè fidem faciat de poſſitio eius contra ſocios. vide Barr. in l. nepori, aliàs repeti. §. 1. ff. de quaſt. & Ant. in c. 1. de conſef. & Cy. in l. fin. C. de vna.

Delinquenti opem præſtans, an teneatur eadem pœna qua delinquens, & qualiter quis dicatur opem præſtare vel auxilium, vide Bar. in l. ſi qui opem. & in l. in ſuperi. §. o. pe. ff. de furtis.

Delictum ſacrilegij quibus caſibus committitur, vide Io. And. de Sen. excom. cum pro cauſa.

Delinquens ſi in tortura non præcedentibus indicijs ſtatim conſitetur crimen, & poſtea in illa confeſſione perſeuerauit, an ſibi præiudicet talis confeſſio, vide ſuper ver. confeſſio. §. confeſſio facta, &c.

Denominatio qualiter fieri debeat, vide ſub verſ. appel. §. ap. pellatio in cauſa beneficiali non deuoluit. & vide ſub ver. proteſtatio.

Deportatus & damnatus in metallum, an poſſit agere & conueniri & ſtare iudicio, tam pro præteritis iniurijs ante deportationem, quam etiam pro futuris obligationibus. vide Ant. de iu. intelleximus circa fin.

17 † Depoſitum ſi eſt factum de pecunia non data in ſacculo ſignato, ſed ſimpliciter numerata, tacitè actū, videtur q̄ depoſita-

rus illa pecunia vti possit, & tantundem in genere restituere teneatur. l. die spon. saliorum, §. 1. ff. depo. & tunc depositum excedit naturam depositi, quia dominium & possessio transit in depositarium, vt patet in l. Lucius. & l. publici. §. 1. eo. tit.

A D D I T I O.

Depositarius autem lucratus cum pecunia deposita, si restituit depositum, & lucrum, errore iuris, quia putauit se teneri etiam ad lucrum, nō potest repetere: secūs si per errorem facti, quia putauit Procuratorem suum ita promississe: vt habetur per Bal. in l. 1. io. q. C. pro Socio. Et per Alex. in l. si non sortem. in fin. prin. ff. de condi. in deb.

Depositum factum ad certum tempus potest etiam antetempus repeti ad beneplacitum deponentis. l. 1. §. pen. ff. depo. quod intellige de deposito stante in sua natura: Secūs si naturam depositi excedat, vt quando deponitur pecunia non data signata, quo casu sicut depositum excedit naturam depositi in hoc, quod depositarius potest pecunia vti, & in eum transit dominium & possessio. Ita etiam excedit in alio, quod non potest antetempus reuocari, ne facultas vtendi semel concessa, auferatur: cum hoc casu depositum sit factum gratia depositarij. Sed primo casu siue facta gratia deponentis, vt patet ex notatis per Bar. in l. commo. dato. §. sicut. ff. commo. Ratio differentie est: quia primo casu non interest depositarij, quod non reuocetur depositum antetempus, secundo verò casu sic.

18 † Deuolutio causa ad curiam quando dicatur esse facta, vide Ro. conf. 19. & cons. 164. Et plenius per Ant. in cap. veniens. de ren. vbi etiam ponit effectus huius deuolutionis, & aliquid vide per An. in c. si duobus. de appell. c. col. & vide super ver. appellatio. §. appellatio in causa beneficii in partibus cum pluribus. §§. sequentibus. & vide super ver. introducta.

Deuolutio negotij principalis ad curiam non fit ex commissione facta in curia super nullitate diffinitive sententiae in partibus laicis, licet iudex nullitatis pronunciauit sententiam nullam. notat. Anton. in cap. auditis. de procur. in 18. notabili. nisi partes consen-

consentiant, quod etiam in principali procedatur in curia: vt ibi not.

19 † Dies termini an computentur in termino, & an fiat computatio de momento ad momentum, vide super ver. terminus. §. termini dies.

Dies quando plures pro termino assignantur, an intelligantur continui, vel vtilis, vide super ver. terminus. §. termini si sunt, &c.

20 † Dignitas personatus & officium quid sit, vide Archid. in c. 1. de consuetudine. lib. 6. & vide plenius ibi per dom. videtext. cum glos. de leg. 3. l. legatis. §. si ex officio. & vide sup. ver. praelatus. §. praelati appellatione.

Dignitas est esse priorem, de præben. c. nisi. & not. glos. de ver. sign. quamuis & obtinet primum gradum dignitatis, quando fit per electionem, & non habet super se Abbatem: vt not. Archid. de præben. licet lib. 6. Prædicta intellige in prioratu beneficii: secūs in carnali, quia illa est dignitas: vt in cle. & si principalis de rescriptis. & hoc not. Ant.

Dignitas est esse Abbatem, & comparatur dignitati Episcopali, quæ simpliciter non est dignitas, sed culmen dignitatis. no. Archid. de præben. licet lib. 6.

Dignitas est esse Archidiaconum ratione consuetudinis, licet nullam exerceat iurisdictionem, &c. Secūs thesauraria præpositura, & decanatus, & alia in ecclesia cathedrali non sunt dignitates. In alijs autem ecclesijs collegiatis ille qui est caput & praelatus ecclesie, electus à collegio, & per Episcopum confirmatus, dicitur esse in dignitate, quia iurisdictionem habet super eligentes: sed habens administrationem rerum, vel præmientiam, vt sunt Syndici, Procuratores, Castellani, Sacristæ, aliæ Castæ, non sunt in dignitate, sed in officio, habens autem administrationem cum iurisdictione, vt Camerarius Papæ, est in dignitate: vt not. Roma. conf. 173. Alibi dicit Roman. quod esse præpositum non est de iure dignitas, nisi quando præpositus succedit in locum Archidiaconi, sed Archipresbyteratus est dignitas. Idem in decanatu, nisi decanatus sit realis: vt not. Roma. conf. 440. de præpositura. vide infr. §. dignitas quæ dicatur. Sed an esse Archipresbyterum

byterum sit dignitas, vide per Guil. Pan. & Ant. in cle. 1. de præb. Et per eundem Anton. in cap. de multa. eodem titulo. Et vide in magna gloss. in cle. vt hi qui. de æta. & qual. & text. de consuetu. cum olim. & de insti. c. fin. dic. quod dignitas est, nisi consuetudo sit in contrarium: vt not. Franc. de Zaba. in cle. 1. de præben. Et ratio est, quia Archipresbyter etiam ruralis habet iurisdictionem ordinariam etiam in minoribus & causis: vt not. gloss. Innocent. Ioan. And. & Anton. in cap. fin. de offic. Archipresbyteri. Sed Fred. de Sen. dicit, quod tunc demum Archipresbyteratus ruralis est dignitas, quando habet ecclesiam collegiatam actu: vt ipse not. in consil. 80. Vide Roman. in antiquis, consil. 124. & consil. 125.

ADDITIO.

Quia supra fecit mentionem de thesauraria, an thesauraria sit dignitas, vide per do. Abb. in consil. 93. secundo volum. & ibidem, quid si aliquod officium non habet annexam dignitatem, est tamen in maiori reputatione alio dignitatem habente, an illi præferatur.

Dignitas venit sub nomine præsidum, non sub nomine administrationis, nisi ex adiuncto aliud appareat. not. Anto. in cle. 1. de rescriptis.

Dignitas est esse canonicum in ecclesia cathedrali, etiam sub expectatione præbendæ. Idem tali canonico, scilicet creato & supernumerario, sicut cæteris in dignitate positus, causæ à sede Apostolica committuntur. not. Roman. consil. 443. Idem etiam not. Anton. in canonico supernumerario: vt not. in c. cum M. de constit. ad fin. ibi dicit Rom. quod esse canonicum est honor: vt not. Roman. consil. 443. in fin. 2. charta. Item mediante qui sunt ad nutum reuocabiles deputati: vt alijs præsent, dicuntur in dignitate, donec fuerint reuocati, & possunt eis causæ delegari. not. Fred. in tract. permut. q. 16.

Dignitas est, quicquid ex consuetudine dignitas reputatur: vt not. Rom. consil. 449. quia tantum operatur consuetudo, quod & reputatio ecclesiæ, quantum ius commune potest dignitatem inducere: vt not. Rom. consil. 173.

Dignitas Archidiaconatus de iure communi, maior est post Episco-

Episcopum, quæ autem sit maior dignitas in ecclesia collegiata, vel Præpositus, vel Decanus. Quidam dicunt, quod Præpositus, quia succedit in loco Archidiaconi: Decanus verò in locum Archipresbyteri. Archidiaconus verò est maior dignitate Archipresbytero, licet Archipresbyter sit maior in ordine. Sed dic vt not. Rom. consil. 440. & consil. 449.

Dignitas est esse plebanus, quando plebanus habet collegiatam ecclesiam actu: aliàs secus, & idem in proposito. not. Fred. de Sen. consil. 80. vide Rom. qui aliter dicit in proposito. consil. 450. & dom. dicit, quod idem in plebano. in c. de consuet. lib. 6. concordans cum Fred.

† Dignitatis appellatione non comprehenditur episcopalis sine ecclesia cathedrali, nec in constitutionibus, nec in priuilegijs, siue dispensationibus: vt in c. dilectus. de concessionibus præbend. & ibi Innocent. & Archid. de præbend. c. 2. lib. 6. & not. hoc ibidem Ioan. And. in gloss. 2. saluo, quod in his quæ ius vetus coadiuat, appellatione dignitatis venit etiam episcopalis: vt not. Ioan. And. de elect. avaritia. lib. 6. super vers. dignitatis, in nouella, vide super ver. cardinalis §. cardinalatus dignitas.

Digniora præferenda sunt minùs dignis, de caus. poss. & propriè. cum dilectus.

Dignitas est esse Vicarium episcopi. no. gl. in cle. auditor de rescript. & Pet. Mor. in c. fin. de off. deleg. lib. 6. ibi quæro an elect. vt not. gloss. in cle. & si principalis. de rescript. super verb. delegatus. Item Vicarius latè intelligendo appellatur prælatus. not. Ant. de iudicijs. decernimus ver. oppo. quod alij.

Dignitas quæ est maior post pontificalem in ecclesia cathedrali, vide Io. And. in c. deliberationem. de off. leg. lib. 6. Ibi dicit quod præpositura est maior concurrentibus qualitatibus, de quibus ibi loquitur. vide supra §. dignitas est esse Archidiaconum, & c.

Dilatio donec pendet, non potest iudex ad vteriora procedere, nisi ex causa dilationis renocet, de appellat. significante, & ibi not. Ioan. Andr.

† Diocessani appellatione an comprehendantur inferiores episcopi, vide gl. in ver. diocessani in cle. quamuis. de fo. compet. & in cle. de iure pat. in ver. diocessani.

Dioecesis qualiter sumatur, vide quod not. glos. in cle. nē Romani. §. sanē. de cle.

Dioecesis appellatione comprehenditur ciuitas in constitutionibus, statutis & priuilegijs: Secūs in rescriptis: vt not. Innocent. & Host. in c. 1. de offic. ord. vt not. glos. in c. 1. de re. permu. lib. 6. Vide Ant. in c. Rodulphus de rescriptis.

Dioecesis & in diocē. & de diocē. esse censetur locus exemptus, quia per exemptionem non definit esse de diocē. licēt diocēsanus non possit in illa iurisdictionem exercere: vt in cle. §. simili modo de priuil. & not. Fred. de Senis, consilio suo.

Directē si quid fieri prohibetur, non debet fieri indirectē. de hæret. statutum. lib. 6. & glos. not. Ioan. Andr. in nouel. ff. de his quæ notan. infra. L. athletes. §. ait Præt. & de nego. gest. l. si ex duobus. & not. per Dyn. in regulacūm quid.

23 † Dispensatio quatenus respicit præiudicium dispensantis, debet latē interpretari, quia hoc respectu beneficium est. Sed si attenditur materia super qua dispensatur, dic, quod est dispensatio iure debita, vt quia facta est de legitima causa, tunc licēt latē non interpretatur, tamen non debet nimis restringi, saltem taliter, quod reddatur inutilis, quia ius est, non gratia. Idem est si sit gratia motu proprio concessa, secūs si non motu proprio, nec iure debita, sed simpliciter est permissa, quia tunc est stricti iuris, & restringenda taliter, quod quantum minus potest gratia conferatur, & hoc quod ad principaliter dispensationi subiecta: Nam & consecutiua omnia necessaria principalibus semper extendunt. not. Anton. de iud. at si clerici. §. de adulterijs. vers. ad quartum principale. Prædicta intellige in alijs dispensationibus quàm matrimonialibus, quia matrimoniales debent largē intelligi in fauorem matrimonij, nisi ex larga interpretatione scandalum sequeretur, vt patet ex capit. quod dilecto de consanguinit. & affinitat. Et declaratum est hodie post extrauagan. cle. 6. quæ incipit nuper, de qua Ioan. Cald. mentionem facit in dict. capit. dilecto. licēt Hostiens. velle videatur, quod etiam in matrimonialibus dispensatio sit odiosa, & continenter restringenda: vt Ioan. Andr. in cap. quia circa. eodem tit. §. final. Sed malē dicit, quod imō est fauorabilis, & latē intelligenda, vt patet in

ter in extrauagan. prædicta, quæ vult quod dispensatio in simplici trahatur ad mixtū, quod patet, quia dispensatio in quarto gradu simpliciter facta ad gradum, vbi tertius gradus est cum quarto mixtus, quod non heret si dicta dispensatio esset odiosa, quia tunc dispensatio in simplici non traheretur ad mixtam: vt not. Ioan. Andr. in additio. super Rubric. qui filij sint legitimi, & Barto. in l. 2. in princip. ff. de verb. oblig. Et est ponderandum, quod trahitur ad mixtum, etiam si id quod miscetur de per se simpliciter sit difficilioris dispensationis eo super quo expressē dispensatur, quod patet, quia in tertio gradu difficilioris dispensatur quàm in quarto, patet in extrauagan. prædicta autem. in d. c. fin. de consang. & affin. quod verba dispensationis matrimonialis illatum recipiunt intellectum, quem recipiunt verba iuris communis, quod est notandum, & vide infra dispensandi facultas, & §. dispensatio facta super impedimento.

Dispensatio facta cum illegitimo, vt possit beneficia acceptare, intelligitur de primo & vnico, idē statim cum vnum beneficiū adeptum fuit, gratia expirauit: & licēt illi renunciet, illud consequi non posset, etiam per viam permutationis sine noua dispensatione, secundum Archid. licēt Io. And. no. Rom. consilio 339. quæ est text. in c. non potest de præb. lib. 6. Illi tamen textui respondet Ioan. An. in nouel. sequens Io. Mo. & vide Frederic. in tracta. permu. q. 12.

Dispensatio Papalis facta cum illegitimo ad beneficia simpliciter non includit beneficia curata, nec præbendas ecclesiæ cathedralis. Secūs si gratia sit exuberans scilicet, quod possit obtinere beneficia quæcunque, secundum Io. And. Sed dispensatio facta per Episcopum ad beneficia quæcunque, non includit præbendam in ecclesiæ cathedrali, secundum Innocen. licet Archid. aliter dicat. no. Rom. consilio 136. & vide super vers. gratia. §. gratiam habens ad collationem Episcopi. & §. seq. Item vide infra §. dispensatio facta cum illegitimo.

Dispensatio super incompatilibus facta, non intelligitur cōcedere, quod dispensatus non teneatur in altero beneficiorum personaliter residere, & in altero per substitutum deseruire, debet ergo in vno personaliter deseruire in altero per substitutum

vel potest nunc in vno, tunc in alio residere & deseruire. no. gloss. super verbo, retinere, in c. non potest. de præben. lib. 6.

A D D I T I O.

Hæc etiam ponit dominus Card. in cle. 1. in pri. in 4. col. in me. in 9. q. de præb. & dignit.

Dispensatio insufficientis & inualida super duobus incompatibilibus retinendis, licet ius non tribuat retinendi, tamen ordinario præbet obstaculum conferendi secundum, dum tamen in dispensatione dicatur, quod possit primum cum secundo retinere, non obstante constitutione concilii generalis. Et sic operatur dispensatio, quod non potest secundo sine licentia Papæ priuari: Sed primum potest ordinarius conferre per decretalem, de multa. & Ioan. And. de præb. non potest super ver. canonicè. lib. 6. in nouella. Et fuit dictum Spec. in tit. de dispensatione. §. videndum, ad fin. ver. porro.

Dispensatus vt non obstante ætate, possit consequi & tenere curatum, videtur dispensatum, quod intra annum non faciat se promoueri. Et ideo non obstante ætate, & quod non sit in sacerdotio, consequi poterit nedum beneficium, sed & fructus, qui alias applicantur collegio; & capitulo quamdiu curatum obtinens faciat se ad ordines promoueri, quia propter hoc solum videtur facta.

Dispensatio si fit adiuncta clausula prouisio, quod interim animarum cura, &c. no. Anto. de iud. at si cler. §. de adulterijs. ver. ad quartum principale. & Ioan. And. de elect. cum ex eo. super ver. ius de causa. lib. 6. in nouel.

Dispensatus vt possit beneficium consequi & tenere, non obstante absentia, non poterit per hoc percipere fructus, quia ista dispensatio non ita directè respicit perceptionem fructuum, sicut illa quæ fit super defectu ætatis procurato beneficio obtinendo. not. Anton. in d. §. de adulte. ver. venio ad quartum principale. & Ioan. And. in d. c. ex eo. in nouella, &c.

Dispensare non intelligitur Papa super incompatibilibus, licet alicui provideat de beneficio curato, & in prouisione dicat, non obstante alio simili quod obtinet, quæ expressio facta de beneficio obtento, censetur facta ad vitandum surreptionem, non vt dispensa-

dispensatio rerum confusionem inducat. tex. est. de præb. non potest. in fin. lib. 6.

* A D D I T I O.

Dispensatio ex falsa causa redditur nulla: vt no. do. Phi. Dec. in consil. 318. incip. in causa. in penulti. colum. ver. non obstat. in 2. volum. & adde quod dispensatio non porrigitur ad defectus superpressos: vt no. Iacob. de San. Geor. post Ange. & alios, in l. sed si hæc legè. §. patronum autem. in primo no. ff. de in ius voc. & vide Socy. consil. 226. incip. quæstio præsentis. colu. fin. ver. adduco etiam. volum. 2. vbi quod dispensatio trahitur ad ea, quæ veniunt in eius consequentiam; & an dispensatio censetur super vno impedimēto tantum facta, vide Barb. consil. 71. incip. sapienter, &c. & quid è viso, &c. colu. penultim. ver. cum ergo ista puella, in 2. vol. H. F.

Dispensatus ad ordinem non intelligitur dispensatus ad beneficium, cum quis possit habere ordines sine beneficio. not. Anto. in d. §. vers. ad quartum principale, alibi dicit, quod intelligitur dispensatus ad beneficium non curatum, & sic seruatur: vt not. ipse in capitul. postulasti, de rescript. & idem tenet Oldrà. consil. 22.

Dispensatus ad dignitates ecclesiasticas non intelligitur dispensatus ad Episcopatum, & dispensatus ad Episcopatum, non censetur dispensatus ad Archiepiscopatum, secundum Inuoc. de concess. præben. dilectus, & per Archi. de præben. licet lib. 6. vide Ant. in d. §. de adulter. venio ad tertium.

Dispensatio facta cum illegitimo, vt possit obtinere beneficium in ecclesia cathedrali, non poterit illud consequi in Metropolitana. not. Io. An. de præb. quamuis lib. 6. in nouella, in verbo, Metro politana: Quod intellige, quando dispensatio est certa ad ordines ad vnum beneficium duntaxat: Secus si est ampla ad plura beneficia etiam curam animarum habentia: vt not. Ioan. And. in addit. Specu. in titul. de si. presbyt. §. prim. circa fin. Item secus videtur si dispensatur, quod possit obtinere beneficia ad collationem Archiepiscopalem spectantia, vt colligi potest ex no. per Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de act. & petit. §. super petitionibus. ver. penul. in fi. & dict. c. quamuis super ver. hoc casu, in nouel. & quod solitum est supra de dispensatione ampla, & comprehendat non solum cathedralem, sed etiam Metropolitanam, fuerunt verba Oldrad.

consilio 212. vbi etiam dicit notabiliter, quod licet dispensatio non comprehendat beneficium curatum: si tamen est restricta ad beneficia certæ ciuitatis & diocesis: Si est ampla, ad beneficia certæ provincie. Et fortius si est amplior, ad beneficia totius mûdi. sub tali dispensatione veniunt beneficia etiam in ecclesia Metropolitana, contra quod videtur, quod no. Innoc. in c. dilectus, de concess. præben. sed non est contrâ, quia in alijs terminis loquitur, & verba ibi non sunt apta includere Archiepiscopatum.

A D D I T I O.

Dispensatio vnde habuit originem, qualiter fiat, & quot sint eius genera, & quando diffiniatur, & quando fiat, vide in Spec. de legatis. §. nono. & sequen. vbi ponitur materia dispensationum. & in Spec. de senten. §. 6. vers. postremò, & sequen. vsque ad finem.

Dispensatus an ex hoc quod dispensatus sit ad Episcopatum, sit habitatus vt ad eum poterit promoueri ab inferiore Papa: dicit, quod est dispensatus quod ad solam pœnam: aliàs dispensatus nõ poterit ab alio quam à Papa promoueri. Sed si est dispensatus simpliciter, & quo ad promotiones futuras, & tunc poterit promoueri, cum macula sic in totum deleta: Secus in casu quo macula remaneret: vt in dispensato super defectu natalium non legitimo. no. Anton. in d. §. de adul. ver. venio ad tertium.

Dispensatus simpliciter censetur dispensatus quod ad omnia, & ideo dispensatio simpliciter facta cum delinquente super delicto habilitat eum, non solum quod ad beneficia habita, sed etiam quod ad habenda, quia ex toto deletur vitium in dispensato: Sectis si dispensatio referatur ad res vel ex toto, non deletur vitium. not. Ant. in d. §. de adul. ver. ad quartum principale.

Dispensandi facultas alicui concessa in hac forma, quod possit dispensare cum adultero, & cum incestuoso, intelligitur diuisim & non coniunctim, cum adultero tantum, vel cum incestuoso tantum: Non autem, quod cum eodem possit de vtroque delicto simul dispensare, quia facultas dispensandi, in quantum ius relaxat: & quia iure singulari conceditur, stricti iuris est: ideo restringi debet. Cuius contrarium in hoc dixit Bartol. vt not. Anton. in

d. §.

d. §. de adul. circa si. vide super ver. filius. §. filius qui est spiritus. Vbi vide omninò limitationem prædictorum. Adde quod habes facultatem dispensandi cum nato de adulterio: nõ potest dispensare cum nato de adulterio duplicato, scilicet nato de patre vxorato, & matre alteri vxorata: vt patet per no. per Ioan. And. in add. Spec. super Kubric. qui si, siua legit. ver. quæro si natus. & ver. huic quæstioni.

* A D D I T I O.

Dispensatio licet sit odiosa, tamen concessio potestatis dispensandi est favorabilis: vt est casus not. & ibi Ioan. And. & omnes doct. in c. fin. de sumo. & not. Socy. consil. 95. incip. nulli dabitur. col. 4. ver. 3. quando in quarto volu. H. F.

Dispensatus vt possit plures personatus recipere, si ei canonicè conferatur, si eos postea recipit minus canonicè, licet peccet, tamen personatus ab eo auferri non possunt, quia malè & iniuste tenet, & sic dispensatio à pluralitate excusat, non ab iniusta detractione: vt not. Anton. & Innoc. in c. dudum. 2. de elect. Spec. in tit. de dispens. §. videndum, ad fin. ver. quid si dispensatur. Ex his inferitur, quod si talis non incurrit pœnam in habitatis, quæ infligitur rementi duo incompatibilia sine dispensatione: vt in extrane. execrabilis. In contrarium facit, quia dicta dispensatio fuit condicionalis, & conditio deficit, consequenter nihil debet operari: vt not. Anton. in dict. capit. dudum. vltim. col. Si autem dicta dispensatio non sit conditionaliter, sed simpliciter quis dispensatur, vt possit plura incompatibilia retinere: tunc si dispensatio referatur ad obtenta minus Canonice, nihil operatur, quia est surrepticia: sed si referatur ad obtinenda, tunc procedere debet opinio Innoc. de qua supra: vt not. Rom. de sanct. Gomi. in c. non potest. §. illud. de præben. lib. 6.

Dispensatio non valet quado sit pendente impetratione, quia obtentum est contra dispensatum, vt beneficij priuilegiu, & alteri certo conferatur: non enim potuit dispensare in præiudicium tertij impetrantis, cui erat ius quaesitum saltem ad rem. not. Ant. in d. §. adul. ver. 2. ex parte persone.

Dispensatio validat electionem, quæ nulla erat propter dispensationis defectum, vbi non agitur de præiudicio coelesti, quia electio nulla propter talem defectum respicit quandam suspensionem, & habet quid validatis secundum Inno. quod no. Anto. in d. §. de adult. ver. 2. ex parte personæ.

Dispensatio est actus iurisdictionalis, & mensuratur potestas dispensandi à potestate poenam imponendi: vnde non potest quis dispensare super poenam, quam poenam non potest imponere: vt no. Ant. in d. §. de adult. ver. ex parte personæ.

Dispensare an videatur ille qui scienter prouidit indigno, licet non exprimat quod dispensat, vide quod not. glo. de si. presbyt. veniens de schismat. capitul. secund. & de elect. capitul. prim. de cle. coniug. diuersis fallacis. & per Innoc. & Anton. in dict. capit. veniens. vbi omnino vide per eundem Anton. plenissimè in c. cõsultationibus. de iure pa. 2. & 3. charta.

Dispensare non potest legatus de Latere super pluralitate beneficiorum incompatibilium, quia hoc solus Papa potest. not. Rom. consi. 286.

Dispensare potest Episcopus super pluralitate beneficiorum. not. Ro. consi. 296. Et vide super ver. beneficium. §. beneficia plura. & vide infra, dispensare non potest Episcopus super pluralitate beneficiorum.

Dispensare non potest Episcopus circa ætatem promouendorum ad ordines. not. de æta. & quali. clem. fin. in gloss. penult.

Dispensare non potest Episcopus cum patiente defectum ordinis, vel ætatis, vt beneficium curatum obtineat. notat Antonius de iud. at si clerici. §. de adult. ver. oppon. quod dispensent. dic tamen hodie de hoc: vt not. in capitul. primo. de ætat. & qualita. libro sexto. in nouella, vbi omnino vide.

Dispensare sicut non potest Episcopus in ætate cum Rectore parochialis ecclesiæ: ita nec cum perpetuo vicario. not. Roman. consilio 272. facit ad hoc Clemen. prim. de offic. Vicar.

Dispensare potest Episcopus contra concilia generalia ex causa

sa magnæ necessitatis vel vtilitatis, & quæ sint causæ permissæ & prohibita: Episcopis, quod ad dispensationem, vide Rom. con. 262.

Dispensare non potest Episcopus super irregularitate, quam irregularis ab Episcopo dispensabilis celebrando incurrit. not. Anton. de coha. cler. vestra. in oppo. circa finem: nam solus Papa super irregularitate dispensat, & super defectu qui erat in promotio ad Episcopatum tempore promotionis. no. Ant. de iud. at si cler. ver. venio ad tertium. in §. de adult.

Dispensare non potest Episcopus super pluralitate beneficiorum, vel dignitatum & personatum, sed super beneficijs simplicibus sic, de præben. literas. Et vtrouique not. super ver. beneficium. §. beneficia plura. & vide super ver. dispensare potest Episcopus super pluralitate beneficiorum. & vide omnino Anto. in d. c. de multa. in fin.

Dispensare non potest Episcopus in bigamia, quæ inducit irregularitatem ex defectu, & tamen dispensat cum intitulo, licet ex defectu irregularis sit. not. Ant. de iud. at si clerici. §. de adult. ver. oppo. quod dispensat: sed Rom. dicit, quod Episcopus cum bigamo vero, vel interpretatiuo dispensat, quod ad minores ordines, ad sacros autem solum Papa cum vero bigamo dispensat, de potestate absoluta, non de ordinaria, cum interpretatiua aut de ordinaria dispensat, vt super executione ordinum ad quos sit bigamus sine dispensatione promotus, solus Papa dispensat etiã de ordinaria potestate. not. Roman. consilio quadragesimo quadragesimo quinto.

Dispensare non potest Episcopus super duabus canonicijs vel præbendis in eadem ecclesia, sed in canonica & personata vel officio sic. not. Ioan. And. de concess. præben. literas. Et in Clemen. fin. de præben. in gloss. vlt. vide Anton. in c. multa. ad fin. de præben. in gloss. vltima.

ADDITIO.

Vide per dom. Abbatem. in d. c. literas. de concess. præben. col. 1. circa si. in ver. optimum argumentum.

Dispensare non potest Episcopus cum illegitimo, licet sit

irregularis ex alieno delicto. not. Anton. in dict. §. de adu. ver. opa po quod dispensat. dic tamen hoc hodie: vt in capitulo prim. de supplen. neg. praela. lib. 6. super gloss. penult. in fin. & de suo. presbyr. capitulo primo. eodem lib. in text. & gloss. vbi omnino super ver. beneficium, cum tribus glo. sequent. & in nouel. super dictis glo. & super ver. cura.

Dispensare non potest Episcopus cum clerico deposito propter crimen, sed ante depositionem sic: cum suspenso autem potest dispensare, tam ante quam post suspensionem. no. Anton. in dict. §. de adu. ver. oppo. quod non dispenset: Ratio autem quare post depositionem non dispenset, est, quia non deponitur quis nisi ex delicto graui & manifesto, & sic causante irregularitatem, in quo solus Papa dispensat: vt not. Anton. eod. §. versic. venio ad tertium, in fin.

Dispensare potest Episcopus in adulterio, & in minoribus delictis cum clerico deponendo. Sed aduerte quia requiritur illud, cum quo dispensatur, egisse poenitentiam in totum vel in parte delicti, super quo fit dispensatio, quia cum impoenitente & in peccato perseverante, non potest dispensari. not. Anton. in d. §. de adu. in princip. & ver. venio ad tertium, quod est verum ex debito iustitiae, si tamen fieret illa dispensatio, nulla poenitentia peracta, tene: vt no. per do. Anton. in d. ver. venio ad tertium.

ADDITIONO.

In quantum dicit hic do. Nicolaus, quod Episcopus potest dispensare in enormibus, vide dom. Cardina. in Clemen. 1. in penult. q. de offi. ordina. vbi videtur tenere contrarium eius quod hic dicitur.

Dispensare non potest Episcopus in haeresi. Item cum sacrilego & schismatico, tam in beneficio quam in ordine. Itē in omnibus capitalibus occultis. Et conclude, in materia delictorum, & in adulterio & leuioribus dispensat Episcopus, nisi vbi reperitur expressē prohibitum, & maiora intellige omnia delicta causantia irregularitatem, siue ex delicto siue ex defectu, aliās hoc relinquitur arbitrio iudicis, qui maioribus informabit arbitrum
confi-

considerando adulterium & perurium cum quibus dispensat. nota. Anton. in dict. §. de adu. ver. versic. venio ad vltimum, vsque ad fin.

Dispensare potest Episcopus super incestu, sed non potest cum eodem dispensare de adulterio & incestu simul, secundum Ioan. And. vt not. Anton. in §. de adu. ver. venio ad vltimum.

Dispensare potest Episcopus cum reo, etiam inuito accusatore, licet delictum sit probatum, quia potestas dispensandi Episcopo est libera, & quia hoc habet à iure, non debet ei beneficium iuris auferri, quod intelligitur, nisi dispensatio tangeret priuatum pra iudicium accusantis, vt quia erat cum eo coelectus, sed nō potest dispensare cum accusatore, qui non probauit, quia punitur ex presumptione calumniae, secundum Ioan. And. vt no. An. in d. §. de adu. ver. 2. ex parte personae.

Dispensare potest Episcopus cum clerico infami, & ipsum ad famam potest restituere post poenitentiam, sicut potest Princeps & Senatus, quia Ecclesia etiam habet senatum. no. Ant. de iudi. ar. si clericus. in prin. ver. venio ad secundum.

Dispensare nō solum potest Episcopus, sed etiam cogitur, post poenitentiam peractam, subsistente causa. Non tamen ad hoc datur actio, sed iudicis officium imploratur, quo implorato si non dispensat, peccat, & iniuriam facit, & tunc coram superiori agi poterit, saltem eius officium imploranda. Sed si dispensatio petita sine causa, tunc non cogitur dispensare, licet poenitentia sit peracta, potest tamen & si vult, & cum sit permissa dispensatio, & tunc est gratia. Sed primo casu est debita, & tunc ius, cum sit executio iustitiae. no. Anton. in dict. §. de adu. ver. 2. ex parte perso. vide infra §. dispensatio quaedam.

Dispensare non potest Episcopus circa canones poenales, vel in habilitantes, in casibus in quibus Episcopus est prohibita dispensatio. Sed e contra dispensat in casibus, in quibus specialiter est permessa. Vbi verò non apparet specificè prohibita, nec permessa Episcopo, tunc si prohibitio actus est concilij, non dispensat Episcopo: si est concilij & latae sententiae, non dispensat inferior Episcopo, excepta excommunicatione. Si autem esset alia constitutio

tutio quàm pœnalis vel inhabilitans, tunc si dispensatio est permissa simpliciter: licet non sit permiffa specificè episcopis, potest episcopus dispensare, nisi illa constitutio legem imponat episcopo, & sic regula prædicta restringitur ad canonem restringentem subditos, sed si dispensatio esset prohibita, vel saltem non apparet permiffa, vt quia ius aliquid prohibet, non tamen excipit, ne dispenseretur, tunc episcopus non dispensat. no. Ant. penultim. col. In materia autem delictorum, dic vt supra in alijs. §. dictum est.

Dispensare potest contra propriam constitutionem, quia ex causa potest in totum tollere, quod intellige nisi constitutio transiuerit in contractum, vel alterius priuilegium, vel nisi constitutio sit iurata, quàm licet tollere possit, contra eam tamè non dispensat, cum seipsum non possit absoluerè à iuramento. no. Anto. in dict. §. de adulte. penultim. colum. contrarium tenet Pet. Morel, in hoc ultimo in c. licet canon. de elect. lib. 6. super ver. carere, de quo vide plenius per An. in c. 1. de his quæ fiunt à maio. parte ca. Et vide quod no. per eundem in c. cum M. de constit. 7. colu. ver. si verò diligenter.

Dispensare potest Episcopus etiam sine consensu capituli, secùdùm communem opinionem, quia ius dispensandi competit Episcopo de iure speciali, in quo non habet capitulum communi care, & licet hoc non esset de iure scripto, possit hoc consuetudo operari. no. Anton. in dict. §. de adul. versicu. venio ad declarandum.

Dispensare potest Episcopus, & quilibet inferior in materia pœnitentiæ, nisi sit sibi expressè prohibitum, quia pœnitentiæ sunt arbitrariæ, & c. Fallit in casibus reseruat. quia habentur in c. 1. de pœ. & re. lib. 6. Ita not. Anto. in d. §. de adul. ver. concludo. pen. colum.

Dispensare non potest prælatus inferior Episcopo, etiam vbi est dispensatio permiffa, nisi specialiter appareat inferioribus cõcessa, quia talia & grauius Episcopus reseruat, nisi abbas vel inferior prælatus habeat Episcopalem iurisdictionem. no. An. in d. §. de adul. circa fi.

Dispensationem aliàs inualidam potest consuetudo validare. no. An. in d. §. de adul. ver. venio ad decla.

Dispensare

Dispensare potest solus Papa in voto Hierosolymitano, quod est verum in voto propter succursum factò, secùs si quis velit visitare sepulchrum, vel sanctum Iacobum, vel Romam, in quibus casibus etiam inferior Papa dispensare potest. no. An. de fid. instr. quod super his in fi. sed contra hoc videtur text. & glo. de vo. qd^o super his. ver. rursus.

Dispensare potest Papa matrimonium contrahi, in secundo gradu consanguinitatis, in linea æquali, nõ in linea inæquali. no. Ioan. An. & An. in c. literas. de restitutione spoliatorum. de diuor. gaudemus. sed ex causa potest etiam in linea inæquali, & in quolibet gradu lege diuina prohibito, dispensare. no. Io. An. qui filij sint legitimi. per venerabilem. super 2. gl. in fin. debet tamen esse magna causa, secun. Inno. Host. Io. An. & Arc. §. vt hi. no. in §. dispensare an possit Papa. vbi Innoc. vide. Item potest dispensare ex causa in primo gradu affinitatis. text. est in cap. fi. de diuor. nec obli. quòd sit prohibitum lege diuin. quæ non potest tolli per hominem, quia non tollitur, sed ex causa distinguitur, & hoc fieri potest: vt no. Inno. de consti. quæ in ecclesiarum, & optimè facit quod no. Ioan. And. in regula. actus legitimi. in fin. de regul. iur. libro 6. in mercu.

Dispensare non potest Papa, quod matrimonium carnali copula consummatum dissoluatur, sed si non interfit copula, potest dispensare. no. gl. de conuer. coniuga. ex publico. quod vltimum procedit de potestate absoluta, sed de ordinaria non potest, nisi subfit causa, secundùm Host. & Ioan. An. ibidem. Maior ergo potestas Papæ in dispensando circa matrimonium contrahendum, quàm in dissolueno contractu, quia liberè dispensat quòd contrahatur contra legem canonicam, etiam sine causa, & contra legem diuinam cum causa, vt supra proxi. §. dictum est. in contrarium autem dissolueno, fit est simpliciter ratum, & si lege canonicæ validum, dispensat liberè sine causa, de potestate absoluta: sed si est consummatu, tunc quia per ipsum præsentatur, vel re promittitur conformitas carnis inter Christum & ecclesiam, nulla ex causa rumpi potest, & qui aliter sentit hæreticus est. no. Io. An. in c. ex publico. in fi. sed aliter no. per eum in c. actus legitimi. de regul. iur. lib. 6. in mercu. in fi. vide glo. in c. fi. de transact.

Dispensare

REPERTORIUM AVREVM

Dispensare in quibus non possit Papa, vide Innocen. de statu mona. cum ad monasterium. & glo. in c. literas. de rescrip. in 4. glo.

ADDITIO.

Et in Spe. de dispen. §. Nunc breuiter. vbi ponit quindecim casus, in quibus Papa non potest dispensare.

Dispensatio per quam conceditur promotio, quod beneficia tempore promotionis obtinebat, retinere possit, intelligitur de illis que Canonice obtinebat, quia talis dispensatio in beneficio obtentis nonnum ius non tribuit, sed antiquum conseruat & protegit. text. & gl. de rescrip. si gratiosè. in fin. lib. 6.

Dispensatio generalis restringitur ad causas, in quibus facilis dispensatur. Idèd si super pluralitate beneficiorum dispensatur, intelligitur in diuersis ecclesijs, non eadem. no. An. de præb. de noutra. c. col. ver. venio ad tertiam partem.

Dispensare potest solus Papa cum corpore viciatis. notat Ioan. And. de corpore vicia. capitul. prim. & c. significante. super gloss. finalem.

Dispensatio in maiori non extenditur ad simile, vel ad minus, nisi illud minus sub maiori includatur. no. Ioan. And. de rescript. postulasti. idèd dispensatus vt possit promoueri ad Diaconatum non obstante illegimitate, videtur consequenter dispensatus, quod ad ordines inferiores promoueri possit, quia id includitur. no. Io. And. in addi. Spe. in tit. de le. §. fin. ver. quid si dispensatum. & Anton. in d. c. postulasti.

Dispensare an possit legatus cum illegitimo, quo ad beneficia curata, & ad sacros ordines. vide gloss. de hi. presbyt. capit. primo. libr. 6. super ver. sedis apostolicæ.

ADDITIO.

Dispensatio legati in quibus casibus valeat, vel non, vide in Spe. de dispensatio. §. Consequenter aliqua.

Dispensa-

D. NICOLAI DE MILIS.

111

Dispensatio licet tanquam odiosa non extendatur ad causam parentem, vel minorem, illud est verum in diuersis & separatis speciebus, secus in inclusis vel annexis. vt no. Ioan. And. in additio. Spe. in tit. de lega. §. fin. ver. 1. trahitur etiam dispensatio ad cõsecutiuam: vt not. glo. de præbend. quia in caput. Nam consecutiuam possunt dici inclusa & connexa. vide infra. eo. §. dispensatus per Papam.

Dispensatio facta super impedimento affinitatis, valet, & in vim eius potest dispensatus matrimonium contrahere, licet in dispensatione nulla fiat mentio de impedimento publicæ honestatis iustitia prius orto, ex sponsalibus vel matrimonio: vt no. Guil. de monte Lau. in sacramentali suo. ad fin. licet Ioan. dixerit & male super arbore affinitatis, restringens talem dispensationem & affinitatem ex coitu illicito ortam, quod est falsum: Tamen quia in dubio nõ debet præsumi delictum. ff. pro socio. l. merito. tamen etiã quod ad verba dispensationis matrimonialis non sunt restringenda, sed fauore matrimonij late intelligenda, sicut & virtute iuris communis, vt in capit. extrauagan. cle. 6. quæ incipit. nuper. iuncto. c. fin. de consangu. & affinita. nisi ex consuetudine restringantur: vt scandalum emittetur: vt patet in c. quod de lictio. eod. tit. Sed certum est, quod vbi per ius commune tollitur impedimentum affinitatis, intelligitur large de omniaffinitate, ex licito vel illicito coitu orta, & consequenter intelligitur sublatum etiam impedimentum publicæ honestatis, tanquam consecutiuum: vt no. per gloss. & Anton. & omnes doct. in dict. capit. non debet. eod. tit. Ergo idem dicendum est, quando per dispensationem tollitur impedimentum affinitatis, vt consequenter intelligatur etiam sublatum impedimentum publicæ honestatis, & nec iuuat dicere quod c. non debet. cum gloss. loquitur, quando impedimentum tollitur in genere quod ad omnes, & dispensatio solum tollit in spe. quod ad aliquos, quia illud operatur dispensatio in spe. quod ad aliquos, quod operatur dispensatio generalis in suo genere. Idem spiritualis in sua specie. ff. de admi. tu. l. si duo. & si Ioan. And. dictam extrauagant. vidisset: id super arbore prædicta non dixisset, id quod scripsit in summula per eum composita super quarto libro decretalium. Vbi dixit quod cum aliquibus

quibus dispensatur, vt possunt in quarto contrahere, restringitur dispensatio vt locum habeat, dumtaxat quando vterque contractum est in quarto gradu: quod falsum est, & contra text. extranea. & vide suprà §. proxi.

Dispensatio quædam est simpliciter permissa, & quædam est de iure debita. Et dicitur de iure debita quando petitur ex legitima causa: vt no. glo. 50. dist. Domino san. & c. vt constitueretur. Hinc est quòd licet pro ipsa consequenda non detur actio, potest tamen iudicis officium implorari: vt no. glo. 50. q. 7. exiunt. Et si ordinarius eam denegat, peccat: & potest haberi recursus ad superiorem: vt no. glo. in dict. cap. exiunt. & d. c. Domino sancto. Ratio est quia talis dispensatio non est mera gratia, sed ius quoddam, & iusti. execut. vt no. Archid. in d. c. vt constitu. 2. de elect. licet canon. lib. 6. dicitur autem debita quando petitur propter grauiam scandalam vitandam, vt patet de consan. & affi. quia circa & 1. q. 7. necessaria. Item propter stragem gentium vitandam: vt d. c. vt constitueretur. & 23. q. 4. ipsa pietas. Item propter pacem habendam, & guerram vitandam, & vbicunque publica vtilitas suadet. vt in c. fin. qui fil. sint legi. & 1. q. 7. necessaria. & c. quotiens.

Dispensare non potest Papa super matrimonium contrahendo super defectu consensu, videlicet, quòd matrimonium valeat in rer illos, qui non consenserunt. no. Io. in c. per venerabilem. qui fil. sint legi. super 2. glo. & idem dicit Anton. in repe. eiusdem c. 12. colum. ver. videamus ergo. potest tamen Papa ex causa necessitatis propter bonum pacis dispensare, quòd impuberes matrimonium contrahant, licet perfectum consilium sine consensu non habeant: vt est casus in capitul. secund. de despon. impube.

Dispensare an possit Papa, quòd constitutus in sacris, in ordine subdiaconatus, possit matrimonium contrahere, & consequenter an possit dispensare contra votum continentie. vide quod no. gloss. 32. distinct. de illo. & de clerici. coniuga. cum olim dic quod potest dispensare ex causa, non sine causa, & quæ sit sufficiens causa. no. Archid. 25. q. 1. sunt quædam. & Ioan. And. de statu. mona. cum ad monasterium. & Hosti. in sum. de voto. §. qualiter, ad fin. & vide omnino Inno. in c. nisi cum pridem. super ver. malitiam. de

renuncia. vbi causas dispensandi contra iura exprimit. Sed Hosti. alibi concludere videtur, quòd non possit dispensare in contrahendo: sed in contractu retinendo sic: vt ipse no. in tit. qui clerici. vel vouent. §. si vouens. ver. Videtur igitur quòd summus Pontifex, & ver. præce. & seq. si tamen bene videatur: dicit etiam ibi quod ex causa potest etiam Papa dispensare in contrahendo, concludit secundum Tho. in secunda secundæ q. 88. arti. 1. quod cum constituto in sacris potest Papa dispensare, vt matrimonium contrahat. Secus in professo religionem aliquam approbatam secundum formam capit. prim. lib. 6. sed Ioan. And. post Inno. & Host. dicit quòd etiam cum professo potest Papa dispensare ex magna causa, & magnam causam appellat, quando per dispensationem succedit pax patriæ: vel patria infidelis ad fidem conuertitur: vt ipse not. in regula, semel Deo. lib. 6. in dicto c. cum ad monasterium, super vltima glo. & in c. de voto, §. 1. distinct. in glo. fina. & vide omnino quod not. per eum in c. placet. de conuer. coniugat. in glo. quod Ioan. And. dixit Papam posse ex magna causa dispensare, etiam cum professo, fuit etiam de mente Magistri sententiarum: vt nota. Archid. 25. q. 1. sunt quædam. vbi omnino vide, quia ibi specificant plures causas, ex quibus dispensatio fieri potest. pura pro magna guerra sopienda, vel pro augmentando cultum diuinum, si essent pauci fideles, vel pro vitanda strage gentium, vel si communis vtilitas totius ecclesie aut vnius ecclesie, regni, prouinciæ, hoc exposceret, quòd dispensatio fieret: & prædicta procedunt de potestate ordinaria. Sed de plenitudine potestatis videtur, quod Papa possit super quolibet voto continentie etiam solemnizato dispensare etiam sine causa: vt sentit Hostiensis in summa de vo. §. qualiter. circa finem. & in summa qui cleric. vel vo. §. quis vouens. ver. si quis dispotabit. Quinimò videtur, quòd etiam de ordinaria potestate possit Papa etiam sine magna causa dispensare, quòd presbyter & monachus possint matrimonium contrahere: quia presbyter & monachus non prohibentur lege diuina contrahere: sed solum prohibentur ex constitutione canonica. Idem si constitutio ecclesie non emanasset, matrimonium contractum per presbyterum vel monachum, valeret: vt no. Hostien. Ioan. And.

REPERTORIUM AVREVM

And. & Anton. in capit. rursus: qui cleric. vel vo. & in cap. memini-
mus. eodem titul. Vorum ergo continentia nec solemnitas, no[m]i-
pediunt matrimonium, sed sola constitutio ecclesie: vt est ex-
pressum in capit. prim. de voto. lib. 6. & ibi etiam no. Ioan. And.
in nouella. vide etiam per ipsum in regula. semel Deo. & c. actus.
de regul. iur. libro 6. Sicut enim ecclesia sua voluntate statuit, quod
tales non possent contrahere, & si contrahant, non valeat: Ita &
contraria voluntate possent statuere, quod de cetero matrimonia
per tales contracta valcant. & ita tenent Host. & Ioan. And. & An-
ton. in dict. capit. rursus. ergo sic potest statuere quod ad omnes q[ui]
presbyteri & Monachi possint contrahere, fortius imo dispensare
quod contrahant: & hoc argu. vtitur Host. & Ioan. And. in cap.
cum ad monasterium. vnde ibi concludunt quod requiratur ma-
gna causa. Sed ratio & argumentum concludunt, quod talis cau-
sa non requiratur, quia eius est reuocare, cuius est statuere, nisi di-
cas quod cum ecclesia ex magna causa statuere, quod constitutus
in sacris, & Monachus non possunt contrahere, & causam refert
Ioan. And. in dict. capit. de vo. libro 6. in nouella. Similiter absq[ue]
magna causa contra contractum statuere, nec etiam dispensare po-
test: argum. I. nihil est tam naturale. ff. de regul. iur. & quod not.
gloss. in l. minor. in prin. ff. de euis.

Dispensatus per Papam, vt non teneatur se facere ad ordines, p[ro]-
moueri, ita habet vocem in capitulo, & quotidianas distribu-
tiones percipere ac optare potest, nisi consuetudo contrarium dicat:
ac si promotus esset, quia impedimentum quod obstat, sublatum
est, per dispensationem Papalem. not. Ioan. And. in cle. vt hi qui,
de æta. & quali. in gloss. super ver. annex. & sup. ver. infra eod. Et
ita not. Pau. & Anton. in eadem clem.

Dispensatus non est idem cum illo qui non eget dispensatione:
vt not. Ioan. And. in regula: in generali. libro 6. in mercu. sub m[er]-
bro 13. hoc intellige, quod ad omnia, sed quod ad id, in quo dispen-
satus idem censetur: vt ipse not. c. vide super. ver. verba. §. verba
scientia.

Dispensatus ad beneficia curata non obstante defectu æta-
tis

D. NICOLAI DE MILIS.

ii3

tis potest assequi parochialem ecclesiam, nec tenetur promoueri
ad sacerdotium ante 25. an. & vitalis dispensationis fructus se-
queretur, etiam si ex consuetudine vel statuto, vel alio iure debiti
essent, alteri quam diu Rector ecclesie reciperet sacerdotium,
quia per dispensationem prædictam fuhgitur sacerdotio, quod ad
fructus: vt not. Ioan. Andr. de elect. cum ex eo. super verb. iust. &
de causa. in nouell. vide supra §. dispensatus, vt non obstante. &
§. dispensaturum, vt possit.

Dispensatio Papæ facta super matrimonio contracto lege ca-
nonica prohibito trahitur retrò vsque ad principium contra-
ctus, secus si fuit diuina lege prohibitum: quia tunc dispensatio
non trahitur retrò: sed valet vt ex nunc, non extunc: vt notat
Ioan. And. in c. per venerabilem: qui filij sint legitimi. super 2. gl.
sed Anton. dicit, quod nullo casu dispensatio trahitur retrò: vt
ipse notat in dicto capitulo per venerabilem. in decima tertia
columna.

Dispensare potest Archiepiscopus, vt legatus, super defectu
ætatis & ordinum ad episcopatum ex causa necessitatis vel utili-
tatis ecclesie: vt not. Ioan. And. in addit. Specul. in titul. de leg. §.
nunc de episcoporum. ver. nunquid legatus. licet Specu. teneat
ibi contrarium. & idem quod Specul. tenet Antõ. in c. præter ea.
de æta. & qualitat. Hostien. in summa. de ætat. & qualita. §. ætas.
& idem sentit Innocent. in c. innovat. in prima gloss. de electio-
ne. vbi dicit, quod causæ maiores sunt sedi apostolicæ referuatæ, &
causæ electionum episcoporum sunt de causis maioribus: sic ibi
dicit: sic est casus in c. 1. de ætat. & qualitat. lib. 6. vbi à contrario
sensu colligitur, quod in dignitatibus curatis non potest ordi-
narius dispensare super ætate: & ita tenet Ioan. And. ibi in gl. su-
per verbo, non imminet. & in nouella: & si hoc prohibetur in
dignitatibus inferioribus, fortius in dignitatibus episcopatus di-
cendum est, qui maiorem curam habent, non solum sui capituli,
sed etiam totius suæ diocesis. de offic. ordin. si episcopus. & cap-
tulum episcoporum. lib. 6.

Dispensatio facta alicui, vt possit plura incompatibilia retine-
re, restringitur ad duos tantum. not. Ant. de elect. dudum enim
penult. col.

REPERTORIUM AVREVM

Dispensatus, quod possit duo incompatibilia tenere, intelligit de primis duobus, quæ habuit. de præbend. non potest. §. illud. lib. 6.

Dispensandi facultas concessa alicui, quod possit dispensare cum aliquo, ut retineat duo incompatibilia, si ei canonicè conferantur, si dispensatio fiat, cum habente curatum tempore dispensationis, non valet dispensatio, quia non est seruata forma scripti, secundum quosdam. Sed Ioan. Mon. tenet contrarium: ut not. Ioan. Andr. in c. non potest. super verb. recipere. de præb. lib. 6. in nouella.

Dispensandi facultas concessa Episcopo, ut cum tribus clericis curata beneficia habentibus, possit dispensare super alijs beneficijs curatis tenendis, si eis canonicè conferantur: si Episcopus dispensat cum clericis non habentibus curata, dispensatio non valet, nec excusat tenentem incompatibilia, etiam canonicè acquisita, quia dispensatio fuit contra formam indulgentiæ: ut not. Ioan. Mo. de præbend. non potest, lib. 6. super verb. recipere. in nouella.

Dispensandi facultas concessa Episcopo, ut possit dispensare super retentione plurium incompatibilium, intelligitur, quod debet dispensare cum personis literatis, & sublimibus, & nõ cum alijs. not. Innocent. & Ioan. Andr. in d. c. dudum. 2. super ver. canonicè. hoc verum, quando facultas dicit, quod possit dispensare cum vno vel pluribus, non expressis proprijs nominibus. Secus, si propria nomina exprimantur: ut not. Specul. in titul. 2. ver. videamus. ver. quid si Papa.

24 † Dispositio qualibet in tempus collata, intelligitur rebus sic se habentibus, & non mutato statu personæ. not. gl. in l. quod seruus. ff. de cond. ob cau. & est text. in l. cum quis. in princ. ff. de fo. & in c. quemadmodum de iure iur.

ADDITIO.

Dispositio fundata super certa causa, vel certa materia, non habet locum extra illam. vide pulchrè per dom. Felin. in c. cum ordinem. col. 4. ver. limitata causa. de rescript.

25 † Distributiones quotidianæ, non debentur duplices vni duo

D. NICOLAI DE MILIS. 114.

duo beneficia habenti in eadem ecclesia: licet si in illa beneficia essent duo, deberentur cuilibet eorum simplices distributiones, licet Ioan. Andr. dicat contrarium: ut not. Anton. de re iud. cum olim. Et pro Ant. facit, quod not. Rom. conf. 134. vbi omninò vide quæ ibi allegantur. Et hanc opinionem Ant. approbat text. in c. felicit. §. adhiçientes. de cens. lib. 6.

Distributionum quotidianarum appellatione comprehenduntur portiones funeraliũ. not. Lap. alleg. 43. & 36. in contrarium facit text. de cleri. non resid. cap. 1. lib. 6. vbi text. parificat duo prædicta, ergo non sunt idem, potest dici, quod, ex quo à iure parificantur, dispositum in vno habet locum in reliquo: secundum Theoricam traditã per gl. & Ant. in c. de multa. de præb.

Distributiones quotidianæ, an possint ex consuetudine deberi non interessenti, vel non deberi interessenti, vide super ver. consuetudo valet, quod distributiones.

Distributiones quotidianæ & mortuaria siue anniuersaria, non computantur in valorem beneficij. not. Ioan. Andr. in addi. Spec. super rub. de concess. præbend. ver. demum quærebatur. Et idem dicit Old. de quotidianis distributionibus. in conf. 170. Et est decisio Rotæ in nouis. 134.

† Districtus qualiter accipiatur, vide glo. in cle. ne Romani. §. sanè. de ele. & eod. titul. vbi maius periculum. §. porro. libro 6. debet Ioan. An. quod districtus & territorium idem sunt, licet in c. causam. de proba. aliud dicat.

ADDITIO.

Districtus quid sit, vide aliquid per dom. Fel. in c. licet in primo notabili. de proba.

Districtualium appellatione continentur etiam clerici, quod ad eorum fauores: ut not. Io. Andr. in cap. fin. de offic. dele. lib. 6. in nouella.

27 † Diuisio bonorum communium debet fieri per fratrem maiorem & antiquiorem, & iunior factis partibus habet electionem accipiendi, quam partem vult: ut not. Ant. post Archid. in c. 7. de pro. Contrarium dicit Bart. quod per sortem diuiduntur. in l. 1. c. de his qui se. dese. libro 10. & in l. 2. C. quando & qui. quarta pars de ex bo. de cu. de eo. lib.

28 † Doct̄or vel eius filius, vel nepos, an possit pro debite carcerari. Vide super verbo, carcer. §. prim. & vide super verbo, scholaris.

Doct̄ores decretor̄um sunt legum pr̄ferendi doct̄oribus, quod ad honores deferendos: in iudicando autem, & consulendo, ceteris paribus, magis creditur ciuilibus, in arte sua peritis, not. Ant. de iud. ar. fi Clerici.

Doct̄oris filius est ceteris paribus, alijs pr̄ferendus. l. nemi. C. de aduoc. diuer. iud. & ibi not. per Bartol. & Bald.

* A D D I T I O.

Doct̄ores iuniores sunt pr̄ferendi Senioribus, quando sunt excellentiores: vt not. Alexand. in l. eum qui, in 1. colum. ver. Item id quod. ff. si cert. pet. & an doct̄or artium & Medicinæ dicatur esse in dignitate constitutus. vide eundem Alexand. conf. 94. incipien. consideratis his. in 2. colum. ver. sed ita est quod dictus. in 1. volum. & adde quod Doct̄or. auctoritas habetur pro casu legis: vt not. Barba. in conf. 36. incip. sapienter. & c. & quidem viso. & c. col. 18. ver. item satis dicitur in 2. vol. H. F.

Doct̄or quibus priuilegijs gaudeat, dic quod decem, quæ declarauit Franciscus de Zabarellis, in element. 1. in princ. de magistris. quæst. 4.

Dolus qualiter probetur, vide text. & gloss. de re. permut. c. 2. cod. lib. in gloss. super ver. fraude. & per Ioan. And. in regula scienti. de regul. iuris, lib. 6. in nouella. & per Bart. in tractatu de teste. §. solus. & vide super verbo, opinio.

A D D I T I O.

Doct̄or, si reputatus fuerit Doct̄or per decennium, non tenetur probare per literas, se esse Doct̄orem. vide Paul. de Cast. in l. si solemnibus. C. de fide instrum. circa fin.

29 † Domicilium Originis immutari non potest. not. glo. ff. de Sena. l. pen. Sed domicilium quod quis ex habitatione sibi constituit, mutare potest verbo & facto in transferendo se ad alium locum

locum cum familia, & rebus: vt not. Bar. ff. ad municip. l. domicilium. & de fun. instru. l. prædia.

30 † Dominium proprie non cadit in iuribus incorporalibus: sicut nec possessio, sed appellatur quasi dominium, & quasi possessio. tex. in c. fi. de iud. & vide ibi Anto. in 4. no. & vide super ver. possessio. §. probatio. §. proprietates, per totum.

Dominium an transferatur per solam cessionem, vide super ver. cessio. §. cedi potest realis.

Dominium an acquiratur per constitutum factum à Domino qui non possidet, vide Bar. in l. quod meo. in principio. & l. interdum. §. si. ff. de acqui. pos. & l. Celsus. de vsu. alias de vsucap.

Dominium bonorum ecclesiasticorum cuius sit, vide super verbo, prælatus. §. prælati non sint, & §. sequenti.

Dominij appellatio intelligitur directe, quando verbum dominij profertur ab eo, qui suo dominio tantum uti potest: Secus quando poterit uti dominio alterius, vt cessionarius rei vendicatione, qui potest uti directo dominio cedentis, & suo vtili. tunc enim appellatione Dominij venit etiam vtile. not. Roma. consil. 258. Sed in statutis appellatione Dominij intelligitur de directo. no. Bar. in l. 2. ff. de vsucap.

Dominium directum & vtile acquiritur ex præscriptione, in quantum directum & vtile accipiamus, prout distinguitur ex modo vtendi, quia præscribens rem simpliciter habet omnem vsu: ergo habet vtrunque dominium, alias non haberet dominium totale, sed partiale, sed accipiendo directum dominium, prout directe descendit à iure naturali, vt quando res vacans occupatur, vel alij à vero domino traditur, tale directum præscriptione non acquiritur: vt no. Io. An. in mercu. in regula possessor. super 4. q. in fi.

Dominium potest in alium transferri absque vera possessione: dum tamen aliqua traditio interueniat. no. Anto. de cau. pos. c. fi. 14. col. ver. venio ad secundum articulum.

Dominium an transferatur per sentent. sine traditione. vide Bar. in l. Pompon. §. si iussu. ff. de acqui. pos. & vide text. de stat. liber. l. statu liberi à ceteris. §. quintus. dic quod non transit vt no. glo. in fit. §. fin. vide omnino Bal. in l. 1. C. de communia vtriusque

iudi. vide tex. & glo. & Bar. in l. exceptis. C. de excep. rei iudi. & In no. in c. cum dilectus. de elect.

A D D I T I O.

Dominium vbicunque transfertur sine traditione, illud est vtile, non autem directum: vt not. Saly. in auth. donationem. C. de iure dot. refert & sequitur Iacob. de Sanct. Geor. in l. traditionibus, in gl. fi. C. de pact. H. F.

Dominium an transferatur in alium, per confessionem possessoris, dicentis alium esse dominum, cum tamen ipse sit dominus. vide Bart. & Bal. in l. cum falsa. alias fictum. C. de iur. & fact. igno.

Dominium transfertur sine possessione eo ipso, quod princeps aliquid dat per gratiam vel priuilegium: vt not. Bal. in pœn. lib. feud. vbi vide. Secus si princeps gratiam faciat, sed cum alia contrahit: vt not. Bald. in capit. 1. §. in inuestitura. de not. fi. for. in vfi. feud.

31 † Dominus tenetur ex delicto vicarij vel alterius officialis sui, delinquentis in officio sibi commissio, nisi quia citò sciuerit, pœnituerit eius delictum. po. Ro. consi. 279.

Dominus non potest agere pro subditis vel colonis suis actione iniuriarum, contra episcopum vel alium prelatum, tallian-tem vel spoliantem vel turbantem: nisi præmissa fuerint in iniuriam & odium ipsius domini. Et similiter non potest dominus agere pro rebus ablatis subditis vel colonis suis: quia domini non interest: nec est procurator subditorum. notat. Roman. consi. 351. & vide iura ibi allega. & Ang. qui plenè loquitur in c. dilectus. de appel. in 2. & 4. contrario. Sed contrarium tenet Archiepif. 1. q. 1. in primis in princip. Inno. in d. c. dilect. distinguit. aut interesse, quod Dominus petit pro iniuria facta subdito, discutitur & probatur per minimos circuitus: aut sine magno circuito. Primo casu potest Dominus agere pro tali interesse. Secundo casu secus, & ponit exempla, sed ista distinct. non est vera, cum quodlibet verum interesse peti possit, etiam si per magnos circuitus probetur, vt patet in interesse quod consistit in lucro cessante. l. 3. §. fin. ff. de eo quod

eo quod cer. lo. & l. i. C. de sent. quæ pro eo quod interest profè. & hoc tenet Inno. Host. & Io. An. in c. sacro, de sent. excom. & Ant. in c. salubriter. & in c. nauigan. de vsur. & Io. And. declarans Inno. in d. c. nauiganti. idem tenet Cy. & Bal. in auth. & hoc. C. de vsur. & idem tenet Bar. in l. alleg. Vide omnino super ver. vniuersitas. §. vniuersitas ciuitatis. & quod no. Bar. & Fran. de Zabarel. in clem. 1. in prin. de reliqui. & venera. sanct.

Dominus rogando subditum dicitur sibi mandare: quia rogatio Domini præceptum est: vt patet in text. & gloss. ff. quod iussu. l. 1. §. sed ego. & no. Bar. in tractatu de Tyranno. ver. 7. quæro. 2. col. in fin. vnde ver. est rogare ducù species violenta iubendi. & not. Bald. C. quod cum eo qui in alien. po. neg. l. si mandatur.

Dominus ex vna causa, non potest amplius fieri Dominus ex alia causa: quia quod meum est, amplius meum fieri non potest, nisi prima causa esset dubia: vel nisi per secundum vberius & pinguius provideatur. notat. Ioan. Andre. per Ioan. Mona. de priuileg. cum personæ libe. super vlti. gl. in nouel. Sed aduerte ne decipiaris, quod licet Io. Mona. dicat regulam fallere in dictis duobus casibus, tamen rectè intelligendo non est verum quod fallat, quia remanente causa prima ex qua fuit Dominium acquisitum, impossibile est, quod Dominus ex vna causa, fiat Dominus ex alia, vt liquide patet: vt notat Barto. in lege tertia §. ex plurimis. ff. de acquiren. posses. vbi autem prima causa est dubia, vel in iure, vel in facto, tunc quia propter tale dubium non constat, quem Dominum esse, potest ex alia causa certa Dominium quærere. Et hoc casu non est verum dicere, quod Dominus ex prima causa, fiat Dominus ex secunda: quia non constat, quod ex prima causa fit Dominus. Et paria sint, non esse vel esse, & non apparere. ff. de testu. l. duo Titij. Item non fallit regula alio casu, quod aliquando ex causa dicitur pinguius prouideri. l. fundo lega. ad l. Falcid. quia ibi prima causa ex qua fuerat acquisitum Dominium relegate pendente conditione, resoluitur ipso iure adueniente conditione per l. 2. C. communia dele. ibi posita. idèd cum destinat esse Dominus ex prima causa, potest fieri ex secunda, vt dicit text. in c. inter dilectos. de fide instru. Et sic ibi adueniente conditione legati, eodem momento resoluitur dominium ex prima causa, &

de nouo acquiritur ex secunda. Et ita colligitur ex ordine intellectus.

Dominus feudi non potest alienare proprietatem sine consensu vasalli. de prohibiti. feu. alie. per Fre. cap. i. præterea ducatus; & no. gloss. in l. inuitus. ff. de fideiussori. idem not. Host. & Ioan. And. in cap. dilecti filij. de maio. & obedien. & Cyn. in l. i. C. de noua. quod intellige, nisi alienetur cum vniuersitate curiæ vel castri: vt no. glo. in c. si quis. quo temp. mi. inuesti. pete. de. Item no. Bal. in l. 2. in prin. ff. solu. matrimo. Sed quidam distinguunt, quod si Dominus vult alienare in parem, vel in potentiorum, potest etiam sine consensu vasalli, in inferiorum non: vt notat. Cyn. in d. l. 1. Sed illud procedit quando alienatur in specie, secus si cum vniuersitate, quo casu etiam in rusticum alienare potest, vt in cap. 1. §. ex adiuncto. in vlt. feud. dele. Corra. tamen ille textus facit contra, quia licet in Mediolano seruetur, tamen alibi communiter contrarium seruetur, & pro regula tradit ille text. vide ibi Bal.

Dominus terræ non potest terram suam alteri domino subijcere, contra voluntatem subditorum suorum: vt not. Host. Ioan. And. & Anton. in c. dilecti filij. de ma. & obed. & Bal. in cap. si quis. quo temp. mi. inuesti. pe. de. quod intellige. quando vellet se & terram suam subijcere alteri, non tamen eam totaliter conferre vel transferre, quia duplicetur interesse subditorum, ne hoc permittant primo casu, quia eorum interest, quod Dominus eorum sit liber. Secundo quia eorum interest, non habere plures Dominos. Vbi vellet quis terram suam alteri subijcere, & in totum alienare, videtur quod possit etiam inuitis subditis, quia cessat interesse subditorum, nisi dicas quod saltem interest subditorum, non mutare Dominum: vt no. Inno. de præf. c. auditis. quod procedit quando nouus Dominus esset Tyrannus: vel alias male regeret subditos suos, aliàs fecus. Adde quod ciuitas non potest se vni domino subijcere: vt not. Ioan. And. de hære. præfiden. lib. 6. in nouella.

Dominus ciuitatis vel castri, in eo ipso quod dominus est, fundat intentum suum de iure communi sua iurisdictione in eadem ciuitate vel castro, dic quod no. Ioan. And. in c. nimis. de iur.

reurt.

reurt. & An. de for. comp. cum contingat. vers. quædam est potestas dominica, in 2. col.

Dominus an possit manumittere seruum suum per procuratorem, vide super verb. procurator. §. procurator non potest constitui per dominum.

32 † Donatio enceniorum, quæ sunt sponsæ tempore nuptiarum per consanguineos, & amicos viri & vxoris, diuiditur hoc modo, quia encenia quæ sunt per consanguineos & amicos viri, sunt viri, alia sunt vxoris: vt not. Bald. ff. de vul. & pupil. sed si plures. §. in arrogato.

Donatio facta inter virum & vxorem firmatur iuramento. not. Barr. in l. si quis. ff. de fideiuss. & in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falc. & Fre. in consi. suis, cons. 160. aliàs 150, sed Anton. dicit, non firmari iuramento, licet iurans teneatur iuramentum seruare: vt ipse not. in c. cum contingat de iureiur. 12. col. ver. ex his deciditur, & de don. vide super vers. iuramentum. §. iuramentum. licet valider donationem.

Donatio an possit fieri absenti, vide sub ver. absens. §. absenti si sit.

Donatio causa mortis non potest fieri nisi presenti vel stipulanti, vel si est absens, oportet quod notarius pro eo stipuletur. not. Barr. in l. tam is. §. 1. ff. de don. caus. mort. nec potest donatio causa mortis fieri substitutio, nisi per stipulationem: vt not. Barr. in l. ei cui. eo. tit. licet autem donatio causa mortis facta absenti, nullo pro eo recipiente, non valet vt donatio, valet tamen vt fideicommissum: vt no. Barr. in d. l. tam is. §. 1. in l. 1. eo. tit.

Donatio ob causam non est proprie donatio. ff. de do. l. hoc iure. §. Labeo. & §. fin. idè non eget insinuatione: vt no. gl. eo. ti. l. a quibus. quod intellige: vt ibi not. Barr. & vt not. Guil. in l. illud. C. de sac. sanct. eccles. dicta tamen donatio ob causam ita est contractus nominatus, sicut est simplex donatio: vt no. gl. & Barr. in l. fin. C. de cond. ob causam.

Donatio causa mortis ad sui confirmationem non requirit aditionem hæreditatis: vt not. Bald. ff. de condit. ob causam. l. cum quis. & idem no. Barr. in l. sequens quaestio. ff. de leg. 2. licet ipse dubitauerit in l. in mortis causa. ff. de dona. causa mortis.

REP ERTORI VM AVREVM

Donatio inter virum & vxorem non confirmatur morte donantis, nisi traditio rei interuenerit. ff. de do. inter virum & vxorem. l. Papi. vel nisi aliquid intercefferit, quod loco traditionis habet: vt l. quod de suo. C. de don. causa mortis. & ibi not. & idem not. Bar. in l. Papi. Idem not. Bal. in l. i. C. de don. ante nup. sed aduerte, quia Bar. dicit confessionem de recepto factam animo donandi, haberi loco traditionis, sed gl. in d. l. quod de suo, & Bal. in d. l. i. requirunt aliud vltra confessionem.

A D D I T I O.

Donatio inter virum & vx. vtrum confirmetur æqualitate, vide per do. Fel. in c. super eodem. cl. 2. vltra medium col. versic. Et per istum tex. de testib.

* S I N G V L A R E.

Donatio inter virum & vx. regulariter est prohibita: vt in toto tit. ff. & C. de don. inter vir. & vx. & c. fin. extrà eo. tene tamen perpetuò menti, quòd si coniuges faciant sibi inuicem reciprocam donationem, si contingat alterum præmori, non dicitur donatio prohibita, sed valebit, & non indigebit confirmatione per mortem, & etiam non interueniente traditione, post mortem poterunt bona peti. ita sing. dixit Cy. & post eum Pau. de Ca. in l. si pater puellæ. in fin. C. de in off. testa. quod dictum multum exclamat ibi Pau. de Ca. id quod frequenter potest contingere de facto, & adde quòd licet donatio inter virum & vx. confirmetur iuramento secundum communem opinionem: vt not. Abb. post alios in c. si. de don. inter virum & vx. si est donatio facta per maritum vxori, habeat tacitam conditionem, si vxor superuiuat post mortem mariti donantis: & idem si vxor donataria præmoriatur, eius marito viuente & superstate, talis donatio resoluitur, vt eleganter consuluit dom. Philip. Decius, in confi. 240. incip. & diligenter in 2. vol. H. F.

Donatio si in ea dicatur, quòd sit ob merita præcedentia, an ex tali narratione probetur, vide Bar. in l. illud. C. de sacrosanct. eccles. &

D. NICOLAI DE MILIS

118

cle. & in l. si de donatione. C. de col. & auten. vnde si parens, de in off. test. & Bar. in l. si forte. ff. de Castren. pecu.

Donatio facta extraneo per carentem filijs, dissoluitur ipso iure in totum ex natiuitate filij. C. de reuo. donat. l. si vnquam: sed donatio facta filio, resoluitur ex natiuitate alterius filij, pro legitima duntaxat ipsi filio postea nato iure naturæ debita. C. de in off. do. l. si rotas. & no. per Bar. ibi. & in l. i. eo. tit. & in l. Titio Seio. §. imperator. de lega. 2. per Bart. in d. l. i. & l. si rotas. nec potest per donatorem dictis legibus renunciari, etiam cum iuramento, l. præiudicium filij postea nati: vt not. per Bal. & Bar. in dictis legibus. & per Ioan. And. in addi. Spec. in titu. de instru. edi. §. porrò. ver. item not.

Donatio facta ob merita præcedentia non potest reuocari, etiam propter ingratitudinem, vt ff. de donat. l. à quibus. & l. si patri. §. i. & ibi not. glo.

33 † Dos etiam constante matrimonio potest permutari, & inter virum & vx. de vna re in aliam conuerti, si dotis vtilitatem conseruat. ff. de iure do. l. ita constante pro. & l. si.

Dos siue res dotalis, an possit præscribi contra nullitatem, vide super ver. præscrip. §. præscribi an possit dos.

34 † Dummodò, ista dictio non importat conditionem, sed modum. not. Ro. confi. 221. & notat gl. de præben. non potest. §. si lib. 6. super ver. retinere, in fin.

A D D I T I O.

Vide per Bartol. in leg. quibus diebus. §. fin. ff. de conditio. & demonst.

Duntaxat, hæc dictio quid importat, vide super versic. tantum, & c.

S V M M A R I V M.

- 1 *Dictio Etiam, iuncta speciei maioris grad. n. includit speciem etiam minoris.*
- 2 *Ecclesia potest id quod Senatus,*

3 *Eccle-*

- 3 Ecclesia collegiata quæ dicatur?
- 4 Ecclesie appellatione quid comprehendatur.
- 5 Ecclesie privilegia specialia,
- 6 Ecclesia cathedralis quando vacare dicatur,
- 7 Ecclesiasticæ rei alienatio quando sit valida aut renocabilis.
- 8 Ecclesiam parochialis quæ dicatur, & qualiter sit administranda,
- 9 Edere instrumenta seu privilegia quando quis teneatur.
- 10 Aedificium aliena pecunia in fundo alieno constructum cui cedat.
- 11 Electio ad prælaturam vel officium vel aliquam dignitatem diversimodè fieri potest, & quid operetur electi confirmatio: & quibus gaudeat electus prærogativis: & quibus subiaceat oneribus.
- 12 Electionis substantia quæ & quot sunt.
- 13 Emphyteusis qualiter sit vel retinenda vel transferenda.
- 14 Emptori quando & quæ actio contra venditorem competat.
- 15 Episcopus cuius sit auctoritatis, & quid episcopi officium & potestas comprehendat.
- 16 Aequitas dividitur in scriptam & non scriptam, & qualiter utraque sit observanda.
- 17 Error diversimodè committitur, & an & quando, & qualis excuset errantem vel non: & an error possit renocari.
- 18 Dilectio ET cuius sit effectus.
- 19 Dilectio Copularia cuius sit nature.
- 20 Exceptio in regulis vel dispositionibus interposita quid operetur.
- 21 Exceptio diversimodè est consideranda, & respectu diversarum actionum competit & operatur.
- 22 Excommunicatio quando dicatur iusta vel iniusta, & quomodo peti debeat illius absolutio. Item quoruplex est excommunicatio.
- 23 Anathema & excommunicatio in quo differant, tam in illatione quam effectu.
- 24 Excommunicatio qualiter dicatur probari.
- 25 Excommunicare quis possit, & quis ab ea absolvere.
- 26 Excommunicatio occulta in quo differat à manifesta, & à quibus actibus suspendat excommunicatum.
- 27 Excommunicatio suspensio, & interdictum differunt.
- 28 Executio sententiæ dicitur diversis respectibus posse fieri vel non fieri pendente causa.

- 29 Sententiæ executio quando suspendatur?
- 30 Cautela ad impediendum sententiæ executionem.
- 31 Sententiæ executio fieri debet prout sententia lata importat.
- 32 Sententiæ executor quâdo ut suspectus veniat recusandus, & multa de executoribus diversimodè consideranda, respectu diversarum executionum.
- 33 Exemptus an citatus teneatur comparere, suam exemptionem probaturus?
- 34 Expensæ litis à quibus & qualiter sint solvende.
- 35 Verbum Expensæ potest in iure diversimodè sumi.

DE LITERA E.

TIAM † hæc dictio iuncta speciei maioris gradus, includit speciem minoris gradus, etiam si materia sit odiosa. not. gloss. in clem. 1. de sequestra. possess. in ver. etiam.

† Ecclesia habet senatum, ideo potest ordinarius ecclesiæ illa facere, quæ potest senatus. not. Ant. de iud. at sicler. in princ. ver. ad tertium. & vide super ver. executio. §. iustitia. §. possessio. §. prælatus.

† Ecclesia collegiata quæ dicatur, vide in cle. fin. de rat. & qual. & ibi per Ant. quæ dicit, quod collegiata est illa in qua sunt duo, secundum ius Canon. vt not. super ver. collegium. §. collegium faciunt duo. licet gl. dicat, quod requiruntur tres; licet in vno tantum ius collegii remaneat. not. gl. in c. 1. de elect. & de iure patr. nobis. & ibi per Ioan. Andr. qui ponit qualitates, ex quibus cognoscitur ecclesiam esse collegiatam, videlicet sigillum, tractatus communis in publico, arca communis, refectorium & dormitorium commune, fraternitas communis; & similia, & hoc in dubio. Vbi autem ex privilegio, consuetudine vel fundatione constat ecclesiam esse collegiatam, vel non, illic standum est dictis qualitatibus circumscriptis. vt not. Ioan. And. dicit etiam Innoc. in c. postulasti. eod. tit. quod si in fundatione ecclesiæ fuit ordinatum, quod si essent tres vel plures clerici, vel si pro tot fuit dotata, cenetur collegiata. Secus si ordinatum fuit quod ibi essent duo tantum, vel vnus, licet postea contingat numerum augeri.

REPERTORIUM AVREVM

geti. Idem dicunt Hostien. Ioan. Andr. in dict. cap. nobis, quod de iure communi ecclesie cathedrales & etiam regulares, quæ ad congregationem tenendam sufficienter sunt dotatæ, & viuunt in communi, habent ius collegij. & idem dicit Archid. 4. quæst. 1. vbi etiam addit, secundum Vincent. quod non sufficit ad hoc, quod ecclesia sit collegiata, quod plures ibi sint clerici, nisi ad hoc sint constituti, vt sint vnum corpus, & habeant arcam communem, addit etiam secundum capitulum, quod duo non faciunt ecclesiam collegiatam, sed tres ad minus. Ad esse autem collegij, non requiritur ibi esse prælatum. not. Archid. 27. quæst. 2. sicut in gloss. Sed contrarium tenet Guilielm. de monte Lau. in extrauagan. suscepti in princip. super ver. ecclesijs. dic. quod illa ecclesia duntaxat est collegiata, in qua duo aut plures tanquam facientes vnum corpus consueuerunt conuentus, capitulum vel collegium vocari, & communiter à gentibus sic appellari, & tales haberi. vide Boch. qui plenè notat in cap. postulasti. & Franc. de Zaba. in cle. statutum. de elect. in 4. quæst. Vide omninò Zen. qui omninò concordat cum Guiliel. in cle. & si principalis. super ver. & conuentualem, de rescrip. & idem dicit Ant. in c. 1. de elect. in primo not.

ADDITIO.

Ecclesie collegiatæ materiam, vide per dom. Alex. in conf. 8. quarta parte.

Ecclesia curata quæ dicatur, vide super ver. curata. §. curata ecclesia.

4 † Ecclesie appellacione comprehenditur cœmeterium, & totus ambitus, & etiam capellæ sibi contiguæ. not. Roma. consil. 181. & idem habens gratiam de beneficio in certa ecclesia, potest acceptare in cœmeterio vel ambitu, vel capellis sibi contiguis: Secus in existentibus extra septa ecclesie, vt ibi not.

ADDITIO.

Cœmeterij autem appellacione non continetur ecclesia. c. 1. de conse. eccles. vel alt. in 6. doct. in c. cum contingat. el. 1. de sen. excom. & in c. 1. de vita & honesta. cler.

5 † Eccle-

D. NICOLAI DE MILIS.

120

† Ecclesia habet hoc speciale, quod acquirit dominium sine apprehensione possessionis. not. Ant. de caus. poss. cap. fin. 20. colum. versic. venio ad tertium. & est C. de sacrosanct. eccles. l. final. Item acquirit possessionem sine apprehensione, quando est hæres instituta: vt in c. in præsentia. de probat.

Ecclesia habet hoc priuilegium, quod quilibet potest venire ad defensionem bonorum ecclesie. not. Roma. conf. 201.

* SINGVLARE.

Ecclesia si est substituta, filius naturalis esse non excludit, istud fuit singulare dictum Bald. in cap. in præsentia. in penultima col. extrâ de probat. & dicit hoc procedere etiam si talis filius naturalis esset legitimatus ab Imperatore, & hoc propter dignitatem ecclesie, quod dictum multum commendat Felinus in d. c. in præsentia. in 9. col. ver. fallit primò. & dicit hoc dictum alibi non legisse. H. F.

Ecclesie appellacione non intelligitur de episcopali siue cathedrali, sed de inferioribus ecclesijs secundum Innoc. de concess. præbend. dilectus. & per Archid. de præben. licet primo. lib. 6. vide text. in c. quamuis. eod. tit. & lib.

Ecclesia cathedralis succedit in loco domicilij cuiuslibet clerici suæ diocesis, sufficit ergo clericum ibi citari, & in loco sui beneficij. not. Roma. conf. 59.

Ecclesia restituitur aduersus lapsum temporis dati ad appellandum, de restitutione in integrum. cap. fin. & temporis dati ad probandum: vt in c. 1. de restitut. in integ. & aduersus prescriptionem. not. Innoc. de restit. in integ. c. 1. & in pluribus alijs casibus, qui notan. in cle. 1. de restit. in integ. & in c. 1. & fin. eod. tit. in antiquis, vide in §. ecclesia restituitur non solum.

6 † Ecclesia cathedralis dicitur vacare eo ipso, quod Episcopus translatus est ad aliam ecclesiam, & à vinculo prioris absolutus, quod est verum, quando apparet voluisse transferre in inuitum, aliàs non vacaret, nisi translatus translationi consentiret, vt Ioan. Mo. de elect. generali, lib. 6. quod plenius prosequitur Ioan. And. in regula, quod ob gratiam. eod. lib.

7 † Ecclesiasticæ rei alienatio facta ex falsa causa, seruata ta men forma

forma iuris an sit nulla, an veniat rescindenda falsitate approbata, vide super ver. i. in prin.

Ecclesia & eius bona, an obligentur ex contractu prelati, vide super ver. prelati.

Ecclesia acquiritur dominium rei emtae de pecunia Ecclesie, not. gloss. 12. q. 2. apostolicos. & de peculio cle. c. inquirendum. & similiter acquiritur actio personalis ex contractu per alium super re ecclesie celebrato, quod est vetum in subsidium; illo qui contractus non existente soluendo, aliis secus: vt not. Bart. in l. si vt proponit. C. de rei vend. Si tamen debitor, qui ex contractu de re vel super re minoris inuiti contrahentis soluerit ipsi contrahenti, ignorans rem fuisse ecclesie liberatur: licet ille contrahens non sit soltuendo, sicut dicitur de minore, cui ecclesia equipatur, vi l. filia. ff. de solut. & quod ibi not. Bart.

Ecclesia restituitur aduersus precriptionem 40. annoru, per text. cle. 1. de rest. in integ. licet Ioan. And. ibi dicat contrarium, in 4. glo. in fin. & male, quia text. generaliter loquitur de precriptione aduersus temporis lapsu, nec distinguit si ille lapsus sit decem, 20. vel 30. anno. vel 40. & ita tenet Paul. Steph. & Zen. & Franc. de Zaba. idem tenet Ant. in c. auditis. de rest. in integ. Item etiam ante dictam cle. restituebatur ecclesia aduersus tale precriptionem, per text. in c. 1. eod. tit. vbi dicitur, quod ecclesia laesa semper vtitur iure minoris, quod intellige quod ad restitutionem concedendam, non quod ad cursum precriptionis ipso iure impediendum: vt not. Ant. in c. 1. de precrip. & illud verbum semper importat idem quod in omni casu. l. i. & ibi not. ff. solut. in trim. Sed minor contra talem precriptionem restituitur. C. in qui. cau. in integ. restit. non est necess. l. final. de precrip. 30. anno. l. sicut. §. pe. iuncta l. ait. prator. in princ. ff. de mi. ego etiam fateor, quod verbum semper supponitur, pro regula & seruantur casus excep. vt dicit gl. & Bart. in d. l. 1. sed in aliqua lege vel decretali non reperitur excep. tum, quod ecclesia restituitur aduersus talem precriptionem; ergo restituetur. & ita tenet Innocent. in dict. c. 1. & Ant. in d. c. auditis. & Host. eo. tit. in summa. 2. parte. §. qui vltimo. & §. in quibus. vers. in precriptionibus. & in c. contingit. de transa. Nec obs. ratio glo. in d. c. auditis.

quæ

quæ dicit, frustra canones permitterent talem precriptionem contra ecclesiam si restitueretur, quod argumentum non valet: Nam & contra minorem permitit lex talem precriptionem, & tamen contra eum restituitur: & similiter canones permittunt aliquas precriptiones minoris temporis contra ecclesiam, & tamen aduersus illas restituitur: vt in c. coram. de restit. in integ. & not. Anton. & Ioan. And. in cap. prim. & fin. eodem titul. Nec possunt dici iura sic permittentia, frustratoria, quia si restitutio non petatur, & finiatur intra quadriennium, petens restitutionem amplius non auditur. C. de temp. in integ. restit. l. fin. & in cle. 1. eod. tit. nisi in certis casibus, qui not. in text. & glo. in capit. prim. de restit. in integ. lib. 6. ecclesia etiam restituitur non solum contra priuatum, sed etiam contra ecclesiam prescribentem. not. Cy. Bald. & glo. de sacrosanct. eccle. aut. Item sibi, &c.

§. † Ecclesia parochialis quæ dicitur, vide Ioan. And. de cle. non resident. quia nonnulli. super versicu. parochialis. Host. in summa de parochia; & c. tu dic. quod parochialis est quæ habet parochiam limitatam: vt in capitul. pastoralis, in princip. de his quæ ff. à prela. & actu parochianos habet: vt no. in c. licet cano. de elect. lib. 6. in glo. super ver. parochialis. debet regi per Rectorem: non potest etiam regi per alium, nisi in contrarium sit consuetudo: vt not. Ioan. And. in c. extirpandæ. de preben. vel nisi sit alteri beneficio annexa, quo casu potest regi per Vicarium perpetuum, quem habet Rector presentare: vt dicit. cap. extirpandæ. de prebend. §. qui verò. puto tamen quod ex consuetudine possit regi per Vicarium temporalem, per ea quæ dixi in principi. & de facto ita reperitur seruari, super quo vide sub ver. consuetudo quod Vicarij.

Ecclesia parochialis si est per se principalis alteri beneficio non annexa, tenetur Rector per se non alium in ea residere, quod si non facit, potest monitione premissa priuari per sententiam: vt in c. quia nonnulli. de cle. non resident. debet etiam intra annum se facere ad sacerdotium promoueri, quod si non facit, priuatur ipso iure & sine monitione: vt in capit. licet canoni. de elect. lib. 6. vbi autem ecclesia parochialis est alteri beneficio non curato annexa, tunc licet Vicarius perpetuus eiusdem ecclesie, quæ regitur per Vicarium perpetuum in eadem ecclesia, sit curatus, & incompati-

q

bilis

bilis cum alio curato: vt no. Ioan. And. in cap. fin. de offic. vica. & patet ex cle. r. eod. tit. tamen ipsa ecclesia principalis Rectoris censetur non curata, quod ad hoc, vt sit incompatible cum alio curato, & hoc est verum, siue sit alteri beneficio annexa, vt in c. super to. de præben. lib. 6. siue non sit annexa: vt in extrauag. exécrabilis. §. quantum autem. vbi autem est annexa, non tenetur Rector in eadem residere, nec propter eam se facere ad ordinem sacerdotij promoueri: vt in c. extirpandæ. §. qui verò de præben. tenetur tamen in ea facere deseruire per Vicarium perpetuum, per Episcopum ad eius præsentationem restituendum: quod si nõ faciãt, priuatur ipso iure, monitione tamen præmissa, sine qua priuatio non sequitur, secundum Innoc. & Ioan. And. in dict. capitul. extirpand. vide omninò sub ver. cura. §. curatum beneficium obtinens.

Ecclesia vna potest habere plures sacerdotes, quorum quilibet exerceat curam animarum in solidum: potest etiam inter esse diuisa curã, vt vnus exerceat curam in aliquibus, & alter in alijs, nec ista sunt contrarij, & dicit Innoc. de præben. cum non ignores. vide omninò Oldra. consil. 66. & ibi an in illis habeat locum. c. licet canon.

¶ Edere non tenetur actor nec reus instrumenta seu priuilegia sua, præsertim si asserat illa esse sua propria: potest tamen iudex ex officio partem compellere ad exhibendum illa sibi, & ipse habet videre an sint propria vel communia, vel ad causam facienda. not. Roman. consil. 280.

ADDITIO.

Plurima de editione, vide per doct. Fel. in capitul. prima. in prima colum. vsque ad finem. de probatio. Et ibi quando reus tenetur edere actio. Et ibi etiam quando in causa matrimoniali, vel alia pia causa fiat editio, & de multis alijs, de quibus ibidem.

Edere sicut quis compellitur sua propria instrumenta fauore fisci, ita & fauore matrimonij. not. Ioan. And. in addit. Spec. de instru. edit. §. videndum. verfic. expressis. & de præben. c. 1.

Edo-

Edere tenetur quilibet colligens, etiam fiscus, proprium instrumentum petendi, id est si instrumentum sit commune, quod autem dicatur commune, vide Innoc. Io. And. & Anto. in c. 1. de prob. vbi pulchrè loquuntur super hoc: sed si est proprium eius à quo petitur, tunc si petitur editio, tanquam inutile eius, penes quem est ex aliquo facto, vel quasi inter partes, & quod potest nocere illi, à quo petitur, vt quia solutum est debitum, vel quia cassata est sententia lata per eum qui habet instrumenta sententia, isto casu potest peti editio: si vero petitur instrumentum edi, vt fiat inutile: vt quia peto cassari sententiam, & peto quod in causa appellacionis exhibeat: dicit vt in c. perpetuus. de fid. instru. si autem in instru. est inutile vtrique parti, vel si est inutile consergit hoc ex aliquo facto, vel quasi inter partes, tunc si actor petit edi ad suam intentionem fundandam, non auditur nisi si reus sit vsurarius: fallit in fisco, cui quis tenetur edere instrumentum proprium etiam ad intentionem fundandam. Fallit etiam in causa matrimoniali, & hoc operatur fauor fisci & matrimonij. Idem posset dici in dotibus, in alimentis, in legatis ad pias causas, in ecclesijs, in hospitalibus, & in libertatibus, & in omnibus alijs multum priuilegiatis, saltem vbi alter non haberet copiam probandi. Idem posset attentari vbi cunque manifestum arguitur peccatum in reuentione instrumenti: vt aliqua fides vel prescriptio posset fieri de instrumento habito, vt saltem ex officio vel denunciacione eius angelica quis edere compellatur: imò plus dicit Rota, quod in omni casu tunc potest iudex ex officio partem compellere, vt instrumentum exhibeat, altera parte iurante, quod editionem non petat calumnia causa. Tu dic quod de iure non potest hoc iudex facere, nisi ex magna causa, & quando parti perisset copia probandi aliter, & maxime si ei non posset imputari quod instrumentum non habuit. Vbi autem actor petit sibi edi instrumentum ad replicationem probandam, auditur: quia actor in replicatione reus est, & semper reo fit editio, etiam ad exceptionem fundandam, quia fauorabiles sunt rei. Item actor petit edi instrumentum nõ ad intentionem fundandam seu iuuandam: & si peto à te fundum quem mihi vendidisti, & est contentio in quantum fundus se extendat, cogitur reus actori edere instrumentum ad suam intentionem iuuandam. Idem si actor esset violentæ præsumptions: quo casu ad complendum

Q. 2 pro-

probationem compellitur reus edere instrumentum. Vbi verò petitur editio non à parteligitante, sed à tertio habente instrumentum proprium ipsius tertij, tunc regula est, quòd compellitur edere, nisi talis editio petatur contra fìscum: vt not. Anton. de pb. c. 1. in 2. & 3. col.

10 † Aedificium si fiat de pecunia ecclesiae in solo alieno, solum cedit aedificio fauore ecclesiae: vt not. glo. 12. q. 2. apostolicos. Item not. Spec. in tit. de emt. & vend. §. tertio loco. vers. quid si cleric. quod est verum quando aedificans est dominus soli, sed ita loquitur ibi. Sed Ioan. And. in addit. Specu. in d. ver. quid si clericus. dicit quòd potius dicendum videtur aedificium quod fit, sit ecclesiae, & solum sit domini primi. & idem dicit Anton. in c. inquirendum, de pecu. cler.

11 † Electio si fiat de praelato ad ecclesiam non cathedralem, nec regularem, non habet locum in tali electione. c. quam sit de elect. lib. 6. nec in eadem seruanda est forma. c. quia propter de elect. licet Ioan. And. dicat contrarium: vt not. Rom. 288. & an talis elect. debeat fieri intra semestre vel trimestre, vide Rom. consilio 450. & vide sub verbo, collatio. §. confirmatio. §. dispensatio. §. possessor §. nominatio.

Electio habet vim confirmationis, quando ad eligentem spectat electio debita & confirmatio eodem iure: secus si ex diuersis, not. de electio. vt circa. lib. 6. in glo. 2. idem not. Ioan. Mo. cod. tit. & lib. capit. prim. idem tenet Archi. in dict. capit. prim. & sexagesima tertia. dist. in synod. & Compost. de elect. cum in canonicos, vbi omnino vide.

Electio licet cassetur, si tamen electus per superiorem confirmetur, sola confirmatio tuetur possessorem, & omnia facta per eum. not. Rom. consilio 183. & idem electo confirmato obediendum est, licet electio fuit nulla, dum modò confirmatio teneat. not. Inno. de excef. praela. inter dilectos.

Electus confirmatus, licet non consecratus, habet legitimam administrationem: ratione cuius excommunicare, iudicare suspendere potest. not. Rom. consi. 482. tamen ante consecrationem non vocatur episcopus.

Electus non confirmatus non potest beneficia conferre. de elect.

lect. nosti. & c. transmissa: nisi esset in partibus valde remotis à loco, vbi debet peti confirmatio de elect. nihil in fin. vel nisi esset electus bona fide in possessione praelaturae: vt not. Innoc. in dict. cap. nihil.

Electus & confirmatus, à cuius confirmatione appellatum est, beneficium conferre non potest. not. glo. de elect. auaritia. lib. 6.

Electus fuit confirmatus, sed nulliter, & post talem administrat. an incurrat poenam. c. auaritia. alleg. prox. vide sub versic. poenam. §. poenam decretalis.

Electus si electioni consensit, dicitur etiam ante confirmationem spiritualiter vinculum coniugale cum ecclesia contraxisse. de elect. cum inter canonicos de translat. inter corporalia.

Electus non habet ius in re per solam electionem, sed demum per confirmationem, de accu. super his. habet autem ius ad rem per solam electionem, not. gl. in cle. prim. vt lit. pen. sub verb. collatio. & ibi per Anton. & per eundem, de rescript. in nostra. circa fin. & de iusto iure, & ad rem, & in re, & in beneficio, vide text. & gloss. in c. fin. de concess. praeben. lib. 6. & de praeben. si tibi absenti. & c. si is cui. & c. quidam. eod. lib. & in cle. 1. de sequest. possess. & fructuum.

ADDITIO.

Electus ad aliquam dignitatem, an fit tutus in foro conscientiae, si electio sua tennit de iure gentium, non seruata forma tradita à iure positiuo, vide per do. Iaso. May. in tit. de act. §. sed ista. fo. 21. col. 1. in me.

Electus non confirmatus si administrat, non solum priuatur iure sibi competenti ad rem: sed etiam efficitur ineligibilis ad omnia beneficia. not. Ioan. And. de elect. auaritia. lib. 6. gl. fi. in nouel. Ratio est, quia priuatur propter delictum & vitium suum: vt in c. super eo. de elect. & c.

Electio sub conditione facta an valeat, vide de elect. capitul. 2. lib. 6.

Electio Rectoris in ecclesia collegiata vel conuentali pertinet ad collegium vel conuentum, nisi in fundatione aliter actum sit, vel consuetudo aliter se habeat, de iure po. nobis. & glo. de ele. c. 1.

Electio quando fit, etiam absentes vocandi sunt, si sine peri-

culo vocari possunt, nisi consuetudo sit in contrarium de præb. cum ecclesijs. lib. 6. & not. de offi. ord. quamuis eo. li. & vide quod no. 6. q. 1. factus. Si tamen fiat electio à maiori parte capituli, licet alijs non vocatis, non propterea tamen est ipso iure nulla, de elec. quod sicut, & no. eod. tit. quia propter. & c. auditis. & quandoque valent facta etiam à minori parte, licet alijs non vocatis, puta si in stet finis temporis præfixi, ad eligendum: vt no. Ioan. And. de elect. cum à nobis.

Electiois decretum quam formam habere debet, vide de ele. inno. tit. quæ autem sint de substantia & forma electionis, vide per Inno. Io. An. & Ant. eod. tit. c. ecclesia vestra. 2. §. denique, & an in dubio præsumatur electio solenniter facta, vide sub verbo, præsumtio. §. præsumitur quis.

Eligere an possit suspensus, & vtrum ipse possit eligi, vide de ele. ex com. minif. c. fi. & vide super ver. suspensus. §.

Eligendi facultatem habens, non potest seipsum eligere. not. p. glo. & Bar. in l. planè. ff. quod cuiusque vni. & in l. si tibi mandauero. §. si tibi. ff. mandati. & per glo. & doct. de elect. cum in iure.

Eligentes licet eligant indignum, vt homicidam, illegitimum, vel alias irregularem, non propterea deuoluitur ius eligendi ad superiorem ex negligentia, quia non est negligens qui eligit, licet malum elegerit, nisi elegerit omnino incapace, vt sceminam vel infantem, sed potest deuolui ex malitia si scienter indignum eligit. no. Io. And. de concess. præb. cum nostris, in princ. ad hoc vide Rom. consi. 262.

Electores etiam mortuo electo, qui de electione sua litigabat, cū cæteris possunt in iudicio comparere ratione sui interese, & petere declarari ius eligendi ad eos pertinere, & Aduersarij amouendum fore. no. Ro. consi. 171.

Electio an sit nulla, si illiteratus ad dignitatem ecclesiasticam eligatur, vide sub ver. Episcopus. §. Episcopi. & alij, & c.

Electio tractatur, quando non possunt electores variare suo scrutinio publicato: vt in c. publicato. de ele. quod intelligitur quando in scrutinio intelligitur quis à maiori parte nominatus, quo casu est sibi ius quaesitum compellendi electores ad electionem de

de eo faciendam in communi. Secus si in scrutinio non sit aliquis à maiori, sed minori vel media dātata parte nominatus, quo casu cum tali nominatione nō sit nominato ius quaesitum compellendi electores, possunt variare, quia nulli iniuriam faciunt ex variatione prædicta, & sic cessat ratio. cap. publicat. & consequenter cessat eius dispositio: vt no. Io. And. in d. c. publicato super text. & ver. nequeunt. & in 17. q. & facit q. not. de elect. cum in iure. in glu. & q. no. Ioan. And. super ea. facit etiam q. no. Io. And. in d. c. publicat. q. 1. vbi dicit, q. tenebant omnes Doctores posse variari: cum igitur illud c. in ratione sui prohibeat variationem solum in casu, in quo electores possunt compelli ad electionem de persona nominati faciendam, quod est quando fuit nominatus à maiori parte, ergo si fuit nominatus à minori, vel à media parte, seruabuntur iura antiqua, quæ reperiuntur expressè correctæ, & vide omnino inf. §. prox. seq.

Electio quando tractatur, & electores discordant in nominatione personæ eligendæ: an vna pars possit ad aliam accedere, dic quod de accessu & eius effectu potest queri ad triplicem finem. Primo, vt si per accessum crescat numerus vsque ad duplo maiorem partem, possit electio confirmari, nulla exceptione admiffa. Secundo, vt si accrescat numerus vsque ad maiorem partem, licet non duplo maiorem, possit persona electa administrare ante confirmationem. Tertio, vt si crescat numerus vsque ad maiorem partem possit communis electio fieri valida, quo ad primos duos fines. Certum est in electionibus virorum locum nō habere accessum, quia si ab initio vir electus fuisset duplo maiori parte, tamen minor pars excipiendo & probando aliquid, quod vota maioris partis nulla redderet, confirmationem impediret: vt in c. scriptum, de elect. §. eod. tit. si quando lib. 6. licet etiam vir si ab initio à maiori parte administrare non potest. de elect. qualiter eod. tit. ca. auaritia. li. 6. Non est ergo electus ante confirmationem: mirum si quod non possunt viri ab initio non possunt per accessum, in electionibus autem mulierum, licet Abbatisa duplo à maiori ab initio electa debeat nulla exceptione admiffa confirmari, & si fuit à maiori parte, licet nō duplo maiori parte electa, possit ante confirmationem administrare: Tamen per accessum ex post, non potest

REPERTORIUM AVREVM,

hos fines & effectus consequi: vt in c. indemnitate. §. si qua verò. de elect. lib. 6. qui text. de his duobus effectibus loquitur: & præcedentiã declarant sequentia. I. talis scriptura. de leg. prim. Quò ad tertium finem ante c. publicato. poterat fieri accessus de minori ad maiorem, & e conuerso de minori ad mediam partem capituli, & e conuerso, & de pari ad parem numerum: vt not. Ioan. And. in d. c. publicato. de elect. in 1. quaest. Sed per c. publicato, statutum est, quòd post scrutinium publicatum non possint electores, id est, vna pars alteri accedere & variare in præiudicium illius, qui in scrutinio reperitur nominatus à maiori parte, imò talis nominatus potest petere, quòd electores compellantur electionem de eo facere in communi: Si ergo in scrutinio nullus reperitur nominatus à maiori parte capituli: Sed quilibet nominatus à maiori vel media parte capituli, potest vna pars alteri accedere, secundum iura antiqua, quæ hoc casu non apparent immutata, & quia cessat ratio c. publicato, quia nullus à minori parte capituli nominatus potest petere, quòd electores compellantur eum eligere in communi: Si ergo his casibus aliquis nominatus à minori vel media parte deuenit per accessum ad maiorem partem capituli, ille petere poterit, quòd electores compellantur electione de eo facere in communi: per iura prædicta, & hoc voluit Io. An. in dict. capit. publicato. 17. q. non ob. c. indemnitate. §. si qua verò. quia loquitur de accessu, quò ad primos duos fines & effectus duntaxat: vt prædixi, & quia cum ille fit text. nouus corrigens iura antiqua, sic debet intelligi, vt minus quàm possit, lædat & corrumpat priora iura, dum modò aliquid operetur. de elect. c. expedit. lib. 6. Sed & si quis pertinaciter diceret. dict. §. si qua verò. indifferenter & generaliter intelligendum de omni fine & effectu accessus, ille non possit fieri etiam quo ad finem faciendi electione valdam, licet per accessum deueniatur ad maiorem partem, tamen nemo negabit quòd si in tractatu electionis quis fuit à media parte capituli nominatus, an possit illi mediæ parti accessus fieri, quia ille §. si qua verò, prohibet accessum ad maiorem & minorem partem duntaxat: Ergo ad mediam partem poterit accedere secundum iura antiqua, quæ in hoc non reperiuntur correctæ, & ita firmat Ioan. And. in c. quorundam, de elect. lib. 6. super ver.

à mi-

D. NICOLAI DE MILIS.

125

à minori, in nouel. & idem voluit in dict. §. si qua verò. in prima glo. quæ licet prima facie videatur contrã: cum rectè intelligenti facit pro: quia & ibi finaliter dicitur iura antiqua illa seruari, quoniam electio fit à media parte capituli, & si dicas illi glo. responderi non potest, quia licet dicatur, iura antiqua illo casu manere incorrecta, tamen eodem casu concludit mediæ parti non posse accessum fieri, & hanc conclusionem probat per rationem, dicens, quòd electio facta media parte duntaxat, nedum de religioso, sed de alio quocunque, est ipso iure nulla: & secundum iura antiqua, eo ipso quòd non est facta à maiori parte capituli: vt no. in cap. quia propter. & in c. ecclesia nostra, prima & secund. de elect. ergo non potest per accessum ratificari, vt in regula nostra firmatur. Hic aduertet quòd rectè intelligi responsio oportet, illa glo. loquitur in electione. Nos loquimur in nominatione, quæ electionem præcedit. Fateor, quòd electio, eo ipso quòd non fit à maiori parte, est ipso iure nulla, & consequenter non potest per accessum ratificari: Sed nominatio licet non fit facta à maiori, sed media parte, non est ipso iure nulla, sed pendet ab euentu accessus. Et si per accessum crescat, vsque ad maiorem partem, incipit valere, & ex ea potest ad electionem procedi, secundum iura antiqua: de quibus supra: & vide omnino sub verbo, nominatio, & supra §. proximo.

Electio quando spectat ad Episcopum & capitulum simul, & Episcopus solus, vel etiam cum minori parte capituli eligit vnũ, & maior pars capituli eligitalium, quæ electio valet. vide sub ver. Episcopus. §. Episcopus est caput.

Electio tunc demum requirit obseruari formam c. quia propter, quando fit de Episcopo vel Abbate, vel principali Rectore in ecclesia collegiata. Non autem requiritur illa forma in canonicis & præbendis, nec in alijs dignitatibus, vel beneficijs inferioribus: vt no. gloss. Compofit. Inno. Io. And. & An. in d. capitul. quia propter. de elect. nec etiam requiritur illa forma in Episcopopatibus, quando electio fit per viam compromissi: vt no. Cal. & Anto. in c. cum in iure. de elect.

Electio quando non requirit seruari formam c. quia propter

Q 5

confe,

REP ERTORI VM AVREVM

consequenter non requirit de necessitate, quòd fiat collatio voto-
rum, quia illa collatio inducta est à forma prædicta. no. Compo.
& Ioan. And. de elect. in gen. in ver. collatio. Nec etiam requiritur
quòd tunc fiat communis electio per vnum vicedominum : vt
no. Ioan. And. in c. sicut causa de elect. in glo. ordinaria. & idem te-
net Inno. & Compos. in dist. cap. in genesi. vt refert ibi Ioã. And.
apparenter, licet Cal. & Anto. contrarium sentiant in c. cum in iu-
re. de elect. Sed idem Anton. stat cum Inno. in d. c. genesi.

A D D I T I O.

12 † Electionis substantialia quot & quæ sunt, vide per Domin.
Abba. in dicto capitulo. quia propter. in quinta columna,
in me. extra de elect. vbi melius quam alibi ordinatè inue-
niens.

Eligere potest quis vt conferatur pinguius beneficium ex plu-
ribus simul vacantibus, quando habet facultatem conferendi
plura beneficia vsque ad numerum certum, & facta collatio-
ne de illo numero dempto vno, si vacant duo alia simul, quo-
rum vnum est pinguius altero, poterit pinguius conferre, &
illud eligere. not. gloss. de præben. quamuis. 2. lib. 6. super descen-
dentium. in fin.

Eligere an possit expectans alterum ex pluribus beneficijs per
eum simul de diuerso tempore acceptatis, vide sub ver. accepta-
tio. in principio.

* S I N G V L A R E.

13 † Emphyteuta secundus quando emit à primo de consensu
Domini, non est necessaria alia renouatio, nec soluitur laudem-
nium: ita expresse consiliuit Ioan. de Ana. in consil. 90. incip.
quia dubium istud post pe. de Archid. consilio 55. incip. motiua
iudicis. istud dictum refert & sequitur pro valde no. & per-
petuò menti tenendo. Domin. Iason. in l. fina. in vndecim. colu-
m. versu. sed antequàm veniam. C. de iure emphy. H. F.

Emphyteuta an possit dare emphyteusim suam in dotem pro
sua sua, vide Rom. consil. 198.

ADDI-

D. NICOLAI DE MILIS.

126

A D D I T I O.

De hoc vide latissimè per do. Iaso. de May. C. de iure emphyte.
colum. 152. vbi tractat, an emphyteuta possit dare rem emphyteu-
ticam filie suæ in dotem, vel filio suo in donationem propter nu-
ptias, sine consensu domini. Et an possit in dotem dari mulieri
extraneæ. Et an frater possit dare rem emphyteuticam in dotem
pro sorore sua.

* S I N G V L A R E.

Emphyteuta alienans partem suam in alium emphyteutam
irrequirit domino, non cadit à iure suo, licet aliàs secus: vt not.
Hippo. Marfil. singu. 28. incip. emphyteuta ecclesie potest donare
ius suum emphyteuticum sine consensu ecclesie. Ita determinat
Iacob. de Sanct. Georg. in autent. qui rem. in 16. colum. ver. quid
autem. C. de sacrosanct. eccle. H. F.

Emphyteusi finita per generationem finitam, possunt
descendentes petere, quòd eis refirmetur, & si non refirmatur, sic
eis iniuria, & possunt appellare ad superiorem, & petere vt cogat
quòd eis refirmatio fiat: vt no. Bart. ff. de priuilegio creditorum. l.
prim. in fin. & de aqua quoti. & æsti. l. prim. §. permittitur. Opin.
Bart. videtur restringenda secundum leges in quibus scribit, &
per quas mouetur, videlicet quando Dominus vellet alteri in em-
phyteusim dare, vel quando princeps rem concessam certæ per-
sonæ, non vellet successori rei confirmare, nec ad vsus ipsius prin-
cipis conuertere, sed rem in primo statu dimittere. Vbi autem
Dominus non vellet alteri in emphyteusim dare, sed pro se & sua
mensa referuare, vel princeps rem certæ personæ concessam, non
vellet successorem illius rei confirmare, sed ad proprios vsus ipsius
principis conuertere, videtur hoc fieri posse, quia prius, & ordi-
nata charitas incipit à se, & nemini facit iniuriam, qui vsu iu-
re suo, & sic cessant rationes & argumenta legum dictarum. vide
etiam Bartolum in l. si mihi & Titio. de verborum obliga-
tio.

Emtoꝝ

Emtor re euicta non agit de euictione contra venditorem, si ei non denunciavit ut veniret ad defensionem litis, licet venditor seuerit litem motam. no. Bart. in l. qui vxori. §. quid ergo. ff. de adul.

14 † Emtor si agat ad rem emtam, potest repelli per exceptionem precij non soluti. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. em. quæ exceptio si non fuit opposita ante sententiam, potest opponi in executione: vt no. Spec. in rit. de excepti. §. dicto. ver. sed pone precij. Contrarium tenet in tit. de execu. sen. §. fin. ver. item pone g. emtor. Si tamen emtor non confidit de venditore, potest precium deponere penes personam idoneam, quod sufficit secundum Bartol. in l. si soluturus. ff. de solu. Sed glo. tenet in dict. §. offerri. quod debet precium dare, & ita tenet Azo. in summa de act. emt. ad fin. per iura quæ ibi allegantur.

15 † Episcopus non potest committere alteri, quam vicario suo, generalem potestatem conferendi beneficia vacatura. not. Rom. consilio 480. vide super verbo,

Capitulum	§.
Dispensatio.	§.
Dignitas.	§.
Electio.	§.
Statutum,	§.

Episcopus licet ex consuetudine vel priuilegio habeat collationem certi beneficii, siti in diocesi alterius Episcopi, non potest tamen resignationem eiusdem beneficii recipere à volente illud permutare, & sic licet ad eum pertineat collatio, tamen non institutio, nec destitutio. not. Roman. consi. quingentesimo octauo,

Episcopus licet sit extra diocesim, potest beneficia suæ diocesis conferre de præben. statutum libro sexto, & ibi not. gloss. penultim. & probatur in capit. post electionem. de consec. præben. & ibi not. per Ioannem And. super ver. mandatis. In contrarium facit, quia conferre beneficia est iurisdictionis: vt not. infra super ver. iurisd. §. iurisd. actus, & illa quæ sunt iurisdictionis, non potest

test Episcopus facere extra suam diocesim: vt not. infra §. proximo.

Episcopus etiam extra suam diocesim potest in pontificalibus celebrare & prædicare, etiam sine licentia diocesani loci, secundum Host. quod approbat consuetudo, licet Inno. contra. sed illa quæ sunt iurisdictionis vel officij, sicut est chrismare, degradare, ordinare, & similia facere, non potest Episcopus extra suam diocesim sine licentia diocesani loci, sed cum licentia sic: vt not. glo. in clem. fin. de priuileg. super ver. eiusdem, & c.

Episcopus habet regulariter disponere & conferre omnia beneficia in sua diocesi existentia. no. Rom. consi. 429.

ADDITIO.

Episcopus an habeat dispositionem ecclesiarum, quæ subsunt plebibus, vel alijs ecclesijs inferioribus. vide per do. Felin. in c. cū venerabilis. colum. 7. prope finem. de excep. vbi habes ampliationes cum limitationibus pluribus, in versu. Est enim regulare quod prouiso.

Episcopus fundat intentum suum de iure communi in subiectione ecclesiarum sitarum in sua diocesi, & eodem modo Archiepiscopus in sitis in sua prouincia, quo ad Archiepiscopalem potestatem, & in sitis in eius diocesi, quo ad Episcopalem. not. Anton. de cau. pos. c. fin. & in l. col.

Episcopus probat subiectionem ecclesiarum per duo signa. Primo ex eo quod constat prælatum accedere ad synodum Episcopi. Secundum ex eo quod prælati sibi censum. Sed aduerte quia non sufficit probare censum solutum, nisi probetur solutum in signum subiectionis: vt no. eod. capitul. secund. colum. quod est verum, quod ad vniuersalem subiectionem, sed quod ad subiectionem respectu ipsius census soluendi, sufficit probare ipsius census solutionem: vt no. in eod. capitul. vigesimaprima col. ver. nunquam autem restat.

Episcopus non potest aliquem sibi non subiectum ordinare sine licentia sui Episcopi. de tempo. ordin. capit. fin. libro sexto.

Episcopus non potest habere ecclesiam cathedrali cum p[re]s[ent]i possitura. no. Anton. de iud. causam.

Episcopus non potest concedere indulgentiam celebrandi, & celebrare faciendi super altari portatili. vide super ver. missi.

Episcopus cum consensu capituli potest ex iusta causa rem vni vs ecclesie alteri ecclesie concedere ad tempus, & etiam perpetuo alteri ecclesie: vt no. Ioan. And. de rescrip. si propter lib. 6. in nouella. super verbo, ecclesie tuæ fabricæ. & idem no. de reb. eccl[esi]e, non alien. dudum. lib. 6. in glo. iusta vide Bart. & notata de re. do. consi.

Episcopus potest cum consensu capituli vnire, & diuidere ecclesias, & perpetuam subtractionem vni ecclesie facere, & alteri dare. no. Fred. in tract. permu. q. 24. sine consensu capituli non potest, vt probatur 16. q. 1. præcipimus. §. sicut. & no. Archi. ea. q. 1. & ca. temporis qualitas. & Hostien. in summa de his, quæ fiunt à p[re]latis. §. 1. versi. nec. & Ioan. And. in cle. ne in agro. §. ad hæc, in ver. assensu, de sta. mo. in cle. si vna de reb. eccl[esi]e. non alien. in ver. consentire. nec potest Episcopus p[re]scribere, quod sine consensu capituli possit vnire: vt ibi dicit Ioan. And.

Episcopus potest parochialem ecclesiam vnire episcopali, vel alteri dignitati ex causa rationabili. not. Roman. consi. 118. Tu dis quod Episcopus etiam cum consensu capituli non potest aliquid beneficium vnire, vel dare mensæ suæ Episcopali, nec mensæ capitulari coniunctim nec diuisim: vt not. glo. de reb. eccl[esi]e. non alie, in cle. 2. super verbo, mensæ. nisi esset beneficium de mensa Episcopali, quia illud poterit dare cap. auctoritate sua. licet tutius sit, quod fiat auctoritate superioris: vt not. gl. super ea. cle. super verbo, ecclesiam. Sed singulari præbendæ etiam maioris ecclesie potest Episcopus cum consensu capituli aliam vnire ecclesiam: sed sine consensu capituli non potest vnire, nec dare, vnam ecclesiam alteri: vt notat gloss. in ea. cle. super verbo, conscientia.

Episcopus sine consensu capituli non p[otes]t quem beneficio priuare: vt no. de consue. c. 2. li. 6. & de exce[ptione] p[re]lata. c. 1. Hoc verum quod p[re]cedit ordinem iudiciario: aliàs secus. vt quando clericus citatur & monetur, vt residet, vel vt titulum sui beneficij ostendat, vt col-
ligitur

ligitur ex notatis per Ioan. And. in addi. Specu. super rubric. de cle. non residen. vide infra. §. Episcopus potest clericum.

Episcopus etiam in spectantibus ad eum non iure proprio, sed deuoluto habet requirere concilium capituli. no. de elect. ne pro defectu, quod est verum de honestate, non de necessitate: vt no. ibidem per eum, & per glo. & vide quod no. eod. titul. cum in cunctis.

Episcopus an possit facere statuta contra ius, etiam de consensu capituli. vide sub versic. statutum. §. Statutum contra ius commune.

Episcopus an ea quæ facit, præsumatur in dubio facere de consensu capituli, vide super ver. prælatus. §. prælatus præsumitur.

Episcopo quando incipit currere semestre ad conferendum beneficium ad eum deuolutum per negligentiam patroni non præsentantis. vide sub ver. patronus.

Episcopo ad quem primo, & ei, ad quem secundo pertinet collatio beneficij, currit tempus semestre conferendi à notitia veræ, & qui eam allegat, illam probet, quia ignorantia præsumitur secundum Inno. tamen ratio concludit quod Archiepiscopo, quia singulis annis tenetur celebrare concilium prouinciale, & inuestigare statum ecclesiarum suæ prouinciæ, currit tempus à die deuolutionis, non attento quod dicat illum ignorasse. Si tamen probabilem ignorantiam allegaret, stetur de hoc ipsius iuramento. sed Ioan. And. dicit hoc relinqui arbitrio iudicis, considerata qualitate beneficij, & modo vacationis, & loci distantia, & fama. no. Rom. consi. 263.

Episcopus debet eligi intra tres menses à die vacationis, & intra alios tres menses à die electionis suæ debet confirmationem petere, aliàs cassatur electio, & intra alios tres menses à die pacificæ possessionis adeptæ, debet consecrationem petere, quod siue fecerit siue non, priuatur ipso iure prioribus beneficij dicto trimestri elapso. no. de ele. cum in cunctis. & eod. titul. c. commissi. li. 6. & nisi intra illud trimestre, iusto impedimento cessante, se fecerit consecrari, priuatur episcopatu, & sic in effectu ad consecrationem datur sex menses, vt est text. de trans. inter corporalia. licet in c. quo modo quidam. co. tit. dicatur q. 5. Mensibus tantis, vide glo. de elec. si electio.

electio. lib. 6. in glo. pen. & priuatio prædicta non fit per sententiam, sed ipso iure, vt in dict. cap. quomodo quidem. nec requiritur quòd præcedat monitio, sed sufficit solum lapsus temporis ad hanc priuationem. dict. cap. cum in cunctis. & hoc no. ibidem per Compost. Ioan. And. hoc vide quod not. Inno. & Ioan. And. de præbend. capitul. extirpandæ. & per Antonium in dict. capitul. cunctis.

Episcopus postquam est consecratus non potest deponi, nec ab administratione vel Episcopatu remoueri, nisi per solum Papam, vel habentem ab eo mandatum, sed excommunicari, suspendi, & interdici potest per Archiepiscopum, & per eius Officialem; Archiepiscopo absente. no. Anton. de iud. capit. prim. ver. oppo. s. vbi plenè videas, per quos contra Episcopum procedi possit, &c.

Episcopi appellatione in materia iurisdictionali comprehenditur electus confirmatus: sed in materia proportionali vel indifferenti comprehenditur solus consecratus: vt not. Anton. de iur. at si clericus. §. de adul. ver. 2. ex parte personæ. de quibus autem cognoscere possit electus & confirmatus, nondum consecratus, vide Anto. eo. ver. venio ad declarandum. sed Rota simpliciter dicit quod ille, qui non est consecratus, non dicitur, nec est Episcopus, recte neque pro Episcopo scribi, licet sit electus & confirmatus. not. Ro. consi. 432.

Episcopi & alij, qui ad dignitates eliguntur vel promouentur, debent esse literati: aliàs priuantur & remouentur. de ætate & qualitate. c. fin. & de elect. si forte. lib. 6. & vide quod no. docto. de elect. cum in cunctis. in princ. & defectus scientiæ reddit electionem nullam, & potest pronuncitari nulla probato defectu, non tamen sufficit contumacia sine probatione, si citatus vt veniat ad subeundum examen, non veniat: vt no. Lap. in c. si forte.

ADDITIO.

An vitium illiteraturæ sit per Papam dispensabile, maximè in Episcopo. Et an sit defectus inductus à iure diuino in clericis. Et quòd defectus illiteraturæ non vitiat electionem Papæ, vide p. do. Fel. in c. si quando. 10. col. de rescrip.

Episco-

Episcopi & Archiepiscopi, non debent à clericis exactiones indebitas facere: aliàs puniuntur, de excess. prælat. c. 1. sed debent procuraciones & debita subsidia exigere: de cens. cum apostolus. & debitum est, quado Episcopus vadit ad Papam vel regem, vel ad synodum, vel quando facit expensas pro communibus negocijs diocesis, secundum Innocent. & not. Ioan. Andr. de stat. mo. c. 1. Item, vbi cumq; indigeret sine culpa sua: not. Ioan. Andr. in d. c. cum apostolus. vide Ioan. And. de iud. ad liberandum, &c.

Episcopus & superiores prælati, habent merum & mixtum imperium, & quæ sunt meri imperij, vide Rom. consi. 416.

Episcopus, & inferior episcopo, an possint absoluerè ab excommunicatione, vide infra excommunicatus. §. excommunicatum potest.

Episcopus an eo ipso quod est Episcopus, habeat ius canoniæ annexum. not. gloss. de concess. præb. postulatis. Ille tamen canonicatus non requirit præbendam, quia satis præbendatus est de mensa sua: nisi consuetudo aliter se habeat: vt not. Io. Andr. super d. gloss. & vide aliam optimam gl. melius declarantem. in c. irrefragabili. §. excessus. de offic. ordi. licet Host. dixerit, quòd episcopus non potest esse canonicus, quia idem non potest esse filius & pater. quod Ioan. And. reprobat. de præben. cum in ecclesia. lib. 6. in nouel. & vide illum text.

Episcopus est caput capituli, & canonici siue capitulum sunt membra, & faciunt vnum corpus, & vbi in electione vel collatione discordat episcopus cum capitulo, statur diffinitioni episcopi, si habet vocem in capitulo, vt prælatus, nisi aliud rationale obstat. Si habet vocem, vt canonicus, statur diffinitioni sanioris partis capituli, nisi aliquid rationale obijciatur: vt not. Io. And. in c. 1. de excess. prælat. Alibi dicit etiam hoc casu stati diffinitioni episcopi, nisi recusetur vt suspectus: vt not. Ioan. Andr. de concess. præbend. postulatis. super ver. nobiscum. & quod dixi stati diffinitioni sanioris partis capituli, quando episcopus habet vocem in capitulo, vt canonicus, dicit illa censeri sanioris partem, quæ cum episcopo concordat, licet sit minor numero, nisi alia pars numero maior aliquid notabile opponat: vt notat Ioan. Andr. secundum Hostien. de his, quæ sunt à præla. quanto.

R

super

super hoc vide quod pulchrè notat Ant. de concess. præb. postulat. ubi concludit, quod si episcopus habet vocem vt prælatus, & in capitulo sunt viginti canonici, non valet, quod facit episcopus cum decem, quia non debet secum trahere maiorem partem capituli, factis si vocem habet vt canonicus. Idem tenet Compò. in c. cum ecclesia Vulterana. de elect. idem Archid. 21. q. 1. in prin. & idem Ioan. And. in c. 1. ne se. vacan. lib. 6. super ver. assen. su. & ex his reprobatur opinio Hoff. recitata per Io. And. in locis præallegatis, in quibus concludit, vocem episcopi facere maiorem partem capituli, cui adhæret, & pro qua diffinit præualere, quod falsum est: & eam probant doctores præfati, & Fred. de Sen. consil. 232. qui etiam tenet non valere, quod facit maior pars capituli episcopo contradicente, qui debet vt prælatus interesse. Sed contrarium sentit in hoc Io. And. in c. à collatione. de appel. lib. 6. in nouel. dicens, quod secundum hoc nunquam esset dare maiorem partem episcopo contradicente: & sic posset episcopus semper etiam solus electiones & collationes impedire, quod esset absurdum, & iura debent sic intelligi, quod non sonant in absurdum, & c.

Episcopus in dubio præsumitur esse in capitulo, vt prælatus, nõ vt canonicus, & per quos actus appareat eum ibi stare vt prælatum, vel vt canonicum. vide gloss. de appel. collatione, lib. 6. & ne sede vacant. c. 1. eo. lib. & tex. in c. statuiimus. de maiori. & obediens. Sed qualitercunq; sit in capitulo, non habet nisi vnam vocem, vt plene disputat Io. And. in d. c. à collatione, in nouella.

Episcopus si prouidet de beneficio autoritate iuris, quod ei nõ competit, an valeat si ei ex autoritate alterius iuris ex alio capite ius competeat. vide super ver. prouisio. §. prouisio facta.

* SINGVLARE.

Episcopus qui mandauit quod vni conferretur beneficium, non potest variare etiam re integra. istud est not. verbum Dò. de Rota, in antiquis decisionibus. deci. 29. quod pro no. refert & sequitur Fel. in c. cum olim. col. 3. ver. ex his intulit. de reind. & an episcopo non seruanti canones possint impunè non parere. vide Lud. Rom. sing. 494. incip. curialis de Florentia. H. F.

Episcopus non potest esse procurator alterius, nisi in causa amici

amici episcopatus ecclesie suae: vt not. Innoc. & Ant. in cap. cum Bertoldus. & c. cum I. & A. de re iud.

Episcopus non consecratus, licet electus & confirmatus, an possit causas criminales cognoscere & diffinire, vide sub ver. vicarius. §. vicarius episcopi.

Episcopus non consecratus, non potest exercere illa, quae sunt ordinis: vt not. Hoff. Compost. & Ioan. And. de elect. transmissam. & Archid. 26. dist. peruenit.

Episcopus potest facere statutum contra antiquam consuetudinem ecclesie, sed non contra ius commune, licet populi seculares etiam contra ius commune statuere possint, & rationem differentie ponit Anton. de consit. cum M. 7. colum. versic. nõ, quod canonici. vide quod ad episcopum, quod no. sub ver. statutum. §. statutum contra ius commune. & vide sup. ver. canonici. §. canonici, an & quando.

Episcopus solus fundat intentum suum de iure communi super iurisdictione puniendi excessus in sua diocesi: excluso quolibet alio prælato inferiore: & si inferior talem iurisdictionem habeat, habet ex consuetudine: vt not. Anton. de foro compet. cum contingat. in quarto notabili. idem not. gloss. in c. irreferabili. §. excessus. de offic. ordina. quod dictum est de casibus criminalibus, idem est in matrimonialibus: vt est text. in capit. accedentibus. de excess. prælat. & idem in omnibus dignitatibus episcopalem concernentibus: quorum aliqua ibi exprimuntur, & aliqua suppleuntur per Ioan. And. ibi in nouel. scias tamen quod consuetudo non potest iurisdictionem dare inferioribus ab episcopo deponendi clericos: vt not. Ioan. And. in c. cum contingat. ad fin. & idem tenet Anton. ibidem.

Episcopus potest de iure communi iurisdictionem exercere in tota sua diocesi, etiam in causis, in quibus inferiores prælati habeant ordinariam iurisdictionem: & inter episcopum & alios inferiores est locus præuentioni: & si non constat quis præuenierit, præfertur episcopus ratione maioritatis. not. Ioan. And. in c. pastoralis. super 1. gloss. de offic. ordina. & Anton. in c. cum contingat. de foro competent. ex consuetudine tamen posset inferior solus excluso episcopo iurisdictionem habere in certo loco:

vt not. Ioan. And. in c. cum episcopus. de offi. ord. lib. 6. in nouel. & Ant. in d. c. cum contingat. 6. col.

Episcopi debent creari & deputari in ciuitatibus, non in castris: vt patet in c. de priuile. & debent deputari in ciuitatibus honorabilibus, & non in paruis: vt patet 80. distinet. episcopi.

Episcopus potest clericum beneficio priuare, si monitus non ostendit titulum beneficij: vt not. Ioan. Andr. in addit. Specu. super rubrica. de cleric. non residen. quod intellige in beneficio recentij, secus in vetusto, in quo sufficit clericum iurare se habuisse titulum ab illo, qui dare potuit: vt notat Hostiensis, de simonia. licet Helias & Fredericus de Senis, consil. 234. vide supra episcopus sine consensu.

ADDITIO.

An autem episcopus possit priuare beneficio, vel deponere ab ordine alicui collato per Papam, vide in capella Tholosana. q. 293. & ibi in additione.

Episcopus non potest legitimare filium illegitimum. Sed potest dispensare contra illegitimitatem, habilitando eum: vt not. Anton. in c. per venerabilem. qui filij sunt legitimi. in 2a. col. verfic. nunquid autem possit, &c.

Episcopus non potest prescribere, quod etiam in casu licite possit rem ecclesie alienare sine consensu capituli: vt not. Ioan. Andr. in clem. si vna. in ver. consentiente. de rebus eccle. non alien. & hoc probat text. & ibi not. Innocent. de re iud. cum causam. & de appella. Romana. ad finem. super gloss. prescripta. libro 6. in nouella.

ADDITIO.

Episcopus autem an possit rem ecclesie, quam reperit esse de mensa sua, in feudare sine consensu Papae, vide per dom. Gui. Papae. quaest. 153.

Epistola, vide super verfic. absens. §. 1. & c.

Aequipollens, vide sub ver. indefinita.

16 † Aequitas quando praeratur rigori, vel econtra, vide Rom. consil. 25. alias 311.

* ADDITIO.

Aequitatem ante oculos debet habere iudex. l. quod si Ephesi. ff. de

ff. eo quod cer. loc. licet quandoque non seruet aequitatem oculis ipsius iudicis caligante. ista est glo. aurea, quam exclamat Bal. in l. inter filios. C. de rami. hercis. H. F.

Aequitas non scripta est seruanda per iudicem, vt in c. quantum rigor. de appel. & not. Roma. consil. 406.

17 † Error in nomine eius. contra quem fit executio citationis, vel alterius actus, non vitiat actum si de persona conitat per alias circumstantias. & idem si fuit nominis error: in rescripto. notat. Roman. consil. 129. & idem not. in capit. significante. de rescript. & probatur per text. C. de testam. l. si nomine. & instituit. de legat. §. si quis. in nomine. & vide Bal. in d. l. si in nomine. & C. de haeredi. insti. l. fin. & Inno. & Ioan. Andr. & Anton. in d. c. significante. & per Host. plenissime in summa, de rescript. praesentatio. §. ratione autem. ver. quid de dubitante. & quod ibi not. Ioan. Andr. in addi. Specu.

Error iuris excusat quando propter varias opiniones doctorum est dubium iuris probabile. notat. Anton. de postu. prelat. cap. 1. in fin. & vide sub ver. sententia. §. sententia lata expresso iuris errore.

Error si est commissus per procuratorem, in dandis positionibus, per iuramentum, potest corrigi per principalem, sine expressa reuocatione erroris. Sed principalem positionem ab eo datam per iuramentum reuocare non potest. not. Roman. consil. 60. quod intellige nisi allegaret errorem maxime in facto alieno, quem vult probare & reuocari, iuxta not. in c. cum in positionibus, de iure iur. lib. 6. quod alleg. dicta decisio. idem secundum iura, quae allegat, debet intelligi.

Errorrem suum potest procurator reuocare, & contrarios articulos siue contrariam materiam dare, etiam si primam materiam dederit per iuramentum, licet de errore suo non doceat aliter, quam per iuramentum super errore praestitum: quod procedit magis de stylo, quam de iure, & haec vera in causis beneficiis & matrimonialibus. In Prophanis autem non potest reuocare quod cum iuramento dedit: alias sic. not. Rom. consil. 260.

ADDITIO.

Error autem si reperitur in instrumento: an producens talis

instrumentum possit petere, talem errorem corrigi. vide per do. Quid, Papæ. q. 131.

Error communis habetur pro veritate in iurisdictione ordinaria, secus in delegat. in qua non sufficit probatio communis reputationis. not. Inno. de rescin. cum dilecta. quod limita, quod error siue vitium est circa commissionem delegantis, qui est actus priuatus: secus si vitium siue error esset in persona delegati, per tex. c. ad probandum. de re iud. vt notat. Anton. in d. cap. cum dilecta, vide omnino Cal. in cap. ad probandum. cuius dicta ponuntur sub ver. excommunicatio. §. excommunicatus non potest esse iudex.

Error confessionis licet possit reuocari vsque ad sententiam, tamen secus si allegetur error in scriptura instrumenti producti. not. Inno. de cens. cum olim, ad fi. & Bart. in l. non fatetur. ff. de confes. & vide omnino infra. §. error tacite. quod limita, quod ad verba dispositiua instrumenti contenta, non quo ad narratiua, quia confessio quæ insurgit ex product. instrumenti, non trahitur ad ea quæ instrumentum non probant. vt not. Bart. in l. post delegatum. in prin. ff. de his qui. vt indi. & ita sentit Rom. consil. 264. Sed verba narratiua non probant nisi inter contrahentes, ergo, &c. Propterea dicit Anto. quod producus instrumentum potest postea dicere illud non solenne, & non facere fidem, vt in c. cum venerabilis. de excep. §. col. ver. oppo. quod contra. & prædicta procedunt in confessione tacita, quæ insurgit ex productione prædicta: secus si pars expressè confiteatur dando articulos de contentis in instrumento: quia tunc narratiua instrumenti sunt redacta in dispositiua per expressam confessionem: & tunc illa confessio concordans cum instrumento reuocari non potest, nec admittitur pars ad probandum contrarium, & probat confessio sub commemoratione instrumenti facta: licet instrumentum de se in verbis narratiuis, vel etiam alijs non probaret, & hoc voluit Inno. in d. c. cum venerabilis. in glo. non est verum. ver. sed confiteatur: licet Barto. in d. l. post legatum, dicat quod potest probare contrarium. Sed loquitur quando instrumentum est de se nullum. Adde quod articulus datus per modum obiecti non potest reuocari. tex. no. de elect. ab eod. lib. 6. & vide omnino sub verbo, produ-

producens. §. producus instrumentū. & vide omnino sub verbo, confessio. §. confessio indeliberatè. & §. confessio persuasione.

Error communis non iuuat, nec pro veritate habetur, quando sententia publicè lata est cum errore, sine communi opinione contraria: quia talis communionis opinio non est probabilis. Idem si communis opinio est probabilis, & ille qui vult se ex communi opinione iuuare, debet scire veritatem esse contra opinionem communem: vt not. Cal. de re iudicata. ad probandum. & Ant. de præb. dilectus. 2. pen. col. in fi.

ADDITIO.

Error communis non prodest scienti huiusmodi errorem per do. Feli. in c. ad probandum. de re iudi. col. pe. in vers. dicendum in foro conscientia.

Error iuris vel facti qualiter probetur, vide Bar. in l. non fatetur. ff. de confes. & sub ver. ignorantia. in prin.

Error communis an faciat gesta valere, vide Inno. de offic. deleg. cum super de elect. eum dilectus. & c. nihil. vbi plenius loquitur. & ibidem vide Compost. Io. And. & Ant.

Error etiam in facto proprio toleratur, vbi agitur de damno vitando. l. sed si me præsentem. in prin. §. cum inter. ff. de condit. indebi. & l. si tibi liberum. ff. de act. empt. & not. per Bart. & Bal. in d. l. sed si me præsentem. & per Dy. & Io. An. in nouel. in regula ignorantia. lib. 6. & talis error probatur eo ipso, quod probatur rem aliter se habere: vt no glo. in l. cum in debito. in princ. ff. de proba. & est tex. in l. si post diuisionem. C. de iur. & fact. igno. & not. Bart. & Bal. in d. l. sed si me præsentem. & prædicta sunt vera in errore adhibito extra iudicium. idem si adhibetur in iudicio circa præparatoria, sed si circa decisoria tunc non præsumitur error, licet probetur rem se habere aliter, nisi probentur aliq circumstantia, ex quibus error præsumitur: vt not. in l. non fatetur. ff. de confes. ver. sed quæro, qualiter.

Error iuris toleratur, vbi agitur de damno vitando. l. iur. ignorantia. 2. ff. de iur. & fact. igno. & no. Bar. & Bal. in l. 2. C. quod met. cau. Item Dy. & Ioan. in nouel. in regula ignorantia. lib. 6. & pro-

batur talis error ex qualitate facti & personarum, putà si dicens se errasse, erat grossus, & illiteratus: vt not. Bart. in l. non fatetur. ff. de confessis. vel si in negotio, in quo erratur, erant variae opiniones doctorum: vt notat. Ioan. And. in capit. 1. de postu. in nouella. in fin. Prædicta limita in errore iuris adhibito extra iudicium, secùs si in iudicio adhibetur, quia ille reuocari non potest: vt not. Bart. in d. l. non fatetur. ff. de confessis. ver. formo vnam quaestionem.

Error iuris an impediatur praescriptionem, vide sub ver. praescriptio. §. praescribere volenti.

Error tacitæ confessionis surgens ex productione instrumenti, non potest reuocari, nec admittitur quis ad probandum talem errorem, secùs in confessione simpliciter abstracta ab instrumento: quia primo casu producens instrumentum, potuit & debuit antequam produceret, deliberare an sibi expediret producere: sed sæpe ex improviso & indeliberatè emanat confessio, quia memoria labilis est. Item plus est habere tacitam confessionem, & instrumenti probationem, quàm confessionem tantùm, & ita notat. Innoc. & Ioan. And. de cens. cum olim. in fin. Prædicta limita quando probando errorem reprobatum instrumentum directè, secùs si indirectè, puta, produxi instrumentum, in quo apparet me debitorem in decem, producendo confiteor tacitè, quòd sum debitor, volo probare quòd solui, vel quòd feci pactum de non petendo, & consequenter quòd non sum debitor in effectu, debeo admitti, quia ista probatio non repugnat veritati instrumenti. & ita not. Anton. in d. c. cum olim. Ex prædictis apparet, quòd illi, qui prædictam Theoricam Inno. concludunt per confessionem deductam in instrumentis, vel aliam scripturam reuocari non posse ratione alicuius erroris, non bene allegant: quia Innoc. hoc non dicit, sed bene dicit, quòd confessio tacita, quæ surgit ex productione instrumenti, non reuocatur, quia duo concurrunt, scilicet, confessio, & instrumentum. Secus est ergo vbi est alterum tantùm secundùm eum: idèd si aduersarius produceret instrumentum, in quo contineretur confessio mea, postum illam confessionem reuocare ratione erroris, perinde ac si de illa nulla fuisset scriptura confecta. Item prædicta
limita

limita in producente scripturam siue instrumentum, quæ vel quòd de se plenam facit probationem: Secùs in producente scripturam, quæ datur vt contenta in ea aliunde probentur, vt patet in producente articulum vel positionem, nam ratione erroris potest talis positio & articulus reuocari: vt not. Ioan. And. in cap. cum in positionibus. de iureiur. lib. 6. super vers. iusta causa. & vide supra §. error confessionis.

18 † Et, ista dictio est amplificatiua: vt no. in l. cum antiquioribus. C. de iure deli. & propria natura illius dictionis est diuersa coniungere, quanquam tamen copulatiua ponitur pro disiunctiua, sed improprie, & quando ponitur inter duo adiectiua, non requirit in eodem subiecto concursum vtriusq; sed verificatur in altero tantùm: vt not. Ioan. And. in d. c. pen. de vita & hone. cle. & in cle. in plerisque de elect. & de natura huius dictionis, vide plenè per Bart. in l. si is qui ducenta. §. vtrum. ff. de rebus du. vbi plenissimè loquitur, & vide omninò per eum, in l. 1. ff. de pact. & c.

* S I N G V L A R E.

19 † Copulatiuæ natura est potius ampliare quàm restringere: vt est text. singularis. in l. ea tamèn adiectio. ff. de leg. 3. ita notat. Phil. Corn. consil. 104. incip. licèt in hac consultatione. col. penul. ver. attento etiam. in 1. volum. & vide per Bald. & Doct. in l. galus. §. etiam. ff. de liber. & post. & per Modernos, in c. 2. de rescriptio. H. F.

Et cætera, hoc verbum denotat temporis continuationem. no. Rom. consil. 27. & c.

Et si, hoc verbum licèt communiter significet aduersatiuè pro quamuis, vt patet de præbend. dudum lib. 6. & de instit. ca. 1. eod. lib. & de iureiuran. c. 1. eo. lib. tamen quandoque ponitur conditionaliter ad commodum proferentis. not. Anton. de exce. cum venerabilis. 2. col. versic. not. 2. & ista copula quandoq; non coniungit: vt l. si ita quis hæredes. ff. de hæred. insti. quam legem nota bene.

Aetas, vide sub ver. annus.

A D D I T I O.

Aetas qualis requiritur in quolibet beneficio obtinendo,

R 5 vide

vide per domi. Abba. in capit. super inordinata, de præbend. & dignita.

Euidens & euidentissima probatio quæ dicatur, vide sub verbo, probatio. §. probatio indubitata.

20 † Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis. de priuileg. si Papa. lib. 6. ff. de priuileg. nam quod liquidè. in fi. & no. Rom. consil. 326. vide sub ver. Articulus. §. Articulus.

Exceptio licet firmat regulam, tamen nunquam ampliat eam. no. Bar. ff. de visu lega. l. generali. §. vxor. & de fundo instructo. §. quicquid. & §. denique. & simile dicit Zab. in clemen. 1. de præb. & Pet. de Ancha. in c. licet. de offic. vicar. lib. 4. licet Lapusibi dicat contrarium in vlti. quæst.

Exceptio licet debeat specialiter opponi, tamen quicquid deducitur ad iudicium per reum, licet non dicat quod excipiendo deducatur, tamen in vim excipiendi intelligitur, & præsumitur esse deductum. no. Ro. consil. 325. licet autem non sit necesse quod exceptio specificè & in forma opponatur, sed sufficit factum narrare ex quo surgit exceptio, tamen si opponatur, & ineptè, excipiens succumbit. not. Bart. in l. 1. §. Labeo. & de flum. & in l. 1. ff. de excep. & Cy. in l. demum. C. de rei vendi. exceptio dubia quæ potest concludere & non concludere, debet admitti, cum postea in processu possit detegi & declarari. no. glo. de procura. ex in sinuatione. & Ant. de restitu. spolia. in literis. in 13. col. versu. ex his deciditur.

Exceptio spoliationis facta per tertium, licet possit opponi executioni, tamen non processu nec diffinitioni. not. Rom. consil. 436. & no. Ant. de rest. spolia. in literis. 9. col. ver. oppo. quod agenti.

Exceptio spoliationis facta ab alio, quam ab actore qui non mandauit, nec ratum habuit, non potest opponi nisi in criminalibus causis, vel nisi spoliatio includat inopiam. not. Rom. consil. 436. & not. Anton. de restitu. spoliati. in literis. 8. col. ver. oppo. quod agenti.

Exceptio spoliationis rerum priuatarum non potest opponi contra agentem super ecclesiasticis, nec econuerso. nota. Roman. consil. 436.

Exceptio aliqua an possit opponi contra executionem gratia, id est

id est, contra inductionem in possessionem, vide sub versu. executionis.

Exceptio banni vel excommunicationis, quæ ob. cedenti, an obstat cessionario, vide per Io. And. de iure pa. c. 1. lib. 6. in nouel. super glo. penul.

A D D I T I O.

Et an bannitus prohibitus audiri agendo, & excipiendo possit opponere exceptionem excludentem intentionem actoris, vide per do. Feli. in rubri. de excep. in 3. col. ver. item bannitus, vbi tenet quod sic.

Exceptiones vel etiam nullitates si reijciuntur per rescriptum vel constitutionem, intelligatur etiam de peremptorijs & de nullitatibus, etiam ex defectu iurisdictionis procedentibus, vide super ver. rescriptum. §. rescriptum per quod. & super versu. lex. §. lex. siue constitutio excludens.

Exceptio an transeat ad singularem successorem actiue & passiuè, vide plenè per Anton. de iudicijs, quia 5. versu. venio ad secundum.

Exceptio an actiue & passiuè transeat ad vniuersalem successorem, etiam qui non causat ius à prædecessore, vt successore in dignitate, vide plenè per Anto. de iud. quia 5. ver. venio ad secundum. & ver. venio ad quartum.

Exceptio contra actorem opposita, quod priuandus veniat iure quod habet in re quam petit, est admittenda, licet non ipso iure, sed per sententiam priuandus sit. not. de caus. poss. & proprie. pastoralis. in gl. pen. quod intellige, si excipiens petat actore condemnari & priuari per sententiam, & se absolui, quia sententia super ista priuatione est necessaria. not. Ant. de foro conu. cap. 1. diligenti. 11. col. ver. sed posito quod requiritur.

Exceptionem habens potest aduersarium conuenire implorando officium iudicis, ne ab eo inquietetur, licet ab eo non conueniatur. notat. Anton. de iureiurand. quinta allis. versu. ad secundum venio, quo iure. & aduerte notabiliter, quod tale officium implorabitur à iudice ipsius implorantis, non à iudice contra quem

quem implorat; quia hoc casu ille censetur Iudex competens ad dictum iudicis officium, quod venit loco exemptionis, qui est competens super ipsa exceptione; si actor ageret: vt not. eo. c. ver. venio ad quartum.

21 † Exceptio ordinis, vt prius de vna causa quam de alia cognoscatur, & omnis exceptio quæ non perpetuò, sed ad tempus impedit, est dilatoria. no. Bar. in l. 3. de excep. & idem in exceptione præiudiciali, vt quando vna causa est præiudicialis ad aliam: idè talis exceptio non potest opponi post lit. contest. not. Bal. C. de probat. l. exceptionem. 3. col.

Exceptio dilatoria habens causam successiuam & multiplicatiuam, nõ consumitur per litis contest. idè exceptio quòd bannitus non audiatur, & exceptio loci non tuti, & exceptio quòd quis non conueniatur vltra tres dicetas, & exceptio fori, opponi possunt etiam post lit. contest. Sed reus de nouo citatur, quia de nouo grauatur: Quæ exceptio prodest quòd ad futuros actus, non quòd ad præteritos. not. Ant. de rescriptis. dilectus. 2. & Spec. in tit. de appell. §. restat. ver. & not. & titu. de citatione. §. 1. verfi. quid si reus. & vide infra. §. exceptio competens ex statuto.

Exceptio declinatoria iurisdictionis non potest opponi per illum, qui interrogatus præsentem iudicem an velle coram eo respondere, dixit, quòd sic: ex quo patet, quòd anteriori actu ante litem contestat. præcluditur via ad declinatoriam. not. Ant. de iud. c. 1. ver. not. septimo vilem. vide Bar. in l. non videtur. ff. de iud.

Exceptio declinatoria iurisdictionis non potest opponi per illum, qui antelit. contest. interrogatus, an coram tali iudice velle litigare, respondit, quòd sic: quod sibi competere, aliàs secus. Item hoc est verum, quando responder se velle litigare: Aliàs autem si constituat procuratorem ad respondendum, per hoc non renunciat declinatoriæ. Tutius est quòd constituat procuratorem ad respondendum saluis exceptionibus suis. not. Ant. de iud. c. 1. ver. oppono quòd locus. & ver. ex his deciditur.

* S I N G V L A R E.

Exceptio perueniens ex defectu iurisdictionis, potest quandoque

doeung; opponi, & c. post tres sententias conformes. glo. est singularis in cle. n. de seq. poss. & fruct. quam sequitur ibi Pet. de Ancha. Ioan. de Imol. & alij, & notat Hypo. Marfil. sing. 10. incip. tu scis, quòd exceptio. & ibi multa cumulat. H. F.

Exceptio declinatoria superueniens post lit. contest. sicut potest opponi non obstante contestatione, ita & superueniens post pactum de litigando, potest opponi non obstante pacto, quia pactum & renunciatio restringuntur ad causam subsistentem, secundum tempus pacti & renunciacionis, & idem in exceptione reculatoria propter suspicionem. not. Anton. de iud. c. 1. ver. oppono 2. quòd hic.

Exceptio declinatoria iurisdictionis, non tollitur per satisfactionem de iudicio facti, & de iudicio soluendo, de mandato iudicis factam, quia illa satisfactio recipit intellectum, promitto fiste, prout de iure debeo. not. Ant. de iud. c. 7. ver. ex his deciditur. & Bart. ff. de re iud. l. quidam consulebat. Nec etiam tollitur per alium actum, quem pars coram iudice faciat ante lit. contest. not. Ant. de re iud. inter monasterium. ver. oppo. quòd potest. aliàs ver. & ex his deciditur. vide Bart. & Bald. in l. non videtur. ff. de iud. & vide infra sub ver. renunciatio. §. renunciare non intelligitur exceptioni.

Exceptio excommunicationis contra procuratorem excommunicatum, licet sit dilatoria, potest opponi etiam post lit. contestat. propter periculum excommunicationis, quia causa opponendi est successiuam. not. Ant. de probat. post cessionem pen. col. & si dicta exceptio opponitur contra iudicem, coram quo probanda sit, vide Ioan. And. de excep. pia. lib. 6. super verb. iudex. in nouella. & per Bart. in l. quidam consulebat de re iud. & per Ant. de offic. deleg. cum super. & per Dom. in d. c. pia.

Exceptio competens ex statuto, quòd bannitus non audiatur, non potest opponi contra bannitum in causa appellationis. Si bannitus in causa principali fuit reus originarius, siue sit appellans siue appellatus. Sed si fuit actor originarius in principali, in qua non fuit opposita exceptio banni, tunc si est appellans, non potest opponi in causa appellationis, quia in illa pars censetur: si est appellatus, non auditur opposita exceptione. Nisi etiam appellans

pellans suam appellationem prosequatur. not. Ant. de except. si
gnificauerunt. 6. col. ad fin. & vide supra §. exceptio declinatoria,
aliàs declaratoria habens.

Exceptio præiudicialis, an sit prius tractada & finienda quam
causa principalis, & an processus simul super vtroq; valeat, vide
Anton. in c. tuam. de ordin. cogni. in prima & secunda opposi-
tione. & Bart. in l. fundum. ff. de except. licet Bart. ibi loquatur
in pluribus exceptionibus principaliter intentatis, quantum vna
est ad aliam præiudicialis.

Excipiens de delicto an teneatur exprimere locum & tempus
delicti, sicut fit in accusatione, vide super ver. tempus. §. tempus
non solùm.

Exceptio peremptoria, de qua constat per instrumentum, pot-
est opponi in vim dilatoriam ad processum impediendũ, & idem
in qualibet alia, quæ sit notoria, quod est singulare: vt not. Spec.
in tit. de except. §. 1. ver. sic. sed an reus. & ver. vt autem. & idem not.
Anton. de rescript. super literis. 17. col. Taciturnitas tamen dictæ
exceptionis, de qua constat in instrumento, non vitiat rescriptum
tanquam surreptitium, sed taciturnitas notoria sic: vt not. Ant.
13. colum.

Exceptio surreptionis in beneficiis potest opponi non so-
lùm ad merita, sed etiam ad processum & cõtra literas, quia sur-
reptio non solùm vitiat gratiam, sed etiam rescriptum, & pariter
afficit vtrunq;: vt not. Ioan. And. de except. pastoralis. ad fin. glo.
magnæ. & de rescript. constitutus, quod est verum, quando in li-
teris creatur simulius & iurisdictioni, vbi autem primò per literas
ius creatur: postea ex interuallo, dantur literæ, quod in possessionem
mittatur, tunc licet primæ literæ surreptitiæ sint nullæ, &
contra illas possit opponi, tamen contra rescriptũ, quod in pos-
sessionem ducatur, non potest dicta surreptio opponi: vt no. In-
noc. in c. 7. de litis contest. lib. 6. & ibi not. Ioan. Andr. in nouel. &
idem dicit Ant. de rescrip. constitutus, pen. col. sed aliter distin-
guit in c. super literis. eod. tit. col. 18. vbi etiam dicit idem in pri-
uilegijs, quod in beneficiis. & idem dicit Ioan. Andr. secundum
Composit. in c. ad audientiam. 1. de rescrip.

Exceptio pacti de non agendo, vel iuramenti de non agendo,
est

est declinatoria fori, idè debet opponi ante litem contestatam
ad impediendum processum: postea autem opponi non potest,
secus in exceptione pacti de non petendo non confirmati iura-
mento, quia illa est peremptoria, idè debet opponi post lit. con-
test. non antè: vbi autem pactum esset iuramento firmitum, vel
simpliciter quis iurasset non petere, tunc etiam ante lit. contesta-
ta potest opponi exceptio, vt impediatur periculum: vt Inno. Io. And.
in nouel. in c. 7. de litis contest. lib. 6. idem in pacto vel iuramen-
to de non conueniendo, quod in pacto de non agendo: vt notat
Ioan. And. de rescript. ad audientiam. 2. ad finem.

Exceptio pacti vel iuramenti de literis non impetrandis debet
opponi contra rescriptum ante litem contest. postea opponi
non potest: vt not. Innoc. & Ioan. de rescript. constitutus. & idem
not. Ant. in d. c. constitutus. & in c. super literis. eod. tit. 19. colum.
idem not. Ioan. And. de rescript. ad audientiam. 2. in fin.

Exceptio dolosè & scienter omiſsa in causa principalis, non pot-
est opponi in causa appellationis, & sic limita l. per hanc. C. de
temp. appella. sed exceptio ignoranter omiſsa in causa principalis,
etiam si sit dilatoria, potest opponi in causa appellationis, & sic
limita ca. in nostra. de procur. vt not. Ant. de rescript. ad audien-
tiam. 2. in 3. col. & in antepen. col. ver. ex his deciditur, & ibi dicit,
quod etiam post causam totaliter finitam, admittitur excipiens,
qui probabiliter ignorauit, petita restitutione ex clausula generali,
si qua ista causa videbitur, & idem dicit in versi. venio ad se-
cundum.

* SINGVLARE.

Exceptio competens principali prodest fideiussori etiã spon-
taneo, non precedentibus precibus debitoris, casus est singula-
ris, in quo Iurisperiti dubitauerunt in l. similiter contra sena. §.
fin. ff. ad Velleia. ita not. Lud. Rom. singul. 317. incip. tu fa. quod
exceptiones, tu adde Bald. in l. 1. in 1. col. ver. quaro si succurrit.
C. ad Velle. H. F.

Exceptio dilatoria superueniens, potest opponi post lit. con-
test. idem si orta est antè, licet postea noticia deueniat ad partem
post lit. contest. & not. Ant. de constit. cum M. 9. col. ver. venio ad
secundum, vide infra §. exceptiones dilatoriæ,

ADDI-

De hoc habetur per Bart. singulariter in l. 2. §. numerum. de excu. tuto. & per dom. Fel. in c. 1. in 6. col. in versic. dum dicitur quòd exceptio. de except.

Exceptio qualibet orta post lit. contest. potest opponi post terminum, idem si ante terminum orta erat, sed post terminum ad partis noticiam devenit, sed hoc vltimum mirabiliter limitatum secundum Host. in exceptionibus dilatorijs, secus in peremptorijs, quæ post terminum opponi non possunt: licet de nouo ad noticiam perueniret, fallit in casibus, de quibus in c. vt circa. de elec. lib. 6. Iudex tamen de facili debet dictum peremptorium reuocare ex causa prædicta, ita not. Ant. in d. c. cum M. de const. 9. col. ver. venio ad secundum.

Exceptiones dilatoriæ permixtæ post lit. contest. intelliguntur permixtæ opponi eo casu duntaxat, quo de iure opponendi non est prouisum per diem agendi: aliàs secus, & eo casu quo permittuntur opponi, possunt opponi vsq; ad actum, qui fit vel fieri solet post lit. contest. vt in actu receptionis testium, vel alio, ad quod non proceditur, nisi lite contest. postea autè opponi non possunt: vt not. Ant. de const. cum M. ver. sed hic est dubium. 10. col. & idem not. Ang. quòd ad primum. in l. Pompon. §. rati. ff. de procur.

Exceptio ista, tu non habes mandatum sufficiens, non potest opponi post lit. contest. quia contestatio litris supplet defectum dubij mandati: sed exceptio, tu non es procurator, potest opponi post litem contest. ad impediendum futuros actus, non ad annullandum actus iam factos, Legistæ tamen indifferentes dicunt, quòd ante litem contest. & post.

Exceptio, tu non es procurator, repellit, nec valent gesta ad præiudicium domini: vt not. Anton. de const. cum M. versic. add. 2. 10. col. um. ybi declarat intellectum. l. Pompon. §. rati. ff. de procurat. aduerte quòd licet Ioan. And. in capit. 1. de elect. libro 6. in gloss. super ver. absentia. dixerit secundum Anto. quòd ista exceptio, tu non es procurator, potest opponi quodcumq; ad impediendum futuros actus, non ad annullandos iam factos, ipse non recitauit Innocent. perfecte qui dicit, quòd licet procurator quòd ad actus iam factos non teneatur docere de mandato per

per instrumentum originale: tamen tenetur probare illud quòd in actibus exhibuit: aliàs iudex eum non admittet, & ita etiam tenet Ang. in d. §. rati. & Domini. de Sanct. Georg. in d. cap. 1. vbi Innoc. hoc dixit in gloss. super ver. in absentia, in fin. & vide super ver. procurator. §. procurator, de cuius mandato.

Exceptio ista, tu non es procurator, non potest opponi in executione sententiæ, nec in causa appellationis: vt not. Ang. in l. Pompon. §. rati. ff. de procur. Primum dictum est verum, quando procurator obtinuit, secus si succubuit: vt not. Cyn. in l. optimam. C. de contrahend. & committen. stipulat. & Bar. in d. §. rati. vide omninò sub verbo, presuntio. §. presuntio non debet quis procurator. vide Bald. in lita demum. C. de procur. cum limitatione dicti Angeli.

Exceptionem obijciens, non videtur de intentione Aduersarij aliquid confiteri, vt in regula exceptionem, lib. 6. quod intelligitur quando Aduersarius negat exceptionem, secus si illam confiteatur: vt not. Bart. in l. non vtiq; ff. de except. sed alibi dicit, quòd in his, in quibus pars sibi præiudicare non potest, excipiens non censetur confiteri: vnde si ille qui dicitur seruus, excipiat, dicens se manumissum, per hoc non fatetur quòd fuerit seruus, idem si ille qui dicitur excommunicatus, dicat se ab excommunicatione absolutum, quia per confessionem non potest quis se facere excommunicatum vel seruum, in his autem, in quibus pars potest sibi præiudicare, si ambæ partes fatentur exceptionem, tunc excipiens fatetur, si vna pars negat, alia fatetur, tunc si exceptio non probatur, tunc excipiens non fatetur, si probatur, tunc excipiens non censetur fateri ad commodum negantis, sed ad commodum suum: sed fallit in auth. si dicatur. C. de test. & quod dictum est de negans, procedit siue neget factum, siue solemnitatem in facto, prædicta procedunt, quando exceptio fit de eo, quod non dependet à mera voluntate excipientis, in dependentibus autem à mera voluntate, dicendum est prout dicitur in vltimis voluntatibus. idem not. Bart. in l. 10. de verb. oblig. Ant. dicit regulam esse, quòd excipiens non fatetur, quæ regula maximè procedit, quando prius negatur intentio, vel quòd excipiens dicit se non confiteri, vel quando posuit illam conditionaliter quod facere

cenſetur, licet verba poſſent intelligi aduerſatiue, procedit etiam quando actor negat exceptionem quod ad ius & factum, quia non poteſt ſe ex negato fundare. Fallit primò iſta regula, quando intentio ponitur ſeparatim ab exceptione: vt ſi dico te mutaſſe & feciſſe pactum de non petendo, per quod datur intellectus regulae, vt illa procedat, quando actor ex verbis exceptionis conſecutiue & incluſiue interponentiſ intentionem, vult fundare intentionem, ſecùs ſi ex alio ſeparato, quia tunc ex illo fundat, licet nõ exceptiue. Fallit ſecundò, quando intentio trahitur ex verbis exceptiuis, non intercluſiue, vel prægnantibus aut tacite, quia licet non fateor intentiũ incluſum in exceptione, tamen fateor ipſam exceptionem. Fallit tertio, quando factum eſt intercluſum in exceptione, & actor fundat ſein facto, prout eſt in facto, ſed non poteſt prout eſt in iuris effectũ, & tunc excipiens videtur fateri factum: nam ſi agitur ex delicto infamante, opponens tranſactionem videtur fateri factum ex quo infamatur, & ſic finalis ratio, quare excipiens non fateor eſt, quia intentionem intercluſam poteſt dupliciter ponere. Primò vt in facto, ſecundò vt in iure ſonat. In dubio videtur fateri vt in facto, non vt in iure, vt verba pro eo interpretentur, idẽd ſi ſuper facto ſe fundat actor, fateor reus, ſi ſuper iure, non eſt conſeſſata actoris intentio, ita not. Antonius in c. cum venerabilis. de excep. ver. oppo. quod excipiens. 14. colum.

Exceptio de re iud. tranſacta vel finita, poteſt opponi ad impediendum proceſſum ante lit. conteſt. vt in c. 1. de lit. conteſt. li. 6. & expone iudicata efficaciter, tranſacta firmiter, & finita irretabiliſter, ſecundũ Io. Mon. & not. Io. And. in d. c. 1. ſuper gloſſ. ſufficiebat. in nouel. & ſub illo ver. finita includitur exceptio iuramenti deciforij, ſuper lite iudicialiter præſtiti: vt not. Io. And. in d. c. 1. ſuper ver. finita. in gl. ordinaria. includit etiam exceptionem iuramenti de non agendo ſuper eo quod iam deductũ erat in lite priũs mota. Item includit exceptionem compoſitionis facta: ſuper lite, licet illa compoſitio amicableſ nõ ſit tranſactio. Idem includit exceptionem arbitrij emolagati eo caſu, quo ex arbitrio emolagato oritur actio & exceptio ſicut ex ſententia: vt not. Ioan. And. ſuper gloſſ. prædicta in nouella.

ADDI-

* ADDITIO.

Exceptio nullitatis non tamen apparentis, nõ impedit executionem ſententiæ: vt not. Barb. in conf. 18. incip. clementiſſimã, &c. mihi videtur, &c. in 9. col. ver. & ad hoc adduco in 1. vol. & adde quod agenti poſſeſſorio adipiſcendã, non obſtat exceptio criminis, etiam ſi inferat nullitatem tituli ipſo iure, vt concludit Panorm. per illum tex. in c. accedens, in 2. nota. de accuſat. & not. Phil. Decius in conf. 220. incip. in cauſa. ver. & idem Abb. in ſecundo volum. H.F.

Exceptio præſcriptionis poteſt opponi ad proceſſum ſecundũ Bart. in l. 1. in fin. ff. ad Trebel. & Angel. in l. vir bonus. iud. ſolui. contrarium tenet Ioan. And. in c. 1. de lit. conteſt. lib. 6. ſuper gloſſ. ſufficiebat. in nouella. dic pleniũs: vt not. Bald. in l. eleganter. §. ſi quis. ff. de condiſt. indeb.

Exceptio ſolutionis & acceptilationis, & quælibet alia, per quã declaratur actori actionem ipſo iure nõn competere, poteſt opponi ad impediendum proceſſum: vt not. Bar. in l. cum quarebatur. in princ. ff. iud. ſolui. & Angel. in l. vir bonus. eod. tit. & Bal. in l. eleganter. §. ſi quis poſt. de cond. indeb.

Exceptio quælibet peremptoria, quæ ante lit. conteſt. nõn deberet admitti ad proceſſum impediendum, ſi tamen fuit admiſſa & probata, impedit proceſſum, vt circuitus litium euitetur: vt not. Ioan. And. in c. 1. de lib. conteſt. li. 6. ſuper verb. retardat, in nouella. & Ant. in c. 7. de li. obla. & in c. exceptionem. de excep.

Exceptiones quæ de ſui natura habent impedire proceſſum, ita demum debent admitti, ſi eorum probatio offertur in continenti parata, ſi enim requirant altiore in daginem, nõn debent impedire proceſſum: vt not. Bart. in l. nam poſt ea. in princ. ff. de iure iurand. & Anton. in c. fin. de libel. ob. & Ange. in l. vir bonus. iud. ſol.

ADDITIO.

Exceptiones impediẽtes litiſ ingreſſum, quæ ſint & quot, vide per do. Are. In fit. de except. §. æquẽ. col. 7. poſt me. ibi dicitur autem exceptio litiſ finite, vbi ponit quadraginta tres exceptiones impediẽtes litiſ ingreſſum,

§ 2 Exceptio

Exceptio non numerata pecuniæ potest opponi per personas ecclesiasticas, etiam post lapsum biennij quandocunq; & prælati renunciando dictæ exceptioni non præiudicat ecclesiæ, nec successori: vt not. Ioan. Andr. in c. fin. de solut. sed Ant. dicit ibi, quod persona ecclesiasticæ possunt dictam exceptionem opponere vsq; ad quinquennium, non postea: ratio est, quia dicta exceptio fuit ab initio per legem inducta & limitata ad quinquennium, quod non potuit postea per aliam legem imperialem decretari ad biennium in præiudicium ecclesiarum, &c.

* S I N G V L A R E.

Adde Bald. in aucti. hoc ius porrectum. in 4. col. ver. vltierius. habetis hic per illum tex. C. de sacrosanct. eccles. vbi singul. dixit, quod exceptio non numerata pecuniæ, perpetuo competit ecclesiæ, & an debeat etiam in foro canonico opponi intra biennium, an verò possit perpetuo opponi, vide omnino d. Iaso. in l. cum quis. in 7. col. ver. sed hic moueo pulchrum dubium. C. de iuris & fact. ignor. H. F.

Exceptio precij non soluti, an possit opponi executioni latae sententiæ contra venditorē ad rem tradendā, vide sub ver. emtio. §. 1. Excipere an possit quis de iure tertij, vide plenē per Ioan. Cal. de rescip. p. mandatum. §. item queritur pone. quinta charta.

Exceptio quando fit in l. vel canone, datur per hoc intelligi, quod nisi illud fuisset exceptum, includeretur: vt not. Io. de de script. si propter. super gloss. no. in nouel. lib. 6.

22 † Excommunicatio vt valeat, non requirit de necessitate contumaciam nec culpam, quia talia non sunt de substantia excommunicationis, sed bene sunt de substantia iustæ excommunicationis, quia si proferatur etiam iniusta ligat, tex. de sent. excom. Romana. §. fin. lib. 6. & vide sub verbo,

Attentatā	§.
Episcopus	§.
Exceptio	§.
Laiicus	§.
Merus	§.
Pœna	§.
Sententia	§.

Excom-

Excommunicatio vt valeat & iusta sit, an requirat monitionem & citationem, vide super ver. scitatio. §. citationem partis sic. & vide sup. §. prox. in prin.

Excommunicatus si petat absolutionem ad cautelam, asserens se exemptum à iudice qui excommunicauit eum, non debet absolui nisi aliquater liqueat, licet non plenē doceat de exceptione, ne ordinaria illudatur potestati. no. Ro. consil. 234.

Excommunicatus cum petat absolutionem ad cautelam, necesse habet probare excommunicationem, ad quam probandam quo ad effectū dictæ absolutionis, sufficit probare quod fuit denunciatus. imò secundam quosdam sufficit sola confessio dicentis se excommunicatum. no. Ro. consil. 400.

A D D I T I O.

Excommunicatus publicè si est absolutus à sacerdote, & sepultus in ecclesia ad evitandam pœnam. cle. 1. de sepul. an hoc credatur sacerdoti iuranti se absoluisse dictum excommunicatum, vide per do. Fel. in cap. 7. col. 2. in prin. de excep. vbi refert se ita confuluisse.

Excommunicatus petens absolutionē ad cautelam, habet necesse duo probare, se ex legitima causa appellasse, & post appellationem excommunicatū fuisse. no. Ro. con. 400. qui verò appellationi ab alio interpositæ adhaesit, & post adhaesionem excommunicatus fuit, non debet audiri petens absolutionem ad cautelam, nisi doceat se intra decennium quo appellare potuit adhaesisse, ipsamq; adhaesionem ordinario intimasse. no. Ro. consil. 225.

Excommunicatus si petit se absolui simpliciter vel ad cautelam, sufficit volenti impedire opponere exceptionem manifestæ iniuriæ, vel manifesti criminis in genere: oportebit tamen postea probare in specie. no. Rom. consil. 51.

Excommunicatus petens absolutionem ad cautelam, contra quem opponitur exceptio rei iudicatæ vel manifestæ offensæ exco., quia rei iudicatæ non paruit, debet absolui, si dicit excommunicationem latam post appellationem legitimam, vel si alleget nullitatem sententiæ ex defectu iurisdictionis, quia vtroq; casu red-

ditur excommunicatio & sententia dubia, & tunc habet locum absolutio ad cautelam. Si enim de iurisdictione constaret, absolutio cessaret: idem & si non constaret de non iurisdictione, quia tunc certum est excommunicationem non valere, nec opus esset absolute, tunc ergo fit dicta absolutio ad cautelam, quando est dubium de iurisdictione, & dicitur dubium, quando negans iurisdictionem habet fundatam eius intentionem de iure communi, quia iudex qui sententiam tulit, non habet iurisdictionem de iure communi, vel si habeat, probatum est de non iurisdictione per vtrum testem, & sic facta est dubia iurdictio, & hoc est verum, nisi Aduersarius ex aduerso directè & perfectè probet iurisdictionem, aduerte tamen, quia non sufficit ei simpliciter deducere & probare iurisdictionem, nisi etiam deducat & probet notorietatem iurisdictionis, vel saltem opinionem communem siue publicam vocem & famam esse de ipsa iurisdictione, quia si debet induci manifesta offensio ex sententia, cui non pareatur, oportet etiam quòd iurdictio iudicantis manifesta sit, quod tenenti. not. Rom. conf. 327.

Excommunicatus cum petit absoluteionem ad cautelam, ad quam impediendam opponit aduersarius manifestam offensam, ipso iure sine hominis assignatione incipit currere terminus octo dierum ad probandum, à die exceptionis per iudicem admixta, non à die exceptionis opposita, & currit tempus prædictum de momento ad momentum. no. Rom. conf. 288.

Excommunicatus pro manifesta offensâ non auditur, nec antequam satisfaciatur absoluitur. Sed si offensâ est debita, & conuenitur de nullitate sententiæ excommunicationis, non est necessaria absolutio, & auditur prosequens iudiciû, nisi petat se absolui ad cautelam, quo casu debet absolui præstita cautione de satisfaciendo.

Excommunicatus autem pro contumacia manifesta non absoluitur, nisi prius purget contumaciâ, & de expensis satisfaciatur; si verò contumaciâ est dubia, tunc si contendit nullitatem sententiæ, non absoluitur ex necessitate sententiæ, licet possit petere ad cautelam. Sed si contendit iniustitiam sententiæ tenebitur absoluteionem petere, aliàs non auditur in causa, in qua contumax fuit. Prædicta procedunt, nisi quis esset excommunicatus:

quia

quia iacet in peccatis, & non fuit absolutus, quia si postea excommunicaretur, non absolueretur ante finem iudiciû, no. An. de iud. c. i. ver. venio ad glo. Quod autem dictum est excommunicatum pro contumacia nõ absolui, nisi de expensis satisfecerit, intelligi nisi ad satisfaciendum fidei iussorem dederit. no. Ro. conf. 72.

Excommunicatus pro manifesta contumacia, non absoluitur antequam satisfaciatur: idem si pro manifesta offensâ. no. Anton. de iud. c. i. ver. no. secundo excommunicatum ad hoc de contumacia. vide tex. in c. venerabilibus. §. secus. de sent. excom. lib. 6. nec liberatur excommunicatus sola satisfactione, nisi actualiter absoluitur. no. Ant. in d. c. i. ver. no. tertio excommunicatum.

Excommunicatus propter contumaciâ, quia citatus nõ comparuit, si per annû in excommunicatione perseuerat, habetur pro conuicto de delicto, pro quo conuenitur, & potest priuari episcopatu & beneficio atq; alto iudicio, sed ante annû non priuatur nisi celebrauerit: quo casu poterit priuari propter irregularitatem, & propter contemptû in celebrando. no. An. de iud. c. i. circa fin. vide etiam per eum in c. pastoralis. §. verû. de app. vide inf. §. proximo.

Excommunicatus non potest priuari titulo beneficii, quamuis priuatur redditibus beneficii, nisi excommunicatio processerit ex causâ priuante ipso iure. no. Ant. de iud. c. i. ver. nota. aliàs iniuste videtur excommunicatus. vide plenius per eum, de æta. & qualita. cum bonæ. circa finem. vide etiam per eum in c. pastoralis. §. vtrum. de appel. & vide supra §. proximo.

Excommunicatio inducitur per hæc verba ab habente potestatem excommunicandi prolata, videlicet iubemus talè vt excommunicatum vitari, & illa dictio, vt vel sicut, non notat improprietas sed veritatem: idem si hæc verba proferantur: Sis à cõmunionem hominum alienus, & sic verba referantur ad partem idè si dicatur, nullus communicet tali, donec absoluator satisfactioe præmissa. Secus si simpliciter dicatur, nullus cõmunicet tali: nam talia verba non inducunt directam, sed potius indirectam excommunicationem, ex quo tres sequuntur effectus. Primò, q; talis indirectè excommunicatus non peccat cõmunicando cum alijs. Secundo, quod nec ipse nec cõmunicantes cû eo sunt excommunicati maiori excommunications. Tertio, q; talis indirectè excom. celebrado non

incurrit irregularitatem. no. An. de iud. c. 1. verſ. oppo. quod per hæc verba.

23. † Excommunicatio & anathematizatio differūt ſecundūm Io. And. quia prima eſt ſine ſolemnitate. Secunda eſt excomunicatio cum ſolemnitate, & ſolemnitas anathematis eſt, quia epifcopus cum 12. preſbyteris eam facit cum candelis accenſis, quas in fine anathematis debent projicere & pedibus conculcare. not. Ant. de iudic. cūm non ab homine. cum glo. in ver. excommunicatio.

Excommunicatio poteſt fieri per edictū in genere contra incertam perſonam, vt quando ponitur edictum per ordinarium quod omnes clericis ſuæ dioceſis ſoluāt charitativum ſubſidium intra certum terminum ſub excommunicationis poena, quo caſu ſi ligantur contrafacientes, qui erant præſentes in loco edicti, quando ſuit propoſitum: Non illi qui erant diſtantes, quod ad eorum noticiam non potuit edictum veriſimiliter pervenire. not. Ro. conf. 442. vide bonum text. de iſta excommunicatione in genere. c. à nobis. 1. de ſent. excommunicationis, & de ſent. excom. municatio. Rom. §. caueant. lib. 6. & quod not. gloſſ. ſuper ver. nominatum. c. ſi ſacerdos. & de offi. ord.

Excommunicatus minor excommunicatione debet excommunicari maiori ſi percipiat ex contentu, no. An. de cler. excom. miniſtran. c. ſin.

Excommunicatio facta poſt legitimam appellationem nõ valet, etiam ſi appellans non proſequitur appellationem. no. Ant. in c. ſæpe. in gl. ſuper verb. rata. de appellat.

Excommunicatio facta per prælatum depoſitū pendente appellatione à depoſitione valet, licet poſtea deſeratur. not. Ant. de app. c. ſæpe. in gl. ſuper verbo, rato.

Excommunicatus iuſtè dicitur ille, qui eſt ad fructus perceptos generaliter condemnatus, ſi per executores ſententiæ fuerit monitus: vt intra certum tempus dictos fructus ſub excommunicationis poena reſtitueret, & non fecit, nec aliquid intra terminum oppoſuit, & non abſoluetur niſi ſatis fecerit. no. Ro. con. 158.

24. † Excommunicatio an probetur ex eo q̄ pars petat ſe ab excommunicatione abſolui. gl. dicit quod ſic, de elect. venerabilem. §. ſunt enim. vide Io. An. de or. cog. cūm dilectus ſuper glo. pen. & de homi.

de homi. c. exhib. & Bar. de ver. oblig. l. decem. & Io. And. in dictis locis concludit, quod ſi petatur abſolutio in iudicio, probet excommunicationem niſi expreſſè dicatur quod petat ad cautelam: & idem dicit Bar. in d. l. decem. de verb. oblig.

Excommunicatio non probatur per denunciationem, quando exceptio excommunicationis opponitur in vim perentoria, ſed ſi in vim dilatoria, tunc eſt dubium, not. Rom. confi. 252. alibi dicit quod licet non probetur per denunciationem, quantum ad repellendum illum, qui dicitur excommunicatus, probatur tamen quod ad effectum obtinendæ abſolutionis ad cautelā ab ipſa excommunicatione. no. Ro. confi. 400. vide Ant. de iudi. ca. 1. ver. oppono, quod vacat per hæc verba, circa finem. vide quod no. Io. An. pro & contra. de ſenten. excom. lib. 6. ſuper ver. nunciari. & de excep. pia. eo. li. ſuper ver. nomen proprium. Hoſt. dicit quod per ordinarium in c. prudentiam. §. ſexta. de offi. deleg. & idem tenet Ant. ibi, & idem dicit Arch. 11. q. 3. veni quod condemnatus. & d. c. pia. & idem tenet Io. de Imo. vt recitat Domi. in d. c. licet. dicit tamen dicta decifio quod curia ſeruat contrarium.

Excommunicatio non probatur per hoc, quod quis excipiendo dicat ſe ab excommunicatione abſolutum, licet non probet abſolutionem, quia per hoc non fatetur ſe de præſenti excommunicatum: vt no. Bar. in l. decem. de verb. oblig.

Excommunicatus ſi fuit abſolutus, licet malè, non debet in eandem excommunicationis ſententiam reintrudi, ſive reinducitur: niſi canonica monitione præmiſſa, & ex nouo cauſa iuſta & approbata: pura ex noua contumacia: ad hanc tamè reintruſionem non requiritur monitio perſonaliter, ſed ſufficit citatio per audiētiā cum trina monitione: ex quo ab initio ante primā excommunicationem fuit perſonaliter apprehenſus: vt no. Ro. con. 319. 25.

† Excommunicare an poſſit ille cui certum miniſterium commiſſum eſt, ſi impeditur illud expedire, vide ſub verſ. iudex. §. iudex, cui certum eſt.

Excommunicare poſſunt etiam inferiores prælati, imò quilibet clericus ex conſuetudine præſcripta hoc poteſt, ſecundum Inno. vt no. Rom. confi. 406. no. excommunicandi poteſtas poteſt acquiri, & haberi nedum per prælatū habentem iuriſdictionem

vel præmentiam in aliquos subiectos: vt no. Ant. de cau. pos. c. fi. 26. col. ver. fi. ex his deciditur. adde quod nullus potest excommunicare, nec ab excommunicatione absolueri, nec penitentias iniungere, nisi sit sacerdos: & si non sacerdotia committuntur, debent illa per alium sacerdotem idoneum expediri, quinimò nec talia possunt committi per non sacerdotem: vt not. Ioan. And. in c. fi. super ver. iniungere penitentias. de offi. dele. & vide sub ver. laicus. §. laicus ex confessione. & infra §. proximi. & sub ver. iudex. §. iudex quilibet.

Excommunicatum potest episcopus, & etiam inferior absolueri: saluo quod ab excommunicatione iuris inferior non absoluit, nisi à iure specificè sit tibi concessum, vel nisi habeat episcopalem iurisdictionem: no. An. de iud. at si clericus. §. de adul. penul. & vlti. col. vide supra §. proximo.

Excommunicatus propter iniectionem manuum in clericum, potest absolui per ordinarium, si sit mulier vel non sui iuris. text. de sen. excom. mulieres: idem in quolibet alio, ex cuius iniectione non enormis, sed leuis iniuria est illata: tex. eo. ti. peruenit. & dicitur enormis, quado sequitur mutilatio membri, vel magna sanguinis effusio: vt patet eo. ti. cum illorum: ab illa tamen enormi & atroci potest legatus solueri: vt no. Ant. de sent. excom. ad eminentiam.

* S I N G V L A R E.

Adde Lud. Ro. sing. 702. incip. incidens in excommunicationem, vbi dicit esse casum singularem, secundum communem intellectum. in d. c. peruenit. hic alleg. quod excommunicatus, qui iniecerat manum leuiter in clericum, potest ab Episcopo absolui, & an incurrat excommunicationem, qui includit clericum inuitum in aliquo loco, quamuis corpus clerici non tetigerit: dic quod sic, vt per Alex. in l. quod si quis. §. quod prætor. ff. ne quis eum qui. h. f.

Excommunicationem an incurrat laicus, capiens Clericum delinquentem, vide sub verbo, laicus. §. laicus capiens.

Excommunicationem an incurrit, qui pro defensione personæ vel rerum manus violentas in clericum iniicit. no. gloss. in c. cum

cum olim. de rest. spol. & in c. si verò alicuius. §. si verò. de sen. excom. licet in d. §. si verò. videatur text. in contrarium in eo, quod dicit talem non debere ad summum Pontificem transmitti, vt absoluator, per quod innui videtur eum esse excommunicatum, non tamen quod ardetur pro absolute iure ad summum Pontificem, quia potest absolui per ordinarium. Sed dic quod per rationem illius textus concluditur eum non excommunicatum, & confuenter non tenetur pro absolute adire Papam, nec alium inferiorem. Ratio enim quæ ibi ponitur, est, quia vim vi repellere omnia iura permittunt, ergo quod lege permittente fit, poenam non meretur. C. de adul. l. Grachus.

Excommunicationem incurrit, qui manum violentam in clericum etiam excommunicatum, vel Monachum licet bigamum iniicit. no. Io. An. in reg. iuris. delictum. lib. 6.

Excommunicationem incurrit, qui clericum inuitum detinet, licet eum in persona non lædat, de sen. excom. nuper in prin.

Excommunicationem incurrit, non solum qui in clericum manus violentas iniicit, sed etiam qui injici mandauit. text. de sen. excom. mulieres. idem in eo qui consensit vel consuluit oratione, vel locutione, id est, verbo vel scripto: vt no. glo. in c. quanto. de sen. excom.

Excommunicationem vnicam incurrit, qui vno impetu plures clericum percussit, quia illæ plures percussiones pro vna habentur. no. Io. An. de reg. iur. delictum. lib. 6.

Excommunicatus pluribus de causis si in absolute vnam tantum exprimit, manet pro alijs excommunicatus, de sen. excom. cum pro cau. & de offi. ord. ex parte.

Excommunicari non potest pro debito, qui bonis cedit: quia cessat contumacia, quæ est excommunicationis causa. not. Io. An. de solu. Odardus. super glo. fi.

Excommunicatus minori excommunicatione, sicut qui cum excommunicato scienter participat, suspensus est, quod ad tantum, non quo ad alios, & sic quo ad commodum suum, non quod ad commodum alienum, idè potest eligere, sed nõ eligi: quia inhabilis est quod ad beneficia omnia spiritualia respicientia fauorem suum, non alienum. de cler. excom. minist. c. fi. & ibi per Ant.

Excom.

Excommunicatus occultus non est vitandus, secundum Infr^m vt no. Ant. de coha. cler. c. vestra. in §. oppositione. Ideo talis occultus excommunicatus, qui communi opinione habetur pro libero, potest beneficia alias ad collationem suam spectantia conferre, & si confert vel confirmat, videtur collatio & confirmatio: vt no. ibidem Ant. de re iud. ad probandum. vlt. col. Hoc limita, si ille, pro quo fit collatio vel confirmatio, hoc ignoraret: secus si sciret eum excommunicatum: vt no. Cal. de re iud. ad probandum, & idem sentit Ant. de præb. dilectus. 2. vlt. col. in prin. & vide infra §. excommunicatus potest aliquid. & §. excommunicatus non potest impetrare. & §. ex causa in iudicio agere, vt infra in §. excommunicatus minori: nec alium excommunicare, nec excommunicatum absoluerit: vt not. Cal. in d. c. ad probandū. vide omnino Lap. alleg. 89. 7. col. vbi tenet contrarium.

Excommunicatus maiori excommunicatione potest beneficium acceptare, sed non potest de illo sibi facere prouideri: vt no. Ro. consil. 195. & non potest eligere vel eligi: vt not. in dicto consil. 195. Prædicta limita nisi excommunicatus ignoret probabiliter se excommunicatum: vt no. glo. de cler. excom. ministræ. apostolicæ. & ita potest limitari. c. 1. de rescrip. lib. 6. Host. d. c. apostolica. distinguit inter excommunicatum omnino occultum, & omnino non occultum, vt ibi recitat Io. An. quem videas, & quod non possit eligere, nec alium spiritualem actum exercere. not. Ant. de iureiur. quintaualis. ver. 24. differentia. vide infra §. excommunicatus potest aliquid.

ADDITIO.

26 † Excommunicatus publicè, vel palam, vel notoriè quis dicitur, vide per Do. Fel. in c. exceptionem. col. 15. post me. ibi dum subtiliter de excep.

Excommunicatus potest matrimonium contrahere, testamentum condere, & contractus inire. & equiparatur deportato. not. Rom. consil. 195. & de contractu concordat. Anton. de iureiur. quintaual. ver. 24. differentia. Sed de matri. & alijs extrajudicialibus, an excommunicatus possit illa facere, vide plenius per eundem Ant. in c. veritatis. de do. & cont. & per Bal. in l. 1. C. de iuris & fact.

fact. ignor. & per Ioan. Andr. in c. 1. de offic. vica. lib. 6. in nouella. in fin. vbi dicit secundum Hosti. contractū excommunicati claudicare: sicut dicitur de cōtractu pupilli, & semper valet contractus ad præiudicium suum: alibi dicit, quod non valet contractus ad vtilitatem suam, si notorius est excommunicatus, vel si non dicit sententiam excommunicationis nullam: vt ipse not. de sent. excom. solet super text. ad fin. lib. 6. in nouella.

* ADDITIO.

Excommunicatus potest contrahere, secundum magis communes inclusiones, vt habetur in c. si verò. & ibi Doct. de sentent. excom. & plenè not. Doct. in cap. veritatis. de dolo & contumacia. per Alexand. in l. ex facto. §. si quis rogatus. in 1. colum. ver. & facit iste text. ff. ad Trebel. & adde quod excommunicatus ab vna ecclesia est excommunicatus vbiq: vt not. Bal. in l. 1. in 6. col. ver. item certè. C. de hære. instit. & Ioan. de turre cremata. in c. 1. ver. sed hic surgit questio 4. & 5. H. F.

Excommunicatus minori excommunicatione potest esse in iudicio: secus in excommunicato maiori, siue sit excommunicatus publicè, siue occultè. not. Ant. de iure. intelleximus.

Excommunicatus potest acquirere ius patronatus de consensu episcopi: sed non valet exercitium ante absolutionem: vt no. Ioan. And. de iure patrona. nobis. ver. si quis.

Excommunicatus non potest iurisdictionem delegare. de re iud. ad probandum: vt not. in c. 1. de offic. vica. lib. 6.

Excommunicatus non potest priuilegium aliquod impetrare. not. Lap. de rescript. capit. 1. lib. 6. quod limitari potest, nisi probabiliter excommunicatum se ignoret: vt not. de cle. excomm. ministræ. apostolicæ. sed Hostiens. ibi distinguit inter excommunicatum omnino occultum, & non omnino occultum, vt ibidem refert Ioan. An. quem videas. D. Ant. tenet, quod impetratio priuilegij non est nulla ipso iure, sed impetratio rescripti: vt ipse not. in dict. cap. 1. ver. quid in priuilegio. Lap. autem taliter dicit allega. 89. 7. colum. vide supra §. excommunicatus occultus.

Excommunicatus licet non possit impetrare rescriptum ad agen-

agendum extra curiam, potest tamen impetrare in curia, quia rescripta quae impetrantur ad agendum in curia, sunt potius distributiones: ideo etiam quilibet inhabilis admittitur ad talem impetrationem: vt not. Roman. consil. 175. & consil. 362. Ratio huius conclusionis procederet in rescripto impetrato ad auditorem Rotae, qui alias habet iurisdictionem ordinariam in cognoscendo, secus in impetrato ad alium iudicem extra curiam: licet autem non valeat rescriptum ad agendum extra curiam, tamen valet, si est motu proprio concessum, & absolutio facta poterit ex illo agi. not. Lap. de rescript. c. 1. lib. 6. Item valet indistincte, si est impetratum ab ignorante se excommunicatum, si est probabilis ignorantia: vt not. gloss. de cle. excom. minist. apostolica. Sed Host. ibi distinguit inter excommunicatum omnino occultum, & non omnino occultum, vt ibi refert Ioannes Andr. quem ibi vide.

Excommunicatus si non auditur, excipiens potest impetrare rescriptum super hoc quod non auditur, in quantum impetratur ad eundem iudicem: sed ad alium iudicem impetrare non potest. not. Ant. de excep. significauerunt. vltima col.

Excommunicatus potest impetrare rescriptum super appellatione sua interposita prosequenda. Item potest petere restitutionem ad appellandum. not. Roman. consil. 433. vide infra §. proxim.

ADDITIO.

Item excommunicatus potest impetrare rescriptum super appellatione, etiam non facta mentione de excommunicatione, vt per Abb. in c. significauerunt. in vlt. col. de exceptio.

Excommunicatus non potest petere restitutionem principaliter aduersus sententiam, nisi in causis matrimonialibus & beneficalibus, secundum Hostien. no. Rom. consil. 451. vide Anto. de iud. intelleximus: dic, quod si petitur restitutio ex causa generali, qua probata, nisi subueniretur, damnum pateretur innocens, vel periclitaretur, & tunc audiretur restitutionem petens: sed si petitur restitutio ex solo favore dependens, tunc non auditur; secus si petitur principaliter restitutionem aduersus sententiam; petatur

petat restitutionem ad appellandum, quia illa ordinatur in finem defensionis. Ideo excommunicatus admittitur, no. Ant. de excep. significauerunt. ver. ex his deciditur. pen. col.

Excommunicatus non potest agere de nullitate sententiae, nec alium reconuenire, no. Rom. consil. 404. alias 434. quod ad nullitatem. vide An. de iud. intelleximus. dicit, quod non potest de nullitate agere, secundum Ioan. And. quia potest se defendere per exceptionem, si executio petatur. Hoc intellige, vbi nullitatem prosequitur per viam appellationis, quod potest, vel si sententia esset aliqua, quod ad opinionem, sed nulla, quod ad veritatem: tunc enim auditur, quia contra opinionem, quae ipsum stimulat, se defendit. no. Ant. in d. c. significauerunt. in vlt. col.

Excommunicatus non potest iudicialiter agere, fallit quando agitur ex l. diffamari. vel ex auth. qui semel: quia necessario agit tunc: vt no. Anton. de excep. significauerunt. 7. col. & circa hoc vide infra §. excommunicatus. licet posset esse. Item fallit in causa appellationis a propria excommunicatione: alias a sententia excommunicationis, sed conueniri potest ne ex suo delicto commodum reportet, & si conuenitur, debet per alium non excommunicatum respondere: potest tamen si vult, per se defendere, & pro defensione, quae sibi permittitur, licet cum eo participare: no. Ant. de iud. intelleximus: dic, quod non solum in appellatione a sententia excommunicationis, sed in qualibet appellatione auditur excommunicatus: quia licet fuerit actor originalis in prima instantia, censetur reus & defensor in appellatione, propter stimulum sent. contra eum latae, secundum Inno. Io. And. & Archid. vt no. Ant. de excep. significauerunt. ver. oppo. quod non debuit, hoc verum in quantum petit sententiam contra se latam cassari. Sed in quantum petit ultra hoc fieri pro se adiudicatoriam, vel declaratoriam, non auditur: quia illo respectu actor est secundum Hostien. & Rotam. licet gloss. & Ioan. Andr. contrarium dicant, quando appellatur a diffinitiva. Opinio Ioan. And. procederet, quando ante conclusionem non fuisset opposita excommunicat. alias procedit opinio Hostiensis, & praedicta procedunt in actore appellante, sed si appellans non auditur volens prosequi appellationem, si de excommunicatione opponitur,

nitur, nisi appellans etiam prosequatur, quia primo casu actor censetur etiam in appellatione. Secundo casu reus, originarius autem reus siue sit appellans, siue appellatus, auditur indifferenter in causa appellationis, sicut in principali, non obstante excommunicatione: quia semper pro reo habetur: vt not. Ant. in d. c. significauerunt. vers. quæro. cum §. colum. Prædicta intellige, in appellatione iudiciali: secus in mera extraiudiciali, quia in illa excommunicatus indifferenter non auditur, cum illa sit pro uocatio ad causam. Sed si non esset mera extraiudicialis, vt in eo qui appellat ab executore, qui vult prouidere, admittetur: vt no. Ioan. Andr. de except. pia. lib. 6. super ver. iudiciorum. in nouella. Item prædicta intellige, quando excommunicatus appellat à sententia, vel ex eo, quia sibi denegatur defensio: sed si appellat ex eo, quod sibi simpliciter audientia negatur, non auditur secundum Archid. quod est notabile, secundum quod not. Anton. in d. c. significauerunt, ad fin.

Excommunicatus licet possit in causa appellationis agere, habet tamen necesse absolutionem petere ante ingressum iudicij, ne contemnere videatur. not. Anton. de offic. dele. prudentiam. §. sexta. ver. 8. quod in causa appellationis, quod est verum, quando litigat per seipsum: secus fortè si per procuratorem, & in hoc vitale esset per procuratorem litigare. not. Anton. de iud. intelleximus. Item primum dictum verum in appellatione interposita à sententia excommunicationis, sed in appellatione ab alia sententia, non habet necesse petere se absolui. Ratio, quia primo casu, quando appellat à sententia excommunicationis, fatetur se ligatum merito, & contendit eum, si non se dicat absolui: & quia non stimulat sententia excommunicationis, quæ non transit in rem iudicatam, not. Ant. de except. significauerunt. 4. col. ver. nec obstat sententia excommunicationis.

Excommunicatus licet possit esse in iudicio vt reus conuentus, tamen non potest vt reus in iudicio agendo ex l. diffamari, vel petendo, quod actor compellatur persistere in actione secundum formam Aut. qui semel, quia ex hoc esset ad commodum eius voluntarium. not. Ant. de iud. intelleximus. vide supra §. excommunicatus non potest iudicialiter, aduerte tamen quod ex
quæ

quæ ab excommunicato fiunt iudicialiter, valent ad eius præiudicium in fauorem partis recipientis: vt not. Ioan. Andr. in c. i. de offic. vicar. lib. 6. in nouella, in fin.

Excommunicatus potest vt tertius pro suo interesse comparere, quia non dicitur actor, sed reus necessitatis, & prouocatus. not. docto. de excep. cum inter. vide plenius per Ant. in c. dilecta. eodem titulo.

Excommunicatus duabus excommunicationibus, si impetrat super vna, non potest repelli propter aliam, not. Ioan. Andr. de rescrip. c. i. lib. 6. in nouella. super ver. excommunicationis.

Excommunicatus non potest regulariter agere in iudicio, & si iudicium agitur coram delegato ab excommunicato impetrato, est nullum: si coram ordinario, repellitur, si opponatur. not. Ant. de iud. intelleximus.

A D D I T I O.

An autem reus possit velle, quod actor excommunicatus non repellatur à iudicio, vide per Dom. Fel. in c. exceptionem. in vlt. col. in ver. in quantum Abbas de except.

Excommunicatus non potest in iudicio esse tanquam iudex vel testis, nec vt aduocatus causæ, nec vt notarius causæ, nec vt asciens actor, nec vt accusator pro publico interesse: nec vt prosequens inquisitionem, vel vt eam promouens, nec pro iniuria sibi illata. not. Ant. de iud. intelleximus. nec potest etiam vt tutor vel curator decretum imponere, prædicta vera in publico excommunicato, secus in occulto: vt not. Bald. C. de iuris & fact. igno. l. i.

Excommunicatus non potest esse in iudicio vt tutor, nec vt alius legitimus administrator, vt pater pro filio, etiam si sit miles, nisi consensus patris requiratur in signum repudiationis: vt not. Anton. de iud. intelleximus.

Excommunicatus, an possit in iudicio compensando, vel responsum petendo, aliàs porrigendo, vel extraiudicialiter appellando, vel voluntariè excipiendo, vide Antonium de iudi. intelleximus.

Excommunicatus in omnibus causis, in quibus potest esse in iudicio, in omnibus illis si impeditur, potest agere pro iniuria

fibillata circa casum ei permissum. not. Anton. de iudic. intelleximus.

Excommunicatus licet repellatur ab agendo in iudicio, tamen secus in suspensio, vel interdictio, siue alio criminoso, qui non repelluntur. not. Ant. de iudic. intelleximus.

Excommunicatus in omnibus causis, in quibus potest esse in iudicio, in eisdem potest procuratorem constituere: quia potestas constituendi regularur a potestate agendi: & sufficit talem procuratorem habere generale mandatum, licet Archid. dixerit quod requiritur speciale. not. Ant. de iudic. intelleximus.

Excommunicatus licet non possit constituere procuratorem ad recipiendum absolutionem ab excommunicatione, potest tamen litem super appellatione per procuratorem agitare. not. Anton. de iudic. intelleximus. primum dictum secundum Innoc. vt not. super ver. procurator. §. procurator non potest constitui. & vide infra §. excommunicatus potest per procuratorem.

Excommunicatus an possit esse in iudicio tanquam procurator vniuersitatis, vel alterius priuati. vide Antonium de iudic. intelleximus. & plenius per eundem in cap. post cessionem. de probat. & de except. significauerunt. & dic vt infra §. excommunicatus non potest.

Excommunicatio sicut potest fieri ad tempus: ita & absolutio ab excommunicatione potest esse temporalis, vt elapso termino statim quis reincident in excommunicationem, quicquid dicant Archid. & Cal. vt no. Ant. de testi. c. veniens secundo. infra.

Excommunicatus non potest esse procurator alterius in iudicio, nec ex parte actoris, nec ex parte rei, si erat excommunicatus tempore constitutionis, & tempore susceptionis mandati, & idem si tempore constitutionis tantum, vel susceptionis tantum, erat excommunicatus: licet tempore quo mandato vtitur, se reperiat ab excommunicatione absolutum: quia mandatum ab initio fuit vitiosum & nullum, ideo postea non reconvalescit, nisi noua & expressa voluntas Domini superueniat tempore, quo procurator est absolutus, & habilis effectus, & est aduertendum, quod processus cum tali procuratore habitus, est pro ipso iure nullus, etiam si non opponatur: licet Innocent. & Speculat. in hoc

hoc ultimo aliter dixerint. vbi verò tempore mandati & susceptionis mandati procurator est capax, licet postea superuenierit inhabilitas, quia excommunicatur, tunc procuratorum valet. Sed donec excommunicatus manet, non procederetur cum illo, tamen processus factus valeret hoc casu, si non opponeretur: quia habet fundamentum potestatis, licet non exercitium. superueniente autem capacitate, quia absoluitur, vtetur primo procuratorio. Et sicut excommunicatus non potest esse procurator in causa omnino aliena, ita nec in causa sibi communi, cum illo, cuius vult esse procurator. not. Anton. de probat. post cessionem. in vltima columi. In casibus autem, in quibus dixi excommunicatum non esse posse procuratorem, poterit alium substituere, si alias habeat mandatum, quia actus substitutionis extrajudicialis est, & per viam contractus expeditur: vt ibidem not. Anton. Circa hoc vltimum vide sub verb. procurator. §. procurator inhabilis. adde quod sicut procurator excommunicatus non admittitur in prima, ita & post sententiam contra se in prima instantia litem, & post appellationem ab eo interpositam excommunicatus non auditur in prosecutione appellationis. not. Antonius de except. significauerunt. 7. colum. ver. ex hoc dicitur.

ADDITIO.

Et in quantum dicitur hic, quod excommunicatus constitutus procurator potest substituere. vide tu per Do. Cardin. in clem. religiosus. in 16. q. de procur. vbi distinguit. vide ibidem.

Excommunicatus non potest nomine sua dignitatis contrahere: quia eo ipso quod est excommunicatus, est suspensus ab administratione, quod procedit, siue sit nominatum, & publicè excommunicatus, siue occultè, & idem si non nominatum, sed a canone sit excommunicatus absolutum: dummodò sit certum eum incidisse. Sed nomine proprio potest contrahere: & ex contractu oritur obligatio hinc inde, nam si opposita excommunicatione potest esse in iudicio, in quo casu quasi contrahitur, ergo & contrahere potest quicquid Host. & Arch. dicant. Actiones tamen quæstæ non perdit excommunicatione durante, si de excommunicatione opponatur.

tur. not. Ant. in cap. veritatis. de dolo & contum. in 2. oppo. & de sentent. excom. si verò. vide omninò Lapum alleg. 89. & vide infra §. proximi.

Excommunicatus potest aliquid spirituale agere, si id quod agit, facti est, vt recipere in canonicum, & si vult aliqua agere, que ad eum spectant, prout iuris sunt, tunc si spectant ad eum ratione publici officij, vt providere de prelatura vel canonicatu: vel instituire vel confirmare, valet quod agit quàm diu ab ecclesia toleratur. dicitur autem tolerari quando notorium non est, & probabile, quòd sit publicè excommunicatus, & si notorium est, tunc spirituale nihil valet, quod ratione publici officij agit, & si est probabile, tunc in sacramentalibus, licet non valeat quòd ad executionem, valet tamen, quòd ad characterem, quem conferrèdo & recipiendo confert & recipit. Sed spiritualia non sacramentalia actiue vel passiuè exercendo nihil agit, vnde si talia publicè excommunicatus in alienatione præstaret auctoritatem vel decretum: vt tutor, vel vt iudex, auctoritas vel decretum non tenet: spiritualia autem spectantia ad excommunicatum ratione priuati iuris, non ex officio publico, vt eligere quod competit ratione priuati iuris, non potest agere excommunicatus, etiam toleratus: vt not. Anton. de dolo. cap. veritatis. ver. quandoque quaritur. 3. col. nec etiam potest præsentare: vt not. Ioan. Anst. de iure pa. nobis. super ver. si quis. vide omninò Cal. qualiter loquitur. de re iud. ad probandum. & Ant. in d. c. i. de rescrip. lib. 6. ver. quaro an valeat. & vide supra §. excommunicatus occultus. & §. seq. & vide supra §. proximo.

Excommunicatus publicè non potest instrumenta conficere, quia auctoritas conficiendi instrumenta competit notario, ratione publici officij, & illa que ex officio publico competunt, publicè excommunicatus exercere non potest. no. Anto. de dolo & contum. c. veritatis. 4. col. ad fin.

Excommunicatus an possit esse testis, vide per Ioan. Andr. de sent. excom. decernimus. lib. 6. & Inno. de transact. ex literis.

Excommunicatus non perdit propter excommunicationem actiones ante excommunicat. exortas & sibi quasitas, licet ex eis agere non possit excommunicat. durante, sed post absolutionem

aget:

aget: nam & durat excommunicatione obligationes acquirat, ex quibus postea absolutus agit, & si excom. spoliatur, aget post absolutio. de spoliatione facta ante absolutionem: an autem obligatio, quando excom. quasita fuit, sicut durante excommunicatione suspenditur, quòd ad effectum agendi, & ab inuito exigendis ita etiam suspenditur, quo ad effectum soluendi, & si debitor ad certum terminum iurauit soluere, vel sub pœna promissit, si debitor est non soluens, an incidat in perisurium vel in pœnam: dic quòd si obligatio est fidelitatis, suspenditur. Idem si sit alia obligatio quàm fidelitatis, secundum Host. nec debet debitor dici perisurus propter legitimam causam superuenientem, quia tacite inerat, licet Inn. in hoc contradicat secundum opi. Hosti. tenet. Ant. de dolo verita. vlt. col. ver. quandoque quaritur an obligationes.

Excommunicatus an possit elemosinam facere, dic quòd sic si cum humanitate facit. no. Ant. de dolo. c. veritatis. 6. col. versic. quandoque quaritur an excommunicatus, &c.

Excommunicatus si pro se sententiam reportauit, valet sententia, ex quo non fuit excommunicatio opposita, vel si fuit, non tamen fuit probata, tamen ad eius executionem agi non poterit, nisi absolatur ab excommunicatione, & hoc procedit in sententia per ordinarium lata, sed lata per delegatum ab excommunicato impetratum, nõ valet. no. Ant. de excep. significauerunt. ver. sed est dubium. 5. col. in prin. & vide infra §. proximi, & seq.

Excommunicatus non potest esse iudex, idè sententia per eum lata, non valet: quòd est verum in excommunicato per sententiam publicè latam, & tunc etiam si communi opinione reputetur liber, & non excommunicatus, talis communis opinio non iuuat, secus in excommunicato occulto, quia tunc si communi opinione habetur pro non excommunicato, valet sententia per eum lata, nisi sit sententia excommunicationis vel absolutionis ab excommunicatione. Sed illa sententia per excommunicatum occultum lata, licet valeat mero iure, si tamen ille pro quo lata est, sit ius eum excommunicatum, debet irritari in odium eius, qui sciens & voluntariè in illo actu cum excommunicato communicauit, & ab eo actum sententiæ suscepit. notat. Cal. de re iudica. ad probandum, & vide supra §. proximi. & vide omninò

Lap. qui tenet contrarium in allegatio. 79. septima columna.
 Excommunicatus iudex, si erat excommunicatus tempore dati
 rescripti delegationis, licet tempore late sententię vel iurisdictionis
 exercitę foret absolutus, non valent gesta per eum, quod est
 verum in publicę excommunicatio: secus in occulto excommuni-
 cato, nisi impetrans illum iudicem sciuit tempore impetratio-
 nis eum excommunicatum, quo casu communis tolerantia nihil
 operatur, quod ad validitatem rescript. no. Ant. de prab. dilectus,
 2. pe. colum.

Excommunicatus potest rescriptionem interrompere natu-
 rali interruptione, & etiam ciuili, si non opponitur excommuni-
 catio, vel si opponitur non probatur, quod est verum coram ordi-
 nario, secus coram delegato per impetrantem, quia coram illo
 non potest ciuilitur interrompere. no. Ant. de excep. significau-
 runt. ver. sed dubium. §. col. in prin.

Excommunicatus si conqueritur de sententia censurę, petens
 illam reuocari, auditur non obstante excommunicatione, quia
 ibi periculum animę vertitur, idem si conqueritur de sententia
 lata in causā matrimoniali, in qua similiter vertitur periculum
 animę. no. Ant. in d. c. significauerunt. pen. col.

Excommunicatus petens retractari sententiā quę non tran-
 siuit in rem iudicatam, auditur, quia se defendit aduersus stimu-
 lum sententię stimulantis. no. Ant. in d. c. significauerunt. penul.
 colum.

Excommunicatus petens laudum reduci ad arbitrium boni
 viri, auditur, non obstante excommunicatione, quia defendit se
 aduersus stimulum laudi siue sententię arbitralis stimulantis.
 no. Ant. in d. c. significauerunt. vlt. col.

A D D I T I O.

De hoc vide per Do. Fel. post Abba. in c. significauerunt. in prin.
 §. col. ver. item dum Abb. de excep. vbi videntur tenere contra-
 rium eius, quod hic dicitur.

Excommunicatus potest per procuratorem petere absolutio-
 nem, secundum stylum curię, si habet ad id speciale mandatum, sed

sed de rigore iuris secus, secundum Host. licet dicat Inn. quod et-
 iam potest de iure ex causa: vt no. Io. An. de sent. excom. in ca. cum
 desideres. do. An. tenet ibi quod secundum Io. And. etiam de iure
 potest absolutio per procuratorem peti. contrarium dicit de iud.
 in c. intelleximus. in prin. 3. col. & vide sub ver. procurator. §. pro-
 curator non potest constitui per excommunicatum. & vide su-
 pra §. excommunicatus licet non possit.

* A D D I T I O.

Excommunicatus non potest inuitus absolui ab excommu-
 nicatione. gl. est. no. in c. significasti. de eo qui dux. in mat. quam
 pollui. per adu. quod limita nisi propter excommunicationem ef-
 ficiatur dicim deterior, quia tunc posset inuitus absolui. ita di-
 cit Io. An. ex mente sancti Thomę de Aquino, in c. de sen. excom.
 lib. 6. refert & sequitur Iaco. de Sanct. Georg. in l. nec emere. ver.
 quero circa. C. de iure deliberandi. H. F.

Excommunicatus non potest alium reconuenire. tex. est de ex-
 cep. cum inter. in fin. licet gloss. senserit contrarium, 4. quęst. 7. in
 summa.

Excommunicatus licet non possit regulariter aliquo remedio
 possessorio agere, potest tamen maritus possessorio remedio age-
 re ad repetendum vxorem. no. gloss. in q. 3. quando muto. & hoc
 tenet Hostien. in summa. de resti. spol. §. quando fienda. ver. quid
 si vir. sed Cal. dicit quod non potest agere, licet iudex ex officio
 possit ei mulierem restituere. & hoc tenet Ant. de ordi. cog. c. fin.
 ver. nemo ad secundam partem. vide infra §. excommunicatus
 potest petere.

Excommunicatus potest ius patronatus acquirere, sed nō po-
 test illud exercere donec absoluat. no. Anton. de iure pat. nobis.
 ver. 3. quero. & idem no. Io. An. in eo. c. ver. si quis.

Excommunicatus potest, & ei licet ecclesiam ingredi ad audi-
 endum verbum Dei, & ad orandum. no. Ioan. And. de iure pa-
 cap. 1. lib. 6. super verb. si quis. sed non potest audire officium, se-
 cundum Innoc. licet Host. aliter dicat: vt no. Io. An. in c. responso.
 de sen. excom.

Excommunicatus an potest in ecclesia stare, quando non oratur: vide per Do. Feli. in c. 2. col. 2. circa prin. ver. & scias. de except. Et si non potest in de expell. an debet missam dimitti. ibidem per eundem.

Excommunicatus potest petere coniugem non obstante exceptione excommunicationis. no. Hoff. & Io. in c. inter alia. de sent. excom. & vide supra §. excommunicatus licet non possit.

Excommunicatus licet possit contra sententiam allegare nullitatem vel aliam exceptionem ad sui defensionem, tamen si impetrat rescriptum super dicta nullitate, vel alio remedio competente, non valeret rescriptum. per tex. in c. 1. de rescript. lib. 6. Et ita determinat Ioan. And. contra Hoff. in c. significauerunt. de except. & generaliter concludit Ioan. And. quod exceptis duobus casibus, in d. c. expressis, non valet aliquod rescriptum per excommunicatum impetratum, etiam super concernentibus eius defensionem, quando per tale rescriptum iurisdictionis in alium confertur, secus in rescripto, per quod iurisdictionis excitatur: vt ipse no. in d. c. in glo. ordi. super ver. alia. in nouella. super ver. appellationis, & idem vult Anton. in d. c. significauerunt. ad finem. licet aliter dicat in d. c. in prin. & in 2. col. vbi concludit, quod quicquid permittitur excommunicato, vt possit dicere & petere, consequenter permittitur, quod super illo possit rescriptum impetrare. Sed primum dicit verius, quia hodie non potest excommunicatus aliquod rescriptum iurisdictionis collariu impetrare, nisi in duobus casibus, vt expressum est in d. c. 1. secus in rescripto iurisdictionis excitatio: vt dictum est.

Excommunicatus si absoluitur an recuperet medio tempore fructus ex beneficio suo perceptos, & integrum statum suum. vide gl. & Ant. in c. pastoralis. §. verum de appel. & vide gl. finalem. in c. veniens. 2. de testi. & de electio. quia diligentia. in glo. fina. & quod ibi not. Ant. in d. c. testimonium. de testi. & vide glo. 4. q. 1. in summa videtur, quod non recuperet alienata, medio tempore, per tex. de rescript. quomuis. lib. 6. & quod ibi not. per Io. And. in nouel. & per do. Io. An. in regula. sine culpa, in mercurialibus. & per Bar. in l. si. de epif. & Cler.

Excom-

Excommunicatus pluribus excommunicationibus an per vnam generalem absolutionem possit dici ab omnibus excommunicationibus absolutus. vide de sent. excom. cum pro causa, & de offic. ordi. ex parte. & quod no. per Bar. de nou. ope. nun. l. de pupil. §. si pluribus.

27 † Excommunicatio, suspensio & interdictum, in quibus conueniant, & in quibus differant, vide Ioan. And. in c. 1. super verb. obseruari, in nouel. de sent. excom. lib. 6.

Excusator etiam sine mandato admittitur in criminali, ad allegandum causas absentia. not. in no. & Ioan. And. de accu. ca. veniens. sed in ciuili non admittitur sine mandato: vt not. per eosdem de proc. querelam.

28 † Executio sententia contra quam petitur restitutio in integrum, non potest fieri pendente causa restitutionis, nisi detur cautio. no. Rom. con. 379. quomodo cautio dari debeat, vide Roman. consil. 433. & sub verbo, restitutio. §. restitutio in integrum si intentatur. sed si detur cautio, non debet fieri executio de iuris rigore, secundum quosdam. not. Ro. consil. 444. & hoc tenet Bald. quando est praesumptio contra petentem restitutionem ex qualitate causa persona pronunciantis. C. de in integ. rest. poss. l. 1. & C. de transact. l. si causa. pro quo facit text. ff. de mu. l. praes. licet idem Bal. aliter dicat, C. de prec. Impe. offeren. aut. qua supplicatio. & de ordi. cog. l. 1. Ioan. And. dicit, quod quando aduersus sententiam petitur restitutio ex dispositione iurisdictionis, illa impedit executionem fiendam, sed non reuocat iam factam: vt not. in addit. Spec. in tit. de suppli. §. differt. & secundum hoc possunt conclusiones tota concordari, vt illa, qua dicit, executionem non fieri etiam data cautione, intelligatur, quando restitutio petitur de iure communi. alia intelligatur quando petitur ex gratia ad Principe, non a lege concessa, vel etiam si vtramque intelligas, quando petitur restitutio de iure communi, tunc distingue: quia aut est praesumptio calumniae contra petentem restitutionem, & tunc fit executio data cautione: aut est praesumptio calumniae contra petentem restitutio. & tunc, etiam si non datur cautio, nulla fit executio: vt not. per gloss. Innoc. & Ioan. And. in c. suscitata. de restitutio. in integ. & ita possunt concordari praedictae conclusiones Ro-

T 5

nes Ro-

nes Rotæ. vel distingue secundum Bal. in d. l. 7. aut executio est irreuerabilis, & illa suspenditur restitutione petita: aut est retractabilis, & tunc si statim offertur probatio: idem si non offertur statim, tunc distingue: aut est præsumtio calumniæ, aut non. Adde duos casus, in quibus pendente causâ restitutionis non debet fieri executio. Primus casus, quando causâ restitutionis est commissâ per Papam, quia tunc videtur ad te totum negotium renouasse. vnde inferior non potest se intrumittere. Secundus casus est, quando Papa non commisit, tamen iudex causâ restitutionis misit executori in prohibitoriam: vt no. Ant. de integ. re. c. suscitata. & idem dicit Dec. Ro. consil. 443. & vide infra §. proximo. & vide sub verbo, executor, per totum.

Executio trium sententiarum conformium nõ impedit, licet contrâ eas, vel per minorem, vel per ecclesiam restitutione petatur: vt notat. Bal. in l. vnica. C. ne lice. ter. prouo. contrarium sentit Laud. vt recitat Fran. de Zaba. in cle. 1. de re iudic. in q. 22. Favorabilior enim est causâ restitutionis, quam nullitatis, quod patet, quia contra petentem restitutionem non fit executio, nisi detur ei cautio: sed contra allegantem nullitatem fit executio, etiam nulla data cautione: vt not. Lau. & Fran. in cle. prædicta. Sed & si quis dicat rationem dictæ cle. aliâ legis, quia est præsumtio calumniæ contra litigantem, post tres sententias habere locum, etiam in petente restitutionem contra eas: Tu dic, quod sicut allegans nullitatem, quæ ex actis apparet, auditur: ita & audietur petens restitutionem, si allegat iniquitatem apparentem ex actis, quia tunc cessat præsumptio calumniæ: & hoc voluit Oldra. in allegante nullitatem, in consil. 105. & idem voluit Innoc. in allegante iniquitatem, in c. cum Bertoldus. de re iud. Si dicatur, cum illa cle. nouum ius inducat. & ibi gloss. dicat non, videtur secundum promissâ quid nouum inducere, & ante illam fiebat executio sententiæ vnica; non obstant nullitate, nisi statim de nullitate constaret: vt in l. 1. §. condemnatum. ff. de re iudic. vt notat. Bar. ibi, respondeo quod cle. duo inducit. Primò quod licet quis vellet statim probare nullitatem aliter quam ex actis, non auditur, neque admittitur ad probandum, propter præsumtionem calumniæ: quæ insurgit ex tribus sententijs: vt in cle. prædicta o-

lim audiebatur: vt not. in d. §. condemnatum. Sed ibi probatio nullitatis fit ex actis, & non extrinsecus. Illa est probatio probata, quæ excludit præsumtionem calumniæ: idè etiam hodie admittitur. Secundò inducit illa cle. quod licet olim nullitas, cuius probatio requirebat altiore indaginem, non potuit impedire executionem, tamen propterea non impediēbatur iudicium nullitatis. Sed vtrunque in sua arte transibat, quia non erat processus donec integrè sit paritum: & licet pars hoc non opponeret, potest iudex ex officio supplere, procedentem super nullitate repellere: vt no. glo. in cle. prædicta. sed dicitur quod licet de nullitate notoriè constet, tamen executio non impeditur. Quod patet, quia sententiâ lata pro appellante, super appellatione à grauamine, quæ notorium inducit, & sententiâ diffinitiuam post appellationem latam notoriè nullam ostendit, eius executionem non impedit: vt no. Ioan. And. in d. cle. in glo. super verbi. pendere. Responderi potest, quod illa nullitas non constat ex antiquis actis, sed ex nouis post diffinitiuam secutis. Et aliud est posse ex actis consistere de nullitate sententiæ tempore quo fertur: aliud, postea ex intervallo per acta noua nullitas detegatur. Sed licet sit diuersitas casuum, non videtur diuersitas rationum, quare ratione inspecta dici possit, quod illa gloss. cle. male dicit, quia cessante ratione cle. debet cessare dispositio eiusdem: Ratio enim clem. fuit præsumptio calumniæ, quæ cessat si aliud apparet quod calumniam excusat: vt no. Fran. de Zab. in eadem cle. in 1. q. Si quis autem velit potius terminos Ioan. An. in glo. prædicta, quam rationem tex. inspicere: tunc dicam quod sumus extra terminos illos, & sumus in terminis, quando petitur restitutio, quæ ita datur contra plures sententias, sicut contra vnâ probata læsione, vt est casus in c. cum ex literis. de restitut. in integ. & in l. minor. aut. ff. de mino. Et hoc videtur verius, quia cle. ius nouum inducit: vt dicit Io. And. in 1. glo. & ius antiquum corrigit, quod permittebat nullitatem apponi, si statim offerebatur prompta probatio, & ius corrigens non extenditur ad alium casum, etiam si sit eadem ratio: vt not. Io. And. in cle. dudum. de sepul. super ver. cle. iure. Item etiam in casibus, in quibus fit extensio per eandem rationem, oportet quod sit omninò eadè ratio: vt no. gl. in c. 1. de temp. ord. lib. 6. Sed

non est eadem ratio faciendæ executionis, contra petentem restitutionem, quæ est contra allegantem nullitatem, quia favorabilius procederet iura in suspendendo executionem, quando petitur restitutio, quàm quando allegatur nullitas, quod patet, quia etiam ante cl. si contra petentem restitutionem non erat præsumtio calumniæ, suspendebatur executio, licet statim nõ offerretur prompta probatio: vt not. Io. And. in alleg. §. differt. & Bal. in d. l. i. C. de in integ. rest. pec. Sed allegans nullitatem, non audiebatur, nisi statim probaturum se offerret: vt no. Bart. in d. §. condemnatum. Item calumnia erat contra petentem restitutionem, tamen suspendebatur executio, nisi daretur cautio. Quod non erat in allegante nullitatem. Et si dicatur, non est dare casum, in quo non fit præsumtio calumniæ contra petentem restitutionem, qua petitur restitutio contra sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, pro qua præsumitur de elect. ca. bonæ. Respondetur quod ad hoc quod dicatur esse præsumtio calumniæ contra petentem restitutionem, oportet quod illa præsumtio surgat aliunde, quàm à sententia, vt patet in d. c. suscitata, vbi dicit text. quod ex pluribus de præsumptione calumniæ & malitiæ apparebat, putà si ex sola sententia, vt patet in d. c. suscitata, infertur præsumtio calumniæ, frustra distinguerent gloss. & doct. in d. c. suscitata, an contra petentem restitutionem esset præsumtio calumniæ vel non, & tamen sic omnes distinguunt. Et vide sub ver. restitutio, §. restitutio in integrum non datur.

Executio sententiæ, contra quam petitur restitutio ad appellandum, nõ potest fieri pendente causa huiusmodi restitutionis, alioquin reuocatur per modum attentati. Idem multò fortius si fiat post restitutionem concessam, & ante appellationem interpositam, durante tamen tempore appellandi. no. Ro. conclu. 379. sed contrarium primi dicti no. Ro. conclu. 344.

A D D I T I O.

De hoc vide per do. Alex. in consi. 17. in 4. & 5. col. in. 1. volu. vbi ponit, vtrum executio sententiæ possit fieri per viam capturæ, vel alio modo pendente restitutione in integrum.

29. † Exe.

35 † Executio sententiæ suspenditur, quando ille, contra quem est lata, arripuit iter, vel mittit ad Papam causa petendi restitutionem, contra sententiam, vbi inferior non potest restituere, & expectabitur nuncius, nec prius fiet executio. not. Ant. de appella. vt debitus. 8. col. in fin.

Executio sententiæ lata contra possessorem in causa beneficii, potest impedire per tertium appellantem ratione sui interesse, ne sibi nouus & durior Aduersarius constituatur: non autem potest impedire sequestrationem possessionis & fructuum. not. Rom. cons. 320. Sed plenius quod executio sententiæ potest per tertium impediri ratione sui interesse, quando tertius à sententia appellat, vel appellationem per principalem interpositam prosequitur: & tunc si procedit vt solam executionem impediatur, sufficit summarie docere de iure suo, quod ad modum probandi, sed ipsa probatio debet esse plena: si autem vltra hoc intendit, quod super iure suo pronuncietur, & super sententia vel nullitate, tunc oportet litem contestari super vtroque: si verò sententiam non suspendit, nec suspensionem prosequitur, nec de nullitate contendit, & sententia est lata contra illum, qui potuit rem deducere ad iudicium in præiudicium ipsius tertij scienter, tunc tertius non potest impedire executionem sententiæ latae eo sciente: sed si est lata eo ignorante vel etiam sciente, quando principaliter litigans non potuit rem in iudicium deducere in præiudicium ipsius tertij: & si subditus vel colonus litigat de iure domini, tunc aduerte, quod si executio fiat in alia re quàm in petita, potest tertius impedire eam. Item si fiat in re petita, cuius possessio est vacans, quia interest tertij, vt res remaneat vacans, ne probationis onere grauaretur. Secus ergo si res petita possidetur per victum, quia tunc siue tertius principaliter agat, siue contra sententiam iure suo excipiat, executionem non impedit: sed causa iure suo discutitur præstita cautione victo per victorem de re tertio resituentem in euentum victoriae. vbi autem ipse tertius rem petitam possidet, tunc fit executio in præiudicium victi, non in præiudicium ipsius tertij possessoris. not. Ant. de testib. veniens. 7. colum. vers. oppo. quod impediatur.

* SIN.

30 † Ad impediendum executionem sententiæ cautela est, vt statim detur libellus nullitatis: vt not. Paul. de Cast. in auth. quæ supplicatio. in i. colum. ver. & not. in hac auth. vbi dicit, quòd quando incipitur à nullitate, antequàm pèta sit executio, quia ille, contra quem lata est sententia, dat libellum super nullitate: tunc dicit, quòd indistinctè super sedetur super executione propter præuentionem iudicij, argum. l. qui prior. ff. de iud. & dicit quòd ita vidit seruari Florentia, nam festinanter dant libellum nullitatis, antequàm imploretur executio, faciunt inhiberi tant iudici quàm parti, ne lite pendente super nullitate procedatur ad executionem. H. F.

Executio sententiæ quando petitur, & potest per tertium ratione sui interesse impediri, oportet quòd saltem summarie doceat sua interesse, & illud summarie intelligitur quòd ad modum probandi, non quòd ad speciem probationis: Nam non requiritur litis contestatio, & datur ad hoc probandum breuis dilatio iudicis arbitrio, quæ non excedat tempus intra quod fieri debet executio, ipsa tamen probatio debet esse plena per testes vel instrumenta, nec sufficit probatio per iuramentum. Sufficit tamen, quòd quis probet se electum, licet probet electionem canonicam, quanquam si peteret confirmationem, haberet necesse probare se canonicè electum: vt not. Ant. de test. veniens. in 4. colum. ver. venio ad declarationem.

ADDITIO.

Et quando tertius comparet ad impediendam executionem, quomodo & in quibus casibus admittatur, vide per Alex. in consil. 82. in pe. & vlt. col. in 1. volum.

31 † Executio sententiæ latæ in genere contra omnes quorū interest, non potest fieri contra possessorem, qui non fuit specialiter vocatus ad causam. not. Rom. conf. 419.

Executio sententiæ potest fieri contra vniuersalem successorem, qui est eiusdem conditionis cum prædecessore, sed si est diuersæ cōditionis, vt quia laico succedit pupillus vel ecclesia, tunc dubium est, sed solutio pendet ex illo, an priuilegiatus succedens

non

non priuilegiato vtatur priuilegio. Item primum dictum verum nisi mutetur iudex per successionem, quo casu dubium est, tamen satis dici potest, quòd transit ius exequendi, sed actu nō potest executio fieri per primum iudicem, nisi in eius territorio haberet rem super quam realis sententia lata esset, sed tunc fieret per alium. not. Ant. de iud. quia 5. ver. venio ad vlt.

Executio sententiæ latæ in personam, vel in alterius iuris personalis successorem, non fit contra singularem successorem ex contractu, sed si successor singularis ex vltima voluntate, tunc distingue: aut dolosè est res in eum alienata, & transit executio: aut sine dolo, & tunc secus.

Executio autem iuris realis, non fit contra singularem successorem non habentem causam à prædecessore, sed si habuit causam ab eo, tunc si ius exequendi tempore alienationis erat in esse productum, quia sententia erat lata, vel saltem erat in actu producendi, quia erat lis mota, transit executio in successorem, si per talem litem res erat facta litigiosa, & per consequens inalienabilis, quia erat quæstio de proprietate. Secus si non obstante lite, poterat res alienari, vt quia erat quæstio de sola hypothecâ. Vbi verò ius exequendi tempore rei alienatæ nō erat in esse productum, nec in actu producendi, aliàs procedendi, tunc executio litis postea secutæ, non transit in singularem successorem. Prædicta vera nisi singularis successor per suam patientiam vel scientiam præiudicauerit. Et aduerte, quòd ibi dixi executionem transire ad singularem successorem, esse verum, etiam si res alienaretur in non suppositum, qui est alterius territorij: Nam contra in alia diocesi existentem fieret executio. Ita tamen si res esset in territorio sententiantis: Secus si res sine vitio litigiosi transiret ad aliam diocesin. not. Anton. de iud. quia 5. ver. venio ad vltimum. Idem Bartol. in l. creditores. C. de pignor. act. licet alibi simpliciter dixerit, quòd executio sententiæ latæ contra vnum, non fit contra alium singularem successorem: vt not. per eum. ff. si ven. no. mul. in poss. mittatur. l. 1. §. necessariò. & ff. vt in poss. l. 1. §. qui in possessione. Sed Innocentius & Ioannes Andr. in dict. cap. quia. in gloss. vlt. in fin. concludunt, quòd in realitiam in beneficialibus non fit executio contra singularem successorem.

successorem, nisi eo vocato, & precedente sententia in summaria cognitione, si ipse vel alius vellet contradicere.

Executio sententiæ, an possit peti & fieri pro illo cui concessa est actio in factum, & officium iudicis, quæ dantur pro executione sententiæ, vide sub verbo, cessio. §. cedi potest actio iudicati.

Executio sententiæ declaratorie lata in reali contra conuentum non possidentem, habet executionem paratam contra eum, si post sententiam ad ipsum possessione superuenierit. not. Anto. de iud. dilecti, in fin. & in c. examinata. 4. col. ver. venio ad gloss.

Executio vnius sententiæ, licet impediatur per exceptionem nullitatis, si nullitas in continenti probatur, aliàs non: tamen si nullitas deducitur per viam actionis corâ alio iudice, quâquam ille iudex inhibeat, ne executio fiat, nihilominus fieri potest. Sed si agens de nullitate obtineat in causa nullitatis, executio retractabitur. not. Rom. conf. 280.

A D D I T I O.

Executio sententiæ qualiter impediatur per exceptionem nullitatis, vide per Alex. in conf. 17. in 4. & 5. col. 1. volum. & in confil. 33. in fine, eodem volumine.

Executio trium sententiarum conformium, non potest impediri prætextu alicuius nullitatis, nisi nullitas opponatur ex defectu iurisdictionis. not. Rom. conf. 113. & vide omnino. confil. 323. sed secundum Antonium etiam nullitas notoria ex defectu iurisdictionis non impedit talem executionem: vt ipse notat in cle. 1. de re iud. in gloss. super verbo, pendere. dicit tamen finaliter ibi in addit. Specul. quod dictum suum procedit, quando allegatur defectus iurisdictionis habitu & actu, tunc impedit executionem: sed Lopus dicit in eadem cle. 7. quod exceptio nullitatis ex defectu iurisdictionis impedit executionem prædictam, quando allegatur defectus iurisdictionis ab initio: Secus si ille defectus dicitur superuenisse ex postfacto. Oldrad. autem in consilijs suis tenere videtur, quod omnis exceptio nullitatis notoria, vel quæ ex actis apparet, impedit executionem. vide §. executio trium sententiarum conformium. vide sub verbo, appellatio. §. appellans à grauamine, in tertia instantia.

Execu-

Executio trium sententiarum conformium, licet non possit impediri per victum, etiam si alleget nullitatem earum, tamen tertius comparans pro suo interesse poterit impedire secundum formam eorum, quæ habentur in c. cum super. de re iud. vt not. Io. Andr. in d. c. cum super. de re iud. in princ. & idem not. Anto. ibidem. in 2. nota. & idem tenet Fran. de Zab. in cle. 1. de re iud.

A D D I T I O.

Item quando reperiuntur tres sententiæ conformes, vtrum possit aliquid opponi contra earum executionem, vide per dom. Alex. in conf. 106. in vlt. col. in 3. vol. vbi ponit quid iuris, si apparet de notoria iniustitia.

Executio sententiæ late super attentatis, debet fieri antequam cognoscatur de principali. not. Rom. conf. 102. & conf. 99. & si est lata super de possessione, debet fieri executio, antequam de peritorio cognoscatur, quia sapit naturam veri possessorij. not. Rom. conclus. 113.

Executio sententiæ late in possessorio debet fieri ante ingressum peritorij. not. Rom. conf. 113.

Executio sententiæ non impeditur per appellationem, si appellans non certificat iudicem à quo, de prosecutione appellationis factæ in termino sibi assignato. Illa tamen executio veniet reuocanda, si appellans obtinebit in causa. not. Rom. conf. 94. Et si patet quod dicta executio non esset reuocanda per viam attentati.

Executio gratiæ, id est, inductio in possessionem, non potest impediri per aliquam exceptionem vel appellationem, nisi opponatur crimen cum infamia. not. Rom. conf. 437.

Executionem sententiæ, si pars eam fecit auctoritate propria ingrediendo possessionem sine executore, potest conueniri Interdicto vnde vi, non tamen priuatur iure suo, si nullam violentiam commisit. not. Rom. conf. 411. ver. sed pone. dic quod victor, qui victum auctoritate propria & sine executore spoliavit, potest conueniri Interdicto vnde vi, ad interesse, non ad restitutionem possessionis, secundum Innocentium & Ioan. Andr. in c. cum olim. 2. de priuilegiis & c. quod est verum in beneficialibus, sed in prophanis potest etiam conueniri ad restitutionem possessionis: vt not. Anton. in d. c. cum olim.

V

ADDI-

REPERTORIUM AVREVM
ADDITIO.

Executionem sententiæ impediens exceptiones quæ sunt, vide per dominum Alexandrum, in consil. 97. in tertia colum. in 2. volumine.

Executio sententiæ super notorio lata, potest fieri etiam pendente decennio ad appellandum dato, quia cum non possit appellari, frustrâ differtur. not. Ant. de cohob. cler. vestra. penultima charta. 4. col.

Executio sententiæ non potest fieri per iudicem à quo, licet lapsa sint fatalia prosequendi appellationem, nisi prius citetur pars ad docendum de diligentia prosecutionis appellationis, & impedimenta propter quæ velit dicere sententiam non esse exequendam. not. Bart. ff. nil not. appel. pendent. l. 1. in fin. licet dicat Innoc. quod aliqua citatio non requiritur in c. ex ratione. de appel. vide etiam quod not. Bart. ff. de appel. l. si expressim. vers. quæro ista duo indicia. & vide sub ver. iudex. §. iudex appellationis à diffinitiva.

Executio sententiæ condemnatorie ad quantitatem incertam fit sola verbali obligatione, quod condemnatus offerat se paratum iudicato parere. not. Bal. C. ne lice. in vna eademq. causa. l. 1. sed verius dic, quod vltra verbalem obligationem requiritur, vt condemnatus det fideiussores de soluendo quantitatem, quæ liquidabitur. & ita dicit text. quem Baldus allegat. ff. de statu liberis. l. statu liber. & hoc optime probat alius text. in l. seruus si hæred. in fin. eod. tit.

Executio sententiæ, de cuius iniquitate constat per partis confessionem, potest impediri, licet transierit in rem iudicatam: vt not. Innoc. in c. quia pleriq. de immu. ec. quod est verum, etiam si victus iurasset sententiæ parere: vt not. Ioan. And. in dict. cap. quia ple.

Executio facta pendente appellatione à diffinitiva, non reuocatur appellatione deserta, si executio fuit directa, secus si indirecta: vt not. Ioan. And. in c. licet de sent. ex com. lib. 6. in nouella. super gl. antepen. & vide sub verbo, attentata. §. 7. & c.

† Executor non potest vt suspectus recusari, cum non habeat cognoscere, sed solum exequi, quod ei est commissum. not.

Ant.

D. NICOLAI DE MILIS.

154

Ant. de iud. cum venissent. ver. inferior autem. & vide sub verb. iudex. §. iudex. Delegatus Papæ, si non est executor merus; puta sententiæ, non potest taxare fructus, in quibus pars est condemnata, quia licet aliquas probationes possit recipere ad sui instructionem, super exceptis vel propositis coram eo, nunquam tamen potest super his iudicare vel diffinire, sed debet ad superiorem remittere. not. Rom. consil. 403.

Etsi habet potestatem taxandi, an teneatur partem citare in taxatione, vide sub verbo, citatio. §. citari debet pars.

Executor datus ad exequendum sententiam, per quam fuit victus in fructibus, condemnatus potest executione facere non solum de fructibus ante sententiam perceptis, sed etiam de perceptis post sententiam vsquequo fiet executio. no. Ro. consil. 337.

Executor sententiæ per quam est generaliter condemnatus ad restituendum fructus perceptos, potest generaliter monere condemnatum, vt dictos fructus intra certum terminum sub excommunicationis poena restituat, quod si non fecerit, erit iuste excommunicatus, nisi intra certum terminum allegauerit se dictos fructus non percepisse, vel in utilitatem beneficij conuertisse. no. Rom. consil. 183.

Executor datus ad sententiam exequendam, vel ad providendum de beneficio, non requiritur quod sit in dignitate, nec quod seruet ea de quibus habetur in c. statutum. de rescript. libro 6. secundum Ioan. And. quod est verum in executoro mero: Secus in mixto assumentem sibi iurisdictionem, & procedente cum causæ cognitione: vt not. Rom. consil. 403.

Executores tam sententiarum, quam gratiarum delegati sunt, & delegata iurisdictione vtuntur, non ordinaria. no. Ro. con. 341.

Executor gratiarum apostolicarum etiam in forma pauperum appellatur iudex. not. Rom. consil. 370.

Executor apostolicus non potest ante literas apostolicas sibi presentatas aliquem processum, nec aliquam executionem facere. not. Rom. conclus. 457.

Executoribus tribus datis in beneficialibus, cum clausula, quod si non omnes, possunt duo gratiam purificare & providere, tertio impedito, licet eis non constet de impedimento: Secus in

alija

alijs quàm in beneficialibus. not. Rom. conf. 166. Per hoc videtur, quòd in beneficialibus sufficiat executorè præsentare se executorè, licèt in veritate nesciat, vt patet in prædicto conf. 166. Sufficit ergo quòd opinio executoris cuius veritate concordat, vt ibi patet, quòd nòr. Sed ad intellectum huius vide omninò sub verbo, iudex. §. iudex delegatus si ignoret.

Executor Apostolicus licèt alteri committat vices suas in omnibus causis, in quibus est velerit executor, tamen illa commissio non valet quòd ad causas, quæ non erant tunc sibi commissæ, licèt postea committantur: vt not. Rom. conf. 455. in princ.

Executor habens potestatem purificandi gratiam in forma pauperum, datis alijs duobus executoribus, in casu quo ipse nòlet, an possit hoc facere si committit alijs vices suas, qui hoc facit, valet huiusmodi commissio, ita quòd purificatio facta per alios duos, non valet, quia committendo videtur mandatum implere, & si cessat potestas aliorum. not. Rom. conf. 166.

Executori dato ad prouidendum, non est certum tempus à iure præfixum, intra quòd prouidere debeat. not. Fred. in tracta. permitt. q. 29.

Executori apostolico cui committitur certæ personæ prouisio, videntur omnia præambula commissæ, per quæ peruenitur ad illam, & sine quibus prouisio expediri non potest. not. Roma. conf. 441. circa finem.

Executor gratiæ apostolicæ, quando se informat per testes de vita, moribus, & conuersatione impetratis, ac de scientia & cantu eius, an teneatur ipsum citare & vocare, vide sub verbo, citatio. §. citatio. non requiritur quando executor.

Executor cui committitur absolutio certæ personæ & penitentia in iunctio, potest alteri subdelegare, licèt Innoc. contra. vt not. Rom. conclus. 441.

Executor apostolicus potest subdelegare non solum prouisionem; sed etiam informationem, nedum circa vitam, mores & conuersationem impetrantis, sed etiam circa scientiam, id est, litteraturam, constructionem, & cantum eius. not. Rom. conf. 441. & vide infra §. proximo.

Executor apostolicus cui committitur nuda & sola examinatio testium,

testium, non potest alteri subdelegare, quia meri facti est, secus si committatur receptio testium; quia illa habet fieri cum causæ cognitione: ideo subdelegari potest. no. Ro. conf. 258. vide sub verbo, iudex. §. iudex delegatus cui committitur.

Executor vltimæ voluntatis an possit cogi acceptare & exequi officium sibi à testatore datum. not. Ant. de iureiur. quinta. allis. ver. 21. G. differentia.

Executor testamenti potest esse femina & minor 25. anno. rum. no. glo. de test. c. si. lib. 6.

Executor testamenti non potest esse religiosus, nisi petita & obtenta licentia superioris. de testa. c. fin. lib. 6. Saluo eo quòd dicitur in clem. exiij. §. certum. de verb. signific. Teneatur tamen dictus religiosus si officii exequitur, ordinario reddere rationem; vt in clem. religiosus. de testa.

Executore testamenti mortuo non transit eius officium ad heredem vel successorem, nisi fuerit sibi datus sub nomine dignitatis, quia tunc transit ad successorem in dignitate, nisi datus sub nomine dignitatis fuisset propinquus testator, quia tunc propter affectionem personæ videtur dari, & est perinde ac si sub nomine proprio, & non dignitatis datus foret. de testa. c. fin. lib. 6. in tex & glo.

Executores testamenti si sint plures dati sine clausula quòd si non omnes, vno mortuo, vel in remotis agente, vel id exequi nolente, alius potest exequi, nisi testator expressè vetauerit, quòd vnus non possit sine altero, quo casu altero mortuo episcopus exequitur, nisi testator aliter sibi prouideat. de testa. c. si. lib. 6. in tex. & in gloss.

Executor apostolicus an possit cõferre beneficia reseruata vel deuoluta, vide sub verbo, beneficium. §. beneficia deuoluta.

Executor datus ad vendendum & precium recipiendum, non potest confiteri precium recepisse. no. Bal. in l. à diuo Pio. §. si emtor ad finem. ff. de rei iud. & vide sub verbo, procurator. §. procurator habens mandatam ad recipiendum.

Executoris potestas an expiret mortuo Papa sine mandato re integra, vide sub verbo, gratia. §. gratia facta licèt nondum, vide etiam sub verbo, mandatam, & vide infra §. executoris iurisdictione.

Executor si nulliter prouidet, vel alium actum per ignorantiam facti nulliter agit, potest de nouo prouidere, & factum validum reiterare: secus si per ignorantiam iuris nulliter egerit, secundum Inno. in c. 1. de iud. & hæc vera in actu extraiudiciali executionis gratiæ vel beneficij à principe: Secus in alijs actibus executoris, etiam per ignorantiam facti nulliter gestis: vt patet in c. si compromissarius. §. fin. no. de elect. lib. 6. & ita not. Ant. in ca. literis. de offic. deleg. vide Lap. in d. c. fin. compromissarij. & Io. And. ibidem in glo. approbatur, & super ea in no.

Executor an possit excommunicare impediētes & rebelles, vide sub verbo, iudex. §. iudex qui certum ministerium.

Executoris potestas durat perpetuo, donec negotium sibi commissum plenum sortiatur effectum. Et hoc verum, quando illud negotium non requirit sententiam, & in litera executoriali ponitur clausula contradicētes: vbi autem sententia requiritur, tunc potestas exequendi non durat nisi vsq; ad annum, post sententiam latam: vt no. Inn. & Io. An. in c. pro illorum de præben. & vbi semel facta est executio: vt no. Ioan. An. in c. querenti. in fin. de off. deleg. nisi in litera executoriali esset clausula defendens inducētum, quod dicit vt no. Io. An. in d. c. pro illorum de præben. & plenius per Ioan. Cal. in c. cum nostris. de concess. præben. in 14. q. vide Io. And. in c. si de off. deleg. lib. 6. & super glo. quasi dicat. in nouella. & vide omnino §. proximi.

Executoris iurisdicētio siue potestas per quam actus perpetuetur, & definit esse res integra, vide Io. An. in nouel. & Domini. de sanct. Gem. in c. si cui. de præb. lib. 6. & vide supra §. proximi.

Executor si procedit in vim gratiæ surrepticiæ, an processus sit nullus ipso iure, vide sub verbo, gratia. §. gratia beneficiālis quado. &c.

Exemplum rescripti delegationis insertum in citatione iudicis delegati, an fidem faciat, & ei credendum sit, vide sub verbo, citatio. §. citatio non requiritur ad dicendum contra rescriptum.

Exemptus an possit suspendi vel excommunicari per ordinarium, antequam ad ipsum exemptum perueniat noticia exemptionis, vide sub verbo, gratia. §. gratia per quam quis fit. & vide sub verbo,

verbo, episcopus. §. episcopus fundat. & §. episcopus probat. & sub verbo, priuilegium. §. priuilegium si eximit, cum pluribus §§. sequentibus.

Exemptio visitationis & correctionis an possit præscribi, vide sub verbo, præscriptio. §. præscribi non potest exemptio.

Exemptionis priuilegium an tollatur vnico actu contrario, vide sub verbo, priuilegium. §. priuilegium perditur.

33 † Exemptus ab ordinario de iure communi non tenetur citatus coram ordinario comparere, allegatur exceptioe suam. Secus si sit exemptus per priuilegium. no. Arch. 15. q. 4. c. 7. in fin. & Spec. in tit. de cita. §. 1. ver. si potest. in fin. & vide sub verbo, citatio. §. citatus an teneatur. idem si exemptio est notoria, non tenetur citatus comparere. de ver. sig. ex parte: alia secus, de priuil. cum personæ. lib. 6. & Bal. dicit, quod exemptus ipso iure non tenetur comparere: secus in exempto ope exemptionis: vt ipse not. in l. generaliter. C. de epif. & cle.

Expressè compensantur hinc inde quando actor & reus à suis mutuis petitionibus veniunt absoluenti. no. Rom. consil. 15. & vide quod not. consil. 252. Idem quando actor pro parte vincit, & pro parte succubuit: vt no. Ioan. An. de do. & cont. c. si. & vide sub verbo, interesse.

34 † Expensas non tenentur rescire illi, qui habent iustam causam litigandi: Sed fructus sic. no. Ro. consil. 24.

Expensas litis tenetur litigans qui succumbit soluere, & in illis debet condemnari à tempore, quo sciuit vel scire debuit se indebitè litigare, non antè, vt si conueniatur pars ex facto alieno, in quo potest ignorantiam prætere, non tenebitur ad expensas factas, nisi à tempore quo fuerunt producta iura vel testes, ex quibus potuit scire, per text. ff. de positi. l. si quis inficitur. & ibi not. per Bart.

* S I N G V L A R E.

Creditor qui fecit carcerare debitorem, debet eum alere suis sumptibus, si debitor non habet aliunde: alia iudex facit eum relaxari. gl. est singularis in l. si. C. de erog. mili. anno. li. 12. quam gl. Ang. de Arc. Inst. de act. §. fin. in fin. reputauit fing. & si iudex hoc

non facit, alet eum de suo, per l. iudices. C. de episc. audien. & not. Aut. Corfe. in sing. suis. in ver. expensā. H.F.

Expensarum condemnationem non euitat quis in secunda instantia, quando sententia prima pro eo lata reuocetur ex eisdem actis: scilicet si in prima instantia ex nouis reuocetur, secundum Inno. & Ioan. And. not. Ro. consil. 251.

Expensæ & fructus, in quibus spoliatus possessorio recuperandæ conuentus fuit condemnatus, debent solui & restitui antequam ipse condemnatus audiatur in petitorio, sed e contra si spoliatus in possessorio per eum intentato succumbit, & in expensis condemnatus fuit, non repellitur idèd à petitorio, quia dictas expensas non soluit, ratio primi dicti, est odium spoliantis. not. Ro. consil. 319.

Expensæ alimentorum & litis debentur subiecto litiganti contra prælatum, quando subiectus aliud non habet, & prælatus est soluendo. no. glo. in l. fin. C. de ordi. cogni. vide plenius in c. ex parte de accu.

Expensas litis an teneatur procurator soluere notario causa, prout tangunt principalem suum, vide sub verb. procurator. §. procurator constitutus ad causam.

Expensæ quæ fiunt in electionibus & confirmationibus, quis debet soluere eas, & cui soluere debeat, vide de electio. vt præterita per gloss. & in Inno. & Ioan. And. eod. tit. capit. cupientes. lib. 6. in glossa finali. & plenissime per Hostien. in sum. de electio. §. penul.

Expressè quando hoc verbum profertur à lege, non sufficit tacite agere. notat. Roman. consil. 374. & quando expressè debet de aliqua re mentio fieri, verba generalia non sufficiunt. not. Io. And. de senten. excommun. quia periculofum, super ver. expressa. in nouella. lib. 6. Conterarium no. Bar. in l. prator, in prin. ff. de no. ope. nun. ybi vide fex. & glo. & vide sub verb. clausula habens tenorem.

Expressa exceptio in lege vel canone, dat intelligere, quòd si non fuisset expressa, casus exceptus remaneret sub regula inclusis: vt no. sub ver. exceptio. §. exceptio quando fit.

Extremum, vide sub verb. præsumptio. §. extunc.

Extunc

Extunc, ista dictio denotat temporis extremitatem. not. Rom. consil. 128. & Io. An. in c. praterea. de appell.

S V M M A R I V M.

- 1 Facere aliquid, quando quis dicitur, & quando non.
- 2 Factum proprium an quis reuocare possit.
- 3 Pena falsi quando quis dicitur puniendus.
- 4 Fama quando dicitur inducitur vel probata, & in quo differat à rumore.
- 5 Dicitio ista Familiaris quid importet.
- 6 Feriat diebus quando liceat actus iudiciales exercere?
- 7 Fendum quando & quibus dari vel alienari possit, & de diuersitate feudorum & eorum diuersa natura & circumstantiis multa consideranda.
- 8 Questio feudalis ad quem iudicem deuoluatur & terminetur.
- 9 Fictio multipliciter potest in iure comprehendi, & quid differat à presumptione.
- 10 Fideicommissi diuersitas & natura que sit.
- 11 Iuratoria cautio dari potest loco fideiussoris.
- 12 Filius diuersimodè considerari potest, & respectu filiationis gradus pro vel contra filium agitur in iudicio quam extrà.
- 13 Filius quando dicitur à patria potestate exemptus.
- 14 Filius illegitimus quando & per quem legitimeri possit.
- 15 Filij appellatione quis intelligatur.
- 17 Fines possessionum qualiter & quando sint estimandi vel probandi.
- 18 Fiscus quando dicitur veraciter hereditarij, & quando sint fisci privilegia.
- 19 Fornicatio quid comprehendat, & quod in fornicatoris punitione non consideratur status.
- 20 Frater uterinus quos à successione fratris excludat.
- 21 Fraus & dolus qualiter probentur.
- 22 Fructus appellatione quid contineatur, & quando in sortem veniant computandi.
- 23 Fuga in quid inducat fugientem: & an semper præstet fugientem suspectum.
- 24 Fur an & quando possit agere contra confusorem pro re furtiua.

FACERE † dicitur qui facit quod non debet. ff. de re. iur. l. qui non facit & hoc est verum. etiam quod ad penas imponendas: vt no. Io. And. in ca. i. de vsu. lib. 6. in glo. ord. & in c. inquisitionis. §. fin. de hæred. eo. lib. in nouel. & dic vt ibi.

Facere aliquid de facto, licet de iure teneat, an sufficiat quo ad actionem vel exceptionem querendam, vel quod ad penam committendam. vide Bar. in l. vbi pactum, in fin. C. de transact. vbi etiam Bal. tangit, &c.

ADDITIO.

Quandoque dispositio habet locum etiam in his quæ sunt de facto, non de iure: vt per do. Fel. in c. accedentes. de præscript. col. 2. ante fi. ver. bene facit.

2 † Factum suum quando possit quis reuocare, aut contra factum proprium venire, vide per Anton. de cler. coniuga. diuersa fallacijs. & per Bart. in l. post mortem. ff. de adop. vide super verbo, facere.

3 † Falsi poena punitur, qui falsum instrumentum produxit scilicet. Item causam perdit. no. Ant. in c. cum venerabilis. §. col. ver. oppo. quod contra. Et vide quod no. per eum. in ca. penult. de cri. fal. & vide sub ver. producens falsum. & sub ver. notarius. §. notarius qui scripsit: cum pluribus §§. sequen. & sub ver. testis. §. testis falsum deponens. & §. seq.

* SINGVLARE.

Falsus denarius non est denarius. gl. est valde sing. in l. 2. in ver. non habent. C. de hæret. quam glo. reputauit sing. Barb. in consi. 43. in 8. col. ver. ista decidunt. in 1. vol. dicens istud esse notandum ad multa. & illam glo. etiam exclamat Alex. in consi. 104. incip. statutum loquens. in 1. col. ver. accedat ad prædicta. in 1. vol. H. F.

Falsitas in appellatione intelligitur de illa duntaxat, quæ continetur

tinetur in aliquo de articulis expressis, in l. Cornelia, de falsis. Ideo statuta quæ faciunt mentionem de falsitate, debent intelligi de illa: vt notat, Barto. in l. quid sit falsum. in fin. ff. ad legem. Cornel. de fal.

Falsi poena punitur ille duntaxat, qui falsum dolo commisit, quod est verum in eo, quod est mere falsum, sed in quasi falso non requiritur dolo: vt no. Bar. in l. diuus. in prin. de fal. sed nec omnis, qui verè falsum dolum committit, punitur l. Cornelia. de fal. Sed ille duntaxat qui falsum dolo commisit, de quo in eadem l. Cornelia exprimitur: vt no. Bar. in l. quid sit falsum, eo. tit.

4 † Fama differt à rumore, in hoc, quod rumor ab incerto, fama à certo procedit auctore. Item fama procedit à maiori parte viciniæ, rumor à minori. not. Ant. de coha. cler. vestra. 18. col. ver. ad gradum. & vide sub ver. testis. §. 1.

Fama non facit plenam neq. semiplenam probationem sine adminiculis alijs. not. Rom. consil. 123. in fin. Melius dic, quod in factis antiquis fama facit plenam probationem, & dicuntur antiqua, quæ excedunt spacium 30. vel 40. annorum. Idem quod in antiquis, si est res de difficili probabilis, iunctis quibuscuq. adminiculis, sed si est de facili probabilis, tunc non facit plenam probationem, nisi in his quæ sunt leuissimi præiudicij. no. An. de test. veniens. 1. vide sub verb. prob. §. probatur antiquum.

ADDITIO.

De hoc quando fama faciat plenam vel semiplenam probationem, vide per do. Alexand. in consil. 50. post me. 2. colum. in 5. volum.

Fama quandoque sumitur à iure pro plena probatione, sed quando talis est materia, in qua sufficit præsumptio. not. Anto. de coha. cler. vestra. ver. ad gradum præsumptionis. 18. col.

Fama si probatur hinc inde contraria quæ præiudicat, vide Io. And. de accu. cum oporteat. in glo. not. licet & Specul. in tit. de inquisitione. §. nunc tractemus. versic. quid si plures. & Barto. ff. de quaestio. l. de minore. §. tormenta. & Bald. in leg. sacrosanct. C. de Episcop. & clemen. & de eadem. leg. qui accusare. & ff. de iure-

iureiu. l. admonendi. ver. quid si statutum dicit, quod contra magnatem. & vide glo. in c. cum in tua. de spon.

Fama non probatur, nisi testis de illa deponens dicat etiam non interrogatus a quibus audiuit, vel penes quos sit ipsa. no. Io. And. de accu. cum oporteat super verbo non subito. Et in c. qualiter secundo. super verbo honestis. sed aduerte: quia ibi non loquitur de fama: sed de infamia penes graues personas: quae infamia non probatur, nisi testis exprimat personas, apud quas sit: vt notat Ant. de renunciatio. super hoc. 7. col. Sed probare famam alicuius facti simpliciter: non videtur requiri, quod testes expriment penes quos sit ista fama. Bar. tamen dicit contrarium in l. de minore. §. tormenta. de quaest. quia omnis fama debet habere originem ab honestis personis: & si testis nullam personam exprimit, non potest iudici constare, an fama ab honestis personis originem habuerit. Ipse tamen Bar. loquitur, quando testis interrogatus fuit, a quibus audiuit. Sed ratio Io. And. & Ant. & etiam ipse Bart. concludit etiam non facta interrogatione. vide quod not. Io. And. de accu. licet in verbo, fama. Famofum quid dicatur, vide sub verb. manifestum.

* S I N G V L A R E .

Fama sola non facit indicium ad torturam contra aliquem, vt dicit Io. An. in addi. Spe. in ti. de prob. §. videndum. ver. 13. iuxta si. addi. idem tenet Bal. in l. milites. C. de quaest. istud tamen fallit in vehementi fama. ita singu. dicit Bar. in consi. 191. in cip. Domino paci de Burgo. Item fallit in fama, quae habuit ortum ab honestis personis: nam tunc bene facit indicium ad torturam: ita videtur tenere Bal. in c. 1. item si vasallus. de contro. in pesti. in vlt. feud. in vlt. col. idem etiam voluit Saly. in l. ea quidem. post Bal. ibi in materia fama. C. de accus. refert. & sequitur pro valde not. Hippo. Mar. si. sing. 97. in cip. fama sola. H.F.

Fama cum vno teste de veritate an faciat plenam probationem in probanda excommunicatione, vel realia, vide Ant. de testi. veniens. infra in vlti. colum. vide supra §. fama non facit. glo. tener in d.c. veniens, quod in criminali non sufficit fama cum vno teste. Quod procedit etiam si de crimine criminaliter agatur: vt not. glo.

not. gloss. in c. tam literis. eodem tit. Et idem tenet Specul. & no. Anton. in d.c. veniens. licet contrarium sentiat Hostiens. vt not. Ant. in d.c. tam literis, vbi dicit: quod fama cum vno teste de veritate facit plenam probationem in l. admonendi. de iureiu. Idem dicit Bald. in l. 3. in princip. ff. de execut. tñ. licet in contrarium facit, quod ipse not. C. de testib. aut. regati. & C. de non nu. pecun. l. si ex cautione. q. 12.

A D D I T I O.

De hoc an fama iuncta cum vno teste faciat plenam probationem, vide per Alex. in cons. 65. in 3. colum. in 3. volum. vbi ponit quando admittatur probatio in his, quae sunt difficilia ad probandum.

5 † Familiaris appellatione quid contineatur, vide text. in c. licet. §. cum verò de priu. li. 6. & in c. fin. de ver. sig. eo. lib. & qd ibi not. per Io. An. in nouel. & per Bart. in l. 1. §. familia. ff. de publicia. & vide text. in l. fin. C. de ver. sig. & in l. pronuntiatio. ff. eo. tit. Aduerte tamen quod aliud est quem esse familiaris, & aliud esse de familia alicuius. Nam qui est familiaris alicuius, est de familia alicuius, sed non conuertitur, vt patet in filio & vxore, qui sunt de familia, non tamen familiares, prout nomen familiaris sumitur secundum communem usum loquendi, secundum quem debent verba intelligi. l. Labeo. ff. de supel. lega. Item agnati sunt inuicem de eadem familia communi eius, de cuius stirpe descenderunt, tamen vnus agnatus non dicitur de familia propria alterius agnati, & iste est intellectus dictae legis pronuntiationis.

Familiaris quando dicatur desinere esse familiaris, dic quod tunc dicitur desinere esse, quando Dominus eum licentiauit, vel quando ipse familiaris seipsum licentiauit: vt not. Ioan. Andr. in d.c. fin. de verb. signif. in nouel. lib. 6.

Fœmina, vide sub ver. mulier. infra.

6 † Feriæ non impediunt libellum dari iudici, & non parti. not. Anton. de dilat. praterà. ver. oppono secundò. 3. colum. & hoc verum etiam in ferijs ob honorem Dei inductis, vt not. Anton. in cap. fin. de iud. in vltima oppo. & vide sub verbo, arbit. §. citatio. Ferijs repentinis

tinis renunciari non potest. not. Ioan. And. in cle. sapè. de verb. signif. & Ant. in c. fin. de fer. & Bald. in l. r. C. de ferijs.

Feriatibus potest ferri sententia excommunicationis. not. Lap. de constit. c. vranimarum. lib. 6.

Ferijs pendentibus potest procedi in possessione ante ferias inchoato; & potest etiam in ipsis ferijs inchoari. an autem ante ferias inchoatum possit suspendi tempore feriarum, vide Roma. conclus. 140.

Feriatibus delinquentibus & quadragesimalibus, contra famulos delinquentes, qui fuerunt exitum plurimorum, procedi potest. not. Anton. de iud. cum non ab homine. ver. 6.

Ferijs ob necessitatem hominum introductis potest causa beneficialis & matrimonialis ac furarum tractari: secus in ferijs in honorem Dei introductis, vel in repentinis, quia illis renunciari non potest. not. Ioan. Andr. in cle. sapè. de verb. signif. super verbo, ob necessitates, & Ant. in c. fin. de ferijs.

Feriatibus etiam in honorem Dei procedi potest, quando res est tempore peritura: & non dicitur peritura quando perit sola iurisdicatio, sed quando perit ipsa vel ipsum, de quo agitur, vel actio, vel proba. not. Anton. de iud. cap. final. in ult. oppo. alias col.

Feriatibus ob necessitatem hominum introductis, procedi potest in causa vniuersitatis, quia per iudicium litigatur, & sic tota vniuersitas non occupatur, secundum Guili. sed in honore contra, quod verius videtur: vt no. Ant. in d. c. fin. de iud. vlt. col.

Feriatibus ob necessitatem hominum procedi potest in causis publicis, & dicitur causa publica, quando agitur de regimine publico vel castri, vel ecclesiarum, quando ecclesia agit contra laicum, licet hoc de ecclesia non feruetur de facto, secundum Host. sed nec de iure, secundum Innoc. est verum: vt not. Ant. de iud. c. fin. vlt. oppo.

Feriatibus hominum causa introductis, potest dari tutor vel curator, secus in inductis ob honorem Dei. not. Ant. de iud. eo. tit. ad fin. & consequenter in eisde ferijs potest per eum cõfisi inuentarium, & administratio sibi decerni: vt not. Bal. C. de fer. l. actus.

Feria-

Feriatibus etiam ad honorem Dei introductis potest quis capi, vt ducatur ad iudicem, quando imminet periculum fugæ. not. Ant. in c. fin. de iud. ad fin. & Bart. in l. ait Prætor. §. si debitorem. ff. de his quæ in frau. cre. & hoc verum etiam in ciuili, nisi debitoris conditio mutata non esset, quia tunc nullo tempore capi potest: vt not. Bart. C. de fer. l. fin.

Feriatibus potest fieri executio sententiæ, quando sunt feriae hominum causa inductæ. not. Bart. in l. 1. §. renunciatio. ff. de oper. no. & l. omnes. C. de ferijs. & Bald. in l. final. C. de fer. Idem in repentinis. not. Archi. 2. quæst. 1. sicut idem in inductis ad honorem Dei, secundum Freder. de Senis. consil. 144. & idem dicit Ioan. And. in cap. fin. de iud. super vltima gloss. Contrarium in hoc dicit Bart. in l. omnes. C. de fer. & Bald. in l. fin. eodem tit. & ibi est casus, nisi esset executio contra publicos latrones, quia illa fieri potest etiam in ferijs ad honorem Dei inductis, & not. Bald. in l. prouinciarum. eod. tit. & ibi est casus. Plenius dic secundum Ioan. Andr. in addit. Specul. in tit. de libel. concep. §. nunc dicendum. ver. 25. quod vbi res est tempore peritura, potest ferijs etiam ad honorem Dei introductis executio fieri. Sed si non est tempore peritura, tunc præceptum de exequendo non potest fieri in ferijs. Ipsa tamen executio in ciuilibus potest fieri in ferijs causa hominum inductis & repentinis, non in ferijs in honorem Dei, nisi res sit peritura tempore, vel immineat periculum animarum: in criminalibus autem potest fieri executio sententiæ in ferijs repentinis, & causa hominum introductis, non in ferijs in honorem Dei, nisi contra publicos latrones, & nocturnos depopulatores agrorum, & idem not. Ant. in d. c. fin. de iud.

ADDITIO.

De hoc quando petenti executionem sententiæ obstant feriae, vide per do. Alex. in consil. 130. in 1. & 2. col. in 4. vol. vbi ponit, an obstant feriae vbi imploratur officium iudicis.

Feriatibus non potest interponi decretum in alienatione rei minoris. not. Bald. C. de ferijs. l. actus.

Feriatibus etiam in honorem DEI, potest appellatio interpo-

interponi, & in fatalibus appellationis omnes feriae computantur, licet in illis non possit appellatio exerceri. Si tamen in fine fatalis occurrerent feriae repentinae, debet pars restitui, secus tamen si occurrerent intra fatale. not. Bart. C. de fall. l. 7.

Feriatas diebus alijs quam in honorem Dei, potest citatio per iudicem decerni, & nuncio committi: nuncius potest similiter illam exequi, dumtaxat in alijs ferijs, quam in honorem Dei introductis, secundum Oldra. & not. Bartol. in l. i. §. nunciatio, de oper. no. nun. licet Cyn. & Bart. aliter dicant C. de fer. l. fin. Vbi dicit Bald. quod ex consuetudine praedicta fiat etiam in die Dominica, & idem dicit in relatione nuncij, quod die feriata fieri possit etiam in camera. Iac. But. licet ipse tutius putet quod fiet in die iudiciali, nisi causa sit talis, in qua die feriata procedit.

7 † Feudum potest pater dare in dotem pro filia sua, & durat usque ad vitam feudatarij tantum. Quid autem de re emphyteutica, vide Roman. conf. 199. Et vide sub ver. appellatio. §. iudex. §. vasallus.

Feudorum consuetudines an debeant pro iure scripto firmari: ita quod faciant ius commune, vide Ioan. Andr. in capitulo secundo de feudo.

Feudum non perditur per alienationem vasalli, nisi Dominus velit quod perdatur. not. Matth. in c. 2. de feudis.

Feudum dari consuetum masculis, non potest praelatus concedere foeminae. not. Bart. in auth. quibuscumque. C. de sacrosanct. eccles. & idem not. Franc. & Math. in c. ex parte de feudis.

Feudum feudarium & deuolutum ad ecclesiam, si praelatus alium de illo non in feudat, intra annum efficitur de mensa. Ideo non potest postea in feudare sine solennitate, quae in alienatione requiritur. not. Archid. 37. quaest. S. c. i. quod procedit, si praelatus illo anno fructus de feudo percipit. not. Fran. de feud. ex parte. Bart. dicit, quod efficitur de mensa, eo ipso, quod per habentem auctoritatem scriptum est in libro aliorum feudorum de mensa: vel quando praelatus declarauit de mensa factum: vt ipse notat in lege, si vacantia. C. de bon. vacan. libro decimo. vide Innocentium, qui aliter loquitur in cap. super. de rebus ecclesiasticis non alienandis.

8 † Feudi

8 † Feudi quaestio inter vasallum & dominum, si est feudalis, vel annexa feudali, & hoc constat, vt quia agitur super iure feudi, & conditione, ex legibus feudorum, vel agitur ex tributo vel fidei litate debita, vel ad reddendum tributum: dum agitur rei vendicatione vel interdictione, vel alia actione, dum tamen intentatur, iurisfeudi deciditur per pares, idem si agitur de iure de feudo, vel in feudo, vel in ratione feudi commissum in domino. Idem si ageretur ad poenam priuationis feudi. Si vero causa non est feudalis, & hoc constat, quia agitur personaliter vel pignoratitia, vel depositi, tunc agendum est coram ordinario. Item si agitur alijs iniurijs factis, etiam in rebus feudaliibus, dum tamen non tangant naturam feudi, vt fidelitatem, idem si agatur interdicto, vnde vi feudi, vel alio possessorio interdicto, dum tamen non intentatur iurisfeudi, vel non agatur, per hoc ad amissionem feudi. Item si agatur pro iniurijs personalibus, non tangentibus naturam feudi. Vbi vero dubitatur, an causa sit feudalis, vel non, debet prius hoc dubium terminari, secundum Innoc. & cognoscetur hoc per pares curiae, & summarie, dum tamen agatur actione, per quam ius feudi poterit in iudicium deduci. not. Anton. de iud. certum. ver. venio ad glo.

ADDITIO.

Quis autem sit iudex in causis feudaliibus, vide per Do. Alexan. in con. 79. in 5. col. & per totum, in primo vol. Et qui dicantur pares curiae, idem Alexand. in eodem casu. in 2. col. & per Do. Abb. in c. ceterum. in 5. colum. versic. Qui autem dicantur pares curiae de iudi.

Feudalis quaestio vt deuoluat iurisdictionem ad Dominum, vel ad pares curiae in casibus suis, oportet quod in libello talia narrantur, de quibus pateat quaestionem esse feudalem: no. Anto. de iud. ver. venio ad glo. Vel saltem quod efficiatur dubium, an sit feudalis vel non: vt not. Anton. capit. ceterum. versic. circa fin.

Feudi quaestio inter vasallos cognoscitur & deciditur per Dominum Feudi. Et si ordinarius non habita ratione Dom. Feudi illam decidat, sententia per eum lata est nulla. Et ideo ordinarius non potest iurisdictionem exercere in vasallos inferiores ecclesiae cau-

X

far. m

farum Feudi, secundum Host. vt not. Ant. de iudi. cæterum, verum quomodo si ordinarius. & no. ex eod. tit. in fi. Et prædicta locum habent, etiam si ordinarius procedat sciente Domin. feudi, & nõ contradicente, licet Anton. de vsufeu. in hoc vltim. dixerit contra: vt not. Anton. in eodem c. pen. colum. ver. quid si Dominus.

Feudi quæstio inter vasallum & vasallum cognoscitur & deciditur per Dominum, quando certum est, quòd quæstio tangit naturam feudi, vt quia vnus dicit se in feudo debere succedere, & alter negat. Vel dicit se habere ius in re feudali, quam alter tenet, & ius dicit sibi constitutum de consensu tam domini, quam vasalli, vel agitur rei vindicatione expressa causa: quia res est feudalis, quia dicit se feudatarium, alter negat. Nam quia quilibet eorum fateatur Dominum feudi esse Dominum, ipse Dominus iudex est. Idè si simpliciter agitur rei vindicatione, non expressa causa. Sed si certum est, quòd quæstio sine causa expressa non tangit naturam feudi: vt quia actor deducit dominium vtile seu directum ex alia causa quam feudi, vt quia dicit se præscripsisse vel emisse à vero Domino, tunc nõ poterit Dominus cognoscere, quia iudicare nõ potest: nisi super causa specialiter deducta, & illa non tangit iurisdictionem suam, & idèo quando agitur possessorio, quia hoc non tangit naturam feudi ordinariam inter vasallos, & tunc recognoferet non ratione feudi, sed vniuersalis iurisdictionis: si verò dubium est, an causa deducta tangat naturam feudi, vel non, quòd fieri potest dupliciter, vel quia causa agendi est generalis, quæ potest inducere & non inducere causam feudalem, cum agendo rei vindicatione non expressa causa videatur omne Dominium directum & vtile in iudicium deduxisse, & tunc cognoscitur Dominus feudi. aduerte tamen quòd si reus in principio opponat contra iurisdictionem, repellitur actor, nisi in additione ad libellam, vel in alia postea exprimat casum, vel qualitatem exprimentem iurisdictionem in Dominum feudi potest secundo esse dubium, quia quod licet specificè agatur ex causa feudali, negatur causam esse feudalem. Et tunc si negatur Dominium feudi procedit, & Dominus summarie cognoscit, an quæstio tangat naturam feudi, sed si negat Dominium feudi, tunc Dñs nõ cognoscit, quia nemo iudex in causa propria, de hoc ergo cognoscit ordinarius coram quo

quo si excipiat, quod Dominus feudi sit Dominus, poterit coram eo probari summarie per excipientem, quia probatione pendente, debet ordinarius in principali superfedere, quia quæstio est si iudicialis, & eo probato remittitur cognitio ad Dominum feudi, secundum Inn. vt no. Ant. de iudi. cæterum. ver. venio ad secundum.

Feudi quæstio tangens vasallum clericum, an possit cognosci, & decidi per Dominum laicum. vide sub verbo, iudex. §. iudex iurisdictionem habens.

Feudi quæstio quando est inter vasallos à secundo Domino inuestitore, an terminari debeat per ipsum secundum Dominum, à quo immediatè habent feudum, an per primum Dominum superiorè, à quo secundus Dominus fuit inuestitus. dic secundum Innoc. quòd si secundus Dominus concessit solum certam feudam partem, debet sub eo fieri id, quod dictum est fieri cum primo feudatario siue vasallo: secus si totum in feudauit, quia tunc sub primo Domino fieri debet, no. Ant. de iudi. cæterum verfi. quomodo quid si feud. penult. colum. & no. eò. c. circa fin.

Feudi quæstio adeò debet, & potest per Dominum feudi decidi in casibus permisis, quòd non potest iurisdictione illius causam feudalis in alium prorogari. Sed iurisdictione quæ competit partibus curiæ in causa feudali inter dominum & vasallum, bene potest in alium prorogari, volente Domino & vasallo, quia tunc nullum sit præiudiciu. no. Rom. de iud. ver. quæro an in casibus.

Feudi quæstio quando est inter vasallum, & tertium, qui non est vasallus, cognoscitur per ordinarium, quia hic casus non est à legibus feudorum determinatus, & sic remanet sub regula, vt actor forum rei sequatur. no. Anton. de iudicij's cæterum verfi. venio ad tertium.

ADDITIONO.

Quid autem si iudex ordinarius loci ferat aliquam sententiã super feudo, non data negligentia Domini feudi, nunquid teneatur in causa, quo iurisdictione spectabat ad Dominum feudi. vide plenè per Dom. Abbatem in c. cæterum. in secund. colu. post me. verfi. sed quia supra. de iudi. & per Do. Fel. in d. c. in tertia col. in me. verfi. an autem si ordinarius, extra eod. tit.

Feudi quæstio quâdo est inter pares curiæ determinanda, debent conuocari vasalli habentes similia feuda ab eodem domino, & idem super alijs feudis inferioribus debent conuocari alij vasalli, habentes similia feuda: & illi dicuntur pares. no. Antonius de iudi. cæterum. versicul. quomodo qui dicuntur. penultim. colum.

Feudi quæstio quando est determinanda per pares, non eliguntur nec vocabuntur omnes, sed vnum ex eis eligit Dominus, alij vasalli, secundum gloss. decreti. Quidam tamen dicunt, quod ipsi pares se tantum eligunt duos, vel quot voluerint, quia habent iurisdictionem à lege, eo ipso, quod sunt vasalli: licet alias non haberent iurisdictionem: ideo possunt dare quibus volunt. Et illi electi ab eis partim ordinaria partim delegata iurisdictione vtuntur. Sed gloss. feudorum dixit, quod eligantur pares in concordia Domini & vasalli: & si discordant, eligent in numero pari. Et primò eligit Dominus, secundò vasallus, & prædicta procedunt nedum in feudo laici, sed etiã ecclesiæ. notat Anton. de iudi. cæterum. versic. qui pares. penultima colum.

Feudi quæstio quando deuoluitur ad pares: si Dominus non habet pares, eliguntur arbitri ad similitudinem iudicis suspecti, secundum Innocen. Sed gloss. feudorum dicit, quod reuertitur ad ordinarium, quia cum iurisdictione detur eis præter ius, cessante modo per quem lex dat iurisdictionem, deuoluitur iurisdictione ad alienum antiquum, quod procedit nedum in feudo laici, sed etiam clericis. no. An. de iudi. cæterum. versic. quæro qui pares. pen. col.

Feudi quæstio quâdo est ad Dominum deuoluta, si negligit cognoscere, potest adiri proximus superior ordinarius, qui cognoscet. no. Anton. de iudi. cæterum. ver. quia si Dominus. penultim. columna. Idem si non potest iurisdictionem exercere propter proteruiam vasallorum: vt not. Anton. & c. in prin. vers. not. quod.

Feudi quæstio si deuoluitur ad Dominum vel ad pares curiæ, debent in producendo seruare ordinem iudiciorum, quia sunt iudices ordinarij. not. Anto. de iud. cæterum. in fin.

Feudi

Feudi quæstio si est de iurisdictione feudi, potest illam exercere, etiam in personam ecclesiasticam: nec tunc ordinarius clericus potest se de illa intrromittere. quod est notabile: vt not. Anton. de iudi. cæterum. in princip. versic. not. quod ibi tribuitur. Aduerte tamen, quod si Dominus feudi sit laicus: non potest cognoscere in clericum. notat Anton. eodem titulo. at si clericus. in principio. vers. oppono. cum gloss. Quod est verum si agatur criminaliter, vel etiam civiliter, de crimine occasione feudi, secus si sit causa merè ciuilibis, tangens naturam feudi: quia de illa Dominus laicus cognoscere potest, etiam in clericum, secundum communem opin. vt not. Ant. de fo. compe. verum. ad fin. primæ col. & 7. col.

Feudi quæstio existens inter vasallos potest per Dominum feudi alteri delegari. & licet in delegatione dicat saluo iure ipsius Domini, non poterit per hoc delegatus Domino aliquid adiudicare. no. Rom. confi. 198.

Feudum an transeat ad legitimatos, vel etiam ad legitimos, ex legitimatis natos, vide sub versicul. filius. §. filius legitimus.

9 + Fictio trahens se retro, licet comprehendat in se voluntariè gesta in medio tempore, tamen non comprehendit illa, quæ de necessitate gesta sunt. not. Barto. in l. furti. in prin. ff. de his qui notantur infamia. & vide sub verbo, verba. §. verba denotantia. & §. sequen.

Fictio simplex non operatur tantum, quantum fictio coniuncta priuilegio: vt no. infra sub verbo, statutum non extenditur.

Fictio si ad eundem finem cum veritate concurrat, præualeat veritas fictioni, secus si fictio & veritas tendant ad contraria vel diuersa. notat Bartol. in l. filio. in principio. de libe. & posthum.

ADDITIO.

Materiam fictionum vide plenissimè per Dominum Iason. de May. in repetitione solenni. l. si is, qui pro emptore. ff. de vsuc. quâ repetitionem nouissimè edidit, magnificè omnia more suo

suo tractans, nihil intactum relinquens, quo veritas in lucem prodeat.

Fictio trahitur retrò, quò ad actus pendentes, non quò ad perfectos & consummatos. no. Anton. in capit. præterea de appella.

Fictio differt à præsumptione iuris, & de iure: vt not. Anton. de spon. is qui.

10 † Fideicommissarius vniuersalis transmittit ius petenti fideicommissum, vel saltem ius deliberandi ante restitutionem factam, & etiam ante hereditatem aditam. no. Barto. de leg. 1. l. cum filio. penultim. & vltim. col. quod intellige in fideicommissio purè relicto, vel in diem certam.

Fideicommissarius decedens ante conditionis vel diei euentum, non transmittit. C. de cadu. tol. l. vniça. §. siue autem sub cõditione, nisi conditio esset tacita: vt not. Barto. in d. §. siue autem, & hoc de tacita conditione declara: vt not. Bart. in l. conditiones quæ extrinsecus. ff. de condi. & demonstra. & in leg. 3. de lega. prim.

Fideicommissum relicto sub conditione si filius institutus decesserit sine heredibus, intelligitur sine liberis, quia tale fideicommissum nunquam posset habere locum, cum quilibet hereditatem habeat saltem fisci. ff. ad Trebell. l. ex eo facto. §. primo. & ibi notat Bartol. etiam de conditione, si decesserit sine filijs.

11 † Fideiussorem si quis dare tenetur, & ipsum dare non potest, quia non inuenit volentem fideiubere, sufficit iuratoriam cautionem præstare, text. de dona. inter vi. & vxo. capit. per nostras.

Fideiussor si vult agere contra principalem, quia dicit se soluisse debitum, oportet quòd probet veram solutionem, nec sufficeret instrumentum, in quo creditor consistatur se à fideiussore pecuniam recepisse: vt no. Barto. ff. de iur. iuran. l. duobus. §. à fideiussore. vide sub verbo, procurator. §. procurator habens mdatum ad recipiendum.

Fideiussor an possit esse testis pro principali super contractu, super

super quo fideiussor. vide sub verbo, testis. §. testari non potest fideiussor, &c.

12 † Filius emancipatus licet sit clericus, potest recipere cessionem à patre contra laicum. no. Rom. consil. 177. & vide sub verbo, negatiua an. §. negatiua, & quanto. & sub verbo, præsumtio, & summi an debeat. & sub ver.

Vniuersitas	§.
Procurator	§.
Arbitrator	§.
Confessio	§.
Præscriptio	§. præscribitur iuri.

Filius non potest inuitus emancipari, nisi ex causa: sicut nec pater potest cogi inuitus emancipare, nisi ex causa. no. Bart. in l. qui cum filium. ff. de verb. obli. fallit in infante, qui præter eius consensum emancipatur, per text. in l. iubemus. in fi. C. de eman. lib.

Filius naturalis, & etiam spurius, licet non possit patri succedere, potest tamen in bonis, quæ non fuerint patris, succedere patri suo pupillo, ex iudicio patris, pupillariter eum substituens. Item ex iudicio hæredis instituti per patrem, potest etiam bonis quæ fuerunt patris, succedere: vt not. Bart. de vulg. & pupil. l. si qui.

* A D D I T I O.

Filius naturalis tantum, quando excludat substitutum, vide quæ posui supra, super ver. ecclesia. & adde quòd dispositio loquens de filijs, intelligitur de legitimis, & non de bastardis, nec de legitimatis: vt no. Barba. in consil. 27. in 15. col. ver. & pro clara. in 1. vol. H. F.

Filius spurius non potest emere ab eo, cui pater vendidit: quia præsumitur in fraudem factam. not. Barto. ff. de vulg. & pupil. l. si qui.

Filius familiæ potest pro se impetrare rescriptum ad agendum, nedum in curia, sed etiam extra, sine consensu patris. not. Rom. conclu. 175. Et potest in causa beneficalis esse in iudicio, & sine consensu patris. no. Rom. consil. 123. &c

Filiusfamilias potest in aliquibus casibus esse in iudicio sine cōsensu patris. In aliquibus autem casibus in quibus requiritur cōsensus, si ex postfacto interuenit, validatur iudicium prius habitum: vt not. Rom. con. 175. potest etiam in alio casu filiusfamilias in iudicio comparere, & debitum confiteri, & præceptum de soluendo recipere: vt no. sub ver. confessio. §. confessio facta corā iudice competenti.

Filij illegitimi legitimatio pertinet ad Papam, Imperatorem & Regem, non cognoscentem superiorem. Item potest fieri per consuetudinem, vel statutum vniuersitatis non alterius, ad hoc vide Innocen. & Antonium de fide instrument. cum penult. in fin.

Filius illegitimus est inhabilis ad beneficia: vt no. Rom. consi. 272. Contrarium not. Inno. & Ioan. An. in c. cum nostris. in prin. de concess. præben.

Filius illegitimus non potest legitimari per inferiorem à principe ad successionem hæreditatum: nec etiam Papa id potest, nisi in terris sibi temporali dominio subiectis. not. Roman. consi. 100.

Filius legitimatus, vel nepos legitimus ex filio legitimato natus, an succedat in feudum. vide Ioa. And. in c. lator. qui filij sint legitimi. super prima glo. & Bald. in l. naturales. si de feud. controu. sue. vbi text. dicit quod non. vide aliquid per eum in leg. si. in fin. C. de ver. signifi.

Filius ex secundo matrimonio natus censetur legitimus, licet primo cū alia contraxisset, si secundum matrimonium fuerit publicè contractum: & vxor secunda ignorauit primum matrimonium, secūs si sciuit, vel scire debuit, vt quia primum etiam fuerit publicè contractum, sed si secundum matrimonium fuit clandestinum: tunc ex illo natus non est legitimus, licet primum matrimonium ignorasset: si tamen super primo lata esset sententia diuortij, à qua non esset appellatum, tunc natus ex secundo matrimonio legitimus: licet sententia diuortij postea retractetur. not. Innocen. & Ioan. And. in c. cum inhibitio. de clandest. despon.

Filius natus ex muliere, cum qua non potuit contrahi obstat imped-

impedimento, consanguinitatis vel affinitatis, vel publicæ honestatis, habetur pro legitimo: si de facto matrimonium fuit publicè contractum, & mulier & vir, vel alter ipforum ignorauit impedimentum, quod præsumitur, eo quod publicè cōtraxerit, sed si clandestinè, tunc non habetur pro legitimo, etsi vir & mulier impedimentum ignorauerunt: vt notat Innoc. & Ioan. de clandest. despon. cū inhibitio, &c.

ADDITIO.

Idem tenet do. Abbas in d. c. cū inhibitio. in 2. col. ver. item nota quòd filij.

Filius hæreditatem paternam etiam non aditam transmittit, ad quemlibet hæredem etiam extraneum. not. Bart. ff. de test. mili. l. ex militari. in fin. transmittit tamen cū beneficio abstinenti: vt not. Bar. ff. de acq. hæ. l. si quis filium. §. i. filius licet solus sit hæres, & necessarius patris de iure ciuili, tamen quia de iure priorioris habet beneficium abstinenti, non potest vt hæres à creditoribus hæreditarijs conueniri, nisi probetur quòd hæreditarij se immiscuerit, licet non abstinuerit: vt no. Bart. ff. de acq. hæred. l. necessarijs.

Filius primogenitus non potest sine causa priuari per patrem bonis & iuribus, quæ ex consuetudine vel alijs primogenitura sibi debentur: vt not. Ioan. And. & Antòn. in c. licet de voto, & in regula, sine culpa. in 2. q.

Filius primogenitus sicut excludit secundò genitum de bonis primogeniturae debitis, ita & filius primogeniti patre defuncto, excludit patrui secundò genitum. Oldrad. consil. 221. & Ioan. And. in addi. Specu. super Rubrica de feudo. ver. redeundo. licet Cyn. dicat contrarium. C. de bo. mater. l. si auia. Idem tenet Oldrad. dicens, quòd hæc opinio est præstantior de veritate iuris, in consil. 93. quam Bald. tetigit. C. de ope. li. l. liberti & plenius disputat. C. de iure delibe. l. cum antiquioribus. Et ibi finaliter dicit, qd nepos præferatur, quando id quod petitur iure primogeniturae, feudum est. Contrarium tenet in l. vt intestato. C. de su. & legit. & in l. tutela. §. si duo. C. de testa. tur. Idem tenet Barto. in aut. post fratres. Cod. de legit. hæred. vbi dicit, quòd si ius primogeniturae

confistit in feudo, filius secundò genitus præfertur nepoti, & videtur omninò quòd non. Bart. in l. 1. potest. de acquir. hered. 3. col. videtur omninò sub ver. mors. §. mortuus pro republica. Aduerte tamen quòd non dicitur filius primogenitus regis, qui natus est ante dignitatem regalem: vt not. Bart. in l. cum facis. C. de agri. & cõs. lib. 11.

ADDITIO.

Per glo. & Doctor. in l. Imperialis. §. illud his. C. de nup. Filius institutus, & de restituendo grauatus, potest detrahere duas quartas, secundum cano. de testa. Rayn. & Raynal. Et Legistæ debent hanc opinionem sequi: vt not. Ioan. And. & Anton. in d. c. Rayn. & tangunt Bart. & Bald. in l. Pomponius. §. meminisse, ff. de inoff. testa. & Oldra. consil. 113.

Filius familiàs nõ potest testari, nec codicillari etiam patre volente. Sed causa mortis donare potest patre consentiente. not. Barto. ff. de testamen. l. qui in potestate. Requiritur tamen quòd ille cui donat sit præsens, vel publica persona stipularetur pro absente. no. Bart. in l. tam is. §. 1. ff. de dona. cau. mor. Patri etiam cõsentienti non potest filius familiàs donare, potest ergo pater consentire filio donanti ad commodum alterius, sed non ad commodum suum, idè nec consensus patris valeret, si filius donaret fratri in potestate eiusdem patris existenti, in quantum ex illa donatione acquireretur patri vsusfructus: vt not. glo. & Bart. in l. 1. ff. de aucto. tut.

Filius militis dici non debet, qui ante adeptam militiam natus est, dicit Bald. in l. Imperialis. §. is illud. C. de nup.

Filius an sequatur cõditionem patris vel matris, vide sub ver. seruus. §. 1.

Filius legitimatus habilior est ad beneficia quàm dispensatus, quia legitimatio vberior est, & per eam bastardus fit legitimus: vt no. An. in c. cum ventonien. de elect.

Filius bastardus non dicitur esse de domo, vel de familia, nec de agnatione patris. & hoc secundum propriam significationem. Sed si communis modus loquendi esset, appellatione domus vel familiæ, aut agnationis continerentur. Item filius bastardus dicitur nobilis, si pater fuerit nobilis: vt not. Bar. in l. fin. C. de ver. sig.

Con-

Contrarium dicit Bart. alle. Bal. in l. cum legitimè. ff. de sta. hom. & refert. Anton. in c. per venerabilem. qui fil. sint. leg. 28. col. Sed si ponderes verba Bart. non contradicis, quòd filius bastardus sit nobilis, sed quòd natus est de patre nobili, dicitur etiam de parentela & sanguine patris esse, vt not. Bart. in l. pronunciatio. §. familiaria. ff. eo. tit. vide plenius per eum in l. tutelas. in prin. de c. dimi. & q. dicitur de bastardo, idè dicitur de legitim. ex bastardo matris: vt not. Bald. in d. l. fin. C. de ver. signif. Aduerte tamen quòd licet bastardus dicatur esse de genere & sanguine patris, tamen hanc habet qualitatem, quòd dicitur de genere & sanguine improbatò: vt not. Ioan. And. in c. statutum. 2. de here. lib. 6. in nouella, super glo. sup. dixit. vide gl. in cle. 1. de bap. super ver. liberi. Sed videtur quòd bastardus non dicatur de genere patris, quia genus sumitur pro agnatione: vt not. per glo. Bart. & Ang. in l. 1. ff. de proba. & sic genus & agnatio sunt nomina ciuilia, quæ non cadunt in bastardos: vt not. Bart. in locis sup. alle. & in Lex factò. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. vbi etiam Ang. idem dicit. & Bald. in l. generaliter. §. si. C. de inst. & subit. Idem dicit Bal. quòd bastardus non est de casa nec domo legitimorum, nec potest portare arma ipsorum nisi ei concedatur: vt ipse not. in l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris: sed Anton. dicit, quòd ex communi vsu seruatur contrarium, licet strictè vocatur filius, quem nuptiæ demonstrant: vt ipse not. in d. c. per venerabilem. 28. col.

13 † Filius eximitur à patria potestate eo ipso quòd est factus episcopus. text. in d. c. per venerab. qui fil. sint. leg.

ADDITIO.

Hæc est materia autentice, sed episcopalis dignitas. C. de episc. & cler. vbi vide per Doct.

14 † Filius illegitimus an possit legitimari per statutum ciuitatis. Bar. dicit quòd non. in l. 2. ff. de testa. & in l. non ambigitur. ff. de legi. Idem dicunt Butri. & Bald. in l. 1. C. de iure annu. aureo. Anto. distinguit, quòd aut ciuitas aut populus habet ad hoc potestatem à Principe concessam, tunc planè est quòd potest legitimare. Idè si populus est in quasi possessiõne legitimadi tanto tẽpore, cui

con-

contrarij non est memoria. Idem si aliegal concessum cum possessione temporis decennalis, per l. cum de in rem verso, his cessantibus, si populus habet regalia, & est liber, potest legitimare; secus si est liber, & non habet regalia. Et multo minus potest, si non est liber, & hoc verum in quantum populus vellet legitimare, ita quod si filius esset habitatus ad iura legitimatis vbiq; locoru, si autem vellet simpliciter habitare filium ad successiorem, ac si legitimus esset, potest ad bona quae sunt in territorio statuentis, etiam si spurius sit, secundum Bart. & no. Anton. in c. per venerabilem. qui si. sint legit. 18. colum. ver. nunquid autem possit ciuitas. Sed Bald. dicit contrarium in spurio, licet de naturali fateatur, quod possit per statutum habitari ad succedendum: vt in d. l. C. de iure annu. aureo.

Filius qui est spurius, & incestuosus similiter, an possit legitimari per habentem priuilegium, & potestatem legitimandi spurios & incestuosos. Io. Cal. dicit quod non, quia illud priuilegium est ex officio, in quo non venit dicta species mixta, vt refert Ioan. And. in addit. Spec. super Rubrica, qui filij sint legit. ver. huic quae stioni. Bart. dicit contrarium in l. 2. ff. de ver. obl. Ant. dicit. quod opin. Cal. est vera, quando per legitimatiorem talem fieret praedictum alteri venienti ad successiorem. Opin. Bart. est ver. qm non fieret alteri praedictum: vt no. Anton. in d. c. per venerabilem. 20. colum. ver. nunquid autem habens vide sub ver. dispensa. §. dispensandi facultas.

Filius illegitimus an possit legitimari per Episcopum, vide sub ver. prius. §. Episcopus non potest legitimare, & c.

Filius si est legitimatus simpliciter, postea pater habuit filium legitimum ex vxore, legitimatio euanescit, quia in rescripto legitimatioms adest conditio, si pater legitimus non habuerit, secundum Gui. de Suza. vt not. Ioan. And. in addit. Spec. de success. ab intest. §. prim. ver. sed ex facto: contrarium tenet Gos. vt not. Specu. & idem not. Anton. in c. per venerabilem, qui filij sint legit. 27. col.

Filius illegitimus si legitimatur post mortem patris, & taceat patrem reliquisse legitimos filios, non valet legitimatio tanquam surrepticia, ex taciturnitate praedicta: vt not. Ioan. And. in addit.

addit. Specu. de success. ab intesta. §. prim. versic. sed ex post. facto.

Filius natus ex duplici adulterio, scilicet ex patre vxorato & matre alteri vxorata, si impetratione legitimatioms dicat se natu de adulterio tacita duplicitate, non valet impetratio tanquam surrepticia. not. Ioan. And. in add. Spe. super Rub. qui fil. sint legit. ver. quaro si natus. & hoc tenet Ant. in c. per vene. praal. 20. colu. ver. nunc descendendo ad secundum. Idem si filius sit natus de adulterio mixto cum incestu, & tacuit se incestuosum: vt not. Io. And. super Rub. praedicta. ver. huic q.

Filius si legitimatur legitimatioms noui iuris collatiua, puta tibi conferimus legitimatioms, legitimatio non trahitur retru, sed si legitimatur legitimatioms restitutiua, vt reintegramus te ad omnia iura primatiua, ac si legitime natus esses, tunc trahitur retru vsque ad principium natiuitatis, not. Anton. in d. c. per venerabilem. 21. col.

Filius quando legitimatur, an sint citandi illi, qui alias ab intestato sunt successuri, dicit Ioan. And. quod non valet legitimatio, nisi consentiant illi quibus praedictatur, quando legitimatio fit ex iurisdictione prorogata: vt ipse not. in d. c. per venerabilem. in ver. potuit, & in ver. liberu. sed in add. Spec. in tit. de success. ab intest. §. prim. ver. ex facto. in ver. primam quaestionem. non facit differentiam inter iurisdictionem prorogatam, vel non prorogatam, sed simpliciter dicit praedictari agnatis, quibus erat ius quatuor. Host. dicit, quod si legitimatio fit viuo patre, sufficit consensus patris, praeter quam in feudibus, in quibus etiam requiritur consensus domini feudi, sed si fiat mortuo patre, requiritur consensus omnium, quibus praedictabitur in successiome: vt refert Ioan. And. in dict. cap. per venerabilem. in ver. requisisti. Et idem dicit Host. in summa, qui filij sint legit. penult. colum. quod ad haereditatem iam deuolutam, sed quod ad deuoluendam non requiritur consensus alicuius, secundum Hostien. ibi. Bartol. autem in l. gallus. in ver. quid. si tantum dicit, quod si pater petit filium legitimari, non requiritur aliquos alios citari. Sed si filius mortuo patre petit se legitimari, tunc si pater ordinauit instrumento filium legitimari, non requiritur citatio alicuius, secus si pa-

si patet nil ordinavit, quia tunc requiritur citatio & consensus illorum, quibus erat ius succedendi quaesitum. Possit tamen Princeps, si vellet etiam illis irrequisitis legitimare. Et idem dicit Bald. in d. §. quid sit tantum. Sed Ant. in hoc passu diffusè & satis inuoluntè loquitur, tamen conclusio sua est hæc: Quod aut legitimatio fit post mortem patris, de cuius successione agitur, aut in vita, primo casu si non exprimat aliquid de iure alteri quaesito, valet legitimatio, sed non ad præiudicium illius, de cuius præiudicio agitur: si autem Princeps exprimat de hereditate & iure alteri quaesito, valet legitimatio in terris legitimantis etiam ad præiudicium alterius non citati. Sed in alijs terris non valet, nisi consentientibus illis, quibus est ius quaesitum. Secundo casu principali quando legitimatio fit in vita patris, si fiat patris voluntate, valet etiam ad præiudicium sperantis hereditatem, etiam alio non vocato. Exigitur tamen quòd fiat mentio agnatorum, & quòd dicatur non obstante lege, nec sufficeret secundum sine primo: Si verò fiat ad instantiam filij, tunc non valet, non consentientibus agnatis, nisi princeps fuerit certificatus patrem alios liberos vel agnatos legitimos habuisse. Ethæc vera, etiam si Princeps motu proprio legitimacionem faciat: vt not. Anton. in d. c. per venerabilem. 21. & 22. col.

A D D I T I O.

Quia suprà facta est mentio de consensu habendo illorum, quibus potest præiudicari in legitimando filium: An autem possit fieri legitimatio in præiudicium eorum, quibus est ius quaesitum in specie illis non citatis, vide per do. Fel. in c. cum omnibus, de re iudic. col. 11. paulò ante me. in ver. pono exemplum.

Filius non potest legitimari, nisi ipse & pater eius si viuat consentiant: vt no. An. in d. c. per venerabilem. 22. col.

Filij legitimatio potest fieri per procuratorem, tam ex parte filij, quam ex parte patris: vt no. Ant. in d. c. per venerabilem. 22. col. 11. Et idem tenet Bart. in l. gallus. §. forsitan. de lib. & posthu.

Filius an emancipari possit per procuratorem, tam ex parte sui, quam ex parte patris, vide sub verbo, procurator. §. procurator non potest constitui per patrem,

Filium

Filius non potest aliquis adoptare per procuratorem. ff. de ado. l. post mortem. §. fin. & ibi not. Bart. Idem not. Anton. in d. c. per venerabilem. 23. col.

Filius licet possit legitimari vt filius patre petente, tamen nepos ex filio præmortuo non potest peti legitimari vt nepos petente auo. Quod est verum in legitimacione restitutiuâ, sed in collatiua sic: vt not. Ant. in d. c. per venerabilem. 28. col.

Filius potest legitimari vt succedat in certa parte, & in certa parte non: vt not. Ant. in d. c. per venerabilem. 23. col.

Filius legitimatus an comprehendatur in statuto loquente de legitimo, vide sub veris. statutum. §. statutum. & §. statutum loquens de legitimo. & §. sequenti.

Filius legitimatus simpliciter acquirit indifferenter ius succedendi agnatis & cognatis, siue de illis fiat mentio in legitimacione siue non: & hoc verum in legitimacione restitutiuâ: & idem in collatiua, si fiat aliàs habenti ius succedendi à natura, sed si fiat aliàs non habenti à natura, tunc non acquiritur ius succedendi, nisi inter consentientes: vt no. Anto. in d. c. per venerabilem. 25. col.

A D D I T I O.

Vide Bald. in c. filij, in ti. si de feu. sue. contro. in vñ feu. vbi dicit, quòd si Imperator legitimat spurios, vt succedat cum legitimis, simul est magna iniquitas, & magna circumuentio nubentium: & non potest negari quin Imperator hoc facere possit, tamen Imperator qui hoc facit est vnus pecus, secundum eum, nec habet præ oculis iustitiam publicæ honestatis, nec considerat quòd per solas nuptias conseruatur elegans genus humanum: vt in aut. de nup. in princ. vbi text. dicit, quòd nuptiæ immortalitatem præstant humano generi, & subdit ibi Bald. non esse verum, quòd olim omnes legitimi nascantur, nisi in illo rudi seculo, quando matrimonia non erant nominata, nec cognoscébantur, sed statim quòd fuerunt cognita, duplex genus hominum cæpit, scilicet legitimorum, & non legitimorum, postea tertium genus esse cæpit, scilicet legitimatorum, est enim tertia species. H. F.

Filius

Filius legitimus viuentis patre rumpit testamentum patris, in quo ipse non fuit institutus. not. Anton. in d. c. per venerabile. 26. col.

Filius legitimus excludit substitutum patri sub conditione, si pater decefferit sine liberis, & idem si dixerit, si decefferit sine liberis legitimis, secundum Iac. de Are. vt not. Ioan. And. in addi. Spec. de success. ab intest. c. 1. ver. sed ex facto. in fin. Contrarium dicit Anton. in d. c. per venerabilem. 26. col.

ADDITIO.

De hoc passu vtrum legitimus excludat substitutum, vide per do. Alexand. in consil. 67. in 4. col. in 1. vol. & in consil. 120. in 6. col. in 2. vol. Et in consil. 96. in vlt. col. in 4. vol.

15 † Filij appellatione non continentur bastardus, nec quod ad honores, nec commoda, nec quod ad penas & damna: vt not. in l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. vide sub ver. statutum. §. statutum disponens de filio. ver. est filius bastardus. in fin.

Filius naturalis tantum proprie dicitur ille, qui est natus ex concubina in domo retenta, licet ex communi vsu loquendi dicatur filius naturalis, quilibet natus ex soluto & soluta: vt not. Io. And. in addi. Spec. in tit. qui fil. sint legi. super Rub. ver. quaestionem de statuto: vt not. Anton. in d. c. per venerabilem. 27. col.

16 † Filius familiaris si per 20. annos se gessit pro sui iuris, liberatur a patria potestate. l. 1. & ibi not. C. de pat. po. Si autem fuit emancipatus, sed minus legitime, tunc si per decennium se gessit pro emancipato, efficitur sui iuris. l. post mortem. ff. de adop. & praedicta not. etiam Anton. de censu. peruenit. penult. col.

Filius viuo patre, non dicitur habere aliquod ius in legitima, nec viuo patre est ei debita, sed quasi debita, not. Barto. in l. fin. C. de lib. agnosce. sed Bald. aliter dicit in l. 3. C. de iur. & fact. ign. & hoc quod ad legitimam filij naturalis: sed in legitima filij adoptiui siue arrogati, videtur quod filius in illa ius habeat viuo patre, quia etiam in vita patris sibi debetur, & dies cedit, licet non veniat nisi post mortem patris, & viuo patre ex constitutione diui Pij statim pater adoptiui tenetur & obligatur ad quartam, licet

licet non possit peti nisi post eius mortem, vt est casus in l. 3. §. impuberi. ff. de collat. bon. per quem text. concluditur; quod filius viuo patre adoptiui, transmittitur ius suum, & illam quartam, licet Bald. dicat contrarium in l. si arrogatur. ff. de adop. & male, quia contra text. ibi in dict. §. si impuberi. Innocent. bene dicit, & ibi est casus pro eo: Nam ibi datur conclusio, quod illa quae ad heredem transmittuntur, conferuntur, & per contrarium, quae non transmittuntur, non conferuntur. Ideo si tractatur de collatione quartae viuo patre, & non sit collatio, ergo non transmissio, nec obstat, quod dicat text. quod quarta debetur viuo patre, quia illud verbum, debetur, stat improprie. Vel debetur in euentum quo pater decedat. Sic etiam dicimus, quod filio naturali debetur quarta siue legitima iure naturae, & tamen intelligitur quod debetur in euentum, quo pater decedat, quia aliam sequeretur quod plus iuris haberet in legitima filius adoptiui, quam filius naturalis, contra id quod not. gloss. Instit. de adop. §. cum aures. & in l. si arrogatur. ff. eod. tit.

Filius familias si recipit dotem in pecunia vel in specie, & ex re vel pecunia dotali aliquid lucratur, vtrum patri de dote vel de lucro aliquid acquirat in proprietate vel vsu fructu, vide Bart. in l. contra nulum. §. 1. ff. re amota.

Filius familias est capax dotis. ff. solut. matrim. l. 2. §. quod si in patris. & ff. famil. hercif. l. Pompon. Philadelphus. Ideo illam non acquirit patri; vt not. Bart. in l. placet. ff. de acquir. hered. Saluo, quod actio pro dote restituenda est communis patri & filio; vt dicto §. quod si in patris.

Filius familias, an & quando possit cum patre contrahere, & se inuicem obligare, vide plene per Bart. in l. frater a fratre. ff. de cond. in deb.

Filius familias acquirit patri vsu fructum, de omnibus, quae ex opera sua quaerit, quia talia reputantur aduenticia. C. de bon. quae libe. l. cum oportet. in prin. & ibi not. Bart. in l. si tibi decem, §. si pactus. C. de pactis, &c.

Filius familias est capax dotis vxoris, & filius familias est capax donationis propter nuptias viri, & tam filius familias quam filiafamil. sunt capaces lucrosum nuptialium, & in illis habent hodie

hodie hæredes. C. de bonis quæ liber. l. quod scitis. & ibi not. Bart. an autem filius familiâs habeat hæredem in dote, vide Bald. in d. l. quod scitis. & Bart. in l. post dotem. solut. matrim.

Filius familiâs succedit suo nepoti, quod ad annum in proprietate: Avus autem retinet vsum fructum. C. de bon. quæ lib. quod scitis. & ibi not. & Cyn. & Bald.

Filius emancipatus non potest patri stipulari: sed pater filio emancipato sic: quæ sit ratio differentia, vide Bart. in l. quod dicitur, ad fin. ff. de verb. oblig.

Filius an possit stipulari patria existens in potestate, & vide Bart. in d. l. quod dicitur, ad finem. & in l. si filius.

17 † Fines castroꝝ vel villarum non est necesse ponere in libello, in quo petitur castrum vel villa. Sed sufficit nomen castri vel villæ exprimere, quia communiter castra vel villæ sunt nota. Nisi essent duo castra, vel villæ duæ eiusdem nominis. not. Bart. in l. si rem. ff. de rei vend.

A D D I T I O.

Quod si opus sit confines alicuius domus seu fundi ponere, sufficit ponere duos confines, vt dicit gloss. vnica. in c. 2. de libel. li obla. post princ.

Fines probantur per antiquos libros, & per antiqua instrumenta, vt probatur de proba. c. cum causam. de cenſi. cum olim. in text. & gloss. & licet tales fines describantur per verba narrativa ab alio emissa, tamen quia in talibus sufficiunt leues probationes, illa verba narrativa faciunt plenas probationes: vt notat Ioan. Andr. in c. si Papa. §. Pompeius. de priuileg. lib. 8. in gloss. super ver. probatur. Idem not. Bald. C. de iur. delib. l. conuentulam. de episcop. & cler. & l. aliquis. Si autem instrumenta non essent antiqua, tunc licet fidem facerent inter contrahentes, non tamen quod ad tertium: vt not. Bald. in dicta l. conuentulam. Sic intelligitur gloss. & quod not. Bart. in d. l. cum aliquis. & Innoc. in c. cum in iure. de offic. deleg.

18 † Fiscus non est verus hæres deportati, siue illius bona cuius sunt publicata, licet in ipsum fiscum tranſeant omnia bona condemnati. Sed conditionalia iura proueniunt, aliâs conditionalia

nalia bona pereunt: vt not. Anton. de iure iurand. c. quinta. auilis. vers. 13. differentia.

* S I N G V L A R E.

Fiscus licet habeatur loco hæredis. l. 2. C. ad legem Iul. de vi public. & l. inter eos. §. fin. de fideiuf. tamen non dicit testamentum nullum ex persona filij cui successit. Istud est singulare dictum Bald. in l. si qua pena. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. quod dictum refert & sequitur pro not. Fran. Crem. not. 12. incipien. quid si filius. & not. 89. incip. pone quod filius. H. F.

Fiscus si vendit rem alienam, an emitor sit seruus, vide plene per Bart. in l. 2. C. de hæred. vel actio. vend.

Fisci priuilegia & materia, in corpore iuris sparsa, vide plene collecta per Bald. in d. l. 1. C. de hæred. vel actio. vend.

Forma dat esse rei, & ea deficiente res deficit: quod est verum in forma essentiali & naturali, secus in accidentalibus à voluntate hominis inducta. not. Ant. de rescript. cap. super literis. 9. col. sed Ioan. Andr. quod vbi forma traditur ab homine, non valet ipso iure actus, factus forma non seruata, secus in forma tradita à iure, vt ipse not. in cle. de sequestra. possess. ver. nullatenus.

19 † Fornicatio omnem carnalem illicitum concubitum comprehendit: vt not. Ant. de cohab. cle. vestra. 2. col.

Fornicator siue sit presbyter, siue simplex clericus, eodem iure & eodem modo punietur. not. Ant. de cohab. cler. vestra. ver. not. quod materia.

20 † Frater vterinus tantum, excludit consanguineum fratrem tantum à successione alterius fratris in bonis in materna linea quaesitis, & conuerso, frater consanguineus tantum, excludit vterinum in bonis in paterna linea quaesitis. in quaesitis autem aliunde quam ex paterna vel materna linea, succedit æqualiter. C. de legit. hæredibus. l. emancipatus. & ibi not. Bart.

* S I N G V L A R E.

Frater tenetur alere fratrem, & soror sororem: vt not. Pau. de Cast. singulari quinto incip. frater alleg. gloss. in l. si quis à liberis. ff. de lib. agno. H. F.

Frater autem vtrique coniunctus fratri defuncto excludit, tam vterinum quam consanguineum tantum, in quibuscunque bonis. C. de legit. hæred. auth. cassante, & auth. post fratres frarumq.

21 † Fraus qualiter probetur, vide bonum text. in gloss. in c. 2. de renunc. lib. 6. & de rer. permut. c. 1. eod. lib. in glo. super ver. fraude. Dic, quod dolus & fraus probantur semiplenè per iuramentum: vt patet in text. & gloss. in c. ex literis. de restit. in integ.

Fraus potest committi contra legem, & contra personam, & in quantum committitur contra legem, est species separata à dolo, in quantum committitur contra personam, est species doli. Dolus enim est genus, quod potest committi verbis & re ipsa, id est, per verba & facta.

Fraus autem per facta tantum, secundum Thomam de Aquino, cui sanctum est, & licet quandoq; iura his verbis abutantur: vt not. Bart. in tracta. de test. §. fraus.

ADDITIO.

Vtrum professio, matrimonium vel renunciatio, & similia facta per fraudem valeant, vide per domin. Felin. in cap. in presentia, post me. 15. col. ver. Et per istam gloss. dicebat hic de prob. 22 † Fructus qualiter, & in quibus in sortem computantur, vide singulariter per Ant. de iureiur. ad nostram, in penult. col. & vide sub verbo.

Interesse	§.
Expresse	§.
Index.	§.

Libellus. §. libellus generalis admittitur.

Fructus appellatione continetur collatio beneficiorum, quæ dicitur esse in bonis & fructu mensæ episcopalis. not. glo. de maior. & obed. cum olim, & vide sub verbo, beneficium. §. beneficium. §. beneficiorum collatio. Idem in electione & presentatione. not. Rom. conf. 268. Nam fructus possessionis iuris eligendi & presentandi est ipsa electio & presentatio: sed iudicare & communicare non sunt fructus iurisdictionis, nec propriè fructus dici possunt, sed potiùs præmium laboris, & cur. not. Rom. confil. 411.

Fructus

Fructus iuris patronatus est ipsa presentatio, quæ est fructus industrialis non naturalis: vt not. de re iudicata. cum Bertholdus. in gloss. fin. & not. Ioan. And. in cap. consultationibus. de iure patronatus.

Fructus quos agens possessorio & obtinens consecutus est ab Aduersario, tenetur eidem aduersario, postea in petitorio agenti & obtinenti restituere, quod intelligit: vt not. Rom. confil. 405. sed alibi simpliciter dicit, quod qui obtinet in possessorio, licet succumbat in petitorio, non tenetur fructus restituere: vt no. Ro. confil. 417.

Fructus beneficij non tenetur restituere qui beneficium iniuste detinuerit, si ab initio habuit bonam fidem, & colorem detinendi, quia talis dicitur possessor bonæ fidei. not. Rom. confil. 24. sed alibi dicit quod fructus beneficij sunt, & de beneficio debentur, & licet ante litem contestat. possit quis esse in casu bonæ fidei, tamen post litem contestat. dicitur malæ fidei, si succubuit: ideo ad restitutionem fructuum tenetur. not. Rom. confil. 82. Aduerte tamen quod fructus extantes semper tenetur possessor quantumcunque bonæ fidei fuerit, restituere, not. Ant. de restit. spol. in literis. 16. col. ver. si opponatur exceptio.

Fructus beneficij an debeantur succedenti in beneficio, pro tempore prædecessoris vel hæredis defuncti, an verò debeantur ecclesiæ, vide de offic. or. cum vos. & quod not. Ioan. in eod. titu. presentii. lib. 6. vide omninò Pe. More. & per Arch. de rescript. statutum. §. assessorem. lib. 6. & per eundem. 12. q. 1. cap. 1. vide tex. de testam. cum in offic. & melius eo. tit. relatum. 2. & ibi per Mar. vide glo. quæ facit differentiam inter prælatum & canonicum in eo, quod prælatus dicitur successor prædecessoris: canonicus verò non. not. in ca. quod sicut. de elect. super ver. consentire, in fin. glo. & vide tex. & Bal. in l. defum. ff. de usufruct. & Bar. in l. diuortio. in princ. ff. so. ma. & in l. fin. C. de iure sis. vide Ca. & Fran. de Zab. in fin. de pecu. cler. & vide sub verbo, prælatus. §. prælatus licet sint, &c.

Fructus non tenetur restituere possessor qui errauit in iure, quia error iuris excusat à fructibus, secundum Dy. in regula possessor.

feffor. Bar. tamen aliter distinguit in l. sed si lege. §. scire. ff. de peti. hered. vide Inno. in c. nihil. de elect.

Fructus confistit in reditu, sed non conuertitur, quod partus ancillæ est in reditu, sed non in fructu. vt no. gl. de elect. generali. lib. 6. in glo. pen. vide tex ff. de ex. l. 1. §. exercitorem. & quod no. Bal. ff. de condit. in deb. l. si vrbana. & ff. sol. matrimo. l. diuortio. §. fundum. & §. quod in anno.

Fructus & pensiones rei alienatæ an pertineant ad emtorem vel venditorem, vide Bar. in l. si. de iure fisci. & Ang. in l. fin. §. pen. ff. de his quæ in fraud. red. & Bal. in l. vendendo. §. si. ff. de contrahend. empt.

Fructus iurisdictionis si primo pertinent ad vnum, secundo ad alium, & vltima die primi anni committitur maleficium, pro quo fit condemnatio ad poenam in secundo anno, talis poena debetur illi, ad quem fructus primi anni pertinebant: vt nota. Cyn. & Bal. in l. fin. in fin. ff. de iurisdic. om. iud. & Bald. tangit etiam ff. sol. matrimo. l. diuortio, in prin. vlt. col. Cy. alleg. l. quæcunque. ff. de actio. & oblig. Bal. allegat. l. hi qui puteum. §. si postea. quod vi aut clam. Ego allego. l. fin. §. non solum. in fin. ff. de his quæ in fraud. cred. quæ melius facit.

23 † Fuga eius qui dicitur deliquisse, an probet delictum plenè vel semi plenè, vel saltem indicium faciat, vide sub verbo, probatio. §. probationem plenam.

* SINGVLARE.

Fuga non semper facit indicium ad torturam, vt puta quando quis aufugit, postquam fuit accusatus vel inquisitus, secundum Bar. in l. 1. ff. de bo. eo. qui mor. sibi confici. argu. illius tex. quod dictum refert & multum commendat Ang. in l. fin. ff. de quæstio. in penult. colum. H. F.

* SINGVLARE.

Casu quo fuga inducat aliquam præsumtionem vel indicium contra aliquem, tunc talis præsumtio taliter inducta per fugam, tollitur

tollitur per iuramentum ipsius fugientis: ita singu. dixit Cyn. in l. fin. C. de req. reis. quod est dictum nunquam obliuioni tradendum, quod dictum pro valde not. refert, & sequitur Franc. Brunus in suo tract. de indicijs ad torturam, in 3. car. in 2. colu. in fin. verbis, &c. quod tene menti ad adiuuandum amicum, contra quem est indicium fugæ. H. F.

24 † Fur non potest agere contra furem pro re furata sibi per alium subtrahæ, nisi fundet intentum suum super alio interesse, quàm super eo, quod ipse domino rei teneatur furti, potest tamen agere triticaria actione, ratione solius possessionis. no. Anto. de resti. spol. in literis. ver. hoc patet. in 5. col.

Furiosus habens dilucida interualla, an possit esse arbitrator, vide sub ver. arbitrator. §. arbitrator potest esse furiosus. & vide sub verbo, sententiæ. §. sententiæ.

Furor & dementia qualiter probetur, & an semel furiosus præsumatur perseuerasse talis, vide sub verbi. probatio. §. probatur furor.

S V M M A R I V M.

- 1 Genitum ab homine prolatum quid significet.
- 2 Genus quid contra speciem importet.
- 3 Gratia diuersimode venit in dispositionibus consideranda.

DE LITERA G.

GENITIVM † ab homine prolatum non significat sibi de necessitate dominium, sed verificatur nedum in possessione, sed etiam in detentione. not. gl. in l. 1. in princ. ff. de orig. iur. Idè si proferatur à lege. text. in l. 1. in fin. cum l. seq. ff. nau. causa. & in l. 1. §. in hac. ff. vi bon. rapt. & no. Bar. in d. §. in hac. & super Rub. de no. ope. nunc. sed Ant. dicit, quod quandoque significat dominium, quandoque possessionem rei, quandoque quæsi possessionem iurisdictionis. in capit. 1. de postu. prælat. penult. columna.

† Genus subsequens species numeratas, restringitur ad qualitatem specierum enumeratarū. de rescrip. fedes. de procuratoribus qui ad agendum. lib. 6. & in cle. non potest. eo. tit. & not. Anton. in cle. 1. de præbend. & vide per eundem in cap. fedes præal. & de officio Arch. in c. si. ver. appo. 2. & Bar. in l. si. §. qui dulcia, de tri. vi. & oleo leg. & in l. quæsitum. §. si. de fun. instru.

Generi per speciem derogatur, licet in dispositione speciali posteriori non fiat mentio de generali, de præbend. quamuis. 2. & c. dudum. lib. 6. vide sub verbo, vniuersitas. §. vniuersitas à generalitate.

ADDITIO.

Item verbum speciale iunctum alteri verbo generali. alterat illud genus. Alexan. in consil. 22. in 2. col. post prin. 5. vol.

Generalis dispositio tantum operatur quod ad genus, quantum specialis, quod ad speciem. ff. de administ. tut. l. si duo. C. de præscript. 30. anno. l. omnes. C. quando mulier tuto. offic. fungi posse. l. fin. vide Bart. ff. si quis cautio. l. sed & si quis. §. quæsitum.

Generalis sermo an comprehendat personam loquentis, vide Bar. in l. 1. ff. de sena. & Cy. in l. inquisitio. C. de solut.

Genus si est vnū comprehendens plura, & aliud est genus comprehendens pauciora, illud quod pauciora comprehendit habetur pro specie, vn̄ de si in eadem dispositione, vel etiam in diversis sunt quod generalia, quorum vnū est minus altero, illud quod minus est, pro specie reputatur, & per illud tanquam per speciem generi derogatur. l. vxorem. C. de codicil. & §. seq. ff. de le. 3. & l. seruo manumisso. de pecu. leg. & l. quæsitum. §. fin. de fun. instru. & no. Bar. in l. 1. §. fin. ff. de no. ope. nunci.

Generalia verba accessorie apposita restringuntur ad suum principale. l. prædij. aliàs procedens, in princip. de le. 3. & ibi not. per Barto.

Generalia & vniuersalia verba apposita verbo futuri temporis, si dispositio continet actus concessi extensionem, nullam recipiunt limitationem siue restrictionem: si vniuersaliter intelliguntur,

liguntur, si ex tali intellectu non resultat dispositio viciosa. not. Bal. in l. 2. §. nunciatio. ff. de ope. noui. nec resultat absurditas: vt no. Bar. in l. non dubium. C. de legi.

Generalis quitatio & liberatio an extendatur ad non cogitata, & ad ea, ad quæ quis tenetur ratione doli, vide Bar. in l. Aurelio. §. Caius. de lib. lega. & Ang. in l. fratres. ff. de pact. & Cyn. & Bal. in l. actione. C. de transact.

† Gratia apostolica datur & consideratur, & discutitur secundum datam, & non secundum præsentationem vel receptionem ipsius gratiæ. de præben. eum cui. lib. 6. vide Anto. de iure pa. consultationibus. 2. notabili. die tamen quod quod ad impugnandum dictam gratiam de surreptione inspicitur tempus data: sed quod ad perpetuandam potestatem executoris in ea dari, & quod ad ipsam potestatem in exercitium deducendam, inspicitur tempus receptionis literarum. no. Rom. consil. 457. circa tertium, ad finem. vide plenè per Ioan. An. de præb. c. dilectus super gloss. 2. in fine. & quod no. glo. vl. in cle. si. de rescript. & tex. cum glo. in cle. si de beneficio. de præb. vide plenissimè per Ant. in d. c. cum dilectus. vl. col. & vide super ver. beneficii. & sub verbo, clausula. & sub ver. dispensatio. infra sub verbo, priuilegium. per totum.

Gratia si est impetrata de beneficio, tanquã vacante vno modo, & vacat alio modo, non debetur beneficium impetranti: quia expressit falsum modum vacandi, & tacuit verum. no. Ro. consil. 27. nisi in gratia sit illa clausula: si alio quouis modo vacet. no. Ro. consil. 28. vide omnino Lap. allegat. 99. Vbi singulariter limitat. c. susceptū. & idem in gratia de beneficio vacan. nam dicit, clausula in alio quouis modo includit omnem speciem vacationis, secundum Ioan. And. quod est verum secundum Lap. de vacatione contingente per eandem personam in gratia nominatam: secus si per aliam. no. Rom. consil. 28. & vide consil. 314. dictum Lapi intellegi, nisi in gratia diceretur: siue ex alterius cuiuscumque personæ vacet, siue vacauerit, prout hodie communiter fit.

Gratiam beneficii vacantis impetrans, si narrat plures modos, sufficit alterum probare: vt no. Ro. consil. 8. & consil. 83.

Gratiam beneficii vacantis impetrans, tenetur de beneficio quod obtinet, specialem facere mentionem, nec sufficit generalis,

lis. quod qualiter intelligatur, vide Ant. in cle. fi. de off. ord. & Odra. confil. 140. in fi. vbi omnino vide.

A D D I T I O.

Illud consilium hic allegatum est satis obscurum, vt possit elici ex fine eius, quod hic dicit Nicolaus de Milis.

Gratiam beneficij impetrans, licet de omnibus quæ obtinet, teneatur facere mentionem: tamen non de qualitatibus ipsorum beneficiorum. no. glo. in cle. 1. de præben. & not. Ro. conf. 112. licet ergo qualiter ex superabundanti exprimat: putâ si dixit illa beneficia fuisse per eum creata & dotata, probare non tenetur. not. Ro. conf. 84. Sed si valorem beneficiorû expressit, illum probare tenetur, si negetur, aliàs non. no. Ro. conf. 232. licet autem regulariter nõ tenetur impetrans dictas qualitates exprimere, fallit tamen in tribus casibus. In qualitate dignitatis, in qualitate continuæ residentie, & in qualitate curæ, secundum Cal. vt not. Anto. de rescript. in nostra. in ver. 3. quæro tamen glo. dicit contrarium in d. clem. 1. de qualitate curæ.

Gratiam beneficij impetrans ex causa permutacionis, non tenetur de alijs suis beneficijs facere mentionem. not. Fre. in tract. permu. q. 28. & in consil. 73. per quæ concludi potest, quod impetrans beneficium simpliciter, si habet gratiam permutandi aliud: non tenetur de illa gratia facere mentionem: quia per illam non habet ius ad beneficium simpliciter: sed ex causa, per quam debet aliud dimittere: vt colligitur in d. q. 18. in fine.

Gratiam beneficij impetrans, tenetur verum valorem beneficij impetrandi non solum exprimere, sed etiâ probare: licet non negetur, quia pars gratiæ est. no. Rom. conf. 282. Sed valorem beneficij obtenti exprimere non tenetur. no. Ro. conf. 292. in fi. licet autem valorem fructuum beneficij, quod impetrat, exprimere teneatur, tamen de quotidianis distributionibus non tenetur facere mentionem, quia illæ dantur ratione ministerij personalis, & non sunt de corpore beneficij. no. Ro. conf. 134. Idem de mortuarijs, & anniuersarijs. no. Io. An. in addi. Spe. super rub. de consil. præb. ver. demum quærebatur.

ADDI-

A D D I T I O.

De his vide per Do. Feli. post Abba. in c. ad aures. 3. col. §. de expressione, de rescript.

Gratiam impetrans à Papa, vel eius legato, licet teneatur facere mentionem de omnibus beneficijs, quæ obtinet: vt ca. fi. de off. leg. li. 6. quod procedit siue legatus conferret iure legationis, siue ex speciali commissione Papæ: vt no. Io. An. in cle. fi. de offic. ordi. in gl. pe. licet quò ad speciale commissionem contrarium sentiat. Do. de San. Ge. in c. is cui, de præb. in 6. super glo. 1. sed cum Io. An. tenet Lap. in d. c. fi. tamen secus est quando impetrat ab ordinario, vel eius legato: vt in cle. fi. de off. or. & ibi no. in gl. super ver. habentibus. & no. Fre. de Se. in tracta. permu. q. 18. vide circa legatum vel ordinariû, quod not. Io. An. in nouel. & post eum Lap. in c. si motu proprio, de præb. lib. 6. & in c. fi. de off. leg. eo. lib. in gl. fi. ex præmissis apparet, quòd collatio beneficij facta per delegatum Papæ non valet, nec facta mentione de beneficijs obtentis: vt sentit glo. pe. in d. cle. fi. quod procedit, siue facultas conferendi sit concessa delegato, gratia ipsius Legati, vel gratia eius cui debet conferre: vt no. Lap. in d. c. fi. de off. deleg. quid autem si legatus conferat motu proprio, an de obtentis debeat fieri mentio. Io. An. dicit in d. ca. fi. in glo. vlti. dum recitat alios aliter dicentes. Sed dic vt ibi distinguit Lap.

Gratiam beneficij impetrans non tenetur facere mentionem de qualitate ordinis annexi ipsi beneficio impetrato, secundum Ant. vt no. Cal. de rescript. in nostra. ver. 3. quæro: nec etiam tenetur facere mentionem de titulo beneficij patrimonialis: vt ibi no. Inno. in ver. seq. De primo dicto est casus in ca. ei cui. de præb. lib. 6. & ibi hoc no. Io. And. super ver. quod possit in nouella.

Gratiam beneficij collegiati vel conuentualis impetrans, si hoc exprimit, quod sit collegiatum vel conuentuale, non tenetur aliter facere mentionem de cura, etiam si habet curam parochialem extra collegium vel conuentum, nisi essent duæ ecclesiæ separata, scilicet collegiata & parochialis simul iunctæ & vnitæ, ita quod vna non sit alteri annexa, nec ei subfit. no. Lap. in c. cum in illis. de præb. lib. 6.

Gratiam beneficij impetrans, sicut tenetur facere mentionem de bene-

de beneficijs, in quibus habet ius in re, ita & in alijs, in quibus habet ius ad rem. no. Io. An. in c. si motu proprio. de præb. lib. 6. & in c. gratia de rescrip. in gl. & in nouella. & no. glo. in cle. si Romanus, in verbo, obtinet: sed in no. in c. in nostra. de rescrip. distinguitur gratia sit de beneficio vacante, vel vacaturo, quod est notabile, sed omnino vide Ro. conf. 444.

Gratiam beneficij impetrans, licet de beneficio, quod obtinet, teneatur facere mentionē, siue de iure, siue facto teneat, si tamen dixit, se id canonicē obtinere, quod de facto obtinebat, non propterea gratia viciatur: quia quod iuste vel iniuste teneat, est quid extrinsecum à gratia, nisi iniusta detentio redderet eum inhabilem ad beneficia. no. Fran. in cle. si Romanus, in fi. de præb. vide omnino infra.

Gratiam beneficalem impetrans, tenetur facere mentionem aliorum, quæ obtinet, nam illud verbum canonicē debet intelligi: si idem quod per illum, qui potuit conferre: licet ex persona eius, cui confertur, non valet collatio: vt no. Spec. in tit. de dispens. §. videndum. ver. sed nunquid nocet. Idem no. Compos. de elect. dudum. el. 2. & Io. And. in c. nō potest, super ver. canonicē. de præb. lib. 6. in nouellis. vide omnino in Spe. in tit. 2. §. videndum, ver. sed nunquid nocet.

Gratiam beneficij impetrans, tenetur facere mentionem de alio beneficio quod obtinet, licet de facto, & non de iure teneat, no. de præb. eum qui li. 6. in glo. eadem ratione. idem tenetur facere mentionē de beneficio, in quo ius habet, licet possessionem non habeat, dummodo sciat sibi collatum esse, secus si ignoret, de rescri. gratia li. 6. Nā & si spoliatus est de beneficio, tenetur de illo facere mentionē, no. An. de rescrip. in nostra. ver. venio ad quæst.

Gratiam beneficalem impetrans, tenetur facere mentionem, non solum de beneficio, quod iniuste possidet: sed etiam de iniusta detentione, aliās gratia non valet, etiam si motu proprio absolute generali clausula non obstante facta sit: quia licet non possit allegari defectus surreptionis, potest allegari defectus intentionis. nota. Lap. in c. si. de offi. leg. lib. 6. prædicta intellige quando iniusta detentio facit quem inhabilem ad beneficia, aliās secus, notat. Franc. in cle. si Romanus, in fin. de præben. & Lap. etiam ibidem

ibidem sentit. Garf. & Cal. in consilij suis super rubr. de præben. consil. 11. dicunt indistinctē, gratiam esse surreptitiam, nisi motu proprio facta sit, vide omnino super §.

ADDITIO.

De quibus in rescripto debeat fieri mentio maximē in beneficiabilibus. vide per dom. Fel. in c. in nostra. 6. col. ver. restant multa. de rescript. Et ibi est tabula circa 4. 6. species mentionum fiendarum, commemoratis ibidem alijs locis, in quibus in tit. de rescript. tactum est de mentionibus fiendis.

Gratiam beneficij impetrans licet de beneficio, adde quod nō solum de iniusta detentione, sed etiam de fructibus perceptis tenetur facere mentionem, nisi ipsos in vilitatem ecclesie conuertisset: vt not. Ioan. And. in addit. Specul. in tit. de dispers. §. videndum. circa fin. ver. Sed pone aliquis: nam ex perceptione dictorum fructuum fuit factus inhabilis ad beneficia, secus hūm Hofst. vt not. Spec. ibidem, & idem not. Ioan. And. secundum Hofstien. in c. dudum. 2. de elect. super ver. canonicē.

Gratiam beneficij impetrans, licet teneatur facere mentionem de alijs beneficijs & præstimonijs, quæ obtinet, tamen non de Hospitali, quod non in titulo sed in administratione conceditur, & similiter nec de pensione, quia non habet in titulo, sed in stipendium. not. Ant. in cle. fin. de off. ord. & not. Roma. consil. 232. in antiquis: & similiter non tenetur facere mentionem de titulo sui patrimonij, ad quem fuit ordinatus. not. Ioan. Andr. de res. postulasti. nec de victualibus cleri, pro victu suo assignatis, super quibus episcopus eum ordinauit. not. Paul. in cle. 2. de vita & hon. cler. & no. 1. q. 2. clericos. similiter nō tenetur facere mentionem de beneficio, sibi ad tempus & nō in perpetuum collato: vt no. Anton. in d. c. postulasti.

Gratiam beneficalem impetrans ad beneficium vacaturum, si cum alio in data concurrat, præfertur ille, qui diligentior fuit in processu, & si diligentia concurrunt, non potest executor gratificari, Sed gratificari pertinet ad capitulum, ad quod aliās spectat collatio beneficiorum. not. Rom. conf. 109.

Gratiam impetrans de canonicatu, sub expectatione præbende, sub conditione casuali cum clausula, quod ea purificata perinde,

inde, ac si tempore fuisset canonicatus collatus, cum reseruatig-
ne & decreto, præfertur impleta cōditione habenti gratiam purā,
sub eadem data ad beneficia vacatura, etiam si habens purā
præuenit in præsentando eam suo executori, quia purificatio
conditionis trahitur retrō. not. Rom. conf. 383.

Gratiam impetrans per quam sibi confertur canonicatus sub
expectatione præbendæ, licet præbendam non acceptauerit in-
tra mensem, poterit postea acceptare re integra, intellige si post
mensem non fuerit alteri collata, nec per alium acceptata, licet
tunc executor non possit conferre obstante forma mandati. Id-
ed recurrit impetrans pro collatione ad ordinarium, vel ad Pa-
pam. Secus in eo qui nondum erat Canonicus, sed Canonicean-
dus, expectans Canonicatum & præbendam, quia talis elapso
mense non poterit acceptare. not. Roman. consil. 317. Item se-
cus si in gratia tempus præfigitur acceptationi: sicut hodie fit,
quia mandatur prouideri de beneficio, quod intra mensem du-
xerit acceptandum, qui tunc elapso mense acceptare non potest:
vt not. Paul. in cle. 1. de concess. præbend. & idem tenet ibi Ioan.
And. in gloss. super ver. intra mensem.

Gratiam habens de beneficio quod intra mensem duxerit ac-
ceptandum, si intra mensem acceptauit, licet executor ei nō prou-
iderit, non propterea acceptatio euanescit, quia ad prouiden-
dum non est executori tempus à iure præfixum, ided potest ac-
ceptans recurrere ad Papam pro prouisione sibi faciendâ, vel ob-
tineat causam committi in palatio, & auditor pronunciatō sibi
beneficio debito prouidebit ei secundum formam cle. audi. not.
Roman. conf. 17.

Gratiam si quis impetrat in communi forma pauperum ad
beneficium vacaturum, potest eius executor gratiam purificare
ad instantiam consanguinei impetrantis, etiam nullum manda-
tum habentis, etiam ex officio inquirendo de conuersatione &
vita eius. An autem coniuncta persona possit acceptare beneficiū
sine mandato. not. Rom. conf. 297.

Gratia in communi forma pauperum semper fit cum excep-
tione quod impetrans, si possit in ecclesia cathedrali acceptari.
not. Rom. conf. 247.

Gratia

Gratia in communi forma pauperum non comprehendit ca-
nonicatum in ecclesia cathedrali, & si habens talem gratiam, im-
petrat postea in forma gratiæ specialis canonicatum, sub expec-
tatione præbendæ, prima gratia expirat, & cassatur expressè in
secundis literis. not. Rom. conf. 443.

Gratia quando in forma pauperū fit, examinatur impetrans
in curia de literatura, cōstructione, & cantu, & in partibus com-
mittitur examinatio de vita & moribus, & conuersatione. Sed
quando fit in forma speciali, dignum arbitramur, tunc Papa ha-
bens impetrantem de vita & moribus commendatum, commit-
tit in partibus solam examinationem scientiæ & idoneitatis, id
est, literaturæ constructionis. not. Rom. conf. 441. per alia etiam
cognoscatur, an gratia fit in communi forma pauperum, vel in
speciali: vt not. infra. in §. gratia specialis.

Gratiam habens in communi forma pauperum, si intra men-
sem acceptauit beneficium ante purificationem gratiæ, & per
eum non stetit quò minus purificatur, sed per executorem: va-
let acceptatio, & impendit collatione ordinarij, dummodò post-
ea constat de habilitate, & bona cōseruatione impetrantis, tem-
pore impetrationis & acceptationis. not. Roman. consil. 17. prou-
isio autem facta per executionem ante purific. non tenet. notat
Roma. conf. 317.

Gratia facta in forma pauperū cum decreto, secundum cle. 1.
& secus, de concess. præb. non ligat manus ordinarij ante purifi-
catam conditionem, secundum Roma. licet multi Doctores di-
cant contrarium. not. Rom. conf. 95.

Gratia in communi forma pauperum, si concurrat in data
cum gratia speciali ad eandem collationem, reputantur ambæ
gratiæ paries. Ided si habens gratiam in forma pauperum, fue-
rit diligentior in præsentando, præfertur in præbenda postea
vacante, etiam ante purificatam conditionem, quando conditio
non dependebat ab alterius potestate, secundum c. si pro te. de
resc. not. Rom. con. 103. & idem in gratia facta in forma, dignum
arbitrantur, concurrente cum gratia in forma speciali purè fa-
cta: vt not. Ro. con. 383. Gratia facta licet nondū executā, non ex-
pirat per mortem Papæ: & consequenter non expirat potestas
data.

data executoria tanquam accessoria: secus in gratia faciēda. no. Roman. consil. 285. prædicta vera in gratia speciali, sed in gratia quæ fit in forma pauperum, an potestas & iurisdicctio executoris expiret per obitum concedentis. vide consil. 457. circa tertium. & quod not. Ioan. Andr. de præbend. si cui nulla. lib. 6. in nouella. quando autem gratia facta dicatur, & non in fieri. vide consil. 349. Ioan. Andr. dicitur facta, quando Papa prouidet & dat executorem, qui possessionem det, faciēda dicitur quando Papa non prouidet, sed mandat prouideri, & dat executorem, qui prouideat, & in possessionem inducat: vt ipse not. in d. c. si cui. sed Roman. in dict. consil. 349. quod gratia dicitur facta etiam, quando Papa mandat prouideri, dum tamen id mandat fieri absq; iudiciali indagine, & de certo corpore beneficij vacantis ex morte certæ personæ, quo casu etiam si Papa moriatur re integra, durat potestas executoris, secundum Roman. sed aduerte, quia videtur hoc contra theoricam Doctorum, & etiam contra text. in d. cap. si cui. quod loquitur etiam, quando Papa mandat prouideri de beneficio vacante.

Gratia si est expedita contra stylum curiæ, an sit admittenda: vt vide sub verbo, rescriptum. §. rescriptum apostolicum si est.

Gratia si pluribus sub eadem data de eodem beneficio facta reperitur, & non apparet quis præcesserit, quid iuris sit, videlo. And. in nouel. de præbend. si à sede. & de rescript. duobus. lib. 6.

Gratia facta alicui, vt possit sibi de vno beneficio vel pluribus prouideri, intelligitur de beneficijs simplicibus, non curatis: nisi exprimitur in gratia. de præbend. cum in illis, in princ. lib. 6. nisi gratia esset exuberans, putà si dicat, quod ei possit de quocunque beneficio prouideri. secundum Ioan. An. vt not. Rom. consil. 86.

A D D I T I O.

Et quando gratia in beneficialibus strictè interpretetur, vide per dom. Fel. in cap. causam. in 8. colum. versicul. Tertia declaratio.

Gratia motu proprio facta in beneficialibus, videtur ambigua. Secus impetrata gratia, quæ est ad instantiam data. notat Ioan. Andr. de rescript. duobus. lib. 6. in nouella. reservationes etiam

etiam quas faciunt executores gratiarum odiosæ sunt. Sed reservationes generales Papæ, vel etiam speciales motu proprio factæ, debent tanquam fauorabiles latè interpretari. no. Fred. in tract. permu. q. 1.

Gratiæ expectatiuæ si sint duobus sub eadem data concessæ, Sed vnus habet motu proprio, alter non præfertur, qui habet motu proprio, licet alter eum præuenierit in præsentando. Io. An. in d. c. duobus. & Fred. in d. q. 1.

Gratia per quam quis sit exemptus vel capellanus honoris operatur effectum suum, etiam antequam perueniat ad eos quibus fit, in tantum quod non possit suspendi vel excommunicari per ordinarios etiam hoc ignorantes. no. Rom. consil. 207.

Gratia apostolica non censetur perfecta ex sola signatura supplicationis facta per Papam. Sed tunc demum perficitur, quando super ea literæ sint confectæ, & idè in beneficialibus literæ habentur loco tituli, & ante literas confectas non dicitur quis habere canonicum titulum. not. Rom. con. 356. quæ incipit, circa secundum, quod intellige, quod ad potestatem & iurisdictionem dandam executori, quia de illis loquitur decisio Rot. super hoc tamen an litera habeatur loco tituli: vide quod pulchrè not. An. de rescript. in nostra. in princip. Sed Archi. & Io. An. de rescript. in nouel. in prohe. sexti super ver. transmittimus. dicunt gratiam esse perfectam, etiam ante literas confectas, & vide ibi Do. de San. Ge. qui dicit, quod licet in gratia motu proprio facta requiruntur literæ ad probationem gratiæ factæ: tamen secus in gratia non motu proprio facta, quia illa potest probari per testes, per c. si motu proprio à contrario sensu. de præbend. lib. 6. in contrarium tamen facit dictum Pau. quod ibi recitat idem Dom. dicit enim Paul. quod vbi Papa facit gratiam, semper mandat fieri literas, ergo non dicitur gratia perfecta, antequam literæ sint perfectæ: sed ita est quod Papa signando supplicationem, tacitè mandat literas fieri secundum signaturam: quod patet, quia vicecancellarius super eandem supplicationem scribit, per quem fieri debet minuta postea ingrossanda. ergo, &c.

Gratiam expectatiuam habens cum clausula anteferri, præfertur habenti priorè datà etià in beneficio quod vacauit & acceptatū

fuit per primum ante gratiam secundi, dum tamen primo ante gratiam secundi prouifum non fuerit. no. Rom. confi. 383.

ADDITIO.

De ista clausula anteferri, quid importer, vide per Dom. Fel. in c. causam qua. 15. colum. ver. clausula anteferri. de rescript.

Gratia specialis non dicitur solum illa, per quam statim & pure conferitur canonicatus sub expectatione praebenda: cum referuatione & decreto in forma laudabili: sed etiam illa qua fit sub conditione in forma dignum arbitramur, cum clausula quod purificata conditione fit perinde, ac si a tempore datae fuisset canonicatus collatus, & referuatio cum decreto facta. not. Rom. confi. 383. vide supra §. gratia quando fit.

Gratia quando fit sub modo, resoluitur ipso iure, licet modus non seruetur. Sed potest agi ad retractionem, & retardationem redatae. no. Rom. confi. 231.

Gratia alicui facta semper intelligitur sine prauidicio iuris alteri qua fit, etiam si ius illud non sit in re, sed ad rem. Ideo periculum alicui facta, non fit prauidicio apostolico expectanti, secundum Vin. no. Ioan. An. de ver. sig. tua: & multo fortius non fit prauidicium illi, cui certa & determinata praebenda esset debita: ut in text. & gl. in c. cum ecclesia, de praeb. lib. 6. & vide infra §. gratia, per quam perueniat.

Gratia per quam Papa ex certa scientia confirmat dimembrationem factam per legatum, suppledo omnem defectum, si quis interuenerit, non solum dicitur supplere defectum, quod ad solennitatem, puta partis vacationem: sed etiam quo ad substantiam, puta potestatem dimembrantis, & veritatem causae expressae. Quod intelligi quando confirmatio est facta cum causae cognitione, & parte vocata. no. Rom. confi. 230.

Gratia beneficialis afficit beneficium in gratia comprehensum, etiam antequam habeatur rata per illum, cui est facta, adeo, quod de illo beneficio tanquam affecto nullus potest disponere, nisi illi prius, cui gratia est facta, dicat se non velle illam habere ratam, vel intra terminum ad hoc per iudicem statutum ratum non haberit: ut patet in c. si tibi absenti, de praebend. lib. 6. & idem in gratia de beneficio vacaturo, quando est appositus mensis cum decreto.

ereto, quia illa ita afficit durante mense, ac si esset de beneficio vacante, per Clem. 1. §. secus, de concess. praebem.

Gratia de beneficio vacaturo generaliter in provincia, ciuitate vel dioecesi concessa, si non habuit clausulam, quod duxerit acceptandum, restringitur ad primum quod vacabit ibidem. Ideo censetur specialis, & non generalis: & si sunt plures gratia simplices, praefertur prior in data, si gratia praesentatur antequam alteri beneficium conferatur, vbi autem gratia plures habeat clausulam seu beneficium acceptandi, tunc si est appositus mensis cum decreto, praefertur primus donec mensis durat: sed si non est appositus mensis, tunc quandoque ante acceptationem primi, valet prouisio facta secundo: & etiam ordinarij collatio, non obstante decreto primi. not. Ioan. And. de concess. praeb. executor. in prin. & in fi. lib. 6. in nouel.

Gratia quando fit de beneficio vacaturo sine clausula quod duxerit acceptandum, & sine appositione mensis, non potest executor in provincia generaliter inhibere, quod alter se non intromittat, donec habenti gratiam prouisum fuerit, & hoc propter incertitudinem: sed in dioecesi potest talem inhibitionem facere, aliis quam illud gratia restringitur ad primum beneficium, quod vacabit, sed illud facilius in dioecesi, quam in provincia quae latior est, sciri poterit: vbi vero in gratia ponitur clausula acceptandi sine appositione mensis, vel etiam mensis sine decreto: tunc aequum esset, quod etiam in dioecesi non possit executor dictam generalem inhibitionem facere, propter incertitudinem, cum tunc virtute clausulae acceptandi non restringitur gratia ad primum beneficium, quod vacabit, sed licet hoc sit aequum: tamen non probatur per text. vbi autem esset appositus mensis cum decreto, non est necessaria inhibito executoris, quia sufficit Papal. no. Ioan. And. de concess. praeb. executor. in fin. lib. 6. in nouel.

Gratia expectatiua habens modernam formam, in qua apponitur mensis cum decreto, non facit quoddam beneficium in vim gratiae acceptatae ante vacationem, secus si mensis non sit appositus, quia tunc potest acceptare primam, secundam, tertiam proximè vacaturam nulli alteri de iure debitam: non tamen potest acceptare certam praebendam in specie, antequam vacet, propter captionem mortis. not. Ro. co. 430. in prin.

Gratia facta cum decreto irritante non afficit beneficium vel præbendam vi decreti ante purificationem conditionem, etiam rati re intellectam. Sed ea purificata trahitur retrò ad tempus data; si verba gratiæ hoc important. & hæc vera in cõditione casuali, secus potestatiua dependente à voluntate tertij, cuius purificatio non trahitur retro. no. Rom. consi. 383.

Gratiam beneficalem impetrans, si offert aliud beneficium, quod obtinuit, dimissurum in euentum, quò beneficium vigore dictæ gratiæ consequatur. an illud beneficium, quod se obtulit dimissurum, possit ante executionem dictæ gratiæ cù alio permutare, & postea possit consequi effectum gratiæ. vide Ro. consi. 329.

Gratia per quam mandatur alicui prouideri de aliquo beneficio in aliqua ecclesia, in qua est nisi vnum beneficium, non potest habere effectum in beneficio vnico: quia illud relatiuū Aliquod, præsupponit ibi diuersitatem beneficiorum: idem si in gratia dicitur quòd mandet prouideri de beneficio spectante ad collationem Episcopi, si quòd vacat, vel cùm vacauerit: quia illud relatiuum Quod, est æquipollens relatiuo Aliquod. no. Rom. consi. 216, & not. in cle. i. de præben. super verbo, in ecclesijs, aliàs in verbo, in certa ecclesia: idèd habens gratiam expectatiuam ad collationem Decani & capituli communiter & diuisim, non potest acceptare vnicum beneficium spectans ad collationem Decani diuisim. no. Rom. consi. 247.

Gratia si est talis, quod per eam mandatur prouideri de præbenda cum dignitate, licet altera tantum vacet, scilicet præbenda vel dignitas, poterit prouideri de illa, & impetrans erit sub expectatione alterius non vacantis, secus si copulatiuè de præbenda & dignitate fuisset gratia facta, secus si vt qualitas quid adjiciatur, vt si dicatur, prouideas de beneficio cum cura. not. Anton. de resit. spol. in literis. 2. col. in prin.

Gratiam habens de beneficio, quod in certa ecclesia duxerit acceptandum, potest acceptare beneficium ad cuiuscunque collationem, prouisionem, præsentationem, institutionem, vel electionem spectans in ipsa ecclesia: quia quando non exprimitur aliquis modus, exprimitur in specie, etiam si genus subsequatur: puta ad collationem, vel quamuis altam dispositionem: quia tunc nõ com-

comprehendit beneficia electiua ad electionem alicuius spectantia. per text. in c. i. de præben. in 6.

Gratia per quam Papa mandatur prouideri de beneficio pertinet ad collationem alicuius, non comprehendit beneficia pertinentia ad alicuius simul cum alio. de præben. cùm in illis. in fin. lib. 6. quod declaratur secundum cap. si eod. rit. & lib.

Gratiam habens de beneficio spectante ad prouisionem vel collationem Episcopi, an possit acceptare beneficium spectans ad Episcopi præsentationem, & capituli admissionem. vide Ro. cõ. 1448.

Gratiam habens acceptandi beneficia in certa ecclesia, potest acceptare in eius cõmeterio vel ambitu vel capellis sibi cõtiguus. not. Rom. consi. 197.

Gratiam habens de beneficio acceptando potest acceptare præbendam, quia appellatio beneficii continet præbendam largo sumpto vocabulo. not. Rom. consi. 257.

Gratiam habens ad collationem Episcopi in forma spiritali, potest acceptare præbendam etiam in ecclesia cathedrali, dum modo spectet ad collationem Episcopi. no. Rom. consi. 247. & vide infra §. proxim. & vide sub ver. dispensat. facta cum illegit. mo. & §. dispensat. Papalis.

Gratia per quam mandatur alicui prouideri de beneficio in aliqua ecclesiarum certæ ciuitatis, nulla ecclesia specificata, nõ cõprehendit ecclesiam cathedralem. Secus si mandatur prouideri in aliqua ecclesiarum certæ prouinciæ, quia tunc includit non solum cathedrales: sed etiam metropolitanas ecclesias, de præben. quamuis. lib. 6. aduerte ad primum quòd licet gratia, per quam mandatur prouideri de beneficio in aliqua ecclesiarum ciuitatis, non comprehendit beneficia in ecclesia cathedrali. Secus quando mandatur prouideri de beneficio ad collationem Episcopi spectante: vt not. Ioan. And. in d. c. quamuis. super ver. hoc casu, in nouella. & idem si prouideri mandatur de beneficio spectante ad collationem Episcopi in aliqua ecclesiarum ciuitatis: vt not. Ioan. An. in addi. Spe. in tit. de actio. & peti. §. super petitionibus. ver. penul. in fin.

Gratia facta ad dignitates ecclesiasticas, non comprehendit episcopatum, secundum Innocen. in capit. dilectus, de præben.

& gratia super Episcopatu non comprehendit Archiepiscopatu: vt ibi pereum, & per Archid. de præbend. libro sexto. capitul. licet.

Gratia au vitietur de falsa latinitate, vel ex defectu literæ vel syllabæ, vel dictionis, vel orationis, vel rasure, vel si est contrastum cancellariæ curiæ expedita, vide sub verb. rescriptum. §. rescriptum viciatur. §. seq.

Gratia siue sit indulgentia siue confirmatio, siue reuocatio, siue sit priuilegium, redditur nulla ex surreptione: sicut rescriptum de indulgentia & confirmatione, patet de elect. dudum ecclesiæ, ad fi. in text. & glo. super verbo, expresso, & de confirmatione vti, porrecta, in fin. de reuocatione patet de fide instr. quod super his, ver. expressa. de priuilegio patet de deci. ex multiplici & no. Inno. de rescript. cum delicto. & est text. de fil. presbyt. c. 1. de præbend. non potest. lib. 6. in princip. & vide Ioan. And. in c. si cui. eod. titul. & lib. de priuilegio. no. Anton. de rescript. super literis. 3. charta. versi. quod in priuilegio. & aduerte quod gratia in beneficalib, redditur ipso iure nulla per surreptionem: vt not. glo. de rescrip. si proponente. & de præben. cum teneamur, & in omnibus literis cuiuscunque gratiæ. Secus in literis iustitiar. in quibus distinguitur: vt not. Ioan. And. de fid. presbyt. c. 1. lib. 6. in nouella. & vide sub verbo, rescript §. rescript. ad lites.

Gratia si dicitur surreptitia ex falsi expressione, tenetur impetrans probare, quæ expressit vera esse. Sed si dicitur surreptitia ex veri taciturnitate, excipiens probare debet illud tacitum esse verum. no. Ioan. de lit. contest. c. 1. lib. 6. in nouel. vide tamen quod no. per eum in addi. Spe. super rub. de clan. despon. & per Bart. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vti. publi. & per Innoc. de priu. ex parte. & aduerte quod Ioan. And. in d. c. 1. de litis contest. loquitur in gratiæ speciali: sed super prædicto loquitur in alijs beneficalibus, & in appellatione matrimonial, in qua cõcludit, quod si Papa dispensauit, onus probandi incumbit ei, qui dicit falsitatem expressam; secus si Papa non dispensauit: sed alteri dispensare mandauit: quod not. Oldrad. dicit, quod etiam si Papa dispensauit, onus probandi incumbit dispensato: vt not. ipse consil. 273.

ADDI

ADDITIO.

An autem omnia sint exprimenda in rescripto, vide per dom. Alexand. in consil. 114. in 2. colum. in 1. volum. & vide eum in consil. 40. in vlt. col. in 2. vol. vbi ponit quod sit maius vitium surreptio vel obreptio.

Gratia beneficalis si est surreptitia, non tribuit executori aliquam iurisdictionem. no. de rescript. gratiosè: surreptio vitiat ipso iure: vt ibi. & in c. si motu proprio. de præben. lib. 6. & de rescript. postulasti. vide infra §. gratia beneficalis non est.

Gratia beneficalis concessa per Papam, si est surreptitia, non impedit, quin Ordinarius conferre possit: quia per literas surreptitias non ligantur manus ordinariorum vel inferiorum: vt no. Ioan. And. de exce. præla. inter dilectos. super gloss. vnde non voluit, debuit tamen super illa surreptione pronunciari per Papam, non inferiorem. not. Lap. de præben. si tibi. lib. 6. vide sub verbo, beneficium. §. beneficium dicitur reseruatum.

Gratia non dicitur semper surreptitia: licet veritas sit tacita: sed tunc demum quando est tale, quod ius expressè dicit exprimi debere: vt no. glo. in cle. 1. de præben. super ver. vel alteri, vel quãdo ius expressè non dicit: sed tamen tacitum tale quod si Papa sci uisisset uersimiliter est de iure, quod gratiam non dedisset. notat Rom. consil. 331. ver. 9. vel etiam si sci uisisset, non tamen sic de facili. not. Fred. in tract. permu. q. 3. quod est verum in beneficalibus: vt not. Anton. de concess. præbend. cum nostris. 6. col. in fin. & est text. notabilis de rescript. postulasti. in fin. vt no. Dom. & Ioan. de Inno. in c. si motu proprio. de præbend. Adde quod si appareret, ex quibus Papa scit gratiam facere, sufficit illam rem veram, licet alia sint falsa: vt no. sub verbo, rescript. §. prim. vide omnino infra §. gratia in beneficalibus si est. Ad cognoscendum autem, an Papa sci uisisset aliã gratiam facturum, vel non, colligitur ex coniecturis & qualitatibus personarum. not. Ioan. And. de rescript. si proponente.

Gratia motu proprio facta, licet non possit dici surreptitia, tamen per motum proprium nulla inducitur dispensatio super incompatibile: nec sit habilis: nec tollitur ius tertij. no. glo. in cle. si Romanus. & cle. per literas, de præben. & no. Rom. consil. 111. debet

tamen quod motus proprius ampliat quandoque gratiam, aliàs strictè interpretandam, pro quo est text. in c. si pluribus, de præb. lib. 6. & no. cle. per literas. quòd licet gl. ibi aliter dicit. Prædicta limita nisi in gratia motu proprio facta, sit apposita generalis clausula non obstante: quo casu omnes defectus censentur sublati. vt not. Lap. in c. si propter. de rescript. & in c. si eodem tempore, nisi defectus vel impedimentum procedat à iure naturali vel quasi, vt si ille cui gratia fit, sit infans, laicus, vel mulier, q̄ sunt omnino incapaces beneficij: vt no. Lopus in c. ei cui, de præben. lib. 1. Sed Lap. de Castil. tenet, quòd dicta clausula generalis non tollit defectus prædictos: vt ipse no. alle. 7. & vide ipsum in alle. 122. vide omnino Dom. de Sanct. Gem. in d. c. n. infra 6. & vbi alias opin. recitat.

Gratia etiam motu proprio facta de beneficio curato vel principali in ecclesia, dicitur surreptitia, nisi in ea fiat mentio de cura vel principalitate beneficij. no. Rom. consil. 11. hoc limita, nisi in dicta gratia sit posita clausula non obstante, & c. vt not. Lap. in c. si eo tempore, & c. quamuis. & c. si propter. de rescript. lib. 6. Sed Lap. de Cast. tenet quòd dicta clausula generalis nil operatur quòd ad præmissa: vt not. supra §. proximo.

Gratia non potest dici surreptitia, quando est facta ex certa scientia. no. glo. in c. 1. de fil. presbyt. & no. Ioan. And. in c. olim, de ver. sig. super ver. aperiendum. Sed non dicitur ex certa scientia facta, nisi exprimitur. no. glo. in c. statutum, de rescript. lib. 6. super ver. literarum. in cle. & si principalis, eod. titu. in glo. fin. vel nisi quid tale dicitur, ex quo appareat Papam scire. no. Inn. de eta. & qual. eam te. & Ioan. And. de confir. vti. vel inuti. porrecta. & Anton. in c. 1. de constitu. lib. 6. in ver. oppo. vel nisi secunda iussio intercedat, quæ motu proprio requiritur. no. Bal. C. de preci. impe. offa. In nec damnosa. & no. Ioan. And. & Anton. in d. c. porrecta. & plus operatur gratia facta ex certa scientia, quàm si fiat motu proprio, vt patet in notatis. & §. seq. in fin. dicitur etiam ex certa scientia fieri, quando in gratia cõfirmationis inferitur tenor confirmationis. not. Anton. in c. pen. de confir. vti. vide omnino infra sub verbo; scientia. §.

Gratia si est impetrata pendente lite, non facta mentione deli-

te, non valet, quia surreptitia est, siue contineat priuilegium, siue ius nouum: Ratio est, quia non censetur intentionis Papæ, velle colliganti præiudicare. not. Inno. in c. fin. vt lit. penden. Per quam rationem patet, quòd etiam si motu proprio gratia fiat, nõ præiudicat colliganti, quia motus proprius non tollit defectus intentionis: vt not. in c. si motu proprio. li. 6. in nouella. & citat tenet Host. Ioan. And. & Anton. in c. causam. quæ etiam ponit ibi Ioan. And. super glo. 2. Plus ergo operatur, si gratia fiat ex certa scientia, quia tunc colliganti præiudicat: vt not. Io. And. in c. fin. vt lit. pend. super 1. gl. & in c. olim, de verb. sign. super ver. aperiendū.

A D D I T I O.

Dicitur autem gratia fieri ex certa scientia, quãdo Papa est certificatus de omnibus, quæ possunt eum mouere ad non rescribendum, vt habetur per Abba. Siculum. in c. pastoralis. in §. præterea. de offi. deleg.

Gratia quando est impetrata pendente lite, non facta mentione de ipsa lite, non valet, nec profit impetranti contra Aduersarium in eadem lite. Istud verum, quando impetratur à communi domino partium: Secus si gratia & ius impetretur à priuato, quia tunc illud ius superueniens prodest impetranti. no. Roman. consilio 310.

Gratia si dicatur impetrata lite pendente, sufficit quòd tempore impetrationis reperitur causam esse cõmissam, quia per hoc inuaditur, licet alius actus non sit factus in causa: vt c. causam. q. 2. de testib. & ibi not. Anton. quod est verum, si commissio fuerit impetranti intimata, aliàs secus: vt ibi not. Ant. singulariter, quia licet commissio intimata non inuadit gratiam ex toto, tamen impetrans non potest vti dicta gratia ad præiudicium litis illius.

Gratia impetrata lite pendente, nõ facta mentione de lite, nõ dicitur surreptitia, quando Aduersarij non interest, quia nullum ius habet, nec possessionem. Item si impetrans tacuit per eum appellacionem super illo negotio interpositam, & partis appellatæ non interest, secundum Ioan. And. an videatur velle, quòd licet gratia valeret, tamen impetrans non potest illa vti in eadem lite, sed in illa in futurum sic. no. Rom. consilio 310. in versie. verum,

circa medium. & not. Ioan. And. post Inno. in add. c. fi. vt lite peti. quod limita nisi impetrans dolo. vel malitia tacuisset litis pendē. tiam, quia tunc etiam in alia lite non prodesse impetratio: vt no. Anton. in d. c. fin. sed Innoc. in dict. cap. prim. eod. tit. dicit, quod omnis impetratio facta etiam lite pendente, valeat, dummodò non fit in præiudicium iuris Aduersarij sui. Item dicit Ioan. And. in c. causam quæ de testi. quod limita secundum Ia. quando de iusticia Aduersarij constaret, si interim quod ad illa non constaret impetratio, non valeret, vt ipse not. in capit. prim. eod. tit. & lib. vbi omnino vide.

Gratia obtenta per possessorem beneficij, nullum ius habentē in beneficio ante illam gratiam, non dicitur surreptitia, licet de gratia Aduersarij, quæ nulla erat propter surreptionem, & de appellatione ab eo interposita, non fecerit mentionem, quia quod nullum est, non præstat impedimentum: ideo licet taceatur, nõ furripitur. not. Rom. consil. 310.

Gratia beneficalis est surreptitia, si in ea tacet impetrās aliam gratiam sibi factam, licet inualidam, secundum Host. & Ioā. And. de rescript. in nostra. licet glo. ibi in fin. dicat contrarium. & idem dicit glo. 1. in fi. in c. ex tenore. eod. ti. & de concess. præbend. cum in nostris. in glo. 3. Pro concordia dici potest, quod dictum Host. procedit, quando prima gratia est nulla vitio impetrantis, quia illud tacuit quod beneficium habet, aliàs procederet opin. glo. & hoc videtur sensisse Ioann. Cal. & Anton. in dicto capitul. in nostra.

Gratiam expectatiuam habens, si aliam expectatiuam impetrat, non facta mentione de prima, secunda est surreptitia. no. Roman. consil. 220. quod est verum, etiam si impetrans velit primæ gratiæ renunciare: vt not. Ioan. And. contra Innoc. de rescript. in nostra. & idem si ante imperationem secundæ obtulit se dimissurum primam in certum euentum, quam non dimiserit, quia euentus nondum venerat. not. Roman. consil. 220. adde, quod si impetrans, secundam expectatiuam ignorauit primam, vel etiā sciuit. sed non acceptauit, non dicitur impetratio surreptitia, licet de prima non sit mentio facta. not. Anton. in dict. c. in nostra, ver. tertius est casus, & c.

ADDI-

A D D I T I O.

An & quando secundum rescriptum non faciens mentionem de primo, sit nullum, vel irritandum, vide plenissimè per d. Fel. in c. ceterum. in 6. colum. cum tribus sequentibus. in ver. non est nullum, de rescript.

Gratia beneficalis censetur surreptitia, si impetrās habens canonicatum & præbendam, expressit canonicatum, & tacuit de præbenda. Quod est verum, quando præbendæ in ecclesia sunt distinctæ: aliàs secus. not. Rom. consil. 447. Si autem habet solum canonicatum, & illum tacet, an gratia sit surreptitia. glof. 2. in nostra. de rescript. dicit quod sic. Idem dicit Archi. de præben. si motu proprio. in verfi. beneficium. lib. 6. & vide Rom. consil. 444. & idem dicit Lap⁹ in canonicatu etiā sup patrimo. & in d. c. si motu proprio.

Gratia per quam prouidet Papa de beneficio, ad quod alteri ius quaesitum est, an sit surreptitia, si in ea non sit mentio de iure ad rem alteri competenti, videtur quod non, per c. is qui, de ben. lib. 6. iuncto c. relatum. eod. tit. quia ius in re præualeat iuri ad rem. eod. tit. & lib. & quod no. Ioan. And. in nouel. in glo. idè verbum. nec ob. quod princeps non videtur velle tollere ius alteri quaesitum: vt not. de verb. sig. dilecto. quod verum est de iure quaesitum in re, non de iure ad rem, quia illud non extenditur: vt in d. c. hi qui. Ioan. An. distinguit, quod aut beneficium vacat in curia: aut extra. Primo casu valet prouisio Papæ, licet in ea non fiat mentio de iure alteri quaesitum ad rem, quia nullus præter Papam potuit de tali beneficio disponere. Secundo casu secus, si prouisio est motu proprio facta, ita distinguit ipse in c. dudum. de præb. lib. 6. super glo. 1. & in c. si postquam. eod. tit. & lib. & super ver. à prædicitis. in nouel. sed Rota distinguit aliter, quod aut ius ad rem est quaesitum alteri per electionem vel præsentationem, aut per attentionem habenti gratiam expectatiuam: primo casu non valet prouisio Papæ, non facta mentione de illo iure alterius, & secundo casu secus. not. Rom. consil. 244. & ratio differentiæ ibi ponitur, & vide supra §. gratia mandati. Gratia expectatiua impetrata in certa ecclesia vel collatione, non ideo est surreptitia, quia in ea non fit mentio de alia simili gratia, quam alter habebat in eadem ecclesia vel collatione, & idem si in eadem ecclesia auctoritate ordinaria

erat

erat prius in canonicum receptus, per quam receptionem erat. si-
bi ius quaesitum ad praebendam proximè vacaturam, quia de illa
receptione, vel iure non tenetur impetrans facere mentionem, &
impetrans qui auctoritate apostolica expectat, illi alteri, licet prius
recepto, praefertur. not. Rom. consil. 254.

Gratia dicitur surreptitia, quando impetrans tacuit appellatio-
nem, quam fecerat occasione eiusdem beneficii, super quo impe-
trat, nisi partis appellatae non interesset, quia tunc surreptio alligari
non potest. not. Rom. consil. 310. vide quod not. Ioan. And. de
offi. deleg. ex literis.

Gratia est surreptitia, si impetrans non facit mentionem de ap-
pellatione partis aduersae; de consir. vti. bona. Sed ille text. vide-
tur facere pro & contra. vide quod not. Ioan. And. de offi. deleg. ex
literis. Idem si non facit mentionem de appellacione propria, de
rescript. ex parte. B. & vide Anto. ibidem.

Gratia censetur surreptitia, quando facta est contra praecedentem
declaramentem Papae, de qua in ipsa gratia non facit mentionem,
vt patet in text. & glof. de re iud. cum olim. & contra talem
praesumptionem surreptionis admittitur probatio in cotrarium,
vt dicit ibi Inno. & Ioan. And.

Gratia non redditur surreptitia, licet impetrans non fecerit
mentionem de statuto contrario in ecclesia non confirmato per
Papam, nisi impetrans esset de numero statuentium. no. Lap. in
addi. tractat. permu. Fre. q. 34. in cotrarium videtur text. de rescript.
constitutus. vide infra §. gratia beneficialis non dicitur
surreptitia.

ADDITIO.

De hoc etiam vide per Alexand. consil. 92. in 1. colum. in 1. vol.
vbi tractat, an in rescripto debeat fieri mentio de statuto faciente
in cotrarium.

Gratia facta contra generale concilium, an censetur surreptitia,
si in ea non fit mentio specialis de dicto concilio. text. videtur
quod sic, in c. ex parte. de cap. mo. secundum Innoc. ibi videtur
sentire cotrarium. Archid. tenet quod non valet gratia, in cap.
prim. de const. lib. 6. pro quo videtur de rescript. nonnulli, sed Io.

And.

And. aliter determinat ibi cotrarium, super glo. & vide text. de
ata. & quali. eam te. & Inno. de renun. post transactionem. in fin.
vide Anton. in d. c. ex parte, de rescript. c. 1. 3. colu. & de const. quae
in ecclesiarum. pe. col. eo. tit. c. 7. lib. 6. ver. oppo. 6. cum glo.

Gratia facta de beneficio patrimoniali tacito de iure patronatus
est surreptitia, quod est verum in beneficio vacante. Sed si be-
neficium esset vacaturum fortè per affectuonem alterius, an gra-
tia impediens illam vacationem tacito de iure patronatus, sit sur-
reptitia, sub iudice lis est. not. Rom. consilio 331. & praedicta vera,
etiam si gratia sit motu proprio facta. no. Rom. consil. 111. Item praedicta
intellige de iure patronatus competente laico, vel etiam de
rico ratione patrimonij. Secus si competeret clerico ratione eccle-
siae, vt colligitur ex text. & glo. & quod ibi no. Host. & Ioan. And. &
Anton. in c. cum dilectus, de iure patronatus.

Gratia impetrata de beneficio specialiter reseruato, non dicitur
surreptitia, licet de tali reseruacione non fuerit facta mentio:
Secus si fuisset generaliter reseruatum. not. Rom. consil. 338. Sed
in antiquis dicit Rom. indistinctè, quod non tenetur impetrans
de reseruacione facere mentionem: vt not. Rom. consil. 425. nisi ef-
fer reseruatio praecedens ex eo quod beneficium vacauit in curia,
quia illud non venit ex generali concessione per c. 2. de praebend.
lib. 6. & ita tenet Decio in antiquis. consil. 414. Sed Fred. dicit aliter,
quod si reseruatio erat generalis, & non in curia, valet gratia,
licet in reseruacione non fiat de ea mentio: Secus si erat specialis,
& secreta in certis beneficijs, si tamen constaret pro quo specialis
in reseruacione mentio facta non esset, & idem si specialis reseruatio
facta non esset in odium conferentis, quia fortè conferebatur
indignis. Et quod dictum est de collatione seu prouisione, idem
in permutatione. not. Fred. in tractatu permu. q. 4.

Gratia impetrans dispensationem super primo beneficio cura
to obtinendo, non obstante affectuone secundum curati, est surre-
ptitia, si in ea non fiat mentio de prouisione alteri prius de eodem
beneficio facta, licet nondum acceptata. Ac quamquam etià non
acceptet, tamen dispensatio conualefcit, secundum Archid. not.
Ioan. de praebend. si tibi absentis. lib. 6. super ver. non subsistit. in
quella.

Gratia

Gratia super beneficio facta non redditur surrepticia, licet in ea non fiat mentio de dispensatione, quam impetrans habebat ad beneficia consequenda, ratione inhabilitatis personæ vel aliunde, sed secunda dispensatio bene censetur surrepticia, si de prima non fecit mentionem. not. Ioan. And. de fil. presbyt. cap. 2. lib. 6. in nouella. & idem dicit Oldrad. consilio 222. aduerte, quia hoc dictum secundum non probat ille text. nec dicit quod in secunda dispensatione sit necesse fieri mentionem: sufficit ergo quod de defectu siue inhabilitate fiat mentio, concedo tamen quod etiam sufficit in secunda dispensatione de prima fieri mentionem, quia narratio primam dispensationem narrat defectum, & consequenter satisficit. d. c. 2. quod fundatur in sola taciturnitate defectus, non primæ dispensationis.

Gratia dispensationis super beneficio censetur surrepticia, si impetrans eam tacuit aliquod beneficium de obtentis. de præb. non potest. lib. 6. etiam si de facto & non de iure illud obtineat: vt not. eod. titul. & lib. eum qui. in glo. eadem ratione.

Gratia per quam mandatur prouideri alicui de maiori præbenda vacatura in ecclesia, in qua per impetrantem dicuntur esse præbenda maiores, non est surrepticia, licet ibi sint mediæ præbendæ, de quibus non fecit mentionem, de illis tamen medijs vel inferioribus sibi non poterit prouideri, quia non veniunt in gratia. not. Rom. consil. 217.

Gratia non censetur surrepticia, si impetrans exprimit beneficium, quod principaliter obtinet: licet non exprimat beneficia illi principali annexa, vel illi consecutiva. not. Roman. consilio 447. & idem not. Ioan. And. de præbend. c. super. libro 7. in nouella.

Gratiam beneficalem impetrans, & offerens se aliud beneficium, quod obtinet, asseruit dimissurum; si illud non obtinet, an gratia surrepticia sit, vide Rom. consil. quadringentesimo quadagesimo septimo.

Gratia si neutri, semper censetur surrepticia, nisi omnia exprimentur, quæ possunt Papam mouere ad concedendum, vel negandum, quia est noua gratia, & noua prouisio, siue nouus

titulus

titulus acquiritur. not. Rom. consil. 238. & vide infra §. proximo sequent.

Gratia per quam quis impetrat se surrogari in ius, & litem defuncti, surrepticia est, si impetrans in ea non exprimit beneficia quæ obtinet, si tamè primò quis impetrat surrogantem, ne in ius litem defuncti non exprimat beneficia prædicta, dum tamen se referat ad priorem gratiam super eodè beneficio impetratam, quæ nulla fuit, quia tacuit litem pendenti, non censetur secunda gratia surrepticia, quia sufficit quod in gratia priori, ad quam se referat in secunda, expressit beneficia sua, & ista secunda gratia censetur reformatio prunæ. no. Rom. consilio 274. contrarium huius videtur determinare glo. penultim. in c. si apostolicæ. de præben. lib. 6. vide supra §. proximo.

Gratia per quam ius pinguius super beneficio impetratur, siue per quam ius quaesitum augetur, ita sit surrepticia, si beneficia obtenta tacere nentur, sicut fieret si beneficium vel dispensatio super eo impetraretur, & ita respondit Bonifa. ab auditoribus consultus: licet Archi. aliter senserit: vt not. Ioan. And. de præb. si apostolicæ. lib. 6. penult. colum. & super ea in nouella. Aduerte tamen quod Ioan. And. loquitur, quando gratia per quam ius augetur, immutat naturam prioris gratiæ siue iuris.

Gratia facta vni, reuocans gratiam factam alteri, an debeat intelligi gratiam duntaxat inualidam reuocasse, an etiam valida sit, vide per Papa. §. si Papa mandat.

Gratia est surrepticia, si impetrans canonicatum, & præbendam reseruatos, dicit quod ignorans reseruationem vtrumque acceptauit cum solam acceptasset præbendam, & Papa canonicatum ultra numerum sibi contulisset sub expectatione præbendæ, ita not. Lap. in c. si motu proprio. quæ not. quibusdam videtur mirabilis, sed non est, non enim idcò gratia est surrepticia, quia expressit se acceptasse de facto canonicatum reseruatum, quem habebat ex collatione sibi facta per Papam.

Gratia surrepticia non valet etiam si Aduersarius impetratoris consentiat. not. Anton. secundum Innoc. de re iud. cum olim. in vlt. nota. scilicet si in scripto ad lites surreptitio sit. not. Domi. de sancto Gem. c. ab eo. de ap. lib. 6.

Gratia

Gratia mandati de prouidendo super certo beneficio facta operatur, quod si alius similem gratiam super eodem beneficio impetrauit, non facta mentione de prima gratia, non valet impetratio secunda, quia non est verisimile, quod si Papa sciuisset de prima, concessisset secundam. text. & gloss. de offic. deleg. ex parte prima.

Gratia mandati de prouidendo, habet vim reservationis. notat Ioannes Andr. de electi. si eo tempore. libro sexto. in nouella.

Gratia in beneficialibus non est surreptitia, licet impetrans tacuerit sibi absentem collatum, etiam si sciuisset collationem, dummodo non acceptauerit. not. Lap. alleg. 89. ver. modo dicto. & Anton. de rescript. in nostra. ver. tertius casus. sed Ioan. An. aliter sentit de rescript. gratia. lib. 6. in gl. super verbo, ignorantii. & super ea in nouel. vide infra §. gratia beneficialis si dicitur.

Gratia non est surreptitia, licet impetrans tacuerit modum vacationis beneficii, sufficit enim quod vacationem expressit, & dicendo simpliciter quod vacat, intelligitur quod vacat vacatione iuris & facti. not. Lap. alleg. 89. 6. col.

Gratia in beneficialibus si est surreptitia ex dolo impetrantis, non valet indistincte, etiam si cessante surreptione Papa gratiam fecisset, idem si fuit surreptitia ex simplicitate: secus si ex ignorantia, quia tunc distinguitur, an ignorantia fuit improbabilis, & tunc indistincte non valet gratia, si verò fuerit probabilis, tunc si surreptio fuerit inductiua solius formæ, hoc est dicere, si Papa fuisset aliàs gratiam facturus, quo quomodo fuisset facturus, valet: sed in alia forma distinguitur, an illa gratia sit reducibilis, & valet: ita concludit Anton. in c. super literis, de rescript. in ver. secundo quid in literis beneficialibus. sed Innoc. duobus verbis dicit; quod aut surreptio fit mentiendo, aut tacendo: primo casu non valet gratia, etiam si Papa fuisset aliàs gratiam facturus, secundo casu secus, quia plus est mentiri quam tenere: vt not. Anton. in cap. si proponente, de rescript. & ibi text. de primo membro: & in c. susceptis eodem titul. lib. sexto. & not. glo. de præbend. cum te neamur. & est ratio, quia expressio falsi præsumitur facta per dolum: vt in. in c. si. de cri. fal. Sed de secundo membro habemus hodie ca sum

sum contra Innoc. in c. si motu proprio, de præbend. lib. 6. & ibi Do. de san. Gemin. & do. Ioan. de Imol. aliter dicunt circa surreptiones prædictas, tenent tamen idem quod Innoc. quando fit surreptio per falsi expressionem, & vide supra §. gratia beneficialis quando.

Gratia beneficialis non dicitur surreptitia, licet impetrans tacuerit beneficium, in quo vel ad quod probabiliter ignorabat ius sibi competere. de rescript. lib. 6. & Ioan. Andr. dicit ibi in nouel. quod speciale est ibi in casu illius c. sed in c. super literis. eod. tit. in 1. glo. dicit melius, quod generaliter hoc procedit, vbiunque est probabilis ignorantia, non ob c. constitutus. eod. tit. quia ibi ignorantia fuit ita improbabilis, cum impetrans in certa ecclesia debuerit se informare de qualitate ipsius ecclesiæ, an esset numerata vel non: vt not. Ant. in d. c. super literis. 3. charta. ver. quid in literis beneficialibus. vide infra §. gratia non redditur surreptitia, licet videtur. in §. gratia in beneficiali non est.

Gratia beneficialis quando est surreptitia vel obreptitia, sicut vitiatur gratia ipso iure, ita & processus illius vigore gratiæ factus est ipso iure nullus, etiam si de surreptione non opponatur, quod est verum secundum Compos. quando executor gratiæ processit vt merus executor. secus si partes iudicis assumit, quia tunc processus valet, si non opponatur de surreptione, & quod dicit processum esse nullum, quando processit vt executor, limitat idem verum, nisi vitium surreptionis sit remissibile per partem. Quod est verum, quando surreptio sumit originem à causâ fundata super fauore partis, putà quando quis impetrauit in ecclesia numerata, non facta mentione de numero, si enim canonici, quorum fauore dicta surreptio trahit originem, impetran-tem recipiant, & de dicta surreptione non excipiant ius & facti, vel factum tantum, valet processus executoris, secundum Inno. vt no. Anto. in c. ad audientiam. 2. de rescript. & c. constitutus. eodem titulo.

Gratiæ si sint plures à diuersis in priuilegijs vel beneficijs impetratæ, quæ illarum alteri præferatur, vide Ant. in c. 1. de rescript. col. antepen. & vlt.

Gratia impetrata in ecclesia numerata, non facta mentione de numero

numero, est nulla, & surreptitia, etiam si sint reditus super excre-
scentes, licet Compost. Hofi. & Ioan. Andr. dicant contrarium, si
super excrecentes sunt, tamen si numerus canonicorum rup-
tus sit ex susceptione alicuius supernumerarij, tunc non est ne-
cesse mentionem fieri de numero, etiam si numerus præbenda-
rum non sit ruptus, quia ubi determinatus est numerus præben-
darum, & non canonicorum, non est necessaria mentio de nu-
mero: vt not. Anton. in c. cum M. de constit. 9. colum. ver. quid
dicam. Et quando dicatur numerus ruptus canonicorum vel
præbendarum, vide sub ver. canonicus. §. canonicorum. aduer-
te, quod si quis impetrat canonicatum, & præbendam tanquam
vacantes, tacite videtur mentionem fecisse de numero, quia in
ecclesia non numerata non cadit propriè vacatio: vt not. Ioan.
Andr. in c. constitutus. super ver. vacare, & super ver. si vacat. de
rescript.

Gratia impetrata in ecclesia, in qua certus numerus canoni-
corum & præbendarum est determinatus ex statuto iurato, &
per Papam confirmato, est surreptitia, nisi in ea fiat mentio de
numero, siue statuto, ac de iuramento & confirmatione, nec suf-
ficeret de statuto & iuramento exprimere, nisi etiam de confir-
matione exprimitur: vt not. de rescript. constitutus. 6. col. vers.
eadem gloss. & idem dicit ibi Ioan. Andr. & adde, quod ecclesia
non poterit fieri numerata ex consuetudine, sed ex statuto sic: vt
not. Ioan. Andr. de concess. præbend. ex parte, super verbo, con-
suetudinem.

Gratia quæ exacti turnitate statuti censetur surreptitia, non
excusat surreptionem, licet narret statutum, si tacet eius aposto-
licam confirmationem: vt not. in cap. constitutus. de rescript. 6.
colum. ubi etiam eandem gloss. & ibi dicit idem Ioan. Andr. & In-
nocent. in c. 1. de fil. presbyt. lib. 6. in nouel. super gloss. quia voca.
ubi vide: sed hoc intellige, quando statutum etiam valebit sine
confirmatione Papæ. Secus puto in statuto populi recognoscentis
superiorem, quod non valet sine confirmatione superioris: nam
qui de tali statuto facit mentionem, intelligitur loqui de statuto
valido & consequenter confirmato, &c.

Gratia impetrata à Papa de canonicatu & præbenda, tan-
quam

quam vacantibus per mortem alicuius canonici præbendati in
ecclesia, in qua non est determinatus numerus canonicorum,
nec distinctio præbendarum, valet: vt not. Ioan. Andr. in cap. fin.
de concess. præbend. lib. 6. super ver. distinctio, quia licet quod ad
deuoluendam potestatem conferendi ad superiorem, ex negli-
gentia inferioris per concilium Lateran. non dicatur in tali eccle-
sia canonicatus nec præben. vacare, vt patet de præbend. dilec-
cto. & de concess. præbend. ex parte tamen quod ad Papam, vt ipse
possit conferre tanquam vacantem, dicitur vacare, vt est casus
in c. statutis. de rescrip. & ibi not. Ant.

Gratia in beneficiabilibus est surreptitia, nisi in ea fiat specialis
& expressa mentio de beneficio vel literis ad beneficia obtentis,
nec sufficit quod fiat mentio generalis: vt not. Ioan. Cal. in c. no-
stra. de rescript. 7. oppo. & idem notat Ant. in c. fin. de offic. ord. &
ibi est text.

Gratia si impetretur de beneficio, cuius fructus centum flo-
renos auri, secundum taxationem decimæ, non excedant, & in
loco quo beneficium impetratur, non reperitur aliqua taxatio
decimæ, dicit Oldrad. quod dicendum est, vel gratiam non va-
lere, vel valor intelligatur secundum veram æstimationem. Ita
quod beneficium maioris valoris nõ cadat sub gratia, vt ipse not.
in conf. 232. sed Ioan. Andr. plures opinionis referens aliter con-
cludit in addit. Spec. super Rub. de concess. præben. ubi videas.

Gratia potest esse surreptitia pro parte, & pro parte non, vt sic
vtiliter inutile non vitietur, vt est text. in c. si eo tempore, de re-
script. lib. 6. & not. per gloss. & Lap. de præb. non potest. eod. lib. 6.
& per Ant. in cle. si. de rescrip. hoc verum, quando partes sunt se-
parabiles: vt not. de rescrip. constitutus, in prima gloss.

Gratia impetrata super beneficio, quod liberè & perfectè non
vacat, non conualescit, licet post impetrationem superueniat li-
bera & perfecta vacatio: vt not. Ioan. Andr. post Archid. in cap. si
clericus. de præbend. l. 6. super gloss. q. in nouel. & facit quod ipse
not. in c. si tibi absentis. eodem tit. & lib. super ver. non superstitit.

in nouel. & quod not. gloss. in cle. gratia, de rescript. super
verbo, resignaueris. & facit regula non firma-
sur, lib. 6.

- 1 *Hæreditatis nomine quid intelligatur, & quid hæredis appellatio-
ne, & quibus modis fiat hæredis institutio.*
- 2 *Hæreticus dupliciter consideratur, occulte scilicet & manifeste, & à
quibus suspendat hæresis.*
- 3 *Homicidium quæ incommoda dicatur inducere.*
- 4 *Honor cæteri rebus est preferendus, & auget utilitatem.*
- 5 *Hospitalia an nomine beneficij veniant vel officij, & quæ iura ha-
beant.*

DE LITERA H.

HÆREDITAS † exprimitur & sumitur loco bonorum, quando dicitur in contractu inter viuos, vt si quis dicat, dono tibi hæreditatem meam: vt not. Bart. de leg. 1. l. quandoque. §. si seruus, &c.

ADDITIO.

Item hæreditas venit appellatione rerum: nam si bona relinquuntur sub appellatione rerum, continetur tota hæreditas, vt habetur per Bart. in l. licet. C. de pact.

Hæreditas est licet in ea nihil sit. ff. de petit. hære. l. hæreditas. & de verb. sign. l. hæreditatis appellatio: vt not. glo. ff. de pecul. peculium. §. penult. &c.

Hæreditas non iacet vbi seruus hæres est, licet se non immisceat, quia sola existentia sui hæredis continuat dominum. not. per gloss. & Bald. C. de pec. l. cum hæreditas.

Hæres licet de iure ciuili non teneatur de delicto defuncti, nisi quatenus ad eum peruenerit, vel licet cum defuncto contestata sit, tamen de iure canonico tenetur indistincte: vt patet in c. fin. de sepul. & de rescrip. in literis, & vide sub verbo, successor.

Hæres vniuersalis succedit in iure litis, & causæ defuncti. not. Rom. cons. 360.

Hæres constitutus in re hoc expresso quod nihil habeatur nilo alio vniuersaliter instituto, habetur pro hærede in solidum. not. Rom. con. 333. contrarium tenet Bart. in l. quoricens. §. si duo. ff. de hæredi. instit. quem approbat Angelus cum certis limitationibus, in l. penult. ff. de iur. & irri. testamento.

Hæres

Hæres institutus in tertia parte tantum, consequitur totam hæreditatem, non obstant quod testator dixit, velle alias duas capi per venientem ab intestato. not. Rom. cons. 333. & in l. proxim. alleg.

Hæredis appellatione realiter continetur non solum hæres primus, sed etiam hæres hæredis in infinitum: fallit in casibus expressis in iure. ff. de ver. signi. l. sciendum. & C. de lega. l. in animalibus. & intellige de hærede etiam extraneo, nisi resultaret absonus intellectus: vt no. Bar. in l. gallus. §. etiam si patiente, & sic limita etiam primum dictum, quod intelligitur de hærede in infinitum, nisi resultaret iniquitas, & contra mentem disponentis, per l. ex facto. §. si. ad Treb. & vide quod idem not. in l. qui liber. §. hæc verba, de vul. & pupil.

Hæredis institutio fit per hæc verba vel his similia, volo quod res meæ, vel bona mea, sint talis, vel pertineant ad talem. quod est verum, quando talia verba profertur per viam vltimæ voluntatis, nullo alio hærede instituto. C. de pactis. l. licet. & ibi not. per Bar. & Bald.

Hæres confortitur forum ex forma defuncti, nec aliquo proprio priuilegio excusatur, quod qualiter intelligatur, vide Ang. in l. hæres absens, in prin. ff. de iudi. & vide sub ver. clericus. §. clericus succedens.

† Hæreticus occultus potest recipere baptismum in casu necessitatis, dummodo sibi in forma ecclesiæ conferatur, secus in notorio hæretico. no. Ant. de cohab. cler. vestra. ver. oppo. & vide sub ver. contumax. §. contumax in comparando.

Hæretici sunt ipso iure excommunicati, de hæret. excommunicamus, in prin. & etiam si sint occulti, & idem in schismaticis. no. glo. 24. q. 1. c. 1.

Hæretici ad omnia beneficia & officia ecclesiastica sunt inhabiles, de hæret. statutum. lib. 6. & non possunt ecclesias, nec alia spiritalia possidere. no. Ant. de cau. posc. fin. ver. nunc. & 25. col. & no. gl. 8. de quo iure. & priuantur ipso iure omnibus beneficijs. ca. 1. circa fin.

Hæretici sunt omnibus bonis spoliandi, de hæredi. vergen. imò eorum bona ipso iure publicantur & confiscantur: vt pa-

REPERTORIUM AVRÉVM

ter eodem titulo, cum suprà allegato, sed libro sexto.

Hæretici & eorum fautores & aduocati, ipsorumq; hæredes, vsq; ad secundam progeniem sunt inhabiles ad beneficia temporalia, & ad honores & publica officia. notat. Arch. 2. quæst. 1. dixit apostolus.

3 † Homicida an sit inhabilis ad beneficia ecclesiastica, vide sub ver. clericus licet sit.

* ADDITIO.

Homicidium fieri mandans tenetur vt faciens illud, secundum Bart. & alios. in l. si per alium. ff. ne quis eum qui. in princ. & in l. sed si vnus. §. si seruus. & ibi Alex. ff. de iure iur. Bar. & alij, in l. si seruus. §. prætor ait. ff. de acquir. hered. & quid in nuncio scienter portante literas homicidij, an teneatur pœna homicidij, vide que posui in ver. nuncius. H.F.

* SINGVLARE.

Homicidium debet testi obijci in specie, vt repellatur à testimonio, & non in genere: vt no. Pau. de Ca. sing. 15. incip. homicidium. H.F.

4 † Honor auget vtilitatem. ff. de iud. l. si longius. in fin. & honor ceteris rebus præferendus est. ff. si quis omiffa causa testa. l. Iulianus. & vide sub ver. dignitas.

Hospitale quod laicis confertur, vel etiam clericis gubernandum committitur, non tamen in beneficium, non dicitur titulus totaliter laicalis, sed ecclesiasticus, & ei accedunt spiritualia, nec potest vendi sine vicio simoniæ. no. Fred. in tractatu permut. q. 52. Pau. dicit, quod hospitale non est officium ecclesiasticum, quod patet, quia laicis conceditur, vt refert Fran. de Zaba. in cle. quia contingit. ver. vt autem in vno notabili. de relig. domi. & vide sub verbo, beneficium. §. religiosus. §. religiosi sunt fratres.

ADDITIO.

An fratres hospitalarij sint monachi, vel canonici regulares, vel

D. NICOLAI DE MILIS.

188

vel clerici, an liberti vel serui, vide per do. Abba. in conf. domini Hugo. post consilium domini Abba. in 1. vol.

5 † Hospitalia licet habeat iura spiritualia, vt ecclesiam vel decimas, non veniunt in literis concessis super prouisionibus clericorum, nisi in ipsis literis hoc expressè dicatur, vel nisi hospitalia prædicta essent tanquã accessoria annexa ecclesie, & hoc constaret hospitali, & etiam essent ita annexa, quod neutrum foret principale, tunc non venit in literis: vt no. glo. & Ant. in cle. per literas, de præb. Prædicta intellige in hospitalibus, quorum fructus sunt deputati ad vsum pauperum, & quorum Rectores tenentur de ipsis fructibus reddere rationem. Secus in hospitalibus, quæ conceduntur Rectoribus, vt faciant fructus suos, sicut de alijs beneficijs: vt not. Zenze. & Franc. de Zaba. in dicta cle. per literas.

Hospitalia non habent certum tempus à iure præfixum, intra quod eorum gubernatio committi debeat, quando Rectore careant, sed superior potest certum competentem terminum assignare, quo elapso, si ille, ad quem pertinet, fuerit negligens, superior committit. no. Fred. in tract. permut. consi. 29.

Hospitalia an veniant sub nomine beneficij vel officij, vide sub verbo beneficium. §. beneficij appellatione non continentur hospitalia.

SVMMARIVM.

- 1 Iconomus quis dicatur, & quomodo, & à quibus constituitur.
- 2 Dicitio, Idem, cuius sit natura.
- 3 Ignorantia quando dicatur præsumptiua vel probabili, vel tolerabili.
- 4 Electio Imperatoris quando fieri debeat, & ubi sit coronandus, & an possit deponi, & cuius sit potestatis.
- 5 Infamia diuersimodè consideranda est, & quibus pœnis infamia afficiatur.
- 6 Capitalis inimicus quis dicatur.
- 7 Dicitio, Infrà, quid includat.
- 8 Iniuria quando alicui fieri dicatur, & quando iniuriarum actio competere alicui dicatur.

a 4

9 Inqui.

REPERTORIUM AVREVM

- 9 Inquisitio super crimine quando & per quem fieri debeat, & possit, & quo iure.
- 10 Instantia multis modis est consideranda: & quando inchoata transeat in successorem, & quando continetur vel expiret.
- 11 Instantia & petitio equi parantur.
- 12 Institutio diuersis respectibus, diuersis modis sumi dicitur, & quibus competat.
- 13 Instrumentum quando dicatur efficax & validum.
- 14 Inverdictum capi potest specialiter & generaliter, & quid operetur.
- 15 Appellatione interesse quid veniat.
- 16 Interrogatio quid in iudicijs operetur, & an attet parti ad respondendum.
- 17 Interpretatio cuius sit & quando procedat.
- 18 Intrusus in possessionem quando qui dicatur.
- 19 Hypotheca quando tacite contrahatur.
- 20 Irregularitatem quando qui incurrat, & an sit iuris diuini.
- 21 Iudeus multis actibus priuatur inter Christianos.
- 22 Iudex diuersimodè considerari potest, tam respectu iurisdictionis quam officij & diuersorum actuum.
- 23 Iuramentum qualiter sit prestandum: & quando seruandum.
- 24 Iuramentum semper est voluntarium.
- 25 Iuramentum cuius sit efficacia & nature.
- 26 Iuramentum quando veniat relaxandum.
- 27 Iurisditio quando perpetuetur vel prorogetur, & quid imponet iurisditio.
- 28 Iuris appellatione quid intelligatur, & quando ius acquiratur, & quid iuris concursus operetur.
- 29 Dicitio luxta quid importet.

DE LITERA I.

ICONOMVS † ecclesie quæ ad gubernationem alteri, vel commendam subiecta est, non potest agere in iudicio absq; licentia gubernationis. no. Ant. de elect. quæ regula in primo notabilis, & vide sub ver. laicus potest ex consuetudine. Quis autem dicatur Iconomus, & quomodo constituitur, aut à quibus,

D. NICOLAI DE MILIS.

bus, vide dicta Abbatis moder. in c. Imper. de iur. cal. in 2. co. & c. 2 † Idem, ista dicitio solum non est declaratiua, sed etiam restrictiua: vt no. gl. & Bar. ff. ad l. Acquil. 2. & de fide instr. l. quæsitum. §. penult.

Idoneus non censetur ille, qui non possidet bona in loco iudicij, licet possideat alibi, vide sub verbo, debitor. §. debitor non censetur.

† Ignorantia probatur per iuramentum fal. quomodo allegatur super eo quod est publicè notum. Rom. consil. 425. vel 444.

Ignorantia præsumitur in his, quæ quis scire vel indagare non tenetur, secus in alijs, in quibus est fama: vt no. Rom. consil. 25. 4. & de hoc vide quod no. Ant. in c. constitutus. de rescript.

Ignorantia crassa & supina non excusat. tex. de ordi. ab Episcopis, qui renun. epist. c. 1. & no. glo. de elect. innotuit. in ver. ignor.

Ignorantia iuris excusat, quando propter varias opi. docto. est dubium iuris probabile. no. Io. An. de postula. prælat. c. 1. lib. 6. in nouellis. ad finem.

Ignorantia toleratur, quando illud ius non frequetatur, sicut est lex Gallus: vt not. Io. Mo. in regula ignorantia. quod intellige nisi errans à iure traçtet de lucro, quo casu imputet tibi, qui potuit peritiores consulere: vt no. ibi Io. An. in nouel.

Ignorantia iuris toleratur in muliere, in certis casibus dumtaxat à iure expressis, non in omnibus: vt no. in l. regula. ff. de iur. & fact. ignorant. leg. fi. C. eo. ti.

Ignoranti non currit tempus ad pœnam imponendam, sed bene currit quod ad lucrum perdendum. no. Bar. in l. genero. ff. de his qui no. inia. An autem currit vel non, quod ad ius confirmandum. vide Bar. in l. fi. ff. si quis in testa. lib. esse dica. & C. de dona. l. fi. & C. qui admit. ad bo. pos. possunt. l. quoddam. & de epi. & Cleri. l. id quod pauperibus. versi. venio ad secundum. cum versic. seq. vide etiam Bar. in l. 1. §. si quis autem. ff. de iti. actusq; priua. & vide glo. de præb. statutum. in ver. nunquid mandatum. & de consuet. c. fi. in ver. 20. dist. eos. lib. 6. Item ignoranti est tempus, & non negligentia imputandum: vt not. de concef. præben. quia diuersitate, in fin.

Ignorans restituitur aduersus præscriptionem, ideo hæres & quilibet

quolibet habens iustam causam ignorantie, si non egit, & contra sum præscriptio est completa, potest petere se restitui. not. Bar. ff. de iur. actus, priua. l. i. §. si quis autem licet aliter loqui videtur in l. genero. ff. de his qui no. infra.

* ADDITIO.

Tu adde Alex. in consil. 77. incip. videtur prima. in 1. vol. 2. col. ver. quod autē. ubi apertē tener quod ignorantia est æqua & probabilis causa ad concedendā restitutionem in integrum aduersus præscriptionem decursam. per glo. quam dicit not. in l. si partem. §. 1. in ver. non vtendo. iuncto text. ff. quemadmodum ser. amittit. & gl. in l. i. C. de pa. po. & firmat Spec. in ti. de præscri. §. 1. ver. pone colonus. & Panor. in c. vigilanti. de præsc. in vlt. not. & idem fuit de mente. Bar. in l. ab hostibus. in §. sed quod simpliciter. ff. quibus ex cau. maio. in 4. col. ver. sed potest responderi dum allegat in not. in l. cum filius. §. in hac. de verb. ob. H. F.

Illegitimus an sit habilis ad beneficia. vide sub ver. clericus. §. clericus licet sit.

Illegitimi quare non possunt promoueri. vide in c. 2. in glos. de si. presby. lib. 6.

Impedire dicitur qui refert vel retardat. text. de excep. pia. §. si. lib. 6. & ibi no. per Arch.

4 † Imperatoris electio non habet certum tempus à iure præfixum, intra quod fieri debeat. Sed sufficit certum terminum electoribus assignare, quo elapso si negligentes fuerint, superiore eliget. no. Fred. in tract. per mu. q. 29. & vide sub verbo, Papa. pertotum. & sub verbo, princeps. per totum.

ADDITIO.

Imperator an possit alibi coronari, quàm Romæ, vide per Do. Iaso. de May. in repetitione. l. si is qui pro emtore. in §. i. col. ff. de v. sic. ubi tenet quod sic. & vide ibidem plenius.

Imperialis summæ potestas siue ipsius potestatis plenitudo an possit possideri per inferiorem, vide sub verbo, possessio. §. possessio, seu quasi summæ plenitudinis.

Imperatoris assertioni an standum sit sicut assertioni Pape, vide Fran. de Zaba. in cle. pastoralis. in prin. de re iud. in 2. qui dicit, quod

quod si Imperator asserit, illum, contra quem fert sententiā, esse citatum, præsumitur esse citatus. vt no. Bal. in l. i. de offi. præb.

Imperator potest deponi ex quolibet delicto: si est incorrigibilis: vt no. gl. 40. dis. si Papa. in si. idem si est inutilis: vt no. Archi. super eadem gl. in si. vide Io. And. in c. ad apostolica. de re iudi. lib. 6. in gl. & super ea in quel. quis possit eum deponere. vide sub verbo, Papa. §. Papa non potest Imperatorem deponere.

Imperator an possit legitimare Bastardos in terris ecclesiæ. Iacobus de Belui. in aut. quibus modis natu. effi. sui. tenet quod sic. Idem not. Ioan. Cald. & Gaspar. in consilijs suis super rubrica, qui fil. sint legi. consil. 3. Contrarium tenet Barto. in l. qui in proiunctia. ff. de no. ope. nunc. & Butr. & Bal. in l. i. C. de iure annu. au. sed Ant. in c. per venerabilem, qui filij sint legiti. 17. colum. distinguit. aut Imperator vult legitimare disponendo in radice matrimonij, & non potest in terris ecclesiæ, nec in terris imperij; aut vult conferre iura legitimantia de nouo: & tunc quod ad spiritalia non potest, ideo legitimatus ab Imperatore non potest ordinari nec beneficiari: sed quod ad temporalia & honores & hereditates, si vult legitimare legem condendo, potest etiam in terris ecclesiæ, non ex virtute legis solū, sed ex generali approbatione ecclesiæ, quam facit canon, ex quo lex non repugnat canon. Si autem vult legitimare per rescriptum, non potest in terris ecclesiæ, tenendo quod talis iurisdictio voluntaria non sit prorogabilis, & recognoscens superiorem. Sed tenendo quod sit prorogabilis & cognoscens: tunc potest legitimare, si illi qui læderentur, venientes ab intestato, consentiant. Host. dicit, quod patre viuento, non sufficit consensus patris & filij: eo autem mortuo requiritur consensus filiorum, quibus est quæsitum ius succedendi, & quod ad feudalialia exigitur consensus Domini feudi, vt ibi etiam recitat dictus Anton. Et quod dictum est in Imperatore, idem intelligas in habente potestatem legitimandi ab Imperatore. Vnum tamen aduerte, quia habens talem potestatem legitimandi ab Imperatore, non potest legitimare in præiudicium aliorum, etiam habentium spem tantum in hereditate, nisi hoc ex priuilegio, per quod dicta potestas datur, exprimat. vt no. Ant. in d. ca. per venerabilem. 17. col. ad si.

REPERTORIUM AVREVM

Imperator an possit creare notarios in terris ecclesie, vel ecclesie subiectis. vide sub verbo, notarius. §. 1. & sub verbo. in instru. §. 1.

Imperium, vide sub verbo, delegatio : & sub verbo prescrip.

In, ista dictio In, per se sumpta aliquando notat terminum in quo aliquando sumitur pro fine: & alijs modis sumitur: vt notat. Ant. de testi. spo. in literis. in prin.

Inciendiarius qua pena punitur, vide sub verbo, pena. §. pena incendiarij.

Inchoata, quid hoc verbum importat, quando dicatur appellatio inchoata. vide sub verbo, introducta.

Indicia debent dari per copiam illi, contra quem sunt recepta, vt contra illa possit defensionem suas facere. no. Bar. in l. si. de quaest. circa finem.

Indicia an faciunt plenam probationem, etiam in criminalibus. vide Antonium, de probatio, tertio loco, penultima columna.

Indefinita æquipollet vniuersali, notat. in capit. vt circa. lib. 6. de electio. & notat. Roman. consil. 45. & consil. 306. Quod est verum ex larga significatione, non ex propria & stricta: vt notat. Bartol. in l. qui ædificijs. ff. de seruitu. prædij. Tamen in statutis indefinita æquipollet vniuersali, quando non est ratio, quare magis intelligatur de vno particulari, quam de alio, vt notat. Bartol. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. in q. an statuta recipiant interpretationem restrictiuam, vide Archi. 19. distin. si Romanorum, in fin. vbi dicit quod indefinita aliter sumitur secundum canones, aliter secundum leges: & aliter secundum in laicos. & vide latè per Ioan. And. in d. c. vt circa. de elect. in glo. super verbo, aliorum ecclesiasticorum.

Indubitata probatio quæ dicatur, vide super verbo, probatio. §. probatio indubitata. & vide sub verbo, notorium.

† Infamis: infamis omnes dignitates & actus legitimi interdicti sunt, & condemnatis ex crimine quod infamat.

* S I N G V L A R E.

Infamis, infamia facti in causa ciuili in totum non repellitur à testi-

D. NICOLAI DE MILIS.

191

à testimonio, licet non plenè probet, vt habetur per Doct. in l. r. C. de sumi. trin. & si. cap. & in cap. testimonium. extra de testi. & in l. 1. ff. de his, qui no. in fa. fallit in causa ciuili ardua, in qua in totum repellitur à testimonio, & dictum suum nihil probat: ita singulariter dixit Bald. in c. ad nostram. extra de probat. quod dictum pro no. refert, & sequitur Felin. in c. testimonium. in §. col. vers. sed licet vtraq. de test. allegat rationem, dicens, quod ratio huius est: quia causa ciuili magna æquiparatur causæ criminali. c. 7. de restit. spol. in 6. H. F.

Infames etiam si emendati sunt, à testimonio repelluntur: vt not. gl. de testi. c. testimonium. in ver. emendatus. & vide sub verbo. clericus. §. confes. §. testis si dicat quem.

Infamia an infertur ex vera confessione, vel etiam ex sententia lata super crimine, & ficta confessione, vide sub verbo. confes. §. confessio ficta.

Infamis efficitur etiam ex inquisitione de publico iudicio condemnatus: quando post damnationem punitur tali coercionem, quæ infamat, idem si absq. punitione damnatur ex inquisitione, & inquisitio in locum publici iudicij succedit, secus si in inquisitione punitur tanquam iudicio per se separato à publico iudicio. not. Bart. ff. de publ. iud. l. infamem.

Infamiam vitat, qui ante sententiam soluit id, in quo condemnaretur, si in famis efficeretur: vt not. Bart. in l. infamem. de publ. iud. & Bald. in l. si reus paratus. ff. de procurato.

Infamia facti quid operatur, vide plenè per Archid. 2. quæst. 7. testes.

† Inimicus capitalis dicitur, qui alteri mortem minatur: vel eum accusat de crimine capitali. not. gloss. ff. de arbit. l. licet. Idem si accusat de crimine, ex quo venit publicanda maior pars bonorum: vt not. Bart. in l. athletæ. §. dat remissionem. ff. de execut. vide per eum. in §. fin. ff. de adimen. le. & vide tex. & gloss. de accus. cum Pe. & Ioan. And. in nouel. & in c. cum oporteat. in 6. gl. & quod not. Ioan. Andr. super ea. gloss.

Inimicitia quando dicatur seu præsumatur capitalis, vide per dicta Abbatis moderni, in cap. accedens. el. 2. vt lite non contest. 2. colum.

Inimi-

Inimicitia seu guerra capitalis excusat citatum à comparatione personali. non autem inimicitia siue guerræ generales. notat Roman. conf. 415. & not. in cap. cum dilecti. de dolo & contumacia. facit text. iuncta glossa ibi. super verb. discrimina. in c. veniens. de accusat. vide sub verbo. citatio. §. citatus personaliter.

ADDITIO.

Inimicitiam si contraxi in vno de familia: præsumitur quòd omnes de familia illa sint mihi inimici: vt habetur per Do. Fel. in cap. repellant. colum. 2. de accusat. & per Bart. in l. tutor. §. si tutor. de excusa. tuto.

7 † Infrà, hæc dictio Infrà includit, nam quod infrà viginti dies fieri debet, vigesima dies includitur. not. Ioan. Andr. in cap. præterea. de appella. super verb. infrà 20. dies. & vide sub ver. terminus. §. terminus si est datus.

Infringere dicitur non solum ille, qui totum inualidat: sed etiam qui diminuit. not. Arch. 24. q. 3.

8 † Iniuria non fit videnti & volenti, vt in regula iuris: lib. 6. & vide gloss. de sentent. excomm. contingat. & vide sub verbo. probatio.

Iniuriam nemini facit, qui iure suo vtitur. de elect. cum ecclesia Vulterana. & cap. cum olim nobis. & ff. de iniur. l. iniuriarum actio. 1.

Iniuriarum actio non debet nasci, vnde iura nascuntur. de accusa. qualiter. el. 2.

Iniuria licet generaliter dicatur omne quod non iure fit, id est iniustitia: vt l. 1. in princ. ff. de iniur. tamen specialiter quòd adit. de iniur. & quòd ad dandum actionem iniuriarum, id solum dicitur iniuria, quod fit contumeliæ causa. ff. de iniurijs. l. 1. in princ. in text. & gloss.

* SINGVLARE.

Iniuria fit iudici, cuius literæ non permittuntur legi: & sic contra iniuriantem potest agi ad satisfactionem iniuriæ: vt not. Paronita. per illum text. in cap. ex literis. in quarta nota. de offic. deleg. & illum text. allegat per singul. Bald. in præscriptione. in p. colum.

colum. ver. quædam sunt exceptiones. C. si contra ius vel vtilit. public. vbi dicit, quòd dicitur impedire iurisdictionem, qui non permittit publicare literas: & vide Iacob. de Sanct. Georg. in l. sed si hæc lege. §. semper. ff. de in ius voc. vbi quòd ille, qui non permittit legi literas episcopi, vel eas lacerat, dicitur inferre iniuriam episcopo: vt not. Bald. in d. c. ex literis. de off. delega. H. F.

Iniuriarum actio tollitur anno, prout de iniurijs verbalibus. Quanquam siue actio iniuriarum sit petitoria, siue citilis, descendens ex lege Cornelia, tollitur anno: & ille annus est continuus, nisi in casu metus: quia tunc est vtilis. not. Ioan. Andr. in addit. Speculat. de iniur. §. 1. in fine principij. Et idem tenet Az. in summa. & Host. in summa de iniur. §. fin. Tenet enim, quòd actio iniuriarum tribus casibus ex lege Corneli. descendentibus est perpetua, in illis autem casibus, in quibus dicitur anno finiri, verum est, nisi intra annum fuerit lis contestata. Tollitur etiam in dissimulatione, vt si tempore verborum ille, contra quem proferebantur, non fuit iratus, nec iniuriam ad animum reuocauit. not. Roman. confil. 234. aliàs 240. Sed Ioan. Andr. in cap. cum olim, de iniur. videtur velle quòd sufficiat citatio ad perpetuandam actionem iniuriarum. Quidam tamen dixerunt, quòd hoc non voluit, sed bene dixit, quòd si super iniuria est lis contestata, vel silem citatio facta, talis iniuria non remittitur per salutationem, nec per pacis osculum in ecclesia datum. Certum est tamen, quòd si agens iniuriarum petit à principe causam committi, & committatur intra annum, actio perpetuatur, ac si esset lis contestata: vt in l. 2. C. quando libel. principi datus.

Iniuria præcedens ex actu iudicialiter gesto, & super quo litigatur, potest statim etiam ipsa lite pendente super iniuria querelam deferre, licet non possit in causa vterius procedere nec petere, sententiã ferre: nisi demum post litē finitã. C. de iniur. si quidem. Et dicta querela debet fieri iudici, & cum lite contesta. C. de iniur. leg. si non conuicij. Nam videtur durum, quod lite pendente super illo actu debeat posse agi iniuriarum actione, cum à futuro litis euentu super illo actu pendeat, an iniuria illata sit: & consequenter casus deberet incipere à die litis finitæ, per legem primam. §. si pendeat. ff. ad Macedonem. Et dictæ

dictæ leges, quæ dicunt querelam & litis contestata fieri lite pendente, intelliguntur de querela contumaciæ fienda extra iudicium ad finem reuocandi ad animum.

Iniuriarum actione tenetur iudex iniuste excommunicans, si dolose excommunicauit. not. gloss. 17. quæst. 3. illud de appella. c. sollicitudinem. in gl. antepen. Et ita debet intelligi de sentent. excommun. c. sacro. vbi dicitur quod iudex iniuste excommunicans, non solum ad interesse partis tenetur, sed etiam punitur si culpæ qualitas exigit, & si dolose fecit. vide gloss. 40. q. 3. temerarium. & ff. de iniur. l. illud. & quod not. Bart. in l. iniuriarum. §. quæsitum. eod. tit.

ADDITIO.

Iniuriarum actione tenetur, si quis aliquem appellauerit. Specul. de accusat. ver. Sed pone. Bart. in l. 3. ff. deli. & posthu. & in l. turpia. de lega. 1.

Iniuriarum actione non tenetur, qui alteri verbum iniuriosum dicit, si verum dixit, vide Cyn. de iniur. l. si non conuicij. & Bart. in l. eum, qui nocentem. ff. eod. tit. & Ioan. Andr. in c. final. eodem titulo. & plenè in addit. Speculat. eod. tit. §. 1. de accusat. ad fin. vers. sed pone. vbi omnino. & vide plenissimè per Oldrad. consil. 54. sed quicquid prædicti dicant, conclude per duos casus. Primus quando dicens alteri verbum iniuriosum extrajudicialiter, licet proberur illud verum, tamen tenetur de iniuria; secus si iudicialiter accusando dicat: & de vtroque est casus in l. vn. C. de famo. libel. Ratio differentie est euidens, quando iudicialiter dixit, patet, quia animus dicentis non est ad iniuriam, sed ad Reipublicæ vindictam & utilitatem: sed quando extrajudicialiter dixit, non cadit illa coniectura, nisi quod fuit dicta ad iniuriam, & ex odio, vt patet ex text. dictæ l. vnica. C. de famo. libel. vide docto. in c. fin. eod. tit.

Iniuriarum actione non tenetur ille, qui in iudicio excipiendo aliquid iniuriosum dixit, quod potius animo defendendi quam iniuriandi dictum præsumitur, nisi excipiens fuit pertinax in probando illud dictum, quia quod falsum erat, & terminum habuit, probare non potuit. Utilius est ergo non venire ad actum probatio-

probationis: vt not. Ioan. Andr. in addit. Specul. in tit. de accusat. & §. 1. ver. sed pone. & vide not. per eum in addit. Speculat. super rubric. de iniur.

Iniuriarum actione non tenetur, nec offendere dicitur, quando franguntur ostia meretricis, nec qui alterius mulierem cognoscit, quia non animo iniuriandi vel offendendi, sed libidinis causa factum censetur: vt not. Bart. in l. verum. ff. de furtis.

Iniuriandi animo præsumitur factum & dictum, quando verbum vel factum est vitiosum de facto: vt est gloss. & text. in l. illud. ff. de iniur. de verbo est text. & gloss. in l. si non conuicij. C. eodem titul. & est etiam text. in l. item apud. §. ex his apparet. in fin. eod. tit. ff.

Iniuriarum actione tenetur qui alteri dicit, tu es fur vel latro, vel ei aliquod crimen impropert, vel eum blasphematur, vel aliquam iniuriam in te, vel in tuos commissam impropert, vel dicit, tu mentiris: vt not. Barto. in l. item apud Labeonem. §. sed quod adijcitur. ff. de iniur. & l. 3. in princip. de lib. & post. Etiam si dicit, tu mentiris saluo honore tuo. not. Bart. ff. de acquirend. rer. do. l. si quis. & ff. de cri. stel. dicit prius dictum esse quod aliquod commississet illicitum: vt not. Bart. ff. de procuratoribus. l. quæ omnia.

Iniuriarum actione tenetur qui alteri præsentem vel absentem dicit, vel dicere facit contra bonos mores ciuitatis, aliquod malum verbum, tendens ad eius infamiam vel iniuriam, dum tamen dicitur inceptum cum vociferatione, & illud appellatur conuicium: vt probatur ff. de iniur. item apud §. omnia. & §. sequent. vsque ad §. ex his apparet in clusiuè. idem in eo qui dicit aliquod verbum continens alterius infamiam: vt not. Barto. in l. turpia. in princ. ff. de lega. 1.

Iniuriarum actione tenetur non solum, qui alteri verbo vel facto iniuriam facit, sed etiam qui iniuriam per alium factam recitat & commemorat, extra iudicium. text. est in l. vnica. C. de famo. libel. Ratio est, quia talis recitatio non intendit, nisi ad infamiam iniuriati: secus si iudicialiter accusando recitetur, quia talis recitatio tunc tendit ad vindictam & utilitatem reipublicæ: vt ibi dicit text.

Iniuriarum actione ita tenetur demum quis ex delicto vel facto alterius contumeliam cōcernente, quando id quod dicit vel facit, est contra bonos mores ciuitatis: & non sufficit, quod contra bonos mores eius in ciuiis contumeliam sit. text. est not. ff. de iniur. leg. item apud. §. ait prætor. cui ergo incumbit onus probandi an agendi, quod sit contra bonos mores ciuitatis, an res, quod non sit contra bonos mores ciuitatis. Dic plene qualitatem verborum vel factorum inspiciendam esse: si enim verba vel facta communiter in omni loco reputarentur mala & iniuriosa, qui vult dicere quod talia non reputantur in ciuitate, in qua sunt dicta, debet illam negatiuam probare: quia præsumtio est contra ex qualitate verborum: vt not. gloss. in l. illud. ff. eod. tit. & l. si non conuitt. C. eo. tit. & ibi not. Cyn. & contra si verba communiter in alijs locis non reputarentur iniuriosa, qui vult dicere, quod in ciuitate, in qua sunt dicta, reputantur iniuriosa, debet probare: quia habet contra se expressam præsumtionem.

Iniuriarum actione tenetur qui metum infert, non qui furtum facit. not. Bal. ff. quod met. caus. l. si cum exceptione. §. post annu. Iniuriarum actio an includat damni refectionem, vel prosequerem familiarem. vide Bart. in l. prætor. §. 1. ff. de iniur.

Iniuriarum actio an includat damni refectionem, vt in ea habeatur ratio damni. vide Bart. in litem apud Labeonem. §. si quis seruo. ff. de iureiurand.

Iniuriarum actione non potest agi contra illum, qui facilegium committit, secundum Innocent. vt not. Ioan. Andr. in cap. cum pro causa. de sentent. excom.

Iniuriarum actione quis potest agere, & nihilominus demum, quod ex iniuria passus est, petere: quia vna actio non tollitur per aliam: cum vna tendat ad vindictam, alia ad rei persecutionem: vt est casus in c. si canonici. de off. ord. lib. 6. & ibi notat gloss. super verb. damnis.

Iniuria facta Clerico debet æstimari per episcopum loci ad summam pecunia applicandam ipsi Clerico secundum quantitatem, qualitatem, & dignitatem Clerici, non loci & temporis, & non sufficit iniuriam flectere genua, & petere veniam, sed debet soluere pœnam æstimatam ipsi iniuriato: vt notat Doct. Mod. in c.

in c. olim. de iniurijs. Et quod pecunia pro iniuria solui debeat iniuriato. not. Fran. de Zab. in clemen. 1. de pœnis. in §. ciuitas. & tangit Do. Dom. in c. felicitis. eod. tit. lib. 6.

ADDITIO.

Iniuria facta Clerico dicitur res ecclesiastica: vt habetur per Do. Fel. in c. peruenit, de test. cogendis, in prin.

Innouamus, hoc verbum significat antiqui iuris confirmacionem: vt not. Ant. de iud. decernimus. in fin.

Innouare non dicitur qui suam possessionem continuat, & ea vitur: imò innouaretur, si ea vti non permitteretur: vt not. gl. de appell. non solum. lib. 6. in gloss. magna. & idem not. gloss. in clem. 2. vt lite pendente.

§. † Inquisitio facta super crimine non præcedente fama, & processus exinde factus valet, si non opponitur: vt in c. inquisitionis. de accus. & not. Ant. de coh. cler. vestra. 36. col.

* SINGVLARE,

Inquisitio ad hoc, vt possit formari per iudicem contra aliquem de delicto, oportet quod fama seu diffamatio præcedat, vt habet in c. qualiter & quando, & in c. inquisitionis. de accus. & ibi hoc not. Innoc. Ioan. And. Do. Anton. & alij, limitata tamen non procedere, quando inquisitio emanat de conscientia principis, nam conscientia principis supplet omnem solennitatem. ita sing. dixit Inno. in c. cum oporteat. de accus. & Bal. eum sequendo in l. nullus. C. ad l. Iul. in l. maie. quam tamen limitationem sanè intelligas, quando inquisitio formatur de mandato, seu ex conscientia principis ex motu proprio ipsius principis: nam tunc non requiritur, quod fama seu diffamatio præcedat, secus si ad postulationem alterius princeps hoc mandat. ista est gloss. sing. in c. 2. de accus. lib. 6. istud refert & sequitur pro no. Hip. Marf. sing. 14. incip. ad hoc. vt inquisitio. H. F.

Inquisitio non potest fundari de iure ciuili super solo dicto officialis denunciantis, licet multi contradicant. Sed oportet quod post denunciationem index recipiat informationem, & postea ad dictum officialis formet inquisitionem: vt not. Ant. in c. vestra. 48. col. de coh. cler.

inquisitio non regulariter fit super crimine de iure ciuili.

Fallit in notorio crimine, in quo iudex ex officio inquirere non solum debet de notorio, sed etiam de famoso, de quo fama laborat, & multo fortius si est manifestum: & prædicta vera, siue crimen sit notorium notorietate facti, siue confessione, siue præsumptione: vt not. Ant. de coh. cler. vestra. 25. col. vel ad quartum venio.

Inquirere sumitur pro inuestigatione facti: vt not. Ant. de coh. cler. vestra. ver. no. quod verbum.

Inquisitione inchoata vtrum in ea sit superfedendum, vsque dum superueniat accusator, vide Bart. in l. si maritus. ff. sol. mat. & deli. agno. l. 2. §. fin. & Dyn. de re. iur. c. factum legitime. & Cy. de accu. l. ei quidem. & Ioan. Andr. de purga. cano. cum dilectus, in gloss. super ver. incestus. ad fin. & plenius in addit. Specula. in tit. de inquisitione. §. nunc tractemus. ver. porro.

Insignia, vide sub verb. arma. & plenissimè Bart. in tracta. suo de insign. & armis.

† Instantia in beneficialibus potest mortuo litigante finire coram iudice. not. Ant. de iud. quia 5. ver. venio ad quartum. in fin. Et vide sub verbo,

Appellatio	§.
Electio	§.
Patronus	§.

Instantia inchoata cum defuncto licet transeat ad vniuersalem successorem, tamen inchoata cum prelato vel clerico non transit ad successorem in prelatura, vel beneficio, nisi defunctus egisset litem nomine ecclesiæ beneficij, & non nomine proprio: vt not. Rom. conf. 171. Sed Ant. dicit, quod ad successorem in prelatura vel dignitate, quæ præterdunt ius à prædecessore, transit instantia, quando questio est realis, hoc est tangens dignitatem, secus si personalis. Et ideo si agitur petitorio contra aliquem super ecclesiæ ratione tituli, non transit instantia ad successorem, in titulo, nec iudex poterit illam expedire, licet nullus adsit successor, etiam si de causa liqueat, quia tunc non agitur nomine ecclesiæ, sed nomine personæ, secundum Innocent. vt not. Anton. de iud. in c. quia. 5. vers. venio ad quintum.

Instantia

Instantia sicut transit ad heredem, ita & ad fideicommissarium vniuersalem, quod est verum in instantia inchoata cum defuncto, non inchoata cum hærede, quoniam fideicommissarius est hæres defuncti, non hæredis. no. Ant. de iud. in c. quia 5. vers. venio ad quartum.

ADDITIO.

Instantia, in quibus casibus transeat ad heredem, vide per Do. Abba. in d. c. quia 5. in 4. col. vers. Nota bene. vbi ponit quinque casus, in quibus instantia transit ad heredem.

Instantia tunc transit ad singularem successorem, quando ad eum transit res vel ius agendi de necessitate: quia duo diuidunt inter se hereditatem, & vnus eorum erat primo conuentus: sed si res vel actio non transit, nec instantia transit, etiã si vitiosè succedat circa rem alienam, vel etiam per vim adeptam, nisi eam scienter à spoliatore receperit, secus ergo si de manu spoliatoris non habuit, sed eo mortuo fortè occupauit: quod est notabile secundum Inn. no. An. de iud. quia 5. ver. venio ad quartum.

Instantia causa inchoata per procuratorem, eo mortuo transit ad Dominum vel principalem. no. Do. Anto. de iud. in c. quia 5. ver. venio ad quartum.

Instantia inchoata per filium, eo mortuo transit ad patrem. not. Ant. de iud. quia 5. ver. venio ad quartum.

Instantia non transit ad fiscum succedentem in loco priuati delinquentis, ratio est secundum quosdam, quia fiscus propriè non est hæres, quæ ratio non placet: quia transit de filio in patrem, qui propriè non est hæres: ratio concludit, quod etiam ad fiscum propriè heredem non transit instantia. no. Ant. de iud. in c. quia 5. ver. venio ad quartum.

Instantia inchoata contra Laicum, non transit ad ecclesiam ei succedentem, quia etiam habet ecclesiæ iudices separatos, sicut fiscus, & ista ratio concludit, quod idem in clerico succedente laico. no. Ant. in c. quia 5. vers. venio ad quartum. sed in vers. venio ad quintum, videtur innuere contrarium, in clerico succedente titulo vniuersali, in eo quod dicit, clericum succedentem laico

b 3 singu-

ſingulariter conueniendum eſſe coram eccleſiaſtico iudice.
 Inſtantia inchoata contra delinquentem poteſt mortuo accu-
 ſatore finiſi per iudicem, quando tangit publicam vtilitatem,
 & de ipſa iam liquet, ne delictum remaneat impunitum, ſecun-
 dum Inno. & not. Anto. de iud. quia 5. verſi. venio ad quartum, in
 principio.

Inſtantia finitur triennio de iure civili, non ſolum in cauſis, in
 quibus lis conteſtata eſt, ſed etiam in illis, in quibus non conte-
 ſtatur lis. nor. Bald. & Bart. in l. proferandum. §. & ſi quidem. C.
 de iudi. licet Bartol. aliter dixerit allegando l. litibus. C. de agrico.
 & cen. libro 11. & quando lis non conteſtatur, incipit inſtantia
 die, pro quo conteſtata habebatur, ſcilicet, quando incipit tracta-
 re de meritis cauſe: vt not. Bart. in d. §. ſi quid. & Bal. dicit quod
 incipit à die quo primùm pars eſt citata: vt in auth. qui ſemel, in
 fin. C. quomodo & quando iudex. Dicit etiam Bal. quod in mate-
 ria excuſatiua nõ eſt dare inſtantiam aliquo tempore limitatam,
 in l. conſentaneum. in fi. C. quomodo & quando iudex. & in l.
 c. de except. rei iudi. Quod intellige quando petitur mera exe-
 cutio facti. Secus ſi petatur prononciari executionem fieri, vel ſi-
 eri debere, quia tunc erit inſtantia, cum ſit ſententia ferenda, & ſen-
 tentia ſine inſtantia fieri non poteſt: vt not. Bart. in l. 1. vel 3. C.
 quando prouo. non eſt neceſſ. Aliud eſt ergo petere executionem
 ſententiæ vel inſtrumenti, quod habet executionem paratam ex
 forma ſtatuti, & aliud eſt petere prononciari ſententiam vel in-
 ſtrumentum exequendum, iuxta no. per glo. & Doct. in l. ab exe-
 cutore. C. quando appel. non eſt neceſſ. & primo caſu poteſt ſalu-
 ri Do. Bar. in d. l. litibus. ſecundo caſu non.

* S I N G V L A R E.

Inſtantia licet ſit perempta, poteſt iudex ab obſeruatione iudi-
 cii abſoluere, caſus eſt in l. fi. C. vt intra certum tempus crim. qua-
 ter. iſta no. Lud. Roma. ſing. 286. in c. p. poſt lapſum. tu adde quod
 etiam poteſt condemnare in expenſis: vt not. Cyn. in l. proferan-
 dum. in ſu. C. de iudi. referet & ſequitur Pau. de Ca. in l. non id-
 circo. §. cum poſtea. ver. not. ergo. ff. eq. & adde quod de iure ca-
 nonico

nonico inſtantia durat perpetuò, & nõ habet locum l. proferan-
 dum, illo iure: vt eſt tex. in c. fi. extra de iud. & per Doct. ibi, & po-
 nit Phil. Corn. in conſ. 210. incip. viſis nonnullis. in ſi. 4. vol. H. F.

Inſtantia cauſe principalis currit & finitur, ſiue ſtetit per iudi-
 cem, ſiue per partem, ſiue per tertium, quo minus cauſa finiatur:
 vt glo. per Cy. But. Bar. & Bal. in authen. cap. ſi appellatione. C. de
 temp. ap. idem not. Bal. in auth. Cleri. de epifco. & Cler. vbi dicit,
 quod ex impedimento etiam iuſto, non prorogatur inſtantia cri-
 minalis. glo. tamen dicit contrarium, quando ſtetit per iudicem,
 quod tunc pars reſtituitur, in l. proferandum. §. ſi autem vter-
 que. C. de iudi. ſed Doct. prædicit non tenent illam gloſſ. in dicta
 authen. ſi appellatione. Sed in corpore vnde ſumitur in Authen.
 vt ſpo. largi. §. hoc quoque. & gloſſ. ſuper verbo præiudicium. Sed
 Anton. ca. venerabilis. de iudi. tenet quod datur reſtitutio, quan-
 do ſtetit per iudicem, ſecus ſi per partem vel tertium. Et qui hanc
 opinionem tenet, ſi eſt cautus, vt ſæpius requirit iudicem, quod
 cauſam expediatur, & proteſtetur: & per eum fiet, quod minus intra
 tempus expediatur, aliàs non diceretur ſtare per iudicem, ſed per
 partis negligentiam: vt not. Bald. in d. §. ſi autem vterque. Sed
 prima opinio verior eſt, quando in diſtinctè datur reſtitutio. ne
 lex proferandum, circumueniatur, & hoc probat tex. in dicto ca.
 ex ratione. in l. arbitrio. §. dolo. ff. de dolo & contu. & in l. prope-
 randum. in tit. vbi lex illa ſoli minori dat reſtitutionem, & dun-
 taxat in ſubſidium, quando ille, cuius factio perit inſtantia, non
 eſt ſoluendo. multò ergo minus reſtituitur maior: item quia ex-
 ceptio firmat regulam in caſibus non exceptis. Inam quod liqui-
 da. §. ſi. de pen. leg. vel ſateri poſſet etiam quòd maior reſtitua-
 tur, quando ille, ex cuius factio inſtantia perit, non eſt ſoluendo. &
 hoc tenet gl. in d. §. dolo. & dicit §. quòd quando conſtat ſtare per
 iudi. datur reſtitu. Conſtitutio Papæ loquitur de inſtan. cauſe ap-
 pellationi. intelligendo eum ſicut debet intelligi. ſeq. & ſi per prætore-
 rem, in prin. ff. ex qui. cau. ma.

Inſtantia enim cauſe appellationis ſi ſtat per iudicem, fateor
 quòd ſi ſtat per iudicem, tempus non currat ipſo iure, ſecundum
 gl. in d. l. ſed & ſi per prætorem. ff. ex qui. cau. maior. & ſecundum
 Bal. in dicta aut. ſi appellatione vel temporis decurſu datur reſtitu-

secundum gl. in d. §. hoc quoq; & in dicta aut. si appe. & ibi hoc tenet Bar. de quo per Bar. c. ex ratione. de appel. licet instantia causę principalis semper tēpore currit, nisi detur restitutio in subditiu, rationem differentię ponunt docto. in dicta aut. si appellat. quia in causę principalis instantia non peritius partis, secus in instantia causę appel. non obstante text. in d. l. sed & si per prætorem. in prin. §. ait prætore, siue cui; quia ibi ex lapsu temporis perit actio & ius partis: idēō si stetit per iudicem, datur restitutio. vnde dicunt Butriga. & Bal. in aut. dicta si appellatione per l. intra vtile. ff. de mino. quia ibi hoc loquitur in tempore, quod est vtile, vel quasi vtile: idēō si ex factō vnus partis currit, alteri subuenitur ipso iure, vel per restitutionē. Secus si in tempore instantię causę principalis. leg. propterandum, quod est continuum, ita dicit Bald. in leg. ait prætore. §. si. ff. ex quib. cau. ma. & licet gloss. in d. §. dolo, dicat quod quando stat per partem, datur restitutio: ramen ibi Barto. dicit contrarium per rationem text. & hoc approbat. Do. Anto. in c. venerabilis, de iudi. per tex. in d. §. dolo. pro quo facit glo. in d. §. hoc quoque. in gloss. si. quia licet loquatur in instantia causę appellationis: idem & fortius dicendū est in instantia causę principalis, qua perempta perit ius partis.

11 † Instantia idem dicitur, quod petitio, vnde quando in actis dicitur quid actum ad instantiam, talis idem est dicere, quod ad petitionem talis: vt no. Ant. de constitutio. cumq; verb. not. diligenter. 8. col. in prin.

A D D I T I O.

Instantia an possit actor renunciare inuito reo, si processus est validus. vide per Domi. Alex. in consil. 112. in prin. in 5. vol. Et per Do. Feli. in cap. exceptionem. col. 12. in vers. Et licet Salicetus, de excep. vbi etiam ponit renuncians liti, in dubio, quid videatur renunciare.

12 † Instructio si præcedit omnem actum, sumitur pro collatione, si sequitur præsentationem, sumitur pro cōfirmatione: idem si sequitur electionem: sed si sequitur totalē iuris translationem, quia sequitur electionem & cōfirmationem, vel sequitur collationem,

tionem, tunc sumitur pro translatione & inductione possessionis, & modicum differt ab inuestitura. not. Anto. de iure patron. consultationibus. in 3. nota. & aliquid tangit in ca. querelam de ecle. in 3. colum. & hoc est dicere in effectu: Quod instructio sumitur tripliciter, Primo modo capitur pro collatione, vt in ritu. de inflit. Secundo modo sumitur pro institutione auctoris alibi, & sic sumitur in tit. de iure pa. & in c. pastoralis. eo. tit. Tertio modo capitur pro inuestitura seu inductione possessionis.

Instructio & destitutio clericorum pertinet de iure communi ad solum episcopum. tex. est in c. 1. de cap. mo. & in ca. ex iniuncto. de hære. & vtrobique per do. & vide sub vers. collatio.

Instructio episcopi narrans præsentationem patroni facit de ipsa præsentatione fidem. no. Rom. consil. 423.

13 † Instrumentū exemplatum in vim compulsorię per alium, quam qui fecit non vocata parte ad ipsam exemplationem, non probat. not. Roma. consil. 10. nisi pars citata ad dicendum contra dictum exemplum prædictum, non contradixerit, sed potius pro se vfa fuerit in partibus pro se facientibus: vt not. Ro. consil. 264. & vide sub verbo, exemtum.

Instrumentum factum per notarium creatum à Papa vel Imperatore probat vbique, etiam extra eorum iurisdictionem: secus in notarijs creatis à regibus, prælatis vel vniuersitatibus, habentibus potestatem ex consuetudine vel priuilegio creandi notarios, in eorum territorijs, quia talium notariorum instrumenta ita demum probant extra territorium creantium, si sint sic confecta: vt not. Roman. consil. 291. & Barto. in l. 2. ff. de offic. pro consul. & leg. vt not. Anto. in c. per venerabilem. qui fil. sint legit. 28. col. ver. ex antedictis. vbi etiam dicit, Papa potest creare notarium imperio subiectum ecclesię, per rationem quam ibi allegat, quia ille est actus voluntarię iurisdictionis, & prorogationis & prorogabilis, & idem dicit Bar. de Imperatore. l. eum qui. ff. de iurisdic. om. iud. & vide in frā §. proximo.

Instrumentum sententię si narrat commissionem siue delegationem delegantis, & litis contest. & alia substantialia iudicio probat præsumtiue, sicut quando sententia lata fuit parte non reclamante, & præsentē, secundum Innoc. idem secundum

Composit. si lata est parte absente per contumaciam. notat. Roma. consil. 301. & vide sub verb. sententia. §. sententia eo ipso. vbi dicitur idem esse, quando apparet sententia per testes tantum. & vide plenissime per Anton. de probat. c. quoniam. ver. ad glo. intellectum. 18. colum. & infra sub ver. præsumptio. §. præsumitur pro sententia.

Instrumenta plura si reperiantur contraria, & eodem die confecta, illud quod est verisimilius, valet, & si sunt eque verisimilia, valet illud quod pro reo est contra actorem, & hoc quando producentur à diuersis. Sed si ab eodem, neutrum valet. vt not. Barr. de si. instr. l. scriptura. & Bal. in l. de rebus. C. de donat. antenuptias. Si tamen constaret quod instrumentum prius factum esset, illi staretur. no. Bal. de leg. 2. l. Sempronius proculo. Hoc etiam ad verisimilitudinem tenet Bald. dicens, quòd vbi non est verisimilitudo, motus iudicis nouus currit cum instrumento, in dicta l. scriptura. Et idem in effectu dicit Anton. in cap. imputari. de fide instrum. Concludit tamen in dubio iudicandum contra illum, cui onus probandi incumbit, siue sit actor, siue sit reus. & vide Archi. 3. q. 2. c. voluntas & Bart. in l. 1. §. 1. ff. de bo. poss. secundum tabulas. vbi loquitur de duobus instrumentis ab eodẽ, & eadem die confectis, & vide omninò in §. instrum. duo. & vide sub verb. procurator. §. procuratores duo.

Instrumentum falsum producens, qua poena puniatur, vide sub verbo, producens. §. producens falsum instrumentum.

Instrumentum si quis pro se produxit, an illud postea impugnare possit, vide sub verbo, producens. §. producens instrumentum non potest.

Instrumentum licet quis produxerit in partibus tantum proficiantibus, an probeat etiam contra eum, si quid ibi est quòd contra eum facit, vide sub verbo, producens instrumentum cum protestatione.

Instrumentum productum si est reprobatum in parte, quæ facit contra producentem, an reprobans poterit illo vti in parte quæ facit contra producentem, vide sub verbo, producens. §. producens instrumentum non potest vti. & vide sub verbo, error. §. error confessionis,

ADDI-

ADDITIO.

Et an instrumentum possit pro parte probari, aut pro parte reprobari, vide per do. Iaso. de May. Insti. de actio. §. item si quis. fo. §. 2. num. 22.

Instrumentum si est ad instantiam alicuius defuncti reprobatum, an tertius poterit illo vti, vide Ant. qui fil. sunt leg. c. causam, & ibi etiam per Innoc.

Instrumentum si est in aliqua parte abrasum, an fidem faciat, vide Ant. de si. instr. ex literis, & de relig. domi. cum venerabilis, vbi glo. notabilis ponit.

Instrumentum vel alia scriptura an vicietur ex defectu syllabarum vel dictionis vel orationis, vide sub verbo, scriptum. §. scriptum viciatur, cum pluribus. §§. sequentibus.

ADDITIO.

Instrumentum quando & ex quibus reddatur suspectum, maxime quando est scriptum diuersis manibus, vide per do. Alex. in consil. 41. in 1. vol.

Instrumentum in quo notarius attestatur se de præterito rogatum, valet de certo aliquo loco & tempore, & coram quibus probat illud præteritum, secundum Host. vt not. Ant. de probat. quoniam. 22. col.

Instrumentum an valeat si non apponitur in eo locus, & locus loci & temporis, vide Io. And. de re iud. c. Abbate sane, ad fin. in gl. & super ea in nouella. & in addit. de instrum. edit. §. instrum. ver. quid si locus. & de si. instr. inter dilectos, sub verbo, filius. & Bar. in l. de pupil. §. qui nunciat. ff. de noui operis nuncia. & per Cy. & Bald. in l. optimam. C. de contra. & commit. stipul.

* S I N G V L A R E.

Testes requiruntur ad validitatem instrumenti, aliàs instrumentum esset inutile, & nullà si dem faceret, vt habetur in l. contractus. C. de fide instrum. & per gl. in l. generali. C. de tab. lib. 10. istud

istud fallit quando aliquod instrumentum fit in publico parlamento, vel coram populo: nã tunc valet sine appositione testium. Istud fuit singulare dictum Vberti de Bobio, quod refert & sequitur Spec. in tit. de instru. edi. §. restat. in 7. col. vers. Sed cum litteris, quod dictum refert & approbat Panor. in c. 1. in 3. col. vers. tertio quando instrumentum, de fide instru. H. F.

Instrumentum viciatur, si in eo non est indicio posita, secus si est posita, sed errata, in dubio præsuntur error magis in indicatione, quam in anno, secundum Dyn. & not. Bart. in l. librarius, de reg. iur. & Bald. in l. 1. in fin. C. de notu. cod. confir. sed Ioan. And. super data sexti in nouella dicit, quod ita viciatur instrumentum ex indicatione per errorem posita, sicut ex ommissa, nisi in protocollo aliter possit apparere, quare indicio sit ommissa vel errata. & idem sentit Ant. qui recitat Io. And. & non reprobat. in c. inter dilectos. de si. inst. contrarium tenet Bal. in l. Imperator. de statu ho. autem ommissio vel error anni vel in indicationis possit corrigi, & stetur correctioni. vide doct. prædictos in locis prædictis. & vide sub verbo, notarius. §. notarius non potest corrigere.

Instrumentum non probat, si in eo non ponitur nomen Imperatoris, & annus imperij, in terris imperio subiectis: vel nomen Papæ, & annus pontificatus eius in literis ecclesiæ subiectis: nota. Io. And. super data sexti in nouella. quod intellige nisi consuetudo loci aliter se habeat: sic dicit Ioan. And. super data prædicta de indicatione, quæ potest ex consuetudine omitti.

Instrumentum fit continet aliqua verba, quæ solent à partibus exprimi, & à notario, præsumitur illa verba esse notarij & not. procuratoris. præsumit enim ius illud fuisse à partibus expressum, quod ex consuetudine per partem exprimi solet. not. Io. And. super data sexti. in prin. vit. col. in nouella, & c. Bal. autē dicit, quod verba, quæ profert notarius, profert in persona contrahētis. idē pars præsens, & non contradicens, intelligitur illa proferre & fieri esse vera. Arist. l. filius. ff. ad Macedo. ita not. Bald. in l. iure C. de rei vend. in 3. col. & idem vult Bart. in effectu. ff. de testa. in l. si quis filialibus. Et hoc verum in pertinentibus ad officium partis, secus in pertinentibus ad officium tabellionis: vt not. Bald. C. de testa. l. errore.

Instru-

Instrumentum si producitur pro publico, parte præsentē, & nihil opponente, sed tacente, non tenetur producens viteriis probare, quod fuit manu publica effectum, quia pars non opponens tacendo, videtur ipsum approbasse. not. Ioan. Andr. & Hostiens. in c. quoniam. de proba. super verb. instrumentorum. & idem tenet Ant. ibidem. Ad quod facit quod not. Bart. in l. 1. C. de tabel.

ADDITIO.

Instrumentum si reperitur scriptum in margine, an præsumatur vitiosum, vide per dom. Abbatem, in cons. 10. in 2. col. in vers. non obstant verba. in 1. vol.

Instrumentum valet & probat, licet protocollum non reperitur, secundum Dyn. de maio. & obed. not. Bald. super Rubr. de si. instru. C. de edend. l. fin. in 7. colum. quod intellige, nisi actus ex conuentione partium debuit in scriptis fieri: vt ibi not. Bald. vel nisi ex consuetudine aliter se habeat. vt not. gloss. in Auth. de tabel. §. fin. & cum illa gloss. dicit generalem consuetudinem hodie vbiq; quod notarij faciunt protocolla instrumentorum, videtur sentire quod non valeat instrumentum, cuius protocollum non reperitur, sicut olim non valebant talia instrumenta in vrbe Constantinopolitana, in qua erat solū statutum, quod protocolla fierent, & consequenter, cum hodie per generalem consuetudinem sit vbiq; ordinatum, quod protocolla fiant, non valebit aliquod instrumentum, cuius protocollum non reperitur, quia præsumitur factum contra consuetudinem, & ista fuit mens istius gloss. Sic dicimus etiam, quod si notarius non ponit in instrumento annos domini, qui de consuetudine poni solent loco anni Imperatoris, præsumitur instrumentum falsum, quia ad sollicitudinem notarij pertinet dictum annum ponere: vt not. Bald. in l. post diuisionem. C. de iur. & fact. ignor. dic ergo, in proposito præsumitur instrumentum falsum, si non facit protocollum, quia hoc facere pertinet ex consuetudine ad officium tabellionis.

Instrumentum an possit pater conficere de contractu filij, & contra: vel filius de contractu patris. vide Bartol. in l. si pater. ff. ad l. Fal.

Instru-

Instrumentum habens publicam formam, facit plenam fidem, licet negetur scriptum manu illius notarij, sub cuius scriptum aſſeritur, quando instrumentum eſſet ita antiquum, quod per testes viuentes manus illius notarij probari nõ poſſet: vt not. Bald. C. de fid. instrum. l. comparationes. C. de ſacroſanct. eccleſi. in auth. quas actiones, in fin.

Instrumentum ſi eſt pro parte falſum, vitiatur totum, quia in do falſitas eſt de ſubſtantia negocij, vel in circumſtantijs ipſius negocij concernentibus, puta, quod vnus ex contrahentibus dicatur oriundus de vna terra, cum ſit oriundus de alia: vt not. Innoc. de hære. fraternitatem, quod tenet ibi Ioan. And. & dicit Anton. ibidem quod opin. Innoc. ſeruat. & vide quod not. per gl. & Archid. 13. diſſi ad ſacros. & per Bart. & Bald. C. de tranſact. l. ſi ex falſis. vbi dicit Bal. ſecundam vnam opin. quam tamen non firmat, quod licet falſitas in vna parte instrumenti vitiet instrumentum in totum, tamen ſuſpicio in vno capitulo instrumenti non detrahit fidei in alio capitulo, & hanc opinionem confirmat C. de fid. instrum. l. ſcripturæ, in fin. vide omnino in §. proximo.

Instrumenta duo ſi reperiantur eodem loco & tempore de eadem re conſecta, præſumitur vnitas facti vel rei, ſecus ſi fuerint diuerſis locis & temporibus. Et ideo ſi notarius redigit pluries idem instrumentum in publicam formam, non habetur niſi pro vnicoinstrumento, & vnica tantum facit probationem, & ſi inuicem differunt, ſtatutur ei quod minus continet, quia in pluri, & non in minori præſumitur error. Si tamen de protocollo & originali ſcriptura conſtet, illi ſtatutur: vt not. Bald. in l. Sempronius proculo. de lega. 2. Ex his patet, quod in pluri non præſumitur falſitas, ſed error, quia ſi falſitas præſumeretur, non valeret instrumentum in aliqua parte, fateor quod ſi in protocollo eſſet aliquid ſcriptum, quod falſum probaretur, tunc nec protocolli, nec instrumentum inde ſumptum aliquam fidem faceret in aliqua ſua parte. Sed non probato protocollo, præſumitur error in instrumento inde ſumpto quatenus vadat ad protocollium: vt in auth. de tabel. in fin. & hoc de mente Bart. & Bald. in d. l. Sempronius proculo. vide omnino ſuprà §. prox. & §. inſtrumenta plura. & ſub verbo, præſumtio. §. præſumi an debeat vnicus.

14 † Interdictum ſpeciale poſitum in cerra terra, ſi dicatur nullum, poteſt relaxari ad cautelam: ſecus in interdicto generali, quod non relaxatur donec veritas reperiat, videlicet, quod iniuſte ſit poſitum, & tunc relaxari in totum: vt not. Rom. conſil. 434. Dicitur autem interdictum generale id quod ponitur in prouincia, ciuitate, caſtro vel villa, & licet interdictum generale reſpectu locorum non poſſit relaxari ad cautelam, tamen ſecus in interdicto generali perſonarum, vt quando interdicitur Vniuerſitas aut Collegium: vt not. Ioan. And. de ſent. ex com. c. præſent. lib. 6. & vide ſub ver. ſententia. §. 1.

ADDITIO.

Et quare in excommunicatione datur abſolutio ad cautelam, & in interdicto particulari certæ eccleſiæ, & non interdicto generali, vide omnino per do. Fel. in c. apoſtolica. col. 3. poſt medium. in ver. dum Abbas not. de except.

In interdicto generali de minori durante, poteſt ianuſ clauſis celebrari, poenitentia & baptiſmus conſerri, & verbum Dei prædicari: ſecus in interdicto ſpeciali, in quo ſi prædicta ſiant, prophanantur, & facientes irregularitatem incurrunt. not. Roman. conſ. 436.

Interdictus ab ingreſſu eccleſiæ, à quibus explicandis intelligitur prohibitus, vide ſub ver. ſuſpenſus ab ingreſſu. Item de materia interdicti, vide Dom. in c. alma mater. de ſenten. excomm. lib. 6. & Zab. in cle. grauis. & in tertio. in c. non eſt nobis. de ſponſa. & vide gloſ. vnicam. in c. ad hæc quoniam ſub interdicto. de appellat. ibi dominum Abbatem Modernum.

15 † Interreſſe ſine æſtimatione non recipiunt ſpiritualia, ſicut ſunt cauſæ beneficiales. not. Rom. conſ. 142.

Interreſſe appellatone veniunt fructus, ideo qui petit interreſſe intelligitur etiam fructus petere. ff. ſi ſerui. ven. l. loci. §. in ceſſoria. & ibi not. Ang.

Interreſſe eſt lucrum ceſſans. & damnum emergens: vt in l. i. iuncta gloſſ. C. de ſenten. que pro eo quod inter. profe. & probatur per circumſtantias, in cap. dilecti, de foro competent. & ibi gloſſ.

Interesse non dicitur ratione expensarum que sunt in lite, sed solum quando est interesse ratione rei, de qua principaliter agitur: vt not. Bart. in glos. ff. si quis caus. l. & si post tres.

16 † Interrogatio non artat partem respondere per iuramentum, nec ad id potest pars compelli per iudicem, nisi interrogatio detur etiam per iuramentum partis illam facientis vel fieri potentis. not. Rom. cons. 31. item in fin.

Interrogationes an possunt fieri parti & testi, post terminum peremptoriè datum ad probandum post conclusionem, vide Ant. de fide instrum. cap. cum Ioan. & plenius per eundem, de iur. cal. cum causam. ex quo ad partem. vide §. prox. seq.

Interrogationi concernenti determinationem & negocium principale, non tenetur pars respondere, nisi interrogans deducat interrogationem dispositiuè.

Impositionem etiam accidentalem, si tamen interrogatus deducat interrogationem, & hoc non obijciat, sed responderet, valet responsio, & præiudicat ei confessio: sed interrogationibus semper est idem respondendum, licet dispositiuè non dentur: ratio primi dicti, quia non debet iudicium claudicare. Sic ergo interrogans vult se releuare ex confessione interrogantis, quod non potest esse, nisi interrogatio dispositiuè dispositionem importet, quia simpliciter interrogans nihil ponit. not. Ro. cons. Sed Antonius dicit, quod iudex potest interrogare partem circa principalem interrogationem, vbicunq; æquitas suadet, & ante lit. contest. & etiam post conclusionem in causa, non solum ad dubiam probationem declarandam, sed etiam ad ipsam terminandam, quod est notabile: vt not. An. de iud. c. 1. ver. no. 7. iudicem.

17 † Interpretatio illius est, cuius est condere: vt not. de sentent. excom. inter alia. & C. de leg. l. fin. & de concess. præbend. c. fina. lib. 6. & vide sub ver. declaratio.

Interpretationem non recipiunt verba expressa & clara: vt no. Innoc. de testi. cum clamor. in fin. & do. Ant. in clem. fin. de rescri. col. penult. in princip. & in c. in præsentia. de probat. 13. colum. & not. gloss. de consuetud. dilectus. & vide sub ver. declaratio. §. declaratio debet fieri, & c.

Introducta dicitur appellationis causa, quando est in auditio

rio

rio principis intimata, puta Vicecancellario, qui in hoc tenet auditorium Papæ. C. de appellat. l. in offerendis. & de tempo. appell. l. fin. §. in his. Inchoata autem dicitur quando pars est citata: vt d. l. fin. §. prim. & sic aliud esse causam introductam, aliud inchoatam, & aliud deuolutam, de qua deuolutio vide sub ver. deuoluta, & sub ver. appellatione.

18 † Intrusus videtur, qui auctoritate propria beneficij possessi onem ingreditur, si de canonico titulo non constat, aliis secus qui habet canonicum titulum, potest propria auctoritate apprehendere possessionem, secundum Host. & Ioan. And. & Anto. de caut. poss. c. fin. 35. col. & in c. in literis. de rescri. spol. 25. colu. ver. venio ad vltimum. imò habens canonicum titulum, & si violenter apprehendat possessionem, non dicitur intrusus: vt Dom. de sancto Gent. in c. eum qui in prin. de præben. lib. 6. Negari tamen non potest, quin ex tali violentia ius suum amittit, vt patet ex text. d. ca. eum qui. in fin. Et ex hoc videtur, quod postea iniuste tenendo dicitur intrusus: vt infra §. intrusus est. sed ibi loquitur de ingrediēte ab initio sine canonico titulo. & vide infra §. intrusus non dicitur qui.

Intrusus non dicitur antiquissimam habens possessionem, licet de titulo non doceat, quia ex sola antiquitate coloratur possessio: vt not. Anton. de rescri. spol. in literis. 12. colum. ergo sequitur vltra hoc.

Intrusus quandoque fit per intrusionem inhabilis ad beneficia, quandoque non: vt not. Franc. de Zabala. in clem. si Roman. de præben. in fin. In simili fit, quando quis se intrudit electione facta per abusum laicorum. de elect. quilibet. Item quando sine dispensatione tenet duo curata, vel duas dignitates, vel personatus: vt not. eod. tit. dudum ecclesia, ad fin. de præben. de multa. & hoc declarat clem. execrabilis. vide Spec. in titul. de dispen. §. 12. ver. sed nunquid nocet.

Intrusus an dicatur ille, qui per simoniam beneficium recipit scienter vel ignoranter, vide sub verb. simonia. §. simonia est ab omni.

Intrusus non dicitur qui vi occupat beneficium. not. Pet. More. de præben. eum qui. li. 6. in 1. not. Contrarium videtur sententia

Inno. vt in §. proximi. dicitur, quod imò est intrusus, si non habet canonicum titulum. Et dicitur intrusus improbius illo, qui sine iniuste occupat: sicut est ille qui vi rem rapit; dicitur improbius illo, qui sine vi clandestine furatur: vt lib. 2. §. cæterum. ff. vi bono rap. in prin.

Intrusus dicitur ille quicumque auctoritate propria ingreditur temere beneficium: licet sit electus, dum tamen non sit confirmatus: vt not. Innoc. in c. nihil. de elect. & est text. de præben. c. cum iam dudum.

Intrusus dicitur quicumque recipit beneficium ab illo, qui non habet potestatem conferendi, etiam si ad illum collatio pertinet: vt patet in suspenso, ad quem licet pertinet collatio, tamè quia durante suspensione conferre non potest, & recipiens ab eo collationem & possessionem, dicitur intrusus, & est casus in c. tanta. de excessi. prælat.

Intrusus est quicumque beneficium iniuste scienter ingreditur & administrat: vt est casus in c. eui. de præben. lib. 6. & ignorantia iuris hoc casu scientiam non excludit: vt not. ibi glo. super verbo, scienter, &c.

19 † Hypotheca tacite contrahitur in bonis defuncti pro eo qui defunctum sepeliuit pro quantitate, quam in funeralibus expendit, & præfertur omnibus alijs creditoribus, habentibus tacitam hypothecam non expressam, vt patet in l. si quis. §. 1. & in l. penul. & ibi not. glo. ff. de relig. & sumpt. fune. idem not. Anton. in l. quæsitum, in prin. ff. de priui. credi.

Hypotheca tacite contrahitur in bonis prælati male administrantis: vt not. gl. de pign. ex literis. & 12. q. 1. c. similiter. & sic bona prælati sunt tacite obligata ecclesie, &c.

20 † Irregularis nullus est de iure diuino, sed acta poenitentia celebrare potest, licet enim irregularitates fuerint inducæ à sanctis patribus ob scandalum vitandum: vt not. Ant. de cohob. cler. vestra. in §. oppo. & in 4. casu. super quo vide §. irregularitatem nullus. vide Gui. in cle. 1. de homic. not. dicit etiam quod sic irregularitas tollitur: vt not. Ioan. And. in c. gaudemus, de diuor. & vide ver. clericus. §. 1.

Irregularis tenetur ex omni crimine notorio, & suspenditur etiam

etiam poenitentia peracta nõ est habilis, nisi cum eo dispensetur. not. Anton. de cohob. cle. vestra. ibi hic oppo. 21.

Irregularitatem incurrit excommunicatus non solum qui celebrat, sed etiam celebranti auctorizans, secus si simpliciter celebrantem audiat: vt not. gloss. in cle. ff. de priui. super versic. celebrati.

Irregularitatem non incurrit suspensus celebrando, quia irregularitates non cassantur, sed accumulatur irregularitati, sed forte non esset peccatum dicere, quod irregularis dispensabilis ab Episcopo; non incurrit celebrando irregularitatem, in qua solus Papa dispensat: vt not. Anton. de cohob. cle. vestra. in §. oppo. circa finem. Sed dicit quod ita irregularitatem incurrit suspensus scienter in contemptum diuina celebrando, sicut excommunicatus, per tex. de sent. exco. c. 1. in fin. lib. 6. secus si probabiliter ignorauit suspensio. vt ibi not. per Innoc. & vide quod not. per eundem in c. sacro. eod. titul. super ver. ingressum.

Irregularitas tollitur & aboletur per ingressum religionis. no. Rom. consi. 455. ver. præterea.

ADDITIO.

De hoc tamen vide in c. cum deputati. in glo. 2. de iud. vbi facit distinctionem. vide ibidem.

Irregularis, vt homicida, non est incapax dignitatis vel beneficij ecclesiastici, imò illud iuste tenet, donec renunciat vel deponitur: vt not. Innoc. & Ioan. And. de concess. præben. cum vestris, in princip. super ver. possideat. Aduerte tamen quod Innoc. ibi hoc non dicit, sed bene dicit, quod homicida & irregularis non est omnimò incapax, quia cum dispensatione est capax beneficij, & ante homicidium, vel irregularitatem retinuit etiam sine dispensatione, donec illi renunciet vel priuetur, & sic conclusio est secundum eum, quod irregularis non potest beneficium acquirere sine dispensatione, sed prius acquisita retinet, donec priuetur. Et ita etiam declarat Ioan. And. & Franc. de Zaba. in dicto capit. cum vestris. Composit. dicit, quod collatio facta irregulari, valet, quod est verum in collatione beneficij. Secus in electione

atione ad prælaturam. not. Anton. de concess. præbend. c. vestris in 8. colum. Et est casus in collatione, in c. 2. cle. pug. in du. sed. bi fuit dispensatum. Sed ratio simpliciter dicit, quod irregularis est inhabilis ad beneficia. & vide sub verbo, clericus. §. clericus. Sed homicida quod non priuatur ipso iure beneficijs obtentis, tenet Compost. de elect. quod sunt. in antepenultim. colum. Contrarium tenet Archid. 50. distudeat. Sed adulter non est inhabilis ad beneficia obtinenda: vt not. Compost. de rescript. c. capitulum. col. antepenultim. in fin.

ADDITIO.

Et partem illam, quod clericus beneficiatus dignus priuatione beneficij, iuste tenet beneficium, Et faciat fructus suos, tenet etiam domi. Felin. in capit. de quarta. in 1. colum. in prin. extra de rescriptis.

Irregularitatem non incurrit qui durante generali interdictione celebrat, siue penitentiam vel baptismum conferat, vel verbum Dei prædicat. not. Rom. confi. 434.

* SINGVLARE.

Quod ad irregularitatem incurrendam, rati habitio non æquiparatur mandato: ita singu. dixit Spe. in tit. de dispens. in §. iusta. in antepen. char. in vltim. col. ver. sed quid si agenti. quod dictum refert, & sequitur pro valde not. Fel. in c. sicut dignum. in 4. colu. ver. fallit tertio de homi. vbi etiam allegat Archid. in c. fin. 15. q. 4. vbi dicit, quod si clericus inueniat mortuum illum, ad quem accedebat, vt eum occideret, & intulit ei vulnus, non tamen per hoc est irregularis. & vide eundem in c. à nobis. el. 2. de senten. excommu. H. F.

Irregularitatem nullus incurrit, nisi in casibus expressis in iure. text. est de sent. excomm. is qui. lib. 6. Et ibi not. Archid. idem in no. de exco. cap. tanta. in gloss. videtur per text. in dict. cap. is qui. quod irregularitas est inducta à iure positiuo, de quo vide supra, in prin.

Ita, hæc dictio est Aduerbiu affirmandi: vt not. Ant. de coha. clet.

eler. vestra. 2. col. Sed dictio itaque est Coniunctio illatiua, quæ refert expressè, quandoque est inchoatiua: vt not. Anto. ibidem.

Iter arreptum ad Papam, an habeat vim appellationis, & an suspendat iurisdictionem inferioris, vide sub verbo, appellatio. §. appellationis vim.

21 Iudæus non potest acquirere possessionem materialem in mulierem Christianam: vt no. Anton. de cauf. pos. c. fin. 21. colu. ver. nunc secundò. nec Iudæorum filij, paruuli, impuberes, possunt inuitis parentibus baptizari: vt not. gloss. 28. q. 3. Iudæorum, quæ dicit, quod tales filij inuitis parentibus nõ sunt ad fidem Christianam trahendi, ergo nec baptizandi, & per consequens per talem baptismum nullus character imprimitur, quia si imprimere tur, ad Christianam fidem seruandam compelleretur, cuius contrarium vult gloss. prædicta, pro quo facit text. 29. q. 6. ad finem, & facit ratio, quia prohibita, &c. ff. de spon. l. ratio. & quia quod vnà via prohibetur, per aliam non admittetur. de regul. iur. cum quid. lib. 6. non obstante. c. maiores. §. item quaeritur. ver. verum de baptismo. vbi patet, quod in baptismo etiam coacto, character imprimitur, per quem baptizatus compellitur ad fidem Christianam seruandam, quia ibi loquitur in baptismo per regem, siue de mandato regis; eodem modo loquitur in c. Iudæis. 46. dist. secus in baptismo per inferiorem. Ratio est, quia Iudæi sunt serui regum & principum. Vnde sicut rex potest Iudæos tanquam sua mancipia alijs dare, & in seruitutem redigere ipsi inuitis, hoc etiam noluit sanctus Thomas de Aquino. 2. q. 10. articulo 12. ipse tamen distinguit inter principem, & inferiorem baptizantem, sed Archid. sic, quod per verbum Potest non Debet, per quod inducitur potestatem in principe, & non in inferiore, ex quo sequitur quod per baptismum inferioris nullus character imprimitur secundum eum, alias non esset differentia inter principem & inferiorem.

* SINGVLARE.

Iudæus nõ potest esse testis contra Christianum, nec ei potest deferri iuramentum in litè, vel in supplementum probationis contra Christianum. vt no. Hip. Marf. sing. 41. inci. Iudæus non potest. & adde quod

Iudæus

Iudæus transfer, & ad sectam Sarracenorum, non est puniendus à nobis, vt concludit Oldrad. in consil. 51. incip. Iudæus transfuit; & ibi subdit quòd secta Sarracenorum minus mala est quàm Iudæorum, rationibus de quibus ibi per eum. H. F.

Iudæus tenetur restituere pignus impignorum per alium, in scio, vero domino pignoris. vide per Abb. modern. in c. quod dicit, de foro compet. 10. colum. in fi. 11.

22 † Iudex auditor palatij non potest absolvere ad cautelam sine speciali commissione, secus in alijs delegatis, quia auditoris iurisdictio est strictissima. not. Rom. consil. 306. & vide sub verbo.

Appellatio	§.
Citatio	§.
Exceptio	§.
Rescriptum	§. citatio quando fit.
Remissio	§.
Testis	§.
Iurisdictio.	§.
Laius.	§.

Iudex auditor palatij, habet iurisditionem ordinariam in cognoscendo, sed delegatam in sententiando. not. Rom. consil. 429. & consil. 347. circa fin. non tamen habet ordinariam in cognoscendo actu, sed habitu: vt not. Rom. consil. 429. aliàs 428. & idem commissiones, quæ sunt talibus auditoribus, non sunt nisi distributiones. hinc est quòd c. ipso iure. de rescip. li. 6. non habet locum in auditore in curia Romana impetrato & dato: vt not. Ro. consil. 429. & consil. 462.

Iudex auditor cameræ non est curiæ auditor, nec officialis Papæ, sed est auditor cameræ & camerarij: idem in appellationibus, quæ ab extra ad sedem apostolicam interponuntur, nõ potest se intruere, quia illæ committuntur in palatio apostolico. not. Rom. consil. 336.

Iudex auditor palatij cui committitur causa appellationis, interposita in partibus vel in curia, debet ex æquitate magis, quàm ex iuris rigore seruare terminos palatij, solitos in prima instantia seruari, si constaret quòd aliàs in principali causa seruati fuissent. not. Rom. consil. 20.

Iudex

Iudex cui in curia committitur causa principalis ex speciali mandato, cum potestate citandi ad partes, potest tamen statim de creta citatione, licet non executi, de æquitate & secundum stylum iudicij partibus inhibere. Melius tamen est quòd in eodem instrumento cum citatione. not. Rom. consil. 11.

Iudex auditor cui ad instantiam partis committitur causa, quam impetrans super certo beneficio, contra talem mouere intendit, cum potestate citandi in curia, & extra, potest procedere sine per appellatione, per Aduersarium impetrantis interposita, licet ipsum Aduersarium non citauerit, quia illa appellatio eum citat. not. Rom. consil. 343. & 391.

Iudex auditor si causam sibi commissam remittit ad Cancellariam, definit in illa causa totaliter esse iudex, secus si tamen remitteret alteri auditori, putans eum iudicem esse, quia tunc remittens si iudex erat, non definit per remissionem esse iudex. not. Roma. consil. 362.

Iudex auditor non potest in causa procedere sine noua commissione, quando Papa dedit literam remissionis ad partes, licet in ea non fuerint articuli inclusi, etiam si pars velit renunciare remissioni, ex quo enim Papa semel apposuit manum, non debet inferior se intruere. not. Rom. consil. 76.

Iudex si committit receptionem testium in partibus faciendam, non potest ille, cui auditor commisit, alteri committere eandem receptionem etiam partibus consentientibus. not. Roman. consil. 258. sed fortè examinationem posset notario committere: vt not. Rom. consil. 73.

Iudex auditor sacri palatij est persona egregia, idem si requiratur in testem, debet ad eum mitti pro iuramento. not. Rom. consil. 91.

Iudex auditor non potest admittere renunciationem iuris in beneficiis sine speciali commissione, sed licet resignationem beneficij non possit admittere, tamen potest admittere renunciationem litis & causæ, quæ renunciatio quid operetur, vide Rom. consil. 306.

Iudices auditores si sint plures, quibus separatim committitur eadem causa, vni ad instantiam actoris, alteri ad instantiam rei,

neq̄ apparet cui fuerit prima commissio præsentata, quia in talia commissioibus non ponitur data: Vtrum ille procedat, cui primò fuerit præsentata commissio, aut ille qui in citando præuenit? dic quòd ille qui in citando præuenit, præferatur, quia auditores habent ordinariam iurisdictionem in cognoscendo, idèd ille debet cognoscere qui in citando præuenit, per c. proposuisti. de fo. comp. & quòd citatio fit necessaria, quòd ad partem, licet non quòd ad iudicem. not. Anton. in c. relatum, de offi. deleg. tangit glo. in cap. vt debitus. de appell. super verb. si dicat. capi. prim. & quòd not. Anton. eod. capit. prim. vers. expedita. Et idem videtur dicendum in pluribus delegatis, vbi non apparet de prioritate data: vide omninò quòd not. Anton. in cap. prim. de rescript. 11. col. vers. hęc erunt videnda.

Iudex appellationis interposita per electum à denegatione infirmationis, vel cassatione electionis ad curiam, si pronunciat bene appellatum post electionem, potest electum petentem confirmationem confirmare, quia clem. auditor. forsan procedit in dignitatibus electiuis, in quibus est maius periculum, quam in alijs; not. Rom. consil. 159.

Iudex appellationis potest de nullitate incidenter cognoscere, licet de ipsa nullitate in appellatione & commissione nulla fiat mentio: vt no. Bar. ff. de appell. l. si expressim. & Bal. in l. præsumptione. C. si contra ius vel vtil. pub. vers. sic. modò his præmissis. 11. col. lum.

Iudex appellationis à grauamine si est delegatus, potest de causa principali cognoscere, si pronunciat bene appellatum, dummodo rescriptum non sit limitatum ad causam appellationis tantum. not. Anton. de appell. vt debitus. vers. oppono. quòd non cognoscatur penultim. col. um. ordinarius etiam si pronunciet male appellatum, potest vtraque parte consentiente, vel saltem appellato, de causa principali cognoscere, quòd est verum de Papa, vel eius delegato, scilicet in Metropolitanano, nisi quando Iudex appellationis detulit, quo casu idem in Metropolitanano, quòd

in Papa; vt not. Anton. in dict. c. vt debi-

tus ver. oppo. quòd etiam
11. col. um.

ADDITIO.

De his vide per Do. Abb. in d. c. vt debitus. in pen. & vt. col. vbi plene per eundem.

Iudex appellationis, cui est commissio causa grauaminis, licet postea fiant alia commissioes, quòd procedat in principali, si per confirmationem, non potest tamen vigore dictarum commissio num procedere ad aliquem actum, nisi prius expedito negotio grauaminis. Quo expedito, si pronunciet male processum, tunc procedet dictarum commissio num vigore. Si autem pronunciet bene, tunc remittit totam causam cum commissioibus prædictis ad primum iudicem, qui procedet secundum formam dictarum commissio num. not. Rom. consil. 138. Vide omnino sub verbo, rescriptum. §. rescriptum, per quòd committitur causa appellationis.

Iudex appellationis à diffinitiuam, si videt appellationem desertam, non potest solùm pronunciare eam desertam, sed etiam primam sententiam confirmare. not. Rom. consilio 98. de exceptione ipsius desertionis incidenter cognoscere potest, sine noua commissione, & cum sit præiudicialis, de illa ante omnia cognoscendum: vt not. Rom. consil. 154. melius 426. intellige quando vult cognoscere de desertione ante lapsum fatalium: sed postea nõ potest sine speciali commissione, quia tunc, cum non sit iudex in principali, nec in accessorio siue incidenti, vt colligitur ex no. per Roman. consil. 406. Aduerte tamen, quòd illa conclusio non facit hanc limitationem, si simpliciter vult, quòd iudex, cui committitur causa appellationis, possit sine noua commissione cognoscere de desertione, etiam post lapsum fatalium. & vide sub verbo, executio. §. executio sententię non potest fieri. vide in verbo citatio. §. citare non potest.

Iudex appellationis etiam desertę definit esse iudex. no. in clement. si appellationem. de appell. in gloss. & fortificans. & iudex appellationis pronunciando etiam eam desertam, pronunciet se non esse iudicem, nisi ab huiusmodi pronuntiatione appelletur. not. Roman. consilio 98. Quo casu potest partem appellantem reponere, & sic interlocutoriam reuocare. no. Rom. consil. 98. quòd

procedit quando est deserta per lapsum fatalium, secus si aliter: vt patet in §. proximo præcedenti.

Iudex appellationis interpositæ à sententia, per quam iudex à quo pronunciauit appellationem esse desertam, quæ tamen non erat deserta, debet causam remittere ad iudicem à quo, & vltius procedet in causa, non obstante dicta sua pronuntiatione erronea: vt no. Ro. confi. 86.

Iudex appellationis interpositæ à sententia, per quam iudex à quo pronunciauit appellationem à grauamine, potest literas arreftare, & testes affuturos recipere propter periculum, & valebunt ibi coram iudice, à quo pronuncietur per eum benè processum. no. Rom. confi. 90.

Iudex meræ nullitatis non potest in hibernere, ne fiat executio sententiæ, quæ dicitur transisse in rem iudicatam. Si tamen executio fiat, & agens de nullitate alteri dat, retractabitur executio. notat Rom. confi. 280. vide in simili Rom. confi. 346.

Iudex qui sententiam tulit, & appellationi ab ea interpositæ detulit, potest cognoscere de desertione appellationis, si ei committatur: quia alius articulus à principali. Nam & sine commissione potest ad executionem sententiæ procedere, si appellatio non fuerit debito tempore profecuta. not. Rom. confi. 183.

Iudex à quo appellatur à grauamine, nisi expressè denegat apostolos petitos dare, iurisdictionem admittit, & processus per eum postea habitus non valet: idem si expressè non denegauit, tamen eos intra terminum iuris non dedit. idem si eos non dedit in secundo termino prorogato, licet intra terminum iuris sit, diuino modo tamen debite petiti fuerint: quia appellationi alteri tacite renunciatum, & sic non essent amplius dandi apostoli. idem de iure videtur, quando eos debite petitos non dedit in primo termino, licet postea desierit in secundo. Sed hoc non seruat curia. no. Rom. confi. 189. idem si petenti apostolos nihil respond. no. glo. in clem. quamuis. sup. ver. aut si de appell.

Iudex perdit iurisdictionem deferendæ appellationis tertio friuolè remittendo siue referendo causam superiori. no. Rom. confi. 163.

Iudex à quo dicitur deferri appellationi, eo ipso, quòd data acta

pro

pro apostolis reuerentialibus, licet non proferat verbum, deferimus. not. Roman. consilio 70.

ADDITIO.

Iudex appellationis an possit plus quam iudex causæ principalis, vide per Bald. in addi. Spec. de appella. versi. officium iudicis.

Iudex deferendo appellationi à grauamine, videtur à se iurisdictionem abdicare, in tantum, quòd etiam de consensu partium non potest postea in causa procedere, nisi ad eum per superiorem remittatur. no. Rom. con. 363. & seq. Nam delationem primo per eum factam reuocare non potest, licet res sit integra, nisi fortè iudex esset talis, quòd per simplicè querelam adiri posset, quia tunc partes possunt ad eum rediri, non obstante delatione per eum facta. not. Roman. consilio 363. Tu dic, quòd imò potest de consensu partium re integra indistinctè procedere: vt no. Ioan. Mo. & Ioan. An. in nouel. in c. cum appellationibus friuolis. lib. 6. & videtur text. eod. ti. sollicitudinem. circa finem: vt no. in gl. sed quare, & in glo. sed nunquid. & idem glo. in c. 2. de matr. contr. contra in terd. eccles. nam per hoc non dicitur quis in præiudiciū superioris iudicis appellationis prorogare iurisdictionem inferioris: sed dicitur non declinare: vt not. Anton. in d. c. sollicitudinem. de appel. ver. quæro, quid si ambæ partes. & vide sub ver. appella. §. appellans si tacite.

Iudex qui detulit appellationi, potest postea etiam per aliquod interuallum statuere parri certum terminum ad appellationem prosequendā. Quidam autem dixerunt, quòd hoc non potest, nisi statim hoc faciat cum appellationi detulit. not. Rom. confi. 356.

Iudex si appellanti à grauamine dat apostolos referatarios, & assignat appellanti terminum ad comparandum coram superiore pro appellatione prosequenda, per talem assignationem terminum deuoluit negotium principale ad iudicem ad quem: not. Rom. confi. 304. ver. expressis. nec per hoc censetur iudex deferre appellationi, cum nollet deferre declarauit dando referatarios: & nõ præsumitur quis, præsertim eodem instanti, velle esse sibi contrarius: ided non obstante dicta assignatione poterit in causa

causa procedere, quia terminum non assignauit, vt à se iurisdictionem abdicaret: sed vt terminum, quem appellans à iure haberet, abbreviaret, & videtur sentire glo. pen. in fin. c. appellationibus friuolis. de appel. lib. 6. Et claritè ibidem in nouel. super eadè glo. in fin. vbi dicit Ioan. And. quòd Iudex pro refrananda malitia appellantis dictum terminum iuris restringit: vnde non potest dici, quòd per hoc appellanti faueat eum à iurisdictione laxando: & pro hoc videtur casus in c. cordi. eodem tit. & lib. & ibi not. in glo. & vide infra in §. proximo.

Iudex à quo, si non detulit appellationi, non potest appellanti assignare terminum ad appellationem prosequendam: vt no. In no. in c. fin. de acqu. licet Ioan. And. aliter sentire videtur in addi. Spec. in tit. de remis. §. videndum est numerum. & Spec. idem quod tenet Ioan. And. cuius opin. approbant Anton. & Franc. de Zaba. in cle. 1. de appel. contra Innocen. & vide supra §. proximo.

Iudex à quo appellatum est ratione grauaminis, potest procedere in negotio principali statim, quando secundus iudex pronunciat malè appellatum, & remisit causam ad primum iudicem, non obstante, quòd à pronuntiatione secundi iudicis fuerit appellatum, nisi tertius iudex, cui secunda instantia & appellatio fuit commissa, inhibuerit. not. Rom. consil. 138.

Iudex à quo appellatur ab admisione articulorum, si reponit appellanti animo melius deliberandi, & postea recepit testes super articulos, valet receptio talis: quia repositio facta per iudicem, non est facta animo repellendi articulos: sed animo melius deliberandi, quem animum postea declarauit testes recipiendo. not. Rom. consil. 392.

Iudex qui pronunciat in possessorio suspensio petitorio, licet ab eo appelletur, & causa appellationis cum negotio principali ageri committatur: potest nihilominus in petitorio procedere coram iudice ad quem. Secus si fuisset sibi commissa sola causa appellationis, absque negotio principali, & si vna partium vellet coram vno iudice in petitorio procedere, alia in possessorio coram alio, praeferat causam possessori, quae priuilegiata est: vt not. Rom. consil. 131.

Iudex appellationis à grauamine de attentatis lit. pen. coram primo

primo iudice non cognoscit. notat Romanus consilio 309.

Iudex qui reuocauit attentata lit. pend. licet non condemnauerit eadem die in expensis, potest postea condemnare: quod intellege quando interlocutoria reuocans attentata transiit in rem iudicatam; quia tunc condemnatio expensarum non est, nisi quaedam executio praedictae interlocutoriae. notat Romanus consilio 103.

Iudex in causa reuocationis attentatorum debet procedere simpliciter ex puro &mero officio, & sine ordine solenni. not. Rom. consil. 13.

Iudex potest procedere sine figura iudicij in causa decimarum, verten. inter Clericos, non inter Laicos. not. Romanus consilio 431.

Iudex potest de plano se informare de fama, de notorio, & de legitimatione personae: nec requiritur, quòd pro tribunali sedeat, nec quòd citet partes: nec quòd deferat iuramentum testimonium. not. Anton. de cohabi. cle. vestra. 48. col.

Iudex non potest procedere sine figura iudicij in casibus non permisis à iure, nisi hoc faciat de speciali commissione Papae vel Imperatoris: quia alius inferior non potest hoc committere. not. gl. de hereti. ca. fin. lib. 6. & in cle. saepe. de verb. sig. super verbo, mandatum.

Iudex cui est commissum, quòd procedat summarè, &c. an possit sub illo verbo procedere, etiam sine figura iudicij, si petitum fuit, vel si signatura simpliciter dicat: Audiatur talis, & iustitiam faciat. An possit summarè procedere, si in commissione petitum fit, vide sub verbo, rescriptum. §. rescriptum ex cuius. Iudex cui committitur, in causa procedat sola facti veritate inspecta, & terminis abbreviatis, qualem ordinem seruare debeat in beneficiis & prophanis, vide Roman. consilio 33. & consilio 96. Si autem ei committatur, vt procedat secundum conscientiam suam, tunc potest procedere & facere sicut vult, nec ab eo appellari potest: vt not. Anton. in cap. prim. in fin. de constit. & not. glo. in c. statutum. §. assessorem. de rescrip. libro sexto. & Lap. in c. 2. de iur. cal. eod. lib. & vide sub verbo, appellatio. §. appellari non potest ab eis. dicitur, quòd licet appellatio non operetur, quòd ad effectum suspensionis:

tionis: tamen quod ad deuolutionem, vt superior possit emendare: vt not. glo. in clem. 1. de iure patron. ver. oneramus. & idē dicit Ioan. de Imo. vt recitat Dom. in d. §. affessorē. & Anton. in d. §. capit. 1. & Franc. de Zaba. in dict. clem. 1. vide Romanum consilio 357.

Index cui commissā est causa, vt in ea procedat purē & simpliciter, non tenetur in processu seruare ordinem à iure civili indutum: sed procedere debet secundum solam æquitatem iuris canonici: & idē si libellus foret secundum rigorem in aliquo defectiuus, poterit index supplere secundum æquitatem naturalem. not. Anton. de iudi. dilect. ver. not. quarto. & vide Barto. in extrauagan. ad reprimendam, quæ in hac materia loquitur.

ADDITIO

An index ex officio suo possit repellere agentem, contra quem est præscriptum. vide pulchrè per Do. Feli. in e. ad aufes. in 2. col. post prin. vers. stantibus istis. de præscrip.

Index quando procedit, non vt index, sed vt bonus vir, quia causa sibi committitur, potest prout vult, ad instructionem suā se informare, & non procedere secundum causæ cognitionem, nec partes vocare. not. Anton. de cohabi. cle. vestra. 39. colu. & no. in cle. de offi. deleg. in glo. magna. in fine.

Index in arbitrarijs non tenetur sequi rigorem iuris scripti, sed potest sequi æquitatem & non scripturam. not. Bartol. in leg. prim. Cod. de sacrosanct. eccles. & vide Anton. de consit. capitul. prim. vers. oppo. quod.

* SINGVLARE.

Index ex causa potest augere vel minuire pœnam impostam per consuetudinem, ista est gloss. no. in l. hodie. ff. de pœnis. in vlt. glo. quam refert & approbat Panor. in c. de causis, in vltimis verbis de offic. deleg. & an index ex causa possit augere vel minuire pœnam impostam lege vel statuto? dic quod sic; vt no. Hip. Marti. sing. 182. incip. index non debet, H. F.

Index

Index an possit sine accusatore, & absque alio processu, & alia probatione punire crimen commissum coram eo, pro tribunali sedens, vide sub ver. notorium. §. notorium quandoque.

Index qui secundum naturam causæ potest summarie procedere absque iudicij ordinē licet ordinem seruat, non vitatur processus, sed si partes contradicunt, potest appellari. not. Anton. de coha. clerici. vestra. 13. col.

Index si via ordinaria incipit procedere in causa, an in aliquo poterit procedere ordine non seruato, & ab illa via recedere, & extra ordinem procedere, vide glo. in cle. saxe. de verb. signi. super ver. partibus. & vide Anton. de iure iurand. vestram. ad fin. columna 23.

Index potest etiam ex officio suo se informare, in his, in quib. sufficit summaria cognitio. not. Rom. consil. 333. potest etiam in causa ordinaria cōpellere ex officio procuratorem exhibere mandatum: licet per partem non opponatur, quod non fit procurator. no. de elect. c. 1. lib. 6. in gl. super ver. absentia, in fin.

* SINGVLARE.

Index potest inquirere de conditione testis, etiam parte non opponente: gloss. est no. in l. testium. in ver. inimicitia. ff. de testi. quam glo. refert & approbat Iacob. de Sanct. Ge. ibi in penult. colum. 2. dicit de hoc aliam esse optimam glo. quam magnificat Nicco. de Neapo. in l. 1. §. si præses. de imagi. conue. H. F.

Index potest supplere in quocunque actu, ex quo surgeret iudicij frustratio, idē supplet circa ineptitudinem libelli. not. Anto. de iudi. causam. Item supplet in omnibus, in quibus non solum pars offenditur, sed & decor iudicis: vt not. Anton. eod. tit. capitul. prim. ver. no. 4. quod in his, vide plenè per Anton. quando possit index de facto supplere. in c. bonæ. & in capitul. prim. de postula. pza. 1.

Index potest de facto supplere in his, quæ sibi vt iudicij sunt no. ex testibus vel instrumentis, etiam coram eo productis. not. Rom. consil. 67. & consil. 227. Vide quod not. Ant. de postu. pza. bona. & quod not. Ant. de rest. spol. sollicitè in 2. opp. & idē Ant. no. pul-

no, pulchrè de consuetu. cum dilectus secundo: obuiat & idè sit
 verbo, notorium. §. notorium pro bonis, si fiat.

* SINGVLARE.

Iudex ex officio potest & debet, etiã inquisito non petente, re
 cipere probatōnes ad probandum innocentiam inquisiti. Hip-
 po. Marfi. in sing. 59. incip. innocentibus, & ibi etiã ponit, quòd
 statutum excludens omnes exceptiones, non excludit exceptionē
 innocentie, quod est valde not. secundum Bald. in l. edita, in re-
 pe. Paduana. ver. ex tribus aut. in penultim. colum. Cod. de eden.
 H. F.

Iudex potest reum condemnare in expensis etiã in libello nõ
 petitis. not. Ro. consi. 186.

Iudex, qui partem iniquè lædit faciendo seu iudicando, puni-
 tur, & parti ad interesse tenetur, secus si partem lædat negligendo.
 not. Anton. secundum Host. de priuilegijs, dilecti, & de re iudic. c.
 1. lib. 6. in glo. super verbo, facientem. in nouel. Contrarium no.
 Bald. in l. mancipia. C. de seruis fugi. sed aduerte, quod in casib. ex
 pressis in iure; tenetur iudex ex negligentia parti ad interes-
 se, & non expressis tenetur ex clausula iuris generali, quæ dicit, qd
 ex eo, de quo potest quis criminaliter puniri, potest ciuiliiter ex-
 atione in factum ad interesse conueniri. no. Bar. in l. fin. de extra-
 ord. cog. hoc dicto, quòd vbi ex negligentia iudicis prouideretur
 so de beneficio restitutionis, vt in casu l. sed si per prætoem. in
 princip. §. ait prætor. ff. ex qui. cau. ma. non habet locum actio in
 factum contra iudicem: quia dicta regula generalis non compre-
 hendit casum; in quo de illo alio remedio specialiter est prouid-
 um, per l. sanctio legum. ff. de pœnis. maximè, quia remedium re-
 stitutionis nõ est compatibile cum actione in factum: vt in l. cau-
 sa. 2. in princip. ff. de mino. vnde nõ est verisimile, quòd legisla-
 tor voluerit duo remedia contraria inducere: vt probatur per aut-
 horitatem text. in d. l. sanctio legum; in fin. vide infra §. iudex qui
 tulit.

* ADDITIO.

Iudex ex officio potest supplere, quando versitur periculum
 animæ:

animæ: ita not. in cap. bonæ. el. 2. extra de postu. & in l. 4. §. hoc
 autem iudicium. ff. de dam. infect. vt per Iaco. de sancto Ge. in
 l. testium. ff. de testib. in penult. colum. vers. nam ibi dicit Bal-
 dus. H. F.

Iudex datus in curia vtrum possit citare ad partes, si non ex-
 primatur in signatura, vide sub verbo, rescriptum in curia.

Iudex recipiendo testes super articulis productis, tacitè adnatit
 tit ipsos articulos, nec est necessaria alia admissio. not. Rom. con-
 sil. 392. & not. gloss. de offic. delegat. cum contingat. sub verb.
 nihilominus.

Iudex non solum potest reum absolvere actore non probante,
 sed etiã potest ipsi actori super petitis perpetuè silentium im-
 ponere, licet ipse reus nullam petitionem dederit. not. Roman.
 cons. 120.

ADDITIO.

Iudex an & quando possit repellere illum, cui nulla competit
 actio, vel inefficax omninò. vide per do. Fel. in c. ad aures. col. 2.
 in me. de præscript.

Iudex ordinarius vel delegatus, si pronunciat iudicem com-
 petentem, cum non sit, an processus per eum postea factus; va-
 leat, si non appelletur, vide plenè per Ant. in c. de dila. & de offic.
 deleg. cum 13. col. in fine. & vide infra §. iudex qui præterdit.

Iudex si pronunciauit iudicem se non esse, cum tamen sit, non
 definit per hoc esse iudex: sed e contra si pronunciat causam ad
 se deuolutam, cum non sit, non per hoc iudex erit. no. Rom. con-
 sil. 362. vide infra §. iudex qui præterdit.

Iudex aditus, licet non sit competens super negotio principa-
 li, sed quòd super eo pronuciari non possit: erit tamen iudex, quòd
 ad expensas & interesse, in quibus partem potest condemnare.
 not. gloss. fin. in c. vltim. de rescript. & est text. in cle. 1. eod. tit. &
 lib. & similiter potest de fructibus quandoque iudicare, licet de
 re principali non. not. Ioan. Andr. de Simo. per tuas. super gloss.
 final. & idem si iudex super principali procedat, processus eius
 est nullus, etiã si pars non opponat: vt not. Ioan. Andr. & Inno.
 in c. dispendia.

Iudex si ab initio non habuit iurisdictionem, sed lite pendente superuenit, an processus prius habitus validetur: & si potuit procedere vno modo vt iudex, & alio modo vt non iudex, an actus valeant, vide Ant. de præscript. cum ex officij.

Iudex qui non admissa exceptione ad vltiora procedit, tacite exceptionem rejicit, & propterea ab ea tanquam iniuste grauante appellari potest. text. est de libel. ob. cap. fin. & ibi not. Ant. in 2. nota.

Iudicis vel officialis assertioni creditur in extraiudicialibus ad eius officium pertinentibus. not. Innoc. de proba. quoniam contra falsam. & Bart. in l. ambitiosa de decre. ab or. fa.

Iudex si citat aliquem ex priuilegio exemptum, an citatus teneatur comparere allegaturus priuilegium. vide sub ver. citatio. §. citatus an teneatur, &c.

Iudex quis dicatur competens in causa feudali, vide sub ver. feudum. & vide infra §. iudex secularis habens.

Iudex quis ad eundem sit, quando petitur laudum reduci ad arbitrium boni viri. An iudex petentis, vel eius contra quem petitur, vide sub ver. arbitrator. §. arbitratoris laudum si petitur.

Iudex quis ad eundem sit in causa restitutionis, dic quod si restituitio petitur aduersus sententiam, debet adiri superior iudicantis, casus est in l. 1. C. vbi & apud quem. potest etiam adiri ipse idem qui iudicauit, si ordinarius est. ff. de mino. l. in causa. §. fina. si petitur aduersus contractum, debet adiri iudex rei. casus est in l. 2. eod. tit. & ita not. ibi per Bald. & Bart. Sed gloss. in l. minor. in princ. de mino. dicit, quod sicut contra sententiam propriam quis restituit, ita & contra sententiam partis, quod non puto, quia par in parem non habet imperium, licet habeat imperium in seipsum. ff. de ar. l. nam magistratus. Si autem petitur ad prosequendam appellationem interpositam, cuius tempora sunt decuria: debet adiri iudex ad quem: vt l. præce. C. de appell. sed si petitur restituitio ad appellationem interponendam, potest adiri tam iudex ad quem, quam iudex à quo: vt l. 1. C. si scipius in integr. re. po. delegatus verò aduersus suam diffinitiuam sententiam non restituit, sed aduersus interlocutoriam sic: vt l. C. vbi & apud quam, & ita not. Bart. in præalleg. l.

Iudex

Iudex quis censetur competens an actoris vel rei, quando reus, cui competit exceptio, licet non conuictus implorat officium iudicis, ne ab actore inquietetur. Vide sub ver. exceptio. §. exceptio nem habens.

Iudex quis dicatur competens in examinatione testium, quæ fit ad æternam rei memoriam; vide sub verbo, testis. §. testis quando.

Iudex qui vult procedere, vt in notorio non habens iurisdictionem, nisi in notorijs, si coram eo negatur notorium. Vtrum possit de hoc cognoscere, an notorium sit, vide sub verbo, notorium. §. notorium si coram.

Iudex habens iurisdictionem ratione qualitatis causæ: ita demum potest in causa procedere, si in libello fuit qualitas expressa, & sic ex deductis in libello mensurantur metæ iurisdictionis. not. Ant. de iud. ceterum. ver. venio ad glo. Et aduerte, quod sufficit quantum ad exercitium iurisdictionis, dictam qualitatem in libello deducere: licet de eius veritate dubitetur: vt ibi not. eod. c. in princip. ver. no. quod dicit. Et fortius quod etiam si illa qualitas non exprimitur, si tamen sub generalibus verbis libelli includi potest, sufficit si aduersarius non opponit: sed si in princ. opponeret alia, postea specificaret causam exprimentem iurisdictionem: vt not. idem Ant. eo. c. ver. venio ad secundum.

Iudex contra quem opponitur de incompetencia, ratione infamie vel criminis, potest cognoscere an sit iudex, quia non iudicat super in famia vel crimine: sed an sit iudex, secundum Innocent. vt not. Ant. de iud. ceterum. ver. venio ad secundum. Et vide infra §. iudex qui prætendit.

Iudex an cognoscat an sit iudex, quando vltra exercitium iurisdictionis agitur de aliquo commodo iudici applicando, & quando agitur de proprietate alicuius iurisdictionis, vel causæ deferentis iurisdictionem: & ideo si conuentus dicat se exemptum: & iudex vel actor dicat eum subiectum, de hoc iudex non cognoscitur, idem si fiat cum potestate iurisdictionali, reuocatur in dubium, an sit potestas vel exempt. Et prædicta procedunt, quando vltra iurisdictionis exercitium aliquod infertur præiudicium, quod tangit iudicem & partes, secus si respiciat

REPEDITORIVM AVREVM

præiudicium tertij: & idèd si reuocatur in dubium, an locus contractus vel delicti, sit de territorio iudicis punire volentis, de hoc cognoscere poterit: quia tale præiudiciũ tantũ non ponderatur, secundum Innocent. Si tamen hoc casu pars recusaret eum, vt suspectum, vel peteret à superiore causam ad se reuocari, tum verisimile est, quod fouebit id, quòd aliàs defendit, licet inter alios: arg. eius, quod de consimili causa dicitur: vt not. Anton. de iud. cæterum, ver. venio ad secundum.

ADDITIO.

Iudex domicilij an possit cognoscere de delicto alibi commisso. vide per Dom. Guid. Papa, in quaestione 202.

Iudex an possit parti committere officium executionis, vide Ant. de iud. c. 1. ver. no. tertio practicam, & ver. examinemus.

Iudex potest interrogare partem circa principalem quaestionem, vbi cunque æquitas suadet, & ante litem contestat. & post, & etiam post conclusionem in causa: non solum ad dubiam possessionem declarandam: sed etiam ad ipsam fundandam: quod est notandum: vt not. Anton. de iud. c. 1. ver. not. quinto iudicem. Et vide omninò sub verbo, interrogatio. §. interrogationem concernenti.

Iudex potest de causa propria cognoscere & iudicare, quando non cognoscit superiorem, not. Anton. de iudic. cum venissent, ver. oppono secundò: sed si superiorem recognoscit, tunc cognoscere non potest de causa propria: nec de iniuria eius personali, nec familiaris propriæ: nisi ex hoc fortè surgeret turbatio iurisdictionis: & hoc faceret specialiter ad tuendam iurisdictionem: vel nisi iniuria personalis sit manifesta: quia tunc magis est executor quàm iudex, idèd recusari non potest: secundum Innocent. Cyn. & Bartol. quod non placet, quia etiam in notarijs sentent. fertur: licet ordo iudiciarius omittatur, iniuriam autem respicientem dignitatem potest indistinctè cognoscere: vt notat Antonius eodem cap. versic. inferior autem. & de hac materia si quis possit esse iudex in causa propria: vide Dominic. in capitulo Romana. de pe. libro sexto, & ibi in gloss. magna. Et vide

D. NICOLAI DE MILIS.

211

vide Dominum Abbatem modernum, in capit. cum venissent, de iudi.

Iudex cui in certo casu est prohibita iurisdictionis: & si tunc non opponitur, valet processus & sententia per eum lata, nisi iurisdictionis sibi prohibita, sit attributa alteri, secundum Host. quod est notabile. not. Anto. de iud. cæterum, circa finem. vel nisi ab initio sit prohibita, & consequenter limitatur: vt not. Anto. de rescript. super literis. 3. col. ver. 9.

Iudex potest esse quilibet prælatus in causa ecclesiæ suæ, & etiam in causa spectante ad mensam suam, potest tamen recusari: altem, vt alius ei societur: quia & consanguineus eius recusatur: ergo multo fortius ipse Prælatus causam matrimonialem non cognoscit, nec de iniuria eius personalis, nec notoria, secundum Inno. sed de iniuria tangente ecclesiam cognosceret, vt si diceretur episcopo, quod esset simoniacus. Extra iudicialiter autem ad defensionem pro patria posset specialiter sententiarum excommunicando: & talis excommunicatio potius dicitur extra iudicialis quàm iudicialis. not. Anton. de iud. cum venissent, ver. inferior autem, sed Inno. dicit, quòd etiam in causa ecclesiæ suæ prælatus non est iudex: quia in causa sua iudex esset. licet Host. dicat contrarium: vt recitat Io. And. in c. ex parte de fo. compe. & opi. Host. sequitur Bald. in l. 1. C. ne quis in causa sua.

Iudex ordinarius vel eius delegatus, qui competens erat contra aliquem, intelligitur competens etiam contra vniuersalem ipsius successorem prætendentem ius à prædecessore. Si autem ius à prædecessore non prætendit: sicut est in succedente in ecclesia, vel canonicatu, vel alia dignitate: tunc successor conuenitur coram primo suo iudice: nisi quaestio esset realis, hoc est, tangens ecclesiam vel dignitatem, & non proprium titulum in ecclesia, vel dignitate. Contra singularem verò successorem, etiam cum vitio succedente non censetur iudex ordinarius competens, & singularis successor conueniri debet coram primo suo iudice, non coram ordinario prædecessoris sui, cui in re successit: quia iurisdictionis ordinaria non extenditur de vna persona ad aliam, nisi quatenus iure cautum reperitur. not. Anton. de iudic. quia 5. ver. venio ad quintum. In delegato autem contra prædecessorem, an

REP ERTORIUM AVREVM

possit vti iurisdictione contra singularem successorem, dicitur in §. prox. seq. &c.

Iudex delegatus contra vnum potest vti iurisdictione delegata contra singularem successorem rei & vitiij, & quod iurisdictione delegata restricta ex cōclusionone rescripti ad vnam speciem actionis, transit in aliam personam, quam contra eandem actionem petit in genere, licet diuersa in specie, nota. Anton. de iudi. quia §. vers. not. tertio: Prædicta intellige, quando contra singularem successorem competit condictio ex l. si coloni. vel ex decreto speciali. Secus tamen si competeret condictio ex canone reintegranda. Tamen Inno. & Hosti. dicunt quod nullo casu extenditur iurisdictione ad singularem successorem: nisi in rescripto delegacionis sit illa clausula, amoto quolibet illicito detentore. Et quod ad prædicta, dicitur successor in vicio, qui sciens rem ablatam, eam occupat. Item si ignorat ablatam, scit tamen eam ad se non pertinere: & eam ingreditur propria auctoritate: vt no. Anto. eo. c. ver. venio ad glo.

Iudex aditus in reali contra aliquem, tanquam possessorem, qui tamen non possidebat, licet non possit conuentum condemnare ad restituendum, potest tamen sententiam declaratoriam ferre pro actore: & proderit ei sententia, quo ad executionem, si postea reperitur aduersarius possidere. notat. Anton. de iudi. dilecti. in fin.

A D D I T I O.

Iudicis iustus an excuset à poena, vide per Do. Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 13. prope finem, de constitutio. vbi tenet, quod sic. vide tamen de hoc Guid. Papæ in quaestione 340. vbi videtur tenere contrarium.

Iudex cui commissæ est causa possessionis, an possit cognoscere de causa proprietatis. vide in verb. rescriptum. §. 3.

Iudex cui à delegato tribuitur iurisdictione super causa proprietatis, non censetur iudex super causa possessionis, in quantum possessorium non habet annexam causam proprietatis. Et sic vnus erit iudex in petitorio, alter in possessorio, nec dicentur habere contra-

D. NICOLAI DE MILIS

212

contrarietatem iurisdictionis. quod est notandum: vt no. Ant. de iud. ceterum. ver. venio ad glo.

Iudex non potest recusari vt suspectus, quando procedit super notorio. nota. gloss. in cap. 1. de offic. delegat. lib. 6. nisi notorium esset tale; quod non haberet poenam certam, sed arbitriam: vt notat Anton. de appellat. cum speciali ver. oppo. quod non possit. & vide omnino super ver. notorium. §. notorium operatur quod iudex.

Iudex an possit recusari, quando habet potestatem procedendi appellatione remota, vide Anton. de appellatione pastoralis. in §. colum. in fin.

* S I N G V L A R E.

Iudicem recusare potest tertius comparens pro suo interesse, si habet legitimam causam eum recusandi, quod est valde not. secundum Panor. in cap. cum super. 1. colum. ver. & ex hoc. de offic. delega. H.F.

Iudex ordinarius potest recusari, etiam de iure ciuili, quando est inimicus inimicitia capitali. not. Bald. in l. 7. C. si quadru. pau. se. dica.

Iudex ordinarius potest recusari, saltem vt alius ei associetur, quando prælatus in causa ecclesiæ suæ, vel spectante ad suam mentem recognoscit: vt no. Ant. in c. cum venissent. de iudi. ver. inferior autem.

Iudex potest recusari per partem, cum qua habet litem, non solum per propriam, sed etiam si parti in lite alterius aduersetur: vt not. Anto. de iudi. cap. 1. vers. not. secundo aduersarium. Iudex quando est vnus solus, sicut potest recusari, vt suspectus, ita & consilium potest recusari, si caput, id est, Metropolitanus suspectus est: secus si caput non suspectum, licet alij maiores de concilio sunt suspecti: nisi caput esset ita parum constantiæ, quod de facili moueretur ad dicta aliorum; vel nisi caput iudicaret sine aliorum consensu. notat Anton. de iudi. cap. 1. ver. oppono secundo quod hæc.

Iudex qui recusatur vt suspectus, potest statuere arbitris super

REPERTORIUM AVREVM

causa suspicionis electus certum terminum, intra quem diffiniant causam suspicionis, quod si intra eundem terminum non cognouerint, potest recufatione praemissa non obstante, in causa procedere. *tex. est in c. 2. requisitis. & c. cum speciali. de appellat. & c. iuspicionis, de offic. delegat. & c. vlt. de appel. lib. 6.*

Iudex ordinarius potest recufari quando habet assessorem vel consultorem suspectum, cuius consilium ex forma alicuius constitutionis sequi teneatur: si autem non artatur ad consilium sequendum, artatur tamen ad habendum, & tunc inspicitur qualitas personae iudicis, an sit talis, qui ad dictum consultoris de facili moueatur vel non: vt not. *Ant. de iud. c. 1. ver. oppo. secundo quod haec.*

ADDITIO.

Iudex autem sequens opinionem assessoris imperiti, qualiter puniatur, vide per *Do. Feli. in c. pastora. de iudicij.*

Iudex ordinarius licet sit suspectus, tamen propter eius suspicionem vicarius suus, licet habeat idem tribunal, non potest suspectus recufari, & e conuerso. *no. Bal. in l. i. C. si qua praedi. pot. hoc limita: vt not. sub. §. proxi.*

Iudex potest recufari vt suspectus, vsque ad litem contestat. non obstante, quod recufans illum actum gesserit coram ipso iudice, nec intelligitur pars in ipsum iudicem consentire, licet petat copiam rescripti vel libelli, vel cautionem dederit de stando iuriam per tales actus non censetur pars renunciare exceptioni declinatoriae: vt not. *Anton. de re iudi. inter monasterium. ver. oppo. quod potest.*

Iudex sicut post lit. contestat. potest recufari ex causa de nouo superuenienti: ita & post pactum de litigando coram eo, potest recufari ex causa superuenienti post pactum, & idem quando iudicialiter petitur allociari, propter suspicionem, & vtroque casu fitur dicto partis, dicentis se nouiter habere iudicem in dubitationem, & vt suspectum. *no. Anton. de iud. c. 1. ver. si. oppono. secundo quod haec, & c.*

Iudex delegatus debet recufari non coram eo, sed coram subdelegato

D. NICOLAI DE MILIS. 213

delegante, quando fuit delegatus in totum, & res est integra, secundum *Innoc. & quando dicitur integra, vide Io. And. in addi. Spec. in tit. de recusa. §. 2. ad fi.*

Iudex ex quibus causis potest recufari, vide in *c. accedens vt lit. non contest. c. causam quae. de off. deleg. & de appell. c. postremo. & per Ant. in c. cum speciali. & per Io. And. in c. legitima. de appel. lib. 6. in nouella. & Spec. in ti. de alleg. §. super est*

Iudex delegatus si est parti suspectus, potest antequam recufatur alium subdelegare. Sed post recufationem non potest, nisi parte consentiente, & si super recufatione pronunciatum est, tunc non potest etiam consentiente parte committere, vt patet in *text. de offic. deleg. c. iudex. lib. 6.*

Iudex si post recufationem de eo factam, & post relationem per ipsum factam procedat, an valeat processus, si non appellatur, vide sub verbo, iurisdicatio. §. iurisdicatio sicut suspenditur.

ADDITIO.

An autem iudex pronuncians se non esse iudicem competentem, videatur functus officio suo, & desinat esse iudex, ita quod non possit talem interlocutoriam reuocare, vide *pulchre per do. Alexan. in consil. 71. in l. colum. circa fin. Et tibi an idem fit, quando iudex pronunciauit, non esse ulterius procedendum, in 3. col. circa medium.*

Iudex inferior a Papa, non potest causam committere tractandam, praeter ius Canonicum, & eius aequitatem, & secundum Iuris Ciuilis rigorem, *not. Anto. de iud. dilecti. ver. quareo ad intellectum.*

Iudex siue sit ecclesiasticus, siue secularis, debet omnes causas ecclesiasticas, coram eo vertentes, cognoscere, & terminare secundum canones, & non secundum leges contrarias, secundum *Ioan. And. Sed dic latius, quod si materia sit ecclesiastica vel spiritualis, tractetur secundum canones: Si materia est ciuilis, tunc sequenda est lex in foro suo, dummodo non inducat ad peccandum: item si materia est mixta, quia lex seruatur in suo foro ciuili, & non in foro canonico, quia fori sunt diuersi. Nisi*

et § materia

materia fit pia, tunc quia semper canon est seruandus, & idem in causis libertatis testamenti, ad pias causas pupillorum & viduarum, & aliarum miserabilium personarum, lex contraria canonum non seruatur. Si autem fori non sunt diuisi, sed ambo in ecclesia vniantur, vt quia ecclesia habet in loco iurisdictionem spiritua-lem, & temporalem, ab initio vel ex accidenti, vel ex consuetudine, tunc canon seruandus est, & vbi iudices seculares non vellent seruare canones in materia peccati, possent per ecclesiasticos iudices ad hoc compelli: vt no. Ant. de iud. cle.

Iudex inferior non cognoscit de priuilegio Papæ ad præiudicium Papæ, idem si producatur priuilegium exemptionis ad præiudicium Papæ, de illo nõ iudicat inferior. Item si vertitur in dubium de potestate Papæ cõcedentis, an potuit concedere vel non. Sed si vertitur in dubium de validitate priuilegij ab eo concessi, vel de eius intentu, tunc si dubium non est probabile, vt quia de eo apparet casus apertus, vel decidibilis per glo. vel opinionem, eo casu inferior potest cognoscere, sicut quotidie videmus iudicare super talibus, quando incidenter veniunt: Secus quando principaliter super hoc adiretur, quia tunc Papa est ad eundem. Si autem ibi cadit probabilis dubitatio, tunc si cadit circa veritatem vel falsitatem narratorum in priuilegio, inferior cognoscit, idem si dubitatio est solum circa verba priuilegij, solum Papa, vel alter de eius mandato cognoscit. Et hæc vera in priuilegijs concessis à Papa: De priuilegijs autem Papæ ipse solum iudicat. Aduerte tamen, quia licet inferior non cognoscat de priuilegio & dispensatione Papæ principaliter, cognoscit tamen de extrinsecis consecutiujs ad illam, vt si dispensatum est in duobus curatis, cognoscat an cura animarum negligatur: vt no. Ant. de iud. cum venissent.

Iudex inferior non potest cognoscere de causa, quæ semel ad Romanam curiam est deuoluta. no. Rom. consi. 311. vide omnino c. si duobus, de app. & quod not. ibi Inno. & vbi singulariter prædicta limitantur.

Iudex inferior si cognoscit de eo quod ad solum superiorem spectat, sententia per eum lata est nulla, quia hic est defectus potestatis. vide Ant. de iud. cum venissent. 2. col. in fin.

Iudex

Iudex inferior cui attributa est specialis iurisdictione respectu personæ, in tantum remanet iudex, in quantum vigil est in exercenda iusticia, & in quantum eam potest exercere, Sed data negligentia, vel impotentia exercendi, propter proteruiam subditorum, reuoluitur iurisdictione ad antiquum superiorem: & sic quandoque ex defectu subditi priuatur dominus iurisdictionis exercitio, ne iustitia periclitetur. not. Ant. de iud. ceterum. ver. quod ibi tribuitur.

Iudex ordinarius non potest cognoscere de causa, cuius iurisdictione est alteri attributa specialiter, quia hoc ipso iure videtur à iurisdictione ordinarij exemptum. Quod est verum, quando illa specialis iurisdictione attribuitur respectu personæ, in quam debet exerceri, secus si respectu territorij, quod est notabile: vt not. Ant. de iud. ceterum. versi. not. quod vbi, & infra §. iudex ordinarius an possit.

Iudex dicitur habere ordinariam iurisdictionem, quando habet eam à lege. not. Ant. de iud. ceterum. ver. venio ad secundum, si qui in causa, & c. Item substitutus loco ordinarij, vel eius vices gerens, dicitur ordinarius. not. gloss. in l. quanquam. §. vbi decretum. ff. de offic. proconsul. & l. 1. & 3. ff. de offic. eius, cui mandata est iurisdictione. & ordinaria iurisdictione non datur nisi per principem, legem, vniuersitatem vel consuetudinem. notat. Roman. consil. 388. in fi.

Iudices si sint plures quibus lex tribuit iurisdictionem, nõ intelligitur data cui libet in solidum, sed omnes simul possunt inter se aliquos eligere, qui cognoscunt, & eligendo delegare videntur, & illi electi partim ordinaria, partim delegata iurisdictione vtuntur. not. Ant. de iud. ceterum. ver. quero quæ pars.

Iudex ordinarius an possit cognoscere de causis inferiorum iudicium ei subditorum, & an sit locus præuentioni, & an si inferior præueniat, possit vetare ne procedat, vide Ioannem Andream, & plenè per Antonium. de offic. ordin. pastoralis, in princip. & vide aliquid per Lap. in cl. 1. de relig. do. & per Barro. ff. de iud. l. iudicium.

Iudex ordinarius non potest per senec per alium cognoscere in territorio alienæ iurisdictionis, etiam de consensu partium, secundum

cundum Inno. nisi iudex illius territorij consentiat. no. Ro. con. fil. 371. ver. secundum dubium.

Iudex ordinarius potest reuocare delegatum, etiam post lit. contest. vt l. iudicium soluitur. ff. de iud. & ibi per Bart.

Iudex ordinarius non potest alteri delegare causam sibi & clerico commissam. not. Ant. de iudi. decernimus. ver. nunquid autem possit, &c.

Iudex ordinarius non potest corrigere sententiam annullandam, sed potest reuocare sententiam nullam, & de nouo procedere. Delegatus autem omnem eius actum nullum reuocare potest, & de nouo facere potest, præter diffinitiuam sententiam, vel quæ vim diffinitiuam habet, quæ licet nulla sit, de nouo sententiare non potest, nisi lata esset super matrimonio carnali vel spiritali, vt in causa beneficii, quia illa non transit in rem iudicatam. Quod est verum, si error vel iniuquitas euidenter apparet ex sententia vel actis, & tunc reuocari potest, tam per delegatum, quam per ordinarium, vt si error fuisset in sententia expressus. vt no. Ro. con. 341. Ant. dicit, quod idem est in sententia lata in causa beneficii, quod in alijs sententijs, vt ipse no. in c. qualiter. i. de accu. ad fin. & ibi gl.

Iudex potest reuocare interlocutoriam etiam per quam pronunciauit appellacionem desertam, quia talis sententia habetur quod ad hoc pro interlocutoria. not. Roma. con. fil. 86, quod est verum, si ab ea fuerit appellatum, alijs secus: vt not. Ro. con. fil. 86. & idem Anto. de app. cum cessante. 10. col. ver. ex his deciditur. Bar. dicit quod interlocutoria, per quam pronunciat se quis non iudicem, non potest reuocari. Et idem de interlocutoria quæ continet aliquid dari vel fieri, vt ipse not. ff. de re iudi. l. quod ius sit omnino. vide ibi per Bar. qui plene loquitur, & dicit quod omnis interlocutoria, à qua est appellatum, potest reuocari, vide plenissime per Anto. in c. cum cessante. vbi tractat de reuocatione tam diffinitiuæ sententiæ, quam interlocutoriæ.

Iudex delegatus non potest reuocare sententiam per eum nulliter latam, etiam si sit super nullitate alterius sententiæ lata, quia licet talis sententia super nullitate lata sit interlocutoria, habet tamen vim diffinitiuam, nisi forte esset in causa matrimoniali vel beneficii. no. Ro. con. fil. 341.

Iudex

Iudex delegatus à Papa si non est in dignitate constitutus secundum formam. cap. statutum. de rescript. lib. 6. non valet delegatio, nisi Papa committat sibi causam simplici clerico hoc expresso in rescripto, quia tunc ex certa scientia commississe videtur: vt not. de rescript. statutum, in prin. lib. 6. in glo. super verb. litterarum, cum duabus gloss. sequent. item dict. cap. statutum. & solemnitates ibi positæ procedunt, quando delegatur vel subdelegatur causa, secus quando delegatur vel subdelegatur vnus articulus causæ, vel mera executio. Et ex hoc apparet quod dict. cap. statutum, habet locum in executore gratiæ, dato cum clausula, vocatis vocandis: Ratio, quia talis non est metus executor, sed iudex potius: vt not. Roman. con. fil. 370. item dict. cap. statutum, procedit duntaxat in delegatione, quæ fit inter clericos, & sic non habet locum in ea, quæ fit inter laicos, secundum Ioan. Andr. in cap. sua nobis, de appella. Et notat Antonius de iudic. decernimus. ver. nunquid autem inter laicos. item dictum cap. statutum, non habet locum, si partes consentiant quod aliter procedatur. Quod est verum, quod ad personas: vt not. Roman. con. fil. 380. vide omnino sub verbo, dignitas. §. dignitas est esse canonicum.

Iudex delegatus à Papa siue Principe, potest alteri subdelegare. not. Roman. con. fil. 258. non tamen potest hoc passim facere, scilicet quando malitiosè vult se exonerare. not. Roman. con. fil. 441. circa principium. Primum limita: vt not. in §. iudex delegatus eui committitur, vbi omnino vide. Delegatus autem à delegato Principis, non potest subdelegare articulum causæ cognitionem requirentem, etiam partibus consentientibus: vt notat Roman. con. fil. 358. nec etiam potest subdelegare totam causam, licet in subdelegatione sibi facta expressum sit, quod per se vel per alium de causâ cognoscere possit: vt not. Roman. con. fil. 258. & aliquid tangitur con. fil. 393. Hoc vltimum limita, nisi Princeps delegato suo commiserit, quod subdelegatus ab eo subdelegare possit, quia idem posset ordinarius facere suo delegato: vt notat Ioan. Andr. in cap. si cui, de offic. deleg. libro sexto, in gloss. fin.

Iudex delegatus à Principe, licet subdeleget, & alteri vices suas

suas committat generaliter in omnibus causis, in quibus esse voluerit delegatus, tamen talis subdelegatio non valet, quod ad causas, quæ non erant sibi commissæ tempore subdelegationis, licet postea sibi committantur. not. Rom. conf. 456. in princ. secus in ordinario, qui iure proprio potest causas & futura negocia committere expedienda: vt not. Rom. consil. 456.

Iudex delegatus ab ordinario ad vnam causam tantum, licet non possit eam subdelegare totam; nec aliqualem articulum causæ cognitionem requirentem: vt not. Roman. consil. 258. nundam tamen examinationem testium per eum receptorum subdelegare potest. not. Rom. conf. 164. Potest etiam totam causam alteri subdelegare; quando in delegatione sibi facta expressè dicit, quod possit per se vel per alium de causa cognoscere: vt not. Rom. conf. 370.

ADDITIO.

Iudex delegatus an possit vnum articulum causæ; videlicet audire testes, vel eorum iuramenta recipere, & similia, committere alteri personæ quam nominatæ, in capitu. statutum. de rescript. lib. 6. vide in Capella Tholosana. quæstio. 12. & in additione. vbi etiam quid de iudice subdelegati à principe, vel delegato ordinarij,

Iudex delegatus an possit subdelegare id quod sibi commissum est, siue expediatur per viam iurisdictionis, siue nudi ministerij, vel aliter, vide omnino de offic. delegat. c. fin. & eod. tit. in cui. lib. 6. & cle. 1. eod. tit. & plenè per Anton. d. c. fin. de offic. delegat. & vide Rom. conf. 441.

Iudex subdelegatus in certo loco non potest iurisdictionem in alio exercere, nisi partes expressè consentiant: nec sufficit tacitus consensus. not. Roman. consil. 380. vel nisi subsit causa legitima, propter quam non possit in loco deputato procedere, vt patet in c. statuimus. de offic. deleg. lib. 6.

Iudex delegatus licet absoluat reum ab instantia iudicij propter contumaciam, tamen per hoc non desinit esse iudex, quin actore comparente possit procedere in causa. not. Rom. conf. 69.

Iudex

Iudex delegatus habens potestatem subdelegandi, si subdeleget, & decedat antequam subdelegatus incipiat iurisdictionem, expirat subdelegatio. notat Roman. consilio quadringentesimo decimo quarto.

Iudex delegatus si moritur ante causam finitam, non transit exercitium iurisdictionis in successorem, si delegatio fuit facta sub nomine proprio, sed si sub nomine dignitatis, transit ad successorem in dignitate, de offic. deleg. quoniam Abbas. & not. Antonius de iud. quia Gui. ver. venio ad quintum. hoc vltimum limita, nisi delegatus sit coniunctus, siue propinquus deleganti, quia tunc ratione affectionis personæ, non respectu dignitatis videtur delegasse: vt not. de testa. c. fin. lib. 6. in gloss. penult. Sed ille gloss. loquitur, quando negotium quod committitur, pertinet ad committentem iure priuato in quo cadit affectio, &c.

Iudex delegatus ab Archiepiscopo tenetur seruare statuta Archiepiscopi. not. Ant. de iud. dilecti. ver. cum intellectum.

Iudices delegati si sint plures, cum clausula, quod si non omnes, &c. non possunt duo ex eis in causa procedere, narrando tertium eorum collegam absentem vel impeditum, etiam si hoc verum sit, nisi consistat de impedimento vel absentia per literam, vel per nuncium ipsius tertij. not. Rom. consil. 166. & 243. Et processus ab eis aliter habitus est nullus. Nec per tertium ratificari potest. Prædicta procedunt in prophanis: secus in beneficialibus, in quibus sufficit veritatem impedimenti adesse, licet collegis, vt præfertur, procedentibus non fuit notificatum, tamen postea de illa constat: vt not. Rom. conf. 17.

Iudex si procedit contra contumacem ignorans contumaciã, non valet processus: vt not. Bartol. in l. multum. de cond. & demonst. sed contra. not. Bald. in l. falsus. C. de furtis.

Iudex delegatus si ignorat se iudicem, & procedit, & sententiam fert, sententia non valet, quia oportet quod sciat se iudicem, vt probatur per text. ff. de eo qui protul. l. quæro. & ibi not. Bartol. & vide notata per eum in l. multum. de cond. & demonstrat. Et idem not. Ant. de cohob. cler. vestra. 47. colum. Ista materia est periculosa: vt not. de officio delegat. prudentiam. in principio. vbi per eum plenius not. 17. columna. ibi restat secundo

cundò videre. Dic, quòd si iudex ignorat penitus se iurisdictionem habere, non valet quod agit, & ista regula nunquam fallit, secus si scit se iurisdictionem habere: sed ignorat vel dubitat, an super causas, vel super has personas habeat, & ita subtiliter notat Angelus in l. 2. §. conuenire. ff. de iudic. & idem sentit ibi Bartolus, & idem sentit Ant. in cap. penult. & gloss. de offic. deleg. 3. col. vers. quæritur tertio. vide quòd etiam ipse not. de appell. l. si duobus. & de dil. præterea. & vide infra §. iudex qui potest procedere ex vno: si est delegatus à principe, oportet quòd sciat per se, nec sufficit scire per testes: vt not. Ioan. Andr. de regul. iuris, qui certus. lib. 6. in nouella. idèd dicit Roman. quòd delegatus non acquirit iurisdictionem, nisi sciat se delegatum, & consentiat. Et hoc de iure canonico, quicquid sit de iure ciuili: vt not. Roman. consil. 456. ver. circa tertium. sed alibi dicit Rota, quòd ante rescriptum delegationis iudici præsentatum, non possit iudex exercere aliquam iurisdictionem: vt not. Roman. consil. 455. tamen iurisdictionem acquirit, licèt illam ignoret. hinc est quòd in rescripto super personas expressas, etiam ante ipsorum expressionem habet iurisdictionem, licèt non iurisdictionis exercitium: vt not. Roman. consil. 457. prædicta procedunt in prophæis: sed in beneficialibus videtur, quòd nedum iurisdictionem, sed etiam exercitium habeat, & antequàm sciat: vt not. Roman. consil. 362. & hoc patet, quòd in beneficialibus valet processus eius, qui putat se iudicem, & in veritate est iudex, licèt sibi legitime non constet se fore iudicem, vt colligitur ex dicto consilio 362. sufficit ergo in beneficialibus, quòd opinio iudicis cum veritate concordet. Dic, quòd omninò oportet iudicem procedentem totam habere potestatem sibi cõcessam pure, vel in euentu secundam prius dicta: sed non requiritur quòd sciat ipsum euentum euenisse: sed sufficit illum putare quòd euenit: ita loquitur dicto consil. 362. oportet ergo quòd principalis potestas & delegatio sit ei nota, sed non purificatio delegationis in beneficialibus.

Iudex delegationis an possit inuocare auxilium brachij secularis, si ei hoc specialiter non est commissum. Archid. dicit, quòd non: vt in cap. officium. §. denique. de hæret. lib. 6. sed Innocen.

Hoff.

Hoff. & Ioan. And. tenent contrarium, vt in c. significasti. de offi. deleg. & hoc verius de iure scripto: Stylus tamen curiæ seruat primam opinionem, & secundum illam, licèt non possit delegatus inuocare auxilium brachij secularis, potest tamen requirere ordinarium, & eum compellere, vt inuocet auxilium brachij secularis: vt not. Ioan. Andr. in d. c. significasti.

Iudex ecclesiasticus non potest nec debet requirere brachium secularis, nisi in subsidium quando potestas ecclesiastica deficit in factis, vel in iure circa subditos corrigendos. Non potest ergo principaliter inuocare: & idèd iudex ecclesiasticus non potest antea secularem ad carcerandum clericos pro delictis, nisi vbi nõ habet potestatem corrigendi, nec carceres habiles ad clericos detinendos. not. Anton. de iud. cum non ab homine, ver. not. quòd cessantibus.

Iudex ecclesiasticus qui requirit brachium secularis, non habet secularis iudex inquirere, an iuste petat vel non. Quod est verum, quando illud petit pro executione sententiæ: secus si non procedente sententiæ brachium secularis imploret, quia tunc si iniuste petit, non tenetur iudex secularis ei impendere, secundum Innoc. vt not. Ant. de offic. deleg. c. 1.

Iudex Ecclesiasticus an & quando possit cognoscere de causis pauperum, pupillorum, viduarum, & miserabilium personarum. Et qui dicantur pauperes, & quæ miserabiles personæ, vide Innocentium & Antonium de officio delegati. significantibus.

Iudex ecclesiasticus an possit cognoscere de causis pœnitentium, & incidenter potest cognoscere de omni causa temporali. not. Ant. de iud. quanto. circa hoc vltimum vide quòd ipse not. de ord. cogni. tuam. ver. oppo. que d'incidenti. & in c. 3. de donat. inter virum & vxor. & in c. lator. qui filij sunt legit. Vbi indistinctè tenet, quòd potest de omni causa incidenti cognoscere, propter excellentiam iurisdictionis ecclesiasticæ.

Iudex ecclesiasticus rei ecclesiæ alienandæ, vel alteri ecclesiæ vendendæ, debet auctoritatem ipsi alienationi vel vniõni interponere, non autem iudex ecclesiæ, cui sit vniõ. not. Roman. consilio 118. & 273.

e

Iudex

Index ecclesiasticus cognoscit an captus vel detentus per iudicem laicum in habitu clericali sit clericus, vel non, de quo non potest iudex secularis cognoscere. not. Roman. consil. 178. & consil. 202.

Index ecclesiasticus semper est competens, quando dubium est an iurisdicatio spectet ad ecclesiasticum vel secularem, nam ecclesiasticus tanquam maior cognoscit, nec secum iungitur secularis, & hoc in ordinarijs: secus in delegatis, in quibus si dubitatio occurrit, ad quem iurisdicatio spectet, coniungitur, vt simul cognoscant ecclesiasticus & secularis, secundum Innocentium. vt not. Ant. de iud. c. ceterum. ver. venio ad gloss.

Index ecclesiasticus est competens contra laicum, qui clericum spoliavit, non solum in ecclesiasticis, sed etiam in patrimonialibus, quia sacrilegium committit, quod est crimen ecclesiasticum. Et aduerte quod est iudex competens, etiam si dubitetur, an sacrilegium commiserit, vel etiam spoliauerit: sufficit enim quod in libello narretur quid tale, in quo sacrilegium vel spoliatio possit includi. not. Antonius de iudic. c. ceterum, ver. venio ad gloss.

Index ecclesiasticus non potest adiri ex pacto nudo, ex quo non oritur formalis actio, oritur tamen ius agendi de iure canonico, sicut agitur de iure gentium, secundum aequitatem naturalem, quando aequitas suadebat dari ius agendi. Et aduerte, quia videtur, quod tale ius possit ad iudicium deduci absque eo quod perueniatur ad actum denunciationis euangelicæ: vt not. Ant. de iud. c. dilecti, ver. tertio nota.

Index ecclesiasticus potest adiri contra laicum, quando agitur causa iuramenti, vel quando agitur ad infringendum præceptum factum contra legem diuinam, vel contra pietatem naturalem, vt si cui precipiatur, vt filium exhaeredet sine causa, quia tale præceptum nutrit peccatum. not. Anto. de iure iurand. quinta uall. ver. oppono 2.

Index ecclesiasticus potest etiam inter laicos cognoscere de omni contractu iuramento firmato. Et in omni casu, in quo canon dat executionem agendo vel excipiendo. not. Anton. de foro comp. cum sit. 5. colum. ver. tertius casus.

Index

Index ecclesiasticus potest adiri etiam vbi aequitas canonica suadet ius agendi, vt quando quis excluditur à petendo pacto vel iuramento, sed factum quod proponitur coram iudice est tale, quod secundum canonicam aequitatem mouere debet iudicis officium ad aliquid agendum in materia concernente peccatum, tunc enim licet exclusus non potest agere nec concludere, vt aliquid datur sibi pacto vel iuramento obstante, potest tamen Adversarij sui iniquitatem iudici notificare, & etiam tanquam incitator & executor officio iudicis intromittere, & concludere iudici vt faciat quod sibi aequum videtur, & iudex hoc agere debet, vt ille non maneat in peccato, & cum non possit aliter poenitere, nisi restitutione, veniat restitutus in consequentiam, & super tali admittitur iste intimans tanquam testis, & computabitur in numero testium, & hac via agere potest, qui nil præcisè peteret, nam licet quis iuramento excludatur à petendo, non excluditur ab officio iudicis implorando modo præmissio. not. Ant. de iud. dilecti, ver. sed an agenti.

Index ecclesiasticus potest adiri pro purgatione cuiuslibet peccati manifesti, vt compellatur quis à peccato desistere, & poterit ipsum compellere ad poenitentiam, & in talibus probationes receptæ coram iudice seculari contra laicum, faciunt fidem coram ecclesiastico. Probatio autem exceptionis super literis facta coram seculari, an faciat fidem coram ecclesiastico, est in arbitrio iudicis: vt not. Ant. in c. at si clerici. de iud. in princ. ver. oppono quod conuictus.

Index ecclesiasticus cui sit remissio per alium iudicem, non arduatur stare actis factis coram iudice remittente, etiam si remittens fuerit iudex competens, secundum Innocentium. An autem iudex secularis teneatur stare actis iudicis ecclesiastici, vide Ant. de iud. at si clerici. in princip. Actis tamen factis coram iudice seculari contra laicum, adhibenda est fides coram iudice ecclesiastico, si de eodem agatur contra eundem coram eo: vt not. Ant. eo. c. in princ. ver. oppo. quod conuictus.

Index secularis habens iurisdictionem ratione fundi, non potest cognoscere in clericum vasallum suum, etiam in causa feudali. not. Anton. de iudic. at si clerici. in princip. ver. oppono cum
e 2
gloss.

gloss. Sed contrarium dicit gloss. quam Antonius pro se allegat. n. q. 3. in summa. Et vide sub ver. feudum. §. feudi quaestio, quando dicit de iurisdictione.

Index secularis non potest cognoscere in clericum de aliquo crimine, etiā si de illo crimine agatur civiliter, siue clericus conueniatur, non fuit etiam ei per modum exceptionis opponatur, puta quod non possit esse testis. not. Anton. de iud. at si cler. in princ. ver. ad tertium.

Index secularis potest interponere auctoritatem emancipationis, quam facit pater laicus de filio clerico, & dicitur, quod actor sequitur forum rei, verum est quando iudicium redditur in inuitum, potest dicta emancipatio fieri etiam coram iudice ecclesiastico, ipsius filij clerici. not. Rom. cons. 178. & vide sub ver. emancipatio.

Index secularis non potest cognoscere an filius sit legitimus. not. Rom. cons. 173. in fin. vide Ant. de ord. cogni. c. tuam. & qui fil. sint legit. c. lator.

Index secularis non cognoscit de causa iuris funerandi, quando agitur reali actione pro ipso vsu funerū: secus si agitur actione personali inter laicos, vel etiam si agatur de expensis circa funus faciendis vel repetendis. not. Ant. de iud. c. quanto.

Index secularis non cognoscit de causa spirituali principaliter, nec incidenter, ita nec de causa iuris patronatus, quae spiritualis censetur, nisi ageretur actione personali pro iure patronatus promisso donari, quia tunc fortē posset coram seculari iudice tractari: vt not. Anton. de iud. quanto. vide per eum de ordi. cog. tuam. ver. oppo. quod de incidenti.

ADDITIO.

Index laicus an dicitur competens, vt cognoscat de adulterio, periuurio, & sacrilegio, vide per do. Gnid. Rapae. q. 178.

Index secularis potest cognoscere de iuramento, an sit seruandum vel non. Si est probabiliter dubium, an iuramentum sit licitum, vel seruandum, solus ecclesiasticus cognoscit. not. Ant. de foro comp. c. fin. lib. 6. super gloss. vlt. vide per Ant. de foro comp. cum sit. 6. col. ver. tertius casus.

Index

Index secularis an possit cognoscere de causa possessoria iuris super re spirituali, vide sub verbo, spiritualis. §. 1.

Iudici laico possunt per Papam delegari non solum causae civiles & criminales, sed etiam spirituales. Sed ab inferiori delegatio facta, non valet in causa spirituali, nec in criminali ad ecclesiam spectante: Sed in civilibus: vt no. An. de iud. decernimus. ver. oppo. cum glo.

Index laicus an possit excommunicare, & excommunicatum absolueret, vide sub ver. laicus. §. laicus ex concessione.

Index laicus non potest in ecclesiasticis causis esse iudex, nec consultor, nec assessor, vt eius iudicio causae tractentur. not. Ant. de iud. decernimus, in princ. Et quod dictum est de consultore, intelligit, quando consilium praecise tenetur sequi iudex ecclesiasticus: alia secus, licet Innoc. simpliciter dixerit, laicum posse esse consultorem. Et idem dixit Hostien. de assessoribus: vt not. Ant. eo. c. vlt. colum.

Index a quo appellatur, si reuocauerit grauamen post tempus dandorum apostolorum, an possit in causa procedere. Io. And. sentit quod non. in c. vt super. de appel. lib. 6. in nouel. Idem si intra tempus reuocauit, tamen Apostolos non dedit, quia reuocatio grauaminis non sufficit, nisi etiam dentur apostoli, vt sentit Ioan. And. ibidem.

Index a quo, qui appellanti a grauamine respondit, quod appellationem non admittit, nisi in quantum de iure tenetur, habetur pro non respondente, quo ad dationem apostolorum. not. Franc. de Zaba. in cle. quamuis. de appellat. in penult. quaest. ex quo sequitur, quod iurisdictione priuatus est, & non potest ad ulteriora procedere, secundum glo. in dicta cle. super ver. aut si.

Index secularis an possit cognoscere de causa vsurarum, vide plenē per Antonium. de for. compet. cum sit. ver. nunquid aitem.

Index cui committitur potestas confirmandi, an possit confirmare, & econuerso, cui committitur potestas infirmandi, possit infirmare, & econuerso, cui non committitur potestas confirmandi, an possit confirmare, vide super ver. rescriptum si est per unam partem, & sub ver. libellus. §. libellus si est datus.

Index

Iudex ordinarius non potest causam diffinire, in qua excipitur de sententia lata, vel de collatione facta per delegatum Papam, nec etiam principaliter cognoscere, an delegatus iuste vel iniuste possideat, vel alius petens ius habeat, vel vtrum quis, licet per delegatum prouisus, propter delictum superueniens priuandus sit. not. Io. And. de offic. deleg. super eo. ad fin.

Iudex ordinarius potest de causa cognoscere inter subiectos, non obstante, quod illa causa pendeat in curia, nisi de illa litis pend. excipitur, vel nisi ipse sciat litis pendentiam, & contra citatum non comparētem valet processus ordinarij, nedum cum contumacia punitur, sed etiam in principali: vt no. Inno. Io. And. & do. Ant. in c. si duobus. de appel. & in c. praeterea. de dila.

Iudex quis dicatur competens ad cognoscendum de suspensione rescripti, dic quod ille, cui rescriptum dirigitur, & nullus alius, secundum Hoff. vt not. Ioan. And. de rescript. cum contingat super glo. Sed qualiter: vide tamen quod not. in c. pastoralis, in prin. eo. tit.

Iudicium praeterea & commissiones an se extendat ultra tempus suae iurisdictionis, vide Bar. in l. fin. ff. de poen. & in l. fundi. ff. de acqu. poss. & Bal. in l. 1. C. de post. hu. & l. puto. §. si quis. ff. eo. tit. in glo. in l. certarum. §. si. ff. de re mil. in Aut. vt nulli iudicium. §. ad hac non iubemus. in glo. & hoc videtur in l. 1. in fin. ff. de offic. praefect. vel in gl. super ver. perpetuum. & 14. q. 1. in c. si. in gl. vlt. & ibi ar. de iur. patro. cum dilectus. in glo. super ver. referuandum, quod hodie videtur expeditum. de offic. deleg. praesenti. in prin. lib. 6. Vide tex. & glo. ff. de iur. om. iudi. in l. & quia. §. fin. & quod not. de sen. excom. à nobis. in gl. magna, in fin.

Iudex delegatus per ordinarium de mandato superioris, vel superiori approbante, an possit reuocari per ordinarium, sine consensu superioris, vide sub verbo mandatum. §. 3.

Iudex an possit partes litigantes compellere ad concordiam faciendam, vide Ant. in c. 1. de mu. pe. vlt. col.

A D D I T I O.

De hoc vide per dominum Felin, in capitulo super praestitum

num §. verum. colum. 2. versicul. in eadem gloss. de offic. delegat.

Iudex si datur vnus in primis literis, & postea datur alius iudex in causa, qui procedit habita noticia ambarum literarum, cuius processus valebit, primi vel secundi, vide Anton. in ca. cum M. de const. 39. col. ver. secundus casus. Sed hunc passum egregie tangit Inno. in duobus locis: in primo dixit, quod aut Papa in secundis literis directè reuocat primas, vt quia dixit, reuoco iurisdictionem primi iudicis, vel reuoco commissionem. quam sibi feci. Aut reuocat indirectè, puta, quia dicit, cognoscat talis de tali casu, non obstant. literis ad iudicem talem imperatis, vel quia in secundis literis facit expressam mentionem de primis. Primo casu finaliter tenet, quod licet quidam distinguat inter reuocationem factam motu proprio, & factam ad instantiam partis, tamen sibi magis placet, quod vtroq; casu per talem directam reuocationem reuocetur iurisdictione à primo iudice ipso iure, nec est opus excipere, quinimò nec partes possunt in eum consentire: Ideò non valet processus eius, postquam sciuit se reuocatum, sed processus ante sententiam reuocationis factus, valet, quia ante sententiam non definit esse iudex. Secundus casus, quando reuocatio est indirecta, non reuocatur iurisdictione ipso iure, sed ope exceptionis, idè nisi excipiat, valet processus primi iudicis, & concludit Inno. in c. cum contingat. de rescrip. Sed postea hunc passum latius examinat in c. 1. de concess. praeb. sic concludit, quod vbi directam reuocatio fit motu proprio, nullo modo valet processus primi iudicis, factus post noticiam reuocationis, nisi de intentione reuocantis aliud appareat, & hoc firmat in d. c. 1. in gl. Hoc intelligunt quidam vbi ad nullius petitionem fit reuocatio, vbi verò fit reuocatio ad instantiam partis, tunc distinguit in duos casus: Vnus, quando reuocatio est indirecta. Alius quando directa. In fine tamen concludit idem esse vtroq; casu, dic ergo, quod primo casu sunt tres opiniones. Prima quod valet processus primi iudicis, si fiat contra praesentem: secus si fiat contra absentem: Ratio videtur, quia praesens tacendo videtur literis suis renunciaffe, & hoc ponit in d. gl. ver. idè videtur in literis iurisdictional. Secunda opinio est, q. etiam contra absentem valet processus primi iudicis, si in 10. dies à tempore quo processum sciuit, non appellauit. Secus si

appellauit. & hoc dicit in d. glo. ver. quidam tamen dixerunt, &c. Tertia opinio est, & hæc sibi magis placet, quod aut ante processum primi iudicis constat, partem, quæ secundas literas impetrauit, voluisse alijs vti, aut constat quod vti non voluit, aut dubitatur. Primo casu non valet processus primi iudicis. Secundo casu secus. Tertio casu valet processus contra præsentem, sed non contra absentem: Ratio differentia, quia ex quo præsens nõ comparuit, & non excipit, videtur literis renunciassè, quia vna præsumptio tollit aliam, & hoc casu saluatur, quod dixit in cap. cum contingat, de rescriptis, vbi dixit, exceptionem esse necessariam, quando reuocatio fuit indirecta. Sed in absente præsumitur, quod literis suis vti voluerit, & credendum est ei postea venienti & dicenti quod vti voluerit, quia non debet præsumi, quod frustra laboret ad literas impetrandas, & hoc ponit in d. glo. s. Alij dicunt & fortè meliùs, secundo casu principali, quando reuocatio est directa, dicunt idem esse quod in tertia opinione, primi membri. Et concludit ita in d. gloss. videtur idem esse si expressè. Ex his patet, quod conclusio Innoc. reducit ad duos casus. Primus casus est, quando reuocatio fit motu proprio, tunc siue fit directa, siue indirecta, non valet processus primi iudicis, post reuocationis notitiam factus, quia tunc definit esse iudex, antea non. Secundus casus, quando reuocatio fuit ad instantiam partis, & tunc etiam, siue fit directa, siue indirecta, non valet processus primi iudicis, si constat quod impetrans secundas literas, illis vti voluerit: secus si constat quod ipsi vti non voluerit: vbi autem dubitatur, tunc valet contra præsentem, & non absentem, & sic in effectu patet non esse differentiam, an reuocatio sit directa an indirecta. Sed solum an sit motu proprio, vel non, & semper intellige de processu facto post notitiam reuocationis, quia factus ante, valet omni casu. Sed Ioan. And. in d. cap. cum contingat, super glo. sed qualiter. intellexit quod Innoc. voluit facere differentiam inter reuocationem directam & indirectam, & primo casu iurisdictione fit ipso iure à primo iudice reuocata, quod non sit necessaria exceptio. Secundo casu secus. & ita etiam intellexit Anton. D. Innocen. in cap. cæterum, de rescriptis. Ipse tamen Anton. in d. cap. cæterum, de rescriptis, tenet quod vtroque

casu

casu siue reuocatio fit directa, siue indirecta, reuocatur iurisdictione per secundas literas ipso iure, siue motu proprio, siue ad instantiam partis sint concessæ. in hoc casu tamen est differentia secundum eum, quia si motu proprio, sufficit quod intimetur primo iudici à quocunque. Vbi autem ad instantiam partis, requirit quod per partem intimetur, sed Ioan. And. in d. c. cæterum, tenet etiã, quod si secundæ literæ reuocent primas, tenet processus habitus per primas, partibus consentientibus, quod dicit Compof. verum esse etiam, si secundæ literæ reuocent primas ipso iure, in hoc solum differunt, quod vbi ipso iure reuocantur, non valet processus coram ipso iudice, nisi partes expressè consentiant, vbi autem ope exceptionis, tunc sufficit quod non opponatur exceptio, ita not. Compof. in cap. pastoralis. super verbo, arbitros, de rescriptis. sed Ioan. And. in cap. cum contingat, tenet quod etiam partibus consentientibus non valet processus coram primo iudice, quando secundæ literæ reuocantur ipso iure. vide omnino in §. iudex delegatus cui.

Iudex secularis potest cognoscere an quis sit legitimus, an non. & an aliqua sit vxor vel non, non est quaestio iuris, sed facti: vt notat Anton. de ordin. cogn. tuam, ver. oppono quod incidentem etiam quando est quaestio iuris, licet non possit cognoscere etiam incidenter de aliqua causa spiritali, vt de ipsa pronunciet, tamen reuocatio in dubium an sit spiritalis, potest si vult, summariè cognoscere, an sit spiritalis, ad finem, vt remittat: tu no. c. c. ad fin.

Iudex secularis potest cognoscere de nullitate vel inualiditate sententiæ, etiam in causa spiritali, etiam per iudicem ecclesiasticum late, & coram ipso iudice seculari productæ: quia in hoc non tanguntur merita causæ, & consequenter quaestio non est spiritalis. no. Anton. in c. tuam, de ordi. cogni.

Iudex secularis potest incidenter cognoscere de causa, de qua principaliter cognoscere non possit, quod est verum, quando causa incidens non est omnino diuersa species iurisdictionis, vel altioris gradus à causa principali, aliàs secus. ideo si iudex habet simplicem iurisdictionem, non prorogatur eius iurisdictione ex in-

incidenti ad ea quæ sunt meri & mixti imperij. notat Anton. de or. ei. cog. tuam. versi. oppono quod de incidenti.

Iudex delegatus sub nomine dignitatis, si mutat dignitatem, definit esse iudex, & successor in dignitate erit iudex, licet Ioan. Mo. aliter dixerit. not. Ioan. And. de offic. delegat. quamuis. in nouel. lib. 6.

Iudex delegatus subdelegans, potest reuocare subdelegationem re integra, de off. deleg. quamuis. lib. 6.

Iudex delegatus subdelegans perpetuat iurisdictionem, & facit definire rem esse integram. no. Ant. de off. dele. si à subdelegato. lib. 6. nec ad talem perpetuationem requiritur partis citatio, licet Arch. contra. vide Io. And. eo. ti. lib. 6. & c. quamuis. lib. 6. si per glo. pe. in nouel. & in addit. Spec. de recusa. §. 2. ad fin. Item decretum citationis, licet citatio non sit executata, facit definire rem integram, ideò videtur quod morte delegantis non expirat iurisdictione delegata. vt no. Io. An. in c. fi. de off. delega.

Iudex aditus super nullitate diffinitiuæ sententiæ, per inferiorem latæ, non potest de principali cognoscere, etiam articulo nullitatis expedito, nisi partes consentiant: vt no. Dom. Anto. inc. auditis, de procur. in tertio notabili.

Iudex qui pronunciat in causâ principali, si efficitur iudex appellationis. Aequius tamen facit si deleet, imò si non delegat, potest recusari, vt si suspectus. no. Ant. de elect. querelam. versi. ad materiam decreti.

Iudex delegatus, cui post processum inchoatum alter adiungitur, an possit in causa procedere mortuo adiungente re integra, antequam adiunctus aliquid fecerit, vide omnino Io. An. de off. dele. cum plures. lib. 6. super ver. eo. casu in nouel. & quod not. Dom. de sancto Gemi. qui Inno. contradicit: viuientibus adiungente & adiuncto, non tenetur processus factus per primum sine adiuncto: vt not. Io. And. in c. cum plures. quod intellige, nisi partes consentirent coram primo iudice procedere, quia iurisdictione primi, licet afficiatur per dationem adiuncti, vt solus non procedat, illa affectio per rescriptum adiunctionis fauore impetrantis inducta desinit, & extinguitur in causa fortiore, quando per secundum rescriptum est iurisdictione à primo in totum auocata, & postea

pars

pars consensit coram primo procedere: vt not. supra §. iudex. §. datur. huic autem nõ auocatur, sed cum alio accumulatur, quod est minus.

Iudex delegatus non definit esse iudex morte delegantis, etiam re integra, vide sub verbo, mandatum.

Iudex delegatus à principe, potest sententiam per eum latam exequi intra annum, aliàs non potest. de offic. dele. quærenti, & idem in subdelegato à principe: vt not. ibi Anto. in fin. Sed etiam post annum potest exequi eam, si in litera delegationis sit clausula contradictores, &c. vt not. super verbo, executor. §. executoris potest, vel executor potest.

Iudex qui prætendit se delegatum, si funditus nullam habet iurisdictionem, si hoc constat, non valet processus eius in aliquo, etiam si pronunciat se iudicem competentem: si est dubium an talis iurisdictionem habeat, cum in veritate funditus nullam habet, tunc si est datus per falsum rescriptum, non valet aliquis processus eius contumaciæ punitiuus, sed nõ valet in principali, nisi expressè pronunciet se competentem, & non appelletur, vt nõ procedat ad vteriora, videtur tacite pronunciare competentem, quando procedit contra absentem: secus si contra præsentem, & defectum iurisdictionis opponentem, quia tunc procedendo ad vteriora tacite pronunciat se competentem, & extunc valet processus, & etiam gesta confirmaret, nisi inhabilitas & defectus, qui opponitur, reddit iudicem funditus incapacem, vt quia iudex secularis citat Clericum in causa non feudali: vel si iudex est infamis vel pupillus, vel suspectus. Quibus casibus non potest se pronunciare competentem: vt not. Ant. in c. præterea. in ver. quartus casus, de dila. Contrarium dicit secundum Inn. de infamia, in c. cæterum. ver. venio ad secundam de iud. Sed primam partem tenet Ang. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ie. Prædicta intellige, quando est dubium iudici, an iurisdictionem habeat. Secus si certus sit, eum iurisdictionem habere, licet partibus, vel alteri earum sit dubium, quia tunc non valet processus, nec in incidenti, nec in princip. etiã si pronunciat se iudicem, & hæc vera sunt tã in ordinario, quã in deleg. Non enim ex præmis. est discreti. inter ord. & deleg. nisi in hoc, quia ordinaria iurisd. est magis certa, & citius mergitur dubium in ea, quã in delegata,

gata,

gata, quæ est minus certa. Et aduerte, quia tunc dicitur esse dubium iudici, etiam quando est omnino probabile, dum tamen possit aliqua cadere opinio, licet non sit vera. Vnde si iudex asserit se iudicem, statur dicto suo, vt mergat dubitationem, si aliqua cadat opinio, quia non præsumitur in memor suæ salutis: vt notat Anton. de rescript. super literis, in §. char. ver. ad secundum passum. & vide quod notat. circa præmissa per Ang. & Bal. in l. 4. ff. si quis in ius vo. non ie. vide in §. proxi. & supra. §. iudex si pronunciat.

Iudex coram quo opponitur de incompetencia iurisdictionis, non potest cognoscere an sit iudex, si ipse iudex est pars principalis litigans de iurisdictione, vnde si ex officio non potest cognoscere an sit iudex, quin etiam litigio inter partes super dubio iurisdictionis, si iudex locum partis assumat, non potest cognoscere an sit iudex. Idem si assumat locum partis & ad eum pertineat commodum sportularum, secundum Bartol. licet Specul. in hoc vltimo contradicat sibi, considerari debet qualitas iudicis, & quantitas sportularum, & an verisimiliter moueret ipsum vel non: vt not. Anton. de rescript. super literis. 6. char. ver. aduerte tamen. & ver. seq.

Iudex impetratus per falsum rescriptum, licet pronunciet se iudicem, & procedat in causa, non valet processus falsitate detecta, licet Bartolus aliter dixerit: vt notat. Anton. de rescript. super literis. 7. charta. ver. per prædicta determinatur, & de dilat. capit. præterea.

Iudex contra quem opponitur de potestate delegantis, potest cognoscere an sit iudex. not. Anton. de rescript. super literis. 7. charta. verb. prædicta dicit hic Bal.

Iudex ordinarius vel delegatus si aditur super appellatione, quæ narratur interposita, cum non sit, & in causa procedat, valet processus secundum Compo. quod est verum, si prius pronunciauit se iudicem, aliàs secus, secundum Inn. vt no. An. de rescript. super literis. 6. char. ver. per prædicta deciditur dubium.

Iudex si appellatione deserta procedit, stante dubio an sit deserta, valet processus, per prius pronunciauit se competentem, & iterum pronunciat quod confirmet iniustitiam, vt quia concludit appella-

appellationem desertam non esse procedendum, aliàs si non tollitur vterq; defectus ex pronunciatione, sententia est nulla, vel propter defectum potestatis, vel quia lata sine iustitia. not. Anton. de rescript. super literis. 7. chart. ver. vidi dubitarum: Sed videtur quod iudex pronunciano appellationem desertam non esse, pronunciat procedendum esse.

Iudex domicilij, originis, contractus, delicti, & rei, de qua agitur, quando possit suos subditos extra territorium existentes citare, & quando talis citatio personam afficiat, vel bona. vide Roman. cons. 4. 62.

Iudex, coram quo pars conuenit ratione delicti in certo loco commissi, vel contractus ibi initi, si conuentus negat se ibi deliquisse vel contraxisse, vel negat locum esse de iurisdictione ipsius iudicis, an possit de hoc cognoscere, & in principali procedere, & quis habeat probare, an ille qui negat. vide Ant. de rescript. super literis. in vltima charta.

Iudex delegatus cui committitur negocium simpliciter, nec adicitur quod personaliter exequatur, si negocium est arduum, & non committitur per alios expediendum, non potest subdelegare: quia videtur electa industria personæ. Secus si negocium est leue. Quando autem dicantur parua negocia, vel magna, & per alios expedibilia, relinquatur arbitrio iudicis. Vbi autem committitur negocium, & adiungitur quod personaliter exequatur, vel aliud simile: tunc si negocium committitur expediendum ex officio, non inter partes, non potest subdelegare, si negocium est graue, secus si leue. Si committitur expediendum inter partes, & concernit vtilitatem priuam, potest subdelegare partibus consentibus, & non aliàs. Si autem concerneret vtilitatem publicam, non potest subdelegare, etiam de consensu partium: nec distinguitur negocium leue & non leue, quia vtroque eadem ratio est: vt not. Ant. in cap. fin. §. his autem. de offic. deleg. & idem dicit Ioan. Andr. secundum Hostiens. in dict. cap. fin. super verbo, eligere. Et dicitur tacite electa industria personæ, quando in rescripto dicitur, de industria vel circumspectione tua plenius confidentes, &c. vt not. Ioan. Andr. in dict. cap. fin. super verbo, iniungit. Vbi autem mandatur iudicium nudum mini-

strum,

sterium, non potest subdelegare, fallit in delegato sedis apostolice. Fallit etiam quando subdelegatus subdelegat de expresso vel tacito consensu partium. quod dicatur nudum ministerium, declarat Anton. in d. cap. fin. Ioan. Andr. in d. ver. eligere. super ver. exercere, & sub verbo, committitur. & sub verbo, in hac parte, ubi plenius loquitur, & vide sub verbo, iudex. §. iudex delegatus à Papa. & sub verbo, mandatum an transeat, & sub verbo, executor apostolicus, cui committitur.

Iudex delegatus ad vniuersitatem causarum, si in vna incipit cognoscere in vita delegantis, perpetuat iurisdictionem, quod ad omnes, vnde mortuo delegante non expirat iurisdictionem: vt not. Bart. in l. & quia. ff. de iurisdictione. om. iud. & Ant. in c. licet vndiq. de offic. deleg.

Iudex cui committitur aliquid expediendum, si decedat antequam expediatur, an successor eius aliquid expedire possit, vide infra sub ver. mandatum. §. mandatum an transeat.

Iudex cui certum ministerium est commissum, potest excommunicare impedientes, si in commissione est clausula contradictores, & c. aliàs secus cum careat iurisdictione, secundum Hostiensem, sed Vincent. dicit, quod etiam sine clausula potest, quando in loco remoto à Papa: secus si Papa est presens, & ita seruat curia secundum eum: vt not. Ioan. Andr. in c. fin. de offic. deleg. super ver. isti, quibus vide glof. & Innoc. in c. Abbate. de rescrip. & vide infra §. prox. & c.

Iudex quilibet siue fit ordinarius, siue delegatus à principe, vel inferior, potest exequi sententiam suam excommunicando, & interdicendo, sed non potest in possessionem mittere extra terminos sue iurisdictionis, secundum Inno. vt not. Io. And. de offic. ord. cum ab ecclesiis. super ver. malefactores. imò quilibet iudex etiam delegatus eo ipso, quod causa sibi committitur, potest contumacem excommunicare: vt in c. prater ea. de offic. delega. vide Ant. de for. comp. cum contin. ver. nunquid autem habeat. 10. col. & vide sub ver. excom. §. excommunicare possunt. vide omnino sub ver. prox. & vide sub ver. Laicus. §. Laicus ex concess.

Iudex si potest procedere ex vno capite competenti, in quo habeat iurisdictionem, licet procedat ex alio cap. in quo iurisdictionem

nem non habet, putans ex illo habere, non vitiat processum secundum quosdam: vt not. Innocent. in c. cum ex officij, de prescrip. Host. tamen contra, quod intellige vt not. Ang. in l. 1. §. conuenire. ff. de iud. hic aduerte pro soluto contra §. de l. 1. §. 1. ff. quod fal. cur. auct. & c. cum sup. de offic. deleg. quia dicta lex ibi loquitur in actu, qui fit inter consentien. Ideo si non valet vt agitur, valet eo modo quo potest. & c. cum super. loquitur in actu iudiciali, qui fit in inuitum. Ideo si non valet vt agitur, non valet vt potest, ad hoc facit quod no. Inno. in d. c. cum ex officij, & hæc solutio videtur melior alijs, quæ dantur per gl. & Doct. in d. c. cum super. vide infra §. prox. & sub ver. iudex. §. iudex delega. si igno. & vide Ant. in d. c. cum ex officij.

Iudex potest procedere vt iudex super vno articulo, & vt arbiter super alio, quando in iudicem est factum compromissum, vt in arbitrum, & in arbitratorem, & in dubio intelligitur processisse vt iudex vel arbiter, vel arbitrator, prout melius de iure potuit: vt singulariter not. in cap. nisi essent. de præben. vide supra §. proximo.

Iudex non est citandus, nec tenetur processum defendere, quando processit inter partes, nisi agatur de eius pœna, potest tamen si vult, assistere, & defendere processum suum. Sed ubi ex officio processit, tunc citandus est, & defendere tenetur, tunc aliàs iudicabitur appellans pro temerario appellante, si non facit iudicem citari. not. Ant. de appel. cum special. ver. oppono quod non habeat. vide Inno. qui in effectu concordat in cap. de cætero. in prin. de tranfact. & in c. in nostra. de procura. Et idem dicit ibi Ioan. And. super gloss. fin. & Archi. 1. q. 6. hoc innuit.

Iudex ordinarius cui Papa aliquid mandat, non cessatur in illo, quod mandatur esse delegatus, nisi in literis dicatur auctoritate nostra, vel nisi dicatur, committimus vel delegamus, vel simile: vel apponatur clausula appellatione remota, vel aliquid aliud ultra formam iuris: vt notat Ioan. And. de offic. ordina. licet in corrigendis.

Iudex qui tulit iniquam sententiam, à qua pars læsa nõ appellauit, potest conueniri ad totale interesse cause, & ad estimationem litis, & ad cætera damna: vt not. glo. & Bart. in l. 1. ff. quod quisq.

quisq; iur. Et idem not. Bart. in disputatione sua, quæ incipit iudex, qui per imperitiam, vel incipit à sententia iudicis. Idem tenet Innoc. de sent. excom. sacro. in 1. col. super verbo, curare. si autem pars appellauit, & succubuit: tunc iudex conueniri non potest: vt not. Bart. in disputatione prædicta. Sed contrarium dicit Inno. de offic. deleg. pastoralis. ad finem. super verb. iniustam. Si verò obtinuit, non potest iudex conueniri, nisi ad expensas, & cetera damna, si forte debitor, qui in prima instantia debuit condemnari, & postea contumax factus non sit soluendo: vt not. Bart. in disputatione prædicta. vers. aut appellatio est deserta: tunc si iudex non detulit appellationi, non potest totaliter conueniri, ac si non esset appellatum: vt no. Bart. in disputatione prædicta. idem not. Inno. de appella. sæpe. super ver. peremptorie, in fin. Sed si detulit appellationi, non poterit conueniri, nisi quò ad expensas & cetera damna: vt not. Bart. in disputatione prædicta. & in l. si minor. ff. de administr. turo. & in l. 3. §. ex quibus. ff. de alien. iud. man. causa fact. licet aliter sensisse videtur. ff. de appell. l. 1. in princ. ad finem apparatus. & idem dicit Bald. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsul. & l. quorum. 20. in vsu seu. de pa. iura. fir. c. 1. §. si quis verbo temerario. super verbo, iudices. licet aliter dixerit in l. nouissimè. ff. quod sal. tu. auc. vbi sententia est nulla, tunc iudex non potest ad interesse conueniri: vt not. glof. in l. 1. ff. de va. & extrior. cogni. vide sub verbo, iudex. §. iudex qui partem lædit. Non obstat c. sollicitudinem, de appellationibus. vbi dicunt quidam esse casum, quòd etiam pendente appellatione, potest iudex, qui iniuè processit, conueniri ad interesse, quia ibi non conuenitur iudex super actu, à quo fuit appellatum, sed super alio: quia post appellationem à præcedente grauamine interpositam iudex excommunicauit partem, à qua excommunicatione non fuit appellatum: sed per simplicem querelam conuenitus fuit iudex super iniusta excommunicatione. item ibi non conuenitur iudex ad aliquod interesse per eum soluendum, quia iniuè excommunicauit: sed simpliciter fuit conuenitus ad finem, vt declaret partem non fuisse dicta excommunicatione ligatam, vel vt absolueretur ab ea: non obstat cap. venerabilis. §. tunc si excommunicatus, de sent. excommunicat. lib. 6. vbi dicitur

tur expressè, quòd iudex iniuè excommunicans possit conueniri ad poenam, & interesse per eum soluendum: quia referendo illum text. prout fieri debet ad casum immediate præcedens, loquitur cum non fuit appellatum; & ita intellexit Ioan. And. in d. c. in glo. super ver. de persona. sed si quis text. illum intelligat etiam quando appellatum fuit, tamen non ob. nec concludit, quòd ad interesse litis conueniri possit iudex, si intelligitur de interesse extrinseco à lite, vt ab actu iudiciali iniquè per iudicem gesto in fauorem alterius partis. verbi gratia, si excommunicatus ad instantiam partis, qui ab excommunicatione appellauit, damnum passus fuit, in eo, quòd propter excommunicationem non potuit debitorem suum conuenire, qui postea fugit, vel factus est non soluendo, ad totale interesse potest iudex conueniri, quia partis appellantis non interest, nec aliquod præiudicium principaliter sibi inferat, quòd totale interesse putatur à iudice. Idem ad inter esse perueniens ex eo, quòd excommunicatus non fuit ratione excommunicationis electus, vel electio sua sit propter excommunicationem cassata: & sic habetur ratio non solum damni, sed etiã lucri: vt not. Ioan. And. in c. sacro. de senten. excom. super glo. damna. Sed vbi agitur de interesse intrinseco ipsius actus, ad reuocandum ipsum actum iniquum, in fauorem alterius partis factum per iudicem, ad tale interesse non potest iudex iniuè conueniri. Sed debet contra partem, cuius principaliter interest, agi: vt est casus in dict. §. si excommunicatus. vers. secus autem. Fateor, quòd si iudex velit spontè comparere, & causã assistere, & processum suum defendere, debet admitti: vt not. Io. And. post Archid. in d. c. venerabilibus. in nouella. & in cap. dilectus. 1. in prin. de rescriptis. non obstat, de resti. spo. c. conquerente. vbi est expressum, quòd iudex, qui subditum spoliavit beneficio suo, potest conueniri, vt resti. spoliatam restituat cum fructibus perceptis: qui si processit ex officio suo, quo casu conueniri potest, in dict. §. si excommunicatus. vers. attamen. Idem vbi non fuit appellatum à spolio: quo casu etiam potest conueniri, vt dictum est. Idem vbi iudex qui spoliavit, retinuit pro se: secus si alteri possessionem tradidisset: quia tunc non debet iudex conueniri, sed ille cui est possess. tradita, aut cui interest: vt ibi no. per Anton.

Iudex an debeat iudicare secundum allegata vel probata, atq; secundum suam conscientiam. vide in c. 1. de offi. ord. in gl. super ver. canones. & vide in c. pastoralis. §. quia verò. de offi. dele. in gl. tenetur, &c.

Iudicium quandoque sumitur pro discretione, quandoque pro instantia causæ. subdividitur, quia quoddam est temporale, quoddam spirituale, & istorum quædam civilia, quædam criminalia, & quædam mixta, quædam ordinaria, quædam extraordinaria, quædam summaria: vt not. Anton. de iudi. super rubrica.

Iudicio tuo, quid ista verba important, vide sub ver. arbitrii, §. arbitrium differt.

23 † Iuramentum an requiratur, quod scriptura sacra tangatur, an verò sufficiat quamlibet scripturam tangere. vide glo. de elect. vt circa lib. 6. super verbo, corporaliter. & in Clem. 1. ver. porrò. & super verbo, iuramento. de hæreticis. & vide supra sub verbo, debitor. §. debitor.

ADDITIO.

Iuramentum per religiosos præstitum supra pectora eorum manibus ad pectus positis, more religiosorum, super obseruatione cuiusdam transactionis, an impediatur integram restitutionem nomine ecclesiæ, vide Capel. Tholof. q. 161. & in additione. vbi etiam dicitur, quando Episcopus teneatur tangere sacra.

Iuramentum falsum præstitum per Procuratorem in animâ Domini, non grauat animam ipsius Domini, si eo ignorante, & si ne culpa sua fuit præstitum. text. est in c. vltim. de iureiur. lib. 6. & not. Ioan. And. in cle. 2. de proci. in vltim. glo. in fin.

Iuramentum tendens ad præiudicium alterius quàm iurantis, non est seruandum: vt de iureiuran. cum contingat. & capitul. veniens.

24 † Iurare censetur, qui dicit, promitto in fide mea: quia iuramentum est voluntarium: vt not. Ioan. And. de iureiur. & si Christus. & vide sub verbo, fides.

Iurans non exire domum intra 15. dies, si interim citatur iudice, comparere tenetur, nec erit periurus: quia intelligitur excepta superioris auctoritas, no. Lap. in addi. facta in tractatu pmuta. Fred. de Sen. q. 24.

Iura-

Iuramentum licet sit dolo, vi, vel metu præstitum, tamen ante relaxationem non debet iurans contrahere, & si contra facit, non est audiendus, quando iuramentum est tale, quod potest seruari sine præiudicio animi. not. Rom. consilio 349. vide infra §. iuramentum semper.

Iuramentum non extenditur ad incogitata: idem si extenditur etiam de expresso consensu partium ad aliud, quàm in ipso iuramento expressum fuit: ratio est secundum Hosti. & Ioan. And. quia solo consensu iuramentum non præstat, cum habeat certam formam, quæ necessario seruari debet: vt not. Ant. de iureiur. c. Clericus.

Iuramentum de non faciendò nõ inualidar actum contrariu, licet contrafaciens incidat in periurium: vt not. glo. in c. si. de procur. lib. 6. Et idem not. in regula quod semel. eod. lib. 6. in nouel. Idem tenet Fred. de Sen. cons. 106. & Barr. in l. cum precario. ff. de prec. & hoc verum est in actibus temporalibus: secus in spiritualibus, in quibus id quod fit contra iuramentum, est inualidum. no. Anton. in c. cum M. 2. col. de constit. Idem not. Archi. de præbend. si à sede. lib. 6. Contrarium not. Ioan. And. in c. dilecto filio. de præbend. super versi. iuramento.

Iurans seruare statuta & consuetudines ecclesiæ, si impetrat beneficium contra ea, valet impetratio, quando in gratia ponitur ista clausula, non obstantibus statutis contrarijs, iuramento firmatis. Idem si clausula non ponitur, sed gratia motu proprio conceditur. Si autem ad instantiam iurantis, tunc distinguitur: vt not. Rom. consil. 124. vide supra §. proximo.

Iuramentum potest relaxari per partem, cui iuratum est, quantum concernit eius vtilitatem. de iureiur. quinta uallis. ver. oppono secundò.

Iuramentum recipit illas conditiones, illas exceptiones, illas limitationes, illas interpretationes, quas recipit principale promissum vel dispositum. not. de iureiurand. quinta uallis. ver. venio ad secundum, aduerte tamen.

Iuramentum non habet vim clausulæ derogatoriæ contra Bar. sed bene habet vim clausulæ, quod valeat eo modo quo potest. not. Ant. in c. de const. lib. 6. in 3. oppo. ad finem.

Iuramentum quod defertur in odium violenti vel dolosi, an sit necesse partem vocari, vide sub ver. citatio. §. citari non oportet.

Iuramentum necessarium non defertur, nisi vehemens sit suspicio contra iurantem. no. Rom. consilio 401.

* SINGVLARE.

Iuramentum in supplementum probationis non defertur in causis magnæ quantitatis, vt tenent Doct. in l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. & in l. admonendi. ff. de iureiurand. limita tamen istud, nisi ex parte actoris esset plusquam semiplenè probatū, quia tunc etiam si causa sit magnæ quantitatis, potest deferri iuramentum in supplementum probationis: vt not. Panor. in c. mulieri. in penult. colum. ver. quid enim si actor, extra de iureiurand. per id quod habetur in cap. fin. §. fin. eodem titul. quod dictum refert & sequitur Alexand. in consil. 264. incip. viso processu vtriusque cause. columna penulti. in princip. ver. licet dictum iuramentum, in 2. vol. H. F.

Iurare an teneatur quis, vel deferre, vtrum fuerit sibi pecunia mutuata, quando in veritate sit mutuata, postea tamen soluta, sed solutio nec per testes, nec per scripturam probari potest, dicitur no. per Pe. & Do. Ant. Io. de Imo. & alios. c. cupientes, in gl. super ver. malignantiam, lib. 6. de elect.

A D D I T I O.

Vide in cautelis Do. Bart. Cepo. quando is, qui mutuum recepit, & probatur per actorem, ipse verò reus soluit, sed probare solutionem non potest, sub qua forma iurare possit.

Iurans soluere, vel aliquid facere creditori ad certum terminum, an incidat in periurium, si non facit creditore excommunicato existente. vide sub verbo, excommunicatio. §. excommunicatus non perdit.

Iuramentum in supplementum non defertur, nisi probetur per testes, sic magis iudicis intellectus, quam per corporeum sensum. no. Bal. C. de sen. quæ pro eo. l. 1. in fin.

* SIN-

* SINGVLARE.

Iuramentum in supplementum probationis non defertur, vbi agitur de probanda consuetudine: vt no. Bal. in 13. colum. ver. sed nunquid si testes. ff. de legi. quod dictum refert & sequitur, per nota. Jacob. de Sanct. Georg. ibi in 5. colum. ver. tertius aurem testis. H. F.

25 † Iuramentum licet validat donationem inter virum & uxorem: vt not. Barto. in l. si quis pro eo, de fideiuss. & in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falcid. tamen non validat confessionem, per quæ fatetur vir se ab uxore aliquid recepisse: vt no. Bart. in l. cū quis de cedens. §. Titius, de leg. 3. & in l. Aurelius. §. fin. de libe. lega. & Bal. in l. C. de inoff. do. quod est verum de iure ciuili, sed de iure canonico iuramentum seruari debet: vt no. in c. cū contingat, de iureiurand. tale iuramentum validat confessionem, quæ aliàs non præiudicaret: vt no. Bart. in auth. si qua mulier. C. ad Treb. & idem sentit Bald. in l. fin. C. de non nu. pen. in penulti. q. sed contrarium dicit in aut. si qua mulier. & l. si peculium. ff. si cer. pe. vide sub verbo, donatio. §. donatio facta inter virum & uxorem: sed distingue secundum Anton. quod aut quis iurat simpliciter non contrauenire, & tunc debet iuramentum relaxari, aut iurat prædicta omnia esse vera, & tunc non debet audiri veniens contra, ga detegit se periurum. no. Anton. in d. c. cū contingat. vers. octauus casus: hoc intellige nisi arguitur dolus, vel fraus eius cui iuratur, quo casu qualitercunque iurauit, debet iuramentum relaxari: vt not. Anto. in dict. c. cū contingat. vers. quartus casus.

Iuramentum licet reale sit ex parte eius, cui iuratur, & transeat ad heredem eius, tamen ex parte iurantis est personale: idem ex iuramento defuncti non ligatur anima heredem. Nec hæres incidit in periurium ex iuramento defuncti: vt no. Ioan. And. & Anto. in cap. veritatis. de iureiurand.

A D D I T I O.

Hoc etiam tenet do. Abb. in d. c. veritatis. in 2. col. ver. nūc quæro, an ex parte iurantem. Et ibi assignat rationem differentie eius, quod hic dicitur.

f 3

Iuramen-

Iuramentum an confirmet contractum, & valide aliàs nulli, vide plenè per Anton. in c. cùm contingat, de iureiur. & per Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. & per Fred. de Senis. consil. 40. 60. 140. 251. Et vide omnino consil. 222. Vbi concludit, quòd licet iuramentum valide contractum à lege prohibitum, tamen illud iuramentum debet relaxari, quia iuramentum censetur illicitum propter legis prohibitionem. Sed hoc durum videtur, & contra iura dicentia, tale iuramentum omnino seruandum: vt in c. 2. de pact. lib. 6. & c. licet mulieres, de iureiurand. eod. lib. & c. cùm contingat. eod. tit. in antiquis. Si enim ille, cui iuratur, compellitur iuramentum relaxare, iura prædicta imposita essent verbis, & nõ rebus. non ob. c. debitores, iuncto. capit. prim. de iureiur. quia ibi relaxatur iuramentum, quia erat super re turpis, & de vsuris soluentis, aliàs licet lex prohibeat contractum, qui tamen in se non est turpis, iuramentum pro eo præstitum relaxari non debet, nisi dolus vel fraus eius, cui iuratur, verè vel præsumptinè iurcesserit, quia tunc ratione doli vel fraudis aliquis turpitudine adesse dicitur. Er ita concludit Do. Anton. in d. c. cùm contingat. §. colu. ver. nunquid autem habeat. Nec sufficeret, quòd statutum præsumeret dolum vel fraudem, nisi aliqua causa adesse sic præsumendi: vt no. Anton. in d. c. cùm contingat. licet Bald. in hoc contradicat in auth. sacra pube. C. si aduer. ven. vide infra §. iuramentum semper debet relaxari.

26 † Iuramentum semper debet relaxari, quando arguitur magna læsio, idè vbiunque concluditur verè vel præsumptinè dolum vel fraus eius cui iuratur, imò secundum quosdam iuramentum, tunc nõ liget, licet cautius sit, quod relaxari petatur. Et hæc vera sunt qualitercunque iuretur, vel de veniendo contra, vel prædicta omnia sint vera: vt not. Anton. de iureiur. cùm contingat. ver. quartus casus. Et Gaspar. de Cal. sub titulo de iureiurand. consilio 7. & facit quod not. Barto. in l. cùm quis decedens. §. Titia. de leg. 3. & Bald. in l. 2. C. de inoffi. doti. & in aut. si qua mulier. C. ad Vellei. & Bart. in d. aut. si qua mulier, in penultim. q. vide supra §. iuramentum licet si cui. Vbi autem non arguitur dolum & fraus verè vel præsumtiuè, tunc distinguitur, aut iuravit non venire contra, aut iuravit prædicta omnia esse vera. Primo casu debet

iura-

iuramentum relaxari. Secundo non: vt not. Do. Anton. in d. c. cùm contingat. ver. octauus casus. Et aduerte, quia iuramentum quali tercunque sit: non tollitur præsumptione doli vel fraudis: vt not. Bald. C. delegibus. l. nõ dubium. in 25. oppositione. & Barthol. de Salsim. d. aut. si qua mulier. Conclude pro veritate, quòd etiam à iuramento veritatis, per quod quis iurat contenta in cõtractu venisse, debet quis absolui: vt si agendo quis dicat in cõtractu & iuramento dolum & fraudem interuenisse, quia si cõtrarium diceremus, sequeretur quòd iuramenta dolo vel fraude præstita, essent seruanda, contra c. cùm contingat, de iureiurand. aut. sacramenta puerum. C. si aduer. ven. & daretur materia delinquenti, & fraudes committendi, & via malicijs aperiretur, contra l. cùm hi. §. sicum lis. ff. de transact. Et ex delicto & fraude suis quis præmium reportaret, contra l. siue hæreditaria. ff. de neg. gest. Et inuitare homines ad mutuandum sub vsura: quia faceret confici instrumenta confessionis de duplatione, & debitor iuraret contentum in instrumento & cõtractu esse vera: ad obuiandum iuraturis, debet debitori petenti dari absolutio à iuramento, ad finem agendi, & probandi dolum vel fraudem in cõtractu affuisse: ad quã probationem venire non potest obstante iuramento: nisi prius detur absolutio à iuramento: idèd antequam aliquid probet de dolo vel fraude, debet absolui à iuramento. Et ista erat mens Old. consilio 19. Nec potest dici perirus, qui auctoritate iuris petit absolutionem à iuramento prædicto: sed potius debet dici necessarium temerarium iuramentum, iuxta no. per Anton. in d. c. cùm contingat. versi. quartus casus.

Iuramentum vt relaxetur, sufficit quòd dolum vel fraus intercesserit re ipsa, licet non ex proposito: vt not. Anton. de iureiur. cùm contingat. in tertio notabili. & in verbo, quartus casus: & in fine apparatus.

Iuramentum debet relaxari quomodocunque interponitur super cõtractu à iure prohibito. no. Fred. de Sen. consil. 270. Pro quo facit quòd iuramentum tale censetur turpe: vt patet §. dist. qui contra. ibi turpe est enim, & c. Contrarium determinat Ant. de iureiur. cùm contingat.

Iuramentum non parit exceptionem, nec actionem nisi fit iudicia

f 4

lites

liter parte deferente præstitum: vt no. Bart. ff. de iureiur. Li iuratum quod ex conuentione. in princip.

Iurans non reuocare testamentum, licet possit reuocare, non obstante iuramento, tamen si reuocat, est periurus: vt l. si duob. §. idem respondit. ff. pro socio. vide Ioan. And. in c. dilecto. de præben. super verbo, iuramentum.

ADDITIONO.

De hoc vide per Do. Bart. in l. si quis. in princ. ff. de lega. 3. in vltim. colum. ver. quæro, quid sit testator.

Iuramentum an possit relaxari ad finem agendi, vel excipiendi, parte non vocata, vide Ioan. And. in addi. Spe. super rubrica, de iureiurand. in fin. & Anton. in c. debitores. eod. tit.

Iuramentum præstitum super materia, quæ dicitur vsuraria, non debet relaxari, nisi prius constet, saltem summarie, quod ad uersarius est vsurarius: vel quod instrumentum vel processus est vsurarius: vt not. Fred. de Senis. consilio 300. quem recitat. Anto. in d. c. debitores. de iureiurand.

27 ¶ Iurisdictio ordinaria non potest dari, nisi per principem, vel vniuersitatem, vel consuetudinem: inferior autem à principe eam non dat. not. Rom. consil. 378. & vide sub verbo,

- Exceptio §.
- Iudex §.
- Rescriptum §.
- Successor. §.

Iurisdictio non potest prorogari de loco ad locum, nisi in casibus expressis in iure. not. Rom. consilio 370. In quibus autem potest iurisdictio prorogari, vide plenissimè per Anto. de offic. deleg. p. & g.

Iurisdictio an possit prorogari in causa feudali, vide sub verbo, feudum. §. feudum commune aded. & infra §. iurisdictio non potest prorogari per vasallum.

Iurisdictio quam habet Dominus in subiectum, non ratione veræ iurisditionis: sed respectu alterius subiectionis, vel tributi: vel potest ad instar Clerici in alium prorogari, secundum Bartol. vt not. Anton. de iudi. ceterum. ver. quæro an in casibus. & vide infra §. iurisdictio non potest prorogari per vasallum.

Iuridi-

Iurisdictio non potest prorogari in iudicem, quæ iure prohibet impetrari vel audiri non potest. not. Anto. in Clem. si. de rescri.

ADDITIONO.

Iurisdictio dicitur præuenta, si aliquis sit captus & positus in carceribus. secundum Iac. Georg. in l. cum quædam puella, in colum. fin. ver. item per capturam. ff. de iurisdict. omn. iud. in l. lect. & Bald. in l. Officiales. C. de Epif. & Cler. H. F.

Iurisdictio non prorogatur, nisi per expressum consensum. not. Rom. consil. 380. licet hoc ibi dicatur, tamen non videtur in totum in hoc insistere, idè vide ibi: Et quid importet hoc verbum Expressè, vide Rom. consil. 380. Bartol. sequens Inno. tenet quòd sufficit tacitus consensus, in l. i. in fin. ff. de iud.

Iurisdictio non prorogatur irrationabiliter simplici pacto de litigando coram non suo iudice, idè ante litem contestatam potest pœnitere, tenetur tamen pœnitens parti ad interesse, & pro illo interesse poterit conueniri coram illo iudice, coram quo litigare promisit, quia executionem parti destinauit in loco iudicis. Et si quæritur quòd ad pactum, videtur ibidem contraxisse secundum Gui. quod est singulare dictum: vt not. Anton. de iud. cap. i. ver. oppo. quòd loco prædicta intellige, nisi pactum & promissio de litigando fiat iudici, quia tunc præcisè compellitur, nec potest pœnitere. not. Anton. eod. c. ver. quando agitur de proroganda. Prorogatio enim expressa, quæ fit in iudicis præsentia, per hæc verba, volo coram te litigare, præcludit viam declinatoriam: factis in tacita, quæ fit in litigando, quia tunc licet valeat actus coram iudice factus, tamen quòd ad futuros actus, potest eius iurisdictio declinari vsque ad litem contesta. vt not. Ang. in l. i. ff. de iud.

Iurisdictio sicut suspenditur per appellationem legitimam, ita per recusationem, & per dilationem: vt no. Ioan. And. de appel. le gima. li. 6. in nouel. Et hoc infertur, quòd processus habitus per iudicem post recusationem, vel post dilationem, est ipso iure nullus: & hoc tenet Bartol. in processu post recusationem habito. in l. quia putari. ff. ad Trebellia. & Lap. alleg. prim. Item tenet glo.

2. q. 1. quia suspecti. in verbo. quia canonicè. & 2. q. 6. quotiens. 1. & supra casus. in l. 1. C. si qua prædi. po. & ibi confestim protestatioe proposita: licet Ant. aliter distinguat in c. cum speciali. de appell. 2. colum. Sed eius distinctio in quantum intelligitur facere differentiam inter iurisdictionem abdicatam & suspensam. non habet in separationem. quia suspensio ita viciat processum. sicut abdicatio. cum pendente suspensione cessat omne exercitium iurisdictionis. nisi pars consentiat. vt patet de offic. deleg. lib. 6. Et ibi est casus de iure canonico. quod sola recusatio ex causa legitima adeo suspendit iurisdictionem. quod quicquid iudex postea agit parte consentiente. non valet. quod est verum. nisi iudex recusatone rejicit tanquam ex causa notorie falsa. & hoc exprimat: vt notat Lap. in d. alleg. 1. Et quod dictum est. quod recusatio ex causa legitima suspendit iurisdictionem. intellige. probata veritate causæ. sicut etiam in appellatione requiritur. quod certa causa probeatur.

Iurisdictionis prorogatio non cadit in Papam. quia est iudex cunctorum. not. Ioan. And. de offic. deleg. p. & g. super vlt. gl. Sed hoc non est verum. quia non videtur iudex in laicis. nisi in certis casibus. not. Anton. in c. fin. de for. comp. Potest dici quod imò habeat iurisdictionem vniuersalem habitu. etiam in laicos. vt patet 9. q. 3. cuncta per mundum. & c. per venerabile. qui fil. sint leg. Sed non habet vsum iurisdictionis in laicos. nisi in certis casibus. & tunc si partes non opponunt. quod non habet exercitium. non dicitur iurisdictione prorogari. sed exceptio omitti. Quo casu non refert siue omittatur scienter vel ignoranter. sed in prorogatione. quæ per ignorantem fieri non potest: vt not. Ioan. And. secundum Inno. eod. tit. prudentiam. super 2. glo. ver. non potest. sed & tunc licet non prorogetur. tamen habet exercitium iurisdictionis. not. Anton. de mu. peti. c. 1. 5. colum. ver. 2. est dubium. in fin. quod autem Papa habeat vniuersalem iurisdictionem habitu. licet non exercitio in omnes laicos. not. gl. & Ioan. de Lignia. in c. nouit. de iudi. & idem not. gloss. & Anton. in c. causam. qui fil. sint leg. in prima oppo. etiam in d. c. nouit. vltima charta.

Iurisdictione non potest prorogari per ignorantes ius vel factum. quia prorogatio venit ex consensu. qui non potest concurrere cum

erro-

errore. Sed vñs & exercitium ipsius iurisdictionis potest etiam p̄ illum. qui errat. concedi tacite omittendo exceptionem. per quam poterat exercitium impediri. & tunc non dicitur iurisdictione prorogari. sed exceptio omitti: vt not. Ioan. And. secundum Inno. de offi. deleg. c. prudentiam. super glo. super verbo. non potest. ver. sed neutra.

Iurisdictionalis est actus beneficia conferre. not. Io. And. ne sede vacan. c. illa. & not. glo. & Anto. in c. transmissam. de elect. item vnum beneficium alteri vnire: vt de excess. prela. sicut vnire. itē presentatos instituere. not. Rom. con. 311. item electos confirmare. not. Frede. de Senis. in tractat. per mu. quæstio. vicesima sexta.

Iurisdictione non potest prorogari per vasallum inuito domino feudi. Item quicumque non solum respectu nudi exercitij iurisdictionis. sed aliàs ex toto subiectus alicui domino. non potest iurisdictionem alterius inuito domino prorogare. not. Anton. de for. compet. ex transmissa. & Bart. in l. 1. §. & post operis. ff. de no. ope. nunc. & vide supra §. iurisdictione quam habet dominus. & infra §. iurisdictione potest per laicum.

* SINGVLARE.

Iurisdictionem in castro. an possit exercere. qui habet illud pignori. dic. quod sic. vt not. Lud. Roman. fing. 554. in cip. quæritur à me. alleg. text. quem dicit fing. in l. eleanor. §. si. ff. de pign. act. H. F.

Iurisdictionem non intelligitur prorogare. nec exceptioni declinatorie iurisdictionis renunciare. qui petit copiam libelli. ff. de iud. l. non videtur. & ibi not. per Bartol. & per Ang. & vide sub verbo. exceptio. §. exceptio declinatoria. & iurisdictione non tollitur.

Iurisdictione perpetuatur per delegatum eo ipso. quod committit citationem. licet nondum sit executæ. vt no. Ioan. And. in c. fin. de offi. deleg.

ADDI-

ADDITIO.

Idem quod h̄c dicitur etiam in Capella Tolosana, q. 341. & in additionibus. Et ibi etiam in iurisdictione delegati perpetuetur per subdelegationem, quam quaestione relinquit in dubio: sed vide remissiones ibi factas in cl. additione.

Iurisdictione Episcoporum & aliorum praelatorum inferiorum, qualis & quanta sit, an inter Episcopum & alios praelatos inferiores sit locus praeventioni, vel Episcopus praeratur, vide plene per Anton. in c. cum contingat, de for. compet. & aliquid per Io. And. in c. pastoralis, de offic. ord. super gl. & vide sub ver. Episcopus. §. Episcopus solus, cum pluribus sequent.

Iurisdictione potest per laicum in alium iudicem prorogari, absque consensu iudicis, & superioris prorogantis. no. Cy. in l. si qui ex consensu. C. de epif. au. q. 5. quod intellige, nisi prorogatus esset vasallus sui iudicis, & ab eo vel superiore haberet praedia tributaria: vt not. Bart. in leg. prim. §. & post. ff. de no. op. nun. & in leg. prim. ff. de iud. sed tunc si de alio quam de feudo, vel de re tributata li vult litigare, possit etiam inuito domino iurisdictionem alteri us prorogare: vt not. Angel. in d. l. 1. ff. de iud. & quod dictum est, laicum posse sine consensu iudicis, prorogare iurisdictionem alterius, procedit quando prorogat respectu eiusdem speciei iurisdictionis sub eodem genere, quia subditus iurisdictionis generalis imperij, de vno iudice subiecto imperio prorogat ad alium iudicem eodem modo subiectum: secus si prorogat respectu diuersae speciei, vt de iudice laico ad ecclesiasticum, tamen hodie ad ecclesiasticum sit prorogatio, nisi in his casibus, qui sunt summum perij, & principibus reservati: vt not. Anton. in ca. significasti. de for. compet. in criminalibus autem non fit prorogatio sine consensu sui iudicis: vt not. Bald. in d. l. si quis ex consensu, de Episco. audient. & vide supra §. iurisdictione non potest prorogari per vasallum. Adde quod non solum laici, sed etiam clerici non possunt in alium iudicem consentire, se illi per pactum subijciendo, sine licentia sui iudicis etiam superioris, possent tamen contrahendo. Vnde si quis contrahat in loco non sui iudicis, & superioris non subiectus, fortitur forum loci contractus, causa est, quia ista prorogatio

rogatio iurisdictionis fit a lege, licet fiat ex facto hominis; vt in c. dilecti. de for. compet. Et ita not. Innocen. & Anton. & Ioan. And.

Iurisdictione delegata an perpetuetur ex solo decreto citationis, licet citatio non fuerit executata, ita quod iurisdictione non expirat morte delegantis decedentis ante executionem praedictam, vide sub verbo, iudex. §. iudex delegatus subdelegando.

§. Juris appellatio intelligitur de iure stricto, & ideo sub hoc nomine veniunt statuta, etiam iuri contraria, licet aliqui contra: vnde si dicatur in aliquo compromisso vel statuto, quod de iure pronuciare debeat, intelligitur de iure, quod de illo loco viget, siue sit ius commune, siue statutum, siue consuetudo: vt not. Ant. de iure iurand. quinta uallis. vltim. col. & vide sub verbo, gratia. §. lex.

ADDITIO.

An dicatur fieri de iure, quod sit ordine iuris seruato contra ius litigatoris, vide per do. Fel. in c. causam. qua. de re iud. col. pen. in si. in ver. 1. quod istud verbum.

Iuris appellatio venit, & comprehenditur possessio acquisita, quia illa iuris est. not. Rom. consil. 4.

Ius superueniens post impetrationem rescripti, imò etiam post litem contestatam, prodest vt si fiat condemnatione. not. Ro. consil. 176. & vide Ioan. And. in c. fin. vt lit. pen. super 1. gloss. & plenissimè vide Ioan. And. in d. c. fin. & per Anton. in l. & an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iudic. & omnimò vide Bald. in l. 3. C. ne lite pendente. vltim. colum. ver. idem dico. quando cessio fit ad defensionem rei, videtur contradicere his, quae dicit Anton. in d. c. fin. sed non contradicit, quia Bald. loquitur, quando superuenit ius. dom. Anto. loquitur defendendo Ioan. And. quando superuenit ius publici actus: Primum prodest, secundum non.

Ius acquiritur in beneficio per solam collationem siue provisionem, etiam ante adeptam possessionem. not. de praebend. si tibi absenti. lib. 6. & per solam acceptionem acquiritur ius ad re: vt not. sub verbo, acceptatio. in prin.

ADDITIO.

Ius competens alicui, an dicatur cōpetere de iure, vide pulchre per do. Fel. in c. licet. i. col. ver. Nota secundò, de probat.

Ius in re, & ius ad rem, qualiter intelligatur, vide sub verbo, electio. §. electus an habeat ius: nam ius ad rem facilius perditur, quam in re, & presentatus antequam instituat, habet solū ius ad rem. not. Rom. consilio 269. & Ioan. And. in c. 1. de institut. lib. 6. in nouel. & patet per text. & gloss. capit. dilectus, de offic. delegat.

Ius accrescendi non potest prohiberi per testatorem inter haeredes vniuersales, sed quandoque fauore posteriorum prohibetur. not. Ro. consil. 333.

Ius accrescendi competit filio etiam in re certa instituto. notat Rom. consil. 333.

Ius offerendi, & ius deliberandi qualiter praescribantur, vide sub verbo, praescriptio. §. praescribi nō pot. contra ea, & §. iuri alii. de.

Ius si certo respectu competat, & alio respectu non, an valeat actus factus praetextu iuris incompetentis, vide sub verbo, prouisio. §. prouisio facta.

Ius canonicum seruandum est, & non aliās inter laicos in rebus ecclesiae subiectis. not. Anton. & Hof. de appell. si duobus, ven. denique.

Ius superueniens in personam actoris siue datoris, an confirmet ius acceptorum tam ad agendum quam ad excipiendū, vide plenē per Bart. in l. cum vir. de v. sic. vide Bal. in l. obseruare. §. fin. ver. 15. queritur. ff. de offi. proconsul. vbi pulchre limitat.

Ius accrescendi an locū habeat in contractibus donationis causa mortis, & in quibuslibet dispositionibus, vide Bart. in l. si mihi & Titio. de verb. oblig. & plenē per eundem in l. coniunctim. de leg. 3. & Bart. in aut. si quis integras. C. de sacrosanct. eccl. & plenius in l. 1. C. quando non pe. par.

Iuris concursus facit pactum quod aliās esset illicitum: vt no. in c. cum M. de const. 22. col. ver. venio ad sextum notabile. hoc tamen non est indistinctē verum: vt not. in d. c. cum M. 16. col. ver. venio ad tertium notab.

Iuridatorē resolutio, an resoluatur ius adoptione, vide Bartol.

in l. si res distracta. ff. quibus mo. pig. vel hyp. solui. & in l. lex v. sigal. de pigno.

29. Iuxta, haec dictio idem importat quod secundū, & in priuilegijs dicta verba in dubio intelliguntur casualiter, non conditionaliter: vt in c. Abbate, de verbo. significat. Et ibi not. Ioan. And. & Anton. & c.

SVMMARIVM.

1. Laicus an super spiritualibus negotijs possit constitui, & an possit esse syndicus vel beneficiarius.
2. Legatum quid comprehendat vel inducat, & que differentia inter legatum tacitum, & expressum.
3. Legatario quando dicatur acquisitum dominium rei legatæ.
4. Legatus quam iurisdictionem habere dicatur.
5. Legatus de Latere cuius sit iurisdictionis & concurrentiæ.
6. Legitimitio per quem fieri possit, an possit auferri.
7. Lex siue constitutio super quos, & quando vim obtineat, & quando limitanda sit vel extendenda.
8. Libellus quando dicatur validus aut inuvalidus, & quod prout causarum diuersitas ex postulat, conficiendus.
9. Libellus incertus an & quando sit admittendus.
10. Litis & causa differunt, & quando dicatur esse liti contestata, & quando liti contestatio requiratur.
11. Res quando efficiatur vel desinat esse litigiosa.
12. Litis pendentiæ quando inducatur aut finiat, & qualiter lite pendente sit procedendum.
13. Latere respectu scriptionum ex scripturae tenore vires habere censentur.
14. Locatio diuersimodè consideratur.

DE LITERA L.

Laicus non potest obtinere canonicatum, quia est beneficium spirituale. not. Rom. consilio 426. Potest tamen habere praebendam, potest ergo laicus esse praebendarius, sed non canonicus: vt not. gloss. de const. cum M. super verbo, in canonicos, quod intellige de praebendis, quæ in mera temporalitate consistunt, de quibus loquitur Ro. consil. 441. nam in spiritualib. non habet vocē

in capitulo, nec etiam habet quotidianas distributiones, licet Cō post. quò ad distributiones quotidianas, contradicat: vt not. Anton. de constit. cum M. vltima char. ver. 2. quæ est doctrina: nec etiam potest habere præbendam in monasterijs: vt ibi no. Sed dic, quòd laico potest concedi præbenda pro eius sustentatione, tamen per hoc non dicitur habere ius approbatum administrandi, sed tanquam procurator in re sua administrat: vt not. Anton. de cau. poss. f. & proprie. c. fin. 13. colum. ver. ex his surgit decisio. Et vide sub verbo, clericus. §. clericus notarius.

Laicus non potest aliquid ius spirituale possidere, vel quasi, nec acquirere iurisdictionem in clericum, nec potestatem audiendi confessiones: vt not. Anton. de cau. poss. & proprie. c. fin. 25. colum. ver. ex his deciditur. Nam in laicum non cadunt spiritualia, nec respectu dominij, nec respectu possessionis, nec respectu potestatis iudicandi, sed iuris patronatus, licet non cadat in laicum respectu potestatis iudicandi, cadit tamen respectu dominij & possessionis, quia non est merè spirituale. Et hoc est propter dispensationem ecclesiæ, quæ hoc concedit laico. Sepulchri autem non potest laicus habere dominium, licet possideatur ab eo, cum sepulchrum sit in cœmeterio, quod est sacrum ius: ergo sepulchrū potest dici spiritualitati annexum: vt not. Anton. de iud. quanto.

Laicus non potest habere ius eligendi nec conferendi beneficium, nisi ex dispensatione Papæ: & quanquā Papa concedat laico potestatem eligendi, tamen ex tali electione non incipitur matrimonium, sed illud incipit & finitur, aut in confirmatione, aut in consecratione, quæ postea sequitur per vires spirituales. notat Anton. de iud. c. quanto,

ADDITIO.

Et an laico possit dari vox de certo eligendo, vide per do. Fel. in c. apostolica. col. 4. in fi. de excep.

Laico ex consuetudine vel priuilegio potest competere iurisdictione siue administratio temporalium ecclesiæ vacante sede, notat Rom. consi. 312. sed non vacante sede potest laicus habere vniuersalem rusticorum, & ruralium bonorum ecclesiæ administrationem, & si vult esse Castaldus, sed nō potest esse administrator vniuer-

vniuersalis ecclesiæ sub nomine officij, vt Vicarius vel Oeconomus super clericos vel ecclesias, vel aliqua spiritualia habeat potestatem, nec etiam potest constitui nomine proprio principalis collator, & administrator spiritualium obventionum, vnde decimas & oblationes colligere non potest, vt illarum principalis administrator, sed nudum ministerium potest ei concedi. Et idè auctoritate inferiori à Papa non potest quis laicus deputari, vt habeat ius colligendi obventiones & redditus ecclesiasticos, & quod sibi deputetur officium super ecclesiam, vt distribuatur redditus ad libitum in fabrica ecclesiæ, quia illud officium non est in ecclesia administrabile, sed principale, sub quo cadit obiectio ecclesiæ, quod est contra operarios in partibus Tusciæ, qui colligunt redditus & legata ecclesiastica, & distribuunt ad fabricam ad libitum, sed bene potest laicus constitui syndicus ad vnam particularem causam, etiam ecclesiasticam spiritualem. Ex quo non habet sub nomine generalis officij. Potest etiam constitui syndicus ad causas personales, quia propter hoc dicitur habere vniuersalem administrationem bonorum, & personarum ecclesiæ, in qua tantum notatur: vt not. Antonius de iudic. decernimus. ver. sed quæritur an possit habere. An autem quando laicus constituitur procurator vel syndicus ad vnam causam particularem ecclesiasticam & spiritualem, requiratur speciale mandatum, an sufficiat generale, vide sub verbo, procurator. §. procurator non potest esse laicus. Adde quod notat pro necessitate ecclesiæ, quando non inuenitur clericus qui conducat, potest etiam dari ad firmam cum vniuersali administratione reddituum, & pro facultate colligendi temporales & spirituales redditus: vt not. Anton. de cau. poss. & proprie. cap. fin. 13. colum. vers. ex his ergo deciditur.

Laicus non potest constitui syndicus ad alienandum bona vel iura ecclesiastica, vel etiam ad vnam rem singularem, quia interueniret vt principalis dispositor rerum ecclesiasticarum, quod est prohibitum: vt not. Antonius de iudic. c. decernimus. ver. an possit.

Laicus non potest esse vicedominus, sed potest esse adiutor ecclesiæ, Vicarius autem esse non potest, sed an possit esse notarius in cau-

in causa ecclesiastica, præsertim spirituali, vide Anton. de iud. de cernimus. vlt. col.

Laicus non potest esse Episcopus, nec Papa ei delegat potestatem excommunicandi, nec absolvendi ab excommunicatione, not. Ant. de iud. decernimus. ver. concludendo, an autem possit Laicus esse iudex delegatus in causis ecclesiasticis, civilibus, criminalibus & spiritualibus, & an saltem possit esse assessor, an consultor iudicis ecclesiastici, vide sub ver. iudex. §. iudici laico, & §. iudex laicus.

Laicus potest auctoritate episcopi prædicare. An autem possit publicè disputare de fide, vide Antonium de iud. decernimus, circa finem.

Laicus potest esse procurator ad acceptandum beneficium ecclesiasticum pro domino ecclesiastico, siue cõstitutus ad certum beneficium, siue ad incertum. An autem laicus possit inuestiri pro alio de beneficio ecclesiastico, dic quod tutius est esse clericum: vt not. Ioan. And. de præben. accedens.

ADDITIO.

An autem Laicus possit esse Procurator vel Syndicus ad promouendas causas, etiam spirituales in iudicio, tenet Abbas quod sic, in c. 1. de Syndico. & habetur in c. 1. de procurat. lib. 6. quia ibi non exercet aliquam spiritualem.

Laicus capiens clericum etiam delinquentem sine auctoritate superioris prælati, sententiam excommunicationis incurrit, & licet licentiam capiendi habeat, tamen sine pœna non percutit: si tamen clericus delinquens est in fuga, ita quod licentia prælati haberi non potest, secundum Abbatem, licet cum capere sine pœna: sed Hostiensis & Archid. contrà: vt notat Antonius de iudic. cum non ab homine, ad vltimum. quis autem dicatur superior de prædicta licentia danda, vide Antonium in capitulo, vt fame, de sentent. excommunicat. vbi plenè text. de hac materia loquitur.

Laicus an possit testificari contra clericum, vide sub verbo, testis. §. testificari non potest regulariter, & c.

* SIN-

* SINGVLARE.

Laicus licet contra clericum nõ admittatur in testem in causa criminali, vt habetur in cap. veniens. el. 1. de test. illud est verum ad plenam probationem faciendam, secus tamen est quod ad indicium, quia dictum laici facit indicium ad torturam contra clericum. Ita singulariter dixit Panormitanus in cap. de carcere, in secunda columna. versic. tertio limito. eodem titulo, pro quo optimè facit quod voluit Bartolus, in l. fin. in fin. ff. de in lit. iuran. H. F.

Laicus an possit recipere characterem ordinis, & eius executionem, vide sub ver. ordo. §. ordinis characterem.

Laicus est inhabilis ad impétrandum beneficium per viam scripti. Ita etiam de præsentatione de ipso fienda per patronũ. Oportet enim quod impetrans seu præsentatus sit clericus tempore impetrationis: vt not. Anton. de iure patro. consultationibus, in secundo notabili.

Laicus ex concessione Papæ potest excommunicare. not. gloss. 2. dict. cap. præter. ver. verum. & vers. scribit enim. Idem notat Anton. in cap. 2. de præbend. lib. 6. super gl. ius dicit, in fin. lib. 6. in nouella. An autem possit excommunicarum absolue, puto in dubio, quod ex speciali commissione sic, ex concessione Papæ, eadem ratione qua potest excommunicare. Sed cessante tali commissione dubitatur, an iudex laicus ordinarius vel delegatus possit excommunicatum per eum absolue. Gofred. dicit, quod sic: vt not. Archid. 81. distinct. benè quidem, in fin. Contrarium tenet gloss. de sentent. excom. & Innoc. eod. tit. cum illorum. & Host. eod. tit. à nobis. 2. Sed Ioan. Andr. ibidem dicit, quod potest absolue, quod ad forum iudiciale, non quod ad pœnitentiale, & hoc tenet ibidem Anton. in d. cap. à nobis. vide sub verbo, excommunicatio. §. excommunicare possunt.

Laicus an possit esse iudex, consiliarius, vel assessor in causis ecclesiasticis, vide sub verbo, iudex. §. iudici laico. & §. seq. & an possit esse vicarius episcopi. §. vicarius episcopi in temporalibus.

Laicus an admittatur ad accusandum clericum de crimine, vide c. cum p. manconella. de accusa. & in c. ex parte Ade. & c. de cetero, de test. & vtrobique per doct.

2 † Legatum siue relictum inducit hæredis institutionem, si alius non est hæres scriptus : vt not. gloss. de hæred. instit. l. in his verbis, vide infra §. legatum per quod.

Legatum totius hæreditatis, vel partis, habetur pro vniuersali fideicommissio, per quod transeunt iura actiue & passiuè. Idem in legato omnium bonorum : secùs in legato partis bonorum, quia illud intelligitur deducto aere : vt not. Bart. de leg. 2. si quis serui. §. fin.

Legatum tacitum non operatur translationem domini, not. Bart. de leg. 3. l. uxorem. §. agri plagam.

Legatum an possit fieri collegio, an pro templo futuro, vide sub ver. futurum.

Legatum ad certum usum, poni non potest ad alium usum sine licentia Papæ, vt patet in clem. quia contingit, de religio. do. in text. & gloss.

Legatum speciei non minuitur ex legato quantitatis, licet bona hæreditaria non sufficiant ad vtrunque legatum. notat Baldus de test. mili. si certarum. §. final. & leg. sequent. nisi testator expressè dixerit velle, quòd legatum quantitatis integrum præstetur : vt not. Bartolus in l. qui quadraginta. in princip. ff. ad legem Falcid.

Legati dominium an recta via transeat in legatarium, dicitur quòd non, si sit legatum quantitatis : idem in legato generis, nisi facta electione. Idem in legato speciei subalternatio, nisi facta electione : secùs in legato speciei certæ, nisi esset species aliena vel hæredis, vel nisi esset legatum tacitum non expressum. not. Bartolus in l. i. in fin. de leg. 1. Aut legatur res in qua testator non habet dominium, sed publicianam duntaxat : vt notatur ibi per Bart. In legato autem vniuersali partis hæreditatis, quia illud æquiparatur fideicommissio vniuersali, non transit dominium nisi facta restitutione. Secùs si legatum esset aliàs vniuersale : vt cum legatur grex pecudum, & similia. In legato verò generali partis bonorum : vt Bartol. ibidem. In legato autem rei incorporalis, liberationis, seruitutis, dic vt ibi not. per Bart. & Cyn. in l. i. C. commu. diui.

3 † Legatarius habet tacitam hypothecam pro legato in alijs rebus,

rebus, quæ à testatore perueniunt ad hæredem non ipsa legata, vel dicitur, quòd etiam habet tacitam hypothecam non obstante, quòd illius rei sit dominus, quia illud dominium habet de iure speciali. not. Barro. in d. l. i. de leg. l. i. specie autem vni legata, non competunt alteri legatario tacita hypotheca. vt not. glo. & Cy. in l. i. C. com. deleg.

Legata non possunt peti nisi adita hæreditate, & sic legatarius nullam habet actionem realem, personalem, vel hypothecam, nisi post aditam hæreditatem, & aliter aduocatus, consultor & fautor agit. no. quòd Cy. in l. i. C. commu. deleg.

Legatum per quod relinquitur vxor vel alia persona, domina, & usufructuaria omnium bonorum suorum filio instituto, continet alimenta duntaxat : sed instituto extraneo, continet usumfructum : vt no. Bar. & Bal. in l. Titia. §. fin. de leg. 2. nullo autem instituto continet hæredis institutionem : vt no. Bar. & Bal. in l. licet. C. de pact. vide supra in prin. & Spe. in ti. qui fil. sint l. §. i. ver. quis ita. & quod ibi no. Io. An. in ver. vbi autem. facit doctrinam. an alimenta relinquatur vxori, aut relinquatur domina & masculis, siue usufructuaria domina, & siue usufructuaria, & c. primò recipit alimenta pro hærede, secundò à se ipsa, quod no.

Legatum rerum incerto loco existentium, an extendatur ad res per testatorem in loco eodem post legatum factum quasitas, & cum sic testator legat vxori vestes, vxori post legatū. vide Bart. in l. sita. de aur. & arg. leg.

4 † Legatus habet iurisdictionem ordinariam. not. Rom. cons. 393. & consil. 118.

5 † Legatus de latere concurrit cum ordinario in conferenda beneficia, ad collationem episcopi spectantis iure proprio, secùs in his, quæ ad ipsum pertinent iure deuoluto : quia illa non potest legatus de latere conferre. notat Roman. consil. 313. & vide sub verfic. ambasiator. §. beneficij. §. an possit legatus auctoritatis. §. 1.

ADDITIO.

Legatus de latere an possit concedere castra pertinentia ad ecclesiam 3

clesiam Romanam in feudum, vide per do. Alex. in consi. 1. in 10. col. in prin. in 5. vol. Et ibi an sit bona comparatio Legati de Latere ad Duces vel Reges: & an Legatus de Latere possit vti clausula, non obstante lege, vide in d. consil. de hoc vltimo vide etiam per Abba. in c. offic. de electione.

Legatus de Latere maior est episcopo, & est ordinarius in provincia sibi decreta. Idem potest statuta facere, & electos exemptos confirmare, & ecclesiam parochialem episcopali vel alteri dignitati vnire ex causa rationabili, dummodo non fiat vnio alteri ecclesie exemptae ab ordinario, quia tunc non potest, sicut nec ius vnus ecclesiae alteri dare. no. Ro. consi. 118. & vide in ca. si Abbatem. de elect. lib. 6. iuncta gl. ibidem de consir. episc. & aliorum praetorum exemptorum.

Legatus de Latere potest ecclesias etiam collegiatas vnire, secundum Lapum, licet Fred. de Sen. tenet contrarium. sed non potest ipsas ecclesias conferre, nec permutare, etiam consentientibus collegijs eorum: sed non collegiatus potest conferre, & permutare, etiam inuitis his quorum interest, nisi sint patroni laici, contra quos plus non debet quam diocesanus. no. Lap. in addi. quas fecit ad tract. permu. Fred. q. 9. alleg. 19. vide Ant. in c. si de consir. vti. vel inuti. vbi ponit de potestate legati. sic quod legatus potest vnire beneficia etiam reseruata, sed non potest vnire hospitalia, & ecclesiam habentem patronum laicum, sine ipsius consensu. not. Ant. de exce. praela. c. sicut vnire.

Legatus de Latere licet possit vniam ecclesiae alteri vnire non vocato Rectore, non potest tamen ecclesiam siue eius bona dimembrare non vocato Rectore, & non seruata solemnitate, quae requiritur in perpetua alienatione. no. Ro. con. 229. vide omnino Fred. de Sen. qui aliter loquitur consi. 191. vbi dicit, quod ecclesiam collegiatam vnire non potest: imo nec simplici Capellam, si per eius vniam auferatur ordinario ius conferendi: sed Io. And. in addi. Spec. in ti. de leg. §. nunc ostendendum. versic. quinto. dicit quod ecclesiam potest vnire etiam mensa episcopali.

Legatus de Latere potest beneficia reseruare, sed non dare ius ad vacatura, nec beneficia vacantia conferre, quid autem de de-
volutis ad sedem apostolicam, an illa conferre possit, vide Anto.
in cle.

in cle. ff. de offic. ordi. & glo. in cle. fin. de praeb. & ibi dicit quod potest: vt not. Io. And. c. 1. de offic. leg. lib. 6. in gl. fi.

ADDITIO.

Et quod Legatus de Latere possit reseruare beneficium vacaturum, & c. tenet etiam Abbas in ca. cum dilectus. in primo not. & in 2. col. in ver. in glo. in ver. decernat. vbi ponit rationem, quae legatus potest reseruare beneficium vacaturum certae personae, non tamen potest dare ius ad beneficium vacaturum.

Legatus etiam de Latere non potest in genere, nec in specie cuiquam committere, nec dare potestatem recipiendi resignationes beneficiorum, & conferendi beneficia etiam personis idoneis intra suam legationem constitutis, ne detur via ad futura beneficia conferenda, contra concilium Latera. sed potest committere resignationem, & ea admissa potest dare potestatem conferendi illud beneficium resignatum, quod cessat ratione prohibitionis, non vacaturum. no. Rom. consil. 397.

Legatus de Latere an possit facere statuta perpetua: vt not. Ro. consi. 118. quod debet intelligi de statutis, quae non sunt contra ius commune, quia ea facere non potest: vt no. Io. And. de off. Arch. c. si in prin. statutum tamen quod est in ecclesia, non potest tollere: vt no. Fred. in tract. permu. q. 34. & consi. 934. dicit tamen Lau. in addi. ibi quod etiam, licet statuentes iurauerunt statutum, tamen ad mandatū legati facientes mentionem de iuramento, possunt contrauenire sine metu periurij, & sic sentit, quod legatus potest statuto ecclesiae derogare, sed non dicit quod possit totum tollere.

Legatus de Latere potest derogare consuetudini de optando. not. Lap. in c. si de consue. lib. 6. Item per reseruationem suam potest impedire praesentationem patroni. de iure pa. c. cum dilectus. & ibi not. glo.

* ADDITIO.

Legati de Latere est, Cardinales, & equiparantur praefectis praetorio,
g 4 torio,

torio, præterquam in retinendis fœminis & concubinis. ita dicit gl. in l. 1. in vers. iudicaturus. ff. de offi. præf. præf. H. F.

Legatus an possit absoluerè ab excommunicatione, vide sub ver. excommunicatio. §. excommunicatio. §. excommunicatus propter iniectiorem.

Legato creditur, sicut & Cardinali de his, quæ coram eo aguntur. nor. Inno. de accusa. cum dilectus. & vide sub ver. Cardinalis.

Legatus de Latere, licet sit superior per respectum ad alios intra legationem suam existentes, vt possit ad eum appellari, vel ipse per simplicem querelam adiri, tamen ipse non est superior sui ipsius vt Archiepiscopi: ided à sententia sua non potest appellari ad eum, vt legatus, & commune caput legationis, nec dabitur sibi nouum semestre ad beneficia conferenda vt Archiepiscopi, si fuerit negligens. vt no. Rom. conf. 313.

Legatus de Latere potest famam restituere in crimine, in quo potest dispensare, secundum Bar. & ita limit. Inno. Hostien. & Archi. vt not. Pe. More. c. 1. de offi. deleg. lib. 6.

* S I N G V L A R E.

Legati Cardinalis delegatus potest causam sibi delegatam alteri subdelegare, quia isti legati de Latere æquiparantur proconsulibus. c. 2. extrâ de offic. delegat. lib. 6. ita determinat Bal. in l. 1. à iudice. C. de iud. & Ang. in l. cum prætor. §. 1. ff. eo. Panor. inc. cum Bertholdus. extrâ de re iudi. & hanc opinionem sequitur Iacobinus de sancto Geor. in d. l. cum prætor. §. 1. in ver. nota. subsequenter: vbi dicit ita se consuluisse Taurini. H. F.

Legatus de Latere licet possit conferre beneficia ad sedem apostolicam deuoluta. vt not. Ioan. And. in cap. 1. de offic. lega. lib. 6. in glo. fin. tamen parochialem ecclesiam commendare non potest non existenti in sacerdotio, & ætate legitima: quia tex. dicit, quod tali nemo commendare præsumat: & illud verbum Nemo, est vniuersale negatiuum, in nouel. Per hoc videtur, quod parochialem ecclesiam vacantem, per non promotionem ad sacerdotium, non possit conferre Legatus non promotus, quia textus dicit, quod nullatenus conferatur: vt in c. commissio. §. perb. eo. tit.

eo. rit. & lib. & illud verbû Nullatenus, est vniuersale negatiuum, & æquipollet, nullus conferat.

Legere & dicere æquipollet, nisi legere foret de substantia. notat Antonius. de cohabit. cle. & mu. capit. vestra. ver. not. quod legere.

6 † Legitimitas an possit fieri per inferiorem à principe, vide sub ver. filius. §. filij legitimi. Et an Imperator & comites Palatini possint in terris ecclesie legitimare, vide per Doct. in c. per venerabilem. qui filij sint legitimi.

Legitimitas an possit in totum, vel in partem auferri filijs per matrem, vide Rom. conf. 118.

7 † Lex siue constitutio ligat post duos menses à die publicationis, & non antè: vt not. in cap. 2. de postu. no. glo. in proœmio decretalium. 6. & clemen. vide plenè per Anton. in capit. cognoscere. de constitutione. & ibi in gl. super ver. prohibitionem. quæ inducit capit. non magno. ne cleric. vel mo. & capit. nouerit. de sentent. excommuni. & Lap. in clemen. 1. de electio. & vide omnino in cle. causam. de hæred. in gloss. super ver. eodem. & vide sub ver. probatio.

Leges vim obtinent ab eodem tempore, quo lex ligat mandata generalia Papæ, sicut regulæ suæ cancellariæ, quia talia mandata sapiunt naturam legis. no. gl. de sent. excomm. à nobis. & in cle. 7. de vi. & hone. cle. sed Do. Ant. dicit contrarium, quod tales regulæ non habentur pro lege: vt no. ipse in proœmio clem. secundum gl. super verbo, decreto. pro quo facit, quia natura legis est, quod sit perpetua & æterna, licet quandoq; ex causa reuocetur: vt patet in proœmio Digestorû, sed dictæ regulæ sunt temporales ad vitam conditoris: vt no. Io. An. in regula, nemo potest, in nouel. vlt. col. post prin. dicit ibi, quod regulæ idem est quod canon: sed dicit tex. aliter in l. 1. ff. de reg. iur. §. prox. seq.

Lex siue constitutio si dicat, quod in vna diocesi non possit esse, nisi vnus subcollector, intelligitur eodem tempore, sed successiue vnus post alium remotum, vel defunctum, possunt esse plures. no. Ro. con. 207. & idem in mandato dictante, quod collector non possit substituere, nisi vnum subcollectorem duntaxat in ciuitatibus. no. Rom. conf. 207.

Lex siue constitutio excludens indefinitè exceptionem nullitatis procedentem ex defectu iurisdictionis, quando exceptio totaliter per constitutionem tollitur: Secùs si per eam solum refertur, quia tunc etiam si notoria sit, in constitutione includitur: vt notat Ioannes Andreas, in clementin. prima, de re iudic. in gloss. super verb. rescriptum. §. rescriptum, per quod mandatur.

Lex siue constitutio extrauagans an seruanda sit, & an sententia contra lata teneat, vide Anton. de fide instrumen. capit. pastoralis.

A D D I T I O.

Vide per Domin. Felin. in cap. 1. de re iudi. colum. 2. post prin. & colum. 7. Et ibidem an positioni iuris extrauagantis responderi debeat.

Lex siue constitutio pœnalis, si aliquid expressè prohibet, per quod aliàs antecedens & consequens intelligatur esse tacitè prohibitum, in tali tacitè prohibito non habet locum pœna, in lege expressa. sed remanet pœna arbitria. licèt ergo lex pœnalis prohibitiua quandoque ex conscientia extendatur, quò ad pœnam verò. not. gloss. singu. in clemen. prima, de constitutio. & affictio, in versic. contra hered. in contrarium facit gloss. in capit. si postquam, de elect. libro sexto, super verbo, mente. sed solue ex notatis proximo §.

Lex siue constitutio pœnalis quantumcunque in alterius fauorem principaliter facta, extendi non debet. no. Rom. consil. 267. & Bald. in l. illud. C. de fac. sanct. eccles. Contrarium dicit gloss. in cap. sciant cuncta. super versic. alios, de elect. lib. 6, nisi dicatur quòd ibi fit extensio ad casum, qui sub verbo Legis comprehenditur, secundum latam significationem: vt not. supra dicta gloss. in nouel. & dicitur hic in fi. vel dici potest, quòd ibi est eadem ratio in casu, ad quem fit extensio. Idem, Lex pœnalis non extenditur ad casum etiam similem. tex. de elect. statutum, lib. 6. nisi, vbi est eadem ratio: quia tunc non dicitur extensio, quia, quòd est ex ratione, & ex mente. no. And. de elect. si postquam, lib. 6. in glo. super ver,

per ver. menti, & in c. sciant cuncti. in gl. super ver. alios eod. tit. & lib. quòd est verum omninè eadem ratione: vt not. glo. de tempo. ord. c. 1. eo. lib. super ver. italie. & Archi. de pœn. c. vulgares. §. pœna. & intellige quando ratio siue mens potest colligi ex verbis legis expressis, aliàs secùs: vt not. Ant. in clemen. 1. de rescrip. in glo. super verbo, præfidente. & de ista distinctione, quando mens potest colligi ex verbis, in lege expressis, & quando non est casus in d. c. si postquam. §. 1. & §. fin. nam in §. 1. declaratur ex mente cap. cupientes. eod. tit. & li. fuisse, quòd electus secundum verba c. cupientes, debet ad sedem apostolicam accedere, tenetur ibi secundum mentem existerè vsq. ad finem causæ, quæ mens ex verbis colligitur in eo, quòd ea. cupientes, dicit, quòd debet venire cum iuribus & munimentis, & processibus ad causam facientibus, sed in §. si na. d. c. si postquam, dicitur, quòd c. cupientes, quòd secundum verba loquitur, quando ab electione appellatur, seruandum est etiam, quòd ad confirmationem electionis, vel à prouisione facta per illum, ad quem erat prouiso per negligentiam deuoluta, appellatur ad sedem: & hoc est verum, vi prorogationis factæ per Papam, in dicto §. fin. quia nullo modo ex verbis cap. cupientes, poterant ista comprehendì. text. in illo §. finali non venit declaratiuè, sed prorogatiuè. & ita notat Ioan. And. de lega. in odia. lib. 6. ad fin. in nouel. Item de præmissis est casus in Clemen. 1. iuncta gloss. super verbo, contrahere, de consanguin. & affin. vbi patet, quòd ad causam, quæ ex mente & ex verbis, secundum legem siue constitutionem expressis, non concipiatur nec extenditur nec prorogatur lex pœnalis, quò ad pœnam: nam ex verbis legis prohibentis matrimoniu, non potest concipi, quòd prohibeatur sponsalia, quæ sunt quoddã diuersum à matrimonio, tamen præsumitur quòd mens fuerit etiã sponsalia prohiberi, & nihilominus ex ista mète præsumta nõ potest dici, q. pœna apposita in l. de matrimonio, habet locum in sponsalibus, vt ibi patet: licèt in materia pœnali, & exorbitanti nõ licet arguere ex identitate rationis, quæ specificè ex verbis legis non colligitur: licet tamen extendere verba de stricta significatione ad latam, vbi est eadem ratio, vt singulariter not. gloss. in cle. auditor. de rescript. super verbo, beneficio. Contra hoc tamen videtur in gl. in cle. 1. de fo. compe. super ver.

ver. subditos, & vide sub verbo, statutum. §. statutum pœnale, & infra §. lex siue constitutio etiam pœnalis. & §. seq.

Legis mens generalis est tacita operatio, sicut expressè not. Bald. in l. maximum vicium. C. de lib. præter. quod procedit in iuribus non exorbitantibus, sed in exorbitantibus non licet ex illa generali mente arguere, sed solùm arguitur ex mente specifica, quæ ex verbis specialiter colligitur. notat Anton. in cle. prima. de rescript. in gloss. super verbo, pendente. vide omninò Bartolum. in l. sed sciendum. ff. ad l. Pompe. de parriei. & in l. furti. §. final. ff. de his qui not. infam. & Archi. de pœn. distinct. & c. vullgares. §. pœnæ.

Lex corrigens non extenditur ad casus, in ea non expressos, licet sit eadem ratio. not. Bar. in l. si seruo. §. de viro. ff. solut. mat. & Ioan. Andre. de regul. iur. quæ à iur. libro sexto, & de regula. constitutionem. eod. lib. & in cle. dudum. §. huiusmodi, in gloss. de sepul. & in Clem. hi qui. in glo. cathedralis. circa si. de etate & quali. In contrarium facit, quod no. per eundem Io. And. in c. 2. in gl. de permu. quid si verò. lib. 6. & de rescript. gratia. lib. 6. in nouel. de procuratore impetrante, Domino sciente, sed non contradicente, quia in d. c. 1. & c. gratia. erat ratio expressa, de qua licet argueret. vt not. Ioan. And. in cle. 1. de elect. super verbo, eligatur. secus vbi ratio non est expressa, in l. corrigente. & cùm hoc concordat Bal. C. de Sac. sanct. eccle. aut. quas actiones. & quod not. Bart. in l. per diuersas. C. man. licet Bar. videatur fecisse contrarium in aut. res quæ. C. commu. deleg. sed Cyn. ibi contradicit, quia ibi ratio expressa; aduerte quod licet non sit expressa, tamen ex illa non videtur licitum arguere, per d. c. in cle. dudum. vbi ratio fuit expressa per d. c. in §. huiusmodi. ver. verum ne. tamen Io. And. dicit in gl. vt patet, quod illa cle. non habet locum in casibus non expressis. dicit tamen Ant. quod in iuribus exorbitantibus non est arguendum ex identitate rationis, quæ specificè ex verbis l. non colligitur: quia in talibus illud non censetur de mente, quod ex verbis expressis non præsumitur: vt not. in cle. 1. de rescrip. super verbo, præfidentes. & dicit quod no. per eundem in d. cle. vt hi qui. aduerte tamen, quod etiã in talibus iurib. licet extendere verba de stricta significatione ad latam: vt no. Anton. singulariter in d. cle. auditor,

auditor, de rescript. in gloss. super verbo, beneficio. Contra tamen hoc videtur gloss. in clem. 1. de foro compet. super ver. prædictos subditos. & idem Antonius not. de iura. calum. cap. 2. ver. not. quod quomodo. 4. colum. Sed dic in dict. cap. 2. loquitur, quando fuit extensio à Domino lata simpliciter, sed in propriam significationem, quod non licet: vt not. gloss. in d. clem. 1. de foro compet. super ver. subditos. in fin. & quod ibi ita intellexit, patet per not. per eum de ordin. cogni. cum dilectus. §. verum. ver. quomodo an hæc exceptio. §. colum. vide in clem. 1. de sequet. poss. & quod ibi not. gloss. super ver. etiam si dignitas. vide omninò sub verbo, lis. §. litigiosa res. sed Ant. in repet. cap. fin. de consuet. 15. charta. verfic. fallit primò. dicit quòd constitutio exorbitans trahitur ad casum, in quo est maior, vel par ratio, nisi constitutio sit pœnalis & correctoria simul: quia tunc non extenditur ex paritate rationis. vide plenè per eum, & ibidem not. gloss. in clem. hi qui. de æta. & qualita. in ver. ex eisdem, circa finem. & vide omninò infra in §. lex, quando habet. Bartol. autem dicit duo notabilia verba, cùm dicit quòd vna Lex aliam in totum corrigit, & tunc licet arguere ex paritate rationis ad causam non expressam in l. corrigente. secus si in totum nõ corrigit, sed limitat, vel restringit, vt ipse not. ff. solut. matrim. in leg. si constans, in princ. in 9. q. primi membri.

ADDITIO.

Lex positua an sit seruanda in foro conscientia, vide per domin. Abba. in proœmio decretalium. in 2. colum. in me. vers. secundò quæritur.

Lex exorbitans siue corrigens potest extendi ex generali regula iur. cui libet, quod maius, quæ extensio appellatur passiuæ: vt not. Ioan. de Imola, in repet. legis si verò. §. de viro. ff. solut. matrim. quod intellige de extensione, quæ fit ad casus, quibus illa regula per alia iura est specialiter applicata: vt patet ex cap. ex parte A. aliàs secus, quia ex mente legis specifica, & non generali lex debet exorbitans extendi, vt not. Ant. in clem. 1. de rescriptis. aliàs sequeretur, quòd per illam regulam generalem lex corrigens

gens semper extenderetur per maioritatem rationis, quod est contra gloss. & contra communem opin. in auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccle. vide Bald. in l. 2. C. de patri. qui si. di.

Lex siue constitutio etiam poenalis, & odiosa, si duo parificat, quod in vno extremorum disponitur, idem in alio disposuisse censetur. not. Ant. de præb. dilecta. 14. col. ver. not. etiam quod in poenalibus facit l. vt tantum. §. i. ff. de seruo. cor. & l. 1. & quod ibi not. Bart. de adiectione legatorum, & fideicommissorum, vbi dicit, quod quando vna res adæquatur alteri, omnia iura que competeant rei, ad quam fit adæquatio, competunt etiã rei adæquatae, vide omnino Ant. in Clem. 1. de offic. vica. vlt. col. in gloss. super verbo, curata, & super verbo, sacerdotium.

Lex siue constitutio declaratoria trahitur retrò ad præterita, quando est edita per verbum præteriti temporis. C. de sacrosan. eccles. l. decernimus. & de quadri. præscript. l. benè à Zenone. §. quia igitur. & in cle. de mu. pet. iuncta gloss. super ver. imperfectus. secus si sit edita per verbum de cætero: vt not. gloss. de postu. præla. c. 1. lib. 6. & in cle. 1. de elect. & in proce. cle. ad fin. magna gloss. cessantibus autem verbis prædictis, si lex declarans habeat contrariam consuetudinem præcedentem, non trahitur retrò: vt probatur in c. fin. in fin. de spon. duor. & ibi not. Ant. quod limitata, & no. per eum. in c. fin. de consti. si non habet contrariam consuetudinem, tunc retrorahitur & probatur. ff. de testa. l. heredes palam. §. 1. & in auth. de si ante dota. in fr. na. circa fin. & per Io. And. in c. fin. de verb. sign. lib. 6. super gl. & hoc in nouel. & in add. Spe. in tit. de test. §. nunc videndum. ver. hoc etiam. vide Bart. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. §. circa prædicta quarto, que dicantur negocia præterita. & vide Ant. in proce. cle. in gloss. super verb. de cætero. & de const. c. 2. & plenè per Henricum Boich in c. fin. eod. lib. & per Composc. c. cognoscentes. eo. tit. & per Io. And. in c. licet canon. de elect. lib. 6. in glo. & in nouella.

Lex siue constitutio non trahitur ad causas iudicialiter præcedentes, secundum Innoc. in cap. fin. vt lite pendent. nisi hoc exprimitur in lege secundum Io. de Bel. in auth. vt cum appell. cap. cognoscentes, in princ. & licet in lege exprimitur, quod ad præterita trahatur, intelligitur de præteritis, super quibus non est iudicium

iudicium inchoatum, secundum Composc. in c. 2. de consti. idem intelligitur de præteritis non decessis, secundum Bartol. in l. omnes populi. sed Ioan. And. concludit, quod aut lex tractat de ordinatione sententiæ vel processus, & tunc trahitur, quod ad futuros actus: vt not. de elect. licet canon. eo. lib. in gl. super ver. de cætero. vide Bald. C. de legatis. l. leges & constitutiones. dic quod opinio Ioan. And. debet intelligi, quando lex emanat super concernentibus ordinem processus, vel sententiæ: quia tunc trahitur ad causas præcedentes, secus si emanat super concernentibus merita causa: vt not. in c. fin. de consti. ad fin. vide gloss. in clem. dudum. de sepul. super ver. facta, in fin.

Legi habenti clausulam derogatoriam ad futura rescripta, nõ derogatur per contrariũ rescriptum, nisi in ea fiat specialis mentio de clita clausula. not. Anton. de rescript. ceterum. & c. nonnulli. de consti. cap. 1. lib. 6. & per Bart. in extrauagan. ad reprimendam, etiam in l. si quis. in princip. delegat. 3. & per Bartol. & Bald. in lege finali. C. si contra ius vel vti. publ. & vide sub verbo, clausula.

Lex si contradicat canonis, an debeat iudicari secundum leges, vel secundum canones, vide sub ver. iudex. §. iudex, siue sit ecclesiasticus.

Lex quando loquitur per verba imperatiua, vt audi, & similia, est præceptiua: vt not. Ant. de cohab. cler. & mu. in c. vestra. ver. nota quod vbi canon. idem si loquitur per verba, præcipimus. de offic. ord. inter cætera. idem in lege prohibitiua: vt patet ex text. & gloss. de elect. generaliter. ver. inhihemus. lib. 6. secus si lex non prohibet, sed simpliciter aliquid disponit, vel statuit: vt not. de treuga & pa. c. 1. super 2. gl. & ibi Ioan. And.

ADDITIONO.

An scriptura sit de essentia legis, vide pulchrè per Dom. Fel. in rubr. de consti. in 3. col. post princ. ver. Tangunt etiam hinc scribentes.

Lex siue quota legis aut canonis non est alleganda à Iureconsulto decidente, nec à iudice sententiente, nec ab aduocato allegante coram Papa vel alio Doctore, nisi esset casus singularis deuians à cõmunibus legibus, bene tamen tacitè aduocatus sibi bonas

bonas leges & rationes reservat, & anteaures folius iudicis exprimat, ne aduersarium instruat ad cauillosè respondendum, quia nihil tam indubitatum, quod obfusari non possit. Item consules non tenentur allegare quotam, quando consilium non exit ciuitatem, aliàs secus: allegans autem in scholis debet allegare quotas ad sui eruditionem, similiter magister legens in cathedra, debet esse copiosus in quotis, vt certificet illum cui legit, sufficit tamen allegare librum, quando certus est per librum, vel allegare per rubricam, quæ est certa: vt not. Anton. de coha. cler. & mulie. c. vestra. in prima oppo.

Lex dioecesani differt à lege iurisdictionis, quæ autem sint de vna lege, & quæ de alia, vide Ioan. Andr. in cap. i. de sta. mo. & Innocent. ibidem. & vide gloss. in cap. dilectus. de offic. ordina. & per Abbatem Modern. ibidem, & etiam in cap. i. de sta. regu. & per Doct. in vtroq.

Lex quæ prohibet antecedens, etiam intelligitur prohibere continens. not. Roman. cons. 397. & econuerso, prohibito consequenti, intelligitur prohibitum antecedens, & ad omne id, ad quod continens prohibitum inuenitur, de procura. tuæ. & de iur. cap. licet. lib. 6. ff. de spon. leg. omnino ad hoc vide gloss. in clem. i. super verbo, contrahere, de consang. & affin. quæ prædicta singulariter limitat.

Lex vbi non apparet determinans factum, de quo agitur, sufficit tantum allegare naturalem rationem, & illa appellatur iustitia naturalis, quæ pro lege seruanda est. ff. de excu. tut. l. siue opus. §. sufficit. & ibi not. Bald. & not. gloss. de elect. ex eodem libro sexto.

Legis ratio extenditur de similibus ad similia, de consti. translatio. & de transla. inter corporalia. C. de sacrosan. eccl. l. illud. & ff. ad l. Aquil. l. illud.

Lex quanquam dura seruanda est. 19. di. in memoria. de rescri. si quando. ff. qui & à quibus. l. prospexit.

Lex semper loquitur, & continuè est in vtendi obseruantia. C. de here. l. non erravi. non ergo simpliciter tollitur per nõ vsum, sed per contrarium vsum. ff. de lega. l. quibus. vide per Do. Anto. in cle. eum qui. Arch. 16. q. 3. §. potest. 10. di. & §. fin.

Legum

Legum correctio vitanda est, & quatenus Lex non corrigi, de elect. cum expedit. & c. constitutum. lib. 6. C. de testa. l. sanctimus. & de appell. l. præcipimus.

Lex non debet verbis imponi, sed rebus & factis, de ele. commissa. lib. 6. & C. communitia. dele. l. 1.

Lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi, nec distinguere debemus, vbi Lex non distinguit, de ma. & obe. solita. de coniugio lepro. quoniam. & ff. de publ. l. de precio. & dele. praest. l. 1. §. generaliter.

Legis verbi in hærendum est, nisi aliter de mente constet, de deci. Ad audientiam de consti. translato. ff. de le. 3. l. non aliter. & de excu. in l. i. §. si is qui.

* ADDITIO.

Lex superfluum syllabam habere non debet, vt dicit gl. in l. i. ff. quod met. caus. & dicit gloss. in c. solita. de ma. & obe. & dicitio Tanquam non est ibi apposta superflua, sed cum ministerio aliquid operandi, facit quod voluit Bal. in rub. C. de contrahen. emt. in 2. col. in 9. q. & Bald. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in 6. q. ff. de verb. oblig. H. F.

Legis verba sunt cum effectu intelligenda, de verb. signifi. c. in his. & de cleric. non resi. relatum. & ff. ne quis eum qui in ius vocatus. in l. penult. §. si quis decem.

ADDITIO.

Legis vim an habeant regulæ cancellariæ Romanæ, & à quo tempore ligent. Vide in Capella Tholosana. q. 444. Et an sententia valeat lata contra regulas cancellariæ, vide per dom. Fel. in c. 1. de rei iud. col. 7. post me. ver. Idem dic de sententijs.

Legem & constitutionem propriam sicut quis potest tollere, an etiam in tempore possit contra eam dispensare, vide sub verbo, dispensatio. §. dispensare potest Episcopus contra Papam.

Lex & constitutio etiam pœnalis loquens in singulari, habet locum etiam in plurali: & econuerso. not. Pet. More. de offic. leg. liberatione. lib. 6. super gloss. in versic. cuiusque. & vide Ioan. And. de re. permutat. cap. vno. eod. lib. & Bart. ff. de neg. ge. l. 3. §. negotia.

h

Lex

Lex & constitutio pœnalis si aliquid addit, intelligitur in additione pœnam repetere, licet non exprimat. not. Lap. in Clem. statutum. de elect. quod intelligitur, quando addit parificando additionem primo statuto. sic intellige: & quod not. Anto. de præb. de multa. §. hoc idem: nam per illud verbum, Idem, facit parificationem, quod ad omnia. secus si fiat additio, non tamen per modum parificationis. sic intellige gl. Io. An. in cle. fi. de vi. & ho. cle.

Lex, si duo parificat, aliis præcipiat, quod in vno disponit, & in alio dispositum censetur. not. per glof. & Ant. in c. de multa, §. hoc idem. de præb. vide §. lex. siue constit.

Lex quando habet rationem expressam, & vnica duntaxat ratio reddi potest, illa ratio tacita habetur præexpressa, & ab ea potest argui, vt à causa finali. not. Bald. in l. maximum vicium. C. de li. præte. & hoc non solum habet locum in legibus communibus, sed etiam in statutis municipalibus, in quibus fit stricta interpretatio, quia argumentum à tali ratione non dicitur interpretatio extrinseca, sed intellectiua. not. Bald. in l. quem. C. de fidei commiss. nam ratio & mens legis idem sunt. l. cum mulier. ff. solut. matr. & not. de regul. iur. c. 1. lib. 6. hoc imita: vt not. Ant. in cle. de rescrip. vt eius dictum habet, cum quo secunda ratio tacita non est recta & vnica, sed simpliciter reddi potest. vide sub verbo, lex. §. lex corriprens.

Lex licet sit canonicata, tamen si est canonica contraria, non intelligitur approbata, quia liber decretorum compilatus per Gratianum non apparet approbatus, nisi fortè quod ad compilationem, & quod ad dicta Sanctorum, sicut nec liber sententiarum: vt not. Ioan. And. in c. fin. ad fin. de rescript. in c. dubiū. super ver. agnitam. de biga. sed lex si esset per Papam in canone inserta, bene statueret illi: vt not. Ioan. And. in d. c. 2. de rescript. idè liber qui appellatur pontificalis, authenticus est, & fidem facit: quia pro parte in decretalibus insertus, & per Papam approbatus: vt in cle. 1. de iureiur. & ibi glof. super ver. pontificalis. & vide sub verb. scriptura §. scriptura noui & veteris testamenti.

Lex debet intelligi, quando non sonat in absurdum, de præb. dudum. §. considerantes. in text. & glof. lib. 6. & ff. de neg. ge. l. præscribit.

Lex

Lex dicitur fauorabilis, vel odiosa inspecto eo, super quo intendit principaliter prouidere, si enim illud est fauorabile, dicitur fauorabilis, si est odiosum, dicitur odiosa: vt not. Ioan. And. de elect. sciant cuncti in glof. super ver. alios. lib. 6. idem not. ibi Domi. de Sancto Gemi. idem not. per glof. ff. de condit. indebi. l. qui exceptionem. in princip. idem not. Bald. ff. de leg. quod verò alibi dicit Bald. quod statutum dicitur fauorabile, licet sit pœnale, quando in prohibendo est fauor: vt not. ff. de legi. leg. benignius. contrarium dicit C. de sacrosanct. eccl. l. illud. 2. col. sed dicit & concludit in l. fin. ff. de in ius vocan. & aduerte quod ratio legis fauorabilis fit, vel odiosa, potest comprehendi in processu: vt notat Bald. ff. de le. tu. l. intestato. Adde quod in dubio, quantum ad intentionem statutum, præsumitur statutum potius fauorabile, quàm odiosum, licet fauor sit causa odij, puta, quod frater succedat fratri exclusa sorore, secus in statuto excludente filiam, quia aufert dominiū filio in potestate, quod est odiosum: vt not. Bald. in l. fin. C. qui non poss. ad liber. pertinere. Alibi dicit Baldus, quod priuilegium, in quo concurrit ratio fauoris & odij, præsumitur odiosum: vt ipse notat in l. ius. de constitut. in princip.

Lex imperialis fauorabilis ecclesijs seruanda est, nisi per Papam reprobata sit, sed lex Imperialis damnosa ecclesijs nõ est seruanda: nisi per Papam sit approbata: vt not. Ioan. Andr. in cap. fina. de solut. Statuta autem inferiorum à principe, etiam ecclesijs fauorabilia, non sunt recipienda, nisi per Papam approbata: vt ibi not. in consuetudine autem idem est, quod in lege Imperiali: vt ibi dicit Ioan. Andr. secundum Hostiens. nisi hoc fiat propter alterius interesse.

ADDITIO.

Et a lex civilis seruetur in foro canonico: vide per dom. Fel. in capit. in causis. versic. 2. extrà de testi. vbi dicit, quod canones inuantur legibus, non solum circa decisoria, sed etiam circa ordinatoria processus.

Legem nemo potest sibi imponere, à qua recedere non liceat, nisi hoc faciat propter alterius interesse: vt not. Ioan. And. in cap. ex literis. in prin. de constit.

Lex si simpliciter aliquid prohibet, & nullo casu vel tempore permittitur, habet vim decreti irritantis ipso iure si contra fiat, secus si non habeat perpetuam causam prohibitionis: vt notat Ioan. Andr. in clem. 1. de iure par. sub verbo, nullatenus. & idem ibi dicit Fran. de Zaba. & addit ibi Anton. quod verbum Nullatenus, habet in se decretum irritans. Dic melius quod aut Lex prohibet aliquid fieri, nisi certa forma seruetur; & tunc valet quod fit, licet seruata non sit, quia tunc dicitur habere perpetuam causam prohibitionis: & ita declarat Fran. de Zaba. in d. clem. 1. de seq. & hoc sentit ibi Ioan. Andr. & Dom. Ant.

Legis verba illum recipiunt intellectum, quem verba à testatore recipiunt, & est ratio; quia dispositio testatoris habet vim legis: vt in auth. denup. §. dispositi, &c.

† Libellus si continet notoriam iniusticiam non procedit, nec est attendendus: vt not. Ant. de cohab. cler. & mulier. c. vestra. 47. col. ver. tertium est remedium. & vide sub verbo, sententiam. §. rescriptum. in prin.

Libellus an & quando, & qualis sit necessarius, quando proceditur in notorio, vide sub ver. notorium. §. notorium operatur quo in eo.

Libellus an requiratur in manifestis, vide sub ver. manifesti. §. manifestum non ex.

Libelli verba non debent esse superflua, sed quando possunt operari aliquid. not. Rom. conf. 179.

Libellus ponderatur & attenditur quod ad modum procedendi, & quod ad fundandam iudicis potestatem, quando per partes non negatur. not. Ant. de cohab. cler. & mulier. cap. vestra. 78. col. sed et si inter partes fiant negationes & recusationes contra libellum, tamen quod ad modum procedendi magis attenditur libellus contra tales negationes: quia ex tali qualitate facti in libello deduci substantiatur iudicium: vt not. Anton. in d. c. vestra. 22. col. aduerte tamen, quod verba libelli considerantur, declarantur, & examinantur, restringuntur & ponderantur secundum conclusionem, non secundum narrationem libelli ipsius: vt not. idem not. de for. comp. ex parte. ver. no. quinto.

Libellus licet non debeat habere expressam nomen actionis, nec

nec de iure canonico, nec de iure ciuili: si tamen actionem mixtam expressit, libellus succumbit, sed postea auditur, si approbata ponit. not. Anton. de iud. dilecti. aduerte quod formans libellum in actione directa, obtinet si probat de vili: vt no. Rom. conf. 179. circa finem.

Libellus licet non debeat specificè continere actiones: debet tamen habere expressam causam, ex qua actio velius agendi insurgit, & hoc quando agitur personali: sed in reali sufficit dicere ago, quia sum Dominus, quia omne ius videtur in iudicium deduxisse. no. Ant. de iudi. dilecti. & si in reali actor in libello vnam causam exprimit, super alia iudicari non poterit. not. Ant. de iud. ceterum. ver. venio ad secundum.

Libellus si habet causam ineptam, non potest super eo ferri condemnatoria, etià si probatur causa apta, vt si peto decem, quia mihi debes, quia Rex est in Francia: vt no. Ant. de iud. c. si. vlt. col. & hoc procedit etiam si pars libello respondeat, quia licet responsio valeat: tamen condemnatio sequi non potest, quando ineptitudo est patens, secus si latens: vt no. Rom. conf. 45.

Libellus in quo quis petit aliquid ex testamento, procedit, licet non dicat illud testamentum ritè factum, quia eo ipso, quod dico testamentum, intelligi de valido, & efficaci, no. Ant. in c. dilecti. de iud. vlt. col.

Libellus etiam in possessorio procedit ex sola narratione absque conclusione, & maximè ybi agitur de iuribus & confessionaria vel negatoria, quod est verum in his, in quibus ex officio supplicatus tamen est secundum Hosti. petitionem porrigere: vt not. Ant. de resti. spo. in literis. col. ver. no. tertio.

Libellus etiam in ciuilibus debet continere locum & tempus, quando arguitur dolus aduersarij, vel quando agitur actione famosa, vt actio est iniuriarum. not. Barto. in l. 1. §. hoc interdicto. ff. vt possi. & in l. prator dixit, in principio. de iureiuran. & l. 1. §. in autem. ff. de vi & vi arma. idem si agat de crimine, licet ciuilitè: vt in capit. tua. de procurator. & ibi notat Anton. in §. not. Bald. autem dicit contrarium, nisi pars petat in integrum tempus & locum. in capit. qui feud. ami. in vlt. feud. sed Innoc. dicit idem quod not. Anton. in c. fin. de purgat. ca. per tex. in cap. tua. &

vide infra §. proximo. & licet libello in criminali non tenetur a^{ct}or exprimere diem perpetranti, tamen si reus petat diem dicti termini declarari, ne alius ipsi reo auferatur defensio: vt notat Bartol. in l. is qui reus. de pub. iudic. & l. libellorum. ff. de accu. excusatur tamen a^{ct}or, si dicit se idem ignorare: vt not. Anton. in d. l. libellorum, in princip. quid si crimen excipiatur, an debeat excipiens specificare tempus & locum, vide sub verbo, tempus. §. tempus non solum.

Libellus in actione iniuriarum intentata ciuilitur, non requirit illam specificationem, quæ requiritur, quando criminaliter proponitur: & idem in quolibet crimine descendente ciuilitur, no. Rom. confi. 36. vide supra §. proximo. qualis autem debeat esse forma libelli in actione iniuriarum, vide Bar. in l. iniuriarum 2. si imputatio. C. de iniur. vide per Spe. in ti. de iniur.

Libellum sufficit concludere præsumtiue. ideo procedit libellus, in quo narro fundum ad me pertinuisse, & pertinere, petens mihi illum ad iudicari, licet non dicam ad me de præsentis pertinere, qui quid dicant Cy. & Bart. vt no. Ant. in c. 2. de libell. obla. ver. venio ad secundam præcticam.

Libellus procedit, in quo a^{ct}or dicit rem aliquam ad se spectare de iure Dominij, vel quasi: oportebit tamen quòd in processu siue in articulis deducatur aliqua causa Dominij. nota. Roman. confi. 207. & quòd habeat probare porrigens talem libellum, vt obtineat, vide Roma. confi. 276. vide infra §. libellus non dicitur generalis.

Libellus in quo fit mentio de Dominio in genere, verificatur etiam in vtili: quia verba libelli in fauorem libellantis sunt late interpretanda, & ad id recipi debent, ex quo sequi potest condemnatio. not. Ro. confi. 154. videtur tamen tam vtile, quam directum Dominium, prout sibi magis vtile est, deduxisse: vt no. Ant. de iudi. cæterum. vers. venio ad secundum. & vide quòd not. Io. An. in mercu. in regula. possessor. super 6. q. in fi.

Libellus si per casum varius datur, an in dubio videatur intentasse directam nomine cedentis, an vtilem nomine suo. dicitur secundum Io. And. quòd si nititur iuri suo a^{ct}or, videtur directam nomine cedentis intentasse: si nititur iuri suo, & Dominio: quia

dicit

dicit rem ad se pertinere iure Dominij, videtur vtile intentasse, sed si directam expressè intentauit, & probet in vtili, obtinebit: vt no. Ro. confi. 189.

Libellus si mentionem facit de aliquo priuilegio, instrumenti, vel scriptura, non tenetur reus eidem libello respondere, antequam sibi illud priuilegium vel instrumentum exhibeatur: si tale priuilegium vel instrumentum est penes a^{ct}orem, de quo eius iuramento statur: prædicta vera, nisi tenor instrumenti exprimitur in libello, vel tale sit instrumentum, quòd etiam penes conuentum teneatur. no. Rom. confi. 34.

ADDITIO.

Quæ hic dicuntur, bene seruantur in practica curiarum pronuncia: Lugdun.

Libellus in rei vindicatione potest formari per possessorem contra simpliciter detinentem: vbi aut constat conuentum non detinere nec possidere: debet ferri sententia contra a^{ct}orè, si persistit in sua totali petitione, quæ concludit ad rei suæ restitutionem: sed si petat, quòd super parte pronuncietur, videlicet vt declaretur Dominus, debet pro eo ferri sententia declaratoria Dominij, si probauit se Dominum, quæ sententia proderit: vt si postea ad conuentum possessio perueniat, contra eum fiet executio: vt not. Ant. de iud. examinata. 4. col. vers. venio ad quartum.

Libellus generalis admittitur super his, quæ accessoriè petuntur ad aliud petitum: vt quando petitur res ablata restitui cum fructibus, damnis, & interesse, & eo casu tenet sententia generalis, & incerta. no. Inno. de excès. præla. tanta. & de sepul. certificari. & hoc tenet etiam ibi Io. And. ibidem tenet Ant. in d. c. 2. de libell. obla. 13. col. sed contrarium tenet Bart. quòd ad fructus, in l. ex diuerso. ff. de rei ven. §. 1. dic quòd aut quis petit rem, & fructus. primo casu petuntur accessoriè, secundò principaliter. & hoc casu debent fructus specificari, & expressè probari: vt no. Ant. de resti. spo. cum ad sedem. 2. char. 3. col.

Libellus procedit in quo genere quis petit bona mobilia, & mobilia sibi per violentiam ablata restitui, & tenetur illa ante lit.

contest. specificare, dummodo deducat violentiam, qua petentes probata, sufficit res ablatas probare per iuramentum. vt not. Rom. consi. 157. & hoc si per iuramentum earum aestimatio probatur, locum habet, siue deducatur violentia oblatiua, siue compulsiua, quietatiua, & turbatiua, siue etiam agatur actione furti: vt not. In no. Hofst. & Ioan. And. in c. si quod me. cau. licet. Anto. & aliter dicat.

† Libellus incertus admittitur, quando in vtramque partem alternatiue concludit intentionem agentis, quia tunc non vagatur reus in incerto. no. gl. de excep. pia. lib. 6. super ver. speciem. & vide infra §. libellus alternatiuus.

Libellus potest similiter continere causam nullitatis & restitutionis in integrum, sed non interdictum, vnde vi. & conditionem ex lege 2. C. de restit. in integ. vt no. Rom. consi. 116. vide Old. consi. 8. & vide in §. libellus alternatiuus.

Libellus potest continere personalem, & hypothecariam actionem simul: vt no. Io. An. de elect. querelam. super 2. glo. & si dicatur super personali: potest ferri sententia super hypothecaria: quia illa est accessoria ad personalem. no. Ia. But. in l. solennis. ff. de iud. & Ant. de causa pos. & proprie. cum ecclesia. §. charta, ad fin. ver. oppono.

Libellus non potest formari, vt comprehendat plures actiones ad diuersa competentes, sed si circa idem plures actiones accumulentur, tunc aut proponuntur eodem modo aut diuerso: si diuerso, ponens excludit seipsum, & sunt contrariae. Secus si diuerso, vt rei vindicatio, & interdictum vnde vi. si autem proponantur eodem modo, tunc si sunt contrariae, non audietur proponens, sed si non sunt contrariae, sed diuersae, tunc tenetur de iure civilis alteram eligere, salua aequitate iuris canonici, quod in pluribus canonibus admittit cumulationem plurimarum actionum. secundum Hofst. vt no. Io. An. de ele. querelam. super 2. glo. sed Ant. dicit, quod si libellus est generalis aptus plures actiones comprehendere, potest actor ad petitionem rei interrogari, vt exprimat actiones vel causam agendi: vt sciat reus ad vnam causam vel plures, ad quas actor cumulare intendit, non tamen compellitur reus alteram eligere, & licet eligat, sibi non prauiudicat, quia postea

postea aliam compassibilem possit accumulare: vt not. Anton. de cau. pos. & proprie. in c. pastoralis. in i. oppo. vide gloss. in c. nullus pluribus. de regu. iur. lib. 6. quae dicit, quod licet copulatiue non possint plures actiones etiam contrariae in origine copulari, si tendunt ad eundem finem, & proponi possunt simul, secus si ad diuersum finem tendunt. vide Bal. in l. i. C. de fur. & vide sub ver. actio, in prin. & sub verbo, renunciatio. §. renunciare videtur iur. & §. libellus in quo iure minor.

Libellus non dicitur generalis, quando ex narratis in eo concluditur certa actio, idem procedit libellus, in quo quis petit rem, quam dicit ad se spectare ratione dominij, nec tenetur specificiter dicere, ex qua causa sit dominus, licet ex diuersis causis poterit dominium acquirere, quia ex quacumque sit dominus, non excluditur, nisi vnam recommendat: vt no. An. in c. 2. de libel. obl. ver. venio ad secundam, ad practicum. vide supra §. libellus procedit. & infra §. proxim.

Libellus generalis non debet admitti, si contra eum excipitur. no. Bar. in l. si mater. §. 1. & in l. si in rem. ff. de reg. iur. & ff. si procedi iudicium, non tangit. no. Bar. in l. si rem. ff. de rei ven. in prin. & ff. de eden. Ratio est, quia talis libellus, contra quem est exceptum, non valet: vt no. Spec. in ti. de libel. concep. §. iuxta. ver. item no. quod si quis. ver. item non valet, & verbo, quod generaliter. & super libello inualido non potest fundari iudicium, quia vbi libellus non tenet, processus ipso iure est nullus: vt no. Bal. in l. patronatus. ff. de iure iurand. & sufficit, quod reus excipiendo contra libellum dicat, super eo non esse procedendum declarari: imò cautius facit, si hoc non petat, ne aduersarium instruat ad declarationem faciendam, & ea facta reus non absoluitur: vt no. Io. An. & Ant. in c. fin. de libel. obla. & idem Spec. in ti. de lib. concep. §. fin. ver. cautius. sed si reus ad iudice ad vltiora procedente non admissa possessione, possit, si vult, appellare etiam, per viam appellationis graua men iustificare, tamē & sine appellatione potest petere se absolui, si reus postea in processu non declarauit, vt videtur velle Anton. in dict. cap. fin. de lib. obla. in i. quart. sed text. in dict. cap. fin. videtur velle, quod sit necessaria appellatio, vide omnino §. libellus si intentatur. & §. libellus in quo minor. &

vide supra §. proximo præcedente, & §. libellus in personalibus.
 Libellus si est pro parte aptus, & pro parte ineptus, potest iudicium & sententia super parte apta fundari. not. Io. And. de spon. in prin. ad dissoluendum, super ver. probandam. sed si est in totum ineptus, iudicium & sententia est nulla, de emp. & vend. cum dilecti, & ibi hoc sentit Io. And. in vers. contrarium.

* S I N G V L A R E.

De libelli ineptitudine potest semper opponi, nedum vsque ad sententiam, sed etiam post sententiam ad eam annullandam, ita dixit singulariter tex. no. in c. cum dilecti. de emp. & vendi. quod dictum pro valde no. refert & sequitur Fel. in c. quoniam contra. in 15. col. ver. istum casum sim. de prob. dicens quod idem voluit Bal. in l. 2. in 14. q. C. de rescin. ven. H. F.

Libelli verba debent impropriari, vt libellus sustineatur, & potius valeat quam pereat. no. Bar. ff. de ver. obl. l. scire debemus, in prin. ad fin.

Libelli loco habetur rescriptum principis, quod est verum in actionibus temporalibus, secus in perpetuis. Item & in temporalibus habetur loco libelli, quod ad actionem perpetuandam duntaxat, non quod ad ordinem processus, in quo requiritur libelli oblatio, & lris pen. vt no. Bal. in l. 1. C. quando lib. prin. da. & vide sub ver. rescriptum, in prin.

Libellus si est datus super confirmatione sententia, poterit iudex infirmare non dato libello super infirmatione: & e converso, dato libello super infirmatione, poterit confirmare, licet confirmatio non sit petita, dum sint probata, quæ ad confirmationem pertineant. no. Inno. de offic. delegat. cum contingat. & de appel. obla. in gloss. quid ad rem. verfic. & auct. ad fin. Host. autem, Ioan. And. & Ant. limitant Inno. in c. ex conuersione. de ressit. spol. vbi omnino vide.

Libellus alternatiuus, siue distinctiuus admittitur, vbi cumq; actor probabiliter dubitat, quæ pars alternatiua vel distinctiua sit: nam ideò admittitur libellus, in quo minor dicit contractum nullum, & si est aliquis, petit eum rescindi: eadem ratione valet

libellus,

libellus, in quo dico sententiam nullam, & si est aliqua, peto eam reuocari, vt iniquam: vt not. Innoc. quem sequitur Ioan. And. & Anton. de ressit. in integ. constitutus. & Spec. dicit curiam ita seruare, in titu. de sent. §. iuxta, verfic. sed nunquid talis libellus, pro hoc tex. & quod ibi not. Ioan. And. & Anton. in c. cum olim. 2. primum idem not. Bart. in l. libello in quo quis petit rem vel eius estimationem, quando probabiliter dubitatur, an res extet: vt in l. sancimus. C. de sacrosanctis ecclesie. idem tenet Bal. in l. diuortio. §. obdonationes, in fin. ff. solu. matr. & vide supra §. libellus incertus, & vide quod not. Bal. C. de fur. in l. 1. in 4. oppo. vbi dicit contra Innoc. circa protestationes. & quod not. Bart. in l. 1. §. quia autem. ff. quo. legat. vbi concludit, quod quando incertitudo procedit ex facto Aduersarij, admittitur libellus incertus, aliàs fecus. Sed per rationem videtur idem, etiam si aliàs quam ex facto res procedit incertitudo, dummodò non sit in potestate actoris illam certificare. & hoc sentit Bart. in l. prætor. §. quid autem. ff. de iureiu. & in l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus, in fin. de ver. obliga.

A D D I T I O.

De libello alternatiuo an admittatur, vide per dom. Fel. c. cum contingat. de offic. delega. Et quando libellus alternatiuus procedat in rei vindicatione, vide per do. Alex. in con. 10. o. in 3. col. in 4. vol. Et de libello minoris, in quo dicit contractum nullum, & si sit aliquis, petit ipsum rescindi, an procedat, vide in Capella Tholosana. q. 469. in additione.

Libellus si intentetur super vi turbatiua, debet actor exprimere & declarare modos turbationis, si reus hoc petat, nota. Bart. C. manda. & l. ab Anastasio, ad finem. Item Io. An. de proba. licet causam. in glo. magna super ver. nunc plures, ad fi. & idem in illo qui dicit instrumentum simulatum, quia debet exprimere modum simulationis: sic etiam sicut multitudine turbationis, vt not. Bald. in d. l. ab Anastasio. & vide infra §. seq.

Libellus in quo minor dicit se lesum, & propterea dicit se restitui, non procedit nisi adijciat qualitatem læsionis, videlicet sua facilitata

facilitate, vel dolo Aduersarij, quia non omnis læsio dat restitutionem, non tamen requiritur quòd specificet articulum in quo est læsus, nisi pereret se restitui aduersus sententiam principis: vt no. Bar. & Bal. in l. minor. ff. de minor. sed si in libello dicit se circumscriptum, procedit libellus etiam sine adiectione dictarum qualitatum, & tunc petens debet declarare ex qua causa dicit se circumscriptum. no. Bar. in l. fi. C. de iureiur. vide supra §. libellus generalis. & supra §. proximi procedenti.

Libellus procedit, in quo peto aliquid ex consuetudine mihi debitum. not. Anto. de cens. peruenit. §. col. sed dicit plenius, vt peto aliquid debitum ex vsu, & consuetudine tanti temporis, cuius initij memoria non existit, tunc si deduco tempus, vt causam productiuam, & creaturam iuris, procedit libellus predictus, & sufficit dicere, quòd tanto tempore annuatim, & tale quid præstitisti, quare peto, & illud in futurum præstandum vi & antiquo vsu, & consuetudine debitum, condemnari & compelli, nec oportet aliquam aliam causam quare debetur in specie nec in genere allegare: si autem tempus prædictum & causam probatiuam & declaratiuam iurisdictionis, vnde oportet quòd allegetur causa, sed sufficit in genere causam allegare hoc modo, dico quòd tanto tempore annuatim præstitisti, & mihi est debitum ex legitima causa, quare peto, & c. vbi autem deducitur vsus 40. annorum, vel tanti temporis, cuius initij, & c. tunc oportet, quòd in libello causa specificetur, nec sufficit tantum allegare causam in genere: vnum tamen scias, quòd nullo casu procedit iste libellus, dico te obligatum ad decem præstanda, quæ longo tempore præstitisti, quare peto, vt præterita soluas, & in futurum soluere compellaris, quia iste libellus est nimis generalis: vt notat Anton. in dict. cap. peruenit. char. 10. vers. ex hoc inferitur practica: quòd autem dico, causam in libello specificandam, & libellum generalem non procedere, intellige si opponatur de generalitate. & petatur declarari, aliàs sufficeret, quòd postea in prosecutione fieret specificatio, & probatio causæ: vt no. eadem char. ver. ad secundum. an causa sit allegand. Et prædicta limita, quando agitur petitorio, quia si solo possessorio agatur, non est necesse causam in libello specificare, nec in prosecutione probare: sed sufficit in genere

genere dicere censum annuum debitum, & se quasi possessio-
ne sue vsu illius spoliatum, quare petit censum siue pensionem
subtractam sibi restitui, & reintegrari ad primum statum: vt no-
tat Antonius de elect. querelam. ver. not. secundò, quòd in hoc li-
bello. & sufficit hoc casu probare solam possessionem siue vsu:
vt not. in dict. cap. querelam. ver. not. tertio, quòd in isto libello,
quòd est notabile. & idem not. in c. fin. vide sub verbo, possessio-
rium & ius agendi.

Libellus in personalibus debet habere expressionem causæ
remotæ, nec sufficit expressio causæ proximæ, quia esset nimis
generalis, vnde si dico, petò decem, quia debes, vel ad quæ mihi
teneris, non procedit, cum possit plures causas concludere ex
mutuo & veridito, & alijs causis multis, secundum Cyn. & Pet.
vt not. Anton. de cens. peruenit. 11. charta. ver. sed & dubium de
isto libello, quòd intellige, si contra libellum opponatur de ge-
neralitate, & petatur declarari, aliàs sufficeret, quòd postea in
prosecutione specificaretur: vt not. in d. c. peruenit. 10. chart. ad
secundum an causa sit alleganda.

Libellus in quo laicus narrat ad se spectare ius eligendi in ec-
clesia, debet intelligi ius eligendi pro iure presentandi, quia hoc
venit sublata significatione verbi eligere, & verbalibelli intelli-
guntur in dubio, vt potius libellans videatur deduxisse ius, cu-
ius est capax, quam non: vt not. Ant. de elect. querelam. ver. not.
secundò, quòd verbum eligendi, & facit quòd not. infra de rer.
permut. in glòs. penult. in fin.

Libellus in quo peto pensionem subtractam, duo videtur con-
cludere: primò petitionem pensionis, & fructus: secundò peti-
tionem restitutionis ad statutum iuris pensionis, & sic fiat prop-
riè & impropiè, & sic verba impropriantur, vt libellus latissi-
mè intelligatur in fauorem actoris: vt not. Ant. de elect. quere-
lam. ver. not. secundò quòd hic hoc libello. & ver. secundò circa
illam partem libelli: vt ibi not. secundò, quòd in libello.

Libellus in quo plura narrantur in diuersis orationibus, suf-
ficit illud probare quòd concludit intentum actoris. idem si plu-
ra narrantur in eadem oratione, & protestatur actor, quòd non
altrngit se ad probandum: nisi necessariò ad victoriam: vt not.
Bart.

Bart. ff. de re iudic. l. diuus. in princip. idem not. Anton. in cap. li. et causam, de probat. 11. colum. vbi gloss. in verbo, alstringit. sed plenius loquitur in c. 2. de rescript. vbi omnino vide: & idem si nullam facit protestationem, in sine ponit clausulam, super quibus omnibus & singulis petit iustitiam fieri, quia per talem clausulam videtur omnia disjunctiue, & non connexè deduxisse: vt not. Baldus C. de probatio. l. 2. sed Ioan. Andr. simpliciter dicit, quod pluribus narratis in libello sufficit alterum ex illis probare, ex quo possit sequi condemnatio: vt not. in addit. Speculat. in titulo de actio. §. 1. ver. item quod si mihi. Si tamen narretur quid tale, sine quo libellus non procederet, oportet illud probare, vt ipse not. in capit. ex parte, de priuileg. & cum Ioanne Andr. concordat Lopus, allegatione decima. vide sub verbo, qualitas aggrauans.

Libellus procedit in quo petitur cassari quod est nullum, quia intelligitur cassari de facto, cum verba libelli sint latissimè intelligenda. not. Anton. de rescript. spol. ex parte in decimo notabili.

Libellus an possit die feriato offerri, vide per Docto. & dom. Abbat. mod. in c. fin. de iud. & in c. praterèa. de dila.

A D D I T I O.

De hoc vide melius per dom. Felin. in dict. cap. final. de iudi. in 4. colum. vers. in gloss. fin. vbi ponit super hoc sex declarationes valde pulchras.

Liber decretorum, & liber sententiarum, & liber qui appellatur Pontificali, an sint de iure canonico approbati, vide sub verbo, lex. §. lex licet sit.

Liberum, quid hoc verbum importat, vide sub verbo arbitrium.

* A D D I T I O.

Libero arbitrio non præscribitur, secundùm Bald. in l. 1. in 1. col. ver. in glo. in verbo, pro socio. C. de anna. excep. & in leg. cum notissimi. in 3. col. in prin. C. de præscrip. 30. an. H. F.

Libera facultas aliquid agendi si conceditur à principe illi qui aliàs agere non poterat, certo impedimento obstante, intelligitur princeps impedimentum duntaxat tollere, non autem facultate

facultatem dare, quia ille actus possit fieri contrarius commune: secus si nullum impedimentum obstaret, quia tunc per illud verbum Liberum, videtur concessum, quod ille actus fieri possit, non seruatis clausulis communis iur. vel aliàs concessio nihil operaretur, & frustra fieret: vt not. per gloss. Cyn. Bart. & Bald. in l. si quando. ff. de inoffic. testa. & facit, quod not. Bartolus in l. 1. §. nunciatio. ff. de no. ope. nun. Alibi dicit Bartol. quod verbum Libera plenè importat, quod quis fit liber ab omnibus regulis iuris Ciuilibus, vt in l. alio. ff. de alie. alibi dicit, quod verba prædicta importent, quod quis non tenetur sequi arbitrium. leg. omni iuri & in l. si deicommissa. §. fina. super ver. quanquam. de le. 3. & vide sub verbo, arbitrium.

Limitata verò dispositio limitatum parit effectum. l. in agris, de acquirit. re. dom. & in l. 1. in fin. C. de sentent. l. 4. lib. 6. & 10. Andr. in cap. constitutus. & vide in ff. de iti. actusq. priua. l. 1. §. si quis hoc, & c.

Liquidam probatio quæ dicatur, vide sub ver. probatio. §. probatio indubitata.

10 † Lis est etiam ante litem contest. sed causa dicitur demum post litem cont. not. Bald. in l. causas. C. de transf. & quod dicitur de causa, procedit strictè sumto vocabulo: vt not. Bald. ff. solut. matr. l. 1. ver. in glo. in causam. sed Bar. & Cyn. in d. l. causas. quò ad litem dicunt contrarium, pro quibus est casus in c. ex parte 2. de verbor. significat. vbi habetur, quòd lis dicitur mota post lit. contest. & idem not. Ant. de except. Aduersario, tertio notabili. dic quòd licet non dicatur lis mota, nisi ex quo fuerit contestata: dicitur tamen incepta & pendens, ex quo pars scit causam commissam, vel ex quo scit appellacionem interpositam, vel propter inquisitionem impetrandam iter arreptum ad Papam: vt notat Ioan. Andr. secundùm Holt. de accusa. olim. super ver. inceptum. dicit etià Ant. in d. c. ex parte, quòd quò ad inducendā litem pendenciam, vel ad faciendam rem litigiosam, sufficit citatio etiam absque contestatione. dicit Ioan. Andr. in c. fin. de for. comp. quòd quò ad iurisdictione perpetuandam, sufficit citacione esse commissam, licet non sit executio: secus quò ad irritandam personam citandam, quia tunc non dicitur lis incepta, antequam sit facta citatio.

citatio, & idem si tractatur de rearrata, vt tibi nota. vide infra §. lit. pendencia inducitur. & vide sub verbo, renunciatio. §. renunciatio.

Litis contest. fit per responsionem factam à reo libello actoris, etiam actore absente, vel eo praesente, & non contradicente. not. Roman. consil. 354. & fit eo ipso, quod reus negat narrata per actorem, & dicit petita fieri non debere, licet nō adijciat animo contestandi litem: imò protestatio in contrarium valeret. not. Roman. consil. 22. Si autem respondens libello protestetur, quia hoc fecit metu excommunicationis sibi comminata per iudicem, an per hoc impediatur contestatio: vide Roman. consil. 35. quicquid dicat Rota, quod protestatio in contrarium non impedit lit. contest. communiter non tenetur: vt not. gloss. Cy. Bald. & Bartol. in l. 7. C. de lit. contest. & per Ioan. Andr. in regula exceptionem. lib. 6. & per Antonium in cap. sollicitudinem. in fin. de appel. & melius in c. 1. de lit. contest. vbi etiam gloss. idem tenet, & Innoc. in c. cum M. de confit.

Litis contest. etiam de consensu partium, non potest omitti, sicut nec libellus, nec alia solennia iudicij. not. Bar. in l. 1. ver. quomodo si pars. C. quando prouoc. non est necess. aut. offe. not. Roman. consil. 88.

A D D I T I O.

Et sic innuitur quod litis contesta. fit de essentia iudicij, ita quod eius omisio vitiet omnia, & quid in iudicio possessorio, vide per do. Abbat. in cons. 2. in 3. col. in 1. volum.

Litis contest. non requirit quem incidisse declarari in canoem, si quis suadet, quia summariè in hoc proceditur, & in summarijs non requiritur lit. contest. licet Spec. teneat contrarium. 52. alleg. 54.

Litis contest. non requiritur, nec alius iudiciarius ordo, quando agitur de nullitate statuti. not. Rom. consil. 340.

Litis contestat. non requiritur, nec alius ordo iudiciarius, quando agitur de nullitate sententiae, quando nullitas notoriè apparet ex actis: si autem requirit aliam indaginem, vel aliqualem probationem, tunc si nullitas intentatur principaliter, requiritur

quiritur lit. contest. secus si incidenter: vnde tamen scias secundum Oldrad. quod super nullitate, quæ venit in appellatione, requiritur vt not. Ro. consil. 350.

Litis contesta. non requiritur in causa appellationis, quia nec libellus requiritur, quod est verum, quando appellatus non comparet, & est contumax. not. Ro. consil. 8.

Lit. contest. non requiritur in restitutione concedenda ad appellandum, nec in alijs praambulis ad causam inchoandam. not. Rom. consil. 9. nec in restit. in inte. quæ non principaliter, sed incidentaliter petitur per modum conditionis. not. Bart. de iureiur. l. nam postea. §. si minor. & not. Ioan. Andr. in c. causam. de restit. in integ. super verbo, incidere. Et idem dicit do. Anton. nec in alia restitutione, quæ contra incertam personam petatur, & non principaliter, & contra certam personam petitur, licet Cyn. & Iac. Bur. & alij distinguunt: vt not. Ro. consil. 19.

Lit. contest. vbi non requiritur, tunc primus actus de illis, quos alias lit. contest. procedit, pro contestatione habetur, & ex tunc proceditur via ad omnes dilatorias exceptiones. not. gl. de elect. c. 1. lib. 6. super verbo, abstinentia. & Bart. in l. nihil C. de procura. & Anton. de confit. cum M. verfi. sed hoc est verum dubium. decima colum.

Lit. contest. non requiritur, quando Reus citatus de lōginquis partibus generaliter ad totam causam non comparet. notat Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de cita. §. viso. ver. item licet iud.

¶ Litigiosa res fit, quando est quæstio de proprietate, secus de hypotheca. not. Anton. de iud. quia enim. ver. venio ad vltimum. Item secus de possessione cum proprietate, & tunc dicitur litigiosa, quod ad possessionem, licet non quod ad proprietatem: vt notat Anton. de confit. vti. cap. prim. per quod videtur, quod & primo casu fit litigiosa, quo ad hypothecam. & vide infra litigiosa res fit quando agitur.

A D D I T I O.

Et quod res non efficitur litigiosa si fit quæstio de hypotheca, tenet etiam do. Pet. Ferrarien. in sua Practica. in tit. forma responsionis

fionis rei conuenti, in glo. exceptionem litis pen. prope finem. & Bal. in aut. litigiosa. C. de litigio.

Litigiosum beneficium esse non desinit, licet Reus citatus absoluitur ab obseruatione iudicij secundum Inno. de testi. causam quæ & Bart. in l. litigator. C. de fruct. & lit. expen. & quia per citationem efficitur litigiosum, ideo licet per solam absolutoria circumducitur citatio, secundum Innoc. in c. consuluit, de offic. dele. remanet effectus causatus, & vide Barto. in l. 2. ff. iud. fol. & C. de litig. l. fin. & in l. 1. C. de præscript. long. tempo. & ibi concludit, quod si renunciatur liti, desinit & purgatur vitium litigiosi, secus si renunciatur instantiæ litis, quod no.

Litigiosa res sicut non potest alienari, ita nec pignori obligari, ff. quæ res pig. oblig. non po. l. 1. in fin. vt not. glo. in c. cordi. de app. lib. 6.

Litigiosa res vel actio non potest in alium transferri in specie, nec in genere: vt not. Iac. But. in aut. de litigiosis quicumque etiam propter famis vel alimentorum necessitatem. not. glo. de pe. har. l. diuus, super ver. famulus. vide tamen circa hoc de alimentis. gl. & Bart. in aut. res quæ. C. communia dele. & de præd. mi. l. ob hoc. & in tract. alimento. per Bart. qui alle. text. in l. 1. C. de or. cog. sed ibi non erat res litigiosa. item ibi requiritur moderatio, sine qua non tenet alienatio, ex alia autem necessitate incisa potest res litigiosa alienari, puta quando ad id potest quis præcisè compelli. in l. fin. C. de per. hæredi. & not. glo. C. de litigio. l. 2. non ob. l. 2. C. nõ solùm. ff. de hæred. vel ac. ven. vbi videtur expressum, quod actio transeat cum venditione hereditatis. illum tamen text. intellige lite finita, & lata sententia pro venditore, quia sicut venditor tenetur hereditaria: ita & actio in factum, quam quæsiuit per sententiam, si enim sententia lata non esset nulla, actio nata fuisset, & ex text. præsupponit, quod propter actionem nata sit, & sic de necessitate oportet ibi intelligere litem finitam fuisse per sententiam in fauorẽ hæredis laram, per quam additur noua actio primæ actio. & appellatur noua accumulatiua, quæ primam actionem non exprimit, sed aliam accumulatur: vt C. de noua. l. aliam. vel si illum text. intelligas, quod lis pendeat, tunc dic, quod vni- cuique litigioso non obstat, quia erat de casibus permisis, in leg. final.

final. Cod. de litigio. quia fortè ex causa transactionis conueniunt erat, quod hereditatem venderet; aliàs obstante vitio litigiosi transire non posset, sed ita intellexit Bartol. in l. si cum homine, in fin. ff. de fideiuss. & sic concludit ibi Bartol. & in contractib. auctoritate hominis non transit etiam cum vniuersitate res litigiosa, tenet in vltimis voluntatibus, antiquitus transire auctori- tate legis, ad Trebel. non obstante leg. prim. in princip. ff. ad Trebel. vbi videtur expressum, quod actio quæ erat litigiosa cum defuncto, transit in fideicommissum vniuersale, quia illa est corre- cta per dict. leg. quicumque, & per aut. nunc si habere. Cod. de liti- gio. vel dic verius, quod dict. lex prim. in princip. loquitur, quare- do fuit hæres coactus adire, vnde æquum fuit, quod non teneretur litem cum defuncto inchoatam prosequi. sed in l. quicumque, sponte adiuit: vel dict. lex quicumque, non loquitur in fideicom- missis vniuersalibus, sed de illo qui in certa litigiosa fuerat in- stitutus, & hoc voluit ibi gloss. secund. sed illa non videtur ve- ra, quia institutus in certa, habetur loco legatarij, & cum de le- gatario prius in text. dicatur, superfluum esset verbum per heredi- tatem, quod in text. sequitur, si de instituto in certa intellige- retur, huic tamen responderi potest, quod non est superfluum quod ad modum relinquendi, quia aliüs est modus legendi, & aliüs in- certa instituendi, sed replicari posset, quod licet sint diuersi in factis & modis, tamen sunt idè in iuris dispositione, aliàs vniuersaliter institutio.

12 † Litis pendencia non finitur per mortem alterius collitigara- tis, imò nunquam finitur, nisi per sententiam, secundum Rotæ tamen dicitur quod altero ex collitigante mortuo, si nullus litem prosequitur, lis extinguitur. notat Roman. consilio centesi- mo quadagesimo quarto. sed in illa gloss. quæ est in clemen- prim. vt lite pend. necessariò debet intelligi in non prosequente, qui coram iudice renunciavit, & non velle prosequi dixit, secundum ea quæ not. Barto. & Bal. & Cyn. de pact. in l. postquam liti. & Anto. dicit quod illa. postquam liti. communiter intelli- gitur in renunciatione, quæ fit in presentia iud. vt ipse nota. in capital. cum pridem, de pact. & idem not. Bartol. in l. non solùm. §. si deliberationis verba, ff. de liber. leg. aliàs ridiculum esset

dicere,

dicere, quod eo ipso, quod certo tempore pars superflua litem non prosequitur, lis finitur, cum ad litem finiendam non sit de iure canonico certum tempus praefixum, ut patet de iud. venerabilis, vide infra §. lit. pen. licet, & §. lis finitur.

Lite pen. nihil est innouandum ab aliqua partium, & dicitur pendere quod ad actorem statim, quando ad eius instantiam est decreta citatio, quod ad reum, quando citatio est intimata. not. consilio 75.

Litis pendencia inducitur eo ipso, quod in curia quis per cursum citatur ad dicendum contra commissionem, licet non exprimentur ea, de quib. in clem. 2. ut lit. pen. quia illa cle. non habet locum in citatione, quae fit in curia, sed solum in ea quae mittitur ad partes. not. Rom. consil. 279. Adde quod ad inuolidandam gratiam lit. pen. impetrata, non facta mentione de lite, dicitur lis pendere eo ipso, quod tempore impetrationis dicitur commissa causa, licet non sit processum ad alium actum, ut in e. causam quae, & ibi not. Anton. post Ioan. And. & vide supra, in princ.

ADDITIO.

Vnde litis pendencia inducitur etiam per citationem factam vigore rescripti impetrati per excommunicatum, si de excommunicatione non constat: alius secus ut per dom. Card. in Clem. 2. q. 4. ut lite pen.

Litis pendencia an inducatur per appellationem extraiudicalem intimatam parti, vide sub verbo, appellatio. §. appellatio extraiudicialis. licet sit lite pendente, quae inducitur per cle. 2. ut lite pen. fortius procedit in actore quam in reo: ut not. Roman. consilio 310.

Lite pendente an valeat impetratio vel declaratio, non facta mentione de lit. vide sub verbo, declaratio, in princip. super ver. gratia. §. gratia impetrata lit. pen. cum pluribus §. sequen.

Lit. pen. non dicitur innouatio quae suam possessionem continuat. ut not. in cle. 2. ut lit. pen. autem lit. pen. super aliquo iure possit is, cui lis mouetur, ut in illo iure, quod possidet vel quasi, sicut poterat ante litem motam, vide q. not. de rest. in integ. c. 1. in gl. fi.

Lit.

Lit. pen. licet non possit litigans ius quaerere a communi domo partium non facta mentione, potest tamen sibi ius quaerere a tertio iure, de quo litigat. not. Ro. consil. 176.

Lite pen. quod ad litigantem non finitur lis, nisi per sententiam, secundum Rotam: idem etiam & possessore defuncto, non debet actor circa possessionem aliquid attentare, quia ad huc lis pendet, quoad eum, donec fuerit sententia lata: ut not. Rom. consil. 411. Ita men quod ad tertium, valet. Ad ordinariam collationem dicitur lis finita eo ipso, quod partes vel alius, cuius interfit, non voluit litem prosequi, & propterea si beneficium tunc vacat, illud ordinarius conferre potest, licet lis non sit finita quod ad partes, casus est a contrario sensu, in clem. 1. ut lit. pen. & ita vult ibi Ioan. And. in glo. super verbo, prosequatur. idem tenet in c. si hi contra quos. eo. tit. lib. 6. in nouel. super verbo, decedat. quod ergo dixit text. in l. si hi contra quos. ordinarium non posse conferre, donec lis finita fuerit contra partem, intellige ipsa parte vel alio, cuius interfit, ipsam litem prosequente, ut declarat cle. 1. & hoc etiam sentit text. d. c. si hi. quia si nullus prosequeretur, lis finire non posset, cum ex officio non posset ius procedere lit. pen. ergo lite inducta per nos illas constitutiones, quod ad tertium posse conferre beneficium, de quo inter alios litigatur, licet in veritate vacet, & contra rigorem, quod res inter alios acta alteri prauidet, idem dixit Archid. 11. q. 1. quia resp. super 1. glo. quod lit. pendencia afficit litigantes, non tertium, ergo constitutiones praedictae contra rigorem editas, in terminis suis teneri, & non extendi: ut not. Ioan. And. in d. c. si hi contra quos. super verbo, decedant. & super vlt. gl. in nouel. Cum ergo dictae constitutiones inducant litem pendente, quod ad collatorem, aliquo prosequente litem, ergo non habebunt locum in non prosequente. & hoc aperte declarat cle. praedicta, quae loquitur sub conditione, si aliquis litem prosequatur de animo aut mente partium, quod non velis litem prosequi, consistere potest, si hoc expresso, in iudicio vel extra, verbo dicat, per l. Labeo. de sup. le. alius oportet de animo iudicare per coniecturas: ut not. gloss. in l. fulcinius. §. prim. ff. qui ex cau. in post. ea. vide sup. §. lite pendens. non finitur. & inf. lis finitur. & §. lis & vitium litigatio.

Litigiosa res fit quando agitur de dominio. Cod. de litig. aut. litigiosa. & hoc verum, siue agatur de dominio rei corporalis, siue de proprietate iuris incorporalis: vt not. Ant. in c. cum M. de dec. fit. 24. colum. ver. venio ad 8. & hoc casu non valet rei alienatio, si est voluntaria: secus si est necessaria: vt ibi not. id. est, si de quasi dominio: vt not. gloss. 11. quaestio. prim. quia res: vt not. Ioan. And. in cap. ecclesia. 1. vt lite penden. & hoc de quasi dominio fuit vile propter causas beneficales, in quibus agens non dominus, sed quasi dominus, & pro domino habetur: vt in capitul. cum vnera. de except. sed vbi agitur de possessione rei, non fit res litigiosa, secundum Bartol. in dict. leg. prim. in fine. C. de lit. & in l. 2. C. eod. tenet, quod res non fit litigiosa, sed actio. idem tenet Cyn. in dict. authen. litigiosa, vbi dicit, rem nunquam fieri litigiosam, nisi quando agitur de dominio. idem tenet Ioan. And. in capitul. fin. vt lite pendo. sed Anton. in capit. cum M. in ver. venio ad 8. dicit quod res non efficitur litigiosa, & propterea possit alienari in funditus extraneum, tamen non possit alienari vi aliorum ex obligatione ad rem tradendam, & hoc non est ex vi obligationis, quia recipiens tenetur rem tradere. Innoc. si autem agitur actione mixta vniuersali vel particulari, fit res & actio litigiosa: vt notat Bartol. in dict. l. leg. prim. & Anto. in dict. cap. fin. & ibi plene vide per eum. Et quod dictum est rem fieri litigiosam, intellige quod ad litigantes, non quod ad tertium: vt not. Archid. 11. q. 1. quia res super 1. glo. idem not. Anton. in c. cum M. ver. venio ad 8. sed etiam quod ad tertium fit quandoque litigiosa: vt in casu capit. pri. & secund. vt lit. pend. lib. 6. & clemen. 1. intelliguntur & refringuntur, quando litigatur de titulo beneficij, & sic de dominio siue quasi, secus si lis esset de possessione, & ita intellige Ioan. An. in d. c. 2. super verb. litigantibus, & hoc etiam voluit Paul. & Fran. in dict. clem. 1. vbi dicunt ordinariam collationem non impediri, nisi quando est quaestio principaliter, cuius fit beneficium. quod autem agitur possessorio non principaliter, sed incidentaliter, quaeritur de titulo beneficij pro solutione possessionis, licet Lap. aliàs dixerit illa, capit. 1. & 2. locum habere siue agatur possessorio, siue petitorio, sed malè dicit super beneficio, quod possederit si litigatur, propria & strictè sumtum, significat causam &

licent

item super beneficio, & eius titulo, & iure beneficij, non super sola possessione, quia illa non est propria super beneficio, nec beneficalis, sed quasi, sicut & causa possessoria rei spiritualis non dicitur propria spiritualis, sed vt not. Anton. de ordi. cog. cum dilectus. 4. verum. versicul. quæro an except. 8. colum. & in materia exorbitante, & contra rigorem iuris, sicut est materia dict. capitulo secund. vt not. Ioan. And. in nouel. verba debent intelligi propria & strictè, quando causa est omninò ecclesiastica, spiritualis, vel beneficalis, siue illi annexa, sicut est causa possessoria: vt eleganter notat Anton. de purgat. ca. c. secund. versicul. no. hic quod quomodo. 3. colum. non obstant Clem. prim. de sequest. poss. vbi est ergo expressum, quod causa dicitur super beneficio, & sic beneficalis etiam quando est sola possessoria, & tamen illa Clem. loquitur in materia exorbitanti, & contra iuris rigorem, quia illud non idè est quod text. ibi exprimit hoc, quod si expressum non fuisset, causam possessoriam non comprehenderet, vt patet per simile eius, quod ibi dixit Ioannes Andr. in gloss. super versic. & si ibi dicit, quod illa constitutio pendente expressit etiam si dignitas vel personatus existat, quia aliter appellatione beneficij non veniret dignitas in illa materia exorbitanti & odiosa. & idem tenet ibi Anton. non obstante, quod idem notat Anton. in Clemen. auditor. in gloss. super versicul. beneficio. de rescriptis. vbi dicit, quod etiam in materia exorbitanti fit extensio stricta significatione verbi ad latum. Idem etiam vult gloss. ratione intellecta in dict. Clem. prim. de sequest. possess. cum dicit ad tollendas cauillationes, quasi dixerit, quod etiam sine expressione includatur dignitas, ex vi verbi beneficium, non obstantibus cauillationibus, dicendo, contrarium dicit, quod aliud est extendere ad latum, & hoc licet in glossa prædicta. Aliud ad proprium, & hoc non licet, quamuis est exorbitans & præiudiciale. Tertio, vt determinat Ioan. Andr. in Clemen. prim. de foro compet. in gloss. super versicul. subditos: Nam beneficium tantum genus diuiditur in duas partes, scilicet, in beneficium dignitate carens, & cum dignitate: Beneficium ergo prout est species, stat strictè, & non comprehendit dignitatem. & hoc modo sumitur in ambiosis, & magistratis ad beneficia impetranda.

i 4

petranda.

petranda. c. fin. de praben. In non ambitiosis à iure communi exorbitantibus & præiudicantibus sumitur latè pro genere, vt comprehendatur etiam dignitatem: vt in c. tua, de verbo. sig. & hoc nõ est extendere verbum ad improprium significatum, imò propria dignitas comprehenditur suo nomine beneficij, prout beneficij est genus & hoc est quod dicit text. in c. tua, ibi generali continetur. Simile est in adoptione quæ est generis, & diuiditur in duas species, in seipsam & arrogationem. Et prout adoptio genus est, comprehenditur etiam arrogationem, vt patet in l. 1. & 2. ff. de adop. sed causa possessoria rei beneficialis, siue spiritualis, nõ est propriè beneficialis sed quasi: vt dicit Anton. in dict. cap. dilectus. & illa dicuntur quasi notantia improprietatè. Idem in exorbitantibus appellatione causa super beneficio, vel alia re spirituali nõ comprehenditur causa possessoria, quia est improprie spiritualis, sed quasi, & idem dicit Anton. in dict. c. 2. de iura. calump. & probatur hæc sua conclusio, quàm ipse not. allegatum in d. clem. prim. de for. compet. sed aduerte, quia magnam habet equitatem dicere, quod c. si hi contra quos, locum habeat, siue agatur petitorio, siue possessorio, & licet de rigore illa verba superflue in text. posita, comprehendent petitorium duntaxat in materia exorbitanti, vbi aliud adiectum non esset, tamen propter rationem in eo. tex. subiectam videtur de rigore, quod vi illius rationis intelligi debeat ille text. siue agitur petitorio siue possessorio, quia ratio vtrobique est eadem, videlicet vt lites citius finiantur, & non nouis Aduersarij malitiosè furrogetur, quæ non patet ex illo text. & ex notatis ibidem, & per Ioan. And. in nouel. super glo. fi. & ita intelligere non est extendere, quia est de ratione & mente: vt not. super ver. lex. §. lex corrigens, vbi omnino vide. dic. quod tunc licet auerere ex ratione ad alium casum, quando est omnino eadem ratio: vt not. glo. in cap. prim. de tem. or. libro sexto, sed non est omnino eadem ratio in possessorio, quæ est, quando agitur petitorio, quia in petitorio tractatur de maiori præiudicio, vt patet de caus. poss. cum dilectus, & vbi maius est periculum, ibi cautius est agendum, & prouidendum. Item ratio illius subrogationis, de qua text. loquitur, habet locum quando agitur possessorio duntaxat, quia furrogationes fiunt per Papam respectu

solus

solius possessionis: nisi dicas quod furrogatio fit simul de vtroque, &c.

Lit. conte. non fit per obiectum exceptionis peremptoria, nisi fuerit animo contestandi, vel nisi exceptio in continenti opponatur. no. Bart. in l. 1. C. de lit. contest. & Anton. in c. vno. eodem titulo. no. Innocen. in c. cum venerabilis. de excep. in ver. respõdit. & vide Rom. confi. 284. & per Do. Abb. Moder. in c. 1. eod. titulo. aduerte tamen quod omnis responsio coram Papa habetur pro contestatione, no. Doct. de confir. vti. vel in iuri.

ADDITIO.

De hoc vide per Bald. in l. 1. in 1. colum. vers. secundo quero. vbi dicit quod hodie est expressum, quod per obiectum exceptionis peremptoria non fit litis contestatio, allegat. c. 1. de lit. contesta. lib. 4.

Lis licet definat esse super principali, potest subsistere super fructibus, & expensis. not. Ioan. And. de simo. c. per tuas. super vltim. glo.

Lit. conte. an requiratur, quando petitur pronunciari appellationem deserram, vide & collige ex notatis super ver. sententia. §. sententia, quando pronunciatur appellationem deserram.

Lis finitur, & vitium litigiosi purgatur per renunciationem litis: vt est casus in l. postquam liti. C. de pact. fecis in instantia litis, si duntaxat renunciatur liti. no. gl. & Bar. in l. 1. C. de præscrip. long. temp. & prædicta procedunt in prophanis, sed in beneficiis dubitatur, quia in his Rota dicit litem non finiri, nisi per sententiam. & Ioan. And. videtur idem velle in cap. si hi contra quos: vt lit. pen. lib. 6. in nouel. super ver. finita quod opponit per sententiam & videtur text. in eod. c. in ver. cedant. Sed dici potest Rotam malè dicere, vel saltem citiuliter intelligendam esse, videlicet litem non finiri, nisi per sententiam, vel aliud, quod loco sententia computatur, vt transactio, de qua est casus in capital. primo. de lit. contesta. libro sexto. Idem in iuramento: vt not. glo. in eod. c. idem in renunciatione litis: vt d. l. postquam. Item finitur mor

te vtriusque litigantium, licet nulla sententia feratur: & de hoc est casus in cle. i. vt lite pend. idem si vnus moritur, alter renunciat: vt not. Ioan. And. in ea. cle. i. super ver. mori. & sub ver. sequatur. per quæ patet Rotam, si simpliciter & præcisè intelligatur, falsè dicere, & contra text. dictæ clem. non obstat dicta expositio Ioan. And. in d. c. si hi, contra quos, quia non negat, quin & alijs modis, quàm per sententiam, lis finiri dici possit, non obstat text. in ver. cedant. quia propriè intelligendo loquitur de decisione litis, non denunciatione litis: per primam lis non finitur, per secundam sic: non rob. si dicatur quòd in beneficalibus non potest quis iuri cedere sine auctoritate superioris: quia verum est, nisi beneficiū sit litigiosum. no. Ioan. And. de appel. constitutus. Item licet non possit beneficio etiam litigioso cedere sine auctoritate superioris: potest tamen liti cedere sine auctoritate in præsentia iudicis, & illa cessio sufficit ad litem finiendam: vt dicit l. postquam liti. Si quis autem diceret, quòd d. c. si hi, contra quos. in ver. cedant. includit etiam litis renunciationem, tunc dicam, quòd cum illud c. loquitur in reo cedente, non habet locum in actore, quia nõ est eadem ratio: vt not. Ioan. And. in eod. c. super ver. cedant. in nouel. & quia licet eadem ratio: tamen quia illud c. est contra rigorem & dispositionem iuris communis, in eo quòd vult litem pendentiam inter alios afficere ordinarium contra regulam, res inter alios acta, & contra id quòd ad propositum not. Archi. 11. q. 1. quia non debet d. c. tanquam exorbitans ad alium casum extēdi, & per text. constitutus. de re. & de reg. iur. quæ à iure. lib. 6. Et q. non extendatur. not. Ioan. And. in eod. c. super dicto ver. decedat. & super glo. fin. in nouel. nec potest dici, quòd d. c. extendatur de reo ad actorem, per clem. prius. §. si verò tantum modo. eod. titul. quia licet talem parificat in causa decessus, tamè non parificat in causa cessus: ergo cum etiam dicta Clem. sit contra rigorem iuris communis, non extenditur ad casum omnium, fortius dico, quòd etiam si dicta Clem. expressè loqueretur in actore cedente, tamen posset dici lis finita mortuo colligante, & posset ordinarius conferre, quia illa clem. prohibens ordinarium conferre lite pend. prohibet conditionaliter, si aliquis est qui litem prosequatur, ergo à contrario sensu, quod est validum in iure, si nullus litem

prose-

prosequatur, vt quia vnus colligantiū cecit, alter mortuus est, ordinarius conferre potest: & hoc tenet Ioan. And. in d. clem. sup. ver. mori: & super ver. prosequatur. in d. c. si hi contra quos. super ver. decedent, in nouel. Sed dubium, quia d. c. supponit, quòd alte ro litigantium mortuo possit contra superstitem ferri sententia: ergo videtur quòd superstes cedendo liti non posset litem finire, quia si posset finire, posset sententiam impedire, quia sine lite, & si ne instantia litis sententia ferri non potest. l. properandum. C. de iudi. responderi potest, quòd iste text. intelligi debet, quando superstes vult litem prosequi, secus si vult liti cedere: quia cum ille text. loquatur in actore super lite, certum est, quòd potest actor liti renunciare etiam alia parte inuita: vt not. Bald. C. de Episc. & Cleri. aut. generaliter. ver. quarto oppono. in reo forte non esset idem: quia non sufficeret aduersario, qui liti renunciaasset, nisi etià possessionem dimitteret, quia non dimittendo possessionem, si diceremus litem finiri per renunciationem, non esset finita contra superstitem, sed pro eo ipso & possessione, & text. vult, quòd contra superstitem finiri posset.

Litis cont. fit ita ex facta confess. sicut ex vera: vnde si in iudicio præsens iustus à iudice in libello sine rationabili cau. respondere recuset, vel absens sit, ei destinetur libellus per nuncium cum cōminatione, quòd si non respondeat, habetur pro confesso, inducitur lit. contest. ex facta confessione. ex hoc inducitur vtilis practica ad procedendum in absentem ad diffinitiuam lit. non contest. vt not. Anton. de iura. calum. cum causam. pen. colum. in fin.

Litigiosa res, vel actio realis, personalis, vel mixta: an possit in alium transferri, & quæ dicatur litigiosa: & quis sit effectus litigiosus, vide plenè p. Ant. in c. fin. vt lit. pe. & vide sup. §. litigiosa res sit.

Litigiosa res licet non possit per aliquem ex litigantibus alienari, tñ potest possessor litigans ius in illa re acquirere, scilicet Domini: secus si vellet acquirere publicianam: vt no. An. in c. si. vt lit. pend. 13. † Literæ prælatorum narratiuæ, maximè non probant de factis alienis: imò nec assertiuæ secundum quosdam: vt not. Rom. cons. 423. ver. si. sed retento. & vide sub ver. sigillum.

Additio. An literæ episcopi vel ordinarij, aut aliorum iudicium probent, vide per do. Fe. in c. post cessio, in 2. col. cū ex sequē. de pbat. Lite-

Literis Episcopi suo sigillo sigillatis etiam sine tabellione & testibus datur plena fides, & probatur in his quæ spectant ad officium suum, & quæ gerit inter subditos extra iudicium, vt in beneficijs resignandis, & in eis conferendis: secus in iudicialibus, quando procedit vt Iudex. no. Rom. consil. 22. & idem vult Inno. de proba. quoniam contra. & prædicta vera etiam in concernentibus factum alienum: vt not. Rom. consil. 473.

Literis episcopi eius sigillo sigillatis etiam sine tabellione & testibus, per quos asserit resignationem in eius manibus factam, & per eum admissam, & collationem subsecutam, datur plena fides, si prædicta omnia sunt successiue in eodem tempore facta, alioquin non fecerint fidem, nisi de ultimo actu: vt notat Romanus consilio 22.

Literis episcopi vel alterius prælati, continentibus constitutionem procuratorum ad causas, datur plena fides, etiam sine subscriptione notarij, vel testibus, etiam si sint sigillatæ, sigillo prælati cognito vel probato, si sit negatum. Spec. tamen dicit, quod sigillum ad causas non facit fidem in alijs, sic no. Rom. consil. 162.

Literis episcopi sine tabellione & testibus, licet eius sigillo sigillatis, nunquam creditur in causa propria, nec quando est suspicio fraudis vel doli, vt si Episcopus contra apostolicum imperantem, diceret se prius contulisse beneficium quam Papa, vel eius executor, & hoc seruatur de stylo palatii, quia sæpe compertum est, quod Episcopi, vel eorum Cancellarij anticipant datam in fraudem. not. consil. 22. & sic propter fraudem prædictam non creditur literis Episcopi, ita nec literis executoris, vel nunciij apostolici. vt not. Rom. consil. 468.

Literis executorum apostolicorum cum sigillis eorum creditur de processibus per eos factis, non de collationibus beneficiorum. not. Rom. consil. 148.

* SINGVLARE.

Literas sibi præiudiciales, si quis recipiat, cautela certa est, vt statim contradicatur alioquin sibi præiudicat: vt not. Iacob. Geor. in Lemptor. §. Lucius. ff. de pact. per text. quem dicit notabilem in

in leg. filius familiæ. ff. ad Senatusconsultum. Macedonianum. H.F.

Literis iudicis delegati cum eius sigillo creditur, & sic subdelegatione per eum facta, notat Roman. consil. 348.

Literæ apostolicæ si sint expeditæ contra styllum cancellariæ an valeant, & eis si fides detur, an verò falsæ præsumantur, vide sub verbo, rescriptum apostolicum si est.

A D D I T I O.

Literæ Papæ quando operentur priuationem illius quem dicunt esse priuatum de iure, cum non sit. vide per. Do. Fel. in cap. causam. 6. colum. de rescrip.

Literæ ordinariorum narrantes actum de præteritis, vt quia dicunt, noueritis, quod talem excommunicauimus, vel priuauimus, probant excommunicationem vel priuationem, secundum Cal. & Ant. licet Io. And. variasse videatur: vt not. Anton. de prob. post cessionem. §. septimus casus. 8. colum. Nam illud præteritum intelligitur de præterito in continenti, & non immediate, & non de præterito diu ex intervallo. I. si ita stipulatus. §. Chryfogonus. & quod ibi no. Bar. ff. de ver. ob. aduerte quod Anton. in d.c. possessionem, loquitur de literis narrantibus actum, in quo non requiritur sententia siue pronuntiatio, secus si sententia requiratur, & ita seruat Ioan. And. vide Anton. in d.c. quoniam contra. de proba. pe. char. in prin. 2. colum. item præteritum etiam ex intervallo narratum in literis ordinarij, probatur per ipsas literas, quibus non vnum duntaxat sigillum, sed plura sigilla authentica sunt apposita. notat Anton. post Cal. in dict. cap. post cessionem. ver. sextus casus.

Literæ apostolicæ an habeatur loco tituli in beneficialibus, vide sub verbo, gratia. §. gratia apostolica. & infra sub verbo, titulus. §. titulus beneficij.

14 † Locatio facta per prælatum de bonis vel de fructibus prælaturæ ad certum vel modicum tempus, quod quantum sit, relinquitur arbitrio iudicis, valet & tenet ad vitam suam, etiam si dicta locatio fuerit sine auctoritate superioris, & absque consensu capituli facta: sed mortuo prælato, extinguitur locatio ipso iure, si facta

REP ERTORI VM AVREVM

fi facta fit nomine suo & ſucceſſoris, ſed ſi facta eſſet nomine ecclēſie & vtiliter ſeruata iuris ſolenitate, tunc ſucceſſor tenetur ſtare contractui, & hoc verum in prælato: factus in præbendato ſiue ſimplici beneficio, quia nullo caſu poteſt præbendam ſuam vltra tempus vitæ ſuæ locare, quia non habet tam liberam adminiſtrationem ſicut prælatus. not. Rom. conſilio 23 2. de materia huius dicti vide pleniffimè per Dom. Pet. de Anch. in c. querelam. ne præl. vices ſuas. ſuper ver. fructus.

Locator etiam ſi prælatus ſit, qui ad certum tempus locauit, ſi moritur, & ſucceſſor petit rem locatam, conductor autem cōtradicit, & litem ſuſcipit, an habeat locum pœna. l. conductores, C. loca. dic. quod non: vt not. Roman. conſilio 332. verficul. ex præmiſſis.

Locata re emtor an teneatur ſtare cōtractui locationis, & dic. quod non: vt eſt caſus in l. emtorem. ff. loca. & placet Dom. Anto. in c. quia Gu. de iud. & Domi. Nicol. in diſputatione, quæ incipit Sempronius.

S V M M A R I V M.

- 1 Maleficium proprie ſumtum quid dicatur, & quid veniat malefici appellatione.
- 2 Mala fides probatur indicij.
- 3 Mandare & precipere an differant, & quando mandatum ſit ſeruum, aut reuocabile, & quando expiret.
- 4 Maniſteſtum diuiditur in notorium publicum & famoſum, & in quo differant, & quid dicatur maniſteſtum, & quid operetur.
- 5 Maſculinum quando concipit ſæmininum.
- 6 Matrimonium qualiter & à quibus contrahi debeat, & per quos & ſuis concludatur.
- 7 Menſis quot dies habere dicatur.
- 8 Meretricij factum, aut promiſſio an ſit æſtimandum.
- 9 Merus cuius ſit natura, & quando iuſtè induci dicatur.
- 10 Minor 25. ann. quo gaudere dicatur priuilegio, & quod minor et. n. diuerſimode ſit conſideranda.
- 11 Myſterium differt à miniſterio.
- 12 Miſſa an & quando in loco priuato celebrari poſſit.

73 Ma

D. NICOLAI DE MILIS.

256

- 23 Modus in omnibus ſeruandus eſt.
- 24 Monachus an poſſit abſque mandato aliquid effectualiter peragere.
- 25 Mors diuiditur in naturalem & ciuilem, & qualiter mors probetur.
- 26 Motus proprius cum clauſula generali quid operetur.
- 27 Mulier an poſſit in dignitate conſtitui, & cuius poſſit eſſe auctoritate.

DE LITERA M.

Maleficium ¶ proprie ſumtum eſt, quod committitur faciendo, non dicendo: idè in ſtatutis appellatione maleficij non venit delictum, quod fit dicendo. not. Bar. ff. de pœn. aut facta. in prin. C. de pœ. idem in delicto commiſſo in dimittendo vel non faciendo. not. Bald. ff. ſoluto matrimonio. l. in mora. ver. in gloſ. que præponderat. Cyn. autem, ſuper rub. C. de inſtit. dicit in hoc diſtinguendum, an omittens ſit in vero dolo, vel præſumpto. & primo caſu veniat, ſecundo non. Vide Bart. in l. omne delictum de mi. Vbi dicit quod eſt maleficium largè, ſed non ſtrictè, & concordat cum eo, quod dixit in l. aut facta. Item de materia maleficiorum vide Do. Abb. Moder. in c. 1. de reſt. ſpo.

* S I N G V L A R E.

- 2 ¶ Mala fides alicuius probatur per ſola indicia. text. eſt multum not. & ibi Bald. in l. penultim. C. de euict. & not. Ang. in leg. 1. C. de vſuc. tranſfor. & in l. ſuper long. C. de præſcript. long. tempo. H. F.
 - 3 ¶ Mandare idem eſt quod rogare cum præcepto, licet interdum præcipiatur: aliud enim eſt, cum Papa mandat, aliud ſuper verbo, mandato: vt not. Ioan. And. de his quæ ſi. à ma. par. ca. c. ex ore. ad ſinem.
- Mandatum diligenter eſt ſeruandum, quieius formam excedit, agit malè. de reſcript. cum dilectus. & de præben. cui de non. lib. 6.

Man-

Mandatum an possit reuocari in præiudicium cuius, eo igno-
rante, vide sub verbo; procurator. §. procuratoris mandati.

Mandatum circa iudicialia an finiatur per mortem mandan-
tis re integra, vel ope exceptionis, ita quòd non excipiat, valeat
processus. vide Archid. §. q. 2. dubium super glo. ff. & Ioan. And. de
testi. cum venissent.

Mandatum circa iudicialia per ordinarium de mandato supe-
rioris factum, vel per ipsum superiorem confirmatum, non po-
test per ipsum ordinarium etiam reintegra reuocari sine consen-
su superioris. not. Anton. in cap. nouit. de iudi. in tertio notabili.

Mandatum si est in forma præcepti, non expirat per mortem
mandantis, etiam re integra, scetis si fiat in forma simplicis com-
missionis. no. Spe. in tit. de leg. 1. §. restat. ver. idem mortuo. idem
not. de offi. dele. relatum. idem tenet glo. & Archid. 14. q. 1. quod p-
cipit. Idem tenent Bart. & Bald. & vide quod no. per eum, in c. na-
stram. in glo. nostra. de iureiuran. sed Ioan. And. aliter distinguit
in c. quoniam Abbas, de offi. dele. idem tenet Bart. & Bal. ff. de iur-
isd. l. & quia. sed pro prima opinii. est text. in auth. vt nulli. §. &
hoc verò iubemus. §. colum. licet Ioan. And. illum §. aliter intelli-
gat. vide infra §. mandatum an finiatur.

ADDITIO.

Mandatum & præceptum differunt quinque modis: vt per
dom. Feli. in cap. eam te. columna septima. versu. inter mandati.
de rescript.

Mandatum etiam circa iurisdictionalia non finitur morte ma-
dantis re integra, quando fit sub nomine dignitatis. not. Host. &
Ioan. And. de offic. dele. quoniam Abbas. & Anton. eod. tit. relatu.
& Lap. eod. tit. quamuis. lib. 6. & de rescript. eod. li. in l. & quia. ff.
de in. omni. iud. & ibi Bald. & potest ab electo confirmato exequi.
not. Ro. confi. 422.

Mandatum non expirat morte mandantis etiam re integra, qui
mandatur aliquid fieri potest mortem man. not. Ant. de offi. dele.
ga. licet ver. oppo. quod morte.

Mandatum non expirat morte mandantis, etiam reintegra,
quando

quando mandatur id, ad quod faciendum mandans de iure te-
netur. ff. de acquir. poss. l. i. fundi, & ibi not. Bart.

Mandatum non finitur morte mandantis, etiam reintegra,
quando mandatur mera executio, vel aliquid aliud ex officio.
not. Ioan. And. de offic. deleg. quoniam Abbas ipse tamen loquitur,
quando tale mandatum sit habenti aliàs administrationem.
Bart. tamen sentit idem esse, si non habeat administrationem: vt
l. fundi. ff. de acquir. poss. vide omninò sub verbo. gratia. §. gra-
tia licet nondum.

Mandatum non finitur morte mandantis, etiam reintegra,
quando in mandato Dominus satisfecit, protractorem pro re-
legando eum ab onere satisfecit, si procurator fuit præsens &
acceptans, vel etiam si fuit absens; & postea acceptauit manda-
tum. ff. de procura. l. si defuncti. & ibi not.

Mandatum circa iurisdictionalia nõ finitur morte mandantis,
si ante mortem Iudex delegatus decernit citationem; licet citatio
non fuerit executà. vide Ioan. And. in c. fin. de offic. delegat. in gl.
finali.

ADDITIO.

Vide aliquid per dom. Card. in cle. fin. 2. quæstione. tertia op-
posit. de procurato.

Mandatum an finiatur morte mandantis, quando mandatu
est nudum ministerium. vide Ioan. Andr. in c. fin. de le. in gloss.
fin. ver. sed nunquam. & vide supra, madatum si fuit in forma.

Mandatum an transeat ad successorem eius, cui mandatur, si
ipse decefferit, antequam exequeretur, dic quòd non, si fuit sub
nomine proprio directum, scetis si sub nomine dignitatis, quia
tunc transit ad successorem dignitatis: vt not. Ioan. Andr. post
Host. in c. fin. de offic. dele. & in cle. 1. eod. tit. in gloss. pe. quod in-
tellige, nisi ex verbis commissionis apparere possit, quòd fuit ele-
cta industria personæ: quo casu non transit ad successorem, et-
iam in dignitate: vt not. in d. c. fin. quòd autem fuerit electa in-
dustria personæ, potest ex verbis constare expressè, si dicatur,
quòd personaliter exequatur, vel tacitè, si dicatur, de industria
vel circumspèctione tua plenius confidentes, per apostolica scri-
pta man-

k
pta man-

pta mandamus, &c. vt not. Ioan. Andr. in dicto cap. finali, super verbo, iniungitur. & vide sub verb. iudex. §. iudex delegatus cui committitur.

Mandatū circa vniuersitatem causarum an expiret per mortem delegantis, vide lib. verbo, iudex. §. iudex delegatus ad vniuersitatem causarum.

Mandans aliquid fieri an dicatur verè vel interpretatiuè face-re, vide Anton. qui recitat Barr. in c. mulieris. de senten. ex com. & quod ibi Zen. in clem. 1. de vita & hon. cler. super verbo, personaliter. & quod not. Franc. de Zaba. in eadem Cle. versic. quinto quæro.

Mandatū Papæ delegantis, licet expiret morte delegati, etiam reintegra, tamen ordinarius nõ potest de illa causa delegata se intromittere, quia Papain eadem manum apposuit eam delegando: vt not. Compos. in cap. capitulum, de rescri. ver. quid si exequatur, & hoc ibi sequitur Ioan. Andr. & idem not. Bal. C. quomodo & quando iudex. l. si præses.

Mandatū ad prouidendum, si ita esse inueneris, non expirat per mortem mandantis reintegra. not. Rom. consil. 349. vbi vide de intellectu c. si super gratia. de offic. deleg. lib. 6. cap. si cui. secundum responso, de præben. eod. lib.

Mandatū quibus casibus speciale requiratur, vide in ca. qui ad agendum, de procur. lib. 6. in gloss. pen.

A D D I T I O.

Mandans fieri delictum in alio loco, non potest conueniri in loco vbi erat, quando mandabat delictum: vt habetur per dom. Felin. in c. 1. de præsumtio.

4 † Manifestum est publica seu famosa insinuatio & proclamatio, & cõmunis ex certa scientia, & ex certis auctoribus nondum iudicialiter discussis scientiis, & ista est vera & propria diffinitio manifesti. not. Ant. de cohob. cler. & mul. vestra. 26. col. um. ver. interuenio.

Manifestum, notorium, publicum & famosum differunt, nam notorium est, quod fit in conspectu populi, vel maioris partis. Manifestum est, quod fit præsentibus multis, qui non faciunt maiorem partem,

partem, à quibus processit fama penes maiorem partem. Publicum est, quod fit præsentibus multis, à quibus nulla fama penes populum surrexit. Famosum est id, de quo in maiori parte populi fama est, quæ à certo auctore insurrexit, nec requiritur, quod illa auctor interfuerit facti, de quo est facta fama, & dicunt factum coram pluribus, quod fit coram 10. quod tamen in arbitrio iudicantis possit etiam fieri coram paucioribus, prædicta intellige de manifesto, prout distinguitur contra notorium, & penes occultum, prout autem distinguitur omninõ occultum.

Manifestum dicitur, quod per duos probari potest: vt no. Anton. de cohob. cler. & mulie. vestra. 16. col. & l. 1. dicitur manifestum, quod per probationem vel confessionem notorum factum est: aut verò nulla tergiversatione celari potest. not. in cap. cum olim. de verb. sig. &c.

Manifestum nõ operatur, quod sententia contra ipsum manifestum lata sit nulla: vt not. Ant. de cohob. cle. & mulie. vestra. 6. col. & circa medium, & de re iud. in penult. col.

5 † Masculinum an concipiat femininum, vide Bart. in l. 1. ff. de verb. sign. & in l. si quis in tantam. C. vnde vi. & gl. de elect. general. lib. 6. & ibi plenè per Pe. More. & plenissimè per Arch. 18. q. 4. si quis suadente. & per Cyn. & Bald. de ser. fu. l. quicumq. & per Paul. & Ant. in repetitione. cle. 1. de consang. & aff. & in Clem. 1. de elect. & per Paul. & Ioan. Andr. de re. eccl. non alie. in l. si quis presbyterorum. & vide omninõ glo. in cle. 1. de regula. super verbo, quoslibet: & quod ibi not. Franc. de Zaba.

Mater an possit filio stipulari, vide Bart. ff. de verb. obli. quod dicitur. ver. quæro an mater. & 2. q. vlt. vbi concludit quod non.

6 † Matrimonium potest contrahi etiam inter minores ætate: quoniam vires corporum in generando suppleunt ætatem. text. de despon. impub. l. impubes. & not. gl. de elect. cum ex eo. lib. 6. & vide sub verbo, statutum. §. statutum laicorum.

Matrimonium contrahitur etiam ex tacito consensu. text. de spon. in tua. & c. is qui.

Matrimonium per quos actus concluditur, vide plenè quod not. Anton. de præscript. illud verum, qualiter autem concludatur, vsq. ad finem apparatus, & in c. ex parte. de spon. vbi omninõ

vide etiam per Ioan. Andr. & plenissimè per Specula. in tit. de de-
spon. impub. & in §. proximo.

Matrimonium contrahitur per hæc verba, promitto tibi sic-
ut vxori fidem seruare, & illud verbum, sicut, not. proprietatem
non similitudinem. not. Anton. de iudic. c. 1. ver. oppono. quod
per hæc verba matrimonium contrahatur. vide plenè per Anto.
& Ioan. An. qui plures formas ponunt in c. ex parte. de spon. & de
præsium. illud, & vide supra §. proximo.

Matrimonium non censetur, sed sponsalia de futuro intelli-
guntur, quando pubes cum impubere per verba de presenti con-
trahunt. Tenetur tamen pubes impuberem expectare, donec ad
pubertatem veniat: nihilominus si matrimonium cum alio pu-
bere per verba de præsentibus contrahit, matrimonium tenet: et-
iam si cum impubere iurasset contrahere. notat Roman. consi-
lio 448.

Matrimonium licet ex aliqua speciali causa sit per leges prohi-
bitum, si tamen non est prohibitum per canones, valet inter quos-
cunque: quia per Apostolum data est libera potestas matrimo-
nium contrahendi. notat Ioan. Andr. de se. nupt. capitu. finali, in
fine.

Matrimonium non contrahitur etiam per verba de præsentibus
quando illa verba iocose, vel causa ludendi sunt prolata, & hoc
constat: vt not. Anton. & Ioan. Andr. in c. fin. de desponsa. impub.
quia talia verba non sunt ligatoria. ff. de actioni. & obli. l. obliga-
tionis substantia. in fine. & ff. de iureiur. l. illud.

Matrimonium an possit contrahi per mulierem in vltima die,
vide Ioan. Andr. in c. fin. de desponsa. impub.

Matrimonium per quos actus perficiatur præcedentibus
sponsalibus de futuro, vel etiam de præsentibus, interpretato ta-
men de futuro. vide Ioan. Andr. & Anton. de desponsa. impub. at-
testationes, & c. final. de despon. is qui. & vide c. 1. de despon. im-
pub. lib. 6. in text. & gloss.

ADDITIO.

Sed matrimonium spirituale quomodo perficiatur, & an æqui-
paratur

paratur indistinctè carnali. vide per dominum Feli. in c. quoniam.
§. porro, in prin. vt lite non contest.

Matrimonium si contrahit maior cum minore, licet minor
ætate adueniente dissentire possit, vt minor: tamen si maior cum
alio contrahat matrimonium, quid sit agendum, vide glo. Inno-
cent. & Hostien. in c. de illis. de desponsa. impub. & Do. de Rota. de-
cisione 348.

Mendax quando & quibus casibus ex mendacio puniatur, vi-
de plenè per gloss. in l. nullus pluribus. de regu. iur. lib. 6. & Bald.
in l. de fur.

Mendicantes qui dicuntur, vide per Lapum & Fran. de Zaba.
in Clem. 1. de reg. & c.

Mensa quid sit, & quo loco dicatur, & de mensa vide gloss. in
Clementi. prima §. quod etiam. de excessi. præla. & per Mattha.
& Franc. in capit. 2. de senten. excommuni. & Bartol. C. de donat. l.
si vacantia, libr. 10. & an si episcopus contulit alteri beneficium,
quod erat de mensa, illo mortuo, beneficium vacet. vide Anto. in
clem. 1. de rescript. & vide sub verbo, beneficium. §. beneficia
quæ sunt, & c.

7 † Mensis quot dies intelligatur habere, vide Ioannem An-
dream. in capit. quam sit. de electio. libro 6. in gloss. super verbo,
mensis: vbi dicit, quod mensis statutus ad aliquid agendum, in-
telligitur tot dies habere. quot habet Mensis: in quo negotium
faciendum occurrit: & sic tunc quando occurrit aliqua dies illius
mensis lapsi, suppleuntur tot de mense sequenti: & ita communi-
ter seruat ur: vt not. Anto. de supple. neg. prælat. licet. quanquam
Hostien. ibi dicit hoc esse arbitrium iudicis. & Index potius am-
pliabit quam ardet: sed Bart. tenet opi. Ioan. Andr. in l. cum vnicus.
de verb. signific.

8 † Meretrix si occasione meretricia promittit, non obliga-
tur: vt not. Barto. ff. de donat. l. affectionis. sed meretrici non po-
test donari vel promitti, & non tenet obligatio, nisi fiat per mili-
tem vel Clericum, qui miles reputatur: vt no. per gloss. & Bart. in
d. l. affectionis. & per Cyn. de donat. inter virum & vxorem. quæ
autem dicatur Meretrix, vide per Docto. in capitul. inter opera.
desponsa.

Et an meretrici possit donari, vide per eundem Bar. in l. miles, §. mulier. ff. de testamen. mili. & Bal. in l. 2. C. de don. inter virum & vxorem. Doct. in c. fi. extra eo. tit. Et in ca. relatum. 2. de testam. Io. And. in c. de his. de sepul.

* SINGVLARE.

Accessus ad publicanā meretricem non nuptam, est impunitus. Ius de iure, vt habetur in leg. si vxor. & ibi per Bartol. ff. de adulter. quod tamen limita, nisi sit carcerata, nam tunc accedens ad eam, & habens rem secum, punitur ac si accessisset ad mulierem honestam. ita singul. dixit Do. Paris de Puteo in suo tractatu syndici, in 16. char. sub verbo, adulterium. in prima colum. ratione, de qua ibi per eum. H.F.

* SINGVLARE.

Meretrix est infamis ipso iure, & licet postea desinat exercere illud officium, tamen prohibetur ferre testimonium: vt not. lac. de Sanct. Geor. in leg. testium §. lege Iulia. ff. de testi. in 2. col. ver. notetis. & ibi etiam tener, quod testimonium vnus meretricis non facit iudicium ad torturam. H.F.

† Metus non reddit actum per metum factum ipso iure nullum, sed annullandum, nisi in certis casibus, quos vide per Rom. consil. 374.

Metus iustus dicitur inferri per iniustam excommunicationem: non per iustam, quia iusta medicinalis est, & patienter toleranda. no. Ro. consil. 37. Et idem metus iniustæ excommunicationis dicitur cadere in constantē virum, secus si est iusta, & ita Doctores concordant glo. in c. olim. 3. de restitu. spo. & in c. cum dilectus. Quod metus causa.

Metus illatus debitori vt soluat, non parit actionem, Quod metus causa, quia non interest metum passio, ex quo debitum soluit. vt no. Ant. de rest. spo. in lit. in 6. col. versu. no. tertio.

Metus

Metus iustus censetur, si quis habens fratrem in carceribus, & vt liberetur frater beneficium suum resignauit, idem si timore perditionis. Item metus consanguineorum est iustus metus. hæc omnia no. Rom. consil. 441.

Metus non cadit in vi pulsua, vel inquietatiua: vt not. ff. quod me. cau. l. ea. in fi. glo.

Metum iustum inducit imperium principis, qui aliàs consuevit tyrannire, & oppressius tractare non obediens precibus vel prescriptionibus suis. no. Io. An. in cle. vel mona. c. fi. in fi. vide Bar. qui idem voluit in tract. ver. 7. quæro. 2. col. in fi. sed in l. 1. §. oneranda. C. qua. rerum actio non datur. non videtur requirere, quod consuevit oppressius tractare, vult tamen quoddam appareat minas præcessisse, vel verbera: vt ibi pater, sed Ioan. And. in c. 1. de præscrip. lib. 6. in nouella dicit, quod si prælatus exigit aliqua seruilia grauamina à subditis, præsumitur potius quoddam subditi præfiterunt ex timore, quam ex debito, vide infra metum iustum inducit in vna reuerentia, quam habet vxor, &c.

Metu factum non censetur, quod fit ab illo, qui iuste captus & detentus, tunc ad commodum tantum valet quod agit, quia illo respectu non est metus, ad commodum detinentis non valet, nisi finis dictæ causæ detentionis non concurrat cum fine actus, vt si detentus est ad finem extorquendi pecuniam, & contrahit matrimonium, tunc matrimonium valet, quia in illo concurrit metus & finis detentionis, & actus non concurrunt. idem notat Antonius. de spon. cum locum. & Bartol. ff. de testam. leg. qui à latronibus. & ff. de ver. signi. leg. qui neque. & quod met. cau. leg. qui in carcerem. Quomodo autem Iudex ecclesiasticus possit Clericum iuste carcerare, vide de tex. de off. dicitur cum episcopus. lib. 6. & de senten. excommunica. si Clericos. eod. lib. & c. vt fama. eod. tit. & quod no. Io. in d. c. fi. Clericos. eod. lib. in nouel. & in d. c. vt fama. super ver. & quorum, &c.

Metus si allegatur illatus in loco, vbi iustitia redditur, præsumtio est contra allegantem, ideo grauatur clariori probatione, nec tunc sufficit probare metum per coniecturas: sed oportet luce clarius probari, sicut in causa criminali, quia contra allegantem est præsumtio ratione loci. not. Bartol. in l. fin. in princip. ff. quod

k 4

me. cau.

me. cau. eadem ratione videtur idem dicendum, quando est præsumptio contra allegantem ratione personæ, quæ dicitur metum intulisse, vt in iudice: qui licet aliquid detinuerit, non præsumitur ei metum inferre. no. Bald. C. de episc. & Cle. l. si quis in hoc. Idem in iudice cum alio contrahente: vt not. per Cyn. & Bar. in l. ad inuidiam. C. quod me. caus. & licet possit Iudex iniuriari, hoc non præsumitur, nec quod metum in ferat. no. Archi. 15. qua. & si Sacerdotibus. Idem voluit Ioan. And. secundum Host. & Innoc. de renunc. super hoc. super tex. in vers. iuramentum. & in 1. gloss. propterea diximus, quod decretum iudicis excusat à metu. no. glo. & Bart. in l. 1. C. de præd. curi. lib. 10. & idem vult Ioan. And. in d. c. super hoc. in ver. iuramentum. idem volens probare, quod Iudex aliquem indebitè carcerauit, vel ei metum intulit, debet probare quod Iudex talia consuevit indebitè facere. nota. Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. de no. ope. nun. & l. 1. §. quæ oneranda. ff. qua. re. ac. non da. & idem sentit Io. An. qui cle. vel mo. c. si. in fine.

Metus minor facilius excusat mulierem, quam virum, quia leuior metus afficit constantem animum mulieris, quam viri. not. Ant. de spon. cum locum. & ibi est tex.

Metus qualiter probetur, & qualis metus sufficit ad restituendum actum, vide in c. cum dilectus. quod me. cau. in glo. & Bart. & Bald. C. de transa. interpositas. Vnum tamen scias, quod vbi est decretum iudicis, excusat à metu. no. per glo. & Bal. C. de præd. curi. l. 1. lib. 10.

Metus bonorum dicitur iustus metus. no. glo. in cap. cum dilectus. quod me. cau. & no. glo. per Bart. & Bal. in l. interpositas. C. de transa. fact. facit quod voluit. Cy. in l. 1. ver. iuxta hæc quæro. C. vnde vi. vbi dicit, quod licet in insultatus possit euadere fugiendo: si tamen talis est, quod ei auferre verecundia esset, possit resistere, & insultantem percutere sine poena, quia dicitur ad defensionem honoris sui facere, & pro hoc facit, quia timor pendendarum rerum dicitur iustus metus: vt lab hac. C. quod met. cau. ergo multo magis timor pendendi honorè, quia honor cæteris rebus præferendus est. ff. si quis omis. cau. l. Iulianus. vide in §. iustum metum inducit timor verecundia.

Metus

Metus illatus in promittendo præsumitur perseverare in solutione, si solutio fiat in continenti post promissionem, idem si fiat ex intervallo in loco vbi erat qui metum intulit, & eius potentiam continuauit. Item si tyrannus metum intulit, & eius potentiam continuauit, si tyrannus qui metum intulit in promittendo, toto tempore vitæ suæ tyrannire instat, in loco in quo tyrannidem suam exercet, secus si in alio loco solutio fieret, vel tempore quo tyrannus esse cessaret. no. Bart. & Bal. in l. 2. C. quod metus causa.

Metum iustum inducit timor perendi bona, vel maiorem partem eorum, vel timor grauis damni, vel iactura: vt not. gloss. Gos. & Io. And. in c. Abbas. quod me. caus. idem no. Cy. & Bal. in l. interpositas. C. de transa. fact.

Metum iustum inducit nimia reuerentia, quam habent filius & vxor ad patrem. not. Bal. in l. interpositas. C. de transa. fact. quod dicit Bart. verum præcedentibus minis per patrem factis: vt ipse no. in l. 1. §. quæ oneranda. ff. qua. re. ac. non da.

Metum iustum inducit nimia reuerentia, quam habet vxor ad virum, & clericus ad Episcopum, & libertus ad patronum, secundum Bar. & Bald. qui dicunt: vt not. glo. super. §. proximi. & vide supra, metum iustum inducit imperium.

* ADDITIO.

Post metum illatum ex aliquo actu sequenti, etiam ex intervallo, nunquam metus purgatur, eadem causa metus durante, & subsistente, vt concludit Bal. in l. 2. C. quod me. cau. & refert & sequitur Alex. in cons. 98. incip. quoniam per excellentissimum, in col. fin. ver. & corroboratur in 3. vol. & quando dicatur iustus metus, vide per Phi. Decium, in cons. 219. in 2. vol. H. F.

Metum iustum inducit timor verecundia, & timor futuri euentus à natura, puta si medicus infirmitatem paruam facit magnam, & eadem de causa ab infirmo extorquet promissionibus illicitis: vt no. Bar. & Bal. in l. interpositas. C. de transa. fact. & vide supra, metus bonorum, & c.

Metum iustum inducunt minæ factæ ab illo, qui consuevit

k 5 minas

minas deducere ad effectū, aliās secūs si consuevit multa minari, & pauca facere: vt no. Bar. & Bal. in l. metum. C. quod met. causa.

Metus quotuplex sit, vide in cap. mulier. in gloss. de spon. & per Bald. in cit. de p. iuramen. firman. §. item sacramentum, in prin. in yf. feudo.

ADDITIO.

Metus iustus an dicatur, quando quis cogitur eligere incertum de incertis, vide per do. Fel. in c. in praesentia. post me. 18. col. vers. 2. declara. de probat.

Metus vide sub verbo, Dominus, & c.

Miles acquirit dominium rei emptæ de pecunia sua, siue alius sit soluendo, siue non. C. de rei vend. l. si vt proponis, & idem no. Bart. idem nota. gl. 11. q. 2. apostolicos. de pecu. cle. c. inquirendam, & vide sub verbo, clericus. §. clericus eo ipso.

10 † Minor 25. annis si agit super beneficio, debet iudex ecclesiasticus dare curatorem ad litem. not. Roman. consil. 178. & vide sub verbo,

Exceptio	§.
Vniuersitas	§.
Procurator	§.
Restitutio	§.

Minor 25. annis maior 14. etiam laicus potest procuratorem constituere, etiam si non cum consensu patris ad causas ecclesiasticas, etiam spirituales & dependentes ab eis, puta ad decimas, & earum fructus, & ad causam matrimonij, & dotis. no. Ro. consil. 45. & de causa matrimonij est tex. in c. ex parte. de rest. spol.

Minor si ante sententiam appellationis renunciat, statim eo ipso quod dicitur læsus, quia potest sequi sententia iniusta, idem potest petere se restitui: sed si post sententiam intra dictum tempus non appellat, eo ipso non constat ipsum læsum, nisi doceat se habere causam bonam. no. Bar. ff. de iureiu. l. nam posteaquam. §. si minor. Sed alibi dicit Bart. quod in dubio praesumitur læsus, idem restituitur ad appellandū. vt no. per eam. in l. fin. C. in quib. caus. in integrum restituit. non est neçel.

Minor

Minor non dicitur læsus eo ipso, quod lapsus est termino, in quo non probauit, vel non allegauit, vel saltem summarie docuit se habere illam probationem vel allegationem. no. Bart. in l. nam posteaquam. §. si minor. ff. de iureiura.

Minor 14. annis, maior tamen infante, potest beneficium acceptare sine curatore, sed infans non. & sicut minor potest beneficium sine curatore acceptare, ita & illi renunciare, si renunciatio fiat in manibus superioris, & cum causæ cognitione, aliās secūs. no. Pe. de More. de iud. si annum lib. 6.

Minor 14. annis potest esse canonicus etiam in ecclesia cathedrali, licet non habeat vocem in capitulo: vt de elect. cum ex eo. li. c. & gl. & tex. super ver. tua ecclesia, & de rescr. eo. tempo. lib. 6. in gloss. pen. & super eo in nouella. & hoc tenet Cal. & Pau. de elect. & Io. de Lig. licet contrarium tenent Host. & Guil. vt recitat Do. de sanct. Gem. in d. c. si eo tempore, & ibi vide per eundem, quæ ætas requiritur in quolibet beneficio vel dignitate, & concludunt Doct. communiter quod maior 7. annorum potest in clericum ordinari, & etiam beneficium acceptare. & vide cap. 1. de regul. & trans. ad relig. in tex. & glo. & c. super inordinata. de præbend. in tex. & gloss. & idem Abb. moder. & Io. And. no. in d. c. si eo tempore. de rescrip. in glo. super ver. ætate. & Archi. in d. c. si eo tempore, super eadem gl. & omnino vide Ro. con. 324. quæ supra dicta omnia videtur limitare.

Minori non currunt ipso iure temporales præscriptiones, nisi illa quibus iudicia finiuntur, & tunc minor restituitur. no. glo. in l. fin. C. qui. cau. in integ. rest. non est neçel.

Minor restituitur in beneficialibus & matrimonialibus, & alijs spiritualibus causis, sicut in prophanis, vide plenè per Anto. de resti. spol. ex parte, & c.

ADDITIO.

Minor non restituitur ad opponendam exceptionem declinatoriam, maxime odiosam. not. Innoc. in ca. coram felicitis, extra de in integ. restitui.

Minor si in cōtractu est circumuentus & læsus, potest contra eum agi,

agi,

agi, vt approbet vel reprobet contractū, & si approbet, non potest postea petere se restitui. Bar. ff. de act. em. & ven. l. Iul. §. si quis col. ludente. & idē videtur, si contractus sit nullus, quia si minor conuentus approbet, non potest postea nullum dicere. ar. eius quod no. Bar. in d. §. si quis. & Inn. in c. 1. de his quæ fiunt à prælatis. Sed prædicta intellige, si iudex cõfirmauit; vt no. Bar. in l. si quis. C. de decu. li. 10. aliàs secus, quia sicut cõtrahendo minor sibi non præiudicat, ita nec approbando. Lex enim idēd restitit cõtractu minorum, quia non habent firmū consilium: vt dicit text. in l. si minor. ff. de ser. expor. Quæ ratio ita habet locum in minore approbante, sicut in contrahente, ad hoc l. doli. §. diuersum. ff. de dona, per hoc etiam facit Rub. C. si ma. fac. decre. iud. ali. ra. ha. per quas Rubricas apparet à cõtrario sensu, quod si minor existens ratum habeat, sibi non præiudicat. & idem in prælato ecclesiæ contrahente, quod eius rati habitio nõ excludit ecclesiã à facultate dicendi contractū nullum, si fuit factus sine auctoritate superioris, vel petendi restitutionem, si fuit seruata solennitas, sed etiã fuit enõmiter læsa, nec ob. quod no. Inn. in d. c. de his quæ fi. à præla. quia ipse loquitur quando cõtractus erat nullus ex defectu solius consensu capituli, quod non interfuerat in contractu, nec ex defectu auctoritatis superioris: idēd consilium suum est rati habitio illius, cuius deficiens consensus in cõtractu irritabit cõtractum, firmat ipsum contractum, & hoc de plano conceditur.

Minor 25. annis licet careat curatore, si alienat rē immobilem sine iudicis decreto, alienatio est nulla, quia tali contractuali alienationis lex restitit propter cõsiliū minorum parum firmum: vt not. tex. de ser. expor. l. si minor. & idem probatur C. de præd. mi. l. non solum. & l. sed aliàs si prædium. & C. quando decr. opus non est quæ iura non distinguunt, an habeat minor curatorem, vel non; & exigitur iudicis decretum: imò fortius dicit Bald. quod etiam decretum iudicis non sufficit, licet minor tutor vel curator careat, sed debet & tutor vel curator dari, & cum eius auctoritate & iudicis alienatio fieri: vt no. per eum in l. si curatorem. C. de in integ. restit. sed huic d. Bald. contradicit. d. l. si curatorem, in fin. vbi patet, quod alienatio facta per minorem tutorem parentem, valet: licet si lædatur, detur restitutio: quod intellige, si

interue-

interuenit iudicis decretum, aliàs alienatio foret ipso iure nulla: & sic non esset necessaria restitutio, per iura primò allegata. ff. de rebus eor. qui sub tut. vel curat. intelligitur de his quæ sunt sub tutela, vel actu vel habitu, & hoc probatur per Rubricam, C. de præd. mi. sine decret. non alie. per quam Rubricam patet, quod decretum iudicis est de substantia alienationis. Et prædicta probantur per rationem inconvincibilem, si minor habens curatorem sine tutore, cum decreto iudicis, vt patet in toto titulo de rebus eor. qui sub tut. multò minùs poterit alienare sine decreto ipse minor solus qui curatore caret. Non releuat si dicatur, quod quando curatore caret, videtur soli ipsi commissi administratio, quod concedo, non tamē alienatio sine iudicis decreto: nam & quando habet curatorem ipse minor, curatori est commissi administratio, non tamen alienatio sine iudicis decreto: idēd gloss. in dicta l. si curatorem. dicit, quod quando minor caret curatore, tunc quasi paterfamilias videtur, & illa electio Quasi, significat diminutionem, volens dicere, quod non est perfectè paterfamilias maior reputandus, quia si esset, alienare posset etiam sine decreto iudicis, nec daretur restitutio;

Minor licet non possit rem propriam sine decreto iudicis alienare, tamen rem sibi obligatam potest sine decreto alienare. l. 1. C. de præd. mi. & l. magis puto. §. 1. ff. de reb. eor. qui sub tuto. vel curat.

ADDITIO.

Minor petens rem alienatam per restitutionem in integr. debet precium restituere, quatenus factus est locupletior, vt l. prædiorum. & l. veteri. C. de præd. minorum. & ibi per Bartolum & Doctorem.

Minor acquiritur dominium rei per alium emtæ de pecunia ipsius minoris. not. gloss. 12. quæst. 2. apostolicos, & de pecu. cler. capit. inquirendum. & similiter acquiritur actio personalis ex contractu per alium, super re minoris celebrato, quod est verum, quando emtio vel alius cõtractus celebratur per tutorem vel curatorem minoris; secus si fiat per alium, quia tunc non acquiritur,

ritur, nisi in subsidium illo non existente soluendo: vt not. Barr. in l. si vt proponis. C. de rei vend. & ff. de solut. l. si filii. si tamen debitor ex contractu de re vel super re minorum soluit contrahenti, ignorans rem fuisse minoris, liberatur, licet ipse contrahens non sit soluendo, vt est casus in d. l. filia.

Minor ætate promotus ad ordines sacros, an sit ipso iure suspensus, vel ab homine suspendendus, vide sub verbo, suspensus, §. suspensus.

Minor ætate promotus ad subdiaconatum intra pubertatem, habet characterem ordinis impressum, sed non ipsius ordinis executionem. An autem teneatur continere, vide Ioan. Andr. in cap. vnico. de cle. per sal. promo. & cle. si. de tempo. ord. in gloss. 2. in fine.

Minor, pupillus, & vidua, & aliæ miserabiles personæ, si possunt etiam per rescriptum principis trahi ad iudicium, extra domicilium suum, nisi in rescripto fiat mentio expressa de qualitate personæ: licet in rescripto poneretur clausula non obstante aliqua lege: vt not. Bald. C. quando impe. inter pub. & vide lege vna.

11 † **Mysterium** differt à ministerio, quia mysterium scribitur per y Græcum, & mysterium Græcè, Latine ministerium dicitur, quodlibet officium dignitatis aut personatus, aut aliud beneficium: vt not. Anton. de cohab. cler. & in iur. l. t. vestra. l. col. in fin.

12 † **Missæ** celebrari non potest in domo priuata: sed in ecclesia tantum celebrari debet, nisi summa necessitas urgeat, & ad hoc debeat licentia dari ab episcopo, & requiritur Capella consecrata: alias nullatenus celebrari licet in domo priuata, vt patet de consecrat. d. c. i. vnicuique. in text. & gloss. in c. si cut. & ibi nota. Archiepiscopi autem habent priuilegiu celebrandi, & celebrari faciendi vbique in altari portatili: vt in c. fin. de priuileg. lib. 6. & possunt episcopi hoc priuilegiu alijs concedere habendi altare portatile: vt not. Ioan. Andr. in c. quod nonnulli. de priuileg.

A D D I T I O.

Missam celebrare an possit, qui totam noctem duxit in somno, vide in c. si constiterit. de accu. vbi habetur quod non.

13 † **Modus**

13 † **Modus** licet non seruetur, tamen ordinario iure non resoluitur, sed potest agi cõditione ob causam ad eius solutionem, & retraditionem rei date. not. Roman. conf. 232.

Modum non curamus, dum tamen habemus effectum. C. de institut. & substitut. leg. si iur. & de noui oper. nun. l. in de quæritur.

Modus an possit impleri per hæredem eius, cui sit iniunctus: & contra, an possit impleri in persona hæredis illius cui implendus erat, vide sub verbo, conditio vel modus.

14 † **Monachus** potest etiam sine mandato pro religione sua conseruanda, & pro suo Abbate carcerato vel priuato relaxando vel restituendo, vel pro qualibet alia causa concernente utilitatem ecclesiæ agere. not. Rom. conf. 334. & vide sub verbo, arbitrator, & sub verbo, religiosus. §. religiosus, per totum.

Monachus an possit esse in iudicio agendo vel defendendo, vide Ant. de in. intelleximus. in fin. & vide Ro. conf. 206. & sub ver. monachus. §. monachus si est.

Monachus potest esse procurator, & aduocatus pro monasterio suo, non pro alijs. not. Anto. de iure iur. quinta uallis. ver. nota differentiam.

Monachus quando agit pro utilitate monasterij, debentur ei alimenta & expensæ litis, quæ debent taxari cum summaria causa cognitione. not. Rom. conf. 335.

Monachi quandoque appellantur fratres, sed non in vulgari, imò fratres appellamus mendicantes, non habentes bona in communi. not. Ant. de iud. causam.

Monachus si est in studio vel aliter absens ab Abbate, an possit agere pro mutuo vel deposito per eum facto, vel si aliter damnus vel iniuriam patitur. vide ff. de iudicij. l. si longius. in gloss. fin. in fin. & vide supra. §. monachus an possit.

Monacho habenti prioratum perpetuum, competit interdictionem etiam decretum contra suum prælatum, secus in manuali seu claustrali. not. Rom. conf. 80.

Monachus an possit esse officialis episcopi, vide Ioan. Andr. in c. fin. de cler. & Paul. in Cle. & professorem de regula. not. gloss. in cle. & si principalis, de rescr. pt. super ver. electis.

Monach-

Monachus non potest sine auctoritate acceptare beneficia aliterius monasterij, non dependentis à monasterio suo, aliàs efficitur ineligibilis ad omnia beneficia. de præbend. cum singula. lib. 6. nisi forte in illo monasterio non esset aliquis idoneus: vt ibi not. gloss. Non potest etiam monachus plures administrationes vel officia habere, ex quibus cura imminuat animum, etiam si per alios dicta cura habeat exerceri: vt in dict. cap. cum singula, &c.

Monachus potest hodie sine dispensatione de consensu Abbatis præesse per episcopum ecclesie parochiali etiam seculari, licet quidam contra, & idem in canonico regulari. notat Roma. con. lilio 272.

Monachum non facit habitus, sed professio, vt de regula, cap. porrecta, quod intellige, limita, & declara: vt notat. per Antonium in cap. ex parte, & in cap. statuumus. eod. tit. & c. minores, de æta. & qualita. vide text. qui hodie declaratur in cit. & c. constitutus. eod. tit. lib. 6.

Monachus habitum deponens, vel sine licentia superioris scholas intrans audire Physicam, ipso facto est excommunicatus: sic etiam Magister eum docens: vt cap. 2. de cleric. vel monach. lib. 6.

Monachus deferens habitum absconsum sub veste seculari coopertum, apostata est: vt notat Ioannes Andr. in Clement. 2. de vi. & hon. cler. in gloss. super verbo, extrinsec. & tenet idem Zaba. in 3. quaest. & not. Doct. in c. Deus qui. de vita & hon. cle. an si ex causa rationabili faceret, quia tunc sine pœna cooperire possit: vt ibidem not.

Monachus siue religiosus professus non potest per patronum præsentari ad ecclesiam parochialem curatam, & si præsentatur, præsentatio est nulla, licet quidam contradicunt, sed dici potest, quod est nulla, quod ad præsentatum, sed non quod ad præsentantem, vt possit de culpa siue negligentia redargui, si laicus est: not. Rom. cons. 262.

Monachi an possint obtinere beneficia solita concedi clericis secularibus, vide sub verbo, beneficium consuetum dari.

Monachus & quilibet regularis potest esse testis, not. gloss. in

aut.

Aut. §. cogitandum. de monach. col. 1. & C. de test. lan. si dicatur, quam gloss. tenet Bart. & idem Specul. in tit. de test. §. 1. ver. item excipere potest, quod est monachus, & claritè in ver. quid de monacho. hoc intellige, quando testificatur coram prælato suo, & causa coram eo vertitur, & tunc dicitur eius superior, & eius auctoritate iurat testis, si coram iudice laico non possit aliquis clericus testificari sine licentia sui prælati siue superioris: vt not. Innocent. Ioan. And. in c. 1. de iura. calum. vide omnino super verb. clericus. §. clericus non potest aliquid.

Monachorum correctio primo loco spectat ad Abbatem. in c. reprehensibilis. de appel. in 1. q. 3. corripiant. hoc verum in correctione claustrali siue regulari: factus in alijs, quia tunc spectat ad episcopum loci, nisi esset exemptus. vide c. quanto de offic. ord. in gloss. super ver. si prælat. & ibi Doct. & vide de hac materia in c. cum contingat. de for. comp. per do. Abba. modern.

Monachi vagantes in seculo, bona monasteriorum petere non possunt, si eum salua regula sui ordinis volentem redire non recipi. not. penult. glo. notabilem. c. 1. de infan. & lang. expo. &c.

ADDITIO

Monachus succedit vt agnatus. l. Deo nobis. C. de episco. & cle. Bald. in l. 3. de hæred. instri.

Monialis, vide super verbo, procurator.

Monitorium, vide sub ver. præceptum per totum.

† Mors naturalis, & renunciatio Papæ æquiparantur. not. gloss. de præb. si is cui. lib. 6. & vide sub verbo, procurator §. procurator constitutus & prælato, &c.

Mors civilis non æquiparatur naturali, nisi in casibus expressis in iure: vel nisi sit eadem ratio. not. Rom. cons. 376. & vide glo. penult. in c. suspectum. de rescrip. & 15. q. 1. placuit in gloss. 2.

Mors probatur per famam, sed dies mortis non: vt not. Bart. in tract. permitt. de test. §. mortuum. & qualiter mors probetur in omnibus casibus, vide ibi per eandem. in l. 2. §. si dubitetur. ff. quemadmodum testa. ape. & ff. de his qui not. in fa. l. gertoro. & l. fin. C. solut. matrim. l. siquidem. vide Cyn. in d. l. siquidem. & l.

1

Ioan.

Ioan. And. in addit. Speculat. in tit. de noto. cri. §. fama. ver. quid si ageretur.

Mortuus pro republica habetur pro viuo quò ad omnes effectus coniunctis suis vtiles, quod est valde notandum, vt probat text. In fit. de execut. tu. §. filijs autem in ratione sui, & sic reputatur viuus ad vtilitatem patris: & multò fortius reputabitur viuus ad vtilitatem filij, quia virtus & amor naturalis magis descendit ad patrem in filium, quàm econuerso: & est ratio, quia pars patris generantis filium, remanet in filio, sed pars aliqua filij, non est in persona patris: vt nota. Ioan. And. in addit. Spec. in tit. super Rubrica de feudis. & si talis casus mortis pro republica contingeret in filio primogenito viuo patre, descendente relicto ex eo filio, talis filius primogeniti excluderet patruum in iure primogenitura; & postea decedente, quia primogenitus sic defunctus censetur viuus ad vtilitatem filij sui representans personam suam, quod tamen præfixum tenet menti.

Mortuus si resuscitaretur an recuperaret vxorem, filios vel bona, vide per dom. Abbatem moder. in c. fraternitatis, de frig. & malef. & c.

16 † Motus proprius cum generali clausula operatur, quòd illa generalis clausula habet vim specialis clausulæ derogatoriz, not. Lapus Abb. de rescrip. quamuis, & in c. si eo tempore. & in c. si propter. de elect. & cap. cum ex eo. de præbend. lib. 6. & de sumo. c. iacobus. q. 5. licet contrarium tenet Ioan. de Lig. & Io. de Fan. vt refert do. in dict. cap. quamuis, & c. si eo tempore. propter eam rationem, quia licet motus proprius surreptionem tollat, tamen gratiam non ampliat, maxime ad præiudicium iuris tertio quæriti: vt not. in clem. si Romanus, de præbend. sed Ioan. de Imola tenet opinio. Lap. quando clausula dicit, non obstantibus aliquibus, per quæ gratia possit impediri vel differrì, vt de primo casu clausula aliquid operetur, & non sit frustrà, vt recitat do. in d. c. quamuis, & c. si propter. quæ distinctio non procederet in expectatiuis, vel alijs super incerto beneficio impetratis: secus si super certo beneficio concedantur, alibi dicit Io. de Imo. quòd motus proprius cum clausula generali non obstante statuto, & sic tollit omnia impedimenta & obstacula statuti ecclesiæ inducta, & hoc

casu

casu soluit opin. Lap. sed non tollit impedimenta iuris communis, vt recitat do. in d. c. i. de fi. presbyt. lib. 6.

Motus proprius cum clausula generali non obstante, iustificat formam literarum & personarum etiam impetrantem, not. Lap. in c. i. de fi. presbyt. lib. 6.

Motus proprius minus operatur quàm certa scientia: vt not. sub ver. gratia. §. gratia. si est impetrata lite pendente.

ADDITIO.

Motus proprius quando præsumatur, vide per Alex. in l. 3. in princ. ff. quod quisque iur. vbi ponit regulam, & tres limitationes. Et ibi etiam in 2. col. post princip. ver. Et tangit hic Ang. an clausula non proprio, possit probari per testes, si non sit expressa in literis.

Mulier etiam in dignitate constituta, an possit habere potestatem excommunicandi, & absoluedi ab excommunicatione, vide Ant. de iud. decernimus. ver. concludendo, & an possit ei dari officium prædicandi; vide Ant. eo. c. circa finem. & vide sub verbo, ignorantia. §. ignorantia iuris.

* ADDITIO.

Mulier quando possit arbitrari, vide quæ posui suprà in ver. arbit. H. F.

Mulier est capax iuris patronatus etiam quòd ad actum presentandi. not. Ant. de cens. peruenit. in l. no.

Mulieres à publicis & virilibus officijs exercendis sunt prohibita; vt est text. in d. c. dilecti. de arbit. & ibi not. & vide sub ver. arbitrator potest esse.

Mulier per virum suum, quamuis sit ipsa plebeia, nobilitatur, si vir ipse nobilis est. not. in l. fin. C. de incol. lib. 10. & vide per Abbat. in c. 2. de for. comper.

Mulier an possit renunciare Velleiano, vide per do. Abbat. moder. in c. si diligenti. de foro comp.

Mutatio, vide sub verficu. dispensatio. & sub verficu. præsumptio, & c.

S V M M A R I V M.

1 *Necessitas an semper excuset.*

2 *Negatiuis quando dicatur probabilis, vel de iure probanda.*

l 2

3 *Nepe-*

- 3 Nepotis appellatione quis continetur.
 4 Dicitio, nisi quid, in ultimis voluntatibus expressa, quid operetur.
 5 Nominatio quando ius tribuat.
 6 Notarius à quibus creari possit: & cuius sit auctoritatis: & qualiter se debeat in suo officio & suis scripturis habere: & offendens, aut in suo officio deficiens qualiter & à quibus punietur.
 7 Notorium quando quid dicatur, & in quo differat à fama, & probatione, & quòd multipliciter & diuersimodè sit considerandum.
 8 Nouatio quando fieri dicatur.
 9 Noxa diuersis modis capitur.
 10 Nuncio quando sit credendum.

DE LITERA N.

NECESSITAS † non habet legem. de confus. c. quantò. & ff. de off. præfi. l. illicitas. §. fina.

Necessitas si excusat à lege diuina, vide in ca. si quis de furtis. & ibi per Doctores.

ADDITIONO.

In necessitate nemo liberalis habetur. l. rem legatâ. ff. de adim. lega.

† Negatiua potest probari per confessionem, & etiam per iuramentum. not. Anton. de cohob. cler. vestra. 34. col. ver. venio ad tertium, & c.

Negatiua solutionis non factæ probanda est per eum qui eam prædicat, ad probandum ex communicationem factam, sub conditione, si non soluerit. not. Rom. conf. 425. ad fin.

Negatiuam an & quando & qualiter teneatur quis probare, vide Ioan. And. de elect. bonæ in prin. & in regula, in famibus. & regula, sine possessione. lib. 6. in nouel. conclude tamen, quòd negatiua improbabilis semper est probanda per negantem, quando fundat intentionem ipsius negantis, siue agat siue excipiat, siue replicet. Vbi negatiua aliqua præsumtionis inuenitur, aut quod declarandum, quando, & an præsumtio si inuenitur, vel quando fundat intentum alicuius: dic, quòd quedam est negatiua qualitatis personæ, & quedam negatiua alterius accidentis & ex-

& extrinseci. Prima est negatiua solennitatis actus, & probari debet per negantem, quia solennitas præsumitur, fallit in certis casibus. Secunda est multiplex: quedam est negatiua qualitatis à natura: vt quòd quis non habeat rationem naturalem, vel quòd non sit discretus: vel quòd non sit diligens, vel quòd non sit bonus: & hoc similiter debet probari per negantem, quia talis præsumitur à natura inesse, nisi semel poneretur, quia tunc in eadem specie mali semper præsumitur malus: Quedam est negatiua qualitatis naturæ corporalis, vt quòd quis nõ sit legitimus, vel quòd non sit sanus, & hoc similiter probatur per negantem, quia omnis qualitas quæ potest naturaliter corpori inesse: si tamen appareat quòd quis semel infirmus, dubium est. Quedam est negatiua qualitatis naturæ, ergo corpus tempore variabile naturæ atatis, & in hoc idem quòd statim dicam in sequenti: Quedam est negatiua qualitatis ad corpus, vt quòd quis sit in aliqua scientia positus sufficienter, quòd non sit ordinarius, quòd non cantat, & similia, tunc autem super hac qualitate est contentio cum parte, à qua nihil petitur, hæc similiter negans habet probare, & hoc fortius procedit, quando affirmas est quasi in possessione illius qualitatis, vel saltem habet famam probare, prout autem est contentio cum iudice à quo aliquid petitur, & tunc affirmans tenetur probare se habere qualitatem negatiuam, & vbi dictum est neganti incumbere onus probandi, intellige vbi sit quasi in possessione qualitatis contrariæ, vel nisi contra ipsam qualitatem negatiuam habeat famam. Tertia est negatiua qualitatis accidentis extrinsecæ, vt quòd quis non sit soluedo, non est probanda scilicet per negantem, sed qui soluendo se indistinctè asserit, talem probare debet, nisi appareat eum aliquando fuisse soluendo, quia nunc in futurum præsumitur, hoc notat Antonius. de electio. ca. pit. bonæ.

ADDITIONO.

Vbi vide bonam gloss. super verbo, natura, an negatiua probetur. 16. colum. ver. nemo ad tertium. vide quòd idem do. Anto. circa legitimatum, in c. lator, qui fil. sint. legi. vit. col. sed Ioan. Au.

in c. 1. de elect. lib. 6. in nouel. circa qualitatē legitimis & etatis dicit. de beneficiis distinguendum esse, quia aut impetrans expressit se legitimum, & maiorem dixit, & tunc sibi incumbit onus probandi, aut contra eum opponitur, quia tacuit se illegitimum etiam minorē, & tunc opponenti incumbit onus probandi. Item Io. And. in regula in famibus, lib. 6. circa qualitatē legitimis in beneficiis, in electo confirmationē petente, concludit quod si talem qualitatē negans non probat negatiuam, perdit instantiam, nec cassatur electio, & repellitur opponens, tamen assumens non consequitur confirmationē electionis, nisi qualitatē prædictam probet, & neutro probante saltem quoad possessionem, opinionem & famam, iudex ex officio statuet terminum parti agenti, confirmandi & probandi qualitatē prædictam, & si in probatione defecerit, electio cassabitur, ne diu maneat ecclesia impedita. Sed quero, quid erit si quis non petit electionis confirmationem, seu beneficii adiudicationem, in quo prætendit per collationem ius perfectè acquisitum, & petit se in possessionem induci, & aduersarium à possessione moueri, Aduersarius ei obijcit quod non est legitimus, & neutrum probetur, quod sit legitimus vel illegitimus, qualis sententia fertur, puto ex præmissis reum & possessorem absolendum, tamen quia affirmans litigat cum parte, à qua aliquid petitur, scilicet possessio, & ideo secundum regulā actoris intentionis suæ reus debet absolui, sed non debet actor aliquid consequi, nec adiudicationem vel possessionem, nisi probet qualitatē prædictam, secundum Io. And. sed licet Io. And. in d. regula in famibus negantem qualitatē prædictam, illud est ideo, quia negans non possidebat, nec contra eum actum fuerat, nec ab eo aliquid petiti erat, nec de suo priuato interesse tractabatur, & consequenter absolutoria cadere non poterat, cuius contrarium est in casu proximè dicto, & vide sub verbo, præsumptio. §. præsumi an debeat quis dignus.

Negatione non fit res dubia, quando id quod est notorium extra iudicialiter negatur, secus si iniudicialiter, quia tunc res dubia fit ad commodum negantis, nisi negans habet contra se præsumtionem iuris. Si autem id quod notorium est negatur factum tantum, & non qualitas notorii, non fit res dubia propter

veritas

veritatem notorii: si verò negatur factum, sed quia i. c. facti, si notoria sit negatiua, probabilis est, & facit rem dubiam, non autem improbabilis nulla, quæ habet contra se notorium, nisi talis negatiua saltem semiplenè probatur, quod intellige, quando talis semiplena probatio non habet contra se euidentem causam apponam: vt no. Ant. de cohab. cle. c. vestra. 21. col.

Negatiuè acta non sunt tanta potentia, quantæ affirmatiuè. not. ple. de confit. c. cum accessissent. & Inno. de fil. præbyr. veniens. Io. And. de cens. peruenit. Anto. de caus. pos. c. fi. 41. col. ver. ex his apparet.

Negatiua consuetudo qualiter probetur, vide Io. And. & Ant. in c. Ioannes. de cler. coniu. & Bald. in l. de quibus. ff. deleg.

Negantes factum per rerum naturam nulla est probatio: vt in c. bonæ, de elect. lib. 6. q. 5. act. c. per tuas, de proba.

† Nepotis appellatione non solum continetur filius filij, sed filius fratris, & sic non comprehenditur nepos solum descendens, sed etiam transfuersalis. no. Ioan. And. de elect. fundamenta. lib. 6. quod est not. secundum Io. Mo. in c. tua nos, de consang. & affi. & ibi. Abb. Mo. & docto.

A D D I T I O.

Et quod appellatione nepotis veniat filius fratris, testatur etiam Blondus elegans Historiographus, in secunda Decad. lib. 7. ibi. Testamento tamen Conradus Conradinum ex fratre Henrico nepotem regnorum instituit heredem.

4 † Nisi, hæc dictio Nisi in vltimis voluntatibus. & quipollet conditionalis, scilicet, si non: secus in contractibus. no. An. de app. c. preterea. & in c. requisisti. in 10. no. ver. 1. oppo. quod dictio sequitur.

5 † Nominatio alternatiua valet. no. Io. And. de elect. lib. 6. in gl. 1. in nouel. & vide sub ver. prouiso.

Nominatio facta an scrutiniū nihil iur. tribuit nominato, sed facto scrutinio sic, eo publicato. no. glo. in c. quod sicut, de elect. in tex. in c. publicato. eo. tit. vbi patet quod nominatus in scrutinio à maiori parte potest petere, quod electores conuocentur ad electionem de eo faciendam, & consequenter est ius sibi quæsitum, vt

Monent electores eum eligere, prædicta procedunt, quando nominatio fit cum eo casu intellecta, quia debet seruari forma capii quia propter vbi autem illa forma non requiritur, tantum nominatio factius tribuit, & vim electionis habet, de elect. c. p. in iure. & ibi no. Cal. & Ant. & hoc casu seruari potest gl. que dicit ex nominatione ius acquiri nominato. 16. q. 5. c. sanctoru. Ista etiam fuit mens Inn. in d. c. quod sicut. & in c. quod in iure. vbi dicit secundum antiqua tempora nullam solennitatem in electionibus fuisse necessariam, & etiam secundum moderna tempora idem debet seruari in minoribus dignitatibus, & inferioribus beneficiis, in quibus iuxta antiqua remanent incorrecta, sed sufficiunt qualitercumque constare de solis consensibus electorum in aliquem directis. Et proprie in istis casibus dixit Anto, quod non licet in nominationibus variare, quia per nominationem in deliberatam perficitur electio. no. Ant. in d. c. publicato. licet Ioan. And. ibi in q. 19. dubitatiue loquatur, tamen aliter in hoc sentire videtur, & male. Illud autem secundum eum est prius, quod nominationem superiorem, & præsentationem variare non habet: vt no. Inno. & Ioan. And. in c. bona. de postu. prelat.

† SINGVLARE,

Nomen pulchrum & laudabile habere bonum est, secundum Cyn. in l. cunctos populos. in 2. not. C. de sum. trin. & fide ca. & ideo refultat effectus, quod si mortuo patre nascatur posthumus, qui vocetur nomine patris: Nam illud nomen probat illum esse filium eius qui mortuus est. tex. est sing. in l. vxor. ff. de manu test. quem text. dicit singularem Bal. in c. tuam, in pe. col. de ord. cogn. Sed Iason in Rub. ff. solu. mari. in 52. col. ver. in ea. glo. dicit quod ille tex. nunquam sibi placuit, quia alia concurrunt ultra nomen proprium: vide tamen Pet. Gerar. de Petra sanct. sing. 80. incip. magnum est, vbi ponit alios effectus, & c. H. F.

6 † Notarius si aliquid narratiue dicit in instrumento, talia verba narratiua nihil probant. no. Rom. consil. 282. nisi exprimat locum, tempus & testes, se interfuisse, & rogatum esse etiam de illis narratis, vel nisi illa narrata sint de longinquo. no. Ant. de proba. quoniam

ba. quoniam contra falsum penult. & vlt. char. in 1. col. idem not. Bal. C. de testi. l. de iure iuran. & vide sub verbo, inst. per totum. Et verb. Clericus. §. si Clericus, qui est in sacris.

Notarius creatus à Papa, potest etiam in terris imperij conficere instrum. & econtra creatus ab Imperatore, potest in terris ecclesie instrumenta conficere. no. Ro. consil. 291. quid de creato à lege vel vniuersitate habente potestatem, dic vt no. sub ver. instrumentum. §. 1.

ADDITIO.

Imò notarius creatus à Papa vel Imperatore, vel ab eisdem potestatem habentibus, possunt vbique terrarum conficere instrumenta: vt per Spe. in ti. de instrum. editio. §. restat. versicu. Et nota quod tabellio ab Imperatore.

Notarium creare potest Papa, Imperator, & Rex non recognoscens superiorem. Item consuetudo & statutum vniuersitatis non alterius: ad hoc vide Inn. & Ant. de fi. instrum. cum p. tabellio.

Notarius si vnum scribit, & nuncius dicit, se aliud retulisse, quam sit scriptum, cui potius credi debeat, vide sub verb. nuncius in prin.

Notarius scribit depositionem testium vno modo, & testis dicit se aliter deposuisse, statum scripturæ notarij, nisi ageretur contra testem & poenam falsi. no. Spe. in ti. de test. ver. sed pone. 10. col. Prædicta intellige, nisi aliàs notarius esset suspectus. iuxta not. in ver. nuncius. in prin. & hoc tenet Spec. in d. ver. & Ant. ad audientiam, de rescrip. dicit autem Spec. in d. ver. sed pone quod etiam si agitur contra testem ad poenam falsi, creditur notario, si testem simul iuste examinauit.

Notarius Laicus an possit instrumenta conficere in causa ecclesiastica, & spirituali. dic vt no. An. de iud. c. de cernimus. vlt. col. & c. sicut t. ne Cle. vel mo.

Notarius non potest scribere commissionem, quam sibi Iudex de examinando testes fecit, nec potest scribere relationem propriam citationis sibi commissæ, licet Spe. contradixerit in hoc vltimo. vt no. Ant. de proba. quoniam, & Bal. C. de fi. instrum. l. iudic.

ces. & ff. de testi. l. iureiur. An autem possit aliam commissionem sibi ab alio, quam à iudice factam scribere, vide Bal. C. de iure deli. l. si. §. sin autem ver. ne dubius. & per eundem. & Bar. in l. ex sententia. ff. de testa. tu. & Bal. in d. l. iudices, in fin.

Notarius publicè excommunicatus an possit instrumenta conficere, vide sub verbo, excommunicatio publica. & vide Zab. in Cle. 1. de excep. q. 9. & vide aliquid de notario infami, per Bal. in c. 2. in fi. de testa. & in l. Conradi, de vsu feud.

Notarius si contradicit instrumentum suo nomine scripto id non scripserit, facit illud vacillare. C. de fal. l. si quis de primo, in fin. idem videtur si dicit se falsum scripserit: vt sentit Cyn. C. de instrumento. in l. in exercendis. 2. colum. sed Ioan. And. in addit. Spe. in tit. de instrum. edi. §. instrumentum. ver. 1. videtur odiosè concludere, quòd dictum notarij contra veritatem instrumenti operatur, sed an dictum eius quod scripsit, vel non facit instrumentum vacillare, est in iudicis arbitrio, sed Feli. tandem remittit ad id quod Cy. no. in d. l. in exercendis. Bal. in l. generaliter. C. de non. nu. pe. quòd non creditur notario dicenti se falsum scripserit, fateor quòd non creditur ad plenam probationem, nisi secum haberet vnum testem concordantem, quòd res aliter fuit quam scripta sit, quo casu censetur error probatus, & potest corrigi: vt not. Bart. in l. si librarius. ff. de reg. iur. sed licet ex solo dicto notarij non probetur error, neque falsitas instrumenti: videtur tamen suspectum fieri adeò, quòd non probet, nisi saltem vno teste iuuetur, per gloss. in d. l. si quis de primo, per rationem in d. l. in exercendis.

Notarius si scripsit falsum instrumentum, sed nulliter, quia non facit fidem, an puniatur de falso, vide Barto. in l. si quis legatum. ff. de fal.

Notarius licet ratione certi ministerij sit de falso condemnatus, ratio illud non præiudicat parti volenti illo instrumento vti. no. Bar. in l. denunciaffe. §. si. ff. de adu. quod procedit etiam si pars scitauerit causam falsi contra notarium agitari. not. Bald. C. de fide instrum. l. si vtens, nisi fuerit citata ad dictam causam: vt nota. Bartol. in d. l. ff. de priua. vide Anton. in cap. quamuis. de re iudi. penul. & vltim. colum. licet autem condemnatio notarij

non

non faciat plenum præiudicium parti, quòd ad probationem: facit tamen contra eum aliquam præsumtionem; & idem de teste falso condemnato: vt no. Bar. in l. Lucius. ff. de his qui no. inf. v. b. dicit, etiam sententia lata super falso instrumento contra patrem non præiudicat notario, nec econuerso. vide infra §. notarius qui de falso.

Notarius licet sit condemnatus de falso ex causa que infamat: potest tamen instrumentum conficere, sed non potest officij tabellionatus exercere, quod habet in se dignitatem etiam quando notarius eligitur per principè ad scribendum negocia principis, vel si ei officium sit in publico iniunctum, vt quòd sit notarius ad Banchum, aliàs ad Banchum. no. Bar. ff. ad l. Iul. rep. l. eadem.

Notarius si est condemnatus de falso in officio tabellionatus commisso, instrumenta postea per eum confecta, non valent, infra de suspic. & dicit l. si aliquid. lib. 10. & ita tenet gl. in l. exhortatori. §. 1. ff. de eden. Idem tenet Bal. in l. militibus. C. de sta. mil. item tenet Io. An. in add. Spe. in ti. de instrum. edi. §. restat. ver. quod si tabellio, pro & contra facit quod no. de hære. fraternitatis. vbi Inn. dicit, quòd si notarius fecit vnum falsum instrumentum, tamen alia instrumenta per eum facta non refutantur, potest dici quod per primum, deinde loquitur in notario nõ condemnato & tolerato, sed in non tolerato, & sic potest dici toleratus ille qui condemnatus est, & cuius de defectu est notarius per sententiã, iuxta no. per Do. An. de dolo & cõru. c. veritatis. ver. quoniã quaritur. in 3. col. respon. quòd primo etiam condemnatus tolerari potest in officio, licet per execut. senten. venit officio priuandus & deponendus: nisi in sententia expressè sit depositus, vel pro executione sententiæ ipso facto specialiter priuetur: vt fing. no. Inn. & d. An. de accu. qualiter & quando. in gl. magna. hæc vide infra §. prox. aduerte tamen, quòd vbi falsarius est de falsitate in officio commissa, directè condemnatus, priuatur officij exercitio ipso iure: vt d. l. si aliquid: vbi autem notarius falsum commisit contra officium tabellionatus, tunc valent instrumenta postea per eum facta. not. Bal. C. de sum. Tri. l. cunctos populos. & Bal. in d. l. eandè. vbi no.

Notarius de falso per sententiam condemnatus in vno loco, conficit instrumentum in alio loco, in quo dicta senten. non

est

est, nō valent instrumenta. no. Bal. in d. l. 2. C. de test. quod intellige, nisi dicta instrumenta producentur contra instrumenta falsā per eum facta.

Notarius qui de falso in officio tabellionatus commissio accusatur, & pendente iudicio conficiat instrumenta, postea ferretur sententia, & condemnatur de falso cōtra eum, instrumenta pendente iudicio confecta, licet in totum non annihilentur, tamen eorum fides diminuitur, adeo quōd tanquam suspecta non probant, nisi alijs ad ministris adiungatur. no. Bal. in rep. l. Barbarius, de offi. fortius dicit Butrius: vt no. An. in c. fraternitatis. de hære. quod idem in instrumentis confectis etiam ante iudicium inchoatū, & ante falsitatem commissam, licet Butrius loquatur in notario non tolerato, dicit tamen quod toleratio non iuuat contra id, quod est per sententiam declaratum, quia toleratio & communis opinio non est probabilis contra notorium, quod inducitur per sententiam: vt no. in c. ad probandum. de rei iud. & Do. An. in c. dilectus. 5. de præb. pe. col. in fi. vide super §. proxi. adde etiam quōd sententia lata super falsitate instrumenti contra producentem, licet non sit lata contra notarium, detrahit fidei instrumentorum postea confectorum, rogatorum aut non: vt no. Do. Ant. in c. fraternitatis, de hære. vide super §. notarius licet ratione.

Notarius cause potest recipere libellum, & aliorum actorum & iurium etiam iudice absente, & valet productio, ac si coram iudice facta esset. not. Bart. C. de preci. Impera. offeren. aut. qui supplicatio. de appell. l. eos. §. 1. contra tenet Bal. in d. aut. & C. de eden. l. is apud quem. ver. 1. non nisi de mandato iudicis hoc faceret: vt notat idem Bal. in ti. de pa. iura. fir. §. 1. in vfi. sequi. ver. item Sacramenta. 7. col. m. & de pace constan. §. in causis. circa finem. Sed idem Bal. aliter dicit in l. ait prætor. in princip. ff. de iure iuran. vbi distinguit inter acta facta, & de nouo fienda, quia possunt coram notario produci, absentia iudicis fienda. not. Innoc. & Hostien. & Do. Anton. qui simpliciter dicunt, quōd notarius causa non potest aliqua acta recipere in absentia iudicis, nisi iudex sibi commiserit, tunc valet receptio, ac si iudex præsens esset: quia omnia iure facimus, quibus nostram auctoritatem impartimur: vt not. idem Do. Ant. de prob. quæro an sufficiant. 3. col.

Notarij

Notarij duo si sunt deputati ad aliquid scribendum, non creā dicitur vni sine collega, oportet ergo vel quōd ambo scribant, vel quōd vnus alteri se subscribat. not. Bald. C. de test. l. iure iurand. & facit quod not. Bald. & Bartol. ff. de edend. l. si quis ex argentarijs. §. 1. in fin. & in l. 1. §. si plures. ff. de exceptio. in 2. oppo. & quod not. Bald. in l. cum sententiam. C. de sentent. & interlocu. & probat in simili, in duobus iudicibus delegatis, quorum vnus nihil potest facere sine alio. de rei iud. l. duo ex tribus. & de offic. delegat. c. causam matrimonij. secus in duobus procuratoribus, simul etiam simpliciter constitutis, quorum vnus sine altero bene potest aliquid agere: vt not. de procurat. si duo. lib. 6.

Notarius non potest corrigere errorem instrumenti iudicis auctoritate, quando est in iudicio productum, vel parti traditum: sed antequam producatur, vel parti detur, potest corrigere, & sine iudicis auctoritate. not. Ioan. Andr. super data sexti. ad fin. in nouel. & quod dicitur de correctione, idem dicas de addi. si vellet aliquid addere, quōd omisum sit: vt not. Paul. ibidem. & idem notat. per Bartol. & Bald. in l. Imperator. ff. de statu homin. & Ioan. Andr. in addit. Speculat. in titul. de instrum. edi. §. instrumentum. ver. sed nunquid confecto. & domin. Antonius in cap. ex literis. de fide instrum. & Bartolus in leg. librarios. de regulis iur. & Bald. de pace constan. 10. charta. & ibi plura de notarijs.

ADDITIO.

Quando & in quibus casibus possit notarius corrigere errorem suum, vide ordinatē per dominum Felinum, in capitul. ex literis. de fid. instrum. vbi per ordinem videas errores, quos notarius potest corrigere. Et qui errores vitient instrumentum. Et ibi etiam an notarius possit scribere in instrumentis clausulas consuetas.

Notarius potest concipere & scribere verba instrumenti, in prima persona contrahentis, sicut in tertia: vt est text. in cap. dudum. extra de coniuga.

Notarius potest conficere instrumentum in contractu filij & vxoris, non patris, in cuius est potestate. not. Bald. in l. si pater. ff. ad

ad J. Cornel. de fal. sed pro vxore ipsius notarij non. not. Bart. in l. vxori. in princip. eod. tit. per se autem non potest notarius instrumentum conficere, sed contra se sic: vt not. Barto. in l. impuberem. §. 1. eod. tit. in actis scribat talis testis.

Notarius si iuratus sic deposuit, ex hoc nõ probatur iuramentum, nisi aliter de iuramento constet. not. d. Ant. de proba. quoniam contra penul. char. & col. contrarium tenet Bar. in l. Thegompus. de Do. præ. & Bald. in l. iureiuran. C. de testi.

* S I N G V L A R E.

In instrumentis antiquis non est opus probare quòd notarius fuerit notarius, vel in quasi possessione notarius, & sic valet instrumentum propter antiquitatem. ita not. voluit Innoc. in c. veniens. de verbo. signif. quod dictum pro not. refert & sequitur Bald. in auth. quas actiones. in vl. col. ver. ego dico. C. de sacros. eccles. & similiter refert, & sequitur do. Phil. Deci. in consil. 36. in 2. col. ver. non obstat. in 1. vol. H. F.

Notarius debet scribere verba in vulgari, quæ non possunt propriè redigi in Latinum. not. Bart. in l. si quis filiabus. ff. de testamen. tu.

Notarius non potest chartæ apponere, nisi signum suum confuetum: vt not. Bal. ff. de test. l. ad testamentum. & si signum mutatur, puniatur de falso, ac si mutasset proprium nomen: vt not. Bal. C. de no. Cod. compo. super rubrica. §. hic quaeritur.

Notarius non potest alteri committere signum; nec subscriptionem suam: vt not. Bald. ff. de testa. l. singulos. sed si est impeditus, potest alteri committere, vt instrumentum scribat, dummodo ipse subscribat in fine, faciendo de manu alterius, & sua præsentia cõtractus mentionem, quæ subscriptio debet esse specialis, puta ego talis, quia prædictis omnibus & singulis gestis inter talem & talem interfui, nec sufficeret generalis: vt not. Bart. in l. diuus. §. item Senatus. ff. de fal. & idem not. Ant. in cap. fin. de offic. deleg. Bald. tamen tenet, quòd sufficit generalis. C. de eden. aut. si quis in aliquo. ver. in vl. vide per eum, si contra factum sit, in c. 1. in princ. super ver. bene.

Nota.

Notarius si est rogatus extendere instrumentum ad laudum sapientis, videlicet, quòd possit sapiens addere & declarare, vel mutare sub die, quo notarius hodie habeat subscribere illa, quæ sapiens consulit, quid esset faciendum? vide Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de instru. edi. §. instrumentum. ver. quid si cõtrahentem. & Bart. in l. si illa constitutio. ff. de hæred. instit. & Dom. Ant. in c. ex literis. de fide instrum.

Notarius est idoneus testis ad probandum id, de quo fuit rogatus instrumentum conficere, & consequenter purgare errorem instrumenti per eum confecti, & hoc si vnus alius testis cum eo concurrat, error sufficiens est probatus: vt not. Bart. ff. in l. si librarius. de reg. iur. quod intellige bene, quando ad probandum contenta in instrumento sufficiunt duo testes, alias secus: vt not. Bal. ff. de stat. homi. l. Imperator. ipse etiam tenet contrarium Bar. ibi dicens, quòd notarius est idoneus testis ad probandum errorem per eum commissum in confectioe instrumenti. vide text. & Bart. in l. diuus. ff. de testa.

† Notorium quandoque appellatur notorium causatum, quandoq; notum, & notorium est quod gestum est coram populo, & coram iudice pro tribunali sedente. notorium tamen est, quod constat iudici: sed vt not. iudici. not. Anton. de cohab. cler. vestra. 19. col. sed Ioan. Andr. dicit, quòd licet in conspectu iudicis pro tribunali sedentis quis delinquat, non propterea iudici, vt iudici liquet, quia iudex ad hoc non sedet: vt not. infra §. notorium, quando & Iudex, sub ver. manifestum. §. sententia.

A D D I T I O.

Notorium quando releuet etiam ab onere allegandi, vide latè & pulchrè per dom. Felin. in c. cum ordinem. col. 8. ver. ad glos. in de. appellanti. de re iud. vbi ponit 7. declarationes valde gloriofas, & nouas, ad illud vulgare dictum, quòd notorium non releuet ab onere proponendi, licet releuet ab onere probandi.

Notorium sumitur equiuocè, quandoq; enim appellatur manifestum, quandoq; euidentis, quandoq; euidentissimum, quandoq; publicum, quandoq; notum siue cognitum, quandoque indubitatum,

dubitatum, quandoq; liquidum. Ex his not. quod hæc nomina prædicta sunt generis neutri, & quod possunt applicari notorio, & manifesto. not. dom. Anton. de cohob. cler. vestra. col. 20.

Notorium quoddam est occultum, quoddam est penè occultum: & hæc differunt, & est occultum, quando quis committit peccatum, quod ab Ecclesia toleratur, simpliciter tamen potest oppositum esse, & crimen est probabile. notat Antonius de coha. Cle. cap. vestra. 4. colum. Item occultum dicitur, quod à nullo probari potest, & penè occultum, quod ab aliquibus probari potest tantum: vt per duos aut tres, vel quinque: vt not. dom. Anto. eo. tit. 21. col.

Notoriū differt à fama in eo, quod in notorio oportet, quod populus vel maior pars fuerit præsens, quod notoriū dicitur, ita quod possit de eo, vt testis deponere per sensum corporeum: in famato autem sufficit, quod maior pars populi aliqui dicat, licet non afferat se esse præsentem illo factō, quod dicit dom. Anto. de cohob. cler. vestra. 14. col.

Notorium non potest esse, nisi de eo quod est verum, & consequenter non potest esse, nisi de præsentibus, vel proximè præteritis, quia non procedit, nisi à certa scientia, quæ de longè haberi non potest, fallit quando certa scientia est in mente populi certitudinaliter reseruata, sicut est de Christi passione: vt not. Roman. conf. 327.

Notorium duo requirit, vt dicatur notorium primò: vt quia vniuersus populus vel maior pars populi possit esse testis, non ergo sufficit, quod maior pars vicinæ, sed requiritur quod maior pars ciuitatis vel villæ: secundò quod populus sit magnus, non ergo sufficit quod populus de duobus vel tribus tantum: hoc tamen arbitrio iudicantis relinquitur, quia tunc possit dari certa doctrina: aduertendum tamen est, quod si factum, quod dicitur notorium, respicit totam prouinciam, hoc debet scire maior pars ciuitatis. notat dominus Anton. de cohob. cle. vestra. 20. colum.

Notorium non potest esse aliquid, nisi id fiat in loco publico coram multis astantibus, ita quod maior pars id videre possit: illa ergo quæ fiunt in domo, quæ neque de facili probari possunt,

sunt, non possunt dici notoria, & sic qualitas loci ostendit, an quid possit dici notorium vel non, & idem de qualitate temporis, id est ea quæ sunt, non possunt dici notoria, nisi sint talia facta, quod et iam de nocte potuerint corporeo sensu percipi à maiori parte populi, vt sonus campanæ. not. Dom. Anton. in dict. capit. vestra. 25. colum.

Notorium est quoddam adiectum qualitatis, per quam rei, cui additur, valde plene notitia habetur, secundum Ioa. And. vt not. do. Ant. de coha. Cler. vestra. pen. char. in fi.

Notorium potest esse quid in loco occulto. no. Ant. in c. vestra. de coha. cler. & mulie. pen. char. in fi.

Notorium nil aliud est quam probatio probata: & est duplex, scilicet notorium facti, & notorium iuris: notorium autem facti est triplex: quoddam est facti continui: quoddam est facti transseuntis, & momentanei. Similiter notorium iuris est triplex: quoddam est notorium probationis & fidei: quoddam dispositionis: quoddam & præsumtionis seu fictionis: vt not. Dom. Anto. in d. c. vestra. 19. colum. imò fictio est quarta species. & sic quadruplex est notoriū; vt no. eo. c. 35. col. & c.

Notorium propriè & strictè loquendo consistit in notorio facti tantum: alia autem notoria, scilicet per probationem, confessionem, vel sententiam alicuius, sunt impropriè notoria, secundum Ioa. An. quod est benè notandum, propter statuta: vt not. do. Anto. in d. c. vestra. 22. col. ver. venio ad secundum.

Notorium facti est infinita & contra indubitata probatio immediata, ex natura facti vel rei continuæ, interpellata, vel momentaneæ, oculis hominum, aut maioris partis ita se exhibentis, quod nulla tergiversatione negari potest, vt pote cuius vniuersus populus, vel maior pars eius testis esse potest, & hæc est propria & directa eius diffinitio. not. Ant. in d. c. vestra.

Notorium facti continui est, si quis in carceribus teneatur: quod est verum, si carceres se exhibent oculis hominum: secus si carceres sunt occulti, quia illud non potest esse notorium. notat Do. Ant. in d. c. vestra. 16. col. ver. venio ad declarationem. & ver. venio ad secundum. 22. col.

Notorium facti continui dicunt quidam esse, si quis tenet con
na
cubinam

culinam omnibus vicinis scientibus, quod nō placet: licet enim tenere sceminam in domo possit esse notorium, quia se exhibet oculis hominum, tamen quod cum ea se copulet, hoc non est notorium facti, quia copula nō exhibet se oculis hominum, nisi forte quis nō timens verecundiam, cognosceret eam in platea, istud ergo, quod tenet quis concubinam vicinis scientibus, nō est notorium facti simpliciter: sed est notorium facti in eo, quod præsumitur eam cognouisse, & communiter in concubina habere. not. Do. Ant. in c. vestra. 27. col. ver. venio ad declarationes.

Notorium facti continui dicunt quidam esse, quando quis sequitur Dominum suum cui iuravit fidelitatem, quod non placet, quia hoc factum non potest continuum esse, nisi aptitudine, quia iuramentum est momentaneum, vnde quantum ad periculum, hoc non potest esse notorium facti continui. no. do. Ant. in d. c. vestra. 27. col.

Notorium facti continui dicunt quidam esse, quando quis mutuat ad vsuras tencendo altare paratum, sed non placet, quia licet tenet Bancum & Altare paratum, tamen esse potest contrarium, cum ipsum mutuare est actus interpellatus, nisi dicatur, quod est continuus aptitudine, sed hoc non sufficit in notorio, quia in dando notorium inspicimus actum, prout se exhibet oculis hominum actus, non aptitudine. Item in mutuando exigitur factus hominis: ideo non potest esse continuum, nisi dicamus quod vsurarius concluditur continuè ex mente, quæ continuatio est, sed hoc nō est, nisi ex præsumptione, quia mens se non exhibet oculo, ideo exemplum hoc de vsurario melius congrueret notorio facti interpellati, vel præsumtionis, quam facti continui. not. Anto. de coha. ele. vestra. 28. col.

Notorium facti continui est propriè, quando quis tenet pōnētem super manu, vel quod concursus Azan ellorū sit in porta Sancti Thomæ, vel quod Clericus in aliqua ecclesia facit residentia. not. Do. Ant. in d. c. vestra. 28. col.

Notorium facti momentanei est, quando quis in conspectu populi vel maioris partis interficitur, vt cū Episcopus transit de ecclesia ad ecclesiam, quia talis transitus fit aliquando cum apparatu. Secus fit in transitu Monachi, qui occultè transit, nisi in conspectu

spectu populi transiret. an autem transitus ad ecclesiam curatam, dicitur notorius, dubium est: sed illud certum est tenendo secundum ecclesiam potest esse notorium facti continui. no. do. Ant. in d. c. vestra. 25. col.

Notorium facti non rectè deducitur ad finem producendi, nisi in notorio deducatur notorietas tam personæ facientis, quam ipsius facti: vnde licet dicatur factum notorie commissum, si nō dicitur certa persona, quæ illud notorie commiserit, non habet locum materia notorii, nec potest iudex tanquam de notorio se informare ad perquirendum, quis est, qui delictum commiserit, nec sufficeret, quod deducens nominaret certam personam malefactoris, nisi dicatur notorium esse, quod illa persona maleficii commiserit: vt not. Innocent. & Ioan. And. in nouel. & in capitul. prim. de offic. delega. lib. 6.

ADDITIO.

An valeat sententia lata contra notorium, vide per Domi. Felin. in cap. quoniam. ante med. 13. colum. vers. sed stat difficultas, de probatio.

Notorium si coram iudice, qui nō habet cognitionem, nisi de notorijs, negatur notorium, potest iudex cognoscere an notorium sit, ne alijs iurisdictionio sua sit illusoria & frustratoria: quia quilibet super notorio coram eo conuentus semper negaret notorium, vt suam euaderet iurisdictionem: vt not. glo. cap. prim. de offic. delega. lib. 6. vnde secus si etiam de alijs quam de notorijs iurisdictione habeat: quia tunc cessat ratio, & iurisdictionio iudicis foret tota illusoria, & ita saluatur glo. & alia quæ allegant contraria in c. accusatus. §. sanè, de hered. lib. 6. & Ioan. And. in cap. 1. §. notorio. de censu. lib. 6. vel potest dici, & fortè melius, quod glo. in dict. capitul. sanè. relata ad text. loquitur in casu speciali fauore fidei, vt iudices, ad quos principaliter pertinet de causis fidei cognoscere, ad alia intendant, & non stent occupati in alijs, de quibus ille text. loquitur an sint notorii, vel non.

Notorium si in iudicio negatur, est aduertendum, quod aut negatur factum tantum, & non qualitas facti, & tunc negatione non fit res dubia propter varietatem notorii, negatiua enim probabilis facit rem dubiam, improbabilis non: vt illa quæ

habet contra se notorium, nisi probeatur negatiua saltem semiple-
nè, secundum Do. Anton. cuius dictum debet intelligi, quando ta-
lis semiplena probatio non habet contra se aliquam causam eu-
identem, aliàs secus: si verò negatur qualitas facti notorij, non ob-
fuscat notorium, si tamen negatur qualitas facti, ita quòd noto-
rium ex hoc obfuscat, quòd ad iudicem, vt possit procedere vt
in notorio: vt no. Ant. de coha. cleri. vestra. 21. colum.

Notorium alijs, sed non iudici, si negatur notorium, & aliter
nò pbeatur, debet Iudex reū absoluerè ab infamia iudici, & postea
Iudex audiat actorem iuris ordine seruato, quod habet loci, quòd
Iudex procedit tanquam super notorio ad instantiam partis, si
ue in ciuili siue in criminali: si autem ex officio procedit, sius pro-
cessus super notorio factus tenet, licèt non fuerit probata notorie
tas, dummodo postea appareat fuisse notorium: vt not. do. Anto.
de coha. cler. in d. c. vestra. 22. col.

Notorium contra quod allegantur aliquæ circumstantiæ ex-
cusantes, vt si dicatur homicidium ad defensionem factum, vel
de mandato iudicis, siue iure permittente, non obfuscat per
excusationes prædictas super eo, vt in notorio procedat, allegans
tamen circumstantias, debet admitti ad probandum eas, sed si in-
terim antequam probentur, vt in notorio procedatur iuris ordi-
ne non seruato, & sic no. quod quòd ad considerandum modum, p-
cedendi, plus attendimus qualitatem facti in libello deducti, si-
per quo fabricatur vel fundatur iudicium, quando negationes
non excusationes allegantur. no. Do. Ant. in c. vestra. 22. col. versu.
venio ad secundum.

Notorium quotiescunque negatur notorium, necessaria est p-
batio ipsius qualitatis notorij, quæ probatio potest fieri in absen-
tia partis. no. Do. Anton. in d. c. vestra. 21. col. & dicta qualitas, quæ
notorium dicitur, probatur per duos testes, sicut infamia testiu.
oportet tamen quòd testes non interrogati reddant causam noto-
rij per circumstantias facti: vt not. Do. in d. c. vltim. charta. in prin.
licèt dicta qualitas notorij sit probanda, si negatur, tamè
ipsum factum quod notorium dicitur, siue sit continuum siue in-
terpellatum, siue momentaneum, non eget probatione, sufficit e-
nim in tali notorio, quòd non liquet iudici notorium esse, quòd

Titius

Titius occidit Sempronium, non exigitur probatio, quòd occide-
rit. not. Do. Anto. eo. c. 23. col. Hoc vltimum de probatione facti,
non sit necessaria, intelligitur quòd ad finem procedendi, vt in no-
torio ordine non seruato, non quòd ad sententiam diffinitiuam se-
rendam, quia tunc benè requiritur probatio ipsius facti, secundū
formam scriptam, in frà §. proxim. sequen. primum etiam quòd
qualitas notorij sit probanda, limita secundum ea, quæ scripta sunt
infra notorium facti gesti.

Notorium facti si gestum non sit in conspectu iudicis, requiri-
tur probatio ipsius facti, quod notorium dicitur, si ipsum factum
est recens, ita quòd de facili memoria habeatur: non tamen requi-
ritur quòd testes dicere deponat, sed de præsentia populi in factò;
sed si factum est antiquum, nulla exigitur probatio ipsius facti,
secundum Ioan. And. In notorio autem præsumtionis, fictionis,
vel dispositionis idem prout agitur de probatione facti, ex quo in-
surgit præsumtio, dispositio vel fictio. Et in tali factò probando
seruandus est ordo iuris. id autem quòd est factum, à iure præsum-
mitur, vel fingitur, nulli subijcitur necessitati probandi: imò nec
necesse est, quòd iam actū deducatur, siue allegetur, cum id Iudex
supplere possit. in notorio autem confessionis factò in aliquo iu-
dicio, si producatur confessio, vel attestations, nò exigitur quòd
aliter probentur, & tamen necesse est quòd constet de iurisdictione
ne illius, ceram quo facta est confessio vel probatio, & quòd con-
stet eas ordinariè receptas verè vel præsumtiuè, & idem in noto-
rio sententiæ saluo, quòd etiam ea per testes probata præsumitur
omnis solemnitas interuenisse. no. Do. Anto. in d. c. vestra. 1. colu.
ver. potest secundò dubitari, & no. etiam ibi in vltim. colum. si ve-
rò notorium facti gestum est in conspectu iudicis, ad hoc pro tri-
bunali sedentis, tunc nullam requirit probationem, nec in quali-
tate notorij, nec in ipso factò, quòd notorium dicitur. Et quòd di-
ctum est de notorio facti, idem in notorio præsumtionis & fictionis
surgentis ex factò: vt not. Dom. Anton. eo. c. 40. colum. versu.
nunquid autem in notorijs, & hæc procedunt in quolibet factò
notorio, etiam in momentaneo & homicidio, vel iniuria in con-
spectu iudicis pro tribunali sedentis perpetrata, nam tunc potest
Iudex sine alio processu, & sine accusatore delinquentè condèna-

re, dū tamen eum citet vel moneat ad sententiam audiendam, & hoc verū duob. concurrentibus, s. quōd Iudex, p. tribunali sedente, & quod totus populus, vel maior pars præsens fuerit, ita quōd notorium dici possit: aliās secūs: vt not. Dom. Anton. in c. vlt. vbi q. notorietas surgit, non ex facto vel probatione coram iudice pro tribunali sedente facta, ita quōd sit notorium confessionis vel probationis, an tunc Iudex possit condemnare sine alio processu, vide in d. c. vlt. col. Sed aduerte q. secundū Ioa. And. non plus sibi p. iudicat delinquens in conspectu iudicis, etiam pro tribunali sedētis, quam si in absentia iudicis delinqueret; quia Iudex ad hoc nō sedet, sed ob aliud. no. Do. Ant. de confess. c. fi. 8. col. ver. no. glo.

A D D I T I O.

Et quid possit facere Iudex ratione notorij, vide latē per dom. Fel. in c. euidencia facti, de accu.

Notorium facti gesti extra conspectum Iudicis requirit probationem ipsius qualitatis notorij, etiam si non negetur, quando illa qualitas exigitur ad fundandum iudicis auctoritatem seu potestatem, vt si cum seruitore, & tunc debet de illa qualitate se informare, aliās processus esset nullus, sufficit tamen hoc casu, quōd iudici constat factum principale fore notorium, non obstante qd. contra id possit esse aliqua vera defensio vel excusatio allegata p. partem, si verò qualitas notorij nō exigitur ratione processus ordinarij, vt Iudex propter notorietatem possit via ordinaria procedere, tunc an valeat processus, nō habita informatione de qualitate notorij, dubium est, sed communis opinio tenet, quōd Iudex benē facit, si de notorio se informet, si tamen hęc omittat, nihilominus processus valet, dum modo verum sit, quōd notorium sit, & hoc postea constet, Sed distingui potest inter ordinarium & delegatum, in delegatis attendi debet causa delegationis. Si enim delegatus præsūponit notorium, valebit processus absque informatione notorij, secūs si mandat sub excommunicatione, si ita est in ordinarijs, aut proceditur contra præsentem, & si non negatur notorium, processus valet: licet Iudex de notorio se non informet, secūs si negatur, vel contra absentem proceditur, & tunc qd. si de plano Iudex se informet, licet pro tribunali nō sedeat, & hoc pot. facere, etiā parte non citata, & testes etiā non iuratos recipere,

neq.

nec cōtra testes admittuntur aliquæ exceptiones, & sufficit duo ad hanc informationem faciendam, & si Iudex in tali notorio p. cederet ex officio sibi solito, & eius dicto crederetur de tali informatione recepta. Et quod dictū est de notorio facti, intellige aut in notorio probationis sententiæ, & confessionis, semper oportet de eis constare iudicialiās processus non valet. no. Dom. Ant. de coha. cle. vestra. 46. col. ver. nunquid autem in notorio ijs. cā tribus col. sequent. & not. etiam in vlt. col. sed si factū notorium est gestū in conspectu iudicis pro tribunali sedētis: an tunc requiratur p. batio qualitatis notorij, dic vt dictum est §. proxim. præceden.

Notorium facti de lōgino tempore, vel de longinquo loco, probatur per testes reddentes cām de fama: sufficit enim quod dicunt scio, q. est publica vox & fama in loco, & dicitur à toto populo, vel à maiori parte, quia tale factum fuit in præsentia populi, de quo populus testis fuit, & esse potuit, & sic publica laborat fama, nec alii tergiuersationi est locus. si aut factum nō est recens, vel de longinquo loco est, tunc testis non probat notorium, nisi per proprium sensum assignet causam concludentem patientiā & scientiam populi, vt scio quōd talis interfecit talem, & est notorium, quia præsens fui in loco, & vidi populum videre, & maiorem partem, de quo totus populus, vel tota communitas, vel maior pars posset esse testis: nō tñ est necesse, q. testis directē dicat de se, q. viderit interficere: in notorio enim fictionis & præsuntionis surgētis à facto notorio oportet, si nullus illud factū, à quo præsumptio insurgit, deponit, & oportet q. etiam nō interrogatus reddat cām notorij p. circūstantias facti: vt not. do. Ant. de coha. cler. c. vestra. antepe. col. vide etiam q. not. eo. c. 5. col. ver. pot. secundo dubitari.

Notorium si est de facto continuo & permanente, conseruatur per seipsum: si est de facto interpellato, vel momentaneo, cōseruatur per hominum memoriam, dummodo afsint duo, qui deponere possunt, qualiter viderunt populum, vel maiorem partē populi hoc vidisse. si autem est de facto antiquo, tunc enim sufficit memoria durare per famam, quod factum fuit in conspectu populi vel maioris partis, & tunc fama conseruat notorium secundum dom. Anton. in dicto capitul. vestra. penultim. char. in fin.

Notorium, id est ipsa qualitas notorij, licet possit probari parte absente: vt no. do. Anto. in d. c. vestra. 22. col. & etiam parte ipsi non citata: vt no. idem Do. Ant. in eo. c. 46. co. ver. nunquid autem in notorijs, quod est ex eo, quod talis probatio est modici praeiudicij, cum non fiat, nisi ad finem, vt iudex possit tanquam in notorio procedere ordine iuris non seruato: tamen probatio ipsius quod notorium dicitur, non potest ad finem ferendi condemnationem diffinitiuam fieri parte non vocata, quia hoc nullo modo cauetur, nec aliquis Doctorum dicit, & qui hoc diceret, male diceret, quia Diabolici est dicere, quod ubi est necessaria probatio, illa fieri posset parte non vocata ad poenam etiam capitalem imponendam, istud etiam esset tollere parti defensionem, quod de iure naturalis prohibitum est, & fieri non potest per legem humanam, vt in Cle. past. de re iud. & vid. inf. §. notorium an excuset a citatione.

Notorium iuris est probatio finita per medium in iure facta, aut ex facto iudicialiter discussio, siue aliam notorio à iure sumpta, probata, facta, vel praesumpta, & hanc diffinitionem declarat Do. Ant. in d. c. vestra. 25. col.

Notorium iuris approbationis, & fidei omne quod liquet ex probatione testium in iudicio facta, siue probatio sit omnino plena, siue sit in iudicij & documentis, dum tamen sit consecuta publicatio, quod temperat Host. quando probatio est in tali statu, vt contra eum nil opponatur, vel opponi possit, quia tunc probatio vacillat, si autem opponi potest, & non opponitur, & tunc probatio notorium inducit, & haec procedunt etiam in probatione facta per viam exceptionis, quod est verum, si exceptio ad plenum examinatur, & ad finem, ad quem opponitur, secus si summarie opponitur. Et ideo probatio facta in iudicio summarie, non inducit notorium, nisi ad finem summarij iudicij. no. Do. Ant. in d. c. vestra. 28. colum. Rota autem simpliciter dicit, quod notorium inducitur per probationem in iure legitime receptam, vt notat Roman. consil. 6.

Notorium iuris approbationis, & fidei inducitur ex vera confessione facta in iudicio, quando nil opponitur contra confessionem, si fuit sponte facta in iudicio, secus si coacte vel metu tormentorum, & metus est talis, qui confessionem deerrat, alias secus, &

pra-

praedicta procedunt in confessione, facta in iudicio, etiam summarie & ex nullo, dum tamen sit nullum ex defectu iurisdictionis. not. Ant. in d. c. vestra. 35. col. ver. secundum exemplum. Intellige praedicta in quantum tangunt confessionem super crimen, tunc procedunt in confessione facta in iudicio ad finem ordinariæ potestatis. 35. col. ver. venio ad quartum.

Notorium iuris, approbationis, & fidei facit, sicut si dicitur ex probatione, quando sunt in iudicio publicata, dicuntur notoria. not. do. Ant. de coha. cler. c. vestra. 28. colum. prout dictum est de testibus, & dato notorio principio, vt ad aliquid, constat ex actu omne quod ex eo sequitur notorium esse, secundum la. But. de quo ibi actus iudicis si quid constat, dicitur notorium, verum est quantum ad ipsum actum, si reuocatur in dubium, an ille actus factus sit: nam ex quo in iudicio notorium est actum esse factum: sed cum ille actus sit factus, non inducit notorium approbationis & fidei, nisi fiat cum plena causae cognitione: vt no. dom. Ant. eo. c. 24. col.

Notorium iuris, approbationis, & fidei inducitur ex vera confessione extra iudicialiter facta in conspectu populi, vel maioris partis, interuenientibus alijs requisitis ad validitatem confessionis, & tunc sufficit si dem facere de sola confessione facta in contra testibus, idem si fiat in delictis, dum tamen fiat praesente & acceptate procuratore fisci, pro eo cuius principaliter interest: alia confessio inducit notorium approbationis vel suspensionis, quod tamen sufficeret ad condemnationem, nisi confitens purgaret aliter dictam praesumptionem: vt not. in d. c. vestra. 35. col.

Notorium approbationis, & fidei, inducitur ex sententia diffinitiuam publicam, & in plenario iudicio lata, secus si occulte feratur, & in iudicio summario, praediudicaret enim plenario, quod est falsum: vt not. do. Anton. in d. c. vestra. 32. col. & quod dictum est de sententia publicè lata, intellige si est canonica: vt not. idem do. Anton. eo. c. ver. venio. & ver. ceterum.

Notorium approbationis & fidei inducitur ex sententia interlocutoria, lata cum plena causae cognitione. not. do. Anton. in d. c. vestra. 35. col.

Notorium approbationis & fidei inducitur ex solo praeepto

iudicis, siue ex sententiâ præcepti, quando fit cum plena causâ cognitione, quia tunc æquipollet diffinitiuâ sententiâ, maximè si procedit liti contestat. not. do. Ant. in d. c. vestra. 33. colum.

Notorium præsumtionis siue fictionis est, quando ex facto notorio, quod præsupponit violentiam præsumtionis, quæ æquipollet probationi, ad finem sententiæ ferendæ, vt si quis omnibus videntibus teneat foeminam suspectam in domo, ius præsumit, & si mutuat ad vsuras, vel si vicinis scientibus quis tenet vel tractat aliquam vt vxorem vel filiam, ius præsumit, vt fit vxor vel filia. not. do. Anton. de cohab. cler. c. vestra. 13. col.

Notorium dispositionis est, quando ex aliquo notorio notorietate facti approbationis, & fidei, ius vltra progreditur disponendo: vnde confitit, quod aliqua possessio est in limitibus parochiæ, ius disponit, & probat, quod ex fructibus illius debentur decimæ parochiali ecclesiæ: vt not. supra §. notorius licet ratione: vel confitit, quod ecclesia sit sita in diocesi episcopi, ius disponit, & probat quod Episcopus habet iura episcopalia. not. do. Anton. in d. c. vestra. 33. col.

Notorium fictionis est, quod surgit ex ficta confessione, surgit etiam quandoque ex actu extraiudiciali, quo probato inducitur ex eo notorium iuris, quod appellatur notorium fictionis: vt not. do. Anton. in d. c. vestra. 31. colum.

Notorium sicut cadit in delictis & contractibus, & alijs actibus affirmatiuis: ita etiam cadit negatiue super non facto, & sic non ens potest transire in notorium per confessionem, & etiam per instrumentum, aliter autem non factum, non potest esse notorium immediate & directe: sic ideò potest in notorium transire, quem non esse scientificum, nec literatum, nec legitimæ ætatis, & quem non residere, & perirum esse, qui non impleuit, quod iurauit. not. Anton. in dist. capitul. vestra. 34. colum. versicu. venio ad tertium.

Notorium licet operetur in delictis, non tamen operatur in contractibus & in positione, quando in eis procedatur secundum formam notorii, sicut etiam raro in ipsis proceditur secundum formam inquisitionis, secundum Inno. & dom. Anton. in d. c. vestra. 40. col. ver. tertium est principium.

Noto

Notorium excusat ab excusatione bonorum, & ab omni alio quod fit non solum ad finem certificandi, sed etiam pro formalitate rei: vt notat dom. Anton. in dist. cap. vestra. penult. charta, & 4. charta.

Notorium operatur quod iudex qui in ciuitate procedit, non potest vt suspectus recusari, quod est verum, quando poena illius criminis est à iure determinata, quod iudex asserit se velle illam imponere, & etiam non excedere, secus si esset poena arbitraria, quia posset in arbitrando componere. & prædicta sunt vera, quando agitur criminaliter ad vtilitatem publicam, secus videtur quando agitur ciuilitate ad priuatum commodum, & videtur sub ver. iudex §. iudex non potest recusari.

Notorium an excuset à citatione, multipliciter variatur, sed sic, quod in notorio iuris dispositionis exigitur citatio, in notorio autem fictionis facti, si agitur de processu super informatione notorii, non exigitur citatio, quia iudex hoc facit ad sui instructionem vt bonus vir: vnde si agitur de vltiori cognitione, vel de sententiâ ferenda, tunc fit citatio est scandalosa, vel periculosa, est in mora, & agitur de priuatione iuris non gratiosè, tunc ad testes qui recipiuntur ad cautelam, ad probandum id quod non est notorium, requiritur citatio, quia talis citatio superuacue fit, sed quod ad sententiam citatio non exigitur, nisi informatione sua per notorio recepta, vel nisi pars fuerit præsens, vel nisi sententia sit merè declaratoria sententiæ à iure lata, vel nisi sententia nõ dirigatur ad finem aliquius certæ personæ condemnando, sed certis actus iniusti declarandi, vel nisi delictum in conspectu iudicis sit commissum, vt iudex in continenti nõ iudicet, quia tunc sola cõuentio est pro citatione. Concludente tamen, quod vbi in præmissis citatio exigitur, requiritur solennitas peremptoriæ & triu citationum, & vbi citatio exigitur, si omittatur, processus est nullus: fallit in sententiâ excommunicationis & censuræ: vt notat Domin. Anton. in capitul. vestra. vigesima octaua columna, cum duabus colum. seqq. Adde circa id, quod de nullitate processus dicitur, id quod not. infra §. notorium an impediat: & circa id quod dicitur de delicto in conspectu iudicis commissio. Adde §. not. sup. §. notorium facti fit gestu. & vide circa omnia smissa, quod

quod not sup. §. notorium ipsa qualitas. & vide omnino sub ver. citatio. §. citatio non requiritur in sententia.

Notorium operatur, quod in eo potest procedi absque solennitate libelli & petitionis, & ex officio: vt in delictis non per viam accusationis intentato, & in tangentibus publicam vtilitatem, & vbi agitur de materia pacti, debent tamen exponi capitula, & factum pro quo citatus est, & contra quem agitur, & eius defensio auditur, aliis sententia non valeret: & forte sufficit id exponi sine scriptura, si scriptura non petatur, in alijs autem, in quibus proceditur ad partis vtilitatem, si principaliter petatur, exigitur qualitas, quam postea si sufficit verbo exprimere, & quæ per notarium scribantur in actis, sed si incidenter veniunt, tunc si iudex propter notorietatem de facto suppleret, non exigitur aliqua petitio, licet tamen hoc sit aliquando iudici verbo dereg. Et prædicta vera, siue sit notorium facti, siue dispositionis, siue fictionis, aut præsumtionis. In notorio autem approbationis, quod surgit ex probatione iudicialiter facta, exigitur libellus in prima instantia, sed in alia instantia, nisi petis sententiam ex eisdem actis, non requiritur alius libellus, sed sufficit primus. Si autem noua instantia inchoatur, necesse est innouari libellum. In notorio autem confessionis, & sententiæ si in illa instantia agitur ex officio iudicis ad executionem earum, non requiritur libellus, secus si agitur actione in factum, sed in eadem instantia an exigitur libellus in confessione, dubium est. Aduerte tamè, quod licet notorium excuset aliquando à libello, non tamen excusat à positione causæ agendi, quæ tamen intelligi debet: vt not. Ant. in dict. c. vestra. 42. col. ver. tertium est principium. & vide inf. §. notorium non excusat ab ordine. circa hoc quod dictum est sententiam valere: sed rei defensio non auditur.

Notorium operatur hunc effectum, quod si iudex videt libellum & petitionem notoriè friuolam, potest illam rejicere. not. do. Ant. in d. c. vestra. in 2. col.

Notorium excusat à litis contestatione, & iuramento caluniæ si agatur contra præsentem siue absentem, siue sit notorium facti, siue iuris aut fictionis surgentis ex facto notorio, aut probationis, aut confessionis quis ordo exigatur? in eadem instantia si petitur

titur executio confessionis officio iudicis summario ordo exigitur, si petitur actione in factum, requiritur ordo iuris secundum naturam causæ, probationem autem & attestaciones non poterit in alia instantia producere vt profinit, nisi lite contest. vt not. do. Ant. in d. c. vestra. 44. col.

Notorium operatur, quod in criminali potest procedi per inquisitionem ad penam imponendam, sine accusatore, & sine libello, siue tamen sit notorium facti, siue probationis, siue confessionis, siue probatio sit facta in tela, siue instantia in alia instituta, propter solennitates peccatum recipientes, dummodo fuit instituta ad finem penæ imponendæ: nam ex talibus probationibus, si plenè sine, posset iudex vt in notorijs se fundare ad inquisitionem faciendam, quia quod ad iudicem, tela talis dicitur satis legitima, quod est notandum: vt not. do. Anton. de coliab. cler. vestra. 25. colum. ver. venio ad quartum.

Notorium non excusat ab ordine iudicario obseruando, vbi agitur de crimine ciuilitè ad priuatum commodum, secundum Ioan. And. & sic requiritur libellus, & non potest procedi per inquisitionem. Sed dic quod vbi in ciuili iudex potest procedere ex officio, vel supplet de facto, notorietas excusat, aliàs secus. Tunc autem ex officio procedit in ciuilibus, quando tangitur priuata vtilitas, & arguitur peccatum, vel intenditur finis correctione peccati, & in materijs annexis. & not. dom. Anton. in d. c. vestra. 36. col. & prædicta procedunt in notorio facti permanentis: sed in notorio facti transeuntis debet seruari ordo iuris: vt not. glo. 2. do. Ant. post eam de vsur. cum in diocesi. Item in notorio præsumtionis, vel fictionis, si agitur de probando facto, ex quo infingitur præsumptio vel fictio, seruandus est ordo iuris: vt not. sup. §. notorium si gestum. & hoc voluit etiam Ioan. And. in d. ca. vestra. vbi dicitur quod in notorio præsumtionis seruandus est ordo iuris. & vide sup. §. notorium operatur quod in ea.

Notorium si est tale quod excusat ab ordine iudicario, iudex tamen si seruat ordinem, non viciatur processus: sed si partibus contradicentibus ordinem seruauit, possunt partes appellare, & est iusta causa grauaminis: vt notat dom. Anton. in dict. cap. vestra. 44. col.

Notorium hoc operatur, quod vbi cōtra agentem possessoria regulariter non obstat proprietatis exceptio: fallit quando exceptio est notoria, siue sit notoria dispositionis, siue probationis, siue sententia. In notorio autem presumptionis est dubium, & prædicta procedunt etiam si agatur ad possessionem per viam attentati. notat dom. Anto. in dicto capitul. vestra. 50. colum. ver. circa med.

Notorium licet non excuset ab expressione, vbi formalis exprimitur expressio, excusat tamen à formalitate proponendi & petendi. ver. quo quomodo annexitur ad petitum, sufficit enim qualiter cūque exprimat: vt not. dom. Ant. in d. c. vestra. 38. col. ver. secundum est principium. & vide duos §. sequentes. vide etiam infra §. notorium non excusat appellantem.

Notorium probationis si fiat iudici, pendente iudicio iam inuito, & ex illo notorio pars se non fundat agendo vel excipiendo, non potest illius notorij aliquos defectus supplere ad priuatam partis utilitatem, quia ad mensuram libelli, & petitionis dictanda sententia, fallit in Papa, qui in talibus supplere potest, prædicta vera, nisi ius, quo agens innititur, sit omnino connexum, tunc iudex propter hoc non sedet, & sic non potest dici notorium, idem in eadem instantia nihil operatur. Sed inchoando nouam telam & instantiam, vnde posset iudex super illo ex officio inquirere. Et quod dictum est iudicem non posse supplere in eo, quod non est petitum, licet deductum, & iudici notum productum, nisi illud habuerit in curia pendente iudicio, vt in expensis, & in attentatis, vel non petitis, cum deducta essent talia, quod non potest constare de vno, quando constat de alio, quo casu, licet super vno datur petitio, pronunciat iudex etiam super alio: vt not. dom. Ant. in dict. capit. vestra. 36. colum. & 27. colum.

* A D D I T I O.

Notoria dicuntur quæ iudici, vt iudici ita constant ex actis: vt notat Innocent. in cap. ex insinuatione, de appel. & in cap. de presentia, de prob. refert & sequitur Iacob. de sanct. Georg. in l. pasta nouissima, in prim. not. C. de pact. & in l. si vnus. §. pactus ne periret.

teret. ff. eod. in penultim. colum. ver. secundò mouetur. & ibi subdit quod in notorijs iudex potest pro parte supplere, per glo. quæ dicit notabilem, in leg. prim. Cod. quib. & aduer. quos.

II. F.

Notorium probationis super quo pars se non fundat agendo, vel excipiendo, licet non operetur quod iudex possit de facto supplere, in quantum illud notorium est separatum & petitum, tamè in quantum est connexum, possit iudex supplere defectum petitum, in quantum actoris intentionem, & rei defensionem: & idem fit ex deductis in iudicio notorio constat, actori nullum ius agendi competere, quanquam reus illi non instat, debet tamen iudex reum absoluerè: sufficit enim quod reus dicat actori ius non competere, quia exceptio eius dicitur annexa actori: vnde si contra agentem vt possidetis, reus se defendendo dicat, actori ius agendi non competere, licet non proponat exceptiones specificas, agentes possessionem, si tamen ex actis notorie constat, actorem non possidere, siue possessionem processisse, posset iudex absque alia deductione supplere, & reum absoluerè, & sufficit talia in allegationibus detegi, & in hac moderatione debet intelligi Bart. in l. qui dicit notorietatem non excusare à probatione exceptionis: vt notat Anton. de cohab. cleric. & mu. c. vestra. trigesima sexta columna.

Notorium non operatur quod audita nec admissa defensione sit sententia nulla, licet sit iniusta, nisi aliter constaret, quod non fuit aequaliter de causa cognitum, quia multa possunt iudicem mouere, quæ non patent. Innocent. tamen aliter dicit: vt not. dom. Anton. in dict. cap. vestra. 45. colum. ver. in decisorijs autem. sed contrarium no. sup. §. notorium operatur, quod in eo, vbi dicitur, quod non audita defensione, sententia non valet, sed ibi & alia occurrunt.

Notorium operatur quod sententia contra ipsum notorium lata non valet: not. dom. Anton. de appel. sollicitudinem. in princ. & dere iud. cap. i. quod procedit in notorio presumptionis & ficti omnis surgentis ex facto notoria sententia, si iudex de sententia est informatus, licet Legistæ contradicât. In notorio autè probationis vel confessionis secus. no. Ant. in d. c. vestra. i. co. ver. dicebam.

Noto-

Notorium operatur, quod super eo non est necessio sententiam ferri, quando notorium habet in se conclusam sententiam iuris, quod est verum quod ad effectum iuris, sed quod ad effectum facti imprimendum & exequendum, si est notorium facti, sententia requiritur, sed non est necesse, quod feratur scriptis, & cum solemnitate: imò sufficit simplex præceptum, quod est verum in civili, sed in criminali dubium est, tamen tenetur, quod sententia non requiritur, quod est verum in notorio facti, sed in notorio probationis & confessionis sententia requiritur, si criminaliter agitur: in civili autem in notorio confessionis non exigitur sententia, sed sufficit præceptum, siue in eadem sententia, siue in alia confessione producta. in notorio autem sententiæ non exigitur alia sententia, imò est nulla, tanquam lata sine instantia: vt not. dom. Anton. in d.c. vestra. 44. colum. ver. nunquid autem. sed alibi tenet idem Anton. quod etiam super crimine notorio requiritur sententia, licet non sit necesse, quod feratur in scriptis: vt ipse not. de iud. ar. si cle. in prin. ver. vlt. ex glo.

Notorium an impediatur appellations, dicit Cald. quod quando procedit iudex notorij, si appellatur, quia procedit omnia citatione, vel quia defensiones & excusationes probabiles non admittit, tenet appellatio, sed reo tacente, & probationibus receptis, vbi eas recipere non tenetur, non auditur appellans. Et hæc procedunt tam in civili quam in criminali, sed secundum Innocen. dicatur ratio differentia, quia maior est ratio exequendi penam delictorum propter vtilitatem publicam, quam in civili ad commodum priuatum, tu dic, quod quando appellatio fit post sententiam, si poena est arbitraria, vel est à iure determinata, si illam excedit iudex, tenet appellatio, quod ad omnem effectum, tam suspensiuum quam deuolutum: sed si poena est à iure determinata, & illam non excedit iudex, appellatio non tenet quod ad effectum suspensiuum: sed quod ad deuolutum sic, qui bene deuoluitur ad iudicem, ad quem, vt suspendat à tempore, quo deliberat admittere, vel quo mittit ad historiam: dicit tamen Innocen. vnum mirabile, quod licet à sententia lata in notorio non possit appellari; tamen post eam executam potest de nouo agitari, & si probetur falsum, quod notorium fuit iudicatum saltem si probe-

probetur non notorium, quod tamen probare est difficile: imò processus est nullus, & etiam factum si in veritate erat notorium, sed suberant executiones incognita iudici quæ iure probantur, renocabitur primus processus. Conclusio Innocentij est, quod licet sententia in notorio lata excludat remedium appellations: non tamen excludit remedium nullitatis post executionem factam. Et hæc omnia procedunt in notorio præsumtionis & fictionis surgentis à facto notorio. In notorio autem probationis planum est, quod auditur appellans, licet Ioan. Andr. dicat, quod conuentus per testes, contra quos nihil opponit, non auditur. In notorio autem confessionis dubium est, & communis opinio Legistarum est, quod tam in civilibus quam in criminalibus non auditur appellans, si velit confessionem suam excusare taliter quod eam non priuat aliis fecit. Tu dic, quod in criminali, siue sit confessus tantum, siue etiam conuictus, allegat iudicem excessisse modum in poena, auditur appellans. Idem si quis contra confessiones & contra probationes, quando est etiam conuictus, sed si nihil contra allegat index, à quo non debet differre: potest tamen iudex ad quem admittere appellationem, si sibi aliqua causa iusta allegatur, tunc suspenditur iurisdicctio iudicis à quo, tempore inhibitoria. In civili autem, licet videatur eadem ratio, quæ in criminali, tamen tutius est tenere indistinctè confessum tantum admitti ad appellandum, & appellationem suam habere omnem effectum etiam suspensiuum civiliter, licet non reperiat expresse ius in contrarium. Et hæc omnia vera in confessione ore proprio facta per procuratorem, & idem de facta confessione defuncti, vt à sententia lata possit appellare hæres, quicquid dixerit Ioan. Andre. quod est notandum. In notorio autem sententiæ dic, quod si est prima in eadem sententia, planum est quod potest appellari. Si autem sententia nulla prouocatione suspensa, quæ in alia instantia producta confirmata est, tunc si contra ipsam primam sententiam allegatur nullitas, vel quid aliud tribuens instantiam defensionis, auditur appellans, aliàs non: vt do. Anton. in d.c. vestra. penulti. chart. ver. venio ad vltimum.

Notorium licet regulariter impediatur appellations, tamen si

in appellatione exprimitur rationabilis causa, tenetur iudex deo ferre, & consequenter executionem sententiae suspendere, aliter licet teneat appellatio, non impeditur executio: & sic tunc habet appellatio effectum deuolutum, non suspensiuum, nisi post inchoationem factam per iudicem ad quem. not. Ioan. Andr. de ap. Romana. §. fin. autem. in gloss. super verbo, mandentur. & in nouella. super ea. gloss. & vide quod ibi not. Ioan. Andr. in cap. quam periculosum, de vsuris.

Notorium licet quandoque excludat remedium appellationis, tamen nunquam excludit remedium nullitatis, nec remedium restitutionis. not. dom. Ant. in d. c. penult. charta 3. col. alias §.

Notorium non excusat appellantem a grauamine, quin teneatur causam grauaminis exprimere, & proponere, licet sit notoria, quia notorietas, licet excusat a probatione, non tamen a propositione. not. dom. Ant. in d. c. vestra. 3. col. & vide omnino supra. §. notorium licet non excusat: vt. c. vestra. pen. char. 3. col. quod autem dicitur notorium non excusare a propositione, limita, nisi sit notorium apparsens ex actis: vt not. dom. Anton. secundum Paul. & Lap. in Cle. appellanti, de ap.

A D D I T I O.

Vide Postillam positam supra ante ver. notorium sumitur equiuocè. Et incipit, notorium quando releuet, &c.

Notorium operatur quod sententia in notorio lata potest executioni mandari, non ex peccato lapsu decennij, quod datur ad appellandum, quia cum non possit appellari, frustra differtur executio. not. dom. Ant. in d. c. vestra. penul. char. 4. col. quod limita secundum ea, quae not. supra §. notorium an impediatur. & §. notorium licet regulariter sequitur.

8. † Nouatio fit, quando plures obligationes coaequales sunt circa idem, in quibus est seruanda hodie. l. fin. C. de noua. sed in obligationibus, quarum vna est principalis, alia accessoria, nihil innovatur per illam l. sed tamen iura antiqua, quod non innovatoris, sed actoris est electio, nisi aliud expressè actum sit. not. Bari. in l. stipul. de verb. obl. 4. chart. ver. venio ad contraria. & de act. emt. penult. & vlt. col.

Nouitius quid sit, vide sub ver. religiosus,

9 † Noxa

9. † Noxa diuersis modis capitur: nam quandoque capitur pro culpa, quandoque pro crimine, quandoque pro peccato, quandoque verò pro poena. not. Archid. in c. statutum. i. de rescrip. lib. 6. in gloss. 4. super ver. noxia. Vnde ver. Noxia delictum delinquens noxa.

Nullum quod vocatur an sit iniurium, vide sub ver. sententia. §. sententia nulla, &c.

Numerus quid sit, vide sub verbo, pluralis.

10. † Nuncius si refert se citasse vel ex commissione iudicis fecisse, non creditur ei de commissione: ideo oportet quod de illa constet in actis, nec etiam creditur de responsione citati, si forte dicat quod citatus respondit nolle venire. Sed de actu ipsius nuncij, scilicet de citatione, an sibi creditur, arbitratibus et qualitatibus personarum, & quantitate praedictorum, secundum quod contra dictum nuncium aliquando admittitur simpliciter assertio aduersarij, aliquando exigitur plena probatio, & si nuncius dicat se aliter retulisse, quam notarius scribit: in dubio creditur notario, nisi notarius sit alius suspectus. not. dom. Ant. de appel. cum parati. & ibidem d. Abb. mod. 4. not. in gl. super ver. sius nuncius. & in c. ad audientiam. de praescrip. idem not. Cyn. & Iaco. de Are. in l. si quis decurio. C. de fal. & not. Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de infir. ed. §. restat. ver. sed quid si vnus. & vide sub ver. notarius. §. citatio si apparet. & §. seq. & §. citatio licet sit executata.

* SINGVLARE.

Nuncius portans scienter literas homicidij, punitur poena homicidij, ita singul. dicit Cy. in l. non ideo minus. C. de accu. idem expressè firmat Bal. allegans Cyn. in l. i. §. ne autem. in col. fi. vers. extra quæro. C. de cad. tol. vbi etiam subdidit, idem esse, si mandauit Titio, vt faceret homicidij, & Titius mandauit Seio: nam omnes tenentur. alleg. tex. quem dicit esse sing. in l. si ego. ff. quod viat clam. idem etiam voluit Bart. in l. i. §. incidit. ff. ad Turpil. vbi inquit, quod nuncij, per quos sunt tractatus maleficiorum, puniuntur per illum text. H. F.

Nuncius qui ex commissione sibi facta debet aliquem citare personaliter, & si eum non inuenerit ad domum, si eum referat ad domum, citasse non intelligitur, nec praesumitur in subsidij. vt no. d.

Ant.in c.caufam.de do.& contu.in penult.col.in prin.& Bart.in l.4.§.prætor.ff.de dam.infeft.contrarium tenet Bald. ff.de exco.tu.l.fcire oportet. qui dicit,quòd ita feruat practica iudiciorum, quia præfumat,quòd nunciu fecit officium fuum diligenter.

S V M M A R I V M.

- 1 Oblationes in eccleſijs factæ quibus ſunt distribuende.
- 2 Obedientia includit tria.
- 3 Iudicis officium diuerſimodè conſideratur.
- 4 Opinio cuius ſit virtutu & nature.
- 5 Beneficium quando dicatur obtentum.
- 6 Ordinarij appellatiõne quis comprehendatur, & quando ordinarij remedium faciat ceſſare extraordinarium.
- 7 Argumentum ab ordine ſcripturæ licitum eſt & validum.
- 8 Ordo iuris an ſemper ſeruandus ſit vel attendendus.

DE L I T E R A O.

B LATIO † quæ ſit in oratorijs priuatis, & oblationes quæ ſunt ad imagines in locis priuatis fitas, fortè propter aliqua miracula, quæ ibi dicuntur facta, non poſſunt per alios licitè recipi, ſed pertinent ad epiſcopum. not. dom. Anton. in clement. per literas, de præbendis.

A D D I T I O.

Oblationes factæ imagini beate Virginis debentur loco, vbi eſt imago, Angel. ſingulariter in auth. de ſanctiſ. epiſcop. §. œconomos. colla. 9. & in ſua quaſtione, incipien. in refulgenti palatio. vide per dom. Abba. in c. quoniam. de decimis.

2 † Obedientia includit tria: nam qui tenetur alteri obedientiam præſtare, debet ei reuerentiam exhibere, præceptum eius ſuſcipere, & iudicium eius ſubire. not. gloſſ. 83. diſtinct. in ſum. poteſt etiam ille, cui obedientia debetur, viſitare atque corrigere. not. gloſſ. in cap. fanè. de exceſſ. præla. non tamen poteſt præcipere illi cui obedientia debetur, vt res ſuas ſibi tradat: vt not. Ioan.

Ioan. And. in c. in quaſtione, de ſen. excommun. ſuper ver. morale. & duo debent cõcurrere, vt quis pareat præcepto illius cui debetur obedientia, quòd id quod præcipitur, ſit de officio ſuo, ſecundo quòd ſit iuſtum: vt in c. Iulianus. & in c. præcepisti. u. q. 3. & vide in c. ex parte, de accuſ. per doct.

Obligatio an poſſit conferri in voluntatem debetis? dic quòd in vltimis voluntatibus non poteſt conferri in liberam, ſed in moderatam arbitrio boni viri ſic: in contractibus autem nec in liberam, nec in bonum virum conferri poſſunt circa ſubſtantia- lia contractus, ſed circa accidentalia ſic. not. Bar. in l. ſi ſic. de leg. 1. vide plenè per Bal. C. de contrahen. empt. l. in venditione. & vide ſub ver. debitor, per totum.

Officialis principis an teneatur ex delicto vicarij vel alterius officialis ſui, vide in ver. dominus, in princ.

3 † Officium iudicis quandoque durat quadriennio tantum, & quando eſt reſtitutorium, datur principaliter propter ſe, quandoque durat 30. annis, & quandoque datur loco actionis, quia tanto tempore durat actio, quandoque datur perpetuo, quandoque datur loco exceptionis, ſicut exceptio eſt perpetua. no. do. An. de iureiur. quinquaginta. ver. quæro. 3. & vide ſub verbo, dignetur. §. dignitas.

Officium iudicis, quandoque eſt merè perſonale, quandoque eſt in rem ſcriptum, quandoque eadem æquitas, quæ ſub eſt contra ſingularem ſucceſſorem, aliàs perſonam. not. Ant. de iud. quia §. ver. venio ad 2. in fin.

Officio ſuo an dicatur quis ſunctus, ita quòd nõ poſſit actum iterare, ſi primus actus factus eſt nullus. vide Io. And. in c. ſi compromiſſarius. §. ſin. not. de ele. lib. 6. in glo. approbatiſ, & ſuper ea in noel. vide etiam quod no. ibi Lap.

A D D I T I O.

Officium iudicis an ſit actio, vide per do. Fel. in c. 2. in princ. de offic. iud.

Omnia qui dicit, nihil excludit. notat Baldus. in l. à procura- tore. §. man. & de ma. & obed. capit. ſolita. omnia noſtra facimus,

quibus nostram impartimur auctoritatem. leg. secunda. C. de iure iure nucle.

Omnimodè, quid hoc verbum importet, vide sub verbo Omnino.

Opinio veritati cedit in beneficialibus, notat Roman. consil. lio 166.

4 † Opinio veritati præiudicare non debet, in cap. cum Ber. de sent. & re iud. nam veritas opinioni præferenda est: vt in c. nuper, de bigamis, & c. per tuas, qui fil. sint legitimi.

Opinio quandoq; ponitur, & pro iure habetur, nisi cito occurrat. 3. q. 7. §. tria, quia communis opinio ius facit.

Opiniones doctorum quæ sunt variæ in vno passu, excusant illum à dolo, qui contra alteram ipsarum fecit vel iudicat. nota. Rom. consil. 239.

Opiniones quandoque sunt variæ, quo passu etiam excusant illum dolo, qui contra alteram ipsarum fecit vel iudicat. not. Rom. consil. 339.

Opinionem vltimæ an standum sit, quando Inno. vel alius doctorum plures opiniones ponit, vide l. o. And. de pœ. c. j. de sentent. exc. i. super glo. vt quia, in nouella. lib. 6. & pe. Bald. dicit, quòd illa præsumitur esse opi. Doctorum, vel Iurifconsulti, quæ reperitur vltima in scriptura: vt ipse not. in tit. An. apud do. q. feuer. in v. si. feud. Et præsumitur quæstio determinata pro illa parte & opinio. pro qua fuit vltima collatio facta, si aliter non constat de expressa decisione: vt no. per eum in l. bona fides. ff. de po. vbi ergo in ea gloss. reperiuntur contrariæ opiniones, vltima est tenenda: vt ipse not. in l. si mater. §. tua. C. ne de stat. de. post quin. quarta in dubio vltim. opinio magistrorum videtur approbata: vt no. per eundem. ff. de const. prin. l. i. in fin. & not. glo. ff. ad Treb. l. qui filium.

Opinio beneficiorum an possit induci per statutum & per consuetudinem, & quanto tempore inducitur talis consuetudo, vide sub verbo consuetudo.

5 † Obtinere dicitur quis beneficium, quod non habet solum res, sed etiam spe: vt no. per gloss. & do. Ant. in cle. si Romanus. de præbend.

Obtine.

Obtinere dicitur quis beneficium, an ille qui de iure vel qui de facto tenet, vel de iure tantum, vide plenè in decisi. antiquis, consil. 396. gloss. in c. 2. de eo qui mit. in possess. super ver. obtinere. lib. 6. Dyn. tenet quòd ille dicitur beneficium obtinere, qui ius habet in beneficio, licet possessionem non habeat. hoc etiam probat text. in c. 1. de regul. iur. eod. lib. vbi dicitur, quòd beneficium ecclesiasticum non potest sine institutione canonica obtineri, dum tamen adsit color: vt in c. cum nostris, de concess. præbend. & pro tali possessione competit sibi remedium possessorium, de rest. spol. in literis. & ibi not. do. Anto. puta aduertendum, in qua materia verbum obtinere, proferatur, debet in eadem verbum intelligi, vt l. si vno, in princip. ff. loca. de vsuris. l. stipulari. potest etiam ibi talis esse materia, in qua verbum obtinet, includit possessorem etiam iniustum, & iure carentem, & talis, in quo nudus possessor carens iure nõ excluderetur, sed benè includeretur habens ius, licet possessione careat. De primo est talis casus in cle. 1. & 2. de peniten. vbi dicitur, quòd capiens episcopum vel citatum ad curiam, priuabitur beneficijs quæ obtinet, quòd intelligi debet, etiam si de facto obtineat, ne melioris conditionis sit iniustus, vt in cap. eum qui, de præben. lib. 6. nam illa materia tendit ad penam pro delicto imponendam, ita adaptatur ad tenentem beneficium de iure, vt quilibet priuetur de possessione. De secundo est casus in c. præsentis, de præbend. eod. lib. vbi referuntur beneficia, quæ obtinent venientes ad curiam, & inde redeuntes, & intra duas dictas à curia decedentes, quia reseruatio non est dubium, comprehendit beneficia, in quibus tales decedentes ius habebant, licet non possidebant, quæ materia adaptata est, si reseruationi, ergo fit, vt accidente vacatione, ita contingat, si decedens ius habet, licet possessionem non habeat, quia in vacatione non attenditur possessio sed titulus, vt in Clement. 1. §. mentio, vt lit. penden. sic etiam ad ius quaerendum in beneficijs sufficit titulus, nec requiritur possessio, de concessio. præbend. lib. 6. capit. fin. & propterea in capit. præsentis non includerentur beneficia, quæ decedens tenebat sine titulo, quia ibi per mortem possessoris vacare non possunt, & consequenter non adaptatur ad materiam reseruationis: & idem dico in cap. si gratiosè, de re-

scriptio. quia ibi dispensatio facta super beneficijs obtentis, vt quis illa retinere possit, non obstante, quòd in episcopum fit promotus, non adaptatur, nisi ad ea quæ de iure obtinebat, etiam si possessionem non habeat, si enim possessionem solam absque canonico ritulo habuisset, dispensatio operari non posset, quia per illam nouum ius non datur sed vetus conseruatur & prolongatur: vt ibi not. glo. & c.

6 † Ordinarium remedium facit cessare extraordinarium, quando ordinarium prouidet ipso iure, aliàs secus. Item secus quando per extraordinarium prouidetur vberius. not. do. Anto. de resit. in integ. cum ex literis. & idem dicit Rom. in effectu consil. 42. de quo vide plenius per Bart. in l. prouinciali. ff. de no. oper. nunc. & sic regulariter, vbi est ordinarium, non recurritur ad extraordinarium remedium: vt in cap. 2. de offic. iud. & in capit. de translat. epif.

Ordinarij appellatione comprehenditur episcopus tantum in his, quæ pertinent episcopo tantum. notat. Archiepiscop. de offic. ordin. lib. 6. vide Anto. de iure patro. consultationibus, in primo notabili.

ADDITIO.

Adde quòd appellatione ordinarij comprehenditur iudex domini, non delicti. not. And. in c. fin. de fo. compet. glo. in cap. nuper, de senten. excom.

ADDITIO.

Ordinarij delegas mihi causam, an possit in delegatione dare mihi potestatem subdelegandi alteri, vide lac. de sanct. Georg. in l. more. in 3. col. ver. sed hic dubitatur. ff. de iurisd. om. iud. vbi tenet quòd sic. per gl. quâ dicit no. in c. is cui. de off. dele. in 6. vide tamen do. Alex. in l. iudice. in 2. col. ver. itè fallit. C. de iud. H. F. 7 † Ordo scripturæ seruandus est, & ex eo licet arguere de elect. si quis iust. lib. 6. & de præb. mandato eo. lib. 6. est casus in l. cum pater. §. à te, de le. 2. & ibi no. gl. in l. quoties, in prin. ff. de usufruct. & de

& de fide instru. l. generaliter. §. quid ergo. vide Bar. qui circa hoc plenè sequitur in l. 2. §. 2. ff. de vul. & pupil. sub. & aliquid vide per eum in l. Gallus. §. quidam rectè. & vide Bald. qui circa hoc dicit vnum notabile verbum in l. cum pater. ff. de fideiuf. pro quo etiam est casus in l. nec. ff. de solu. & vide Do. Domi. de San. Gemi. in c. quia pontificali, in fi. de offi. deleg. lib. 6.

ADDITIO.

De eo quando ordo scripturæ attendatur, vide per Do. Fe. in c. tam dilecta. col. 4. ver. ordo sap.

Ordinis characterem recipit Laicus ad sacros promotus, licet non recipiat ordinis executionem, nisi super ea dispensetur. not. Rom. consil. 445. in fin. & vide sub ver. simoniacus.

ADDITIO.

Ordinatus à Papa quid habeat præ cæteris, vide per Do. Feli. in c. per tuas, de maio. & obe. in prin.

† Ordo iuris quando de illo apparet, nō attenditur ordo scripturæ, quia mens disponentis presumitur fuisse secundum ordinem iuris: vt l. cum pater. §. fidei tua. de leg. 2. & ibi not. Bar. & idem sentit in l. Gallus. §. quidam rectè. cum dicit pater instituens nepotem & filium, licet nepotem præmittit in ordine verborum, tamen intelligitur primo instituisse filium. & hoc idem est, quia ordo iuris sic se habet, quòd in successione patris filius præferatur nepoti. idem dicit Do. An. de rescript. dilecta. 8. col. ver. veniamus ad materiam. quod ergo dicit Bal. in l. 2. §. 2. de vulg. & pup. in dubio presumitur voluntatem disponentis fuisse, ille ordo non est contrarius canonis. & l. secundum ordinem scripturæ debet intelligi quemadmodum l. cum pater. §. à te, de le. 2. aliàs secus: vt in d. l. ff. de solu.

SVMMARIVM.

1 Passum diuersimodè consideratur: ex quo quando veniat vel tenendum vel extinguendum.

- 2 *Papæ vel Imperatoris auctoritas quibus casibus dicatur larga, et quibus stricta.*
- 3 *Papæ an semper obediendum sit.*
- 4 *Pater quibus casibus potest filium exheredare, et in quibus tenetur filio subuenire vel non, et qualiter erga filium debeat in diuersis casibus se gerere.*
- 5 *Ius patronatus cuius sit nature, et qualiter, et per quem dari possit, vel de eo disponi, et quando et qualiter probetur acquisitum.*
- 6 *Patronus quibus modis constituitur.*
- 7 *Ius patroni an sit reale vel personale.*
- 8 *Peccatum diuersimodè consideratur, tam respectu cõmissionis, quam remissionis et absolutionis.*
- 9 *Pecunia inter res computatur, quæ seruando seruari non possunt.*
- 10 *Penæ variæ sunt, et prout personæ status, et delicti grauitas exigunt imponende.*
- 11 *Periurus multis actibus legitimis priuari meretur, nam infamatus habetur.*
- 12 *Beneficiorum permutatio, quo pacto sit licita vel illicita, et cuius auctoritate facienda, et an quis possit cogi ad eam faciendam.*
- 13 *Verbum Persona quos comprehendat.*
- 14 *Verbum Pertinere quid comprehendat.*
- 15 *Pluralitas qualiter et quando restringenda vel resoluenda.*
- 16 *Possessio quando dicatur vera, vel intellectualis, vel in rebus acquisita: et quid diuersis respectibus possessio sit consideranda.*
- 17 *Posidens per alium in quo differat a possidente per seipsum.*
- 18 *Possessionis duæ sunt species.*
- 19 *Possessio quando dicatur pacifica, et quando non.*
- 20 *Possessoris appellatione quis comprehendatur.*
- 21 *Possessorium quando dicatur intentari.*
- 22 *Possessorium cum petitorio intentans, quo iure vti debeat.*
- 23 *Possessorium recuperande quando possit intentari.*
- 24 *Agens possessorio retinende debet suum titulum iustificare.*
- 25 *Positioni cuiuslibet, an sit respondendum.*
- 26 *Postulatio cum alia postulatione concurrens, an sit audienda, vel que illarum præferenda.*
- 27 *Præbendæ appellatione quid comprehendatur.*

28 Præ-

- 28 *Præceptum cuius sit nature.*
- 29 *Prælati quo iure dicatur successor, et cuius sit dignitatis et auctoritatis.*
- 30 *Prælatorum appellatione qui comprehendantur.*
- 31 *Prærogatiua quæ sit.*
- 32 *Præbætorum appellatione qui veniant.*
- 33 *Præscriptio diuersimodè est consideranda, tam respectu inity quam finis vel interruptionis. Item respectu iubeiti et effectus.*
- 34 *Præscriptio an et quando procedat ex titulo præsumpto.*
- 35 *Præfens quando quis dicatur.*
- 36 *Præsumptio quibus indicys inducatur.*
- 37 *Princeps cuius sit auctoritatis et potentie.*
- 38 *Præuilegium diuersimodè potest interpretari, et diuersis respectibus diuersimodè considerari.*
- 39 *Præuilegiorum tres sunt species principales.*
- 40 *Probatio multipliciter fieri potest.*
- 41 *Processus appellatione quid contineatur, et quando processus sit validus.*
- 42 *Procurator quando quis dicatur constitutus vel substitutus, et cuius sit auctoritatis.*
- 43 *Productio instrumenti, et probatio cui sit facienda, et an possit reuocari.*
- 44 *Proprietatis non adaptatur ad iura incorporalia.*
- 45 *Prorogatio termini qualiter in dubio facta præsumatur.*
- 46 *Protestatio cuius sit nature, et an debeat fieri per instrumentum publicum.*
- 47 *Protocolium vel breuiatura notary, an et quando fidem faciat.*
- 48 *Provisio superioris an vim habeat electionis et confirmationis.*
- 49 *Publicatio alicuius rei quomodo et in quo loco fieri debeat.*

DE LITERA P.

PACIFICVS possessor quis dicatur, vide sub ver. posses. §. possessio quando dicatur.
 1. † Pactum ne quis possit in solidum cõdemnari, nisi aliàs habet priuilegium, quodd non conueniretur, nisi quatenus facere possit, deducto ne
 egea

egeat, si illud priuilegio sibi competeat ratione personarum, aliàs causa: fecus si ratione contractus. no. Ioan. And. de sol. Oldr. in fi. & vide sub verbo, patronus. §. patronus in fundatione.

Pañum de non ædificando iure, non nocet singulari successori, & idem in pacto non locando, vel de locatione non reuocanda. no. Ant. de iud. quia Gu. ver. venio ad primum.

Pañum in dubio intelligitur reale, & transit ad hæredem pacificentis, & præsumitur persona adiecta demonstrationis vel limitationis causam, nisi sit apposita dictio taxatiua: vt ff. de prob. l. si pact. & liure gentium. §. pactorum. & C. de contrah. & com. stip. l. veterum. & no. Bar. l. qui in futurum. §. i. ff. de pac. & quod idem no. Bar. in pacto affirmatiuo. ff. de verb. ob. l. si sic stipulatus, vbi plenè videas. & Bal. in d. l. pactorum. & Cy. in d. l. veterum.

Pañum an tollatur vel ei derogetur per subsequens priuilegium contrarium, vide sub verbo, priuilegium. §. priuilegium generaliter.

ADDITIO.

Pañum de reuendendo an transeat contra tertium, cui primus emptor vendidit, vide elegans consilium Do. Alex. in primo volumine, consi. 10.

2 † Papa non potest Laico delegare potestatem excommunicandi, nec absoluedi ab excommunicatione: sed potestatem eligendi & conferendi beneficium bene potest concedere ei primò beneficium. no. Do. Ant. de iud. decernimus. ver. concludendo secundum no. eo. tit. quando. & vide sub verbo, dispensatio. Iudex. §. lex. §. constitutio principis, per totum.

Papæ potest delegare Iudici Laico, non solum causas ciuiles & criminales, sed etiam beneficia seu spirituales. not. Ant. de iud. decernimus. ver. opponitur cum glo.

Papæ & Imperatoris potestas semper intelligitur à generali promissione & iuramento excepta de iure iuran. & si Christ. & sic 22. q. 1. §. pen. ver. ipsi namq.

Papa potest dare prælaturas, & alia beneficia ad tempus: alij inferiores non. no. gl. in c. 1. de capel. Monacho. lib. 6.

Papa

Papa potest conferendis beneficijs omnes collatores ordinarios præuenire, & per suum decretum manus eis claudere. not. Roman. consil. 244. & Fred. in tracta. permut. quæst. 4. & vide infra §. Papa confert.

Papæ potestatem vide per gloss. de excess. præla. c. 1. de offi. leg. quod translationem. & in Cle. 2. de religio. do. in prin. vbi additur nouus casus. & per Bald. C. de test. l. Si testa. & auct. hoc inter liberos. Et C. de fideicommiss. l. eam quam. & leg. in pace constantie. §. libellari. Et in procemio vsus feudorum, in prima diuisione. §. aliqua, sed pauca.

Papæ sententia quod operetur, vide sub ver. sententia, in prin. & §. Papæ nemini. & §. Papæ sententia.

Papæ motus proprius & certa scientia qualiter probentur, vide sub verbo, gratia. §. probari potest. & sub verbo, gratia non potest.

Papa an possit esse Schismaticus, ita quod non hæreticus, vide sub verbo, Schisma.

Papa an possit committere simoniam, vide in cap. 1. de simonia per dom. Abbat. moder. & in repetitione cap. extirpanda. de præbend. §. qui verò. & ibi vlt. q. ad finem.

Papa etiam facta præsumitur ignorare propter multiplici- tatem negociorum gestorum. de re iud. cum olim. idèd si contra id factum aliquid agit, præsumitur circumuentus: & est factio iuris, & de iure: vt ibi dicit Innoc. & Ioan. Andr. quod est verum, nisi illud factum esset notoriū in curia, sicut ius scriptum, quia præsumitur illud scire: vt not. Fred. in tract. permut. quæst. 10. primum dictum procedit maximè, quando pro te concedit gratia vel rescriptum: vt not. gloss. de constit. in c. 1. lib. 6. in verbo, noscatur.

Papæ renunciatio, & Mors naturalis æquiparantur. nota. gloss. de præbend. si is cui. libro 6. & vide sub verb. procurator. §. procurator constitutus à præla.

Papa in quibus non potest dispensare, vide sub verbo, dispensatio.

Papa potest dispensare cum bigamo iam promotò, sed non promouendo. vide Rom. consil. 446. & Archid. in c. 1. de bigamis. lib. 6.

lib. 6. in gloss. & vide supra in verbo, dispensare. §. dispensare non potest Episcopus in biga.

Papa si quid disponit contra concilium generale, an valeat, licet non dicat in specie, non obstante tali decreto concilij, vide sub verbo, gratia. §. gratia facta contra generale concilium.

Papa potest derogare etiam iuri patronatus Laicorum, quia illud habet ex mera gratia ipsius Papae, sed alij ordinarij hoc non possunt, propter inhibitionem Papae: vt not. Rom. conf. 331. circa finem, &c. & ver. verum.

ADDITIO.

De hoc vide in tractatu iuris patronatus composito per dom. Felin. vbi multa eleganter differit de iure patronatus. qui tractatus est insertus in 1. volum. lecturæ, dom. Felin. post rubricam. vt lite non contest. Et incipit, pro regula.

Papa eo ipso quod committit causam in curia, statim intelligitur ligasse manus inferiorum, non solum ordinariorum, sed etiam executorum apostolicorum: & super ea re, de qua est facta commissio, non possunt aliquo modo providere, nec etiam rei prouisæ ante prouisionem possessionem tradere. not. Roma. consil. 144. aliàs 412.

* ADDITIO.

Papa non videtur excommunicatum absoluerè dando sibi iudicem delegatum, secundum Ang. in l. libertus. aduersus. ff. de iur. ius voca. refert & sequitur Iacobi. de Sanct. Georg. ibi in ver. extra gloss. H. F.

Papa eo ipso quod mandauit alicui de certo beneficio prouidere, ligatæ sunt manus inferioris, vt non possit se de illo beneficio aliquid intromittere, ex quo semel Papa manum apposuit, & hoc verum, nisi delegatus multipliciter prouideat. not. Innoc. de excess. prelat. inter dilectos. facit c. vt nostrum. de appell. hoc verum, quando delegatus nulliter prouidet ex suo defectu, secus si mandatum Papae sit nullum per conditionis effectum, vel aliter: vt not. Innoc. in cap. inter dilectos. in gloss. magna. Alij dicunt, & fortè melius, de presumt. dudum in gloss. mag. in princip. & vide sub

sub verb. gratia. §. gratia beneficalis concessa. & sub ver. beneficium. §. beneficium dicitur reueruatum.

Papa de plenitudine potestatis potest nuda voluntate quæ beneficio priuare. not. gloss. 8. q. 3. per principalem. & de religio. do. c. constitutus. & pater ex text. clem. 1. vt lit. pen. per quem text. ita decidunt Paul. & dom. Ant. ibidem. & facit c. 1. de præb. lib. 6. Sed yllam rem meam non potest Papa mihi auferre, quod in hoc non habet liberam potestatem. not. dom. Anton. in dicta Cle. 1. & Innocen. de constit. quæ in ecclesiarum. & de immuni. eccles. quia pleriq. Dicit tamen Rota, quod Papa & princeps soli hoc habent ex priuilegio, quod possunt quem iure suo priuare, quod non possunt inferiores. not. Rom. conf. 341. & vide sub verbo, princeps potest dominum.

* SINGVLARĒ.

Papa de plenitudine potestatis potest ratificare sententiam laicam à iurisdictione carente. ita sing. dixit Innoc. in cap. prudentiam. de offic. deleg. in gloss. quæ incipit, sed quid si iudex, quam doctrinam pro valdè not. refert & sequitur Ange. in l. obseruare. in §. post hæc. ff. de offic. præsid. H. F.

Papa licet de æquitate non potest aliquem inuitum transferre, potest tamen de iure: vt not. gloss. 7. q. 7. omnes. & Azo. ea. q. §. ecce. & Pau. de Pamp. c. fin. & in regula, quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6. vide sub ver. permutatio. §. permutatio prælatorum. & sub ver. prælatus. §. prælatus non transfertur.

Papa est maior apostolo, vel saltem par cum eo: idè dictum apostoli non ligat nec stringit Papam. not. Rom. conf. 445. nam Papa non ligatur, nisi per concilium: vt not. Ioan. Andr. in cap. hi qui. de præb. lib. 6. in nouella. & vide infra §. Papa potest contra apostolum.

Papa est maior concilio, cum concilium ab eo auctoritatem recipiat. de elect. significasti: vt not. gloss. de elect. vbi periculum. vide sub ver. concilium. idem not. gl. de Capel. Monach. ex parte Ioan. And. & Ioan. Mo. in cap. 1. de constit. lib. 6. idè potest Papa statuta concilij corrigere & mutare: & not. Ioan. Andr. in dict. cap.

cap. significasti. sub verb. robur. & in dict. cap. vbi periculum. & praualeat sententia Papæ concilij. not. Archid. 8. quæst. 3. nemo. nisi sit articulus fidei, & circa salutem & statum vniuersalis ecclesie: vt not. Archid. & gloss. 11. distin. & sicut. sed concilium non potest reuocare statuta Papæ: vt not. gloss. in Clem. ne Romani, de elect. in ver. ne inferiorem. vide infra §. Papæ non est obediendum.

Papa nemini subijcitur, nec potest etiam per concilium reuocari, nisi de hæresi. 41. dist. tunc autem. & not. Innoc. de verb. signif. ex parte 1. & Ioan. Andr. de hære. in fidei fauorem. in nouella. & de concess. præbend. in cap. proposuit. super glo. dispensare: sed de hæresi non iudicatur, sed à iure: quia hæreticus priuatus est à iure omni potestate & beneficijs ecclesiasticis, secundum Theologos, & specialiter secundum Pe. de Palu. in tractatu suo. & facit quod not. Archid. 24. q. 1. dicit Apostolus, & sententia Romani Pontificis praualeat sententiæ vniuersalis ecclesie Dei: sententia ergo ecclesie militantis praualeat sententiæ ecclesie triumphantis, nisi Romana ecclesia erraret, quod fieri posse non creditur, quia Deus non permetteret. not. gloss. 24. q. 1. quodcunque. & ab eius sententia non appellatur. 9. q. 3. cuncta per mundum, imò stultum est quem de hoc admonere. cum omnes sciat. ff. à qui. appel. non licet. l. 1. in princip. vide sub ver. appellatio. §. appellari non potest à Papa. vide infra §. Papæ non est obediendum.

Papa potest ligari ab eo, cui sua crimina confitentur. not. glo. in cap. sanè. de officio delegati.

Papa in casu etiam qui possit ab alio iudicari, non debet in ius vocari sine eius permissione & venia, sicut dicimus in liberto. not. dom. Anton. de iud. cum venissent. penult. col.

Papa tenet hodie Monarchiam totius Mundi, & vtrunq; gladium, tamen non potest legitimare ad successionem hereditarium, nisi in terris in temporalibus iurisdictione sibi subiectis. not. Rom. conf. 200.

Papæ summa potestas & plenitudo eius non potest per inferiorem possideri: quia illam Papa habet, & nullus inferior est illius capax. not. dom. Anton. de caus. poss. c. fin. 25. col. ver. nunc. &

hoc

hoc nisi illam plenitudinem Papæ potestas concedat: vt not. per eam Doct. co. c. 42. col. aliàs 13.

Papa si factum vel contractum facit, vim legis obtinet, quia sit ab habente potestatem, & vim legis condendæ. not. Cyn. de do. inter vir. & vxor. l. pen. imò & fortius est quàm lex, quia supremus princeps contractum siue pactum cum subditis suis factum seruare tenetur, quia cum contractus duorum consensu perficiatur, altero dissentiente non dissoluitur. not. Cyn. Barr. & Bald. in l. digna vox. C. de leg. in auth. in tit. de na. feu. c. 1. colla. 10. & extra de probat. c. 1. & ibi not. dom. Ant. fed. & legem condendo potest Papa, si vult se ligare, & non successeforum. not. Ioan. Mon. de consuet. lib. 6. cap. 1. & vide ibi dom. Anton. & idem tenet Bald. in l. 2. C. de sentent. excommun. re. & in proœmio vsu. feud. de succet. An ligetur ex contractu prædecessorum. vide Cyn. & Bald. in c. l. digna vox. & Guil. de monte lau. & Fran. de Zaba. in clem. 1. de iure iur. text. videtur quod non. in c. innotuit. de elect.

Papa confert iure ordinario beneficia ad eum detioluta per negligentiam inferiorum: sed non deuoluta confert de plenitudine potestatis. not. Archid. & Ioan. Andr. in nouella. in c. final. de consuet. lib. 6. pro quo facit de præb. c. 2. eod. tit. hoc vide supra §. proxi. Papa potest in beneficijs.

Papa potest de potestate absoluta, quicquid vult, & quàm diu viuat, potest mutare quadrata in rotundum: de ordinaria tamen potestate non licet Papæ alienare res ecclesie sine causa. not. do. Anton. de iud. cum venissent. ver. oppo. 2. & vide quod not. per eum in Cle. si Romanus. de præb.

ADDITIO.

Plenitudo tamen potestatis Papæ difficiliter extenditur ad constitutiones concilij, quàm ad alias. not. dom. Felin. in c. canonum statuta. col. 9. post princ. ver. secunda declaratio, de consuet.

Papa de potestate absoluta potest esse Iudex in causa propria principali, sed de ordinata debet committere alteri, & hoc de civilibus, sed in causa delicti proprii potest de ordinaria esse Iudex in causa propria, quia criminaliter à nemine iudicatur excepta hæ-

o

recti.

refi. In causa etiam curiæ Romanæ potest de ordinata esse Iudex, quia quicquid dicat gloss. non est Dominus rerum ecclesiæ Romanæ. sicut nec Prælati sunt Domini rerum ecclesiarum suarum. not. Do. Ant. de iud. cum venissent. ver. oppono 2. Si tamen iudicat Papa, ubi de honestate committendum esse, sententia tenet: vt not. dom. Ant. de confir. vii. cum dilecta. & quod not. Innocent. & Host. & Ioan. Andr. in cap. ex parte in Christo. de verborum significat.

Papa non presumitur aliquid facere motu proprio, nec ex certa scientia, nec ex plenitudine potestatis, nisi hoc exprimat: primum probatur in c. si motu proprio. de præb. lib. 6. secundum probat Ioan. Andr. de rescrip. statutum. eo. lib. in gl. fin. & in c. porrecta. de confir. vii. & Innoc. de elect. in notuit. & quod ad tertium de certa scientia, vide Old. in conf. in rubrica. de confir. vii.

Papa potest esse testis in causa Romanæ ecclesiæ, sed administrator sicut & alij prælati, licet gl. aliter dicat: vt not. dom. Anto. de iud. cum venissent. ver. oppo. 2.

Papa si mandat reuocari quicquid immutatum vel factum est, debet intelligi de eo, quod factum est illicitè & iniuste, non de eo quod iuste. de restit. spolia. audita. idè dixit Compos. de rescrip. causam quæ. quod quando Papa mandat beneficium alicui conferre, non obstante collatione prius alteri facta, debet intelligi de collatione inualida, nisi specificè expressit de valida, & de hoc etiam not. Anton. in c. 1. de constit. lib. 6. ver. tertius casus. ver. similiter tertia regula.

Papa potest in omni casu defectum supplere. not. dom. Anton. de cohabe. cle. vestra. 27. col. in princ.

Papa si quid verbo vel scripto dicit, an probet, & an contrarium probari possit. vide text. & gloss. in ca. cum à nobis. de test. & infra sub ver. probatio non admititur. & §. probationem faciunt.

Papa an habeat iurisdictionem vniuersaliter, etiam in quoscunq; Laicos, vide sub verbo, iurisdictionio. §. iurisdictionis prorogatio non cadit. & infra §. Papæ non solum respectu.

Papa potest reuocare sententiam etiam arbitralen; per Laicū latam, quando ille Laicus etiam nō recognoscit superiorem, factam de facto, & ita debet intelligi capitulum exposita. de arbi. not.

not. Fred. de Senis, confil. 285. licet dom. Ant. in quodam notabili illum text. aliter intelligat.

Papæ verba narratiua vel assertiua an faciant plenam probationem, donec contrarium probetur, vide sub ver. probatio. §. probationum.

Papa licet non possit vniuersaliter dispensare super decimis non soluendis, statuendo, quod nullus decimam, soluere teneatur: tamen potest cum vno vel aliquibus Laicis vel Clericis, vel super certis bonis dispensare, quod in perpetuū decima non soluitur. not. gloss. de decimis à nobis. & idem tenent Host. Ioan. Andr. & Fran. de Zaba. licet quidam dixerunt, quod Papa etiam cum vno super hoc dispensare non possit sine causa. sed hæc nihil importat, quia semper in principe præsumitur causa: vt not. Cy. & Bald. in l. rescripta. C. de preci. Impe. offe. dom. Ant. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. & licet decima debeatur de iure diuino, contra quod Papa non dispensat, verum est illud moderando & limitando: vt not. Inno. in d. c. quæ in ecclesiarum. & hoc voluit gloss. in d. c. à nobis.

Papa non solum in Clericos, sed etiam in Laicos habet vniuersalem iurisdictionem habitu: licet non exercitio. not. gloss. in cap. nouit. de iud. & qui fil. sint legit. causam quæ. & hoc tenet Io. de Lig. vt refert dom. Anton. in dict. cap. nouit. vltima char. idem Ioan. Andr. in d. cap. causam quæ. in prima oppo. aduertat ergo Laicus coram Papa conuentus, qualiter excipiat, ne dicat eū non esse iudicem, vel non habere iurisdictionem: sed dicat eum non habere exercitium iurisdictionis: aliàs ineptè excipiens succumbit: vt l. 1. §. Labeo. ff. de sum. not. Bart. in l. 1. ff. de except. & vide omnimò sub ver. iurisdictionio. §. iurisdictionis prorogatio non cadit in Papam. vide in §. Papa habet iurisdictionem.

3 † Papæ an obediendum sit, si aliquid iniuste præcipit, siue in temporalibus, siue in spiritalibus. vide Ioan. Andr. de sentent. excommuni. inquisitione. super gloss. mortale.

ADDITIO.

An & quando sit obediendum Papæ, vide per dom. Fel. in cap. inquisitioni per totum. de sentent. excommuni.

Papæ sententia si est diffinitiva, facit ius, quod est verum, si tē-
nor eius patiatur, & non fit contra legem in corpore iuris clau-
sam: aliàs secūs. Item hoc verum, quando est lata cum causæ co-
gnitione, & parte præsentē: aliàs secūs: interlocutoria verò si est
in corpore iuris clausa, facit ius, aliàs non: nisi sit lata cum causæ
cognitione, & partibus præsentibus: not. dom. Ant. in c. in cau-
sis. de re iud. adde quòd Papæ sententia non redditur nulla ex om-
missione citationis: vt not. Hostien. Ioan. And. & dom. Ant. in c.
ficut vnicæ. de excess. prælat.

Papa in causis, quæ coram eo aguntur, debet ordinem iuris
seruare, de re iudic. cum in causis. vide omnino Ioan. An. de con-
suetud. cum inter. super ver. irritandum. & de lit. contest. cap. 1. si
Papa fert sententiam contra aliquem, quem dicit citatum, præ-
sumitur citatus, not. Bald. in l. 1. ff. de offic. præf. prætor. Barto.
dicit quòd Papa in causis coram eo vertentibus debet iudicare
secundum conscientiam suam, aliàs peccaret: vt ipse not. in l. 1.
C. vt quæ de ad iud. par.

Papa habet iurisdictionem in omnes, quòd ad decidendum du-
bia Legistarum, in quibus sunt variæ opiniones Doctorum. not.
dom. Ant. de rescript. super literis. 6. col. ver. nota quartò. & vide
suprà §. Papa non solum.

Papa parum vel nihil facere debet sine consilio Cardinalium,
quasi sint vnum corpus cum eo, idem quando mittit Cardina-
lem legatum, qui vocatur de Latere, id est, de corpore Papæ: vt
not. Hostien. & Ioan. And. de priuileg. antiqua. & quæ ardua sunt,
non potest Papa sine consensu Cardinalium facere, secundum
Ioan. Moñ. & not. Ioan. And. in cap. super eo. de hæreticis. lib. 6.
imò: licet ipse Ioan. And. videatur hoc ibi probare.

ADDITIO.

Et an Papa possit solus sine consensu Cardinaliū legem con-
dere, vide per dom. Felin. in rubr. de constit. in 1. col. verfic. adde
elegans.

Papa si cum alio de Papatu contendat, & quilibet Papam se cre-
dit, neuter eorum potest dici Schismaticus: vt not. gloss. 2. q. 1. c. 1. in
gloss. hæc distinctio, in fin. & valent gesta per vtrumq; in lo-
cis, quibus tolerantur: vt not. 4. q. 1. didicimus, in gloss. 2. pro quo
facit

facit l. Barbarius. quis autem tunc erit Iudex in tali contropo-
sita. dicit vt no. Io. And. in c. 1. de renun. lib. 6. in nouella.

Papæ non est obediendum, si præcipiet aliquid iniustū, quod
continet hæresin, vel ex quo vehementer præsumeretur turbari
status ecclesiæ, vel alia mala ventura: aliàs præcepto Papæ etiam
iniusto obediendum est: vt no. Hostien. Ioan. And. & Do. Anto. in
cinq. quisi. de sent. excommu. & facit quod ibi not. Inno. in ca.
quanto. de consuet. & ibidem dicit glo. quando turbatur vniuer-
sali status ecclesiæ. 9. q. 3. per principalē. & hoc si facit vel dispen-
sare vniuersaliter, contra generalem statum ecclesiæ: vt no. glo. 27.
quòd ad perpetuam. & idem dicit Arch. 40. dist. si Papa. in fin. & 20.
dist. sicut. & not. gloss. 13. q. 1. §. his omnibus autoritatibus: secūs si
particulariter, & non vniuersaliter facit contra statum ecclesiæ,
sed Archid. benè loquitur, quando fit contra statum ecclesiæ, in
d. c. sicut quidam. vbi etiam dicit, quòd vbi cunq; decoloratur, a-
liàs deterioratur status vniuersalis ecclesiæ, Papa non potest id
facere. Sed Bar. Brixi. dixit ibi, quòd Papa facit, & dispensare pos-
sit contra generalem statum ecclesiæ, licet non contra articulos
fidel. vide suprâ §. Papa est maior concilio. §. Papa nemini.

ADDITIO.

Papa dicitur à Papa, quæ est dictio admiratiua, quasi admi-
rabilis in terris, cum Dei vices gerat: vt patet in proemio Clem. §.
hoc sanè. in ver. Papa. Cardi. in cle. 1. in prin. de sent. excom.

Papa non potest Imperatorem deponere, sed possit deponen-
tibus consentire. no. gl. 15. q. 6. c. alius. & idem dicit ibi Arch. quòd
non possit deponere Regem Francorum. vide Ioan. And. in c. ad
apostolica. de re iud. lib. 6. in 1. gloss. & super eam in nouel. vbi dicit,
quis possit deponere Imperatorem, & ex qua causa Imperator po-
test Papam deponere, si ad hoc se subijciat de consensu Cardina-
lium: vt no. glo. 63. dist. in synodo. super quo vide quòd not. suprâ
Archid. 2. q. 7. nos super 1. glo. quæ dicit pro & contra.

Papa potest contra apostolum dispensare: vt not. gl. 25. q. 1. sunt
quidam. alij tamen dicunt contrarium: vt not. Archid. super gloss.
1. vbi dicunt quosdam dicere stultum esse, quòd dicatur Papam

posse contra apostolum, vel contra doctrinam cuiuscunque Canonis dispensare, vide supra, Papa maior est apostolo.

Papa ex plenitudine potestatis super ius dispensare potest, text. est in c. proposito. de concess. preben.

Papa suo concilio generali potest tollere privilegium canonis, si quis suadente, quod ad omnes clericos, secundum Archi. not. Io. An. de sent. excom. nulli.

Papa solus vel eius delegatus, & nullus alius potest generale concilium conuocare. 17. disti. c. 1. & 2. §. hinc etiam. & 3. disti. §. porro. & 3. q. 6. dudum, nisi Papa requisitus conuocaret, & negligeret conuocare, & causæ legitimæ adessent, per quas conuocari deberet, quia tunc Cardinales possent conuocare, & eis negligentibus Imperator, & vltimò alij prelati conuocare possent. nota. Fran. de Zab. in Cle. de electionibus.

Papa non potest ligare successorem, nec sibi legem imponere, de elect. c. innotuit. & no. de rescript. c. fin. lib. 6. in glu. vlt. & C. de legi. l. digna vox, &c.

Papa in terris Imperij habet iurisdictionem temporalem habitu, & exercitium iurisdictionis habet Imperator à Papa, qui eum coronat: in terris autem ecclesiæ habet Papa iurisdictionem habitu, & exercitio. not. Do. Ant. qui fil. sint leg. per venerabilem. 8. colum.

Papa an possit in terris Imperij legitimare Bastardos, quod ad temporalia: quia de spiritualibus non est dubium, quod sic. Hosti. dixit, quod potest etiam ad temporalia, cuius opi. sequitur etiam Io. Cal. in c. per venera. qui fil. sint leg. vbi distinguit, quod in his, quæ sunt ad hæribilia personæ, puta quod quis possit esse testis, & iudex, quo ad honores, & quod ad dignitates admitatur, qui per Papam legitimatur; quia per hoc non fit alteri præiudicium, sed quod ad aliquos effectus personæ non ad hæribiles, & alteri præiudiciales, non potest: vt in successione hereditatis, ibidem aliter distinguit super 2. gloss. dicens, quod aut proles fuit genita non effectu coniugali, quia non fuit consensus matrimonij contrahendi: & tunc Papa non possit legitimare, nisi quod ad forum suum, nisi in terris sibi subiectis: quia Papa non potest suppleere consensum, qui non fuit: aut proles fuit genita ex coitu &

affectu

effectu coniugali, quia matrimonium tunc fuit contractum, sed de facto obstante aliquo impedimento: & si matrimonium tunc fuit contractum, non possunt esse impedimta lege diuina, idem quod supra: si enim non potuit esse impediende lege canonica, & tunc aut Papa vtitur verbo legitimationis, quod ad vtrumque forum, & trahitur retro: sed si vtitur verbo dispensationis, tunc solum de illa prohibita non admittit proles, in quibus est dispensatum, quia dispensationes sunt odiosæ & restringendæ, & sic sentire videtur. Io. And. quod talis dispensatio non operetur, quod ad subiectos Imperij. Do. An. in d. c. per venerabilem 12. col. vers. his, in si. aliter distinguit, dicens quod aut Papa vult legitimare dispensando in radice matrimonij, in omnibus illis casibus potest legitimare Papa ad terras suas, sed non Imperij: & tunc dicitur dispensare disponendo in radice matrimonij, quando dubium est in iure canonico, an matrimonium valeat, secus si constat matrimonium esse nullum, impediende lege diuina vel canonica, quia tunc non potest dispensare in radice matrimonij, vt ex recto, licet Io. An. huic contradicit, quando impedimentum procedit à lege canonica, & in isto casu scilicet D. An. Papa non potest legitimare integratiua legitimatione, sed de nouo collatiua possit Papa facere in terris Imperij, dicit idem dicendū esse, quod dicitur quando Papa legitimauit nõ dispensando in radice matrimonij, quia non vult Inn. quando dispensat in ratione matrimonij, dicit esse distinguendum, quod aut vult legitimare in terris ecclesiæ, & indubitanter potest, aut in terris Imperij, & tunc aut vult legitimare sibi suppositum, vel de proximo supponendum ratione Clericatus, & idem quando eo legitimato, & secuto Clericatu legitimus est, quod ad spiritualia & temporalia, & quod ad omnia & vbiq; vel vult legitimare nõ suppositū, & nec de proximo supponendum, & tunc non potest, nisi de consensu eius, cui est suppositus, si superiorem non recognoscit. Si quis tamen tenere vult, quod etiam sine consensu Superioris possit Papa legitimare in terris Imperij ex iurisdictione prorogata, petentem se legitimare, & legitimatione non valet, nisi consentirent omnes, quibus ex ea præiudicium fieret, quia talis iurisdictione, licet voluntaria, non posset ad aliorum præiudicium prorogari, an autē illi possunt contradice-

re, quibus erat ius quaesitum ante ex hereditate iam delata, & ante illi, qui habent solam spem, sed non de facto, ideo praesumendum est, quod per dictam legitimationem non voluit Papa eis praevincere, nisi aliter exprimat. Bart. tenet indistincte, quod Papa non potest legitimare in terris Imperij, in l. 1. C. de summatr. in 7. qua. & idem di. Baldus. in leg. prima, C. de iureiuran. & quod dictum est de Papa, idem intelligas de eodem in inferiore, habente à Papa potestatem legitimandi ex privilegio. vnum tamen adverte, quod talis non habens, non potest legitimare in praedictum aliorum, etiam in rescripto speciali: quia hoc in privilegio exprimat. & no. Do. Ant. in d. c. per venerabilem. 2. col. in fin.

Papa solus & nullus inferior potest suppressere dignitatem in ecclesia: vt not. Specu. in tit. de legat. §. nunc tractemus. vers. ult.

Papa an possit creare notarios in terris Imperij, vel Imperio subiectis, vide sub verb. notarius. §. 1. ver. instrumentum. §.

Papa an possit legem imponere successoribus, dicitur quod non, quia par in parem non habet imperium. de Cle. innotuit. & in c. fin. de rescrip. lib. 6. nec subijciuntur canonibus, cum ab eis non recipit potestatem: vt in c. significantibus. de ele. & si est solutus legibus sicut princeps: vt in l. digna vox. C. de leg.

Papa gerit vicem Dei in terris, tex. in c. 2. & 3. de transla. pra. la. & c. apostolica. de re. iud. lib. 6. & in c. innotuit. de elect.

ADDITIO.

Papa accipiendo pecuniam pro beneficio an committatrimonium? per Do. Feli. in c. ex parte de offi. dele.

Pars, appellatione partis intelligitur, & comprehenditur procurator. casus in c. suborta. de re. iudi.

† Pater ultra causam expressas à iure civili potest exheredare filium, vt puta si esset haereticus. not. Do. Ant. de iureiur. quinquaginta. ver. opponitur quod parendum. & vide sub verbo, notarius. §. notarius potest conficere.

* SINGVLARE.

Pater potest exheredare filium nedum propter aliquam causam

sunt de contentis, in §. aliud quoque capitulum. in aut. vt cum de app. co. sed etiam si committat maiorem causam illis, licet non numeretur in d. §. aliud quoque capitulum. ita fin. dixit Ang. in l. lex Cornel. in prin. ff. de iuu. H. F.

Pater in omnibus casibus, in quibus potest filium exheredare, in illis potest sibi alimenta denegare, secundum Ioan. And. si tamen ipsum poeniteat de peccato, pater teneatur eum alimentare. no. dom. Anton. de iureiur. quinquaginta. ver. oppo. quod parendum.

* SINGVLARE.

Pater licet possit vendere filium propter necessitatem famis. l. 2. & ibi docto. C. de pa. qui si. di. istud tamen non habet locum in filio presbytero, quem pater etiam propter necessitatem famis vendere non potest: ita fing. dixit Host. in c. indecorum, de eta. & qualita. quem ibi sequuntur scrib. H. F.

Pater an possit pro filio absente contrahere, ita quod filio etiam naturali tantum quaeratur actio eo ratificante, vide sub verb. absens.

Pater licet teneatur alimentare filiam spuriam, non tamen teneatur eam dotare, nisi quatenus ex alimentis filiae tali debeatur. no. Bar. in l. ii. §. si à sacro. ff. de his qua. in frau. cred.

* SINGVLARE.

Pater non potest spurium haerem instituire: posset tamen ab extraneo talis spurius haeres institui, & posset sibi fieri relinquitum ab extraneo. gloss. est reputata singularis in §. fin. quibus mo. nat. est. sui. & no. Iacobin. not. Do. Ant. de iureiur. quinquaginta. magna. ff. de probatio. & ibi subdit, quod etiam posset capere à fratre suo, vt est tex. sing. in l. si is qui ff. de vulg. & pup. Adde quod illam glo. sequitur, & reputat singul. Bal. in l. eam quam, in pen. col. C. de fideicom. H. F.

Pater an tenebitur alimentare filium egentem, si filius habeat patrem diuitem, vide Cyn. in l. 1. C. de ali. liber. dic quod teneatur.

vt not. Bar. in l. pe. de lib. agno. & idem dicit ibi, quòd si quis habeat patrem ibi & auum.

ADDITIO.

Pater & filius sunt copulati nexu diuino. Bal. in l. cum in adop. tituis. 2. col. ver. ibi cum enim. C. de adop.

Pater an possit constituere procuratorem, ad emancipandum filium, & econuersò, an filius possit per procuratorem se petere emancipari, vel emancipationi consentire, vide sub verbo, procurator. §. procurator non potest constitui per patrem.

Pater tenetur filio dotem vxoris recipienti consentire, & se & sua bona pro dote in euentum restituenda obligare. Tenetur etiam donationem propter nuptias & æqualitatem dotis assignare, & hæc vera, quando filius accepit honestam personam in vxorem, aliàs secùs, non tamen potest cogi ad vtrumque simul. Sed duntaxat ad alterum, & ibi potest cogi consentire, & obligare: tunc eo ipso quòd filio recipienti consentit, se & sua obligat. notat Bartolus. ff. fol. matrimon. l. si cum dotem. §. transgrediamur.

Pater vsum fructum quaesitum in bonis filij vel nepotis ex filio retinet, & post mortem istius filij vel nepotis. C. de bo. qua. lib. l. quòd sicut, in fi. & ibi no. glo.

Pater an possit pacisci & stipulari filio in potestate & emancipato, vide Bar. in l. si tibi decem. §. si pactus. ff. de pact. l. liberorum, de regul. iur. & de verb. obligat. l. quod dicitur 2. & plenius in l. Gallus. §. quidam rectè. de lib. & posth. vbi omninò vide. & quod ibi no. etiam per Bart. in l. cum pater. §. à te deleg. 2. & C. de lib. §. libe. §. liberti. & C. de sac. sanet. eccles. aut si quas ruinas, & auct. quando non peti. per l. 1.

Pater an possit stipulari filio monacho, & nepotibus qui erunt post mortem suam nati & concepti, vide Bart. in l. quod dicitur, de verb. oblig. in antepe. & vlt. col.

Pater licet actionem iniuriarum filio competentem possit remittere, secundum iura seruorum: vt l. sed si vnus. §. filiosam. ff. de iniur. quod tamen intelligitur secundum quosdam, nisi illa

actio

actio competeret ex l. Cornel. & ibi no. gloss. tamen hodie per l. i. de bo. mater. & l. fi. C. de bo. qua. lib. pater non potest, quia quòd ex vindicta debetur, pertinet ad filium quòd ad proprietatem, & ad patrem duntaxat, quòd ad vsum fructum, & ita tenet dom. An. sub dubio fortè. c. de iureiu. in summa.

Pater an possit conficere instrumentum de contractu filij, vel econuersò, filius de contractu patris, vide Bartolum. in l. fin. ff. de fal.

Pater an possit legitimare vel adoptare filium per procuratorem, vide sub verbo, filius. §. filij legitimatio. & §. filium non potest, &c.

Pater an habeat iurisdictionem ordinariam in filium & suam familiam, vide per do. Abba. in d. c. cum contingat, de for. comp. in 7. colum.

Pater an teneatur dotare filiam, quæ inuito patre matrimonium contraxit, vide sub verbo, filius. §. filia si contrahat.

Patriarcha quæ priuilegia habeat, vide de priuileg. antiqua. & quod ibi no. gl. secundum Io. And. & in c. 2. vt lit. pend. & text. d. c. 1. & 2. & 9. q. 3. conquestus. & de offic. ord. duo simul, &c.

† Patronus potest recipere ab episcopo ecclesiam, in qua est patronus, licet ad episcopum non pertineat collatio, sed institutio. no. Fre. de Sen. in tract. permu. q. 32. & vide sub ver. beneficiũ, §. gratia facta de beneficio parochiali.

Iudex	§.
Laicus	§.
Legatus	§.
Permutatio	§.
Possessor	§.

Possessio seu quasi iuris patronatus, & §. seq.

Patrono inuito potest episcopus instituere presbyterum ad ecclesiam parochialem, qui fuerat priuatus per sententiam, à qua extiterat appellatum. no. Rom. conf. 331. no. Io. And. in c. quamuis. de rescript. lib. 6.

Patronus etiam mortuo presentato, qui litigabat cum alio super beneficio, ad quod presentatus potest pro suo interesse in iudicio comparere & petere declarare ius presentandi ad eũ perti-

nere,

ners, & aduersarium amouendum fore. not. Roman. consil. 274.

Patronatus iura vendi non possunt, sicut nec alia spiritualia, nisi cum vniuersalitate, nec etiam possunt permutari cum iure temporali, nec super eis transigi, sapit tamen illius patronatus naturam quod ad effectus consecutionis dispensatiue ecclesie, quo dispensat quod in laicum cadit, hinc est quod tale ius transit ad hæredes etiam extraneos: & licet tale ius non possit vendi, videtur tamen quod possit donari. no. do. Ant. de iud. c. quanto. quod est verum cum consensu episcopi, sed aliud est in venditionis, cui modo debet episcopus consentire: vt no. Io. And. in c. illud, in fin. de iurepa. vide in §. patronatus ius licet non possit donari.

Patronatus ius an transeat in fiscum vltimi confiscatione bonorum patroni facta per iudicem secularem, vide do. Anton. qui concludit quod no. in cle. pastoralis. in fin. de re iudi.

Patronatus ius quod potest singulariter vendi, transit cum vniuersitate ex venditione villæ vel hæreditatis, non ex venditione omnium bonorum, quando venditor non est dominus villæ: vt no. Inno. & Io. And. de iurepa. ex literis. In ecclesiam tamen vel locum religiosum transit tale ius etiam titulo singulari. text. est. eo. ti. c. vnico. lib. 6. & transit etiam sine consensu episcopi. no. Ro. consil. 404. an autem ybi tacite transiret, cum vniuersitate, si exprimitur, transeat? dic quod sic, licet Io. And. in d. ca. ex literis. de iurepat. dicat contrarium.

Patronatus ius non transit in creditorem eccle. cum vniuersitate, quando impignoratur villa, in qua est ius patronatus. no. gl. de re iud. c. cum Ber. quam do. Ant. approbat ibi ad finem. & not. Bar. ff. de pig. l. si ius qui. §. vsufructus.

ADDITIO.

Vide etiam Ab. in d. c. cum Bertoldus. & gl. 16. q. 2. in summa.

Patronatus ius potest in consuetudine transferri de vno ad aliud. no. Ro. consil. 422. in prin.

Patronatus ius non probatur ex longæua possessione 40. annorum, nec ex maiori, quia ius patronatus certis modis acquiritur, & aliud est esse patronum, aliud in possessione iuris patronatus,

ius, vel presentandi. Primum respicit petitorium, secundum possessorium. not. Ioan. And. secundum Archid. de iurepat. cap. vnico. in nouella. in i. gloss. & secundum hoc non potest ius patronatus præscriptione acquiri. contra text. cap. cura. de iurepa. & dicit dom. Anton. quod laicus potest præscriptione ex consuetudine acquirere ius presentandi in ecclesia, licet per illud non acquirat totum ius patronatus, sed partem: vt notat. per eum. de elect. querelam: vt not. 2. quæst. 5. eligendi. versiculo. not. tertio, quod populus non poterat: dic quod sola possessio ecclesie antiqua non sufficit quod ad præscriptionem iuris patronatus, sed possessio cum titulo sic, quia ius patronatus est præscribibile: vt dicit. cap. cura. hoc tenet Ioan. Andr. in dict. cap. vnico. super glo. vltima, in nouella, & in dict. cap. querelam. imò & ex sola possessione, si esset tanti temporis: cuius non sit memoria, præscribere iuris patronatus: vt in cap. 1. de præscript. lib. 6. Archid. dicit, quod ex sola possessione 40. annorum non præscribit laicus ius patronatus: vt in cap. 1. de præscript. lib. 6. vt plerumque disputat Freder. de Senis. 30. consil. dicit de spacio 40. annorum non præscribitur sine titulo: sed tempore, cuius contrarij non existit memoria hominum.

Patronatus ius quod permittitur laicis habere, cum spirituale sit, habere permittitur singulari gratia & fauore ecclesie. not. Rom. consil. 331.

Patronus si est pupillus, & ipse presentat vnum, & tutor alium, quis eorum maneat, vide Rom. consil. 42. in fin.

Patronus si in dotem dedit villam, cuius ratione habebat ius patronatus in ecclesia in ipsa villa existente, potest maritus, ad quem cum vniuersitate villæ transtulit ius patronatus in ecclesia, in ipsa villa existente, vel saltem fructus possessionis iuris patronatus ad eandem ecclesiam vacantem presentare, maxime si non contradicat consuetudo, & si maritus & vxor concurrat in presentando, presentatur presentatur ab vxore. not. Roman. consil. 422. in princip.

ADDITIO.

Patroni quando sunt plures, non possunt singulariter presentare,

care, sed debent omnes simul presentare. not. dom. Fel. in c. cum omnes. in 18. col. in fin. de conslit.

Patronus laicus habet quadrimestre ad presentandum. clericus autem semest. text. de iure patronat. quando. cap. vnico. co. tit. lib. 6. & si duo sunt patroni, vnus clericus, & alter laicus, qui. libet habet semest. not. gloss. fin. in d. c. vnico.

Patronus si intra tempus debitum presentat episcopo, & episcopus non admittit, postea presentatus renunciat iuri sibi quasi. pro per huiusmodi renunciationem, potest idem patronus alium presentare, & habet tempus integrum, quod primò habebat ad presentandum. not. Rom. conf. 259.

Patronus si intra quadrimestre à die vacationis beneficii non presentat, collatio deuoluitur ad episcopum, cui currit semest. ad conferendum non à tempore notitiæ deuolutionis, sed ab vltima die quadrimestri dato patrono ad presentandum, quod est verum, si tempore deuolutionis beneficium vacabat de iure & de facto, & episcopus est in sua diocesi, vel ad eò propò, quòd verisimiliter scire potuit vacationè beneficii, & negligentiam patroni, nisi dictus episcopus allegaret causas verisimiles ignorantie suæ, & tunc transferretur onus probandi in allegantem scientiam, licet primo dicto videatur in noc. resistere. no. Ro. conf. 263.

Patronus debet intra tempus statutum realiter & cum effectu superiori presentare personam nominatam, vel saltem literas presentationis ei tradere, quæ superiori, ad quem spectat institutio, presententur. not. Roma. consil. 211. nec eccles. sufficit literas presentare, nisi presentandus personaliter se exhibeat: vt notat. in Clemen. dudum de sepul. super verbo, presentari. & ratio ponitur in conclusione prædicta, in fin. & idem tenet Franciscus de Zabarel. post Paul. in dicta Clem. 4. vers. ac deinde 5. notabili.

Patronus si personam idoneam intra tempus debitum presentauit, licet superior recusauerit presentatum instituire, non potest patrono aliquid imputari, licet vltius nil agat, potest tamen ipse patronus & eccle. presentatus querelam facere coram illo, ad quem pertinet institutio, & petere, quòd ei assignetur tempus intra quod presentatum instituat, & si intra illud tempus non instituerit, superior instituet: posset etiam presentatus facere

ficere committi causam in palatio, & auditor pronunciato beneficio sibi debito, prouidebit ei secundum formam Clem. auditor. de rescrip. & not. Rom. consil. 212.

Patroni si presentant vnum vel plures, licet longo tempore lis contra presentatum, vel inter presentatos pendeat, tamen si pendet. episcopus non ordinabit ecclesiam, nisi œonomo, & interim currit tempus patrono, si fortè ille quem primo presentauit, crederet esse bonum, & postea reperiat indignus, quia propter lit. pend. fuit impeditus, alium presentare potest. vbi autem lis non esset contra presentatum, vel inter presentatos, sed inter patronos de iure pa. contententes, tunc si lis non finiatur intra tempus ad presentandum, episcopus ordinabit de Rectore, sicut iure vincens. not. Ioan. Andr. de offic. ord. cum vos. in 1. gloss. vide omnino Lap. in cap. 1. vt lit. pendet. lib. 6. vide omnino infra §. patronus si presentat scienter personam.

Patronus potest procuratorem constituere ad presentandum ad certum beneficium vacaturum in specie, & hoc verum, si in genere possit constituere ad presentandum ad omnia beneficia vacatura, quando habet ius patronatus in pluribus beneficijs, sed si habet ius in vno tantum, non valet constitutio etiam in genere in beneficijs ad presentandum, nisi etiam eundem procuratorem constituat omnium negotiorum suorum, & habeat iustam causam constituendi, puta, quia se ad studium vel longam peregrinationem absentat. not. Ioan. Andr. & Cal. in c. fin. de concess. præbend. & vide sub verbo, procurator, §. procurator generalis ad lites.

ADDITIO.

Patroni procurator si presentauerit intra quatuor menses, & ipse intra illos quatuor menses non fecerit fidem de mandato, non videtur presentasse: quia paria sunt, non presentasse, vel minus bene presentasse intra tempus. not. gloss. de electio. si quis iusto. lib. 6. & refert Lapus allegat. sua. 22. & vide Bartol. in l. si quis. ff. de po.

Patroni presentatio quam episcopus asserit factam de illo, quem

quem instituit intra tempus debitum, præsumitur interuenisse, si patronus non contradicit. not. Roman. consil. 423. sed reuocato, quòd episcopus conferat, & episcopus asserit in suis manibus resignatum, an resignatio per hoc probatur, vide Roman. consil. 22. & dom. Ant. in c. post cessionem, vbi quatuor casus de probat. & de primo vide sub ver. institutio.

Patronus si est clericus ex iure patr. consequitur ius defendendi ecclesiam, & ius prouisionis, & honorificentia, habet eccles. ius alimentans, & hæc omnia excepto iure administrandi habet eccles. patronus laicus. not. dom. Anton. de caus. poss. cap. final. 16. col. ver. ex his autem additur.

Patronus licet non possit variare accumulando, & aliu præsentare, text. est de iure patr. cum autem. & c. quòd autem & episcopus alterum ex duobus successiue præsentatis eligit quem voluerit. not. gloss. antepenult. in clem. 2. de iure patr. quod declar. vt infra prox.

Patronus laicus præsentatum secundo præsentans, non dicitur propriè variare, sed accumulare. not. Ioan. Andr. in dict. cap. cum autem accumulatio prædicta fieri non potest, si his super prima præsentatione pendet. not. Lap. in c. 1. lit. pend. lib. 6. quod declar. vt infra §. patronus clericus non potest accumulare ita nec collegium, nec vniuersitas eccles. laicorum, ad quos vniuersos præsentatio pertinet, vt dicit text. in d. cap. cum autem. nam collegium æquiparatur clerico, si enim ille text. restringeretur ad collegium clericorum, superflue dixisset de collegio, cum de clericis prius dixisset.

Patronus potest simul plures præsentare, & ordinarius habet eligere. not. Ioan. Andr. de iure patr. cum autem. & est text. eo. tit. in clem. 2. in fin. quod intellige in patrono laico, vel etiam clerico præsentante ex patrono: vt not. gloss. in d. Clem. 2. super ver. permittimus, & super ver. præsentatus.

Patroni si sunt plures, possunt inuicem conueniri de præsentando alternatis vicibus, & si alter eorum moritur, pluribus hæredibus relicto, illi plures habentur loco vnius, & vnà diurnat vocem habent in præsentando. text. est in d. clem. 2. de iure patrona.

Patro-

Patroni si sunt plures, an possit maior pars eorum præsentare, aut præsentandum eligere, alijs non vocatis, dicit quòd non, si ad eos vs singulos pertineat: vt not. Io. Andr. de iure patr. quoniam.

Patronus si præsentat scienter personam non idoneam, perdit ius præsentandi, quia deuoluitur ad superiorem, etiam si patronus sit laicus: licet Innoc. videatur voluisse contrarium. not. Ro. consil. 212. Innoc. idem voluit etiam in laico, vti. ca. proposuit, de fil. presbyt. sed Ioan. Andr. tenet contrarium, quòd laicus non priuatur iure præsentandi, dum modò intra quadrimestre alium idoneum præsentet: vt in c. cum vos, de offic. ordi. licet gloss. ibi concordet cum Roman. vide de supple. negli. prælatorum. capitulo secund.

Patronus si præsentet scienter indignum, vt homicidam, illegitimum, nec non alius irregularem, deuoluitur potestas eligendi ad superiorem, vt in capite malitia, sed non ex capite negligentia, quia non negligit, qui præsentat, licet malum præsentet ad sit perniorem ex aliquo lapsu temporis: secus si præsentasset omnino incapacem, vt sceminam vel infantem, vt patet ex not. per Innoc. & Ioan. Andr. in c. cum nascitur, de concess. præben. & facit quod not. Rom. consil. 262.

† Patronum faciunt, dos, ædificatio, fundus, & sicut patronus fit ecclesiam siue capellam ædificando: ita etiam fit, si ab alio ædificatam totaliter destructam reædificat, vt de iure patr. nobis. & in glo. in c. quoniam quibusdam. eo. tit. & in c. 2. per Io. Andr. intellige quando sunt cum auctoritate Episcopi, alius nullum ius patronatus acquirit. not. Rom. & dom. Anto. eod. tit. c. nobis. adde illud quod dicitur, dotantem ecclesiam acquirere ius patronatus, verum, quando dotat: vt not. glo. 17. q. 7. præmentis.

Patronus an possit eligere prælatum in ecclesia conuentali, vel presbyterum in Capella, vide de iure patr. nobis.

Patrono non debentur alimenta, si ad paupertatem deueniat, vide supra, de iure patr. c. nobis. & §. patronus si est clericus.

ADDITIO.

Vide tamen de hoc Abba. in cap. nobis, de iure patr. leg. secund. col.

col. in fin. ver. circa tertium quæritur, vbi vult, quòd tunc demum præstantur alimenta patrono ab ecclesia, quando superest, detrahitis expensis necessarijs: quia primò subueniendum est seruitoribus, & cultui diuino, ac reparationibus ipsius ecclesiæ, & his que supersunt, subueniendum est ipsi patrono, vt seruatur in liberto, qui habet alere patronum egentem, per l. si quis à liberis. §. alimeta. ff. de lib. agno. Et ad hoc allegatur text. cum bona glo. c. quicunque. 16. q. 7.

Patronus si est possessor castri vel villæ, cuius ratione habet ius præsentandi, an possit validè præsentare, licèt antea nunquam præsentauerit, vide sub verbo, possessor. §. possessor castri.

Patronus putatius si est in quasi possessione iuris præsentandi tempore præsentationis, valet præsentatio: vt not. dom. Ant. de iure pa. consultationibus, in 5. & 6. notabili. nec potest remoueri præsentatus: licèt præsentans nullum ius haberet, & à vero patrono cuius sit: sed debet præsentatus verum patronum recognoscere, secundùm glo. vt not. dom. Ant. de elect. querelam. vlt. colum. vel debet patronus verus, postquam obtinuit, eum præsentare. not. dom. Ant. in c. consultationibus, de iure pat. in 9. col. Prædicta intellige, quando patronus putatius erat bona fida possessor: vt not. gloss. & doct. in c. consultationibus, de iure pat. Prædicta vera in præsentatione facta post litem motam depend. à futuro euentui litis, & interim non debet præsentatus institui. not. dom. Ant. de iure pat. ex literis. vlt. colum. sed dicit quòd post litem motam super iure, vel quasi possessione iuris patronatus, nullus potest præsentare: vt not. Rom. consil. 141. lite mota facta per iure & possessione, patronus non potest præsentare.

Patronus etiam laicus lit. pen. inter plures præsentatos, per diuersos præsentantes, se putantes patronos, non potest alium accumulare, nec in loco mortui aliù præsentare: vt in c. 2. lit. pen. li. 6. & Lap. de Castel. alle. 22. & Io. Cal. in consil. & Ioan. And. in capitulo prim. vt lit. pen. lib. 6. in nouel. sentit à contrario sensu, quòd possit accumulare intra quadrimestre, & hoc patet per Pe. Mo. in d. c. prim. & dicit Gas. quòd licèt pendente lite possit patronum aliù accumulare, tamen non potest loco mortui alium præsentare, per dict. capitu. vt lit. pen. Nec præmissis obstat, si dicatur, quòd

primo

primo etiam loco mortui debet patronus laicus etiam posse aliù præsentare, per ea que no. in capit. prim. de præb. lib. 6. in gloss. super ver. collatio. que loquitur ibi de iudicio peremptiuo, per qd. auferitur patrono potestas præsentandi, quòd præsumitur Papam voluisse facere patrono laico, ne aliquos laicos abstraheret à fundatione ecclesiarum, iuxta not. in c. cum dilectus, de iure pat. sed in capit. prim. & secund. lib. 6. vt lit. pend. loquitur de præiudicio dilationis, quòd non tantùm ponderatur: vt not. dom. Ant. in capit. cum Beroldus, de re iud. & vide omninò suprà patroni li præsentant.

Patronus licèt non possit donare priuato ius patronatus ecclesiæ, sine consensu episcopi: vt not. Ioan. And. in c. illud, de iure pat. & primo casu donans perdit ius præsentandi, non ipso iure, sed per sententiam: vt not. Cal. in c. quòd cler. de iure patro. & ibi Zab. vide inf. §. patron.

Patronatus ius libertorum fortius est quàm patronatus ecclesiarum, & in multis differt vnum ius ab alio: vt not. dom. Ant. in cle. 2. super verbo, libere, de iure pa.

Patronatus ius ecclesiarum licèt non possit singulariter legari, nec aliquis in illo, vt in re certa, hæres institui: vt no. Ioan. And. in c. cum secundum, de iure patro. tamen ad hæredes vniuersales transit, & possunt illud inter se diuidere, ita quòd vnus solus habeat ius patro. in vna ecclesia, & alter in alia: vt not. Ioan. And. in cap. prim. de iure pat. & in cle. 2. eod. tit. in gloss. super ver. liberè. præmissa videtur quòd sicut per hæredes in diuisione potest ius patron. vni soli ex eis assignari: ita etiam testator potest diuidendo bona sua inter hæredes vni soli ex eis ius pat. assignare. ff. de af. sig. liber. & de iur. pat. c. ex infirmatione, & c.

Patroni si plures sunt, & variant in præsentando, valet præsentatio facta à maiori parte omnium. not. Ioan. And. in cap. quoniam, in princip. de iure pat. super ver. plurimorum, quòd declaratur: vt not. Franc. de Zab. in cle. fin. de iure pat. tamen præsentatum à maiori parte potest Episcopus refutare, secundùm Innoc. sed Hof. contradicit: vt not. Io. And. in d. c. quoniam. super text. ad inem.

Patroni si sunt duo, potest vnus alii presentare: vt no. Io. And. in c. quoniam. super ver. plurimorum, de iure pa.

Patronus laicus, si vnum presentet, & licet alium accumulare non possit, tamen primo presentato ius acquiritur ex presentatione, propter quod potest ab ordinario petere se institui: vt not. Ioan. And. in c. cum Ber. glo. 3. de re iud. quod verum est si petat an requam accumulatus instituat, quia postea petere non potest, sed potest agere de iniuria contra ordinarium, qui eum petentem non instituit ante presentationem, sed eum repulit, & non instituit. vt in c. pasto. de iure pa. & no. Ioan. And. ibi in d. c. cum Ber. qui dicit, quod licet patronus laicus possit variare accumulando, non tamen à primo recedendo: vt not. Io. And. in 2. reg. contra eum in mer. ad fin. quoniam ius, vide sup. §. patronus cler.

Patrono ignoranti non prauiudicat sententia lata contra presentatum per eum, & econuerso sententia lata contra patronum non prauiudicat: vt not. glo. in q. 6. hoc quippe. vide do. Anto. inc. quamuis, de re iud. 2. char. ver. secundus casus.

Patronus in fundatione ecclesie vel donatione beneficij, potest apponere pacta & onera, quae vult. de iure pa. praeterea. & c. nobis. & not. Ioan. And. de elect. lib. 6. super ver. fundatione. Quod intellige interueniente auctoritate Episcopi: vt no. Ioan. And. de presbyt. in c. multa, & dummodò non nimis onerosa: ita quòd propter magnum onus censeantur illicita, aliàs secus. de consec. di. 2. ligis virginem. item intellige de pactis in continentis post fundationem appositis: secus si ex intervallo. 18. q. 2. Eleutherius. de quo die vt not. 16. q. 2. c. sanè. in gloss. si quaeras, & est glo. in c. cum dilecto. de consue.

Patronus qui vltimo reperitur in possessione presentandi, debet in illa tueri, non obstante quòd alius fuerit antè possessor, nisi ille actus doceat sibi ius patronatus competere: vt not. Fred. de de ris. confi. 434.

Patronus ex vna presentatione acquirit possessionem iuris presentandi, qui semel fuerat in possessione iuris presentandi, nisi intentio alterius sit fundata de iure communi: vt si esset contentio inter Episcopum, dicentem ad se liberè spectare presentationem, quia tunc praesumitur pro Episcopo, quòd sit in possessione

con-

conferendi: vt not. Fred. de Senis, consilio 233. & de elect. querela. vide sup. §. patronatus ius non probatur, & c.

ADDITIO.

Presentatus per patronum, ex sola institutione, consequitur plenum ius in beneficio seu ecclesia, vt c. si tibi absenti. de praeb. lib. 6. etiam si traditione possessionis, vt ibi notatur: licet aliud sit in rebus prophanis: vt l. quoties. C. de rei vend.

7. † Patroni ius an sit reale vel personale, vide Ant. in c. quanto, in fi. de iud. vbi etiam tract. Ant. an sit spirituale, de quo etiam tractat super rub. eod. tit. & c.

Patronus laicus si est excommunicatus, presentare non potest, secus si est clericus, quia tunc potest. not. in capit. dilectus. de offic. deleg.

8. † Peccatum mortale non potest sine veniali dimitti: sed non econuerso: vt not. in proce. 6. in glo. fin. in fi. & vide sub ver. presbyt.

* ADDITIO.

Vbi agitur de peccato euitando, an credatur testi se offerenti, vide quae posui in ver. testis. & adde quòd peccat mortaliter, qui non obedit principi seculari: vt no. Panor. in c. 2. de maio. & obed. in vltimis verbis. vide tamen Alex. in confi. 27. incip. viso libello, in col. fin. in prim. vol. & de materia vide per Ioan. de Turre cremata, in c. qui resistit, 11. q. 3. H. F.

Peccata non solùm venialia, sed etiam mortalia purgantur ex peceptione sacramentorum in bene disposito. not. do. Ant. de coha. cler. vestra nota quòd sacramenta.

Peccata fidelium purgantur ex ministracione sacramentorum, & celebracione diuinorum, quam sacerdos facit, & hoc verum, in quantum sunt capaces, vt quia non sunt in mortali constituti, & dum sint contriti, satis dicuntur purgari, eo quòd orationibus & sacramentis Deus petendus est, vt facilius disponatur ad peccata relaxanda, & hoc pro viuus: pro mortuis in mortali constitutis, nihil proficiunt sacramenta, imò magis nocent: quòd ad ipsos autem celebrantes, qui sunt in mortali constituti, nec poeni-

teant celebrando, non mundantur à pec catis, imò magis gratantur. si verò contritionem habuerunt, & firmum propositum habeant non peccandi, celebrare possunt, si confes si fuerint, & absolutionem petierint, licet pœnitentiam non egerunt, dum tamen intendunt peragere. Sed si ante confessionem & absolutionem celebrant, peccant, si habent cui confiteantur: si verò non habet, tunc in necessitate celebrare poterunt, & proficiet eis ministerium ad purgandum pœnam peccatorum suorum: vt not. dom. Ant. de cohob. cler. vestra. in 70. oppo.

Peccat presbyter qui quotidie non celebrat, nisi celebrando cesset, quia se indignum reputet, & si ex negligentia non celebrat, sciens quòd sacramenta purgant peccata in alijs, nò solum viujs, sed etiam mortuis: sed si desistit ex quadam leuitate, venialiter peccat. not. dom. Anton. de cohob. cle. vestra. ver. non sacramenta, & vide ibidem vbi dicitur, quòd si ex humilitate desistit, quia se indignum reputat, vel reputat se ex scrupulositate peccatis inuolutum, cum tamen non sit, non peccat: sed si abstinet se ex pondere peccatorum, in quibus per se desistit, cum exire possit, hic peccata aggrauat. Qui verò ex pigritia quadam vel leuitate desistit, peccat mortaliter, si ad hoc obligatur ex susceptione beneficij.

A D D I T I O.

Peccata in sacerdotibus sunt dulciter & mansuetè corrigenda, & non dura reprehensione, & hoc pluribus de causis, de quib. per Ioan. de Turre cremata in c. licet plerunque. 40. dist. Subdit tamen, quòd vbi peccatum sacerdotis vergeret in periculum fidei: tunc esset in faciem ei resistendum. Et quare peccantibus debemus in corrigendo dulciter compati, assignat triplicem rationem, vide per eum.

Peccat mortaliter qui venit contra legem: quod est verum in legibus præceptorij: vt not. Anton. in cap. secund. de maio. & obedi. Quæ autem dicatur lex præcepti, vide sub verbo, lex. §. lex cui loquitur.

* SING.

* SINGVLARE.

9 † Pecunia est de his rebus quæ seruando seruari non possunt. glo. in leg. prim. §. fuit quæ situm. ff. ad Treb. & propterea potest si ne decreto alienari: vt in l. lex quæ tutores. C. de adm. tut. quod tamen limita, nisi illa pecunia sit deposita apud campforem, & destinata ad emptionem rerum immobilium, quia tunc censetur res immobilis, & inter ea quæ seruando seruari possunt. Casus est singular. in l. 3. §. quid ergo. ff. de con. & vt. act. tu. quem allegauit pro singulari Ludo. Roman. in suis notabilibus, notabili 103. H. F.

Pecunia quæ debetur ex contractu, & postea diminuitur in pòdere, vel aliter mutaretur eius bonitas intrinseca ante mortem etiam debitoris, debet soluere de antiqua moneta, vel noua secundum æstimationem antiquam: & ita intelligitur de censu. c. olim. & c. cum Canonicus. idem si debetur pecunia ex testamento: vt not. Ioan. And. in addit. Spe. in tit. de solu. §. nunc aliqua. in fin. & Oldra. in consil. 31. licet contrarium facit. ff. de aur. & arg. leg. l. cū centum. sed non contradicit, vt patet ex not. per Bart. in l. 3. & l. 1. in fin. eod. tit. vbi autem pecunia debetur ex lege, vel statuto superioris, sufficit quòd fiat solutio de pecunia vsuali, & communiter corrente tempore sciendæ solutionis. not. Rom. de male. c. 2. & ita dicit Spec. in tit. de solu. §. nunc aliqua. in fin. & dom. Anton. in c. quanto, de iureiur. & Zenze. & Mathe. in cle. 2. de deci. & Bal. in l. illud, in fi. C. de sacrosanct. eccles. & licet ibi dicat, inspicit tempus obligationis, melius tamen locutus in fin. in princ. C. de lega. & aliquid tangit in l. acceptam. C. de vsu. & quod dictum est de pecunia debita ex lege vel statuto superioris, idem est, si debeatur ex mandato vel præcepto eius: quia tunc non inspicitur tempus mædæ vel rescripti: sed tempus solutionis sciendæ, vt probatur de decimis, in text. in gl. 1. & glo. super verbo, currentem. & ita tenet dom. Ant. in d. c. quanto, de iureiur. licet Old. in hoc dicat contrarium, & male, consil. suo 247. sed in consil. 13. approbat quod dixit, quòd quando pecunia debetur ex contractu, & eo casu loquitur Barto. in l. Paulus. ff. de solu. & in l. cum quid. ff. si cert. petat. & Cyn. in

l. minorum. C. in qui. cau. in integ. rest. non est neces. Ioan. And. in addit. Spec. in d. §. nunc aliqua, in fin. recitat allegationes Oldrad. quas fecit in consil. 247. sed non exprimit, an pecunia debeatur ex contractu, vel præcepto superioris, vnde intelligatur Ioan. And. loqui de pecunia, quæ debetur ex contractu, nec contradicat ei, quod dixit in d. Clem. de deci. super ver. currentem. vbi concludit, quod si pecunia debetur ex præcepto, non respicitur currentia temporis date, sed tempus solutionis fiendæ; idem sufficit de illa solvere, quæ tempore solutionis currit. & idem tenet ibi Pa. & An. quæ de pecunia debetur ex scripto: sed si debetur ex lege generali vel statuto, tunc limitat dictum Specu. & procedit quando pecunia mutatur, antequam ad pœnam delicti, vel ad salarium debitum officialis esset obligatio contracta, scilicet si post obligationem ortam pecunia mutaretur, quo casu dicit inspicere valorem pecuniarum, quæ currebat tempore obligationis: sed Bald. dicit contrarium, in d. l. fin. C. de le. vide Ioan. And. in addit. Specu. in rit. super Rub. de concess. præbend. vltim. volum. & Oldrad. in consil. 78.

Pœnariæ appellacione venit quicquid habent homines in bonis, &c.

30 † Pœnæ expellacionis est maior pœna, quàm sit in ecclesia Dei. not. Rom. consil. 35.

Pœna exilij non habetur de iure canonico. not. dom. Ant. de iud. di. c. non ab homine. & not. Archi. in d. c. ecclesiam, sed contrariū dicit Ioan. And. in ver. vltim.

Pœna flagelli an & per quem possit clerico imponi, & pro qua re, vide 40. di. in summa. 5. q. 1. c. de episcopatu. de sent. excom. & c. si cle. lib. 6. & quories debeant dari illis, qui flagellantur, vide glo. 35. dist. c. fin. & quæ verba habeant dicere ictus inferentes, vide §. 7. §. porro.

ADDITIO.

Pœna ordinaria quando est imponenda, debet habere respectus ad tempus delicti. l. i. ff. de pœnis. & c. fi. de sent. excom. Sed si iudex ex causa addit, vel diminuit pœnam, quod potest iuxta notatum in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notantur infamia. & tunc consideratur tempus sententiæ & delicti: vt l. penultim.

ff. si

ff. si ex noxa. cau. aga. notat Abba. in capitul. final. de constitu.

Pœna est auferre non solum ius in re, sed etiam ad rem. not. Ioan. And. de elect. c. fin. lib. 6. super glof. 2. in nouel. contrarium tamen not. ipse de re iud. odia. lib. 6. in mercu. ad finem.

Pœna quæ imponitur ex nõ factõ, siue ex factõ negatiuo, quod idem est, non committitur, nisi præcedat monitio. not. In noc. de præbend. extirpandæ. quod limitat ibi dom. Anton. & per eundem de elect. cum in cunctis de remis. & per Io. An. de elect. licet canon. lib. 6.

Pœna decretalis, avaritiæ cæcitas, de elect. lib. 6. non habet locum quando præcedit confirmatio: licet inualida propter citatio nem omissam, quicquid dixerit Io. An. de elect. c. fin. ratio est, quia verba decretalis, avaritiæ, non comprehendunt illum casum: ergo ex mente eiusdem capituli, quæ ex verbis specificatur, non comprehenditur: non licet arguere in materia pœnali: vt not. Anton. in cle. c. 1. de script. idem fortius est, quia non fuit de mente generalis capituli, avaritiæ, illum casum comprehendere, quia tempore illius c. non erat necessaria citatio in confirmacione: vt not. Composit. in eod. tit. quod sicur. & Io. An. in d. c. fi. Sed illa solennitas citationis postea fuit inducta per Nic. III. qui fuit diu post Grego. conditorẽ dictæ decreta. avaritiæ; vt patet ex processu 6. Non ergo potest dici de mente Greg. fuisse id quod non fuit suo tempore cogitatum, imò continuè suo tempore cogitatum fuit, quod valeret confirmatio sine citatione. Et mirandum est, quod Ioan. And. ad hoc non aduertebat. Dicta ergo decreta operatur, quod confirmatio sine citatione est inualida, sed non operatur, quod administrator incidat in pœnam: quia hoc non dicit decretalis, avaritiæ, nec voluit hoc, vt ex præmissis patet.

Pœna incendiarij quæ fit, vide extra de rapto. c. in literis. & de sent. excom. tua nos. & ff. de pœ. l. capitalium. §. incendiarij. & de rescind. vend. l. eum qui ædes. & plenè per Cyn. in d. l. qui accu. non pos.

Pœnæ pœnitentiales sunt arbitrariæ. not. do. Ant. de iudic. at fi. Cler. §. de adult. ver. concludo.

Pœnas varias delictorum vide plenè in glo. de offi. ord. c. ad reprimendam.

Pœna in lege vel statuto appositâ in vnum casum, intelligitur repetita in additione facta in lege vel statuto in alium casum. vide sub verbo, lex. §. lex & constitutio pœnalis.

Pœna adiecta per diminutionem annuam vel æstiuam præsumitur in l. cum stipulat. ff. de verborum oblig. & Arch. 12. q. 1. cum deuotissima.

Pœnam excusat difficultas, & si quis promissit curare, vt Titij accipiat Ber. in vxorem sub certa pœna, & omnem diligentiam fecit, vt in iuicem matrimonium contraherent: & si vterque, vel alter noluit cõsentire, excusatur à pœna propter hanc difficultatē. not. dom. Anton. in cap. Gemma de spon. & Fred. in consilio suo 25. & quodlibet iustum impedimētum excusat à pœna, si quis nõ fecit id quod facere debuit, & est casus in cap. significante. de pig. vide omnino quod no. glo. in c. imputari. de reg. iur. lib. 6. alias et iureiur. & vide quod not. Io. And. in c. quanquam, de iureiur. lib. 6. super ver. mandauit in nouel.

Penē, hoc Aduerbium sumitur pro quasi, & no. quandā mixturam improprietatis. Domin. Anton. de cohab. cle. vestra. ver. venio ad tertium.

ADDITIO.

Pœna delicti potest diminui propter merita præcedentia, iuxta illud Psalmi: Si ceciderit iustus, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam, & sic minus venit puniendus regulariter religiosus vel Clericus, quàm Laicus, quia alleuiatur propter merita præcedentia: vt latius not. Ioan. And. post beatum Thomam. in c. accusatus de hæreti. lib. 6. Abbas in c. nisi specialis de of. fic. deleg. circa prin.

Perinde, quid hoc verbum importat, vide Bar. in extrauag. ad reprimendum, super ver. perinde.

† Periuirus non repellitur ratione periurij ab agendo in iudicio: nisi in quantum iuramentum specificè repugnat rei, de qua agit. no. Dom. Ant. de iud. intelleximus. in fi. in vers. idem credo. & vide quod not. Ioan. And. in c. dilecti. de exce. ver. quaro an exceptio.

Periuirus

Periuirus est infamis, & à testimonio repellitur in omni causa. de testibus. c. testimonium. in text. & glo. super ver. periurus. vide Arch. 6. q. 1. quicumque. in fin. & Bald. in l. Titius. ff. de his qui not. infra. quod intellige etiam in periuro, ratione iuramenti de futuro: sed periurus ratione iuramenti de præterito non est infamis: vt not. Bart. in leg. Titius. ff. de his qui not. infra. Item etiam ratione iuramenti in futuro, tunc demum periurus est infamis, quare do iurati ei, cum quo contraxit, secus si iuratur sibi soli, vel DEO tantum: vt not. gl. & Bart. in l. Lucius. & idem est in iuramento de præsentibus, quod est de præterito: vt not. glo. 6. q. 1. quicumque. Dicit tamen ibi Archid. quod tunc demum iuramentum de futuro infamat, quando habet rei obseruantiam, vt quia consistit in dando vel faciendo, & fit cum solennitate, aliàs secus, vide dom. Ant. ind. c. testimonium distinguentem alit.

Periuirus an sit capax beneficij ecclesiastici, ita quod collatio sibi vel electio de eo facta sit ipso iure nulla. vide Gas. & Car. in c. q. relam. de iureiur. & ex illo text. tenet ea ratione, quod periurus debet beneficijs suis priuari. Gas. dicit ibi, quod non valet collatio, sed electio sic: de electione videtur casus in c. cum impositionib⁹. de iuroiurand. lib. 6. Freder. de Se. tenet quod etiam collatio non valet: vt ipse not. confi. 2. & idem iudic. Dom. Anton. in c. accedēs. de accu. in 3. no. per illum tex.

Periuirus an repellatur à testimonio, vide Archi. 6. q. prim. quicumque, in fin. & per Bald. in l. Lucius. ff. de his qui no. infra. & vide sup. §. 1.

Periuirus fidei in eo, quod non vergit in alterius præiudicium, solum Deum habet vltorem. no. glo. 6. quaestione 1. quicumque, & no. in l. fin. & l. cum patrono. Cod. de re. cre. & ibi no. per Cynum Bald. & But. in l. cum patrono. & l. verum. vbi autem vergit in alterius præiudicium, diuersimodè punitur, secundum varietatē casuum, de quibus loquitur Cyn. & melius Bal. l. 2. C. de reb. cre.

* ADDITIO.

In iuramēto veritatis, ille qui credit iurare veritatem, & iurat falsum, tamen est periurus, vt in iuramento testis, secus in iuramento

mentis

mento calumnia: ita voluit Bal. in l. secund. §. quod obseruatio
3. not. C. de iur. cal. sequitur Pet. de Ancha. in c. 2. de iur. cal. in c. 1.
an peritrium possit committi absque dolo, vide plenè per Don.
Lafon. in leg. qui iurasse. ff. de iure iur. in 3. not. H. F.

Peritrium nõ est peccatum, nisi sit voluntarium: vt 30. q. 1. in
prin.

12 † Permutatio beneficiorum dicitur fauorabilis, non ad
faciendõ in ea non debet fieri stricta interpretatio. not. Fred. in tra-
cta. permu. qua. l. 18. & vide sub verbo, beneficium. & ver. episco-
pus.

Permutatio beneficiorum etiam cum auctoritate superioris
non valet, si pactio & contractus partium de permutando præce-
dit, secundum Host. vt not. Io. And. de re. permu. qua. l. 1. contra-
ritum no. idem secundum Gof. eod. tit. cum vnuerforum, vbi di-
cit, tractatum de permutando posse inter partes interuenire, sed
contractus per eos fieri non potest, cum totum à superiore depen-
deat permutare volentes, & si promiserunt inuicem beneficia p-
mutare, siue optionem dare cum superiore, & permutatio fiat, si
postea alterum eorum pœnitent, non potest alius eum repellere, si
videat permutationem beneficij vtilem. no. Fred. in tract. permu.
q. 28. vide inf. §. permutatio beneficiorum.

Permutans ecclesiam debitis grauata, potest pacisci cum alio
permutante, quod soluet illa debita & grauamina, quia & sine p-
cto ad hoc tenerur, melius est tamen, quod à talibus pactis se ab-
stineant, ne fraus committatur. no. Freder. in tract. permu. qua.
stio 39.

Permutatio beneficiorum etiam si sit vtilis ecclesie, potest he-
ri per episcopum, inuitis illis, quorum interest. not. Fred. in tract.
permu. q. 23. vide plenius 30. & infra sequen. §. & §. permutare vo-
lentes supra.

Permutare beneficium non compellitur quis inuitus, nisi ne-
cessitas, vel vtilitas eccle. hoc exposcat, quo casu possit quis inui-
tus transferri, licet non præcisè, sed per subtractionem & priuati-
onem. not. Fred. in tract. permu. q. 25. sed Lap. dicit in adp. quod
prædicta non habent locum in episcopis & religiosis, quia si no-
lunt, transferri non possit: idem in curatis: quia curati sunt alii
cti iur

At iuri publico propter curam, secus in non curatis. & vide inf. §.
prox. sequen.

Permutatio prælatorum ecclesiarum collegiatarum, licet pos-
sit fieri per Papam collegijs inuitis, tamen non potest fieri per Epi-
scopum absque consensu collegiorum, nisi Episcopus ex consue-
tudine vel priuilegio habeat liberam ordinationem ipsarum ec-
clesiarum: & idem in legato de Latere, quod in Episcopo. no. Fre-
deric. in tract. prædicto. q. 29. cum consensu collegiorum possit e-
piscopus dictam permuta. facere, sic etiam interueniente consen-
su Collegij, si ipsam permutationem facit episcopus propter ne-
cessitatem vel vtilitatem ecclesiarum. & idem si illi de collegio
vocati per episcopum nõ comparent, nullam iustam causam suæ
contradictionis allegant, & vtilitas ecclesie exposcit, permutatio
fieri potest: in ecclesijs autem non collegiatis potest legatus per-
mutationem facere, etiam sine consensu illorum, quorum inter-
est: nisi essent Patroni Laici, contra quos plus non habet, quã dicit
cellanus: si tamen non contradicunt, valet permutat. & vide qd
no. per eundem. Lap. in tract. permu. q. 30.

Permutatio facta per ordinarium de beneficio spectate ad col-
lationem patroni, eo contempto, & non vocato, non est nulla, sed p-
sententiam annullanda, si patronus contemptum suum profequit-
ur in tempus, quo debuit præsentare, sed si præsens fuit per-
mutationi, & contradixerit, & non consenserit, tunc est nulla, si
iustam causam contradictionis adduxit: alias secus. no. Rom. con-
sil. 308. Fred. autem dicit, quod permutatio beneficiorum, in qui-
bus Laicus habet ius pat. non possit fieri per Legatum, contradi-
cente patrono. secus si expressè non contradicit: si autem patronus
est Clericus, tunc potest Legatus permutare, etiam sine consen-
su patroni, secundum Fred. ac Lap. in additio. dicti tract. permu-
tationum. Fred. 69. q. 19. & q. 30.

Permutatio beneficiorum fieri non potest sine consensu eorũ,
ad quos electio vel collatio, siue præsentatio pertinet, & sufficit cõ-
sensu expressus vel tacitus, secus in permutatione causæ proprie-
tatis perpetua ipsorum beneficiorum, vt si vna ecclesia vult vnũ
beneficium cum alia ecclesia permutare, quia tunc requiritur cõ-
sensu expressus, nec sufficit tacitus, secundum Lap. in addi. in d.

q. 30. fufficit tamen confenfus maioris partis, quando permutatio fit pro necessitate, vel utilitate ecclesie: si autem est voluntarium, tunc oportet omnes consentire, vt patet per Lap. in add. tract. permutati. q. 18. & no. Fred. in d. tract. q. 20. & quod dictum est de consensu maioris partis, habet locum etiam si perineat ad plures & singulos: vt puta patronos: vt not. Fred. in d. tract. quæstio. 22. & vide infra §. permutatio beneficiorum sine auctoritate.

Permutatio beneficiorum si fuerit nulla, possunt permutantes ad priora beneficia redire non obstante resignatione facta: debent tamen hoc facere secundum quosdam cum auctoritate ordinarij, & non aliter. not. Rom. cons. 339. Et Ioan. And. dicit, quod auctoritate ordinarij, & non aliter possunt, si non fuerunt in culpa, cuius opinio est æquior: vt not. Fred. in tract. permu. quæstio. 8. idem autem Fred. distinguit, quod si permutatio fuit nulla ex parte vtriusque, possunt permutantes redire propria auctoritate ad beneficia, & si simpliciter ignorauerunt, permutationem non valere: vt ipse not. in d. q. 8. idem si fuerit nulla ex parte vnius tantum, cui fuerit euictus per eum: vt quæstio. 14. idem si permutans non est euictus, tamen ille qui secum permutauit, ius non habuit, quia forte simoniacus erat, vel alijs non habuit titulum: vt not. per eum. quæstio. 10.

A D D I T I O.

De supradictis vide per Domin. Felin. in capitul. cum venerabilis, de exception. post princip. in versicul. vtrum permutantes.

Permutari potest vnum beneficium cum pluribus, quando illa plura possunt simul sine dispensatione teneri: alijs secus. notat Anton. de exce. cum venerabilis. 3. colum. versic. nota quod vna.

Permutans vnum beneficium pro duobus, altero euicto, si vult euictum dimittere, potest ad primum beneficium suum recursum habere auctoritate superioris. notat Romanus consilio 63.

Permu-

Permutans vnum ex duobus simplicibus, quæ obtinet cum curato, non videtur dispensatum, quod vtrumque scilicet curatum & aliud simplex, quod non permutat, retineat. no. Fre. in tra. permu. q. 28.

* A D D I T I O.

Permutans licet habeat actionem contra alterum non implet eam ex parte sua, tamen non habet actionem contra emitorem rei date in permutatione. casus est in leg. cum precibus. C. de rei permu. & ponit Soc. in consilio 68. colum. fina. circa fin. in 4. volum. H. P.

Permutans vnum beneficium curatum ex duobus, quæ canonice obtinet, cum alio curato, non solum perdit id quod permutat, licet etiam alterum quod prius habebat, quia per adeptionem tertij curati prima duo vacant: nisi dispensatio intercedat, secundum Fred. in tra. prædicto. q. 7. sed Lap. ibidem in addi. non valet permutatio, quæ fit de tertio beneficio, quia habenti duo beneficia curata non potest tertium curatum conferri, sed si prius non renunciat primis duobus, fuit simpliciter facta permutatio, quia non extenditur, nisi ad duo priora, secus si dispensatio fuit plenior, quia in ea dicitur, quod possit illa duo, vel eorum alterum dimittere, & alia similia recipere & retinere, sicut moderno tempore fit communiter, an autem dispensatio circa prædicta possit fieri per inferiorem à Papa, vide Fred. in d. tract. q. 12.

Permutationes beneficiorum siue fiant auctoritate ordinarij, siue Papæ vel eius Legati, non est necessè, quod permutantes faciant mentionem de alijs beneficijs, quæ obtinent. notat Fred. in tract. prædicto. quæstio. 18.

A D D I T I O.

Permutatio facta de beneficio pingui cum tenui præsumitur fraudulenta: vt per Dom. Fel. in c. quia verisimile, de præsumpt. Quod est contra fraudem hodiernam, quæ solet fieri in quadam ecclesia, vbi est quædam capella pauci valoris, & sæpe fit permutatio de beneficijs cum illa capella.

Permu-

Permutatio facta per Papam, vel ex eius speciali commissione de beneficijs referuatis, non facta mentione de referuatione, non valet referuatio, quæ erat specialis & secreta de cæteris beneficijs, fecus si erat generalis, & non in curia. no. Fred. in tract. prædicto. q. 4. licet autem non valet referuatio ex causa permutationis facta, idèd Papa certificatus de speciali referuatione debet vel permutationem perficere, vel permutantibus regressum dare ad propria sua beneficia: vt not. in tract. q. 6.

Permutatio beneficiorum non potest fieri sine auct. Diocæsanæ, etiam si ad eum non pertineat collatio, nec confirmatio ipsorum beneficiorum, quantumcumque interueniat auctoritas illorum, ad quos pertinet omnimoda prouisio beneficiorum. not. Frede. in tract. prædicto. q. 22. nisi talem auctoritatem illi, ad quos pertinet prouisio, habeant à Papa: vt no. in d. tractat. permu. q. 23. vide Rom. consil. 398. & sicut permutatio debet fieri in manibus ordinarij, ita etiam renunciatio quæ permutationem præcedit, licet ad alium pertineat electio, collatio & præsentatio: vt not. per eundem. q. 22.

Permutationi beneficiorum non potest vicarius Episcopi auctoritatem præstare, sed capitulum vacante sede sic: nisi beneficia ad collationem episcopi siue capituli pertinuerunt, secundum Frede. in d. q. 26. sed ibi in addi. quadam dicitur, quòd capitulum & vicarius indifferenter possunt, quia talis auctoritas dependet à iurisdictione episcopali: vt not. gl. in cl. vnica, de re. permu. in qua iurisdictione succedit capitulum & vicarius, etiam quòd ad iurisdictionem habet idem tribunal cum episcopo, nec sequitur nec potest conferre, ergo nec permutationes auctorizare, quia collatio sapit naturam donationis & liberalitatis: vt no. de præben. c. relatum. permutatio non quia de necessitate debet permutantibus conferri, & si aliàs sit, collatio non valet: vt patet in Clem. 1. de re. permu. vide ver. capi. & vicarius.

Permutatio beneficiorum non potest fieri ex interuallo, vti beneficia permutanda sunt in diuersis diocæsis, & vnus conferret vni de permutantibus præcedente resignatione, & deinde alius Episcopus aliud beneficium suæ diocæsis alteri permutanti simul conferre poterit, resignationibus præcedentibus poterit

tunc permutatio simul vel eodem tempore fieri, si ambo episcopi simul essent, vel vnus alteri committeret vices suas. not. Fred. in tracta. prædicto. q. 12.

Permutatio beneficiorum quando fit, necesse est, quòd hinc inde interueniat noua collatio. not. Fred. in tract. prædicto. q. 1. & q. 26. si tamen episcopus permutantibus consentiat, contulisse videtur.

Permutatio non redditur nulla ex eo solo, quòd appareat inæqualitas in beneficijs permutatis, siue ratione reddituum, siue ratione oneris, quia ex hoc non probatur fraus: vt not. Frede. in tracta. prædicto. q. vltima.

Permutans suum beneficium cum alio desinit suum possidere, sed non competit ei interdictum vnde vi, & conditio ex canonem reintegranda. not. Rom. consil. 62.

Permutans beneficium si agit ad beneficium permutatum, non tenetur titulum eius, cum quo permutauit, exprimere, sed sufficit probare eum possedisse beneficium, & quòd pro tali reputabatur: vt not. Rom. consil. 109.

Permutare volentes beneficia, non possunt impediri per habentes potestatem optandi ex consuetudine. not. Frede. in tractatu prædicto. quæstio. 28. licet Lopus ibi aliter in additione distinguit.

Permutari possunt beneficia commendata adinuicem etiam cum alijs non commendatis, sed liberè concessis. not. Freder. in tract. prædicto. q. 15.

Permutari possunt beneficia manualia, licet ad nutum reuocabilia, quia beneficia sunt & possunt perpetuò non reuocari. no. Fred. in tracta. prædicto. q. 16. tamen ex tali permutatione etiam auctoritate apostolica facta, non desinunt esse reuocabilia: vt no. idem Fred. q. 17.

Permutari potest beneficium curatum cum non curato. Item vicarij perpetui ecclesiarum parochialium possunt suas vicarias permutare, quia talis vicaria est titulus canonicus & perpetuus. not. Lap. in addi. dicti tract. q. 14.

Permutari potest beneficium cum hospitali vel præstimonio, quando illud hospitali vel præstimonio conceditur Clericis

in beneficium, secus si Laicis concedatur, secundum Ioan. Andr. sed Fred. dicit etiam, quando conceditur Laico, vel etiam Clerico, sed non beneficium: vt not. in tract. prædicto. q. 14. Lap. autem in addi. Ioan. Andr. tenet, quod de beneficio ad non beneficium est prohibita permutatio. dicit tamen Fred. finaliter, quod licet hospitale, quod non confertur in titulum beneficij, non possit cum alio beneficio ecclesiastico permutari, potest tamen permutari cum alio simili hospitali, facta prius renunciatione in manibus superioris, qui committere vnum alteri, & alterum alteri.

ADDITIO.

Præbenda vacans ex causa permutationis non debet alteri conferri, quam permutare volenti: vt c. in cætera. de præben. Et talis collatio est ipso iure nulla: vt Cle. 1. eo. tit. Nec expectans apostolica potest tale beneficium acceptare: vt in c. 1. de rer. permut. lib. 6. Abbas in d. c. inter cætera.

Permutare non potest habens ius ad beneficium cum habente ius in beneficio, nec etiam duo habentes ius ad rem possunt dicta sua iura ad inuicem permutare, secundum Fred. in d. tract. q. 13. dicit tamen Lap. ibidem in addi. quod si aliqui sunt canonici, auctoritate apostolica, licet vltra numerum, & expectant præbendas vacaturas, possunt inuicem permutare canonicatus inter se, & etiam cum alijs, & alia beneficia cum auctoritate dicecæsanæ: secus si expectarent canonicatus, & præbendas, quia canonicatus qui est sub expectatione præbendæ, permutari non potest, quando est canonicatus vltra numerum: vt not. Roman. consil. 458.

Permutari non possunt beneficia, vbi est certus numerus canonicorum, puta vigenarius, & restrictus ad duodecim, & ordinatum est, quod in locum cedentis vel decedentis nullus substituatur, donec sit redactus ad numerum duodecimũ, tunc enim si duo de numero vigesimo vellet permutare, non possunt, quia beneficia non possunt vacare, donec numerus sit redactus ad 12. not. Freder. in dict. tract. quæst. 33. si tamen illa, quæ ad ordinationem & statutum fecerunt, permutarent, valeret secundum Ioan.

Ioan. Andr. sed Fred. contra: licet Lap. aliter distinguat in addi. in d. tract. q. 35.

Permutare non possunt Rectores ecclesiarum ipsas ecclesias, quæ sunt de mensa in monasterij, sine consensu monasterij. notat Fred. in d. tract. q. 13.

Permutari non possunt canonici sine auctoritate & consensu superioris, ita nec præbendæ, nec domus assignari ratione præbendæ, etiam in eadem ecclesia, secundum Ioan. Andr. & Lap. in fin. dicit tracta. iij. addi. Roma. autem dicit, quod Canonici possunt sine auctoritate superioris permutare præbend. suas, quas habent indistinctas ab earum fundatione, sed ex diuisione bonorum per capitulum facta, temporaliter assignatas. not. Roman. consil. 458. 4. col. aliàs 4. 50.

Permutatio de necessitate requirit permutatorem esse Dominum rei permutatæ, vel pro Domino haberi, vt est habens ius in beneficio seu iure, qui licet non sit propriè Dominus beneficij: tamen pro Domino habetur: vt est casus in c. cum venerabilis. de excep. & de rer. permut. c. 1. in fin. lib. 6.

¶ Persona, si hoc verbum profertur in materia restringibili, non comprehendit collegium nec vniuersitatem: quia collegium & vniuersitas non est persona vera, sed ficta: vt in l. mortuo. ff. de fidei iussio. & ita tenet Ioan. Mo. & Ioan. Andr. in nouella. de præbend. cum illis. in fine. lib. 6. & idem tenet Bartol. & Bald. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. & per text. in l. 3. §. hæc verba. fide nego. gest. & c.

Personatus & personæ ecclesiæ quid sint, & in quo differunt, vide sub ver. dignitas. §.

¶ Pertinere, hoc verbum latissimum est, & comprehendit tam petitorium, quam possessorium. no. Rom. consil. 396. idem not. Innocen. de caus. pos. cum ecclesia. & quandoq; comprehendit Dominum, quandoq; possessorem. not. dom. Anton. de elect. querelam. ver. not. tertio. quod in isto libello. & dicitur etiam ad aliquem pertinere & spectare pleno iure, eo ipso quod est ei, quod ad spiritualia tantum subiecta: vt not. in d. c. querelam. ver. no. 7. loquitur tex. contrariũ. videtur tex. tenere iuncta glo. 1. in c. si quis ius. de for. com. & quod ibi not. d. Ant. vide tex. de ver. sig.

1. verbum illud pertinere, & de fid. instru. c. inter dilectos. & de re iud. c. Abbate sanè. lib. 6. & de elect. c. fin. eod. lib. & de relig. domi. constitutus, & c.

Pignori possum habere, & pro hypotheca rem meant, quando non est mea peno iure, sed reuocabilitate mea: vt not. per Cyn. & Bald. in l. plenè. C. de iure Domi. & c.

Placet, quid importat hoc verbum, Placet, siue placebit, vide sub verbo, arbitrium. §. 1.

Plebanus an dicatur Prælatus, vide sub verbo, prælatus, & c.

Plena quæ probatio dicatur, vide sub verbo, probatio. §. probatio indubitata: & quando dicatur plenè loqui de causa, videtext. de testi. significauerunt. in fin. text. de in integr. audit. & vide sub verbo, liberum.

15 † Pluralis numerus in gratijs beneficalibus restringitur ad duo. de præb. is cui. lib. 6. & quandoque ad vnum tantum: & quandoque super beneficijs dispensatur, secundum Archid. in c. 2. de filijs presbyt. lib. 6. in ver. plura: prædicta intellige nisi verba pluralis numeri erunt geminata: vt verba plurima, secundum Ioan. Andr. ibi in nouel. Idem in ver. quicumq;: talia enim verba geminata omnem numerum includunt: vt not. Bald. in l. Basilica. ff. ad Trebel. & sub talibus verbis geminatis veniunt beneficia curata: quæ aliter non venirent. not. Rom. consil. secundum Ioan. Andr. de præb. in nouel. in c. quamuis. lib. 6. super verbo, restringitur. in nouel. & super ver. in beneficijs.

Pluralis sermo an resoluitur in plures singularitates, vide Bal. ff. de condi. & demonstrat. l. falsa. §. final. ad Trebel. & l. hæredes mei. §. cum ita. & l. si quis seruus. §. si plurius. & de nego. gest. l. 3. §. negocia. & per Bartolum in l. penultim. C. de pupil. & alijs substat. gloss. in cap. vt priuilegia. de priuileg. in gloss. fina. & in Clement. 1. de renunciatio. super ver. alios. de rescript. cap. 2. in 1. glo. & per Archid. in 1. distin. omnes. & per Anto. in proœmio Cle. & vide Roma. consil. 79.

* A D D I T I O.

Pluralitas resoluitur in plures singularitates, quando illa pluralitas respicit diuersos effectus. leg. falsa. §. final. ff. de condi. & demon.

demon. Alexan. in l. hæredes mei. §. cum ita, in 3. col. ver. vnde dico. ff. ad Trebel. & an & quando pluralitas resoluitur in suas singularitates, vide latius per Iacobi. de Sanè. Ge. in l. si seruus. §. si plurius, in 2. col. ff. si quis cau. H. F.

16 † Possessio in iuribus incorporalibus non est vera possessio, sed intellectualis, interpretatiua, impropria, quam iura appellant quasi possessionem, quod not. propter statuta de possessionibus loquentia. no. Domi. Anton. de cau. pos. c. fi. 3. col. in principi. & vide sub verbo, permutatio. & sub verbo, Procurator. & sub verbo, subrogatio.

A D D I T I O.

Practicam tradendæ possessionis, vide omninò per Dom. Feli. in cap. cum aliquibus. de re iudic. in ver. in quantum Abbas impagnat.

Possessio in iuribus corporalibus acquiritur ex vno actu affirmatiuo, eius contra quem possessio quaeritur, quem actum verisimiliter quis alteri nõ exercet, nisi ius habenti, sed ille actus consistit in agere, vt censum soluere, vel ad synodum ire in signu subiectionis, & pati: potiores tamen sunt actus, qui sonant in agere, quam in pati. no. Dom. Anto. de cau. pos. c. fin. in 1. col. Concludo tamen an sufficit vnus actus vel plures, & requiritur, quod exiguntur tot & tales, & talium iurium exercitia, quæ concludunt ventem vti iure suo: vt no. Do. Anton. eo. c. 16. col. & vide infra §. possessio, seu quasi, iurium incorporalium, vt acquiritur.

Possessio potest acquiri in præstationibus personalibus propter rem à persona debitam, & pro tali quasi possessione potest agi recuperandæ: vt no. Do. An. de cau. pos. c. fi. 2. col.

Possessio licet adaptabilis sit ad iura incorporalia: tamen proprietas non, quia tale ius non est plena proprietas, sed à proprietate separatum. Hinc est quod pro talibus iuribus non datur rei vindicatio, sed confessoria quasi in rem actio, pro talibus tamen iuribus prout applicantur, ad rem corporalem datur quædam vindicatio lata ratione iuris, quæ appellatur utilis rei vindicatio: & in totum non sapit naturam confessoria, quæ est in rem

actio, cum detur ad ius corporale, secundum Inno. cuius dictum saluari potest intelligendo, de illa lata, quæ pro iuribus etiam ab homine competit, adiecta causâ vendicationis ratione talis iuris. no. Do. An. de cau. pos. c. fi. 3. col.

ADDITIO.

An apprehensa possessione vnus rei videantur apprehensa alia eiusdem materiam, vide per Do. Fel. in c. cum aliquibus. vlt. col. remissiuè tamen.

Possideri non potest actio nisi per illum cui competit: vt not. Old. conf. 251. & Inno. de resti. spo. in literis. & Domi. Ant. de prescrip. audit. 6. col. ver. oppo. quod non possit.

Possessio in iuribus incorporalibus habet vsum ipsius iuris pro subiecto: sicut in re corporali habet ipsum ius pro subiecto, & talis vsus habetur pro traditione, & ideo si vsus est discontinuus, appellatur discontinua, & hoc in realibus. In seruitutibus autè & iuribus personæ debitis, subiectum quasi possessionis est habitus vsus causatus. nota. Domi. Anton. de caus. pos. cap. fin. 3. colum. Conclude in realibus, quod ipsum ius non quasi possidetur immediatè, sed actus qui exercetur ratione ipsius vsus, sed attenda causa mediata ipsum ius dicitur quasi possideri, siue sit penes quasi possidentem, siue non sit: quia actus ille exercetur ratione ipsius iuris exercentis, vel qui apprehenditur. not. Domin. Anton. de restitut. spolia. cap. 1. & cap. in literis. 14. colum. ver. venio ad primum.

Possideri an possit obligatio personalis ad vnâ præstationem. dic quod possit quasi possideri per tertium, quia apta est pati missionem. Item per ipsum cui competit, potest dici possideri, & sic Possideri latissimè sumitur pro habere vel tenere, sed si sumitur strictè pro vera possessione vel quasi, non videtur, quod talis obligatio non sit quasi possidibilis, quia vltra substantiam obligationis nullus est vsus, qui possessio appellari possit, & quem pro subiecto habet, dicit tamen Bartol. quod vbi est veritas debiti, videtur quis esse in quasi possessione, propter spem vsus exigendi debitum. no. do. An. de cau. pos. c. fi. 6. col. & secundum præmissa intel-

si intellige, quod idè Do. An. no. de rest. spo. in lit. 19. col. ver. quæritur de tertio. & de cenf. peruenit. 5. col. in prin. Old. dicit secundum Inno. quo pacto ex consequenti obligatio possit possideri per illum, cui verè competit, non per alium. vt no. Ro. conf. 248. in fin.

ADDITIO.

Possessorio iudicio ad restitutionem scilicet rei, potest agitari super re spirituali coram Iudice laico: vt vult glo. in c. cum dilectis. de electione. Et an hoc fit verum, vide Do. Abb. no. in c. fi. de iud. Et plenius in c. literis. de iuram. calum. Et quod agi possit possessorio iudicio in quasi spiritualibus & beneficalibus coram Iudice laico, vide per Do. Gui. Papæ in quæstionibus suis, scilicet quæstione prima.

Possideri an possit obligatio personalis ad plures præstationes. Legistæ tenent quod non. Innoc. tenendo contrarium dicit, quod quædam sunt præstationes personales, quæ annectuntur alteri iuri reali: vt est præstatio census ratione iuris emphiteutici, & in his est dare quasi possessionem ratione iuris realis, cui annectuntur, quod est possibile: aut non annectuntur alteri iuri reali, sed transeunt in aliquod realiter distinctum & separatum ab ipsa obligatione personali: vt est ius decimæ, vt est præstatio ratione pedagij, vel ratione collectæ, & in his etiam est dare quasi possessionem, quia possessio reperit subiectum, cui applicatur, scilicet vsum illius iuris separati, vel ipsius iuris obligationis personalis, nec est vis, an detur concursus veritatis illius iuris, quod possidet vel non. Sed quædam sunt præstationes personales, quæ non annectuntur alteri iuri reali, nec transeunt in aliquod ius distinctum ab obligatione personali, & in his non est dare, quasi possessionem, sed bene creatur quidam vsus ad aptam possessionem, ad præsumendum obligationis causam. notat dominus Antonius, de causa pos. cap. fin. lib. 6. & 7. col. licet. Bart. dicat contrarium. in leg. 3. ff. quo. bo. fed. aliter dixisse videtur in l. 3. C. vnde vi. & vide Arch. & decisionem Rotæ in antiquis, quæ alter sentit, quod possideri possint iura incorporalia, quæ dantur in personam vel in rem, quando talia iura habet in se Dominium vel eius partem,

tem, vt ius seruitutis, ius libertatis in libertatem, ius ascriptum in ascriptitium, ius Monachus in Monachum, ius Clericatus in Clericum, ius ciuitatis in ciuem, ius patriæ potestatis in filium, ius fraternitatis & sororitatis in fratrem & sororem, quia omnium prædictorum iurium est dare latam proprietatem de iure quæsitam, & vbi est dare proprietatem, ibi est dare possessionem. not. Domi. Anton. de caus. posses. cap. fina. 8. colum. vers. 2. dicebam.

Possideri an possint iura, quæ debentur à re rei, vt sint seruitutes viæ, itinerum, actus, aquæ ductus, & similes, dic quòd si habent causam continuam, vel quasi, datur solus vsus quidam, qui producit effectum possessionis & præscriptionis. notat Dominus Antonius, de caus. posses. capit. fin. 9. colum. ver. dicebam, tertio, &c.

Possideri an possint incorporalia, quæ debentur à iure personæ, dic quòd si cadant in plenam proprietatem, sicut ius est Dominus Dominij, in hoc quasi est nulla possessio iuris, quia ex toto Dominio ius confunditur in Domino ex vera possessione rei; si autem respectu rei illius, quod est vsufructus vel vsus, datur quasi possessio ipsius iuris, non solum contra Dominum, sed etiam contra quemlibet extraneum, licet Barto. dixit & male quòd datur solum contra Dominum. no. Dom. Anton. de caus. pos. c. fi. 8. & 9. colum.

Possideri seu quasi potest per clericum ius eligendi, quia ius eligendi non confertur in iure canonicali, sed est quid extrinsecum, & pars per se à iure canonicali: cum multi sunt canonici, non habentes ius eligendi, nisi eis assignetur locus in capitulo. notat Dominus Antonius, de caus. possessio. capit. fin. 5. colum.

Possessio præbendæ vel ecclesiæ dicitur esse beneficiati in suo nomine respectu tituli, sed non respectu ecclesiæ vel præbendæ possessæ. no. Rom. consil. 400.

Possessio circa ius tituli in beneficio an sit vera possessio rei, vel quasi possessio respectu iuris, dicunt quidam, quòd Clerici ad instar vsufructuarij habent possessionem naturalem in vera vel quasi possessione respectu iuris tituli, sed dic secundum Innocen. quòd

quòd clericus in beneficio est simplex detentor corporis ecclesiæ, vel rerum suarum, & habet solam quasi possessionem iuris administrandi, veram autem possessionem rerum ecclesiæ habet episcopus, vel vniuersalis ecclesiæ, & particularis, & hoc in clericis secularibus.

Priores, & alij canonici regulares, si sint manuales, nullam habent quasi possessionem, sed tenent vt vicarij vel custodes, sed perpetui clerici de capitulo vel conuentu, illi habent quasi possessionem iuris administrandi, & nomine proprio possunt agere, vt restituantur. notat dom. Antonius, de caus. posses. cap. fina. 11. & 12. colum. ver. mihi videtur: alibi Innocen. dicit, & hoc approbat: quòd clericus habet naturalem possessionem rerum ecclesiæ nomine proprio suo, & ciuilem nomine ecclesiæ, & hanc opinionem reprobatur dom. Anton. & tenet primam in cap. in literis, de restit. spol. 24. colum. ver. venio ad vltimum. & in cap. cum super. de caus. pos. in 3. col. & vide in 6. §. possessio seu quasi iuris & tituli, & §. seq.

Possessionem seu quasi rerum ecclesiæ, seu iuris administrandi, non habent illi qui etiam ad firmam conducunt, quibus datur vniuersalis administratio reddituum, & facultas colligendi spirituales & temporales redditus, sed habent nudam facultatem administrandi, & nomine alieno, siue sint clerici, siue laici, idè non quasi possident, sed aliter tenent, & idè si tali facultate priuentur, non possunt agere possessorio nomine proprio. notat dom. Anton. de cau. posses. cap. fin. 13. colum. ver. ex hoc verbo dicitur.

Possessionem seu quasi rerum præbendarum, vel iuris administrandi, non habet laicus, cui pro eius sustentatione est concessa præbenda, nec habet ius administrandi appropriatum, quia tale ius spirituale non cadit in laicum, sed tanquam procurator in re sua administrat: sic non quasi possidet, nec eiectus possit agere possessorio. not. dom. Anto. de caus. pos. c. fin. 13. col. ver. ex his decisio surgit.

Possessio seu quasi seruitutis, quæ alieno nomine possidetur, non acquiritur, nec creatur ex eo solo, quòd quis comprehendat fundum dominantem, sed si existens in quasi possessione seruitutis,

tutis, vendat fundum dominantem, & illum traderet animo conferendi, etiam quasi possessionem seruitutis, illam confert. Aliud est ergo in quasi possessione nouiter creanda, in qua requiritur patientia Aduersarij seruitutis, & aliud in iam formata transferenda, not. Anton. de caus. pos. ca. fin. 13. col. ver. venio ad secundum.

Possessio seu quasi subiectionis, & iurisdictionis in castrum ciuitati subiectum, vel in capella ecclesie subiecta, acquiritur eo ipso, quod ingrediatur quis ipsam ciuitatem vel ecclesiam absq; aliquo alio particulari exercitio iurisdictionis, quod est verum, quando ille, qui primò dictam ciuitatem vel ecclesiam habebat, erat in quasi possessione subiectionis & iurisdictionis prædictæ, secus si quasi possessio nondum esset in aliquo firmata, quia tunc per solum ingressum ciuitatis vel villæ non acquiritur possessio subiectionis castri, vel capellæ. no. do. Ant. de cau. pos. c. fin. 13. col. versi. per hoc concluditur.

Possessio seu quasi iuris decimale acquiritur eo ipso, quod quis inducitur in fundum decimalem ab eo qui habuit dictam quasi possessionem, quam vult transferre in illum, quem inducit: secus si inducens non sit in quasi possessione iuris decimæ, quia tunc sola traditione fundi nec creatur, nec acquiritur possessio, nisi sit vnita cum traditione fundi, & aliquam partem decimæ reciperet animo acquirendi quasi possessionem: aliud est ergo in quasi possessione nouiter creanda. notat dominus Antonius, de causa poss. cap. fin. 10. colum. ver. ex his apparet. & nota, etiam per eundem de rest. spol. cap. in literis. 22. col. ver. per hoc determinantur.

Possessio omnium locorum ciuitatis vel castri acquiritur apprehensione vnus loci ciuitatis eiusdem, vel castri, quando apprehenditur animo acquirendi possessionem totius iuris, secus in quasi possessione iuris & iurisdictionis, quæ in ciuitate & castro non acquiritur, nisi intercedat aliquod exercitium particulare iurisdictionis, scientia & patiente illo cuius iurisdictioni præiudicatur, secundum Bar. dic. quod solo ingressu ciuitatis vel castri cum apparatu iurisdictionali acquiritur quasi possessio totius iurisdictionis & iuris, quia qui præminentiam illam ostendit, &

dit, aliquid tangit iurisdictionis actu, & quia talis actus annectitur iurisdictioni: Aduerte tamen quod si agitur de acquirenda quasi possessione iuris totius prouinciæ, oportet quod ingrediatur principalem ciuitatem in apparatu iurisdictionali, tunc si agatur de quasi possessione iuris de nouo creandi, non acquiritur solo ingressu: si de creata transferenda, illa transfertur. notat dominus Anton. de caus. poss. in cap. fin. 7. colum. ver. ex his inducitur.

ADDITIO.

Vide postillam suprà postam post postillam, possessio licet.

Possessio seu quasi iurisdictionis acquiritur eo ipso, quod index ponitur in possessione tribunalis, quia eo quod in apparatu ad tribunal sedet, aliquid tangit de iurisdictione. no. do. Anto. de cau. c. fin. 16. col. ver. si ex his prædictis puto.

Possessio seu quasi iuris administrandi in ecclesia acquiritur eo ipso, quod aliquis inducitur in possessionem corporis ecclesiæ, animo acquirendi quasi possessionem iuris administrandi, quia actus ingrediendi ecclesiam est coharens administrationi ecclesiæ, ideo statim, cum auctoritate superioris inducitur vel ingreditur, incipit aliquid tangere de iure administrandi, quia actus ingrediendi ecclesiam est coharens administrationi ecclesiæ, in qua consistit. not. do. Ant. de caus. poss. c. fin. 16. colum. ver. ex his deciditur.

Possessio iuris eligendi non acquiritur ex eo solo, quod quis inducatur in possessionem loci, in capitulo vel in choro, quia per ingressum nihil tangitur de iure eligendi, sed bene fateor, quod ex hoc est in quasi possessione capituli, per quod habet licentiam propria auctoritate comprehendendi quasi possessionem iuris: vno. do. Ant. de caus. poss. c. fin. 16. col. de restit. spol. in literis. 23. col. ver. ex his inferitur. & huic concordat quod not. in possess. iuris prælaturæ.

Possessio seu quasi iuris passagium colligendi, non acquiritur ex eo solo, quod quis ponitur in possess. loci, vbi passagium colligitur: quia

quia ex hoc non tangitur aliquid de parte iuris colligendi passim. *gim. nota. dom. Anton. de caus. pos. c. fin. 16. col. ver. ex his patet.*

Possessio seu quasi iuris canonialis vel praelaturæ non acquiritur ex eo solo, quòd canonicus vel praelatus sit inductus in possessionem fundorum, & possessionem ecclesiæ, secundum Inno. tunc, quòd si consuetudo est sibi, quòd si talis inductio habeatur pro signo possessionis traditæ, transfertur quasi possessio iuris vniuersalis: sed cessante consuetudine acquiritur solum quasi possessio iuris administrandi temporalia, non spiritualia, quia eo ipso quòd fundum ingreditur superiore patiente vel consentiente, tangitur aliquid de administratione temporalium: & sic ratione contiguitatis eiusdem administrationis, & speciei extenditur illa quasi possessio ad omnia loca quasi temporalis administrationis, dum tamen acquirenti constet, sed ad spiritualia non extenditur, quia sunt alterius speciei, & superioris gradus, de quo nihil per ingressum fundorum ecclesiæ vel beneficii acquiritur, possessio naturalis & ciuilis ipsorum fundorum. *not. dom. Anton. in cap. fin. de caus. pos. 17. colum. ver. ex his deciditur. Alij dicunt, quòd licet per ingressum fundorum ecclesiæ vel beneficii acquiratur possessio naturalis & ciuilis ipsorum fundorum, naturalis nomine proprio, & ciuilis nomine ecclesiæ, secundum Inno. quòd tamen non approbat cum acquiritur quasi possessio iuris canonialis, vel praelaturæ, nisi illo iure utatur, vel interueniat constitutio. no. per eum, de resti. spol. in literis. 24. col. ver. ex hoc deciditur: licet contrarium tenet, vt ipse not. in d. cap. in literis. 23. col. ver. 5. & tertio principaliter.*

Possessio seu quasi iuris patronatus acquiritur per apprehensionem ecclesiæ, quòd est verum, quòd ad ius administrandi & honorificentie, quia per apprehensionem tangitur aliquid de administratione & honorificentia, secus quòd ad ius presentandi, nisi aliter sit de iure vsus, vel nisi quia quasi possessio iuris presentandi iam creatur in patronum alteri donantem, quia tunc illa quasi possessio transfertur in donatarium, in possessionem ecclesiæ inductum ante illam quasi possessionem transferendi, sciente & patiente superiore. *no. do. Ant. de cau. pos. c. fin. 24. col. ver. ex his deciditur.*

* SING

* SINGVLARE.

Per possessionem antiquam nobiles laici probant se habere ius patronatus ecclesiarum, licet non habeant titulum. Ita singuli dixit Bald. in l. cum super. C. de rei vendic. refert & sequitur Andr. Sicu. in repet. Rub. de caus. poss. & proprie. H. F.

Possessio iuris patronatus ad præsentationem, vt validetur, requiritur quòd sit penes præsentantem in limitibus actus, præsentatio sequens non validat præsentationem præambula: ergo possessio præcedens, vel actum præsentationis sequens non validat præsentationem, etiam illam quæ in limitibus præsentationis acquiritur ad vltimum, verum est in possessore tantum: sed in vero patrono tantum sufficit ad validitatem præsentationis ipsam acquirere quasi possessionem in actu præsentandi. *not. do. Ant. de iure patro. consultationibus. in 8. not.*

Possessio seu quasi iuris subiectionis acquiritur eo ipso, quòd aliquis inducitur in possessionem ecclesiæ vt subiectæ, vel possessionem eius, quia ingrediendo aliquid tangit de iure subiectionis. *notat Antonius de caus. poss. cap. final. 18. colum. ver. ex his deciditur.*

ADDITIO.

Et idem potest agi possessorio pro iuribus incorporalibus, vt subiecti non admittant dominum, videntur spoliare eum quasi possessione subiectionis: agitur ergo contra ipsos possessorio, hoc colligitur ex cap. fin. de iud. quòd nota pro ijs quæ not. in cap. olim. 3. de restitut. spol. & in c. querelam. de elect. & in l. si certis annis, de pact.

Possessio seu quasi iuris vassallici in vassallum acquiritur domino, eo ipso quòd fundus traditur feudatario, & ipse ingreditur animo transferendi ius vassallicum in dominum, quia ex eo aliquid tangitur de iure vassallico & subiectionis, eò quòd aliquid recipit à domino, vt subiectus, & subiectio cohæret traditioni feudi. *not. dom. Anton. de caus. possell. cap. fin. 18. col. ver. ex his deciditur.*

Possessi

Possessio seu quasi iuris possessionis acquiritur & probatur ex præstatione census, saltem respectu illius census: sed quò ad separata, non arguit subiectionem, quia actus solutionis census est æquiuocus: aliquando enim est signum subiectionis, aliquando protectionis signum, aliquando exceptionis: non arguit ergo subiectionem, vel eius quasi possessionem, nisi ad limites determinatæ præstationis census, & eodem modo istæ traditiones brabiorum, vel cæterorum quæ sunt in ciuitatibus, in festiuitatibus principalibus, non sunt destinatæ in signum subiectionis, in festiuitatibus arguunt subiectionem, sed non determinatam, quia vagæ sunt, cum præsentur aliquando ratione recommendationis & protectionis, aliquando ratione totalis subiectionis, nisi alius in traditione appareat. not. dom. Ant. de caus. poss. c. fin. ii. col. ver. nunc autem restat. & vide supra possessio in iuribus incorporalibus acquiritur.

Possessio iuris prælaturæ, vel iuris canonicalis acquiritur eo ipso, quòd quis installatur in sede principali prælaturæ, vel iuris canonicalis, vel quando ponitur ad sedendum in choro, quòd est verum in generali consuetudine sic disponente, secus de iure scripto, secundum Innoc. & si consuetudo negaretur, debet probari. not. dom. Ant. de restit. spol. in literis. 24. col. versic. quaritur de tertio principaliter. Et idem tenet conclusio 275. quæ incipit, petenti. vbi not. sed tu dic, quòd etiam de iure per actum installationis in loco principalis sedis acquiritur quasi possessio totius iuris prælaturæ, & iuris canonicalis, dum tamen asserit, hic instantia installantis & installati, & facultas tradendæ possessionis dependet ab installante. Et ratio est, quia eo ipso quòd installatur in choro, qui est locus principalis sedis prælati & canonici, tangitur aliqua pars iuris administrandi in superioribus: cautius tamen est volenti concedere quasi possessionem, vt probet consuetudinem: sed si installatio canonici nõ fieret in loco principali, sed in aliquo loco capituli, tunc quia hi actus sunt determinati ad alios particulares actus iuris canonicalis, vt ad ius eligendi, & similia, quæ sunt subiecta quædam, & per inferius ad ius canonicale, & non acquiritur possessio iuris canonicalis, nisi consuetudo aliud determinet, & in hoc procedit opin. Innoc. & dom.

dom. Ant. de caus. poss. c. fin. 19. col. ver. ex his secundò infertur. & vide omnino supra §. possessio iuris eligendi.

Possessio seu quasi iuris prælaturæ, vel iuris canonicalis vniuersalis acquiritur eo ipso, quòd aliqua pars iurium tangitur, vt qui eligitur ordinarius, actum particularem facit; si hoc agit vt ius vniuersale quærat, & aduersarius hoc sciat. not. dom. Ant. de caus. poss. cap. fin. 20. colum. ver. sed hîc est dubium. vide plenius in §. possessio seu quasi iuris, si non potest acquiri in aliquo loco ad hoc deputato, propter violentiam forè aliquotum an possit accipi, & acquiri in aliquo loco, ad hoc non deputato. Innoc. variat, & Hostiens. tenet quòd sic: si solus non deputatus pertineat ad dignitatem vel beneficium, de cuius possessione agitur, aliàs secus, nisi consuetudo aliter se habeat. not. dom. Ant. de caus. poss. c. fin. 2. col. vers. sed sic est dubium, & de restit. spol. in literis. 30. col. ver. per hoc dicit Spec.

Possessio rei corporalis acquiritur per traditionem clauium ipsius rei, & per traditionem instrumenti de ipsa re confecti. not. dom. Ant. de caus. poss. cap. fin. 22. col. ver. venio ad tertium.

Possessio seu quasi iurium incorporalium, vt est ius administrandi ecclesiæ, acquiritur in totum ex traditione clauium ipsius, sed si essent claues non ecclesiæ, sed aliquius possessionis ecclesiæ, tunc acquireretur quasi possessio administrationis temporalium tantum, & non spiritualium, nisi ex consuetudine talis actus esset destinatus in signum traditionis totalis possessionis. not. dominus Antonius de causis possess. cap. fin. 20. colum. vers. ex hoc patet, &c.

ADDITIO.

Quot sunt remedia seu auxilia prodita contra eum, qui non admittit actorem in possessionem, secundum mandatum iudicis, vide per gloss. in cap. tuæ fraternitatis. super verbo, inducendus. vt lit. non contestat.

Possessio seu quasi iuris administrandi ecclesiæ, an acquiratur per inuestituram, quæ quandoq; fit per traditionem clauium, baculi, vel annuli inuestientis, vel inuestiti, vel tertij nomine ecclesiæ. dic quando ipsa inuestitura non præcedit translationem

nem ipsius iuris, non transfertur quasi possessio, sed creatur ius, quia sumitur tunc pro collatione & prouisione, sed & si sequitur totalem translationem iuris, & talis actus fiat in re presentis, non transfertur quasi possessio, sed bene datur licentia ingrediendi, habet tamen hoc generalis consuetudo tale esse signum possessionis transferendi, ex vi consuetudinis transfertur quasi possessio, si est vacans, siue fiat in presenti, siue in re non presenti. notat dom. Antonius de caus. poss. cap. fina. 20. colum. ver. venio ad tertium.

Possessio seu quasi iuris administrandi acquiritur eo ipso, quod quis in ecclesia inuestitur per actum pulsationis campanarum, vel per traditionem pannorum, vel alterius actus similis, quia per tales actus tangitur pars administrationis, quod non est, quando inuestitura fit per traditionem baculi, vel per impositionem birreti, vel annulli non pertinentis ad ecclesiam. not. dominus Antonius de caus. poss. cap. final. versic. venio ad tertium contrarium. circa principium. dicunt dom. de Ro. consil. 225. Et idem dom. Ant. de rest. spol. in literis. 24. colum. ver. queritur se, eundem principaliter.

Possessio seu quasi iuris incorporalis transfertur & acquiritur per hæc verba, do, & assigno tibi tale ius in re vel præbenda, secundum Innocent. & procedit quando illa quasi possessio iuris consecutiue, & accessorie venit ad translationem veræ possessionis ipsius rei, & quando in re presenti quis dicat, do & assigno tibi talem rem cum omnibus iuribus, sed principaliter ex verbis prædictis non transfertur quasi possessio iuris præbendalis, quia in quasi possessione talis iuris non cadit traditio neque assignatio, sed habet ex vi pacti, nisi talis assignatio fieret per iudicem. not. dom. Ant. de cau. poss. c. fin. 23. col. ver. nunc venio ad actus, & secundum præmissa intellige quod idem dom. Anto. not. de rest. spol. in literis. 20. col. ver. venio ad secundum.

Possessio vera rei ratione iuris, quod quis habet in re, acquiritur per constitutum à possidente factum. not. dom. Anton. de caus. poss. c. fin. 23. colum. ver. sed est dubium, & de acquir. poss. linterdum. §. fin.

Possessio seu quasi iurium incorporalium transfertur & acquiratur

quiritur per constitutum factum ab illo qui quasi possidet, secus si fiat ab illo qui non possidet, nec quasi possidet, quia tunc agitur de possessione nondum formata, & nouiter creata, sed ad creamandam & transferendam. not. dom. Anton. de caus. poss. cap. final. 24. colum. ver. sed est dubium, & melius de restit. spol. cum venissent. 4. & 5. colum.

Possessio seu quasi iuris subiectionis, quod habet prælatus in rectorem, non transfertur in alterum, hoc quod Rector constituit se alterius nomine possidere, & alium in dominum recognoscat, quia Rector non possidet. not. Anton. de caus. poss. c. fin. 24. colum. vbi ex subiectione ecclesiæ, quam habet episcopus, transfertur in alium, si episcopus constituat se alterius nomine quasi possidere. Idem in patrono existente in quasi possessione iurisdictionis, & sic de singulis. Quæ vera intellige, quia quando quasi possessio alteri proportionatur, aliàs secus. Quid enim si clericus nomine laici constituat se quasi possidere titulum beneficii, vel ius eligendi, pater nomine extranei constituat esse se in quasi possessione filiationis, vel mariti loco tertij in quasi possessione iuris naturalis, non transfertur quasi possessio ex incapacitate debentis suscipere. not. dom. Ant. de caus. poss. c. fin. 15. col. ver. est alius.

Possessio seu quasi iuris eligendi acquiritur & transfertur in alium, eo ipso quod canonicus existens in quasi possessione plena iuris canonicalis, retinet ius presentandi, & transfert ius eligendi, vel transferri potest. & idem si existens in plena quasi possessione subiectionis & iuris episcopalis partem certam subiectionis & iuris detineat, & quasi possessionem alterius partis transferat, ad hoc operatur sola intentio partis absque alio exercitio ipsius iuris. not. dom. Antonius de caus. poss. cap. fin. 16. colum. ver. & sic est alius.

Possessio seu quasi iurium corporalium, ad hoc vt acquiratur capacitas illius iuris & quasi possessionis, ex parte alterius volentis acquirere quasi possessionem naturalem, & hæreticus non potest acquirere possessionem ecclesiarum & iurium spiritualium: laicus similiter non potest acquirere possessionem iuris spiritualis, nec iurisdictionem in clericum, nec potestatem

audiendi confessionem. not. dom. Ant. de ca. poss. cap. fin. 20. col. ver. nunc. & 25. ver. ex his deciditur. Item non potest laicus qui possessionem census acquirere in re sacra vel dotali ecclesiae. v. not. Ant. ibidem col. 48. ver. restat vltimò iudicem.

ADDITIO.

Possessorio iudicio potest agi pro pensione nouiter subtrahā, annuatim solita praestari, licet nihil de proprietate doceatur. tex. est in c. querelam, de elect. circa princip. quod intelligi quando pensio fuit petita, & debitor recusauit soluere non propter impotentiam, sed propter voluntatem: vt not. Innoc. in c. suborta. de re iud. not. Abb. in d. c. querelam. 2. col. & not. ipse in cap. sicut nobis. de re iud. Item ad obtinendum in possessorio iudicio super praestatione census vel pensionis, non est neceffe allegare causam, quare debeatur, sed satis est dicere, quod erat in possessione percipiendi: vt nouiter fuit sibi subtrahā: vt est text. in d. c. querelam. & idem not. Innoc. in c. peruenit. de cens. & Bart. in l. fin. ff. q. 60. licet enim non sit dare possessionem vel quasi, ex annua praestatione personali, tamen imprimitur quidam status, per quem potest peti restitutio, hoc tenet Abb. in d. c. querelam. & alibi per gloss. notabilem, in c. nullus. 2. q. 2. vide Abba. in c. bona. de appell. 5. col. qui hoc concludit, licet per alia verba.

Possessio seu quasi summa plenitudinis potestatis Papa, non potest acquiri per inferiorem, quia illam Papa habet à Deo, & nullus inferior est capax illius. Item nec potest inferior acquirere libertatem non recognoscendi imperium in superiorem, vel Papam in loco imperij: & si acquirat non potest esse iusta. not. do. Ant. de cau. poss. c. fin. 25. col. ver. ex nunc. secundo. Praedicta intellige, nisi Papa vel Imperator concedat alicui facultatem, aliquo agendi ex plenitudine potestatis, quia tunc illam facultatē exercendo acquiritur quasi possessio, quia vtitur iure suo: vt no. dom. Ant. 12. col. in c. fin.

Possessio seu quasi iure excommunicandi potest acquiri, ne dum per praelatum, sed etiam per inferiorem clericum, dum tamen habeat iurisdictionem vel saltem habeat potestatem praeminentia-

inimentalem in aliquos subditos. not. dom. Ant. de cau. poss. cap. fin. 20. col. ver. ex his deciditur.

Possessio seu quasi iurium corporalium non potest acquiri, nisi animus & corpus volentis acquirere intercedat, & sic est neceffe ingredientem habere animum quaerendi, & aliquid corporaliter exercere, vel actum tractet proportionalem exercitio iuris, & quodlibet ius habet suos effectus, & actus extrinsecos significantes ipsam ius. not. dom. Ant. de restitut. spol. in literis. 18. col. ver. nunc extrinseca.

Possessio seu quasi vt acquiratur in corporalib⁹, exigitur vsus proportionabilis iuri cui intenditur quasi possessio: vt si vult aliquis quaerere quasi possessionem iuris eligendi, eligat: si iuris praesentandi, praesentet, iurisdictionem exercendi, exerceat, & sic de singulis: nam si vsus esset vagans aequiuocus ad plura iura, non argueretur ad quasi possessionem alterius, non ergo sufficeret ad concludendam possessionem iuris, quod interfuerit electioni, quia potuit interesse vt consultor, testis, & aduocatus, & vt notarius. not. dom. Anton. in praalleg. cap. 18. colum. versicu. secundo exigitur.

Possessio quam quis habet in ancillam, vt differat à mercenaria, debet probari & concludi ex actibus tantum proportionabilibus ancillae, & oportet quod non solum actus impetrantes excludantur, sed promiscui etiam vel aequiuoci. Quod intellige per Ioan. And. nisi per coniecturam decerni potest, in qua parte exercetur. not. dom. Anton. de cau. poss. cap. fin. 30. colum.

Possessio liberi hominis iure improbatā, nisi ex causa decreta, & à iure permiffa, & dicta possessio habet annexam causam proprietatis in aliquo. not. dom. Anton. de cau. poss. cap. fin. 21. col. ver. quinta opinio.

Possessio seu quasi iuris maritalis iuste haberi non potest ad partem possessorij, nisi de matrimonio constet, saltem apparenter, non enim exigitur vera existentia vinculi matrimonialis, sed sola apparentia ex rebus rudibus & principalibus, scilicet consensu & legitimi, hoc est inter personas habiles ad matrimonium: licet non sit iuris, propter quod impedimentum, & quod matrimonij sit in facie ecclesiae contractum, vel ab ecclesia

approbatum, aliàs licet concludatur possessio, non sufficit ad possessorium recuperandam, quia evidenter iniusta, & ab ecclesia reprobara: ex hoc apparet vnus casus, in quo ad habitum quasi possessionis exigitur, vt quis pro iure suo vtatur, & quòd verè vel apparenter sibi adit de proprietate illius iuris, in quo attenditur quasi possessio, & habet causam proprietatis annexam: vt not. dominus Antonius de causa possessionis, capitulo finali. 31. col. ver. 5. opin. Et vide sub verbo, possessorium. §. possessorio recuperandam agentem in causa matrimoniali, cum pluribus §§. sequentibus.

Possessio & quasi iuris & tituli beneficij vt queratur, exigitur auctoritas ordinarij inducentis in possessionem, quando agitur de quasi possessione praelaturae, vel alterius beneficij à canonicali, vbi autem agitur de quasi possessione iuris canonialis, sufficit alterum de tribus probari. Primò quòd exercuit actus, qui solis canonicis proportionantur, vt interesse electionibus communibus tractantibus, praxendam recipere, stallum habere in choro, sectionem Euangelij & Epistolae in hebdomada sua legere, cameram habere solitam canonicis assignari. Secundò, quòd exercuit actus promiscuos proportionales tantum canonicis, Tertiò, quòd probet qualiter habetur, & reputatur pro canonico, hoc sufficit quòd ad tradendam quasi possessionem, saltem pro qua datur possessorium in odium violenti, secundum Ioannem Andream, tu dic, quòd si agatur solùm de sine querendi, & habendi quasi possessionem iuris tituli, illa non potest acquiri, nec haberi, nisi detur patientia illius, à quo pendet illud ius transferre, vt collatorum vel institutorum, quia cum in talibus iuribus non cadit traditio actualis, oportet quòd quandoq; possessio habeatur ex parte illius, à quo pendet ius transferre. Not. ergo quòd in iure canonicali sufficeret patientia canonicorum, cum ab eis non dependeat illud ius transferre, nisi fortè ad capitulum spectaret collatio, & hac vera, quando agitur de acquirenda quasi possessione totalis iuris canonialis, & de iure eligendi vel vocem dandi in capitulo, benè sufficeret patientia canonicorum, è quorum potestate pendet illud ius transferre. Sit ergo cautus articulans, vt si intendit concludere quasi possessionem respectu

respectu tituli, non concludit patientiam illius, ad quem spectat illud ius transferre. Ex his patet, quòd ad habendam quasi possessionem iuris & tituli beneficij exigitur, quòd vtens vtatur, & pro iure suo, ita quòd ius sit ad causam proprietatis annexum. nota. dom. Anton. de caus. posses. cap. fina. 22. colum. ver. sed dubium est. de restit. spol. in literis. 11. colum. ver. ad huius evidentiam.

Possessio seu quasi ecclesiae & tituli in ecclesia, non potest acquiri sine scientia & patientia illius possessoris, sine patientia custodis, quando ab aliquo non possidetur, est enim necessaria scientia & patientia confirmatoris & inuestitorum, sine quorum auctoritate non possit iuste possideri. no. do. Ant. de cau. pos. c. fi. 14. col. ver. venio ad tertium.

Possessio seu quasi iurium corporaliũ omnium, praeterquam iur. maritalis, & tituli beneficij, regulariter nullam habent mixturam cum proprietate, nec habent causam proprietatis annexam, quòd ad finem possessionis habendam, & quaerendam, non exigitur ventè vti, & pro iure suo, ita quòd ei adhæsit verè vel praesumptiue, siue apparenter, nec etiam quòd vtatur vt pro iure suo, quòd ipse putet adesse, sed sufficit quòd si vtatur quasi pro iure suo: vt not. dom. Anton. de caus. poss. cap. fin. 21. colum. ver. oppo. quanto. & 13. col. ver. nunc extrinseca. & eod. tit. ca. 1. fallit secundum Inno. in quasi possessione iuris personalis & actionis, quia nunquam potest quis possidere actionem, nisi ille cui de iure competit, qui aliter agit non possidet: vt no. do. An. in d. c. in literis. 19. col. ver. requiritur tertio.

Possessio seu quasi iurium incorporalium, non creatur absque patientia eius, contra quem agitur ipsa quasi possessio, & hic vbi agitur de creatura in alium transferenda, illa transferitur absque patientia praedicta, vnde habes seruitutem viae in fundum alterius, si fundum suum, cui seruitus debetur, alienat, transfert quasi possessionem seruitutis in emptorem, licet de seruitute non patitur, quia illa quasi possessio erat formata, sed si ego nomine meo quaeram seruitutem viae per fundum Titij, quasi possessionem non acquiro, nisi Titius patiatur, & haec vera in iuribus, in quibus datur quasi possessio quae erat formata, sed in illa tamen sufficit solus usus, ex parte querelae intendentis, absque pa-

tientia eius, contra quem queri intenditur. no. do. Ant. in c. fi. de cau. pos. 36. col. ver. nunc videndum restat.

Possessio rerum incorporalium in domino non praesumitur precaria, secus si in quasi possessione omnium iurium corporalium etiam si illa quasi possessio non sit contra ius, quia semper in dubio praesumitur precaria. quod est verum si possessio est recens: secus si sit antiqua, relinquatur arbitrio iudicis. not. dom. Ant. de caus. pos. c. fin. 26. col. ver. etiam dixi.

Possessio seu quasi, quando est precaria, dicitur possidens possidere nomine alieno, non proprio, quia non possidet ut pro iure suo. not. do. Ant. de cau. pos. c. fin. 37. col. ver. secundum dixi. habere tamen ipse precario tenens possessionem: ut no. Bar. ff. de acquir. pos. l. interdum, in prin.

Possessio seu quasi iurium corporalium non acquiritur ex patientia gratiosa, nisi ab utraque parte agatur, ut ille possidet, cui patientia praestatur, & talis possessio dicitur precaria, quae durat quamdiu gratia durat: & ideo si canonici de gratia admittant aliquem ad eligendum, & coelegit, vel in alio actu vocem suam des, ille non acquirit possessionem, nisi vtraque parte agatur, ut habeat, & tunc acquiritur quasi possessio, quae durat ut precaria, quamdiu gratia durat. no. do. Ant. de cau. pos. c. fin. 37. col. ver. secundum dixi.

Possessio seu quasi iurium incorporalium ut acquiritur, ita quod non sit precaria, requiritur quod ille contra quem acquiritur, patiatur utentem uti & pro iure suo. Qualiter autem constat, quod ille patiatur, secundum Innoc. quod hoc constare potest ex vnicuique actu si sit talis, quod verisimiliter etiam vocem permitteret, nisi ius habenti, ut est actus eligendi, vel vocem in capitulo dandi, vel aquam in fundum ducendi, ideo sufficit acquiri, quod vno die duxerit me sciente, & videat pati, quod illo iure utatur, ut pro iure suo: Si autem actus est talis qui per modum facultatis, & amicitiae verisimiliter bis aut ter permitteretur, etiam ius non habenti, sed multoties contumacia non pateretur, ut iret per funiculum alienum & similia, tunc ex duobus vel tribus actibus non acquiritur quasi possessio, sed iura dicunt, quod acquiritur, si triginta vicibus ierit, vel etiam ius non habenti, ut si vnus in domo

militia

militis recipere, tunc ex multiplicatione talium actuum non praesumitur, quod pars patiatur utentem uti, & pro iure suo, nisi ex alijs circumstantijs aliud includeretur, ut si est talis qui ex debito hoc consueuerat, ut quia ex causa dominij, vel praelationis fuit in domo hospitatus, vel in domo exempti, & sic etiam quandoque constat, quem pati utentem pro iure suo, puta si ille, in cuius praedictum utitur quis, contradicebat, & utens usus fuit. Item constare potest per expressa verba utentis, quibus exprimitur se uti iure feruituris, ita quod non ex gratia, sed ex debito uti intendit, & is contra quem utitur, nec verbo nec facto contradicit. Ex quibus concluditur, quod ex actibus & verbis, & modo, & ex alijs circumstantijs arbitratur bonus iudex, & transfundit onus probandi in alterum, & potest per multa exempla declarari, de caus. pos. c. fi. 26. col. ver. nunc videndum restat, cum tribus alijs columnis sequentibus. vide omnino Innoc. in c. diligenti, de praescript. Bar. etiam ponit exemplum de possessione iuris eligendi, ad quam querendam sufficit vnus actus electionis: ut ipse not. in l. x. hoc interdicto. ff. de iur. actusque priua.

ADDITIO.

Possessorium an & quando potest concurrere cum interdicto retinendae, & an possint similiter possessorium & petitorium intentari seu cumulari, vide plenè per Abb. in cap. cum dilectus, de caus. pos. & propriet. & per Bart. in l. naturaliter. §. nihil. ff. de acquir. pos.

Possessio seu quasi iurium corporalium acquiritur utenti ex alterius patientia inuoluntaria, si habet in se voluntatem periculosam, pusillanimam, & quando transfertur quasi possessio in utentem, quae erat formata in mericulosa: si non erat formata, creator de nouo in utentem, quando actus est talis, qui non competit, nisi ius habenti, licet fortè haec quasi possessio non proficeret quod ad omnia remedia possessoria. Si autem patientia est in totum inuoluntaria, ut quando contra quem intenditur quasi possessio, contradicit, & facit quicquid potest, ne alter illam acquirat, vel fortè non audiens non acquirit, cum appareat possessoris.

sessionem non habere animo differendi. Per quod concluditur, in corporalibus violentam possessionem haberi non posse, quia in ea creanda exigitur pati in illa parte. Innoc. dixit contrarium. Sed pro concordia dic quod violenter patiens non credit vtemen vti, & pro iure suo non acquirit, nisi quasi possessionem, si autem credat eum vti, & pro iure suo, tunc si inferatur violentia subditiis possidentis, non acquiritur quasi possessio. Idem si violentia inferatur ipsi possidenti, suspiciatur se posse repelli ex quo quantum ad se contradicit vel protestatur, vel officium superioris implorat, sed si non protestaretur, possessionem perdit, & idem si ageretur de possessione creanda, quia illa creatur, & per hunc modum potest haberi violenta quasi possessio. quod autem dictum est, protestantem non perdere quasi possessionem, intelligi debet, nisi aliquis actus exterior intercedat, ad demonstrandum privationem, vt si veniens ad eligendum eiciatur extra capitulum: Nam quantumcumque contradiceret & protestaretur, perdit quasi possessionem. Sed si electus quasi non possidet ex tali praecisa violentia, non creatur quasi possessio, quia hic deficeret pati, sed ex violentia causatiua creari possit, vt praedicta omnia per exempla. not. dom. Ant. de caus. poss. c. fin. 40. col. ver. 2. dicebam. & aliquid tangit de restit. spol. in literis. 29. col. ver. ex parte eius.

Possessio seu quasi, licet non possit acquiri in temporalibus ex patientia violenta praecisa, verum est respectu iuris, sed si respectu rei, in qua ratione iuris est dare naturalem possessionem, vt patet in vsu fructu, & vsu, bene potest acquiri possessio naturalis illius rei per viam praecisam, sed per hoc non dicitur quis habere quasi possessionem iuris vsu fructus. no. do. Ant. de restit. spol. in literis. 19. col. ver. ex parte eius. & vide infra §. possessio iuris vsu fructus.

Possessio seu quasi iurisdictionis in castro expellentis possessionem violentem de castro, an valeat: dicit Bar. quod non, si iurisdictione competeat personae in castro, si remittitur ad superiorem, tunc autem in dubio tenet tex. & glo. in cle. 1. de for. compe. & no. do. Ant. de caus. poss. c. fi. 62. col. ver. ex his apparat.

Possessio seu quasi iurium incorporeorum, non potest acquiri

fine

sine patientia eius, de cuius praedicio agitur: an autem exigitur patientia proprietarii, vel sufficit patientia possessoris? Dic quod si quis est possessor iuris, cuius quasi possessio agitur per alium, sufficit illius patientia ad quasi possessionem transferendam, vt si existens in quasi possessione eligendi, vel praesentandi, paratur alium eligere vel praesentare, vel existens in quasi possessione iuris subiectionis, paratur alium illo iure vti. Si autem quis non est in quasi possessione ipsius rei, in qua intenditur queri ius, & ipsius iuris quasi possessio, tunc si ille qui rem possidet iusto titulo, & bona fide, ita quod habet publicianam, sufficit illius patientia, alias secus. Et si de plurium praedicio agitur, omnium patientia exigitur. no. Do. An. de caus. poss. c. fi. 43. col. ver. venio ad tertium.

Possessio iuris eligendi licet acquiratur ex eo, quod aliqui ex patientibus canonicis eligat, tamen ex hoc non acquiritur vniuersalis quasi possessio totius iuris canonicalis, cum illam dare pendeat ab instituyente, nisi canonici soli haberent ius instituentis. no. Do. Ant. de restit. spoliat. in literis. 21. col. ver. dicebam secundo.

ADDITIO.

Possessio colorata quomodo & quando fit exprimenda in scripto, vide per Do. Ecli. in c. in nostra in 36. corollario. de restit. Etan possessio beneficij possit capi sine speciali mandato, vide per eundem in c. non nulli. §. 1. 9. col. ver. si. fallit primò. eo. ti.

Possessio seu quasi iurium incorporeorum, non acquiritur absque patientia illorum, de quorum praedicio agitur, si eorum iura sunt separata, ita quod vni tantum sit praediciu, & alterius saluum manet, tunc sufficit scientia & patientia eius cui praedicitur, licet alter ignoret: vt si plebanus intendit querere quasi possessionem plebaniae in plebem alterius dioecesis sub illo dioecetano, sufficit scientia plebani, etiam si Episcopus ignoret: quia ipse episcopi non tangitur praediciu, sed plebani, vt si quis intrat ecclesiam animo querendi possessionem ecclesiae vel tituli, etiam electoribus ignorantibus: sufficit tamen possessionem ecclesiae

clesia scire, de cuius præiudicio tantùm agitur, & per multa alia exempla. no. Do. Ant. de cau. pos. ca. fi. 22. col. ver. ex hoc concluditur. & ver. seq.

Possessio vel quasi subiectionis non potest alteri acquiri in præiudicium Domini, ex patientia, quam subiectus alteri præstat, si Dominus protestetur, quòd non intendit, quòd sibi præiudicetur, licet subiecti paterentur, secundùm Io. And. Idem si non protestetur, tamen ignorat: quia subiecti Domino præiudicare non possunt eo ignorante, secundùm Inn. hoc limitat in Domino habente quasi possessionem iuris tantùm. vbi autem ius est tale quod per id habetur vera possessio rei, & quasi possessio iuris vsusfructus, tunc media via eligitur, vt inspicitur animus subiecti, possidendi, vt si patiat ab alio apprehendi, & non gerat se in aliquo pro subiecto primi, perdit primus ius, etiam illam ignorans quasi possessionem. Idem in eo qui habet possessionem iuris tantùm, si alius exercitium habet creare nouam speciem potestatis, per quam non derogatur iuri alterius, acquiritur quasi possessio ex sola patientia subiecti, in quantum non præiudicat superiori in aliquo. no. Do. An. de causa pos. c. fin. 45. colum. ver. ex his patet.

ADDITIO.

Adde præticam pronuntiandi super possessorio subiectionis, quam vide per Doct. & signanter per Abb. in c. suborta. de re iudi.

Possessio iuris vsusfructus acquiritur ex eo, quòd quis ingreditur vel inducitur in possessionem fundi, in quo vult acquirere possessionem vsusfructus, licet de illo fundo nihil percipiat, secundùm Inn. & no. Do. Ant. de restitutione spol. in literis. 22. col. ver. per hoc determinatur. & vide §. possessio seu quasi.

Possessio seu quasi vsusfructus amittitur eo ipso, quòd subiectus vsusfructuarij alteri obedientiam præstat, & non gerit se in aliquo pro subiecto ipsius vsusfructuarij. no. Do. Ant. de cau. pos. c. fi. 45. col. ver. ex his patet.

Possessio seu quasi iurisdictionis non potest acquiri contrarietatem, quam Tyrannus occupat, licet Tyrannus patiat, quia non

non pendet à Tyranno, qui ius non habet ex patientia transferre possessionem, secundùm Bar. quod intelligit quando Tyrannus esset in possessione, quæ non est formata quasi possessione iurisdictionis: sed si haberet quasi possessionem iurisdictionis formatam ex patientia Imperatoris, vel alterius superioris, à quo pendet transferre possessionem, tunc illam formatam posset ex sui nullam inimitate perdere, & per patientiam in alium transferre. not. Do. Ant. de causa pos. c. fi. 45. col. ver. per hoc infertur.

Possessionem seu quasi iurisdictionis, nullus potest contra aliquam ciuitatem acquirere, vacante Imperio, cum ibi non sit persona, quæ quasi possideat administrationem Imperij, à qua habetur patientia, secundùm Bar. quod est falsum, quia vacante Imperio succedit Papa in administratione. Idem ex patientia Papæ queri possit, quia vacante dignitate, sufficit patientia custodis administrantis. no. Do. An. de cau. pos. c. fin. 47. col. ver. tercio dicat.

Possessio seu quasi iuris conferendi beneficium, nõ potest per alium acquiri vacante sede episcopali, cum capitulum succedat in potestate conferendi: quo casu patientia capituli posset quis conferendo quasi possessionem acquirere. no. Do. Anton. de cau. pos. c. fin. 47. col. ver. per quem deciditur.

Possessio seu quasi iuris improbat nõ potest acquiri: vt si quis diceret, se esse in quasi possessione iuris concubinitus, quia tale ius est à canone reprobatum. Idem si quis vellet acquirere possessionem meretricialis iuris. no. Do. Ant. de cau. pos. c. fi. 18. col. ver. restat vt limò.

Possessio seu quasi iurium incorporalium totaliter acquiritur, quando quis exercet actus proportionalis iuri totali, & cuiuslibet eius parti, idem si quis vtitur iure hauus aquæ ad fontem animo acquirendi viam & haustum, acquiritur quasi possessio viæ & hauus, & qui vtitur iure canonicali, quo ad actum canendi, eligendi, & vocem in capitulo dandi, & iure patronus quòd ad actum præsentandi, ac possessionis & honorificentia, absque dubio quasi possessionem totius iuris canonicalis, vel iure patronatus acquirat. no. Do. An. de cau. pos. c. fi. 48. col. ver. resert vt limò videre.

Posses.

Possessio seu quasi iuris incorporalis an acquiratur respectu totius iuris per exercitium partis eiusdem? Dic quod aut contra de intentione exercentis, quod voluit possessionem acquirere solum respectu partis exercitij: aut constat, quod voluit totius iuris quærere possessionem, aut dubitatur. primo casu non acquiritur quasi possessio vltra quam exercētis intendit: secundo casu distinguitur: aut agitur de quasi possessione creanda, aut iam creata acquirenda. Si de nouiter creanda, & tunc per exercitium in certa specie iuris acquiritur quasi possessio in alia specie eiusdem iuris comprehensa sub eodem genere, si illa species est æqualis vel inferioris gradus: nisi possessio sit illicita, & contra ius nõ iustificata aliquo titulo, quo casu tanquam odiosa restringitur ad limites vsus, & non extenditur ad aliam speciem, etiam minorem. Licet autem quasi possessio iusta in vna specie extenditur ad aliam speciem æqualem, vel minoris gradus, tamen nunquam extenditur ad speciem maioris gradus: quia in disproportionabilibus de simili non fit transitus, nisi intentio illius, contra quem quæritur, aliud operetur: vel nisi quælibet species maior vel minor sit vnica conuentione vel contractu vel actu procedendi: quo casu per exercitium partis tota quasi possessio quæritur etiam ad maiorem speciem: si autem agitur de quasi possessione iam creata quærenda: & tunc si iusta est, possessor voluntariè paritur, & aliter tori querit, quod absq; dubio per exercitium partis totum sub eodem genere clausum acquirat, quia quasi possessio tunc est vnica. Sed si possessionem volenti acquirere ius resistit, non tamen iustificatur ex sola patientia possessoris, tunc tantum, quantum exercuit possidet, & non plus: & idem si patientia est meticulousa: secundo quando dubitatur de intentione, statur dicto vtentis. no. Do. An. de cau. poss. c. fi. 48. col. ver. restat vltimò, cum tribus sequentibus col. & aliquid tangit. de resti. spo. in lit. n. col. vers. dicebam secundo. & 25. col. ver. omnibus casibus.

Possessio seu quasi iurisdictionis vniuersalis iuris ciuitatis acquiritur eo ipso, quod per solitas partes ciuitatis mittuntur Banna quod quicumque sic fecerit, talem pœnam incurret, dato quod nullus incurrit, vel punitus fuerit ex eo, qd actus Banni est vniuersalis ad totum populum, & totus populus patitur punientem

exercere

exercere iurisdictionem. not. dom. Anton. de caus. poss. cap. final. 48. col. ver. restat vltimò.

Possessio rei corporalis ex vsu partis acquiritur ex qualibet parte, qua non sit omninò separata, idèo attingens vnã partem fundi cum intentione acquirendi possessionem fundi totius, quæritur: sed ingressu partis non acquiritur possessio alterius fundi sub diuerso limite constituti. no. dom. Antonius de caus. poss. cap. final. 48. colum. versic. restat vltimò videri, vide Rom. consil. 278.

Possessio rei corporalis semel habita, sicut tota retinetur per vsum partis, ita & quasi possessio iuris corporalis: idèo existens in quali possessione vsus fructus, per solum vsum retinet vsum fructum, & eius quasi possessionem. Et habens seruitutem actus vtendi via, retinet quasi possessionem actus, quia vnica est possessio, & contigua, & tangendo partem, totum artificialiter iunctum tetigisse videtur: vt not. dom. Ant. de caus. poss. cap. fin. 18. col. puto dicendum.

Possessio seu quasi iurisdictionis non acquiritur per exercitium partis ipsius iuris, quando iniuste exercens actum ciuiliis iurisdictionis, non acquirat possessionem criminalis nec spiritualis, nec meri nec mixti Imperij: & similiter exercens actum iurisdictionis voluntariè non acquirat quasi possessionem contentiofam iurisdictionis, quia est altioris, & maioris gradus. not. do. Antonius de cau. poss. c. fin. 5. colum. ver. hæc verba. & vide infra §. seq. & possessio, &c.

Possessio seu quasi iurisdictionis vniuersalis acquiritur per exercitium partis ipsius, si ius iurisdictionis vnitum sit conuentione vel contractu aut actu producendi vel procedendi, vt quia prelatò sit collata dignitas habens iurisdictionem ciuilem, criminalem, & spiritualem, voluntariam & contentiofam, & meum & mixtum Imperium alicuius ciuitatis, altero illam non possidente, quàm donante vel conferente. His enim casibus per exercitium partis iurisdictionis tota quæritur: quia omnes partes & species vnice videntur. notat dom. Antonius de cau. poss. cap. final. 51. col. ver. hæc vera, nisi ius altero possidente, quàm donante

donante vel conferente, his casibus per exercitium partis, ^{si} sola patientia possessoris iustificatur possessio alterius volentis illam acquirere, tunc exercendo partem, cum intentione querendi totam, quasi possessionem totius acquirit, si non iustificatur ex sola patientia possessoris, tunc quantum exercet, acquirit, & non plus, ideo si possessio est meticulousa: vt not. 3. colum. versiculo, quando agitur de creanda. & aliquid tangit de restitu. spol. in literis. vigesima prima columna. versiculo, secundo dicentem.

Possessio seu quasi iuris canonicalis vniuersalis acquiritur per exercitium partis ipsius partis, si præcessit collatio canonicatus: ideo si canonicus exercet actum eligendi, vel recipit donum, vel præbendam alijs dare consuetum: vel aliquem alium actum iuris canonicalis exercet animo totum ius querendi, totum querit, quia actus sunt partes subiectiua iuris canonicalis, & non habentur vt species separata, sed censentur vnita vt præcedentis collationis iuris canonicalis, siue canonicatus. notar Antonius, de cau. possess. cap. final. lib. 6. colum. versic. hæc vera. & ver. ex his apparet. vbi autem collatio non præcederet, & aliquis in capitulo exerceat actum dandi voces in contractu, per hoc non acquirit quasi possessionem iuris, vel vocem dandi in electione, & idem si esset in quasi possessione iuris canonicalis, per exercitium aliorum actuum, quam electionis: tunc enim actus eligendi non sunt omninò pars subiectiua iuris canonicalis, cum etiam multi sunt canonici, qui non habent ius eligendi, secus si aliquis interfuit etiam postulationi: quia per hoc acquirit quasi possessionem iuris eligendi, nec econtrà: cum hæc sunt partes coarctæ & subiectiua eiusdem generis & finis, scilicet prouisionis: vt not. eod. cap. fin. colum. ver. per hoc determinantur. & ver. item ex his apparet. Quod autem dictum est quasi possessionem iuris eligendi non acquiri per exercitium alterius, partis ipsius non præcedente collatione, locum habet, cum agitur de possessione creata in alium transferenda, quo casu si ex patientia possessoris iustificatur possessio volentis acquirere, exercendo partem, querit totum: quia possessio tunc est vnica: ideo si canonicis sic consentibus in plena quasi possessione iuris canonicalis aliquis possidet

statuit eisdem canonicis patientibus, acquirit sibi etiam quasi possessionem iuris eligendi, cum patientia canonicorum iustificetur possessio alterius volentis: vt not. 52. colum. ver. quando agitur de creanda. & ver. per hoc dicit Archidiaconus. Si autem, quod dictum est, quasi possessionem iuris eligendi non acquirit per exercitium alterius iuris canonicalis, contradicere videtur, quod not. eodem cap. pen. col. ver. per hoc dicit, quod si quis. vbi concluditur, quòd ingrediens domum consuetam conferri canonico, vel aliam rem iuris canonicalis, scientibus & patientibus illis, ad quos spectet transferre ius canonicale, acquirit quasi possessionem iuris canonicalis: potest videri quòd ibi non loquitur de exercitio iurisdictionis incorporalis: sed de ingressu incorporalis circa aliam, quam quis querit, vel dic quòd ibi debet intelligi de acquisitione quasi possessionis iuris canonicalis, quòd ad aliam præterquam ad ius eligendi: quia illud non semper canonicis competit, vt dictum est.

ADDITIO.

Et quid operetur diutina possessio beneficij, vide per domin. Fel. in c. sicur. de re iud. post medium. 16. col. vbi declaratur regula cancellariae de triennali possessione.

Possessio seu quasi iuris decimandi per Rectorem, in parochia sua vniuersaliter acquiritur per vsum partis ipsius iuris. ideo si Rector recipit decimam respectu vini, acquirit quasi possessionem, etiam quòd ad grana & alia decimalia: quia possessio est iusta, & quia ista sunt subiectiua partes iuris decimalis, & comprehenduntur sub eodem genere. not. dom. Ant. de cau. possess. in d. c. fina. 5. col. ver. ex his apparet: secus si quis veller quasi possessionem iuris decimalis acquirere in parochia aliena: quia tunc recipiendo decimam respectu vnius, non acquirit quasi possessionem respectu alterius speciei, quia talis possessio non est iusta, & ius restitit, vel non iustificatur sola patientia possessoris: vt not. in d. cap. 5. col. ver. per hoc dicit Archidiaconus.

Possessio seu quasi iuris decimalis, nõ acquiritur ex hoc, quòd quis intret vel inducatur in fundum decimalem, nisi aliquid nomine

nomine decimæ inde percipiat. not. dom. Anton. de restit. spol. in literis. 22. col. ver. si apprehenditur.

Possessio seu quasi iuris patronatus vniuersaliter nõ acquiritur per exercitium partis: idẽ licet quisquam patronus defendit bona ecclesiæ, ne ab ecclesia alienentur, per hoc non concluditur esse in quasi possessione iuris præsentandi, altero possidente: nisi forte ex voluntate patroni possidentis aliquem actum ipsius iuris exerceat, vt totum querat, vel aliquis actus præcessit ad transferendum ius totale. not. dom. Anton. de cau. poss. c. fin. 53. Rom. ver. ex his apparet. An autem ex eo quod quis probat, se esse quasi in possessione iuris præsentandi, concludatur quasi possessio totius iuris patronatus. vide Antonium de elect. querelam. versic. not. secundũ quod verbum eligendi, &c.

Possessio seu quasi iuris episcopalis, vel alterius prælature siue dignitatis acquiritur vniuersaliter per exercitiũ partis, quando præcessit collatio ipsius iuris, altero non possidente, & exercetur actus in loco suæ diocesis, vel etiam vbi est fundus de diocesi, exercuit actum crismandi, acquirit quasi possessionem totius iuris episcopalis. not. dom. Anton. de cau. poss. c. fina. 51. col. ver. hæc vera nisi ius: vt 52. colu. ver. quando agitur de creanda, secũs si actus exerceatur in diocesi aliena: vt colligitur ex nota. 2. col. ver. per hoc dicit Archid.

Possessio seu quasi iuris corporalis concernentis vnam rem totam, & totam ipsam rem acquiritur vniuersaliter, respectu totius rei, ex solo vsu partis ipsius rei: & vnam rem appello, habito respectu ad comprehensibilitatem ipsius iuris, vt in iure episcopali vnam parochiam, vel in iure iurisdictionis vnam ciuitatem vel castrum. Si autem ius non concernit totam rem, sed potest restringi ad aliquam eius partem, vt seruitus viæ, tunc si vsus est indeterminatus in re tota, ex vsu partis rei acquiritur quasi possessio iuris eundi per totam rem, licet ius habens compelli non potest ciuilitè: si vsus est determinatus ad certam partem rei, tunc quasi possessio restringitur solum ad illam partem, qua est vsus. vbi autem vsus concernit republicas, & agitur de querenda quasi possessione ipsius iuris in pluribus rebus: tunc si res

fiat

sint omnes separatæ, quia nec respectu rei nec iuris inter eas est cõ iunctio aliqua, nec quaritur quasi possessio iuris rei, in qua dicitur exercitium iuris, nisi forte etiam res separatæ accederent, vt sub iectæ & accessoris, sed si res non omnino separatæ, sed coniunctæ solum respectu contiguitatis iuris, vt sunt contiguæ habitus & actus, per ista, & multa exempla. no. dom. Anton. de cau. pos. c. fi. 54. col. ver. nunc alter.

Possessio seu quasi iurisdictionis acquiritur vniuersaliter contra omnes de populo, per vnicum actum in illo populo exercitum. no. Roman. consil. 416. circa medium. & vide inf. §. possessio officij, &c.

Possessio seu quasi iurisdictionis in ciuitate vel castro acquiritur in tota ciuitate vel castro, eo ipso quod in aliqua parte ciuitatis vel castri exercetur iurisdictione, scientibus & patientibus illis de ciuitate & castro, nisi forte iurisdictiones essent diuisæ per Quartas, quia tunc licet exercitium in vna parte Quarterij sufficeret ad quasi querendam in toto quarterio: tamen non sufficeret respectu alterius Quarterij. no. dom. Anton. de cau. pos. c. fi. 54. colu. ver. nunc vltimò restat.

Possessio seu quasi iurisdictionis acquisita in vna ciuitate, vel castro, nõ extendit effectum suum ad aliam ciuitatem vel castrum: nisi forte ciuitas haberet castra subiecta, in quibus consuevit Dominus principalis ciuitatis iurisdictionem exercere, nisi essent alia accessoria, tunc etiam acquirens quasi possessionem iurisdictionis in ciuitate vel castro, censetur esse in quasi possessione iurisdictionis in castro & villa, eisdem ciuitati & castro subiectis, & alijs rebus accessorij. not. dom. Anton. de cau. pos. c. fin. 53. col. ver. si agitur, de præben.

Possessio seu quasi iurisdictionis, licet acquiratur tota per exercitium partis, ex eo, quod omnes partes iurisdictionis sint contiguæ, & comprehendantur sub hoc toto, quod est iurisdictione, etiã si quis tangit partem, totum tetigisse videtur, tamen exercens iurisdictionem in vno homine vnius populi, non acquirit quasi possessionem in alios homines eiusdem, quia licet omnes de populo sint contigui sub hoc toto, quod est iurisdictione, de qua agitur quoniam vnde non dicitur contiguitas salte actu respectu illius iuris, sp

f

agitur

igitur queri, & hoc quando agitur in populo non superior habet iurisdictionem in omnes alios, secus verò si sibi esset Dominus, habens exercitium iurisdictionis in toto populo, & alter exercet iurisdictionem in aliquo de populo illo, Domino sciente, & alter exercet, vt quasi possessionem acquirat in toto populo, & acquiratur quasi possessio iurisdictionis in omnes de populo, quia quasi iurisdictionis tam erat vnita & contigua actu de populo: ideo tangens partem, totum tetigisse videtur, nec tunc extenditur iurisdictionis in vna parte, aliàs persona, quæ plures comprehendit: ideo si quis comes habeat comitatum, & iurisdictionem in comitatu, & alius tanquam comes exercet iurisdictionem in illo, patiente aliquo de comitatu, acquirat quasi possessionem iurisdictionis. no. dom. Anton. de cau. pos. c. fin. antepen. colum. vt not. Rom. conf. lio 416.

Possessio, seu quasi iurisdictionis existens in vniuersitate, & vniuersitas non compatiatur, quòd exercens censetur acquisiuisse quasi possessionem in singulis, quia alia est vniuersitas à singulis. notat dom. Ant. de causa pos. cap. fin. pen. col. ver. sed per hoc dicit Inno.

Possessio seu quasi iurisdictionis episcopalis, quam habet Episcopus in certo, acquiratur alteri in toto populo, eo ipso, quòd rem exercet tanquam Episcopus in vno populo, sciente & patiente Episcopo proprio. not. dom. Ant. de cau. pos. c. fin. pen. col. ver. idem puto.

Possessio seu quasi iuris decimale acquisita in vna parochia, non operatur iurisdictionem quasi possessionis in alia, nisi si illi subiecta vel accessoria. not. dom. Anton. de cau. pos. c. fin. 52. colu. ver. si agitur de acquirenda. Exercens autem ius decimale respectu vnus fundi decimale, scientibus & patientibus omnibus de parochia, si fundus est communis, omni communi acquirat quasi possessionem iuris decimale, etiam quòd ad omnes alios fundos: vt not. 54. colum. ver. tunc vltimo. Sed si fundus est vnus tantum, non acquiratur quasi possessio iuris decimale, quòd ad fundos aliorum, quorum etiam pati non intercesserit. Et hoc verum quando nullus erat in quasi possessione iuris illius, alter exercens ius

ius decimale in vno fundo, sciente & patiente possessore illius iuris, acquirat quasi possessionem, etiam quo ad fundos aliorum, quia eorum patientia non requiritur: vt patet ex notatis per Ant. in pen. ultim. colum. ver. per hoc dico, quòd si aliquis.

Possessio seu quasi iuris eligendi, vel presentandi, acquisita per exercitium ipsius iuris, in certa ecclesia, non operatur acquisitionem quasi possessionis in alia ecclesia, nisi esset illi, in qua factum exercitium est, subiecta vel accessoria: vt not. dom. Anton. de cau. pos. cap. i. fin. quinquasima tertia colum. ver. si agitur de acquirenda.

Possessio iuris eligendi non acquiratur, si quis eligat, vel aliud faciat possessoribus contradicentibus, quia non admittunt possessionem, nisi eis scientibus, & de recuperatione desperantibus. not. dom. Ant. de restit. spoliati. in literis. 28. colum. ver. queritur tertio.

Possessio seu quasi iuris eligendi an acquiratur sola patientia exercitij actus eligendi in ecclesia, an exigatur patientia in confirmatione, vel in actu, quem electus agit, vel prælatus. Tu dic, quòd si constat de voluntate habentium ius eligendi, quòd permetterent alium vt ius habentem eligere: hæc sola patientia sufficit, idem si tacite, quia secum eligunt, & nõ protestantur, nec aliquid opponunt. Idem si protestantur, tamen illi eis inuitis, vel de capitulo constat, eligunt. Si tamen illi, ad quos pertinet ius eligendi, in continenti post electionem illius desipientis contradicerent, iudicis officium implorando, vel alium contra electionem faciendos, possunt in continenti recuperare quasi possessionem. vbi autem actus electionis fieret per aliquem tali modo, quòd non esset de patientia & voluntate habentium ius eligendi, vt quia si dicit illis scientibus, & tunc cum habeant potestatem contradicendi, vsque ad actum confirmationis, electionis, vel per alium, per quem electus se gerit pro prælato, non intelliguntur actum electionis pati illi, vt ius habenti, sed quia credunt, q. nihil agant, & expectant hoc detegere suo tempore, & idè de iure presentandi, & similib.

not. dom. Anton. in capitul. fin. vltim. colum. Et secundum præmissa intellige quod concludit sufficere, quod habentes ius eligendi pariantur eligere, dato quod electio non habuit effectum suum. Et dicit ibi in volenti querere quasi possessionem iuris confirmandi: quia sufficit habentem ius confirmandi pati confirmationem.

Possessio quæ erat penes prælatum, eo defuncto non extinguitur, sed remanet penes ecclesiam: & idem videtur in possessione cuiuslibet beneficii, & idem nouus prælatus, vel Clericus superueniens etiam adeptam possessionem prælaturæ vel beneficii potest nomine ecclesiæ non suo, intentare iudicium possessorium, annua pensione prædecessoribus suis soluta, & tunc subtracta, quæ limitata, nisi illud ius percipiendi pensionem quasi possideat. notat Rom. consilio 4. & idem Dom. Anton. de cau. pos. cum super 3. colum. in fin.

Possessio tunc acquiritur per aspectum, quando tradens rem, est in aspectu rei quam possidet: secus si res est vacans. no. Barto. in l. præsentis. ff. de acqui. pos. & no. gloss. in cl. i. ver. porro. de hære. super ver. iuramentum. hoc intellige, quando rei vacantis quis vult possessionem acquirere, sine traditione alterius ad hoc potestatem habentis, sed si executor habens potestatem à iudice mittendi in possessionem tradat per aspectum rem, quam ingredi non potest, tunc acquiritur possessio per aspectum: secus si ingredi potest: vt no. ibi per Barto. & ita limitata, quod not. ibi Spec. in tit. de primo & secundo decreto. §. iam de effectu. in prin. & quod notat Ioan. And. de resti. spo. cum venissent. ver. vnum tamen omitto. fin. colum. vel dic. quod Bar. loquitur in pratorio pignore, quod solo aspectu constituitur, quando non patet ingressus, quasi hoc operetur fauor iudicis, quia non minor est fauor & auctoritas executoris Papæ, quam inferioris Iudicis, & opinio Bart. est valde aqua, & optime pro Rota, & probatur in l. quamuis. ff. de bo. auct. iudi. pos. de dam. infect. l. si finita. §. illud. & §. penultim. In quibus patet, quod tenuta, quæ est magis meri facti quam possessio: vt not. Bartol. in dict. leg. prim. in princip. acquiritur per aspectum, in certa traditione executoris non habentis liberum arbitrium, ergo per eandem rationem acquiritur etiam possessio. & hoc voluit

huic Bartol. in dict. leg. prim. in princip. 3. quæst. quam format de detentione. vbi querit an detentio ita acquiritur ex traditione facta per aspectum, quasi non dubitauerit, quod possessio acquiritur, sed de detentione dubitat, vt quia magis est facti: addelimitando Bart. quod tunc demum iussus mitti in possessionem per executorem acquirit possessionem per aspectum, tamen petit per annum, quod possessionem intrare non potuit, & ita limit. Ang. in l. cum vnus. & l. ff. de bo. auct. iudi. pos. & est casus in c. cū contingat. de dol. & cont.

Possessio non acquiritur per amicum nomine meo intrantem & possidentem, nisi ratam habeo. & ita intelligitur reg. iur. possidetis, & c. no. consi. 290.

Possessio semel habita præsumitur vsque ad mortem continuari, nisi contrarium probetur. not. Rom. consilio 124. & hoc verum est vsque ad decem vel viginti annos quo inducitur obliuio: vt probat glo. in l. i. C. de ser. fugi. quam Bartol. & Bald. & Cyn. ac omnes Docto. approbant.

* S I N G V L A R E.

Vbi quis possidet, præsumitur possidere ex titulo præcedenti, & ab eodem, glo. est singu. in l. quædam. ff. de rei vend. de qua fecit factum ibi Ang. sequitur illam glo. Barto. in l. non solum. ff. de vsucap. Refert & sequitur And. Sicut. in repet. Rub. de cau. posse. & proprie. Et an, qui olim possedit, præsumatur hodie possidere, vide fac. de Sanct. Georg. in l. si minorem. in colu. fina. ver. notetis pulchram glo. C. de in inte. resti. mino. H. F.

Possidere præsumitur qui detinet. notat Roman. consilio 160. in fin.

Possidentis conditio melior est in pari causa, de præben. c. si à sede. lib. 6.

Possessio recedens non facit præsumi in beneficialibus bonâ fidem & iustum titulum. not. Rom. consi. 4. & Inno. in c. 2. in si. de resti. in integ.

Possessio beneficialis dicitur colorata, si possidens docet de in

stitutione per Episcopum facta, licet non doceat de praesentatione facta, ob quam fuit facta institutio. no. Rom. consil. 139.

ADDITIO.

Et possessio colorata quo modo, & quando sit exprimenda in rescripto, vide per dom. Felin. in c. in nostra. in 36. corollario, de rescrip. Et an possessio beneficij possit capi sine speciali mandato, vide per eundem in capit. nonnulli. §. prim. 9. colum. versic. fallit primo.

Possessio contra reservationem Papalem obta, est meri facti, & caret omni effectu & adminiculo iuris, sine quo in beneficialibus possessio non procedit, & est inualida. notat Roman. consilio. 6.

Possessionem beneficij potest propria auctoritate ingredi, quicumque habet canonicum titulum, secundum Host. & Ioan. And. de causa poss. c. fin. 25. colum. & de resti. spo. in literis. 21. colu. ver. venio ad vltimum. in fin. col.

Possessionem beneficij violenter ingrediens priuatur omni re, quod habet in eo etiam, si is, quem violenter expulit, occuparet iniuste. not. Rom. consilio 16. & consil. 391. sectis si ingrediens possessionem, nullam violentiam committit, licet propria auctoritate ingrediatur: vt not. Rom. consil. 25.

Possessio beneficij amittitur eo ipso, quod quis renunciat beneficio suo. not. Rom. consil. 24. quod est verum in possessione iuris, sectis in ea quae est facti, & idem in eo, qui renunciat liti & cause, & iuri suo, quod retinet possessionem facti, & non licet illi, in cuius fauorem renunciauerit, apprehendere possessionem, propria auctoritate, & si renuncians illa possessione, quae est facti, spoliatur, restituitur. not. Rom. consil. 57.

Possessionem beneficij si quis amittat eo ipso, quod cum illo beneficium permutat, ideo non agit interdico vnde vi, ex illo canone reintegranda, notat Roman. consilio sexagesimo secundo.

Possessio in beneficialibus haberi potest absque canonica institutione, & sic de ceteris proprietatis tituli non impedit possessionem,

tionem, nec effectum à sola possessione determinat. not. dom. Anton. de resti. spol. in literis. 3. colum. ver. quod no. contra, licet autem ad possessionem habendam non requiritur canonica institutio, requiritur tamen colorata, siue titulus putatiuus: vt not. Roman. consilio 14. & 321. Dom. Anton. in d.c. literis. 22. col. ver. ad huius euidentiam.

Possessio an perdat eo ipso, quod possessor permittat alium de facto tenere per annum, negligendo petere. vide Ioan. And. de elect. querelam. super ver. de nouo. & vide quod not. de restitut. spolia. olim. per dom. Anton. &c.

Possessio seu quasi eisdem modis, quibus acquiritur, eisdem contrarijs perditur, vnde possessio acquisita per installationem, perditur per distillationem, quod est verum, quando distallatur per habentem ad hoc potestatem. Si autem alius, ad quem non pertinet, distallaret, non faceret distallatum perdere generalem possessionem dignitatis, sed illius loci tantum, vnde distallatus fuit, secus si esset spoliatus auctoritate superioris, iuris ordine seruato, secundum Innoc. de resti. spol. in literis. 16. colum. ver. venio ad quartum.

Possessio acquisita sine auctoritate superioris, eisdem modis, quibus acquiritur, eisdem contrarijs perditur. not. dom. Anton. de resti. spol. in literis. 26. colum. ver. venio ad quartum.

* ADDITIO.

Possessio inferior dicitur illa, quae est iuncta cum Dominio: vt notat Barba. in consilio 98. in penultim. colum. ver. 2. hac conclusio. in quarto volum. & de probatione possessionis, vide plenè per dominum Philip. Decium, in consilio quinquagesimo sexto. in primo volumine, & in consilio 252. in secund. volumine H. F.

Possessio civilis & naturalis transfertur in alium per constitutum, si constitutus vtramque habeat. Sed si alteram tantum, illam transfert, quam habet. not. Bart. ff. de acqui. poss. l. interdum. §. fina. & C. de pignor. l. creditores. ver. quæro quid sit. ver. ite quæro quid sit instrumeto, si nullam habuit, sed simpliciter detinebat,

omnem possessionem transfert in eum, si erat vacans à nemine possessa. Si verò alter ciuilitur vel naturaliter possidebat, illam transfert, quæ vacans reperitur: si nulla vacat, nullam transfert, no. Bart. eod. tit. l. Quod meo. in princ. Et dicta possessio, quæ acquiritur in constituto, est vera & non ficta: sicut ibid. no. Bart. & idem dicit Dom. Ant. de rest. spo. cum venissent. 3. col. in fi. & vide iup. §. possessio, seu quasi omnium.

ADDITIO.

An autem per constitutum transferatur Dominium, vide per Dom. Alex. in confi. §. 2. in 1. col. in 1. vol. Et an transferatur possessio, vide per eundem in confi. u. c. in 2. col. in 1. vol. & in confi. §. 3. in 4. col. in 2. vol.

Possidere dicitur, qui vi, clam vel precario rogat rem ab alio, quam abfuit, vel possessore absente & ignorante intrauit, vel ab eo precario rogat. not. Do. Ant. de præscript. veniens. 6. colum. in prin.

Possessionem ciuilem & naturalem transfert in emtorem vel alium, à quo precario rogat, & immediatè per talem rogationem transfertur naturalis in rogantem, quæ est noua possessio à prima, quæ erat naturalis, similiter ista est naturalis precaria. no. Bart. de acq. poss. l. interdum, in prin.

Possessionem precario rogans ab alio, seu constituens se alteri nomine possidere, nullo modo possidet, sed si in eodè instrumento eadem hora confecto vtrumque ponitur, scilicet precarij rogatio, & simplex constitutio, vel conductio, nullam possessionem retinet, nec habet, qui precario rogat. Si verò instrumento sic contentatur, constituens se dicti emtoris vel creditoris nomine precario possidere, talia verba ex mente contrahentium important precarium tantum, nec sic emtor vel creditor possidebat ciuilitur, venditor & debitor naturaliter. Precaria tamen, si verba magis apta ad precarium sunt, quia dicitur constitui dictus venditor à dicto emtore & creditore precario nomine possidere. not. Bart. ff. de acqui. poss. l. interdum, in prin.

Possessionem precario rogans ab vno, si postea eandem rem pre-

precario rogat vel conducit ab alio, priuat primum sua possessione, & secundum facit possessorem, secùs si quis primò constituit simpliciter alterius nomine possidere: deinde ab alio precario rogat, vel eius nomine precario possidere constituit: quia tunc primum possessione sua non priuat: Ratio differentie est, quia primo casu precario rogans, naturaliter possidebat, secundo casu simpliciter constituens nullam possessionem habet. not. Bart. de acqui. poss. l. interdum. §. fin. & l. qui pigno. de vsucap. l. Celsus. ver. sed pone.

Possessionem precario rogans ab alio, si non restituit rem ei, à quo rogauit, dicitur eum spoliare possessione. not. ff. de vi & vi ar. mata.

Possessionem nullam retinet, qui rem quam possidet ab alio conducit. not. Bart. ff. de acq. poss. l. interdum, in prin. ff. de vsucap. l. C. l. ius. ver. sed pone.

Possessionem ciuilem tantum habens, si rem quam possidet, in emphyteusim dat, & si nomine emphyteute possidere constituit, transfert in eum ciuilem, quam videtur eum voluisse habere, donec acquirat naturalem, quæ sibi competitura est pro suo iure emphyteutico. notat Bartol. de acquirend. poss. l. interdum. §. fin.

Possidere dicitur creditor ciuilitur & naturaliter rem sibi pignoratam, quam debitor ipsius creditoris nomine constituit se possidere. Sed si precario nomine rogauit à creditore, tunc creditor ciuilitur possidet, debitor naturaliter & precario. not. Bart. ff. de acq. poss. l. interdum, in prin. & vsucap. l. Celsus. ver. sed pone. Si autem non constituit nec rogauit, sed tradidit realiter, tunc creditor possidet: vt l. cum qui & fortis. §. pignus. ff. de pigno. & facit fructus suos: vt l. pignus, in princ. eod. tit. & agit furti & contra debitorem: vt eodem tit. l. si pignori. §. si. agit etiam quod metus causa: vt l. si pignore. §. prim. agit etiam inter dicto vnde vi, contra debitorem spoliantem: vt not. glo. in ea. l. si pignori. §. 1. post distictam. vt not. Bar. de precario l. 1. idem eadè ratione ageret vi bonæ rap. pro mobili. Aduertendum tñ, quòd possessio quam habet creditor, debet esse ad commodum debitoris, quò ad dominium & vsucapiendi conditionem, & illo respectu dicitur debitor possi-

possidere, & non creditor. vt l. sciendum. §. creditor. ff. qui facit dare cogam. & ibi no. in gl. 3. Et propterea debitor rem pignori vendendo & tradendo, vel emtoris nomine constituendo transferri eū dominiū & viciu capiendi conditionem: vt l. Celsus. ver. sed po ne. de v. s. cap. secundum Bald. & si creditor emtorem non admittet, videtur debitor rem spoliare, per l. colonus. ff. de vi & vi arma. Sed liberato pignore debitor recipit omnem possessionem, quando liberatur per solutionem, vel aliter ex voluntate creditoris: secus si per aliam iuris subtilitatem. not. Bart. ff. de acquirend. poss. qui pignori. & de precario. l. si debitor. & hoc intelligo, quando liberatur debitor rem detinens, secus putarem si res esset penes creditorem, quia licet precarium extinguatur per solutionem, non resoluitur possessio existens penes creditorem, quæ est facta, ideo à iure resolui non potest. Sed queritur contrarium factum, & vide in §. prox. sequen.

ADDITIO.

Quis dicatur esse in possessione, vt possit alium eijcere, & edificia constructa diruere, vide per dom. Alex. in consi. 36. in 3. & 4. c. 10. l. um. in 1. vol.

Possidere dicitur creditor rem, quam debitor eius nomine constituit possidere, & propterea licet debitor eā vendat, & emtoris nomine possidere constituat, non transfert in emtorem possessionem, quanquam transferat viciu capiendi conditionem. not. da. Anton. de restit. spol. cum venissent. penultim. colum.

* ADDITIO.

Possessio potest acquiri sub conditione: vt not. Jac. de sanct. Ca. org. in l. certum est. ad fi. ff. si cert. pet. alleg. tex. quem dicit not. in l. qui absentis. §. 1. ff. de acq. poss. H. F.

Possessio quæ tenet dñs per colonum, an amittatur si colonus admittat emtorem, qui à domino emit, vide Bar. ff. de vi & viat. l. colonus. & l. qui fundum.

Possessio & quasi iuris matrimonialis solo animo non perditur,

tur, vel si perdatur solo animo, recuperatur eo q. petitur: nam in matrimonialibus possessio est coniuncta proprietati, non abdicatione libera voluntate: sapit ergo possessio naturam proprietatis. not. dom. Anton. de restit. spol. in literis. quid sit iur.

Possessio civilis vel naturalis nõ acquiritur per immisionem ex primo decreto factam in personali: sed missus in reali hypothe- curia possessor efficitur. not. Bart. in l. 3. §. fin. ff. de acquir. poss. & in hypothecaria procedit, & possessor efficitur quando creditor fuit missus in possessionem rei obligata, quam non possidebat, alioquin ex immisiõe ex primo decreto possessionem perderet, & solam detentionem quæreretur. not. Bartol. in l. à diuo Pio. & l. si quis. hoc tñ non firmat: sed vide per eum in l. finita. §. nihil. de dam. infect. ver. pone ipse autem. eod. tit. & quod est verum in personali, procedit etiam si missio fiat per executores rei iudicata. not. Bart. in l. à diuo Pio. §. si super rebus. de re iud. contrariū sentit, & meliùs, in l. is cui. §. seruandorum. ff. vt in pos. leg. vbi distinguit inter creditorem, & missum in possessionem, quia debitor non defendit, quæ missio appellatur ex edicto prætorum, & in rem missio, quia debitor non soluit, quæ appellatur ex rescripto Imperatoris, & hoc facit missio in possessionem: vt est text. in d. §. seruandum, in fi. & in §. quæri poterit, in ea. l. quia ergo missio facta per executores rei iudicate sic, quia debitor non soluit missum possessorem, facit ad hoc quod idem Bart. not. in l. si pecunia. §. fin. eodem titul. & meliùs in l. postquam. §. Imperator. ff. vt l. & fideicom. nomine. ibi est bonus text. sed licet missus in personali nullam acquirat possessionem, acquirit tamen detentionem custodia causa, not. Bart. in l. 3. §. ex contrario, in fine. ff. de acquirend. poss. l. fin. §. inter. ff. de dam. infect. & ibi gloss. & propterea non lucratur fructus: vt notat Bartol. in dict. §. nihil. Innocen. tamen dicit, quod nec detentionem acquirat, sed est custos, non detentor: ideo non potest rei vindicatione conueniri: vt notat. per eum in capitul. quoniam frequenter. §. final. vt lite non contestat. in gloss. super verbo, non possessionem. & idem tenet Specul. vt notat dom. Anton. in dict. cap. quoniam frequenter, §. pen. ver. nunquid aut contra detentionem, in fi. 3. col. & tenet q. missus

missus ex primo decreto tantum, habet nudam detentionem, & nihil plus acquirit. sed text. videtur dicere, quod habeat solam custodiam, in l. is cui, in prin. ff. vt in poss. leg.

* SINGVLARE.

Possidere hodie an praesumatur, qui olim possedit, vide Iaco. de Sanct. Georg. in l. si minore, in 2. col. ver. notetis. C. de in integ. rest. & ibi subdit no. quod qui olim fuit dominus, hodie praesumitur dominus, & hoc si allegat dominium de presenti, per gl. quam allegat ad hoc pro singulari, in l. certum, in princ. in vertic. sed & si confessus. ff. de confess. quod not. quia praesumptiones iuris non profunt, nisi ei, qui eas allegat: vt in l. si adulterium, alias stuprum. §. idem Pollioni. ff. de adulterijs. H. F.

17 † Possidens per seipsum retinet non solum ciuilem, sed etiam naturalem possessionem, licet absens sit a re possessa, dum tamen non distet ab ea ultra decem miliaria: vt not. glo. quam Barto. approbat. in l. i. in princ. ff. de acquiren. poss. & Cyn. in l. i. C. eo. tit. sed si ultra decem miliaria, tunc naturalem perderet: sic debet intelligi §. qui ad nundinas, in l. clam possidere. ff. eodem titulo.

Possidens per colonum, retinet ciuilem & naturalem possessionem, etiam absente colono a re possessa. l. si colonus. ff. de acquirenda possessione, in textu & glo. & per Bartolum, & quod dicitur de colono, idem in procuratore, & quolibet alio nomine alterius detinente. notat Bartol. in leg. prim. §. non autem alij. ff. de vi & vi armata. & vide text. in l. 3. §. quod seruus. & in l. fin. eodem titu.

Possidens per colonum vel alium non perdit possessionem, licet colonus possessionem perdat, & alius occupat: id si colonus non animo deserendi exeat: vt notat Bartol. in l. peregrè. §. quibus. ff. de acqui. poss. sed licet ex desertione coloni dominus non perdit ciuilem, perdit tamen naturalem. not. Bartol. in l. si de eo. §. si fortè. eodem tit. Vbi autem & colonus sponte tradit, dominus perdit vtramque. notat Barto. in d. §. quibus. & dom. Anto. de re titu. spol. olim causa. ver. oppo. quod & si traditio. per duas col. §. intellige si verè tradit: scilicet si licet. not. Bar. in l. quamuis. §. prin. eod.

eod. tit. de vi & vi armat. l. i. in fin. vbi autem dicit dominus, nullam perdit, sed si domino spontè tradat vel pro alio possidere constituit, vtramque perdit: vt not. Barto. in leg. prim. quod in eo. in princ. ff. de acqui. poss. & in leg. prim. in princ. §. non autem. ff. de vi & vi armat. Vbi verò nec domino, nec colono dicitur, sed colonus ligatus in fundo vel domo detinetur, vel ab alio iustus siue imperatus metu recessit, aut postquam alter fundum ingressus, metu non audet colonus ad fundum redire, dominus perdit vtramque, vt patet in text. & in glo. per Barto. ff. de vi & vi armat. l. i. §. non autem alij. vsque ad §. vltim. Idem si colonus dominum deiecit vel emotorem, quem Dominus iussit in possessionem ire, colonus sciens non admittit: vt l. colonus, & l. cum fundum, eodem tit. vbi est casus. dominus autem possidens per alium, nunquam perdit possessionem solo animo constituendo in mente se non vel se possidere: vt not. gl. in dict. leg. peregrè. §. quibus. & ibi videtur text. & idem Bart. in l. quod meo. in prin. 3. oppo. quam facit & §. quibus. & not. glo. in l. 3. §. in amittenda. eod. tit.

A D D I T I O.

Adde quod non tantum per colonum retinet dominus possessionem, sed etiam per heredem coloni, quamuis colonus non sit, dominus retinet possessionem, vt est text. in l. cum in plures. §. heredem. ff. loca.

Possessio danda pro executione sententiae, dari debet corporaliter & actualiter, de re iud. l. cum aliquibus. & 3. q. 1. §. sed notandum. per hoc videtur, quod non sufficit per executionem transferre naturalem possessionem: vt d. §. sed notandum, quae naturalis transferretur per constitutum ex corpore constituentis, & appellatur vera possessio: vt not. in l. quod meo. in princ. ff. de acquire. poss. item pro executione sufficit possessionem dare per aspectum: vt not. dom. Ant. in d. c. cum aliquibus. ergo pari ratione non sufficit dare per constitutum, nisi dicitur quod in aspectu interuenit actus naturalis, scilicet visus, qui est vnus ex quinque sensibus corporis: scilicet in constituto transferretur possessio, & certo actu naturalis, & corporali constituentis, per quem ipse constituens primò acquisiuit sibi possessionem: vt not. Inno. & dom. Anton. in d. c. cum.

cum venissent. de resti. spol. & Bart. in l. quod meo. in princ. & vi. de sup. §. poss. seu quasi omnium.

Possessio quam quis perdit ex eo, quod quis suspicatur se ab alio in rem possessam ingressum posse repelli, acquiritur ingressio per ignorantem, & hoc operatur corpus & animus ipsius ingredienti, qui fuit ab initio in possessione quaerenda: vt not. per gl. in l. fin. & in l. si velit. ff. de acq. poss.

Possessio acquiritur alteri per alterum, non solum ex iuramento praecedente, sed etiam ex rati habitatione secuta. not. Ioan. And. de praebend. accedens.

18 † Possessionis duae sunt species duntaxat, per se loquendo, scilicet civilis & naturalis, quae naturalis quandoque appellatur corporalis. not. Bart. de acq. poss. l. 1. in princ. & l. clam possidere. §. fin. & dom. Anto. de resti. spol. causam. ver. oppo. quod si traditio. & vide dom. Abb. mo. in §. colum. ver. nunc etiam.

19 † Possessio quando dicatur pacifica, & quando non, vide gl. Lap. de elect. commissa. lib. 6. & dom. Ant. in cle. gratiae, in fin. rescript. & Pau. ibidem, qui dicit, quod pacifica est, quando sine controuersia iuris vel facti iudicialis vel extraiudicialis quis possidet. Innoc. dicit quod est illa possessio pacifica, quae non turbatur de facto, licet turbatur de iure: vt ipse not. de appellatione constitutus. 2. in glo. 2. & idem sentit Archid. & Ioan. And. de praeb. licet Episcopus super ver. pacificam. vide de rei vend. l. ordinarij. §. de inde quaro. & vide dom. Anton. in capit. de multa, de praebend. 3. colum.

Possessio officij vel dignitatis non probatur per exercitium actus non pertinentis ad officium vel dignitatem aliquo iure: vt notat Ioan. And. in capit. vt nostrum. de offic. Archid.

Possessio an perdat si sequestratur penes alium, vide sub verbo sequestrum. §. si sequestrum possessionis.

* ADDITIO.

Possessio non videtur prohibita per prohibitionem dominij: vt not. dom. Iason in l. 1. §. si vir vxori, in 3. col. ver. confirmatur ff. de acqui. poss. l. 1. ff.

Possessio quando dicitur turbata, vide sub verbo, actor. §. actor legit.

Possessio an perdat per negligentiam non venientis ad locum possessionis, & quanto tempore negligentia requiratur, vide C. de ser. fu. l. 1. in gl. ma. in fi. & ibi per Bar. & plenius per eundem in l. si. de eo. §. si forte. ff. de acq. poss.

Possessor beneficij quantumcumque notorie iniuste possidet, non debet amoueri sine iuris ordine de possessione. not. Rom. c. 6. §. 1. 4. & consi. 16. vide quod no. Pet. Mo. de offic. ord. lib. 6. versic. quaro an in traditione, vbi ponit intellectum. c. licet episcopus, de praeb. libro sexto, & vide sub versi. possessorum per totum.

ADDITIO.

Adde quod clericus dignus priuatione beneficij facit fructus suos, quam diu in beneficio toleratur, vt quaritur per do. Fel. in c. de quarta. de praescript. col. 11. in princ. in versi. faciunt ad quaestionem.

Possessor etiam violentus existens in quasi possessione eligendi, conferendi vel praesentandi, si eligit, confert, vel praesentat. electio, collatio, vel praesentatio valet, si de eius violentia vel mala fide non constat, vel alia protestatur, quod per eum factum est. not. Rom. consi. 368.

* SINGVLARE.

Possessor malae fidei etiam cum titulo tenetur ad fructus percipiendos in re minoris glo. est notabilis in l. patri. §. praedium. ff. de min. & an praesumatur bona fides propter longam possessionem, vide Iacob. Georg. in leg. prim. in ver. notabilis ex hac. C. de ser. fug. H. F.

Possessor bonae fidei cui ius commune resistit, an eligere, conferre vel praesentare possit, vide Rom. consi. 268.

Possessor castri vel villae, ratione cuius quis habet ius praesentandi ad ecclesiam, potest praesentare, licet ante nunquam praesentauerat, quia castrum videtur semper dictum ius praesentandi retinuisse & possidisse, non obstante quod super castro fuerit guerra vel lris mota, nisi fuisset mota lris super ipso iure vel possessione praesentandi. not. Ro. consi. 141. & Ant. in c. in literis, in fin. de iure patronatus.

Posses-

Possessor beneficij potest compelli per suum iudicem ordinarium ostendere titulum beneficij super collatione vel institutione beneficij, si in eum consensit, aliàs iudex non suus non potest compellere titulum suum ostendere, si in eum totaliter beneficiarius non consensit, vt quia eum ad oculum admittit. & hoc verum quòd ad vitium est tale, in quo collator potuit dispensare, aliàs non pferret patientia collatorum, & quolibet casu admittitur collator, si vult probare defectum tituli, sed si collator non consensit in eum, tunc potest ipsum compellere, vt ostendat titulum, nisi effect talis psumtio, qui in collatorem transfunderet onus probandi. not. dom. Anton. de restit. spol. in literis. 13. colum. ver. sic ergo queritur.

Possessor beneficij cuius commune resistit, vt quia sunt duo in compatible, potest compelli ad instantiam Aduersarij, ostendere titulum suæ possessionis, quod est verum, si petens docet aliqd de suo interesse, vt quia dicit ad se spectare beneficia. not. dom. Anton. de restit. spol. in literis. 13. colum. ver. si queritur an ad instantiam.

Possessor potest illum qui rem ab alio possessam ingreditur, & occupat, repellere propria auctoritate, siue ingressus & occupatio vi fiat siue clam, etiam siue possessor priuatur ciuili, siue non: vt notat Bartol. in leg. prim. §. hoc Interdictum. ff. vt poss. & l. C. vn. de vi. & Innoc. de restit. spol. olim causam. & ibi videtur casus in priuata possessione rei immobilis, secundum Inn. ff. de furtis l. si quis in seruitute rei mobilis gloss. etiam & Bartol. expressè idem dicunt in priuata possessione rei immobilis, vt est fundus. ff. de vi & vi arma. in l. cum fundum. in hoc casu est differentia, an possessor priuatur ciuili vel non, quia si priuatur, debet statim, ci scit priuationem, repellere, & iniuriam propulsare, non ex interuallo, vt dictum est in cap. causam, de restit. spol. & ff. de vi & vi arma. leg. 3. §. cum igitur. sed vbi non priuatur, potest semper repellere, donec ingressus naturalem occupat, quia illam occupado semper turbat dominum in ciuili: vt not. glo. in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. C. de acq. pos. ideo dicitur iniuria in contententi propulsari, tamen ingressus tenendo naturalem semper stat in actu turbandi possessorem in ciuili: vt notat Bartol.

ind.

in d. §. hoc Interdictum. nisi tanto tempore possessor neglexerit recuperare naturalem, quòd psumeretur non perdidisse ciuilem: vt not. Bart. in l. si de eo. §. si forte. ff. de acquir. possess. vide dom. Anton. qui prædicta declarat & limitat. de restit. spol. olim causam. in §. oppositione. Adde quòd si possidens etiam ciuilitur & naturaliter non potest propria auctoritate expellere detinentem bona, licet iniuste, dum tamè detineat iniuste à se possidente: vt not. Bart. in l. 1. §. necessario. ff. si mu. no. ven. in poss. mis. fuerit. Aduerte quod dicit, quòd ibi non potest detinentem propria auctoritate expellere, quia causam habuit à muliere misa in possessionem auctoritate patris, non potuisset per heredem propria auctoritate expelli, & quod ibi dictum est, quem possit recuperare possessionem auctoritate propria, intellige non solum per se, sed etiam per alios amicos suos: vt not. gl. in d. l. cum igitur. & l. sed & partus. §. queritur, ff. quod met. causa. sed Iona. Andr. dicit, quòd tunc licet propria auctoritate expellere ingredientem alienam possessionem, quando expellens retinuit ciuilem: vt ipse not. in addit. Speculat. in titulo de peti. & poss. l. 1. in fine.

ADDITIO.

20 † Possessoris appellatione comprehenditur etiam habens ciuilem possessionem, quod facit ad statutum quo cauetur, quòd qui dedit damnū in possessione alterius, soluat probano tantum: vt not. Bald. in l. sciendum. §. item qui. ff. qui satisfar. cog. & adde quòd appellatione possessionis propriè venit ciuili: vt not. Barb. in consil. 122. in vlt. col. versic. quartò principaliter, in quarto volum. H. F.

Possessor rei potest acquirere vero domino eiusdem rei dominium, & non domino publicianam, dummodò non sit contra possessorem super eadem re lis mota, quo casu lite pendente potest acquirere dominium, sed non publicianam: vt not. do. Ant. in cap. fin. vt lite pendente.

21 † Possessorium solum non intelligitur intentare, sed etiam petitorium, qui in libello narrat se canonicè institutum. not. glo. de tid. presbyter. in cap. constitutus. quod intellige, quando id

t

non

non solum in narratione, sed in conclusione libelli deduxit, ad ista secus, quia verba narrationis libelli declarantur, & restringuntur secundum vim conclusionis. notat dom. Anronius de foro compet. cap. ex parte, ver. not. quintò. & vide sub ver. probato. & ver. fructus. §. fructus, &c.

Possessorium non solum intentare videtur, sed etiam petitorium, qui etiam super spoliatione petit sibi iustitiam exhiberi, not. gloss. de ordin. cog. in cap. cum dilectus. in gloss. hic parati. & idem sentit gloss. in capitu. final. eodem titulo, quod intelligi, quando id fuit deductum in narratione & conclusione libelli: secus si conclusio libelli ad solum possessorium sit restricta, licet in narratione fuit etiam petitorium expressum, nisi post conclusionem ad possessorium restrictum addatur clausula, super quibus omnibus peto mihi iustitia administrari, quia tunc virtute clausulæ, vt non sit frustranea, intelligitur etiam petitorium deductum, secundum Cal. vt not. dom. Antonius de ord. cog. dilectus. ad fin. 3. col.

Possessorium non solum intelligitur intentare, sed etiam petitorium, qui deducit ius in in re. not. de restit. in integr. cap. 2. in gloss. vltima, in fine. idem in eo qui petit suum titulum confirmari, vel aduersa parti perpetuum silentium imponi, vt de concess. præbend. in cap. post electionem, in gloss. super verbo, confirmari. Idem in eo, qui dicit rem ad se pleno iure pertinere, not. Innoc. de electio. querelam. in princ. secus fortè, si diceret solum ad se spectare, cum etiam ratione possessionis dicatur res spectare ad aliquem. vt patet in c. licet causam. de prob. Sed si diceret rem ad se spectare vel pertinere de iure, tunc dicitur possessorium & petitorium intentare. not. Bald. C. si à non compet. iud. l. si de proprietate. ver. quero quid. & ver. sequenti.

Possessorium cum petitorio intentatum habet hoc priuilegium, quòd qualibet pars potest petitorium vtriusque partis suspendere: quod est verum in causis beneficialibus, sed etiam in causis prophana. Si non fuit suspensum in causa principali, non potest in causa appellationis suspendere, nisi à se intentatum. not. Romanus consilio 201. vide omninò dominum Antonium, qui aliter loquitur de caus. possess. pastoralis. §. si verò. in prima oppo.

oppo. & de restit. spol. ex literis. penultima & vltima colum. item etiam in causa beneficiali tunc demit potest quis suspendere petitorium vtriusque, quando agitur contra spoliantem vel mandantem, & hoc in eorum odium, secus si agitur contra tertium, vtriusque tertius compareat ratione sui interesse: vt notat Roman. consilio 154. & dominus Antonius de restit. spoliato. in literis. 8. col. ver. oppo. quòd agenti. & vide Rom. consil. 363. & in clem. 7. de caus. poss. & vide infra §. possessorium cum petitorio. & §. possessorium deducens.

Possessorium quando intentatur simul cum petitorio, non potest pars aduersa petitorium suspendere, si ante suspensionem, quo agitur prouidendo de illo, actori Papa apposuit manum in beneficio deducens. notat Romanus consilio 235. & consilio decimo sexto.

Possessorio agere volens, si suspendit petitorium vtriusque partis, licet protestatur, quod non intendit ab illa protestatione recedere, nisi hoc exprimat: tamen potest offerendo libellum, in vtroque videtur à dicta suspensione recedere. notat Roma. consilio 250.

Possessorium si simul est cum petitorio intentatum, & postea possessorium suspensum, intelligitur iurisdicatio iudicis suspensa, circa omnia petitorium concernentia: ideò coram eo non valent probationes postea receptæ. notat Romanus consilio 393. idem notat Antonius de cau. possess. & propriet. in cap. pastoralis. 14. colum. verficulo, ex his deciditur. vide §. possessorium quando intentatur.

* A D D I T I O.

Possessorium quod proponitur vbicunque habet causam dominij, id est, quando est possessorium, quod non potest iustificari nisi ex probatione dominij, tunc nunquam concurret cum petitorio, quia obstat regula, quòd absolutoria lata in vno, parit exceptionem rei iudicatæ in alio: vt not. Bartolus in l. naturaliter. §. nihil commune. in 7. colum. ver. item vnum volo. ff. de acquir. poss. & adde quòd cum opin. Bar. transit Bal. in l. edita. C. de electis.

eden.& idem tenet d.o. Iason in d. §. nihil commune, in 34. colum, in ver. secundo not. & sing. conclusio. H. F.

Possessorio & petitorio simul intentato, & postea petitorio suspensio, si feratur sententia in possessorio, & appellatur ab ea, & committatur, an primus iudex possit in petitorio procedere, vel secundo, vide sub verbo, iudex qui pronunciauit. notat Roman. consil. 131.

Possessorium cum petitorio ad iudicium deductum habet hoc privilegium, quod petitorium suspendi potest non solum in prima, sed etiam in secunda & tertia instantiis: & quod fortius est, potest actor qui semel petitorium suspendit, & postea illud reintrat iterato & saepius eum suspendere, quia tale privilegium suspendendi concessum est in odium spoliantis, quod intelligi si ante secundam suspensionem foret super petitorio pronunciatum: intelligi si fuit pronunciatum pro eo qui in primo suspendit petitorium, & demum resumpsit, & successiue pro eo sententia lata: nam forsitan secus esset si fuisset pronunciatum contra suspendentem, suspendere volentem spoliatum, quoniam etiam sententia lata non obstante possit iterum vel de nouo suspendere: vt not. videtur decidere Roman. consil. 382. quia tunc si amplius suspendi non potest. not. Ro. & quod dictum est de suspensione in secunda instantia, procedit quando vtrunq; est deuolutum ad curiam, secus si alterum duntaxat deuolutum sit: vt not. Roma. consil. 205.

Possessorium intentans cum petitorio, si suspensio petitorio obtineat in prima instantia sententiam in possessorio, & Aduersarius appellet, poterit eo inuito in secunda instantia ad petitorium redire, in ea procedere. not. Rom. consil. 417.

Possessorium si simul cum petitorio fuit ante ferias inchoatum, an postea tempore feriarum possit petitorium suspendi, vide sub ver. feria. & not. Rom. consil. 140.

23 † Possessorium recuperanda principaliter intentatum, vel etiam cum petitorio, eo tamen postea suspensio, poterit repelli per receptionem Papalis reservationis, quae non tantum afficit titulum, sed etiam possessionem: & sic per dictam reservationem notorie constat de non iure agentis sine alia discussione, vbi enim

enim obiectio de non iure agentis aliquam discussionem requirit, tunc petentem restitutionem impedit: vt no. Rom. consil. 16. & quod dictum est de Papali reservatione, intelligas de speciali vel generali circa causas, secus si generalis circa dubia: vt not. eadem conclusionem, in fine.

ADDITIO.

Possessorio recuperanda potest spoliatus agere contra iudicem extra iudicialiter spoliantem, vt si allegatur non iudex, vel nullus processus ex ordine non seruato: vt l. meminere. C. vnde vi. & l. fin. C. si per viam. vel alio modo, & ca. cum causam, de officio delegati. Sentit Bartol. in l. iuste possidet. ff. de acquiren. possessio. Qui iudex, si merè extra iudicialiter processit, & legitimitate sui facti allegat, ei incumbit probatio: vt notatur in cap. conquirente de restitutione spoliatorum. Sed si iudicialiter iudex processit, licet allegetur sententia iniusta, non competit contra eum actio, nec interdictum possessorium, cum sententia faciat ius inter partes: & sic intelligitur cap. praesentiam. 7. q. 1. alias in d. ca. conquirente. col.

Possessorium recuperanda intentans, succumbit, si opponitur & probatur eius spontanea renunciatio, vel enumeratio beneficij, vel pactum de non petendo, vel de non agendo, vel eius violenta possessio, vel propria confessio, vel admissa probatio, per quam constat de non iure agentis, & ad idem quado ius commune est contra agentem. no. Rom. consil. 393. adde consil. Rom. 402. quae successiue allegatur. vide etiam quod ad successione. not. Rom. consil. 393. in fin. quod ad renuncia. Rom. consil. 62. quod incipit, item permutant, & quod dictum est de renunciatione, procedit, licet non appareat quod fuerit per superiorem admissa: vt no. Rom. consil. 328. & intelligi de renuncia. facta ante spoliacionem, quia facta post non obstat: sed bene obstat pactum siue iuramentum de non agendo, vel de non petendo restitutionem, etiam ante spoliacionem factam: vt no. Rom. consil. 401. Aduerte tamen, quod non potest dici constare de non iure petitorio ad possessorium excludendum, nisi postquam in possessorio sit

conclusum in causa, nisi diceretur per confessionem, quia tunc etiam ante conclusionem potest consistere de non iure: vt not. dom. Ant. de caus. poss. pastoralis, in prin. in 4. char. ver. ex his deciditur. vide Rom. consil. 313.

Possessorio recuperandæ agens contra spoliantem, si pro eadem reconueniatur super petitorio per tertium, non potest illum tertium repellere per exceptionem, dicendo eum non audientem, donec ipse spoliatus ad possessionem fuerit restitutus. nota. Rom. consil. 435. ver. oppo. quod agenti.

Possessorio agenti an possit opponi exceptio spoliationis factæ per tertium, vel etiam per ipsum actorem, vide sub verbo, exceptio. §. exceptio spoliationis. & infra §. possessorio recuperandæ agenti.

Possessorio recuperandæ agens succumbit, si reus reprobat, quod tertius possidebat tempore, quo actor possessionem intravit. no. Rom. consil. 437. & do. Anto. de restit. spol. in c. sollicitè ver. oppon. cum glo. idem si reus probet, se tunc possedisse, quia qui possessionem continuat, non spoliatur, & hoc est verum etiam in petitorio, si sit præsumptio dere communi contra reum, not. Ro. consil. 259.

Possessorio recuperandæ agens necesse habet probare in beneficiis titulum vel colorem tituli, quod tamen magis de stylo, quam de iure scripto receptum est. not. Rom. consil. 393. & hoc procedit, quando possessorium principaliter intentatur, secus si incidenter, vt quando petitur restitutio per viam attentati, quo casu sufficit probare possessionem singularem non coloratam. Si tamen clarè & notoriè constaret de non iure petentis, non debet audiri etiam per viam attentatorum. nota. Roman. consil. 4. in fin. conclusio 55. & idem notat dom. Anton. in cap. cum dilectus. de cau. pos. 3. col. Quod est verum in beneficiis, ne detur ad illa vitiosus ingressus: sed in non beneficiis defectus proprietatis etiam notorius non obstat petenti se ad possessionem restitui per viam attentati: vt not. Lap. de do. in c. ad decimas, de restit. spolia. lib. 6. & ad probandum colorem tituli sufficit confessio aduersarij: vt notat Roman. consil. 421. Item sufficit instrumentum inductionis suæ in possessionem: vt no. Rom. consil. 408.

Quod

Quod intellige de inductione quæ fit auctoritate superioris, licet collatio vel prouisio vel electio per eum facta non fuerit canonica: vt not. Roman. consil. 421. vide etiam conclusionem 257. quod autem dictum est de colore probando, intellige quando agitur Interdicto vnde vi. Secus si conditione ex canone reintegranda: vt no. do. Anton. de restit. spol. sæpe. vbi aliud est remedium, col. antepen. & vide §. proximum. de §. possessorio recuperandæ in beneficiis.

ADDITIO.

Possessionem iurisdictionis habens in loco, vel eius prælaturarum possessione, licet potest ad remouendum obstaculum sibi paratum irruere, tam in personam impediendam, quam in officia & muros loci ita rumpendo, vt libere valeat vt iure suo, quod probatur per ca. olim. 2. de restit. spol. & c. delicto. de sentent. excom. lib. 6. hoc concludit Inno. not. & post eum Host. & Io. And. in c. 1. de immu. eccles.

Possessorio agens ad aliquid in spem, si nondum est adeptus possessionem prælaturæ vel beneficij, cuius nomine agit, tenetur probare de titulo suo, non tamè requiritur exacta probatio. Secus si de titulo principaliter ageretur. idem si possessionem est adeptus, sed possessio est recens, quia ex recenti possessione non præsumitur bona fides, nec iustus titulus, & idem si longo tempore possedit, sed est aliqua præsumptio contra eum, vt quia paritatem super beneficio: alioquin sufficit possessio longa, & communis reputatio. nota. Roman. consil. 4. & vide infra, possessorio iudicio.

Possessorio recuperandæ agens pro præbenda, quia se asserit spoliatum, non obtinet, nisi probet stallum in choro, & locum in capitulo sibi assignatum, vel ei possessionem traditam per fures campanarum, vel coram alteri, vel quia mandatum sit colonis vel reddituarijs, quod de fructibus vel redditibus præbendæ respondeant, nisi probetur eos paruisse, & aliquid soluisse, vel se in possessionem fundi & mansi ad præbendam spectantis inductionem fuisse: vel non esset consuetudo ecclesiæ, quod dictis

primis modis possessio acquiratur, vel nisi aliquis locus esset præbendario illius præbendæ deputatus: nam per illius loci installationem siue inductionem bene acquiritur possessio, secundum Inno. no. Rom. consil. 277, in prin. & recitat do. Ant. de rest. spoli. in literis. 24. col. versu. quando. & tertio principaliter. contrarium tamen tenet idem do. Ant. scilicet quod per actum installationis acquiritur quasi possessio iuris prælatura.

Possessorio recuperandæ agens ad præbendam, qua se asserit spoliatum, licet non probet se apprehendisse possessionem vnius, quò ad hoc vt aduersarius condemnetur ad restitutionem etiam omnium aliorum, secus si ageretur vel tractetur de possessione adipiscenda. no. Ro. consil. 277. versu. ex quibus.

* A D D I T I O.

An contra agentem possessorio recuperandæ habeat ob stare exceptio dominij. Vide plenè per fac. de sanct. Georg. in l. si de vi. in 5. col. cum duabus sequen. ff. de iudi. vbi ponit regulam, quam limitat pluribus modis. & de intellectu. glo. in d. l. si de vi. in glo. magna, ad finem. vltra Barto. vide do. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. in 10. col. versu. successiuè per ista. ff. de acquir. pos. & adde quòd in Interdicto retinendæ ille vincit, qui de antiquiori possessione probat: vt not. Carr. in l. si duo, in prin. in 2. col. ff. vt i pos. & Bal. in l. Ordinarij. C. de rei ven. colum. 4. versu. sed iuxta prædicta. H. F.

Possessorio recuperandæ agens ad præbendam, qua se asserit spoliatum, non habet necesse probare, quòd fundus cuius possessionem apprehendit, tanquam de re præbendæ spectet, & pertineat ad ipsam præbendam, quia hoc magis petitorij quam possessorij tangit: vt nota. Roman. consil. 265. versu. sed ex prædictis.

Possessorio recuperandæ agens in beneficalibus, licet habeat necesse probare titulum vel colorem tituli, sufficit ad obtentum possessoris Aduersarium confiteri actorem ius habere in beneficio, licet talis confessio non probet titulum adiudicandi beneficii. in. not. Do. Anto. de cau. pos. c. 1. n. 26. col. versu. quid autem toleretur.

retur. & ita intelligitur quod no. Io. And. de eo qui mit. in pos. c. 1. lib. 6. §. varij. in nouel.

Possessorium quando intentatur per actorem, qui vult recedere, potest reus ipsum actorem arrestare, quod de curia non recedat, donec respondeat articulis per ipsum reum productis, etiam petitorium sapientibus, ne probationum copia pereat & angustetur. no. Ro. con. 394. & idem tenet Dom. Ant. de cau. pos. c. pastoralis. 12. col. versu. sed est dubium.

Possessorio adipiscendæ agens non auditur sine titulo. not. Ro. consil. 33. in fi.

A D D I T I O.

Possessio potest acquiri etiam sine actu corporali, per consuetudinem, quæ potest in ducere actum, per quem artificiosè transferatur possessio sine apprehensione corporali. c. ex literis, de consue. & ibi Abbas.

Possessorium recuperandæ datur spoliato communiõne hominum, vt reintegretur ad statum personæ & vsus. no. Do. Ant. de cau. pos. c. fi. 7. col.

Possessorium & ius agendi datur pro referuatione vsus, & cõfuetæ præstationis. nota. Domin. Anton. in capit. final. de caus. posses. 12. colum. vide Bartol. qui huic contradicere videtur. in l. 2. ff. quo. bon. Sed aliter dicere videtur in l. 3. §. vnde vi. ff. de vi & viar. vide Inno. & Do. Anton. in cap. querelam. de elect. vbi dicit Dom. Anton. quod agens tali possessorio non tenetur casum actiue præstationis specificare & probare, sed sufficit dicere illâ præstationem sine vsu personæ solui consuetam: vt not. Domin. Anton. in d. c. querelam. ver. no. secundo in hoc libello. Quor autem tem viciibus debeat esse consuetæ præstari, non declarat, sed text. dicit, quòd debent esse multæ. & Dominus Antonius in dict. cap. querelam. dicit ad finem, quòd agens possessorio, debet ostendere pensionem diutius solutam, & vide sub ver. libellus procedit in quo petit aliquis, quòd priuilegium possessorium non est propriè possessorium, sed status quidã, in quo de iure canonico quis est interrogandus, & iste status non est recens, sed longo tempore

continuatus, releuans ab onere probandi causam. no. Do. Ant. in d. c. querelam. ver. no. ibi practicam. & verfi. 3. videtur quòd non poterit, vide confi. Rom. in antiquis. quæ aliter sentit.

Possessorio recuperandæ nomine proprio non possunt agere, qui ecclesias ad firmam conducunt, siue sint Clerici siue Laici. no. Do. Ant. de cau. pos. c. fi. 13. col. ver. ex his ergo deciditur.

Possessorio recuperandæ non agit nomine proprio Laicus electus de præbenda sibi pro eius sustentatione concessa. no. Do. Ant. de cau. pos. c. fin. 13. col. ver. ex his surgit decisio.

Possessorio recuperandæ agi potest contra illum, qui auctoritate propria sine executore ingreditur possessionem pro executione sententiæ, non tamen priuatur ingrediens suo iure, si violentiam non committit, notat Roman. consil. 417. verfi. sed pone, aliàs 418.

Possessorio recuperandæ agere, an competat creditori, missio in possessionem auctoritate iudicis, ex contumacia debitoria, videtur quòd sic, per l. fin. C. de præto. pig. Sed illa l. loquitur quando agitur possessorio, aliàs petitorio per hypothecariam: & ita intelligit Cyn. illam l. & bene, quia cum illa Lex sit situata in titu. de præto. pig. id debet intelligi secundùm subiectam materiam, quod agatur iure pignoris per hypothecariam: & ista Lex fuit facta ad declarationem iuris antiqui, & sic pro pignore conuentionali datur hypothecaria, ad possessionem qualitercunq; admiffam recuperandam, ita & in precario.

Possessorium recuperandæ datur deiecto de ciuili & naturali possessione: detentori autem deiecto non datur, nisi pro rebus principaliter detentis competat aliquod remedium deiecto, vide Domin. Anton. de restitut. spol. in literis. 2. colum. verfic. not. primò. dic quòd etiam detentori deiecto datur remedium canonis reintegranda pro rebus principaliter detentis: vt not. Do. Ant. de restit. spol. c. fæpe. col. antepen. ver. no. ergo limitationem. Quod autem dictum est, deiecto de naturali competere possessorium recuperandæ, hoc intellige contra tertium deijcientem, nõ contra ciuilliter possidentem, contra quem, licet deijciat, non competit deiecto possessorium recuperandæ. nota. Bartol. in l. 1. in princip. ver. quareo quæ est possessio corporalis. ff. de acquir. pos.
ratio

ratio est, quia ciuilliter possidens deijciendo naturaliter possidentem, non dicitur eum spoliare, sed se in possessione ciuili defendere. no. Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de pet. & pos. §. fina. in fin. & facit quod not. per glo. & per Bart. in l. clam. possidere. §. fi. ff. de acquir. pos.

Possessorio recuperandæ ager etiam prædo, quando cunque constat deiectum esse prædonem, ad quod detegendum non admittitur quis ante restitutionem, sed si detectio esset, repellere-tur: & idem si euidenter apparet possessionem esse iniustam. not. do. Ant. de restit. spol. in literis. col. 7. ver. oppo. secundò. & 11. col. ver. ad huius euidentiam. & Inn. in c. constitutus, de fil. presbyr. & not. Rom. consil. 376. nam ad huius probationem possessorij, sufficit possidentem etiam iniuribus possidere etiam incorporalibus pro iure suo, licet non credat, sed sciat se ius non habere: vt not. Ant. in 7. col. ver. oppo. quinto. in d. c. in literis.

Possessorio recuperandæ agi potest contra spoliantem, etiam si ppe prius per actorem eadem re fuerit spoliatus, nec potest actor repelli exceptione primæ spoliationis, nisi secunda spoliatio fuerit immediatè, & non interuallo facta post primam. not. do. Ant. de restit. spol. in literis. 6. col. ver. oppo. tertid. & vide sub verbo, spoliatus. §. spoliatio vlt. & vide suprà §. possessorio agenti an possit.

Possessorio retinendæ non potest prædo agere contra illum quem spoliavit, sed contra tertium sic: & idem in clandestino vel precario possessore, qui non potest interdicto retinendæ agere contra illum, à quo clandestino vel precario possidet: Sed contra tertium sic. no. do. Ant. de restit. spol. in literis. 13. colum. ver. oppo. vltimò.

Possessorio recuperandæ agenti non potest opponi exceptio proprietatis, dolo facis, quæ petis quod restitutorus es: quod est verum ex vera violentia, secus si ex quasi violentia, de qua loquitur in l. quærebatur. quando autem dicta exceptio admittitur, non sufficit opponentem excludere proprietatem ab agente, nisi etiam ipsam fundat in se excipiente, & non in tertio, licet autem exceptio prædicta non possit opponi à spoliante, potest tamen à tertio, quando ius tertij est separatum à iure spoliantis: scilicet si

fecus si ita connexum sit, quod non possit opponi, quin auferatur commodum spolianti: idem contra mulierem possessorio reprobentem virum, non potest tertia mulier opponere de proprietate matrimonij cum marito, etiã si in continenti se offerret probaturam, quia per hoc iuaret maritum spoliantem. nota. Dom. Anton. de restitut. spol. in literis. 8. colum. versu. oppo. quod agenti. & versu. sequen.

Possessorio recuperandæ, adipiscendæ agenti potest opponi exceptio proprietatis. leg. dolo facit, de regul. iur. etiam si statim offeratur probatio. nota. Dominus Antonius, de restitut. spolia. in literis. 7. colum. versu. oppon. quod agenti possessorio obiter: fecus si probatio non offeratur statim, & hoc verum est in temporalibus, vel alijs beneficialibus: vt not. 15. colum. versu. oppono quod agenti.

ADDITIO.

Adde bonam glossam, de possessione perdenda, vel retinenda. in capitulo, olim causam. super versicul. præiudicium. derestitut. spoliat.

Possessorio retinendæ agenti non potest opponi exceptio proprietatis. l. dolo fecit: quia non adaptatur, cum agens retinendæ nihil petat, quod restitutus sit: nisi fortè ager pro turbatione ciuili ex retentione naturali, quo casu, quia non potest deficere molestatio, nisi naturalis restituatur. Et si aliquid petit subiacæs, restitutioni obstat exceptio dolo facit, dummodò opponens se in continenti offerat probaturum. & aduerte, quia non sufficit opponentem excludere proprietatem ab agente, nisi illam excludat in se excipiente: ita quod non est in tertio, habet ergo locum dicta exceptio dolo facit, quando quis est restitutus excipienti, nõ tertio. not. Do. Ant. de resti. spol. in literis. 7. colum. versu. oppo. quod agenti. & quod dictum est agenti non posse opponi de proprietate: limita nisi vterq; litigantium se possidere cõtentat: quia tunc proficit oblatio & probatio Dominij, vtroq; æqualiter possessionem probante: vt no. do. Ant. in d. c. in literis. 15. col. versu. oppo. quod agenti.

Posses-

Possessorio recuperandæ in beneficiali agenti incumbit onus iustificandi titulum suum secundum stylum curiæ: sed satis iustificatur si ostendatur patientia illius vel illorum, ad quem, vel ad quos spectat ius beneficiale transferre, non apparente aliter de vltimo ingressu, vel de titulo defuncti, quia ex eo quod patitur, est præsumtio, quod eorum auctoritate fuerit ingressus, saltem quod ad finem iustificandi possessionem, pro facultate agentis possessorio in odium violenti, & sic seruatyr stylus curiæ, & dictum Ioan. Andr. de reputatione illorum, ad quos spectat: sed de ingressu constat, in quo nulla superiorum autoritas intercessit, & constat etiam de titulo de facto, dato quod detur scientia eius, à quo pendet transferre, & consequenter ex eius patientia detur quasi possessio, illa est euidenter iniusta, & non parit effectum possessorij. Idem si notoriè non constat de tituli defectu, patet tamen ingressus de propria autoritate, nec aliter constat de titulo, licet appareat de scientia illorum, ad quos spectat, quia licet possessionem habeat, intrusus dicitur esse. Sed si constat de iusto & canonico titulo, tunc licet propria autoritate ingreditur, non est intrusus, sed iustus possessor: si autem vitra possessorium iudicium actor intendit finem restitutionis irrevocabilis, vel intendit, vt sibi possessio confirmetur, tunc oportet, quod de illo titulo plenè doceat. not. dom. Antonius de cau. possess. cap. final. 7. colum. versu. si autem vitrà. alibi dicit, quod ad partem possessorij non sufficit agentem probare, se non ingressum patiente superiore, nisi aliquem actum expressum superior fecerit, per quem approbasset, vt eum admitendo ad ostiũ, vel nisi antiquissima sit possessio, quia ex hoc solo coloratur, aliàs intrusus dicitur, tenetur actor colorare possessionem, ne dum ex officio iudicis, sed etiam ad instantiam partis, nisi agat per viam attentati, quo casu nullum colorem probare teneretur, & tamen hoc casu si liqueret de non iure peten. non debet ei possessio restitui, licet Iudex ex officio propter contentum possit in pœnam attentantis ab eo possessionem auocare, vt de illa per habentem potestatem prouideatur tertio: vt notat dominus Antonius in cap. in literis. de restit. spol. 11. colum. ver. ad huius euidentiam.

24 † Pos-

24 † Possessorio retinendæ agens in beneficialibus pro tuiti-
batione, necesse habet titulum suum iustificare, sicut quando
agit recipiendæ, prout suprâ dictum est: vt not. dom. Ant. de cau.
poss. c. fin. 14. col. ver. si autem vltra, & de rest. spo. in literis. 11. col.
ver. ad huius evidentiam.

Possessorio recuperandæ agens, repellitur, si non opponitur
exceptio proprietatis, notoria notorietate iuris: vt in cap. ad de-
cimas. de restitut. spol. lib. 6. quod singulariter limita, nisi pos-
sessio actoris effect iustificata ex longa patientia aduersarij, quia
talis patientia est apta ad partem possessorij contra notorium: vt
no. do. An. de cau. poss. cum ecclesia. 19. colum. vers. oppo. quod
hæc restitutio. hanc autem limitationem non probat ille tex. nec
ibi dicit, quod possessio longa fuit, sed potius breuis, ibi propter
temporis breuitatem, & c. dictam limitationem intelligit dom.
Antonius, quâdo agitur possessorio in his, quæ sunt modici præ-
iudicij: vt ipse nor. in dicto capitulo, cum ecclesia. penultima &
vltima colum.

Possessorio recuperandæ agenti obstat proprietatis exceptio,
concludens ad petitorium & possessorium simul, vel ad solam
possessionem. Idem si concludit inhabilitatem personæ ad agen-
dum, vel defectum capacitatis personæ, respectu capacitatis pos-
sessionis, secus si opponitur & concludit ad solum petitorium.
Fallit in casu cap. literas. de consanguinit. & affinit. vbi exceptio
consanguinitatis in gradu prohibito obstat agenti possessorio in
matrimoniali, duobus concurrentibus, quod iuretur de mali-
cia, & probationes in continenti offerantur paratæ, & tunc ad-
mittitur exceptio, non vt ex toto impediatur restitutionem, sed
quod ad copulam tantum. Idem fallit quando offertur exceptio
proprietatis notoria notorietate iuris, & notorietate confessio-
nis & probationis, etiam si exigatur informatio de notorio, dum
tamen opponens in continenti offerat facere constare de noto-
rio, nisi aliquid allegetur, per quod notorietas obfuscetur. Et hoc
indistinctè procedit quando exceptio proprietatis notoriæ fundat
intentum excipientis in proprietate. Vbi autem excipientis
non fundat sic suum intentum, excludat tamen agenti possessorio
in beneficialibus, secus est. Et quod dictum est notorium
proba-

probationis ob stare, intellige, quando est in causa conclusum,
ita quod nihil amplius opponi potest, licet non sit conclusum,
tamen contra probationes factas nihil est oppositum. Exceptio
autem proprietatis notoriæ notorietate præsumtionis, ad solum
petitorium concludens, nunquam obstat agenti possessorio. not.
d. Ant. de restitut. spol. in literis. 15. col. ver. oppon. quod agenti.
Et quod dictum est de exceptione notoria, procedit etiam si agatur
ad possessionem per viam attentati. Exceptio autem mani-
festa non operatur id quod notoria. not. idem do. Ant. de cohæ.
de vltra. 52. col. ver. circa me. & vide suprâ §. possessorio recupe-
randæ agenti in causa matrimoniali, cum tribus sequentibus.

A D D I T I O.

Possessio iuris eligendi non acquiritur, nisi interuenientibus
tribus: Primò quòd quis eligat. Secundò patientia eorum qui
erant in possessione eligendi. Tertiò confirmatio electionis per
superiorem facta. Conclusio est Innoc. & Abba. in c. cum venis-
sent. de in integ. restit.

Possessio eligendi qualiter perdat, vide pulchrè per Innoc.
in dict. cap. cum venissent. de in integ. restit. & per eundem, in c.
querelam. de elect.

Possessorio recuperandæ agenti, & petitoriū simul cum pos-
sessorio ducenti potest opponi proprietatis exceptio, per tex. de
cau. poss. cum ecclesia futrina. & ibi not. in gloss. 2.

Possessorio recuperandæ agenti potest opponi renunciationis
iudicialis exceptio, quia illa est notoria, quod est verum in bene-
ficialibus, non autem in alijs iuribus, quia tunc non fundat
intentum opponentis in proprietate, nisi tali modo fieret, quòd ti-
tulum transferret: vt quando renunciat, & cedit aduersario om-
nia iura. not. dom. Ant. in cap. literis. de restit. spol. 17. col. ver. ex
hoc infertur.

Possessorio recuperandæ agenti potest opponi exceptio iuris-
iurandi, & pacti iudicialis, quia notoria est. not. d. Ant. de restit.
spol. in literis. 17. colum. ver. ex his infertur. Fallit quando agitur
possessorio in causa matrimoniali, not. d. Ant. eod. tit. c. literas.
ver. quarit gloss.

Possessorio recuperandæ agenti potest opponi exceptio rei iudicæ

dicata pro opponente, quod est verū in beneficialibus indistin-
gē: in alio autem à beneficialibus, si iudicatum sit declaratoriè
pro opponente, non sic: quia actor non probat, quia tunc non est
notorium de iure oppositis, & hæc vera, quādo agitur de spoli-
atione, ante sententiam etiam lite pendente facta. not. do. Anto.
de restit. spol. in literis. 17. col. ver. ex his infertur. & cap. cūm di-
lectus. in alleg. sed si agatur de spoliatione facta post sententiam,
tunc non potest opponi de sententia super petitorio lata: prædi-
cta procedunt quando intentatum esset petitorium, & possessio-
rium diuerso tempore, sed si eodem tempore, tunc sententia in
petitorio lata declaratoriè, semper absorbet vires possessorij, &
sola verbalis pronuntiatio fertur in possessorio, propter expen-
sas: vt not. dom. Ant. de cau. poss. cūm dilectus. 2. col. ver. puto de
iure. & quod dictum est, sententiam in petitorio latam obstarè
agenti in possessorio, limita nisi sententia sit talis, quæ non tran-
sit in rem iudicatam, & consequenter nec in notorium, quò ad
plenum iudicium, licet quò ad semiplenum iudicium sic. notat
dom. Ant. de restit. spol. in literis. ver. quærit gloss.

Possessorio agenti in beneficialibus, nomine ecclesiæ suæ, non
potest opponi exceptio non canonicæ institutionis, quando agēs
est confirmatus, & de confirmatione constat. not. dom. Anton. de
restit. spol. in literis. 6. colum. ver. venio ad vltimum, in fin. pri-
mi effectus.

Possessorio iudicio potest prælatus, & quilibet beneficiatus,
nomine ecclesiæ, non suo, agere pro rebus ecclesiæ, quas habuit &
tenuit prædecessor: licet ipse agens non tenuit: quia per mortem
prædecessoris possessio non exinguitur, sed remanet penès ec-
clesiam. Ideò pro solita pensione subtrahcta potest agere possesso-
rio, nisi alius aliquod ius percipiendi pensionem quasi posside-
ret. not. Rom. consil. 4. & ideò not. dom. Ant. de cau. poss. c. cūm
super. 3. col. in fin. & vide infra §. seq.

Possessorio vel petitorio agere non potest prælatus vel Cleri-
cus nomine suo pro particularibus rebus ecclesiæ, etiam si eas
quandoq; tenuit & habuit, sed postea fuit spoliatus, quia non di-
citur eas possidere, sed ad prælaturam, & quasi possessionem iuris
administrandi prælaturam, rectoriam, & possessionem iuris
feu

feu beneficium bene potest agere nomine proprio: nisi esset præ-
latus vel prior regularis vel manualis, quia ille non suo, sed su-
perioris sui nomine debet petere se restitui ad quasi possessio-
nem, vel iuris ministrandi, in quo erat ex nutu Abbatis, sed factis
si non fuit manualis, sed perpetui electi à capitulo vel con-
uentu, quia illi possunt suo nomine petere se restitui ad dictam
quasi possessionem iuris administrandi. not. dominus Antonius
de cau. posses. cap. final. 11. & 12. colum. in casibus autem, in qui-
bus dictum est prælatum, & clericum posse nomine ecclesiæ age-
re, hoc verum intellige, quādo est confirmatus vel prouisus per
superiorem, quia prouisio habet vim confirmationis, idem in
eo, cui per ipsum facta est collatio vel institutio, quia & illa tan-
tum operatur, quantum confirmatio seu prouisio, quando ad
episcopum pertinet confirmare vel instituere, & prædicta sunt
vera saluis priuilegijs & consuetudinibus quarundam ecclesia-
rum spiritualibus, per sedem apostolicam approbatis. not. dom.
Antonius de restit. spol. in literis. 27. col. ver. ficui. venio ad vlti-
mum. vide Rom. consil. 77.

Possessorio recuperandæ agentis potest opponi exceptio infi-
ciensius possidendi, & habendi, puta, si agenti ad decimas obijci-
tur, quod est laicus, qui non potest decimas possidere. notat
Ioan. Andr. de restitut. spoliat. ad decimas. in gloss. lib. 6. & An-
ton. de restit. spoliat. Item cūm quis. penultima columna, quod
limita secundum Ioan. Cald. respectu quasi possessionis fructuū
decimarum, quorum est capax, potest agere possessorio vtili. Li-
mita prædicta vera in decimis post Lateran. concilium posses-
sis. Sed in possessis ante, potest agi possessorio directo, cūm illa
possint possideri ex toleratione ecclesiæ & Papæ. notat dominus
Antonius de restitut. spoliat. ex parte, quinta columna. & ad-
uerte.

Possessorio recuperandæ agentis in causa matrimoniali potest
opponi consanguinitatis exceptio, duobus cōcurrentibus, quod
opponens iuret de malitia, & probationes in continenti offer-
rat paratas: non tamen exigitur, quòd eas habeat in facto para-
tas, sed sufficit, quòd longas dilationes petat, & tunc admitti-
tur exceptio, non vt ex toto restitutionem impediatur, sed quò ad
v copulam

copulam duntaxat. not. dom. Ant. de restit. spol. ver. no. exceptio-
nem. Sed nec quòd ad copulam impeditur restitutio; quando alle-
gatur exceptio consanguinitatis in gradu dispensandi. not. dom.
Ant. secundum gl. eod. tit. ex transmissa.

Possessorio recuperandæ agentis in causâ matrimoniali non
obstat exceptio pacti nec iuramenti, nec sententiæ; sed exceptio
confessionis sic. licet secundum gl. nec confessio obstat. not. d.
Ant. de restit. spolia. in literis. ver. querit gl. & eodem tituli. ex
con. questione. 10. colum. versicul. ad gloss. an agentis. & supra ex
parterei in 10. colum. in princip. versic. puto, qui tenet quòd sen-
tentia obstat, sicut & confessio. vide supra §. possessorio recupe-
randæ agentis obstat.

Possessorio agens in causâ matrimoniali, habet necesse proba-
re aliquid de titulo, quia hoc possessorium est mixtum, habens
causam proprietatis annexam, non tamen exiguntur ita subriles
& ponderosa probationes, sicut si petitorio ageretur. not. domi.
Antonius de restit. spolia. ex parte. penultima columna. ver. ex
his deciditur dubium. sufficit ergo, quòd probet titulû suo aspe-
ctu, quòd ad principia extrinseca validè, quicquid sit de defectu
intrinsico. Vnde sufficit, quòd probet dispensationem & copu-
lam, inquantum intendit restitui plenè etiam quòd ad copulam.
not. dom. Antonius de restit. spol. ex transmissa. in 1. not. cod. tit.
ex parte. 44. colum. ver. quandoquies commune, nec ergo suffi-
cit probare traditionem & sponsalia sine copula, not. d. Anton.
in dict. cap. ex parte. penult. colum. si dubitatur, an interuenit, sta-
tur verbo dicentis interuenisse, secundum Innoc. vt not. in d.c.
ex parte. 14. colum. ver. quando probantur sponsalia. Aduerteta-
men, quòd semper ante omnia oportet clandestina abesse, licet
ergo probaretur matrimonium vel sponsalia, vel traditio cum
copula, vel fuissent clandestina sponsalia, non daretur possessorium.
not. d. Ant. de cau. poss. c. fin. 21. col. ver. quintò opponitur.
& vide sub ver. possessio, seu quasi iuris matrimonialis.

Possessorium recuperandæ sicut datur contra spoliantem, &
contra mandantem, & ratum habentem, vel eius heredem, ita &
contra singularem successorem in vicium, siue habeat causam à
detentore, siue non, vt quia auctoritate propria occupauit, non
tamen

tamen daretur eadè species actionis, quia non interdictum vnde
vi. vel conditio ex decreto, sæpe contra scienter in vicium suc-
cedentem datur conditio, ex can. reintegranda. notat dominus
Antonius de indic. quia quint. ver. nota secundò, & ver. primò
oppo. & quia ad prædicta appellabatur successor in vicio, non so-
lum qui sciens rem alienam occupat, sed etiam qui oblata igno-
rat: sciebat enim causam ad se non pertinere: vt not. in ver. veni-
o ad quartam. vide etiam quòd ipse not. de restit. spol. antepen-
ult. colum. ver. not. ergò limitationem. vbi etiam dicit, quòd
remedium canonis reintegranda, locum habet contra succedem-
tem in vicium.

Possessorium deducens contra scienter in vicium spoliij succe-
dentem, an possit suspendere petitorium? videtur quòd sic: vt
not. dom. Ant. in cap. pastoralis. in princip. de caus. poss. in con-
trarium videtur, quia priuilegium suspendendi inductum est in
odium spoliantis: vt in cle. 1. de caus. poss. Et ergo contra alium
non competit: quia contra tertium non competit. ita dicit Rom.
conf. 144. pro hoc facit, quia talis suspensio est contra ius comu-
ne, quia vult actorem compelli actionem quam deduxerat perfi-
sere. C. de le. contra aut. offerat. ergo nõ debet extendi ad casum
non expressum, etiam si esset eadem ratio, per ea quæ not. Io. And.
in regula quæ à iure, lib. 6. Item non est eadem ratio, quia magis
delinquit spolians, quàm in vicium succedens, quòd patet: quia
spolians tenetur criminaliter: vt ff. ad legem Iuliam. de vi. l. si
quis fundum ad se. quòd non est de succedente in vicium, quia
decretalis sæpe est contra eum: vt in cap. frequens. de restit. spo-
liat. lib. 6. vbi patet, quòd priuilegium concessum spoliario, vt
possit excipiendo de spoliatione suspendere petitionem actoris
civiliter agentis, donec ad restitutionem rei spoliatæ fuerit res-
titutus, etiam non habet locum contra tertium, ad quem res
spoliata peruenit, quòd intellegit Ioannes Andreas, etiam si sci-
enter successit in vicium, concludens quòd duntaxat locum
habeat contra illum, qui petit Interdictum vnde vi, pro re im-
mobili, vel actio, vi bonorum raptorum, pro re mobili non ha-
bet locum, contra què competit remedium dictæ decre. sæpe. vel
conditio canonis reintegranda, & ita rectè intelligendo vult le-

annes Andreas in nouella. super verbo, destitutum. not. oppo. quòd dominus Antonius in dict. cap. pastoralis. vbi etiam dicit satis interdici posse tertio, quando arguitur dolus, vel delictum eius, quia illud intellige de delicto perpetrato cum spoliato, quia forrè ille tertius auxilium vel consilium dedit spoliati, ad finem habendi postea rem spoliatam, quo casu licet propriè & strictè non fuerit spoliator: translàtè spoliator dici potest, quia agens & consentientes, &c. & ista fuit ratio ibi, qua dominus Antonius mouetur, secundùm quam debet dictum suum intelligi, non obstat cap. pastoralis. quia loquitur etiam de possessorio ad adipiscendâ, in quo nullâ arguitur violentia, & tamen quia ageret tali possessorio, potest petitorium suspendere, per quod videtur, quòd suspensio non fundetur in odium violentiæ, nec in dolo conuenti: Sed in simplici priuilegio possessorij, quia respondeo, quòd in quantum illud cap. intelligitur de accumulatione possessoria suspensiuâ, reprobatur talis intellectus per multos, propter possessorium ad adipiscendâ, de quo ibi loquitur. idè ibi intelligunt illum text. propriè de accumulatione, quando agitur possessorio, per vnum iudicium alteri accumulatur & adiungitur, non autem suspenditur, & sic intelligendo non obstat: sed etiam secundùm alios de accumulatione suspensiuâ non obstat, quia intelligitur, quando agitur possessorio ad adipiscendâ, contra illum, cuius dolus arguitur, & ita intelligit dom. Ant. ibi, quod intellige de dolo preparato, vt iam dixi, & vide omninò infrâ §. proximo.

Possessorio recuperandâ agens conditione ex canone reintegranda, etiam in beneficialibus, non tenetur probare aliquem colorem tituli: & talis conditio datur non solum possessori, sed etiam detentori, qui possessionem vel detentionem amisit iniuste, & sine causa, nec requiritur, quòd fuerit spoliatus, nec quòd ad possessionem, si possessio vitiose aduenit, nec refert an sit mediatus vel immediatus possessor: vt notat dominus Antonius in cap. saepe. de restit. spol. in ver. aliud est remedium conditionis. columna antepenultima. & dicta conditio habet omnia remedia suspensiuâ, quæ habet strictum interdictum vnde vi: & ita parit exceptionem spoliationis priuilegiatam: sicut & dictum interdi-

interdictum, nec contra agentem tali conditione potest opponi exceptio proprietatis, sicut nec contra agentem interdicto, secundum Inno. & Cald. vt not. Do. Ant. in d. c. cum super. in col. fi. aduertat tamen deducens dictam conditionem ex canone, vt non narret se spoliatum, vt narratur in interdicto vnde vi, quia sic narrado se excluderet à remedio dicti canonis, prout spiritua-liter prouidet non spoliatis, sed aliter iniuste & sine causa possessionem amittentibus, secundum Lap. vt no. Do. Ant. in d. c. saepe. ver. aduerte ad vnum. penult. colum. hoc verum si actor dicat se simpliciter spoliatum: si autem etiam narrat alia verba, in quibus includi possit non solum interdictum vnde vi, sed etiam remedium canonis, licet spoliatum non probare: vt not. Lap. alleg. 72. sed quod dictum est, conditionem habere prædicta remedia suspendit, quæ habet interdictum vnde vi, contradicere videtur his, quæ dixi in proximo præcedenti §. Item contradicit his, quæ dicit Do. Ant. in c. literis. de restit. spo. §. col. ver. oppo. quod agenti. vbi conclusit, suspensionem petitorij non habere locum contra tertium, ad quem res sine dolo peruenit, & videtur ad hoc casus inc. frequens. de restit. spol. lib. 6.

ADDITIO.

Adde quando habeat locum remedium capi. reintegranda, & an infamet, & an competat pro rebus prophanis, & quæ debent probari in eo: & an detur malæ fidei possessori, vide per Alexan. in consil. 6. in 1. & 4. colum. in 3. volum. & in consil. & vltim. col. in 4. volum. vbi ponit an obstat exceptio præscriptionis agenti dicto remedio. & in consil. 43. in eo. 4. vol. & in consil. 10. in 1. & 2. col. in eo. 4. volum.

Possessorio & petitorio per actorem deducto super incorporalibus, potest reus & possessor petitorium deducere per viam exceptionis, ad defensionem & tuitionem sui iuris & possessionis, dicendo ius illud incorporale non competere aduersario: quia sic negando videtur negatoriâ deduxisse, & in vim huius exceptionis sine alia expressa petitione potest iudex reum ab impetitione actoris absolvere, & eidem actori super illo iure perpetuum silentium

rium imponere: vt est casus in c. cum ecclesia Sutrina. ver. verum. de caus. pos. & ibi not. glo. super ver. vtraque pars. & idem ibi dicit Domin. Anton. & idem vult decisio Roman. consil. 116. secus si agatur super rebus corporalibus, quia tunc reus etiam possessor non potest aliquod petitorium deducere, secundum gloss. predictam, & secundum hoc puto contrarium, nam reus conuentus interdicto, vnde vi. & rei vindicatione ad possessionem recuperandam, quod in libello fieri posset: vt not. Io. An. in d. cap. querelam. de electio. potest reus excipiendo ad defensionem sui iuris & possessionis dicere se Dominum, & actori non competere rei vindicationem. & probato per eum Domino cum constet de iure suo, & non iure actoris, imponetur etiam actori perpetuum silentium super petitorio, per d. c. cum ecclesia Sutrina. & licet pro auctore feratur sententia in possessorio, illa erit verbalis & sine effectu, quia sententia in petitorio absorbet ius in possessorio: vt in c. cum dilectus. & in c. cum super, de cau. pos.

25 † Positio negatiua admittitur maximè, quando est probabilis. no. Do. An. de rest. spo. in literis. 2. col. ver. no. quarto.

Positioni non tenetur quis cum iuramento respondere, nisi ponens etiam per iuramentum dat positionem. notat Roman. consil. 31.

* SINGVLARE.

Positioni sine tempore si quis non respondeat, non habetur pro confessio: vt puta si fecisti positionem seu articulum, quod mutasti mihi decem, Iudex monuit, quod respondeam, ego nolui respondere, non debeo haberi pro confessio, istud est singulare dictum Bald. in l. 1. in vltim. colum. ver. pone fecit tibi. C. si plures vna senten. quod dictum bene no. ad defendendum multos contumaces. H. F.

Positio data in prima instantia per iuramentum procuratoris, per Dominum potest in secunda instantia mutari, & meliorari, sine expressa reuocatione erroris, sed principalis positionem ab eo datam per iuramentum variare non potest. nota. Roman. consil. 60.

Positio

Positio si est negatiua, non potest negans ex illa positione se iurare, neq. ponens ex negatione: vt no. Io. And. de confes. c. 1. lib. 6. super ver. confessionem, in nouella. quod limita nisi ponens positionem reuocet, & negationi aduersarij adhæreat: vel econuerso: vt no. Bar. in l. post legatum, in prin. ff. de his qui. vt in di.

Positio habetur pro confessata, si præsens coram iudice iussus, vt respondeat, sine rationabili causa respondere recusat. Idem si absens sit, & ei per nuncium mittatur positio cum copia, iubeturque vt intra certum terminum veniat ad respondendum, cum comminatione, quod si non responderit, habeatur pro confessio: vt not. Domin. Anto. de iuramen. calum. Spec. autem dicit, quod non requiritur, quod copia mittatur, sed secundum eum sufficit, quod absens iubeatur per nuncium cum comminatione prædicta respondere, requiritur tamen quod Iudex nunciet eum haberi pro confessio: vt ipse not. in titu. de posit. §. nemo. ver. verum. Sed Ioan. Bur. non requirit comminationem: & secundum eum sufficit, quod absenti mittitur copia ad domum, & iubeatur respondere: vt ipse not. in l. 2. §. quod obseruari, de iuramen. calum. Et vide l. de atate. §. qui tacuit. ff. de interrog. actio. Sed Dom. de San. Gemi. dicit veriolem esse opinionem gl. quod quis non habeatur pro confessio, nisi in iudicio præsens visus à iudice respondere recusat, in c. 2. de confes. lib. 6. & dicit Ioan. de Imo. quod ista opinio seruatur in practica.

Positioni iuris communis non est respondendum, nisi sit ius commune extrauagans, sed positioni consuetudinis, vel statuti, debet responderi. not. Bar. in l. non fatetur, ad finem, de confes. sionibus.

A D D I T I O.

Adde an positioni extrauagantis sit respondendum, vide per Do. Feli. in c. 1. de re iudi.

26 † Postulatio si cum alia postulatione cõcurrat, & in alterum ex postulatis conueniant duæ partes ius habentium, & postulatio fiat ex causa, puta propte: necessitatè vel vtilitatè ecclesia, ius accipitur postulantis, non postulato, nisi superiori sit postulatio præ-

tio presentata, & tunc ex eo non ager postulat, nisi forte in modum denunciationis admittitur propter utilitatem ecclesie. Si vero neuter habeat duas partes, aut nihil habeat, nec fit ex causa, tunc non iuri, sed gratie innititur. vbi autem duo eliguntur, stat maior & saniori: vbi vero vnus eligitur, alter postulat, tunc si duae partes conueniunt in postulatam, praefertur postulat, aliis praefertur electus. Et haec vera, si persona sint idoneae: & forma generalis concilij obseruatur. not. Io. And. de elect. scriptum super gl. dicit Papa. Fit tamen postulatio iniuria, si eius postulatio legitime facta, & superiori presentata rejicitur: vt no. glo. pen. de postula. dicit Fran. de Zaba. quod licet inferior a Papa non potest postulationem rejicere sine causa. Et licet postulatus non possit petere beneficium tanquam de iure debitum, potest tamen officium iudicis implorare, tanquam de beneficio quasi debito, & si non admittitur, potest appellare, quia postulatio legitima non est mera gratia: vt ipse no. in clem. auditor, de rescrip. q. 11.

Postulandi qui sunt, vide Io. An. qui eos enumerat in ca. fin. de postula.

Potest, an hoc verbum necessitatem importet, vide Bart. in l. Gallus, in prin. ff. de lib. & postu. & in l. saepe. de offi. praef. & Ioan. And. in c. 1. de reg. iur. lib. 6. & an extendatur ad futura, vide Bart. in l. si ita. de auro & argen. leg.

Potestas, vide sub verbo, iudex.

27 † Praebenda dicitur a verbo, Praebo, praebes, Jargo sumpto vocabulo, quia aliquid praebet. no. Rom. consil. 44. Sed strictè dicitur a precio, quod quis recipit a labore, non a praebendo, praebes. Vnde ver. non a praebendo praebes iuris praebenda vocatur: Sed magis a precio, cuius amore datur. no. Rom. consil. 445. & vide sub ver. gratia. §. gratiam habens. Ad collationem canonicatus praebendam potest quis habere, licet non sit canonicus. no. Rom. con. 330. Item in eadem ecclesia possunt esse plures praebendae, quam sit canonicorum numerus. de praeben. cum in ecclesia. lib. 6. in text. & gloss.

Praebenda appellatione comprehenditur etiam sacerdotalis de propria significatione. no. Io. And. de praeb. ei cui. lib. 6. super ver. quod possit. in nouel. & licet praebenda sacerdotalis non possit con-

ferri conferri non existenti in aetate legitima ad diaconatus ordinem. no. Io. An. contra Arch. in d. c. & cui. super ver. sacerdotalis, in nouel. quando autem dicatur praebenda sacerdotalis, vide Io. An. in d. c. & cui. super. 2. gl. in nouel.

ADDITIO.

Adde quando praebenda veniat appellatione beneficij, per do. Fel. in c. postulasti. 13. col. ver. circa gl. 2. de rescrip.

Praebenda si conferretur, an intelligatur etiam canonica norma collata, & c. vide sub ver. collatio. §. collatione praebendae.

Praebenda differt a canonia, quia canonia strictè loquendo est quoddam ius spirituale, quod creatur ex electione & receptione in fratrem. Ius praebendale est, quod procedit ex institutione & officio, quia propter officium datur beneficium, sed sumendo largè praebendam, nihil habet commune cum officio, hinc est quod laico potest conferri: vt no. do. Ant. de constit. cum M. in vlt. char. ver. secundò quæro quæ est differentia.

Praebendae si sunt distinctae, qualiter possunt impetrari a Papa, & qualiter per ordinarium possunt conferri, vide glo. in c. fin. de concess. praeb. lib. 6. super ver. distinctio. & vide sub ver. gratia. §. gratia impetrata a Papa.

ADDITIO.

Adde quomodo concludatur praebenda, & quotuplex sit, & quomodo deficiat, per do. Fel. in c. cum M. Ferr. in 9. col. in medi. 28. † Praeceptum, vide sub ver. confessio facta etiam iudici competentis. & sub ver. lex. §. lex quando loquitur.

Praeceptum an habeat vim sententiae, vide glo. quæ incipit, sed pone. in c. dudum. de elect. & in c. ex parte. 1. de verborum signifi. in glo. fin. & 2. q. 1. in summa & 11. q. 3. in summa. & quod no. Bart. in l. non fatetur. ver. sed an in isto casu. ff. de confess. & in l. 1. c. de excep. rej. iud.

Praecipere an dicatur dominus quando subditum rogat, vide sub ver. dominus. §. dominus rogando.

* ADDITIO.

Præceptum regis iustum metum facit, secundum gl. in c. conuenior. 23. q. 8. & hoc saltem habet locum, quando solitus sit fauere contra eos, qui eius votis volunt occurrere: vt no. lo. And. in c. si. qui cle. vel vouen. & sequitur Panor. ibi post alios. & hoc idem est in officiali, qui solitus sit fauere contra non obediētes: vt no. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipse prætori. col. 2. ver. quinto quarto. ff. de ope. noui nuncia. H. F.

Præceptum an extendat se vltra tempus iurisdictionis præcientis, vide sub ver. iudicis. §. iudicium præcepta.

29 † Prælatus non succedit, vt hæres, quia licet in beneficialib. sit successio, non tamen hereditaria, quia non succedit in locum sine titulo primi defuncti, sed ex vno nouo siue iure. not. Roman. confi. 233.

Prælatus tamen dicitur successor prælati defuncti, sed canonicus non dicitur successor alterius canonici defuncti. not. glo. de elect. quod factum super ver. successor. §. successor in beneficio. & vide sub ver. dispensatio, episcopus, iudex, locatio, præsumptio, procurator, ratificatio, successor, testis, & sub ver. renunc.

Prælatus succedit in iure litis, & causæ per prædecessorē suum inchoatæ: idē potest etiam prosequi, etiā si prædecessor sub nomine proprio eam mouit. no. Rom. confi. 376.

Prælatus præsumitur ea quæ fecit, fecisse cum consensu capituli. no. gl. in c. noscitur. de his quæ fiunt à prælati, quod est verū secundum Compstel. quando negatur consensus capituli interuenisse, nisi in his in quib. sufficit, vt in alienatione temporalis; in his autem in quibus requiritur expressus consensus, si actus est talis, qui habet in se possessionem vel quasi, & ille qui allegat consensum capituli, est etiam in possessione, præsumitur pro eo si est reus, idem si est actor, & possessio est antiqua, secus si est recens; autem actus non habet in se possessionem, non præsumitur, nisi sit actus multum antiquus, vel nisi sententia lata sit: vt no. do. An. in d. c. ea noscitur. vide Bar. in l. actor. ff. rem. rat. hab. & quod no. infra super ver. præsumtio. §. præsumitur solennitas.

Prælatus an possit esse in iudicio sine consensu capituli, & conuentus,

uentus, & conuerso, an capitulum, vel conuentus sine consensu prælati. dic vt extrā de iud. causam. scias tamen quod conuentus sine consensu prælati ex malicia potest conueniri: vt ibi per An.

ADDITIO.

Adde an prælatus sine consensu capituli possit agere & conueniri: per dom. Feli. in capit. edoceri. i. colum. & per totum cap. de rescriptis.

Prælatus etiam in casibus in quibus non potest agere sine consensu capituli, potest tamen pro capitulo impetrare, & econtrā, poterit conuentus impetrare pro prælato, licet non possit agere sine consensu sui. no. d. c. causam. de iudi.

Prælatus potest auctoritate alienationem rei, etiam ad mentem suā pertinentis. no. Ant. de iudi. cum venissent. §. inferior autem. quod procedit, quando donat mentem capituli ecclesiæ suæ, quia tunc non videtur alienari, quod in dominio ecclesiæ retinetur, licet tutius sit, quod auctoritate superioris fiat: ita dicit glo. in Clem. 2. de rebus eccles. non alienan. super ver. ecclesiam.

Prælatus sicut non potest rem ecclesiæ immobilem, vel quæ pro immobili reputatur, vt sunt decimæ, sine auctoritate superioris alienare: ita nec super ea transigere, nec amicabilem compositionem facere, sed temporalem ad eius vitam sic. tex. de decim. ex multiplici. & de transactio. c. 2. de cætero. & c. veniens. eodem modo non potest de tali re compromissum facere ad perpetuam præiudicium ecclesiæ. not. do. Ant. de arbit. cum tempore, in fin. & non valet compromissum per prælatum factum super rem quam nō potest alienare, quia per illud contingere posset alienationem fieri: vt no. do. Ant. in d. c. cum tempore.

Prælatus potest deponi ex notabili negligentia, quia in eo est graue delictum. not. do. Anton. de iud. at si clericus, in prin. ver. per hoc patet.

* ADDITIO.

Prælatus mortem subire debet, non solum vbi fides vel salus ecclesiæ

ecclesie impugnantur: verum etiã vbi res vel clausæ ecclesie auferuntur: vt per Io. de Turre cremata, in c. conuenior. 23. q. 8. H. F.

A D D I T I O.

An prælati teneatur de culpa, reatu, vel negligentia, vide per do. Fel. in c. illa præpositorum, de accusat.

Prælati delictum vel negligentia an noceat ecclesie, vide plenè per Ant. in c. de dolo & contu. & in c. verum. de for. comp.

Prælati tenetur ex delicto officialis delinquentis in officio sibi commissio, nisi quam cito sciuerit, purgauerit eius delictum, no. Rom. cons. 278.

Prælati non sunt domini rerum ecclesiarum suarum, sed procuratores & administratores. not. do. Ant. de iudi. cùm venissent, ver. c. ppo. secundo. Prælati licet sint usufructuarij in vita, tamen non sunt vsurarij in morte. no. Rom. consil. 233. ver. sed iuxta. tu dic, quòd prælati & clericus in bonis ecclesie non habent propriam usufructum, sed solum habent ius administrandi, tam in distribuendo in necessitatibus suis, quàm ecclesie quàm pauperum: & sic necessaria sibi retinent, & superflua pauperibus erogare debent, & hoc in clericis secularibus. Regulares autem & religiosi si sunt manuales, & ad nuntum reuocabiles, nedum sunt usufructuarij, nec vsurarij: sed nec habent ius administrandi nomine proprio, sed nomine suorum superiorum. Si autem non sunt manuales, sed perpetui, & electi à capitulo vel conuentu, bene habent ius administrandi nomine proprio. no. do. An. de caus. post. c. fin. 11. & 12. col. vide omninò Io. Cal. & Fran. de Zaba. in ca. fin. de pecu. cler.

20 † Prælati appellatione propriè & strictè loquendo comprehenditur archiepiscopus, & Episcopus & Abbas. Item Archidiaconus, qui per electionem assumitur, non qui per Episcopum instituitur. Item in plebano, qui assumitur per electionem: sed latè intelligendo prælati dicitur quilibet, qui habet curam animarum, vel habens curam siue administrationem. Item Vicarius episcopi, & quilibet sponsus ecclesie. Qui autem dicantur prælati in ecclesijs regularibus, vide Anton. de iudi. decernimus.

ver.

ver. oppo. quòd ibi alij. & vide gloss. in clem. 1. de elect. super ver. prælatum. Adde quòd propriè dicitur prælatus omnis ille, qui in ecclesia habet officium cum iurisdictione. not. dom. Anton. cod. tit. in fin. Item mendicantes qui sunt ad nuntum reuocabiles deputati, & alijs prælati ecclesijs præfunt, censentur prælati & in dignitate positi, donec fuerint reuocati: idèd causæ possunt eis à sede apostolica delegari. not. Fre. de Senis, in tractatu permut. q. 16.

A D D I T I O.

Quæ veniant appellatione prælaturæ, vide aliquid per dom. Fel. in c. in super. post præsen. de testib.

* A D D I T I O.

Prælatorum appellatione qui veniant, tradit Andr. Barba. in consil. 40. incipien. & quidem viso, in 6. col. ver. & certum est, in primo vol. Et quis præferatur prælatus regularis vel secularis, & de materia prælationis, vide elegans consilium Philipp. Decij, consil. 161. incipient. pro domino, in primo volum. & an præsumendum sit contra prælatum retinentem familiares inhonestos & criminosos: dic quòd sic, quia ex socijs cognoscitur vita hominis: vt not. Felin. in cap. nulli. in 1. nota. de accu. H. F.

Prælati licet sit absens à sua diocesi, potest tamen beneficia conferre. rest. de præb. c. statutum. lib. 6.

Prælatus non transferretur inuitus, nisi necessitas, vel utilitas ecclesie hoc exposcat. Idèd dixit Innoc. quòd tunc prælatus cogitur cedere, quando aliàs periculum destructionis ecclesie imminet, vel magnum scandalum, dum tamen bonum cambium alterius prælaturæ, vel dignitatis sibi assignetur: vt not. Innoc. nisi cùm pridem. super ver. malitia. de renuncia. idem nota. Frede. in tractatu permut. q. 24.

Prædicta intellige de equitate, sed de iure potest Papa inuitum transferre: vt not. sub verbo, Papa. §. Papa licet.

Prælati licet aliquibus annis receperit pensionem locationis, factæ per eius prædecessorem, non propterea intelligitur dictam

Etiam locationem ratificare, nisi pro tempore, quo pensionem receperit, id eo tempore lapsa, potest rem locatam petere, licet tempus locationis non sit transactum. not. Rom. consil. 233.

Prælatus non tenetur ratificare acta per prædecessorem suum, vide Rom. consil. 233.

Prælatus etiam clericus an possit agere petitorio vel possessorio pro prælatura vel beneficio, vel rebus ecclesiæ nomine proprio, vel nomine ecclesiæ, vide sub ver. possessorium. ver. possessorio vel petitorio, etiam vide d. Ant. de restit. spol. cum olim.

Prælatus etiam clericus an dicatur possidere, vel quasi possidere, an solum detineret ecclesiæ, & ius administrandi, vide sub ver. possessorio. §. possessio circa ius tituli.

Prælatus sententialiter depositus, si quid agit appellatione pendente, valent gesta per eum, licet postea appellatio descratur. not. gloss. de appel. saepe, super ver. rata.

Prælatus an sine conuentu vel capitulo possit renunciare iuribus præscriptione quaesito, vide sub ver. renunciatio. §. renunciatio, re prælatus.

Prælatus sine capitulo accipiens pecuniã in deposito, vel mutuo, non obligat ecclesiam, nisi probetur in utilitate ecclesiæ versam, fallit si recipit pecuniã iuxta sententiam cõmuni prouidentia, vel ordinatione capituli constitutam: Si autem prælatus cum capitulo recipiat, tunc si recipit in certam causam sine determinatum vsum, non obligatur ecclesiæ, nisi probetur in illam causam versus, quia tunc eo quod peruenerit ad capitulum, satis probatur versus: ita not. d. Antonius in dict. cap. 1. de pos. titula. præla. 7. colum. & de fideiuss. quod in quibusdam. & quod dicitur de prælato recipiente sine consensu capituli, idem intelligas de prælato vel Rectore ecclesiæ non habente capitulum: vt ibi not. d. Ant.

Prælatus si vendit rem ecclesiæ obligatam ob certam necessitatis causam, licet alia solennitates interuenerint, non valet alienatio, nisi probetur precium in illam causam versus, secundum Innoc. in c. 1. de deposi. & not. d. Ant. ibidem 7. ver. fallit quarto. Et idem videtur si vendat non exprimendo certam causam: vt not. d. Ant. in dict. cap. 1. ver. secundò probatur. 9. colum. & idem

sentire

sentire videtur in eod. cap. ad fin. prædicta limita, nisi emptor steterit in longa rei emptæ possessione, quia ex tali longa possessione præsumitur omnia solennia interuenisse, vt patet ex notatis per eundem Ant. in cap. ea noscitur, de his quæ sunt à præla. Quartiliter autem probetur versus, vide Ant. in d. c. 1. de depof. & Bart. in l. ciuitas. ff. si certum peta.

Prælati confessio non nocet successoris, nec ecclesiæ: vt notat Ioannes Andreas in cap. fin. de solutio. Item confessio prælati etiam cum capitulo, in his quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, non præiudicat ecclesiæ: id eo licet prælatus possit moderari, & iuxta meritum seruitij donare alicui benè merito, vt patet de test. ad hoc cap. relatum. §. licet. sed ultra meritum non potest: vt notat Ioannes Andreas in addit. de quibus tamen benemeritis non statur confessioni suæ, sed oportet illa materialiter probare. not. dominus Antonius in capit. 1. ad finem, de depof. & Ioannes Andreas in addit. Speculat. super Rubric. de rebus ecclesiasticis non alienandis. & not. per gloss. Bartol. & Bald. in l. si donatio. C. de col.

Prædicta limita nisi donatarius longo tempore steterit in possessione rei donatæ, quo casu præsumeretur omnia solennia & necessaria interuenisse: vt not. supra. §. prox. Adde quod si prælatus cum capitulo confiteretur, se pecuniã pro utilitate ecclesiæ recepisse mutuo, per talem confessionem de recepto probatur præcedens numeratio: vt l. publica. in fin. ff. de pos. tit. statur enim confessioni prælati & capituli, in his quæ regulariter non sunt prohibita, sicut est pecuniã mutuo recipere, secus in his quæ sunt regulariter prohibita, vt in alienatione rei ecclesiæ: vt not. dom. Cyn. & Bart. in aut. hoc ius. C. de sacrosanct. eccles. & Jac. de bel. Bal. in aut. de non alie. aut permut. re. §. si verò. & id dicit Anton. in c. 1. de depof. & vide §. prælatus etiam sine consensu. §. prælatus licet non possit, & §. prælatus no.

Prælati confessio facta sine capitulo, præiudicat ecclesiæ in his, in quibus habet prælatus diuersam administrationem à capitulo, nisi sint archa. in his autem in quibus non est diuersa administratio, non præiudicat sine consensu capituli. not. do. Anto. in c. vlt. in fin. de rescript.

ADDI-

Adde do. Abba. in c. fin. de præscript. in 10. col. prope princip. verſ. quinto & vltimo.

Prælatus cum capitulo poteſt rem eccleſiæ pro vtilitate eccleſiæ pignori obligare, nedum generaliter, ſed etiam ſpecialiter: vt eſt text. in auth. hoc ius. C. de ſacro ſanct. eccleſ. ſed ſi non fit pro vtilitate eccleſiæ, non valet pignoris obligatio: & ita debet intel. ſigi. c. Abbatibus. 12. quaſt. 2. de rebus eccleſ. non alien. non nulli. Et eſt aduertendum, quod quando fit pro vtilitate eccleſiæ, valet etiam ſine auctoritate ſuperioris: vt notat Ioan. Andr. ſecundùm Egidium, in diſt. cap. nonnulli. & idem dicit Anton. ſecundùm Hoſti. in eodem cap. ſubdit tamen, quòd id fortè non eſt verum, quia talis obligatio non eſt prohibita eccleſiæ: ſed hoc dictum ſecundùm Ant. ſaluari poteſt, quando obligatio pignoris fieret acceſſoriè ad contractum, in quo requiritur auctoritas ſuperioris, etiam quando venduntur res immobiles eccleſiæ, vel emtori obligantur alia bona eccleſiæ in caſu emtionis, ſecùs quando in contractu principali ſuperioris auctoritas non requiritur, vt quando pecunia per eccleſiam mutuò recipitur, & pro ea reſtituenda bona eccleſiæ obligantur, & ſic acceſſorium regulatur ſecundùm naturam principalis, & hoc modo opiniones concordantur.

* S I N G V L A R E.

Prælatus poteſt præiudicare eccleſiæ in obtinendo, non autem in obtento. gloſſ. notabilis in §. ſin. 16. q. 6. quod etiam firmat Innocent. in cap. fraternitatem. de donat. & Bald. in l. bonorum. C. qui admitt. & in c. potuit. de loca. & teneas menti vnum ſingulare verbum, quòd licèt epifcopus vel alius citra Papam non poſſit alterare relicta ad pium vſum: vt in clem. quia contingit, in prin. de relig. do. attamen epifcopus voluntatem teſtatoris nondum executam poteſt alterare: ſecùs in iam executam, quia faciliùs tolluntur ſcinda, quàm facta: vt in l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iuris. & in c. quem ad modum de iure. ita ſingul. dixit Ioan. de Imo. in l. 1. in 84. col. ff. de com. in ſi. quod dictum pro ſingulari reſert & ſequitur Fel. in c. ſuper his. in 2. col. ver. item ſi aliquis, de accu. 11. f.

Præla-

Prælatus licèt non poſſit rem eccleſiæ perpetuò alienare ſine ſolemnitate, poteſt tamen ad tempus: vt not. in gloſſ. c. ſecundò, de his quæ ſiunt à præla. & ſo. c. dudum, ſuper verbo, perpetuus, de reb. eccleſ. non alien. lib. 6. quod limita, quando alienatur res modica, ſecùs ſi magna: vt not. Innoc. Hoſt. Ioan. Andr. & Ant. in d. c. 2. & idem dicit Ioan. Andr. in addit. Specul. ſuper Rubr. de reb. eccleſ. non alien. in ſin. & c. & vide infra §. prox.

Prælatus etiam ſine conſenſu capituli poteſt bona eccleſiæ ad tempus concedere, quando hoc facit cauſa pietatis, & remunerationis recepti beneficii, ſecùs ſi cauſa locationis: vt not. Lap. in c. 1. de reb. eccleſ. non alien. lib. 6. Item poteſt ſine capitulo quinqueſimam, vel centeſimam partem donare loco religioſo: ita tamen quòd ex tali donatione graniter non lædatur eccleſia, ſecundùm formam c. apoſtolica. de dona. & vide ſuprà §. prælati conſeſſio. & ſuprà §. prox.

Prælatus an poſſit eſſe iudex in cauſa ſpectante ad eccleſiam vel menſam ſuam, vel de iniuria ſibi illata, vide ſub ver. iudex. §. iudex poteſt eſſe quilibet.

Prælatus non poteſt donare bona eccleſiæ, etiam mobilia, niſi in aliquibus caſibus, videlicet quando dat pauperi, vel loco pio, ſive in pium vſum, vel etiam diuiti iuxta merita ſeruitij, quibus caſibus poteſt prælatus in vita & morte donare: modicè tamen & moderatè, non vltrà, vt patet de teſta. ad hoc, & c. relatum. 2. §. licèt. Si tamen conſuetudo eſſet, quòd etiam diuiti nullis meritis præcedentibus donare poſſet, valeret donatio iure conſuetudinis, moderatè tamen, vt in c. cæterùm. de dona. & ibi not. Ioan. Andr. idem not. gloſſ. in cap. 2. eod. tit. prædicta intelligi, niſi res, quæ donatur, eſſet facta prælati, ſicut ſunt fructus, quia eo ipſo quòd ſunt recepti & reconditi ſunt, aliàs ſiunt prælati: vt not. gl. in c. præſenti. de offic. ord. lib. 6. Nam tales fructus poteſt prælatus tanquam res ſuas donare cui vult: vt not. Ant. in d. cap. cæterùm. vide ſuprà §. prælati conſeſſio non nocet.

Prælatus epifcopus in alienatione rei eccleſiaſtica non poteſt auctoritatem præſtare ſine conſenſu capituli eccleſiæ cathedralis, ſecundùm Innocent. cap. 1. de his quæ ſiunt à præla. quod eſt vnum ſecundùm Ioan. Andr. etiam ſi eccleſia inferior ſit colle-

x

giata,

giata, sed Fran. de Zaba. tenetibi contrarium: dicit enim in cap. inouit. eod. tit. in 10. q. quodd licet non sit necessarius consensus capituli, debet tamen eius consilium requiri, quod no. proxi. opin. Innoc. facit in c. 1. de reb. eccl. non alien. lib. 6. & vide de his quæ sunt à prælatis. c. apostolica.

Prælatus an possit renūciare iuri dignitatis suæ, vide sub ver. renunciatio. §. renunciare an possit prælatu.

Præpositus, an dignitas sit esse prepositum, vide sub verbo, dignitas. §. dignitas est esse Archi.

Præpositura habet ordinem presbyteratus annexum, idè oportet quod præpositus fiat presbyter, aliàs priuatur præpositura: vt in cap. 1. de ata. & quali. quod intellige, quando præpositus est principalis in ecclesia: vt supra alios eiusdem ecclesie habeat curam, & cui alijs de ecclesia vacante præstare debent obedientiam & reuerentiam, vt patet in c. quamuis. de verb. sign. & de his quæ sunt à ma. parte cap. c. ex ore. & ibi not. Ioan. Andr. super ver. debetur, &c.

31 † Prærogatiua dicitur non solum quæ per priuilegium, sed etiam per ius scriptum, & in corpore iuris redactum conceditur, vt est casus in l. asiduis. C. qui po. in pig. hab. & prærogatiua propriè dicitur illa, quæ cõtra regulas iuris cõmuniter cõceditur, & propriè loquendo appellatur ius singulare: ac de prærogatiua, quæ per priuilegium à principe datur, loquitur textus de priuileg. si Papa. in principio, lib. 6. & vide Bartol. in extrauagant. ad reprimendum.

32 † Presbyteri appellatione an comprehendatur clericus, vel econtrà, vide Ant. de cohob. cle. c. vestra. ver. not. quodd materia. & vide sub ver. clericus. §. pecunie. §. sacerdos.

* ADDITIO.

Presbyteri & Diaconi non tenentur ire ad iudicem pro examine, cum sint in superiori loco, & sint personæ egregiæ: vt not. Spec. in tit. de test. §. sequitur. ver. quid de presbytero. & Alex. in l. ad personas egregias. ver. quæro vtrum. ff. de iure iur. H. F.

Presbyter quantum sit pollutus & criminofus, licet tamen cuilibet ab eo audire diuina, quia licet seipsum polluat ministrando, tamen non polluit sacramenta, quæ alijs ministrat: & hæc ve-

rain

ram presbytero non præciso ab ecclesia sententia iuris vel hominis. Si autem sit præcisus, non licet audire ab eo diuina. not. dom. Antonius de cohobita. cleric. vestra. in tertio oppo. de quopleniùs dic: vt not. per eum in quint. oppo. vbi distinguit quatuor casus. Primò quid in criminoso occulto, & tolerato non suspensio ab homine, nec à iure. Secundò quid in notorio suspensio. Tertio quid in occulto suspensio vel præciso. Quarto quid in notorio suspensio, qui potest dici toleratus ab ecclesia, licet toleratur à prælatis, & in casu, in quo licet tali abstinere, an liceat alium propria auctoritate audire, & ibi vide, &c.

ADDITIO.

Adde quodd presbyter Græcè, idem est quod senior Latine, & hoc propter reuerentiam: vt c. clericos. 21. d.

* SINGVLARE.

Presbyter parochialis si dat licentiam parochiali eligendi sibi confessorem, ille debet eligere presbyterum habentem familiam curatam, aliàs confessio penitentialis non valeret: secus autem si ipse proprius sacerdos committeret vni, vt audiat confessionem sui parochiani. nam tunc benè valeret etiam si ille sacerdos, cui est facta commissio, non haberet ecclesiam curatam. gl. allegat ad hoc pro singulari iac. de sanct. Georg. in l. 1. in vltim. col. ver. vterius quæro. ff. de iur. H. F.

33 † Præscriptio non incipit, nec incipit currit contra ecclesiam vacantem, quia caret legitimo defensore, & idè capitulum vacante ecclesia, non potest contra ecclesiam sine episcopum futurum præscribere. not. Rom. consil. 312. & vide sub verbo, articulis. §. vide infra laicus præscribi possunt iurisdictionalia. not. Rom. consil. 312.

ADDITIO.

Adde Abb. in c. 1. de præscrip. vbi tractat, an currat præscriptio ecclesia vacante, vel contra episcopum negligentem petere, & an imperio vacante, vel Imperatore in remotis agente, contra eius iura possit præscriptio causari, vide in dict. cap. 1. de præscrip. per Abbatem.

Præscribi an possit ius patronatus, vide sub verbo, patronus. §. patro.

§. patronatus ius præscribi an possunt decimæ, vide sub verbo, decima. §. decima.

Præscribi non potest quod alienat prælatus sine consensu capituli, etiam in casu licitæ alienationis. not. glo. de reb. ecclesiast. non alien. in clem. 2. super verb. consentiente.

Præscribere potest consilium, cum quis tenetur cum consilio alterius facere. not. gl. in d. cle. 2. de reb. eccle. non alie. super verbo, consentiente.

Præscribi non potest quod episcopus sine consensu capituli possit vnam ecclesiam alteri donare vel vnire. not. glo. in d. cle. 2. de reb. eccle. in ver. consentiente.

Præscribere potest inferior ab episcopo ius interponendi autoritatem in permutationibus & vnionibus ad dignitatem vel iurisdictionem episcopalem pertinentibus, non autem potest præscribere ea, quæ pertinent ad ordinem episcopalem. not. Fred. de Senis, in tract. permut. q. 13.

Præscribi non potest exemptio visitationis & correctionis per decanum & capitulum contra episcopum, etiam si dicant, se in possessione huius exemptionis stetisse tanto tempore, cuius contrarij non sit memoria, sed alius prælatus bene posset in eos præscribere talem iurisdictionem. prædicta not. Rom. consilio 219. conclude quod exemptio, obedientia, & libertas non possunt præscribi extincti, sed translati, sed hoc est dicere quod prædicta non potest quis in seipso præscribere, sed bene potest præscribere contra vnum, vt subdit alteri, & ita debet intelligi text. de præscriptionibus, cum ex officij. de priuil. cum olim propter quæstionem, & eod. tit. cum persona. lib. 6. & ira not. Old. consil. 169. & 241. & Ioan. Calde. de præscrip. cum non liceat. & Ant. eod. tit. auditis. 7. col. ver. oppo. quod non possit, vide infra §. præscribi non potest libertas.

Præscribi potest facultas eligendi per conuersos laicos, qui licet sint laici possessione & habitu, illud præscribere non possunt. not. de elect. ex eo. lib. 6. in gl. fin.

Præscribens contra priuilegium non dicitur in mala fide, nec titulo carere, quando præscribit illud, quod cessante priuilegio pertinebat ad eum de iure communi. notatur per Innocentium & Anto-

& Antonium, de confirmatione vtili cum dilecta.

Præscribi potest collatio cuiuslibet beneficij, etiam curati, per inferiorem episcopo: quod intellige de collatione simplici, per quam ius confertur, non de auctorizabili, per quam cura datur, quia illa debet recipi ab episcopo, & est præscriptibilis. nota. Host. 10. And. & Ant. in c. cum olim, de præscript.

Præscribi potest iurisdicção excommunicandi, imò omnia etiam quæ sunt meri imperij, per inferiores præscribi possunt, secundum canones, dummodo vtens intendat vti iure suo. An autem per vnum actum queratur possessio iurisdictionis, vide Ro. consil. 416. sed quia vt ponebatur. vide infra §. præscribi an possit merum.

Præscriptio inchoata contra priuatum, cui ecclesia successit, non pericitur contra ecclesiam, nisi tempus quod restat ad præscribendum contra priuatū, fluat & computetur secundum ratum temporis statuti ad præscribendum contra ecclesiam, vnde si contra priuatum erat præscriptio continuata vsq; ad quinque annos, qui sunt medietas temporis ad præscribendum contra priuatum, pro reliqua medietate complenda, requiritur lapsus 20. annorum contra ecclesiam, contra quam non præscribitur, nisi spacio 40. anno. no. Cy. Bar. Bal. in aut. quas actiones. C. de sacrosanct. eccle. & Ioan. de iure patro. c. 1. lib. 6. in nouel. super ver. ad præsentandum.

Præscriptio si est contra præsentem inchoata per quinquennium, & sic pro medietate, & postea se absentat, requiritur fluxus 10. anno. ad complendam præscriptionem, quia decennium est medietas temporis ad præscriptionem contra absentem. no. Bal. in aut. quas actiones. C. de sacrosanct. eccle.

Præscriptio an interrumpatur per obiectum exceptionis, vide gloss. de ordin. cog. cum dilectus. super versic. cum in modum, & qualiter per alium modum interrumpatur, vide Bar. ff. de eo per quem fac. erit. l. fin. in princip. & ff. pro empt. l. 2. §. fin. & plenius per Anton. in capit. illud. de præscript. & an interrupta contra vnum, contra alium proficit, vide per Bartol. in leg. cum quis. §. si quis pro reo. ff. de solut. ver. vide infra §. præscriptio interrumpitur si sit.

ADDITIO.

Adde do. Fel. in c. illud, de præscri. an exceptionis obiectus interruptat præscriptionem, in ver. tertia conclusio.

Præscriptio interruptitur post lit. contest. factam coram arbitro, non per factam coram arbitratore. not. do. Ant. de iure iuran. quintau. ver. 11. differentia.

* SINGVLARE.

Præscriptio omnis interruptitur per solam citationem de equitate canonica, quia cum constituatur in mala fide, succedit regula, quod nullus malæ fidei possessor præscribit. cap. fin. de præscrip. c. malæ fidei possessor. de reg. iur. li. 6. Istud est singulare verbum Bald. in repet. l. 2. in 2. col. ver. vltimum quaritur. C. de serui. & aqu. H. F.

Præscriptio contra ius scriptum non perficitur, nisi spacio 40. annorum: sed si est præter ius, completur decennio. no. Ro. consil. 32. in prin. Sed Inno. dicit etiam, quod consuetudo, quæ non est contra ius, requirit præscriptionem 40. anno. vt not. ea. conclus. 5. col. dic quod licet non sit contra ius, si tamē detrahat in totum, vel in parte iuri ecclesie vel ecclesiasticæ personæ, requiritur spacium 40. annorum. vt no. ea. conclus. 5. & 6. col.

Præscribi non potest contra priuilegium per non vsum, quia priuilegium est ad vsum merè voluntarium: vt not. Ioan. And. de priu. vt priuilegia super glo. penult. ad fin. & eodem modo non præscribitur per non vsum contra consuetudinem, quæ aliquid faciendi tribuit potestatem: vt no. per eundem in c. fin. in prin. de consuetud. lib. 6. in nouel. In contrarium videtur quod priuilegium tollatur spacio 40. annorum per non vsum. & est casus in l. 1. ff. de iud. dic quod not. Cyn. C. de excus. tu. l. voluntatem. 7. q. vel melius. dic secundum glo. in d. l. quod idē ibi tollatur priuilegium, & ei præscribitur per non vsum, quia respiciebat vniuersorum præiudicium, secus si esset duntaxat præiudicium aliquorum, vel nullius.

Præscribi non potest contra ea, quæ per modum facultatum compe-

competunt. no. Bal. in l. per viam publicam. ff. de via public. Iuri autem offerendi bene præscribitur, quando illud ius est sequela actionis competituræ, vel exceptionis etiã competentis. not. Bar. in l. pigno. ff. de vsucap. vide ibi Ang. qui ibi aliter loquitur.

ADDITIO.

Adde tamen quod facultati reemendi potest præscribi, vt habetur per do. Iaso. in l. si mater. C. de institut. & substitut. sub condit. fac.

Præscribi non potest libertas ex hoc solo, quod ille, cui seruitium debetur, illum non petierit. no. Bar. in l. filias. C. de decur. l. 10. & de agri. & cens. l. cum scimus. lib. 11. vide infra §. præscribi non potest exemptio.

Præscriptio contra rusticam seruitutem ex solo vsu non perficitur, sed contra vrbanam requiritur factum præscribentis. ff. de ser. vrba. prædio. l. hæc autem iura. & rationem differentie not. ibi Bar. vide infra §. præscribi an possit libertas.

Præscriptio in quo differat à consuetudine, vide super verbo, consuetudo. §. consuetudo differt.

Præscriptio consuetudinis optandi beneficia ecclesiastica quantum tempore inducatur, vide super verbo, consuetudo.

Præscriptione an queratur dominium vtile tantum vel etiam directum, vide sub ver. dominium directum.

Præscriptio procedens ex sola & mera negligentia non petentis, an locum habeat de iure canonico, etiam si possessor sit in mala fide. Vide Inno. de immunitate ecclesie. c. quia plerique. & Anton. de iure patronat. c. cura. & Bald. C. de seruitut. l. 1. & in titul. si de feudo controuersia fuerit inter dominum & agnat. cap. si quis per triginta. ver. querit hic gloss. & l. omnes populi. vbi dicit contra Bartol. qui videtur sibi ipsi contrarius in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. & l. omnes populi. ff. de iust. & iure. in questione, an statutum possit disponere contra ius diuinum. & plenius per Antonium, in capit. final. de præscript. vnde conclude contra Innocent. & Bartol. quod etiam vbi nulla possessio agitur ex parte præscribentis, sicut quando contra actionem personalem præscri-

præscribitur, non procedat præscriptio in foro canonico, ratione pacti, si debitor sciuerit se debitorem: secus si ignorauerit, nisi actio esset temporalis & origine, & non sui, quo casu finita tempore potest opponi præscriptio in utroque foro, licet debitor sciuerit se debitorem, & propterea secundum Io. And. in cap. fin. de excep. lib. 6. in nouella, non valeant statuta, ex quibus inducitur præscriptio quinquennij, contra creditores. & vide omnino infra §. præscribi an possit libertas contra iura realia.

Præscribitur iuri adeundi hereditatem spazio 30. anno. Aduerte tamen quod licet filius sit exclusus à iure adeundi vt filius, per lapsum 30. anno. tamen intra alios 30. annos poterit adire, vt legitimus: vt not. Bald. C. de iure delibe. l. licet. & recitat ibi Bald. sic consuluisse, ex hoc sequitur, quod licet filius lapsus primo anno decedens intra secundum, non transmittit ius deliberandi vt filius, de iure tamen transmittit ius deliberandi vt legitimus, secundum Bart. ibidem, quod est notabilissimum.

Præscriptio nõ potest incipere contra hereditatem iacentem, no. Bald. de iure delib. licet in fin. Aduerte tamen, quod vbi est seruus hæres, ibi non iacet hereditas, licet se non immisceat, quia existentia sui hæredis continuat dominium, no. per glo. & Bald. cum hereditas. C. de po.

Præscribi non potest vlllo tempore ius implendi conditionem præscriptiuiam: vt no. Bar. in l. pignori. ff. de v. supap.

Præscribere non potest hæres rem, in qua defunctus habuit malam fidem: vt no. glo. in l. nihil. C. pro hære. & l. cum hæres. ff. de diuer. & tempo. præscript. & quod not. gl. 2. q. 1. in primis. Idem si defunctus non habuit malam fidem, sed nec habuit bonam: vt no. gloss. in l. potest pluribus. de v. supap. Dyn. autem dicit, quod licet hoc sit de iure ciuili: de æquitate tamen canonica præscribit, si habet bonam fidem, & vult à se inchoare præscriptionem: vt ipse no. in regula, possessor. lib. 6. sed Anton. dicit, quod etiam de æquitate canonica non potest in præscriptione 10. vel 20. annorum, sed in præscriptione 30. annorum sic. & ita dicit intelligendum Dyn. in capit. si diligenti. de præscript. & vide quod not. per eum in c. cura. de iure pat. idem not. Bald. in l. nihil. C. pro hæred. opinio Anton. non videtur vera, quæ allegat quod iudex tenetur exonerare

exonerare conscientiam defuncti, loquitur in hærede qui non præscribit, secus si præscriptionem cum bona fide compleuit: quia tunc rem præscriptam etiam de iure canonico retinere potest, nec eam tenetur restituere ex superueniente scientia rei alienæ: sicut nec alius qui præscripsisset, teneretur: vt nota. in capit. fin. de præscript. per Anton. alius frustra essent præscriptiones inductæ. Item Anton. loquitur in foro conscientie, secus in foro iudiciali, & vltra rationem quam Anton. ponit, conuincitur. Dy. alia ratione, quia illa æquitas canonica, de qua Dy. loquitur, non reperitur specialiter scripta in iure in persona hæredis succedentis, et qui habuit malam fidem, standum est ergo rigori iuris ciuilis scripto. Et æquitas canonica intelligitur in possidente bona fide, qui non succedit habenti malam fidem. Ioan. And. voluit ius ciuile & canonicum concordare, distinguendo inter præscriptionem, in qua sufficit bona fides, & illam, in qua requiritur titulus: vt in primo procedat ius canonicum, in secundo ius ciuile. ita no. per eum in regula, cum quis. in gl. & super ea. in nouel. Sed distinctio illa tolli videtur ex ratione proxime dicta, &c.

ADDITIO.

Et an hæres possit præscribere rem, de qua defunctus leuiter habuit malam fidem, vide Alexand. in consil. 110. in 4. colum. in 1. volum. & in consil. 84. in 2. & pen. col. in eo. 1. volum. & in consil. 39. in 2. vol. *

Præscriptio de iure canonico procedit ex sola bona fide sine titulo, etiam in rebus corporalibus. not. Ioan. And. in capit. 1. de re script. lib. 6. in glo. magna, quod saluari potest in præscriptione 40. annorum, de qua loquitur illud c. 1. quia loquitur de rebus ecclesiasticis, quæ minori tempore non præscribuntur, licet Innocen. in c. diligenti. eo. ti. dicat, quod etiam in quâdragenaria præscriptione requiritur titulus, cum succedat loco præscriptionis 10. vel 20. annorum, sed Innoc. non vidit textum dicti c. 1. vbi hoc declaratur, quod in præscriptione 40. annorum regulariter non requiritur titulus, nisi quando ius commune, vel præscriptio est contra præscribentem, & pro aduersario in d. c. 1. & ita dicit Ioan. in regula,

gula, possessor. lib. 6. sed in præscriptione 10. vel 20. annorum, quæ procedit in rebus priuatorum, requiritur titulus etiam de iure canonico. not. Ant. de præscrip. si diligenti, & idem voluit Io. An. in c. illud. de præscri. super gl. 3. & in regula, qui ad agendum. in mercu. vbi dicit, quod ecclesia præscribit spacio 10. annorum rem priuati, & sicut priuatus non præscriberet sine titulo: ergo nec ecclesia. pro hoc facit, quod etiam de iure canonico antiquo requirebatur titulus in præscriptione: vt dicit tex. in c. si diligenti. & ius nouum in d. c. 1. lib. 6. non corrigit ius antiquum in præscriptione 40. annorum, de quo loquitur: ergo in alijs præscriptionibus minoris temporis remanet ius antiquum incorrectum, vide infra §. præscribi non potest exemptio.

ADDITIO.

Adde an præscriptio fit contra ius naturale, vel æquitatem, per Do. Feli. in Rubr. de præscrip. in vers. dum dicit Abbas.

Præscribit ille qui errat in iure, quando præscriptio procedit ex sola bona fide: quia errare in iure est esse in bona fide. not. Ant. de censu. cap. peruenit. vltim. colum. vide plenius infra §. præscribere volenti.

Præscribi an possit ius exigendi vestigial, siue pedagia & gabelas, & alia principii reseruata, vide sub verbo, consuetudo. §. consuetudo exigi. vide infra §. præscribi an possit ius exigendi pedagium.

Præscribi non possunt in aliquo tempore illa, quæ sunt debita ab inferiore, in signum vniuersalis subiectionis, sicut est, quod quis præstet obedientiam, vel quod visitetur. not. Anto. de censu. peruenit. vlt. char. vers. venio ad tertium.

Præscriptio potest inchoari ab impetratione priuilegij: vt ex titulo priuilegij cum bona fide currat præscriptio, sed cursus inchoatæ præscriptionis impeditur per priuilegium impetratum simpliciter: cum impetrando simpliciter videatur fateri se non credere, rem ad se pertinere. not. Ioan. And. de præscript. veniens, in gloss. final. Aduerte tamen, quod vbi ex tenore priuilegij patet non esse concessum impetranti id, quod vult præscribere, non potest

potest ab impetratione ipsius priuilegij præscriptio inchoari, propter malam fidem, quia cum præscribens innitatur ex titulo priuilegij tenore ipsius inspecto, semper est in mala fide: vt no. Io. More. in ca. cum personæ, de priuileg. lib. 6. & hoc etiam tenet ibi Io. And. in nouella. hoc verum quando verba priuilegij sunt clara, vbi autem sunt dubia & æquiuoca, potest intellectus verborum ad vnam partem præscribi & interpretari. no. Io. And. de præscriptio. si diligenti, in fine.

Præscriptio interrumpitur vnico actu contrario, nec requiritur multiplicata interruptio: vt no. Io. And. & Inn. & Ant. in c. auditis. de præscript. interruptio tamen, quod ad vnum articulum, non operatur quod ad alios: vt ibi no. Ant. in vlt. col.

Præscribi an possit, quod beneficia manualia conferantur vt perpetua, vide sub verbo, religiosus non potest consentire.

Præscriptionis interruptio quæ fit per litis contest. maiorem parit effectum de iure canonico, quam ciuili, quia de iure ciuili perpetua actionem duntaxat ad 30. annos, sed iure canonico in perpetuum, quia litis contest. facit malam fidem, quæ perpetua impedit præscriptionem. no. Do. Ant. de præscriptionibus. ca. illud. q. 3. in fin.

Præscriptio interrumpitur ex superueniente mala fide iure canonico, cui standum est, vt in materia peccati, & dicitur superuenire mala fides, quando non credit se iuste non tenere. Idem si dubitauit, licet in hoc, quando dubitat, Innocentius & Bartol. contradicunt: vt notat Antonius, de præscrip. capit. illud. 2. colum. in fin.

ADDITIO.

Circa materiam præscriptionum, in quibus iura ciuilia sunt hodie correctæ per iura canonica, vide per Do. Alex. in consil. 103. 2. & 3. col. in 4. vol.

Præscriptio contra actionem ciuilem & perpetuam, si est odiosa currens ex sola negligentia: vt præscriptio 30. anno, interrumpitur per solam citationem. Et idem in omni præscriptione, in qua non exigitur titulus, Aduerte tamen quod tunc demum per citationem

tionem interruptitur præscriptio, quando actor comparuit in termino citationis, vel citatio circumducitur, & consequenter non interruptitur: vt no. glo. de præscrip. 30. annorum. sicut & Bald. in l. & post dictum. §. i. ff. de iudi.

Præscriptio autem merè fauorabilis, scilicet triennij, in rebus mobilibus non interruptitur etiam per litem contestatam, nisi in effectu: & hoc verum, nisi interueniat titulus actus, qui alias concludat malam fidem, vel ducat tenentem in dubitationem, vt libelli oblatio facta principi.

Præscriptio autem non iniusta, scilicet decem vel viginti annorum non interruptitur per citationem solam, sed per litem contestatam.

Præscriptio verò contra temporales actiones non interruptitur, nisi per lit. contestatam vel per libellum principi oblatum.

Præscriptio autem contra actionem criminalem interruptitur sola libelli oblatione iudici facta. no. do. Ant. de præscrip. ca. illud. ver. ciuilibus autem. Bald. aliter dicit circa hoc vltimum de criminali. in l. i. C. quando lit. penden. datur. & aduerte quia præscriptio 30. ann. & multo minus 10. vel 20. anno. non interruptitur ex solo libello principi oblato: vt patet ex text. & glo. in l. sicut. C. de præscrip. 30. annorum.

Præscriptio interruptitur ex synodali proclamatione, de præscriptione Sacramentorum: vt tibi not. Anton. Et idem not. in ca. illud. eod. titul. Item interruptitur per debiti agnitionem, vel per solutionem principalis debiti, vel usurarum, vel per dationem fideiussoris. Interruptitur etiam naturaliter ex perditione possessionis rei, quæ præscribitur. not. Dom. Anto. in dicto cap. illud.

Præscriptio statutaria interruptitur per solam citationem, quæ currit ex mera negligentia. notat Antonius, de præscrip. cap. illud. penult. colum. Et idem not. Bartol. ff. pro emptore. leg. 2. §. final.

* ADDITIO.

Præscriptionem non interruptit citatio, quæ non artat citatum:

citatum: vt not. Bald. in leg. & post dictum. §. i. versic. item not. ff. de iud. & in l. i. ver. sed an dicatur. ff. de in ius voca. & Iacobinus de Sancto Georgio in leg. final. ver. sed ponamus. ff. de eo per quem fact. est. vbi quòd si actor fecit citari reum, & ipse actor in termino non comparuit, quòd per talem citationem non interruptitur præscriptio. H. F.

Præscriptio iurium incorporealis qualiter interruptatur, vide Anton. de præscrip. cap. illud. penult. colum. versic. ex his deciditur.

Præscriptionis interruptio si fit naturaliter, prodest omnibus, sed ciuilibus interruptio non prodest, nisi interruptenti. not. Ant. de præscrip. illud. vlt. colum. interruptio autem facta per vnum ex reis debendi, nocet omnibus: vt l. fin. C. de duo. re. vide supra §. præscriptio an interruptatur.

Præscriptio sicut interruptitur ex superueniente mala fide, & scientia rei aliena, ita etiam interruptitur, si superueniat firma dubitatio, an sit res sua vel aliena. Idem si aliquid ei ostenditur vel probatur, ex quo verisimiliter potuit vel debuit dubitare: licet ipse dicat non dubitasse: vbi autem dubitatio esset in principio præscriptionis, tunc præscriptio impediretur. not. Anton. de præscrip. c. fin. pen. & vlt. col.

Præscribi licet non possit res furtiua, vel vi possessa, etiam per tertium, qui non commisit furtum vel violentiam. in li. de vsu cap. §. furtiua. & §. quòd autem partus: tamen fructus rei mobilis vel immobis furtiuae vel violenter possessa potest vsu capi per tertium bonæ fidei possessorem. ff. pro suo. l. penult. & ibi no. Bart. Item & ipsa res furtiua, vel vi possessa, licet non præscribitur longo tempore, præscribitur tamen longissimo 30. anno. etiam per furem vel violentum. not. Bartol. ff. de vsu cap. l. sequitur. §. si fundum. sed text. dicit contrarium in l. si quis emtionis. §. sed hæc super illis. C. de præscrip. 30. anno. Sed dictum Bartol. potest saluari in præscriptione, quæ fieret contra alium, quam spoliatum. Sed quicquid fit de iure ciuili, non potest violentus contra aliquem de iure canonico præscribere contra malam fidem, vt in regula, possessor malæ fidei.

Præscriptio contra ciuitatem vel rem publicam in rebus corporatis

poratis in patrimonium fisci, perficitur spacio quadraginta annorum. vt C. de præscript. 30. annorum. l. omnes. fallit in rebus acquisitis ciuitati per hereditatem vel legatum, vel donationem, vel emtionem, in quibus requiritur spacium centum annorum. C. de sacrosanct. eccle. l. fina. In rebus corporatis dies, aut sunt delata in fiscum, propter vectigal non solutum, & sufficit quinquennium. l. 2. C. de vectiga. & commiss. aut sunt delata propter aliam causam, & tunc si sunt nunciata fisco, sufficit quadriennium. in l. inter quatuor. C. de diuer. & tempo. præscript. si non sunt denunciata, tunc aut possidentur in titulo, & sufficiunt 10. an. inter præsentés, & 20. inter absentes. l. quamuis. eodem titulo. aut possidentur sine titulo, & tunc requiruntur 20. l. omnes. eodem titulo. & prædicta omnia not. Bartolus in dicta l. omnibus. In rebus autem castrorum vel villarum præscribitur, sicut in rebus aliorum priuatorum: vt not. per gloss. & Bartolum, in l. si finita. §. final. ff. de vectig. & com. sed Bartolus postea dicit contrarium in l. fin. C. de sacrosanct. eccle. & hoc tenet ibi Bald. & pro hoc facit quod notat Antonius in cap. fin. de iudi. ver. vltim. oppo. dicit etiam Bald. in dict. l. fin. quòd licet in casibus eiusdem l. non præscribat per relinquentem, donantem, vel vendentem, siue eius heredem vniuersalem minori spacio centum annorum: tamen per alium singularem successore præscriberetur saltem spacio 40. an. per dictam l. omnes. vel etiam spacio 10. vel 20. annorum, per l. fin. de præscript. long. tempo. secundum Guil. quod dicit esse notabile. contrarium dicit Bald. in d. l. fin. C. de sacrosanct. eccle. dicens in casibus illius l. idem esse in singulari successore, quod in vniuersali. Sed aduerte ad id quòd dixi, non præscribi minori spacio quam 40. annorum contra res fisco siue reipub. incorporatas. Azo in contrarium tenet, dicens sufficere spacium 20. annorum, per d. l. in omnibus. nec ob. d. l. omnes. quia illa non dicit, quòd 40. an. requiratur, sed dicit quòd vltra non durat, & ita etiam intelligit gl. in d. l. fin. C. de sacrosanct. eccle. alioquin si d. l. omnes. intelligeretur, quòd in præscribendo contra reipublicam requireretur spacium 40. an. sic etiam oportet eandem legem intelligi de præscript. contra ius priuatum, quòd non perficeretur minori spacio 40. annorum, quia illa

illa l. pariter loquitur contra ius priuatum, & contra ius publicum, & ita concludit fons legum in summa de præscript. 30. annorum, in fi. Archid. distinguit inter res fisco, scilicet quasitas & res delatas, & acquirendas. 15. q. 3. iubemus.

Præscribi non potest exceptio non soluendi decimas: vt in tit. de deci. dudum. sic nec etiam ius percipiendi decimas, nisi cum titulo: vt not. eod. tit. c. penul. per gl. quod intellige, nisi esset præscriptio tanti temporis, cuius contrarij memoria non existit. per c. 1. de præscrip. lib. 6. vide omnino supra præscriptio de iure canonico. & sub verbo, decimas. §. decimas, & ius decimandi.

Præscriptione an quaratur dominium, & quale, vide sub ver. dominium. §. dominium dictum. & per do. Dyn. de præscript. si diligenti. §. quidam procedit. infra per vnam col.

Præscriptio an extendatur de vna re & persona ad aliam, vel de vno iure ad aliud, vide Innoc. Ioan. Andr. & Ant. in c. fin. de offic. ord. & de cau. poss. & proprie. c. dilectus.

Præscribere non potest prælatus seruilia grauamina, quæ exigit à subditis: quia præscriptio potius timore quam ex debito præstitisse: vt not. Ioan. And. in cap. 1. de præscrip. lib. 6. in nouel.

Præscriptio an concurrat circa idem cum priuilegio, vel consuetudine, vide sub verbo, priuilegium. §. priuilegium & præscriptio.

A D D I T I O.

Præscriptio quid sit, & quæ differentia sit inter præscriptionem & vsucapionem: & an per eam acquiratur directum vel utile dominium, vide plene per do. Abba. super Rub. de præscrip.

Præscriptione tanti temporis, cuius in contrarium memoria non existit, nõ acquiritur ius merè personale, siue obligatio merè personalis ad annuam præstationem fieri dam, sed bene acquiritur ex vsu & consuetudine præstationis eiusdem temporis. Aduertat ergo libellans, vt non deducat tempus ad præstationem, tanquam immediatam causam productiuam obligationis: sed tanquam productiuam cuiusdam vsus & consuetudinis: ex qua consuetudine ius & obligatio prædicta creatur, & concludit illud

illud ius consuetudine debitum: aliàs succumberet, & ita consuetudo tanti temporis est illa, quæ dicitur habere vim constituti priuilegij. Et hæc sunt vera, siue ius cõmune resistat, siue non, & siue duntaxat sint concessa priuilegio siue non. prædicta intellige, quando volens acquirere est capax, fortè absque dispensatione apostolicæ sedis nihil acquireret de vsu vel consuetudine prædicta. consuetudo autem est vsus præstationis minoris temporis, inquantum agitur ex tali consuetudine produci naturalem & ciuilem obligationem, hic nihil producit, quia tempus non est modus inducendi talem obligationem. vbi autem agitur induci sola naturalis, iam orta ciuili, tunc ex vnica præstatione naturalis inducitur, quia ex solo consensu oritur. Vbi vero agitur induci sola ciuilis, iam orta naturali, tunc ciuilis inducitur: si autem deficit fauore præstantis, vnica præstatione inducitur, si autem deficit propter iuris non assistentiam, non tamen fundatam sub fauore præstantis, tunc regulariter ex præstatione ciuilis non inducitur: vt in l. si certis annis. fallit in legato alimentorij, vbi ex præstatione triennali ciuilis inducitur. Idem in legato ad pias causas. not. Anton. de cens. cap. peruenit. 7. 6. & 7. colum.

Præscriptio iuris incorporalis, & merè realis, sicut est seruitus, quæ debetur à re rei, si habet causam continuatam, perficitur per spacium decem vel viginti annorum de iure ciuili: sed de iure canonico requiritur 40. si autem habet causam discontinuam, exigitur tempus tantum, cuius initij non sit memoria, licet in hoc Bartol. contrà. Et illa dicitur habere continuam, in cuius vsu factum hominis non requiritur: illa dicitur habere discontinuam, in cuius vsu factum requiritur, vt est seruitus, id eo secundum Bartol. si est seruitus aquæ ducendæ, potest habere causam continuam & discontinuam, si ex securrat, discontinuam: si est in trahendo aquam, exigitur factum hominis. notat Antonius de cens. peruenit. 11. vel. 14. colum. Et aduerte quòd præscriptio seruitutis habentis causam continuam, procedit ex naturali & ciuili, quasi possessione. præscriptio autem habens discontinuam causam, procedit ex sola ciuili, secundum Dy. & Bartol. sed secundum Anton. non procedit ex aliqua quasi possessione, cum

cum nulla sit continua, & præscriptio requirit continuam possessionem, vel quasi: idem in tali seruitute discontinua non datur vtile interdictum vti possidetis, sicut datur in seruitutibus continua causam habentibus: sed datur specialia interdicta fundata super solo vsu, per quæ defenditur quid in statu & vsu, in quo est, & ille vsus causat consuetudinem quandam, & ex consuetudine quaeritur ius, ita quòd propriè loquendo talis seruitus dicitur quaerita ex consuetudine præscripta, non ex præscriptione simpliciter. not. Anton. in d. c. peruenit. 3. charta. ver. nunc videndum. Ad consuetudinem enim inducendam non requiritur continua possessio, sed sufficit quidam vsus etiam interpellatus, & ibi not. licet autem seruitus habens causam discontinuam, non præscribitur, nisi tanto tempore, cuius initij, &c. tamen ad præscribendum titulum, sufficit possessio siue vsus longi temporis: vt sentit Anton. in dict. cap. peruenit. 11. char. versi. venio ad secundum principale: nec de hoc mireris, quia ipse vult, quòd maius tempus requiratur ad præscribendum, quàm ad præsumendum: vt ipse notat in chart. versi. circa tempus dubium facit.

Præscriptio iuris incorporalis merè realis, scilicet seruitutis debita à re rei, nõ requirit titulum de iure canonico nec ciuili: in alijs autem iuribus & seruitutibus de iure canonico non requiritur titulus, vbi præscribenti nõ obuiat ius commune: si obuiat, requiritur titulus vel possessio tanti temporis, cuius initij memoria non existit, quæ loco tituli non habetur. not. Anton. de cens. peruenit. 8. colum. versic. circa secundum. Et quòd dicitur titulum requiri, vbi præscribenti obuiat ius commune, intellige quòd obuiat ei, & præsumitur pro aduersario, secus si obuiat præscribenti, non tamen fundaret intentum aduersarij præsumendo pro eo, quia tunc præscribens non habet necesse titulum probare: vt notat Ioan. And. de præscript. capitul. prim. lib. 6. in gloss. mag. ad fin. requirit tamen bonam fidem, si perficitur spacio 10. vel 20. anno. sed si perficitur maiori tempore, non requiritur bona fides de iure ciuili, & de iure canonico secus. not. Anton. 14. colum. ver. circa quartum. Item requiritur scientia & patientia Domini, contra quem volo seruitutem acquirere & creare, & si volo acquirere seruitutem illam iam alteri quaesitam, requiritur scientia

ria & patientia, cuius est seruitus, vel si volo acquirere seruitutem iam de facto creatam, per bonæ fidei possessorem, quem puto Dominum, sufficit illa scientia illius Domini putatiui, nec requiritur scientia veri Domini, quo tamen casu requiritur quod præscribens, qui illa seruitute vitur, credatur pro suo iure vti, & sic non clam, vi, vel precario, sed cogitatione illius Domini possideat: vt not. in d. c. peruenit. 40. col. & dicta bona fides non præsumitur, sed etiam aliter probare oportet, quod nisi possessor sit tanti temporis, cuius initij memoria non existit, vel nisi saltem longo tempore etiam, si possessor contra ius possederit, quibus casibus, de iure canonico bona fides præsumitur, si allegatur, & quod si longum tempus arbitrio iudicis relinquitur: probatur tamen dicta bona fides per iuramentum partis: quia in credulitate & conscientia consistit. Item probatur per famam, si fama erat seruitutis deberi, vel si actor suus, vel alius fide dignus dixit ei seruitutem debitam, vel si erant ibi aliqua vestigia viæ vel itineris, vel alia aliqua verisimilia, ex quibus poterit moueri ad seruitutem credendam: vt notat. in d. c. peruenit. tertia char. ver. circa quartum.

ADDITIO.

Præscriptio temporalis inducta ex Testamento, currit contra minorem: vt leg. 3. ff. de mino. not. Bart. in l. Aemilius. ff. de mino. in præscriptione conuentionali inita cum defuncto, cum quo incepit præscriptio, non currit contra minorem, & eius successorem: vt in dict. leg. Aemilius. Abba. in capitu. constitutus, de ininteg. resti.

Præscriptio eorum quæ priuilegio dūtaxat concessibilia sunt, non perficitur, nisi spacio tanti temporis, cuius initij memoria non existit. notat Anto. de cens. peruenit. decima quinta colum. & sexta char. quini mō nec ex tanto tempore perficitur vt præscriptio tantum, sed vt consuetudo præscripta sit: vt not. in dict. cap. peruenit. 6. char. in 3. colum.

Præscribi non dicitur ius eligendi, quantumcunque tempore
quis

quis eligat, quia habet discontinuam causam, sed potius loquendo dicitur propriè acquiri ex quodam vsu & consuetudine præscripta in qua sufficit vsus interpellatus. In præscriptione autem requiritur possessio, vel quasi continua, secundum Hostien. & dominum Antonium de censibus. peruenit. decima tertia colum. de hoc vide plenius infra §. præscribi an possit ius eligendi.

Præscriptio iuris incorporealis mixti, quod debetur à re personæ, sicut est seruitus, vsus & usufructus, præscribitur spacio 10. vel 20. annorum de iure ciuili, de iure canonico exiguntur 40. & est propriè præscriptio non consuetudo, quia cum tale ius debeatur personæ, acquiritur naturalem & ciuilem possessionem, & licet habeat causam discontinuam: tamen possessionem ciuilem, & usufructuarius quæ solo animo retinet, & ex illa procedit præscriptio. In hac præscriptione exigitur scientia & patientia eius, contra quem præscribitur, quod est verum in vsu, vel in usufructu formando, sed in formato per illum, qui putatur Dominus, sufficit scientia & patientia illius Domini putatiui. Item exigitur bona fides in præscriptione decem, vel viginti annorum, de iure ciuili non requiritur bona fides: de iure canonico sic quæ bona fides præsumitur ex titulo, vel præsumitur etiam ex antiquitate possessionis tanti temporis, cuius initij memoria non existit, & ex possessione quadraginta annorum, vbi ius commune non resistit, sed supra §. præscriptio iuris incorporealis merè realis, scilicet seruitutis, dixi idem etiam esse, vbi ius resistit. Item exigitur titulus in præscribenda seruitute usufructus: quia est pars Domini, & sic grauis præiudicij. Sed in vsu vel in alio iure est leuis præiudicij, & non requiritur titulus, si est grauis sic: de iure ciuili, sed iure canonico in alijs iuribus ab usufructu, si possidenti non obstat ius commune, non requiritur titulus, saluo casu, quem nota. in §. proxim. si obuiat eo modo, quo dicitur supra §. præscriptio iuris incorporealis, merè realis, videlicet seruitutis, tunc si ex solo pati, ex quo datur quasi possessio, iustificatur quasi possessio, non requiritur titulus in his, quæ sunt grauis præiudicij. Si autem non iustificatur
y a possessio

possessio ex solo pari, tunc exigitur titulus vel possessio tanti temporis, cuius initij non sit memoria, & illa antiqua possessio facit præsumi istam possessionem, & supplet defectum tituli: vt notat Anton. de cens. peruenit. 5. char. ver. venio ad tertium principale. vide omninò infra §. proxi.

Præscribi an possit obligatio & præstatio annui census, & quanto tempore? dic quòd si prærenditur census deberi ab ecclesia personæ prælati; ita quòd magis respiciat personam prælati, quam ecclesiam, præscribitur sicut ius merè personale spacio tanti temporis, cuius initij non est memoria, &c. vel saltem præscribitur tanquam ius mixtum, debitum ab ecclesia, & sic à re personæ, & tunc sufficit spacium 10. vel 20. anno. de iure ciuili, sed de iure canonico exigitur 40. Vbi autem prærenditur, census deberi dignitati: tunc quia persona reputatur in dignitate, cõsetur ius mixtũ, in quo de iure canonico requiritur tempus 40. annorum, requiritur etiam titulus, dato quòd ius commune non resisteret: quia agitur de quarrendo iure, ex quo surgit translatio Dominiij seu pecunie; vel rei, in qua census præstatur, nisi census esset leuis, & vnus deuarij, vel alterius modicæ rei, quo casu titulus non requiritur: vel nisi esset præscriptio tanti temporis, cuius initij memoria non existit, quia & tunc non requiritur titulus. no. Anton. de cens. peruenit. 5. char. ver. ex prædictis plura inferuntur, eo tempore, quo casu dixi præstationem annui census præscribi, eodem tempore dico titulum census præsumi, si titulus allegetur, & tunc tempus potest deduci, vt causa ius produccens, & vt causa ius probans: vt not. in d. c. peruenit. 12. char. versic. quid in censu. Sed aduerte, quia plus ibi dicitur, quòd ad præsumendum titulum annui census sufficit tempus decennij, si allegatur casus expressus, à iure concessus: nec mireris, quia ipse tenet, quia licet de iure canonico regulariter exigantur 40. anni ad præscribendum, tamen sufficit decennium ad titulum præsumendum, quando possessio ius non repugnat: vt no. in d. c. peruenit. 5. char. ver. circa tempus dubium facit. qualiter autem in his libellis debeat formari, vide sub verbo, libellus.

§. libellus procedit.

ADD-

ADDITIO.

Præscribere licet non possit colonus, quia non potest mutare sibi causam possessionis: vt l. nemo. Cod. de acqu. poss. si tamẽ colonus alteri bona fide recipienti vendidit, & tradidit rem, talis emtor præscribit. Spec. tit. de præscript. §. prim. ver. pone colon? & Bart. in l. cum solus. ff. de vsucap.

Præscribi an possit ius decimarum, & quanto tempore, dic quòd si vnus parochianus intendit acquirere ius decimarũ in personã suam in præiudicium alterius parochiani, & tunc solo tempore non acquiritur, quia nullum tempus est causa obligationis personalis, & hoc in quantum agitur ad decimas personales. Idem si agitur ad reales, quia cum agitur de habendo Dominio rei, in qua præstat decima, censetur res magni præiudicij: idẽd solum tempus non sufficit, sed cum tempore 40. annorum requiritur etiam titulus, nisi decima esset leuissima, quo casu propter leue præiudicium non requiritur titulus, vel nisi esset præscriptio tanti temporis, cuius initij memoria non existit, quia illa supplet defectum tituli. Si autem intenditur queri ius decimarum ad præiudicium ecclesiæ, cui debentur, tunc si contentitur de decimis consentibus in tertia parochia præscribentis, nec etiam contra quam præscribitur, quia fortè illi ecclesiæ, contra quam præscribitur, sunt debita ex priuilegio vel præscriptione, tunc præscribuntur spacio 40. annorum, etiam sine titulo, dummodò adit bona fides, quia licet præscribenti resistat ius commune: tamen non fundat intentum eius, contra quem præscribitur. Et si dicitur est grauis præiudicij, eo quòd agitur de acquisitione Dominiij. Respondeo quòd non est grauis præiudicij, perdere illud, quod solo priuilegio, & non de iure communi tenetur: si autem præscribens intendit acquirere decimas in parochia Rectoris, cui deberentur de iure communi, ad præiudicium ipsius Rectoris, & ecclesiæ suæ, & præscribenti resistit ius commune, tunc requiritur titulus, nisi esset præscriptio tanti temporis, cuius initij non sit memoria. not. Anton. de cens. peruenit. 5. char. ver. ex hoc apparet, quòd de iure decimarum: quod autem dictum est, in præscriptione decimarũ leuissimi non requiri titulum. not. Anzoni. in dist. cap. peruenit. 7. char.

ver. ex his apparet, quòd inquirendo de iure eligendi, & sicut ad præiudicium rectoris & ecclesie, cui debentur de iure communi non præscribitur, nisi tanto tẽpore, cuius initij, nec ex possessi one præsumitur titulus, nisi sit tanti temporis, &c. vt not. in d. 6. peruenit. 7. char. ver. ex his apparet discurrendo.

* ADDITIO.

Præscriptio non habet locum in re feudali; scẽs in rebus alio- dialibus: vt notat Iacobinus de Sanct. Georg. in repet. rub. ff. de rei vend. in 5. colum. ver. sed pone quidam. Et an præscriptio currat contra ecclesie feudatarium minori spacio 40. annorum: & an talis præscriptio decursa contra vasallum ipsi ecclesie nocent, aded quòd ecclesia cogatur habere præscriptionem in vasallum, vide pulchrè per Alexan. in consilio 312. incip. viso themate. in secund. volum. H. F.

Præscribi an possit iurisdictio in alterius præiudicium: dic per omnia idem quòd suprà §. prox. dixi in decimis, quia hoc est ius in rem debitam personæ, & sic habet continuationem possessionis animo: licet in facto non sit continuum, quia factum hominis in exercendo iurisdictioem exigitur. notat Anton. de cens. peruenit. 7. char. ver. ex his apparet, quòd de iurisdictioe.

Præscribi autem an possit merum imperium? Bart. dicit, quòd non absque patientia Imperatoris, sine qua nõ pòt dari possessio: tu dic, quòd si iumitur Imperium pro his, quæ sunt reseruatæ in priuilegium principis, in signum vniuersalis Dominij, & potestatis, quæ soli conueniunt Imperatori, vel ordini Papali: talia non sunt quæ sibi. Quædam sunt Imperij, quia reseruatæ principi communitèr ad alium, tamen transmissibilia, & talia sunt per in feriores consuetudine quæ sibi. Si tamen hoc concurrat, & habeat causam à principe, aliàs non, ex quo sunt reseruatæ, sed sumitur Imperium magis latè, pro his quæ exercentur nobili officio Iudicis principaliter ad publicani uilitatem, tunc aduerte, quòd quædam sunt ordini omninò annexa, & talia non sunt consue-

tudine

tudine quæ sibi, si non sunt annexa, tunc queruntur tempore, quantum autem tempus, & quid exigitur: dic quòd si agitur de ià quæsito Imperio extendendo, sufficit commune tempus, s. 40. annorum secundum canones, & 10. vel 20. secundum leges, si agitur de Imperio originaliter querendo, vel etiam extendendo in personam, cui de iure communi non competit, tunc si habet titulũ, acquiritur communi tempore, sed si non habet titulum, sed patientiam principis, de qua constat, queri non potest, nisi vsu & consuetudine tanti temporis, cuius initij non exiit memoria, licet ex illo pati iustificetur possessio, & hoc speciale habet id, quòd est solo priuilegio principis concessibile, si autem non habeat patientiam principis, & hoc constat, cum consuetudine non potest Imperium queri, & sic loquitur Bart. vbi autem de patientia principis dubitatur, tunc Imperium queri potest vsu & consuetudine tanti temporis, &c. & tam longus vsus præsumitur iustus, ex quo non constat de opposito. an autem sufficeret patientia regis vel Baronis habitentis merum imperiũ, contra quem quis veller præscribere: Bart. tangit & non soluit: dic quòd non, quia ab eo non pendet ius quòd non habet à se abdicare, & in alium transferre, ided sola eius patientia non iustificaret possessionem. not. Anton. de cens. peruenit. 6. cha. ver. ex his inferatur, quid de his, quæ sunt meri Imperij, de foro competenti. cum contingat. ver. quæro nisi consuetudo. vide sup. §. præscribi potest iurisdictio.

ADDITIO.

Præscriptio in quibus non currit, & an in illis casibus non currat ipso iure, vel requiratur in integram restitutio, vide plenissimè per Abba. in c. ex transmissa de præscri. per totum.

Præscribi an possit ius exigendi pedagium siue vectigal, dic quòd si agitur de præscribendo vectigali iam formato, queritur communi tempore, etiã absque titulo, habita patientia inferioris, contra quæ præscribitur, quæ ex eius patientia iustificatur possessio, & agitur de loui præiudicio, quia leuis præiudicij est, perdere cõpe-

Y 4

venti

tentia de iure speciali tantum: si agitur de vestigialia quaerendo & creando de nouo, tunc si habet titulum à principe, sufficit commune tempus, si verò non habet titulum, tunc si non constat de patientia principis, non potest quæri tempore & consuetudines, quia talis vsus clandestinus est: si non constat de eius patientia, tunc quaeritur continuatione tanti temporis, cuius initij memoria non extat. & si dicas, quòd hoc non constat de pari, hic non habet passionem. Et sic non potest quaerere, dic quòd illud procederet, quando fundaret acquisitionem ex præscriptione, sed si fundat ex vsu, non exigitur illa patientia, & quia ex illo vsu tam longo inducitur consuetudo, quæ loco constituti iuris est: vt notat Anton. de cens. peruenit. 5. char. ver. per hoc apparet, quod de pedagio, & eo casu quo diximus ius pedagij quaeri tempore, dic quòd in eodem tempore præsumitur tempus ipsius iuris, si allegetur, & sic illud tempus potest deduci vt causa procedens, & vt causa probans. & vt not. in d. c. peruenit. 5. charta. ver. ex his apparet quid dicendum. vide sub ver. consuetudo. §. consuetudo exigendi vestigialia.

Præscriptio exigendi pedagium de aliquibus rebus exigi consuetum, non concludit, quòd de alijs rebus possit aliquod pedagium exigi. notat Bartolus in l. si publicanus. in fine, de publican.

Præscriptio iurium incorporalium, in his, quæ sunt grauis præiudicij, non procedit communi tempore absque titulo, siue resistat ius commune, siue non. In his autem quæ sunt leuis præiudicij, procedit præscriptio communi tempore absque titulo, dum tamen detur hoc, quòd possessio sit iusta, & iustificetur contra presumptionem aut resistetiam iuris, quia illa est causa quare exigitur titulus, & dicitur possessio iustificari ex patientia eius, contra quæ præscribitur, quado patientia est in tali iure, quod pati operetur, quia ius transferre pendet à potestate patientis. Quædam enim sunt, in quibus ius commune præsumitur contra possidentem, & possessionem omni respectu iustificat de iure communi, ita quod illam non permittit, nisi aliquo iure speciali non pendente à potestate eius, contra quem præscribitur, sicut est possidere decimas in parochia aliena, & in his non præscribitur omni tempore absque speciali

speciali titulo. Quædam sunt in quibus ius resistit, & possessionem iustificat: sed aliquo casu etiam de iure communi permittit, vt in censu, & tunc si probetur casus ille, & procedit præscriptio etiam de iure communi tempore absque titulo, quia iusta est possessio, & si detur ille casus, exigitur expressus titulus, quia non pender iustificatio à nuda patientia eius, contra quem præscribitur, tunc alius titulus non exigitur. Quædam sunt in quibus ius possessori non resistit causa data, nec etiam iustificat, sed solum ius non præsumitur, vt in seruitutibus, in quibus præsumitur res libera, & titulus seruitutis non præsumitur: si tamen possessio detur seruitutis, ius non resistit, nec alter possessionem iustificat, & in his procedit præscriptio communi tempore absque titulo. Quædam sunt in quibus ius commune possidentem resistit, & iustificat possessionem simpliciter, vel contra illam præsumitur, si tamen detur patientia eius contra quem ex sola patientia possessio iustificatur, vt quòd aliquis inter sit electioni cum canonicis habentibus ius eligendi de iure, & in talibus præsumitur communi tempore absque titulo, quia hoc est leuis præiudicij, & illud pati non præiudicat ecclesie: sed solis canonicis, quia reperitur à iure permixta hæc participatio iuris eligendi. Idem autem sufficit commune tempus ad præscribendum in casibus prædictis, quia licet habeat causam discontinuam respectu exercitij actus naturalis, tamen quia ius præten ditur debitum à re personæ, civilis possessio continuabitur animo personæ illam acquirere, & consequenter ex illa continua civilis procedit præscriptio communi tempore, quod non esset si ius deberetur à re: quia cum ibi non debeatur personæ, non potest respectu animi sui possessio dici continua. Idem si actus naturalis est tibi interuallatus, requiritur ad præscriptionem tantum tempus, cuius initij memoria non existit: vt not. Anton. de cens. peruenit. 7. charta. ver. ex his apparet quòd inquirendo iuris eligend.

ADDITIO.

Præscriptio quæ, qualis, & quanta potest contra Romanam ecclesiam, vel contra Papam causari: Et qualiter probatur præscriptio

scriptio centum annorum, vel cuius memoria non existit: Et an possit prescribi contra principem, id quod est reseruatum in signum subiectionis, vide notabiliter per Abba. in c. cum nobis. de prescript. per totum.

Prescribi an possit ius eligendi, & quantum tempus, & quid exigatur ad prescribendum: dic, quod si agatur quæri ratione personæ, non est quæribile secundum Innoc. Si ratione dignitatis: dic, aut agit quis quærere totum ius eligendi, abdicando illud à corpore habentis potestatem à iure eligendi, & non potest absque titulo prescribi communi tempore, etiam si deficiente titulo requiritur tantum tempus, cuius initij, &c. quia hoc non est leuis præiudicij, in totum absorbere ius competens de iure communi, & quia in totum transferre non pendet à potestate eorum, quibus competeat, & quia notorium resistens absorbet omnem iustitiæ possessionis, quæ non est tanti temporis, cuius initij non sit memoria, &c. Si autem agitur quæri ius eligendi de alio iure speciali vel consuetudine quæsitum, potest prescribi etiam communi tempore absque titulo, quia de toto non resistit ius, & quia non reputatur grauis præiudicij, abdicare quod competat de iure speciali: si agitur quæri solum ius interessendi electioni cum alijs, quibus competit, procedit prescriptio communi tempore absque titulo, quia ex solo illo pati canonicorum possessio iustificatur, cum ab eorum potestate pendeat ius eligendi participare, quod est leuis præiudicij. Et quia per illud pati non ecclesia, sed canonicis duntaxat præiudicatur: vt notat Anton. de cens. peruenit. 7. char. ver. ex his apparet, quia in quærendo ius eligendi, tunc etiam præsumitur titulus, si allegetur: vt notat in char. 7. ver. ex hac apparet, quod iure eligendi, sed postea quasi ad fin. dicti ver. dicere videtur, quod licet hoc ius in totum transferre, vel etiam participare perpetuo, ad præiudicium successoris vel dignitatis, non dependet à potestate canonicorum, tamen eorum pati sufficit ad possessionem temporalem iustificandam, & ex illa postea creatur ius perpetuum, sed dicit quod non contradicit, quia illud quod ibi ad finem dicitur, intelligitur perpetuo de iure & præiudicio participationis, non translationis totalis iuris, quia participatio est modici præiudicij.

iudicij, etiam si in persona successoris vel dignitatis ecclesiæ, aut per illam participationem nullum sit præiudicium, quia non interest ecclesiæ, quis eligat, dummodo electio fiat in tempore de persona idonea, sed transferre ius in totum, & abdicare etiam à successore vel dignitate, illud est grauis præiudicij.

Prescriptio libertatis, contra seruitutem alternis temporibus constitutam, non perficitur nisi spacio viginti anno. ff. quemadmodum. serui. amit. l. si sit constituta. quod est verum, quando alterna ratio est annorum vel mensium, vel septimanarum, sed si est vni vsque diei vel horæ, quia tunc perficitur spacio 10. annorum, vt dicit leg. si sit constituta. & si est de quinquennio in quinquennium vna die duntaxat de quinquennio, idem est si foret alternatis annis mensibus constituta. Cod. de serui. l. fin. in princip. Et ratio, quare tunc tempus duplicatur, est, quia propter interuallum temporis, in quo quis seruitute vti non potest, eius negligentia interruptitur: Et cum prescriptio libertatis procedat ex negligentia, non minus interuallum, quo quis vti non potest, dirimat seu interruptat negligentiam: ideo exigitur suppletio in tempore duplicato. ita dicit Anto. de cens. in capitul. peruenit. septim. char. ver. ex his apparet inquirendo iuris eligendi, ad fin. ver. quæro. quare ratio non videtur bona, quia idem concludit, vbi est alterna ratio & interuallum dierum & horarum, & tamen ibi non duplicatur tempus. Ideo dic quod ratio est, quam ponit gloss. in dict. leg. si sit, quia vbi est minor negligentia eius, contra quem prescribitur, ideo maius tempus ad prescribendum exigitur. Est tamen aduertendum, quod licet in prescribenda seruitute habente causam discontinuam, requiritur tantum tempus, cuius initij non existit memoria, tamen in prescribenda libertate contra illam seruitutem, licet talis prescriptio procedat ex negligentia discontinua, sufficit tempus decem, vel viginti annorum: vt dicit Baldus in dict. leg. final. Cod. de serui. sed Anton. dicit, quod negligentia non vtentis semper est continua: vt not. per eundem in dict. cap. peruenit. char. penult. ver. venio ad secundum, quod in iuribus.

Præscribere non potest ordinarius iurisdictionem in ecclesiâ sua diœcesi exemptam ita quod Papæ subiectam, nisi spacio centum annorum, quia minori tempore non præscribitur cõtra Papam: sed si esset exempta ita quod subiecta inferiori Papæ, puta Archiepiscopo, tunc quia hoc est ius personale in re, potest præscribi communi tempore absque titulo, & propter iuris concursum præsumeretur bona fides: nec obstat quod habet causam discontinum, quia est ius persona debitum, & sicut persona continue possidet ciuilitèr, idèd sufficit commune tempus. not. Anton. de cens. peruenit. 7. char. ver. ex hoc infertur. ad q.

ADDITIO.

Præscribere nemo potest supremam potestatem Papæ, vt non fit illi subiectus. not. Innoc. in c. bonæ. 2. de postula. præla. quia talis esset acephalus, quod esse non debet. 93. distinctio. nulla ratione.

Præscribi an possit libertas contra actionem vel obligationem personalem, & quæ exigantur ad talem præscriptionem: dic, quod si queritur an solo tempore liberatio inducatur, & dic non, quia tempus non est modus tollendi nec inducendi obligationem: sed si queritur, an tollatur præscriptione causata ex tempore, & tunc si est debitum vnicæ præstationis, tollitur actio ipso iure, sed non obligatio, spacio 30. annorum: si autem debitum est omniâ & multiplicis præstationis, tunc pro quolibet anno requiritur vna præscriptio 20. annorum, siue sit debitum ex contractu, siue ex vltima voluntate, quicquid dicant Bartol. & alij: & hæc est communis opinio, nisi fortè esset præscriptum per centum annos, quia tunc fortè secus, pro quibus hic annus esset sublatus. Et ad libertatem præscribendam requiritur bona fides de iure canonico saluo, quod si actio est temporalis ex natura sui, vt actio de dolo, finitur illo tempore, & si est perpetua, finitur spacio 30. anno. de iure ciuili. vel 40. anno. de iure canonico, in actionibus competentibus ecclesijs, nec tamen inspicitur bona vel mala fides debitorum, quia tunc propriè non dicitur tolli præscriptione, sed ex natura sibi ab initio data, & solo tempore & vita finitur. Idèd aduertend

statuta

statuta quæ post certum tempus excludunt creditores ab agèdo, quomodo loquantur, quia si præscriptionem inducant, non poterit tolli actio absque bona fide debitoris. not. dom. Anto. de cens. si peruenit. 12. char. ver. venio ad tertium, quando tempus. & vide supra §. præscriptio procedens ex sola.

Præscribi an possit libertas cõtra iura realia? dic, quod si queritur an solo tempore tollantur talia iura, & non tolluntur, quia tempus non est modus tollendi: sed si queritur an præscriptione causata siue non vsu, quia iura non vocant hanc præscriptionem, sed non vsum. Et dic, quod sic: quantum autem tempus, & quæ exigantur: dic, quod aut agitur de præscribenda libertate seruitutis, antequàm sit constituta, sed erat permissa, & tunc quia hic nõ ordinatur ad tollendum ius reale, quod nondum est, sed obligationem personalem ad constituendam seruitutem, tollitur tempore, quod requiritur ad præscriptionem personalem, de quo dixi supra §. proxima. Si agitur de tollenda seruitute iam constituta: & tunc si habet vsuum tempore non interuallatum, perditur per nõ vsuum 10. vel 20. anni. Item si habet tempus interuallatum, sed paruum, vt dierum vel horarum: si autem habet interuallum mensuram vel annorum, exigitur tempus duplicatũ: vt si ibi interualla non sufficiebant 10. anni, in hac exigentur 20. & hæc vera de iure ciuili, siue seruitus habeat causam continuã, siue discontinuã. Sed de iure canonico qualiscunque sit seruitus, ad præscribendam libertatem exiguntur 40. an. titulus autem de iure ciuili non requiritur, sed de iure canonico sic: si præscriptio est contra ius commune: similiter de iure ciuili non requiritur bona fides, quando seruitus, contra quam præscribitur, ex simplici non vsu perditur, nec aliquod factum: vel quasi possessio exigitur ex parte præscribentis libertatem, vt communiter contingit in seruitutibus rusticorum, secus in seruitute, in cuius libertate quærenda exigitur factum hominis, vt in seruitute stillicidij, quia in illa requiritur bona fides, sed de iure canonico tenetur, quod hæc sit præscriptio, requiritur omni casu bona fides, quod indubitanter procederet, vbi præscriptio est contra ius commune, non tamen exigitur patientia & scientia eius, contra quem præscribitur, quia nulli iure ciuili vel canonico hoc cauetur, idèd contra nõ vtentem,

etiana

etiam ignorantem sibi competere seruitutem; currit præscriptio. Sed ei subuenitur per restitutionem ex clausula generali, si qua in ista causa, &c. sicut etiam subuenitur per restitutionem, quando quis non est vsus, quia non potuit: vt notat Anto. de cens. peruenit. penultim. char. ver. venio ad secundum, quid in iuribus. idem dicit Bartol. de restitutione aduersus præscriptionem, ratio ne ignorantia. in leg. prim. §. quis autem. de iti. actusq. priua. licet aliter loquatur in l. genero. ff. de his qui notantur infam.

Præscribi an possit libertas contra iura mixta, quæ debentur à re personæ, dic quòd talia iura solo tempore non tolluntur. Si queritur an ex non vsu cum diligentia tollantur, dic quòd sunt iura debita ab inferiore in signum vniuersalis subiectionis: vt quia in hoc quis præstat obedientiam, vel quia visitetur: & talia præscribuntur. quòdam que non debentur in signum superioritatis, sed altero iure accidentali, & talia sunt tempore quasi-bilia. Quanto autem tempore quarantur, & quæ exigantur: dic quòd si agitur de præbenda libertate seruitutis vsus fructus, antequam sit constituta, sed erat promissa, & tunc idem quod dixi de personali: si agitur de præscribenda libertate iuris iam constituit: & tunc aut illo iure vti est in mea facultate quando voluero, quia constitutum sic est, & tunc non vtendo, quia non volo, dicor vti, idè non est præscriptibilis libertas, si non est in mea libera voluntate vti, vel non vti: quia sic non est constitutum, & tunc de iure ciuili tollitur ex non vsu per decennium, si non habet vsum interuallatum: Si autem habet interuallum, tunc si interuallum adest ex forma iuris, & certum, sicut in vsu fructu anno alternis annis legato: & tunc quia interualla faciunt diuersa iura, exigitur pro quolibet integra præscriptio, si autem ex forma conuentionis non est interuallatum ad aliquod determinatum tempus, vnicum tantum ius est. Idèd exigitur tantum vna præscriptio, vt patet in iure eligendi actiue & passiuè. Et in iure præsentandi, & tunc tempus præscriptionis incipit à die quo imminet casus electionis vel præsentationis faciendæ, & ab illo tempore, si non vitur illo iure vsque ad decennium,

de

de iure ciuili illud perdet, de iure canonico exiguntur quadraginta anni: an autem exigatur titulus, & bona fides: dic quòd per omnia: vt supra §. proxim. dixi in seruitute reali: & hæc vera quòd agitur de perdendo iure competenti de iure communi. Si autè de perdendo iure ex priuilegio quaesito, & alia materia per se, de qua per Cyn. in l. voluntaria. Cod. de excu. & ita notat Anton. de cens. capitu. peruenit. char. vltim. ver. venio ad tertium, quid in iuribus.

Præscribi an possit liberatio siue libertas ex titulo inhabili siue inualido: dic quòd si illa liberatio potest aliter induci solo cursu temporis, tunc si adest titulus inualidus, præscribitur per decursum dimidietatis illius temporis, quòd aliàs sine titulo exigebatur ad præscriptionem, & per illum cursum titulus inhabilis confirmatur, vt in filio familiæ, qui se liberat à patria potestate, & fuit legitime emancipatus, & per decennium gessit pro suo iure, vbi aliàs requirerentur viginti, absque emancipatione, si gessisset pro emancipato: si verò solo cursu temporis non potest liberatus induci, quia ius commune resistit præscribenti: & tunc si procedit titulus inhabilis ab eo qui poterat contra ius dispensare, confirmatur titulus, & præscriptio procedit per sequentem patientiam 40. annorum. Vbi autem titulus inhabilis procedit ab alio, tunc nullo tempore confirmatur, nec præscribitur. notat Anto. de cen. si. peruenit. penultim. colum. & vide inf. §. prox.

Præscriptio an possit perfici ex titulo inualido siue inhabili: dic quòd de iure canonico, quòd si titulus est inhabilis errore facti, & pro titulo reputatur, talis titulus proficit ad præscriptionem, & confirmatur ex cursu, & ex possessione communis temporis. Si est inhabilis errore iuris, tunc in præscriptionibus in quibus exigitur sola bona fides: vt in his quæ non sunt contra ius commune, talis titulus proficit ad præscriptionem communi tempore perficiendam, quia dat bonam fidem, ex qua causatur præscriptio, quia errans in iure est in bona fide: in præscriptionibus autem, in quibus titulus exigitur, nunquam titulus inhabilis confirmatur, nec procedit præscriptio, quando inhabilitas tituli est

est certa: vbi autem est dubia, tunc cursus temporis operari potest interpretando & confirmando titulum, dummodo sit tantum tempus, quod consuetudinem possit inducere. no. Anto. de censu. peruenit. vlt. col. & vide sup. §. prox.

ADDITIO.

Adde, ad cognoscendum quis titulus sufficiat in prescriptione, vide clarissimè per dom. Fel. in c. de quarta. colum. 7. prope fi. in ver. ad cognoscendum, cum pluribus seq. vbi ponit plures doctrinas multipliciter limitatas.

Præscribere volenti non obstat error iuris probabilis, & dicitur probabilis, quando habet originem ab intricato dubio, de cõsuetud. cum dilectus & notat Anton. de præscriptio. si diligenti. Item tolerabilis esset in milite quilibet error iuris. l. i. & quod no. per Cynum & Bald. C. de iuris & fact. igno. Item probabis & tolerabilis est etiam in non milite, quando ius expressè non resistit, sed simpliciter non assistit, quo casu non impedit prescriptionem, nec causat malam fidem. Prescriptionem autem impediret, & malam fidem causaret, quando ius expressè resisteret & reprobareret. Et hoc casu loquitur regula, qui contra iura. libro 6. & l. quemadmodum. Cod. de agri. & censu. lib. 11. Ita not. Anton. in c. cura. de iure patronatus. Item error iuris nunquam impedit prescriptionem, quando in præscribendo sufficit sola bona fides absque titulo, quod est de iure canonico, quando præscriptio non est contra ius commune, secundam formam capit. 1. de præscrip. libro 6. tunc enim titulus, licet de iure inualidus, probat bonam fidem, quia errare in iure est esse in bona fide: vt not. Anto. in d. c. cura. & hoc firmat in d. c. peruenit, de censu. vlti. colum. Sed quid diceret in prescriptione contra ius commune, quæ est tanti temporis, cuius initij, & c. & in qua exigitur titulus: vt patet in d. c. præscriben. Nunquid error iuris in titulo impediatur talem prescriptionem videtur quod non, quia præscriptio tanti temporis non solus implet defectum tituli, sed etiã facit bonam fidem & possessionem iustam p̄sumi: vt no. An. in d. c. peruenit. 4. cha. 4. col. ver. sed diceret.

in con-

in contrarium facit, quia eo ipso, quod allegat titulum inualidum, allegat malam fidem, ab initio ergo non procedit præscriptio, iuxta not. per Antonium, in dict. capit. si diligenti, in fin. & quia exigit bona fides ab initio vsque ad finem continuata: vt not. in dict. cap. ver. sed diceret. & hoc videretur verius, non obstante quod possessio cuius initij, & c. facit bonam fidem præsumi, quia illud verum in dubio, quando non constat de iustitia tituli. Sit ergo cautus, qui tanti temporis possessionem allegat, vt non alleget, nec ostendat titulum ab initio iniustum, sed simpliciter dicat se præscripsisse, & ex iusta causa: vt not. per Ant. in d. c. peruenit. 9. chart. ver. circa tempus dubium facit.

† Præscriptio an & quando procedat ex titulo præsumto, vel ex bona fide præsumta per tempus lapsum, iuncto vsu vel nõ vsu præscribentis, vel eius, contra quem præscribitur, vide sub ver. præsumtio. §. præsumi an debeat ius incorporale. §. sequen.

ADDITIO.

Præscriptio an per pactum possit remitti, vide per Abb. super Rubr. de præscript.

Præscribi an possit libertas ex titulo præsumto per temporis lapsum vsu vel non vsu præscribentis, vel eius, contra quem præscribitur: dic, quod quandoque deducitur tempus, & non vsus illius temporis, ex quo liberatio non pretenditur, consistit in pati, & tunc si deducitur ad probandum liberationem, in lucro odioso probatur liberatio: vnde ad probandum, quod vsuras non debeam, sed dicam quod licet sum debitor fortis, tamen iam est decennium, quod non solui vsuras, ex hoc præsumitur liberatio, vel verius non obligatio in vsuris. quid ergo si appareret de obligatione vsurarum, nunquid per lapsum decennij, quo vsuras non soluit, præsumetur liberatio ab vsuris, si ipsam allegat, nihil dicit ibi Antonius, sed ex his in fine quæ dicentur, videtur quod liberatio præsumatur, licet in fine loquatur de vsu. Si autem agitur de liberatione lucri non odiosi, & tunc si liberatio est grauis præiudicij, ex lapsu decennij præsumitur liberatio allegata: Secus si liberatio est grauis præiudicij, quando vsus ad

z

liberatic-

liberationem in ducendam sonat in facto positivo. Exemplum, canonicis probant se solos elegisse decem annis: & ex hoc volunt allegare, quod alij extra collegium non debent interesse, & elegant renunciationem iuris, & tunc aut hæc libertas est contrarius, & non præsumitur titulus, nec liberatio, nec renunciatio: aut non est contrarius, & præsumitur, quandoque vsus libertatis est mixtus, partim in faciendo, & partim non faciendo, vt quia solui centum de feudo omni anno decem annis, & secundum veritatem debebam ducenta, volo deducere hoc tempus ad probandam causam, per quam non debebam, nisi centum, allegando causam renunciationis, vel subtractionis pro residuo, tunc lapsu decenni probaretur liberatio, nisi ius commune resisteret, notat Antonius de censu. peruenit. vltima columna, & sub verb. priuilegium. §. priuilegium non perditur per non usum.

Præscribens alienam rem, licet post completam præscriptionem superueniat scientia rei alienæ, tamen non tenetur etiam de iure canonico rem præscriptam restituere, quod ad forum contentiosum, sed in foro conscientie sic: vt not. Ant. in c. vigilanti, de præscript.

Præscribit possidens bona fide, licet titulo singulari causam habuerit à malæ fidei possessore, quoniam ille contra quem præscribitur, sciuit rem in alium translata: secus si ignorauit, quia tunc mala fides auctoris nocet singulari successori, quod est verum in re mobili, sed in re immobili procedit præscriptio, etiam contra ignorantes rem translata, & prædicta procedunt, quando præscribens causam habet ab immediato bonæ fidei possessore, & tunc possidens præscribit indistinctè: siue sit res mobilis siue immobilis, & siue ille contra quem præscribitur fuerat sciens, siue ignorans, & hæc vera tam de iure canonico, quam ciuili. notat Antonius de præscript. si diligenti. §. colum. versic. quæro an mala fides. & vide supra §. præscribi potest res.

Præscribi an possit dos vel res dotalis constante matrimonio, vel eo soluto, vide text. & gloss. C. de iure dotium. l. in rebus. & quod ibi notatur per Cynum & Baldum, & quod notat Azo in summa. C. de iure dotium. versiculo, & huic vitil. ad finem summa.

Præ-

Præscriptio procedit sine possessione, quando per præscriptionem non acquiritur res, necius in re, sed duntaxat allegatur præscriptio ad ius alterius defendendum, vel defensionem ad ius alterius acquirendum: vt notat Cald. de præscript. cum non liceat. & Antonius eodem titulo, auditis. c. colum. versic. oppongo quod non possit, &c.

* SINGVLARE.

Si iuramentum est appositum per debitorem, vel per obligantem in ipsa obligatione, tunc nunquam potest talis debitor opponere præscriptionem, ita sing. dixit Lud. Roma. in repet. l. i. in charta. versic. & adde duas no. cautelas. ff. de vsu. vbi dicit, quod ad hoc vt impediatur præscriptio, cautela est, quod in si. instrumenti apponatur iuramentum, quia tunc est sublata præscriptio, nam iuramentum perpetuat actionem, allegat text. quem dicit singularem in l. nam & postea. §. si damnetur. ff. de iure iuran. & adde dom. Iaso. in §. sed aliquando. Instit. de vsucap. in suis addi. ad Christopho. Porcium, in c. addit. quæ incipit, adde vnum notabile. H. F.

35 † Præfens in loco censetur, qui ab eodem loco discessit, animo tamen reuertendi & reuersus, notat Ioannes Andreas de Mag. super Specul. & Bartol. de legat. 3. l. quæsitum, in princip. & ver. præfentia siue residentia, nõ sic debet à iure intelligi, quod est quandoque quis alibi se diuertat, tamen præfens esse, siue residere dicatur, not. Ioan. Andr. de cle. non resi. ex parro. 2. & secundum varios tractatus quis dicatur præfens vel absens, notat Ioan. Andr. de elect. vbi periculum. super verb. præfens, in nouella. not. gloss. ff. de procurat. l. præfens. & idem in materia capital. de verborum significat. lib. 6. dicitur quis continuè seruire, & præfens esse, licet quandoque absit: vt not. ibi Ioan. Andr. in gloss. penult. & super ea, in nouella. & etiam Archi. ibidem. & vide optimum text. qualiter hoc verbum continuè intelligendum sit. ff. de li. c. pen. aliàs sit vt proponis. §. fin. Et vide omninè Barr. in l. interdum. §. quoties de publica. & Lap. allegat. 17. & vide sub vei bo, absens.

ADDITIO.

Præsentia alicuius vbiunque requiritur ad aliquem actum gerendum in fauorem reipublicæ, vel secundum formam mandati, non valet quod geritur in ipsius absentia: factus si in fauorem priuatum. not. gloss. & Ant. & Abb. in c. causam matrimonij, de offic. deleg. colum. 3.

* SINGVLARE.

Præsentia & interuentus amicorum facit cessare præsumptionem metus vel doli. l. transactio. C. de transact. idem in decreto iudicis. l. 1. & ibi not. Bartol. C. de præd. decur. lib. 10. limita quando persona infert metum, verisimiliter potest inferre etiam præsentibus amicis, secundum Angelum in consilio 215. secundum ordinem meorum quod incipit, reperitur in quadam charta ad formam, &c. & fuit consilium Collegij Perusini, vt patet ibi ex subscriptione, quod dictum exclamat Iacobinus de S. Georg. in d. l. transactio. & facit quia fortior præsumtio tollit minus fortem. l. diuus. ff. de in integ. re. H. F.

Præsentatio, vide sub verbo, ius patronatus. & ver. col. Præsertim, quandoq; exponitur pro Tantum: vt in c. licet ex suscepto, de foro comp. & quandoq; ponitur pro Maxime, super quo vide quod not. Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de test. §. 1. ver. sed nunquam.

Præsidens an in dignitate dicatur, vide sub ver. dignitas, &c. Præstipendia an sint beneficia ecclesiastica, vide sub verb. beneficium.

36 † Præsumt. not. quod quis dicitur præsumere, quando facit aliquid ex parte propria, quod non potest sine alterius mandato. not. don. Ant. de iud. decernimus. circa finem.

Præsumere quandoq; in malam partem, quandoq; in bonam partem sonat, vide Archid. in cap. statutum, de rescript. lib. 6. in verbo, præsumat.

Præsumtio cause siue iuris aut tituli surgens ex diutino vsu, vel diutina præsumptua præsumptione, de qua dictum est in verbo, duobus. §. sequen. proxim. an sit præsumtio iuris, vel de iure tantum:

tantum: dic, quod si tempus inducitur in causa quærens & producens ius, sicut in personalibus tēpus, cuius initij memoria, &c. & tunc, quia ibi materia se habet non declaratiuè nec probatiuè, sed inductiuè, est præsumptio iuris & de iure. Et consequenter non admittitur probatio in contrarium. Idem in realibus, quando ad sunt comites ad præscriptionem, etiam intra tempus vsus operatur inductiuè, & tingit pedes, ideò non admittitur probatio in contrarium. idem in realibus habentibus causam discontinuam, quando allegatur vsus vel consuetudo, vt causa producens tanto tempore, cuius, &c. licet ibi non sunt comites præscriptionis propter discontinuitatem vsus. Vbi autem tempus deducitur in iudicio, vt causam declarans, tunc admittitur probatio in contrarium, quia materia se habet ibi solum præsumendo. Sit ergo cautus ille qui agit, quia si potest agere deducendo tempus vt causam inductiuam, est melius quam si deducat vt declaratiuam. Aduertere tamen, quod licet stante probatione temporis, non admittitur probatio in contrarium, quod tamen tempus non sit: vt no. Ant. de cens. peruenit. 10. char. ver. ad tertiam, qualis sit hæc præsumptio.

* SINGVLARE.

Adde videndum Præpo. Mediolanen. in c. is qui fidem. in pen. col. ver. colligendo. ergo dicta de sponsa. vbi ponit regulam, quod præsumptio iuris, & de iure non admittit probationem in contrarium, quam reg. limitat sex not. modis. vide omnino per eum, & vide Bald. in repet. l. 2. in 10. col. ver. tertio opponitur. & videtur ff. de iureiuran. vbi sing. si præsumptio iuris & de iure sit pro aliquo, an possit cogi, vt per iuramentum confiteatur veritatem. H. F.

Præsumitur quod vnica præstatio siue solutio sit facta per errorem, nisi probetur quod debitum procedat, vel aliquid solutus scienter soluerit, sciens se non teneri, quia tunc præsumitur donatio. vbi autem plures sunt præstationes siue solutiones annuatim factæ, ibi non præsumitur error propter pluralitatem & irrationem: non etiam præsumitur donatio, quia nemo præsumi-

tur suum iactare: praesumitur ergo, quod facta fuerint ex legitima causa alia, quam donationis, si allegatur. no. Ant. de cens. peruenit. 1. char. ver. sed est dubium de isto libello: hoc intellige, quando pluralitas & iterata praestationum continuata est saltem de decennio: vt no. in 10. char. ver. circa tempus dubium facit.

Praesumi an debeat ius incorporale, reale, vel mixtum ex vfu vel praestatione decimarum in electione de gremio ecclesiae, & tunc idem per omnia, quod in iuribus merè personalibus, quorum ius sonat in factum positum, de quibus supra §. praesumi an debeat ius incorporale personale. Quandoque vfuus talis iuris consistit in pati ex parte illius, contra quem tale ius quaeritur: exemplum in seruitutibus, & siue tunc habeat causam continuam, siue discontinuam, ex longa possessione, siue vfuus praesumitur titulus, & hoc habet locum secundum Bar. etiam in seruitute vfuus fructus. Tu autem concludendo etiam alia iura seruitutum, quorum vfuus consistit in pati, distingue incidenter excipiendo, & tunc ex possessione siue vfuus praesumitur titulus, aut titulus deducitur principaliter in fauorem patientis, licet nunquam possit resultare ad praerudicium eius. Ex possessione vel vfuus praesumitur titulus, & tendit principaliter ad incommodum: tunc si agatur de magno, tunc aduerte, quia aut vfuus sonat in solo pati, nec habet annexam aliquam receptionem ex parte patientis, & tunc ex solo vfuus non praesumitur titulus, nisi sit tantum temporis, cuius initium, &c. fallit in tribus casibus, in quasi possessione maritali, & quasi possessione beneficii, in qua continua possessione per longum tempus etiam ex pati sumitur titulus, & causa est, quia cum in beneficiis ordinarij teneantur, & quotidie requirant de titulis, & in matrimonialibus verisimiliter non patiantur attinentes mulieres, vt teneantur pro concubina, est magis praesumptio pro titulo: tertio fallit, quando possidens rem meam me patiente longo tempore soluit pensionem publicam, quia per illam praesumitur titulus dominij: quandoque vfuus consistens in pati, & ex parte eius, de cuius praerudicio agitur, habet annexam aliquam receptionem praestationis, & tunc praesumitur titulus, vt in iure feudi, si vasallus possideat rem vt feudalem longo tempore domino patiente, & respondeat de feudo praestando seruitia, quaeritur sibi illud ius, & pro-

& probatur quaesitum longo tempore. Et ideo, quia non erat solum pati, sed etiam recipere. Idem in illo qui rem meam me patiente & sciente tenuit in emphyteusim, & seruitia praestitit longo tempore, licet aliàs non appareat de titulo, ex sola praestatione pensionis per longum tempus probatur, & praesumitur titulus. Et ex praemissis apparet, quod in iuribus episcopalibus, quia si talia annuatim expedirentur, & ageretur illud ius quaeri in alterius diocesi: Nam cum hoc sit contra ius, non praesumitur titulus ex vfuus decennij, sed quaeritur tantum tempus, cuius, &c. Item in iure visitandi, & procuracionem recipiendi, si ageretur illud quaeri in alterius diocesi, quia propter iuris resistentiam ad praesumendum titulum exigeretur tantum tempus, cuius, &c. Secus si ageretur de eo quaerendo contra tertium in diocesi tertij, quia tunc cum ius non resistit, praesumitur titulus ex communi tempore: vt notat Anton. de cens. peruenit. 1. char. ver. venio ad secundum principale: per praemissa sentit Anton. quia in seruitute vfuus fructus non praesumitur titulus ex possessione longi temporis, quia est magni praerudicij. not. per eum in dist. cap. peruenit. 5. char. ver. venio ad tertium principale. sed Bartol. tenet, quod ex communi tempore praesumitur titulus. in l. cum de in rem verso. ff. de vfuus fructu.

ADDITIO.

Praesumere quando quis dicatur, vide per do. Fel. in c. Iudaei. in fin. de test.

Praesumi an debeat titulus matrimonij ex longa possessione seu quasi iuris maritalis, vide supra §. praesumi an debeat ius incorporale reale.

Praesumi an debeat titulus beneficij ex longa possessione vel quasi beneficij, vide supra §. praesumi an debeat ius incorporale, & infra sub verbo, probatio communis reputationis.

Praesumi an debeat dominium ex eo, quod aliquis rem meam me patiente longo tempore tenuit, & pensionem publicam soluit, vide supra §. praesumi an debeat ius incorporale.

Praesumi an debeat quem vasallum, eo quod rem meam posse-

dit in feudalem longo tempore in seruitia, vt in feudo præstitit, vide sup. §. præsumi an debeat ius incorporale reale.

Præsumi an debeat quem habere titulum in iuribus episcopalibus, vel in iure visitandi, ex eo quod longo tempore illa iura exercuit, & eis vsus fuerit, vide suprà §. præsumi an debeat ius incorporate.

Præsumitur diuisio facta inter socios, ex eo quod longo tempore, scilicet decennij, retinuerunt & possederunt bona pro diuisio. not. Ant. de censu. peruenit. 10. char. ver. venio ad tertium principale. & no. glo. in l. 2. C. communi diui. & c.

Præsumi an debeat mulierem dedisse viro bona sua in dotem, ex eo quod longo tempore passa sit virum illa administrare, vt dotalia, & fructus annuatim cōuertere in oneribus matrimonij, vide sup. §. præsumi an debeat ius incorporate reale.

Præsumi an debeat non debitum, vt liberatio siue libertas, aut tacita renunciatio iuris sui, ex vsu vel non vsu longi temporis, consistente in pati vel in facto positivo, vide sub verbo, præscriptio. §. præscribi an possit liberatio siue libertas. 1. & 2.

Præsumitur diuersa & duplex promissa, cum quis bis promittit dare decem: secus tūm quis confitetur se bis decem recepisse, quia intelligitur de vnica & eadem summa, quod est verum in confessione extraiudiciali: secus in iudiciali, in qua idem non est, quod in promissione. Barto. in l. triticum. de verb. oblig. sed Ang. ibi dicit idem esse in iudicialibus, quod est in extraiudicialibus.

Præsumi an debeat vnicus & idem actus, vel præsumi an debeat multiplicitas, quando eadem die per scripturam vel testes apparet actus, qui per aliquos dicitur actus factus, sed de qualitate nihil dicitur, vide Inno. & Ant. de fide instru. cum tu. vide in §. præsumi an debeat vnicum factum.

Præsumi an debeat beneficium acceptatum per expectantem cadere sub gratia illius expectantis, vide sub ver. acceptatum. §. acceptatio beneficij.

Præsumitur ex qualitate personæ aliquid licitè factum, quod esset aliàs illicitum. de præb. nisi essent viri præuidi & honesti.

Præsumi an debeat vnicum factum, quando eodē loco & tempore fuerunt duo instrumenta super eadem re, & an præsumatur

error

error vel falsitas, si plus in vno quàm in alio continetur, vide suprà §. præsumi an debeat vnica. & vide sub ver. instrumentum. §. instrumenta duo.

ADDITIO.

Contra præsumptionem iuris, & de iure admittitur probatio in cōtrarium per confessionem partis. no. Cy. in aut. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. Idem glo. in corpore vnde sumitur: vt in aut. de æquali. do. §. Idem Inno. in c. quia pleriq; de immu. ec. vbi dicit, quod licet sententia transit in rem iudicatam, tamen si pars pro qua lata est, fatetur illam iniustam, debet sententia retractari. no. do. Abb. in ca. is qui de spon. Et vide glo. in cle. vnica, de probat.

Præsumi an debeat, quod fuit in præterito, esse & de præsentī, vel e conuerso, vide Bar. in l. si cui. §. hisdem. ff. de accu. l. pro socio. 4. char. in ver. oppo. & C. de probat. l. siue possideritis. vbi claritè loquitur, & probatur in l. Spadonem. §. qui absolutus. ff. de excus. tut. & l. si magistratus. ff. de magis. conue. per Dyn. semel malus. Concludunt præfati Doctores, quod in rebus vel qualitatibus, quæ contingenter mutari possunt absq; facto eius, qui illas habet, vel eo inuito non præsumitur de præterito, & de præsentī, aliàs secus. vide in frà §. prox.

Præsumi an debeat hodie possidere, vel Dominus esse, qui olim possedit, vel Dominus fuit, vide Bart. in l. siue possideritis. C. de prob. & ibi etiā per Bald. & plenissimè per Ant. de resti. spol. cum ad sedem. 3. char. ver. sexto obuiat.

* ADDITIO.

Vide quæ posui suprà in vers. possidere.

Præsumitur debitor per solutionem liberatus, si habet penès se instrumentum obligationis incisum, nisi sit persona domestica creditoris, quæ potuisset instrumentum surripere: vt not. gl. ff. de pactis. l. postquam. & Bar. in l. La beo. eo. ti. & in l. falso. §. 1. ff. de fur. & Cy. in l. si. de poss. C. de proba.

Præsumian debeat testis per notarium esse rogatus, vide Bart. in l. sciendum. de verb. obli. & Bal. in l. hac consultiſſima. in prin. C. de testa. & Ant. post Inno. & Io. And. in c. 7. de fide instrui.

Præsumi an debeat quilibet actus iudicialis factus in absentem vel præsentem, vide Io. An. in addi. Spec. in ti. de emp. & ven. super 2. forma. 8. col.

Præsumitur in dubijs, quòd sententia est lata contra absentem. notat Innoc. de offic. delegat. cum in iure. & Anton. de probat. quoniam contra falsam. 6. charta. ad finem. licet Specula. dicat contrarium, & malè, in titulo de prolat. sent. §. vt autem ver. vt nota. secundum quosdam: quia sententia est facti, & facta non præsumitur, nisi probetur. l. denique. ff. ex quibus cau. ma. vide omnino infra §. proximi.

Præsumitur pro sententia, quòd sit ritè & iustè lata, quando est lata in præsentem, non reclamantem, secus si in absentem. notat Innocen. de proba. quoniam contra falsam. de offic. dele. cum in iure. Idem tenet Barto. in l. prima. C. ad Velle. & in auth. si quis in aliquo. C. de eden. sed alibi dicit Bar. quòd etiam si est à sententia appellatum, & appellans dicat sententiam latam iuris ordine non seruato, & consequenter non ritè prolatam, habet appellans ilico id probare per productionem actorij, & sic sentit, quòd præsumatur ritè lata: vt ipse not. C. de appella. l. hi qui ad ciuilia. cuius contrarium dicunt, & melius Ioan. And. & Anton. vt infra patebit. Ratio est, quia dicta præsumptio surgit ex aut. sententia, quæ aut. cessat propter appellationè, quæ vires sententia suspendit. Calde. dicit pro sententia lata in præsentem: & idem dicit de lata in absentem, si sententia est de longinquo, secus si est lata de recenti: vt not. in d. c. quoniam contra. sed Inno. aliter distinguit, an sententia lata in præsentem vel absentem, scilicet an transierit in rem iudicatam: & tunc præsumatur pro ea, siue sit lata in præsentem, siue absentem contumacem, secus si non transierit in rem iudicatam, & hoc patet in capit. bonæ. el. 1. de electio. & hanc opinionem sequitur Compof. in ca. in præsentia. de renuncia. Idem tenet Roman. consil. 301. Hostien. autem distinguit, an sententia sit lata de recenti, & non præsumitur pro ea, secus si de longinquis, & longinquum appellat, quando biennium est lapsum: vt in

vt in c. cum inter. de re iudi. sed in c. quoniam contra. stat. cum gl. ibij dicit, quòd si acta apparent pro eis præsumi, aliàs non: quia non creditur verbo iudicis. fallit in Papa. cui creditur de actio. & hoc tenet Spec. in tit. de senten. prola. §. iuxta. ver. sed pone quòd publicatus: fallit etiam in legato: vt not. Spec. in ti. de leg. §. sequitur. ad fin. Sed Dom. Anto. in d. c. quoniam contra, antepen. char. plenius distinguens, quòd si in instrumento sententia attestatur notarius litis contestationem interuenisse, & exprimat locum, tempus & reſtes, vbi exigatur, & dixit se fuisse rogatum, licet protunc, quo actus gestus fuit, instrumentum confecerit, sed nunc pro alio tempore conficiat, probat illud quod sic attestatur, secus si prædicta non exprimat, nec se rogatum dicat, nisi instrumentum esset antiquum: quia tunc simplex attestatio etiam sine expressione prædictorum probaret. contestatio ergo notarij non probat acta, nisi in facto de longinquo: vel quando attestatur se rogatum in præteritum cum expressione loci vel temporis. Vbi autem notarius in instrumento sententia attestetur, sed non cum expressione prædicta, an autem tunc ex iuribus illius sententia præsumatur pro actis, nec etiam post sententiam, si ab eo est appellatum, vel pendet tempus ad appellandum, secus si pendet causa nullitatis vel restitutionis contra sententiam. Si autem sententia transiit in rem iudicatam: tunc præsumitur iustè & ritè lata, siue lata sit in præsentem, siue in absentem contumacem verum vel præsumptum: sed vbi dictum est, quòd pro actis non præsumitur, intellige nisi probentur acta deperdita: quo casu pro eis præsumitur. In sententijs autem, quæ non transiit in rem iudicatam, sicut sunt sententia vsurarij, si est appellatum, non præsumitur nisi probetur: vt prædicta omnia concludit Anton. in d. ca. quoniam contra. Ioan. And. Sed breuius expedit secundum Compof. tel. dicens, quòd vbi sententia transiit in rem iudicatam: & quia non fuit intra decem dies appellatum, sed terminus iuris vel hominis appellationis prosequendo lapsus est: vel appellans in appellatione succubuit: præsumitur pro sententia: vt sit ritè & iustè lata, siue sit lata in præsentem, siue in absentem contumacè. Sed oportet contumacem probari: vbi aut pars absens non fuit contumax, vel à sententia appellatur: & pen-

det ter.

det terminus appellationis prosequendo, non præsimitur pro-
rectitudine sententiæ. & idem dicit Franciscus de Zab. in d. cap. quoniam
contra. & Composit. in d. c. bonæ. & dicit Ioan. And. quod tra-
serua curia in c. presentia. de renuncia. & licet Spec. in ti. de sent.
prola. §. nunc autem. ver. & not. secundum quosdam dixit: quod
pro sententiâ, à qua non est appellatum, præsimitur etiam quod
ad citationem, & sic non esset necesse contumaciam alias proba-
ri, ipse malè dixit & contra glo. penult. in c. tenor. de re iud. quam
ibi approbat Io. And. & Anton. in d. c. quoniam contra. 6. char. pen-
ult. col. vbi dicit, quod citatio non præsimitur, imò qui eam al-
legat, probare tenetur, sed ibi dicit contrarium.

ADDITIO.

Iudex procedens ex præsumptione, debet multum temperare
sententiam suam, vt modicè vel rarè poenam inferat. arg. c. affere-
re. de præsumptio. Et l. sciant cuncti. C. de probat. canonizata. 2. q.
4. no. Abb. in c. 2. de coh. cleri. & mulie.

Præsimitur etiam pro citatione ad sententiam audiendam;
vt ipse not. in cle. pasto. §. verum. ver. oppon. quod valeat. sed ve-
rius est, quod citatio & sententia non præsimitur: vt ca. bonæ. de
re iudic. & in dicto c. in presentia. & dicit de hoc esse casum in dicto
cap. bonæ. loquitur enim quando pars misit nuncium ad Iudicem,
ex qua missione præsimitur citata: vt not. ibi Bald. & Ar-
chi. §. 2. dist. proposuisti. & Ant. in c. 1. de iud. versi. oppo. 2. & idem
not. Roman. consilio 318. & vide sub verbo, sententia. §. sententia
eo ipso. §. sententia, à qua non est appellatum.

Præsimitur sententia in scriptis lata, si dicat in persona prima,
nos talis Iudex pronunciamus, & c. scilicet si dicat in tertia persona:
Talis Iudex pronunciauit: vt no. Domi. Anton. de prob. quoniam
contra. pen. char. in prin. 2. col.

Præsumi non debet pro actis extraiudicialibus, per iudicem
gestis: vt no. Io. And. de resti. spo. conquerente. quod est verum in
extraiudicialibus, quæ iudicialiter geri debent. In his autem quæ
iudicialiter geri non debent, præsimitur secundum qualitatem
personæ, quando geruntur per modum potestatis. no. Do. Ant. de
proba.

proba. quoniam contra. penult. chart. ad finem. alibi dicit, quod
de extraiudicialibus præsimitur pro iudice, in his quæ spectant
ad eius officium, nisi probetur contrarium: vt notat. per eum.
de offic. delegat. cum in iure. penult. colum. Et idem dicit Ioan.
And. super 1. gloss.

Præsimitur pro laudo arbitri & arbitratoris, quod iustè la-
tum sit, nisi pendeat causa reductionis. not. Ant. de probat. quoniam
contra. penult. chart. in vlt. colum. & de renunciat. in
presentia, in princ. 8. col. Sed Ioan. Andr. in addit. Spec. in titul. de
arbi. §. sequitur. ver. item quid si compromissum. 12. col. tenet
quod etiâ pendente reductione præsimitur pro laudo, vide sub
verbo, arbitrator. §. arbitratoris laudum quando petitur.

Præsumi non debet pro iurisdictione iudicis delegati ante sen-
tentiam. not. Innocentius de probatio. quoniam contra. in glo.
idem de eo qui fur. or. susce. cap. innotuit. de ele. sed postquam
transiit in rem iudicatam, si lata fuit in presentem, non con-
tradictentem, nec appellantem, præsimitur pro iurisdictione: vt
notat Innocentius in dict. cap. innotuit. de offic. delegat. cum in
iure. vbi simpliciter dicit non præsumi: sed in cap. innotuit, di-
stinguit, quod si absens tempore sententiæ comparuit ante litem
contestata. deinde post lit. contesta. opposuerit de non iurisdictione,
præsimitur pro eo: nisi fortè prima sententia fuerit per se-
cundam confirmata, & quod dictum est, præsumi pro iurisdictione,
quando sententia est lata in presentem, verum est quod ad
præiudicium tertij: vt not. Antonius in dict. cap. cum in iure. 4.
colum. in princip. si tamen in instrumento sententiæ esset inser-
tus & extensus totus tenor commissionis, & delegationis, tunc
videtur satis de iurisdictione constare: quia, cum sententia sit de
actis, possit dici commissio in actis registrata, cui registro datur
fides sicut originali, nisi forsan contrarium probetur: vt no. An-
tonius in dict. cap. cum in iure. super 1. gloss. idem videtur, si non
totus tenor, sed tantum pars inserta sit, per quam pateat effectus
commissionis: vt not. Ioan. And. de proba. quoniam contra. di-
cit quod sufficit in gloss. not. ex quo. vbi omnino vide. Innocen-
tius autem in d. c. quoniam contra. dicit securius esse, quod in
actis scribatur, quod rescri, fuit exhibitum Iudici & parti: vt ipse
not.

not. in dict. cap. cum in iure, in fin. & dicit ibi Ioan. And. super ff. 1. gloss. sed An. dicit sufficere, quod in actis scribatur exhibitio nem factam parte presente: & non contradicente, & ita seruat ur: vt ipse not. in dict. c. cum in iure, penult. colum. prædicta intelli ge, quando tenor commissionis fuit in actis registratus, parte præsentis, & non contradicente: vt declarat Ioan. And. secundum Hostien. in dict. cap. cum in iure, vel quando fuit registratus parte absentead hoc citata, aliàs registrum tale non probaret, not. Ioan. And. in additio. Speculat. in titul. de rescriptis, presentatio. §. 1. in fine. & idem notat Antonius in dict. capitul. cum in iure.

A D D I T I O.

Præsumitur sententia in facto alieno, vbi quis debet p̄ris inquirere de veritate: vt in c. ad falsarium. de fal. cap. innotuit, de elect. & l. cum ita. §. species. de legat. 1. doct. in dict. cap. ad falsarium.

Præsumi an debeat quem esse procuratorem ante litis contestat. vel post: dic quod potest semper contra eum opponi, quod non est procurator: vt not. Innocen. in cap. quoniam contra. de probat. in gloss. not. etiam, quod si in sententia Iudex dicat, condemnatus talem procuratorem: vt Innocen. in c. cum in iure. de off. deleg. in gl. hic videtur: & idem dicit Cy. in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stipul. an autem ad probandum mandatum procuratoris sufficiat, quod in actis scriptum est, talis exhibuit suum mandatum iurisdictionis, dic vt supra proximo §. dictum est circa mandatum iurisdictionis. Bal. autem dicit, quod semper ante sententiam potest opponi, quod non sit procurator, post sententiam verò secus. Et idem sentire videtur Angel. in leg. Pompon. §. rati. ff. eod. tit. vbi dicit, quod in executione sententia, & in causa appellationis dicta exceptio admittitur: & allegat pro casu l. inter. §. alieno. de dam. in fec. sed ipse loquitur, quando ante sententiam fuit procurator admissus cum cautione dato. Et ita declarat seipsum in dict. cap. alieno. Sed circa prædicta an & quando contra personam procuratoris possit opponi, distingue: vt not. Bart. in d. §. rati. & in d. l. licet de procur. Ad vnum tamen aduertit, quod vbiunque dicitur, non posse opponi

ni contra personam procuratoris, debet intelligi per eum contra quem agitur: sed per Dominum, cuius nomine agitur, potest semper opponi: vt notat Bartolus in dict. §. rati. in dicta lege licet. & Ioan. And. in cap. super literis. de rescriptis. penultima columna. nisi Dominus sciuisset procuratorem suo nomine agere, & non contradixit: quo casu præsumitur Dominum habuisse ratum: vt notat Innocentius in dict. cap. cum in iure. in gloss. hic videtur, & de rescript. ex parte Decani. Iudex tamen ex officio suo potest in qualibet parte iudicij compellere procuratorem ad exhibendum mandatum, ne aliàs iudicium fiat elusorium, licet ad instantiam partis hoc semper facere non possit: vt not. Ioan. And. in c. 1. de elect. lib. 6. in gloss. super verbo, absentia. in fin. vide sub ver. except. ista, tu non es procurator. & §. exceptio, tu non habes mandatum. & vide sub verbo, procurator. §. procurator, de cuius mandato dubitatur.

Præsumitur, quod sententia sit lata ex causa, de qua in actis apparet: quia sententia refertur ad acta: vt not. Ant. de excep. aduersario. in 1. oppo. Et idem not. Bald. Cod. quomodo & quando Iudex, in fin. & propositi, & c.

37 † Primas differt à Patriarcha nomine, sed non dignitate & honore, patet §. 9. d. c. 1. & 2. & §. 3. conquestus. & de offic. ord. c. duo simul.

Princeps præsumitur ea, quæ facit iuste facere, & semper in eo præsumitur iusta causa. not. Ant. de consti. quæ in ecclesiis. & Cyn. & Bald. C. de preci. Impe. offe. l. rescripta. & vide sub verbo, Imperator, per totum. & Papa, per totum.

* A D D I T I O.

Princeps potest contrahere cum subditis suis: & obligatur ex contractu sicut priuatus. la. de Sanct. Geor. in l. est receptum. ver. princeps autem. ff. de iurisd. omn. iud. in 2. lect. H. F.

Princeps potest Dominium rei mex mihi auferre legem condendo, vel iurisdictionem exercendo: vt not. Bart. in l. final. C. si contra ius vel vti. pub. vide plenius per eum in prima constitutione. Et idē tenet Bal. ibidem. vide sub ver. Papa. §. Papa de plenitudine. si tamē princeps tradit rem vnius credens eam alterius esse,

esse, non transfert dominium: vt not. Innoc. de postu. bon. 2. in gloss. i. gl. ma. in fin. Transfert tamen causam præscribendi: vt ibi not. si præscribens habeat bonam fidem.

* SINGVLARE.

Princeps si concedit alicui nobili aliquos redditus, non transit huiusmodi beneficium ad heredes: nisi in instrumēto fiat mentio heredum. text. est, & ibi Iacob. de Belui. & Ant. de Isern. in c. i. §. fin. in tit. quis di. dux Mar. in vi. feu. H. F.

Princeps supremus potest de iure partes compellere, vt in eis, tanquam in arbitrum, compromittant. not. Ant. de iureiur. cap. quinta uallis. ver. 10. differentia.

Princeps supremus potest cognoscere de causa fiscali, licet sit propria. not. Ant. de iud. cum venissent. ver. oppo. secundò. melius dic. quòd de causa fiscali cognoscit procurator fisci: vt not. per eum. eod. c. pen. col.

* ADDITIO.

Principes facientes inter se pacem possunt remittere damna singularium personarum: vt not. Iaco. de Sanct. Georg. in l. conuentionum, in fin. in c. lect. ff. de pact. H. F.

Princeps & quilibet Dominus, cuius dictum habetur per lege in territorio suo, debet in causis coram eo vertentibus iudicare secundum conscientiam, alius peccaret: vt not. Bald. in l. i. in fin. C. vt quomodo à duabus partibus.

ADDITIO:

Princeps quando præsumatur vti plenitudine potestatis, vide per dom. Felin. in cap. cum inter, de excep. colum. 4. in me. in ver. ista limitant.

Principaliter, quid hoc verbum operetur, vide sub ver. lex. §. lex dicitur fauorabilis, & sub ver. priuilegium. §. priuilegium ¶ vno respectu.

Prioratus an sit dignitas, vide sub verb. dignitas.

38 † Priuilegium principis contra eum est latissimè interpretandum.

tantum. not. Roman. consil. 107. sed strictè debet interpretari in quantum tangit præiudicium tertij: non debet tamen sic interpretari, quòd recedatur à verbis, vel quòd aliquid non conferat. not. Ioan. And. de rescript. causam. de verborum significat. olim ad finem, imò videtur, quòd etiam verba impropriantur, vt minus tertius laudatur. de offic. delega. super eo. sed ibi loquitur in literis ad lites: vt ibi not. Innocentius. Sed in literis priuilegiorum procedit quod dictum est: vt patet ex text. de verborum significat. cap. fin. lib. 6. iuncta gloss. super ver. similibus. & quod super ea in nouel. Et optimè facit text. de præben. is cui. lib. 6. & quòd ibi not. Do. super gloss. fin. Licet contra hoc faciat quod not. Ioan. And. in dict. cap. final. super verbo, existunt. in nouella. Sed pro primo dicto facit quod not. idem Ioan. And. in dict. cap. quamuis. el. 2. de præbend. eodem lib. super verbo, decedentium. in gloss. ord.

Priuilegium exorbitans debet strictè intelligi, & non extendi, nec interpretari latè, de transal. licet. & not. Ant. in ver. ad tertium hoc opponitur.

Priuilegium an vitietur ipso iure per surreptionem, vide sub verbo, gratia. §. gratia siue fit.

Priuilegium an perdat per non usum. not. Ioannes And. de priuileg. vt priuilegia. & idem not. in gloss. & per dom. Anton. qui dicit illam gloss. singularem. In contrarium videtur casus. ff. de iudic. l. 1. sed ibi respondet gloss. & vide Cyn. C. de accusator. l. voluntaria. vide infra §. proxim. Et vide omninò sub ver. præscriptio. §. præscribi an possit liberatio siue libertas ex titulo præsumpto.

Priuilegium perditur vnico actu contrario, quando ille actus habuit suum effectum. not. Roma. consilio 330. sed Antonius dicit quòd priuilegium exemptionis non tollitur vnico actu contrario: vt in cap. final. in prima column. de causa posses. sed an priuilegium tollatur per contrarium usum, vide Ioan. Andr. de constitutio. cum accessissent. & de priuileg. accedentibus. & vide Ant. qui plenius & clariùs loquitur. in d. c. cum accessissent. & vide bon. tex. de pact. cap. 1. lib. 6. & quod ibi no. Ioan. An. super ver. cum per. in nouella. Et vide Cyn. in l. voluntaria. C. de execu. rut.

& in lege secunda, ff. de diuort. & repud. Vnum aduerte, & not. quod quicquid fit de iure quæsitum ex priuilegio, tamen ius quæsitum ex præscriptione non tollitur per vnum vel plures actus contrarios, sed requiritur lapsus quadraginta annorum, ad præsumendam tacitam renunciationem ex actibus contrarijs: vt no. Innoc. & Ioan. And. de priuileg. accedentibus. & Ant. de constit. cum accessissent. in fin.

Priuilegium concessum personæ facilius reuocatur, quam concessum ecclesiæ, vel loco. textus est de rescript. capitul. vlt. in libro 6.

Priuilegium testandi concessum militi, qui per delictum & sententiam amiserit testamenti factionem, intelligitur concessum iuri militari, etiam in iniuriam filiorum, licet de eis non fiat mentionem. not. Roman. consil. 331. versicu. pro parte contraria impetrato.

Priuilegium à principe impetratum tacite de alterius præiudicio, non valet quando priuilegium, aliàs præiudicium est de præsentibus: secus si est super iure futuri. notat Roman. consil. 331. versicu. 2.

Priuilegium an transeat ad vniuersales & singulares successores actiue & passiue, vide Anton. de iud. quia quinque. versu. venio ad tertium. Et vide sub verbo, successor.

Priuilegiatus succedens nõ priuilegiato, an possit vti suo priuilegio, vide Antonium de iudic. quia 5. versiculo, venio ad vltimum.

Priuilegium dicitur, cum aliquid contra ius rescribitur, tunc enim rescriptum inuiat nomen rescripti, & priuilegium appellatur. not. gloss. de constit. c. 1. lib. 6. in verbo, nascatur.

Priuilegium si fuit innouatum propter periculum consumptionis, ratione versutatis, non probat, nisi quando obtinuit innouari, intra annũ agat, vel innouationem intimet, secundum Innocentium, sed Hofst. aliter dicat: vt not. dom. Anton. de consir. vti. cum dilecta.

Priuilegium primum an tollatur per secundum contrarium, non facta speciali mentione de primo & secundo, vide sub verbo, clausula, vbi scripsi bonas remissiones.

ADDI-

ADDITIO.

Adde per dom. Felinum in c. penult. colum. 3. ver. dum Abbas præ ceteris, de præscript. Et vide dom. Alex. in consil. 101. in 2. col. in fin. in primo volum. vbi tractat quomodo & quando intelligatur derogatum priuilegio.

Priuilegium contra ius commune an valeat, si non habeat clausulam non obstanti tali iure, vel non obstantibus iuribus contrarijs, vide per Antonium, de constit. cum in ecclesiarum. penultima colum. & de rescript. c. 1. 4. col. & de cau. posses. ex parte. & de constit. cap. 1. lib. 6. ver. oppo. 5. cum gloss. & per Innocentium in d. tribus primis ca. & vide notabile verbum, quod ponit Ioan. Andr. in dicto cap. 1. de rescript. super 1. gloss. propè fin. vbi dicit, non debere dici cessare mentem principis in priuilegio, ex eo, quod non est verisimile, vno verbo velle iura tollere: quia quod ad priuilegiatos remanent iura salua. conclude tria verba ex dictis dom. Anton. aut ex verbis dubitatur, an princeps voluit scribere vel statuere contra ius commune, & tunc præsumitur, quod contra ius commune noluerit, nisi adiecerit clausulam: non obstante aliqua lege. ita not. in capitu. qui in ecclesiarum, de constit. & cap. 1. de rescript. aut certum est, quod manifestè voluit scribere contra ius, & tunc aut illud, quod conceditur contra ius commune, conceditur in forma priuilegij, aut in forma rescripti, habet tamen causam priuilegiatam: primo casu requiritur clausula: nisi ius cõmune haberet clausulam derogatoriam. ita not. in dict. cap. 1. de constit. lib. 6. Idem not. Ioan. And. in d. c. 1. de excep. lib. 6. in nouella: Secundo casu autem constat, quod rescriptum de curia emanauerit: vt quia reperitur registratum in registro apostolico, & tunc nulla requiritur clausula, nisi rescriptum emanauerit super his, super quibus scribens non habet liberam omninò potestatem. ita vt not. in dict. cap. quæ in ecclesiarum. de consti. vbi tamen pariter loquitur de priuilegio & rescripto: aut non constat, quod de curia emanauerit, & tunc præsumitur falsum, nisi habeat clausulam non obstante, quod expectatur secunda iusio. ita not. in d. c. 1. de rescri. & in d. c. 1. de consti. lib. 6. & licet tale rescriptum, quod constat de curia emanasse, firmetur contra vitium falsitatis, & surreptionis, & cõtra defectum inten-

Aa 2 tionis

tionis siue voluntatis, non tamen firmatur contra vitium falsitatis & surreptionis, & contra defectum intentionis siue voluntatis: non tamen firmetur contra vitium obreptionis: vt notat ipse Antonius in dict. cap. 1. de constitutio. lib. 6. & in cap. ex parte, dicit, quod firmetur etiam contra vitium surreptionis. Et quod dictum est, rescriptum contra ius commune valere, etiam sine clausula non obstante, intellige, quod illud ius commune est notorium vulgare. Secus si est singulare: maxime cum de iure non appareat casus expressus, vel si apparet, est singulare, & contra omnes regulas, vel quando de iuris intellectui sunt opin. vel quando constitutio est extrauagans, quibus casibus non valet rescriptum sine clausula non obstante. ex his casibus saluatur gloss. singularis in dict. cap. 1. de constitut. lib. 6. quæ dicit, quod rescripta contra ius commune non valent, nisi mentio fiat de isto iure, quia indeliberatè talia rescripta fiunt. ita notat Antonius in dict. cap. 1. lib. 6. Innocentius autem tenet, & confirmat, rescriptum peritens ex toto ius alterius non valere, nisi adiciatur clausula, non obstante aliqua lege: vt in cap. quæ in ecclesiarum. de constitutioni. & idem dicit Compo. ibidem. Sed Innocentius & Ioan. And. post eum, in cap. 1. in fine. de rescript. dicunt rescriptum contra ius commune concessum præsumi suspectum: & propterea principem consulendum, an illud concesserit, & sic spectabit secunda iusio per textum in Aut. vt nulli iudicum. §. & hoc not. & in l. i. ubemus. Sed Bart. in l. final. si contra ius vel vtili. public. dicit quod priuilegium concessum contra ius commune, si grauitè ledit ius alterius, non valeat, nisi habeat clausulam non obstante. vide tex. in cap. fin. de rescript. lib. 6. & quod ibi not. in gloss. penul. & vide omnino super ver. clausula. §. clausula generali non obstante. Et vide omnino Innoc. & Anton. in cap. veniens, de præscrip. ver. oppo. quod secundum priuilegium.

Priuilegium concessum ad instar alterius priuilegij, non probat, nisi illud ad cuius instar sic producat, etiam si in priuilegio dicatur: Item ad hunc ius, quia omnia intelliguntur ad instar concessa: vt not. Innoc. in addi. & Ioan. Andr. de fide instrumentorum. c. inter dilectos, super ver. & alia. in contrarium facit text. & quod

& quod not. Io. And. in summa. in c. Abbate. de verb. signi. In contrarium etiam facit quod no Bar. de verbo. signi. l. admonendi. ff. de iure iuran. & Leum qui. §. Julianus, de consti. pe. Et quod not. Bald. in l. 1. & in fin. C. de Episcopo. & Cleri. & in titulo qualiter olim poterat feu. alie. ver. ad instar. & in l. omnia priuilegia, C. de Episcopo. & Cler. & c.

Priuilegiatum an possit vti priuilegio contra priuilegiatum: dic quod no. Bartol. in aut. quas actiones. C. de sacrosanct. eccle. & Ant. in c. auditis. de rest. in integ. vsq. ad finem.

ADDITIO.

Adde Do. Fel. in c. in præsentia. in 13. col. ver. glo. si. ibi, non euasit. de proba.

Priuilegium si eximit ecclesiam, intelliguntur etiam canonici Clerici conuersi perpetuò oblati esse exempti: non autem presbyter, qui eiusdem ecclesie curam habet, nec parochiani intelliguntur exempti. Sic econuerso exemptis canonicis, ipsi soli, non autem ecclesia, nec alij Clerici sunt exempti, sic econuerso exemptis Clericis etiam Canonici sunt exempti, sed non ecclesia: vt in c. per exemptionem. de priuileg. lib. 6. Item si per priuilegium eximitur ciuitas, intelliguntur exempti habitantes in ea: vt patet ex his quæ not. Io. And. de sent. excom. si ciuitas. lib. 6. & Archid. de rescrip. c. statutum. §. sed ne. eo. lib. 6. quod no. Bar. in l. si finita. §. ex hoc edicto. in fin. ff. de dam. infect.

Priuilegium per quod Papa ecclesiam aliquam sub protectione beati Petri recipit, exemptionem inducat, & per quæ verba exemptio inducatur. vide de Priuileg. c. si Papa. lib. 6.

Priuilegium in quo Papa dicit, eximimus omnes ecclesias vestras, quæ per vos sumperunt regulam sancti Augustini, quas his diximus vocabulis exprimentas, nullam exemptionem ecclesijs expressis inducit, nisi alias probetur, quod per eos regulam Sancti Augustini assumpserint, quia verba narrativa in priuilegio posita non probant assumptionem. not. Ioan. And. & Archid. de priuileg. si Papa. lib. 6. per quæ videtur, quod idem esset, quod si Papa eximeret omnia bona alicuius ecclesie: ea exprimendo. quia

per talem narrationem non probarentur bona exempta esse ecclēsia, sed oportet hoc aliunde probare.

Priuilegio vniuersitatis an gaudeant, qui artem vel professionem vniuersitatis actu non exercent, vide sub verbo, vniuersitatis. §. vniuersitatis priuilegio.

Priuilegia differunt à beneficijs, & latiùs interpretantur beneficia quam priuilegia. notat Ioannes Andreas. de priuileg. capit. cum olim, super glossa final. & de sentent. excommun. capit. ciuitas. lib. 6. 3. gloss. ad fin. in nouel. & vide quod not. Bartol. in l. ff. ciuitas. §. ex hoc edicto. in fin. de dam. infect. & de constitutio. princip. l. fin.

Priuilegij appellatione an comprehendantur duntaxat priuilegia extra corpus iuris concessa, an etiam illa, quæ in corpore iuris clauduntur, vide sub verbo, clausula generalis non obstante.

Priuilegium impetratum super decimis non soluendis est surreptitium, si impetrans tacuit aliù esse in possessione percipiendi illas decimas. de priuileg. c. dudum. quod est verum in decimis noualium, de quibus loquitur ille text. secùs in decimis antiquis: vt ibi notat Ioannes Andreas. Et ratio est, quia decimæ antiquæ reperiuntur communiter per aliquem possideri, & sic nullus non potest dici propriè circumuentus ex taciturnitate possessionis: quod secùs est in noualibus, quas verisimiliter credit per neminem possideri.

Priuilegium super decimis terrarum, quas impetrans proprijs manibus coleret, non soluendis, impetratum ante conciliù Lateranense non valet, & ei derogatum est, quò ad decimas post dictum conciliù acquisitas, sed quò ad acquisitas antè, remanet validum. de deci. c. pen.

Priuilegium & præscriptio non concurrunt circa idem. Sed priuilegium & consuetudo sic: vt no. Ant. in c. fin. de consue. char. 9. ver. ex his concluditur differentia inter præscriptionem. Sed Io. And. dicit, quòd priuilegium & præscriptio non possunt simul deduci ex parte actoris: sed ex parte rei sic: vt ipse not. de reli. do. c. constitutus. sub ver. præscriptione, vide sub ver. renunciatio, §. renunciatio videtur quis.

ADDI-

ADDITIO.

Adde, an & quando quæribile priuilegio, sit quæribile per præscriptionem vel consuetudinem, per Do. Feli. melius quàm alibi. in c. accedentes, de præscrip. col. 4. post me. in ver. quæribile priuilegio.

Priuilegium generaliter concessum non derogat pacto. tex. est de deci. ex multiplici: vt no. glo. in c. 1. de pact. lib. 6. in glo. fin. si etiam in priuilegio poneretur clausula generalis, non obstantibus pactis in contrarium factis, non derogat, vt per sententiam confirmat: vt no. gl. in cle. dudum, de sepul. ad finem.

* S I N G V L A R E.

Priuilegium dignitatis durat finita dignitate, secundùm Bal. in c. sedes apostolica, de rescript. qui ad hoc allegat Innoc. ibi, pro quo facit glo. in c. accedens. leg. dist. quæ sing. dixit, quòd licet clericus sit degradatus, non tamen potest percuti, & percutiens enim incidit in canonem. H. F.

Priuilegium redditur nullum, & vitiatum ex causa surreptionis, etiam si illa cessante fuisset princeps priuilegium concessurus: vt no. Io. And. de rescript. c. super literis. 2. chart. ver. quod in priuilegio. idèd in priuilegio surreptionis non habet locum distinctio: vt in d. c. super literis.

Priuilegium si vno respectu est odiosum, & alio respectu est fauorabile, appellatur odiosum. not. Io. And. de verb. signi. in ca. fin. lib. 6. super 5. gl. Idem no. Bar. in l. ff. de consti. prin. vide sub verbo, lex. §. lex dicitur fauorabilis.

Priuilegia sapiunt naturam beneficialium in hoc, quia sicut literæ beneficiales ex surreptione viciantur ipso iure: ita & priuilegia. not. Anton. in d. c. super literis. 10. colum. & Ioan. And. in ca. ad audientiam. el. 2. eod. titul. Et Compost. in cap. super literis. el. 2. & processus per executorè talis priuilegij factus, est ipso iure nullus: si vt merus executor processit, secùs si partes iudicis assignasset: sicut etiam in beneficialibus distinguitur: vt notat Anton. in dict. cap. ad audientiam. qualiter autem in beneficialibus

Aa 4 distin-

distinguatur, vide sub verb. gratia. §. gratia beneficalis quando.
 Priuilegium an comprehendat futura, vide de priuileg. quod
 circa. & de deci. c. ex parte.

Priuilegium non insertum in corpore iuris, non tollitur, nec
 ei derogatur per contrariam dispositionem, in qua de priuilegio
 non fiat mentio, quod potuit princeps probabiliter ignorare: vt
 probatur de constit. cap. 1. lib. 6. in ratione sui, & ita not. ibi Ioan.
 And. in nouel. super ver. statutum. quod est verum, siue dicta dis-
 positio sit constitutio etiam extrauagans: vt not. Io. An. in d. c. su-
 per ver. constitutionem, in nouel. siue sit alia quævis scriptura:
 vt no. Io. And. in c. 1. de rescrip. super glo. 2. Et idem de cap. mo. c. 1.
 lib. 6. super ver. consuetudine. idem no. 17. dist. in glo. 1. Ad hoc fa-
 cit text. de rescrip. cap. veniens. & de deci. ex multiplici. & ff. ne
 quid in loco publico. l. 2. §. si quis à principe. & §. meritò. vide bo-
 num text. & gl. C. de decu. lib. 10. & quod ibi no. Bar.

ADDITIO.

Adde, priuilegium qualiter & quo tempore per datur, glo. & Io.
 An. & Abb. in c. cum accessissent. de consti.

Priuilegium per quod Papa recipit aliquos in proprios Roma-
 næ ecclesiæ filios, quid conferat, vide text. de verb. signifi. capit. 1.
 libro sexto.

39 † Priuilegiorū tres sunt species principales secundum theo-
 ricam Hostien. Quædam sunt realia, quædam personalia, quæ-
 dam corporalia. Realia sunt, quæ dantur loco vel dignitati, vel
 personæ occasione loci, & ista sunt perpetua. Personalia sunt du-
 plicis speciei: Quædam enim sunt personalia simpliciter, quæ dan-
 tur certis personis, expressis eorum proprijs nominibus, & ista
 extinguuntur cum persona. Quædam sunt personalia commu-
 niter, quæ dantur pluribus personis eorū proprijs nominib. non
 expressis: sicut est priuilegiū restitutionis in integrum, quod da-
 tur minoribus, quando læduntur, & priuilegiū Velleiani, quod
 datur mulieribus, pro alio fideiuentibus, & priuilegium Macedo-
 niani, quod datur filijs familiaris pecuniam mutuo recipienti-
 bus. Corporalia etiam sunt duplicis speciei. Quædam corporalia
 sunt

sunt regulariter & cõmuniter, quæ dantur alicui vniuersitati, si-
 ne corpori vel collegio, sic quòd quilibet de vniuersitate, siue cor-
 pore vel collegio, potest illo vti & seruari, sicut est priuilegium
 concessum ordini clericali, quòd clerici non possunt sub iudice
 laico conueniri: sicut etiam sunt priuilegia concessa ordinibus
 minorum, & prædicatorum, & hospitalarijs, & templarijs. Quæ-
 dam sunt corporalia communiter tantum, & non singulariter,
 quæ dantur vniuersitati vel collegio, sic quod ipsa vniuersitas,
 corpus vel collegium, illo priuilegio vti potest, & aliquis singu-
 laris de illa vniuersitate, corpore vel collegio, non potest illo pri-
 uilegio vti, sicut est priuilegium quod datur domino contra li-
 bertum suum: vt non possit conueniri à libertò non petita venia.
 Illo enim priuilegio potest vniuersitas vti cõtra suum libertum,
 si ab eo conueniatur: Sed si vnus de vniuersitate conueniatur à li-
 bertò, non poterit vti dictò priuilegio. Ita dixit Host. in summa
 de priuil. §. quot sunt species: quam distinctionem approbat Io.
 And. in regula, priuilegium. in mercu. in princip. solutionis quæ-
 sitionis, & aliquid tangit in regula de iudicijs, in si. solutionis quæ-
 sitionis.

ADDITIO.

Adde quotuplex sit priuilegium, per Alex. in consi. 86. in 1. col.
 in. volum.

Priuilegia apostolica qualiter scribi debeant, & in qua parte
 debeant esse literæ longæ, & quæ dictiones debeant scribi exten-
 sæ, & quæ abbreviata: Et an vltima linea debeat in aliqua sui par-
 te vacua remanere, vide Arch. 25. q. 2. in summa. & Specu. in tit. de
 rescrip. præsent. §. 1. ver. quin ex forma.

Priuilegium concessum ex causa onerosa de futuro implenda,
 renocari non potest illa causa impleta, quod est sing. vt not. Barr.
 post Nic. de Mar. in l. cum mihi. ff. de dolo. & in l. omnes populi. in
 primis recollectis. de iust. & iure.

* ADDITIO.

Priuilegio speciali alteri concessò nunquam derogatur per legem
 gener.

generalem, nisi fiat de ipso mentio. tex. est cum sua glo. no. in l. de curionibus. C. de silentia. lib. 12. quem tex. ad hoc ponderavit Bal. in l. non plures in vltimis rebus. C. de sacrosanct. eccles. refert & sequitur Iaco. de san. Ge. in l. 2. §. omnes autem. in 2. col. ver. addite. ff. de iud. H. P.

40 † Probatio iuris validi non suffragatur, si ius inualidū ducatur, de concef. preb. ex parte, cum ibi no. & no. Lap. alle. 52. & Bar. in le. 1. in prin. ff. de eden. & est tex. ff. de Insti. act. l. habebat, in prin. & ff. si mens. fal. mo. dix. l. 1. & quod no. Io. And. in d. c. ex parte, sub verbo, occasione consilij. & c. dilectus. eod. tit. ad fi. & de re. nun. in præsen. in gl. quam vide sub verbo, articulus, fama, beneficium, litera, præsumptio, productio.

Probatio indubitata fit quandoq; per iuramentum, non tamen est notoria, sed aliter dicitur quod indubitata probatio nem non facit iuramentum cum vno teste, & quandoq; dicitur indubitata per famam, & alia adminicula, quando materia est talis, in qua non potest haberi de facili plena probatio. Evidentissima autem probatio dicitur notoria, quæ constat in instrumento, vel testibus iudicialiter productis. Et hæc dicitur etiam evidens probatio, de qua constat testibus & attestacionibus publicatis: dicitur etiam evidens, de qua constat in spectione literarum, contra quas nulla est hæsitatio. Vel quando probatio est in promptu, & non exigit altio rem indaginem, vel quando inspectio oculorum immediate perpendit: evidens etiam & plena dicitur probatio iuramenti in materia, in qua non potest de facili haberi plena probatio, vt in dependentibus à conscientia. Et differt evidens à manifesta, quia evidens proprie dicitur quæ notoria est: manifesta autem quandoq; dicitur quæ iudicij sumitur: quandoq; etiam existitur apertissima probatio, & quandoq; liquida: & dicitur liquida, de qua constat probacione instrumenti vel testium. no. Ant. de coha. de. in c. vestra. in 2. oppo. Et vide quod no. per eundem. in d. c. vestra. 19. col. ver. aduertendum est.

Probatio delicti non fit ex sola deprehensione in crimine, nisi quis aliter de delicto cõueniatur. no. do. Ant. de iud. in c. cum non ab homine, in princip. & die plenius tam in clerico, quam in laico delinquente: vt no. per eundem Anto. eo. c. verfi. venio ad glo.

Probatio

Probatio facta coram iudice seculari, an facit fidem coram ecclesiastico, & econtra, vide sub verb. iudex. §. iudex ecclesiasticus.

Probatio alicuius dispositionis, siue fiat directè, siue per coniecturas, requiritur omni casu eadem solennitas, & idem numerus testium. Sed in probada qualitate ipsius dispositionis sufficit minor numerus. no. Ro. consil. 332.

Probatio intentionis & animi alicuius, qualiter fiat, vide Roman. consil. 326. & vide sub verbo, animus. & vide in §. probatio potest fieri.

Probatio licet sit per legem aliquo casu prohibita, non intelligitur prohibita illa, quæ fit per partis confessionem. not. glo. in l. in contractibus, in prin. C. de non nu. pe. & ibi Bal. & per eundem C. de iur. & fac. igno. l. cum quis. ver. tertium exemplum: sed idem sentit Inno. de immu. eccle. c. quia plerique.

* SINGVLARE.

Probatio quando est prohibita fieri, nisi per instrumentū publicum, tamen hoc casu poterit fieri probatio per testes quandoq; & erit plena & valida probatio, non obstante statuto prohibente: ita sing. dixit Cy. in l. optimam. C. de contrah. & com. stipu. alleg. tex. in l. testium. C. de test. idem dixit Panor. in c. sicut consuetudo, de proba. H. P.

Probatio amissionis priuilegij vel instrumenti qualiter fiat, & quomodo tenor priuilegij vel instrumenti probeatur per testes, vide glo. & doct. de Priuileg. c. cum olim. l. 1.

Probatio delegationis & subdelegationis iudicum debet fieri per literas, non per testes. notat Roman. consil. 256. Item dixerunt quod intelligitur nisi sit productum rescriptum, vel litera delegationis. not. Rom. consil. 428. ver. circa tertium. vide Ant. de off. deleg. c. cum in iure. dicit tamē Archid. 96. dist. nobilissimus, quod commissiones, quas Papa facit Rota, viua voce vel per nuncium, possunt probari per testes. vide inf. §. probari potest mandatum. & §. probatio quod quis.

Probari potest sententia & appellatio per testes. no. Ro. consil. 409. vide de test. c. Albericus. & Bal. C. de eden. Lis apud quem.

Probari

Probari possunt acta per testes, quando ille qui iudicat habuit potestatem procedendi sine actis, vt arbitrator. no. An. de iur. iu. in c. quinta uallis. ver. venio ad sextum, in fin. Bar. dicit, quod acta non possunt probari per testes, nisi fuerit scriptura facta, quæ forte reperitur, & tunc oportet testes deponere de actis, de scriptura: vt ibi no. C. de arbi. l. ne in arbitris. & C. de si. in st. l. emancipat. quod ibi lib. Bal. verum, quando acta de sui natura requirunt scripturam, secus in alijs actis. & hoc tenet Inno. Host. Io. An. in c. quoniam contra, de prob. vbi simpliciter dicitur acta posse probari per testes,

A D D I T I O.

Ad ea acta quæ non sunt scripta, possint probari per testes, per do. Fel. in c. quoniam cont. in vlt. col. ver. si non d. que pro, de prob.

Probatio certa scientiæ principis qualiter fieri debeat, vide sub ver. gratia. §. gratia non potest dici. & vide. §. qui proximè sequitur.

Probatio gratiæ Papalis, licet non possit fieri nisi per literas, tamen qualitas gratiæ potest probari per testes, quia quod gratia non potest probari, nisi per scripturam, est contra ius commune: Ideo non debet extendi etiam per eandem rationem, cum in probando parem vim obtineant testes & instrumenta, poterit ergo probari per testes, quod gratia, de qua constat, per bullam fuit facta, & consequenter quod non est surreptitia: fallit in certa scientia, per quam quis veller gratiam ad beneficia factam, extendere ad hospitalia, & in certis alijs casibus expressis in iure, in quibus requiritur probatio per scripturam: vt no. Rom. consil. 397. Adde quod gratia inferioris à Papa vel Imperatore potest probari per testes. not. Ro. consil. 497. imo etiam gratia Papæ, dummodo non sit motu proprio facta, potest probari per testes: vt in capit. si motu proprio, à contrario sensu. & hoc tenet Domin. de sanct. Gemi. in proemio sexti. in fin. super quo vide omnino, quod no. sub verbo, gratia. §. gratia apostolica non censetur.

Probatio non admittitur contra illud, quod Papa aasserit scribendo. C. si contra ius vel vti. publi. l. fin. & hoc est ne Papa redarguatur de mendacio: vt not. Io. And. in c. si motu proprio, de præben. lib.

ben. lib. 6. super glo. fin. in nouel. prædicta intellige, nisi literæ dicantur falsæ: vt not. glo. de test. c. cum à nobis.

Probari non potest literatura per testes, vt quod quis sciat bene agere, construere & cantare. not. Roman. consil. 441. ibi sunt opi. pro & contra. Item probatur literatura per literas, ex quibus apparet aliquem in aliqua scientia graduatum. Mores autem alicuius, puta vita, nobilitas, ætas & conuersatio, debent probari per testes. not. Roman. consil. 270. sed Hostien. dicit, & bene, in tractatu de institut. §. iniustam esse, quod scientia quælibet potest probari per testes, in scientia eadem peritos.

Probatio quod quis sit collector deputatus per Papam, debet fieri per literas, non per testes.

Probatio quod quis sit subcollector substitutus per collectorem principalem, potest fieri per testes. not. Roman. consilio 265. ver. item dixerunt, vide supra §. probatio subdelegationis. & infra §. probari potest mandatum.

Probatio in quibus casibus requirat scripturam de necessitate, vide Rom. consil. 397. §. de secundo. & de cens. c. 1. lib. 6. in glo. ma. & quod ibi not. Lap.

A D D I T I O.

Probari equaliter possunt ea, quæ consistunt in solo animo, vide pulchre per Alex. in consil. 19. in 2. col. in 1. vol. & consil. 133. in vlt. col. in 1. vol.

Probari non potest mandatum delegationis per testes, quando sit presentis, idem si sit absentis, & est mandatum simplicis cognitionis. Secus si est mandatum alterius actionis, nisi illud mandatum consonet officio de quo constat. not. Anton. de offic. dele. cap. cum in iure. §. colum. vide Roman. consil. 256. qui simpliciter & in distinctè tenere videtur, quod non possit probari, nisi per literas. vide de priuileg. c. cum olim. el. 1. in glo. fin. & Ioan. And. super ea. & vide supra §. probatio delegationis. & §. probatio quod quis.

Probari potest statutum canonicorum & capituli per testes, quia scriptura non est de substantia legis vel constitutionis, nisi forte

forte fit statutum de longinqua, licet Ioan. And. aliter sentit. not. Rom. conf. 332. vide plenè per Ioan. And. in regula, nemo potest in mercurialibus. & vide Bal. C. de leg. l. humanum, in fin.

Probatio potest fieri per iuramentū partis, de his quæ inanimò vel mente sua consistunt, quia aliàs probari non potest: idèd si impetrat rescriptum vel commissionem in curia, asserens se non sperare consequi posse iustitiam in partibus, potest probare dictam assertionem per proprium iuramentum. not. Rom. conf. 42. vide infra §. probatio per iuramentum.

Probatio damnorum quæ principaliter petuntur, fit per iuramentum, si per vim vel dolum illata sunt, taxatione tamen à iudice præmissa, sed si dolus vel violentia non interuenit, debet probari per testes: damna verò quæ incidenter petuntur, quia post lit. contesta. emergunt, probantur per iuramentum, probato facto, siue causâ, ex qua damnum insurgit. not. Roman. consil. 319. decisione.

Probatio veri interesse qualiter fiat, vide Rom. consil. 321.

Probatio æstimationis in iure, quando non potest aliter fieri, debet index certam quantitatem taxare, intra quam vel in qua pars iuret & declaratur æstimatione. not. Rom. conf. 152.

Probatio rerum per vim ablatarum fit per iuramentum spoliati, probata violentia per testes. not. Roman. consil. 156. Item in rebus per metum traditis, vel furto subtractis, aut inquietatis. not. Innocent. Hostien. & Ioan. And. in c. quod metus causa, licet Ant. aliter dicat ibi.

Probatio de auditu, licet valet in his quæ transcendent metam centum annorum, quòd ad plenam probationem: tamen etiam in his quæ sunt citra dictam metam, valet quòd ad præsumptionem. not. Archid. 27. q. 5. hoc videtur. Item quòd ad transferendum onus probandi in partem aduersam, quod est verum, quando agitur de facto alterius: secus si de facto proprio: v. notat Lap. in c. 1. de præscript. lib. 6. & vide infra §. prox. & §. probatio de auditu admittitur.

Probatio de auditu probat spoliū in possessorio, quod est verum de auditu à parte, quæ tenet rem spoliatam, de qua agitur, non de auditu ab alio. not. Roman. consil. 142. sed in factis

antiq.

antiqis sufficit probatio de auditu etiam alieno: vt not. Anton. de coh. cler. c. vestra. 51. col. & penult. chart. in fin. de proba. cap. cum causam. in 2. nota. & infra §. probatur antiquum. & supra §. proxim. Non tamen est semper verum, quòd ius antiquum probetur per famam vel per auditum: vt not. Anto. in c. si diligenti, de præscript. in vlt. notabili.

Probatur legitimitas per opinionem & famam viciniae, saltem quòd ad hoc vt transeat onus probandi in aduersarium: vt not. Ioan. And. in regula, infamibus. lib. 6. vide Anto. in c. lator. qui filij sint legitimi.

Probatur antiquum dominium per famam & communem opinionem apud omnes. notat Bald. C. de episcop. & cleri. l. conuenticulam. penult. colum. in fin. Et vide quod ipse not. de sentent. quæ pro eo quod inter. l. vn. colum. 7. ver. & not. de infirmitate. quod not. de regibus & ciuitatibus antiqua dominia habentibus. not. Bald. C. de probatio. in proprietatis. & vide supra §. probatio, de auditu. & sub ver. fama non facit. qualiter autem probetur dominium, vel quasi dominium non antiquum, vide Bald. in dict. l. proprietatis. & eodem tit. l. cum res. C. de rei ven. iudicia. per Bart. in l. 2. ff. de vsucap. & Anton. de testi. cap. cum causam. el. 1. 8. colum. vbi dicit quòd sufficit testem dicere, quòd vidit quem tanto tempore possidere, quòd præscripserit. & idem Bald. in dict. l. 2. de vsucap. sed alibi distinguit: aut dominium deducitur per viam exceptionis, aut per viam actionis, aut principaliter aut incidenter: vt ipse not. ff. de condit. institut. l. quidem in suo. & an per confessionem partis circa dominium per tertium probetur dominium de præsentibus, vide text. de transact. cap. præterea. el. 2. & de excep. c. cum venerabilis. & vtrobiq. per Antonium, & quod notat gloss. & Bartolus in l. certum. §. 1. & ff. de concess. & per Romanum consilio 330. decisione.

Probatio quòd beneficium pertineat ad collationem episcopi vel alterius, potest fieri per famam & reputationem, & alia adimicula, puta per auditum, & beneficium, de quo agitur, consuevit conferri per talem litem, per admissionem illius, ad cuius collationem spectare dicitur, præsertim si impetrans habuit ad collationem episcopi. not. Rom. consil. 123.

Proba-

Probatio communis reputationis quando sufficiat, vide sub ver. error communis. & plenè per Innocentium, de verborum significatione, quid per nouale. & c. veniens. & per Speculatur. in titulo, de probat. secunda parte. §. i. verficulo, vltimò queritur. vsque ad finem. vide Roman. consilio 330. & Bal. in l. quidem in suo. ff. de condit. institut. & quod plenius ponit Lap. alleg. 89. dicit quoddà sufficit ad probandum titulum alienum. vt not. Antonius de præsumpt. cap. illud. penultima columna. Sed ipse loquitur quando titulus alienus deducitur incidenter ad excipiendum, non ad agendum, & hoc melius declaratur per eum, suprà sub verbo, præsumptio. §. præsumi an debeat ius incorporale reale. & vide sub verb. beneficium. §. beneficium impetrans tanquam vacans per obitum.

Probari non potest titulus beneficij per confessionem aduersarij, quò ad effectum audiudicationis beneficij & canonizationis, sed ad effectum restitutionis beneficij, quo agens dicit se spoliatum, benè probat colore tituli, quod sufficit, quando agitur possessorio. not. Rom. consil. 393. & vide Anton. de caus. poss. & proprie. c. fin. 13. col.

Probatio facta ad vnum finem, non probatur ad alium finem, etiam in eodem iudicio. Idèd probatio facta in summaria cognitione admittendi, vel non admittendi exceptionem oppositam, non prodest quò ad condemnationem in causa principali siendam. not. Ioan. And. de restit. spoli. c. sollicitè. & idem not. Anton. ibidem, in ver. secundum vtrumq. in 1. oppo. & vide sub ver. testis. §. testis inducti. & infra §. prox.

Probatio quasi possessionis iuris corporalis non releuat ab onere probandi proprietatem ipsius iuris principaliter deductam in iudicium. not. Ant. de caus. poss. c. fin. 2. colum. & vide omninò sub ver. præsumptio. §. præsumi an debeat ius incorporale, cum pluribus §§. sequentibus.

Probare an teneatur quis omnia in articulo vel libello deducta, licèt aliàs sufficeret deduxisse & probasse alterum, vide Antonium in capitulo secundo, de rescript. & vide textum in cap. licet causam. de probatio. & adde quod habetur in cap. exhibita. de iud.

ADDI-

ADDITIO.

Vide do. Fel. eleganter hoc tractantem, in d. c. licet. in 21. colu. ver. in glo. in ver. astrinxit.

Probatio an & qualis admittatur contra præsumtionem iuris & de iure, vide sub ver. præsumtio, in princ.

Probationem nõ faciunt in causa appellationis, ea quæ in principali causa producta sunt, nisi etiam in causa appellationis reproducantur. not. Rom. consil. 326. Idem tamen si reprobantur, licet de facto non producantur. not. Rom. consil. 393.

Probationem faciunt, & contra tertium appellantem ratione sui interesse, producta in prima instantia, & repetita in secunda, nec est necessaria noua productio, secus si ille tertius non veniat per viam appellationis, sed principalis commissionis, faciendo causam committi contra illum, qui cum alio litigauit, & sententiam obtinuit, quæ in rem iudicatam transfuit. not. Rom. consil. 410.

Probationem an faciant coram iudice seculari gesta coram ecclesiastico, vel contra, vide sub ver. iudex. §. iudex ecclesiasticus potest adiri.

Probatio probata, & illa quæ est in causa producta, idem est quod notorium. not. Anton. de cohab. cle. & mulie. c. vestra. 18. colu. in fin. & facit, quia acta dicuntur notoria: vt not. Inno. de verb. sign. c. cum olim.

Probatio de auditu admittitur in factis antiquis. not. Anto. in d. c. vestra. 51. colum. in princ. & penult. char. in fin. vide supra §. probatio, de auditu licet. & §. probatio, de auditu probat.

Probatio filiationis de concubinato qualiter fiat, vide Anton. in d. c. vestra, in penultim. colum.

ADDITIO.

Adde qualiter probetur filia, per Alexand. in consilio 51. columna secund. in prim. volum. & in consil. 74. per totum. in secund. volum.

Probatio subiectionis qualiter fiat, vide sub verbo, episcopus. §. episcopus fundat. §. episcopus probat.

Probationem plenam & semiplenam, aut iudicium, an faciat

Bb

fuga

fuga eius qui aufugit antequam accusetur, vide Bart. in l. leg. ff. de Sena. Silan. & de iureiuran. l. admonendi. sed si postquam est accusatus aufugit vel stat reclusus non eundo per terram: tunc non facit presumptionem in crimine capitali. no. Bar. in leg. prim. ff. de his qui mor. si confci. sed si fugit postquam fit carceratus, punitur de effra. & carcere illa pena, qua puniretur si delictum, pro quo carceratus fuit, verè commisisset. & not. Bart. de cust. reo. in l. eos. & ibi est text. quod procedit duobus concurrentibus, scilicet quod carceres frangat, & quod aufugiat, secus si à carceribus aufugeret, & eos non frangeret, sed ostijs apertis recederet.

Probari an possit delictum per instrumentum. Oldrad. dicit, quòd sic: sumendo delictum prout est rude factum: vt ipse not. in consil. 97. Et dicit Ioan. And. quòd non, nisi notarius sit rogatus per delinquentes, vt conficiat instrumentum super eo, in quo delictum committitur scribendo aut contrahendo vel pacifendo. Sed circumstantiæ criminis benè possunt probari per instrumentum, ipse notat in regula, semel malus, in nouella. lib. 6. & in c. de ver. fig. eo. lib. vbi vide Pe. Mo. Idem tenet Bartol. in l. Senatus, in prin. ff. ad Turp. Idem tenet Bal. addens, quòd licet instrumentum plenè non probet delictum, facit tamen adminiculum, in l. sciãt. Cod. de probat. prædicta vera, quando agitur de crimine criminaliter, secus si ciuilitè. no. lac. de Are. & Cyn. in d. l. sciãt. Idem tenet Bu. & Bal. in l. contra negantem. C. ad l. Aquil. & est casus in c. cum ad sedem. de rest. spol. vbi patet quòd delictum spoliationis probatur per instrumentum, quando agitur ciuilitè Interdicto vnde vi. Et hoc voluit etiam Ioan. And. in dicta regula, semel malus, vbi generaliter approbat determinationem. lac. de Are. licet specialiter non exprimat istum casum, quando ciuilitè agitur, vide Ioan. de maio. & obe. c. cum in ecclesijs. & ibi Inno. & Henric. tenent idem quòd Cyn. & idem etiam Archid. 2. quaest. 6. §. de possessione. vide plenius per eum 2. q. 7. plerique. & vide Cal. sub verbo, crimen. §. secund. in repertorio.

* ADDI-

* ADDITIO.

Probatio per coniecturas seu presumptiones & vero similitudines admittitur, quando de aliqua re probatio clara fieri non potest vt not. Bart. in l. si quis ex argentijs. §. an verò hæredi. ff. de ede. & sequitur Iacob. de sanct. Georg. in l. ciuile est. C. de furt. in fin. H. F.

Probatio an admittatur contra iuramentum præstitum, siue sit in supplementum præstitum, siue non, vide Ioan. And. & Dòc. de tempo. ord. capitul. prim. lib. 6. in gloss. super ver. affecta. & super ea.

Probationem faciunt verba assertiua Papæ dicentis, verbo vel scripto aliqua procuratorem alterius ab eo impetrasse: talis enim presumitur procurator, donec contrarium probetur. not. gloss. pen. in c. nonnulli. de rescript. quam ibi tenet Anton. Idem tenet Fred. de Senis, consilio 97. Idem si Papa in literis suis dicat, renunciationem beneficii in eius manibus factam per talem procuratorem, præsumitur procurator: vt not. per Pau. de Leaza. in cle. prim. de prob. hoc etiam tenet Lap. de Castell. allegatione 7. & probatur ex glo. dict. Clem. 1. de probat. quæ dicit assertioni Papæ etiã de facto alieno credi, si super illa fundat eius intentionem, sicut Lapsus in eadem Clem. dicat hoc verum in assertionem motu proprio facta: secus si ad instantiam supplicantis, quam distinctionem reprobatur Lap. de Castell. in dicta allegatione 7. dicit tamen quòd saluari possit in verbis narratiuis Papæ, secus in assertiuis. Et assertiua dicuntur illa, quæ Papa assertit, vt super illis gratiam fundet: Narratiua quæ ob aliud incidenter prolata sunt: vt not. gloss. in c. si Papa, de priuileg. lib. 6. Et hanc doctrinam inter assertiua & narratiua propriè facit Ioan. And. in dict. capitul. nonnulli, super glo. penul.

Probatur furor & dementia per verba & gesta non conuenientia homini sanæ mentis. ff. de tutori. & curato. dan. l. is qui. §. diuus, de cond. insti. l. quidam in suo. Et probato furore & dementia certo tempore præsumitur talis perseuerasse, nisi probetur contrarium, vt patet 3. quaestio. 9. iudices, in text. & glossa. Et Bartol. licet primum videatur dixisse contrarium, in l. secund. ff. de

REPERTORIUM AVREVM

bon. poss. in fan. fur. idem not. per glo. & Anton. de success. ab in-
test. licet Ioan. And. dicat, Valerium ibi referre, testamentum cui-
usdam furiosi fuisse per senatorem approbatum, quia bene dispo-
suerat, vide Bal. C. qui testa. fa. poss. l. furiosum.

Probatio per iuramentum partis, & etiam per vnicum testem
& famam, debet admitti quando agitur de conscientia probanda,
not. Anton. de cens. c. peruenit. 4. col. char. 4. ver. circa quartam,
vide sup. §. probatio potest fieri per iuramentum.

* SINGVLARE.

Probatio per confessionem Aduersarij potest fieri post lapsis
omnes dilationes datas ad probandum. Istud est singulare dictum
Innoc. in c. vltra tertiam, de test. & ibi eum sequitur Bald. dicens,
quod in quacunque parte iudicij, imò etiam post sententiam pos-
sunt fieri confessiones, & allegat gloss. 1. in l. Iulianus. ff. de con-
dict. inde. & in d. c. vltra tertiam. refert. dom. Card. in facto se-
culi, quod publicatis attestationibus possunt fieri positiones,
etiam super articulis, super quibus non possunt produci testes ad
probandum, per c. 1. de confess. in 6. & per dictum Inn. ibi, vt refert
& sequitur Fel. in d. c. vltra tertiam, in fin. H. F.

Probatio semiplena contra plenam nihil detrahit plenæ & per
fectæ probationi, vnde vnus testis non detrahit fidei duorum co-
trariorum deponentium. not. Ant. de test. c. in vestra.

Probationis onus cui incumbit, quando gratia dicitur surre-
ptitia ex veri taciturnitate vel falli expressione, vide sub verbo,
gratia. §. gratia si dicitur surreptitia.

Probatio capellanatus non potest fieri per testes, quia de eo
semper solet fieri scriptura: vt notat Aegidius de Bella. in consil.
406. nisi allegaretur & probaretur impedimentum quare illa scri-
ptura haberi non possit: vt not. idem Aegidius consil. 479. & tunc
debet testes de veritate deponere, nec sufficeret probare commu-
nem reputationem, nec quod esset in possessione capellanatus: vt
notat idem Aegidius consilio 401. & consilio 480. quod est verum in
actore petente adiudicatoriam: secus verò in reo petente absolu-
toriam, quia ibi sufficeret probare communem reputationem,
per

per quam onus probandi contrarium transferretur in aduersa-
rium: vt not. in d. consil. 480. in fi.

Probationem plenam facit scriptura de archiuo publico pro-
ducta, quod intelligit, vt not. sub verbo, scriptura. §. scriptura de
archiuo.

Probatio quod non sit memoria initij alicuius rei vel facti,
qualiter fieri debeat, vide sub verbo, testis. §. ad probandum memo-
riam.

ADDITIO.

Adde quæ probationes admittantur in facto. Alexand. in con-
silio 188. in tertia colum. in 2. volum. vbi ponit quando dicitur
factum de antiquo.

Probatio excommunicationis an fiat per literas ordinarij dicitur
tis, noueritis quod talem excommunicamus, vide sub ver. literæ.
§. literæ ordinariorum.

Probatio minoris vel maioris ætatis, incumbit illi qui sub æ-
tate intentionem suam fundat, siue sit actor, siue reus: vt not. Bar-
to. in l. de ætate. ff. de mino. & Anton. in capitul. in præsentia, de
proba.

Probare non astringitur quis habilitatem personæ vel tempo-
ris ætatis, vel aliter, si intentione suam fundat ex validitate actus:
sed sufficit quod simpliciter probet actum, nisi in habilitas aliter
probetur: probato ergo actu præsumitur habilitas personæ ad
actum saltem naturalem: vt not. Anton. de proba. c. in præsentia.
char. 7. ver. no. quod fundus. quid autem de habilitate accidenta-
li, vide ff. de proba. l. ab ea parte. & quod no. Inno. de eo qui fur. or-
di. rece. c. in notuit.

¶ Processus appellatione continetur datio apostolorum, apo-
stoli sunt de processu. notat Roma. consil. 406. ver. in 2. dubio con-
tinetur etiam sententia appellatione processus: vt notat Ioa. And.
de appellatione. l. vt super. lib. 6. in glo. in nouella. & vide sub verbo,
iudex. §. iudex.

Processus an sit nullus, quando iudex incompetens procedit,
licet pars non opponat, vide sub verbo, iudex. §. iudex aditus licet,
& §. iudex: si datur.

Processus coram iudice habitus, an valide tur, si lite pendente iurisdictione superuenit. & si potuit vno modo procedere vt iudex, alio modo vt non iudex, an acta valeant, vide sub verbo, iudex, §. iudex si ab initio.

Processus habitus coram iudice in certo casu, quo erat sibi prohibita iurisdictione, an valeat, si processerit parte non opponente, vide sub verbo, iudex. §. iudex an in certo.

Processus factus per iudicem recusatum post recusationem, an sit nullus, licet ab eo non fuerat appellatum, vide sub verbo, iurisdictione. §. iurisdictione. sicut suspenditur.

Processus habitus per duos ex tribus iudicibus delegatis, tertio absente & impedito, an valeat, licet ipsis procedentibus, & de impedimento non constaret, vide sub verbo, iudex. §. iudices delegati si sunt plures.

Processus iudicis procedentis secundum iuris ordinem, non poterit procedere ordine non seruato an valeat, vide sub verbo, notorium. §. notorium si est tale. & vide sub verbo, iudex. §. iudex qui secundum naturam.

Processus executoris factus in vim gratia surrepticia, an sit ipso iure nullus, vide sub verbo, gratia. §. gratia beneficalis quando, &c.

42 † Procurator non dicitur nec censetur aliquis antequam acceptet mandatum. not Rom. consil. 145. & non dicitur acceptare, nisi expressè consentiat: ita quod tacitus consensus non sufficit secundum leges, sed secundum canones sic: vt not. Rom. consilio 202. & vide sub verbo, Abbas. §. ratificatio. §. testis. §. episcopus non potest esse. & sub verbo, religiosus. §. religiosus non potest.

Procurator constitutus per eum duntaxat ad causas Romanæ curiæ deuolutas, potest comparere in causa, qua tempore dictæ constitutionis erat de speciali mandato Papæ in curia commissa. not. Rom. consil. 19.

ADDITIO.

Procurator excedens fines mandati domino sciente, an dominus obligetur, vide per do. Fel. in c. olim, de offic. deleg.

Pro-

Procurator constitutus per appellatum ad causas duntaxat ad Romanam curiam deuolutas, ita demum potest in dicta causa dictæ appellationis comparere, si ante dictam constitutionem fuerit dicta appellatio intimata, vel saltem ipse appellatoris causa de mandato Papæ in curia commissa, nisi in procuratorio diceretur, quod constituit eum procuratorem in omnibus causis motis & mouendis ad Romanam curiam deuolutis, quia tunc potest comparere etiam, si post constitutionem fuerat appellatio commissa vel intimata. not. Ro. consil. 19. & vide sub verbo, appellatio. §.

Procuratoris mandatum finitur contra eum lata sententia in prima instantia, & appellatione ab ea interposita, nisi in procuratorio esset etiam constitutus ad appellationem prosequendam, quo casu si mandatum sine protestatione recipit, non solum potest, sed tenetur appellationem prosequi. not. Rom. consil. 21. & 373. vide inf. §. procurator mandatum ad agendum.

Procurator constitutus ad omnes instantias causas, si prima instantia finita dominus alium procuratorem constituit sine protestatione, quia citra reuocationem aliorum hoc faciat, non intelligitur reuocatus, etiam si in prima instantia fuerit lis contestata. dummodò dicta tacita reuocatio ad noticiam ipsius procuratoris vel iudicis peruenerit. no. Ro. consil. 21.

Procurator licet post litem contestata in prima instantia non possit reuocari inuitus sine causa, valet tamen reuocatio si non contradicit, & tunc sententia cum eo lata non tenet, quando ad ipsam & iudicis reuocatio peruenerit, siue dicta reuocatio fuerit expressa, siue tacita: puta alium constituendo, vel causam assistendo sine protestatione, quod citra reuocationem hoc faciat: vt notat Roman. consilio vigesimo primo, & vide inf. §. procurator licet efficiatur.

Procurator constitutus non intelligitur reuocatus, licet post litem contestata ab eo substitutus ad mandatum iudicis respondeat articulis Aduersarij, quia compulsus respondit: secus si voluntarie respondisset: vt notat Romanus consilio centesimo septimo.

Procurator constitutus à prelato vel alio pro ecclesia vel beneficio suo, sicut reuocatur per mortem constituentis, etiam post lit. cont. p.

procuratorem. Ita etiam reuocatur si constitutus renunciet, deponatur vel transferatur, quia eadem est ratio. An autem gestam procuratorem reuocatum ratificari possint, vide Roman. consil. 476.

Procurator potest constitui per clericum ecclesie, etiam ante lit. cont. ad agendum pro iuribus & rebus ecclesie. notat Spec. in tit. de procurat. §. secund. ver. quid si canonicus. Et idem not. Ioan. And. & Anton in d. c. cum olim. de test. & dicit Ioan. And. in addi. in d. ver. quid si canonicus. quod ita determinauerunt Doctores Bononienses.

Procurator qui vnum substituit, alium postea substituendo intelligitur primum substitutum tacite reuocare, etiam si in prima substitutione dixit, & protestatus fuit, quod per aliquam comparisonem quam fecerat, eum reuocare non intendit, quia aliud est comparare, aliud substituere. not. Rom. consil. 121. Et aduerte, quod etiam si in protestatione dixit, quod per aliquem actum quem faceret reuocaret, non intendit, nisi de reuocatione expressam faceret mentionem, tamen alium substituendo, primus reuocatus est, quia constitutio secundi appellatur expressa reuocatio ceteri: vt not. glo. quam singulariter no. Bar. & Ang. in l. ante lit. cont. ff. de procu. Et aduerte, quia illa loquitur in reuocatione, quae fit per dominum ex eo, quod ipse in iudicio comparuit, & per se ipsum causam egit, qua ratione illa dicitur expressa reuocatio. Eadem ratione videtur idem dicendum de reuocatione, quae fit quando dominus alium procuratorem ad eandem causam constituit, ad quod facit c. non iniuste, de procu. in ver. reuoca. in contrarium tamen facit gloss. in d. clem. prim. de renun. super ver. quemlibet. Sed primum tenet Ang. in dict. leg. ante litem. Item aduerte quod qualiscunque sit protestatio, si ex intervallo fiat actus contrarius protestationi, videtur a protestatione recessum, nisi protestatio expressa se referat ad futurum actum, puta si contigerit me in futurum sic facere, sed si illud verbum omittatur, quia tunc intelligitur de actu, qui fieret in continenti post protestationem, non de intervallo: vt no. per Bu. Bar. & Bald. Cod. de pact. l. pacta nouissima. Sed Bart. in l. non solum. §. morte. de no. oper. num. non videtur facere differentiam, an exprimat verbum

in

in futurum, vel non: sed sufficit quod verba protestationis sint concepta in tempore futuro.

Procurator substitutus si est lit. non potest reuocari per constituentem, nisi eo casu reuocaret Dominus constitutum a se. notat Rom. consil. 146.

Procuratores si sunt plures, & quilibet eorum in solidum cum potestate substituendi, & vnus substituat vnum in prima instantia, & alter alterum in secunda, poterit substitutus primi constitutis procedere in tertia instantia, non obstante substitutione secunda, quia non potuit substituendo, nec aliter reuocare suum collegam, nec eius substitutum. not. Rom. consil. 161.

Procurator licet efficiatur Dominus litis, lit. contest. & consequenter non possit inuitus reuocari: verum est in illa instantia: sed ea per sententiam finita, potest statim reuocari, ita quod non poterit appellare, nec appellationem proseguere. not. Rom. consil. 21. & vide sup. §. procurator licet post litem.

Procurator constitutus ad certam causam, etiam cum potestate appellandi, & appellationem proseguendi, intelligitur tacite reuocatus eo ipso, quod lata est sententia contra procuratorem, & fuerat lit. contest. Dominus appellauit & novos procuratores ad prosecutionem appellationis simpliciter constituit. notat Rom. consil. 281.

* S I N G V L A R E.

Procurator si perit dilationem ad soluendum, praeiudicat Domino, ad eod quod Dominus videtur approbare sententiam, & renunciare appellationi: ita sing. dixit Aegidius Bellemer. in suis decis. in 29. char. sub Rubr. de renunciatione. deci. 137. inci. procurator, & c. quod dictum refert & sequitur pro not. Fel. in c. quod ad consultationem. in 6. colum. verti. limita etiam text. de re iudica. quod nota. ad ampliationem. leg. ad solutionem. C. c. H. F.

Procuratores si quis constituit plures ad negocia, vel iudicia in eodem procuratorio, & postea constituat alios solum ad iudicia, cum reuocatione omnium aliorum suorum procuratorum, sub quacunque condicione per eum constitutorum, videtur per talis

Bb 5

generalem

generalem reuocationem reuocasse duntaxat procuratores ad iudicia constitutos. notat Rom. confi. ducentesimo quinquagesimo sexto.

Procurator habens mandatum substituendi, reuocandi & reassumendi, licet substituendo transferat totaliter potestatem suam in alium, & expresse protestetur se non velle amplius de causa se introumittere, tamen re integra poterit onus procurationis reassumere, & in causa procedere propter formam mandati. notat Ro. confi. 184.

Procurator habens mandatum substituendi, & substitutum reuocandi, si substituerit, & postea in causa procedit, videtur substitutum tacite reuocasse, si tamen substitutus post hanc tacitam reuocationem aliquid egit, potest substitutus ratam habere: scilicet si ipsum expresse reuocasset, & inhibuisset vt non procederet: vt not. Rom. confi. 184. vide omnino Ang. in l. dispensatorem. in si. ff. de sol.

Procuratoris mandatum an possit reuocari in preiudicium tertij eo ignorante: dic quod non in extraiudicialibus, si in preiudicium reuocatum sit. ff. pro socio. l. sed & socius. §. prim. & notat gl. in leg. prim. ff. de contrahen. empt. & vide Bart. in l. mandati. C. mandati. & vide glo. in cl. prim. de renun. quæ al. op. iura. & §. no. Ioan. And. in cap. quoniam Abb. de offic. dele. & an in iudicialibus sufficiat reuocationem peruenire ad noticiam iudicis vel aduerfæ partis, vide de procurato. cap. in nostra, & in c. mandato.

Procurator si postquam est reuocatus, aliquid egit, antequam ei reuocatio intimetur, an valeat quod egit, vide tex. & gl. optima iura allegantem in cl. 1. de renunciatio.

ADDITIO.

Procuratorium mandatum non viciatur, licet in eo dicatur, facio te a finum meum. not. Domin. Felin. in capitul. significante. secunda columna, de rescriptionib. versic. Quinta declaratio.

Procurator specialiter constitutus ad certam causam non censetur

tenetur reuocatus ex eo, quod Dominus postea alium generaliter constituat ad omnes causas. not. Rom. confi. 298.

* SINGVLARE.

Adde quod istud dictum pro not. refert & sequitur Fran. Cre. sing. 113. inci. tu scis, quod per constitutionem, & an mandatum generale cum libera tantum operetur, quantum mandatum specialis, vide dom. la. son. in leg. si quis iniquum. §. si procurator. in colum. fin. ver. secundo not. diligenter. ff. quod quisque iuris. & adde, quod licet procurator habeat generale mandatum cum libera, tamen non posset facere pactum de non petendo gratis: vt no. Ang. in l. nam & nocera. sed ibi Iacobi. Geor. ff. de pact. & an & quoniam pactum gratuitum sit donatio, vide eundem Iac. Geor. in l. cõtra iuris. §. si. eod. tit. H. F.

Procurator constitutus cum potestate substituendi si substituit, & re integra decedit antequam substitutus onus procurationis acceptet vt uentetamen Domino, per hoc nõ extinguitur mandatum substituti, quia nomine Domini substitutus dicitur, & dominus venit, scilicet si procurator nullam habuit substituendi auctoritatẽ, siue potestatem à Domino, sed à lege, puta quia post lit. per eum contestatam substitutusset, quia tunc ipso mortuo re integra, mandatum substituti extinctum esset. not. Roman. confi. 414. alias 387.

Procurator habens mandatum substituendi, si alium presentem & substituente[m] substituat cum clausula, donec ad se duxerit reuocandum, & postea substituens in causa procedat, processus valet. no. Ro. confi. 273.

Procurator substitutus per constitutum habentem ad hoc speciale mandatum, censetur à Domino constitutus. not. Rom. confi. 146. & si dicta substitutio fiat ante litis conte. sine speciali mandato, non valet. no. Rom. confi. 323. q. est verum in procuratore ad lites constituto: sed procurator negotiorum gestorum habet potestatem à lege, etiam ante litis contestata. non solum vnum, sed etiam plures substituendi. no. Ro. confi. 265. in prin.

Procurator constitutus post litem per eum contestatam potest

test alium substituere: quia factus est Dominus litis. not. Ro. consil. 222.

Procurator constitutus ad certam causam cum potestate substituendi generaliter in omnibus causis, in quibus est procurator, si substituat, non admittitur substitutus ad dictam certam causam, nisi doceat substituente[m] acceptasse onus procurationis ante substitutionem prædictam. not. Ro. consil. 165.

Procurator substitutus per defensionem post satisfactionem de iudicato soluendo, vel de rato habendo, per ipsum defensores præstitam, debet admitti etiam antelut. contest. quia per tale satisfactionem fuit factus Dominus: quod est verum in causis civilibus, & in prophanis, secus in criminalibus mixtis vel beneficiis: & in alijs spiritualibus, in quibus non habet locum cautio siue satisfactio prædicta. not. Rom. consil. 420. ver. sed vtrūm. vide Barr. in leg. solurionem. ff. de solu.

Procurator si est admissus in causa criminali, valet processus in eo factus: potest tamen impediri siendus excipiendo, quod procurator non debeat admitti, nisi sit conclusum in causa, quo casu non potest excipi, si venit ferenda absolutoria. notat Roman. consil. 314.

Procurator admittitur in causa inquisitionis super crimine non impediendo ordinis executionem: admittitur etiam defensor sine mandato, secus si crimen impediatur ordinis executionem, post penitentiam peractam: & secundum Inno. non solum procura. sed etiam defensor sine mandato admittitur in causa inquisitionis super crimine. not. Rom. consil. 420.

ADDITIO.

Procurator an potest constitui cum clausula, promitto habere ratum quicquid legitime, vel cum clausulis, salutis exceptionibus meis, vide Doctor. & maxime Abba. in capitul. final. de dila.

Procurator & etiam defensor sine mandato admittuntur in qualibet causa super crimine civiliter nota, & dicitur civilis etiam, quia agitur ad privationem beneficij propter crimen, quia talis privatio

tio non est directa poena criminis, quod patet, quia etiam non habenti aliquod beneficium, potest poena criminis imponi, aliis sequeretur, quod carens beneficijs posset impunè delinquere. not. Roman. consil. 420. & est text. in cap. tua. de procura. & in c. super his. de accusa. vide inf. procurator ex parte rei. & vide supra in ver. civilis. §. 2.

Procurator cum mandato in omnibus casibus, in quibus admittitur pro actore agendo in eisdem casibus, in quibus admittitur defensor sine mandato reum defendendo, tenetur tamè defensor cauere de iudicato soluendo, vel de rato habendo. no. Ro. consil. 414. & c.

Procurator sine mandato licet sit coniuncta persona, non admittitur etiam cum cautione de rato, quando causa est talis, quæ respicit æstimationem de interesse: vt sunt causæ beneficiales, & alia spiritualia. no. Rom. consil. 420. potest tamen coniunctus proconiuncto coram executore appellato intercedere ad gratiam purificandam. not. Rom. consil. 290. an autem possit beneficium acceptare sine speciali mandato, vide Ioan. And. qui dicit, quod non, in c. si absentis, de præb. lib. 6. super 3. glo. in nouella, & c.

Procurator potest in causa criminali constitui per reum in carceribus constitutum: imò etiam sine mandato potest à quolibet defendi, secus si sit in libertate. not. Rom. consil. ducentesimo primo.

Procurator potest constitui per coniunctam personam ad agendum & defendendum pro coniuncto. not. Rom. consil. 142. quod est verum in causa prophana, non in causa beneficiaria, etiam si auferat cautionem de rato. no. Rom. consil. 142.

Procurator sine mandato non admittitur pro coniuncta persona in casibus spirituale mandatum requirentibus. not. Bald. in leg. exigendi. Cod. de procura. nisi illa coniuncta persona sit minor vel furiosa: vt not. Barrol. in l. pater pro filio. in principi. ff. de mino.

Procurator sine mandato non admittitur amicus pro amico. licet Cyn. dicat contrarium: vt no. Ant. de constitu. c. cum M. 12. col. ver. secundum sentit gl. de rescrip. c. ex parte Decani. §. col. ad fin. vbi omnino vide, & c.

Procurator etiam sine mandato potest intimare appellato appellatorem in causa beneficii interpositam: quia sufficit qualitercunque ad eius notitiam peruenerit: licet Archi. dicat contrarium. no. Ro. consil. 127.

Procurator esse potest sine mandato quilibet Clericus pro defensione vel recuperatione rerum ecclesie, & in omni casu conueniente utilitatem ecclesie, etiam alijs contradicentibus no. Rom. consil. 334. vide in §. proxim. sed cum mandato potest Clericus esse procurator, etiam pro Laico: vt no. An. in c. per venerabilem in prim. nota. qui si. sine legitimi.

Procurator potest esse canonicus pro canonico, etiam sine mandato ad petendum absolutionem ab excommunicationis sententia, secundum Inn. quod est verum, quando petitur absolutio simpliciter: secus forte, si ad cautelam. no. Rom. consil. 425. Dom. Anton. dicit, quod canonicus non agit pro canonico sine mandato: sed habet mandatum, operatur, quod canonicus alius non esset idoneus procurator: vt quia religiosus efficitur habilis propter mandatum: vt ipse no. in c. cum M. de consil. ver. secundum sententiam. 12. col.

Procurator potest constitui à praelato, & à capitulo pro omnibus membris & subditis suis, non pro non subiectis. no. Ro. consil. 405.

Procurator non potest declarare animum Domini sui sine speciali mandato. not. Ang. in l. si quis in intentione. ff. de iud.

Procurator generalis non potest agere, sed requirit speciale mandatum. not. Bart. ff. de verb. oblig. l. stipulatus. in princ. not. Rom. consilio 395.

A D D I T I O.

Procurator an debet constitui specialiter in causa vsurarum vel an sufficiat mandatum generale ad causas ecclesiasticas. vide L. ap. alleg. 70.

Procurator potest constitui per moniales habentes aliquod officium sine administratione in monasterio, vel extra, ad instauratorum religiosorum: possunt etiam constituere procuratorem in

causa

causa electionis, & nomine suo, & etiam nomine monasterij. not. Rom. consil. 221.

Procurator sine speciali mandato, sicut non potest renunciare exceptioni peremptoria: ita nec dilatoria temporis: vt not. Bar. in l. fin. in princ. ff. de his q in frau. cre. & vide omnino infra §. prox. & vide Anton. qui in dilatorijs dicit contrarium in c. 1. vt lit. non contest. 6. col. ver. venio ad primum.

Procurator non potest sine speciali mandato iurisdictionem prorogare: nisi habeat generale mandatum cum libera. no. Inno. de offi. dele. c. cum olim. el. 1. & licet procurator omiserit opponere exceptionem dilatoriam fori, & Dominus sciuerit, tamen gesta eius non valent ad effectum iurisdictionis. no. Ioa. And. in d. c. cum olim. super glo. 3. dicit tamen Barto. quod procurator habens generale mandatum, potest remittere declinatoriam fori: quia talis remissio non est donatio: idem venit sub generali mandato: vt ipse no. in l. fin. in princ. ff. de his quæ in frau. cred. quod non placet, quod talis remissio non sit donatio, tamen quia per eam prorogatur iurisdictionis, non potest procurator illud facere sine speciali mandato, secundum Inn. & Ioa. And. vbi supra. & vide sub verbo, iurisdictionis. §. iurisdictionis non potest prorogari per ignorantem. & §. iurisdictionis prorogatio non cadit. Adde quod licet procurator non possit iurisdictionem prorogare: si tamen iudex pronunciat se competentem, cum non sit, potest procurator omittere appellare à dicta pronunciatione, & valebit omnis processus iudicis. no. Dom. An. de offi. dele. c. cum olim. in fin. potest etiam procurator renunciare exceptioni dilatoria: non peremptoria: vt no. dom. An. vt lit. non conte. c. 1. ver. venio ad primum. colum. 6. & vide supra §. proxim. & infra §. procurator non potest renunciare.

Procurator sine speciali mandato non acquirit possessionem domino, nisi sequatur Domini rati habitio in tempore habili. & no. Ro. consil. 290. contrarium tenet Bar. in l. si mihi donatum. ff. de dona. vide Inn. de præb. accedens. vbi tenet primam partem. idem tenet Ioa. And. ibidem. sufficit tamen secundum Host. ibi q habet mandatum ad capiendum omnia beneficia, licet in specie nullum beneficium exprimat. vide de præb. si tibi absenti, in gl. 3. lib. 6.

A D D I

ADDITIO.

Procuratorem licet non cogatur quis constituere in causa ardua & graui: vt c. querelam. de procu. illud tamen non habet locum, quando res celeritatem desiderat, & periculum est in mora: vt habetur in c. cum dilectus. de dolo & contu.

Procurator ad matrimonium contrahendum non potest alii quis esse sine spirituali mandato, sed ad agendum in causa matrimoniali sufficit generale mandatum. no. Rom. consil. 375. contrarium no. Lap. in cle. 2.

* SINGVLARE.

Procurator constitutus ad contrahendum matrimonium pro alio, non potest alium substituere loco sui, rex. est nota. in c. fin. de procur. lib. 6. & quid de nuncio, an possit alium nuncium substituere, dic quod non: vt no. dicit Bal. in leg. si procuratorem. in §. prim. ff. mandati. Istud dictum refert & sequitur pro singulari la cob. de Sanct. Georg. in l. quod quis. in 2. col. ver. addere quod procurator. C. de procu. H.F.

Procurator sine speciali mandato, licet non possit impetrare rescripta ad Iudices extra curiam: potest tamen etiam sine villo mandato impetrare Iudicem in curia, quia talis impetratio est potius quedam distributio. not. Rom. consil. 428. Ista ratio procederet in rescripto impetrato ad auditorem Rotæ, non ad alium.

Procurator quando constituitur per excommunicatum in causa premissa, an requiratur speciale mandatum, vide sub verbo, excommunicatio. §. excommunicatus in omnibus.

Procurator pot. est esse Laicus in causa beneficali, nec requiritur, quod in tali habeat speciale mandatum, sed sufficit generale. not. Roman. consil. 375. Contrarium tenet Lap. in hoc secundo. in cle. non potest de procura. cum primo dicto concordat Anto. de iud. decernimus. vers. si queritur an possit.

Procurator ad agendum & defendendum, & etiam quilibet procurator simpliciter constitutus, potest pro Domino suo criminaliter citato, allegare causas rationabiles absentia & impedimen-

torum:

torum: quia venire non potuit personaliter, licet ad excusandum, seu excusationes proponendum non fuerit specialiter constitutus. not. Rom. consil. 314.

Procurator generalis comparens in curia, si petit inducias ad consulendum Dominum absentem, debet audiri, quando fuit constitutus ante causam commissam, & citationis decretum: quia tunc non presumitur informatus & instructus à Domino. not. Rom. consil. 395.

Procurator eius, qui fuit in partibus personaliter citatus: licet sit in curia, & habeat speciale mandatum, licet non producit, potest contra eius principalem procedi per audientiam contradictoriarum. not. Rom. consil. 169.

Procurator simpliciter constitutus ad causas intelligitur, scilicet ciuiles non criminales: nec etiam ad ciuiles, quæ requirunt speciale mandatum, vt matrimoniales & beneficales. not. Lap. in cle. non potest. de procur.

Procurator generaliter constitutus, ad omnes causas intelligitur constitutus, non solum ad presentes, sed etiam ad futuras. not. Rom. consil. 413. & constitutus ad causas presentes, & non futuras, non potest interuenire in causis etiam ortum habentibus post mandatum. not. Rom. consil. 269.

Procurator rei licet sit specialiter constitutus in causa, quam habet cum actore ipsum nominando, tamen intelligitur sufficiens mandatum habere, etiam quod ad surrogatum ad causam in locum actoris defuncti. not. Rom. consil. 376. & vide infra §. procurator si est constitutus contra certam.

ADDITIO.

Clericus potest defendere causam suam sine mandato & sine cautione. 12. questione 2. non liceat. de re. eccles. non alienand. si quis. & gloss. not. in c. si coram. de offic. dele. & c. cum olim. de testi. Item potest quemlibet alium cum cautione defendere: vt l. qui proprio. ff. de procura. Io. & Abbas in c. 1. de resti. spol.

Procurator si est constitutus in causa beneficali contra certam personam, illa defuncta lite pendente, si tertius comparet re-

Cc

sumens

sumens litem pro suo interesse, non valet processus agitatus infra illum tertium & dictum procuratorem. notat Roman. consilio centesimo septuagesimo primo, vide infra §. procurator si est constitutus contra certam.

Procurator habens mandatum ad agendum ac defendendum, ac crimina & defectus in personam & formam apponendum, licet crimina & defectus in procuratorem non specificentur: nihilominus potest in specie de quolibet crimine & defectu excipere, sed in procuratorio ad appellandum ab alicuius electione, promotione, vel postulatione, requiritur specificatio criminum, & defectuum, notat Roma. consilio 254. vide omnino Antonium de rescript. cap. nonnulli. §. sunt & alij. ver. quæro quæ pena.

Procurator generalis ad lites & negocia non potest presentari ad beneficium, quod est de iure patronatus Domini. not. Cald. in cap. fin. de concess. præbend. an autem possit patronus constituere procuratorem ad presentandum ad beneficium vacaturum, vide sub verbo, patronus non potest procurator.

Procurator constitutus simpliciter ad agendum & defendendum, si succumbit, tenetur appellare, sed non appellationse profectui, nisi esset constitutus etiam ad appellationem profectandam. not. Rom. consilio 117. vel nisi esset constitutus etiam ad appellandum, quo casu tenetur profectui, & omnia facere, quæ in mandato per eum acceptato continentur. not. Rom. consilio 147. vide supra §. procuratoris mandatum finitur.

Procuratoris mandatum est stricti iuris: ideo non extenditur, nisi ad personas & causas in eo expressas. notat Rom. consilio 171. extenditur tamen ad consecutiua, & incidentia etiã exigentia speciale mandatum. not. Anton. de rescript. c. nonnulli. §. sunt & alij. ver. quæro, & vide infra §. procurator si est constitutus contra certam personam.

Procuratoris mandatum quantumcunque generale, non intelligitur continere nisi licita: ideo vi talis mandati non potest procurator in præiudicium Domini aliquid illicitum attentare. not. Roman. consilio 81. & omnino vide Lap. in cap. cum qui. de præbend. lib. 6.

* ADDI-

* ADDITIO.

Procurator non potest declarare verbum ambiguum libelli dati à Domino, sicut nec potest hæres: vt est gloss. valde nota. in l. idem Pomponius scribit. §. final. ff. de rei vend. & nota. per gl. partuam. & per Bartolum in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verborum obligatio. vt refert & sequitur Iacob. de Sancto Georgio, in l. veteribus. in 1. colum. ver. aduerte tamen. ff. de pactis. vide tamen domi. Iasonem in dict. l. inter stipulantem. in §. 1. in 4. col. ver. sed tu aduerte. & vide eundem Iacob. de Sanct. Georg. in leg. edita. in 1. colum. ver. item procurator. C. de edend. vbi, quod procurator non potest declarare libellum obscurum productum, nisi ad hoc habeat speciale mandatum. H. F.

Procuratoris factum vel non factum an noceat Domino, vide plenè per Antonium in cap. 1. vt lit. non contest.

Procurator si aliquid agit extra illud, quod est sibi commissum Domino sciente, & non contradicente, cum contradicere deberet, præiudicat Domino. not. dom. Antonius de iudic. carcerum. ver. quid si Dominus. in vlt. colum. & facit quod notat Innocentius de rescript. cap. ex parte Decani. & de offic. delega. cap. cum in iure. vide omnino dom. Anton. qui aliter dicit in dict. c. ex parte Decani. ver. appo. tertio. Hoc limita in his, quæ agit procurator coram Iudice competente, aliàs factis: nec videtur Dominus ex taciturnitate prorogare iurisdictionem. no. Ioan. And. de offic. deleg. c. cum olim. eli. super gloss. 3.

Procurator si in contractu per eum facto procuratorio nomine Domini, enormiter lædit Dominum, fortè Dominus poterit illum contractum petere ratione dictæ læsionis reduci ad arbitrium boni viri. not. Anton. de iure iur. cap. quinta uallis. ver. venio ad quintum.

Procuratores si sunt plures constituti simul, sed non in solidum, & cum vno ex illis alijs non opponentibus procedatur, valebit processus in causa beneficiali, quia Iudex illum, cum quo processit, elegisse videtur. not. Rom. consilio 107.

Procurator à minore constitutus, si in iudicio comparet, & cum eo proceditur, valet processus. not. Rom. consilio 175.

Procurator constitutus à filiofamiliâs, sine consensu patris, potest emancipato filio agere in iudicio, quia constitutio non fuit nulla: licet pater non consenserit. not. Roman. consilio centesimo septuagesimo quinto.

Procurator vnus & idem potest constitui à duobus volentibus inuicem sua beneficia permutare, ad ipsa resignanda & permutanda. not. Frederic. de Senis, in tractatu permuta. questione secunda.

Procurator licet non sit admittendus, quando aduersarius petit, quod principalis veniat ad probandum factum, vel ad respondendum tanquam legalior, & qui melius nouit veritatem: vt l. si actor malit. ff. de procurat. & in l. final. C. eo. tamen si principalis est indiscreta persona, non tenetur venire, sed potest per procuratorem facere, & hoc vult c. pastoralis. de iud. quod singulariter limitat leges prædictas.

ADDITIO.

Procuratore habente mandatum speciale ad iurandum de calumnia, non potest Dominus tanquam iustior vocari: cum ipse iuret per alium, tanquam per organum. Sed in responsione ad alia poterit vocari Dominus, si est iustior, & sic procedit l. fin. C. de procuratoribus. quod not. in c. 1. de iud. lib. 6. Abb. inc. pertractandis de iuramen. calum.

Procurator si est ab initio admissus vsque ad lit. contestat. an possit postea repelli, si non doceat de mandato saltem ex officio iudicis, vide quod not. de elect. cap. 1. lib. 6. in gloss. super ver. absentia. & vide super ver. exceptio ista.

Procurator non potest ex mandato quantumcunque latissimo aliquid agere: per quod id, quod Dominus specialiter fecit, vel fieri mandauit, impediatur vel reuocetur. ff. manda. l. si hominem. & ibi Bart. & idem dicit gl. 26. q. 7. tempora. hoc limita, nisi procurator habeat generale mandatum cum libera: vt not. Innocen. de offic. dele. c. cum olim. el. 1. in gloss. pen.

Procurator non potest constitui per excommunicatum ad recipiendum absolutionem ab excommunicatione, sed bene potest constitui ad litem agendam super absolutione petita vel petenda.

petenda. no. Anton. de iudi. c. intelleximus. sed Inno. dicit, quod ex causa potest procurator interuenire ad petendum absolutionem à sententia excommunicationis: à sententia autem suspensionis, vel interdum potest etiam sine causa: vt ipse no. de sent. excom. c. cum desideres. & vide sub verb. excommunicatio. §. excommunicatus per procuratorem.

Procurator tenetur iurare de calumnia: nõ solum in animam domini: sed etiam in animam propriam: vt ipse non possit malignari: nam si Dominus iurasset, etiam ipse iurare tenetur. no. Ro. consil. 40.

Procurator constitutus ad causam tenetur satis facere notarijs cause de eorum salarijs, quando principalis est absens à curia etiam si procurator recipiat onus ad sustinendum duntaxat. no. Rom. consil. 303.

Procurator agens nomine clientuli sui ad certam præbendam contra tertium possessore, an intelligatur renunciare iuri, quod iure proprio sibi competeat in ipsa præbenda, vide sub verb. renunciatio.

Procuratoris mandatum quando requiritur speciale, an sit necesse illam specialitatem exprimere in individuo, puta ad iurandum sic vel sic: vt ad petendum restitutionem in integrum aduersus talem sententiam vel præscriptionem: an verò sufficiat, quod in genere dicatur ad iurandum, & restitutionem petendum, vide Bar. ff. de do. l. filius. in prin. & vide glo. in cle. 1. de renunc. in verbo, procurator.

Procurator potest gesta per alium suo nomine post litem contest. ratificare non tacite. no. Rom. consil. 326.

Procurator licet sit admissus, & contra eum, vt procuratorem, sententia lata: tamen Dominus, cuius nomine causam egit, potest opponere, quia non fuit procurator. no. Bar. ff. de procur. l. Pompo. §. rati. & eod. tit. licet. & not. Ant. in c. cum inter. de officio deleg. vide omnino sub verbo, præsumptio. §. præsumi non debet quem esse procuratorem.

Procurator inhabilis sicut non potest pro constituyente iudicio comparere, & ita nec alium substituere, licet mandatum substituendi habeat, quod est verum, quando causa inhabilitatis ita

respicit actus substitutionis sicut agendi, vt in religioso, qui habet intendere contemplationi, à qua distrahitur, ita substituendo sicut agendo, licet non tempore, sicut in excommunicato, qui licet non possit in iudicio pro alio agere, potest tamen substituere eum, vt contrahere possit. no. Ant. de proba. c. post cessionem. vlti. col. & licet in actu substituendi plus possit procurator excommunicatus quam religiosus, tamen in actu iudicialiter comparandi certo casu plus potest religiosus quam excommunicatus etiam vt procurator consortis comparere, excommunicatus non; vt ibidem no. Ant.

Procurator habens mandatum ad recipiendum pecuniam mutuo, non potest mutuo se confiteri recepisse. no. Barr. ff. si cerr. pe. l. 2. in §. fin. C. de noua. l. non abstulit. & Bal. in l. falsa. C. de fur. & Ang. in l. si ita stipulatus & Chryfologo. Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de testi. §. 1. verfi. sed pone Egi. in fin. hoc intellige, quando confessio allegatur vt species contractus, quia etiam per confessionem absque numeratione potest mutuum contrahi: ideo cum mandatum non bene comprehendat illam speciem contrahendi, non potest procurator confitendo contrahere: sed si confessio allegatur vt species probationis, credo quod contractus mutui teneat, tanquam probatus per confessionem, & erat mutuum ex numeratione contractum, quæ numeratio ex confessione probatur per tex. ff. de po. l. Publica. in fin. ad hoc facit quod nota. Bald. in l. ex cautione. ver. quinto quæro. C. de non nume. pecu. sed ibi loquitur in domino: sicut in procuratore. Et ita distinguit Ioan. Andre. in dicto versicul. sed pone. non ob. quod nota. Bart. in leg. debitorem. ff. de non nu. pe. vbi quod habens mandatum ad recipiendum solutionem, non potest confiteri sibi solutum esse, & tamen confessio allegabatur, vt species probationis, quia illud dictum Bar. debet intelligi secundum legem, quam allegat: quando constat, quod cõfitemens se recepisse, nihil recepit: sed confessionem animo dandi fecit, quo casu, quia in mandato non venit donatio, talis confessio non præiudicat Domino, & ita loquitur l. pri. §. si mutuo. ff. si quid in fraud. pa. fac. fit. quam Bartol. allegat, sed vbi hoc non constat, non præsumitur, quod animo dandi procurator confessus fuerit, valet ergo confessio, & præiudicat Domino:

alias

alias sequeretur, quod si procurator pecuniam à nullo possit recipere, non posset bonam fidem cognoscere, contra l. si fideiussor. §. quadam, & l. Quintus Murius. ff. mandati. & eodem modo responderi posset ad id, quod not. Bartol. in l. diuopio. §. sed si emptor, ad fin. de re iudic. vbi dicit, quod procurator datus ad vendendum, non potest confiteri precium recepisse, sed debet constare de reali numeratione: in procuratore tamen Casaris non fisci dixit Bart. contrarium, quod potest vendere, & precium recepisse confiteri. ff. de iur. fisci. si procurator. §. si. sed opi. Barto. approbat in d. in d. Anton. in cap. si cautio. ad fin. de fide instrum. sed secundum contrarium opin. sufficit confessio, quando non apparet, quod facta sit animo donandi. tenet Bart. de Salice. in l. 2. in fin. ff. si cer. peta.

* SINGVLARE.

Procurator ad exigendum, si probaret per testes suum mandatum, tamen debitor non cogetur soluere tali procuratori, nisi ostendat instrumentum de mandato, etiam si probaret per testes, quod habeat mandatum ad recipiendum solutionem, istud est singulare dictum Bald. semper notandum, in l. falsus, in 10. colum. ver. vtrum autem mandatum. C. de furtis. quod autem dictum refert & sequitur pro valde not. Iacobi. de Sanct. Geor. in d. l. falsus, circa si. H. F.

Procurator generalis non potest remittere exceptionem peremptoria nec dilatoria, quia talis remissio sapit donationem: ideo non venit sub generali mandato, sed declinatoriam fori remittere potest: vt notat Bartol. in l. fin. in princip. ff. de his quæ in frau. credi. circa primum. vide quod nota. Innoc. de offic. deleg. cum olim, el. 1. vbi dicit, quod licet procurator generalis possit renunciare probationi sienda super exceptione peremptoria vel dilatoria, tamen ipsi exceptioni non potest renunciare, si habet mandatum generale cum libera. & vide Anto. in cap. 1. vt lit. non contesta. quod autem dicit Bart. procuratorem generalem posse renunciare exceptioni fori, non videtur verum: vt not. supra §. procurator non potest sine speciali mandato iurisdictionem

prorogare. vide Innocentium, in capitulo primo, vt lite non contestata.

Procuratoris confessio vel contumacia aut dolus an noceat Domino, vide plenè per Antonium, in capitulo primo, vt lit. non contestat. & per Cyn. in leg. 1. C. de confessione, & per Ioan. And. in tit. de confessis. §. postremo. versic. sed si fit per procuratorem, 2. colum.

A D D I T I O.

Procurator, cui data est libera potestas, si fraudem committeret, vel contra bonam aequitatem aliquid faceret, an illud noceat Domino, vide per Domin. Iason. Instit. de actio. §. in bonæ fidei, folio. 57. col. 1.

Procurator si non est certificatus de mandato per instrumentum vel per literas, aut per nuncium proprium Domini, non potest officium procuratoris exercere, nec sufficeret eum certificari per extraneum. no. Fran. de Zaba. in cle. non potest. in fi. de procur. vide Spec. eo. tit. §. 1. ver. sed quid si procurator. quod not. Io. And. in addi. in c. is qui. eod. titu. lib. 6. in nouella. & Compost. de electio. cap. statuimus. in gloss. queritur quis procurator. in fin. vide omnino Do. de Sancto Gemi. in dict. capit. is qui. vbi allegat vnam notabilem decisionem dicentem, quod gesta per procuratorem non certificatum de mandato valent, si in mandato est inserta clausula de rato.

Procurator faciens actum, si non dicit, an suo vel procuratorio nomine faciat: vtrum intelligatur nomine proprio, vel procuratorio fecisse, vide Anton. de constit. c. cum M. 6. colum. & per Bartol. in l. 1. §. nuncia. ff. de no. ope. nu. & in l. post mortem. §. 1. si quando ex fact. tu. vel cura.

Procuratores si sunt plures dati sine clausula in solidum, vnus solus non admittitur, nec eligi potest per iudicè ad causam proseguendam, nisi fit causa spiritualis, in qua Iudex potest vnum eligere, & valet quod per eum fit. vbi autè est clausula in solidum, quilibet admittitur, qui primò litem contestatur, ille solus sequitur, nec tunc admittitur collega, nisi in constitutione di-

ctum

ctum sit, quòd non sit melior eonditio occupantis, quo casu ita demum admittitur collega, si ille qui est lit. contest. noluit, vel non possit prosequi, vel alium non substituit, & vbi in casibus prædictis collega est admissus, non potest qui lit. contesta. fuit ad prosecutionem reuerti, nisi ille collega nollet, vel non possit prosequi, nec potest collega dare substitutum, cum non sit dominus litis. vide de procu. c. si duo. lib. 6. & ibi not. vide omninò ad limitationem prædictorum, quod not. Ioan. And. in c. in nomine domini. de testa. vbi dicit, quòd datis pluribus procuratoribus cum clausula, quòd non sit melior conditio prius occupantis, licet lis contestetur per vnum, tamen valet, quod fit per alium, si dominus vult, quòd valeat, & alia pars fuit præsens, secus si fuit absens. vbi autem alia pars vult quòd valeat, & dominus non vult quòd valeat, tunc dominus auditur ex illa parte, quæ reo fauorabilior est, propter clausulam prædictam. vbi autem vtraque pars consentit quòd valeat, tunc nullum est dubium. idem dicit Bald. quòd ad primum dictum, in l. quando. C. de test.

A D D I T I O.

Procuratores imperij, aduocati, & notarij, pauperum excoiatores sunt, & canes curiarum, ac ciuium deuoratores appellatur: vt per do. Iaso. de May. Instit. de actio. §. tripli. fol. 66. colum. 1. circa finem.

Procuratores ad lites si dantur plures, & quilibet eorum, licet non dicantur in solidum, censetur quilibet in solidum constitutus: vt no. Bal. in l. pluribus. ff. de proc.

Procurator non potest renunciare appellationi. not. Bal. in l. fi. C. de tempo. appel. vide supra procurator non potest sine speciali mandato iurisdictione. sed aduerte, quia tex. in d. l. si. loquitur de appellatione interponenda: sed tunc concludit, si non potest renunciare interponendæ, interpositæ multò minus.

Procurator non potest constitui per patrem ad emancipandum filium, sed ipsemet debet emancipare: filius autem benè potest constituere procuratorem ad petendum se emancipari: nam & absens potest emancipari, dum tamen postea consentiat emancipatio-

Cc 5

cipatio-

emancipationi. C. de eman. libe. l. iubemus. & hoc quod dicitur de con-
sensu. facit tex. in aut. qui. mo. lib. effi. §. generaliter. sed glo. in d. l.
iube. videtur dicere, quod ignorans non potest emancipari. vide
Bar. in l. post mortem. §. si. ff. de adopt. & l. Gallus. §. forsitan. deli-
be. & posthu. & vide Bald. in d. §. forsitan. & ff. de adopt. l. neq. ab-
sens. & d. l. post mortem. §. fin.

Procurator ex parte rei sine mandato admittitur inuito ad-
ore, si vult satisfacere de iudicato soluendo, vide Bartol. ff. de solut.
l. solutionem, & de procurat. l. seruum quoque. §. publicè. & de
procurat. sine mandato ex parte actoris. vide Bartolum in l.
non solum. §. fin. eod. titu. & vide supra §. procurator & etiam de-
fensor.

Procuratoris mandatum an & quando finitur morte man-
dantis, vide sub verb. mandatum.

Procurator de cuius mandato dubitatur, admittitur ante li-
tis contestationem, cum cautione de rato, & per talem cautio-
nem persona sua legitimatur: hoc est verum in iudicijs non quod
ad merita: idèd post lit. contestatio. poterit contra eum opponi ad
merita quod non sit procurator, & sic legitimatio illa operabitur
vt admittatur ad discutendum præiudicium vsque ad merita,
& vt si sententia contra eum feratur sibi præiudicet, non ad præ-
iudicium domini, nec etiam valebit ad præiudicium illius qui
succubuit, domino ratum non habente, eo ratum habente sic se-
cundum Bartolum, sed tu conclude secundum dominum Anto-
nium, quod si ex sententia ferenda contra procuratorem, non
est plene cautum litiganti, poterit eum compellere ad futura: se-
cutis si est plene cautum, vt quia tale suum interesse potest consi-
qui à domino. ita no. do. Ant. de constit. c. cum M. vbi dicit But. ii.
col. sed Bar. aliter loquitur in l. Pompo. §. rati. ff. de procur. & vide
sub ver. exceptio ita.

ADDITIO.

Procurator fisci sedem de precio rei venditæ ad minorem &
ecclesiam habere non potest. vt per dom. Iaso. In sit. de actio. §. ex
maleficijs. fol. 78. col. i. circa me.

* SIN.

* SINGVLARE.

Procurator de cuius mandato dubitatur, non debet admitti
cum cautione de rato, quâdo dominus est præfens in ciuitate vel
prope, ita quod de facili possit haberi eius præfentia: vt no. Ange.
& Paul. de Cast. in l. mutus. §. is qui, per illi. tex. ff. de procu. quem
tex. dicit esse singulare Iacobinus de sanct. Georg. in l. i. in a. not.
C. eo. H. F.

Procurator sine mandato admittitur cum cautione de rato,
pro consorte eiusdem litis, dum tamen sit alijs habilis ad procu-
randum, cum natura causæ patiatur procuratorem admitti, &
tunc demum dicuntur consortes litis, quando inter eos est com-
munitas actionis & obligationis, vt duo coheredes, & quando est
communitas litis, vt quia ambo agunt in eodem libello: scilicet au-
tem si in diuersis libellis separatim ei responderent: vt no. Ant. de
consti. cum M. ver. sed aduertamus. 13. col.

Procurator si est constitutus contra certâ personam in aliqua
causâ, & generaliter in omni alia causâ, illa generalitas restrin-
gitur & intelligitur de causis contra illam personam motis, non
aliter vel mouendis: vt not. in l. qui habet. §. si. de tute. tex. l. quod
dicitur, in prin. quæ immediatè sequitur, pro quo facit quod non
na persona nunquam subintelligitur. l. si ita stipulatus. §. Chry-
sogonus, de verb. oblig. & facit quod dicitur de impetrante bene-
ficio tanquam vacans per resignationem Titij, siue alijs quouis
modo ex persona illius Titij: vt no. Lap. in c. susceprum, in prin.
de rescrip. lib. 6. & vide supra §. procuratoris mandatum est stri-
ctiuris. & §. procuratoris rei, licet sit. cum §. se. prædicta intelli-
ge nisi lis quæ moueretur contra nouam personam, esset necessa-
ria tanquam præambulum & antecedens ad litem mouendam
contra personam in instrumento mandati specialiter nomina-
tam: vt no. Bar. in l. legatum. ff. de proc.

Procurator expressè constitutus ad aliqua speciale mandatum
exigentia, & generaliter ad quauis alia quæ requirunt speciale
mandatum, dicitur sufficiens procurator etiam quod ad maiora
non expressa, & hoc operatur illa dictio Quauis: vt not. Anton. in
Cle. i. de re iud. quod no. quia secundum eum limitat clæ non po-
test de procura.

PROCURA.

Procuratoris mandatum ad agendum vel defendendum finitur finita lite per sententiam, si fuerit specialiter constitutus ad illam causam, secus si fuit constitutus ad lites & causas præsentis & futuras, & mandatum acceptauit simpliciter: vt no. Bar. de solut. l. hoc iure. ff. de procur. l. si procurator meus.

Procuratores si sint plures cõstituti in solidum cum clausula, quod non sit melior conditio occupantis: vt not. lit. contest. non potest alius ad causam venire, nisi prius litem contestans fuerit mortuus, vel absens, vel impeditus, vel noluit causam prosequi, vt in c. si duo. de procurat. lib. 6. vel non processerit in causa parte aduersa præsentis, & nõ contradicente: vt no. Io. An. in c. in nomine domini. de test. sed do. Ant. in hoc vltimo sentit ibi cõtrarium prædicto c. si duo. de procu. sed pro Io. And. facit tex. quem ipse allegat ff. eod. tit. l. filiofam. §. veterani.

A D D I T I O.

Procuratores duo in solidum ad petendum constituti, an alter ab altero exigere possit: & an alter soluens alteri consequatur liberationem, vide per do. Fred. de Senis, in consil. 134. & 180.

Procurator si non docet de mandato, tenetur parti, contra quam agit, vel contra quam defendit, ad interesse: vt no. Bar. in l. Pompon. §. rati. de procura. & in l. licet. C. eod. tit. & ff. si cert. pet. l. ciuitas.

Procurator constitutus ad agendum, videtur tacite constitutus etiam ad defendendum, & si cõstitutus sit ad agendum duntaxat, non dicitur idoneus procurator, & poterit compelli per conuentum: vt not. Barto. in l. seruum quoque. §. vt prator. ff. de procura. sed talis exceptio debet opponi ante lit. contesta. postea non potest opponi: vt nota. Bartol. in l. Pomponius. §. rati. in fin. eod. titul.

A D D I T I O.

Procurator an teneatur finito officio, vide per dom. Abba. in consil. 16. in 1. colum.

Pro-

Procurator non potest constitui per dominum ad manumittendum seruum: vt not. Barr. in l. post mortem. §. fin. ff. de adop. & in l. Gallus. §. forsitan. de libe. & posthu. & idem not. Ant. in c. per venerabilem. qui filij sint legit. 23. col.

Procurator an possit constitui ad legitimandum filium, tam ex parte ipsius filij, quam ex parte patris, vide sub ver. filius. §. filij legitimatio.

Procuratores duo si sunt, quorum vnus in vno instrumento, alter in alio instrumento eadem die confectis constituti sunt, si non apparet, quod ex illis instrumentis præcesserit, inuicem se impediunt, & nullus potest dici esse procurator: vt not. Oldrad. consil. 1. quod limita, nisi in altero duntaxat ex instrumentis prædictis esset clausula reseruatiua citra reuocationem aliorum procuratorum, quia tunc illud instrumentum, quod habeat dictam clausulam, censetur vltimum, & valet vtrumq; & censetur quilibet habere mandatum in solidum: vt not. Ioan. Andr. in addit. Specul. in tit. de procura. §. ratione autem forma. ver. item quod licet.

43 † Producentis instrumentum non potest reuocare productionem. not. dom. Anton. de fide instrum. cap. imputari. & vide sub verb. instrumentum.

* A D D I T I O.

Productio instrumentorum & probatio debet fieri iudici, & non notario: vt not. And. Barba. in consil. 40. incip. & quidem viso. in §. col. ver. item quia non erat. in 1. vol. H. F.

Producentis instrumentum cum protestatione, quod producit in ea parte, quæ facit pro se, & non vltra, iuuatur ex protestatione, vt habeatur pro non producto in his, quæ faciunt contra eum. quod est verum in instrumento confecto de actu alterius: secus si sit de actu ipsius producentis. not. Rom. consil. 272. Idem notat Ant. de excep. c. cum venerabilis. 7. col. in prin. ver. nunquid autem. vbi dicit quod tunc iuuat protestatio, quando instrumentum est confectum ad petitionem producentis.

Producentis falsum instrumentum scienter non solum poena falsi

falsi punitur, sed etiam causam perdit. not. Anton. de except. cap. cum venerabilis. 5. colum. ver. oppo. quod contra. & de rescript. cap. cum olim. ad fin. & quod dictum est quod causam perdit, est verum in priuato agente pro re sua, secus in prelato agente pro ecclesia, nisi totum capitulum consentiret productioni: vt not. Ant. eod. c. 13. col. in fin.

* SINGVLARE.

Productio copiae seu exempli facta in termino sufficit, licet in illo tempore non sit productum originale, vt puta statuto termino parti ad producenda instrumenta, si in termino sibi statuto non producit originale, sed solum producit exemplum ipsorum instrumentorum, elapso vero termino postea producit originalia, talis productio sufficit, & illa productio originalium trahitur ad diem productionis exemplorum. Ita singulariter dixit Bald. in c. 1. in prin. de fide instrum. quod dictum pro valde not. refert, & sequitur Feli. in c. licet causam. in 13. col. ver. limita quint. de proba. H. F.

Producens instrumentum non potest de falsitate impugnare, nisi aduersarius illud de falsitate impugnet, & sibi viam aperiat. Fallit in fauore ecclesiae, si velit id impugnare tanquam non solenne, vel dicere quod non probat id, ad quod illud produci potest. not. Anton. de except. cum venerabilis. 5. colum. ver. oppo. quod contra. hoc vltimum de non solenni intellige, quando producens instrumentum non dedit expressum articulum de contentis in instrumento, sed simpliciter producit instrumentum, ex qua productione insurgit tacita confessio, sed si expressè dicit, confiteor contenta in instrumento esse vera, & ex probatione det articulum de contentis in instrumento, tunc instrumentum reprobatum de falso per aduersarium, non nocet producenti tacita confessio cohaerens productioni instrumenti, nec etiam expressa sub commemoratione instrumenti facta, secus si confessio vel articulus fieret de contentis in instrumento, nulla facta mentione de instrumento: vbi verò instrumentum reprobatum non vt falsum, sed vt solenne, tunc producenti instrumentum non nocet confessio, siue sit tacita siue expressa, quando scienter produxit:

dixit: sed si per errorem etiam iuris, non nocet tacita confessio, sed expressa, sic etiam si ad instrumentum se referat, vt sub eius commemoratione fiat, nisi contra ipsam expressam confessionem lata sit sententia. In casibus autem, in quibus dixi confessionem nocere producenti, aduersario instrumentum reprobatum, multò magis nocebit si non reprobat. not. Ant. de except. cum venerabilis. 6. col. ver. ad secundum. & vide sub verb. error. §. error confessionis. & vide Bart. in l. post legatum. ff. de his quibus vt indig.

Producta in causa principali an probent in causa appellationis, & contra tertium appellentem ratione sui interesse, vide sub verbo, probatio. §. probationem non faciunt, & §. sequente.

Producens instrumentum, an videatur tacite confiteri etiam illa, quae in instrumento narratiue, non dispositiue continentur, vide sub verbo, error. §. error confessionis, & in decisio. Roman. consil. 283.

A D D I T I O.

Vide nota. per dom. Abba. in cap. cum super. de offic. delega. & dom. Fel. in cap. cum venerabilis. de except. col. 6. in fin. ver. prima conclusio.

* A D D I T I O.

Producens instrumentum in iudicio, videtur confiteri omnia in illo instrumento esse vera: vt not. Iacobin. de Sanct. Georgio, post Angel. & Bal. in l. 1. §. editiones, in penul. col. ver. in ea gloss. sibi iuuatur. ff. de eden. & quid si quis producat instrumentum cum protestatione, quod producit in ea parte, qua facit pro se, & contra partem aduersam, & non aliter, an ista protestatio habeat prodesse producenti, vide remiss. per eundem Iacobi. de Sanct. Georgio, in d. §. editiones. & an valeat ista productio, ego produco instrumenta in hoc sacculo cum protestatione, quod non intendo producere, nisi instrumenta facientia ad causam, vide eundem Iacob. de San. Georg. in l. ob carmen. §. si testes. in 2. col. ver. an autem. ff. de test. H. F.

Prohibitio, vide sub verb. lex, &c.

44 † Proprietas non est adaptabilis ad iura incorporalia, licet ad ipsa iura sit aptabilis possessio seu quasi. not. Anton. de caus. posses. & propriet. cap. fin. 3. colum. & vide sub verb. dominium per totum.

45 † Prorogatio intelligitur fieri cum omnibus qualitatibus rei prorogata, quod est verum in qualitatibus dependentibus à potestate prorogantium, non in dependentibus à facto tertij. not. Antonius de appella. c. praterè. el. 2. & vide sub ver. iurisdictionio.

Prorogatio termini differt à noua assignatione. not. Bartol. de clam. infest. l. 4. in princip. & prædicta l. in rebus. §. 1. & plenè not. Rom. consil. 331. ad fin.

A D D I T I O.

Prorogatio debet fieri ante finitum tempus: vt per dom. Felin. causam quæ. col. vlt. in fin. de fide instru.

46 † Protestatio quæ alteri fit, vt ei aliquid intimetur, an debeat fieri cum instrumento publico perfecto vel tradito ei cui fit intimatio, vide text. in cle. c. causam. de elect. & Barrol. ff. depo. l. si quis inficiatus. & si cert. peta. quod te. & de no. oper. nuncia. l. 1. §. 1. & plenissimè per eum in l. non solum. §. morte. eod. tit. & vide omnino text. & gl. C. de rei ven. l. fundum. & vide sub ver. produens. §. produens in instrumentum cum protestatione.

Protestatio contraria facto statim secuto facit actum contrarium non valere, secus si fiat actus ex interuallo, quia tunc videtur à protestatione recessum: vt not. Bartol. in l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acquir. hæred. quod est verum, nisi quando protestatio expressè se refert ad futurum actum, puta si cõtingeret me in futurum tale quid facere, secus si illud verbum in futurum omitteretur: vt not. per But. Bart. & Bald. in l. pacta nouissima. C. de pact. sed Bart. aliter videtur velle, quòd licet verbum in futurum non exprimat in protestatione: si tamen ipsa protestatio concipiatur per verba sonantia futurum tempus, puta si contingeret me tale quid facere, &c. & tunc talis protestatio operatur etiam quòd ad actum ex interuallo factum: vt ipse not. in l. non solum. §. morte. de no. oper. nunc. & idem videtur velle dominus Antonius in dict. cap. cum M. de constit. & vide per eundem, de lite. conste.

conste. ca. penult. chart. in fin. vide supra, in ver. procurator. §. procurator qui vnum, circa fin. & c.

Protestationem sufficit semel facere, nec tenetur quis protestationem siue interpellationem iterare: vt not. Bartol. in l. Titia Seio. §. Vsuras. & l. mora. in princip. de vfur. per quod infert, quòd vbi instantia causæ certo tempore limitatur, nisi per actorem non steterit, sufficit vt dicatur per actorem nõ stetit, quòd actor semel requirat iudicem, vt ferat sententiam. Bald. tamen dicit, quòd hoc casu non sufficit vna requisitio sine protestatione: vt ipse not. in d. §. vsuras: & hoc maximè firmit instantia appellationis. aut. item si in appellacione. C. de tempo. appel.

A D D I T I O.

Vide per dom. Felin. in cap. cum M. Ferrarien. col. 25. in princip. de constit.

Protestatio necessaria est, quòd fiat tempore impedimenti, si quis vult per impedimentum se excusare: vnde qui dicit quòd propter tempestatem maris fuit impeditus venire, necesse habet probare quòd ibat ad mare volens transfretare, sed non potuit impeditus ex tempestate, non enim sufficeret impedimentum maris fuisse, nisi quis ostenderet diligentiam suam, quia fortè & si impedimentum non fuisset, ire tamen neglexisset: vt not. Bar. in l. 1. §. quod diximus. ff. si quis cau.

Probatio contraria facto simul cum eo gesto, si ordinatur ad detrahendum totale factum, prout sonat in facto, quia protestatur quòd factum habeatur pro facto: talis protestatio non iuuat, idem si ordinatur ad tollendum totale sensum facti, prout sonat in iure, quando factum dependet à libera voluntate protestantis, & sensus facti dependet à iure. Et dicitur pendere à iure, quando quis procedit sumendo vel fingendo seu disponendo: tunc si protestatio est iusta causa vestita, vt si putator vel alius dans operam rei licite adhibita diligentia quæ exigitur, protestatur, tunc iuuat protestatio, si non est iusta causa vestita, vt interficiens hominem protestatur, quòd non dolo facit, non iuuat protestatio: si verò factum & sensus dependent à voluntate protestantis & alterius, vt contrahere, profiteri, & familia: tunc si

Dd factum

factum geritur cum parte consentiente protestationi, vel saltem non contradicente, iuuat protestatio: idem si protestatio non fit cum parte principali, dum tamen fit iusta causa vestita, non iuuat protestatio, nisi vbi factum est dubium, sicut est assumptio habitus: vbi autem protestatio ordinatur ad trahendum partem substantialem facti: tunc fit factum dependet à voluntate protestantis tantum, iuuat protestatio, vt si lego vsum fructum detracto vsu: quia vsus est pars substantialis fructus, non valet legatum, & valet protestatio, quia legatum dependet à voluntate protestantis, & alterius: tunc fit factum geritur cum parte principali, à cuius voluntate etiam factum est, vt sensus facti dependet, & pars protestationis consentit, iuuat protestatio, & factum non valet, vt si contraho matrimonium sub protestatione, vt prolem euites. Secus si pars tacet, & non consentit, quia protestatio non valet, & factum, id est, matrimonium praualet: si autem factum non geritur cum principali parte, sed cum alio eius nomine recipiente, tunc etiam dato consensu eius pro quo geritur, non iuuat protestatio, & valet factum: vt si ingredior monasterium, & protestor quòd mihi liceat habere proprium, non valet protestatio, quia ibi non est pars principalis consentiens, cum qua vinculum professionis contrahitur, quod principaliter contrahitur cum Deo, licet in consequentiam obligetur Abati recipienti vel superiori: vbi autem protestatio ordinatur in deductionem alicuius consecutiuum ad factum, & illud consecutiuum dependet à potestate solius protestantis, iuuat protestatio: secus si dependeat à potestate alterius, nisi ille alter tacite vel expressè consentiat, qui dicitur consentire eo quòd nõ contradicit, quo casu protestatio iuuat, vt patet in constituto in sacris, qui non artatur ad votum continentia: licet tacite obligetur non accipere vxorem, de nouo si in ipsa susceptione ordinis sacri protestetur, quòd non vult continere, ordinante tacente, protestatio iuuat, quia continentia non est pars substantialis ordinis, sed consecutiuum in orientali. Si verò consecutiuum dependet à potestate protestantis vel alterius partis: scilicet iuris tantum, quòd est quando ius procedit in consecutiuo disponendo, fingendo, vel de iure presumendo, tunc protestatio non iuuat: vt si quis

recipit

recipitur in canonicum, consecutiuum iuris est, vt canonicus habeat præbendam: protestatio ergo ordinata ad tollendū consecutiuum iuris, vt quòd præbendam non habeat cum se facultas obtulerit, non iuuat protestantem, quia ab eius voluntate non dependet, scilicet iure hoc consecutiuum impedire, & prædicta vera in actibus extrajudicialibus. In iudicialibus verò protestatio tendens ad detrahendum iuris cōsecutiuum ad factum, non iuuat protestantem: sed facit ipsum in contrarium repelli, nisi protestationi renunciet: vt not. Antonius de constitut. cap. M. 2. 2. colum. ver. venio ad quintum passum. Vbi autē protestatio ordinatur ad detrahendū partem sensus facti, vt quia factum est talis naturæ, quòd potest multipliciter intelligi, tunc fit factum & sensus facti dependet à potestate protestantis, iuuat protestatio: Nam facere sumptus propter funus, vel in alimentis, potest intelligi dupliciter, quòd causa pietatis faciat, vel quòd faciat animo adeundi hereditatem, si est hæres institutus, si protestatur quòd faciat animo repetendi, & non adeundi, iuuat protestatio, si fiat parte præsentē, & tacente vel consentiente, vel etiam contradicente, vt si protestetur quis parte præsentē, quòd respondeat animo litem non contestandi, iuuat protestatio, quia hoc respondere est dupliciter intelligibile, vnum est iudicis informatiuum, aliud est litis cōtestationis inductiuum: Hæc protestatio impellens factum ad alterum ex intellectibus, iuuat protestantem. notat Antonius in dict. c. cum M. ver. venio ad quintum passum, in fin.

Protestatio præcedens factum, & factio contraria, si ordinatur ad tollendum factum, prout sonat in facto, non iuuat: vt si mando tibi, vt vulneres talem, & protestor quòd non occides eum, non iuuat protestatio, si ex vulnere homicidium sequitur: vbi autem protestatio ordinatur in deductionem totalis sensus facti, tunc si tale factum & sensus facti dependet à potestate protestantis, protestatio iuuat si dependet à potestate eius & alterius, & geritur factum cum principali, tunc si factum habet in se intellectum dubium, iuuat protestatio: vt si quis protestetur quòd talem feminam, quam in domo tenere disponet, vult eam tenere in concubinam, hoc factum est dubium,

Dd 2

cum

cum possit sonare in matrimonium & concubinatum. & idem in ingressu religionis, quando fit per susceptionem habitus, quia istud factum est dubium. Sed si factum est certum, tunc protestatio non iuuat, nisi is cui fit protestatio, expressè consentiat, nec sufficit tacitus consensus: vt si quis protestetur se non velle aurum & argentum in horreo suo recipere, nec de eis se velle teneri, tandem postea recipit: ista protestatio non iuuat, dato quòd fuit facta parti, à qua postea recipit, quia videtur recipiendo à protestatione recedere, & hoc verum, nisi protestatio esset iusta causa vestita, quo casu per contrarium factum etiam ex interuallo non tolleretur protestatio, nisi cessaret causa legitima, dato quòd expressè non consenserit protestationi, nisi factum adeò esset notabile, quòd absorberet omnem præsumptionem cause, vnde si instante metu quis protestetur, quòd per quemcunque actum vel verba quæ proferat etiam apta ad matrimonium contrahendum, protestatur quòd non intendit consentire, quia hoc facit instante metu, dato quòd pars, cum qua postea contrahitur, ignorauerit, valet protestatio, & non matrimonium, nisi interueniat copula, quia copula est tantæ præsumptionis, quòd absorbet omnem metum producentis, nisi probeat instantis metus. Si autem factum & sensus facti dependent à protestatione eius & alterius, & geritur actus cum non parte principali, cum qua vinculum vnitur, sed cum tertio, tunc si protestatio est iusta causa vestita, iuuat, aliàs non, vt patet in ingressu religionis, quia non geritur principaliter cum parte recipiente ingressum, sed cum Deo, non iuuat protestatio etiam cum consensu recipientis facta, nisi metus interuenerit in ipso ingressu. Vbi verò protestatio procedens tendit ad detractionem alicuius consecutiui ad factum, tunc si consecutiuum non dependet à potestate protestantis, sed iuris, non iuuat protestatio: Nam recipere in canonicum, dependet à potestate recipientis, si procedat protestatio quòd recipit, sed non animo, vt habeat præbendam, non iuuat protestatio, quia fit super non dependentibus à potestate protestantis. Si consecutiuum dependet à potestate eius & alterius, iuuat protestatio, si consentiat is, cui præiudicatur, aliter non, puta caupo, quòd tenet cauponam, obligatur ad

recipi-

recipiendum hospites, nisi subsit causa, & ex receptione tenetur de omnibus illis illatis, facta est protestatio per cauponem, quòd non intendit teneri de ibi impostis, hæc protestatio non dependet à potestate sua, quia ex dispositione iuris est obligatus de receptis, tum quia pars potest sibi præiudicare renunciando iuri suo, si protestationi tacendo consentit, sibi præiudicat, & oportet quòd expressè consentiat, aliàs tacendo habetur pro contradicente. Vbi autem protestatio tendit ad detrahendum particularem sensum facti, vt quia factum est multipliciter intelligibile, tamen si regularis sensus facti non dependet à protestantis protestatio, tunc non iuuat protestatio, si dependet à potestate eius vel alterius, tunc si protestatio consonat iuri cõmuni, vel saltem non contradicit, iuuat protestatio, si actus fiat in continenti post protestationem, secùs si ex interuallo, vnde si protestor quòd non li-tem animo cõtestandi respondeo, sed animo iudicem in formando, & statim post respondeo, iuuat protestatio, etiã si pars aduersa non consentiat, sed si ex interuallo respondeo, præsumor obligatus, & protestationis actum fecisse in sensum, in quo potestius sonat, prout ab alijs est intelligibile. Si verò id quòd est protestatũ, est contra ius commune, tunc dato, quòd dependeat à potestate alterius, protestatio non iuuat, nisi illi expressè detur consensus: vt not. Anton. de constitut. c. cum M. ver. venio ad secundum arguendum. 27. colum.

ADDITIO.

Quomodo, & in quo loco fit facienda protestatio, vide quaerũ pulchras declarationes in cap. cum M. Ferrarien. colum. 20. in med.

Protestatio subsequens factum contraria facto, prout sonat in facto, nil operatur: sed si cõtrariatur facto prout sonat in sensum iuris, tunc si factum & sensus facti dependent à potestate protestantis, iuuat protestatio: vnde si lego, postea in solenni voluntate protestor, quòd nõ feci animo legandi, iuuat protestatio, si sensus facti non dependet ab eius potestate, sed de iure. Si vulnero hominem, & postea protestor, quòd non feci dolo, nec animo de-

linquendi, non iuuat protestatio, si dependet à potestate eius, & alterius. non iuuat protestatio, nisi pars aduersa expressè consentiat. Vbi autem protestatio ordinatur ad detrahendum partem substantialem facti, tunc in dependentibus à potestate protestantis, iuuat protestatio, si pars est diuidua: secùs si indiuidua. Vnde si lego vsum fructum, postea detraho fructum, non iuuat protestatio, quia fructus separabilis est ab vsu. sed si lego vsum fructum, postea detraho vsum, non iuuat protestatio, quia protestatio separabilis est à fructu, si non dependet à potestate eius & alterius, nisi ille alter expressè consentiat. Vbi verò protestatio ordinatur ad deductionem alicuius consecutiuè ad factum, tunc quod supra per totam. vbi autem protestatio ordinatur ad deductionem alicuius sensus facti, tunc in dependentibus à propria voluntate, iuuat protestatio. Si verò dependet à voluntate eius & alterius, non iuuat, nisi intercedat expressus consensus alterius. Idem & fortius, si à neutrius potestate dependet: vt no. Ant. de constit. c. cum M. 30. col. ver. venio ad vltimum articulum.

Protestatio quòd per aliquem actum, quem quis facit coram aliquo, non intendit in eum tanquam in iudicem consentire, nec eius iurisdictionem prorogare, si fiat ante, & postea ex intervallo facit actum, non iuuat protestatio. Idèd sit cautus, quòd super quolibet actu repetas protestationem, aliàs per vnum actum ex intervallo à protestatione est recessum. no. Anton. in c. cum M. de consti. 31. col. ver. per hoc patet quid operetur,

ADDITIO.

Protestans coram iudice quòd per actum quem facit, non intendit consentire tanquam in iudicè, debet addere nisi in quantum de iure tensor. Aliàs hoc non dicendo potest vt contumax puniri, vide pulchrè per do. Felin. in c. cum M. Ferrar. col. 24. post prin. in ver. quinta conclu. de consti.

Protestatio quam quis facit in fine articulorum, quòd non astringit se ad probandum non necessaria, sed solum illa, quæ sibi faciunt ad victoriam cause, iuuat protestantem, etiam si pars aduersa contradicit, quia simul sit in actu, & dependet à potestate pro-

tepro-

te protestantis se astringere vel non: vt not. Anton. in c. cum M. de consti. 31. col. ver. ex hoc secundo deciditur.

Protestatio quæ fit in fine libelli, saluo iure addendi, minuendi, &c. non iuuat, quia hoc addere vel minuere non dependet à potestate sua, nisi sic ius permittit. Et idem si canonicus protestaretur, quòd extrinseci existentes in quasi possessione, ita demum vocem habeant, quatenus habent iuris proprietatem: nam non iuuat protestatio, nisi pars aduersa consentiat: vt not. Anton. in d. cap. cum M. de consti. 31. col. ver. per hoc patet quid de protestatione.

* SINGVLARE.

Protestatio quæ fit in pœnis, debet esse specialis. ita singu. dicit Ang. in l. 2. in princ. ff. si quis cautio. quod dictum exclamat & sequitur pro valde not. Iac. de san. Geor. ibi in vlt. not. & adde quòd protestatio potest fieri nõ solum in iudicio, sed etiam extra: vt per Alex. in con. 78. incip. viso & diligenter. in 4. col. ver. tertio corroborantur, in quinto vol. Et adde, quòd si protestatio fiat post cõglusum in causa, non releuat protestantem, quia tarda & sera est: vt no. And. Barb. in consti. 22. incip. & quidem viso. in pen. col. ver. & adduco tex. in secundo vol. H. F.

Protestationum materiam, vide plenè in regula, in generali. lib. 6. in mercurialibus.

47 † Protocollum siue breuiatura notarij non facit fidem. si non habet signum & subscriptionem tabellionis: nec sufficit signum poni in principio quinterni, vel subscriptionem, sed cuiuslibet rogationi signum apponere debet & subscriptionem, secundum Iaco. de Aret. vt not. Cyn. in l. contra factus. C. de fid. instru. & tener Spec. vt not. Bald. ff. de testa. mil. l. turtius. quod intellige nisi consuetudo aliter se haberet: vt not. idem Bald. in l. ad testamentum. §. si quis ex testibus. ff. de testament. vel nisi dicta imbreuiatura auctoritate iudicis publicetur: vt notat Bald. in d. Contra factus, in princip. quod fieri potest, quando notarius, qui imbreuiaturam scripsit, est mortuus, secundum Host. vt notat Ioan. Aud. in ca. cum p. tabellio. de fid. instrum. super verbo, perfecit.

& super ver., redacta. & hoc verum, quando imbreuiatura est in mundum redacta, & nullum vitium ei apparet: vt not. Bald. in l. fidei. com. §. quoties. de lega. 3. & vide Anto. in c. cum p. tabellio, de fidei. instrumen. & Bar. in l. Gallus. §. idem credendum. de libe. & posthu. & Io. And. in addit. Spec. in titul. de instrum. edit. §. offenso. ver. quid si imbreuiatura. vbi tractatur circa quæ possunt imbreuiatura extendi. Io. And. contra primum ponit opinionem pro & contra, in addit. Specu. in titul. de instrum. edi. §. videntum. ver. & nota, quod tabellio rogandus est. vbi recitat Nico. tenere quod Protocollo non facit fidem tanquam scriptura non completa & non perfecta, quod intellige nisi auctoritate iudicis fuerit exemplatum, quod not. per dictum c. cum p. tabellio. & ita dicit ibi Anton. in fine.

Protocollo si non discordat ab instrumento, standum est protocollo tanquam matrici scripturæ: vt not. gloss. in auth. de tabel. §. fin. & vide Bart. in l. Sempronius procul. ff. de legat. 2. vide omnino Anton. in c. cum p. tabellio. de fid. instrum. ver. quid si à rei natura.

48 † Prouisio superioris habet vim electionis & confirmationis: vt not. Anton. de restitut. spol. c. in literis. 21. col. ver. venio ad vltimum. & not. in cap. 1. lib. 6. de elect. in gloss. 3. Et Archid. in ca. cum in illis. §. 1. de præben. lib. 6. quod est verum, quando eodem iure spectat ad eum electio, & confirmatio, secus si diuerso iure: vt not. de elect. c. vt circa. eod. lib. in 2. glo. & Archid. 63. dist. in Synodo. Io. Mo. & Archi. in d. c. 1. de elect. & Compo. de elect. cum inter canonicos. vbi omnino vide. idem in inuestitura quam facit prelati, quia loco confirmationis habetur: vt no. Compost. de elect. c. transmissa. & vide sub ver. collatio.

Prouisio latè comprehendit institutionem, postulationem, præsentationem & collationem. no. gl. in cle. si. de elect.

Prouisio facta de beneficio prætextu iuris, quod non competit, non valet, licet ex alio capite ius prouidendi comperet. not. Ioan. And. Hostien. & Anton. de concess. præbend. c. dilectus, ad fin. & facit quod not. Ioan. And. eod. titul. ex parte Astensis, super ver. occasione consilij, quod intellige, vbi auctoritate vtriusque iuris, tam competentis, quam non competentis prouisio fieret:

quia

quia tunc valeret per ea quæ not. Ioan. And. de renun. ca. in præsentia in glo. quod not.

A D D I T I O.

Prouisoriarum literarum vires ponit Specula. de acti. seu petitiono. §. 3. verfic. in summa.

Publicum quomodo differt à manifesto: vide sub verbo, manifestum.

Publica vtilitas est præferenda priuata: C. de preci. Imp. offe. l. vtilitas. lib. 12. & in auth. de re. & fact. qua. fa. §. quamobrem. col. 4. C. si contra ius vel vti. publ. l. si. lib. 1.

Publicè aliquid factum qualiter intelligitur, vide gloss. in cle. 1. de sepul. super verbo, publica.

49 † Publicatio alicuius rei si fieri debet in ciuitate, castro, vel villa, vt verisimiliter venire possit ad notitiam illorum, quorum interest, fienda est altero ex octo modis, seu altero ex octo locis, quorum sex ponit Ioan. Andrea: videlicet primò in publica missa populosa, secundò in loco vbi sunt sermones, tertio in loco vbi sunt nundinæ seu mercatus: vt no. Ioan. And. in clemen. cap. causam. de elect. super ver. solenniter. quarto in loco vbi prædicatur verbum Dei: vt in gloss. cle. 1. de foro competen. super verbo, ad diuina. quinto vbi sit forum: vbi sunt plures officiales, & multi affantes: vt no. gl. in clemen. 1. de sepul. super verbo, publicè. sexto in loco vbi sunt vel fiunt conuentiones: vt notat Ioan. And. in cilla. de elect. in glo. magna, ad finem. septimò in locis consuetis per preconè alta voce clamantem: vt in c. cum in tua. qui ma. accu. pos. octauò per affixionem scripturæ ad valuas vel muros ecclesiarum, vel alterius loci, vbi soler populus conuenire. ff. de instir. l. sed & si populus. §. præscribere. & generaliter potest fieri dicta publicatio in quolibet alio actu per populum frequentato: vt not. Io. And. in dicta clemen. c. causam, de electio.

S V M M A R I V M.

1 Qualitas omiſſi in aliquo actu, an illius actus renouationem inducat.

Dd 5

2 Quia

REPERTORIUM AVREVM

- 2 *Qualitas adiecta verbo, quid operetur.*
 3 *Qualitas alicuius actus proposita, et non probata, annihilat processum, ut non possit sequi sententia.*
 4 *Quæ stoves eleemosynarum quales esse debeant, et qualiter admittendi vel recipiendi.*

DE LITERA Q

QUALITAS aggrauans + poenam defuncti, si fuisset in actione omiſſa, an pendente iudicio poterit addi, vel eo per sententiam finito, poterit ratione illius qualitatis nouum iudicium inchoari, vide Bar. in l. fenatus. ff. de accus. & in l. denunciasse. §. quid tamen. de adul. & Bald. & Ang. in l. in delictis. §. si de tract. ff. de noxa. & vide sub verbo, iudex.

Qualitas nõ constat sine subiecto, & fundamento sublato tollitur qualitas. de consti. c. cum accessissent.

ADDITIO.

Accidentis enim, quod est qualitas, nõ est esse, sed inesse: vt dicit Arist. 7. Metaphysicæ: ergo oportet, quod tempore rescripti sit res super qua fundetur rescriptum. Not. Abb. in c. si proponente.

Qualitas secundum quod tempus inspicienda sit, vide Bart. in l. fati. C. de agri. & censu. lib. 11. vbi dicit de qualitate primogenituræ. & Bal. C. de Imp. l. Imperialis. §. his illud. vbi dicit de qualitate malitiæ.

2 + Qualitas adiecta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, id est requiritur, quod ille tempore qualitatis asit, nec sufficeret, quod ante vel post illud tempus adesset. l. in delictis. §. extraneus. ff. de noxa. leg. 3. de aur. & argen. leg. & no. Bar. in l. Titius. de testa. militis.

* SINGVLARE.

Qualitas apposita in accusatione vel inquisitione debet probari, aliàs

D. NICOLAI DE MILIS.

ri, aliàs illa non probata, debet sequi absolutoria, secundum Iaco. de Are. & Cy. in l. 2. C. de prob. de quo per Bart. in l. denunciasse. §. quid tamen. ff. de adul. & ideo teneas menti, q̄ si aliquis accusat aliquem, quod interfecit Titium, si postea probat, quod hoc fecit per alium, accusans ipse succumbet, & processus erit nullus. ita singulariter & mirabiliter dicit Io. Molin. in regula, quæ per alium. de reg. iu. in 6. quod dictum refert & sequitur pro valde no. Felin. in cap. mulieres, in 2. colum. ver. & no. in proposito, de sentent. excommun. H. F.

3 + Qualitas aggrauans poenam delicti deducta in actione vel inquisitione, si non probatur, nulla potest sequi condemnatione, licet delictum probetur: vt no. Cy. & Iac. de Are. in l. 2. C. de proba. & Io. And. in addi. Spec. super Rubric. de accu. Sed Bald. in l. 2. dicit quod contrarium seruatur, & melius. Bart. autem distinguit aliter in l. denunciasse. §. quid tamen. ff. de adul. vbi dicit, quod prædicta procedunt, vbi qualitas non probata facit cessare actionem siue accusationem propositam, vel quando alterat factum siue crimen, ita quod facit videri aliud factum quam sit intentatum: sc̄us si factum non alterat, quia tunc potest fieri condemnatio qualitate detracta, dum tamen detrahatur pendente iudicio, & idem tangit Bar. in l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his qui nor. infam. & in l. edita. C. de eden. Sed quid econtra si dicta qualitas aggrauatiua poenæ fuit in acquisitione vel inquisitione omiſſa, sed in processu probata, poterit cõdemnatio fieri secundum qualitatem probatam, dicit quod sic. no. Io. An. in addi. Prædicta vide sub verbo, libellus. §. libellus in quo.

Qualitas posita in principio, medio, vel sine dispositionis, & referatur ad omnia precedentia & sequentia. vide sub ver. clausula. §. posita, & c.

Quamdiu est Aduerbium temporis: vt no. Ant. de cohob. cle. in c. vestra. 2. col.

Quamquam sumitur pro Coniunctione aduersatiua, & ponitur pro Quamuis: nisi ponatur improprie: vt no. Ant. de cohobit. Cler. vestra. 2. col.

4 + Quæstiones eleemosynarum nõ debent ad questionandum admitti, nisi habeant literas apostolicas vel Diocesanas, de pœnit. & re.

REPERTORIUM AVREVM

& re.c.ex eo. & non sufficit literas apostolicas habere, nisi fuerint per Diocesānum diligenter examinata: vt in cle. fi. eo. ti.

ADDITIO.

Adde Spec. in tit. de pœni. & remissio. in prin. vbi tractat qualiter quæstores elemosynarum debent recipi.

Quæstores debent esse modesti & discreti, & non in tabernis, nec in alijs locis incongruis hospitari: vt in d. c. cùm ex eod. nec debent formam futurum literarum excedere, aliàs grauius puniantur: vt in d. cle. fi. & de hæc. c. vt officium. §. compeccendi. lib. 6. & si falsum habitum portant, puniantur: vt de priuileg. capitularum.

Quæstores non possunt aliquem eis resistentem, vel parere nolentem, coartare, vel constringere, sed simpliciter possunt exhortatiuè charitatiua subsidia petere, & indulgentiam quam habent, exponere. de pœn. & re. ca. prim. lib. 6. & auct. ca. vt officium. §. compeccendi. de hæc. lib. 6. & c.

S Y M M A R I V M.

1. Ratificatio quando sit valida.
2. Ratihabitio quando retrahatur.
3. Reconuentio quando & in quibus casibus fieri possit.
4. Religiosus cuius debeatur esse austeritatis, & qualiter in sua conditione sit considerandus.
5. Remissio ad partes quando posse dari dicatur.
6. Renunciatio beneficij quando sit valida, et quando, & qui possit renunciare iniuri, causa, priuilegio, &c.
7. Rescriptum quando dicatur viciosum, & quando loco libelli locum habere dicatur, & quod respectu impetrationis diuersimodè cōsideratur.
8. Reseruatō an sit odiosa vel fauorabilis, & quando dicatur generalis vel specialis.
9. Rescriptio in integrum quando possit intentari, & quibus quando locum habeat.

10 Regu

- 10 Regu quando in eadem causa dicatur actor. & quando pluribus exceptionibus ruti possit.
- 11 Rex quis dicatur, & cuius sit dignitatis & auctoritatis.

DE LITERA R.

RATIFICATIO † si fiat post tempus, quod debuit actus geri per Dominum, non valeat ad fauorem: valet tamen in his, que tendunt ad præiudicium ratificantis. not. Roman. consil. 327. valet etiam ad fauorem in casu posito in sequenti §. vide super verbo, appellatio.

Ratificatio appellationis interpositæ per alium nomine ratificantis, contra quem absentem fuit lata sententia, potest fieri intra decem dies, à die interpositæ appellationis, secundum Innocentium, sed secundum Compost. & Archid. potest fieri intra decem dies à die sententia. not. Ioan. Andr. de elect. c. 1. lib. 6. super glos. Sed nunquid in nouella. Idem tenet Compost. & Archid. & idem dicit Oldra. consil. 129.

Ratificare potest Dominus non solum expressè, sed etiam tacitè quicquid procurator eius gessit ultra fines mandati: an autem eo ipso, quod Dominus scit procuratorè excessisse mandatum, & non contradicit, videtur ratificare. vide Roman. consilio 427. & Ant. de rescript. c. ex parte Decani. vers. oppo. tertio. & vide sub verb. procurator. §. procurator si aliquid agit extra id: adde quod si procurator litigat, Dominus mittit iura concernentiam materiam in procuratorio nouiter comprehensam, & procurator illa iura producit, videtur Dominus tacitè ratificasse prius gesta per procuratorem in materia prædicta. not. Roman. consil. 19. vide Lapum in cap. eum qui de præbendis. lib. 6.

Ratificari an possunt gesta per procuratorem tacitè vel expressè reuocatum, vide sub ver. procurator habens mandatum substituendi, & substitutum reuocandi, &c. & vide infra §. ratificare potest prælatus, & vide omninò Ange. in l. dispensatorem. in fin. ff. solut. matrim. & in §. ratificare potest Dominus.

Ratificare videtur quis appellationem ab alio suo nomine interpolitam,

repositam, si appellationi præfens fuit, & non contradicit, si
ximè, si postea illam appellationem prosecutus fuit. not. Romani
consilio 454.

Ratificare possum secundum canones, etiam quod meo no-
mine non est gestum: vt not. gloss. magna in fin. de restitut. spol.
cap. cum ad sedem. quod est verum, quando illud, quod ratifico,
factum fuit ad præiudicium. & ita not. gloss. in regula, ratum. li-
bro 6.

Ratificare potest prælatus gesta per procuratorem sui præde-
cessoris, si procurator illa gessit nomine ecclesie, secus si nomine
proprio prædecessoris. not. Rom. consil. 378.

Ratificare an videatur locationem prædecessoris recipiendo
aliquo tempore pensionem locationis, vide sub verbo, prælatus.
§. prælatus licet.

Ratificare an possit prælatus contractum, qui ab initio fuit
nullus, vide sub verbo, minor. §. minor si est in contractu.

Ratificari potest, & conualidari ex superueniente consensu,
quod ab initio fuit nullum, fallit in electione, in qua certa forma
requiritur: vt not. Ioan. And. in cap. 1. de reb. eccles. non alienan.
lib. 6. super gloss. si per. in nouella.

A D D I T I O.

Ratificari non possunt omnia acta nomine meo. Nam literæ
impetratæ à principe nomine meo per falsum procuratorem,
non possunt per me ratificari. item si Iudex nomine alterius iu-
dicauit inter non subditos: quia tunc proprius Iudex non potest
illud ratum habere, quia iudicium corrumpit ex defectu potestatis
& solennitatis. Abbas in cap. nonnulli. §. sunt & alij. de rescript. in
3. colum.

Ratificatio actus nullius operatur, vt ex nunc valeat, licet non
vt retrò. vide Ioan. Andr. de re. iur. non firmatur. lib. 6. & in no-
uella. vide gloss. in cap. cum nos. de his quæ sunt à prælat. sine
consensu capi. In contrarium videtur tex. quod operetur hoc
ex retro. in l. licet. ff. de iud. vide omnino Antonium in cap. cum
consuetudinis. de consue. vbi concludit, quod operatur retrò,
quando

quando actus fuit in aliquo respectu validus: alias non. & vide
Bartolum & Bald. in l. obseruare. §. final. ff. de offic. proconsul.
& leg.

* A D D I T I O.

Ratificatio non trahitur retrò, vbi reperitur iuris impedime-
ntum, vt determinat notanter Bald. in l. si feriat. versicul. item
quia. ff. de ferijs. idem est secundum eum, vbi deficit solennitas
requisita. Idem quando est inhabilis personæ: vt refert & se-
quitur Iacobinus de Sanct. Georgio, in dict. l. si feriat. ver. sed
quæro. vbi subdit, quod si pater ratificaret processum agitatum
cum filio, talis ratificatio superueniens non conualidat iudi-
cium, allegat notata in l. cum non solum. §. necessitate. C. de bo-
nis, quæ lib. H. F.

Ratificare possunt partes attestaciones inualidas, vel nullas, se-
cundum Innoc. quod est verum, quando sunt nullæ, aliter quam
per defectum iurisdictionis siue potestatis iudicis recipiens. not.
Rom. consil. 258.

Ratificari non potest à superiore sententia lata per illum, qui
processit vt delegatus eius, cum non esset. not. gloss. ff. de iud. l.
licet. Sed Dominus bene potest ratificare sententiam latam pro
eo, qui vt procurator eius litigauit, cum non esset: vt ibi not. Bar.

Ratificari an possit per tertium iudicem processus habitus per
duos, ipso tertio eorum collega absente. vide sub verbo, iudex. §.
iudices delegati si sunt plures.

Ratificatio non trahitur retrò in præiudicium iuris alteri me-
dio tempore quæsitum. not. Bart. ff. rem rat. hab. l. si indebitum. §. 1.
& de sol. l. cum decem. & vide omnino quod not. Bart. ff. de adu. l.
si vxor. §. si quis. & Bald. in l. fin. C. ad Maced.

Ratificare non videtur quis eo ipso, quod aliquid per se, vel
contra se sciuit, & non contradixit. vide sub verbo, consensus. §.
consentire videtur qui tacet. & vide supra §. ratificare potest Do-
minus.

† Ratihabitio licet trahatur retrò, quod ad actus penden-
tes, secus quod ad actus medio tempore perfectos & consumma-
tos: vt not. Bart. in l. si indebitum. §. si procurator. ff. rem rat. hab.
& idem

& idem in fictione: vt not. Anton. cap. præterea. de app. Et aduer-
te, quòd etiam in præiudicium ratificantis non trahitur retro,
quòd ad actus medio tempore perfectos: vt est casus in c. gratia. de
rescrip. lib. 6.

Ratificare potest Dominus gestum à falso procuratore non so-
lum ad præiudicium, sed etiam ad fauorem ratificantis: vt not.
gloss. & Bartolus in l. si mater. §. hoc iure. ff. de except. & idem
not. Bart. in l. si tutor. C. in qua cau. in inte. rest. non est ne. licet
Cy. & Pet. ibi dicunt, quòd ad fauorem ratificari non potest. Bal.
dicit, quòd etiam ad fauorem ratificari potest, nisi ratificans sit
in mora: vt ipse not. ff. de iud. l. licet. Angel. autem in dict. l. licet.
dicit, quòd tunc valet ratificatio ad fauorem, quando sententia
fuit lata contra absentem non contumacem: vt quando est nul-
la ex defectu solennitatis. vide suprà §. ratificari an possunt gesta.
3 † Reconuentio non habet locum contra agentem posses-
sorio recuperanda; nisi reconueniretur de alia spoliatioe. not.
Rom. conf. 16. & est textus in cap. final. de ord. cog. videtextum
qui prædicta limitat in cap. frequens. de restit. spolia. lib. 6. vbi
dicitur, quòd ita demum repellitur reconuentio per obiectum
spoliatioe, si obijciens probat spoliatioem intra quindecim
dies: & ita not. etiam dom. Antonius de cau. posses. cap. cum di-
lectus. ver. oppo. quod non in continenti. debet etiam dicta exce-
ptio opponi ante lit. contest. vt not. in eadem colum. ver. oppo.
not. quòd exceptio dilatoria. Quæ autem sit forma excipiendi,
vide Ant. in d. c. fin. ver. oppono secundò. & 3. col. & vide sub ver.
Clericus. §. Clericus non potest.

* A D D I T I O.

Reconueniri potest coram eodem iudice, non solum ille, qui
agit seu intentat actionem: verum etiam ille, qui implorat offi-
cium Iudicis: vt not. Jacob. de Sanct. Georg. in l. qui non cogitur.
in vlt. verbis. ff. de iud. allegat. text. quem dicit notabilem in l. i.
in fin. ff. de va. & extraor. cog. H. F.

Reconuentio quado & in quibus casibus fieri possit, vide ple-
nissimè per Antonium, in cap. i. de mutuan. pecu. & per Barto-
lum in authent. & consequenter. & in l. Pompo. C. quomodo &
quando.

Regula

Regula an habeat vim legis, vide sub verb. lex. §. legis vim,
&c.

† Religiosus an possit trāsire ad strictiorem, laxiorem, vel pa-
rem religionem, sine licentia Papæ, vel saltem sui superioris vel
conuentus, vide gloss. de prabend. cum sing. §. fin. lib. 6. & vide
sub verb. Monachus, per totum.

Religiosus an possit agere possessorio vel petitorio nomine p-
prio, vide Anton. de rescript. c. cum dilecta. penul. & vlt. colum. &
vide sub verbo, possessorium. §. possessorio vel petitorio agere nō
potest.

Religiosi propriè non appellantur illi nouitij, qui non sunt pro-
fessi, nec habent vocem in capitulo: vt no. G. de elect. ex eo. lib. 6.
super verbo, tacitè.

A D D I T I O.

Adde, religiosi quot modis dicuntur. Abbas in cap. ecclesia san-
ctæ Mariæ, de constitu.

Religiosi si sunt manuales, & absque causa, vel ex euidenti ma-
litià remouentur per superiorem, possunt implorare iudicis offi-
cium, sicut serui, qui malè tractantur à Dominis, licet hoc non re-
periatur apud Italicos, qui cum talia beneficia manualia commit-
tunt, exprimunt quòd eis liceat nuda voluntate reuocare. no. An-
ton. de cau. possessionis, capitul. final. duodecima colum. versic.
quid de prioribus.

Religiosus autem, qui per conuentum ad prioratum eligitur,
& per superiorem confirmatur, censetur perpetuus manualis, id-
eò non reuocatur, nisi ex iusta & manifesta causa: vt in c. mona-
chi, in fin. de sta. monacho. & ibi not. Ioan. And. & vide omnino
sub ver. beneficium manuale.

Religiosus qui electioni factæ de eo consensit de licentia sui su-
prioris, potest sine alia licentia superioris dictam electionem exe-
qui, & pro ea agere, & procuratorem constituere potest, quia Ab-
bas dando licentiam consentiendi Monacho, videtur etiam da-
re prosequendi licentiam. not. gloss. in clemen. si religiosus. de
procu. in verb. constituere, sicut etiam, si dat licentiam, quod

Ec

possit

possit stare in scholis, videtur dare licentiam, quòd possit accusare, & agere contra impediendum eum stare in scholis. not. gloss. de accusatio. c. ex parte. in verbo, alios. ex his sequitur, quòd si Papa prouidet Monacho de certo beneficio, videtur ei licentiam dare, quòd pro illo assequendo possit agere, & procuratorem constituere, per iura allegata in glo. prædicta.

Religiosus non potest procuratorem constituere, nec constitui procurator, nec mandatum accipere & exequi sine licentia sui immediati superioris, nisi pro consorte eiusdem litis in casibus, in quibus regulares seu religiosi ad iudicium admittuntur: vt in clem. religiosus, de procurator. Item potest quilibet religiosus constitui procurator in omni causa concernente vtilitatem sui monasterij, vel etiam Papæ sine superioris licentia, quinimò in concernentibus vtilitatem amici monasterij sui: vt not. Inno. in c. cum I. & A. de re iud. licet autem regulariter non possit religiosus constituere procuratorem sine licentia superioris: fallit quando vult prælatum suum denunciare vel accusare, vel de electione sui prælati agere, vel pro consorte eiusdem litis, vel si contra eum inquiratur. Generaliter vbi potest se agere, potest procuratorem constituere, aliàs secus. not. Inn. & Anton. in d. c. cum I. & A. & prædicta vera in religioso claustrali, secus in prælato, qui semper potest procuratorem constituere, & constitui alterius superioris licentia non requisita: vt not. glo. d. clem. si religiosus. ratio est, quia quòd ad administrandum, alteri non subest. Per hoc sequitur, quòd quilibet religiosus habens administrationem, licet non sit prælatus, potest liberè procuratorem constituere: vt not. Franc. de Zabala. in cle. 1. in 7. oppo. vide sub ver. possessorum. §. possessorio vel petitorio. & vide inf. §. sequenti.

ADDITIO.

Religio quæ sit strictior, non debet simpliciter considerari dispositio originis regulæ, sed etiam statuta ordinis, quæ diuiniorem viuendum modum inducunt, vt habetur in capitul. ad nostram, de appel.

appellatio. & capit. prim. de sta. mona. lib. 6. & Abbas notabiliter in dist. cap. ad nostram.

Religiosus non potest consentire electioni de se factæ extra monasterium vel ecclesiam suam sine licentia superioris, de elect. ca. si religiosus. lib. 6. quod est verum, quando electio est facta à maiori parte capituli vel conuentus, vel saltem à media parte: secus si à minori, quia tunc etiam delicta superioris consentire non potest: vt in capit. quorundam, eodem tit. lib. 6. & ibi not. Ioa. Andre. in nouel. sed prouisioni factæ per Papam puto monachum consentire posse sine licentia Abbatis: quia Papa prouidendo monachum, quem sic monachum facit in beneficio manuali perpetuum pro illa vice: quia emancipat monachum ab Abbate, quòd ad hoc, quòd non potest inuitum ad claustrum reuocare: vt notat Ioan. And. de offic. ord. cap. præsent. libro 6. in nouel. in princip. & de elect. capit. cum inter. super secunda gloss. & pari ratione puto, quod monachus possit sine licentia Abbatis à Papa beneficium impetrare, & communiter etiam ad impetrandum procuratorem constituere: quia quòd per se potest, & per alium: vt sup. §. proximi. Nec per hoc, quòd non potest inuitus ad claustrum reuocari, dicitur fieri contra votum & substantiam regulæ sui monachatus siue contra obedientiam: quia quòd ad alia remanet sub obedientia: vt notat Innoc. & Ioan. And. in cap. final. qui Cleric. vel vo. ex his patet beneficium manuale posse & debere ex consuetudine præscripta conferri vt perpetuum, nec dicitur præscribi contra obedientiam in genere: vt ex præmissis patet, si diceretur status beneficij mutari, quòd fieri potest spacio quadraginta annorum: vt est casus in capitul. cum de beneficio. de præbend. libro sexto. & facit quòd notat Antoni. de confirmat. vtili. capit. porrecta. ad fin. vbi dicit, beneficium perpetuum poss. ex consuetudine fieri temporale: ergò & e conuerso, poterit temporale beneficium perpetuum fieri ex constitutione vel consuetudine, quæ vim constitutionis obtinet. & vide omninò sub verbo, beneficium. §. beneficium. s. beneficium manuale. & §. beneficia manualia licet per Papam.

Religiosi medicantes licet non possunt eis relicta petere iurisdictionis: possunt tamen officio iudicis. not. Bar. in l. Quintus Mutius, de aur. & arg. lega. hoc tamen intelligas de relictis, quorum non sint omnino incapaces.

Religiosi si sunt fratres hospitales Sancti Ioannis, Hierosolymitanenses licet sint Laici de sen. ex com. c. canonica. & ibi not. Anto. Quidam tamen sunt Laici, quidam sunt Clerici: vt not. gl. de ver. sig. c. 1. lib. 6. super ver. perfoluant. & ibi exprimit priuilegia ipsorum fratrum.

Religiosus an possit esse Iudex delegatus: dic quod sic, si est in dignitate vt prior cõuentualis: factus in claustrali: vt cle. & si principalis. de rescrip. & ibi no. gl. Fran. de Zab. & Ant. de But.

5 † Remissio non potest dari ad partes ad probandum articulos, licet Iudex eos admisserit ad probandum in curia & extra: quia talis remissio spectat ad Papam, nisi Iudex hoc faciat de voluntate vtriusque partis. vide Ioan. And. & vide sub verbo, Iudex. §. Iudex.

Remissio postquam est data ad partes, non potest Iudex in causa procedere sine noua commissione, etiam si partes velint renunciare remissioni: quia ex quo semel Papa apposuit manum, nõ potest inferior se intrmittere. no. Ro. consil. 76.

Remissio ad partes pro testibus producendis si est data in prima instantia, non potest iterum dari in secunda super nouis articulis etiam admissibilibus, ne aperiat via fraudibus. no. Rom. consil. 215. sed si in prima instantia non fuit petita, potest peti in secunda. no. Ro. consil. 218.

Remissio non est danda, quando constat de calumnia petentis. not. Inno. de conce. prob. post electionem.

Remissio ad partes nõ est danda pro exceptionibus dilatorijs, nec pro alijs præambulis vel incidentibus, vel emergentibus in causa, sed pro exceptionibus peremptorijs, puta contra testes, vel alias, ne causa periret: si exceptio non probaretur, bene est danda remissio. no. Rom. consilio 218. Idem no. Ioan. And. in c. 1. lib. 6. super gloss. intelligas in nouella. & de appel. capitul. prim. in principi. Idem dicit Ioan. And. secundum Hostie. quod si post litis contestationem opponitur contra appellatam, quod non appellauit, ista censetur

tur peremptoria, & super eadem debet dari remissio: quia perimit libellum, & contenta in eo. Idem dicit Spec. in exceptione nullitatis contra sententiam vel alium actum: & in omni casu, vbi agitur de magno præiudicio: vt ipse not. in tit. de dilationibus. §. 1. verifi. fin. & si. de excep.

Remissio ad partes licet non sit danda super articulis probandis duntaxat per scripturam, & alia per testes danda est. no. Rom. consil. 248.

Remissio ad partes licet non sit danda pro instrumentis productis: si tamen signa, sigilla, & notarius instrumenti producti negentur, pro illis est danda remissio. no. Ro. consil. ducentesimo decimo octauo.

Remissio datur ad excommunicationem probandam per testes extra curiam. no. Ioan. And. de rescrip. c. si. h. 6. super glo. quod si ad si. in nouel. quod intellige, quando excommunicatio opponitur in vim dilatoria: factus si in vim peremptoria: vt not. sup. §. proxi. ad partes non est danda pro exceptionibus.

ADDITIO.

Remittens negocium ad superiorem potest cuilibet parti dare attestaciones suas ipsi superiori referendas: vt in c. cum Bertoldus, de iud. & cap. dubium, de elect. & potest statuere vtrique parti terminum peremptorium ad comparandum coram superiore: vt capitul. fin. de accusat. Abbas in dict. cap. cum Bertoldus, circa princip.

Renunciatio facta de beneficio per spoliatum non valet: sed si fiat pactum de non agendo Interdicto vnde vi, bene obstabit sibi postea agere volenti, secundum Innoc. vt not. Rom. consil. 40. & vide sub ver. appellatio. §. appellatio si est interposita. & §. capitulum. §. beneficium. §. possessio.

Renunciatio beneficii facta per metum, valet ipso iure, sed potest rescindi officio iudicis, vel actione quod me. cau. Fallit quando renunciatio fit per captionem & detentionem secularium potestatum. no. Ro. consil. 372.

Renunciare videtur beneficio suo, qui consentit, vt alteri concedatur.

feratur: & Episcopus in conferendo videtur renunciationem accepisse. not. Fred. de Senis, in tract. permu. q. 29.

Renunciatio beneficij simoniacè facta non valet, sicut nec collatio ipsius beneficii simoniacè facta tenet, not. Inn. de rerum permu. cap. cum vniuersorum. & Archid. l. q. 1. ordinationes. Et dicitur simoniacè renunciare, quando renunciatur, hoc expresso, quod alteri conferatur: vt not. glo. de offic. deleg. cap. ex parte. el. prim. sed si hoc non exprimitur, licet immediatè agatur, non est simonia. not. Innoc. de simo. cap. tua. in fin. Item est simonia, si tibi renuncio beneficium meum: vt tu amico vel nepoti meo tuum renuncies. notat Ioan. And. de re. permu. c. 1. lib. 6. super verbo, suo. in nouel.

Renunciare non intelligitur primum beneficium, qui secundum incompatible cum primo acceptat, nisi postquam secundum possessionem pacificam adeptus fuerit. not. Ioan. And. de rescrip. cap. in nostra. Et sicut in affectuione possessionis secundi incompatible tacitè renunciatur liti & cause super primo motæ: etiam in affectuione secundi expresse protestatur, quod non intendit renunciare iuri nec liti super primo, secundum Inno. & Ioan. An. in dict. cap. in nostra. licet Host. ibi contrà: sed Anton. tenet ibi opin. Inn. plus dices, quod talis protestatio tanquam vitiosa, & reprobata operatur, quod non tenet affectuio secundi, nihilominus per illam affectuionem pacificam perditur ius, quod habebat in primo, ita dicit Anton. in d. c. in nostra. in vltim. colum. Et aduerte, quod sicut per affectuionem pacificam secundi tacitè renunciatur primo, & liti super eo motæ: ita & si per eum stetit, quod minus possessionem assequeretur. notat Ioan. And. in dict. cap. in nostra.

Renunciare non potest quis beneficio ecclesiastico, nec iuri spiritali sine auctoritate superioris: sicut in prophanis extemporalibus. notat Roman. consil. 306. sed in beneficialibus valet quodque renunciatio, etiam sine auctoritate superioris, ita vt si quis renunciat electioni ante confirmationem: vt not. Ioan. And. de re script. capit. in nostra. & hoc verum, quod ad præiudicium renunciantis: sed quod ad præiudicium superioris non: vt notat Ioan. And. de ele. capitul. si electio. li. 6. in gl. super ver. renunciat, & c.

Item

Item valet renunciatio, si electioni aut collationi eius, qui renunciat antequam acceptat, vel etiam si post acceptationem renunciet beneficio, si beneficium est in controuersia: vt not. Ioan. de app. cap. constitutus. aduerte quia Ioan. And. ibi loquitur in electione, per quam non quæritur ius in re: sed dicit, quod licet in electione loquatur, tamen de eius mente hic colligitur, quod in alio ritu lo, per quod quæritur ius in re, quod si ius non est plenum & pacificum, potest illi renunciare etiam in absentia superioris: licet ergo sit plenum, sed non pacificum, renunciari potest, quod intelligit Dom. Anton. quando probabile dubium est, sed non pacificè renunciari poterit, quod intelligit Dom. Anton. esse verum, quando probabile dubium est, an ius habeat: secus si certum sit, quod ius habeat: licet item patiat: vt not. dom. Anton. de renunciat. cap. quod in dubijs. Item valet rennnciatio sine superioris auctoritate: vide plenè per expressam siue renunciationem tacitam an valeat siue auctoritate superioris, & cuius auctoritas requiritur: vt notat Anton. in c. quod in dubijs, & quod ad tacitam renunciationem, vide Ioan. And. in regula mutare. libro sexto, in nouel. & vide sub verbo, beneficium non vacat. & §. beneficium non potest.

Renunciare an possit quis sine auctoritate superioris beneficio, quod obtinet titulo colorato, sed non vero, vide per glo. & Doct. de renunciat. c. nisi. in fin.

Renunciare liti & cause in beneficialibus absente superiore, licet non abdicet à se ius beneficii, nec per hoc vacet beneficium, tamen si vult postea agere super eodem beneficio, obstat exceptio, sicut si fecisset pactum de non agendo. not. Rom. consilio 306. vide infra §. proxim. Sed Dominus Anto. in c. cum pridem, de pact. dicit, quod tunc valet renunciatio litis & cause, quando fit in presentia iudicis, & dicit, quod ita communiter intelligitur l. postquam liti. Cod. de pact. & ita etiam intelligitur Bart. in l. non solum §. liberationis. de libe. lega. sed Innoc. & Hostien. dicunt in d. capit. cum pridem. quod valet renunciatio litis facta etiam parte absente, & hoc propter litigantium odium: vt ibi notat Ioan. And.

Renuncians liti & cause nõ intelligitur renunciare iuri, quod

Renunciare non intelligitur exceptioni dilatoria, qui petit copiam rescript. vel libelli, vel qui dedit cautionem de stando iuri. not. dere iud. c. inter monasterium. ver. oppo. quod potest. Et est casus in l. non videtur in iudicem. ff. de iud. & vide sub ver. excepti. §. exceptio dilatoria iurisdict. non tolli.

* S I N G V L A R E.

Renunciari non potest defensionibus in criminalibus. glo. est in l. pactum inter hæredem. ff. de pact. quam gl. dicit esse singu. la. cob. de sanct. Georg. ibi in 3. colum. in princ. verfic. hanc glo. & in l. sed & si quis. §. quaesitum est. in prim. col. verfi. quid autem. ff. si quis cautio. & in aut. iubemus, ad fin. C. de iudicij. & hoc verum est quando per hoc renunciatis læditur, quod est quando certas habet defensiones: sed si non habet liquidas probationes, quod præsumitur eo ipso quod renunciat, secundum Bald. in l. nam & postea. §. si minor. in colum. fin. ver. sed probatio ista. ff. de iurei. H. F.

Renunciare non intelligitur iuri suo ille qui vt procurator alterius litigat, & obtinuit rem in qua procurator ipse ius habere præterdit. not. Rom. consil. 396. quod intellige quando procurator tunc ignorabat ius sibi competere, vt ex eodem consilio colligitur. Secus ergo si scienter. Et idem in aduocato, qui scienter pro illo aduocat super re, in qua ius habet, iuri suo renunciassè videtur. not. Ant. de translatio. c. ex literis.

Renunciassè videtur testis iuri suo sibi competenti in re, super qua inter alios cõtrahitur, & ipse testis adhibetur, quod procedit quando non solum est testis, sed etiam auctor præstans scienter auctoritatem contractui: vt notat Anton. de transla. capitul. ex literis.

Renunciatis iuri, liti & causæ, licet non sit audiendus super re, de qua principaliter agebatur, quia tamen potest eius interesse ratione fructuum & expensarum suarum, super his audiendus est, notat Ioan. And. de simo. c. per tuas. el prim. super vlt. gl. sed Ioan. Andre. loquitur de tertio, cuius interest, non de renunciante.

Renun-

Renunciare potest Prælatori iuri ex præscriptione quaesito, de præscript. c. veniens. & ibi not. Anton. 15. notab. quod limita & de clara: vt not. per eum vlt. & penult. colum. Dic quod ibi intercessit auctoritas superioris, à quo priuilegium fuit impetratum, per quod inducitur tacita renunciatio iuris ex præscriptione quaesiti, & vide §. renunciare an possit.

Renunciare videtur quis iuri sibi competenti ex præscriptione vel aliunde, quando illud ius, quod habet, per priuilegium impetrat. notat Ioan. And. de præscrip. c. veniens, in gloss. vltim. quod limita, nisi illud ius quaesitum esset dubium, vel nisi per priuilegium vberius & amplius prouideatur: vt notat Ioan. And. de priuileg. c. cum persona, super vltim. gloss. lib. 6. in nouel. Aduertendum est quod Ioan. And. in d. cap. veniens, non dicit, quod renunciare videtur, quod impetrans priuilegium fateri & credere videtur rem ad se non pertinere, sed dicit, quod illud fateri includit tacitam renunciationem: an autem per talem confessionem perdatur dominium, vide Bart. de iur. & fact. ignor. l. 1. ver. vltimo quæro. Quod autem non videtur quis renunciare primo iuri & titulo ex impetratione secundi, facit illud quod not. per Doct. in cap. post electionem, de concess. præb. vbi dicunt quod text. probat, quod quis potest vti duplici titulo, per quem præterdit ius in beneficio ei competere. Et idem Lap. in allegat. vltim. & Ioan. Cal. in cõsil. 7. responderi potest, quod dicitur vtur copulatiuè, sed non disiuncti uè, vt si ex primo iuuari non potest, iuuetur ex secundo, quod procedit, quando partim erat inualidum, sed si validum erat, tunc ex impetratione noua simpliciter facta videtur primo iuri renunciatum. Dubium est, credo quod sic, per text. in d. c. veniens. vbi videtur casus: quod est verum, si sciuit, sed si ignorauit primu ius sibi competere, per l. decedens. C. de inoffic. testam. Sic ergo cautus allegans tacitam renunciationem, vt deducat sententiam. Sed huic contradicit d. c. post electionem, vbi sciens primam colationem sibi factam, non censetur sibi renunciassè acceptando secundam, sed potest vtrumque simul & simpliciter deducere. Et ita intelligit Io. And. illum tex. in c. nullus pluribus, de reind. lib. 6. pro quo facit l. contra maiores. C. de inoffic. test. licet ibi loquatur in remedijs non contrarijs simul, sed in diuersis instantijs

propo-

propositis, tamen illa lex pbat, quod electio vnus non inducit citam renunciationem alterius, quia tendunt ambo ad eundem finem, vt quis reddatur intestatus, & ei succedatur ab intestato, & illam l. allegat. Et ad hoc facit q. no. Ioan. And. in cap. vt quis duas, de elect. lib. 6. in nouel. super glo. si enim, & vide sub ver. actio, in princip. & sub ver. priuilegium, in princip. & p̄scriptio.

Renunciari an possit exceptioni simulationis, vide sub ver. simulatio. §. simulatio.

Renunciare an videatur quis iuri suo si lōgo tempore stetit quo illo iure vsus non est, vel passus fuit alium contra illud vsu, vt, de sub ver. p̄scriptio. §. p̄scribi an possit. & vide sub ver. ficul. priuilegium. §. priuilegium an perdat per non vsu.

Renunciare an possit p̄latus iuri dignitatis suæ. Dic quod sic in p̄iudiciū eius, si p̄iudiciū eius est separabile à p̄iudicio ecclesiæ vel dignitatis: aliàs secus: vt not. Ant. in c. cum venissent, de insti. in penul. & vl. colum. vide sup. §. renunciare p̄t. Item p̄latus etiam cum toto conuentu non potest renunciare alicui iuri ecclesiæ in p̄iudiciū ipsius ecclesiæ, & ipsemet p̄latus qui renunciavit & iuravit, potest conueniri nomine ecclesiæ, & nō nomine suo: vt no. Inn. & Ioan. And. de priuileg. c. accedentibus, & dom. Ant. de const. c. cum accessissent. & d. c. cum venissent. Potest tamen renunciare p̄latus probationibus ecclesiæ competentibus: vt no. Ant. de cens. cap. cum olim. versicul. 6. not.

Renunciari nō potest etiam cum iuramento. l. si nunquam. C. de reuo. do. vt no. Bar. in l. Titia Scio. §. Imperator. de le. 2. Et Bal. in l. de inoffi. do. & lo. An. in addi. Spec. ri. de inofru. edi. §. porrd. ver. item nota.

Renunciari non p̄t priuilegio miserabilibus personis cōcessio miserationis intuitu: vt no. per glo. quando Imperator inter pupil. & vidu. ag. l. vnica.

Replicatio, vide sub ver. actor. §. actori.

Represalia an & quando sint licite, vide tex. in cap. prim. de iure iurand. libro 6. & quod ibi no. Ioan. And. & vide etiam quod no. per

no. per eundem Ioan. And. in regula, non debet, eo lib. in princ. in mercu.

Reprobatio, vide sub verbo, instrumentum. §. instrumentum.

7 † Rescriptū habetur loco libelli in summarijs causis & beneficialibus, secus in alijs, secundum Hofst. vt no. An. in c. 2. de rescrip. & vide sub verb. libelli. §. libelli loco. & vide sub verbo, p̄batio. §. probatio potest fieri per iuramentum.

Rescriptum non viciatur, licet plura capitula narrentur, quorum aliquod falsum est, dummodò ex verbis possit sequi effectus & conclusio. no. Rom. consil. 68. An autem sufficiat alterum ex narratis probare, vide dom. An. in c. 2. de rescrip. & vide omnino per Ant. in c. exhibita, in fin. de iud. & Archi. in c. omnes. dic, quod si apparet super quibus narratis se fundat Papa, sufficiunt illa verba, nec obstat quod alia narrata sunt falsa: vt no. Lap. allega. 14. & idem dicit Ant. in d. c. exhibita, in fine.

A D D I T I O.

Rescripta Papalia quæ vocantur cōquestus, an sint hodie sublata in regno Franciæ, per pragmaticam sanctionem, vide per do. Guid. Pap. in q. 17.

Rescriptum si est impetratum super causa possessionis sine ditione taxatiua duntaxat, comprehendit etiam causam proprietatis. no. Ro. consil. 306.

Rescriptum per quod committitur causa appellationis à graamine, includit etiam commissionem negotij principalis in euentum. quo bene appellatum pronuncietur. no. Ant. de appella. in c. vt debitus. versil. oppo. secundo. 3. col. & vide omnino sub verbo, iudex. §. iudex appellationis.

Rescriptum generaliter impetratum ad lites, intelligitur de p̄sentibus & exortis, non de futuris post dationem rescrip. no. Ro. consil. 390. Et si est impetratum ad lites p̄sentes & futuras, non comprehendit illas, in quibus incipit ius competere post rescriptum: vt not. Roma. consil. 147. & alibi dicit, quod rescriptum impetratum super futuris causis non valet. no. Rom. consil. 230. quod est

est verum, si superuenit ius ex causa quæ dependebat tempore impetrationis rescripti, aliàs secùs, sed e contra, si tempore impetrati ius competeat, licet postea deserit competere, rescriptum valet; vt not. Anton. de rescriptis, capitulo super literis, penult. colum. ad finem.

Rescriptum impetratum super re, in qua impetrans nullũ ius habebat tempore impetrationis, valet, & sufficit impetranti, qd ei ius superueniat etiam post lit. contest. not. Rom. consil. 115. & consil. 176.

Rescriptum per quod datur potestas citandi certam personam cum clausula, & omnes sua interesse putantes, nõ operatur quod iudex illius clausulæ potest citare personaliter quemlibet, cuius putat interesse. not. Rom. consil. 419.

* S I N G V L A R E.

Rescriptum principis si sit geminatum, vt quia bis rescriptis super eodem factõ, ista geminatio est tantæ importantiæ, vt clausulæ motu proprio æquipolleat, dictum est aureum Bal. & mente tenendum in l. nec damnosa. C. de preci. Impe. offe. quod dictum refert & sequitur pro singulari lac. de sanct. Georg. in l. si quis iniquum, in prin. in 2. lect. ff. quod quisque iuris. H. F.

Rescriptum si est impetratum contra aliquos nominatos nõ adiecta clausula, & quoscunque alios, si nominati conuenientur, & nominant alios tanquam dominos in iudicio, non poterit contra illos procedi virtute talis rescripti, maxime si obieciatur. not. Rom. consil. 71.

Rescriptum si est impetratum per vnum contra plures, & impetrans succumbit, non potest vnus ex illis pluribus alterum ex illis conuenire vi eiusdem rescripti, quia nullus ex eis obtinuit illud rescriptum contra alium. no. Ro. consil. 103.

Rescriptum si est impetratum contra clericum, non potest conuenire laicis propter diuersitatem professionis. not. Ioan. And. in c. sedes, de rescript.

Rescriptum si est impetratum contra vnum, an possit alius tertius veniens ad causam pro suo interesse vt eodem rescripto. no. Ro. consil. 103. §. per rescriptum.

Rescri-

Rescriptum licet regulariter non extendatur ad alias personas principaliter, quàm contra quas impetratum est, tamen extenditur ad successorem rei, & vitij eius, contra quem impetratum est. no. dom. Ant. de iud. c. quia Gu. ver. venio tertio. quod intellige quando contra successorem competit conditio ex l. si colonia. & decre. sape. secùs si tantum competeret conditio ex canone rein tegrandat: vt no. idem dom. Anton. eod. c. ver. venio ad gloss. in fi. vide omnino quod no. per eundem in ver. venio ad quartum. & ver. venio ad septimum, & vide sub ver. iudex. §. iudex ordinarij, vel etiam delegatus.

Rescriptum impetratum contra vnum, siue in personali, siue in reali, transit ad eius successorem vniuersalem, quando est sui natura transmissibile: aliàs secùs, vt in causa beneficii, & in causa vsufructus, & in causa delicti, & similibus: Ex quo patet quod rescriptum impetratum contra vsurarium, super vsuris restituentis, transit in hæredem eius. not. Ant. de iud. quia Gu. ver. venio ad quintum.

Rescriptum contra vicegerentem alterius, non transit in dominum, cuius vices ipse gerebat. not. dom. Anto. in c. quia Gu. de iur. ver. venio ad quintum.

Rescriptum impetratum contra eum, qui non erat in rerum natura tempore dati rescripti, non extenditur ad eius hæredem, vel seruum. Et si erat in rerum natura, sed concessit antequàm fieri vi rescripti conuentus, non poterit hæres eius ex vi illius rescripti conueniri. no. Anton. de iud. c. quia Gu. ver. venio ad gl. sed licet in primo casu non valeat rescriptum impetratum contra hæredem, fortè tamen valebit pro eo: vt not. eod. c. ver. venio ad quintum. Item rescriptum impetratum pro eo, qui non erat in rerum natura tempore dati rescripti, non extenditur ad eius hæredem. not. Anton. de rescript. c. significauit. vide de his plenè per Io. And. in regula, is qui, de reg. iur. lib. 6.

Rescriptum impetratum specialiter contra aliquos cum clausula generali, sub qua in genere includebantur alij, non porrigitur ad successores illorum, qui sub illa clausula includebantur: Fallit in successore, qui est Prælati ecclesiæ, qui sub illa clausula includebatur, quia tunc illa clausula, sub cuius virtute poterat admi-

administrator ecclesiæ prædecessor conueniri, transit in successorem: Ratio est, quia rescriptum sine eius clausula fundatur super ecclesia, quæ eadem remanet. no. Ant. de iud. in c. quia 5. ver. venio ad quintum.

Rescriptum impetratum pro vel contra vnã ecclesiam tempore vnius prælati transit in successorem, quia rescriptum fundatur super ecclesia, quæ eadem remanet, licet administrator mutetur. no. Ant. de iud. c. quia 5. ver. venio ad quintum.

Rescriptum directum Episcopo alicuius ecclesiæ sub nomine dignitatis, ipso mortuo potest exequi per eius successorem electum & confirmatum, licet non consecratum, quia tale rescriptum intelligitur directum potius dignitati quàm ordini. no. Rom. consil. 432.

ADDITIO.

De clausula, si de præmissis vobis constiterit, in rescriptis posita, & de alijs verbis importantibus, tam cognitionem & partis vocationem, vide per dom. Gui. Pap. in q. 70.

Rescripta sunt stricti iuris, id est verba rescriptorum, præsertim in beneficiis, extendi non debent: vt no. Ro. consil. 383. ad hoc vide quod eleganter no. Inno. Comp. & Ioan. And. de rescrip. c. super literis. & Rom. consil. 383. Dicunt tamen quidam, quod rescripta æquiparantur constitutionibus, & decretis, & sententijs, & quod ex illis licitum est arguere ad rescripta, sed Inno. & Hosti. tenent contrã, & dicunt, nisi rescriptum detur ad consultationem, vel nisi decidat. & no. An. de iud. c. quia 5. ver. venio ad glo. Dicunt rescripta ad lites debent strictè intelligi, vel reducantur ad ius commune, vt illud minus lædant, de rescrip. c. causam quæ licet vbi sint contra ius commune, debeant latissimè interpretari, salua tamen proprietate verborum & mente mandantis: vt no. Inno. eo. tit. in c. super literis. in glo. super ver. confirmationem, ad quod facit, quod no. Ioan. And. de offic. delegati. cum olim. in ver. iudices, licet in contrarium faciant de rescrip. c. significante. & capitul. Rodolphus. & quod notat Ioan. secundum Abb. & Vincen. in dict. capitul. significante, in gloss. ex hoc generali. Sed potest dici quod

et, quod ibi proprietates verborum non patiebatur. Vide omnino Bald. in l. præscriptionem. C. si contra ius vel vtil. colla. 10. vers. modo his præmissis.

Rescripta sunt communia vtrig parti, id est potest reus vti rescripto interpretato per actorem, etiam cum clausula præiudiciali, & econuersò. not. Roman. consil. 65. & consil. 321. & hoc etiam potest actore inuito. not. Rom. consil. 65. & etiam ante præsentationem. not. Roma. consil. 429. Et hæc procedunt etiam si rescriptum sit impetratum nomine actoris, per non habentem mandatum ab eo, quando rescriptum impetratur ad auditorem Rotæ, secundum quosdam. Auditor enim sine commissione habet iurisdictionem saltem habitur: vt ibidem not. secundum Hostiensem. & Anton. qui tenent, quod ante vsum rescripti potest impetrans illi renunciare inuito aduersario: vt not. Ant. de rescrip. cap. super literis. 7. colum. licet Innocent. finaliter tenet contrarium in cap. ex conuersione, de restit. spol.

Rescriptum in quo quis petit causam committi cum potestate procedendi summarie, & de plano, & terminis non seruatis si fingitur, audiat & procedat summarie, & c. & censetur omnia petita in eo concessa, si nihil cancelletur. not. Rom. consil. 77.

ADDITIO.

Rescriptum nullum sumit vires, si orta cõtentione super nullitate iudex pronunciat validum, & non appellatur: vt not. per Lap. in cap. 1. de rescrip. lib. 6. Et hoc verum, nisi rescriptum fuisset falsum. Abbas in cap. super literis. & in capit. ex parte, de rescrip.

Rescriptum si dat potestatem procedendi solius facti veritate inspecta, & terminis abbreviatis, qualem habeat tunc iudex ordinem seruare in beneficiis & prophanis, vide Roma. consil. 32. & vide Anton. de iudic. c. dilecta. ver. not. quartò. vbi loquitur de rescripto, per quod mandatur procedi pure, & simpliciter, & dicit quod sufficit procedi secundum æquitatem iuris canonici.

Rescriptum ex eius signatura mandatur procedi summarie, & c. intelligitur sub illo verbo, & c. dare potestatem procedendi

etiam sine figura iudicij, si in rescripto hoc est petitum. Si autem signatura rescripti siue commissionis dicat, audiatur talis. & iustitiam faciat, tunc non potest etiam summarie procedi, licet in commissione petitum sit. not. Rom. consil. 72.

Rescriptum in curia concessum non intelligitur dare potestatem citandi ad partes, si causa non erat alias deuoluta, nisi hoc specialiter dicatur in signatura. not. Rom. consil. 19.

Rescriptum si committit potestatem citandi per edictum in curia, & locis circumuicinis affigendum, non sufficit quod fiat executio in vno loco de vicinis, sed requiritur quod ad minus fiat in duobus, quia pluralis locutio, &c. not. Rom. consil. 79.

Rescriptum per quod causa vni commissa alteri committitur, intelligitur causam à primo iudice auocare, licet hoc expresse non dicatur, dummodò in rescripto fiat mentio de prima commissione: alias rescriptum non valet. not. Roman. consil. 67. Si tamen prima commissio fuisset de consensu partium facta, ut patet de rescript. cap. ceterum, in fin. Et an primum rescriptum delegationis intelligitur reuocatum per secundum ad eundem iudicem, vel alium iudicem impetratum, vide de restit. spolia. cap. audita. vbi est singularis text. de offic. deleg. cap. ex literis. & de rescript. pastoralis. & cap. cum contingat. de appellat. vt debitus. in gloss. sed nunquid. & vide omnino sub verbo, iudex. §. iudex si datur.

A D D I T I O.

In rescriptis impetratis ad lites, surreptio non vitiat ipso facto, sed opus est exceptione, nisi in ipso rescripto fiat gratia, & accessorie detur iurisdicctio ad executionem gratia. Conclusio est Abbatis in c. ceterum. de rescript.

Rescriptum per quod committitur causa in eodem statu quo erat coram primo iudice, valet, licet status causae specialiter non exprimat, nisi per talem commissionem auocaretur causa à primo iudice, quo casu vel debet specialiter exprimi clausula conueta, cuius causae statum dignemini habere pro expresso. notat Romanus consilio 214. vide infra §. rescriptum per quod causa ab alio.

Rescripta si sunt plura ad diuersos iudices de eadem causa facta,

ita, quis eorum in cognoscendo preferendus sit, vel ille, cui fuit prius rescriptum praesentatum, vel ille, qui in citando praenituit, vide sub verbo, iudex. §. iudices auditores.

Rescriptum concessum in prima instantia super articulis obiectiuis, & male specificatis admittendis, non obstante lapsu termini dati ad articulandum, non extendatur ad secundam vel tertiam instantiam, cum in eis posset de iure communi probari non probatum in prima, & hoc est verum, nisi articuli alio modo non possunt specificari, quia negatiui: tunc enim in 2. & 3. instantiis post lapsum terminorum probari possunt, dum tamen sunt in termino producti. not. Rom. consil. 92.

Rescriptum si continet quem posse citari ultra duas dicetas, an poterit citari ultra quatuor, & an possit quis citari ad curiam ultra duas dicetas, non facta mentione concilij, vel priuilegij contrarium disponentis, vide sub verbo, citatio. §. citatio ultra. & sequent. §.

Rescripti verba declarantur, & examinantur, & ponderantur secundum conclusionem, non secundum narrationem ipsius rescripti. notat dom. Antonius, de for. comp. in cap. ex parte. ver. no. quinto.

Rescripti impetratio non est actus iudicialis, sed extrajudicialis. not. Rom. consil. 175.

Rescriptum impetratum super futuris appellationibus non valet, & si rescriptum, per quod causa appellationis committitur, statim post appellationem interpositam praesentetur, an surreptitium dicatur, vide Rom. consil. 210.

Rescriptum ad lites si est obreptitium, est ipso iure nullum. not. Innocen. de rescript. cap. cum dilecta. & Anton. eod. tit. super literis. 9. & 11. colum. sed si sit surreptitium, & etiam dolo praui-tatis impetratum, non est ipso iure nullum, sed ope exceptionis annullandum. not. Roma. consil. 362. idem not. dom. Anton. de rescript. super literis. ver. 5. not. & de dilationibus. capit. praeter ea. ver. 4. casus. & de rescript. capitulo ad audientiam. el. 2. & licet de surreptione excipiat, lites contestatio non impeditur, notat Romanus consilio 354. quia tale rescriptum valet, & tribuit iurisdicctionem, nisi surreptio rescripti esset in iurisdicctio-

Etione: vt notat Ioan. Andr. de fid. presbyter. cap. 1. lib. 6. in nō-
nella. ad finem. & Bald. in l. præscriptionem. C. si contra ius vel
vtil. publi. & prædicta sunt vera in rescripto primo loco, & prin-
cipaliter impetrato circa iurisdictionem tribuendam: si autem
post iurisdictionem attributam impetratur rescriptum super ali-
quo articulo vel particularitate gratiam continente, vel etiam
impetratur primum rescriptum, continens gratiam vel execu-
tionem, vel aliud negotium vel concessionem iurisdictionis,
tunc si illud est surreptitium, non valet. not. Innocentius de of-
fic. deleg. cap. ex literis. idem tenet Lapus in quolibet rescripto
gratioso, in cap. 1. de lit. contestat. lib. 6. & Ioan. Andr. in dict. cap.
2. de fil. presbyter. ad finem, in nouella, lib. 6. idem in quolibet
rescripto, per quod iurisdictione ab alio auocatur, & alteri tribui-
tur: vt not. Ioan. Andr. secundum Innocentium & Hostiens. in
dict. cap. cum ex literis. contrarium tenet Innocentius, de rescri-
pt. cap. cæterum. & de hoc dic: vt not. ibi Antonius de foro comp.
ex parte B. Et vide omnino sub verb. gratia. §. gratia siue sit. Et
quando rescriptum dicitur surreptitium, cui incumbat onus
probandi, vel impetrandi, vel excipiendi, vide sub verbo, gratia.
§. gratia si dicitur.

Rescriptum ad lites surreptitium valet, si aduersarius consen-
sit, vel de surreptione non excipit. not. do. de sanct. Georg. in c.
abeodem. de appel. lib. 6.

Rescriptum si continet errorem in nomine eius, contra quem
impetratur, dum tamen per alias circumstantias constat de per-
sona, valet processus contra eum factus. notat Romanus consi-
lio 133.

Rescriptum vitiatum propter latinatam falsam, nisi possit il-
la latinitas saluari per aliquam figuram, sicut fit quandoque, vbi
ponitur casus pro casu. not. Antonius de iud. cap. 1. ver. venio ad
gloss. vel nisi vitium latinatatis sit dubitabile, & nō euident, quia
tunc fit interpretatio pro rescripto, vel nisi forte rescriptum per
cameram, & non cancellariam expeditum sit. not. Ant. de rescri-
pt. cap. ad audientiam. el 1. dicit tamen Rota quod illud cap. & dicta
exceptio falsæ latinatatis non habet locum in Romana curia. not.
Rom. consil.

ADDI-

ADDITIO.

Adde do. Abb. in c. ad audientiam, de rescript. vbi vult, quod si
falsa latinitas potest saluari per figuram, non vitiat rescriptum, si
falsa latinitas surgit ex modico defectu alicuius literæ, tum non
vitiat rescriptum.

Rescriptum etiam gratiosum non vitiat ex defectu literæ
vel syllabæ, aut dictionis, aut orationis, dummodo comprehen-
datur intellectus Papæ, secundum Innoc. & Ioan. Andr. sed Host.
distinguit inter rescriptum contentiosum & gratiosum. not. An-
de fide instrum. ca. ex parte.

Rescriptum apostolicum propter rasuram in loco non suspec-
to an suspectum sit, & quis sit locus suspectus, arbitrium est.
not. do. Ant. de fide instrum. c. ex literis, in fin. & in prin.

Rescriptum abrasum non in responsione Papæ, sed in narra-
tione facti, non censetur vitiosum, si rescriptum est alterius con-
firmatorium, ita quod de veritate apparet ex confirmato, secus si
rasura sit in rescripto originali & collatorio, nisi correctio appa-
ret facta ex eadem manu, vel nisi ex præcedentibus & sequenti-
bus colligatur veritas. not. Ant. in d. c. ex literis, vlt. col.

Rescriptum abrasum in loco suspecto, etiam in syllaba & mi-
nima litera, censetur vitiosum, licet secus, si esset illa litera vel syl-
laba omissa. not. Anto. in c. ex literis, ad fin.

Rescriptum apostolicum, si est contra ius & stylum cancella-
riæ, præsumitur falsum: ideo literæ talis rescripti non sunt ad-
mittendæ. not. Anton. de fide instrum. c. quod super his. in 5. not.
Et talis præsumptio est sufficiens ad condemnandum de falso,
etiam quod ad poenam criminalem. not. Anton. de confir. vti. cap.
porrecta. in 2. not. & vide ibi Io. Andr.

Rescriptum tollens totale ius partis in dubio, præsumitur fal-
sum, ideo expectatur secunda iussio. not. Anton. de offic. delegat. c.
ex parte. el 2. in 5. no.

Rescriptum per quod mandatur procedi in illis exceptioni-
bus amissis, intelligitur de dilatorijs tantum, non de peremptorijs,
& si impetrans velit illud ad peremptorium extendere, præ-
sumitur falsum: ideo expectatur secunda iussio, nisi de contrarijs

Ff 3

voluntate

REPERTORIUM AVREVM

voluntate Papæ constat, de qua dicitur constare, si sint exceptiones specificatæ, vel aliquibus specificatis, & subiecta clausula generali. not. Anton. de offic. deleg. c. ex parte. el. 2. in 1. oppo. & in 5. notat. ibi etiam in eodem quæsto dicit, quod exceptiones quæ competunt de iure gentium, non possunt tolli per rescriptum, secus in exceptionibus iurepositiuis inductis, ad quod facit, quod not. gloss. in cle. 1. de immu. eccles. super ver. pro infectis. & quod not. Io. And. in c. per venerabilem qui fil. sint legit. super 2. glo. ad fi. Sed aduerte, quia licet rescriptum non possit exceptionem iuris gentium in totum tollere, potest tamen eam differre, per l. quoties. C. de preci. Impe. offer. Ad quod facit quod not. dom. An. in cle. 1. de re iud. super glo. in ver. pendere. vide omnino per eundem Ant. in c. item cum quis. de resti. spol. & vide super ver. lex. §. lex siue constitutio excludens.

Rescriptum concessum contra ius commune per inferiorem à Papa, an valeat, vide Anto. de consti. quæ in ecclesiarum, ad fin. sed si est concessum per Papam sine clausula, non obstantibus iuribus, an valeat, vide Ant. in d. e. quæ in ecclesiarum. in vlt. col. de rescript. c. 1. 4. col. & de capel. mo. ex parte. de consti. c. 1. lib. 6. verfi. 5. per gl. & Inno. in eisdem locis, præterquam in sexto. Et vide sub ver. priuilegio. §. priuilegio contra ius.

Rescriptum quod potest iuri communi accommodari, in dubio est intelligendum, secundum ius commune, nisi constet de contraria voluntate Papæ. not. Anto. de offic. deleg. ex parte. el. 2. in 6. not. & in 1. oppo. imò intellectus rescripti etiam per reuolutionem clausularum debet reduci ad ius commune, vt ipsum non lædat. de rescriptis, causam quæ. & ibi not. Anton. & idem nota. Host. de accus. qualiter & quando. & per hoc facit tex. & glo. de offic. deleg. super eo videtur casus.

Rescriptum si est tale, quod in eo aliquid agitur contra ius, mutatur nomen rescripti, & dicitur priuilegium. no. gl. de consti. c. 1. lib. 6. super ver. n. ascurat. in fin.

ADDITIO.

Adde ibidem dō. Gem. in 7. col. post prin. in ver. in eadem glo. ibi

ibi priuilegium contrarium. vbi dicit illam glo. bene esse notandam ad cognoscendum priuilegium vel rescriptum. Et adducit etiam do. Io. And. in c. olim. super gl. fi. de ver. signifi.

Rescriptum si est per vnam partem impetratum super confirmatione sententiæ, poterit pars vt i eodem rescripto ad sententiam infirmandam: & e conuerso, si rescriptum est obtentum super confirmatione, poterit iudex in reformare. not. Inno. de Appel. oblatæ. & de offi. deleg. cum contingat.

Rescriptum per quod causa ab vno iudice auocatur, & alteri committitur, censetur surreptitium, nec reuocatur primum, nisi fiat mentio de ipso primo, & de principalibus partibus eius, & de processu, & eius qualitate, & de clausulis notabilibus in eo positis, si qua notabilis est, sicut esset clausula appellatione remota vt no. Ant. de rescri. cæterum, ad fin. vide supra §. rescriptum per quod causa vni.

Rescriptum iusticiæ non est surreptitium, licet in eo non fiat mentio de priuilegio, contra quod impetratur: secus in rescripto gratiæ. notat Ioanes Andreas. de rescriptis, cum ordinem. in ver. indulgit.

Rescriptum si est falsum, processus eius vigore factus, est ipso iure nullus, idem si est surreptitium, idem si est nimis generale, idem si peccat in latinitate, idem si peccat per defectum formæ à iure datæ, idem si fit impetratum per excommunicatum, not. do. Ant. in c. ad audientiam. de rescript. 3. col. idem not. Bal. in rescripto falso. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vti. pub. ver. 3. quaritur. quid autem si est surreptitium, vide supra §. rescriptum ad lites.

Rescriptum per quod committuntur causæ inter aliquos verentes, comprehendit causas tam criminales, quam ciuiles. vt no. Spec. in tit. de rescri. præsentatio. §. ratione forme. ver. item quod est quæstio. & Io. An. ibidem in addi. an autem si actum est criminaliter, postet etiam agi ciuilitet corâ iudice eodem, vide Io. And. in c. dispendia, super ver. aduersas. lib. 6. in nouel.

Rescripta ad lites sunt perpetua, nec finiuntur anno. C. de diuer. rescrip. l. 2. in fin. nisi aliud rescriptum per aduersam partem super eadem re ad alium iudicem impetretur, & primus impetrans

dolo, aut ex negligentia non fuerit vsus suo primo rescripto intra annum, quòd qualiter intelligatur, vide Anto. in c. plerumq; de rescript. & Bal. in d. l. 2. C. de diuer. rescript.

Rescripta an derogent priuilegijs, no facta mentione de illis, vide Ant. in c. 1. de rescrip. ver. venio ad tertium.

Rescriptum si mandat alicui, vt de tali causa cognoscat, an illam causam poterit diffinire? videtur quòd sic, quia de qua re iudex cognouit, &c. vt no. Io. An. sed Inno. in c. ad hoc. super ver. auditur, de offi. Archid.

A D D I T I O.

Quomodo hic dicitur, non seruat in cautela domini nostris Regis Francorum, vbi datur literæ super causa appellationis.

Rescriptum impetratum super causa appellationis est surreptitium, si impetrans tacuit terminum dandorum apostolorum pendere, vel si tacuit terminum post datos Apostolos sibi assignatum ad appellationem prosequendam: vt no. Do. de san. Gemi. in c. ab eo. de appel. lib. 6. circa prin. vide Rotam in antiquis, conclusione 450. quæ varias opi. ponit.

Rescriptum per quod mandatur citari qui volunt & possunt se opponere, vel qui se opponunt, an vigore talis rescripti possunt citari illi, qui ante datam rescripti se non opposuerunt, sed post datam se opponunt. Innoc. non firmat. Host. dicit quòd non. & idem Ant. in c. dilecti. de excep.

Residere quis dicatur, vide sub verbo præsens. & sub verbo absens.

8 † Reseruatio an sit censenda fauorabilis vel odiosa, vide sub verb. gratia. §. gratia motu proprio facta in beneficialibus.

Reseruatio quando dicitur generalis vel specialis, dic vt notat Rom. con sil. 180. ex qua colligitur, quòd illa dicitur generalis, cuius causa est manifesta & notoria: in extrauaganti ad regimen, quòd autem causa reseruatiois est secreta & probabiliter ignorari potest, tunc dicitur reseruatio specialis: vt in casu decisionis Rotæ, & in omnibus alijs casibus. Et ita vult decisio prædicta Rotæ intellecta: vel dic, quòd decisio vult illam reseruationem censeri

censeri specialem, quæ fit per regulas contra ius commune: quia quum fit contra ius commune, dicitur specialis. ff. de legat. l. i. ius singulare: poterit tamen per regulam Papæ fieri vna reseruatio contra ius commune, quæ erit generalis, quò ad exceptiones verborum: tamen appellabitur specialis, quia erit contra ius commune. Et licet decisio prædicta dicat, quòd reseruaciones contentæ in extrauaganti ad regimen, sunt generales, intellige de his, quæ erant secundum ius commune, quia ibi plures reseruaciones narrantur, quæ etiam erant de iure communi, vt de vacantibus in curia, vel etiam extra curiam, per mortem illorum, qui ad curiam veniebant, vel ab ea recedebant, secundum formam c. præfenti. de præb. lib. 6.

Reseruatio quam facit Papa dispositioni suæ, finitur eius morte, secus si reseruatur dispositioni sedis apostolicæ: vt probat text. de rescriptione, si gratiose. libro sexto, & ibi hoc etiam norat. Ioan. And. post Archi. super 6. gloss. in nouel. idem no. Zenze. in extrauagan. suscepti.

Reseruatio facta per regulas Papæ suo duntaxat tempore duratur, finitur morte Papæ: vt probatur de offic. leg. præfenti. in princip. lib. e. & ibi hoc not. Dom. de Sanct. Gemi. ratio est, quia dispositio facta, vt dret quam diu disponens viuit, finitur & extinguitur morte disponentis. de deci. ex multiplic. Et nil mirum, quia actus non operantur ultra intentionem agentium. ff. si cer. pe. leg. non omnis, in princip. & de actio. & obl. in l. obligationum substantia. Eo enim ipso, quòd Papa facit regulas, suo duntaxat tempore duraturas, apparet de mente Papæ fuisse, quòd eo mortiente, extinguantur regulæ & reseruaciones, & alia dispositiones pereas inductæ: quia si contrarium voluisset, temporales regulas non fecisset, non obs. quòd beneficium semel reseruatum, in effectu semper remanet reseruatum, nec reseruatio tollitur, nisi per prouisionem Papalem postea subsecutam: vt no. deci. 207. & probatur in cap. si eo tempore, de electio. lib. 6. cum si. quia illud verbum, quando reseruatio fuit simpliciter facta sine temporis præfinitione: & ita loquitur decisio & c. si eo tempore: secus si fuerit tempore limitata: quia tunc finitur finito tempore, quia om-

nis dispositio limitata limitatum producit effectum. ff. de acqui. re. do. l. in agis.

ADDITIO.

Reservatio an sufficiat sine decreto, vide glo. & Doc. in ca. si eo tempore. de rescrip. lib. 6. Abbas in c. si ecclesia. 2. vt lite pend. vbi no. quod negotio aduocato ad curiam, non valet quicquid fit per inferiorem. Et vide circa hæc quod not. Inno in c. cum M. Ferrarien. de confli.

Responso debet coaptari interrogationi, & secundum interrogationem intelligi. de fi. instru. inter dilectos. §. cæterum. & ibi not. Ant. quod est verum; quando responso fit simpliciter, alias secus: vt no. Bar. in l. si quis simpliciter. ff. de oblig.

9 † Restitutio in integrum ad appellandum à sententia, quæ transiit in rem iudicatam, non datur, etiam probationem impedimenti alleganti, nisi petens se restitui doceat aqualiter de suo interesse, puta quod ius habet in re, de qua lis erat. no. Roma. conf. 88. vide sub verbo, ecclesia. §. ecclesia restituitur minor.

Restitutio in integrum non datur aduersus tres sententias conformes, interlocutorias, vel diffinitiuas, nisi prius petens restitutionem doceat summarie de aliqua noua causa, propter quam sit verisimile ipsum fore læsum, & ante non debet audiri. no. Roman. conf. 1. 20. sed aduerte, quia illa conclusio videtur intellexisse de causa noua, & nouiter proposita, non autem de nouiter exorta, seu de qua non fuerat antè disputatum, quod patet, quia pro se allegat, quod not. in cap. cum ex literis. & ibi Innoc. concludit, causam lationis posse probari etiam ex antiquis actis, vel si dictam conclusionem intelligas de causa, quæ alias tractata nõ fuit, tunc intelligenda est secundum legem & gloss. quam allegat, quæ lex secundum omnes Doctores non facit differentiam, sit vna sententia, duæ vel tres, contra quas restitutio petatur, sed differentia fit inter personam sententiantis, an sit princeps vel inferior. primo casu sufficit dicere in genere se læsum, alias incoloratè peteret restitutionem. quod autem dicit gloss. in eadem l. restitutionem dari ex noua causa contra res bis iudicatas, debet intelligi quando

quando secunda sententia fuit denegatoria restitutionis, & prima fuit lata super negotio principali, & sic primò causa fuit intentata de iure communi, & secunda de iure speciali, & ita loquitur tex. in l. 1. & 2. C. de in integ. restit. pe. quem tex. allegat illa gloss. ad dictum suum probandum: idè debet intelligi secundum illum tex. vbi autem vtraque sententia lata esset super negotio de iure communi intentato, tunc contra eos daretur minori, & ecclesiæ restitutio ex l. sione, etiam sine causa noua, vt est casus in c. cum ex literis. de restit. in integ. & ita tenet Io. And. & Ant. in ca. si eo. tit. in quarta oppo.

Restitutio in integ. quando petitur aduersus sententiam, vel contractum, debet iudex, priusquam partem admittat ad sententiam, summarie per dispositionem se informare, an coloratè petat restitutionem. Si tamen hæc non opponantur ante litis contest. non poterit postea opponi. no. Rom. conf. 191. & vide infra §. restitutio quando petitur diutaxat incidenter: prædicta sunt vera, quando restitutio petitur incidenter. Sed si petatur principaliter, non requiritur aliqua summaria informatio, sed ante omnia debet admitti petitio, secundum Hosti. vt not. Io. And. & Do. Ant. in c. causam. de restit. in integ.

Restitutio in integrum si intentatur aduersus sententiam, cuius executio petitur, tenetur petens restitutionem præstare cautionem. de quo in capit. suscitata. si est suspensus de dilapidatione, vel de paupertate. secus si sit soluendo: itè habet locum cautio prædicta, quando petitur executio de principali in iudicio deducta & condemnata: secus si petatur super expensis tantum, in quibus petens restitutionem, fuit condemnatus per sententiam absolutoriam in principali iudicio pro aduersario latam: & cautio prædicta debet peti & præstari coram executore, & non coram iudice de restitutione cognoscente, quod qualiter intelligi debeat, vide Roman. conf. 433. & vide sub vers. executio. in princip. & §. 1. & 2.

Restitutio in integrum aduersus tres sententias diffinitiuas, & etià aduersus probationes in prima instantia ommissas, datur intra quadriennium computando à die ternæ sententiæ, non à die primæ. nec ab vltima die termini ad probandum assignatæ, licet inn. & Io.

& Ioannes Andreas, & Archidiaconus, videantur aliter dicere, quando petitur restitutio aduersus probationes omiffas. notat Rom. confil. 165.

* ADDITIO.

Restitutionem petens ratione læsionis, debet plenè probare de læsione: & hoc quando petit restitutionem aduersus contractum: secùs si peteret aduersus omiffam allegationem: nam tunc sufficeret qualis qualis probatio. Iacob. de Sanc. Geor. in l. prima, in prima colum. versiculo, nota quòd petens. C. qui & aduersus quos. H. F.

Restitutio in integ. ex clausula generali competit ignorati aduersus præscriptionem corporalem & incorporalem. not. Ant. de cens. peruenit. vlt. char. ver. nunquid autem exigatur. & Bar. in leg. si quis autem. de iti. actusq; priua. licèt aliter dicat in l. genero. ff. de his qui not. infam.

Restitutio in integrum ex clausula generali nõ habet locum in casibus, in quibus de alio remedio etiam per actionem de dolo specialiter est prouisum: vt eleganter not. Bartol. ff. de dolo. in l. 1. §. 1. idem Pomponius refert. Et vide super ver. iudex. §. iudex qui partem.

Restitutio & res possunt simul peti, & si rescindens & rescissorium possunt in eodè libello accumulari, & rescindens & rescissorium in euentum restitutionis concedendæ, & vtrumque potest eadem sententia terminari. not. Cyn. ex quib. cau. ma. l. si. & Bart. in l. nam postea. §. si minor. ff. de iureiu. Et Inno. & Io. And. & Anton. in c. cum ex literis. de restitu. in integ. vide Bar. in l. si expressim, de appel.

Restitutio quando petatur incidenter, an requirat contestationem litis, vide sub verbo, lis. sed eundem habet effectum, siue petatur principaliter agendo, siue incidentaliter excipiendo; vt not. Ioannes Andreas, & Antonius, de iudicijs, cap. exhibita.

Restitutio coram quo Iudice petenda sit, vide sub verb. Iudex. §. Iudex quis ad eundem sit in causa.

Restitutio quando petatur, duntaxat, vt pars audjatur, vel ad produ-

producendum iura, an testes admittantur, non requiritur libellus, nec litis contestatio, nec plena probatio, sed sufficit, quòd pars petens aliquem colorem habeat, quia incolorata restitutio peti non debet. notat Innocentius de restitut. in int. capitu. 2. in verb. instituimus. & cap. cum ex literis. sed quando petitur, vt sententia vel contractus rescindatur, tunc libellus requiritur. Bartol. ff. de in integ. restit. l. diuus. item plena probatio requiritur, quod est verum in sententia vel contractu nõ executo. Sed quando contra sententiam executam vel contractum executum petitur restitutio, tunc debet fieri plena probatio, & plena causæ cognitio: vt not. Innocent. in capit. cum ex literis. in gloss. super verb. ecclesijs. & vide infra §. 3.

Restitutio ita datur minori & ecclesiæ contra plures sententias conformes, sicut contra vnam. ff. de mino. l. minor autem. & de restit. in integ. c. cum ex literis.

ADDITIO.

Adde quòd restitutionem in integ. possunt petere hospitalia, & alia loca religiosa, sicut & aliæ ecclesiæ: vt l. omnia priuilegia. C. de sacrosanct. eccles. & ibi Bartol. & Ioan. And. in cap. 2. de in integ. restit. libro sexto. Abbas in capitulo ex literis. de consuetudine.

Restitutio datur minori & ecclesiæ ad appellandum à sententia, quæ apparet ex actis iniquè lata, si non fuit appellatum ab ea: si autem sententia non apparet ex actis iniqua, sed dicat minor vel ecclesia se læsos, quia probationes habuit, & habet quas ante sententiam facere potuit, & non fecit, tunc restituitur contra sententiam ad totam causam: vt not. Bartol. in l. 2. C. si sapius in integ. restitutio pet. Ratio primi dicti est, quia contra sententiam, quæ constat ex actis iniqua, poterit minor vel ecclesia se iurare, per medium ordinarium restitui: sed si illud negligenter omittit: non autem debet contra sententiam restitui, quia illud est remedium extraordinarium: contra hoc facit quod not. Bart. in l. diuus. ff. de in integ. restit. l. minor. aut. §. 1. & leg. minor 25. annis omiffa. ff. de minor. vbi dicit minorem restitui contra sententiam, quæ

quæ apparet ex actis iniqua: sed secundo casu licet restitueretur ad appellandum, & in causa appellationis posset facere probationes, quas omiserat in principali: non sufficeret læso, nisi contra sententiam restitueretur: quia licet restitueretur ad appellandum: tamen contra se maneret prima sententia, quæ computabitur pro vna: sed si contra illam restituitur, pro nulla computabitur, & oportebit tres alias fieri contra minorem vel ecclesiam, vt dicitur succubuisse: vt not. Ioan. Andr. de resti. in integr. in cap. final. quia ergo ante sententiam fuit læsus in probationibus omitendis, quas si fecisset, sententiam contra se non reportasset: idem æquum est, quòd aduersus sententiam restituitur in statu, quo erat ante sententiam.

Restitutio in integrum potest peti agendo & excipiendò: vt not. Bart. & Bal. in l. nam postea. §. si minor. ff. de iureiur. Et probatur in l. Papa. §. si filius. ff. de inoff. testa. Et eundem habet effectum, si petatur excipiendò, quem habet si petatur agendò: vt not. Ioan. Andr. & Ant. in c. exhibita. de iud.

Restituitur ignorans aduersus præscriptionem, quando probabiliter ignorauit ius sibi competere, & propterea non fecit diligentiam in agendo: idem si sciuit, sed iusto impedimento agere non potuit: vt no. sub ver. præscriptio. §. præscribi an possit libertas contra iura realia. ad fin. vbi omninò vide, &c.

10 † Reus an dicatur actor, qui comparet vt tertius pro suo interesse. not. Doctò. de except. cum inter. hoc limita: vt notat Antonius eodem titulo, dilecta. & vide sub verbo, edicto. §. actor.

Reus cui competit exceptio, licet non sit conuentus, an possit implorare officium iudicis, ne ab actore inquietetur, vide sub ver. exceptio. §. exceptionem habens.

Reus conuentus reali potest super eadem re agere & petere se Dominum rei, quã possidet declarari. no. ff. de proba. l. certa die. vide omninò sub verb. possessorium. §. possessorio petitorio per actorem, & sub verb. actor, §. 1.

Reus an pluribus exceptionibus contrarijs vti possit, vide plenè per Dyn. in regula nullus pluribus. & per Bartolum in leg. nemo. ff. de except. & per Bald. in l. c. de furtis. Dic quòd reus sustinetur

vetur allegans contraria, non tamen probans contraria: vt not. Bald. in l. scriptura. in fin. C. de fide instru. & Ioan. Andr. in c. imputari. eod. tit.

11 † Rex appellatur ille, qui est filius regis. not. gloss. 24. q. 1. c. fin. quod intelligitur spe, & non re: vt ibi no. Archid.

A D D I T I O.

Rex seu Imperator dicitur quilibet de domo sua: vt in cap. duo sunt nomina. 14. q. 4. Et vide fabulam Ioan. And. in cap. venerabilem. de elect. & ibi Abbas in 12. col.

Regnum non debetur nec defertur per successionem, sed per electionem: nisi consuetudo sit in contrarium. not. Archidiaconus, 8. quæst. 1. Moyses. & ista consuetudo est in omnibus regnis, præterquam in regno Imperij: vt not. Archid. idem not. Ioan. And. de sup. neg. capit. 2. lib. 6. in gloss. quia debebatur: & super text. in ver. iure regni. in nouellis.

* S I N G V L A R E.

Rex Francorum non est subiectus Imperatori: ita firmat Spelut. in tit. de appel. §. nunc tractemus, circa prin. allegando text. in cap. per venerabilem. qui fil. finit legit. idem tenet in tit. de feu. §. quoniam. ver. 15. & tenet Iacobinus de Sancto Georg. in repet. l. de quibus. in penult. col. ver. dubitatur de pulchra quæstione. ff. de legi. idem lac. de Sanct. Georg. in l. est receptum. verific. nota quòd licet. in 2. lectura. ff. de iur. omn. iud. & tenet etiam Ioan. de Tuere cremata in cap. in apibus. in secunda colum. ver. ad primum. 7. quæst. 1. & istud probatur auctoritate illustris Doctoris Oldradi, qui, vt inquit Paul. de Castr. in l. is qui putat in vltimis verbis. ff. de acquir. hære. tempore suo pater legum appellabatur. & refert Socinus in cons. 129. incipien. præstantissimi iuris. in 2. colum. ver. tertio hanc quæstionem. in 1. vol. qui in suo eleganti cons. 69. incip. consuevit dubitari in col. final. verific. non obstat, vbi dicit, quòd nec de facto nec de iure Rex Francorù recognoscit superiorem: & dicit d. las. in l. cunctos populos. in 3. col. verific. nunquid

nunquid autem rex. C. de summa Trin. & fide Cathol. in 1. lectu. quod ita communiter teneretur. adde Bald. in consil. 217. incipien. ego puto. in prin. in 3. volum. vbi dicit, quod contra Regis Francor. decorum, id est, prima vexilla inuicissimi Regis Francorum nemo præsumat honorem, & ibi in colum. final. versic. illud etiam. vbi etiam expressè dicit, quod Rex Francorum, qui Francus est à iure Romano: & designatur legibus subijci: non tamen dedignatur sacros canones imitari, & vide eundem Bald. in consil. 218. incip. petita venia flexis genibus loquar. in 1. col. versic. & idè. eodem 3. volum. vbi etiam dicit, quod super omnes Reges Christianorum Rex Francorum obtinet Coronam libertatis & gloriæ: & adde quod Reges Francorum consueverunt in eorum consecrationibus vngi ampula, quam apportauit de cælo columba cum chrismate rostro suo: vt refert Guido Papæ in questionibus suis. quæst. 114. incipien. in hac ciuitate, circa finem. & vide quæ posui in apostil. ad Spec. in dicto §. nunc tractemus. in fin. de appellationibus. H. F.

Rex si dicit illum, contra quem fert sententiam, esse citatum, præsumitur citatus: vt notat Baldus in leg. prim. ff. de offic. præfect. præto.

Rigor exponitur, id est, subtilitas, nam ius, rigor, & dispensatio differunt: vt notat Antonius de restitut. spoliat. in literis, secunda columna.

Rumor quid sit, vide sub verbo, fama.

S V M M A R I V M.

- 1 Sacerdotum appellatione qui comprehendantur, & cuius sint potestatis.
- 2 Sacramentorum quedam sunt necessaria, & quedam voluntaria.
- 3 Scandalum an semper sit vitandum.
- 4 Saluus conductus cuius sit natura.
- 5 Scientia quando præsumatur, & an scienti sit intimatio facienda.
- 6 Scholarum examinatio in eius licentiatione tria includit.

7 Scriptura

- 7 Scriptura quæ dicatur priuata vel publica, & quid operetur.
- 8 Securitas quando & quibus dandæ sit.
- 9 Sententia respectu diuersorum iudicum, & diuersarum formarum est considerabilis, & cuius sit natura.
- 10 Sepulchrorum ius cognoscere ad quem pertineat.
- 11 Sequestrum quando & cuius auctoritate sit admittendum.
- 12 Seruitus quando constituitur, & quando quis dicatur seruus vel non.
- 13 Sigillum quando dicitur authenticum, & quando vim probationis habere dicatur.
- 14 Simonia quando committatur, & qualiter puniatur.
- 15 Simulatio qualiter probetur.
- 16 Schisma an possit esse sine heresi.
- 17 Societas diuersimodè consideratur.
- 18 Spiritualia quæ dicantur, & quæ dicatur causa spiritualis.
- 19 Spoliatio & violentia quando inferri dicatur, & qualiter purganda.
- 20 Statutum cuius sit natura.
- 21 Stylus curiæ seruandus est, & in quo differat ab usu.
- 22 Stripulatio alteri facta quid operetur.
- 23 Successor quando & in quo ius habere censetur.
- 24 Suspectus quando quis dicatur, & præcipuè notorius.
- 25 Suspensionis appellatione quid intelligatur.

DE LITERA S.

Acerdotis † appellatione comprehenditur Clericus, vide Anton. de coha. cleri. c. vestra. versic. nota quod in materia. & vide sub verbo, testamentum. §. testamentum Sacerdotis, per totum.

Sacerdos an debeat reuelare delicta aliorum, qui per modum confessionis & penitentia sibi illa propalauerunt, & an si reuelat, qua poena puniatur contra non reuelantes, vide de pen. & re. omnis. §. fin. & quod ibi not. Ioan. And. in gloss. vlti. de poe. di. 6. c. sacerdos. & quod ibi notat. per glo. & Ioan.

And. & Hostien. & 22. versic. hic videtur.

Gg

*ADDI-

* A D D I T I O.

Sacerdos qui audiuit aliquem in confessione, si producitur in testem contra reum criminis, poterit salua conscientia dicere, se nihil scire de eo, quod audiuit in confessione: quia illud scit tanquam Deus, & in testem producitur vt homo: scitis si quis diceret alicui, ego dico hoc tibi in confessione, & iurabis non reuelare, nam non obstante illo iuramento, si producitur in testem, debet dicere veritatem: vt not. Panor. in c. si sacerdos, in prim. col. ver. sed quæro quid si sacerdos. de offi. ordi. refert & sequitur Iaco. de sanct. Georg. in l. sed si. §. si paterfam. in vltimis verbis. ff. de iud. H. F.

* A D D I T I O.

Sacerdotium vt præsit in temporalibus non est absonum, nam in veteri testamento Deus præficit Hieremiam sacerdotem super gentem & regna. Pano. in c. solita. in prim. colum. in fin. ver. item not. ibi constitui de maio. & obediens. & an peccata in Sacerdotib. sint dulciter & mansuete corrigenda & non dura reprehensione, vide quæ posui supra sub versic. peccata. H. F.

2 † Sacramenta quædam sunt necessaria, id est, sine quib. homo saluari non potest: quædam sunt voluntaria, de quib. not. per glo. de transact. veniens. à quibus autem liceat dicta Sacramenta sine peccato recipere, vide plenè per Antonium de cohabi. Cleric. vltra. in quart. oppo. & §. & vide super verbo, presbyter.

Sacrilegium quot modis potest committi, & quæ sit eius poena, vide Dom. Anto. in summa super rubric. de immu. eccle. & Inno. de sen. ex. cum pro causa. & ibi habetur.

3 † Scandalum vt vitetur, ius commune relaxatur, non tamen debet vitari, quado ex vitatione talis Deus offenderetur, vel peccatum committeretur. notat gloss. de renuncia. nisi cum pridem. & Anton. de offic. leg. capitul. prim. libro 6. sub verbo, scandala. in nouella. Et vide gl. de regul. iur. in capitul. qui scandalizauerit. & quod

& quod not. Ioan. And. in d. c. super gloss. prout Gregorius. & vide gloss. in capitul. secundo. de tempo. ord. super verbo, multitudo: & quod notat Franc. de Zaba. in clem. 1. de immu. eccle. vt not. in eo, quod dixi, ibi omnino vide.

4 † Saluus conductus quid sit, vide infra sub verbo, securitas.

A D D I T I O.

Saluus conductus datus pro veniendo: intelligitur etiam datus pro redeundo, vide per domin. Fel. in capitul. prim. de treu. & pa. in prin.

§ † Scienti an sit denunciatio siue intimatio facienda, vide Bar. in leg. qui vxor. §. quid ergo. ff. de adul.

Scientia, vt notatur sub verbo, gratia. §. gratia, si est impetrata lite pendente, & quid operetur, & qualiter probetur, vide sub verbo, gratia. §. gratia ponitur, & §. gratia, per quam Papa ex certa. & vide sub verbo, Papa. §. Papa non præsumitur probatio. §. probatio gratiæ Papalis.

Scientia certa principis expressa in literis suis operatur, quod intelligatur id facere ex plenitudine potestatis, vt sentit gloss. magna in fin. cap. ad hoc, si vnus, de rescript. & no. Bald. in leg. eos. C. de appella. scientia certa principis operatur, quod contra eius dispositionem ex certa scientia factam non potest allegare vitium surreptionis. notat gloss. in capitul. 2. de si. pref. Idem tenet Rom. consil. 329. nec etiam defectus præsumtæ intentionis, quia datur certa scientia, error præsumtus excluditur: cum error sit contrarius certæ scientiæ, & dato vno contrario remouetur reliquus: & propterea dixit Innoc. in c. 2. de confir. vtil. quod contra illud, quod Papa ex certa scientia facit, nihil vltius opponi potest, dicit etiã in c. 1. de transact. in gl. pe. q. si Papa ex certa scientia aliquid confirmat, intelligitur supplere non solum solennitatem, sed etiã substantiã: vt dicit Bar. in l. conficiuntur. C. de codicil. ff. de iure codicil. q. illud, quod facit princeps ex certa scientia, creditur esse verum, nec debet in dubium reuocari, Ex hoc sequitur, quod illa verba ex

certa scientia, habent vim clausulæ derogatoriæ specialis, non obstante tali dispositione vel legē contraria. not. glo. de offi. deleg. ex parte 2. & est text. de excusa. tut. Idem Vlpianus. & idem no. Bald. quod no. Inno. de ver. fig. olim. vbi dicit, quod rescriptum imperatū lite pendente, si concedatur ex certa scientia, valet: licet non fiat mentio de lite, & sic habet vim clausulæ, non obstante lite pendente. Idem dicit Ioan. And. ibi & in cap. si. lite pendente. Et facit quod not. Ioan. And. in capit. de rescript. nonnulli. super gl. vt si aliter. tamē videtur velle, quod tunc habet vim specialis clausulæ derogatoriæ, quando exprimitur generalis clausula non obstante in contrarium: vt ipse not. 25. q. 2. in summa, ad finem. licet ipse loquatur ibi de priuilegio concesso contra ius commune: sed si conceditur vnum priuilegium contra aliud, dicit Archi. quod si primum habet clausulam derogatoriā, non valet secundum, etiam ex certa scientia factum, nisi de primo specialem faciat mentionem. Gaspar dicit, quod non requiritur specialis, nec generalis, in cap. nonnulli. de rescript. quod dicit Bart. verum, qñ non agit de iure alteri auferendo: aliàs illa verba ex certa scientia non habent vim clausulæ derogatoriæ: vt ipse not. in proœ. vsu. feu. ver. quæro in corporalibus. Sed alibi dicit Bald. quod clausula ex certa scientia nihil operatur, nisi in his, de quibus præsumitur principem habere scientiam. vt ipse not. in capit. fin. C. de sen. rescin. non pos. vide Rom. consil. 330. qui dicit, quod si Papa ex certa scientia aliquid confirmat, intelligitur supplere defectus solenitatis, non substantialitatis: nisi confirmatio facta fuerit cum causæ cognitione, vocata parte. ad hoc concordare videtur Ioan. An. post Inno. c. 2. in prin. de consir. vti.

6 † Scholaris si debet in iure examinari, vel licentiari, vel doctorari, tria requiruntur, Primò, quod presentetur per Doctores, qui iurent, eum esse idoneum ad examen subeundum. Secundò, quod examinetur & approbetur per septem Doctores ad minus. Tertio, quod per superiorem studij & vniuersitatis, scilicet Cancellarium licentia detur: vt notat Bartol. in leg. magistros. Cod. de professo. & medi. libro decimo. Et idem tenet Ioan. And. circa numerum 7. in capitul. prim. de cele. mis. super gloss. vlti. & de hoc numero

mero est text. in leg. si quis. C. de profess. & medi. & idem notat Franc. de Zab. in clemen. secund. in prin. de magi. in 2. quæ sit. vbi ponit plura alia necessaria, vt quis examinetur: & inter cætera ponit, quod examen fiat in loco, vbi ex priuilegio vel consuetudine iura legi possunt. per text. in proœm. ff. hæc tria volumina. & de Clericis non resi. cap. tuæ.

7 † Scriptura priuata potest facere fidem auctoritate consuetudinis, non statuti, secundum Hofst. vt not. Anton. de fide instrum. cap. cum p. Idem dicunt de consuetudine. Nic. de Ma. Et vide sub verbo, consuetudo. §. consuetudo facit scripturam. Et Bald. post eum. Cod. de fide instrum. §. nunc dicendum. ver. priuatum. ad fin. & Anton. eodem titul. capitul. secund. ver. decimus casus.

Scriptura priuata parte absente facta non præiudicat scribenti, vide sub verbo, confessio. §. confessio facta parte absente.

Scriptura priuata siue sit appodissa siue epistola, siue liber rationum, an faciant plenam probationem, vel semiplenam, vel præsumtionem pro scribenti, vel contra eum, vide per Bartol. in l. nu da ratio. ff. de donationibus, & in l. admonendi. de iureiurand. & in l. scripturas. C. qui po. in pig. ha. & in authent. & si contractus. de fide instrum. & per Anton. in cap. secund. eod. tit. & quem effectum pariat, vide per eundem Anton. in capitul. secund. titu. de fid. instrum.

Scriptura priuata debitoris, licet non sit per partes, nec per testes subscripta, si est antiqua, facit semiplenam probationem contra scribentem: vt not. Ioan. And. in additio. Spec. in titulo, de instru. edi. §. nunc dicendum. versi. quid si producus. Et idem not. Ant. in c. 2. de fid. instru.

Scriptura priuata creditoris in libro rationum suarum facit semiplenam probationem pro eo, si defunctus est, & fuit bonus homo: vt not. Bar. in l. admonendi. de iureiur. Idem not. Ant. in c. 2. de fide instru.

Scriptura in qua quis confitetur debitum sine causa productam talem scripturam, allegat causam scripturæ cum allegatione causæ

ſe, facit ſemiplenam probationem cauſæ, quod eſt notabile: vt notat Ant. de fide in ſtrmen. cap. ſi cautio.

* S I N G V L A R E.

Scriptura ſi apparet facta manu diuerſarum perſonarum: vt puta, quia pro parte ſcriptiſt tabellio, pro parte alius, habetur ſuſpecta, caſus eſt in §. & quod ſape. in Aut. de trien. & ſemif. que al legauit pro ſingulari Bald. in leg. contractus, in tertia colum. ver. deinde quæro ſi apparet. C. de fid. in ſtru. Iſtud tamen limita, niſi conſtaret, & expreſſe fieret mentio, quod manu diuerſa eſt ſcriptum. ita not. dicit Jac. de ſanct. Georg. in l. ſin. in 6. col. ver. notat etiam ex hæc glo. C. de edict. diui Hadria. tol. H. F.

Scriptura in colum. vel lapide ſcripta, an faciat plenam fidem, vide glo. & Doct. in cap. cauſam, de proba.

Scriptura producta ex archiuo publico facit plenam fidem: vt not. gl. in cap. cauſam, de proba. quod eſt verum, quando ille, qui præſt archiuo, conſtitetur eam de archiuo eſſe, & ei ſunt impoſita per manus commentarienſis ſigna conſeruata: vt not. glo. in cap. ad audientiam, de præſcript. & Bart. in aut. & hoc in leg. antiqua. C. de fide in ſtrum. imò etiam requiritur, quòd talis ſcriptura, quæ eſt in Archiuo, ſit ſcripta manu notarij publici, licet non habeat ſignum nec ſubſcriptionem notarij, nec alias ſolenitates: dum tamen appareat, quòd manu notarij ſit ſcripta. vt notat Bart. in aut. ad hæc. C. de fid. in ſtrument. in lectura noua. dicit tamè Bal. poſt Nico. de mai. quòd talis ſcriptura de archiuo producta non facit fidem extra locum, vbi eſt, & cuſtoditur archiuum: nec inter alias perſonas eidem loco ſubiectas: vt notat, per eum. C. de fide in ſtrum. ſuper rubric. in ſin. idem not. Ioan. And. in additio. Specu. in tit. de fide in ſtrument. §. nunc dicendum. ver. priuatorum. ad ſin. Et idem dicit Ant. in capit. 2. eodem tit. ver. 8. caſus. vide quòd no. Ioan. And. poſt Hoſtien. in d. c. cum cauſam. ſuper prima glo. in ſin. & per Ant. ibidem.

AD-

A D D I T I O.

Adde pro fide ſcripturarum archiuu publici pulchrè per Dom. Felin. in cap. ad audientiam, de præſcript. colum. 5. ante me. in verſ. de fide ſcripturarum, cum pluribus ſequentibus. Et quæ requiritur vt dicta ſcriptura plenè probet, ibidem per eundem in verſic. prima concluſio. Et vide ibidem decem concluſiones, quas ipſe ponit in d. c. ad audientiam, incipiendo à quinta columna vſque ad ſeptimam, quæ concluſiones ſunt pulchræ & vtilis in materia ſcripturarum archiuu publici, & à nullo Doctore tam ordinatè & clarè ſcriptæ, quàm à Dom. Felin.

* Scriptura noui & veteris teſtamenti, & epistolæ Pauli: & liber Aristotelis, & Hippocratis cenſentur ſcripturæ publicæ & authenticæ: quia longis temporibus à ſingulis, vt publica & authentica ſunt ſeruata: idè per eas probatur, quòd à dictis auctoribus proceſſerunt: quod eſt verum, quòd ad perſonas, inter quas ſic ſunt ſeruata, non quòd ad aliàs perſonas illi loco, in quo ſeruata ſunt, non ſubiectas: vt no. Nico. de mai. & Bald. poſt eum. C. de ſi. in ſtru. ſuper Rubrica ad ſinem. & Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de ſi. in ſt. §. nunc dicendum. ver. priuatorum, ad ſin. & Dom. Anton. in c. 2. eod. tit. vide Dominum Anton. de excep. cum venerabilis. ver. op po. contra præmiſſa. octaua colum. ver. 8. caſus. Sed Bartol. quem Ange. ſequitur in leg. prim. ff. ſi cert. pet. dicit, quòd ſcripturæ nõ approbate, nec probatæ à Papa vel Imperatore, ſunt duplicis generis. Quædam enim ſunt renunciatiuæ, vt libri hiftoriales, & Chronica, & ſimiles, & illis credere debemus, ſi antiqui noſtri crediderunt, ſicut alijs ſcripturis, vide gl. de iſtis chronicis, quæ loquitur in prima conſtitutione ff. §. hæc autem tria. ſuper ver. iuri bº. quæ nullus alleg. Quædam ſunt, quæ procedunt determinando & diſponendo, & tunc ſi in ſtudijs obſeruantur: vt libri Aristotelis & Hippocratis, illis ſtandum eſt: ſi autem non ſeruantur in ſtudijs, niſi per rationem concludant, ſtandum non eſt illis, niſi ratio vergeat. Dicit poteſt, quòd dicta Aristotelis ſunt de iure approbata: vt leg. ſi pater. ff. de ſolut. Idem in dictis Hippocratis: vt l. 7. de ſtatu ho.

Gg 4

ſecus

secùs in dictis Vergilij, & aliorum Poetarum: vt l. in tantum. §. si eum. & l. fe. ff. de re. do. & ibi not. glo. vide Bald. in dict. leg. 7. Quid de libro sententiarum, & libro qui appellatur Pontificale, vide sub ver. lex. §. licet fit.

* SINGVLARE.

Scriptor qui promisit scribere librum seu text. tenetur etiam scribere rubricas: vt est gloss. in proemio sexti, in ver. titul. quam glo. dicit esse singularem Iacobinus Georg. in leg. non idcirco. in princ. ver. & ad propositum. ff. de iudi. adde quòd idem dixit Panor. in proemio Grego. in 3. colum. ver. item collige rubricas esse. H. F.

* ADDITIO.

Scriptor qui promisit scribere librum debet scribere suo atramento & calamo: & de die, non autem de nocte. idem dicendum de operario, qui promisit mihi aliquid operari. Iacobinus de san. Georg. in leg. more Romano. in 2. col. ver. extra gloss. ponamus. ff. de ferijs. H. F.

Secundùm, hæc dictio quid importat, vide sub ver. iuxta. §. † Securitas an danda sit & cum fideiussore: vel aliter, quando quis timent se ab alio offendi, vide Cy. in l. denunciamus. C. de his qui ad eccle. confu. & per Spec. in tit. depig. §. sequitur. quid si timco. & ibi per Ioan. And. in addit. Spec. & per Bart. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. praefect. vrb. & l. si bona. §. si quis iniusta. & §. si quis, quia de damno infecto. & per Bald. in d. §. ne potentiores, & in l. fina. de offic. procurato. & per Ange. in dict. leg. qui bona. §. carerùm.

Securitas qui saluus cõductus appellatur, an dāda sit delinquenti: & si data est, an debeat seruari, vide Cyn. in l. praesenti. in q. vltim. C. de his, qui ad eccle. confu. & in aut. de man. prin. §. neque autem homicidjs. in tex. & glo.

Senes an possint artari vt citati personaliter compareant, vide sub ver. citatio. §. citatus personaliter.

Sen-

Sententia principis plenum ius confert, nec alijs adminiculis eget, secundùm Hofst. vt not. Anton. de re iud. cum Bertol. 4. colu. ver. oppono quòd sententia. & vide sub verbo, iudex. §. executio. §. instrumentum. §. executio.

Sententia excommunicationis siue iusta sit siue iniusta, valet & ligat, quòd est verum, quando fertur ab ordinario: sed si à delegato & iniusta, est nulla ipso iure, secundùm Inno. in c. cum conringat, extra de offic. dele. in fin. & Archid. notat Romanus consilio 327.

Sententia excommunicationis lata post appellationem legitimam, est nulla ipso iure, sed lata ante appellationem, licet pendeat tempus appellandi, valet rero iure: idco eget iudicis absolutio ne, & sic non reuocatur per viam attentati. notat Romanus consilio 379.

Sententia excommunicationis, & sententia absolutoria ab exatore lata parte non vocata, vel iuris ordine non seruato, an valet, vide sub ver. citatio. §. citatio partis sicut.

Sententia suspensionis & interdicti an valeat, si monitio non praecedit, vide sub ver. citatio. §. citatio partis sicut.

Sententia censurae quae est nulla, potest tolli ad cautelam. not. Rom. consil. 434.

Sententia excommunicationis, suspensionis & interdicti, est interlocutoria. not. glo. 2. q. 1. in sum. & proprie non est sententia: vt not. Archi. 18. di. c. lin. & in quatuor differat ab his sententijs: vt not. Archi. 11. q. 3. nemo.

Sententia excommunicationis nunquam transit in rem iudicatam, quin possit excommunicatus semper conqueri, quia excommunicatio fuit iniusta: vt not. de sent. excom. sac. in gl. super verfic. satis facere, in fin.

Sententia missiois in possessionem est interlocutoria: vt not. glo. 2. q. 1. in summa.

Sententia reuocationis attentatorum est interlocutoria, & habet vim diffinitiuam: vt no. Rom. consilio 85. quod est verum, quando attentatio facta est super possessione rei, de qua agitur. no. Ro. consil. 109. & alias 90. Et dicitur interlocutoria, quòd ad c. cordi. sed habetur pro diffinitiuam, quòd ad clem. appellanti: vt not. Romanus

Gg 5 conli-

consilio decimo tertio, vide omnino infra §. sententia lata in possessorio solo.

ADDITIO.

Sententiæ appellatione intelligitur de diffinitiva, nisi sequatur absurditas. no. in c. causam matrimonij. de offic. dele. & not. glo. in l. 1. §. biduum. ff. quoniam appellandum fit. in clem. 1. de re iud. c. cum olim. de testi.

Sententia per quam pronunciat appellationem desertam, est interlocutoria, habet tamen vim diffinitivæ: vt not. Ro. consil. 426. hoc verum, quod ad cle. appellanti, sed non quod ad c. cordi. notat Rom. consilio 13. Item non habet vim diffinitivæ: quod ad observationem terminorum. not. Rom. consil. 86. Sed adverte quod ibi dictum est, eam habere vim diffinitivæ: verum est, quando pronunciat super desertione appellationis ab interlocutoria, vel grauatione, à qua non fuit appellatum: secus si super desertione appellationis ab interlocutoria, à qua fuit appellatum, cum talis haberet vim diffinitivæ. not. Rom. consil. 411. alias 490.

Sententia lata super ineptitudine libelli est interlocutoria. no. Ant. in c. ad dissoluendum. de despon. impub.

Sententia per quam iudex pronunciat se non iudicem, est interlocutoria, habet tamen vim diffinitivæ: ideo non potest contrario imperio reuocari. not. Ant. de offic. deleg. significantibus: hoc verum, nisi fuerit appellatum, quia tunc reuocari potest. not. Anton. de appel. cum cessante. colum. 3. & est decisio Ro. 138. incipiens: Item si à pronuntiatione, ubi ponitur notabilis limitatio ad c. significantibus præalleg.

Sententia per quam pronunciat appellationem non potuisse interponi, est interlocutoria: sed si pronunciat bene iudicatum, & malè appellatum, est diffinitiva: vt not. in cle. fi. de appel. in glo. tertia.

Sententia lata sine obseruatione iudicij, est interlocutoria. notat Roman. consilio 69. habet tamen vim diffinitivæ, quod ad cle. appellanti, sed quod ad c. cordi: vt no. Romanus consilio decimo tertio. Item habet totaliter vim diffinitivæ, quando imponit finem controuersie, quod est verum, quando fertur ex causa habente

bente perpetuam causam absolutionis vel prohibitionis: vt si quis vt absoluat, soluit, vel quia occisus poterit impunè occidi, vel quia obstabat alia exceptio perpetua & peremptoria: vt not. Bartol. in l. Titia. ff. de accu. & Bald. in l. properandum. §. siquidem. Cod. de iud. Et si causa non exprimitur in sententia, præsumitur lata ex illa, de qua in actis apparet. no. Bal. C. quomodo & quado. in l. si vt proponis, in fin. & Anto. de excep. c. aduersario, in l. oppo. Sententia absolutoria ab obseruatione iudicij in contumaciâ actoris non potest fieri, nisi præcedat trina monitio per audientiam. not. Rom. consil. 69.

Sententia lata super exceptione peremptoria, & præiudiciali, licet sit interlocutoria, tamen habet vim diffinitivæ. no. Ro. consilio 517. & not. glo. in cle. fin. de appell. sed ita demum habet vim diffinitivæ, si declarat exceptionem obstare: vt not. gloss. in cle. præd. quod dictum est, sententiam latam super exceptione peremptoria, vel præiudiciali interlocutoriam esse, limita id verum, quando post illam sententiam expectatur diffinitio principalis causæ ab eodem iudice: secus si talis sententia feratur à iudice, coram quo non expectatur alia sententia, sicut quando iudex ecclesiasticus pronunciat super legitimitate incidenter ad causam petitionis hæreditatis principaliter motæ coram iudice seculari, quæ tunc est diffinitiva, secundum Fred. de Senis: vt not. Anton. in c. tua. de ord. cog. ver. ex his decidi potest. 6. col.

Sententia lata super nullitate processus habet vim diffinitivæ. not. Roman. consilio 340. Et hoc verum etiam si per illam pronuncietur, sententiam ab illo diffinitivè latam esse nullam. not. Rom. consil. 361.

Sententia lata in possessorio solo, quando primo fuit accumulatum petitorium & possessorium, non est diffinitiva. notat Ant. super Rubr. de re iudic. ideo ex illa contra possessorem lata in beneficiis, non poterit peti sequestrum fieri, & ita singulariter limita Clemens. vnicam. de sequest. possess. quæ dicit, sequestrum fieri ex diffinitiva in petitorio vel possessorio, contra possessorem lata, quia debet intelligi, quando est lata in possessorio absolute petitorio ab initio attentato, illa enim bene est diffinitiva. Et idem puto in possessorio etiam incidenter per viam attentati deducto,

deducto, quia causa attentatorum non minus priuilegiata est, imò magis quam interdictum, vnde vi, principaliter intentatū, & quòd aliàs dicitur, sententiam reuocationis attentatorum esse interlocutoriam, licet habeat vim diffinitiuā, verum est, quando attentatum est super alio, quàm super possessione. Sed sententia reuocatoria attentati super possessione lata est diffinitiuā in possessorio, non minus quàm si lata esset super interdicto, vnde vi, vide text. & glo. in cle. præd. vbi expressè dicitur, quòd sententia in possessorio lata est diffinitiuā, nisi fortè dicatur illud verum, quando possessorium deducitur sine petitorio principaliter: scilicet si incidenter, quia tunc interlocutoria censetur: arg. eorum que notat Anton. super Rub. prædict. sed plenius & eleganter distinguit de iudicis. c. fin. verba glo. in fin. colligit. & vide sup. §. sententia reuocationis.

ADDITIO.

Sententiæ appellatiōe in materia singulari, non venit sententia arbitratorum: vnde si statuto cauetur quòd de qualibet sententia debet solui certum quid, non habebit locum in sententia arbitratorum. notat Bart. in l. quid ergo. §. ex compromisso. ff. de his qui not. infam. not. Abb. in c. 1. de arbitris.

Sententia interlocutoria per lapsum decennij, transit in rem iudicatam. not. Rom. consil. 13. Alibi dicit Ro. quòd sententia interlocutoria non habens vim diffinitiuā, nunquam transit in rem iudicatam quòd ad iudicem: vt notat Rom. consil. 409. & idem no. glo. antepen. in c. fin. de app. lib. 6. idèd potest iudex eam reuocare, quòd limita, nisi interlocutoria sit per duas alias sententias confirmata: vt notat gloss. in clem. fin. eodem tit. in ver. super eadem, in fin.

Sententia appellatiōis in dubio intelligitur de diffinitiuā: vt notat gloss. ff. quando appellan. sit. in l. prim. §. biduum. & de test. cum causam. & not. Bald. ff. de iureiurand. l. iusiurandum, & ad pecuniam. §. & idèd sub nomine sententiæ non venit sententia excommunicationis: vt notat Lap. in capit. vt animarum, de constit. lib. 6. quia interlocut. est: vt no. sup. §. sententia excommuni.

Sen-

Sententia per quam pronunciat malè appellatum, vel appellatiōem desertam, si vltra non dicit, non confirmat sententiam, à qua fuit appellatum, si aliàs erat nulla. not. Anton. de appel. dilecto. & gloss. in cle. si appellatiōem. in glo. fin. de appel. & quòd notat de sent. excommuni. licet lib. 6. & vide Ioan. And. in nouel. & in addit. Specul. de senten. pro. §. iuxta. versicul. nunquid libellus, &c.

Sententia lata contra mortuum non valet, sed pro eo sic, si ante mortem citatus fuit, & iudex mortem ignorauit. not. Anto. de iud. quia Gu. ver. venio ad gloss. sed Bart. dicit, quòd non valet p. mortuo, nec contra eum. ff. de re iud. in l. summa. §. si nisi lis fuisset eo viuo cum procuratore suo contestata: vt ipse not. in leg. prima. ff. quæ sent. sine appel. & tunc sententia debet formari nec contra defunctum, nec contra procuratorem, vt procurator hæreditatis vel hæredis: vt not. Bald. C. de procu. l. nulla. vel contra procuratorem olim à tali constitutum, si enim contra eum feratur p. curatorio nomine defuncti, non valet: vt no. idem Bal. C. de sent. & interlo. omnium iud. l. 1. ver. quæro mortuo.

Sententia in reali ius non dat, sed detegit. not. Ant. de rest. in in reg. c. cum ex literis. ver. quæro an. & idem in glo. quòd prius, pro pe. fin. & in c. contingit, de dol. & contu. in 2. glo. ad fin. idem cum l. Pompon. §. qui in fundum. ff. de acqui. possess. Idem Ioan. And. in cap. prim. de concess. præb. vbi dicit, quòd sen. iniusta ad iudicatura in beneficialibus nullum ius nec titulum confert in beneficio. Idem tenet Anton. in c. ad petitionem, de accu. vide glo. in fin. de offi. iud.

Sententia in reali licet contra eum, qui non possidet, non potest fieri cõdemnatoria ad restituendum, potest tamen fieri declaratoria domini pro actore, quæ proficiet si postea reperiat eum possidere. not. Ant. de iud. dilecta, in fin.

Sententia excommunicationis præsertim lata ex causa euiden ter iniusta, est ipso iure nulla: vt not. glo. & Ant. de sent. excom. per tus. & est text. in c. venerabilibus. §. fin. eod. tit. lib. 6. vide infra §. prox. & vide do. Ant. in repetitio. c. ab excommunicato. de rescri. vbi plenius loquitur.

Sententia lata ex falsa causa in facto non in iure, non vitatur ipso

ipſo iure, ſed eſt opus reſtitutione. not. Ant. de reſtitutio. in integ. c. cum ex literis. verſic. not. 12. & ſi in falſa cauſa eſt adiectum verbum præcipuè, nihilominus retractatur, ſi ex illa cauſa ſuſtineri non poteſt: vt notat ibidem dom. Anton. eodem titul. verſicu. no. 9. ſed Ioan. And. dicit, ſententiam ex falſa cauſa, vel ex iure non ſuffragante parte latam; non valere: vt ipſe no. de conceſſ. præb. ex parte. ſuper verſic. occaſionem conſilij. niſi cauſa vera, vel ius ſuffragans admiſceatur: vt notat per eum, de renuncia. in præſentia. in glo. not. quod vide per Bart. qui diſtinguit inter falſam cauſam in iure vel in facto. in l. i. ſ. ad fin. ff. de acquir. hered. vide omnino ſup. §. proxim. & vide Anton. in repet. c. ab excommunicato, de reſcript. & in c. in præſentia. verſi. oppo. quòd ſi appareat, de renuncia. vbi plene diſtinguit. ſed Ioan. And. videtur ſequi diſtinctionem Bart. in d. c. in præſentia.

* A D D I T I O.

Sententia quotieſcunque fundatur ſuper contumacia, iudex debet exprimere cauſam ipſam ſententia, id eſt, quòd hoc faciſtratione contumacia, ſecundum Bal. in l. penultim. C. de fideicom. liber. & in l. penultim. C. de conſt. pecu. & ſequitur Iacobinus Georg. in l. propterandum. §. illo. in ſecund. colum. ver. addite. C. de iud. H. F.

Sententia lata expreſſo iuris errore eſt nulla, quando de illo iure apparet caſus legis, ſed ſi ex iuris ſimilitudine vel ratione caſus deciditur, & idem quando lex multipliciter eſt intelligibilis. not. Anton. de appell. cum ſpeciali. verſic. quæro quæ ſint. & vide quòd not. per eum, de conſtit. c. 1. lib. 6. 2. colum. & de re iud. c. 1. vbi plenus dicit, & in repetit. c. ab excommunicato. de reſcript. & vide infra §. proximo.

Sententia ſemper debet retractari, quandocunque error vel iniquitas poteſt recolligi ex actis, ac ſi error fuiſſet in ſententia expreſſus, ſecundum Innoc. & Ioan. And. quod eſt valde ſingulariter: vt notat Roman. conſilio 340. quod eſt verum in ſententia lata in matrimonio carnali vel ſpirituali, vt in cauſa beneficiali, quia non tranſit in rem iud. notat Roman. conſi. 341. hoc limita & intellige quando

quando ſententia expreſſè ſe refert ad acta: vt not. Ant. de re iud. cum Bertoldus. 10. colum. ver. quintus caſus. Et an tunc, & quando dicatur ſententia continere manifeſtum, ſive expreſſum iuris errorem, vide in d. c. cum Bertoldus. & per eundem in c. quoniã contra, de probationibus. char. vlti. & pen. colum. & idè vide in c. clericus. de iure iurand. & de frig. c. fraternitatis. & de re iud. c. prim. de renuncia. in præſent. & ſup. §. proximo. vide omnino per Bald. & Bart. in leg. prim. C. de erro. ad. in l. cum prolatiſ. ff. de re iud.

Sententia in beneficialibus licet tranſeat in rem indicatã quòd ad partem, tamen non quòd ad iudicem, quin poſſit ex officio novas probationes recipere, & iniuſtè detinentem deſtituere. Item nec tranſit in rem indicatam quòd ad partem, quin per viam denũciationis euangelicã poſſit denunciare, & ita Anton. concordat opinionones contrarias in c. ad petitionem. de accuſ. & pleniffimè vide per eum in c. ad audientiam. 2. de reſcript. penult. & vlt. colu.

A D D I T I O.

Adde quòd talis ſententia non tranſit in rem indicatam reſpectu ſuperioris, quòd minus poſſit de iuribus partium inquirere, maximè quando fuit lata contra abſentem, & in deſenſum: licet contumacem in cauſis. c. cum olim. de re iud. de hoc vide in c. lator. & in c. conſanguinei. de re iud. & Abb. in c. ad audientiam. de reſcript. & in c. cum ſuper. de cauſ. poſ. & proprie. Domi. in capitulo prim. de lit. conte. lib. ſexto. & not. per Abb. in c. cum olim.

Sententia non poteſt ferri generalis & incerta, licet ferendo eã in genere contra omnes quorum intereſt: vt notat Roman. conſi. 410.

Sententia poteſt ferri in genere condemnatoria ſuper fruſtibus, qui veniunt accessoriè ad rem petitam principaliter, nec eſt neceſſe quòd declaretur quantitas, nec æſtimatio ipſorum, quia poterit in executione declarari: vt not. Rom. conſi. 24.

Sententia interlocutoria lata parte nõ citata an valeat, vide ſub verbo. citatio. §. citatio non requiritur ad interlocutoriam.

Sententia ſi narrat delegationem iudicij, & alia acta iudicij, an illa

illa probentur per solum instrumentum sententia, vide sub ver. instr. & inf. §. instr. & inf. §. sententia eo ipso.

Sententia an cui præiudicet, præiudicent acta, vide sub ver. acta. §. acta probatoria.

Sententia an requiratur in notorio facti vel confessionis aut probationis siue sententia, vide sub ver. notorium. §. notorium operatur quod super eo.

Sententia lata super crimine ex ficta confessione an infamet, vide sub verb. confessio. §. confessio facta.

Sententia etiam declaratoria non requiritur quod ad electione, collationem vel prouisionem faciendam de beneficio, quo quis est ipso iure priuatus, licet requiratur quo ad executionem & possessionem priuato auferendam: vt patet in c. licet Episcopus, de præb. lib. 6. in tex. & gl. & ita temperat quod no. de pœn. Fel. lib. 6. & Ioan. And. de homi. c. humani. & de hare. cum secundum. eo. li. in nouel.

Sententia lata contra minorem absentem in defensum, valer in reb. ecclesiasticis, licet in prophanis non. gl. de rest. spol. ex parte M.

Sententia absolutoria potest ferri pro parte absente etiam in causa criminali. nor. Ro. consi. 151.

Sententia absolutoria vel informatoria potest ferri pro eo contumaciter absente. no. Ro. consi. 193.

Sententia præsumitur lata ex causa, de qua in actis apparet, quæ sententia refertur ad acta. not. Ant. de excep. aduersario. in prima oppo. & Bal. C. quomo. & quando. in l. fi vt proponis.

Sententia absolutoria potest ferri pro excommunicato per procuratorem se defendentem, sed adiudicatoria non: vt no. Ro. consi. 194.

Sententia lata sicut non valet contra non citatū vel furiosum: ita nec pro eo. not. Ant. de iud. causam.

Sententia lata per falsa instrumenta est nulla. not. Rom. consil. 346. in fin.

Sententia nulla est iniqua, quia omne nullum est iniquum. no. tat. Inno. de offic. deleg. cum contingat: vt not. Ant. de excep. cum dilecto. 6. col.

AD DI-

ADDITIO.

Sententia corporis afflictiua facit fidem in alio iudicio, & inter alias personas: ista enim sententia quæ afficiunt & notant hominem, sequuntur eum sicut lepra leprosum. arg. in cap. citò turpem. 1. q. 1. Et quod not. Abb. in c. testimonium. de testi. & in c. 1. de excep.

Sententia si fertur super parte, & non super toto, non valet, quando iudicium tenet super toto, secus si teneret super parte tantum. not. Bart. ff. solut. matrim. l. si facta re. §. fin. Et prædicta vera, quando iudicium est super vno capitulo duntaxat, secus si super diuersis, quia tunc valet sententia super vno, licet non feratur etiam super alio: vt not. Bald. C. si aduer. rem iud. l. 2. & no. gloss. ff. famil. herisc. l. in hociudicio. vide plenissimè per Anto. in cap. cum inter vos. de re iud.

Sententia condemnatoria in parte absque dictione taxatiua, non operatur tacitam absolutionem in alia parte. not. Bal. in l. 1. C. si aduer. rem iud. nisi petitio esset generalis certa quantitate non expressa: vt ibi not. Bald. & Innocent. & Anto. de re iud. cum inter. vide Archid. l. 2. q. 2. si quod. & Speculat. in tit. de sent. prola. §. qualiter. ver. quid si peto. quem recitat Ioan. And. in d. c. cum inter. in gloss. vltima.

Sententia valet in qua iudex dicit, condemno reum si actor probauit, secundum Innocent. vt not. Anton. de iure iurand. quintuallis. penult. colum.

* SINGVLARE.

Sententia si est lata contra aliquem, per quam pronuncietur ipse commississe crimen dignum priuatione, propter hoc ille non est priuatus, nisi hoc exprimat in sententia: istud fuit no. verbum Innocent. in cap. qualiter & quando. el. 2. in gloss. super ver. ad denunciationem ibi credimus tamen. de accu. quod dictum referunt & sequuntur Do. de Rota, decis. 232. in nouis. quæ incipit, accusatus coram ordinario. & similiter refert & sequitur Felin. in c. inquisitionis. in 2. col. ver. adde omnino quod not. de accusat. H. F.

Sententia debet esse conformis libello, de simo. licet Heli. Fed Hh & quan-

& quandoque super non petito in libello toleratur sententia, ne sub ver. iudex potest reum.

Sententia lata contra notorium, an valeat, vide sub ver. notorium. §. notorium operatur quod sententia contra, vide super verb. manifestum. §. manifestum operatur.

Sententia eo ipso quod appareat lata, etiam si de ipsa per testes tantum appareat, presumitur solenniter lata, nec est opus quod aliter probentur interuenisse ea, de quibus in sententia fit mentio. not. Ant. de cohob. cler. vestra. 3. col. in q. an factum quod notorium dicitur sit probandum, in fine istius quaestionis. & vide sub ver. instrumentum. §. instrumentum sententiae si narrat. super verb. praesumptio. §. praesumptio pro sententia.

Sententia lata super eo quod fuit deductum per reum excipiendo, an pariat exceptionem rei iudicatae, si principaliter in alio iudicio petatur. dicit Antonius quod non, nisi super deducto per modum causae vel exceptionis fuerit lis contestata: vt ipse notat de cau. poss. cum ecclesia Sutrina. ver. oppo. quod super. vel nisi deducta exceptione fuit plene cognitum & discussum, & contra excipientem pronunciatum, quia postea ad eundem finem agit super eo quod excipit, vt not. per eum, de except. aduersario posset dici quod si feratur sententia declaratoria & condemnatoria pro actore, nocet reo. per l. fin. autem. §. i. ff. de nego. gest. & l. fundi. ff. de excep. secus si feratur absolutoria: Ratio differentiae est, quia absolutoria non declarat ius aliquarum partium, sed declaratoria sic, vide Bart. ff. de except. l. fundum. & de verb. obl. l. qui Romæ. §. duo fratres. in 4. oppo. & de ord. iud. l. i. & ff. de except. rei iud. l. duobus.

Sententia lata pro conuentu, ecclesia, vel praelato, vel pro praelato siue conuentu, quando alter sine altero esse non potest in iudicio, non valet. not. Ant. de iud. cau. sam. sed sententia lata contra Abbatem solum, vel contra conuentum solum valet, licet Abbas & conuentus simul fuerint litem contestati, secundum Innocent. not. Rom. consil. 207.

Sententia licet sit lata contra Abbatem & conuentum simul, & Abbas & conuentus simul appellarunt, tamen Abbas solus & diuisim appellationem prosequi potest, & petere, quod pro eo feratur

tur absolutoria actore non probante. notat Romanus consilio ducentesimo sexto.

Sententia non valet sine probationibus, secundum Ioan. And. licet Cald. contra: vt not. Ant. de cohob. cler. c. vestra. 32. col. secundum Innocentium sententia lata in summarijs & notorijs, non auditis defensionibus rei, est nulla, auditis tamen defensionibus, sed non admissis probationibus super eis, tenet sententia in summarijs, licet non in plenarijs. Quod est notabile dictum, sed etiam in summarijs non tenet, si non appellatur a non diuisione, secundum Host. & in casibus, in quibus dictum est sententiam tenere, intellige, nisi constet omnem causam cognitionem fuisse exclusam: vt not. Ant. in d. c. vestra. 15. col. ver. in decisorijs autem. vide plenius per eum in c. ecclesia sancta Mariae. de constit.

Sententia lata super iure coniunctae, alias coherentis personae, vel quae personam afficit, facit ius quod ad omnes. not. de appella. cler. pastoralis. in gloss. fin. & idem not. Anron. ibidem. Et idem vult gloss. de test. §. testimonium. in gloss. penul. Et idem etiam not. Ant. in penul. col. ver. §. prox. seq.

Sententia lata inter partes, an faciat ius quod ad omnes, vide plene per Ant. in c. quamuis. de rei iud. & in c. causam. qui til. sint legit. & vide supra §. prox.

Sententia lata contra sententiam etiam per appellationem non suspensam, valet, si de prima sententia oppositum non fuit. not. gloss. & Innocentius & Ant. de rei iud. c. inter monasterium. licet Ioan. And. ibi dicat contrarium. & opin. Innocentius tenet But. & Bart. & Bald. in l. i. C. quando prouoc. non est necess. Item valet sententia secunda contra primam, quando prima est nulla: vt not. per omnes Doct. in d. c. inter monasterium. Item valet secunda contra primam, quando agitur de negocio publico: vt not. glo. in d. c. inter monasterium. vide circa praemissa, quod not. An. in repe. c. ab excommunicato. de rescrip. & in c. cum dilecta. eo. tit. vbi plenissime loquitur de isto articulo. Item valet secunda, quando fertur super noua instantia: vt not. Bald. in l. i. C. quando prouoc. non est necess. sed Ant. dicit, quod etiam in alia instantia non valet secunda contra primam, quando prima fuit iudici vt iudic. not. vt ipse notat in cap. cum M. de constitut. 39. colum. ver. not. hoc

dictum Compos. De hoc vide per dom. Fel. in c. inter monasterium. 3. col. 7. ver. regulariter sententia. vbi etiam allegat domi. Nicol. de Milis ad hunc locum remittendo.

Sententi a lata contra testem de falso non præiudicat producenti, nec sententia lata contra producentem instrumentū quòd fit falsum, præiudicat notario qui illud scripsit, licet etiam notarius sententiam super falsitate instrumenti scripserit: vt notat Ant. in c. quamuis. de re iud. penult. colum. idem not. Barto. in l. Lucius, de his qui not. infam.

Sententia inter partes lata, licet alijs ignorantibus non præiudicat, quò ad plenum præiudicium, facit tamen contra eos simplicem probationem, quæ sufficit ad iuramentū deferendum. not. Anton. de re iud. c. quamuis. 5. col.

Sententia si est ferenda de consilio alterius, & nõ apparet consilium datum, nisi per iudicis assertionem, non valet sententia, quia non præsumitur consilium datum. not. Bald. in l. vnica. C. ne lice. in vna eademq; caus. ter. prouo.

Sententia lata pec probationem materiæ improbatæ est ipso iure nulla. de pur. vul. c. 2. & Ioan. Andr. de probat. cap. quoniam contra. & Bart. in l. libertorum. C. de testi.

A D D I T I O.

Sententia continens falsam causam & impossibilem, ita quòd simul concurrant, sententia non tenet, etiam si sit sententia excommunicationis, vt si iudex condemnauit Eunuchum vel infantem, quòd prægnantem reddidit monialem. Ad hoc cap. Romana. §. in vniuersitatem. de sentent. excom. lib. 6. & ibi per Ioannem Andr.

Sententia excommunicationis quibus casibus nulla sit, vide gloss. de sentent. excommunicat. præsent. lib. 6. & text. de appellat. si duobus. in princip. vbi dicitur, quòd sententia excommunicationis lata per non iudicem, qui tamen credebatur iudex, valet.

Sententia an debeat ferri contra dominū vel procuratorem, vide per gloss. & Ant. in c. querelam, de elect.

Sententia nulla non obinet auctoritatē rei iudicata: C. quando prouo. non est necess. l. 1. & 2. vt si quis appellat à sententia, nec meretur

meretur habere nomen sententiæ, vt est casus in clem. pastoralis. ver. agitur, de re iud.

Sententia lata sine causæ cognitione est nulla, & præsumitur iudicem non cognouisse de causâ, quando post lit. contestat. ante paucos dies pronunciauit, & tunc sententia est nulla, quasi subito lata: vt no. Bart. in l. prolatam. in fi. C. de sentent. & interloc. quod est verum quando fuit lata in absentem, secus si in præsentem non reclamantem: vt no. Ant. de prob. quoniam contra. vlt. char. in l. col. & Lap. alleg. 27.

Sententia a qua non est appellatum, vel si est appellatum, non est facta executio, licet pro ea præsumatur quòd sit ritè & iustè lata, tamen si contra illam præsumptio nõ opponitur, quòd nõ ritè & nõ seruato ordine iudiciorum fit lata, admittitur probatio, quæ potest fieri tribus modis. Primò per productionem actuum, in quibus non apparet lit. contestata, vel alius ordo seruatus, & sic illa negatiua probatur per inspectionem actuum: vt not. Io. Andr. in c. ad sedem, de restitut. spol. ad fin. & in c. quoniam contra. super vlt. glo. de proba. & in addit. Spec. in tit. de sent. prola. §. vt autem. ver. & not. Secundò probatur per partis confessionem. Tertio per testes, qui acta viderunt, & eis interfuerunt: vt not. Anton. in d. c. quoniam contra. vlt. char. 1. colum. Si autem opponitur contra sententiam non respectu ordinis non seruati, sed respectu iniustitiæ causæ, quia iudex verum debitorem absoluit, vel non verum debitorem condemnat, tunc an & qualiter admittatur probatio, dic quòd si vult iniusticiam probare per confessionem partis, admittitur, quia talis probatio admitti debet, etiam præsumptione iuris, & de iure. Idem si vult aliter notorie ostendere de iniquitate notarij, quia ex hoc redditur sententia nulla. Si autem vult probare iniusticiam per acta, quæ produxit, tunc si acta sint producta de voluntate & consensu partium, & ex illis apparet expressa iniustitia, vt quia est condemnatoria, & in actis apparet instrumentum solutionis productum, debet sententia retractari, secus si ex actis non constat de expressa iniustitia, licet ex eis non colligatur iniustitia, quia potuit iudex ex his moueri. Et prædicta vera, quando sententia expressè non refert se ad acta: vbi autem ad acta se expressè refert, tunc licet Inno. v.

riauerit. Dic quòd si iudex in sententia afferit aliquod ex actis probatum, quod non est probatum, debet sententia retractari, quia hoc colligi potest ex actis, secùs si afferat nò probatum, quia quanta fides sit testibus adhibenda, respiciet in pectore iudicantis. Potuit enim aliquam vacillationem vel aliud erga personam refts videre, ex quo non adhibuit ei fidem. Si verò pars vult probare iniusticiam per alias probationes, quàm per acta causæ, tunc si per faciendas, nò admittitur, si per factas, parte nò contradicente, non admittitur, inquantum vltra iniusticiam sit in dubium reuocatum de viribus sententiæ. vbi aut de sola iusticia, & non de viribus sententiæ disputatur, tunc coram iudice appellationis non debet nec potest admitti, quia postquam sententia transiit in rem iudicatam, quia non fuit appellatum, vel quia non fuit appellatio prosecuta, ille nò est iudex competens, nisi partes prorogauerint iurisdictionem, vel ipse pronunciauerit se iudicem, vel appellationem non desertam: sed si corà ordinario alio, vel super hoc iurisdictionem habente de iniusticia disputetur, tunc probationes factæ parte non contradicente debent admitti, & sententia retractari, quasi præsumptio sententiæ succumbat veritati contrariæ iam parti factæ, & quia probationes transferunt in notorium. Vnde ex quo constat de notoria iusticia, admittitur probatio contra præsumptionem iuris, & de iure: vt not. Ant. in d. c. quoniam contra. in vltim. char. vide sub verbo, præsumptio. §. præsumitur pro sententia.

Sententia cassata tanquam nulla, cassatur etiam confirmatio vitio sententiæ ex confirmatione non sublata, & quando vitium pariter à confirmatione est exclusum. not. Anto. de testa. c. ex parte. ad 2. notabil.

Sententia lata propter & sine causæ cognitione est ipso iure nulla: vt notat. in clemen. pastor. versic. dici neg. de re iudic. In contrarium facit quod non est ipso iure nulla, sed veniat cassanda, de restitutione in integ. cum ex literis. & ibi notat Anton. in 7. notabili. Bartol. tenet, quòd est nulla. in l. prolatam. C. de sent. & interlocut. omn. iudi. & quæ dicantur esse de causæ cognitione, vide ibi per eum, & plenius per Anton. in ecclesia sanctæ Mariæ. de consuet.

Sen-

Sententia an debeat ferri in die citationis, vide glo. Ang. in l. & post edictum. ff. de iudi.

Sententia per quam iudex pronunciat restituendum esse, operatur effectum, ac si iudex dicit, restituimus: vt not. Bald. in l. fundus, qui Lucij. ff. de rescin. vend.

Sententia lata contra absentem, non valet, si non apparet ad cuius instantiam lata sit: secùs si lata sit vtraq; parte præsentem: vt no. Bal. in l. 1. C. vt quæ desunt adu. parti. iudex supplet.

Separatum separata est ratio, idèd de vno ad aliud non infertur, de off. ord. dilectus, & C. de codicil. l. 3. & ff. de minoribus. l. Pomponius. & no. Ro. consil. 426.

ADDITIO.

Adde l. fin. & ibi Barto. ff. de calum. Et quòd de vno separatim non infertur ad aliud, adde l. Papinianus exuli. in prin. & ibi Bart. in 2. not. ff. de min.

10 † Sepulchrum an possit esse in domo laici, & ad quem iudicem spectat cognoscere de iure sepulchri siue funerandi, vide sub verbo, laicus. §. 1. & sub verbo, iudex. §. iudex secularis non recognoscit.

11 † Sequestrum factum contra possessorem beneficij propter sententiam in prima instantia contra eum latam, non reuocatur, licet in secunda instantia obtineat primam sententiam infirmam, sed spectatur finalis victoria causæ. not. Ro. consil. 405. in prin. sed si in prima instantia fuit sententia pro possessore lata, licet postea contra eum feratur sententia in secunda instantia, non propterea fit sequestrum: vt no. Io. And. in addi. Specu. tit. de sequest. po. & fru. super Rubr.

Sequestrum possessionis & fructuum fit in causa beneficii si statim lata prima sententia pro petitore contra possessorem, si feratur tantum pro possessorio, non tamen petitorio. Item tunc fit sequestrum dictum, quando agitur de titulo beneficij, vel de eius possessione, secùs si agatur de priuatione. Item secùs si possessor, qui in titulo succumbit, triennio pacificè possiderit. Item fit sequestrum non obstante quòd tertius appellet

Hh 4 pro

pro suo interesse. notat Roman. consil. trecentesimo septuagesimo tertio, & quod dictum est sequestrum fieri quando agitur de possessione singulari, limita & intellige: vt not. sub ver. sententia lata in possessorio solo.

Sequestrum vbi est sciendum, non omittitur per oblationem & protestationem cautionis, regula est, quod sic: vt l. si dei iussu, §. quod facer. & vt not. de iud. examinata, super gloss. 2. fallit in casu cle. vnicæ, de sequest. pos. & fruct. & vbi sequestrum non simpliciter permittitur, sed præcipitur præcipue cum adiectione penarum, & ex causis. & ita not. Ioan. And. in addi Spec. in loco præallegato,

ADDITIO.

Adde do. Feli. in d. c. examinata, vbi etiam tractat an sequestrer possideat.

Sequestrum possessionis si fit de voluntate partium, possessor perdit possessionem, & transit in sequestrum, secus si fiat ex necessitate per iudicis præceptum: vt notat Bartolus, in leg. interesse. ff. de acquirend. posses. & Ioannes Andreas, in capitulo examinata, de iudicij. & idem dicit ibi Antonius sexta colum. versu, dicit gloss. prædicta intellige, nisi iudex exprimat in præcepto, quod vult possessionem transferre in sequestrum: vt nota. in dictis iuribus.

12 † Seruitus potest constitui & creari sola voluntate constituentis, etiam sine vlla possessione, sicut etiam potest transferri proprietatis absq; vera possessione, dum tamen aliqua traditio interueniat. not. Ant. de caus. poss. c. fin. 14. colum. ver. venio ad tertium articulum.

Seruitus viæ si non est determinata in certa parte fundi feruentis, dicitur competere in toto fundo, & qualibet eius parte, potest tamen ille, cui seruitus debetur, compelli isto modo, vt non vadat per medium segetis vel vineæ. Vel etiam officio iudicis compelli potest, vt ad certam partem fundi viam terminet. notat Antonius, de caus. posses. capit. fin. 4. colum. versicul. nunc vlt. restat.

ADDI-

ADDITIO.

Seruitus rustica vel vrbana quo tempore perdat, vide per Abba. in c. de quarta. de præscrip.

Seruitus viam habens ad plures fundos, vtendo illa ad vnum fundum, intelligitur ea etiam vt respectu aliorum, quibus seruitus debetur eadem. no. Ant. de cau. pos. c. si. pen. col.

Seruitus quando debetur, & opus est aliqua refectione, quis tenetur illam refectionem facere, an Dominus prædij seruienis, vel dominantis, vide Bald. in l. 2. apud Labeonem. ff. de aqua plu. arc.

Seruitutes reales an pro eis dentur remedia possessoria & qualia, vide sub verbo, præscriptio. §. præscriptio iuris incorporalis iure seruitutis.

Seruitus quandoq; per legem imponitur ipso iure, puta si quis habeat arcam, in qua fructus trituranur vento auxiliante, & vicinium habens fundum velit in suo ædificare per quod ædificium ventus aufert, potest Dominus Arcæ prohibere, ne ædificet, si aliunde ad Arcam ventus venire non possit, & est speciale illius casus fauore fructuum colligendorum, vt est casus secundum Cyn. Bart. & Bal. in l. fin. C. de serui.

Seruus potest implorare officium Iudicis contra Dominum, eum absque causa male tractantem. not. Anton. de caus. poss. c. final. 12. colum.

Seruus non est, qui ex matre libera, & patre seruo natus est; quia partus sequitur ventrem, quod ad seruitutem vel libertatem. C. de rei vendit. l. partium. sed quod ad honores & munera sequitur conditionem patris: vt no. Ioan. And. in c. si. de ser. non ord. & Bar. in l. fin. C. ad municip. & probatur ff. de sena. l. liberos. in tex. & glo. fallit quod ad libertatem & seruitutem, quando consuetudo est in contrarium: vt in ca. pe. de coniu. ser. Item fallit in nato seruo reipublica. C. de seruis pro repub. manu. l. 2. Item fallit in nato patre censito, & matre non censita: quia talis sequitur conditionem patris, & censitus reputatur. l. diffinimus. C. de agri. & censu. lib. 11. & glo. no. in l. ne de iure. eod. tit. & idem no. Bar. in dictis l. & non. in c. cum satis. §. 1. eod. tit. census tamen non est ser-

Hh 5 uus

mus sed liber: licet ad certa onera sit astrictus. l. 4. eo. tit. & ibi not. Bar. Item fallit in nato ex patre murilegulo, & matre conchilegula: nam & ille sequitur conditionem patris, & non matris. l. fin. C. de murile. eo. ti.

Seu, an ista dictio coniungat vel disjungat, vide tex. in l. quæ sita. & ibi per Bart. & l. si is qui centum. §. virum. de re du. & per Io. And. in c. 2. de offi. vic. lib. 6. in nouella.

Sicut, hæc dictio quandoq; denotat omnimodam similitudinem, quandoq; non: vt no. Ant. de iud. quia 5. ver. primo oppo. & vide sub ver. iuxta, quia illa æquiparari possunt, æquipollent enim ista sicut & iuxta, secundum grammaticalem sensum.

13 † Sigillum quod dicatur authenticum, vide Ro. consil. 162. & vide sub ver. litera.

Sigilla authentica si sunt plura eidem literæ appensa, augent vim probationis, & faciunt scripturam probare, quæ aliàs duntaxat ex vno sigillo non probaret, & operantur probationem actus præteriti in litera narrati, qui aliàs non probaretur ex vno sigillo duntaxat. no. Ant. post Calde. de prob. post cessionem. verf. 6. casus. 10. colum.

* ADDITIO.

Ad signum cognoscuntur balæ mercatorum. Iacobinus de Sanct. Georg. in leg. pacta nouissima: in vltimis verbis. C. de pactis. H. F.

Scilicet, ista dictio non est declaratiua, sed restrictiua. not. glo. & Bar. in l. 2. ff. ad leg. Aquil. & de fide instrum. l. quæ situm. §. pen. contrarium no. gl. quod non restringit, in l. cum ita. §. si. de leg. 2.

14 † Simonia est, si renuncio tibi beneficium meum, vt tu nepoti vel amico meo renuncies tuum. no. Io. And. de renunc. aliàs de re permu. c. 1. lib. 6. super ver. suo, in nouella.

Simonia est, si renuncio beneficio meo hoc expressè, vt alteri conferatur, secùs si tacite in mente agatur. no. gl. de offi. deleg. ex parte. & Inno. de simo. c. tua. quando autem sola mentalis & tacita voluntas simoniam inducunt, vide Io. And. de simo. in ca. si. & vide sub ver. suspensus.

ADDI-

ADDITIO.

Simonia committitur, si ex pacto partium quis renunciat literis suis, vt assignetur sibi annua pensio. vt in ca. ad audientiam. & ibi glo. & Abb. de rescript. Sed si quis purè renunciat literis: vel gratia, vel ex officio superioris: vel interuenientibus amicis, & postea assignatur sibi pensio, tunc transit sine vicio: vt Abbas in d. c. ad audientiam.

Simoniaca quædam sunt quia prohibita, & hæc sunt illa, quæ per constitutiones ecclesiæ simoniaca facta sunt: quædam verò sunt prohibita, quia simoniaca, & hæc sunt quæ ex veteri & nouo testamento simoniaca erant, vt vendere sacramenta: & inter ista est magna differentia: vt not. Ber. de offi. deleg. ex parte. in glo. 2. & Inno. in c. tua. de simo. in glo.

Simoniaca renunciatio beneficij an valeat, vide sub ver. beneficium. & sub verbo, renunciatio. §. renunciatio beneficij simoniaci.

Simoniacus est ab omni beneficio & officio deponendus. text. de confess. cum semper. an autem simoniacus in beneficio receptus per simoniã acquirat titulum, vel dicatur intrusus, & an possit renunciare illi beneficio sine licentia Papæ: vide glo. de renun. nisi cum pridem. sed dic, quod simoniacus in beneficio recepto est ipso iure priuatus illo beneficio, seu verius nullum titulum in beneficio eodem acquirat, quando simonia per eum fuit commissã, secùs si per alium eo ignorante, quo casu titulum acquirat, nec priuatur ipso iure, sed est priuandus: vt no. An. in d. c. nisi, in prin. vide in §. simoniacus in beneficio simoniacè.

Simoniacus in beneficio receptus, an & per què possit dispensari ad idem beneficium, vide glo. in c. post translationem. de renun. §. rursus. & ibi plenè per Ant.

Simoniacus in beneficio simoniacè receptus inhabilis est ad omnia beneficia obtinenda: nisi dispensetur cum eo: vt no. Compo. Io. And. & Ant. in c. pe. de elect.

Simoniacus recipiens beneficium simoniacè non est simoniacus, quando ab alio eo ignorante fuit simonia commissã, quo casu sine dispensatione ad alia beneficia habilis est, non ad id, quod

quod simoniacè adeptus fuit: quia in illo requiritur dispensatio: vt colligitur ex notatis per Io. And. & Ant. in c. de simoniacè. defimo. vide suprâ §. simoniacus est.

Simoniacus notorius in beneficio receptus est suspensus à iure: sed simoniacus occultus non est suspensus, sed suspendendus: vt no. Io. And. de simo. per tuas. el. 2.

Simoniacus in vno beneficio simoniacè recepto: licet sit suspensus, quò ad illud beneficium: vt in eo non administret, tamen quò ad alia beneficia non simoniacè prius recepta, nõ est suspensus, quin in illis possit ministrare. nota. Ioan. Andre. de simo. per tuas. el. 2.

Simoniacus in ordine recepto non solùm est suspensus in ordine: sed etiam in alijs ordinibus, non simoniacè receptis: & sic perdit executionem omnium ordinum, & consequenter administrationem temporalium: & licet sint plures ordines: vnum est tamen ordinis sacramentum: vt not. Ioan. Andr. de simonia. per tuas. el. 2.

Simoniacus in ordine suscepto, licet sit suspensus ipso iure, quò ad se, & quò ad alios: tamen secus est in simoniaco ordine conferendo: vt not. Ioan. And. in c. per tuas. el. 2. de simo. qualiter autem talis conferens suspendatur, vide per eum, & Anton. in d. c. per tuas. el. 2.

Simoniacus in ordine recepto est inhabilis ad omnia beneficia, nisi dispensetur cum eo: & in hoc potest episcopus dispensare: etiam quò ad dignitatem obrinendam: vt not. de elect. c. pen. & ibi vide Anto.

Simonia in spiritualibus committitur, non solùm quando aliud temporale deducitur per pactum, sed etiam quando deducitur per conditionem vel modum: vt no. Ant. in c. cum M. de constit. 33. col. ver. venio ad 6. no.

Simonia non committitur, quando in spiritualibus deducitur pactum, ad quòd erat de iure communi debitum: quia concursus iuris facit licitum, quòd aliàs illicitum esset: idem si erat debitum ex consuetudine, statuto vel priuilegio: dum tamen sit applicabile ad aliquem actum poni, vel conuertibile in vtilitatem publicam spirituales: secus si in priuatam: vt notat Anton. in capit. cum

tum M. de constitut. trigesima secunda columna. verfi. venio ad 6. notabile.

Simoniam non committit, qui pro re spirituali quid soluit vt statuti, non pacti, ad aliquid temporale præstandum: quia licet statutum de se fit iniquum: tamen non inducit simoniam: vt not. Anton. in dict. cap. cum M. de constit. 32. col. verfic. venio ad 2. notab. sed Archidiaconus dicit contrarium, quando illud præstandum venit conuertendum in priuatos vsus: vt not. in dicto verfi. in fin.

ADDITIO.

Simonia committitur non solùm in merè spiritualibus: sed etiam in connexis ipsis spiritualibus: vt in iure præstandi: vt est text. in cap. præterea. 1. de transact. superioris tamen auctoritas purgat hoc vitium: vt in cap. nisi de præben.

Simoniam non committit, qui pecuniam dat, ne beneficio suo spoliatur, vel ne in beneficio sine causa cognitione violentiam patiat: secus si spoliatus pecuniam dat, vt beneficium recuperet: quia illud non est vexationem redimere: sed possessionem recuperare secundùm quosdam: vt not. Ioan. Andr. post Innoc. in c. ad aures. super ver. redimatur. de simo. dicit tamen ibi Ioannes Andreas, super 1. gloss. quòd non licet aliquid dare pro re spirituali, etiam ad redimendum vexationem, quando potest habere recursum ad superiorem, & ab eo consequi iustitiam, nisi periculum vel damnum immineret ex dilatione: sed alibi dicit Ioan. Andr. post Hof. quòd in spiritualibus licet aliquid dare pro vexatione redimenda: quando hoc fit per compositionem, interueniente auctoritate superioris: vt ipse not. in c. dilectus. el. 1. de simonia. super ver. promissit. idem dicit ibi gloss. 1. quòd ad redimendum vexationem nunquam licet aliquid dare pro iure querendo: sed pro iure quesito conseruando sic: & idem dicit ibi Anton. qui etiam addit, quòd pro habenda absolute à sententia excommunicationis non licet aliquid dare, si sententia est aliqua, licet iniusta, secus si esset nulla. Innocent. autem in c. 2. de transactio. quòd in spiritualibus licita sit transactio, dummodò detur ex vtraque parte spirituale, & nihil temporale. Idem etiam

iam quando petitur iure proprietatis, secus si peratur in titulum, quia tunc non licet transigere: etiam si hinc inde detur spirituale: sed compositio bene potest interuenire: ita tamen, quod, qui ius habet, renunciet sine aliqua donatione, addit ibi dom. Antonius, quando agitur de recuperado iure ecclesie deperdito, quod spectabat ad ecclesiam de iure communi, licet illo casu transigere, & aliquid dare etiam sine auctoritate superioris, per capit. i. de pact. lib. 6.

ADDITIO.

Simoniam non committit, qui est certus, habere ius in beneficio, si dat pecuniam ei, qui mouet sibi litē, vt desistat ab illa vexatione: secus si non est certus, vel dubitat. not. gloss. & Doct. in cap. cum pridem. de pact.

Simoniam est, si renuncio beneficio meo pro aliquo temporali mihi dato. de pact. c. cum pridem. & ibi not. In noc.

Simpliciter, hoc verbum exponitur, id est, pure, & sine conditione: vt l. i. §. si quis simpliciter, de verbo. obliga. & ibi. not. per Bartolum.

15 † Simulatio qualiter probetur, vide omnino Bar. & Bald. in l. pacta nouissima. C. de pact. & in l. multum. C. si quis alteri, vel si per Bartol. in l. post contractum. ff. de dona. vide infra §. simulatio si allegatur.

Simulationi renuncians, non potest de simulatione excipere. not. Bart. ff. de condi. insti. l. sub conditione. circa finem, quod est verum, quando renunciat ex intervallo: secus si in continenti tempore contractus renunciat. not. Bartol. in l. nemo potest. de leg. 7.

Simulatio si allegetur per tertium, qui laederetur ex contractu simulato, potest probari per coniecturas: secus si allegatur per contrahentem. not. Bal. in l. emtione. C. plus valere quod agitur.

Simulatio presumitur, quando alienans Dominium retinuit possessionem rei alienatae: & de presenti reperitur possidere: nec constitutum tollit presumptionem simulationis. ff. qui. mo. pig. vel hypo. fol. leg. sicut. §. superuacuum. hoc verum, quando tertius allegat simulationem: sed ipse alienans non potest contra
ipsum,

ipsum, cui alienat, hanc simulationem allegare, si precarium intercesserit. not. Bald. in l. i. C. de donat. ante nupt. vbi dicit, quod si per constitutionem precariorum mutatur causa possessionis, excluditur presumptio simulationis: fallit tamen quando fieret inter prohibitos, vel vergeret in praedictum tertium: & idem dicit Angel. in d. l. sicut. §. superuacuum. vbi dicit esse casum: quinimo & si precarium non intercesserit, non potest contra contrahentem cum eo hanc simulationem allegare, si dicat eam in fraudem factam, vt se defenderet a Tyranno: vel ex alia honesta causa: vt not. Bart. in l. post contractum. ff. de donatio, si tamen dicat vt rumpas, scilicet alienationem simulatam, & in fraudem factam, obtinebit: vt not. Bart. in l. ius iurandum, quod ex conuentione. §. fin. cum l. sequen. ff. de iure iurand. quod est verum, si dicat intentionem suam coadiuuando: secus si illa fundando: vt ibi declaratur: praedicta intellige, quando alienans possidet praesente & sciente illo, cui alienauit: secus si eo absente & ignorante: quid enim si statim post alienationem emptor se absentauit, & diu absens stetit: vel quid si paulo post decessit: & ei minor haeres successit ignorans: tunc ex possessione diuturna non presumitur simulatio: vt not. Bartolus in l. post contractum. Bald. autem alibi indistincte dicit, quod venditor licet rem venditam diu possideat, non potest allegare simulationem contra emptorem: cum auxilium exceptionis duret 30. annis. ergo post possessionem medij temporis non presumitur simulatio: vt ipse not. in l. 3. C. plus valere quod agitur.

ADDITIO.

Simulatio deceptoriam & dolosa prohibetur: cauta & prompta admittitur: vt per Host. in c. i. quod metus cau.

Simulata presumitur cessio actionis ex quatuor: primo quando actio pro parte venditur, & pro parte donatur: secundo quando minori precio venditur: nam in eo quod plus valet, presumitur simulatio habita cum consideratione expensarum iudicij: tertio quando titulus cessionis non continetur in instrumento: quarto quando in instrumento non continetur vera precij numeratio: sed numerationis confessio: & hoc secundum Bar. sed
contra-

contrarium dicit Bald. in l. 2. C. ne lic. potēn. & ibi dicit, quod communiter hoc seruat consuetudo: & vbi dictū est cessionem præsumi simulatam: intelligas hoc verum. quando actio principaliter ceditur: sed si ceditur in consequentiā alterius contractus: item intelligas, quando cessio fit ad agendum: sed si ad defendendum: vt not. Bald. in d. l. 2. C. ne lice. potēn. vide Bart. in l. per diuersas. & in l. ab Anastasio. C. mandati. vbi plenius loquitur: & vbi etiam plenissimè loquitur.

Simulatio non potest allegari nec opponi per partem: quæ iurauit contractum, vel alium actum esse verum: vt not. Antonius in cap. cum contingat. de iureiurand. ver. 8. casus. & facit quod not. Bald. de non nu. pec. l. fin. in pen. q. licet in contrarium faciat quod ipse not. C. ad Velleia. aut. si qua mulier. verficul. pone ergo quod vir.

Sine, hæc dictio est Præpositio priuatiua: quandoq; tamen stat inclusiue. & dic, quod si inseritur dictioni negatiue, includit affirmatiuam: sed si inseritur orationi affirmatiue, priuat: quandoq; est Verbum: vt not. Antonius de cohabitā. cleric. vestra. 2. colum.

16 † Schisma non potest esse sine hæresi in summo Pontifice, si duo crearentur, & quilibet contenderet ecclesiam apud se esse: vt not. gioff. 33. q. 1. c. 1.

Schismatici an sint ipso iure excommunicati, vide sub verb. hæreticus. §. hæretici sunt ipso iure.

17 † Socius habens cum aliquo domum communem refectioe indigentem, potest inuito socio recusante ad refectioem conferre, totam domum reficere communi nomine: & nisi intra quatuor menses post refectioem factā soluat consociæ partem refectiois sibi contingentem, Dominium partis suæ acquiritur ipso iure socio qui reficit si hoc acceptat, sed si malit partem expensæ factæ in refectioe habere, potest illam petere, & totū interesse consequi. ff. pro socio. l. cum duobus. §. idem respondit. secundo. & C. de ædifici. priua. leg. si vt proponis. vide omnino in l. inter quos, in prin. ff. de dam. infect.

* ADDITIO.

Socius in molendino si non vult contribuere ad refectioem, perdit

perdit partem suam. text. est in l. si duobus. §. idem respondit, socius qui cessantis. ff. pro socio. & in l. si vt proponis. C. de ædific. priua. H. F.

Socij si sunt plures, vnam mercantiā vel nauigationem exercentes, an vnus ex actu vel contractu alterius obligetur in solidum, vel pro parte, vel pro nullo, vide Bart. in l. eadem. ff. de duobus re. 6. & 8. q. & in l. nemo ex socijs. ff. pro socio. & Cy. & Bal. C. si cer. pe. in l. cum te. vide etiam Bal. in l. si socius. ff. si cer. peta. & d. l. nemo. & in addi. facta ad tractatum Barto. de du. fra. ver. sed an & quando fratres. & an socius potius agere possit ex contractu socij, vide Ioan. And. de exce. prala. c. dilecta. vlt. col.

Species, vide sub verbo, genus.

18 † Spiritualia non recipiunt æstimationem nec interesse. no. Rom. consil. 162. idē contra impediētem non potest agi ad interesse. not. Rom. consil. 17.

Spiritualis causa, an dicatur illa, quæ agitur super sola possessione rei spiritualis, videtur quod non: vt not. Ant. de iud. cap. caterum. ver. venio ad gl. sed dic vt not. per eum eo. tit. super rubrica. dic quod causa possessoria super iure spirituali, nō est propriè spiritualis, sed quasi spiritualis: vt no. Ant. de or. cog. cum dilectus. ver. verū. 8. col. ver. quæro an hæc exceptio. idē in materia exorbitanti appellatione causę spiritualis, & super iure spirituali. nō super possessione ipsius iuris: vt no. An. de cau. pos. c. 2. ver. no. hic. 4. col. quod no. ad intellectū, c. si hi contra quos: vt lite pend. lib. 6. alibi dicit Ant. quod causa possessoria rei spiritualis dicitur spiritualis sicut & pectoria, in c. si. ver. oppo. gl. 7. de iud. secundū Ioan. And. sed Arch. dicit, quod non est merè spiritualis, in c. frequens. de resti. spo. super ver. ciuili. in nouel. lib. 6. vide ibi Do. de San. Gem. qui tenet contrarium per tex. de præscrip. causam.

Spirituale dicitur ius patronatus secundum suam naturam originariam, licet ex incidenti dispositione ecclesiæ cadat in Laicum: ab aliquibus appellatur ius annexum, not. de iud. super rubric. & Laicus in c. 4. aliās quia 5. cod. tit.

* SINGVLARE.

Spiritualia an veniant si episcopus vendit vel donat castrum
li cum

cum omnibus iuribus: dic quòd non, vt singul. dicit Innocent. in cap. ex literis, de iure patron. H. F.

Spiritualia merè & essentialia sunt anima, gratia, virtutes; quaedam sunt spiritualia, sed non merè, quia non propter se, sed propter aliud, vt sunt beneficia, vasa ordinata ad sacrificium, iura ordinata ad creandum beneficia, tamen talia etiam sunt spiritualia, quia ordinata ad finem spiritualium, & in finem animæ ad sustentandum mysteria sacra in fructum animæ, & virtutes & gratias consequendas: & hæc in tantū magis dicuntur spiritualia, in quantum magis propinquāt ad finem rei spiritualis: & id eò ius eligendi, quia participat manum inter eligentem & electū, magis dicitur spirituale quam ius patronatus, quod tantū penetrat personam, cum qua contrahi debet: vt not. Ant. de iud. c. 4.

Spiritualis causa an differat specie à causā ciuili, vide sub ver. ciuilis.

19 † Spoliatus si intendit, quòd spoliatus condemnatur ad sanctus tempore spoliationis, an sufficit sibi probare, quòd spoliatus domū intrauerit, ostium fregerit: nisi etiam probet, quòd ipsi personæ spoliatae, vel eius familiæ in domo existenti fuerat violentia facta, quia potest esse, quòd domus erat vacua, & sic nullo tenore violentia facta. not. conf. 156. & vide sub verb. expensio, libellus. §. possessio. §. probatio. §. renunciatio.

Spoliatio & violentia vltima semper ante omnia est purganda: ita reus & spoliatus conuenus potest excipere contra actionem, etiam post litis cōtest. quòd ipse actor eum eadem re vltimo spoliavit, & petere, quòd vltimum spoliū purgetur per viam actionis. notat Roma. conf. 185.

ADDITIO.

Spoliatus non solum debet prius restitui, antequam impetretur, secundum formam cap. frequens. de restit. spoliat. lib. 6. sed etiam debet stare tanto tempore in possessione pacifica, quanto tempore stetit spoliatus. vt videtur probari 3. q. 2. cap. 1. & capit. quindiu. notat Abbas post Vincen. in cap. venerabile. de offic. clauiga.

Spoliare dicitur, qui denegat mihi restituere rem, quam habet a me precario. not. Bart. ff. de prec. l. fi.

Spoliatio

Spoliatio vltima purgat primam, quando vltima fit à primo spoliato, secus si à tertio: item tunc purgat tertiam, quando vltima fit ex intervallo: secus si in continenti, & non intervallo, secundum Cal. vt not. Ant. de ord. cog. c. fi. ver. oppo. primò. 2. col.

Spoliatus ab actore possessione rei, in qua contra se sententiam reportauit, an possit agere interdicto vnde vi, contra actorem spoliatorem, vide sub verbo, executio. §. executio sententiæ si pars.

Spoliare non dicitur, nec vim inferre, qui expellit ingredientem rem ab ipso expellente possessam: sed dicitur possessionem suam defendere: vt not. Ioan. Andr. in addit. Specular. in titu. de petit. & possess. §. 1. in fin. vide omnino sub verbo, possessor. §. possessor potest illum.

Spoliatus an debeat restitui, quando ex restitutione scandalum sequeretur: vt not. gl. 3. in summa. & Host. in sum. & de restit. spol. §. in casibus, & probatur in c. inter sollicitudines. de pur. ca. & in c. 3. de iure patron. & in c. ad petitionem. de accusa.

Sponsalia non contrahuntur per hæc verba, Promitto quòd te desponsabo, sed per hæc, promitto quòd te accipiam in uxorem: vt not. Anton. in cap. si inter. de spon. vide sub verbo, matrimonium.

Statuimus, hoc verbum significat noui iuris promulgationem: vt not. Ant. de iud. decernimus.

† Statutum humanum debet secundum varietatem temporis variari. de restit. in integr. c. cum ex literis. & vide sub verbo, clausula. §. gratia legatus carcer.

Statuta non possunt fieri per capitulum ecclesiæ cathedralis sine consensu episcopi: sed capitula ecclesiarum possunt facere statuta cum consensu duorum prelatorum suorum episcopo irrequisto. Innoc. tamen dicit contrarium, sed dic vt not. Roma. conf. in fine.

Statutum ecclesiæ si non est auctorizatum per episcopum, nullas vires habet. not. Fred. de Sen. in tract. permuta. quæst. 33. non enim valet statutum si non est per superiorem confirmatum. no. Bal. in pace constantiæ. §. in causis. vlt. col.

Statutum capituli si est per episcopum confirmatum, non possunt statuentes illud renouare sine consensu episcopi. no. Fre. in tracta.

permu. q. 37. sed statutum apostolica auctoritate confirmatum, bene potest reuocari per statuentem. de consti. cum accessissent; vt not. Innoc. & Ioan. Andr. in c. i. de his quæ fiunt à ma. pâr. c. & Pau. in cle. i. de regula & prædicta vera, nisi in confirmatione est appositâ clausula decreti: vt not. in c. dilecto. de præbend. & in dict. c. cum accessissent.

Statutum ecclesiæ quâquam sit iuratum, si tamen statuentes recipiunt canonicum vltra formam statuti, valet receptio, quæ videtur recipientes statutum reuocare, secundum Ioan. Andr. nec sunt periuri: secundum Paul. licet Archid. & Frederic. contra: vt not. idem Fred. in tract. permut. q. 25. sed Lap. ibidem in allegationibus aliter distinguit, vide de hoc plenissimè per An. post Ioan. Andr. in c. i. de his quæ fi. à maio. parte capi.

Statuta contra ius commune possunt fieri per concilium, vacante apostolica sede. not. Archid. 61. distin. porrò. & sentit Inno. de sacra. iteran. vel non. c. fin. & vide Ioan. Andr. in addi. Specular. super rubrica, de consti. An autem per alium inferiorem à Papa possit tale statutum fieri, vide Ioan. Andr. de offic. Archid. c. fin. in gloss. vlt. & de offic. lega. c. fin. in princ. & vide Ant. de consti. quæ in ecclesiis, ad finem. & de constitu. cum. in 7. col. versic. nor. quòd canonici. & vide sub verbo, episcopus. §. episcopus potest facere.

Statutum episcopi etiam sine consensu capituli factum, quòd ab interlocutoria appellari non possit, non valet: vt not. Ioannes Andr. de appel. cap. fin. lib. 6. in nouella. idem si prohibet appellari à diffinitiuâ, not. Bald. C. si contra ius vel vtil. public. l. præscriptione, & in pace constantiæ. §. in causis. vltima columna. & Bart. in l. i. in fin. ff. à quibus app. non licet. & in l. omnes populi. de iusti. & iure. vbi vide per eum infra §. statutum inferior.

Statutum de optando præbendam potest fieri per episcopum. not. Ant. de consue. c. fin. 26. col. ver. conclude. & vide sub verbo, consuetudo. §. consueudo & statutum.

Statutum an possit facere, quòd scriptura priuata fidem faciat, vide sub verbo, scriptura. in princ.

Statutum an possit dare potestatem legitimandi nõ habenti, vide sub verbo, filius. §. filij legitimi.

Statu-

* Statutum an possit tollere legitimam iure naturæ debitam, vide Dy. & Io. An. in regula indultum. lib. 6. & Bar. in l. Titio centum. ff. de condi. & demon. vbi tenet quòd sic. & idem tenet Dyn. C. de nup. l. sancimus. Bal. dicit, quòd potest minuere & limitare, sed non in totum tollere: vt ipse no. in c. i. de feu. co. & in aut. nûc autem. C. de episcop. & cler. sed aliter loquitur in l. cum lege. vbi omninò vide de epif. & cle.

Statutum si dicat aliquem haberi pro ciue, & perindè, ac si ciuis esset: an talis gaudere possit omnibus priuilegijs, & iuribus, quibus veri ciues, vide Bar. in leg. si maritus. l. 2. §. si. ff. de adult. & in l. si is, qui pro emptore. de vsuca. vide infra §. statutum non extenditur. vide omninò Bal. in l. siue possidentis. ver. vlt. quæro. C. de proba. & in l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & infra super ver. §. verba faciendâ.

Statutum pœnale quantumcunq; in alterius fauorem principaliter factum sit, extendi non debet. no. Ro. consi. 288. An autem statutum exorbitans extendatur saltem de similibus ad similia, vide Bal. in l. 2. C. de patri. qui si. dif. & l. Mancipia. de serui. fugi. & l. si quis non dicam rapere. C. de epi. & cler. & Bar. in l. furri. §. fina. ff. de his qui not. infam. & Bart. & Bald. C. de furtis. leg. si quis seruo. & vide sub verbo, lex. §. lex, siue constitutio pœnalis. & §. sequenti.

* SINGVLARE.

Statutum strictè loquens ampliatur propter fauorem animæ: vt dixit glo. sig. quam omnes sequuntur in aut. sacramenta puerum. C. si aduer. ven. quòd propter fauorem animæ illa auth. exorbitans; loquens de contractu, extenditur ad quasi contractum: vt no. And. Barba. in consi. 22. incip. viso puncto. in vlt. col. ver. præterea. in 4. vol. H.F.

Statutorum interpretatio, an possit fieri per illos, qui statuta fecerunt, vide Ant. de iud. cum venissent. ver. nunquid.

Statutorum verba debent strictè intelligi, quando ex stricta significatione restringitur tertij præiudicium: sed si ex stricta significatione ampliaretur præiudicium tertij: tunc debent latèssimè

mè intelligi, ne tertio præiudicent: vt not. Anton. mirabiliter. de consuet. cum dilectus, ver. not. mirabile,

* SINGVLARE.

Statutum, quòd filia dotata à patre non succedat, debet intelligi si sit dotata de bonis paternis: ita singulariter determinat Bal. in l. mater. ver. pone statuto. C. de iure Domi. & idem determinat Bal. si statuto cauetur, quòd soror dotata à fratre nõ succedat fratri: & frater dotatur forem de propria portione sororis, quòd ista succedit fratri. H. F.

Statutum vigens in ecclesia de certa præbenda, non conferenda, nisi actualiter in sacerdotio constituto, colligitur per gratiam apostolicam super ea præbenda impetratam per illum, qui non erat in ordine sacerdotij, dummodo tempore acceptationis, & prouisionis sibi factæ fuerit in tali ætate, quòd intra annum potuit promoueri, & hoc procedit vi clausulæ hodie in gratijs apostolicis poni consuetæ, per quam omnia statuta in contrarium sunt sublata, vel saltem delata. hoc limita in statutis generalibus omnia beneficia ecclesiæ respicientibus, secus in statuto specialis super certo beneficio edito, quòd non tollitur per dictam generalem clausulam, sed opus est, quòd de ipsa fiat mentio specialis. hanc limitationem limitato in statuto, in prima fundatione certi beneficii per fundatorem apposito, cui Papa non intendit per generales clausulas derogare, ne aliquis retrahat à fundatione beneficiorum: secus in statuto facto etiam decreto beneficio etiam per ordinarium vel prælatum, & prædicta omnia procedunt in gratijs specialibus, in quibus dictæ clausulæ derogatoriæ statutorum apponi consueuerunt: secus in gratijs communibus, quæ sunt in forma pauperum, in quibus dictæ clausulæ non ponuntur. Aduerte etiam circa prædicta ad intelle. ca. si pro pauperibus, de præben. lib. 6. an statutum requirat sacerdotium actu vel habitu: vbi verò acceptans tempore acceptationis non esset ætate legitima, quòd infra tempus debitum promoueri non possit, non valet tunc acceptatio, etiam si per gratiam statuto derogetur: quia ius commune obstarat, cui per generalem clausulam non

non intelligitur derogatum, quicquid dicat Ioan. And. vt no. Roman. consil. 3.

Statutum tollens modum procedendi secundum æquitatem canonicam, & reducens illud ad rigorem iuris ciuilis, non valet statutum, per quod disponitur, non posse agi in foro canonico ex pacto nudo vel iuramento, vel quòd testamentum cum duobus vel tribus testibus non habet executionem, sed bene valet statutum, causam summariam reducens ad plenariam, quia hoc non est contra iura canonica. notat Anton. de iudi. dilecti. versiculo, circa intellectum. prædicta vera de iure canonico, sed de iure ciuili valeret statutum in primo casu. Vnde statutum, quod actio debeat exprimi in libello, valet secundum ius ciuile: vt not. Anton. eo. c. pen. col.

ADDITIONO.

Statuta Laicorum simpliciter disponentia aliquid honestè, an valeant contra Clericos, vide per Dominum Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. in 32. col. in m. de consti.

Statuta Laicorum an comprehendant Clericos in fauorem ipsorum Clericorum, vide P. e. More. in cap. si. de offi. deleg. lib. 2. in prin.

Statutum iuratum an possit reuocari per statuentem, vide sub verbo, dispensatio. §. dispensare potest episcopus contra Papam.

ADDITIONO.

Statutum iuratum per capitulum potest tolli collegialiter, & tunc venientes contra statutum iuratum non incurrunt periurium, per capit. dilectæ. de præben. Sed si primò non collegialiter statutum tollitur, contraueniens est periurus: vt no. Abba. in cap. constituto. 3. col. de rescriptis. vide per Dom. Feli. in cap. cum accessissent. col. 2. vbi ponit quatuor declarationes pulchras, in titu. de constitutio.

Statutum inferioris à principe prohibens appellari, non valet

quia est reseruaturn prin. in l. i. in fin. ff. a qui. appel. non li. & not. Bart. in l. omnes populi. de ius. & iure. vide distinctionem, quam ibi facit in 3. q. principali. & Bartol. in l. cum de consuetudine. ff. de legi. & pace constantia. §. in causis. & Ioan. And. in c. si. de appel. lib. 6. in nouella. & idem in consuetudine: & idem not. Bald. C. si contra ius vel vti. pu. l. p̄scriptio. 8. col. vide supra §. statutum episcopi.

Statuta qualem interpretationem recipiant, vide plenè per Bar. in l. omnes populi. & per Ioan. And. in regula, pro possessore. in nouella.

Statutum, quòd potest quis pro delicto incarcerari, valet, licet Dyn. contradicat. & not. Bart. ff. de condit. & demon. l. Titio centum. §. Titio centum relicta.

Statutum disponens de crimine in causa accusationis, an habeat locum, si proceditur per inquisitionem, vide Bar. in l. querelam. C. de fal. & l. nò solùm. §. quamquam. ff. de iureiur. & per Ang. in l. si vacantia. vti. col. C. de do. vacan. lib. 16.

Statutum non extenditur ad casum fictum, quando fictio est simplex: secus si est coniuncta priuilegio: puta si fingatur quema esse talem, & quòd vti possit priuilegio eorum, qui sunt veretales. no. Bal. C. de probat. l. siue possidetis. ver. sed quæro an priuilegiati. & Io. And. in c. fin. de consuetu. lib. 6. super ver. per alios. in nouella. dicit etiam ibi Ioan. And. quòd dispositum in casu verò, habet locum in his, quæ non sunt contra ius. quod no. tamen hoc videtur contra l. tertiam. §. hæc verba. ff. de nego. gest. vide omninò Do. de San. Gem. in d. c. si. & vide sub verbo, absens. §. absens in seruitio legati: vt supra §. statutum si dicat. & sub ver. absens. & 1. & 2. vide Bal. in l. 4. §. hæc verba. ff. de neg. gest. Adde quòd statutum in casu vero extenditur ad fictum, quando ius æquiparatum casum fictum vero: vt no. Do. in c. si. & no. gl. in c. suspectum. de rescript. lib. 6.

A D D I T I O.

Statutum & consuetudo qualiter differant, vide per Dominum Felinum, in capitulo, cum accessissent. colum. decima tertia,

uma, ante med. de constitut. vbi de hoc ponit multas fallentias. Statuta laicorum disponentia circa substantiam, vel solennitatem, vel accidentia matrimonij, an valeant, vide Ioan. And. de hæred. statutum. lib. 6. in nouella. & plenius per Anton. in ca. t. de spon. & vide Bal. qui dicit contra Ioan. And. in l. omni. C. ad Tertul. ad fin.

Statutum concernens contra modum singulorù, quia transit in contractum, non est reuocabile, nisi singuli consentiant. quod verum est, quòd ad non subiectos, sed quòd ad subiectos potest etiam eis inuitis reuocari. quod maxime verum est, quando causa obligationis est à solo statuto inducta, quo casu sicut per ius postituum inducitur, ita per cõtrarium statutum reuocatur. not. Anton. de constit. cum M. 6. col. ver. non diligen.

Statutù, & vt debitor possit se ueri p̄scriptione quinquenij, si intra illud tempus creditor non petijt, non valet, nec est seruandum, maxime in foro canonico. not. Ioan. Andr. in cap. fin. de excep. lib. 6. in nouel. & vide sub verbo, p̄scriptio. §. p̄scriptio procedens.

Statutum inducens simoniam nò valet, & quando simoniam inducat, vide Ant. c. cum M. de consti. 3. col. ver. venio ad sextum notabile.

Statutum laicorum factum in fauorem ecclesiarù & clericorum, an valeat & liget clericos, vide sub verbo, cõsuetudo. §. consuetudo laicorum.

Statutum si remouet omnem exceptionem, an nihilominùs possit aliqua exceptio opponi, vel saltem iudicis officium implorari, vel via denunciationis euangelicæ agi, vide Bart. in l. 1. §. 2. ff. quod vi aut clam. & Ant. in c. is qui. de resti. spol. & de offic. deleg. ex parte. el. 2. & vide sub ver. rescriptum. §. rescriptum per quod mandatur.

Statutum loquens de legitimo, non comprehendit legitimatum, illegitimè natum: si legitimatio est collatiua vel dispensatiua: si autem restitutiua, tunc si talis legitimatio sit de iure communi ex iuribus matrimonij subsæcuti veri vel opinati, cõprehenditur in statuto, secus si legitimatio fiat ex rescripto: vt no. Ant. in c. per venerabile, qui filij sunt leg. 24. col. vide omninò in f. §. proxi.

Statutum loquens de filio, comprehendit etiam filium naturalem tantum, sed non incestuosum, & naturalis dicitur proprie natus ex concubina in domo retenta, licet ex communi vsu loquendi quilibet natus ex soluto & soluta dicitur naturalis. notat Ioan. And. in addit. Specul. in tit. qui filij sint legit. super Rubr. & vide quod ibi notat Ang. in d. c. per venerabilem. eo. tit. 27. colum. Bart. autem sentit in distincte, quod quilibet filius comprehenditur, quia pater & filius sunt nomina naturæ, & ita naturaliter filius est natus ex incestu, sicut ex concubina: vt ipse not. in l. fin. C. de verb. signi. & in l. tutelam. ff. de ca. dimi. Bald. autē sentit, quod nullus filius comprehenditur, nisi naturalis & legitimus: vt not. per eum in l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.

21 † Stylus curiæ pro iure seruandus est. no. Ro. consi. 332. & no. glo. in cle. 1. de summa trin. lib. 6. & est text. in c. licet. & in c. quam graui. de crim. fal. & de constit. ex literis.

A D D I T I O.

Stylus differt ab vsu & consuetudine. not. Ioan. And. in no. uel. in capit. fin. de consuetu. in executione iudicati non seruatur stylus curiæ iudicis requirentis, sed requisiti: vt habetur per do. Gui. Papæ in q. 23.

* A D D I T I O.

Stylus curiæ ecclesiasticæ non debet seruari per iudicem secularem: vt no. Bald. in l. certum. in 4. col. ver. sequitur videre de bonorum possessione septima. C. vnde cogn. & sequitur Iacob. de sanct. Geor. in rep. l. de quibus. in 3. col. ver. item stylus. ff. de legi. & an stylus curiæ Romanæ debeat obseruari, vide do. Iaso. in l. cunctos populos. C. de summa trin. & fin. c. in 12. col. ver. item attende, in l. lect. H. F.

22 † Stipulatio facta alteri, licet non valeat, nec aliquid ei acquiratur, tamen si quis stipulatur sub nomine alterius, quæritur stipulanti, & est utilis ei, cuius nomine stipulatur. not. glo. de procur. constitutus. & vide glo. de vsu. & quamquam lib. 6. super ver. possit

possit acquirere. & 1. q. 7. quoties cordis oculus, quæ videtur velis, quod de æquitate canonica alteri per alterum acquiratur, cui concordat conclus. 142. Anton. dicit, quod gloss. in d. cap. quoties. procedit, vt agi possit via denunciationis euangelicæ, sed non via ordinarij: vt no. per eum in proœmio decre. in princip. sub gloss. in versic. seruis. vbi plenè declarat, an alteri per alterum acquiratur. Ioan. And. dicit, quod alteri absenti non acquiritur ius, nec actio, nemine pro eo recipiente, nisi interueniat nuncijs, vel epistola, vel nisi aliquo pro eo recipiente sequatur rati habitio: vt ipse not. in tit. de test. §. consequenter, in princip. & vide sub verbo, absens.

Subiectio qualiter probetur, vide sub verbo, episcopus. §. episcopus fundat. & §. episcopus probat. vide sub verb. sensus, in princip.

Subrogatus in litem & ius, quod defuncto tempore sui obitus competeat, intelligitur etiam in possessionem quam defunctus habuit, subrogatus, licet expressè hoc non adiciatur in subrogatione, quia possessio quæ sita, iuris est. notat Roman. consilio 64.

Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, vt lite pendente. c. ecclesia sanctæ Mariæ. & ff. si quis causam, si eum. §. qui iniuriarum.

Subtilitas cauillosa aliàs & vana reprobat.

Subtilitas autem rationalis ad intelligentiam iurium commendatur. notat Antonius, de iudicij. dilecti. in ver. oppo. quod subtilitas.

23 † Successor vniuersalis non causabit ius à prædecessore, & successor in dignitate an possit & debeat vti iure prædecessoris, tam actiue quam passiuè, vide plenè per Ant. de iud. quia Gu. ver. venio ad quartum. & ver. venio ad tertium, & vide sub verbo, exceptio. §. instantia. §. iudex. §. pactum. §. priuilegium. §. rescriptum.

Successor vniuersalis vel singularis an possit conueniri coram eo, coram quo potèrat prædecessor, vide plenè per Anton. de iudi. ver. venio ad primum. & vide sub verbo, iudex. §. iudex ordinarius vel etiam delegatus.

Successor vniuersalis vel singularis an patiatur eandem executionem

tionem sententia, vel alterius iuris quam pati poterat prædeceffor, vide sub verbo, executio. §. executio sententia potest fieri. & §. sequen.

Successor in beneficio defuncti, licet succedat in beneficio, non tamen succedit in iure, quod competebat defuncto, sed illud ius extinguitur, & nouum ius in personam successoris incipit & creatur. notat Ioannes Andreas, in capit. si hi contra quos. vt lit. pendente. in nouella. super verficul. vltim. libro sexto. & de præbend. si tibi absentis, super ver. non acquiras. eodem lib. in nouella. vide sub ver. prælatus, in princip. & cap. ex parte. vbi ponit super ver. interim. de arbit. in nouella. & in Spec. in tit. de senten. §. nunc de effectu, in fin.

Summaria cognitio qualem ordinem iudicij requirat, & an ea sit necessaria litis contestatio, vide sub ver. lis. §. litis contestatio non requiritur, quando petitur quem. & vide sub verbo, iudex. §. iudex potest de plano.

Super, hæc dictio quandoque deseruit rei, & exponitur pro De, quandoque propter vel Vltra, quandoque notat gradum, quandoque locum. notat Antonius de ordin. cog. cap. fin. in prin. quandoque sumitur pro Desuper: vt not. Anton. de restit. spol. in literis. in prin.

24 † Suspectus de fuga dicitur ille, qui non possidet bona immobilia in loco delicti. no. Io. And. de sen. excom. si clericos. super ver. si ne fugiat. lib. 6. in nouella. & vide sub verbo, debitor. §. debitor non censetur.

Suspectus est ipso iure omnis notorius homicida, vel notorius hæreticus, & quilibet notorius, qui tale peccatum commisit, quod etiam post penitentiam peractam, impedit ordinis executionem. no. Io. And. de simo. per tuas. el. 2. & vide sub verbo, clericus. §. clericus quando dicatur suspensus. cum multis sequentibus. §. excommunicatus. §. sententia. §. simoniacus.

25 † Suspensus an sit inhabilis ad beneficia obtinenda, & similiter priuetur obtentis, & plura alia de suspensio, vide sub verbo, clericus.

Suspensionis appellatione in dubio intelligitur quis suspensus ab officio. no. Ant. de iud. at si clericus, in prin.

Suspen-

Suspensionum variae sunt species: vt not. gloss. in clementi. impientes de pœnis.

Suspensus ab ingressu ecclesiae non solum intelligitur prohibitus in suo ordine in ecclesia ministrare, sed nec debet in ecclesia cum alijs ministrantibus interesse, potest tamen per ecclesiam transire, & extra ecclesiam in suo officio diuina celebrare: vt no. Ioan. Andr. de senten. excommun. sacro. in verb. regressum. potest etiam iurisdictionem aliam exercere: vt not. per gloss. & Ant. in d. c. sacro.

Suspensus an perdat fructus beneficiorum suorum durante suspensione, vide Anton. de ara. & quali. cum bonæ. & de appell. in cap. pastoralis. §. verum.

Suspensus an in dubio intelligatur perpetua vel temporalis, & si limitata est respectu certæ causæ, an cessante causa finiatur suspensio, vide Innoc. & Ioan. And. in c. sicut. de cohab. cler. & Apt. in cap. cum bonæ. de ara. & quali. & de const. ex literis.

Suspensus non est ipso iure ab executione ordinis, qui ante aetatem legitimam promouetur ad ordinem, sed est ab homine suspendendus: vt patet ex text. cap. si. non est. Composit. de temp. ord. & ibi not. Ioan. Andr. & Anto. ibidem. vide Archid. 76. dist. placuit.

S V M M A R I V M.

- 1 *Distiones Duntaxat, & Tantum cuius sint nature.*
- 2 *Tempus qualiter in iure consideretur.*
- 3 *Terminus quando & quare in actibus assignetur.*
- 4 *Testamentum que ad sui validitatem præsupponat.*
- 5 *Testium depositio diuersimodè est consideranda.*
- 6 *Testificari an possit laicus contra clericum, aut arbitrator super laudo suo.*
- 7 *Testis an possit esse aduocatus, aut procurator in causa, in qua deponit.*
- 8 *Subditus an possit testificari pro suo domino.*
- 9 *Sacerdos quando possit testificari de auditu in confessione.*
- 10 *Testes reprobatory qui dicantur.*
- 11 *Testes quando dicantur concordés & discordés.*

- 12 Testes quando in defectum aliarum probationum admittendi sunt.
 13 Titulus alicuius beneficij per que dicitur acquisitus.
 14 Tortura an possit iterari, et an Clericus possit torqueri.
 15 Transactio an possit rescindi.
 16 Tutor quando possit de re pupilli compromittere, aut satisfacere.

DE LITERA T.

ANTVM † & duntaxat: licet hæc dictiones taxatiua ponantur in lege, tamen extenduntur etiam ad alios similes casus, virtute aliarum legum: vt nota. per gloss. & Bartol. C. de præd. mi. l. ob res alienum.

ADDITIO.

Tantum inducit in se negatiuam; & testis deponens per verbum Tantum, habet presumptionem contra. Innoc. in c. licet, de proba. & Bald. in margari. in verbo, tantum. vide Bald. in l. cum mulier. 24. col. ff. solut. matr. Bart. in l. i. in prin. in i. colum. ver. ex hoc sequitur. ff. si quis ius dicenti non obtempe.

† Tempus futurum etiam verificatur in præsentis. ff. de ver. signif. l. verbum oportebit. & not. gloss. in cle. i. super ver. notitia. de concess. præbend. & tempus præsens quandoq; respicit præteritum & futurum, vnde dicit hic Innoc. hunc verbum, Præsens confusum, præsentis non tenet vsu: vt not. Rom. cons. ii. & vide sub verbo, tempus, per totum.

Tempus non solum anni & mensis, sed etiam diei, delicti, vel contractus referetur actor exprimere: si reus petat, ne alias sibi defensio auferatur. not. Bart. ff. de accus. libellorum. & de pu. in. l. i. is qui reus. quod est verum, etiam si ex delicto ciuilitè agitur: vt not. sub verbo, libellus. §. libellus etiam in criminalibus. quòd si de crimine excipiat contra testem, vel alias, an excipiens teneatur specificare locum & tempus delicti, vide Ioan. And. in c. final. de pur. ca. & c. præsentium. de test. lib. 6. in nouel. super gloss. ver. not. pro.

Tempus quando non est præfixum ad aliquid agendum, censetur actum vt fiat quam primum potest. ff. de contrahen. emp. l. hæc

hæc venditio, sed text. aliter velle videtur, in l. quòd si nolit. §. si quid ita. ff. de Aed. vide Bart. de verb. obligat. l. si quis arbitrat. ver. quero quanto tempore.

Tempus an computetur de momento ad momentum, vide sub ver. terminus. §. terminus dies.

Tempus an data rescripti vel præsentationis patroni vel collationis beneficii inspiciatur, quò ad qualitatem impetrantis vel præsentati, vide sub verbo, beneficium. §. beneficium si impetratur.

Tertius an possit executionem sententiæ contra alium late impedire, vide sub verbo, executio. §. executio. §. executio sententiæ late. & vide sub verbo, reus. in princip. §. excipere. & §. executio.

ADDITIO.

Tertius comparens pro suo interesse, an possit opponere exceptionem dilatoriam, non obstante litis contestatione, vide per dom. Felin. in cap. exceptionem. de excep. col. 7. ante me. in verfic. fallit quintò. Et ibi aliqua notanda dicta in materia iuris tertio competentis.

Territorium qualiter sumatur, vide gloss. in cle. ne Romani. §. sanè. de elect.

† Terminus licet sit ex gratia datus post alios plures terminos ad eundem actum expediendum assignatos, potest pars monita omnia in illo vltimo termino facere, quæ potuisset in i. not. Roma. cons. 241.

Terminus si assignatur hodie ad sententiam audiendam, debet iudex expectare vsque ad vltimam horam termini. not. Bart. in l. liber homo. §. decem. de verb. oblig.

Terminus datus ad soluendum hodie, nõ potest creditor agere, nisi in fine diei: vt si dicatur, præmitto tibi hodie dare decem, secus si terminus solum apponatur: puta promitto tibi dare decem, quæ hodie soluam: vt not. Bart. in l. liber homo. §. decem. de verb. obligat. Item secus in termino vltiori quàm hodie, vt si promittatur 3. Calendas Februarij, quia tunc non potest peti nisi in fin. Calend. vt patet in text. & gloss. in d. §. decem, & facit l. si decem cum petiero. eod. tit.

Terminus

Terminus si est assignatus, vt ante 20. dies aliquid fiat, 20. dies includitur in termino, & sic intelligitur ante 20. diem completū. Idem si dicatur intra 20. dies. not. Ioan. Andr. de appell. præterea. el. 2. super ver. infra 20. dies.

Terminus si datus est hoc modo, vt aliquis intra ipsum terminum compareat, vel quid aliud faciat, potest quolibet die termino pendente comparere vel facere: secus si dicat quod in termino compareat vel faciat, quia tunc vltima die termini comparere vel facere debet: vt not. in cle. quamuis, de app. in gl. not. quia. & vide quod ibi not. Ant. & not. Bart. in l. qui ante Calendas. ff. de verb. oblig. & vide suprā §. prox.

ADDITIO.

Termino præfixo ad proponendas exceptiones elapso, an possint de nouo exceptiones opponi, si de nouo veniat ad notitiam proponentis, vel nouiter sint ortæ, vel si de nouo sciatur vel superueniat facultas probandi, & an tunc stetur iuramento partis, vide plenè per Abba. in cap. pastoralis, de except. quæ sunt valde notabilia.

Termini dies an computentur in termino: ita quod fiat computatio de momento ad momentum: dic secundum Butr. quod si iudex dicit: do tibi terminum trium dierum, non computatur: sed si dicatur, hinc ad tres dies, computatur: vbi not. Bart. in l. i. ff. si quis ob cau. Pro primo dicto est casus in cap. solet. de sentent. excomm. lib. 6. vbi patet secundum Archid. & Ioan. And. in nouella, quod in termino octo dierum tibi dato à lege, non computatur dies termini. sed don. Anton. in clem. sicut appellationem, ad fin. de appell. distinguit, quod aut terminus statuitur per dictionem notantem extremitatem, vt ab hinc, vel ab hac hora, & computatur: aut per dictionem quæ non denotat extremitatem: & tunc idem, ac si nulla dictio denotans extremitatem apponatur, quo casu dicitur, quod si statuitur terminus ad tollendum priuilegium speciale contra ius, tunc computatur. Si statuitur ad aliud, refert: aut cursus termini ordinatur ad fauorem, & computatur, aut ordinatur ad odium, & tunc secus: hæc sunt veræ, nisi ius aliud exprimat: quia tunc in casibus

bus suis standum est ei, quod ius determinat, sed prædicta intelliguntur in dubio, nec ob. quod idem Anton. no. in c. super eo. 2. in fin. de appe. vbi dicit regulariter terminum computari de momento ad momentum, nisi ius exprimat contrarium, quia id recipit limitationem, quando cursus termini ordinatur ad fauorem, & sic loquitur c. super eo. in termino dato iudici ad causam finitam, secus quando cursus termini ordinatur ad odium & ad præmam, vt in termino dato parti ad appellationem prosequendam, per cuius lapsum tollitur partius defensionis, de quo loquitur clem. sicut. sed Ioan. And. dicit, quod aut terminus statuitur à tali tempore, aut tali die: primo casu computatur de momento ad momentum: secundo casu non: vt no. per eum in add. Spec. in tit. de dila. §. prim. ver. sed pone: vbi autem terminus non statuitur à tali tempore, nec à tali die: sed simpliciter datur terminus octo dierum, non computatur de momento ad momentum, nec dies termini computatur in termino: vt no. Ioan. And. in c. solet. licet detri. Rotæ aliud dicat consi. 102. & Bald. etiam aliter dicit. C. de app. leos. §. de fin. autem. vbi videas.

Terminus prosequendæ appellationis non currit pendente cō promisso de consensu partium facto: secus in termino appellationis interponendæ secundum Pau.

Terminus autem datus parti ad testes examinandos non currit. no. Rom. consi. 360.

Terminus prosequendæ appellationis non currit ei qui agit super attentatis: imò etiam tempus executionis fiendæ post sententiam super attentatis latam est de fatalibus subducendum, & prædicta procedunt in eo, qui obinet super attentatis: secus si succūbit, quia tunc sibi metipsum impedimentum præstitit, idèd tempore ei currunt. not. Rom. consi. 102.

Terminus siue tempus de consecrando episcopus, quod est trium mensium post electionem & confirmationem, non currit, nisi habita pacifica possessione & administratione: vt patet in text. & gloss. de ele. cum in cunctis. & eodem tit. c. commissi. libro 6.

Terminus quantus à iure statuatur volentibus agere de contentu: idèd quia in permutatione, collatione, vel electione beneg-

ficij non fuerunt vocati, vide Fred. de Senis in tract. permu. quaestio. 13.

Terminus assignatus à iure ordinario ad conferendum beneficia ad eius collationem iure proprio vel deuoluto spectantia, quoniam incipiat currere, vide sub ver. episcopus. §. episcopus ad quaestio. §. episcopus quando.

Terminus assignatus à iure ad probandum exceptionem excommunicationis iudicialiter oppositam, quando incipiat currere, vide sub ver. excommunicatio. §. excommunicatis competit.

Terminus statutus ad exceptiones opponendas licet sit elapsus, per hoc non praeccluditur via implorandi officium iudicis, ut imponatur silentium auctori, contra quem exceptio competebat, licet in termino opposita non fuerit. not. Bald. C. de rei vend. l. dominum. & vide Bart. in l. 2. §. prim. ff. quod vi aut clam. an autem post lapsum termini possunt opponi exceptiones ortae post terminum, vel etiam ortae ante, sed postea ad noticiam partis deuenta, vide sub ver. exceptio. §. exceptio quaelibet.

ADDITIO.

Terminus intra quem quis soluere promisit cum iuramento, pignori vel fideiussoribus, si fuerit per creditorem prorogatus, an iuramentum & alia accessoria censeantur esse prorogata, vide in Capella Tholosana. q. 181. & ibi in addi.

Termini si non sunt debite seruati, & mandatorum auctori, quod omnes terminos debite non seruatos repetat intra octo dies, intelliguntur vtiles non continui. not. Rom. consil. 135.

Terminus omnis post litem contestatam datus censeatur peremptorius, etiam si non exprimat, & idem lapsus termino ad excipiendum dato, non potest amplius excipi, nisi per viam restitutionis, vel nisi pars iuret exceptionem de nouo ad eius noticiam peruenisse. not. Roman. consilio 245. & consil. 30. §. dominus. no. Aegidius.

Termino ad probandum dato lapsus, si probatio non admittatur per testes, admittitur tamen per instrumenta & per scripturas, quia talia non requirunt temporis tractum longum. not. Ro. consil.

consil. 30. imò postquam etiam conclusum est in causa; possunt de æquitate Rotæ produci instrumenta, etiam in causa prophana. not. Rom. consil. 163. sed nec peccatum est, si terminis seruatis recipiantur etiam testes super nouis articulis pertinentibus & admissibilibus. not. Rom. consil. 392. vide plenè per Anton. in c. licet car. fam. de proba.

Termino ad probandum instrumentum dato elapso possunt nihilominus instrumenta produci; si ius aduersarij non est læsum: vt not. Ioan. And. in clem. sæpe. §. & quia positiones, super ver. non obft. de ver. sig. sed si sit læsum, produci possunt pendente alio termino, ad testes in partibus per remissionem producendos assignato: vt expressè dicit text. in dict. §. & quia positiones.

Termino ad articulandum dato elapso, in causa prophana, & merè ciuili, debent admitti articuli qui sunt de iure dandi, dummodò dentur ante conclusionem, & hoc est de stylo curiæ secundum æquitatem, sed de iure fortè aliud esset. not. Rom. consil. 101. sed in causa criminali etiam ciuilitè mora, non debent admitti articuli ex parte auctoris: secus in beneficialibus & matrimonialibus, in quibus potest procedi sine figura iudicij: ex parte autè rei debent admitti articuli in omni casu, dum sint merè defensorij, id est, tendentes ad absolutoriam non ad iudicatoriam obtinendam, & dummodò dentur in termino ad recipiendum assignato, puta in termino dato ad dicendum contra articulos, quod ille qui datur auctori ad articulandum, & si reus differat vsque prope conclusionem ad articulandum, non debet audiri, quia praesumitur protelationis causa hoc facere. not. Rom. consil. 37.

Termino ad articulandum elapso non debent admitti articuli obiectiui, nisi in vim specialis commissionis, quæ si in prima instantia concedatur, pro articulis obiectiuis, vel malè specificatis admittendis, dummodò aliàs sint probabiles, lapsus termini non obstante, non extenditur dicta commissio ad secundam vel tertiam instantiam, vt in eis post terminum probari possit, cum in earum terminis possit de iure communi probari non probata in prima instantia: & hæc vera, nisi articuli non possint alio modo specificari, vt quia negatiui: quia tunc etiam in secunda & tertia

instantia post eorum terminos probari poterint, dum tamē sint inter termino reproducti. not. Rom. consil. 101.

Terminus quilibet si assignatur in curia, censetur peremptorius, si extra curiam, distinguitur, an sit vnus terminus, vel trinus, & an cum cōminatione vel sine. not. do. Ant. de excep. c. pastoralis, ver. quarto an procedatur.

Terminus quando assignatur ad exceptiones proponendas, & in termino opponitur vna exceptio, interim quod de illa discutitur, non currit tempus ad proponendum aliam primam contrariam, si probabili ratione creditur primam sibi competere. no. Bal. de offic. delegat. contra maiores. & idem dicit ibi in prosequente causam nullitatis sententiæ, & interim non currit sibi tempus appellandi, super quo vide super verb. appellatio. §. appellanditempus.

ADDITIONO.

Terminus si prefixus ad dilatorias proponendas est elapsus, nū quid poterunt opponi exceptiones mixtæ, quæ opponi possunt ad meritā & ad processum, de quib. in cap. prim. de litis contest. lib. 6. & per Bart. in l. cum quærebatur. ff. de iud. fol. ver.

4 † Testamentum valet de iure canonico, si fiat præsentē presbytero parochiæ testatoris, & duobus alijs testibus. not. Ioan. And. de testa. cūm esses, quod limita, nisi testamentum fiat ad pias causas: quo casu valet in præsentia duorum testium etiam sine presbytero: vt not. Ioan. And. in d. c. cūm esses. & c. relatum. & Ant. in d. c. cūm esses, quod de rigore etiam sine presbytero valet cum duobus testibus idoneis, etiam ad nō pias causas, licet de cōsuetudinē contrarium seruetur secundum eum. Spec. in tit. de instrumentum. edi. §. compendiosē. versic. item per ius canonicum, tenet primam opin. sed addit quod si essent quatuor testes sine presbytero, valet testamentum in omni causa, etiam non pia: & ita consultuit Io. Cal. super Rub. de testa. consil. 8. & tenet Docto. præfati, quod hoc ius Canonicum etiam in foro seculari

in terris ecclesiæ subiectis seruari debet.

* SIN.

* SINGVLARE.

Testamentum valet si pater in testamento dicat, relinquo filio meo centum pro sua legitima, vel pro sua parte: nam intelligitur istud relictum sibi factum titulo institutionis: vt not. Bald. in l. quoties. ver. quæro si pater dicit. C. de hered. instit. & sequitur Jac. de sanct. Georg. ibi in vltimis verbis, tu adde & tene mentis, licet ad validitatem testamenti requiratur, quod pater relinquat filio aliquid iure institutionis, vt in §. aliud quoque capitulum. in Aut. vt cūm. de appella. cogno. tamen si testator aliquid relinqueret filio titulo legati, & nō titulo institutionis, postea addidit quod volebat testamentum valere omni meliori modo, & c. perinde est, ac si expressisset quod relinquebat iure institutionis. istud est singulare dictum Bald. in dict. leg. quoties. in 2. colum. versic. quæro si pater. quod dictum refert, & sequitur pro valde not. do. la. in aut. nouissima, in 6. colum. ver. quarto & vltimo. C. de inof. sic. test. H. F.

Testamentum potest incipere à tacita vulgari, si institutus decedit post mortē testatoris. Idem si decedit eo viuo, & postea post testamentum statim moritur, secus si diu vixit post mortem instituti: vt no. Bar. in l. prim. ff. de vulg. & pup. quod limita in vulgaritate contenta in pupillari facta sub his verbis, si hæres erit, fiat substitutio sub illa conditione, si in pupillari ætate decesserit: secus si tacita illa conditione, si in pupillari ætate decesserit, quia talis substitutio non est proprie pupillaris, sed compendiosa, comprehendens etiam vulgarem de proprio significato, tūc enim nō dicitur vulgaris tacita, sed expressa, & per eam in omni casu potest testatori succedere: vt not. Bald. in l. præcibus. penultim. char. 3. colum. C. de impu. & alijs substit.

Testamentum primum habens clausulam derogatoriam, tollitur per secundum, licet de illa clausula non faciat speciale mentionem: vt not. Ioan. And. de excess. prælat. capitul. prim. lib. 6. & dicit hanc esse modernam opinio. quam etiam tenuit in capitul. prim. de const. eod. lib. & in regula quod semel. & hanc tenet Bal. Cod. de leg. quod humanum, & de testa. aut. hæc inter liberos. qd̄ fatetur Barto. verum, quando non est nisi vnum testamentum præcedens vltimum, alijs secus: vt ipse not. in l. i. quis. in prin. ff.

kk 3 de

de leg. 3. Idem quando vltimum est iuratum, vel in actis infirmatum, vel sit post lapsum decemij à tempore prioris testamenti, vel quando ex aliqua coniectura apparet: vt not. Bald. C. de testam. l. fancimus. Sed Fred. consil. 47. tenet quod non sufficit reuocare primum, nisi in secundo fiat mentio saltem in genere de clausula derogatoria in prima posita. vide Arch. 3. q. 2. vltima voluntas: & Fran. in cle. 1. de sepul. & Spec. in tit. de instru. edi. §. compendio. sè. ver. quid sit primo.

ADDITIO.

Adde dom. Fel. in c. nonnulli, in prin. in 6. colum. vers. ampliatertio. de rescrip. vbi tractat de testamento habente clausulam de rogatoriam ad alia testamenta, quibus clausulis rumpatur.

Testamentum an debeat habere testes rogatos, & an præsumentur rogati, vide sub verbo, testis. §. testis testamenti.

Testamenta si reperiantur duo eadem die cōfecta, nec apparet, quod sit primum vel posterius, cui standum sit. no. Arch. 13. q. 2. vltima voluntas. & plenè per glo. & Bar. in leg. prim. ff. de bo. pos. secundum tabul. & Io. And. in c. vltim. de rescrip. lib. 6. in prim. glo. & super ea in nouel. & vide sub ver. procurator. §. procuratores duo.

Testamentum in quo filio aliquid relinquitur alio titulo quàm institutionis, non valet quòd ad extraneos, sed inter liberos valet, non vt testamentum, sed vt voluntas intestati, quam iudex in diuidenda hæreditate seruabit, maximè si testamentum valet iure codicillorum, quòd est nouum dictum, & non contra omnes opinionones. not. Anton. de testa. Rayn. 2. colum. ver. venio ad secundum.

5 † Testis depositio siue dictum potiùs intelligitur secundum ius vulgare, quàm secundum iuris intellectum. not. Anto. de cohob. ele. c. vestra. vltim. char. in prim. colum. & vide sub verbo, tacita. §. conclusio.

Testis si deponit per verba iuris in casu permissio, & interrogatus quis eum docuit, dicat Aduocatus partis, vel pars, nõ probat, quia apparet subornatus, maximè si didicit post causam motam, scilicet

scilicet si ante vel post etiam ab alijs didicit: vt not. Anto. in d. c. vestra. vlt. char. in prin.

* SINGVLARE.

Testis quando deponit super homicidio perpetrato, vel super negligentia Syndici, qui homicidium non denunciavit, non requiritur quòd ipse testis occisorem cognoscat: similiter nõ est necesse, quòd cognoscat personam interfectam: vt est glo. in c. libellorum. 2. q. 8. quam glo. reputat singularem Iaco. de sanct. Georg. in l. testium. in penult. colum. ver. item addo vobis. ff. de testi. & istud etiam voluit Bal. in l. solam. in penult. col. ver. vnde ad probandum homicidium. C. eo. H. F.

Testis licet in principali dicto, vel in causa, vel in ratione dicti, non debet deponere per verbum iuris, si tamen data certificatione facta de consensu corporeo postea interrogatus submittit per verbum iuri de essentia eius quòd deponit, probat. not. Anton. in d. c. vestra. vltim. char. in prin.

Testis cuius depositum non probat, non assignata causa, quia verbum est æquiuocum, tenetur causam reassignare, licet de eo non interrogetur, aliàs dictum suum non valet: vt not. Anton. in d. c. vestra. vltim. char. in 1. col.

Testis si deponit non assignata causa, de qua non fuit interrogatus, & quam approbationem dicti sui assignare debuit, etiã non interrogatus, potest reuocari & repeti, vt causam assignet: vt not. Anton. in d. c. vestra. vltim. char. in prim. colum. Ad hoc facit quòd not. Inno. in c. per tuas. de test. in eo. quòd dicens quem prescripisse, & nõ interrogatus nihil dixit de titulo, potest repeti, sed cõtrarium dicit Ioan. And. in c. fraternitatis. eod. tit. in 6. q.

* SINGVLARE.

Testis qui deponit de perceptibilibus iudicio intellectus, puta quòd quis sit dominus talis fundi, tunc est necesse quòd reddat rationem sui dicti, aliàs non valet testimonium, etiam si non fuit interrogatus: ira nõ dicit Innoc. in c. cum causam. de testi. quòd dictum refert & sequitur pro singulari Paul. de Cast. in l. solã. ver. sexto modo exponit. C. eo. H. F.

Testis si dicat quem infamatum penes bonos & graues, non

Kk 4 probat,

probat, si illos non nominat, etiam si non interrogatur de nominibus: quia non testis, sed iudex habet iudicare, quis sit bonus & grauis: vt notat Anton. de renun. super hoc. 7. colum. & Ioa. quid. de accu. cum oporteat. super ver. non subito. & in c. qualiter. eod. tit. super ver. honestis. sed Inn. ibi dicit non esse necesse, quod eos nominet. contrarium tamē dicit in d. c. cum oporteat. & illud minus est, & seruatur: vt ibi not. per Anton. in ver. quarto. 7. vide Anton. in c. cum causam. 1. de test. ver. nunquid autem indifferenter.

Testis si dicit quod talis legit, alius testis dicit, quod talis dixit, probant, quia legere & dicere æquipolet, nisi legere foret de substantia. not. Ant. in d. c. vestra. ver. not. quod legere.

Testes deponentes de auditu alieno sufficienter probant in factis antiquis, in quibus de facili memoria non retinetur. not. Anton. in d. c. vestra. 2. colum. & in penultim. char. in fin. & vide sub verbo, probatio. §. probatio de auditu.

Testis an possit deponere per scripturam, vide Specul. in titul. de test. §. nunc est retractandum. ver. quod. vide Innoc. Ioan. And. & Anton. c. per tuas. de test. & Bartol. in l. Theopompus. de do. §. leg. & Bald. de testi. l. iureiur. & vide inf. §. testis si non deponit.

ADDITIO.

Testis non debet deponere per scripturam, si viua voce iudex ex trepidatione & titubatione facilius posset veritatem comprehendere. 3. qua. ff. de c. testes. & qui matri. accus. poss. c. à nobis. & l. Theopompus. ff. de dote prælegat. Abbas in dict. capitulo à nobis.

Testes quando examinantur ad æternam rei memoriam super aliqua exceptione vel defensione, debent examinari per illum iudicem, qui competens esset, si actor ageret. quod est not. vt not. Anton. de iureiur. quinta uallis. ver. venio ad quartum.

* SINGVLARE.

Testes quando petuntur examinari ad æternam rei memoriam, talis examinatio debet fieri coram illo iudice seu per illum iudicem,

sem. qui de causa principali est cogniturus: ita dicit Bart. & sequi per ibi Ang. in leg. cum hi. §. transactiones. ff. de transact. quod limitat ibi Ang. nisi periculum esset in mora: & ita dicit consuliuisse in questione facti. & adde etiam, quod si aliquis patiatu aliquē casum fortuitum in loco remoto, poterit ibi facere examinari testes super illo casu fortuito ad æternam rei memoriam, & tales testes facient fidem coram iudice competenti, quantumcunque pars non fuerit citata ad videndum iurare testes: quia illa pars erat in partibus multarum longinquis: ita singulariter dicit Bart. in leg. 2. Cod. de naufra. l. 1. 1. quod dictum defert & sequitur pro valde nota. Iac. de Sanct. Georg. in d. l. cum hi. in §. transactionis. in prim. & 2. lect. H. F.

Testes recepti ad æternam rei memoriam antelitis contest. ppter periculum mortis vel absentes, non probant, nisi agat intra annum, qui illos recipi fecit. not. Anton. de confir. vi. cum dicta.

Testes ab futuri vel morituri possunt recipi ante litis contest. etiam super articulis non admissis obiectiuis, vel fortē nūquam admittendis. not. Rom. consil. 323.

Testium etiam non ab futurorum receptio super articulis expressē non admissis, valet in materia attentatorum, & in causa beneficii, dum tamen articuli sint de iure dantis, & termini consueti sint seruati. not. Rom. consil. 105.

Testes duo probant etiam testamentum factum. notat Anton. de cohob. Cler. c. vestra. penul. charta, in fin.

Testes etiam non iurati, & parte non vocata, possunt recipi super fama, & super notorijs, & super legitimitate personæ, nec contra tales testes admittuntur aliquæ exceptiones. not. Ant. in dict. capitul. vestra. 48. colum. & vide sub ver. notorium. §. notorium quociscunque.

Testes non iurati licet non faciant plenam probationem, faciunt tamen præsumtionem, quando sunt graues personæ. not.

Anton. de priuileg. cum olim. el prim. in vltim. nota. & in gloss. 3. & vide infra §. testis recepti parte.

Non potest facere Papa, vt credatur testibus non iuratis: vt Dom. Fel. in c. constitutus. 8. colum. verfic. limita secundò. de rescriptis.

Testes non debent regulariter de necessitate esse rogati, nisi in certis casibus expressis in iure. no. Rom. com. 372. idem not. Ant. in c. ex parte. in fin. de sponsi.

Testes testamenti ad pias causas conditi non requiruntur rogati. not. Bal. C. de sacrosan. eccle. leg. 1. in fin. idem in testamento inter liberos condito. not. glo. in l. fin. in fin. C. de condi. Et idem tenet in aut. quod sine. C. de tes. mi. & l. Pamphilo. §. propositum, de l. 3. & not. glo. plenè. C. de testa. mi. l. milites. & illa gloss. relata ad text. qui loquitur etiam de testamento inter liberos, videatur contra glo. d. l. fin. de condi. nisi dicas quòd glo. in l. milites, loquitur secundum antiqua iura. §. ex imperfecto. & l. hac consultissima. C. de testa. sed de iure canonico non requiritur, quòd testes testamenti sint rogati: vt not. Ant. de testa. cum esses.

Testes testamenti non presumuntur rogati, nisi se subscripserint, vel nisi notarius dicat testibus presentibus, nã sub illo verbo, &c. includitur rogatis: vt not. Bald. C. de test. l. hac consultissima. in prin. vide Bart. in l. sciendum, de verb. oblig.

Testis an presumatur citatus eo ipso, s. quòd ipse se presentat ad testificandum, vide sub ver. citatio. §. citatus presumitur.

Testis potest deponere de facto suo etiam negatiue, quando de ipso facto non agitur ad commodum vel incommodum testis: vt not. Ioan. And. in regula, sine possessione. lib. 6. in solutione q. ibi posita. Quod est verum, quando testis non est affectionatus ad factum: vt not. Anton. de accu. inquisitionis. ver. not. quòd testificari: hoc nisi alij testes haberi non possent, quia etiam tunc testis affectionatus admittitur in subsidium: vt not. de elect. cum dilecti. super ver. & si es. & idem tenet ibidem Anton. in ver. secundò oppo. sed Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de testi. §. opponitur. ver. sed pone quòd administrator. dicit quòd testi non adhibetur fides, si deponit de facto suo, ex quo posset sibi ascribi laus vel vituperium, & ita consuluit Dom. Anton. in arbitratore. consil. 27.

Bald,

Bald. dicit, quòd licet nõ agatur de commodo ipsius testis, in causa, in qua deponit: si tamen in causa alia potest certitudinaliter commodum consequi, repellitur vt suspectus, puta in eo, qui deponit se soluisse vsuras alicuius, contra quem vsurarium agitur per alium, & constitutio synodalis disponit, quòd probato aliquo vsurario per testes etiam singulares, contractus sui presumantur vsurarij, tunc testes de facto proprio deponentes, non probant: nisi protestentur: quòd ex eorum testimonio non velint aliquid ius acquirere: vt notat Baldus in l. dictantibus. C. de test.

Testis qui aliàs viua voce deponeret, censetur inhabilis & suspectus, puta coniunctus vel proxeneta potest esse testis in instrumento, & adminiculat fidem instrumenti: & sic vox mortui plus operatur quàm viui, quòd est mirabile: vt not. Anton. de transactio. ex literis. ver. sed vt expediatur.

Testes ab vna parte producti debent examinari secundum interrogatoria per aliam partem data, & à iudice admissa, aliàs eorundem dicta non probant: secundum Host. Ioan. And. & Anton. de test. cum causam. & qualia interrogatoria fieri debeant, vide glo. in c. presentium. eod. tit. lib. 6.

Testis an videatur renuciare iuri, quòd habet in re, super qua contrahitur inter alios, & ipse vt testis adhibetur, vide sub ver. renuciatio. §. renuciare videtur testis.

Testis ad probandum memoriam extare vel non extare, qualiter debeat deponere, vide Innoc. de ver. sig. c. veniens. lib. 6. & in c. quid per nouale. eo. tit. in antiquis. & concludit vt not. Io. An. in d. c. quod per nouale. & in capitul. prim. de prescript. libro sexto, in gloss. fin. & plenissimè per Spec. in titu. de proba. §. prim. & Bart. in leg. secund. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. ar. Aduertetamen, quòd oportet testem super hoc deponentem, esse ad minus ætatis 44. ann. vel saltem quòd an. 40. annos, quando audire incepit, qui deponit, fuerit doli capax. Item oportet, quòd id, super quo deponit, sit tale, quòd per 40. annos proximè lapsos probare possit de visu illorum 40. annorum, & de auditu illorum præcedentiũ deponere debet, vt si quis vult probare possessionem suam, & prædecessorũ suorum, cuius initij non sit me-

morja,

moria.no. Lap. in c. auditis.de præscript. & ista ratio secundum eum,quod probatio tanti temporis ideo admittitur de auditu, quia difficilima est,cùm facillè sit probare possessionem 40. anno rum,de visu debet pro illo tempore probare, & pro anteriori de auditu.

Testes producti coram arbitratore, in figura tamen iudicij, faciunt fidem coram iudice, secundum But. quod non placet Anto. quia factum arbitratore non est iudiciale, vel quasi. not. Anto. de iureiur. cap. quinta. ver. 14. differentia.

Testis si primò dicit, se nihil scire, postea ex interuallo rediens dicit recordari, & deponit, vltima depositio non valet : Secus si statim reuenteretur, & se corrigeret. not. Romanus consil. 393.

* A D D I T I O.

Testis vnus si contradicit vni alteri, neque valere debet, nisi alter testis fortè in tantum esset dignior, quòd prouocet iudicem ad deferendum iusiurandum, secundum formam l. in bonæ fidei. C. de re. cre. & c. fin. de iureiurand. & sequitur Alexand. in cõsilio 18. incip. visò processu causæ, in cõlum. final. ver. fortifican- tur prædicta. in prim. volum. Et an & quando testes possint repe- ti, vide latè per Jacob. de Sanct. Georg. in leg. produci. ff. de testi. H. F.

Testes producti in possessorio, si deponunt aliquid super eo, quòd petitorium suspensum concernit, non probant illud, quia extra materiam, de qua agitur, & super eo, super quo iurisdictio iudicis est suspensa, deposuerunt. notat Romanus consilio 435. in fin.

Testes producti ad vnum finem non probant ad alium finè, Ideò publicatio primorum nõ impedit productionem aliorum, vel etiam earundem, quia sit ad alium finem, licet tendat ad idem factum probandum. no. Anton. de testi. veniens, el secund. de re. spo. sollicitè. vide Barto. in l. secund. §. prim. ff. vi bon. rap. & vide sub verbo, probatio. §. probatio facta ad vnum finem. & §. proxi. sequen.

A D D I T I O.

An iudex ex officio suo possit repellere testes indignos, vide p Dom.

Joim. Fel. in c. eum l. & K. de re iudi. colum. 4. post prin. 3. vers. Colligi possunt quatuor.

Testibus publicatis in possessorio non impediunt quòd minùs pro eisdem articulis, vel directo contrarijs, in petitorio possint alij testes produci, quia ad alium effectum producuntur quàm pri mi. not. Rom. consilio 435. & vide sup. §. proximo.

Testes publicati ad instantiam producentis, vel aduersarij, si non fuerunt ritè recepti, s. lite non contest. vel parte non vocata, possunt de nouo produci super eisdem articulis, etiam si pars didicerit testificata, & si idem dicerent quòd primò, valet eorum depositio: secus si dixerint contra vel extra articulos. not. Roma. consil. 491.

Testes publicatis attestationibus non admittuntur super articulis directo contrarijs, quòd est verum, quando omnes veniunt ad deponendum de veritate: sed secus si primi deposuerunt de ve ritate, & secundi veniunt ad deponendum de credulitate: quia tunc propriè non est contrarietas, cùm quis possit credere non solum verum, sed etiam falsum. Item primum dictum limita, quando primi testes plenè probant, sed si non plenè probant, tunc ad mittuntur alij super directo contrarijs. not. Anton. de iud. at si Cleri- cijn prin. ver. oppo. quòd coniunctus. in vltim. solutione: sed hec intelligo, quando primi testes ideo non probant plenè, quia examinati erant coram iudice incompetenti, ita quòd nulliter pro- bant: alioquin si saltè semiplenè probant, non admitterentur alij super directo contrarijs, per rationem Clemen. prim. de testi.

Testium publicatio si non est ritè facta, non impedit, quin ij- dem testes, & alij possint super eisdem articulis produci. not. Ro. consil. 391.

Testis licet cùm sit crimen obiectum & probatum, à testimo- nio repellatur, ex hoc pœna illius criminis non punitur, nec infamis reputatur: quia ad pœnam principaliter non agitur, sed inci- denter de crimine quaritur. notat Romanus consilio 36.

Testis si debet repelli vt criminosus, oportet, quòd excipiens contra eum specificet crimina, nec sufficit dicere in genere, quòd sit criminosus. not. Rom. consil. 36.

Testis repellitur ex eo, quod cum parte, contra quam producitur, litem habuerit, secundum Ioan. And. sed si de presenti litem habeat, dicit quod est in arbitrio iudicis, quanta fides ei adhibeatur, siue adhiberi debeat, non tamen extoro repellitur. not. Anton. de iud. c. 1. ver. no. secundum aduersarium.

Testis potest esse prælatus in causa ecclesiæ suæ. no. Anton. de iudicij. c. cum venissent. ver. oppono secundum, etiam in causa spectante ad mensam suam: vt no. eod. c. ver. si inferior autem. Ioan. And. tenet contrarium in causa spectante ad mensam: vt in ca. in super. de testi. & si causa esset inter alios, potest indistinctè testificari: vt not. Ioan. And. in capit. z. eod. titul. lib. 6. super ver. obstat eis dem. in nouella.

A D D I T I O.

Testes omni exceptione maiores dicuntur, qui nulla exceptione legitima possunt repelli. not. gloss. in cap. 1. de consan. & affi. Et glo. in tit. de inuti. stipu. §. item verborum, quæ dicit illi esse idoneum, qui nulla exceptione potest repelli. Abb. in c. & si Cleri. 10. colum. de iudicij. & per Alexand. consil. 8. in 5. colum. in primo volum.

† Testificari non potest regulariter Laicus contra Clericum in causa criminali, nisi sit de crimine infamatus, dicit tamen Hostien. quod non admittuntur Laici ad testificandum, nisi crimen sit notorium: vt not. Anton. de iud. cum non ab homine. ver. venio ad glo.

Testificari non potest arbitrator super iustitia laudi sui, nec de actis coram eo factis, pertinentibus ad litem decisionem, quia testatur in facto, in quo posset ei scribi laus vel vituperium: secundum Ioan. And. licet Bart. aliter dixerit: vt not. Anton. de iur. iur. capit. quinta uallis. ver. venio ad septimum, in fin. & idem dicit in consilij. suis. consil. 27. & vide §. prox. sequenti.

Testificari potest Index de actis coram eo, & per eum factis, licet non scriptis, & hoc maxime procedit, quando testificatur in causa appellationis. vt not. Rom. consil. 89. & vide plenè de iudice arbi. & per Anto. in c. cum a nobis, de testi. & ibi plenissimè dicit, quid

quid de aduocato & procuratore. Vide etiam per ipsum in cap. cum dilecta. ver. si. secundum oppo. de elect. vbi etiam tangit de proxeneta. & vide sup. §. proximo.

7 † Testis non potest esse aduocatus in causa, in qua fuit aduocatus. not. Rom. consil. 381. nec etiam in alia causa potest testificari pro clientulo suo, donec duret aduocatio, sed aduocatio finita, testificari potest etiam de his, que in causa, in qua aduocauit, acta fuerunt: vt not. Anton. de transact. ex literis. ver. & vt expediam. sed vide Ioan. And. qui melius loquitur quolibet alio. in addi. Spec. in tit. de testi. §. opponitur. ver. sed pone quod administrator. vide plenè per dom. Anton. de testi. cum a nobis.

Testis non potest esse procurator, licet deposuerit officium procuratoris. not. Rom. consilio 381. Idem si fuit per Dominum reuocatus, quia præsumitur reuocatus in fraudem, vt testificetur: vt not. Rom. consil. 127. & sicut non potest testificari procurator, nec sollicitator in causa per dominum constitutus, secus in sollicitatore constituto siue deputato per procuratorem: vt not. Rom. consilio 154. vide Anton. de testi. in super. & plenius in cap. cum a nobis. eod. tit.

A D D I T I O.

Adde an procurator in principali causa possit esse testis in causa appellationis, per dom. Alexand. in consil. 124. in 3. colum. in primo volum.

Testis esse non potest ille, qui est adhærens in causa appellationis per alium interposita. not. Rom. consil. 381. quod est verum, si appellatio sit deserta, vt ibi loquitur, & ratio est, quia idem disponitur de adhærente, quod de principali, cui adhæret: vt not. Ioan. And. de accusa. & Anton. de testi. in super. ad fin.

Testis esse non potest, qui habet similem causam, ei in qua testificatur. not. Rom. consil. 381.

8 † Testificari potest subditus pro rege Domino suo. no. Cy. in leos. C. de test. nisi Dominus sit talis, qui verissimè subditis suis metum inferat: vt not. Bald. in d. l. eos. sed in dubio testis subditus non admittitur: vt ibi no. per Bal. vide Io. And. in addi. Spec. in tit. de testi. §. 1. ver. sed nunquid vassallus,

Testia

Testis qui non debuit examinari, an examinatus faciat saltem indicium, vide Barto. in l. maritus. ff. de quæst. & in l. 2. de appeli. re. & per Anton. de sponsa. is quii. & de probatio. quoniam contra. in fin. & per Bald. C. de testi. in l. seruos.

† Testimonium sacerdotis probat confessionem peccatoris, & poenitentiam ei per sacerdotem iniunctam: sed non probat satisfactionem poenitentia, & quod ad ipsam poenitentiam & confessionem sufficit testimonium solius sacerdotis, etiam sine iuramento, secundum Arch. licet Hoff. dicat, quod requiratur iuramentum. not. Ant. de testi. testimonium. Bald. tener, quod testimonium sacerdotis non probat in iudicio. C. de epif. & cler. generaliter. Arc. dicit, quod presbyter confessor non scit, quæ auidt, vt homo, sed vt Deus. de offi. ord. si sacerdos videtur tamen, quod sacerdos non possit, nec debet hoc testificari nec probare: nisi de voluntate confitentis: vt not. Ioan. And. de renun. lecta. in 1. glo. pro quo facit de poeni. dist. 7. sacerdos. & quod ibi not. Ioan. And. post. Hostia. vide tex. 22. quæst. 5. c. hoc videtur.

ADDITIO.

Testes si dicunt aliquem esse malæ famæ, an probent, si non dicunt in quo genere mali. vide Alexan. in confi. 5. in 3. col. in prim. volum.

Testes in criminali causa debent per iudicem examinari: nec potest examinatio alteri committi. C. de fide instrum. aut. apud eloquentissimum, licet de consuetudine seruetur contrarium: vt not. Ioan. And. de fideiuss. constitutus. super pe. glo. si tamen testis fuit in aliqua prouincia, potest etiam de iure examinatio alteri committi: vt not. per Iacobum de Are. & Bald. in d. aut. apud eloquentissimum.

* ADDITIO.

Testes possunt recipi post conclusum in causa, vbi agitur de periculo animæ: vt not. And. Barba. in confi. 9. incip. praxclare scribitur in 5. colum. ver. item potest fieri in 2. vol. H. F.

Testi.

Testificari non potest fideiussor pro principali super contractu, in quo fideiussit, etiam si principalis sit soluendo. notat Ioan. And. in addit. Specula. in tit. de testi. §. 1. ver. quid de fideiussore, de quo tangitur per Bart. & Bald. in l. si cui legetur. §. 1. de leg. 1. & per Ant. de testi. in super.

Testis semel examinatus an possit iterum repeti super eisdem articulis etiam post publicationem, vide plenè per Anto. in c. per quas. de testi. & c. cum clamor.

ADDITIO.

Testis deponens extra factum principale an saltem faciat indicium. Alex. in confi. 5. in 3. col. in 1. vol.

Testificari licet possit frater pro & contra fratrem, tamen inuitus non compellitur contra eum testificari. not. Bart. ff. de testi. l. qui testimonio. §. quicumque. quod est verum, etiam in ciuili: vt not. gloss. de testi. lege Iulia. quam approbat Iacob. de Are. Cy. & Bal. in l. parentes. C. eod. tit. & idem tenet gloss. 3. q. 5. c. 1. illa tamen gloss. facit pro & contra. Arch. etiam approbat gloss. & tenet, fratrem in ciuili etiam non compelli: vt ipse not. 4. q. 3. nunc. l. Iulia. iudiciorum. licet Spec. contrarium videatur dicere, in tit. de testi. §. 1. ver. sed nunquid frater. & idem videtur ibi tenere Ioan. Andr. in addi. Sed Hostien. in sum. de test. eod. §. 1. dicit, ita demum eum cogendum, si aliter probari non potest. Do. Ant. in summa, eod. tit. §. item personæ, tenet quod non compellitur in criminali, sed in ciuili nihil dicit, dic quod pro fratre non potest in criminali frater testificari. not. Hostien. & Ant. de offi. dele. in finuante. In ciuili autem an testificari possit. dic vt ple. not. Bal. in l. parentes. C. de test. & per gloss. 3. q. 5. c. 1. & de offic. dele. cum R. canonicus in gl. 2. & per Ant. de accu. cum oporteat in gloss. 2. vbi tamen de ciuili & criminali loquitur.

Testificari an possit familiaris pro Domino, cum quo moratur, vide gloss. in tit. de testa. §. in testibus. & Bald. in l. etiam. C. eod. & in l. qui testimonio. §. quicumque. ff. de testa. & Innoc. & Io. And. de testi. cap. in literis. & Host. Ant. & Inno. de offic. deleg. in finuante. & Specula. in tit. de testi. §. 1. ver. item excipitur quo.

Ll est

est domesticus. & vide infra §. testes familiares, vbi hæc declarantur.

Testes de vna casata siue parentela non possunt testificari pro consorte, de eadem casata offensâ in loco, vbi est consuetudo, quòd offensâ facta vni de genere, reputetur omnibus alijs de illo genere facta: sicut est in Italia: vt not. Cyn. in l. 1. C. de rap. virg. Ratio est, quia videntur in re propria testificari.

Testes an possint esse Clerici, monachi, & alij regulares, vide sub verb. monachus. §. monachus. & quilibet regularis.

Testis falsum deponens in causâ criminali, punitur pœna talionis. leg. 1. §. 1. ff. ad legem Cornel. de fisa. Idem not. Bald. in leg. presbyteri. C. de episcop. & Cler. sed alibi dicit, quòd aut deponit falsum in causâ capitali, & punitur l. Cornelia. de fisa. aut in causâ non capitali, & punitur l. Cor. de falsis: vt not. per eum in l. 1. & si legibus. C. si contra ius, vel vtil. public. & in lege secunda. C. de rebus cre.

Testis si falsum deponit, scilicet mulier, ita quòd dictum eius non valet, an de falso punitur, vide Bartolum ff. ad leg. Cornel. de fal. l. si quis legatum. Concludit tamen, quòd falsum siue per iurium non vergens in alterius præiudicium, solum Deum habet ultorem. not. gloss. 6. q. 1. quicumque. Idem not. Bald. & gloss. in l. 1. C. de re. cre. & la. Butr. in l. si cum paruo. C. con. vtr. iud.

Testis criminiosus non debet interrogari de socijs criminis, sed certis casibus specialibus, propter enormitatem criminis, qui not. per gloss. in l. fin. C. de accus. & si interrogatur de casibus, in quibus interrogari non debet, non facit etiam indicium sufficiens ad torturam: vt not. Cyn. in d. l. fin.

Testes recepti, parte absente non vocati, licet non faciant plenam probationem, faciunt tamen præsumptionem. & vide ibidem de testif. inter alios receptis: vt not. per Bartolum & gloss. in legeres hæreditaria: ff. de cri. expi. hæredit. & de secundo, vide Bart. in leg. admonendi. de iure iurand. & in leg. si quis libertatem. ff. de petit. hæredit. & vide suprâ §. testes non iurati licet.

* SINGVLARE.

Licet per septem testes regulariter debeat probari testamentum,

tamen si ipsa scriptura testamenti facta fuit coram septem testibus, & est deperdita: sufficiet hoc casu probare per duos testes casum amissionis illius scripturæ, & continentia ipsius, ad hoc vt dicatur esse plene probatum testamentum: ita singul. dicit Bald. per illum textum in leg. testium: in 2. colum. in vltimo nota. C. de testi. quòd est menti tenendum, secundum eum ibi: quòd dictum refert, & sequitur pro singul. Alexand. in l. 2. in vltimo. colum. ver. extra gloss. C. de bonorum possess. secundum tabul. & idem Alex. in l. si vnus. in 1. col. ver. est etiam dare casum. C. de testamentis. H. F.

Testis eo ipso, quòd dicit aliquid incredibile, vel non verisimile, est suspectus. vt not. Bald. C. de testib. l. testium. penult. col. pro quo facit text. ff. de test. l. 3. §. 1. & l. ob carmen. §. final. & vide infra §. testes deponentes.

Testis quando est suspectus, debet interrogari, etiam super extrinsecis, non coherentibus negotio, de quo agitur, puta an tempus esset serenum vel nebulosum, & debet iudex modis omnibus laborare, talem testem intercipere per aliquas contraritates: vt not. Innoc. de test. cum causam super ver. tempore. & idem not. gl. 4. q. 3. §. Item in testibus considerandum.

Testis si in vno dicit falsum, non creditur sibi in alio: quia depositio testis fundatur super iuramento, quòd est indimissibile: vt not. Bald. ff. si certi. per a. leg. certi condictio. §. quoniam. v. col. quòd est verum, si mentitur circa substantialia causæ: sed si super extrinsecis metiatur. Innoc. de hære. fraternitatis. & idem no. Old. suo consil. 27. & hoc de extrinsecis litis: quando testis non est suspectus: alius si suspectus effert, etiam super his mentiendo, rejiceretur eius testimonium, per id quòd not. Innoc. de test. cum causam, super verb. tempore. Item si testis non esset suspectus, limitata dictum Innoc. in cap. fraternitatis. quando testis iurauit simpliciter veritatem dicere super articulis, vel super causa: quia tunc intelligitur duntaxat iuratus super contentis in articulis, vel super factis, de quo principaliter agitur, & super eis coherentibus: licet ergò super extrinsecis mentiatur, non est per iuratus: vt not. Innocentius de accusat. cap. inquisitionis: & idem not. Bal. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iure iur. secus ergò si testis iurauit

Inruit dicere veritatem de omnibus, de quibus interrogatur: quocasu si interrogatur super extrinsecis, & mentiat, non valent dicta per eam post mendacium: sed antè sic: vt not. Bald. super rubric. si contro. fu. de inuesti. & quando testis dicatur suspectus, vide supra §. testis eo ipso.

Testis si non deponit verbo, sed per scripturam, per eum iudici traditam, non valet eius testimonium: vt not. Ioan. Andr. in cap. 1. de testi. Bart. dicit, quòd valet, nisi petatur, quòd viua voce deponat. in l. Theopompus. de do. præleg.

A D D I T I O.

Vide per apostillam supra in cip. testis non debet.

Testis eo ipso quòd producit, videtur pars producens eius personam approbare, & eo vti: idè postea eius personam reprobare non licet, quanquam eius testimonio vti non velit. no. Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de test. in §. sæpe. in ver. sed quid si eum. Idem tenet Iac. de rau. & pe. vt not. Cyn.

Testem per me productum non possum ratione personæ impugnare, si contra me producatur, siue in eadem, siue in alia instantia, siue per eandem personam, cum qua primò litigabam, siue per aliam: nisi causa, propter quam volo testem repellere, & quæ nunc adest respectu personæ testem producentis, non adhaeret respectu alterius personæ, cum qua priùs litigabam: vt si contra te produxi in testem patrem Titij, & postea in alia causa Titius produxit contra me eundem per parte sua. not. Ioan. Andr. in addit. Specula. de test. in §. sæpe. in ver. quid si produxit testem infamem. & de except. venerabilis. in glos. quasi dicat. ver. sed ad hoc. Item & prædicta limita nisi causa superuenerit de nouo: vt C. de test. l. si quis testibus. & ibi not. per gloss. Cyn. Bart. & Bald. vel nisi producens testem contra me corrumpit illum testem: vt d. l. si quis. no. Spec. in §. quid si produxi testem.

Testem contra me productum, si eius depositionem pro me factam acceptem, non possum postea, si contra me producatur, eius personam impugnare, quando ex tali depositione victoria obtinui, quam aliàs non obtinuisssem, secùs si etiam sine illa depositione

positione obtinuisssem. no. Io. Andr. in addit. Spec. in tit. de testi. §. sæpe. ver. si. sed quid si eum. Idem no. Ant. de testi. in princip. ver. opp. cum gl. vbi dicit eam, quòd si testem cõtra me productum. ip. vna causa, non impugno ratione personæ, cum possem impugnare, tamè potero si contra me iteratò, & etiam in alia causa producatur, impugnare, secundùm Bal. & hoc etiam no. Spec. in d. §. sæpe. ver. si. sed quid si produxi contra te, quòd videret dilator dicto contrariari: sed non contradicit, quia primo casu expressè approbau: sed secundo casu tacui, non approbando nec improbando.

Testem contra me productum, si eius personam impugnaui, & pro me aliquid deponat, depositio mihi non prodest, si in impugnatione non perfiti, secùs si simpliciter fui protestatus, vt mihi liceret cõtra testem excipere, cum postea nihil excepi. aliud enim est protestari, & aliud quod volo excipere, secundùm Inno. in c. præsentium. de testi. quod qualiter intelligendum sit, vide plenè per Ant. pe. & vtr. col. & licet ibi ipse & Io. Andr. dicant, quòd Inno. voluit facere differentiam inter protestantem in genere, de excipiendq. contra testem, & protestantem in specie velle opponere criminaliter: tamen non est verum, quòd illam dilatoriam faciat, Sed duntaxat differentiam facit inter protestantem, vt liceat ei excipere, & inter protestantem, quòd vult excipere, quia primo casu non declarat voluntatem suam præcisè si velit excipere: Secundo casu sic: & illo casu non refert secundùm eum an dicat quis in genere, protestor quòd volo excipere contra testes, vel dicat, protestor velle excipere quòd sint criminosi.

A D D I T I O.

Testis an possit esse famulus pro Domino, si tempore testimonij non sit in famulatu, vide per Alex. in consil. 5. in 4. col. in 1. volum. vbi ponit, quid si licentia processit à Domino, & quid si processit à fa.

10 † Testes reprobatorij non admittuntur, nisi semel à qualibet partium, & sic post secundam probationem cuiusque parti contingat, non admittitur vltcrius probatio per testes, quod est

verum in testibus reprobatorijs contraperonas : secùs in repro-
batorijs contra d. vt not. Io. An. in c. præsentium. de te.

Testes idonei sunt pater & mater ad probandum matrimo-
nium per filium vel filiam contractum, nisi propter potentiam
vel excellentiam alterius coniugum testimonium eorum sit sus-
pectum, puta quia vir vel mulier, quem pater & mater testifican-
tur cum filio contraxisse excedit in diuitijs, vel nobilitate gene-
ris, vel potentia amicorum, vel honore: quia fortè est Iudex vel
Doctor, vel Consiliarius alicuius magni viri: vt pater in ca. super
eo. 2. de test. Vel nisi filius vel filia dicatur prius cum alio contra-
xisse, vel votum emisisse, vel opponatur de spiritali cognatione:
vt no. in Spe. in ti. qui ma. accu. pos. ver. in causa autem criminali.
quòd autem dicit Spec. patrem & matrem esse idoneos, quando
duo contendunt, quorum vnus dicit, se prius altera cum mulie-
re contraxisse, Intellige quando ille, pro quo pater vel mater mu-
lieris deponeret, excederet alium in diuitijs, nobilitate vel po-
tentia, vel honore, quia tunc habet locum ratio dicti capit. super
eo. aliàs secùs esset. arg. dict. cap. super eo. Hostien. dicit, quòd ar-
bitrium est, an dicti testes sint idonei: vt no. Ant. post eum. in d. c.
super eo. Ioan. And. dicit secundùm can. quòd licèt vir mulierem
excedat in diuitijs, nobilitate, potentia vel honore: tamen si pater
& mater sunt valde honesti, admittuntur in testes. vide tex. de his,
qui ma. accu. pos. c. videtur. vide infra §. mulieres.

Testis non potest repelli ratione personæ, nisi tempore, quo
produçitur, excipiatur, vel fiat protestatio de excipiendo, vel nisi
noua causa superueniat, vel nisi iuret postea, quòd causam maliciæ
non exceperit. de testi. præsentium. & ibi not.

Testes duo digniores præferuntur centum testibus vilibus,
contrarium deponentibus: vt no. Host. & Ioan. And. & Anton. in
cap. vestra. de testi.

Testes deponentes ea quæ sunt iuri communi consona, cen-
sentur deponere verisimiliora, qui deponunt contrarium, deponere
cententur non verisimilia. not. Ioan. And. & Ant. in c. in nos-
tra. de testi. Idèd primj præferuntur secundis: vt no. I. And. & An.
de proba. licèt tamen. & ponit Ant. in quinta charta. 3. col. ver. no.
2. quod ceteris partibus.

ADDI-

ADDITIO.

Testibus affirmantibus, an & quomodo magis credatur
quàm negantibus, vide per Alexan. in consilio 110. in 3. col. in pri-
mo volum. Et vtrum deponentes super negatiua rectè deponant,
& quomodo deponere debeant, vide per Alexan. consil. 136. in vlti.
col. in 2. vol.

Testes contraria deponentes, si sunt in numero pares, & pos-
sunt per multiplicationem actus concordari, debent ad concor-
diam reduci non solùm, vt falsitatem euitent, sed vt probent v-
trumque actum: sed si sunt dispares, statim maioritati numeri
vel auctoritati: vt no. Anton. in c. cum tu. de testi. Prædicta procedunt
à diuersa parte productis: vbi autem ab eadem parte produ-
cuntur, & contrariantur, tunc secundùm Legistas licet con-
cordentur, vt falsitatem euitent, non tamen vt probent: sed hoc
dictum Legistarum saluatur, quando essent duo testes duntaxat
sibi contrariantes: quia tunc nullus per se perfectam probatio-
nem facit: secùs si essent plures, quia tunc ita reducerentur ad con-
cordiam, vt probarent, ac si essent à diuersa parte producti, se-
cundùm Ioan. And. & Fred. de Senis: vt not. Ant. in d. c. cum tu. &
aduerte, & dicta concordia potest fieri etiam de vno teste ad seip-
sum, vt eius dicta ante cõcordiam reducantur, nedum vt falsita-
tem euitent, sed etiam vt probaret vt vnus testis: vt not. Ant. in d.
c. cum tu. vide infra §. testis vnus.

Testes duo sibi contrariantes, quorum vnus dicit alterũ fuis-
se præsentem, & ille alter negat, debet Iudex contra eos ratione
suspicionis inquirere. no. Bal. in l. testium. C. de testi. & vide quòd
ipse no. in l. hæredes palam. in prin. ff. de testa.

Testes si contraria deponant, statim maiori numero: nisi au-
toritas minoris numeri sit tanta, vt excedat maiore numerum:
quo casu statim maiori auctoritati, reiecto maiori numero: vt no.
Host. Ioan. And. & Anton. in c. in nostra. de test. hoc intellige, nisi
numerus sit duplo maior, quo casu numerus præferatur aucto-
ritati maiori, per text. de electio. si quando. lib. 6. & ita dicit Ioan.
And. in dict. capit. in nostra. in fin. vbi autem sunt testes omninò
pares, vel ratione numeri, vel ratione auctoritatis, vel vno cum

L I 4 alio

alio ponderato, tunc fertur sententia pro reo, si constat, quis sit reus: fallit in quatuor casibus, in quibus sententia fertur pro actore, quos not. glo. in d. c. in nostra. fallit etiam in pluribus alijs casibus, quos ponit Spec. in ti. de test. §. postquam. ver. quid si tot sint, & ver. penul. Vnum tamen scias, quod vnus testis non detrahit duobus contrarium deponētibus: quia semiplema probatio non detrahit perfectam probationem: vt no. Anton. in d. c. nostra. & Bald. in l. admonendi. vers. quæro quid si actor. ff. de iureiurand. vide quod no. per eum. in l. i. in prin. de ven. inspi.

* S I N G V L A R E.

† Testes examinati nunquam dicuntur esse discordes, quando concordāt in facto seu negotio principali: licet sint discordes in aliquibus qualitatibus & circumstantijs. gloss. est not. in ca. dudum. in verbo, substantiam. de conuer. coniug. & glo. in cap. cum ecclesia futrina. in verbo, vacillasse. de causa pos. & proprie. Istud tamen limita procedere, nisi testes sint interrogati de forma verborum, seu de formalibus verbis contrahentiū: nam tunc si discordant in cortice verborum, licet in effectu concordent & in substantia, tamē dicuntur esse discordes: & nihil probant. ita singular. & mirabiliter dixit Anton. de But. in c. nihil obstat. de verb. signifi. quod dictum refert & sequitur pro valde notabili loco de sanct. Georg. in l. qui falsa. in 2. col. vers. vnum notetis. ff. de testi. & sequitur Panor. in d. c. nihil obstat. in primo not. Et ideo refert ipse Ant. de But. ibi in quaestione facti fuisse determinatum, quod testes nihil probabant, quia aliqui deposuerant, quod testator instituyendo Semproniu, dixerat ista verba, facio te heredē meum: alij verō deposuerunt, quod ipse dixit, instituo te heredē meum, pronunciatum fuit testes esse contrarios: nam licet in substantia idem dicerent, tamen quia fuerant interrogati de verbis formalibus prolatis a testatore, tunc diuersitas narrandi habuit obstaculum. H. F.

* A D D I T I O.

Testis vnus quando plus deponit de negotio quam alius, tamen

men ex hoc non dicuntur singulares, neq. contrarij: vt no. Ant. de But. & sequitur Io. de Imo. in c. i. de offic. leg. refert & sequitur etiam Iac. Geor. in l. ob carmen. §. si testes. in col. fi. ver. addo vobis. ff. de testi. H. F.

Testem contra me productum, non possum post eius publicationem impugnare ratione personæ, nisi iuro, quod non ex malicia procedo contra eum: vel nisi ante publicationem fuerim protestatus, velle excipere contra eum: vel nisi probem, quod ea quæ oppono, ad mei noticiam post publicationem peruenerint. de testi. presentium. & hoc quod de nouo ad mei noticiam peruenerit, probatur per iuramentum: vt nota. per gloss. & Anto. in d. c. presentium.

Testis vnus & idem si sibi ipsi contrariatur in eadem instantia, vel diuersis, vel inter easdem personas, vel inter alias, & in iudicio nullo & aliquo summario, vel pleno, vel in iudicio vt extrā: an probet in aliquo, vide plenē per Anton. de testi. cum in tua. penulti. & vltim. colum. & per Bartolum. ff. de fal. in l. eos. in princip. vide suprā §. testes contraria deponentes, in fi. & vide infrā §. prox. seq.

* S I N G V L A R E.

Testium reprobatio non admittitur in iudicio summario, ita singular. dixit Abba. antiquus, in c. veniens, de test. quod dictum refert & sequitur pro valde not. Iacobi. de sanct. Georg. in l. quaesitum, circa fin. versic. ponamus. ff. de testi. tu adde, quod istud etiam refert & sequitur Ludo. Rom. sing. 383. incip. reprobatio personarum, &c. licet de eo nullam faciat mentionem idem Iacobinus. H. F.

Testis qui semel in causa deposuit an possit iterum repeti, vt in primo dicto addat, vel ipsum declaret aut corrigat, vide per Anto. de testi. cum clamor & c. per tuas. & c. cum causam. vlt. col. vbi dicit, quod si secunda vice contrarium dicit dicto eius quod prima vice dixit, non valet quod vltima vice deposuit, nisi prima attestario nulla fuisset: & idem dicit gloss. & Spec. in tit. de test. §. i. ver. quid si idem testis. & ver. seq.

Testes familiares producentis, licet in alijs causis à matrimonialibus repellendi sint tanquam domestici. l. etiam. C. de testi. & ibi not. per Cyn. & Bald. in l. qui testimo. §. quicumque. ff. de testa. tamen in causa matrimoniali sunt testes idonei, si alijs sunt honestæ personæ; dummodò non sint filij vel serui producentis: vt not. Inno. & Ioan. And. in c. in literis, de testi. quod dictum intelligo in causa matrimoniali, quia de illa loquitur illud c. in literis. licet Innoc. generaliter in qualibet causa loqui videtur, & ita etiam generaliter loquitur Bart. sequens Inno. in d. l. etiam. sed tex. illius l. facit contrarium in matrimonialibus autem speciale est, quòd domestici admittantur: nam in illis admittitur pater & mater, qui sunt domestici, vt patet in c. super eo. 2. de testi. fortius ergo admittentur familiares domestici producentis, quia pater & mater habent maiorem affectionem ad filium vel filiam, quam familiares ad dominum vel dominam, vide suprà §. testes idonei sunt pater. vnum tamen not. quòd licet familiares non possint testificari pro domino, possunt tamè testificari inter se ipsos, secundum Nic. de ma. & Bald. in d. l. etiam. licet cõtrarium faciat quod not. Inno. in c. insinuante. de offic. deleg. sed ad hoc vide infrà §. proximo. seq.

Testes omnes censentur idonei, qui non reperiuntur à iure specialiter prohibiti. ff. de testi. l. 1. per hoc dicit Inno. quòd licet in dandis iudicijs, si dominus domus est suspectus, omnes de eius familia possunt dici suspecti: tamen aliud est in testibus, quia licet dominus sit suspectus, vel ratione consanguinitatis, vel alia, tamen sui familiares non possunt dici suspecti, quia hoc non est de iure cautum, & quia minor suspicio repellit iudicem quam resem: & ratio, quia plures inueniuntur iudices quam testes, ita not. Innoc. in cap. insinuante. deleg. quod etiam dicit Bald. quia licet procurator non sit idoneus testis in causa, in qua procura. tamen familiares sui sunt idonei. ita nota. Bald. de testi. l. testium. §. quicumque.

ADDITIO.

† Testes quomodo & quando admittantur in defectum aliarum

llarum probationum, quando etiam alijs non essent idonei, vide per Alex. in consil. 173. in 2. vol. vbi ponit quomodo dicatur constare alias probationes haberi non posse.

Testis dicitur falsum testificari, non solum quando falsum exprimit, sed etiam quando verum tacet, quod procedit quando iurauit plenam dicere veritatem super interrogatorijs, tunc demum tacendo dicitur falsus, si fuerit interrogatus. de accu. cum dilecta. & no. Ant. de rescript. super literis. 2. col. in fin.

Testis proxeneta non compellitur inuitus testificari, nisi vtraque parte volente, sed volens admittitur, si vna pars consentit, licet alia contradicat. vt not. aut. de testi. §. quoniam. not. in glo. 1. & hoc tenet Bald. C. de testi. l. omnibus. contrarium tenet glo. quòd non admittitur, nisi vtraque parte volente. in aut. de instrum. cau. §. in his. & de testi. c. 1. & cap. Romana. lib. 6. & hoc tenet Bald. ff. de iure fisci. l. deferre. §. ijdem decreuerunt, & in hanc partem declinat Ioan. in ca. dilecto. de testi. motus ratione quam ponit Accu. in d. §. quoniam verò. in glo. magna. & hanc partem firmat Ioan. Cald. & Anton. in c. dilecto. Aduerte tamen quòd si per alios testes probari non potest, quia fortè non interfuerunt, alijs admittuntur proxeneta in subsidium: vt not. Ant. in c. cum dilecti. de elect. & in c. cum à nobis. de testi. vlt. colum. vide omnino quod no. Io. And. in add. Spec. in tit. de test. §. 1. ver. sed pone. sed in crimine simoniae specialiter est statutum, quòd mediator siue proxeneta admittitur in testem, etiam alia parte inuita, si ciuilitè agatur, & proxeneta nullum inde emolumentum percipit: vt est casus in d. c. 1. de testi. lib. 6. per quem text. concludi videtur, quòd cum illo casu sit speciale propter detestationem criminis, quod in alijs casibus non admittitur, parte altera inuita: distingui tamen debet in alijs casibus, quòd aut proxeneta producitur in testem per illam partem, quæ stat pro contractu vel alio actu, in quo fuit mediator, & tunc non debet admitti altera parte inuita, cuius fauore repellitur propter suspicionem, quæ est contra proxeneta, quæ affectat valere contractum, in quo fuit mediator: secus si producitur per illum in testem, qui stat contra contractum, quia tunc cessat dicta ratio suspicionis: vt not. Gas. Cald. in d. c. dilecto. & ita etiam fuit mens Io. And. in d. c. dilecto. ver. sed pone.

ADDI-

ADDITIO.

Quando iungantur plures probationes imperfectæ ad faciendam vnam plenam & perfectam, vide Alexan. in consil. 13. in 13. colum. in 1. volum. & in consil. 32. in vlt. col. & in consil. 53. in 3. colum. in 1. vol.

Testes valetudinarij vel senes aut debiles, vel pauperes, non possunt compelli venire ad præsentiam iudicis ad testificandum, sed debet iudex mittere ad eos in domo sua examinandos, & pauperes dicuntur, qui non habent ad suam familiam sustentandam, nisi ex operibus & labore suo, vnde non sufficeret, quod producens eum in testem vellet sibi dare expensas victus, quia per hoc familia sua non sustentaretur. no. Anton. de testi. ca. quoniam testimonium.

Testes à iure priuilegiati, vt non compellantur inuiti testificari, possunt compelli in subsidium, si aliunde veritas probari non potest. notat Antonius in c. 1. de testi. col. vide & hoc de iure canonico: secus de iure ciuili: vt not. gloss. C. de testi. l. inuiti. sed ius canonicum seruandum est propter peccatum, quod incurrit, qui veritatem tacet.

Testium verba quæ non possunt propriè redigi in latinum, debent per notarium scribi vulgariter: vt not. Bartol. ff. de tut. l. si quis filiabus.

Testes qualiter debeant deponere ad probandum tenorem instrumenti, vel alterius scripturæ, vide Ioan. And. & Ant. in c. cum olim. de priuil. & aliquid per Bald. in l. 1. ff. si cer. pet.

Testis deponens aliquem præscripsisse, non probat, licet non interrogatur, nisi exprimat possessionem & bonam fidem, quæ in præscriptione requiruntur, & ex quibus præscriptio completur. not. Io. And. & Ant. in c. fraternitatis. de testi. Idem no. Inno. ibi. & in c. per tuas. eo. tit.

Testis qui patitur se produci pro teste in cōtractu de re sua inter alios celebrato, an sibi præiudicet, vide quod not. ff. de pigno. actio. l. Caius. & in c. inter dilectos, de fidē instru. & per Barto. in l. quæ dotis. ff. solu. matri.

Testis qui reputat sibi ad honorem victoriam causæ, & perditionem

ditionem ad dedecus, est suspectus & repellendus: vt not. Ioan. Andr. de test. Romana. lib. 6.

Testibus publicatis non solum est adempta facultas producendi probandi per testes super eo articulo, sed etiã parti, contra quam producuntur, est adempta facultas probandi super directo contrario: vt patet de testi. cum venissent. & ibi notat Ant. quod intellige, quando sunt publicati simpliciter vtrique parti, secus si vni parti tantum, vide infra §. proximo.

Testibus publicatis non licet alicui parti testes de nouo producere, quanquam non appareat quod sint testificata didicita, nisi publicatio facta fuerit parte ignorante vel inuita. not. Ioan. Andr. in c. constitutus. el. 2. de test. super vlt. gloss. vel inter publicationem & productionem fuerit ita modicum interuallum, quod non potuerit pars didicisse testificata, vel nisi pars & notarius iurauerint, quod non fuerint testificata didicita: aliàs ex sola publicatione præsumitur pars præsens & non contradicens, aut publicatio facta, & didicisse testificata. not. Ant. in cap. fraternitatis, de testi. in 4. chart. vers. 2. terminus. & vide supra §. proximo.

Testis pubes factus an possit testificari de his quæ impubes vidit: dic quod not. per gloss. Barto. & Bald. in l. testium. §. 1. ff. de testi. & plenius per Ioan. Andr. in addit. Speculat. in tit. de testi. §. 1. ver. sed nunquid factus pubes.

Testis si in iudicio dicat vnum, & extra iudicium dicat aliud seu contrarium, quid iuris sit de dicto ipse, an & quado valeat, vel falsus reputari debeat, vide Bart. in l. eos, in princ. ff. de fal. & Ant. in c. cum in tua, de testi.

Testificari an possit vnus de vniuersitate pro ipsa vniuersitate, vel pro aliquo qui sit eiusdem vniuersitatis, vide Ioan. And. c. cum nuncius, de testi. & Barto. in l. tantum. §. vniuersitatis. de re iud. Spec. in tit. de testi. §. 1. vers. sed nunquid in causa.

Testificari an possit prælatus, & quilibet de capitulo vel de conuentu, in causa ecclesiæ, vide Specula. in tit. de testi. §. 1. vers. sic. sed nunquid Rector. & Ioan. Andr. in cap. insuper. eodem titulo, & de iure iurand. cap. & si Christus, in fin. & in cap. præsentium. super ver. ab eisdem, de testi. lib. 6. in nouella. & vide omnino vnum

Vnum verbum, quod posuit Anton. in c. cum nuncius, in fine p[ri]mæ colum. de testi. & quod plenè not. in d. c. cum in super. & vide supra §. testis potest esse prelati.

Testificari an possit vasallus pro domino, vel econuersò, vide Speculat. in tit. de testi. §. 1. vers. sed nunquid vasallus & quod notat Ioan. Andr. in ver. quid de venditore. & de alien. in. mi. cau. fac. cap. 2. super 1. gloss. & quod not. Anton. in c. in super. de testi. vide supra §. testificari potest subditus.

Testificari an possit legatarius in causa testamenti, & venditor & donator pro emptore vel donatario, & socius pro socio, vide Ant. in c. in super. de testi.

Teste primo examinato, & eius depositione extensa, si notarius in receptione secundi testis dicat quodd depositum prout primus, an valeat receptio, vide Ant. de regul. si quis. & Ioan. Andr. vbi Bald. dicit, quodd valet: vt ipse not. in pace constantiæ. versic. die lunæ. 2. col.

Testes regulariter non possunt recipi lite non contestata: salit in certis casibus: vt in c. quoniam. vt lite non contest. & de testi. cum olim. vbi additur alius casus: vt ibi not. Ant.

Testes recepti per iudicem laicum in causa ecclesiastica, non faciunt fidem in foro ecclesiæ. not. Host. Ant. & Ioan. Andr. in c. sicut. ne cle. vel mo.

23 † Titulus beneficii acquiritur per collationem, prouisionem & translationem totalis iuris in beneficio, non per mandatum de conferendo vel prouidendo. Litera ergo apostolica per quam de beneficio prouidetur, cum ex stylo curiæ sit de substantia gratiæ, est titulus beneficii effectiue & conseruatiue, quia licet gratia perdat, non perditur titulus, dum modo probetur literam fuisse confectam, sed litera mandati de prouidendo, non est titulus beneficii mediata vel immediata, sed est quoddam præambulum ad titulum producendum per collationem & prouisionem virtute ipsius literæ fiendâ: & sic potest dici timulus habitus & potentia, sed non actus, secundum Cald. & Antonium in c. nostray, in princip. de rescript. & Zen. in extrauagan. Ioan. Andr. 22. quæ incipit, sedes. & vide sub verbo, gratia. §. gratia apostolica.

Tolæ

Toleratus quis dicatur & quando, vide sub verbo. excommunicatio. §. excommunicatus potest aliquid. & vide quod notabiliter dicit Innocen. de accusa. c. qualiter. el 2. ver. Item nota. quod sententia. in gloss. magna. & quod ibi dicit dom. Ant.

14 † Tortura si semel est facta, an possit quis iterum torqueri, non superuenientibus nouis indicijs, vide Cyn. & Bald. C. de quæsti. l. finali. & Bart. ff. eo. tit. l. vnus. §. 1. & Ioan. Andr. & Ant. in c. cum in contemplatione. de reg. iur.

A D D I T I O.

Torqueri an possit clericus pro delicto, vide per dom. Abbatem in capitulo primo, de deposito. Et si quis, an per laicum, vide Abbatem in capitulo, vniuersitatis. de sententia excommunicationis, etiam pereundem. in cap. in contemplatione, de regulis iuris.

* S I N G V L A R E.

Ad probandum torturam, & sic confessionem coactam, & non spontaneam, quæ solet occultè fieri, & quæ est difficilis probationis, admittitur probatio per coniecturas. Iacobinus de sancto Georgio, in l. 3. in 2. colum. in tertio not. ff. de interroga. act. & de materia, vide quæ posui supra in ver. argumentum. & quæ indicia sufficiant ad torturam, & quæ dicantur indicia dubitata, & quæ indubitata, vide latè per eundem Iacob. Georg. in legum probatio. ff. de probatio. Et adde, quod contra clericum non potest procedi ad torturam, existentibus contra eum quibuscumque indicijs, nisi ipse clericus aliàs sit infamis: ita singulariter dixit Abbas antiquus, in cap. gratis. de deposito, quod dictum refert & sequitur pro singulari. Fel. in cap. veniens. in 2. col. in vltimo not. de testi. H. F.

15 † Transactio propriè sumpta non potest, licet sit iniqua, rescindi. not. de iureiuran. c. quinta talis. vers. secunda differentia aliàs vltima differentia.

Treuga pendente, licet tu mihi damnum des, non licet mihi tibi damnum dare, not. Anton. de iureiuran. c. peruenit. el 2. sed Ioan. Andr. dicit contrarium in addit. Specul. in titu. de treuga & pace. super Rub. in fin.

Tur-

Turbatio qualiter fieri dicatur, vide sub verbo, actor. §. actor si egit: dic quod quatuor modis quis possit turbari in possessione, vt sibi competat Interdicto, vt possidetis. Primò, quando Aduersarius se possidere contendit: vt l. si duo, in princip. ff. vt possid. Secundò, si Aduersarius, licet se possidere non asserat, impedit tamen verum possessorem, ne fructus ex re possessa recipiar: vt in c. dudum, de decimis. Tertio, si Aduersarius iactat sibi ius competere, & possidentem nullum ius habere, & propter talia verba non reperit verus possessor laboratores, qui velint terram laborare: vt l. vim facit. ff. de vi & vi armata, secundum primum intellectum gloss. vt not. Bart. ff. vt poss. l. 1. §. huius autem interdicti. Quarto, si possessor dicens se possidere, & in possessione turbatus, per alium agat contra illum, & ille in iudicio se opponit, quia sic opponendo videtur dicere actorem non possidere, & communiter eum turbat possessione, & licet alia turbatio non præcedat illam, sufficit vt actor obtineat: vt not. Lapsus allegatione 65, aliàs 45. & Bart. in l. si prius, de no. ope. nuncia. in vltima oppositione. & Compostella. in c. mandatum, de rescrip. Sed Bart. & Compost. loquuntur, quando agitur super iure, non super possessione, vide sub verbo, actor. §. actor si egit.

Turpitudinem suam allegans non debet audiri, de donat. inter dilectos. de quo dic, vt plenè not. Bart. in l. ius iurand. ex conuentione. §. si. ff. de iure iur. vide Innoc. in c. 3. de proba.

Turpis eicitur quam non admittitur hospes, de iure iurand. quemadmodum: vt not. Rom. conf. 155.

16 † Tutor potest compromittere in arbitratorem de re pupilli, ambigua & non liquida. not. Calde. C. de transact. l. præses. Si tamen res, de qua compromittitur est immobilis, non valet compromissum sine decreto iudicis: vt not. Bald. C. de pactis. l. pactum curatoris. & in leg. 1. Caduersus transact. & idem notat gloss. Bartol. ibidem. & Antonius de restitu. in integr. capit. constitutus.

Tutor an teneatur satisfacere rem pupilli saluam fore, etiam si datus sit per inquisitionem, vide sub verbo, curator. §. curator tenetur: nam iura loquentia de tutore habent ex mente legis locum

sim in curatore: vt dicit textus in lege neque. ff. de regulis iuris.

Tutrix an possit esse proauia, sicut & potest mater, vide sub verbo. autus. §. proximo.

Tutor, si per eum cui de iure defertur successio pupilli, non petitur intra annum dari pupillo: priuatur ille cui successio defertur omni hereditate ipsius pupilli decedentis in pupillari astate. Sed alij sequentes in gradu non priuantur hereditate: licet post lapsum anni tutorem alium non petant dari intra aliud annum sequentem: notat Bald. in l. precibus. C. de impub. & alijs substituit. Et idem notat Bartolus in l. 2. §. videndum sit. ff. ad Tertullianum, vide text. C. eodem titulo, l. matres. & C. de legit. hære. l. sciant.

S V M M A R I V M.

- 1 Variare alicui an et quando liceat.
- 2 Vassallus quando veniat feudo priuandus.
- 3 Vestigalia quibus ex causis imponantur, et an sint præscriptibilia.
- 4 Verba narrativa an et quando faciant probationem.
- 5 Vicarius episcopi cuius sit auctoritas.
- 6 Vnio beneficiorum quando sit licita.
- 7 Vniuersitas quale nomen sit, et quid vel quos comprehendat.
- 8 Verbum volo, prolatum ab aliquo, quid importet.
- 9 Vocem in electionibus habere qui possint vel debeant.
- 10 Votum an semper sit obligatorium.
- 11 Vterarius manifestus quis dicatur.
- 12 Vxor adultera qua poena teneatur.

DE LITERA V.

ARIATIO † an sit licita, vide de elect. si compromissarius, §. si verò. lib. 6. in gloss. approbatur. & super ea in nouella. & quod ibi notauit Lapsus. vide etiam clement. de renuncia.

ADDITIO

Variare potest quis sæpe antequam ius alteri sit quaesitum, scilicet si

cūs si ius sit quaesitum alteri, vt in electione. Ioan. Andr. in c. mutare. de regulis iuris. lib. 6. Abbas in cap. bonae. secundò. de postul. praelat. columna 4. Innocent. in cap. nostri. de elect. Adde do. Felii. in cap. praesentata. in 2. columna. versiculo, quid autem de testi.
 2 † Vassallus si negat se in feudum tenere, perdit ius feudi si quod habet, secundum Innoc. vt not. Antonius de iud. caterina. vers. venio ad gloss. in fine. & versic. venio ad secundum.

* SINGVLARE.

Vassallus propter delictum domini an priuetur feudo: dicitur quod non, nam hoc casu propter delictum domini feuda non confiscantur: imò ipsa feuda per ipsum concessa firma manent, & quod plus est, vassalli ipsi efficiuntur franchi. dom. Iason in l. fin. in 7. colum. ver. dicit etiam multum singulariter. C. de iure emphyt. Et adde quod in generali confiscatione omnium bonorum non veniunt bona feudalia, vt Iacobinus de sanct. Georg. in q. feud. in penult. col. in 28. q. H. F.

* ADDITIO.

Vassallus si non praestet debita seruitia domino, potest dominus eum propria auctoritate priuare feudo, quando inobedientia ipsius vassalli esset notoria: vt not. Iacob. Georg. in quaest. feudi. in 17. q. H. F.

Vassallus si alienat feudum etiam decimarum sine consensu Re-ctoris ecclesiae, à quo tenet in feudum, priuatur iure suo, licet consensus episcopi interuenierit. not. Innocent. & Ioan. Andr. in c. cum apostolica. de his quae fiunt à praelatis. H. F.

* SINGVLARE.

In iuramento fidelitatis aliud comprehenditur, quam id quod habetur in cap. 1. in tit. de forma fidei. & in cap. 1. de noua. for. si de. nam vassallus est astrictus ad exaltandum dominum suum in quantum potest. gloss. est in cap. 1. in tit. qualiter vassallus iura. debeat fidei. quam gloss. dicit esse singularem Iacobinus de sancto Georgio, in quaestione feud. in penult. quaestio. Adde, quod vassallus

vassallus etiam sine sacramento veritatem dicere debet, vt habetur in epistola posita 22. q. 3. c. de forma. & c. sequent. & ibi per Ioannem de Turre cremata & per Iasonem in proce. feud. in 2. colum. vers. quid autem sit fides. H. F.

3 † Vectigalia an possint longa consuetudine deberi & praeribi, vide sub verbo, consuetudo. §. consuetudo exigendi.

Vectigalia & pedagia possunt imponi per ciues exigenda inter seipos, & ab ipsis tantum, & non ab extrinsecis, quia est de principiis reuerentis. not. Ant. de cens. peruenit. sexta charta. versic. per hoc apparet quid de pedagio.

Vel, haec dictio alternatiua quandoq; ponitur pro id est: vt notat gloss. in l. 2. ff. ad leg. Aquil.

Venditor, qui sub conditione vendit, si per eam stat, quod minus conditio impleatur, potest conueniri actione ex eo contractu, ac si esset conditio impleta. Item potest agi praescriptis verbis, vt de facto venditio fiat. I. Labeo scribit in Bibliotheca. ff. de contrahend. empti. Prima actio oritur ex fictione. Secunda ex veritate. Et videtur mirabile, quod ex contractu nominato oritur actio praescriptis verbis. sed illam legem declara: vt not. Bald. super Rubric. C. eo. titul. & vide sub verbo, debitor. §. debitor si est obligatus ad rem.

ADDITIO.

Variatio est prohibita in Papa, Clericis & Principibus, vt pulchre per dom. Felii. in cap. cum olim. colum. 3. cum sequent. de reudic.

Venditor vendens rem, ex cuius fructibus decima de iure communi debetur: Sed ex consuetudine illius prouinciae communiti non soluuntur, necesse habet in instrumento venditionis ponere illam clausulam, salua conditione venditionis, cui dicta res subiecta est, scilicet quod ex fructibus eius debentur decimae tali ecclesiae, alioquin tenetur emptori ad interesse: quae clausula non esset necessaria, si decimae de consuetudine soluerentur, quia tunc illa clausula de iure intelligeretur: vt not. Speculatur. in tit. de empt. & vendit. §. 1. ver. sed non nunquam.

4 † Verba narratiua licet probent contra narrantem, non probant contra alium. notat Roman. confil. 270. Sed nec contra narrantem probant plenè, quando incidenter ob aliud, & nõ propter se principaliter dicta sunt. not. Anton. de success. ab intestat. cum dilectus. & vide per eum de proba. post cessionem. ver. 7. casus.

Verba narratiua Papæ in literis suis scripta, an faciant plenam probationem, vide plenè per Lapuni de Castell. alleg. 7. & infra §. verba narratiua Papæ. vide sub verbo, probatio. §. probationem faciunt verba.

Verba enunciativa instrumenti conferenda ad validitatem eius, de quo in instrumento dispositiue & principaliter agitur, licet illud enunciatiuum probent ad finem validitatis eius, de quo principaliter agitur, non tamen probant illud enunciatiuum, si de eo incidenter ad validitatem alterius simpliciter in iudicio disceptetur, sic notabiliter limita. l. optimam. & l. eleganter. not. Ant. de præsumpt. illud. in 3. nota. in 3. col. in fin. & in c. fina. de success. ab intestat.

* SINGVLARE.

Verba enunciativa quando sunt geminata, semper disponunt, ita fing. not. Bart. in l. cum scimus. C. de agri. & censu. lib. 11. sequitur Panormit. in cap. sic cautio, in vltimis verbis, de fide instr. & refert & sequitur pro singulari dom. Iason in l. 1. in 6. colum. verific. nunc videndum restat. C. de sacrosanct. ecclesia. H.F.

Verba enunciativa instrumenti faciunt plenam fidem, quando factum enunciatum est de longinquo, quia tunc verbis enunciativis datur fides, sicut famæ. in facto autem recenti faciunt aliqualem præsumptionem. not. dom. Anton. de probatio. quoniam contra. pen. charta. in princip. 2. colum. verific. puta tamen quod sola fide, plenè per eum in cap. vlt. de success. ab intestat. 2. chart. ver. ad declarationem.

Verbum ratione adiuncti recipit intellectum, quem aliis non reciperet. tex. ff. de dolo. l. 1. §. non fuit autem. & ibi not. Barto. & Ioan. Andr. in clem. si Romanus. de præbend. in gloss. quod ad vitium. & de priuileg. si Papa. lib. 6. in gloss. fin.

Verba

Verba geminata omnem numerum includunt, & sub eis veniunt, quæ sub verbis simplicibus non venirent, no. Ioan. And. de fid. presbyt. c. 2. lib. 6. in verbo, plura, in nouella, & not. Ro. secundum eundem Ioan. confil. 132. & not. Bart. in l. Balista. ff. ad Treb. aduerte, quia Barto. loquitur, quando verbo generali additur dictio geminata.

* SINGVLARE.

Verba geminata debent aliquid operari vltra illud quod operantur verba simplicia, vt probatur in text. not. in l. Balista. ff. ad Treb. quem tex. dicit valde fing. Alexan. in conf. 361. incip. nec arguendi sumus. in 6. col. ver. 7. confirmantur in 2. vol. Aduerte tamen quod licet verba geminata soleant multum importare, & plus quam verba simplicia. d. l. Balista. tamen recipiunt interpretationem & restrictionem de idoneitate. Iaco. de S. Geor. in l. 2. §. Prætor ait, in 1. no. ff. qui satisd. cog. H.F.

Verba ista, arbitrio tuo, vel iudicio tuo, quid importent, vide sub verbo, arbitrium.

Verba quæ sunt de se clara, non est sumenda alia mentis coniectura. not. Rom. confil. 366. vide sub verbo, declaratio. §. declaratio debet ieri.

Verbum temporis futuri verificatur etiam in præsentii. ff. de ver. sig. l. verbum oportet bit. & no. glo. in cle. 1. de concef. præben. ver. per. notitia. & etiam verba temporis præteriti quandoque verificantur in præsentii. not. Ant. de probat. post cessionem. ver. nus casus. 9. col. & vide sub verbo, tempus.

Verba vniuersalia restringuntur ad subiecta habilia. no. Anto. de cohob. cle. vestra. ver. not. quod verbum. vide quinquaginta modos restringendi verba generalia, quos ponit Ioan. And. in regula. in generali. lib. 6. in mercurialibus.

Verba simpliciter prolata ciuili modo sunt intelligenda, vt ab eis excludatur iniustum & iniquum. not. Ioan. And. de iurciur. quinta uallis. ver. oppo. per eundem.

Verba temporis præteriti posita in literis vel instrumentis, an intelligi debeant de præterito diu ex intervallo, vel de præterito

rito in continenti & immediate, vide sub verbo, litera. §. litera ordinandorum.

Verba denotantia fictionem & improprietatem, si ponantur in l. iuxta illud quod potest esse verum, secundum proprietatem vel veritatem, magis dicuntur verba veritatis expressiva, quam fictionem vel proprietatem significantia. not. Bar. ff. de vsu cap. l. fuis qui pro emptore. quinta chart. versu. querendum etiam infra in fin.

Verba facientia mentionem de aliquo, debent intelligi de illo, quod est naturaliter, siue secundum ius commune, non de illo, quod est tale ex privilegio, vel ex fictione: vt l. fin. C. de his qui veta. imp. & ibi no. Bald. & vide super ver. statutum. §. statutum si. dic. & sub verbo, dispensatio non est idem.

Verba generalia an comprehendant personam loquentis, vide sub verbo, genus. §. generalis sermo.

Verba ista, pleno iure spectant & pertinent, quod importent, vide Ant. in c. conquestus, de for. compe. & in c. querelam. ver. no. 7. hic rex. de elect. & no. glo. de priuili. Abbate. lib. 6.

A D D I T I O.

Adde verbo pleno iure, si ponitur in substitutione, facit eam intelligi directam. Bald. in auth. hoc vsus. de sacrosanct. eccle. vide Bald. in l. precibus. in 2. col. versu. procedo ulterius. C. de impub. & alijs substit. Et Alex. in l. centurio. in 27. col. ibi quarta fuit opinio. Bart. ff. de vulg. & pupil. substit. sibi videtur velle quod verba, pleno iure, tollant Trebellianicam.

Verbum omnimode, siue omnimodam iurisdictionem, quid importet, vide Anto. in c. conquestus. de for. comp. in glossa super ver. omnimoda.

Verbum prorsus, adiectum verbis in futurum sonantibus, non inducit canonem latae sententiae, nec priuationem ipso iure. not. Ant. de rescript. super literis. 2. col. ver. not. quod verba.

Verba per locum prolata non inducunt obligationem. leg. obligationum substantia, in si. ff. de act. & obli. & l. illud. ff. de iur. reur. & c.

Ver-

Verba narratiua Papae motu proprio prolata faciunt plenam probationem, donec contrarium probetur. not. Lap. in cle. 1. de probat.

Verba debent referri ad ea duntaxat, ad quae possunt congrue adaptari. l. 1. §. lex Falcid. ff. ad l. Falc. & Bar. no. ibi. & in l. talis scriptura. §. si. de leg. 2.

Verba sequentia declarant praecedentia, & econuerso. l. si seruus plurium, in fin. de leg. 1. & l. haeredes palam. §. sed & si not. ff. de testam.

Verba expressa quae tacite inerant, nihil operantur, nisi aliter exprimentur quam insunt, vel insint ex voluntate non ex necessitate: vt no. Bar. & Bal. in l. haec verba. de le. 1. vide Anto. in c. praesentia, de proba. 22. col. ver. sextus casus.

Veritas an opinio praualeat, vide sub verbo, opinio.

Vicarius siue officialis episcopi, etiam si alio nomine appellatur, vt vicedominus, est ordinarius: vt no. Rom. consil. 374. & dicitur iudex ordinarius ad vniuersitatem causarum datus: vt not. Rom. consil. 378. & habet iurisdictionem ordinariam habitu, etiam si nunquam sedet pro tribunali: vt not. Rom. consil. 377. Ideo non est necesse probare de eius potestate per literas, nisi ab aliqua partium negetur eius potestas, & tunc sufficit probare quod pro tali reputatur. not. Ro. consil. 47. & vide sub verbo, dignitas. §. dignitas est esse vicarium. §. laicus. §. praelatus.

5 † Vicarius episcopi habet vnum & idem consistorium cum episcopo. not. Rom. consil. 371. hoc verum quod ad iurisdictionalia, & in his quae sunt fori contentiosi. In alijs secus, licet enim non possit beneficia conferre sine speciali commissione, quia illud est voluntariae iurisdictionis, tamen praesentatos potest ad beneficia instituere, quia illud est necessariae iurisdictionis. not. Rom. consil. 397. Et eadem ratione potest electos confirmare: vt not. Fred. in tract. per mu. q. 26. vide omnino sub verbo, iurisdictionis. §. iurisdictionalis actus.

Vicarius episcopi quantumcunque sit in spiritualibus generalis, tamen non potest beneficia conferre sine speciali commissione, & tunc si a collatione vicarij appelletur, appellabitur ad episcopum, quia vicarius non contulit vt vicarius, sed vt specialis co-

M m 4 missarius,

missarius, & quæ sit differentia inter vicarium episcopi in spiritualibus deputatum cum iurisdictione & sine iurisdictione, vide Roman. consil. 397. Et vicario non habenti administrationem temporalium non potest episcopus committere potestatem conferendi beneficia: vt notat Roman. consilio trecentesimo nonagesimo septimo. Adde quod etiam beneficia deuoluta, quæ per c. vacante sede conferri possunt, non possunt per vicarium episcopi conferri sine speciali commissione. notat Pet. More. in capit. de offic. vica. libr. 6.

Vicarius Episcopi potest beneficia conferre, quando data est sibi potestas conferendi omnia beneficia generaliter & indistincte, secus si daretur potestas conferendi certum beneficium vacans, not. Rom. consil. 317.

Vicarius episcopi non potest quem beneficio destituere, nec permutantibus auctoritatem præstare. nota. Fred. in tractat. permut. quæst. 26. Sed quedam additio ibi posita dicit, quod imo potest auctorizare, quia talis auctoritas pendet à iurisdictione episcopali: vt nota. gloss. in clemen. 1. de re. permut. Et vicarius quantum ad iurisdictionem, habet idem tribunal cum episcopo, si tamen vicarius haberet speciale mandatum ad destituendum inuitos, per hoc concluderetur potestas recipiendi resignationem, & tunc non esset dubium, quin posset permutantibus auctorizare: vt not. in addit. prædicta. & vide sub verbo, permutatio. §. permutationi.

Vicarius episcopi licet ex sua generali potestate non possit per inquisitionem punire crimina & delicta, potest tamen ex suo merito officio, & etiam implorato de crimine inquirere, & illum quem criminofum inuenerit remittere ad episcopum puniendum. notat Roman. consil. 66. Item potest ad instantiam partis punire: vt not. Ioannes Andreas, de offic. vica. c. licet. libro sexto, in nouella. Contrarium dicit Hosti. quod ex speciali commissione episcopi non potest vicarius de crimine accusati cognoscere, nec diffinire, quia nec Episcopus non consecratus, licet sit electus & confirmatus, potest talia facere: vt ipse notat in capitulo, ex frequentibus. de instit. & Archid. 95. distinct. peruenit. Et recitat Lopus in dicto capit. licet. vbi tamen dicit secundum Spec. contra-

contrarium seruari, & hoc tenet Innoc. in c. transmissam. de elect. vbi dicit, quod cognoscere & punire de crimine est iurisdictionis, non ordinis: & communiter illud potest facere episcopus confirmatus, licet non consecratus: & ex hoc videtur, quod idem fit in vicario, qui eandem iurisdictionem, & idem tribunal habet cum ipso. Aduerte tamen etiam secundum Hostien. quod licet episcopus non consecratus non possit actualiter punire de crimine deponendo vel degradando, potest per sententiam verbaliter deponere, siue deponendum pronuciare à beneficio: quia quem priuare beneficio, iurisdictionis est, secundum Compstel. & Io. Andr. in dicto capit. transmissam. & vide omnino Archi. 18. quaestione 2, si quis Abbas. Adde quod licet vicarius generalis episcopi possit de criminibus inquirere, punire, & beneficio priuare: tamen officialis foraneus episcopi, qui deputatur in diocesi, non potest prædicta facere: vt notat Francisc. de Zaba. in clementin. 1. de officio vica. quaestione 17. & 18.

ADDITIO.

Vicarius foraneus non habet ordinariam iurisdictionem, sed delegatam: nec facit idem consistorium cum episcopo: vt not. in clem. & si principalis, de rescript. potest tamen dici, quod cum sit deputatus ad vniuersitatem causarum, censetur ordinarius. leg. cum prætor. ff. de iud. no. glo. in c. cum causam, de appell. & Abbas vbi supra.

Vicarius episcopi non potest alteri vices suas committere, nisi ex causa, & de consensu episcopi, & tunc iurisdictione non abdicat, sed penes se retinet, sed si est vicarius in spiritualibus & temporalibus, non potest etiam de consensu vel mandato episcopi alium vicarium in spiritualibus constituere, nisi aliter se haberet consuetudo: vt no. Rom. cons. 377.

Vicarius perpetuus ecclesie parochialis tenetur ad omnia, ad quæ tenetur rector: licet minus iuste habeat, & minorem utilitatem in ecclesia, quam Rector. no. Rom. cons. 273.

Vicaria in ecclesia parochiali, an sit beneficium, siue titulus beneficii, vide sub verbo, beneficium. §.

Vicarius episcopi in temporalibus potest esse Laicus. not. Archidiaconus 18. quæstione 7. in noua actione, sed in spiritualibus esse non potest Laicus, nec etiam Clericus coniugatus: vt not. Ioan. Andr. in c. fina. de cleric. coniugat. & Lapus in c. 1. de offic. vica. lib. 6. Monachus autem potest esse vicarius episcopi: vt not. Ioan. Andr. in c. fina. de clerici. ægrotan. quod intellige, si fiat delicta Abbatis, aliàs secus, no. Guil. in clemen. & si principalis. de rescriptis. Quid de mendicantibus, vide Paulum in clementin. 1. de regula. in ver. officio. episcopus autem non potest esse vicarius alterius episcopi: vt no. glo. in clemen. in plerisque. de electio. in versic. vagationis.

Vicarius temporalis ecclesiæ parochialis non artatur per decretum, licet canon. de elect. lib. 6.

Vicarius principalis episcopi potest esse Iudex delegatus: secus in vicario qui dicitur officialis foraneus: vt in clementina, & si principalis. de rescriptis. An autem possit officialis principalis episcopi esse conseruator, vide ibi gloss. super verbo, delegatus.

Vicarij duo si constituuntur per episcopum successiuè vnus post alium, ex constitutione secundi censetur primus reuocatus: sicut & in procuratoribus: vt tibi not. Ioan. Cal. in cap. tua nobis. de offi. vica. Idem not. Lap. & Dom. de Sanct. Georg. in cap. 2. eod. tit. lib. 6.

Vicarius temporalis & conductiuus, an & quando possit deputari per rectorem in beneficio suo curato, vide in cle. 1. §. quid etiam, de excessio. prælato. super ver. ad mensam. in fine. & super ver. an vacent: & in clem. 1. de rescript. super verbo, haberent. & in clem. 7. de sup. neg. prælato. super ver. de mensa. & vide Ioan. Andr. in regula, qui contra iura. lib. 6. in mercuria. ad finem. & Lap. qui de hoc plene loquitur alleg. sua 5. & vide Ant. in c. g. perpetuus. de fide instrum.

Vicedominus an possit esse Laicus, vide sub ver. Laicus.

Videbitur, quid hoc verbum importat, vide sub ver. arbitriū, ibi habes differentiam inter Videbitur, Placebit, & similia.

Videlicet, ista dictio est non solum declaratiua, sed etiam restrictiua: vt no. gl. & Bar. in l. 2. ff. ad legem Aquil. & de fide instrum.

1. quæ-

1. quæsitum. §. penult. Contrarium notat glo. in l. cum ita. §. fina. de lega. 2.

ADDITIO.

Vide Geminia. in c. statutum. el. 2. de hæret. lib. 6.

Vis, violentia quædam est compulsiva, quædam inquietatiua, quædam ablatiua, quædam turbatiua, & quædam expulsiua: vt not. ff. quod met. causa. l. 1. gloss. fi. & l. exat. Sed & alia vis reperitur, quæ appellatur priuatiua, & non expulsiua, cum qua poterit metus concurrere: vt no. glo. in l. 1. §. penult. de vi & vi arma. Sed cum expulsiua non concurrit metus. not. gloss. in d. l. 2. quod metus causa. & videtur tex. in l. 4. §. si quis autem. in ver. perinde. ff. de vi & vi arma.

Visitatio, vide sub verbo, archiepiscopus, & c.

Vix, hæc dictio quod importat, quod esse vel fieri, licet vix sit vel fiat. tex. est in c. 2. de cognat. spiritua. lib. 6.

ADDITIO.

Vix, id est, nullo modo. Bar. in l. si iure, paulo post prin. ff. de le. 3. & est dictio diminutiua. Bal. in l. fi. 15. oppo. in ver. idem debent asserere. C. de edi. diui Hadri. col. vide in l. impuberem. de fal. & in l. si plures. de vulg. & pup.

Vnio facta ex falsa causa, seruata tamen forma iuris, valet & tenet: sed probata falsitate reuocari & annullari debet: vbi autem fit vnio non allegata aliqua causa, tunc est ipso iure nulla. notat Roman. consil. 19. Intellige quando fit vnio per inferiorem à Papa. Sed si Papa illam facit ex falsa causa, ei per impetrantem suggesta, est ipso iure nulla, quia omnis gratia Papæ est ipso iure nulla: vt notat Ioan. Andr. de si. presby. cap. 2. lib. 6. in nouel. Secus si gratia vnionis motu proprio facta esset, per c. si motu proprio: sed si per inferiorem motu proprio fieret vnio, ex falsa causa allegata ex necessitate ecclesiæ, quæ tamen non suberat, dicendum est, eam esse nullam, tanquam in casu illicito factam, secundum opi. Bartol. capit. 1. de restitut. in integ. quam approbat Ioan. Andr. in capit.

capit. secundo, de fil. presbyt. libro sexto, & Antonius, in cap. tua, de his, quæ sũ. à præ. nisi causa, quæ licet existenter erat falsa, tamen apparetur à communi opinione partium erat vera. quocasu valet alienatio & vnio mero iure, licet rescindi possit: vt notat singul. Antonius, eodem titulo, cum apostolica. verfic. venio ad glossam. Et isto modo potest decisio Rotæ saluari, & opin. Ioan. 12. quæst. 2. in summa, vide plenissimè per Oldra. in consilio, super rub. de rebus ecclesiæ non alie. Et vide omninò Egi. de Belameræ consil. 477. dicit, auditores novos tenuisse, quòd vnio facta ex falsa causa, est ipso iure nulla: sed auditores antiqui tenuerunt contrarium: & vide sub verbo, Episcopus potest parochialem legato, §. præscripto, §.

Vnio sicut potest fieri mensæ episcopali vel abbatiali de rectoria parochialis ecclesiæ, & ita multò fortius de perpetua vicaria parochialis ecclesiæ. no. Rom. consil. 273.

Vnio ecclesiarum fit tribus modis, quos vide notat. in capitulo primo, in gl. ne sede vacan. & 16. quæst. 1. & temporis qualitas, & vide gloss. in clem. per literas, de præben. super verfic. ecclesiæ.

Vnio vnius ecclesiæ facta alteri ecclesiæ, licet fortè operetur, quòd ordinario auferetur ecclesiæ vnitæ collatio: tamen non auferetur sibi eiusdem ecclesiæ subiectio, vel obedientia siue correctio. notat Roman. consil. 118. imò nec videtur auferri collatio, per text. in capit. 2. de relig. domi. & in capit. final. de confirm. vti. Sed Fred. de Senis in consilio 187. sentire videtur, quòd collatio auferetur.

Vnio vel dimembratio ecclesiæ quando fit, an debeat rector ecclesiæ citari, vide sub verbo, citatio. §. citatio rectoris.

Vnio quando fit de duobus beneficijs, & non apparet, an simul aq̃ue principaliter sit vnita, vel alterum vt accessorium sit alteri tanquam principali vnitum, præsumitur in dubio illud principale, quod est magis dignum, quod not. Anto. in clem. per literas, de præb. l. tem ex denominatione iudicatur, quod est principale, & quod accessorium: vt no. gl. in dict. cle. per literas. quæ denominatio potest apparere per libros antiquos rationum, in custodia publica inuentos, secundum Zenze. ibidem.

Vnio

Vnio potest probari per testes deponentes, quòd duo beneficia etiam incompatibilia fuerunt tanquã vnita possessa per tantum tempus, quòd non est memoria in contrarium: vt not. Ioannes And. in regula, qui contra iura. lib. 6. in mercuria. ad fin. & Hostien. in summa. de sup. neg. præla. §. quot modis. dicit quòd vnio non probatur per diuturnitatem temporis 40. annorum, quæ non sufficit ad vnionem probandum: vt not. Guil. de monte Laudano in extrauagan. execrabilis. 3. col. verfic. sed nunquid deponentes. Sed bene sufficit tempus, cuius contrarij memoria non existit: & hoc etiam voluit Hostien. in dict. §. quot modis, in fin. vbi remittit ad notata per eum in summa de censibus. §. quis census. & ibi ver. quod ergo sentit, quòd dictum tempus sufficit, &c.

† Vniuersitas est nomen iuris, non personarum nec rerum. not. Innoc. de sent. excommun. grauem. & propterea gloss. appellat vniuersitatem iuris, in l. super affren. ff. de cond. super verbo, consecutus: vt not. Bart. ff. de rei vend. l. 1. §. per hanc. & de impen. in re. do. fa. quod dicitur. in princip. & est text. ff. de verb. signif. l. hæreditatis appellatio. & l. pecuniæ. §. hæreditatem. Et vide sub verb. populus, per totum.

Vniuersitas quædam est personarum tantum, vt populus, collegium, & similia. Quædam rerum tantum, vt grex: quædam rerum & personarum, vt hæreditas, peculium, dos, patrimonium, & similia: vt not. Bart. ff. de impen. in re. dota. fac. l. quod dicitur. in princip. & super rubr. ff. solut. matr. item castrum, & villa, in quibus, quia habent honorem distinctum, & iurisdictionem, vniuersitas appellatur. not. Inno. & Ioan. And. de iure par. ex literis.

Vniuersitas à generalitate differt: quia contractus super genere celebratus, censetur initus super qualibet re ipsius generis: secus in contractu super vniuersitate celebrato, vt patet ff. de A. edi. edi. leg. itaq̃, & l. seq. vt not. gloss. eodem titul. cum eiusdem. vide Cyn. C. quæ res pigno. obl. poss. l. fin. & Bart. ff. de aur. & arg. l. sita.

Vniuersitas qualiter sumèda fit, vt locum habeat id, quod dicitur, quædam cum vniuersitate transire: quædam specialiter non transire, vide Inno. & Io. And. de iure patro. ex literis. & Bar. C. qui

C. qui pot. in pign. hab. l. a. s. d. u. i. s. & Bald. in l. i. ff. de offic. eius. cui manda. est iurisdic. & in l. edicto. ad fin. C. de edi. diui Hadri.

Vniuersitas potest in vno residere: vt patet in cap. vnico. de sede vac. lib. 6. & ff. quod cuiusq. vniuer. not. in leg. final. quod limita: vt not. in Bald. de leg. 7. si Græcè: imò retinet nomen vniuersitatis, etiam si nulla res in hæreditate remansit. ff. de test. li. leg. si hæredi decem. & de pecu. leg. peculium. §. pe. & de verb. sign. leg. hæreditatis appellatio.

Vniuersitas non potest excommunicari, qualiter contra eam fit executio, vide Ioan. Andr. de sent. excom. grauem.

Vniuersitas & collegium quando & per quem possint in negligentiam constitui, & an vnus vel plures possint alios de vniuersitate in negligentiam constituere, ita quòd illis negligentibus venire possunt præsentés, vnus vel plures ad actum, ad quem alij vocati erant, procedere, & qua hora debent vocati comparere, vide plenè per Anto. de elect. cum nobis olim. ver. venio ad secundum. 7. col.

ADDITIO.

Vniuersitas cum est obligata pecunialiter, & non habet vnde soluat, possunt singuli compelli, vt contribuant. not. glof. in cap. cum dilecta. de rescrip. & ibi Abbas in fin. Et clariùs gloss. in l. i. ff. quod cuiusq. vniuer. not.

Vniuersitas & capitulum si constituit syndicum, licet in instrumento non exprimantur nomina singulorum: sed dicatur, talis vniuersitas vel tale capitulum constituit talem syndicum, valet constitutio, si est appositum sigillum vniuersitatis vel capituli: & hoc operatur autoritas sigilli. not. Io. Andr. in addi. Spec. in tit. de fin. §. 1. ver. quid si in aliquo. idem si non est sigillum: sed apponitur nomen Decani, vt si dicitur, Decanus & capitulum constituunt, &c. nam talia procuratoria admittit Romana curia: vt not. Ioan. Andr. de his quæ fi. à præl. Bal. indistinctè dicit, quòd non esset necessaria expressio nominum. ita no. ipse in pace constantiæ. §. damna. vide Bart. in l. 1. de albo scrib. qui distinguit inter vniuersitatem magnam & paruam: vt primo casu exprimi debeat, secundum non. vide omninò Oldra. conf. 99.

Vni.

Vniuersitatis maior pars si quid faciat alijs non vocatis, non valet. not. Bart. in l. nulli. in fin. ff. quod cuiusq. vniuer. no.

* SINGVLARE.

Vniuersitas si velit procedere ad reeligendum magistratum ciuitatis, cuius iam expirauerat officium, vno solo contradicente, non potest: nam licet in electione sufficiat maior pars, tamen in reformatione requiritur, quòd omnes consentiant, nemine discrepante. textus est in §. nunc autem nulli. in verb. tota ciuitas nullo reluctante. & ibi Angel. in auth. de defen. ciui. quem tex. reputat ad hoc singularem Ludo. Rom. in consilio 352. incipien. quaeritur primò nunquid, in 2. colum. versicu. quò ad tertium, in quo quaeritur, sequitur Iacobinus de Sancto Georgio, post Ang. in leg. & suum. §. hodie tamen. in prima lect. circa fin. ff. de pact. & Felin. in cap. cum omnes. in 12. columna. versicu. quartò fallit de constituto. H.F.

Vniuersitas vel collegium si non habet Rectorem, debet conuocari per antiquiorem in collegio, & si vocati non vadunt, potest procedere ad actum, ad quem vocati sunt. not. Innoc. de ma. & obed. cap. 1. & Bartol. in l. i. ff. de albo scrib. nisi alteri de consuetudine esset data potestas conuocandi. not. dom. Anton. in d. cap. 1. de ma. & obe. cessante autem consuetudine vel statuto, non videtur, quòd per vnum possit vniuersitas vel collegium conuocari, nisi esset maior dignitate vel ordine, vt episcopus, quod sentire videtur Dom. Anto. de ele. cum nobis olim. ver. venio ad primum. 12. colum. & ver. venio ad secundum. 9. columna. Et si omnes sunt pares, non potest maior pars aliam partem conuocare, nisi vocantes sint duæ partes totius vniuersitatis vel collegij: vt not. ibidem per Anton.

Vniuersitas quando congregatur, debent conuocari omnes maiores 14. annis, siue masculi siue foeminae, & tuiores minoris, & filij familias habitantes seorsum à patre. not. Innocen. de nou. ope. nunci. cum ex iniuncto in fin.

Vniuersitas tunc demù tenetur de delicto per omnes de vniuersitate, vel per maiorem partem commissio, quando præcepsit

fit eorum communis deliberatio de committendo illud delictum: aliàs si communis deliberatio non præcessit, tenentur vt singuli, non vt vniuersi, secundum Bartolum in l. aut facta. §. 1. ff. de penis. qui pro hoc allegat text. in l. semper. §. si in sepulchro. ff. quod vi aut clam. & gloss. l. allegandum. §. refertur. de re iud. si dic tamen, quod etiam si non præcessit deliberatio, tenentur vniuersitas eo ipso, quod omnes de vniuersitate, vel maior pars fecit: quia in dubio nomine vniuersitatis fecisse censetur: & ita intelligitur iste textus in isto §. refertur. & ff. ad muni. l. quod maior: nec aliquo iure cætuur, quod talis communicatio consilij requiratur, non ob. §. si in sepulchro. quia ibi loquitur in pluribus delinquentibus, qui non faciebant aliàs vniuersitatem: vt patet ex text. qui dicit, quod si communicato consilio deliquerunt, quilibet tenetur in solidum: ergo sequitur, quod non faciebant aliàs vniuersitatem, quia forte erant de diuersis vniuersitatibus, vel si erant de vna, non erat maior pars, si enim fuissent, vel maior pars vnus vniuersitatis, falsum diceret textus, quemlibet eorum in solidum teneri, quia nullus eorum singulariter, sed ipsa vniuersitas teneretur, per l. sicut. §. 1. ff. quod cuiusq; vniuersi. & l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de re. diui. non obstat gloss. in dict. §. refertur, quæ dicit, quod si vocata vniuersitate per tubam vel campanam, vel vocem præconis, si maior pars aliquid facit, tota vniuersitas fecisse videtur, quia non propterea concludunt, quod sine vocatione, si maior pars aliquid facit, tota vniuersitas fecisse videtur, bene fateor, quod vocatio est cuiusdam signum, quando nomine vniuersitatis fit, quod agitur, et idem signum est, quando communicato prius consilio id agitur, de qua communicatione consilij loquitur gl. in l. si quis in tantum. C. vnde vi, in 7. q. & si dicatur, quod secundum præmissa non erat dare casum, quod illi de vniuersitate delinquant, vt singuli, quando sunt maior pars vniuersitatis, responderetur, quod imò si ipsi dicant, se id facere nomine proprio, & non nomine vniuersitatis: aut ergo exprimunt, quod nomine vniuersitatis agunt: aut quod nomine proprio: aut nihil exprimunt: primo casu planum est, quod vniuersitas tenetur: secundo, quod singuli delinquentes: tertio casu eo ipso, quod maior pars fecit nomine

vniuers-

vniuersitatis, vniuersitas fecisse videtur, & ad ipsam quod factum est, refertur. & iste est text. in d. §. refertur. & in hac parte declinat gl. in dict. leg. sicut: §. prim. tenendo vltimam opinionem, quæ semper censetur esse opi. glossato. scilicet illa tenenda est: vt no. Bald. in l. si mater tua. C. ne de sta. defun.

ADDITIO.

In vniuersitate etiam seculari maioritas non consistit in solo numero, sed in dignitate & auctoritate, & merito personarum. no. glo. & Bart. in l. Pomponius. & in l. si vim. ff. de re iudica.

Vniuersitas tota tenetur ex delicto maioris partis: tenetur etiam ex delicto officialium quos elegit. no. Ioan. And. de simo. dilectus. 2. ad fin. Item tenetur ex delicto vnus de vniuersitate, si id ratum haberet, vel si monita non emendet, vel emendare faciat. not. Io. And. de senten. excom. graue. Et primo casu quando maior pars delinquit, fit executio contra omnes, etiam qui delicto non consenserunt, ne aliàs propter difficultatem probationis delictum remaneat impunitum, secundum Host. Ioan. And. & Anton. in d. dilectus, cuius contrarium dixit Barto. in l. aut facta. §. fin. ff. de penis. vide Fran. Zaba. in clem. 1. de poen. in c. si ciuitas. lib. 6. de senten. excom.

ADDITIO.

Adde Bart. in l. aut facta. ff. de penis: & melius per Abba. in ca. dilectus filius. de simo. col. 3.

* SINGVLARE.

In his quæ continent delictum, nunquam factum maioris partis hocet minori non consentienti vel absenti, etiam in actibus collegialibus. text. est not. in l. 1. §. prim. ff. de magistra. conue. quem text. dicit esse singu. Paul. de Cast. in l. & suum hæredem. §. hodie tamen in vltimis verbis. ff. de pact. & sequitur Iac. de sanct. Geor. ibi in prima lectu. in penultim. coluim. vetficul. dicit etiam hic. H. F.

* SINGVLARE.

Quotiens aliquis in aliquo actu gerendo per vniuersitatem non vult consentire, debet expresse contradicere, aliàs habebitur pro consentiente, & quod ad poenam, & quod ad peccatum, quod est singulariter

REPERTORIUM AVREVM

gulariter no. Panor. in c. 1. in penultim. colum. versic. & cadit hæc quaestio. de his quæ fi. à maio. parte cap. H.F.

* ADDITIO.

Vniuersitas si soluit expensas occasione gestorum ab eo, qui se gesserat vt syndicus vniuersitatis, videtur vniuersitas ratum habere, quod factum est postea vt not. Spec. in tit. de syndico. §. primo. in 3. colum. versic. sed pone quod vniuersitas. & allegat in arg. l. Paulus respondit. ff. rem. ra. habe. & l. pen. ff. de decu. & c. qd ad consultationem. de re iud. sequitur Alexand. in consil. 127. incip. vi so instrumento locationis, in prim. colum. versic. & videretur. in quinto volumine. similiter refert & sequitur Philip. Decius in cõ sil. 262. incip. in causa magnifici, in 3. col. versic. accedit vltcrius, in 2. vol. H.F.

Vniuersitatis priuilegio non gaudent etiam matriculati, nisi artem & professionem vniuersitatis actu exercent. Ideo doctores & scholares studiorum non gaudent priuilegio vniuersitatis studij, nisi actu legant & studeant: vt not. Bart. in l. quo sub prætatu. C. de sac. san. eccl. & in l. 1. C. de colle. & char. pri. lib. 11. & vltra illos tex. optimè facit C. de episc. & cle. l. generaliter. & de aduoca. diuer. iud. l. per hanc. vide Bart. in leg. penult. ff. de testamento militis. & not. de poen. l. aut facta. §. tempus. & Bal. in aut. habitata. §. sequitur. in textu scholaribus. 2. charta.

Vniuersitas an possit agere pro iniuria, vel damnis, suo ciui subditis illatis, vide sub verbo, dominus. §. prim. & vide inf. §. vniuersitas ciuitatis.

Vniuersitas si ditius, quia fortè vna pars expulit aliam, an illa quæ est intra, vel illa quæ est extra, possit statuta facere, vel syndicum statuere, vel totam vniuersitatem obligare, vide Bart. in l. omnes populi. 3. colum. versic. quæro. & de iustitia & iure. & in l. si quis. §. hinc. de leg. prim. & Bald. in titu. quibus. mod. feudum amittatur. c. 1. in prin. versic. pone ciuitas. & de pace & eius vio. cap. 1. in prin. super ver. pro tali processu.

Vniuersitas ciuitatis, castri, vel villæ, & etiam quilibet de vniuersitate ipsa potest agere pro his feudis, quæ ad honorem vniuersitatis

titatis tendunt, licet in vtilitatem alterius vergant, vt patet in legato relicto pauperibus, vel puellis maritandis, quia honor est ciuitatis, quod pauperes non vadant medicando, & puellæ non vadant hinc inde vagando. l. ciuitatibus, in princip. & l. si quid relictum, de leg. prim. & ibi per Bart. & Bald. Idem no. Bart. in tractatu alimentorum.

§. ¶ Volo, hoc verbum importat liberam voluntatem. Ideo si datur mihi facultas eligendi quem volo, possum indignum: secus si electio conferatur in arbitrium meum, quia intelligitur de arbitrio boni viri. Idem si datur mihi facultas eligendi, quem dignum putauero. not. Bart. de legatis secundo. l. cum quidem. & plenius in extrauaganti ad reprimendum. super verbo, videbitur. vbi autem datur alicui libera potestas, non intelligitur, quod possit aliud facere contra iura scripta: vt no. per glo. & Ant. in c. 1. de offic. ord. & vide sub verbo, arbitrium.

Volo, per hoc volo esse hæres, inducit aditio hereditatis. Sed si dicam, volo eligere talem, per hoc non inferitur electio, nisi præcesserit deliberatio. not. Bart. de legatis primo. l. secundum electionem, in principio. Et vide quod not. per eum. & per Bart. in l. cunctos. C. de summa trinit. & plenissimè per Anton. in cap. ex literis. 1. de spon.

9. ¶ Vox, qui habeant vocem in capitulo, & qui non. vide in cle. 2. de ætate & quali. & in clem. fin. eod. tit. in glo. intelligere. dic tamen, quod vocem non habent minores 14. annorum masculi, & monachi, nec conuersi laici in ecclesijs regularibus vel monasterijs, de ele. ex eo. lib. 6. in tex. & glo. super ver. tacite. sed in hospitibus & locis vbi non sunt nisi conuersi laici, illi habeant vocem, & possunt sibi eligere magistrum & rectorem: vt no. in d. c. ex eo. in glo. super ver. clericis. Idem etiam in locis, in quibus sunt conuersi Clerici & Laici, si est consuetudo præscripta, quod etiam conuersi laici admittantur: vt ibi no. glo. Si femina verò professæ habet vocem in capitulo statim, cum sint ætatis 12. annorum, de elect. indemnitatibus, in prin. lib. 6.

Vocem non habent in electione impubes, excommunicati, suspensi, irregulares, & non constituti in sacris. no. lo. And. de ele. quia propter, super verbo, debent.

Voces duas potest quis habere in eodem capitulo, quando habet duo beneficia in ecclesia, quæ si essent duorum, quilibet eorū haberet vnam vocem. not. Ioan. And. Anton. de re iudi. cūm olim.

10 † Votum si quis facit de intrādo vnam religionem, licet nō dicat quam, cogitur ex approbati intrare. not. Ioan. And. secundū Innoc. in c. ex parte. de censu.

* SINGVLARE.

Votum factum calore iracundiæ non obligat vouentem, quia Deus ad obligandum sibi aliquem respicit cor & animum: ita dicit glo. in c. dudum de conuer. coniug. quam glo. dicit esse singularem And. Barba. in consilio 60. incipientes, sapienter. in 8. colum. ver. præterea facit ad prædicta, in 1. volu. adde sing. glo. in simili, in c. ex literis, de diuor. quæ dicit, quod confessio facta calore iracundiæ non præiudicat, nisi data perseverantia: vt notat Panor. in d. c. dudum, in penultim. & an omne votum ante ingressum religionis dissoluatur per ingressum, vide latè per Fel. in c. peruenit. in prim. colum. de iureiurando, & per Ludouicum Ro. singu. 498. incipien. capias tria pulchra. H. F.

Vsq̄ue, an hæc dictio fiat inclusiuè, vide Ioan. And. in c. prim. de ord. ab Epi. & Cyn. in l. a caligato. C. de nup. Item vide Archi. in c. si gratosè. de rescript. lib. 6. super verbo, vsq̄ue.

Vstruarius an verè possideat, vel quasi possideat, vide sub verbo, possessio. §. possideri an possit.

11 † Vfurarius manifestus dicitur ille, qui coram notario etiam extraiudicialiter confitetur se esse vfurarium. not. Anton. de cohab. clerico. & mulierum. c. vestra. 21. colum. & est glo. in c. quantum. de vfuris. lib. 6.

* A D D I T I O.

Vfurarius qui per sententiam arbitramentalem fuit liberatus ab vfuris præteritis, est securus in foro conscientia; secundū la cob. de sanct. Georg. in l. Imperatores, in prin. ver. quaro vtrum super causā in 2. lectura. ff. de transactionibus. H. F.

Vfurarius non agit contra vfurarium de vfuris, quia frustra. Vfurarius si est clericus, suspenditur à beneficio obtento, & repellitur

pellitur de obtinendo. de primo est casus in l. præterea. de vsu. ibi tamen loquitur de vfurario monito non desistente: de secundo est casus in c. inter dilectos. in princ. de excess. præla. ibi tamen loquitur de manifesto vfurario. Item vfurarius promoueri non debet. 47. di. c. 1. & statim deponi potest: vt not. gloss. 14. q. 4. clerici.

Vfurarius est ipso iure infamis: vt not. per glo. Cyn. & Bald. in l. improbus. C. ex qui. cau. in fa. l. 2. licet But. dicat ibi, quod non ipso iure, sed per sententiam infamatur, & infamis est in habilis ad dignitatem: vt in regula in famibus. Et no. Bald. de vfurario infame, in d. l. improbus. Licet dicat de vfurario manifesto: tamen idem videtur in non manifesto, cūm & ille infamis sit. Et idem Bald. & Cy. dicunt in ea. l. vbi dicunt, quod cum hodie omnis v-fura sit prohibita, & consequenter sit improbum, sequitur quilibet vfurarius est infamis, siue manifestus siue non, & ita debet in telligi c. inter dilectos. de excess. præla. quod loquitur de vfurario manifesto: vt subaudiatur maxime, & quod ibi dicitur, collationem vfurario de dignitate factam irritādam, debet exponi, id est irritam nunciandam: & ita exposuit ibi Hof.

12 † Vxor si adulterium committat, dorem vel donationem propter nuptias perdit, & eas vir lucratur. Sed si vir de adulterio non excipit, siue non accusat, non poterit heres eius contra mulierem dorem vel donationem propter nuptias repetentem de adulterio excipere. no. Ant. in c. plerumque. de dona. inter vi. & vxor. & Bar. jo. in l. rei iudicata. §. hæreditas. ver. morum. ff. fo. ma.

* S I N G V L A R E.

Vxorem & adulterum accusare criminaliter in eodem libello non potest maritus, neque etiam in diuersis libellis, simul procedendo contra vtrumque, secundum Bal. in consilio 6. inci. factū tale est: quidam nomine in 7. volum. secundum ordinem meum allegat glo. quam dicit sing. in §. quia verò plurimas, super ver. etiam adulterum. in aut. vt liceat mat. & auia. colla. 8. quod dicitur refert & sequitur pro not. Iaco. de Sanct. Georg. in l. scio quidem. ver. adde adhuc quod maritus. ff. de testi. & ibi subdit idem Iac. quod si maritus reperiat vxorem in adulterio, & eam occidat, nō

REP. AV. D. NICO. DE MIL.

debet puniri poena mortis, sed debet poena mitigari: quia nō potuit compescere tam grauem dolorem: vt est text. in l. si adulterium, cum incestu. §. Imperator. ff. ad l. lul. de adul. & l. Gracchus in fi. C. eod. de adul. H. F.

* SINGVLARE.

Vxor clerician gaudeat priuilegio fori, quantum ipse Clericus, vide Fel. post Abb. & Inno. in c. 2. in 2. colu. ver. de rusticis, de fo. compe. & pulchrè per Maria. Socii. in confi. 12. incip. quoniā in præsentiarum. in 6. colu. ver. & non solum clericus. vbi tenet, quod si maritus fortiatu forum ratione artis vel priuilegij personalis, vxor similiter gaudet illo priuilegio. alle. text. quem dicit singu. in l. pen. de fabricen. lib. 11. H. F.

A D D I T I O.

Vxor sicut tenetur sequi virum, ita Maritus tenetur eam sequi, si ex causa necessaria se absentet: vt in c. 1. & ibi glo. 1. & Abb. de coniu. lepro.

Vxori acquiritur Dominium rei emptæ de pecunia sua per virum, si vir non est soluendo, aliās secus: vt no. Barto. in l. si vt proponis. C. de rei vend. Sed glo. 12. q. 2. apostolicos, dicit simpliciter dominium acquiri vxori. Et idem dicit glo. in c. inquirendum. de pec. cleri. vbi vide lo. An. & do. Anton.

Vxori vtrum debeatur alimenta ab hæredibus viri, viro mortuo, vide sub verb. alimenta. §. alimenta quæ miserationis, &c.

F I N I S.

INDEX SENTENTIARVM
IN HOC PRAECEDENTI OPV-
SCVLO SERIE ALPHABE-
tica collectarum.

A
Absens in seruitio Papæ vel alterius Prælati ecclesiastici an habeatur pro presente, in litera a. num. 2. & numero sexto, folio 2.
Absens quacunq; de causa affectato animo non debet gaudere priuilegio absentium causæ necessaria, in litera a. numero 3. folio 2.
Absens non habetur pro presenti, nisi in casibus à iure expressis, in litera a. nu. 4. fo 2.
Acta iudicialia quæ dicantur, & an commissio de citando sit actus iudicialis, in litera a. numero 8. folio 3.
Actor in beneficii qualiter se habere debeat reo mortuo, in litera a. numero decimo, folio quarto.
Actor in iudicio deducens ius inuolidum, an si postea prober validum, vel possit obtinere, in litera a. numero duodecimo, folio 5.
Actio legis Aquilæ in quo differat ab actione in factum. ff. ad l. A.

quil. l. qua actione. §. Celsus, &c. in lit. d. num. 1. fo. 95.
Agens conditione. l. diffamari. C. de inge. ma. qualiter se habere debeat, in litera a. nume. 13. folio 5.
Agens possessorio tanquam spoliatus, duo probare debet, in litera a. num. 14. fol. 5.
Agens possessorio retinendæ debet suum titulum iustificare, in litera p. num. 24. fo. 335.
Agens super turbatione beneficii quod dicit sibi competere, an teneatur probare turbationem, in litera a. numero undecimo, folio 4.
Adherentes quæ dicantur, in lit. a. num. 16. fo. 6.
Administrator an dicatur possidere id, cuius administratio est sibi commissæ, & quæ possit administrator, in litera a. numero 17. fol. 6.
Aduocati non debent esse verboosi, in lit. a. nu. 19. fo. 6.
Alternatiuarum vñ multiplex, & quot illius sint species, in lit. a. nu. 22. fol. 7.

INDEX SENTENTIARVM

*Ambasiator an possit stante legato
ne conveniri, in lit. a. num. 24. folio 7.*
Ambasiatori donata cuius lucro cedant, in lit. a. num. 24. fol. 7.
Anathema & excommunicatio in quo differant, tam in illatione quam effectu, in lit. e. nu. 27. fol. 149.
Animus qualiter dicatur probabilis, in litera a. num. 25. fol. 8.
Apostata quando dicatur excommunicatus, & an apostasia noceat monasterio, in litera a. nu. 29. folio 22.
Appellatio in iudicialibus quid operetur, in litera a. nu. 27. fol. 8.
Appellatio extraiudicialis cuius sit virtus & efficacia, ibid. numero 9.
Appellatio diversimode consideranda est, quo ad eius interpositionem, vel renunciationem, vel commissionem, vel verificationem, &c. ibid.
Appellatione interesse quid veniat, in lit. i. numero decimo quinto, folio 198.
Arbiter quis dicatur, in litera a. numero 39. folio 26.
Arbiter electus ut iudex, qualiter procedere debeat: & an excommunicatus possit eligi arbiter, in litera a. numero 31. fol. vigeesimo secundo.
Arbiter potest quis esse super iniu-

ria propria, in litera a. numero 36. fol. 24.
Arbiter quis dicatur, in lit. a. nume. 38. fol. 25.
Arbitrator super quo assumatur, in litera a. num. 41. fol. 26.
Arbitrator potest procedere ut arbiter, & arbitrator, superueniente diversitate articulorum, in litera a. nu. 44. fol. 27.
Arbitratoris laudum vel dictum quid sint, in litera a. numero 42. fol. 27.
Arbitratoris laudum diversimode consideratur, tam respectu validitatis quam nullitatis, in lit. a. num. 43. fol. 27.
Arbitratori qualiter & quando liceat in suis arbitramentis procedere, in litera a. nume. 37. folio 24.
Arbitramentum quibus de iure committi possit, in litera a. num. 34. fol. 23.
Arbitrium multipliciter potest committi, in litera a. numero 45. fol. 30.
Arbitrium, facultas, & conscientia differunt, in litera a. nu. 46. fol. 31.
Archiepiscopi potestas, dignitas, & officium, in litera a. num. 47. fol. 32.
Argumentum ab ordine scripture licitum est & validum, in lit. o. num. 7. fol. 285.

Ar-

D. NICOLAI DE MILIS.

Argumentum à contrario, item à communiter accidentibus, & à contrario sensu, & à sequela, quando & quibus casibus procedant, in litera a. numero 52. folio 33.
Arma alterius assumere an liceat, in litera a. numero 51. folio 33.
Arrestare quid sit, in litera a. num. 50. fol. 33.
Articuli possunt in iudicijs, diversimode, tam respectu datium quam recipientium, considerari & admitteri, in litera a. numero 53. folio 33.
Autoritas doctoris vim legis habere potest, in litera a. numero 57. fol. 37.
Autoritas Pape vel alterius persone quoadque laudanda est, quandoque vilipendenda. Item respectu diversorum statuum & causarum est diversimode consideranda, in litera a. nume. 58. fol. 37.

B

Bannum an omnem extinguat actionem respectu bannitorum, in litera b. numero 1. folio 38.
Basilica quid dicatur, in litera b. numero secundo, folio trigesimo nono.

Beneficium primum an per ascensionem administrationis secundum incomparabilis vacare dicatur, in litera b. numero 26. folio 47.
Beneficium indigne possidens an faciat fructus suos, ibid. numero 27.
Beneficium curatum cui conferri debeat, in litera c. numero 69. fol. 93.
Beneficium ecclesiasticum an scientie defectum patienti conferri possit, in litera b. numero 18. folio 46.
Beneficium potest sub alternato modo conferri, ibidem, num. 19. fol. 46.
Beneficium sola collatione censetur collatum, ibidem, numero vigeesimo.
Beneficium ingredi auctoritate propria an licitum sit, in lit. b. ibid. num. 21.
Beneficium quando dicatur curatum, ibid. num. 22.
Beneficium quomodo possit vel debeat resignari, vel acceptari, ibi. num. 23.
Beneficium simplex non requirit personalem seu continuam residentiam, in litera b. numero 29. fol. 49.
Beneficium quando dicatur obventum, in litera o. numero 5. pag. 283.

INDEX SENTENTIARVM

Beneficium quando dicitur adeptū seu affecturum, in litera a. numero 35. fol. 24.
Beneficij acceptatio diuersimodē est consideranda, in lit. a. num. 7. folio 3.
Beneficia referuata quando dicantur vacare, in litera b. nu. 7. folio 40.
Beneficia deuoluta in quō differant à referuata quō ad collationem, in lit. b. nu. 8. fo. 41.
Beneficia manualia per renouationem censentur vacare, in lit. b. num. 9. fol. eod.
Beneficia commendata seu alia quę cunque quando dicantur vacare vel non, in lit. b. num. 11. folio eod.
Beneficia referuata que dicantur, in lit. b. nu. 5. fol. 40.
Beneficia resignata an sic sint alienata, vnde resignantes licet inualidē ad ea redire non possint, in litera b. numero decimo tercio, folio 44.
Beneficia plura aut plures prebendas habere, an alicui liceat, in litera b. numero decimo septimo, fol. 45.
Beneficia ecclesiastica an possint dari ad tempus, in lit. b. num. 24. fol. 47.
Beneficia regularia sunt ad nutum renouabilia, in litera b. numero 28. fol. 49.

Beneficiorum collatio de bonis et fructibus, episcopatus esse dicitur, in litera b. numero 14. pagina 44.
Beneficiorum dispositio in diocesi cui competat, in litera b. nu. 15. fol. 45.
Beneficiorum ecclesiasticorum in capax, si per Papā habitetur, nihilominus ut aliquod assequatur debet specialiter ostendere commissionem, in litera b. nu. 16. fol. eod.
Beneficiorum appellatio quid intelligatur vel contineatur, et quod diuersimodē considerantur beneficia. Item in quo beneficium differat à priuilegio, in litera b. numero tertio, folio 39.
Beneficiorum permutatio quo pacto sit licita vel illicita, et cuius an floritate facienda, et an quis possit cogi ad eam faciendam, in litera p. numero duodecimo, folio 302.
Bigamia tripliciter consideratur, in litera b. numero trigesimo primo, fol. 50.
Bigamus non debet absque dispensatione ad ordines promoueri, in lit. b. ibi. num. 32.
Bigamis ad ordines promotus recipit characterem, sed non executionem ordinum, ibidem, numero 33.

Bigam.

D. NICOLAI DE MILIS.

Bigamus uerus quis dicitur, in lit. b. num. 30. fol. 50.
Bona fides quando presumatur, et quando eam quis dicitur habere, in litera b. ibidem, numero 34.
Bonorum fraternalium diuisio per quem sit facienda, in litera d. num. 27. fol. 114.
Præbium diuerso casu deberi potest, in lit. b. nu. 35. fo. 50.
Procuratum triplex in iure reperitur, et qualiter quodlibet limitatur et intelligatur, in lit. b. ibid. num. 36.

C

Canonatus et prebenda magnam inter se possunt habere connexitatem, in lit. c. nu. 3. folio 52.
Canonici ecclesie cathedralis censentur esse in dignitate, etiamsi prebendam non habeat, in lit. c. ibi. nu. 1.
Canonici que ratione solius canonice consequatur, in lit. c. num. 4. fol. 53.
Canonici cathedralis ecclesie quam habeant preeminentiam, in lit. c. num. 2. fo. 52.
Canonici qui vocem habeant in capitulo, in litera c. numero 8. folio 55.
Canonici an et quando, et de quib,

rebus possint statuere, in litera c. num. 6. fol. 53.
Canonice appellatio quid comprehendatur, in litera c. ibidem, numero 5.
Capitalis inimicus quis dicitur, in litera i. nu. 6. fol. 189.
Capitalium alicuius ecclesie quid dicitur, et quam habeat preeminentiam, in litera c. num. 7. fol. 55.
Carcerari nemo debet sine causa, et que sint causa propter quę quis possit carcerari, in lit. c. nu. 10. fol. 56.
Cardinalatus dignitas ad que se extendat, et quibus gaudeat prerogatiuis, in litera c. numero 12. fol. 57.
Cardinali et legato quando et in quibus sit credendum, in lit. c. nu. 11. fol. 6.
Causa beneficialis que dicitur, in litera b. numero vigesimo quinto, fol. 47.
Causa civilis que dicitur, et que criminalis, et que mixta, in litera c. numero vigesimo octauo, fol. 78.
Causa civilis quandoque criminali equiparatur, et quod differat à spiritali. ibidem, numero 29.
Causa diuersimodē venit consideranda, in litera c. numero 13. folio 58.

Cause

INDEX SENTENTIARVM

Causa deuolutio ad curiam quando fieri dicatur, in lit. d. nu. 18. pa. 102
Causa ad impediendum sententiae executionem, in lit. e. nume. 30. pag. 151.
Cessio actionis que cessionario noticiua inducat, in litera c. num. 17. fo. 58.
Cessio iurium quoad sit valida vel inualida, in litera c. num. 18. fo. eodem.
Cessio quando presumatur simulata, in litera c. numero 19. folio 59.
Circumstantiae coadiutori competentes que, in litera c. numero 40. fol. 65.
Citatio diuersis personis, & respectibus, locis & temporibus consideratis agenda, in litera c. num. 2. fol. 62.
Citatio non debet esse vaga, incerta, aut nimis generalis, in lit. c. nu. 23. fo. 63.
Citatio personalis cuius sit potestatis, & quando sit necessaria, ibidem, numero vigesimo quarto, fo. 64.
Citatio quando sit aut non sit requisita, in litera c. numero 27. fol. 67.
Citatus quando quis presumatur, & quantum sit in iudicialibus citatio necessaria, in litera c. nu. 22. fo. 62.

Citatus an semper etiam quocumque privilegio non obstante teneatur comparere, in litera c. numero vigesimo quinto. folio 65.
Citatus ad locum inhonestum an teneatur comparere, ibidem numero vigesimo sexto, fo. sexagesimo sexto.
Civitas quibus casibus priuetur Episcopo, in litera c. numero 31. fol. 70.
Civitas vel castri vel ville appellatione an comprehendantur suburbia, in litera c. num. 30. fo. eod.
Clausule multiplices in iure reperiuntur, & diuersimode interpretandae, in litera c. numero 32. fo. eod.
Clericus quando dicatur Laico potestior, in lit. c. numero 33. pagina 72.
Clericus multipliciter dici potest suspensus, & quid operetur suspensio, in litera c. numero 35. folio 73.
Clericus quando dicatur incorrigibilis, & qualiter veniat degradandus, & seculari potestati tradendus, ibidem numero trigesimo sexto, fol. septuagesimo quinto.
Clericus homicida, vel alius irregularis, an eo ipso ad beneficium dicatur inhabilis, ibidem,

nu.

D. NICOLAI DE MILIS.

nu. trigesimo septimo, folio 76.
Clericus quibus ex causis beneficium privari possit, & quando egeat dispensatione, in litera c. numero trigesimo octavo, folio eodem.
Clericus an possit esse procurator in loco seculari, ibid. numero 39. fo. eod.
Clericorum appellatione qui comprehendantur, & quibus gaudente dicantur privilegij, in litera c. numero trigesimo quarto, folio 72.
Collatio, prouiso, dispensatio, praesentatio, institutio & electio differunt in materia beneficii, in litera c. numero quadragesimo primo, fo. 77.
Collatio episcopi vim confirmationis habere censetur. Item an inductio in beneficium prouisionis aut collationis vim obrineat, ibi. num. 42.
Colligium vel conuentus quid dicatur, in litera c. numero 66. folio 91.
Colligium & congregatio quot personarum constri dicantur, in litera c. numero quadragesimo septimo, fo. 78.
Colligij privilegio quando quis priuari dicatur, in litera c. ibi. nume. 46.
Colligio futuro an possit fieri donatio, aut concedi privilegium, in

litera c. ibi. numero quadragesimo quinto.
Collector quis dicatur, in litera c. numero quadragesimo quarto, fol. 77.
Colonus ad quem Domino teneatur, & ex quibus causis possit ab ipso conueniri, in lit. c. ibidem, num. 48.
Commenda an sit titulus ecclesiasticus, & cuius dignitatis sit commendatarius, in litera c. ibi. nume. 49.
Compromissum arbitratoris non finitur morte alterius compromittentium, nec banno vel publicatione, & c. in litera a. nume. 40. fo. 26.
Compromissum quando sit validum, & quando inualidum, in litera c. numero quinquagesimo, pagina 78.
Concilium cuius sit auctoritatis, & ubi, quando & per quos fuerint concilia antiquius celebrata, in lit. c. num. 51. fo. 79.
Conclusio in causa quod operetur respectu actionum diuersitate, in lit. c. ibi. nume. quinquagesimo secundo, fo. 79.
Concubina potest secundum legem diuersitatem considerari & summi, in litera c. ibidem, numero 54.
Conditio debet secundam contrarium qualitatem interpretari, &

multi-

INDEX SENTENTIARVM

Multipliciter potest in permisso
nibus apponi vel impleri, in li-
cabi. num. 55.
Conductor ad que reneatur, in lit. c.
nu. 56. fo. 60.
Conferre beneficia an sit iurisdictio
nis, in litera b. numero 4. folio
39.
Confessio aduocati quando domino
nocere dicatur, in lit. a. num. 18.
fol. 6.
Confessio diuersimode venit in iure
consideranda, in lise. c. num. 58.
fo. 60.
Confirmatio potest diuersimode fe-
ri, in litera c. numero 59. folio
83.
Conmixio quid operetur, in lit. c. nu.
57. fo. 60.
Conscientie diffinitio, in litera c. nu.
me. 60. fo. 83.
Consentire quando quis dicatur in
litera c. nu. 62. fo. 84.
Consilium quando sit requirendum,
& in quo differat a consensu, in
lit. c. num. 61.
Confuetudo quid operetur, & quan-
do dicatur valida vel non, &
que requiratur, in litera c. ibid.
num. 63.
Confuetudinis tres sunt species, in li-
tera b. numero duodecimo, fo-
lio 36.
Continentia causae non debet diui-
di, in litera c. numero 64. folio
90.

Contumax quis dicatur, & quid de
contumacia sit in iure terminan-
dum, in litera r. ibi. num. 65.

D

Dammum dans, & occasione
damni, an eadem actione co-
ueniantur, in litera d. num.
2. fo. 95.

Damni appellatione an continean-
tur expensae, in litera d. ibi. nu-
mero 3.

Quibus & quando dicatur debita,
& quando parti possint, in lise. a.
num. 20. fo. 7.

Debitor cedendo bonis non libera-
tur, in litera d. nume. 4. & 6. fo.
96.

Debitor cedens bonis, quod privile-
gium acquirat, in litera d. ibid.
num. 5.

Debitoris promissio an sit obligato-
ria, & precise interpretanda, in
litera d. ibi. nu. 8.

Decima, quibus, quando, & quo iu-
re sit debita, in litera d. nu. 10.
fo. 98.

Declaratio & interpretatio dubio-
rum quibus interpretatur, & quan-
to tempore duret facultas decla-
randi, in lit. d. nume. 12. pagina
100.

Decretum ex falsa causa interposi-
tum, an aliquid operetur, in li-
tera d. nu. 13. fo. 101.

Dele-

D. NICOLAI DE MILIS.

Delegatio de quibus fieri possit, in li-
tera d. ibi. nu. 14.

Delictum an differat a crimine, in
litera d. ibi. nu. 16.

Delicta multipliciter consideranda,
in lit. d. ibi. nu. 15.

Denunciatio an in cessione actionis
sit requisita, in lit. c. nu. 16. pagi.
49.

Depositum quando prodest vel noceat
depositario, in litera d. nume. 17.
fo. 102.

Dictio Cui diuersimode capi potest,
in lise. c. nu. 67. fo. 92.

Dictio Aut cuius sit naturae, in lise.
a. num. 60. fo. 38.

Dictio Idem cuius sit naturae, in lit.
i. nu. 2. fol. 186.

Dictio Infra quid includat, in lit. i.
nu. 7. fo. 189.

Dictio Ceterum diuersimode poni
potest in iure, in lit. c. nume. 20.
fo. 59.

Dictio ista Familiaris quid impor-
tet, in litera f. numero quinto,
pag. 159.

Dictio Iuxta quid importet, in lise-
ra i. numero vigesimo nono, pa-
gina 197.

Dictio Nisi quid in ultimis volunta-
tibus expressa operetur, in litera
n. num. 4. fo. 228.

Dictio Et cuius sit effectus, in litera
e. nu. 18. fo. 133.

Dictio Copulatiua cuius sit naturae,
ibi. nu. 19.

Dictio Dammodò, quid importet,
in lit. d. nu. 34. fo. 118.

Dictio, Etiam, iuncta speciei mai-
oris gradus includit speciem etiam
minoris, in litera e. numero 1. fo-
lio 119.

Dictiones, Duntaxat, & Tantum
cuius sint naturae, in litera z. nu-
me. 1. fo. 439.

Dictiones istae, Aliquis, & Alias
quid importent, in litera a. num.
2. fol. 7.

Dies pro termino assignati qualiter
veniant computandi, in lise. d.
num. 19. fo. 103.

Dignitas quid sit, & quid officium
& personatus, in litera d. ibi. nu-
mero 20.

Dignitatis appellatione quid intelli-
gatur aut comprehendatur, in
litera d. numero vigesimo pri-
mo. fol. 104.

Dispensatio diuersis respectibus est
consideranda, in litera d. ibi. nu-
mero 23.

Dispositio quae libet est rebus sic exi-
stentibus, & nil mutato intelli-
genda, in litera d. numero 24. fo-
lio 113.

Districtus quid sit, in litera d. num.
26. fol. 114.

Diaecesis & diaecesani appellatione
quid est qui comprehendantur,
in litera d. numero 22. folio
104.

Doctor & docto, filij qua fulgeant
digni-

INDEX SENTENTIARVM

Digitate, in litera d. nume. 28. fo. 114.
Domicilium originis immutabile dicitur, secus de domicilio habitationis, in litera d. num. 29. fo. eod.
Dominiū quando acquiratur, & quid appellatione domini comprehendatur, & quando transferatur, & quod multipliciter diuiditur, in litera d. nu. 30. fo. 115.
Domini an pro factio subditi teneatur, & multa de dominorum circumstantiis, in litera d. n. 31. fo. eod.
Donatio absenti facta nemine pro eo recipiente, an donatio actio nem, aut ius in re donata inducat, in litera a. numero quinto, fo. 2.
Donatio multiplex est, & quando valide seu inualide facta dicatur. Item quando reuocabilis aut non, in litera d. numero 32. fo. 117.
Dos quado sit permutabilis aut præ scriptibilis, in litera d. numero 33 fo. 118.

E

E*dera instrumenta seu priuilegia quando quis teneatur, in litera e. numero nono, folio 121.*

Aedificium aliena pecunia in fundo alieno constructum cui cedat, in litera e. numero decimo, pagi 122.
Eclesiasticæ rei alienatio quando sit inualida aut reuocabilis, in lit. e. nu. 7. fo. 120.
Eclesia quando dicatur curata, in litera c. numero sexagesimo octauo, fo. 121.
Eclesia cathedralis quando vacante dicatur, in litera e. num. 6. fo. 120.
Eclesia parochialis que dicatur, & qualiter sit administranda, in litera e. numero octauo, pagina 121.
Eclesia potest id quod senatus, in litera e. nu. 2. fo. 119.
Eclesia collegiata que dicatur, in litera e. nu. 3. fo. eod.
Eclesiæ appellatione quid comprehendatur, in litera e. num. 4. fo. eod.
Eclesiæ priuilegia specialia, nu. 5. fo. 120.
Electio Imperatoris quando fieri debeat, & ubi sit coronandus, & an possit deponi, & cuius sit potestas, in litera i. numero 4. pagi 187.
Electio ad prælaturam vel officium, vel aliquam dignitatem, diuersimodè fieri potest, & quid operetur electi confirmatio, & quibus gaudeat electus prerogatiuis, &

qui

D. NICOLAI DE MILIS.

quibus subiaceat oneribus, in litera e. num. 11. fol. 122.
Electio nisi substancialia que & quot sunt, in l. e. nu. 12. fol. 125.
Emphyteusis qualiter sit vel renouanda vel transferenda, in l. e. num. 13. fol. eod.
Empiroi quando & que actio contra venditorem competat, in l. e. num. 14. fol. 126.
Episcopius cuius sit auctoritatis, & quid episcopi officium & potestas comprehendat, in lit. e. nu. 15. fol. eod.
Aquiras diuiditur in scriptam, & non scriptam, & qualiter utraque sit obseruanda, in litera e. num. 16. fo. 130.
Error diuersimodè comittitur, & an & quando, & qualis excuset errantem vel non, & an error possit reuocari, in litera e. num. 17. fol. 131.
Exceptio in regulis vel dispositionibus interposita quid operetur, in l. e. num. 20. fol. 133.
Exceptio diuersimodè est consideranda, & respectu diuersarum actionum competit et operatur, in l. e. nu. 21. fol. 134.
Excōmunicare quis possit, & quis ab ea absolueret, in lit. e. num. 25. fol. 141.
Excōmunicatio qualiter dicatur probari, in lit. e. nu. 24. fol. 141.
Excōmunicatio quando dicatur

iusta vel iniusta, & quomodo peti debeat illius absolutio. Item quod duplex est excommun. in lit. e. nu. 21. fo. 138.

Excōmunicatio occulta in quo differat à manifesta, & à quibus actibus suspendat excommunicatio, in litera e. num. 26. fo. 142.
Excōmunicatio, suspensio, & interdictum differunt, in lit. e. nu. 27. fol. 149.
Executio sententiæ dicitur diuersis respectibus posse fieri vel non fieri pendente causa, in litera e. num. 29. fol. 151.
Exemptus an citatus teneatur com parere, suam exemptione probaturus, in lit. e. nu. 33. fol. 156.
Expense litium, à quibus & qualiter sint soluendæ, in litera e. nu. 34. folio eodem.

F.

F*Acere aliquid quando quis dicatur, & quando non, in litera f. num. 1. fol. 157.*
Facta antiqua qualia in dubio presumantur, & que dicantur antiqua, in lit. a. num. 26. fol. 7.
Factum proprium an quis reuocare possit, in litera f. nu. 2. fo. 157.
Fama quando dicatur inducitur vel probata, & in quo differat à rumore, in lit. f. num. 4. fo. 158.
Ferialibus diebus quando liceat a-

O

111

INDEX SENTENTIARVM

actus iudiciales exercere, in litera f. num. 5. fo. 159.
Feuā quando & quibus dari vel alienari possit, & de diuersitate feudorū, & eorū diuersa natura & circumstantiis multa consideranda, in lit. f. nu. 7. fo. 160.
Fidū multipliciter potest in iure comprehendī, & quid differat à presumptione, in litera f. nu. 9. fo. 163.
Fideicommissi diuersitas & natura que sit, in l. f. n. 10. fo. 160.
Filius diuersimodè considerari potest, & respectu filiationū gradus pro vel contra filium agitur tam in iudicio quam extra, in l. f. nu. 12. fo. 164.
Filius quādo dicatur à propria potestate exemptus, ibid. nu. 13. & nu. 16. fo. 166. & 168.
Filius illegitimus quando & per quem legitimari possit, ibi. n. 14.
Fily appellacione quis intelligatur, in lit. f. nu. 5. fo. 168.
Filio an acquiratur actio ex contractu per patrem inito, in litera a. num. 1. fo. 2.
Fixes possessionem qualiter & quando sine estimandi vel probandi, in l. f. nu. 17. f. 169.
Fiscus quando dicatur veraciter hereditarij, & que sint sisci priuilegia, in l. f. ibi. nu. 18.
Fornicatio quid comprehendat, & quid in fornicatoris punitione

non consideratur status, in litera f. num. 19. fo. 170.
Frater uterinus quos à successionē fratru excludat, in lit. f. ibid. num. 20.
Frans & dolus qualiter probentur, in litera f. ibid. num. 21.
Fruſtus appellacione quid contineatur, & quando in sortem veniant computandi, in litera f. ibid. num. 22.
Fuga in quid inducat fugientem: & an semper præstet fugientem suspectum, in l. f. nu. 23. fo. 171.
Fur an & quando agere possit contra confurem pro re furtiua, in litera f. num. 24. fo. 172.

G.

Generali beneficij reseruatione includat beneficia patronalia, in litera b. numero 6. folio 40.
Genitum ab homine prolatū quid significet, in lit. g. nu. 1. fo. 172.
Genus quid contra speciem importet, in litera g. ibi. num. 2.
Gratia diuersimodè venit in dispositionibus consideranda, in l. g. num. 3. fo. 173.

H.

Hereditatis nomine quid intelligatur, & quid heredes appella-

D. NICOLAI DE MILIS.

appellacione, & quibus modis fiat heredis institutio, in litera b. num. 1. fo. 184.
Hereticus dupliciter consideratur, occultè scilicet & manifestè, & à quibus suspendat heresis, in l. h. num. 2. fo. 185.
Homicidium que incommoda dicatur inducere, in lit. h. ibi. n. 3.
Honor ceteris rebus est præferendus, & auge utilitatem, in lit. h. ibid. num. 4.
Hospitalia an nomine beneficij veniant, vel officij, & que iura habeant, in lit. h. ibid. num. 5.

I.

Ionomus quis dicatur, & quomodo & à quibus constituatur, in lit. i. num. 1. fo. 186.
Ignorantia quādo dicatur presumptiua vel probabilis, vel tolerabilis, in litera i. ibi. num. 3.
Ihypotheca quando tacite contrahatur, in lit. i. num. 19. fo. 177.
Iregularitatem quando quis incurrat, & an sit iurū diuini, in lit. i. nu. 20 fo. 171.
Infamia diuersimodè consideranda est, & quibus penū infamij afficitur, in lit. i. nu. 5. fo. 188.
Iniuria quādo alicui fieri dicatur, & quando iniuriarū actio competere alicui dicatur, in litera i. num. 8. fo. 189.

Inquisitio super crimine quando & per que fieri debeat & possit, & quomodo, in litera i. nu. 9. folio 192.
Intantia multū modis est consideranda, & quando inchoata transeat in successore, & quando condemnentur vel expietes, in lit. i. ibid. num. 10.
Intantia & petitio equiparatur, ibidem, nu. 11. fo. 194.
Instituto diuersis respectibus diuersis modis sumi dicitur, & quibus competat, in lit. i. ibi. n. 12.
Interdictum capi potest specialiter & generaliter, & quid operetur, in lit. i. num. 14. fo. 198.
Interpretari cuius sit, & quando procedat, in litera i. numero 17. folio 198.
Interrogatio quid in iudicij opereatur, & an ardeat partem ad respondendum, in lit. i. ibid. nu. 16.
Instrumentum quando dicatur effectiua & validum, in lit. i. nu. 13. fol. 195.
Intrusus in possessionem quādo quis dicatur, in litera i. num. 18. fol. 199.
Iudeus multis actibus priuatur inter Christianos, in litera i. num. 21. fol. 201.
Iudex an possit compellere partes ad concordiam, in litera c. num. 53. fol. 79.
Iudex diuersimodè considerari potest

INDEX SENTENTIARVM

ressi t. d. m. respectu iurisdictionis, quam officij et diversorum actuum, in lit. i. num. 22. fo. 201.

Iudicij officium diversimodè consideratur, in lit. o. nu. 3. fo. 283.

Iudicialiter attentata quibus modis veniant reuocanda aut validanda aut suspendenda, in lit. a. num. 36. fol. 24.

Iuramentum qualiter sit prestandum, et quando seruandum, in lit. i. num. 23. fo. 225.

Iuramentum semper est voluntarium, ibidem num. 24.

Iuramentum cuius sit efficiet et nature, ibidem, nu. 25. fo. 227.

Iuramentum quando veniat relaxandum, in lit. i. ibi. nu. 26.

Iuratoria cautio dari potest loco fideiussoris, in littera f. num. 11. folio 163.

Ius patroni an sit reale vel personale, in lit. p. nu. 7. fo. 299.

Ius patronatus cuius sit nature, et qualiter, et per quem dari possit, vel de eo disponi: et quando et qualiter probetur acquisitum, in l. p. nu. 5. f. 294.

Ius decimandi an cadat in laicos, et quot modis decima sit consideranda, in lit. d. num. 11. fol. 99.

Iuris appellacione quid intelligatur, et quando ius acquiritur, et quid iuris concursus operetur, in lit. i. num. 28. fo. 331.

Iurisdictionio quãdo perpetuetur vel

prorogetur, et quid importet iurisdictionio, in lit. a. nu. 27. fo. 228.

L.

Licet an super spiritualibus negotijs possit constitui, et an possit esse Syndicus vel beneficiarius, in li. l. nu. 1. fo. 232.

Legatum quid comprehendat vel inducat, et quæ differentia inter legatum tacitum et expressum, in lit. l. nu. 2. f. 234.

Legatario quando dicatur acquisitum dominium rei legatæ, in li. l. nu. 3. fo. 234.

Legatus quam iurisdictionem habere dicatur, in li. l. nu. 4. f. 235.

Legatus de Latere cuius sit iurisdictionio et concurrentie, ibid. num. 5. fo. 299.

Legitimatio per quem fieri possit, an possit auferri, in lit. l. num. 6. folio 237.

Lex siue constitutio, super quos et quando vim obtineat, et quando limitanda sit vel extendenda, in lit. l. ibi. nu. 7.

Libellus quando dicatur validus aut inualidus, et quod prout causarum diuersitas expositulas, consociendus, in li. l. nu. 8. f. 242.

Libellus incertus an et quando sit admittendus n. 9. fo. 244.

Littere respectu scribentium ex scripturæ tenore vires habere sententur,

D. NICOLAI DE MILIS.

cententur, in lit. l. nu. 13. fo. 216.

Lâ et causa differunt, et quando dicatur esse lis cõtestata, et quãdo li. contestat. requiratur, in l. l. nu. 10. fol. 248.

Litis pendencia quando inducatur aut finiatur, et qualiter lite pendente sit procedendum, in lit. l. num. 12. fo. 250.

Locatio diuersimodè consideratur, in lit. l. nu. 14. fol. 255.

M.

Malâ fides probatur indicijs, in lit. m. nu. 2. fo. 256.

Maleficioium propriè sumptum quid dicatur, et quid veniat maleficy appellacione, in lit. m. ibi. nu. 1.

Mandare et præcipere an differant, et quando mandatum sit seruandum aut reuocabile, et quando expiret, in lit. m. ibi. nu. 3.

Manifestum diuiditur in notorium publicum et famosum, et in quo differant, et quid dicatur manifestum, et quid operetur, in l. m. num. 4. fo. 257.

Masculinum quando concipiat fœmininum, in lit. m. nu. 5. fo. 258.

Matrimonium qualiter et à quibus contrahi debeat, et per quas actus concludatur, in lit. m. ibid. num. 6.

Mensis quot dies habere dicatur, in lit. m. nu. 7. fo. 259.

Meretricis factum aut promissio an

sit estimandū, in lit. m. ibi. nu. 8.

Metus cuius sit nature, et quando instè induci dicatur, in lit. m. ibi. num. 9.

Minor 25. anno, quo gaudere dicatur privilegio, et quod iunior etas diuersimodè sit consideranda, in lit. m. nu. 10. fo. 261.

Missa an et quando in loco privato celebrari possit, in lit. m. nu. 12. fo. 263.

Modus in omnibus seruandus est, in lit. m. nu. 13. fo. 264.

Monachus an possit absq. mandato aliquid effectiualiter peragere, in lit. m. ibi. nu. 24.

Mors diuiditur in naturalem et civilem, et qualiter mors probetur, in lit. m. nu. 15. fo. 265.

Mortis proprius cum clausula generalis quid operetur, in lit. m. ibid. num. 16.

Mulier an possit esse arbitratrix, non obstante indignitate, in lit. a. num. 35. fo. 24.

Mulier an possit in dignitate constitui, et cuius possit esse auctoritatis, in lit. m. nu. 17. fo. 266.

Mysterium differat à ministerio, in lit. m. nu. 11. fo. 263.

N.

Necessitas an semper excuset, in lit. n. nu. 1. fo. 266.

Negatiua quando dicatur probabilis, vel de iure probanda, in lit. n. ibi. nu. 2.

INDEX SENTENTIARVM

Nepotis appellatione qui contineatur, in lit. n. nu. 3. fo. 268.

Nominatio quando ius tribuat, in lit. n. ibi. num. 5.

Notarius a quibus creati possit: et cuius sit auctoritatis: et qualiter se debeat in suo officio et suis scripturis habere, et offendens, aut in suo officio deficient qualiter et a quibus punietur, in lit. n. ibid. num. 6.

Notorium quando quid dicatur, et in quo differat a fama et probatione, et quod multipliciter et diuersimodè sit considerandum, in lit. n. num. 7. fo. 272.

Novatio quando fieri dicatur, in lit. n. nu. 8. fo. 281.

Noxa diuersis modis capitur, in lit. n. num. 9. fo. 282.

Nunciatio quando sit credendum, in lit. n. ibi. nu. 10.

Obedientia includit tria, in lit. o. nu. 2. fo. 282.

Oblationes in Ecclesijs facte quibus sint distribuendae, in lit. o. ibi. num. 1.

Obligatio debitoris diuersis respectibus est consideranda, in lit. d. num. 7. fol. 81.

Officium Archidiaconi et eius potestates, in lit. a. nu. 47. fo. 31.

Opinio cuius sit virtutum et naturae, in lit. o. nu. 4. fo. 283.

Ordinary appellatione qui com-

prehendatur: et quando ordinarium faciat cessare extraordinarium, in lit. o. nu. 6. fo. 284.

Ordo iuris an semper seruandus sit, vel attendendus, in lit. o. nu. 8. fol. 285.

P.

Passum diuersimodè consideratur: et quando veniat vel tenendum vel extinguendum, in lit. p. nu. 1. fo. 286.

Pape an semper obediendum sit, in lit. p. nu. 3. fo. 290.

Pape vel Imperatoris auctoritate quibus casibus dicatur larga, et quibus stricta, in lit. p. numer. 2. fol. 286.

Pater quibus casibus potest filium exheredare, et in quibus reneatur filio subuenire vel non, et qualiter erga filium se debeat in diuersis casibus regere, in lit. p. nu. 4. fol. 292.

Patronus quibus modis constituatur, in lit. p. nu. 6. fo. 297.

Peccati diuersimodè consideratur, iam respectu commissionis, quam remissionis et absolutionis, in lit. p. nu. 8. fo. 299.

Pecunia inter eas res computatur, que seruando seruari non possunt, in lit. p. nu. 9. fo. 300.

Pena falsi quando quis dicatur puniendus, in lit. f. nu. 3. fo. 157.

Pene variae sunt, et prout persone status, et delicti grauitas exigat imponen-

D. NICOLAI DE MILIS.

imponendae, in l. p. nu. 10. fo. 300.

Pensio an beneficij appellatione veniat, in lit. b. nu. 10. fo. 41.

Periurus multis actibus legitimis priuari meretur: nam infamis habetur, in lit. p. nu. 11. fo. 301.

Petens accusatum puniri quo pacto sit audiendus, in lit. a. n. 15. fo. 5.

Pluralitas qualiter et quando restringenda vel resoluenda, in lit. p. nu. 15. fo. 306.

Positoni cuiuslibet an sit respondendum, in lit. p. nu. 25. fol. 339.

Presumptionum et articulorum verba qualiter sint interpretanda, in lit. a. nu. 3. 4. fol. 23.

Possestio quando dicatur vera vel intellectualis, vel in totum acquisita, et quod diuersis respectibus possestio sit consideranda, in lit. p. nu. 16. fo. 307.

Possestio quando dicatur pacifica, et quando non, in lit. p. nu. 19. fo. 327.

Possestionis duae sunt species, in lit. p. ibi. nu. 18.

Possestori appellatione qui comprehendatur, in lit. p. nu. 20. fo. 329.

Possestorium quando dicatur intentari, in lit. p. ibi. nu. 21.

Possestorium cum petitorio intentans quo iure uti debeat, in lit. p. num. 32. fol. 345.

Possestorium recuperandae quando possit intentari, in lit. p. num. 32. fol. 345.

Possestors per alium in quo differat

à possestors per se ipsum, in lit. p. nu. 17. fo. 326.

Postulatio cum alia postulacione concurrens an sit audienda vel que illarum preferenda, in lit. p. nu. 26. fo. 340.

Prebende appellatione quid comprehendatur, in lit. p. nu. 27.

Prebende collatione an ius in canonicatu acquiratur, in lit. c. nu. 43. fo. 77.

Præceptum cuius sit naturae, in lit. p. nu. 28. fol. 341.

Prælatorum appellatione qui comprehenduntur, in l. p. n. 30. f. 342.

Prælati quo iure dicatur successor, et cuius sit dignitatis et auctoritatis, in lit. p. nu. 29. fo. 341.

Prærogatiua que sit, in lit. p. nu. 31. fol. 345.

Presbyterorum appellatione qui veniant, in lit. p. ibi. nu. 32.

Prescriptio diuersimodè est consideranda, et respectu iuris, quatenus et interruptionis. Item respectu subiecti, et effectus, in lit. p. nu. 33. fo. 346.

Prescriptio an et quando procedat ex titulo presumpto, in lit. p. nu. 34. fo. 361.

Presens quando quis dicatur, in lit. p. nu. 35. fo. 362.

Præstatio census an arguat subiectionem, in lit. c. nu. 15. f. 50.

Presumptio quibus indicibus induitur, in l. p. nu. 36. fo. 362.

INDEX SENTENTIARVM

Princeps cuius sit auctoritatis et potentia, in lit. p. nu. 37. fo. 368.
 Privilegium diuersimodè potest interpretari, et diuersis respectibus diuersimodè considerari, in lit. p. ibi. nu. 38.
 Privilegiorum tres sunt species principales, in lit. p. nu. 39. fo. 372.
 Probatio multipliciter fieri potest, in lit. p. nu. 40. fo. 373.
 Processus appellatione quid contineatur, et quando processus sit validus, in lit. p. nu. 41. fo. 379.
 Procurator quando quis dicatur constitutus vel substitutus, et cuius sit auctoritatis, in lit. p. ibi. n. 42.
 Productio instrumenti et probatio cui sit facienda, et an possit revocari, in lit. p. nu. 43. fol. 391.
 Proprietas non adaptatur ad iura incorporalia, in lit. p. num. 44. fo. 392.
 Prorogatio termini qualiter in dubio facta presumatur, in lit. p. ibi. nu. 45.
 Protestatio cuius sit nature, et an debeat fieri per instrumentum publicum, in lit. p. ibi. nu. 46.
 Protocolle vel breuiatura notarum, an et quando fidem faciat, in lit. p. nu. 47. fo. 396.
 Prouiso superioris an vim habeat electionis, in lit. p. ibi. nu. 48.
 Publicatio alicuius rei quomodo, et in quo loco fieri debeat, in lit. p. nu. 49. fo. 397.

Qualitas omiſſa in aliquo actu, an illius actus reuocatione inducat, in lit. q. nu. 1. fo. 397.
 Qualitas adiecta verbo quod operetur, in lit. q. ibi. nu. 2.
 Qualitas alicuius actus proposita et non probata, annihilat processum, ut non possit sequi sententiam, in lit. q. nu. 3. fo. 398.
 Questio feudalis ad quem iudicem deuoluatur et terminetur, in lit. f. nu. 8. fo. 161.
 Questores elemosinarum quales esse debeant, et qualiter admittendi vel recipiendi, in lit. q. nu. 4. fo. 398.
 Quotidianæ distributiones que dicantur, in lit. d. nu. 25. fo. 113.

R.

Ratificatio quando sit valida, in lit. r. nu. 1. fo. 399.
 Rati habitio quando retrahatur, in lit. r. nu. 2. fo. 400.
 Receptus in canonicum, an ante installationem habeat vocem in capitulo, in lit. c. nu. 7. fo. 54.
 Reconuentio quando, et in quibus casibus fieri possit, in lit. r. nu. 3. fo. 400.
 Regula, auctore non probante Reus absoluitur, diuersimodè potest interpretari, in lit. a. nu. 9. fo. 4.
 Religiosus cuius debeat esse austeritatis, et qualiter in sua conditione sit considerandus, in lit. r. nu.

D. NICOLAI DE MILIS.

num. 4. fol. 401.
 Remissio ad partes quâdo posse dari dicatur, in lit. r. nu. 5. fo. 401.
 Renunciatio beneficii quâdo sit valida, et quâdo et quis possit renunciare iuri, lit. cause, privilegio, etc. in lit. r. nu. 5. fo. 403.
 Res quando efficiatur vel desinat esse litigiosa, in lit. l. n. 11. fo. 249.
 Rescriptum quando dicatur vitiosum, et quando loco libelli locum habere dicatur, et quod respectu impetrationis diuersimodè consideratur, in lit. r. n. 7. f. 407.
 Reseruatio an sit odiosa vel fauorabilis, et quando dicatur generalis vel specialis, in lit. r. nu. 8. fo. 412.
 Restitutio in integrum quando possit intentari, et quibus quando locum habeat, in lit. r. ibi. nu. 9.
 Reus quando in eadem causa dicatur actor, et quando pluribus exceptionibus vti possit, in lit. r. nu. 10. fo. 415.
 Rex quâ dicatur, et cuius sit dignitatis et auctoritatis, in lit. r. nu. 11. fo. 416.

S.

Sacerdos an possit testificari de auditu in confessione, in lit. t. nu. 9. fo. 448.
 Sacerdotum appellatione qui comprehendantur, et cuius sint potestatis, in lit. s. nu. 1. fo. 417.
 Sacramentorum quedam sunt ne-

cessaria, et quedam voluntaria, in lit. s. nu. 2. fo. eod.
 Sacri Palatii auditorum officium vel auctoritas morte Pape censetur extinctum, in lit. a. nu. 39. fo. 26.
 Saluus conductus cuius sit nature, in lit. s. nu. 4. fo. 418.
 Scandalum an semper sit vitandum, in lit. s. nu. 3. fo. 417.
 Scholaris examinatio in eius licentiatione tria includit, in lit. s. ibi. num. 6.
 Scientia quando presumatur, et an scienti sit intimatio faciendâ, in lit. s. nu. 5. fo. 418.
 Schisma an possit esse sine heresi, in lit. s. nu. 16. fo. 432.
 Scriptura que dicatur priuata vel publica, et quid operetur, in lit. s. nu. 7. fol. 418.
 Scriptura in archiuo publico reperita an fidem faciat, in lit. a. num. 49. fol. 33.
 Securitas quando et quibus danda sit, in lit. s. nu. 8. fo. 420.
 Sedes Apostolicæ appellatione, an solus Papa comprehendatur, in lit. a. num. 30. fo. 22.
 Sepulchrorum ius cognoscere ad quem pertineat, in lit. s. nu. 10. fo. 428.
 Sententia respectu diuersorum iudicum, et diuersarum formarum esse considerabilis, et cuius sit nature, in lit. s. nu. 9. fo. 421.
 Sententia arbitri quando dicatur

INDEX SENTENTIARVM

- valida vel nulla, vel mutabilis, in lit. a. nu. 33. fo. 22.*
- Sententia arbitri** quae via possit retractari, in lit. a. ibi. nu. 32.
- Sententiae executio** fieri debet, prout sententia lata importat, in lit. e. nu. 31. fo. 151.
- Sententiae executor** quando ut suspensus recusandus, et multa de executoribus diuersimodè consideranda, respectu diuersarum executionum, ibi. num. 32. fol. 153.
- Sententiae executio** quando suspendatur, in lit. e. nu. 29. fo. 151.
- Sequestrum** quando et cuius auctoritate sit admittendum, in lit. s. nu. 11. fol. 428.
- Seruitus** quando constituitur, et quando quis dicitur seruus vel non, in lit. s. ibi. nu. 12.
- Sigillum** quando dicitur authenticum, et quando vim probationis habere dicitur, in lit. s. num. 23. fol. 429.
- Simonia** quando committatur, et qualiter puniatur, in lit. s. ibi. num. 14.
- Simulatio** qualiter probetur, in lit. s. num. 15. fol. 431.
- Societas** diuersimodè consideratur, in lit. s. nu. 17. fo. 432.
- Spoliatio** et violentia quando inferri dicitur, et qualiter purganda, in lit. s. nu. 19. fo. 433.
- Spiritualia** quae dicantur, et quae dicitur causa spiritualis, in lit. s. nu. 18. fo. 433.
- Statutum** cuius sit naturae, in lit. s. nu. 20. fo. 434.
- Stylus curiae seruandus** est, et in quo differat ab usu, in lit. s. nu. 21. fo. 437.
- Stipulatio alteri facta** quid operetur, in lit. s. nu. 21. fo. eod.
- Subditus an possit** testificari pro suo domino, in lit. r. nu. 8. fo. 448.
- Successor** quando et in quo ius habere censetur, in lit. s. num. 23. fol. 448.
- Suspectus** quando quis dicitur, et precipue notorius, in lit. s. ibi. num. 24.
- Suspensionis** appellacione quid intelligatur, in lit. s. ibi. nu. 25.
- T.**
- Tempus** qualiter in iure consideretur, in lit. r. nu. 2. fo. 439.
- Terminus** quando et quare in actibus assignetur, in lit. r. numer. 3. fo. 491.
- Testamentum** quae ad sui validitatem praesupponat, in lit. r. nu. 4. fo. 442.
- Testificari an possit** laicus contra clericum, aut arbitrator super laudo suo, in lit. r. nu. 6. fo. 447.
- Testis an possit** esse aduocatus aut procurator in causa, in qua deponit, in lit. r. nu. 7. fol. 448.
- Testes** reproborij qui dicantur, in lit. t. nu. 10. fol. 451.

Testes

D. NICOLAI DE MILIS.

- Testes** quando dicantur concordēs, vel discordēs, in lit. r. n. 11. f. 452.
- Testes** quando in defectu aliarum probationum admittendi sint, in lit. r. nu. 12. fo. 453.
- Testium** depositio diuersimodè est consideranda, in lit. r. n. 15. f. 442.
- Titulus** alicuius beneficii per quem dicitur acquisitus, in lit. r. nu. 13. fol. 455.
- Tortura** an possit iterari, et an clericus possit torqueri, in lit. r. nu. 14. fo. 456.
- Transactio** an possit rescindi, in lit. r. ibi. nu. 15.
- Tutor** quando possit de re pupilli compromittere, aut satisfacere, in lit. r. ibi. nu. 16.
- V.**
- Variare** alicui an et quando liceat, in lit. u. nu. 1. fol. 457.
- Vassallus** quando veniat feudo priuandus, in lit. u. ibi. nu. 2.
- Vedigalia** quibus ex causis imponantur, et an sint praescribilia, in lit. u. nu. 3. fo. 458.
- Verbum** Persona quos comprehendat, in lit. p. nu. 13. fo. 306.
- Verbum** Decernimus dicitur iuris declaratorium, in lit. d. num. 9. fol. 98.
- Verbum** Censemus in lege positum quid operetur, in lit. c. num. 14. fo. 58.
- Verbi** Pertinere quid comprehendat, in lit. p. nu. 14. fo. 306.
- Verbum** Volo, prolatum ab aliquo, quid importet, in lit. u. numer. 8. fol. 466.
- Verbum** Expressè potest in iure diuersimodè sumi, in lit. e. num. 35. fo. 156.
- Verba** narrativa an et quando faciant probationem, et quid de verbis enunciativis, in lit. u. nu. 4. fol. 458.
- Vicarius** episcopi cuius sit auctoritatis, in lit. u. num. 5. fo. 460.
- Vnio** beneficiorum quando sit licita, in lit. u. nu. 6. fo. 462.
- Vniuersitas** quale nomen sit, et quid vel quos comprehendat, in lit. u. nu. 7. fo. 463.
- Vocem** in electionibus habere qui possint vel debeant, in lit. u. nu. 9. fo. 466.
- Votum** an semper sit obligatorium, in lit. u. ibi. nu. 10.
- Vsurarius** manifestus quis dicitur, in lit. u. ibi. nu. 11.
- Vxor** adultera qua poena teneatur, in lit. u. nu. 12. fol. 468.

F I N I S.

IMPRESSVM FRANCO-
FVRTI AD MOENVM, IM-
PENSIS SIGISMVNDI
Feyerabend.

ANNO M. D. LXXXI.